APOLOGIA PRO CONFESSIONE SIVE DECLARATIONE SENTENTIAE EORUM, QUI IN FOEDERATO...

Digitized by Google

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
M III . 13 . B ~~19. e~~

LVIII. p2.

19

69.5.16

VI

Digitized by Google

14-19-K-22 1

III 13 B

III 10 B

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

M 5 14.19.K.22 3

APOLOGIA
PRO
CONFESSIONE
SIVE
DECLARATIONE
Sententiæ eorum,

Qui in Fœderato Belgio vocantur REMONSTRANTES, ſuper præcipuis Articulis Religionis Chriſtianæ.

Contra

CENSVRAM

Quatuor PROFESSORUM LEIDENSIUM.

Inſcripta Nobilibus, prudentibus ac potentibus D. D. Deputatis & Conſiliariis Ordinum Hollandiæ & Weſt-Friſiæ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Impreſſa, Anno Domini cIↄ Iↄ cXXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

NOBILIBVS,

Prudentibus & Potentibus Dominis

D. D. DEPVTATIS.

ET

CONSILIARIIS ORDINVM Hollandiæ & VVeſt-Friſiæ.

Nobiles prudentes ac potentes Domini

APologia hæc Remonſtrantium, pro divina veritate, veſtra autoritate & ipſorum innocentia eſt. Ignoſcite ſi eam inſcribant auguſto nomini veſtro. Nulla temeritate id fit, ſed partim neceſſitate, partim exemplo: Neceſſitatem ijs impoſuit Theologorum veſtrorum labor, qui ſimplicem atque innoxiam eorum Declarationem, ante annos aliquot editam, tot atrocibus criminationibus & ſuſpicionibus onerarunt, ut tutam eſſe non poſſe credant in Repub. veſtra innocentiam ſuam, niſi apud vos iuſta reſponſione eas diluant. Exemplo, quia præiverunt Theologi veſtri, & cenſuram ſuam vobis inſcripſerunt, quibus fidei & cauſſæ ſuę innocentiam Remonſtrantes quam maximè probari cupiunt ac deſiderant. Sequuntur actores ſuos ex lege & ritu gentium penè omnium, nec exceptione fori vtuntur. Enim vero ea eſt veritatis & innocentiæ fiducia, ut nullum forum nullum tribunal reformidet, vbi alteram partem non audire religio eſt. Secura eſt apud omnem iudicem, qui ſine gratia, ſine offenſa ambigua cauſarum fata dirimit, nec difficile credit eum, licet accuſationibus præventum, nuda cauſæ ſuæ & innocentiæ oſtenſione in ſubſellium ſuum trahere. Ea vero etiam eſt Reipub. Veſtræ ſupra alias non paucas gloria, ut alteri parti aurem non præbere, nefas eſſe iudicetis, ne cauſſa quidem Religionis excepta. Nempe ſupremam cauſſarum omnium cognitionem ad iſtud auditorium & tribunal pertinere creditis, cui ſumma Reipub. cura & populi ſu-

Digitized by Google

prema ſalus concredita eſt. Sola itaque æquitatis Veſtræ & cauſſæ ſuæ fiducia freti Remonſtrantes, ſupplices ſe advolvunt genibus veſtris, & ut cauſſam eorum ex æquo & bono cognoſcatis, obnixè poſtulant.

Ne vero vos N. N. D D, quos hoc tempore graviſſimis de ſumma Reipub. curis ac negotijs occupatos eſſe non ignorant, prægrandi hac Apologia remorentur, paucis, ſi placet, accipite, quæ in ea pluribus diſceptantur, ut vno quaſi oculi ictu omnia habeatis perſpectiſſima.

Summa accuſationis duobus fere capitibus continetur. Primum ſpectat Declarationem ipſam. Alterum eos, quorum nomine Declaratio edita eſt. Declarationem Theologi veſtri errores nec paucos nec leves continere aſſerunt, quos vel Pelagio vel Semipelagianis aut Maſſilienſibus, vel Socino acceptos ferẽdos eſſe aiunt, Declaratores vero ſchiſmatis ac ſeceſſionis nuper natæ autores faciunt ac fomites. Vitam eorum, quæ, cœlo ipſo teſte, ſine labe ſine macula fuit, apertè non traducunt, ſed ſubinde hic illic veluti in tranſcurſu admordent, vſque adeo tamen inverecundè, ut quod mens vel cogitare horret, eos in ſuſpicionem læſæ Maieſtatis aut perduellionis vocare per intervalla non dubitent. Ita enim fere fit, Quorum ingenium errare creditur, eorum pietas in dubium vocatur, perinde ac ſi errorum ſcelerumque neceſſaria ſit cognatio, & adeo individuo nexu cohæreant, Error atque Impietas, ut errorum reprehenſio iuſtam criminum omnium ſuſpicionem poſt ſe trahat.

Summa reſponſionis eſt. Primo, errores quod attinet, Nec ad iuſtam probationem, quod ſententia aliqua erronea ſit, ſufficere, ſi hunc aut illum damnati vel exoſi nominis autorem habeat; nec, ſi id omnino ſufficere creditur, iuſtam cauſam eſſe, cur Declaratio Remonſtrantium damnatis aut exoſis iſtis, quos aiunt, autoribus accepta ſit ferenda. Ad iuſtam probationem autoritas humana non ſufficit, niſi in conſiſtorio Pontificio. Nec ſatis eſt damnatam olim ſententiam eſſe, niſi damnandam eam aut iure ac rite damnatam eſſe conſtet. In foro conſcientiæ & Chriſti auditorio non alia conſtant argumenta, quam quæ ſuppeditat aut Scriptura aut recta ratio: Cætera, etſi pondus ſuum habeant, tanti tamen non ſunt, ut propterea rectè aut ſecus ſentire quiſquam iudicandus ſit. Quare nec pro dignitate ſua nec pro cauſſæ ſuæ merito egerunt Theologi veſtri, cum id vnum potiſſimum operam dederunt, ut Declarationem Remonſtrantium, non tam erroris convincerent, quam ſimi-

litudinis cum ijs, quos erraſſe olim Antiquitas & nunc errare communis credit opinio. Hoc eorum eſt, qui cum cauſſæ ſuæ diffidant, adverſarios ſuos ſpecioſis autoritatibus malunt obruere, quam rationibus conſcientias eorum convincere.

Sed nec cauſſa ulla eſt, cur Declaratio Remonſtrantium autoribus iſtis, quos volunt, accepta ferri debeat. Etenim quæ de prævenientis gratiæ neceſſitate non vno in loco ſtatuit, ea toto cælo diſtare a Pelagio & Maſſilienſibus ſeu Semipelagianis, nemo dubitare poteſt, niſi qui profunda Pelagianæ hiſtoriæ ignorantia laborat. Socini propria placita quam longè diſſita ſint a Remonſtrantium ſententia, tria fidem faciunt. Primum, quod ipſi hi Theologi veſtri, eos in Articulis de Trinitate, Deitate Filij, ac Spir. S. de Satisfactione, alijſque *ſecum ſentire* fateantur, *Si modo quod Verbis teſtantur animo ſentiunt.* Imo ea affirmare, *Quæ in iuſtam reprehenſionem non incurrunt & cum fidei analogia quadrant.* Deinde, quod eos non modo in pluribus quã profeſſi antea fuerant, recedere aſſerant ab Eccleſijs Reformatis, verum etiam in *Fundamentali Reformationis Articulo*, puta de *Iuſtificatione*, *Socino ſe ſocios præſtare, ita ut Socino propiores quam Eccleſiæ Reformatæ* videri *poſſint.* Cætera itaque omnia Reformationis fundamenta ſarta tecta manere volunt apud Remonſtrantes, quæ a Socino convelli credunt. Quare ſi in eo ipſo de *Iuſtificatione* Articulo, Reformatarum Eccleſiarum ſententiam tuentur, quid reſtat aliud quam ut, vel Theologis veſtris iudicibus, orthodoxi cenſeantur? Id autem tam clarè a ſe demonſtratum credunt in cápite Apologiæ huius vndecimo, ut non dubitent, quin ſuffragaturi ſint omnes, quorum non intereſt ut contrarium verum eſſe credatur. Denique, quod nuſquam apertè, nuſquam directè ullam ſeu veterem ſeu novam hæreſin Declarationi impingant. A capite ad calcem Cenſuræ, non occurrunt niſi leves coniecturæ, hariolationes, conſequentiarum & ſuſpicionum inania, quæ circa phraſes, circumſtantias, aliaque ad principalem cauſſam non facientia verſantur, ex quibus tandem operoſo molimine aliud nihil extorquent, quam ſuum illud millies penè in tota Cenſura inculcatum, VIDETVR. Ex his æſtimare poteſtis, N.N. D.D. an iuſtam vllam cauſſam habuerint Theologi Leydenſes, cur Declarationem Remonſtrantium odioſis atque inviſis iſtis nominibus infamaverint.

Neque tamen diffitentur aut diſſimulant Remonſtrantes, ſe in Declaratione ſua non pauca ſilentio præterijſſe, quæ in Scholis & Academijs

Academijs operoſo conamine & magno ſpiritu diſceptari ſolent. Silentij huius ſui cauſſam paſſim in hac Apologia ſua ingenuè exponunt. Nimirum, ijs libenter accedunt, qui intra neceſſaria rigidè conſiſtentes, in cæteris veniam dare & petere viciſſim amant. Reciproca iſta commiſeratione & benevolentia mutua pacem & concordiam inter diſſentientes redimi ac conſtare poſſe exiſtimant. Multa eſſe credunt quæ condonari humanæ imbecillitati poſſunt ac debent, quæ nec ignorata ſaluti cuiuſquam mortalium officiunt, nec malè intellecta animorum concordiam turbant. Multa periculoſè diſceptantur, difficillimè intelliguntur & vix ſine hæſitatione creduntur. Sectas illas oderunt, in quibus omnia penè licent, præterquam diſſentire; quæ in ſummis fidei capitibus conſentientes, ex rituum atque opinionum diſſidijs in factiones aguntur, & ob non neceſſaria ad ſalutem dogmata cælum & inferos ſibi invicem ſuperbis denunciationibus decernunt.

Atque hinc facile colligitis N.N. D.D. neceſſe non eſſe, ut multis a ſe amoliantur ſchiſmatis crimen, quod *Eorum opera & artibus* in Repub veſtra procuratum eſſe & indies adhuc foveri paſſim aſſerere non erubeſcunt. Obteſtantur vos ipſos N.N. D.D. ſi vnquam tanto crimini cauſſam præbuerint. Archiua veſtra pro ipſis loquuntur. Habetis libellos eorum ſupplices, alios ex alijs, qui penè aliud nihil quam mutuæ in non neceſſarijs dogmatis tolerantiæ conſilia continent. Poſſuntne iure merito ſchiſmatis rei agi apud vos, ij, quibus tam ſalutare contra ſchiſma conſilium placuit? Et ne quid dubitetis, in ea mente ac ſententia perſtant adhuc, parati tanti boni cauſſa aptare ſe diſſentientium omnium infirmitatibus, & ad vltimos vſque caritatis Chriſtianæ terminos, patientiam & æquitatem ac moderationem ſuam extendere. Nec dubitant quin hæc vna ſit Panacæa illa, quæ medendis omnibus non patriæ tantum ſuæ, ſed totius Chriſtiani orbis ſchiſmatis ſufficit. Sed prohdolor! eo vſque proceſſit plerorumque longiſſimè ab alijs diſsentiendi & diſcedendi libido, ut iam Eccleſia Chriſti nec mala ſua nec malorum ſuorum remedia ferre poſſit. Et vos noſtis. N.N. D.D. eos, qui crimen hoc Remonſtrantibus obijciunt, hactenus iſti eorum conſilio, voto ac conatui ſumma animi contentione obſtitiſſe, & etiamnum velis remiſque obniti, tanto zelo, ut qui inter eos vel leviter tantum ſignificant ſe ab iſto conſilio non abhorrere, penè capital admittere cenſeantur, & ab ijs refugiatur, tanquam ſi bidental aliquod calcaſſent aut Reformationi bellum indicerent.

Maie-

Dedicatio.

Maieſtatis crimen atrocius eſt, quam ut per ſuſpicionem ingeri debeat. Ab eo ſe operoſè purgare eſt penè crimen agnoſcere. Si eius rei ſunt Remonſtrantes, cauſſam non dicunt, ſæviat in eos ira Veſtra ad extremum vſque, tanquam in perduelles & patriæ hoſtes. Sin inſontes ſunt, cogitate, quantum crimen ſit eorumqui eo innocentes gravant, ut adflictis adflictionem addant.

Hæc ſumma eſt Apologiæ huius. N. N. D. D. quam vobis Remonſtrantes offerunt & dedicant, non ſponte ſua, (vtinam id liceret!) ſed provocati, ſed laceſſiti, ſed protracti ad tribunal veſtrum; nec alio animo, quam ut vobis ſuam & Eccleſiarum ſuarum fidem atque innocentiam probent, & id a vobis ſi poſſunt impetrent, ut, ſi eos favore veſtro dignari nondum poteſtis, ſaltem eos favore veſtro non indignos eſſe intelligatis. Optaſſent ſe hoc tam moleſto labore defungi potuiſſe, ſed per Cenſores veſtros id non licuit. Digladiationes & certamina de non neceſſarijs aut non valde vtilibus ad ſalutem dogmatis ex animo averſantur, Theologia eorum practica eſt, quæ in morum reformatione totiuſque adeo vitæ ad præſcriptum Ieſu Chriſti correctione & directione poſita eſt, quæ vix conſtare poteſt inter acria iſta diſſidentium ac certantium ſtudia. Difficile eſt clavum animi recta tenere in tam turbido mari, ut non fluctibus contentionum aut abripiatur aut obruatur. Sanctimoniæ & caritatis rudentibus opus eſt, ut Eccleſiæ & cum Eccleſijs Reſpub. non fluctuent. Hinc arduas, ſubtiles & elaboratas circa Religionem quæſtiones vitant ut ſcopulos: Ignorare licet, quæ non niſi periculoſè diſputantur. Doctrina pietatis plana, facilis, expedita & rudibus pariter atque eruditis obvia eſt. Per eam recta itur in cælum. Cætera nec ſine labore quæruntur, nec ſine periculo creduntur, & plerumque tantis animus agitantur, ut pietatis ſimul ac caritatis internecionem poſt ſe trahant.

Vtinam Deus, Miſericordiarum Pater, Rerumpublicarum & Eccleſiarum Rectoribus aliquando ſpiritum illum manſuetudinis & caritatis indat, ut ſublatis partium ſtudijs, de pietate ac pace inter Chriſtianos reſtituenda, illæſa neceſſaria veritate, conſilia omnia ſtudiaque ſua conferant! Nil dubium eſt, quin multa hominum millia tot malorum, odiorum, ſchiſmatum pertæſa, tam ſanctum propoſitum pijs votis, ſuſpirijs ac ſtudijs proſequerentur & frequentes concurrerent ad ſublatum concordiæ vexillum.

Iſtum

Iſtum Spiritum ut vobis etiam, atque univerſis Fœderati Belgij Rectoribus, potenter ſuppeditet, cæteriſque Veſtris pro ſalute atque incolumitate Reipub, conſilijs propitius benedicat, ex animo precantur,

Nobil. Prudent. ac potentibus D.D. Veſtris ad omne obſequium paratiſsimi.

REMONSTRANTES.

PRÆFA-

PRÆFATIO
ad
REVERENDOS, CLARISSIMOS, Doctiſſimos, Viros, Fratres ac Symmiſtas, pro veritate & bona conſcientia partim proſcriptos partim incarceratos, partim adflictos oppreſſoſque in Belgio Fœderato.

UT Siſyphus ſaxum ſuum, ita nos argumentum de Prædeſtinatione volvimus ac revolvimus. Recidimus ſemper in eundem lapidem, & veluti æſtu quodam, indeſinenter in ſe ipſum reciprocante, fluimus ac refluimus per eundem controverſiæ alveum. Nihil mirum. Suus cuiq; ætati atque homini labor eſt in divinæ veritatis promotione. Uti morbi in corpore, ita ſe habent errores in ſpiritu. Alij magna remedij cura opus non habent: Sponte ſua dilabuntur ac diffluunt, non aliter quam catarrhi. Alij omnem atq; imprimis ſolicitam remedij vim reſpuunt: quantò acrius eos attrectas atq; urges, tantò atrocius irritantur ac ſerpunt latius, gangrænæ inſtar. Alij longa lentaq; cura opus habent: Principiò non cedunt ullis remediis; hærent non aliter quam ſcabies & impetigo; ſed ſi inſtes, ſi urgeas per intervalla paulatim exhauriũtur ac deficiunt. Hinc varij variorum labores, pro errorũ malitia ac pertinacia; Nec defuerunt, qui uni ſoli exſtirpando ætatem atq; induſtriam omnem ſuam fruſtra impenderunt.

Hæc jàm noſtra Sparta, noſtra provincia eſt. In hac nobis ſtandum & laborandum eſt, ac fortaſſe etiam moriendum. Nec tædere nec pigere nos debet, huius tam piæ, tam laudabilis tam egregiæ operæ.

Sunt qui aliter cenſent, & nos identidem, veluti per Satyrã, naſo ſuo ſuſpendunt, jubentq; ex formula ſua,

miſeros nos eſſe libenter.

Quatenus id facimus.

Eſto. Hæc ſacra aliter non conſtant. Etiam per ludibria, per probra atq; opprobria maleferiatorum quorundam, divinæ gloriæ, aliorũ utilitati, & noſtræ bonæ conſcientiæ litandũ eſt.

Sunt alij, quibus farrago diſputationum & altercationum, in ſe ſemper recurrentium, diſplicet: Litem totam una vice ſemel ac ſimul confectam cuperent. Sed hi mancipia pauci laboris ſunt. Neſciunt, quanta ſit vis inolitæ opinionis, & quantum poſſit inveteratum in ſuam cuiuſq; ſectam ſtudiũ. Error, ubi ſemel adlibuit & conſuetudine longa familiaris eſſe cœpit, malum eſt quavis ſcabie inſanabilius. Hydræ inſtar eſt: Cervicem unam ſi amputes, ilicò plures repullulant, per quas reſpirat. Germen intus latet, & præjudicia, affectus, aliaq; ſubitò protrudunt. Hinc novus ſemper labor, & qui, ut ille ait,

redit actus in orbem.

Sunt alij, qui ſoſo litium odio, & puro puto amore ac ſtudio pacis, cõtroverſias omnes de Religione videri volunt reſpuere, noſq;, ut litium ac rixarũ mancipia damnant; ſed, ſi paulò propius eos videas, aliud in cauſſa eſt. Laborem inquirendi in res ſacras, utpote rebus ſuis inutilem, defugiunt, & ignorantiæ ſimul atq; ignaviæ ſuæ, pij affectus purpuram prętexunt, ne ſtudio utramque affectaſſe videantur. Docet id vita eorum in rebus mundi huius negotioſiſſima ſimul ac litigioſiſſima. De ſtillicidio, de tigno, de cloaca, de oſco & obſoleto aliquo vocabulo, de commate, de accentu, de lana caprina, de umbra aſini, lis modò incidat, diſputaciores mortales, in foris, in compitis, in circulis, in ambonibus non reperias. Crederes eos ad jurgia natos factoſq;, & in litibus veluti Pyrauſtas in igne vivere. Solæ res ſacræ mortalibus iſtis non magis curæ ſunt & cordi, quam ſuibus. Suſq; deque habent, quid quiſque de quaque re in divinis credat.

Minimum eſt, quod ſcire labora,

De Iove quod ſentis.

Frigido huic atq; otioſo animo ſuo pacificæ affectionis mãtellum circumdant, ut quietè & tranquillè vivant, inter certantum ac diſſidentium ſtudia. Hæc ſumma voti illorum eſt, hoc unum agunt, ut cætera licet negotioſiſſimi, de ſolis Religionis controverſiis ſecuri vitam hanc tranſeant, ut pecora. Fruantur equidem voto ſuo ex animi ſui ſententia, & cum morientur ſpei ſuæ ſaturi, tropæum animæ ſuæ ſtatuant, *habuerunt mercedem ſuam.*

Sunt alij, & qui ad iſtos proximè accedunt, qui ſciendi quidẽ rectèque ſentiendi de rebus divinis ſtudium & libertatem probant, ſed profeſſionem diſsenſionis ab eo, quod publicè ſemel receptum eſt, & veluti in axioma religionis tranſiit, alto ſilentio ac profundo diſſimulationis arcano tegere, præcipuam rationis ac prudentiæ humanæ partem faciunt. Hiſce, ſi rectè ac penitus eos perſpicias, una eademq; cum cæteris meta eſt, ad quam collineant. Tranquillitati ac ſecuritati tantum ſuæ ſtudent, aliorum hominum curam procul habent, contenti ſola ſua conſcientia; quaſi videlicet ſapere ſit, ſibi ſoli ſapere, & foris cum cæteris omnibus deſipere: quaſi pietatis apex ſit ſcire quid rectum ſit, & probare animo, quod ore atque opere ipſo damnas. Miſerrimi profectò ſunt huiuſmodi mortales, qui ſervitutem iſtam ſibi ipſis imperant, & dum intra ſe cæteros homines rident ut ſtultos fatuoſq;, ſeipſos interim ejuſdem ſtultitiæ profeſſione damnant, & ſapientibus ac cordatis omnibus ludibrio propinant. Atq; huiuſmodi quidẽ hominũ genus non exiguam mundi partem facit. Quotquot ſupra vulgi & proletariæ turbæ fęcẽ ſapiunt, atq; accuratiore judicio pollent quam ut vanis futilibuſq; ſectarum quarundam de Religione næniis capi ſe ſinant, & interim ſecuritatem ac tranquillitatẽ rerum ſuarum ſupremam vivendi legem ſibi ponunt, ij omnes ad hãc turbam pertinent. Omnes hi mortales hunc unum ſibi ſcopum habent propoſitum, ut ſine cruce vivant. Conſcientiam ſuam

ſibi liberam ſervant, cætera omnia publico vænalia habent. Domi ſuæ ſapiunt, foris hiſtrioniam exercent cum univerſo mundo, ut Polypi, referentes ſemper ejus ſaxi colorem, cui ſe applicant, aut lamiarum inſtar, exemtiles oculos in publico aſſumentes, quos domi iterum deponunt. Hoc pacto ſecuritatem ſibi in hoc ſeculo parant: Enimverò nemini ſola ſua conſcientia cauſſa unquam crucis fuit. Quare qui cum iſtis mortalibus commune aliquid ſibi eſse volunt, iis neceſſe eſt, ut Religio Chriſti aut crux, quæ Religionis Chriſtianæ gloria eſt, pro deridiculo ſit.

Sunt alij, qui ſtudij melioris ſpeciẽ præ ſe ferunt: Nempe, qui non tam odio diſputationum liberarũ diſſenſioniſq; publicæ, quam ſchiſmatis, aliorumque quæ ex ſchiſmate veluti ex perenni fonte fluere ſolent, malorum, ad pacem & concordiam quovis modò inter diſſidentes conciliandum aut ſchiſmata averruncandum omnia ſtudia ſua, omnemq; ingenij ſui vim cõferre videri volunt. Hiſce prætextus paulò melior quam ceteris favet. Pax enim & concordia, Chriſtianorum inſignia ſunt, ex quibus eos Dominus ipſorum dignoſci vult. Optimè ſuſcipi ac geri creditur, quicquid ſalvis iſtis auſpicijs geritur. Nec injuria ſanè, ubi pax & concordia animorũ voluntatumque pro ſcopo eſt. Hæc enim ſola, eſt vera illa pax, ſine qua cetera omnia, ficta, fucata, ſimulata, ac nil niſi meræ pacis ac concordiæ larvæ ſunt. At ſi propius horum conſilia videas, comperies ea longe aliò, quam videntur, tendere, adeoq; unam & eandem cum ceteris cauſſam habere. Nimirum, pacem & tranquillitatem cupiunt; non quia rationalis, libera, vera atq; ingenua pax eſt, ſed tantum quia pax eſt & imperturbatus rerum omnium ſtatus. Eam quovis pretio redemtam cupiunt, ut ſibi ceteriſq; benè ſit ac commodè. Unde fit, ut ſchiſmatis odio ferè in alterum extremum concedant, & Tyrannidem paucorum ac plurium ſervitutem, pacem publicam vocent; quaſi videlicet pax vera, quæ non in corporum aut lin-

guarum

guarum, ſed in animorū conjunctione ſita eſt, & ſchiſmati propriè opponitur in ſacris, conſtare poſſit, ubi libertas diſſentiendi, & libera ac modeſta diſſenſionis profeſſio locum nō habent. Atque hic eſt ſcopulus, ad quem iſti ſemper impingunt, Libertatem judiciorum animorumque proſcriptam cupiunt, ut concordiæ iſti locus ſit in Eccleſia, in qua vivunt, & quam unicam Dei Eccleſiam ac ſponſam eſſe fortiter ſibi perſuadēt. Quod ſi veram, ſi Chriſtianam pacē propoſitam ſibi haberēt, utiq; non tollerent judiciorum libertatem, ſine qua vera animorum pax conſtare nullo modo poteſt. At eam uſq; adeò oderunt, ut ad ejus vocem penè nauſeent, ac tantum non horreant. Vocant illam peſtem animarum, regnorum ac Religionis; certo indicio, eos nihil minus quam veram pacē cupere. Nam quæ, per Deum immortalem, pax, quæ concordia religionis eſſe poteſt, quæ aliunde quàm ex libera atq; incoacta conſcientiarū perſuaſione oritur? Hanc tolle, pacē ac concordiā, veluti Solē, ex medio ſuſtuleris. Pacem veram non facit quovis modo procurata linguarū factorumq; unitas, ſed ex animo profecta conſenſio. Conſenſio nō eſt, quam extorquet vis aut neceſſitas imperat. Libertas ſola cōnſenſionis radix eſt & ſcaturigo Abſq; illa concordia omnis nil niſi mera ſervitus eſt, eruptura aliquando in nervū, niſi vi retineatur. Sic aut hypocriſis, aut innoxius ſanguis pacis iſtius cęmentū fit ac vinculū. Alio pretio pax iſta non conſtat. ô diram pacē! Atq; hinc fit, ut iſtorum hominū conſilia ſtudiaq; ut ut videantur pia ac ſeria, ferê tamen infrugifera ſint ac ſterilia. Quantò ſatiùs tutiuſq; conſulerent orbi Chriſtiano, ſi judiciorū libertatem, & in media libertate animorū concordiā ſuaderent, hoc uno ſaltem nomine carnali ac ſpuriæ iſti paci, ſive imperturbato ſtatui anteferendā, quod cum perſecutionis & innoxij ſanguinis periculo nō ſit conjuncta. Neq; verò incommodū ullū ex libertate iſta metuendū eſt, nedum incommodū, quod tam inmani ſceleri ac flagitio, directè legibus omnibus J. Chriſti contrario,

æquari meretur! Diſſenſio ſententiarum concordiam non turbabit eo ipſo, quia libera erit. Suam enim quiſque liberam ſibi eſſe cupit pari jure. Et cum rationibus utrimque nitatur, rationibus ut tollatur neceſſe eſt. Si conſenſionem vi extorquemus ab alijs, ut eam alij à nobis viciſſim per vim extorqueant, jus damus. Et, ſive ab iſtis, ſive à nobis conſenſio vi extorqueatur, utique ea non eſt concordia rationalis, ſed irrationalis ſervitus. Nec Religio laborat, ſi libera urgeatur conſenſio; ſed contrà, ſi libera non urgetur conſenſio, aut laborat Religio ſub ignorantiæ jugo, aut ſub hypocriſeos larva latet. Medium non datur. Religio non eſt religio, quæ à libero animo non proficiſcitur. Liber animus non eſt, ubi aut judicia ſunt legi humanæ ſerviliter adſtricta, aut alterius arbitrio per vim obſtricta. Deus tum colitur, non quia eum colendùm eſſe animus noſter dictat, ſed quia colere cogitur. At religio nō eſt, à qua animus aut abeſt, aut averſus eſt. Nec à diverſitate aut multitudine diſſentientium, periculum regnis ac Rebuſpub. imminet. Commune libertatis privilegium, regnorum ac Rerumpub. columen eſt. Ita cenſuit, itá ſtatuit melior Antiquitas. Et floruerunt olim hodieque ad huc florent non pauca regna ſub auſpicijs huius libertatis. Unde hęc libertas proſcripta eſt, ibi quot Chriſtianos, totidem videre eſt aut bruta pecora, aut ingenia alienæ libidini, ſerviliter mancipata: Solum Pontificium atq; hiſpanum regnum videte, Iumenta ibi ſunt, nō homines. Quicquid imponitur, id portat vulgus, ut aſinus Iſidis ſacra. Nec magis intelligit, quid ſit Religio, quam mulus aut equus; Nec mirum: Cęca obedientia & tantum non ſtupor ibi encomium eſt Chriſtiani populi, & bubalorum inſtar naſo circumduci in omnem partem ad ſuperſtitionem uſque, hoc ibi eſt, Chriſtianum eſſe. Ire qua itur, non qua eundum eſt, hoc vulgi gloria eſt, & Chriſtiani obſequij laudem habet ac meritum.

Qui ſupra hos ſapiunt, ij amant quidem judiciorum libertatem

tem & à vi ac ſanguine abhorrent, controverſias tamen omnes averſantur, quia per eas ſanctimonia ac pietatis ſtudium labefactari, ac tantum non peſſumdari clamant. Simplicem, carbonariam, ac non contenſioſam veritatē amare ſe dicunt, & doctam eſſe ignorantiam, quæ litibus caret ac diſſidijs. Horum ſtudium etſi libens, cęteris prętulerim, tamen multum vereor, ut ex eodem cum cęteris fonte originem ducat. Vix enim fieri poſſe videtur, ut qui ſeriò, veræ pietatis ac ſanctimoniæ ſtudio ducitur, non eas ſaltem controverſias ſolicitè excuſſas, ventilatas, trutinatas cupiat, per quas fieri videt, quominus ſtudiū pietatis & ſanctimoniæ inter plures vigeat; aut ſi quod viget, quominus iſtud rationale pietatis ſtudium cenſeri debeat. Si Spinoſas, ſi non neceſſarias, ſi inutiles, ſi noxias controverſias averſarentur ac fugerent, utique cum manifeſta ratione conjunctum foret eorum ſtudium. At cum omnes ſimul uno ore damnant, & neſcio quam ſimplicitatem & doctam ignorantiam affectant; fieri vix poteſt, quin alius affectus in cauſſa ſit, quam prętenditur. Mollities animi ſubeſſe mihi videtur, quam propriæ quietis tranquillitatis atque otij amor de ſe gignit. Nempe moleſtum, grave, laborioſum ac difficile eſt, in arcana iſta controverſiarum deſcendere, errorum atque impietatū quæ ex erroribus naſcuntur, angulos ac receſſus perreptare, ſtrophas, artes, tricas ac nodos quibus teguntur ac retinentur, detegere, diluere, explicare ac ſolvere. At quis enim aut veritatis piæ ſtudioſum, aut pietatis veræ amatorem cenſuerit, qui veritatem, quæ ſecundum pietatē eſt, arctiſſimis pravarū opinionū cōpedibus vinctā ſolvere, laborē credit? qui pietatē gementē ſub jugo impiorū errorū, non eripere, non in libertatē adſerere meliorum rationū ope atq; auxilio, pietatem putat? Enimverò ſi iſto ſęculo viveremus, quo veritas non laboret ſub profanis erroribus, aut ſub ijs nō uſque adeò laboret, quin puro puto ſilentio meraq; controverſiarum abſtinentia, ut morbi quidam pertinace inedia, liberari

berari poſſet; nemo tàm iniquus foret, quin controverſijs omnibus epicedium primo quoq; tempore ſcribendum eſſe concederet. Sed proh dolor! longè alio ſeculo vivimus. Hypotheſes, præjudicia, errores, affectus pravi ſimul ac ſpecioſi occuparunt animos mortalium penè omnium. Iſtos niſi eximas, niſi exſtirpes, niſi evellas, fruſtra pietatem inculcaveris, aut, ſi quam inculcabis, ea ferè erit bruta, & ſtupidæ affectioni propior, quam obſequio rationali. Sola præjudicia obſtabunt. Ea ſuccum omnem ſeriæ pietatis à radice voluntatis divertent, atq; ad ſe trahent. Hinc tenues & rari pietatis fructus, & plerią; ferè abortivi erunt. Neque verò generoſa aut Deo Chriſtoq; ejus digna pietas eſt, rectè pieq; vivere, quia ita vivere docemur, & aliter vivendum eſſe ignoramus, ſed idcircò, rectè pieque vivere, quia ut ita vivamus, ſicuti vivere docemur, rectum ac juſtum deoq; gratum eſſe ſolidis rationibus perſuaſi ſumus. Pietas noſtra niſi ſit rationalis & λογικὴ λατρεία, cadaver eſt & σκελετὸν, ſine nervis, venis, ſanguine medulla, anima, Spiritu. Solida veritatis ſcientia eam informet, neceſſe eſt, ut ſciamus, quod verè ac jure pij ſimus, & pij ſimus, quia ſcimus quæ ſit vera pietas. Quiſquis aliter pietatem aut exercet ipſe, aut alios docet; is non aliter ſe ipſum & alios piè vivere docet, quam Pſittacum docet humana verba ſonare. Atq; hinc ſunt tot infrugiferæ conciones, tot ſteriles ſcriptiones, tot infęcunda multorum pro pietate molimina. Hortamur ad pietatem magnis & pęnè herculeis niſibus. Orationem comimus non aliter quam cynœdi & mangones, ut auditoribus adlibeat. Eloquentiam neſcio unde acceſſimus, ut grata ſit oratio, fluatq;

Monte decurrens velut amnis.

Sed irrito ferè ſemper conatu. Cur? Non docemus ſolidè veritatem, quæ pietatis anima eſt. Intra nuda Scripturæ loca magno agmine coacervata, intra Scholæ concluſiones Doctorum, Conciliorum, Patrum ſententiolas & floſculos ſtamus; & poſt.

& poſtquam ea firmis lateribus expectoravimus, tum verò pulchrè & validè veritatem ſimul ac pietatem docuiſſe nobis videmur. Affectus deinde, ſcenicos, comicos, tragicos pro occaſione, miſcemus, fingimus, & pro affectibus, verborum ampullas, tonitrua, fulmina. Accendimus, inflammamus, abripimus animos auditorum; ſed non hæret ardor. Flamma in ſtipula eſt. Fomes deeſt. Exprimimus affectus, ſed non imprimimus. Nimirum veritatem quam ipſi ſolidè non didicimus, odio controverſiarum & doctæ ignorantiæ ſtudio, ſolidè non docemus. Non occurimus præjudiciјs, non revellimus radices errorum, non convincimus conſcientias. Superficiem rerum lambimus; at in penetralia earum non introimus amotis ſiparijs veliſque larvarum ac præſtigiarum, quibus obſtruuntur à carne & a Spiritu erroris. Rimæ omnes rimulęque penetrandæ ſunt, per quas errori datur aditus in animam. Niſi id fiat, dictum factum effluet quicquid inſtillabis, non aliter quàm aqua per cribrum. Nec juvat, ſi pietatem ad ravim uſq; inculces, & nihil pęnè quàm hoc agas aliud. Obruuntur animi, non aliter quam tenellæ ſtirpes nimia irrigatione. Erudiendi ſunt & perſuadendi. Semel rectè perſuaſa veritas hæret altius, quammillies inculcata ſine ſolida perſuaſione pietas.

Neque tamen hęc idcirco à me dicuntur, dilecti Fratres, quaſi probem aut ſententiam eorum, quibus iſtud ſemper in ore eſt, *Quicquid quæritur, optimum eſt*; aut morem & conſuetudinē aliorū, qui pro concione nil niſi diſputāt cum adverſariis, & de ejuſmodi ferè controverſiis, quæ ad pietatē aut omnino nihil faciunt, aut non niſi per decimam-tertiā conſequentiam ad eā aliquomodo facere poſſe creduntur. Abſit. Hoc foret ex ſuggeſtu arenam facere gladiatoriā, & ex Dei Miniſtris, quos *ἀμάχους* eſſe jubet Apoſtolus, luctatores ac pugiles. Qui quicquid quęritur, optimū cenſēt, ij ſemper diſcunt & nunquā ad veritatis cognitionē perveniunt. Qui de rebus levibus operoſè diſputāt

ij magno conatu magnas & difficiles nugas agunt. Pietatis eſt, non ſemper hæſitare: Caritatis; non docere niſi quæ uſum habent & fructum. Scio ingenia & dona eſſe varia. Non omnibus eandem docendi rationem convenire: Alios eſſe, quorum oratio tota flexanima ac mera quędam ſuadaeſt: Alios melle conſolationum adeò diffluere, ut quicquid aliter agunt, id omne pęnè affectatum videatur: Alijs ineſſe aculeum, quo in errores ac vitia fortiter ſimul ac fæliciter invehuntur, quem niſi adhibeant, tota eorum oratio languet frigetq;: Alios eſſe quorum dictio tota, ſive conſolentur, ſive redarguant, ſive corrigant auditores ſuos, nervoſa potius eſt quàm affectuoſa; doctrinæ perpetuæ genium ac vim potius in ſe habens, quàm gratiæ aut ſuadæ medullam: Alios eſſe, quorum oratio continua quędam hortatio eſt: Alios qui ad multa, alios qui ad omnia ſimul nati factiq; videri poſſunt. Scio, hæc ità ſe habere, ſed exiſtimo tamen omnibus hoc unum cõmune eſſe debere, ut Veritatem ſolidè doceant. Solidè doceri Veritas non poteſt, niſi controverſiæ, per quas labefactatur & convellitur, ſic tractentur, ut eas ſolidè a nobis intelligi & cum accurato judicio decidi perſpiciat Auditor. Controverſias verò non intelligo alias, quam quæ vel neceſſitatem, vel luculentam aliquam utilitatem habent ad affectiones pietatis vel inſerendum, vel excitandum, vel fovendum, vel promovendum, de quibus poſtea agetur. Haſce ſolidè doceri, & contra errores exceptiones, ſophiſmata, diſtinctiones, tanquam impietatis latebras, tibicines, ac fomites adſeri ab omnibus, in hoc controverſiarum diluvio ex animo opto. Cæteræ nauci non ſunt. Aut leviter ſummaque cum moderatione animi tractandæ ſunt, aut prorſus à templis, ambonibus, Scholiſq; relegandæ. Nempe, etiamſi optimè intelligantur, nihil tamen nos reddunt meliores, ac non rarò etiam deteriores: ut plurimum nos acuunt ad non neceſſarias pugnas rixaſq; & tanquam, ſi ſalutis cardo in earum recta intelligentia verſaretur, ad miraculum uſque reddunt pertinaces.

Atq; hic meritò deflendus venit plurimarũ Scholarum mos, in quibus ingenia alioquin fæliciſſima & ad maxima quæque nata, non exercentur à primis annis niſi in iſtarum quęſtionũ inutili ſimul ac laborioſa arena, nullo alio fine, quàm ut acuantur ad ſubtiliter adſerendum & colore aliquo veri fucandũ, quæ in Scholis vera eſſe ſupponuntur, aut publica authoritate, ut axiomata omni exceptione majora, credi jubentur, etiamſi falſiſſima ſint, & à recta ratione primiſq; adeò mentis noſtræ notionibus alieniſſima. Iſtæ diſputationes ſunt ingeniorũ cruces, bonarum mentium compedes, latebræ ſuperſtitionis, veritatis peſtes, Tyrannidis nutrices. Memini me, cum in exilio vobiſcum vixi, non paucas ejuſmodi vidiſſe & audiviſſe. Crediidiſſes ingenia quædam Dædaleo artificio ad ſubtilitatem facta, & quamquam hypotheſin manifeſtè falſam tuebantur, tamen tanta arte atq; induſtria eam adſtruere & variarum diſtinctionum coloribus pingere, ac ſi totam veri ſpeciem pro ſe habuiſſent. Et hæſiſſes cum ijs implicitus implexuſq;, niſi hypotheſin reſpexiſſes, quæ totius ſubtilitatis baſis erat. Ea quia laborabat, utpote Scholæ tantum fulta autoritate, facilè ſtatim videre erat, cętera, quæ ei inædificabantur, fragilitate ipſa fragiliora eſſe, & præter fucum ac fumum operoſæ ſubtilitatis nihil habere. Nimirum ea eſt falſitatis indoles; Multis fictionibus ut velis opus habet, ne diluceat: Falſum falſi tegula eſt, ne hypotheſis perpluatur: Huiuſmodi diſputationes, quæ crudæ ſæpe in amboné protruduntur, deflere meritò poteſt Chriſtianus, tanquam veræ pietatis & caritatis remoras atq; obſtacula: Nec ſpes eſt ut exoleſcant, niſi Tyrannis deſinat, quâ hypotheſes iſtæ ſtatuminantur. Si in eas inquirere liceret, repente & illæ & cęteræ ejuſdé generis diſputationes ad claram veritatem evaneſcerent, uti nebulæ ad ardorem ſolis. Sed hoc optare juvat, ſperare vix licet.

Ultimo demum loco colloco eos, qui proximè nos tangunt, & rem noſtram, qui, videlicet, controverſias noſtras

 tanti

tanti faciendas non putant, ut propter eas diſputationis labor ſuſcipiatur, nedum ut earum cauſſa exilium, carcer, vincula, aliaq; mala ſubeantur, pro utraq; parte militare argumenta non levia, difficile judicium eſſe quæ quibus prҿponderent. Ac licet pro noſtra opinione videantur facere optima aut melioris notæ, contraria tamen tanta veri ſpecie incruſtari, ut, qui iis ſubeſt error, leviculus videri & humanæ infirmitati condonari debeat. Deniq; cum iſto errore conſiſtere poſſe pietatem & ſalutis æternæ ſpem.

Hòrum oratio ſemper mihi viſa fuit digna accurato examine. Nihil enim indignius homine nedum Doctore Chriſtiano, quam levibus controverſiis divinam veritatem proſtituere, caritatem lҿdere, & pacem Eccleſiarum Dei ac Chriſti turbare. Quod ſi inter leves etiam hæ noſtræ cenſeri debeant, utiq; omnia ea, quæ perpeſſi hactenus ſumus earum cauſa, nec patientiæ Chriſtianæ laudem, nec bonæ conſcientiæ gloriam habent. Quare quæ huic orationi ſubſit ratio, operæ pretium eſt expendere.

Certum eſt controverſiarum quæ hodieq; Chriſtianum orbem agitāt, alias eſſe graves, alias leves. Inter graves, aliæ ſunt graviores, aliæ graviſſimæ: uti inter leves, aliæ leviores, aliæ leviſſimæ. Graves appello eas omnes, quæ verſantur vel circa neceſſaria vel circa utilia ad ſalutem dogmata. Neceſſaria dogmata voco, quæ ex officio nobis in Euangelio Jeſu Chriſti prҿſcripto neceſſariò tenenda ac facienda ſunt, ut æternæ ſalutis participes evadamus; quæ tribus his comprehendo, Fide divinorum promiſſorum, obedientia divinorum prҿceptorum & debita Scripturis, quibus prҿter promiſſa ac prҿcepta, alia omnia divina oracula atq; enunciata continentur, reverentia. Utilia voco, quæ ex natura & proprietate ſua, non poſt alia plura ac certiora, ſed primò ac per ſe ſerviunt ad excitandum, fovendum & augendum in animis noſtris ſcientiam earum rerum, quæ promiſſorum fidem, præceptorum obedientiam

d bi

debitamque Scripturis reverentiam, alere aptæ natæ ſunt. Inter graves itaq; graviſſimæ ſunt controverſiæ primi generis quæ circa pręciſè neceſſaria verſantur. Ad eas proximo gradu accedunt controverſiæ ſecundi generis. Ceteras omnes, quæ non verſantur aut circa neceſſaria, aut circa utilia ad ſalutem dogmata, appello leves, non quod aut levia tantum tractent, aut non niſi leviter: Sępenumero enim controverſiæ hæ circa maximorū myſteriorum arcana verſantur, & acrioribus ferè animis ac ſtudiis agitantur, quam quæ ſunt circa neceſſaria aut utilia: Sed quia eas in unam partē decidere, aut magno molimine ac conatu tractare operæ pretium non eſt. Neq; tamen prorſus inutiles eas cenſeri volo, quaſi nullus earum uſus ſit in polienda aut acuenda mente noſtra in rerum divinarū cognitione; ſed quod ad dogmatum neceſſariorum aut utilium inculcationem per ſe parum aut nihil conferant. Sunt autē eæ duorum generū: Aliæ ſpeculativæ, aliæ practicæ. Speculativas voco eas omnes, quæ in meram mētis ſpeculationē deſinunt, ſive eæ verſentur circa arduas ac ſublimes res, ſive circa res minus arduas humileſq;, ſive ſpeculatio nitatur rationibus certis aut veriſimilibus, ſive hypotheſibus, definitionibus & poſtulatis in Schola aut Eccleſia receptis, ſed tamē reipſa dubiis atq; incertis. Ad hāc claſſem etiā refero controverſias, quæ circa hiſtorias, genealogias, ſucceſſiones temporū ac vaticiniorū arcana verſantur, quorū deciſio conjecturis & hariolationibus potius nititur quam juſtis argumētis. Practicas controverſias voco, quæ circa ritus, cęremonias, & conſuetudines, quas Agendas vocāt occupantur, quæ videlicet à Deo pręciſè mandatæ non ſunt, & quæ in ſe non continent aut ſuperſtitionē aut actus ejuſmodi, qui ſine violatione pręcepti alicuius divini, vel ſaltē ſine periculo violationis pręſtari nō poſſunt. Sic enim ad primā claſſē gravium & quidem graviſſimarum controverſiarū pertinent.

Ad utram harum duarum noſtræ hæ controverſiæ referēdæ ſint, quoties mecū attentè conſidero (conſidero autē ſępiſſimè)

toties mirari ſatis non poſſum ſententiam eorum, qui eas in levium adeoque inutilium turbam conjiciendas eſſe cenſent. Neq; videre unquam potui, qua ſolida ratione adducti ita ſtatuant. Me quod attinet, Ego ita cenſeo. Poſt graviſſimas iſtas, quæ circa præciſè neceſſaria dogmata verſantur, controverſias, nullam inter cęteras, quæ utiliter agitantur, hac noſtra graviorem eſſe, quæ aut juſtioribus titulis in quæſtionem adducitur, aut utilius expenditur, aut facilius deciditur, aut certius tutiuſq; defenditur. Controverſiæ autem huius noſtræ ſumma huc redit: An res omnes quęcunque ſunt & fiunt, imprimis virtutes ac vitia, à fatali atq; inevitabili rerum, actionū eventuum omnium adeoque ſalutis ac perditionis æternæ Prędeſtinatione nominatim facta dependeant? Hoc enim ſi ita eſt, tum cętera omnia conſequuntur neceſſario.

Chriſtum non niſi pro paucis nominatim ad vitā æternam electis mortuum eſſe.

A fidei donatione omnem liberæ noſtræ receptionis operam excludi.

Neminem poſſe plus boni facere quam facit: nec plus mali omittere quam omittit. Nulla peccata ſaluti ſic nominatim electorum obeſſe poſſe: Nullas virtutes nulla, bona opera cæteris nominatim perditioni æternæ deſtinatis ad ſalutem prodeſſe poſſe. Æternam ſalutem paucioribus ſerio promitti quam foris offerri, aliaq; ejus generis infinita alia. Nullam controverſiam juſtioribus titulis ventilari ab iis, qui alios docent veritatem quæ ſecundum pietatem eſt, duo fidem faciunt; Quod hęc controverſiarum omnium prima ſit, & quod ſit univerſaliſſima. Prima eſt, quia abſq; ea cęteræ omnes de hoc illove Religionis capite, controverſiæ, vanæ, fruſtraneæ, ac non niſi ludicræ & inanes velitationes ſunt. Univerſaliſſima eſt, quia abſque ea non modo Chriſtiana, ſed omnis in univerſum Religio nil niſi mera hiſtrionia eſt. Quęcunq; ſunt controverſiæ, eæ agunt de particulari aliquo dogmate aut ritu ad religionem

ſpectante:

ſpectante: Hæc totam atq; univerſam Religionem ſpectat. Nam ſi fatalis neceſſitas in rebus, actionibus & eventibus omnibus dominatur; Si

Fata regunt orbem ac certa ſtant omnia lege;
Et
Nec nos obniti contrà, nec tendere tantum
Sufficimus:

Actum eſt de Religione tota, conclamatum eſt de officio noſtro, & quæ de ſingulis capitibus moventur controverſiæ, eæ meræ nugæ nugarum ſunt. Quid enim attinet de hoc aut illo Religionis capite funem contentionis trahere, ſi hoc ipſum, quod quiſq; de unoquoq; capite ſentit ac credit, ab inevitabili fato eſt? Et,

Si quoq; fatale eſt, ſic ipſum expendere fatum:

Quid ſunt controverſiæ omnes aliud, quam ludus & jocus? quid Religio niſi fabula in theatro operoſa ſimul ac ludicra? Mandata, juſſa, leges, edicta, ſtatuta, quid aliud ſunt quam pantomimorum ridicula, fictiones & commenta in proſcenio? obedientia, ſanctitas, pietas, fides, non ſunt niſi inania nomina. Inobedientia, peccatum, culpa, tituli ſine re. Promiſſa, invitationes, blanditiæ, merus fucus, purpuriſſa, ceroma. Minæ, querelæ, obteſtationes, μορμολυκεῖα, larvæ ac lemures terrendis pueris. Pręmia ac pęnæ cataſtrophe fabulæ ingenioſa ſimul ac ridicula. Sed & quid eſt diſciplina omnis privata publicaque, ſine qua tamen nec Reſpub. nec civitas, nec domus, nec ſocietas ulla humana conſtare poteſt, quid, inquam, eſt aliud, quam bruta ſimul ac crudelis carnificina! is qui cędit & qui cæditur, eodem fato aguntur. Nec ille facit, nec hic patitur injuriam, etiamſi nec ille cauſam habeat, nec hic dederit. Jam verò vos obteſtor, Fratres, ecquæ controverſia juſtiorem titulum habere poteſt, quàm ea, quæ pro gloria ſacroſanctæ Religionis, pro officij noſtri, Deo hominibuſq; debiti neceſſitate, pro divinarum pręceptionum, promiſſionum, comminationum,

prę-

præmiorum ac pænarum juſtitia & dignitate, pro domeſticæ & civilis diſciplinæ æquitate, pro totius deniq; humanæ ſocietatis incolumitate ſuſcipitur? Comparentur cum his cæterarum omnium utilium controverſiarum cauſſæ, nulla, non dico juſtior, ſed ne paris quidem ponderis ac momenti eſſe comperietur. Luberet equidem mihi, dilecti Fratres, in apertum hunc campum latius exire, & comparatione facta per omnes Chriſtianorum controverſias diſcurrere, ſed maligno admodū ſæculo vivimus, & ea veſtra eſt prudentia atq; ἀγχίνοια, ut id veſtro proprio Marte facilè poſſitis colligere, ſi modo animum judicio liberum adferatis.

Neq; tamen cum hanc noſtram controverſiā primam omnium & univerſaliſſimam facio, id ſic accipi volo, quaſi negem fieri poſſe, ut quis de Prædeſtinatione perperam ſentiat, & idem tamen piè ſanctéq; vivat: Abſit: Sed quod is, qui piè vivit, ab iſta opinione habeat ut piè vivat, ac non potius ab ea habeat cur pié non vivat, id verò eſt quod nego. Ubi fatalis neceſſitas dominatur, ibi pietas non eſt virtus noſtra, ſed pura puta Dei actio: ibi virtus non eſt actus officij noſtri, ſed merus divinæ virtutis effectus in nobis: ubi vero iſta perſuaſio de virtute & pietate locum habet, ibi ſtudium pietatis ut langueat frigeatq; neceſſe eſt. Rectè Suetonius de Tiberio ſcripſit, *Circa Deos negligentior erat, quippe addictus Mathematicæ, perſuaſioniſque plenus omnia fato agi.* Itaque nec impius ab hac opinione habet, ut pius eſſe velit, nec pius, ut nolit eſſe impius, imò ab ea & ille habet, cur aut pius fieri nolit, aut ut pius ſit non laboret, & hic, cur aut impius eſſe nolit, aut ut impius non fiat non laboret. Iuſtiſſima itaque, ſi ulla alia, hæc à nobis controverſia mota atq; agitata videri debet.

Ex hoc jàm non obſcurè colligitur, quanto utilior cæteris omnibus hæc noſtra ſit controverſia. Utilitatem controverſiarum æſtimo ex intrinſeca earum vi & proprietate, quam habent ad promovendum pietatem. At cæteras omnes controverſias

verſias, ſi placet, expendite. In quibuſdam utilitas non adeò inſignis eſt, nec ineſſe creditur ad pietatis promotionem: Precipuam partem ſpeculativæ eſſe creduntur, & revera intra nudam ſpeculationem ferè conſiſtunt. In quibuſdam major videtur ineſſe utilitas, quam revera ineſt. Majeſtas earum major eſt, quam utilitas. In multis quæ ineſt utilitas, ea ex aliis prioribus, certioribuſq; fontibus hauritur, & per ſe obvia eſt. In aliis ſi qua eſt utilitas, ea vix apparet, ac non niſi per longas & operoſas conſequentias velut per trochleas ex iis educitur. At hujus noſtræ controverſiæ utilitas, ad acuendum in nobis pietatem, latiſſima eſt & in aperto poſita. Nemo eam non videt, nemo non palpat, prejudicium modò abſit & affectus. Quid enim clarius, quid apertius, quam quos fatalitatis opinio apta nata eſt eximere mortalium animis ſtimulos ad pietatẽ, eos libertatis veræ patrocinium ſubdere? Si liber es, debes ac potes bona ac benè agere. Si non benè agis, jure puniris. Si benè agis, jure premio adficeris. Tam certa hæc eſt veritas, ut nec Doctorum Schola, nec indoctorum turba diſſentiat. Nec obedientiæ laudem, nec inobedientiæ labem habet, quicquid aliter fieri non potuit. Qui non poteſt non facere quæ facit, etiamſi rectiſſima faciat, indignus eſt premio. Qui non poteſt non facere quæ facit, etiamſi peſſima faciat, indignus eſt ſupplicio. Superfluus labor eſt, ut rectè olim ſanctiſſimi Galliæ Epiſcopi Auguſtino opponebant, *ſi neq; rejectus ulla induſtria poteſt intrare, neq; electus ulla negligentia poteſt excidere. Quoquo enim modo ſe egerint, non poteſt aliud erga eos, quam Deus definivit, accidere, & ſub incerta ſpe curſus non poteſt eſſe conſtans, cum, ſi aliud habeat prædeſtinantis electio, caſſa ſit annitentis intentio.* Poſſem utilitatem hanc per totam humanam vitam latiſſimè extendere: Sed id non eſt neceſſe in re per ſe clariſſima.

Ex hoc jam fluit tertium; Faciliorem huius noſtræ, quam ullius pènè alterius controverſiæ deciſionem eſſe. Experimẽtum capiatur, Nulla controverſia citius, indubitatius, univer-

(...) ſalius,

ſalius, conſtantius deciditur, ſi modò paulum à Sophiſtarum quorundam Scholis abeas. Totum genus humanum teſtor. Vox vulgi, vox populorum, vox mortalium pęnè omnium eſt: Ubi libertas non eſt, ibi nec pręmium nec pæna eſt. Natura hoc axioma ſuggerit, ut primam notionem. Argumentis opus non eſt, ut iſtud capiat, cerdo, tyro, infans pænè dixerim. Ex terminis ſuis liquet. Conſcientia quemq; ſua de ejus veritate convincit. Praxis, hominum, familiarum, Rerumpubl. Regnorum, deniq; mundi totius ubiq; ei ſuffragatur. Qui reclamant, ij oppidò ſunt pauci, nec alij, quam quos vel Scholarum præjudicia faſcinarunt, vel vitæ impietas in ſenſum egit reprobum, Scurræ, nebulones, athei, qui cauterio iſto fati opus habent, quo conſcientias ſuas inurant, ut ſine remorſu peccent, & fortiter in ganeis luſtriſq;, aut, ut ille ait, clam & in ſcrobe virtutem omnem ejurent, quorum illud carmen eſt:

Solvite mortales, animos, curiſq; levate,
Totq; ſupervacuis animum deplete querelis.
Fata regunt orbem, certa ſtant omnia lege.

Præter hos ſi qui alij ſunt, ij aut ipſi parum rectè ſapiunt, aut aliorum exemplo deſipiunt. Ratio manifeſta eſt. Simulatque pręceptionum, prohibitionum, promiſſionum, comminationum, præmiorum, pęnarum vel ſolæ audiuntur voces, vim ſibi faciat homo neceſſe eſt, ut credat cum iſtis fatalem neceſſitatem poſſe conſiſtere. Ingenioſa quidem eſt humana induſtria ad fabricandum fictiones, quibus ſibi ipſi aliiſq; fucum faciat, quin & maligna ſępe, ut quod vehementer vult atq; amat, fortiter ſibi verum eſſe perſuadeat; ſed ut hanc tam claram atque evidentem notionem animo aut ſuo aut alieno extorqueat, fieri non poteſt. Simulatq; ad ſe redit, ſentit ſe in Euripo difficultatum & abſurditatum verſari, adeò ut velit nolit ſe ſibi ipſi aliiſq; imponere intelligat, niſi animum obſtinet ac frontē. Atq; hinc eſt, quod ij, qui fatalem rerum omnium neceſſitatem propugnant, & libertatem voluntatis aut prorſus negant,

aut

aut meram ſpontaneitatem cum judicio conjunctam, ad eam credunt ſufficere: ex pręceptis omnibus Euangelicis promiſſa faciant reſpectu electorum, aut ſi id non audent, nulla in re magis laborent ac ſudent, quam ut iſtam neceſſitatem cum præceptis, comminationibus, præmiis ac pænis concilient. Diſtinctionum, reſpectuum montes accumulant, non ut doceant te, ſed ut obruant. Proteos eos diceres, qui in omnes formas ſe vertunt diſtinctionum veneficio. Neſcis ubi ſint, quo tendant, ubi conſiſtant. Eadem eſt ratio cæterarum controverſiarum; Nulla eſt pro qua ratio recta manifeſtius militat. Comparatio fiat & res eluceſcet. Controverſia eſt inter Pontificios & Reformatos de Judice Controverſiarum. An, videlicet, præter Scripturam judex aliquis loquens ſit in Eccleſia, qui controverſias omnes decidat autoritate irrefragabili? Plana & facilis videtur huius controverſiæ deciſio, ſi modò prǫjudicia ponantur, & animus judicio affectuq; liber ad eam dijudicandam adferatur. De Scriptura conſtat eam primitus ſcriptam ac traditam eſſe ſimplicibus, rudibus ac vulgaribus hominibus, eo fine, ut ex ea viam ſalutis æternæ peterent ac diſcerent: Eam continere ſenſus omnes neceſſarios ad ſalutem pars utraque fatetur: Judicem perpetuo loquentem, in ea nominatim non deſignari certum eſt. Ex quibus quam facilè hęc controverſia poſſit decidi, nemo non intelligit. Attamen hęc tam plana, tam facilis controverſia, tot tantiſque difficultatum nodis implicita eſt, ab iis, quorum interfuit ut pars plana non crederetur vera eſſe, ut jam involutiſſima, difficillima, ac penè inextricabilis videatur. Si Scriptura dicatur eſſe norma illa judiciaria, de ipſius Scripturæ autoritate comprobanda lis movetur. Et ſpecies additur; Nemo legitimus judex in propria ſua cauſſa eſt. Contra: Si Eccleſia in Concilio congregata, aut Pontifex, aut cum Pontifice major minorve Concilij pars ſtatuatur judex iſte loquens, eadem lis movetur de autoritate Concilij aut Pontificis. Et eadem ſpecies liti datur.

Nemo judex in propria ſua cauſſa eſt. Ita Pontifex ſuopte argumento jugulatur. Attamen præcipitium hîc eſt in quo ferè conſiſtunt ingenia, & controverſia æternum ſuſpenſa hæret. Ab hoc enim ſi divertas ad alia argumenta, in diſtinctionum, cavillationum, exceptionū vortices ac gurgites penè inexhauſtos, delaberis. Neq; tollit difficultates Calviniſta, quando judicem iſtum facit Spiritum S. intus in cordibus electorū, quos vocat, loquentem; ſed eas multò magis auget: quin imò omnibus ſimul ſectis pallium dat, quo abſurdiſſima quæq; placita ac cōmenta ſua, tanquam Spiritus iſtius dictata, tegāt, atq; ita litem æternam & immortalem facit: Quiſq; quamlibet litem decidet, prout volet, pari jure. Spiritus ſolus ac ſemper deciſionē iſtam fecerit, nec finis erit: Ita quod volent. Sabini ſomniabunt, & quicquid ſomniaverint, oraculum erit Spiritus S. & Sibyllæ folium. Sed neque via exeundi ex hac tam intricata controverſia apparet, niſi piis & veritatis ſtudioſis, qui exuti affectibus facilè videre poſſunt hanc controverſiam ſtudio involvi ab iis, quorum intereſt ut involuta credatur, quo ſarta tecta maneat eorum autoritas, in ſanciendo, pro arbitrio, quæ volunt in Eccleſia. Interim cæteri ferè omnes hærent ac ſtupent in tricis iſtis, &, prout cuiuſq; animus aut ingenium eſt, ita in hanc aut illam partem rapitur, non tàm judicio quam impetu atque affectu. Nec levioribus nec paucioribus difficultatum ſalebris obrutæ ſunt controverſiæ quæ in Scholis agitantur de Natura & attributis Dei, de Perſonis divinis, de perſonarum, reali, rationali aut modali diſtinctione, de Generatione Filij per intellectū, de proceſſione Spiri. S. à aut per Filium, de Peccati Originalis forma: De communicatione idiomatum; &c. Bone Deus! ſi à ſimplice atque incurioſa Scripturæ locutione, quæ in tàm auguſtis myſteriis ſufficere nobis debet, & facillimè intelligitur, ad Scholarum concluſiones abis, quot quantiſque terminorum, definitionum, reſpectuum, modorum, notionum, relationum, ſenticetis hor-

rent omnia? Diſtinctionum nec modus nec finis eſt. Ne Lynceus quidem earum profunditates ac βάθη pervideat. Labyrinthi undiquaque ſunt, in quibus perſpicaciſſima ingenia hęrent, omnium ſubtilitatū Logicarum, Phyſicarum, Metaphyſicarum, flexibus, gyris, ac mæandris circumvoluta. Nec exire datur, niſi obſtupeſcant & patiantur ſibi horrida diſtinctioveluti duro

Saxo, cere-comminui-brum.

Eſto, inquiet aliquis veſtrum: Non minoribus nec paucioribus difficultatum ac ſubtilitatum ſpinis obſita nunc eſt noſtra hæc de Prædeſtinatione controverſia: Fateor. Si ulla alia, hæc controverſia in pulverem uſque ſecta eſt. Quuicquid induſtria humana excogitare potuit, id omne huc contulit, ut ſentinam controverſiæ huius totam exhauriret, & claritudini ejus veluti Soli tenebras ſuffunderet: Cribrum diceres humani ingenij, in quo percolata eſt ejus acies. Nuſpiam magis ſudatum aut laboratum eſt. Quid enim non poteſt ac non audet humanum ingenium, ut cauſæ omni colorem det? Sed hoc intereſt inter cæteras controverſias & hanc noſtram, quod in illis tantò minus videat, tantò magis cæcutiat humanum ingenium, quantò penitius acriuſque eas introſpicit. In hac noſtra verò, quantò contentius omnia conſiderat, quantò altius penetrat in intima eorum, quæ pro fatali neceſſitate adferri ſolent, tantò clarius videat, atq; intelligat, ſe id concludere, à quo tota natura humana abhorret, quod mundi totius praxis redarguit, quodque ipſe homo ore atq; opere ſuo ſingulis penè momentis damnat ac deſtruit; adeò ut fati iſtius patronis idem prorſus uſu veniat, quod Scepticis ſolet, qui poſtquam magno molimine id egerunt, ut evincant, *Nihil in rerum natura ſciri poſſe: Unum non eſſe magis hoc quam aliud*; hoc ipſum evincendo, ſeipſos ſuopte ore coguntur damnare: Nam

Nil ſciri quiſquis putat, id quoque neſcit,
An ſciri poſſit, quo ſe nil ſcire fatetur.

Rationem addamus, quæ vel mantiſſæ loco ſit. Nemo tam fatuus, tam crudelis in ſe ipſum eſt, etiamſi Parcarũ tabulas mordicus tenere velit, qui, ſi credat ſciatque, ſe in crimen aliquod non voluntate ſua, ſed invicta neceſſitate incidiſſe, reum ſe ſupplicij aut tormentis dignum fatebitur. Conciliationem libertatis & neceſſitatis nullam à lictore aut carnifice fieri permittet: Diſtinctiones omnes in equuleo poſitus reſpuet, damnabit, execrabitur. Solam neceſſitatis exceptionem ad juſtam excuſationem ſufficere ſibi dicet, clamabit, vociferabitur. Quod ſi tamen fortè quis adeò fatuus aut iniquus in ſe ipſum reperietur, ut contrarium ſe credere dicat, ecquis adeò Barbarus aut immanis Pater erit, qui Filium ſuum flagris, virga, fuſtibus dignum judicabit, niſi firmiter perſuaſum ſibi habeat Filium ſuum ea commiſiſſe aut omiſiſſe, quę poterat non committere vel omittere? Quiſquamne Magiſtratus, Princeps, Rector aut Dominus, adeò à Sole averſus ac demens reperietur, qui virgas, ſecures, laqueos, furcas, cruces, rogos non dãnabit, ſi ſubditos ſuos nõ libera prorſus voluntate peccare, ſed neceſſitatis impulſu incidere credat in crimina? Nimis, nimis clara & plana eſt hæc notio. Nemo eam expectorare aut revellere poteſt de animo ſuo, niſi qui hominem totum exuit, & generis humani hoſtem ſe facit. Hæc cum ita uno omnes ore cenſeamus, annon evidentia rei convincimur facillimam eſſe hujus noſtræ controverſiæ deciſionem? Nempe, nos injuſti, crudeles, barbari erimus ſic agendo, & Sapientiſſimus, juſtiſſimus, atq; optimus Deus, cuius nos propago ſumus, inclemens, iniquus, crudelis ac Barbarus non erit, ſi temporalibus atque æternis cruciatibus excarnificet multò maximam generis humani partem, quam ipſe neceſſitate inevitabili incidere voluit in peccatum & inluctabilem peccandi neceſſitatem. Ratio hæc per ſe adeò clara eſt, ut ad deciſionem faciendam ſufficiat. Tam facili momento eam percipit olearius in velabro, ſutor ac fullo in trivio, quam Angelicus, Seraphicus aut illuminatus

tus

tus Doctor in Academia. Cæterarum controverſiarum diſpar eſt indoles: difficillimè fit earum deciſio. Principalia argumenta, quibus adſtruuntur in Scholis, humanum ingenium aut præ imbecillitate ſua non capit, aut pro libertate ſua carpit. A nonnullis etiã prorſus abhorret, adeò ſubtiliter contortis, ut ab iis circumveniri metuat tanquam à laqueis. Unde fieri ferè videmus, ut qui in ejuſmodi controverſiis extra aut præter Scholas ſapere audent, tandem intra ſobrias ſcripturæ locutiones, tanquam intra tutum fidei vallum, ſe recipiant, malintq; tam ſublimium myſteriorum deciſionem, aut ſtudio defugere, tanquam periculoſam, aut cuiuſq; judicio liberam relinquere, tanquam incertam, aut negligere, tanquam difficultatibus & ſubtilitatibus Scholarum inextricabilibus refertam. Nec injuria. Quotuſquiſque enim eſt, qui controverſias Scholarum circa Trinitatis, unionis hypoſtaticæ, &c. materias, de notionibus, actibus, potentiis notionalibus, relationibus, reduplicationibus, modis, conceptionibus, ſubſiſtentiis, aliiſq; difficiles atq; obſcuras eſſe non cogitur fateri? Ut termini intelligantur ſæculo pænè opus eſt. Ut fundamenta, rationes, diſtinctiones concipiantur, tota Philoſophia proluendus eſt animus. De Peccato Originali quindecim ſunt opiniones, omnes ferè æquè obſcuræ atq; intellectu difficiles. Decima ſexta ſi addatur, quod ſit, ut Geneſ. 8. dicitur, *cordis humani prava cogitatio ab ineunte ætate*, non tollitur, ſed augetur obſcuritas. Sacramenta tot habent definitiones quot ferè ſunt ſectæ. At in hac noſtra controverſia, plana ſunt omnia. Res, termini, rationes, ſimulatq; proponuntur, ſine hæſitatione intelliguntur. Quæ obiicuntur, apparet ſtatim eſſe ſophiſmata arte elaborata ab ingeniis, curioſis dicam an otioſis, ad obſcurandũ controverſiæ huius lumen: Pleraq; ex Metaphyſicis diſputationibus hauſta ſunt, de concurſu cauſſæ primæ cum ſecundis, de ſecundarum cauſſarũ ſubordinatione ac dependentia à cauſſa prima, de coordinatione & diſtinctione facultatum vitalium in

anima,

anima, de intellectus & voluntatis diſtinctione, de libertatis definitione, de jure ac Dominio Dei in res creatas, aliiſq; Philoſophiæ Scholaſticæ arcanis. Ea omnia ſi propius paulum videatis, nil niſi operoſæ Scholarum nugæ ſunt, leviores quam ut omnes ſimul conſtipatæ in bilance appendantur cum uno iſto argumento, quod pro noſtra parte ex præceptionum, prohibitionum, promiſſorum, comminationum, præmiorum ac pęnarum æquitate deſumitur. Hoc unicum argumentum omnibus iſtis ſimul junctis longè præponderat. Hoc ſentit palpatq; verum eſſe, quiſquis tantum audit. Iſta ut intelligas tota acuminis Metaphyſici ſubtilitate opus eſt: Ut aſſentiaris vim tibi facias neceſſe eſt, niſi mancipium fias alienæ libidinis.

Neq; verò ad rem quicquam facit, quod controverſiæ iſtæ multis, variis, elaboratis probationibus conſtant. Quanto operoſiores ſunt, tantò ſunt difficiliores, tantò magis ſuſpectæ. Comta & elaborata omnis oratio, Cynæda eſt. Multo fuco indiget meretrix, quantò deformior, tantò copioſiore. Unaquæq; veritas non habet niſi unam præcipuam rationem, qua conſiſtit.

ἁπλῶς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.

Sermone veritas amat uti ſimplice.

Quocirca controverſiæ iſtæ ſimiles videri debent matronis, quæ cothurno indigent, quo ſe attollant, ut grandes ac proceræ videantur; eo exuto, pumilæ ſunt ac nanæ: Ita iſtæ hypotheſibus ſublimibus Scholarum ſubnixæ, magnæ atq; excelſæ videntur: Subduc eas, jacebunt.

Veluti ingentes littore trunci.

Accedit, quod cæterarum iſtarum controverſiarum deciſiones pauciſſimis Scripturæ locis, aut, quæ ex iis depromuntur conſequentiis innitantur: Huius verò noſtræ controverſiæ veritas per totũ Scripturæ corpus, longè lateq; innumeris fibris, venis atq; arteriis diffuſa ſit. Nam præceptorum, prohibitionum, promiſſionum, comminationum, præmiorum ac pænarum

rum à capite ad calcem plena ſunt omnia. De perſonarum Trinitate, de Unione hypoſtatica, de modo incarnationis &c. quā parcè, quam ſobriè loquitur Scriptura? Conſequentiis multis veluti gradibus opus eſt, ut ad controverſiarum, quæ in Scholis agitantur, apices perveniatur. Peccatum Originis non niſi ex duobus aut tribus Scripturæ locis effoditur. Pædobabtiſmus ut ex ea eruatur, Syllogiſmorum amfractibus opus eſt. Cœnæ Dominicæ controverſia pænè in unius verbi ſubſtantivi, *Eſt*, examine veluti cardine vertitur. Caput Joannis ſextum fruſtra baſis illius eſſe creditur. Non agitur in eo de Euchariſtiæ Sacramento. Temporis hiſtoria id arguit. Nondum tum adhuc inſtitutum erat hoc Sacramentum. Diverſitas enunciationū, quæ in iſto capite ſunt, ab ea quæ in inſtitutione Sacramenti huius à Servatore facta eſt, id confirmat. Quod enim ſubjectum hîc eſt, id ibi eſt prædicatum, & vice verſa. Hîc dicitur. Caro Chriſti eſt panis vivificus; Iſthîc dicitur, Hoc eſt corpus meum. Deniq; contrarietas enunciationum rem indubiam facit. Hîc enim, edere carnem Chriſti & bibere ejus ſanguiné, dicitur conjunctum ſemper eſſe cum ſalute & vita æterna: Iſthîc corpus Chriſti ſive panis, qui corpus Chriſti eſt, edi poſſe dicitur ad judicium. Adde, quòd carnem Chriſti edere, & ſanguinem ejus bibere, & Chriſtum ipſum edere pro eodem hîc ſumuntur. Chriſtus hîc ſeipſum appellat panem vivificum. Iſthîc minimè. Neq; enim dicitur, Hoc eſt Chriſtus, ſed hoc eſt corpus meum; Hoc poculum eſt N. Teſtamentum in ſanguine meo. Quantum autem & quàm immane diſcrimen ſit inter hæc, quis non videt? utinam id animadverteret Chriſtianus orbis! Magna idololatriæ anſa præcideretur. Chriſtus totus preſens in Euchariſtia eſſe creditur, atque idcircò magna religione iſthîc colitur, adoratur, invocatur à multis, cum verba ipſa textus manifeſtè arguant Chriſtum totum ibi preſentem non eſſe, ſed corpus Chriſti mortuum ſive ſeparatum à ſanguine, id eſt, anima ac vita ſua, repreſentari per panem &

(...) ejus

ejus fractionem, vinique in poculum infuſionem. Mortuum autem Chriſtum ſive cadaver ejus, quà tale colere, adorare, invocare, quæ ratio, quæ Religio permittit? O cæcitatem! Hoc loco ſublato apparet, quam tenuibus, quàm imbecillis fulcris nitatur ſolemnis & principalis iſte ritus, qui centrum ac fulcrum eſt totius Religionis Pontificiæ, & pro quo tamen credunt militare tot loca, tot rationes, tot argumenta, ut γάργαρα eorum Chriſtianum orbem pęnè obruant & ſuffocent. Cętera omnia Religionis Pontificiæ axiomata, de Sanctorum mortuorum interceſſione & invocatione, de Imaginum religioſa adoratione, de Reliquiarum veneratione, de Indulgentiarum nundinatione, de Purgatorio, votis Monaſticis, aliaq́; ejus cōmatis plura, quibus, quęſo, Scripturarum locis ſuperſtruuntur? Tolle autoritatem Eccleſiæ, loca Scripturæ obtorto collo eò trahentis, & pro arbitrio atque ex uſu ſuo interpretantis, repente videbitis

ruere alto à culmine Troiam.

Nec mirum. Unus tantum eſt articulus, quo tota Pontificiorum fides nititur, nempe, Eccleſiæ, aut potius unius Pontificis autoritas. Ex hoc clavo cęteri omnes iſtius Religionis proprij dependent. Conciliorum, Patrum, qui vocantur, conſenſus adiungitur quidem, ſed in ſpeciem tantum, ne fraus tranſpareat. Hoc ipſum enim, quæ concilia, qui Patres orthodoxi ſint cenſendi, ab arbitrio unius dictatoris Pontificis dependet. Quæ res adeò clara eſt, ut articulos, quos cum Reformatis totius Religionis ac fidei Chriſtianæ præcipuos cenſent, de Trinitate Perſonarum in una numero eſſentia, de hypoſtatica unione, de peccato Originali, de Pędobaptiſmo, de Scripturarum autoritate, non niſi traditionibus ἀγράφοις, aut ſola autoritate Eccleſiæ, nullis verò invictis Scripturarum teſtimoniis niti, adſerere non dubitent. Sed redeamus ex diverticulo in viam. Tota Scripturæ ſacræ compages, ratio manifeſta, nullis conſequentiis difficilibus elaborata, nulla ſubtilitate nixa,

ſtant

ſtant pro hac noſtra controverſia.

Neque tamen diffiteor eſſe loca quędam, quæ pro adverſa parte aliquomodo videntur militare: Sed ea oppidò ſunt pauca, adeòq; obſcura & controverſa, ut in computū venire non mereantur cum tot tantiſque planis, perſpicuis, & extra omnem controverſiæ aleam poſitis Scripturæ teſtimoniis, quæ ubique in ſingulis ferè paginis ac periodis occurrunt. Et miſeri ſanè ac miſerandi meritò ſunt iſti mortales, qui præteritis infinitis ejuſmodi teſtimoniis ſua propria luce ſplendentibus, & quæ, niſi per vim, in ſenſum alium detorqueri non poſſunt, pauculis iſtis & controverſis adhærent non aliter quam hirudines; iſtis pugnant, iſtis ſe jactant; iſtis triumphant contrà clarum cæterorum Solem. Æquiſſimum profectò eſt, ut pauca pluribus, obſcura claris, dubia indubiis cedant, & non hęc ad illorum, ſed illa ad horum incudem revocentur. Quolibet interpretationis malagmate utendum potius eſt, ut paucis, obſcuris, dubiis lux adferatur à claritudine cęterarum, quàm ut pluribus claris apertiſque vis inferatur, & tenebræ ab obſcuris ſuffundantur. Qui contra faciunt, ij ſanè parum ſunt æqui erga veritatem, & ingenio ſuo abutuntur ad multorum perniciem. Inter iſta loca caput nonum ad Romanos proràm pænè ac puppim facit. Iſto, veluti Gorgonis capite, pugnant non Doctores tantum, ſed & fabri ſutoreſque. Et in eo pręſidium adeò firmum poſitum eſſe creditur, ut inexpugnabile cenſeatur. Nec deſunt, qui mirantur, quomodo, eo conſpecto, non protinus convertamur in lapides ac ſaxa, ac vel hiſcere contra audeamus. Atque, ut verum fatear, quia caput iſtud ut non pauca alia Paulina, operioſiore explicatione eget, utpote totū allegoriis & typis involutum, ſententiiſque brevibus & abruptis interciſum, parū abeſt quin revera inexpugnabile ſit apud eos, qui verbis ejus ac literæ mordicus volunt inhęrere, neutiquam attendentes ad id, quod de Paulinis quibuſdam monet Petrus, *eſſe in iis nonnulla intellectu difficilia, quæ indocti, parumque*

ſtabiles detorqueat, ut & reliquas Scripturas ad ſuum ipſorum exitium. Interim quotquot mancipia literæ non ſunt, cum de allegoriis agitur, ſed veritatem amant ſine præjudicio, ij facilè vident, non modò nullum præſidium in iſto capite ſitum eſſe pro iſta de Fatalitate opinione, ſed in eo arcem atque armamentarium reconditum eſſe, ex quo ea fortiſſimè oppugnari, labefactari ac tantum non ſuppeditari poteſt. Præter & extra hoc caput, quæcunquæ allegantur teſtimonia, ea nil niſi laciniæ quædam ſunt, hinc inde à reliquo Scripturæ cordore avulſæ, & quæ ſolo locutionis methaphoricæ colore nitent. In eo hærent ac ſtupent non aliter, quàm faſcino præſtrictæ mentes. Nempe Deus aliis dicitur *dare cor novum, facere ut in viis juſtitiæ ambulent, trahere, creare, gignere, vivificare, ſuſcitare eos in novam vitam*: alios verò *excæcare, indurare, in ſenſum reprobum tradere*, aliaque. At quam, obſecro, levidenſe argumentum eſt, quod ex vocibus petitur? Scriptura plena eſt, figurarum, troporum, metaphorarum, allegoriarum. Nunquam finis erit, ſi quis mordicus iſtis velit inhærere & pugnare, Et cum eædem voces, eædem actiones tribuantur hominibus ab eadem Scriptura, quæ tribuuntur Deo, quis exitus? Sola ratio præceptionum præmiis ac pœnis ſancitarum, in quibus tota Scripturæ medulla ſita eſt, legem interpretandi nobis ponat neceſſe eſt. Ubi iſtæ locum habent, ibi impoſſibile eſt, ut phraſes iſtæ aliter quam violenta manu trahantur ac torqueantur in iſtam pro Fato partem. Hæc enim ratio tàm clara, tàm evidens, tàm palpabiliter manifeſta eſt, ut ex ea una ac ſola, controverſiæ huius deciſio facillima, ſi quæ alia ulla, cenſeri debeat.

Hinc jàm id, quod ultìmo loco propoſuimus, liquet; videlicet, quantò certior, tutiorque ſit huius noſtræ, quàm cęterarum pęnè omnium controverſiarum deciſio. Certiſſima

ma deciſio eſt, quæ fit ex clariſſimis Scripturis & rationibus nulli non obvijs, quæque ſtatim & facillimè ab vnoquoque mentis tantum ſuæ compote fieri poteſt. Tutiſſima deciſio eſt ea, quæ pro pietate, pro officij noſtri neceſſitate facit, & ad nullum alium finem ſpectat, quam ut divinis legibus, juſſibus promiſſis, minis ſua conſtet autoritas. Sed audire mihi videor, qui contrarium nobis perſuaſum volunt: Periculoſam, ſcilicet; eſſe deciſionem, quæ pro libertate humanę Voluntatis fit. Quia, ſi homo liber eſt, tum totus quantus quantus eſt, non dependebit à Deo: Si verò à Deo homo totus non dependet, ex homine tandē Deus fiet. ô Subtilitatem! Nempe iſti mortales metuunt, ut, ſi homo liber dicatur, ex homine tandē Deus efficiatur, & non metuunt, ut contra, ſi homo liber non eſt, ex Deo Diabolus aut Tyrannus Phalaride quovis immanior efficiatur. Hęc conſequentia plana, facilis, obvia & palpabilis eſt. Iſta ne ſpeciem quidem habet. Quę enim, obſecro, iſta eſt divinitas hominis, quę tota in ſola volendi libertate conſiſtit, atque interim potentia, autoritate & iure omni proprio deſtituta eſt? cuius vſus ex alterius arbitrio ac Voluntate pendet, & cuius abuſus, cum, in quo eſt, graviſſimę pænæ reum facit? At manifeſta eſt iſta crudelitas, ſi Deus dicatur, innoxias ſuas creaturas inextricabili peccandi neceſſitati illigare, & eas deinde ob peccata ad ineffabiles atque æternos animę & corporis cruciatus damnare. Neque verò eſt quòd hîc quiſquam mihi regerat, hominem in ſtatu primo liberum conditum fuiſſe. Sic enim alterutrum ſequetur; Aut Deum aliquando feciſſe ut homo Deus eſſet, aut, ſi liberum eum creando id non fecit, certiſſimā eſſe conſequentiam, ſummā Tyrannidem & crudelitatem Deo tribui, quando hominē non liberū æternis cruciatibus deſtinat. Qui iſtis magis ſapere videri volunt, ij gratię divinæ detrahi & homini gloriationis anſam ſubminiſtrari clamant, ſi homo liber ſtatuatur; quaſi verò aut gratia divina non ſit gratia, niſi homo bos aut lapis fiat,

aut gloriationi vanæ locus eſſe poſſit, ubi primus ac principalis libertatis uſus in bono à gratia ſuſpenditur. Nugæ; Sed hęc omnia aliaq; in hac Apologia plenius tractantur. Nolo actum agere. Hæc cum ità ſe habeant, dilecti Fratres, non eſt quod aut vos aut me pigeat pudeatve eorum, quæ jam per decennium integrum & fecimus & paſſi ſumus pro hujus controverſiæ patrocinio. Ego verò etiã mihi vobiſque gratulor, gloriorque in Domino Jeſu, quod dignos nos judicaverit & idoneos fecerit, per quos tàm juſta, tàm utilis, tam clara, tàm facilis, tàm certa, tam tuta veritas adſereretur. Parum nobis videri debet, quid alij de nobis noſtriſque laboribus ac doloribus ſentiant. Fatua ſæpe huius ævi judicia ſunt, aut iniqua: Pauci ſine gratia, ſine offenſa aut odio judicant. Rationes ſolæ ponderandæ ſunt, & conſcientiæ bonæ ſtudium alienis omnibus judiciis eſt præferendum. Nemo mortalium omnibus ſimul placuit; & nos, ſi hominibus placere ſtudemus, Chriſti ſervi nõ ſumus. Bonis ac bonæ conſcientiæ ſtudioſis ſi conſilia, ſi ſtudia noſtra probamus, ultra nihil aut exſpectemus aut optemus. Axiomata eorum, qui omnia ex uſu ſuo aut quiete publica metiuntur, ad nos non pertinent. Iſtis Caiaphæ conſilium hodieque ſacra Reipub anchora eſt, quà ſtat vigetque. *Conducit nobis ut unus homo moriatur pro populo, & gens tota non pereat*. Et dubitare liceat, an non iſti ipſum Dominum Jeſum denuò in crucem acturi eſſent, ut iſtius axiomatis hoſtem & pacis pubilicæ turbatorem, ſi ad eos rediret: utilitate publica compenſatam crederent privatam iniquitatem. Nobis alia mens, alius animus eſt. Æquſſimum eſſe novimus ut Dei veritas, quæ ad pietatem utilis eſt, & à ſeditione omni aliena, non ad mundi huius legem, ſed totius Mundi Lex ad Dei, Chriſtiq; unius ſacroſanctam veritatem dirigatur. Ubi id non licet, ibi Synagoga Satanæ eſt, qui homicida fuit ab initio, & Pater eſt mendacij. Sed valeant hi, & res ſuas ſibi habeant. Eorum vicem imprimis doleo, qui cum veritaté rectè norint, & pietatis amo-

rem

rem ac ſtudium ptæ ſe ferant, quin etiam eos qui propter eam in hoc ſeculo affliguntur, rectè atq; egregiè facere credant, adeò tamen ſegnes ac ſocordes ſunt, ut præter inanẽ adfectum ſterilemque juvandi voluntatem, nihil conferant. Indigni utique ſunt, qui ſub Chriſto mereant & ſtipendium melioris vitæ faciant. Nos uti cæpimus, ità pergamus non minus fortiter, quàm alacriter. Deo hoc debemus & proximo noſtro. Sacramentum ſemel diximus Domino ac duci noſtro, Jeſu: Perfidi ac perjuri ſumus, ſi Sacramento iſti renunciamus, ſi deficimus, ſi cedimus, aut nos ipſos ſubducimus, tàm præclaræ, tàm utili, tàm glorioſæ pugnæ pro divina veritate. Et cur cedamus, Fratres? Vidimus, & gratia tibi ſit Domine Jeſu, vidimus, inquam jàm per annos aliquot fructum laborum noſtrorum non exiguum. Semen jactum in terram, & aliquamdiu rore patientiæ veſtræ, quin & ſanguine veſtrorum irrigatum fæliciter hìc illìc adolevit, & adoleviſſet longè altius uberiuſque, niſi, proh dolor! maleſana & cruenta paucorum conſilia plurium innocentiam maculaſſent, & veritati fæliciter ſuccreſcenti, contraque onera ac pondera afflictionum, palmæ inſtar, ſeſe erigenti, manum & remoram injeciſſent. Noſtis quanta nos adverſariorum phalanx hactenus preſſerit: quàm diris animis, ſanguinariis conſiliis, immanibus auſibus in nos ſævierint: quot cõvitiis, maledictis, ſuſpicionibus nos publicæ infamiæ proſtituerint, ut per latus noſtrum veritatis curſum ſiſterent: Nihilominus tamen divina veritas per omnia iſta obſtacula viam ſibi fecit, & veluti ruptis obicibus flumen ſolet, per univerſum terrarum orbẽ ſe longè lateq; diffudit. Parùm, fateor, profectum eſt apud eos, qui malorum noſtrorum authores ſunt. Sed quid mirum? Intereſt eorum ne veritatem & innocentiam damnaſſe, ac ſine cauſſa patriam atq; Eccleſiam turbaſſe videantur. Tum fruſtra ferè diſputatur cum duobus hominum generibus. Cum iis, qui credunt ſe errare non poſſe, & cum iis, qui credunt ſe ea fide præditos à Deo eſſe, quæ excidere nunquam

poteſt.

poteſt. Ut hi errorem ſuum videant pænè impoſſibile eſt. Laterē lavat, qui rationibus eos ab errore ipſorū abducere conatur. Nolent videre, etiamſi Solem manu tua portes, ut hæc veſtra Apologia rectè loquitur. Talium non eſt fides. Alij ſunt inter eos, iique magno numero, qui vel ſimpliciores ſunt, quàm ut arcana doctrinæ iſtius pervideant, vel ſegniores quàm ut in ea inquirant, vel doctiores quàm ut ea probent, vel æquiores quàm ut diſſentientium rationes non poſſe veras eſſe in animum velint inducere; vel probiores quam ut iis, quæ ſemel didicerunt, pertinaciter hęrere velint, aut meliora monſtrantibus non cedere. Sunt qui fundamenta & axiomata eorum non intelligunt, adhærent tamen ſectæ, prout aut ſuus quemque affectus impellit, aut aliena allicit ſuada, aut ſpes metuſve devinciunt. Sunt qui uni iſti ſectæ odio aliarum ſectarum omnium uſq; adeò benè volunt, ut in animum inducere nolint, eſſe in ea, qui tàm horrenda, tàm abſona in ſinu ſuo fovent. Excuſant, emolliunt, dedolant ſcabra dura & aſpera omnia benignæ interpretationis aut elaboratæ alicuius diſtinctionis aſcia, &, ſi nihilominus ſentiatur aſperitas & horror, caritatis pallio ea velant; & hoc appellant non revelare patrum pudenda. Tantum valet quo quis affectu in Sectam ſuam feratur. Sunt qui nihil horum probant, adhærent tamen & ſilent, quia credunt ſe impares defenſioni, ne culpa ingenij divinam veritatē proſtituant. Alij aliis de cauſſis adhærent, prout quiſque aut ſibi ipſi palpum obtrudit, aut ab aliis ſibi obtrudi non illibenter ſinit. De hiſce omnibus ſpes eſt, ut ab errore ſuo in rectam viam revocentur. Quæ eos impediunt, quominus in errore ſe verſari intellgant, ex maligno fonte non proveniunt. Præjudicium non fixit adhuc radicem in animis eorum, nec peſſulum adhuc menti voluntas obdidit. Rationibus aditus adhuc patet. Nec raro tempus, veritatis filia, lemas ſponte ſua facit excidere. Uti muſtum tempore deſpumat, &, fæcibus in fundo ſubſidentibus enubilatur ac ſerenum redditur; ità etiam tem-

poris tractu non rarò componuntur turbati animi, ubi ebullierunt odia, affectuſque eruperunt. Sæpè ſubita & levis quædam occaſio errorem tollit, ut radius nubem. Inter hos fructum fecit labor noſter, & faciet cum bono Deo. Noſtrum eſt curare ne illis deſimus, ne cauſſam habeant à nobis, cur in errore maneant, imò ut cauſſam à nobis habeant cur ab eo exeant, atque ità, quod errori coniunctum eſt æternæ ſalutis periculum, noſtra ope evadant. Atque hoc quidem fieri tum inprimis æquum eſt, cum videmus errores noxios nova ſpecie veluti honeſto ſtragulo tegi, aut autoritate eorum fulciri quos eruditio ac profeſſio ſua, ſupra alios longè extollunt: Id toties hoc noſtro ævo factum vidimus, ut iam penè exhauſta credam ingenia & ad errores incruſtandos nihil penè fuci ac ceromatis reliquum eſſe. Tentarunt quidem nuper Theologi Leydenſes in Cenſura declarationis noſtræ novo fuco errores ſuos circumlinere & declarationem noſtram in ſuſpicionem variorum errorum vocare, ſed quam infæliciter, Chriſtianus orbis diſcet ex hac Apologia noſtra. Atque hac quidem ratione ſi veritatem propugnare pergamus contra mangones iſtos, qui errores ſuos fuco ac ſpecie veri circumlitos, incauto populo obtrudunt, fieri non poterit, quin multorum minimè malorum oculos aperiamus, ut videant quanto in errore verſentur, atque ita populum meliore veri cognitione imbutum Chriſto Domino noſtro lucrifaciamus.

Neque tamen exiſtimo hac in re præcipuum laborum noſtrorum fructum conſiſtere, quòd multos ab erroribus noxijs liberemus, & meliore veri rectique ſcientia inſtruamus. Abſit: Scio maiores & meliores fructus requiri, ut Chriſtianus populus ſimus, & a reliqua pereuntium turba ſegregemur in peculium Dei, atq; immortalis vitæ hæreditatem conſequamur. Scientia ſola neminem facit Chriſtianum, ac non rarò inflat hominem, ut Chriſtianus fieri vix poſſit, aut factus ſemel Chriſtianus, paulatim Chriſtianus eſſe deſinat. Scientiæ fructus

(.....) pietas

pietas eſſe debet, & vitæ ſanctimonia legibus Chriſti digna. Sine hac nemo Chriſtianus eſſe poteſt, nemo videre Dominum. Hic ſcopus itaque laborum noſtrorum, poſt divini nominis gloriam potiſſimus eſſe debet. Verum enimverò, ſi huic noſtro ſcopo, aut hiſce laboribus noſtris non reſpondit adhuc fructus iſte, inde tamen neutiquam æſtimanda eſt doctrina noſtra. Ex fructibus æſtimandi ſunt homines, non ſemper doctrina. Fieri enim poteſt ut doctrinam optimam peſſimi mores conſequantur, ut acetum optimum vinum ſolet. Doctrina æſtimanda non eſt ex fructu ſuo, ſed ex fine & ex propria vi atq; indole ſua. Semper ea manet ſanctiſſima atq; optima, etiamſi in iis, qui eam norunt & profitentur, nec finem iſtum ſuum adſequatur, nec vim ſuam exſerat. Pietas non fluit ex ea, uti fructus ex arbore. Nempe non efficit vi ſua, ut homines non poſſint non eſſe pij, ſed dat ut habeant, unde pij poſſint evadere. Pluribus opus eſt ut reipſa pij ſint. Nimirum, per ipſos ſtare poteſt, quominus pij evadant, etiam cum ab ea acceperunt unde pij fieri poſſunt: Ut in tenebris poſitus videas, lumine opus eſt & videndi potentia; ut accenſo lumine, & potentia viſiva uti nolis, tui eſt arbitrij. Non videbis, ſi nolis, etiamſi meridies ſit, & tu acutius poſſis cernere,

Quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius.

Similis doctrinæ ratio eſt. Illius lumen & tua potentia, quam à divina gratia accepiſti, ut pius poſſis evadere, non facient unquam ut reipſa pius evadas, ſi animum refractarium ipſe adferas. Voluntate tua obicem potes ponere, quominus te irradiet lumen aut potentia ſe exerat, nullo doctrinæ vitio, nullo potentiæ defectu. Qui doctrinæ ſuæ peculiarem quandam vim divinam adſpirari volunt, quæ in voluntate noſtra, ſine voluntate id efficiat, quod doctrina mandat; ij divinæ doctrinæ uſum, & voluntati noſtræ officium ſuum adimunt. Quicquid aliunde in nobis, ſine nobis efficitur, id nec per doctrinam præcipi nobis, nec à nobis ex officio noſtro fieri, dici poteſt.

poteſt. Voluntas iſta jumenti inſtar eſt; aut potius organi, quod ex aliena inſpiratione movetur, & modulos facit ad digitorum arbitrium. Doctrinæ itaq; huius noſtræ utilitas ex fine & vi ſua propria æſtimanda eſt, non ex effectu aut eventu. Ea verò multomaxima eſt, & quæ per ſe ſola ſufficit, ut non debeamus videri non ſatis gravem cauſſam habuiſſe, cur tàm fortiter, tàm conſtanter, eam cum ſtipendiorum, fortunarum, patriæ ac libertatis noſtræ damno, aliorumq; graviſſimorum malorum toleratione, propugnaverimus. Benè habet, dilecti Fratres, Per eum bellum indiximus impietati. Per eam ſanctimoniæ & bonis operibus operam noſtram navavimus, quorum portæ & muri quatiuntur à fatali iſta machina. Nnnquam nos huius conatus ſtudiique pænitere debet. Nimis multis validiſque fulcris penè ubique fulcitur impietas. Ex omni parte bellum ei eſt indicendum. Minimus quiſque error pro tibicine eſt, quo ſe ſuſtentat. Ex omni occaſione pabulum ſugit, quo ſe alit augetq;. Niſi nos, qui ei deſtruendæ vocati ſumus, pro virili noſtra fulcra, quæ videmus, ſubtrahamus, niſi ſubducamus pabulum, indigni utiq; ſumus, qui ſerviamus ſanctiſſimo Domino noſtro Jeſu. Chriſtianus orbis gemit ſub onere. Et ut ut quælibet ſecta videri velit in tollendo onere iſto idem nobiſcum facere, vix tamen ulla eſt, quæ hunc præcipuum ſcopum ſuum facit. Quælibet penè intra reformationem errorum aut rituum quorundam ſtat, & hoc titulo ſeſe ab aliis ſegregat. Quæ errores, ſuperſtitiones ritus reformant eo ſolum fine, ut impietati, peccatis, vitiis, odiis, diſſidiis, ſchiſmatis anſa præcidatur & vera Chriſtiana pietas ac caritas vigeant.

Apparent raræ nantes in gurgite vaſto.

Atque hinc fit, ut ſectæ ipſæ perpetua odiorum, &, quæ odia conſequi ſolent, variorum enormium peccatorum fomenta ſint, &, Deo ità permittente, in ſingulis penè aliqua doceãtur, quæ cedunt in alimentum aut impietatis, aut non neceſſarij ſchiſmatis. Nulla tamen eſt, quæ impietatem validius firmat

 ac

ac ſtabilit (etiamſi aliter ipſi videatur) quam Prædeſtinationis Fatalis magiſtra Secta. Atq; hinc ſunt tàm acria, tàm crudelia, tàm indefeſſa pro ea molimina. Nihil intentatum relinquit Satanas, ut iſtām arcē ſibi retineat. Quin & ingenia omnia, omnes ſtrophas, artes, conſilia & ſtudia adhibet, ut perſuadeat mortalibus eam pietatis ipſius ſedem eſſe ac domicilium. Quò magis laborandum nobis eſt, ut contrarium Chriſtiano orbi, atq; imprimis bonis ómnibus in patria noſtra magis magiſq; pateat. Diluendus eſt hic fucus, & detrahēda hæc larva omni cura ſtudioq;. Silentio id fieri non poteſt. Tergiverſatio etiam omnis errantibus fiduciam, & errori addit incrementū. Controverſiarum examine opus eſt, ut ventilabro, quo ventiletur palea ſubtilitatū, qua error tegitur. Nullus Zelus hic poteſt eſſe nimius, ſi intra modeſtiæ fines ſe contineat, & affectus affectuumq; cauſſas omnes procul habeat. Si diſputationes & lites fugimus, fugiamus vanas & inanes, quæ nec ſcientem juvāt, nec ignoranti nocent. Iſtæ ſunt otioſarum, & curioſarum mentiū diverſoria, in quibus otij ſimul atq; ingenij ſui opes miſerè dilapidant, &, non aliter quam viperæ mutua ſalivatione, venenū ſimul ac voluptatem ſibi affricant. Neceſſarias aut utiles pro pietate, pro religione, nunquam averſemur. Hoc foret haſtam abiicere, & terga dare Satanæ, per errores ad impietatem graſſanti, & tantum non de pietate ac pace triumphanti. Superflua atq; inutilia quæſtionum γάργαρα ne conſectemur. Quod in corpore ſunt humores ſupervacui, id in Theologia ſunt quæſtiones ſuperfluæ. Quando iſtis turget tumetq; mens noſtra, neceſſaria atque utilia vix admittit, inflatis utribus non abſimilis, in quibus nil niſi ventus eſt. Atque hinc fit, ut in ſcholis raro aut nunquam diſcantur neceſſaria atque utilia, quia ferè non neceſſariis & ſuperfluis diffluunt ac redundant earum cathedræ ac pulpita. Tranſcurrendæ ſunt ſolertiſſimæ nugæ, & properandum ad ea, quæ in vita noſtra uſum, & in morte ſolatium ſecum adferunt.

Atque hæc eo pertinent, dilectiſſimi Fratres, ut intelligatis ſcopum huius mei ad vos alloquij non eſſe, quaſi cura noſtra tota in hac de Prædeſtinatione controverſia rectè intelligenda ſtare debeat. Abſit. Priores habere debet & ſuccedaneas alias curas. Rerum neceſſariarū cura primas ſemper tenere debet. Nec diſcrimen inter eas ullum faciendum eſt. Pari neceſſitate ſingulæ ſemper urgendæ ſunt. Neceſſitatis etymon hoc docet. Utilium rerum cura ut eam ſequatur neceſſe eſt. Magna earum vis eſt in animis noſtris: Et ea noſtra eſt infirmitas, ut iis veluti ſtimulis ac calcaribus excitari, veluti fulcris ſuſtentari opus habeamus; fulti verò excitatique, alacrius multò curramus in viis Domini: iis deſtituti, aut jaceamus toti ſegnes inerteſque, aut lento valdè gradu pergamus ad metam. Adeò repentè ſentit caro noſtra remoram ex omni occaſione, ut in cæpto curſu aut hæreat, aut retrocedat. Poſthæc inutilium & noxiarum rerum ratio habenda eſt, ne bonæ ſegeti ſe miſceant veluti Zizania, & pietatis ſuccum ac medullam aliò derivent.

Atq; hæc iſto ordine cum facimus, tum verò viam obſtruimus impietati, quantum in nobis eſt. Habent tum à nobis omnes, ut non de parte vitæ una, ſed de tota vita ſua deliberent. Si in hac una controverſia perpetuò ſtamus, ſi hoc tantum agimus, ut de quinque, qui vocantur, Articulis, rectè ſentiatur, parum profectò egimus: Uti ideò pleriq; peccamus, quia de partibus vitæ omnes, de tota verò nemo deliberat; ita ideò deſipimus pleriq;, quia de hoc aut illo Religionis capite rectè intelligendo & aliis perſuadendo ſoliciti ſumus, de tota verò pietate curā, quam par eſt, non ſuſcipimus. Aut tota pietas urgenda eſt, aut nulla. Non magis ad ſalutem proderit in una ſola pietatis parte ſtetiſſe, quam in nulla. Nec vera pietas, nec Deo Chriſtoque digna eſt virtus, non eſſe peſſimum.

Virtus eſt vitium fugere, & Sapientia prima
Stultitia caruiſſe.

Non ſugit vitium, qui ab uno alterove ſe expedit, & pluribus aliis nihilominus tenetur implicitus. Habitus omnes exuendi ſunt. Exceptionem nec facit, nec patitur pius animus. Ut exuantur ſeriò, totius divinæ Religionis amore opus eſt. Sic enim fit, ut omnes ac ſinguli pariter odio habeantur. Religio diſtinctionem non patitur, nec amor diviſionem. Nec mirum. Quod in corpore lethale vulnus, id in anima cuiuſlibet peccati habitus eſt. Unus ſolus ad nos æternum damnandos ſufficit.

Atque hiſce quidem omnibus ſi conjungamus caritatis & commiſerationis affectum, tum verò explevimus numeros omnes officij noſtri. Videmus Chriſtianum populum in infinitas penè ſectas & ſectarum particulas membratim diſcerptum ac divulſum eſſe, & dirarum inimicitiarum, quæ ex iſtis ferè ſolent fluere, nec modum nec finem eſſe. Jacet, jacet, proh dolor! corpus illud ſacroſanctum, quod tàm blandi, tàm pacifici, tàm miſericordis Domini ac Magiſtri nomen præ ſe fert, miſerè in ſua propria viſcera converſum, Cadimę victoriis dilaceratum ac penè in fruſtra conciſum. Quælibet ſecta ungues & dentes in vulneribus iſtis impactos tenet, ut labia jam ſatis hiantia magis magiſque à ſe invicem divellat ac diſtrahat. Nulla ferè de iis adducendis, conglutinandis, ſanandis cogitat. Ferreus eſt, quiſquis hæc videt, & non ex imo pectore ingemiſcit. Fieri enim non poteſt, quin hæc labes, hæc macula, hoc opprobrium in Dominum ipſum Jeſum & ſacroſanctam ejus Religionem redundet. Habent inde Judęi, cur ab ea toto animo maneant alieni atque averſi: Profani verò & mundani homines, cur ex pręſcripto ejus non vivant, adeoq; in peius indies proficiant. Et quæ, obſecro, tanti mali cauſſa eſt? Nempe, quęlibet ſecta non tàm hoc agit, ut ſe à ſuperſtitioſis, idololatricis, falſis cultibus præſtet immunem; quam ut opiniones ſuas peculiares ſtabiliat & ſtatuminet. Qui in iſtas conſentiunt, eos ſingulæ ſuos vocant, nullo penè vitæ cæteræ diſcri-

diſcrimine. Quantò quis fortiores iras pro iſtis gerit contra diſſentientes, tantò ſincerior, tantò purior, tantò creditur eſſe reformatior. Nuſquam mortalitatis recordatio, nulla errato venia. Adverſariis veritatis puræ, quam vocant, acerrimè contradicere, plumbeas iras gerere, Vatiniana odia contra eos exercere, longiſſimè ab iis recedere, imò eos proſcribere, relegare, æternis carceribus mancipare, apex penè veri Zeli eſſe creditur. Sola conſenſione opinionum, non aliter quàm teſſera, ſuos dignoſcunt; odium diſſentientium in parte officij ponunt. Et quod peſſimum eſt, Nullius ingenium errare poteſt, quin probitas ejus malè audiat. Opinionum reprehenſio in morum criminationem degenerat. Etiam ipſi veritati fraudi eſt, ab errantibus eſſe prolatam aut defenſam: Diceres ſectas omnes veluti ſentinas eſſe, ad quas confluere permittuntur impuriſſimi & maledicentiſſimi quique, ut fæces atque excrementa generis humani, quibus hoc unum ſtudium eſt, ut fortiter à cæteris omnibus diſſentiant, & ſupera inferis potius miſceant, quàm ut vel latum unguem à placitis ſuis deflectant. Hic eſt væcors ille Spiritus, qui jamdudum totum Eccleſiæ corpus exagitat, & ſingula ſecum membra inteſtino diſſidio committit. Hunc ſi curatum volumus, contraria nobis via inſiſtenda eſt. Illi operam dant diviſioni, diſſeparationi, odiis, rixis, ſchiſmatis: Nos colligamus, congregemus, uniamus nobiſcum quicquid cum Chriſto unum eſt. Illi opinionibus reformandis potiſſimum ſtudent, & pro erroribus, quos exemtos cupiunt, non rarò tetriores errores inſerunt: Nos ante omnia pietati & paci Sacramentum diximus. Reformemus animos, conſilia, ſtudia, mores ad præſcriptum Chriſti, Nam ut ait ille:

Mores leges perduxerunt jam in poteſtatem ſuam.
Eæ miſeræ etiam ad parietem ſunt fixæ clavis ferreis,
Ubi malos mores affigi multò fuerat æquius.

Et

Et

Mores mali quaſi herba irrigua ſuccreverunt uberrimè;
Neque quicquam hîc vile nunc eſt, niſi mores mali.
Eorum licet jam meſſem metere maximam.

Nunquam hîc fruſtra eſſe poſſumus. Pietas ſi non errorem, errandi ſaltem animum tollit. Recta ſententia errorem quidem tollit, ſed pravitatem animi ſæpe non corrigit. Error veniam & commiſerationem meretur; Impietas odium & pænam: Errantes nuſpiam cælo proſcribit Deus, Impios ubique. A mundo & ab iis, qui ſe inordinatè gerunt, à diſſidiorum & ſcandalorum autoribus, à profanis, peccatoribus, impiis declinare, fugere nos jubet. Pios, Dei timentes, amare, complecti; cum lenitate erudire eos, qui contrario animo ſunt affecti, errantium miſereri; Exemplum dedit divinus iſte Apoſtolus, acerrimus alioquin veritatis divinæ & libertatis Chriſtianæ aſſertor. Quando cum Corinthiis agit, qui futuram corporum reſurrectionem negabant, Chriſtiani tamen animis ac ſtudiis videri volebant, ipſa lenitas eſt. Non indignatur, non exacerbatur, non jacit excommunçationis fulmen contra eos. Fert, tolerat, patitur, fratres eos nihilominus vocat. Et tamen opinione iſta quid fædius, quid turpius, quid religioni Chriſtianæ magis contrarium dari poteſt? Et redarguit eos, inquies. Ità eſt, ſed argumentis, ſed demonſtrationibus, abſurdis, aliiſque, ut inſtruat, ut doceat, ut erudiat. Longè aliter profectò quàm cum de malis, improbis, impuris & injuſtis agit. Toto Zeli Spiritu in eos invehitur, ardet, indignatur, tonat, fulminat contra eos, qui communionem eorum ut peſtem & lepram non fugiunt. *Scripſi vobis,* inquit, *ne commiſceamini, ſi quis, cum frater nominetur, ſit ſcortator, aut avarus, aut ebrioſus, aut convitiator, aut rapax:* Dico atque edico etiamnum, *cum iſtis ne edatis quidem.* Inceſtuoſus ille pro exemplo eſt: quanto animo, quanto Zelo, quam acri Spiritu incuſat Corinthios, quod cum in communione ſua ferrent, quod ab eo divortium non facerent?

rent? Nec hoc contentus, jubet eum abſens corpore ſed Spiritu præſens, frequente cætu, in nomine & cum poteſtate Domini Jeſu congregato, *Satanæ tradi ad interitum carnis:* Cur, quæſo, iſthîc adeò lenis, hîc adeò acer eſt Apoſtolus? Scilicet, errorum & peccatorum longè diſpar eſt ratio: In his culpæ, in iſtis ſoli locus eſt infirmitati ingenij aut judicij. Hic idem limes, hic terminus noſter eſto. Deus hunc nobis figit: noſtrum eſt eum non refigere. Quare, ſi qui à nobis diſſentiunt cæteroquin probi piique, cogitemus idem nobis agendum eſſe, quod nobis fieri cupimus, qui ipſis aliiſque errare credimur: Reciproca iſta commiſeratio concordiæ mater eſt. Neque verò exiſtimare debemus inter opera carnis, quæ recenſet Apoſtolus, diſſenſiones meras recenſeri, ſed lites, ſed rixas, ſed hæreſes. Lis non nudam diſſenſionem, ſed contentioſam diſſentiendi libidinem ſignificat. Hæc enim eſt carnis fructus, & carnalis animi propago ac ſurculus. Nemo litigare cenſendus eſt, qui eam, quam veram atque utilem ſcitu credit opinionem, placida mente & rationibus adhibitis tuetur ac defendit. Qui id non facit, is ſegnis inerſque meritò habetur. Hæreſin non facit opinio, ſed animus. Illa in poteſtate noſtra non eſt: Hunc, quia in poteſtate noſtra eſt, prohibet ac damnat Deus.

Amemus itaque, complectamur, exoſculemur eos, quos hactenus Sectæ penè omnes implacabiliter oderunt, fugarunt, proſcripſerunt, & omni malorum genere affecerunt. Iſta opera carnis odio habeamus, ſi ſalvi eſſe volumus. Damnemus, fugiamus, averſemur ſectas iſtas, ubi omnia penè licent, præterquam diſſentire: Ubi fratres & collegæ leviſſima ex cauſſa ſibi invicem ſuperbis denunciationibus cælum & inferos decernunt. Non licet nobis cum iſtis vivere ut fratribus. Caro ibi dominatur, non Spiritus Jeſu Domini noſtri: Sapientia, quæ de cælo eſt, ea eſt pura, pacifica, moderata, obſequens,

plena miſericordiæ & fructuum bonorum, abſq; diſceptatione & hypocriſi. Ante omnia verò demus operam, ne conſilia ſtudiaque noſtra jungamus cum iis, qui piorum hominum, quos errare credunt, perſecutionibus, cæde ac ſanguine ſe polluere non dubitant. Non diſcedamus modò, ſed fugiamus quam poſſumus longiſſimè & citiſſimè à ſanguinariis iſtis cætibus, ne cum iis pereamus. Servari non poteſt, qui iſtis, non dico favet, ſed non ſe opponit, non refragatur, non reclamat. Totus Chriſti Spiritus, tota regia caritatis Chriſtianæ Lex, tota anima Euangelij ſimul ac ſemel iſto axiomate ſuffocatur atque eliditur. Sanguis iſte vindictam clamat, & exaudiet eum Dominus. Sanguis Abel eſt, ſanguis innocentium & juſtorum, quorum mors pretioſa eſt in oculis Domini. *Ne ſimus ſicut Cain, qui ex malo illo erat, & occidit fratrem ſuum, cuius opera iuſta erant. Nullus homicida habet vitam æternam in ſe manentem.* Juſtum, pium, innocentem, quem errare credimus, lædere, verberare, vexare, ſcelus eſt coram Deo: Flagitium ac propè parricidium occidere; quid dicam in crucem agere, lentis ignibus uſtulare, & rotis tormentiſque excarnificare? Nemo id ſuadet, niſi Spiritus ejus, qui homicida fuit ab initio. Scio, Fratres, hæc vos mecum ita judicare & credere, atque hoc nomine inter alia, ferre ac perferre tot adverſa, tàm gravia, tàm diuturna: Vos imprimis Societatis noſtræ decora ac lumina, quorum vincula jàm non in Belgio tantum, ſed penè ubique per totum orbem Chriſtianum celebria facta ſunt, qui patientia veſtra jam per tot annos invicta atque infracta, adverſariis totique adeò mundo fidem feciſtis, Conſcientiam Remonſtrantibus pluris eſſe, quàm quicquid uſpiam carum eſt in mundo. Ita pergite mecum ad metam, *per gloriam & ignominiam, per convitia & laudes, per bonam & malam famam, ut ſeductores & tamen veraces, ut ignoti & tamen noti, ut morientes & ecce vivimus; ut qui caſtigamur, non tamen occidimur, ut dolentes,*

ſed

ſed tamen ſemper gaudentes, ut pauperes, ſed multos ditantes, ut nihil habentes, ſed omnia poſſidentes.

Deus veritatis, Deus pacis, Deus conſolationis, Deus Pater miſericordiarum omnium, benedicat vobis, veſtriſque laboribus, & perficiat vos in omni opere bono, ad laudem nominis ſui, & multorum ædificationem.

Ita voveo, ita precor ex animo veſtri ſtudioſiſſimus in Chriſto frater ac ſocius adflictionis veſtræ

N. N.

Epiſt. ij. ad Timotheum cap. ij. 24.

Servum Domini non oportet pugnare, ſed placidum eſſe erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos.

Cum lenitate erudientem eos, qui contrario animo ſunt affecti, ſi ſorte Deus aliquando eis det reſipiſcentiam ad agnitionem veritatis.

Conſcientia virtuti ſatis amplum theatrum eſt.

Optimus animus, pulcherrimus Dei cultus eſt.

AD LECTOREM.

BEnevole Lector. In veſtibulo hoc paullùm ſta.

Apologia hæc Remonſtrantium ſerius, parcius, & incorrectius, quam pro voto ipſorum & tua forte exſpectatione in lucem prodit. Pericula & impedimenta in cauſſa fuerunt, quæ ſub cruce plurima & graviſſima eſſe ſolent. Operæ Typographicæ diu defuerunt, quæ tandem non niſi maximis impendiis redemtæ ac nihilominus tardæ editionem ejus protelarunt. Parcitatem rerum ac teſtimoniorum peperit librorum defectus & adjumentorum neceſſariorum inopia. Latendum fere fuit, & longe aliquando a libris aliiſq; ſubſidiis fugiendum ob edictorum ſeveritatem. Quæ ſingula Cenſoribus ſuppetierunt, ea omnia defuerunt exulibus, & adflictis. Nihilominus ſatisfactum putant cauſſæ ſimul ac Cenſorum curioſitati. Nihil diſſimularunt, aut conſulto præterierunt: Ubiq; ſententiam ingenuè dixerunt, & liberè. Ingenuè, ne ſuſpicioni locum relinquerent. Liberè, ut conſcientiæ ſuæ ſatisfacerent & bonorum deſiderio. A neceſſariis non neceſſaria dogmata ſolicitè ex animi ſui ſententia diſtinxerunt, ut quæ ad pacem & mutuam Chriſtianorum cœtuum tolerantiam pertinere putant, Chriſtiano orbi repræſentarent. Nempe hac via, Sectis, Schiſmatis, ac factionibus quibus paſſim fervet Chriſti populus, optimè ac tutiſſime occurri poſſe perſuaſiſſimum habent. Hinc acrius aliquando carpſerunt Cenſuras illas, quæ milium, quod dicitur, terebrant, & leviculas diſſenſiones circa non neceſſaria aut non valde utilia, tanto cum ſupercilio exaggerant, ac ſi ex muſca Elephantum facerent. Hoc tam noxium ulcus, hoc cacoëthes acri aliquo cauterio ſubinde opus habere crediderunt. Nec uſpiam facilè adſictus reperies, niſi in ſimili cauſſa, ubi ad minutula & levia controverſiarum tanquam ad vada & ſcopulos concordiæ & mutuæ tolerantiæ naufragium futurum metuunt. Iſta cenſendi impetigo ſalem poſtulavit quo defricaretur. Per totum Cenſuræ corpus ſerpit & recurrit cum ardore & moleſtia. Animus pacis & mutuæ tolerantiæ ſtudioſus non magis eam ſine commotione ferre poteſt, quam tener oculus feſtucam. Hinc enim omnes in Eccleſia lachrymæ. Cæterum ne te offendant ταυτολογίαι, quæ paſſim occurrunt. Cenſuræ id vitium eſt, non Apologiæ, quæ preſſe veſtigiis Sectionum ſingularum inſtitit, ne calumniæ ſtudio quicquam præteritum eſſe conquereretur. Et tamen eas hic illic nonnunquam reſectas & in ſuum locum rejectas reperies, ne faſtidium te aut nauſea caperet. Nec male te habeat, quod plerumque non Cenſorum ſed Cenſoris vox occurrat. Conſultò id factum eſt, quia Cenſura cento eſt, ad quem ſinguli laciniam contulerunt. Stylus & frequentes παλιλλογίαι id arguunt; Inde nata eſt tam ingens Cenſura, quæ alioquin pumila fuiſſet & nana: Mendæ Typographicæ non paucæ, ſi alicuij tibi ſpinæ & remoræ videbuntur, cogita eas ex temporis injuria, & variorum correctorum ſeu inſcitia, ſeu incuria, ſeu oſcitantia natas eſſe, & diſce afflictorum miſereri. Vale & ſine gratia ſine odio, lege, judica.

APOLO-

A^L

APOLOGIA PRO DECLARATIONE REMONSTRANTIVM, contra Cenſuras quatuor Theologorum Leydenſum.

Introductio ad Lectorem Christianum.

QUÆ omnium ſęculorum, eadem huius noſtri calamitas eſt. Miſerrima ferè eſt conditio eorum, qui veritati contra errores inveteratos, & innocentiæ contra criminationes publica autoritate & vi armatas patrocinium ſuum commodant. Fieri vix poteſt, quin in diras obtrectationes incidant, ac tandem, quomodocunque ſe gerant, publici odij victimæ fiant. Nec ſilendo ſe probant, nec ſcribendo ſe purgant. Silentium eorum aut tacita culpæ confeſſio, aut perfida cauſæ deſertio eſſe creditur. Scripta eorum vix nata, aut opprimit violentia, aut infamat calumnia. Quorum intereſt, ne ea pluribus adlubeſcant, ij ea aut in ipſo partu velut infęlices & communi ſuffragio damnatos fętus ſuffocant, aut cenſuris ſuis veluti ſtigmatis inuſta publicæ infamiæ proſtituunt. Nempe ab iſtis deinde abhorret populus, veluti a mónſtris & infamibus ac mali ominis prodigijs. Et rarò deeſt ſpecies ijs, quibus publica autoritas & vis patrocinantur. Quicquid volunt, id ſcriptis iſtis pęnè cum cauterio inuruut, ut deleri vix poſsit ſine cicatricis macula. Suſpicio advocat ingenium, calumnia adhibet fucum, & utrique mantellum circumdat, roburque addit autoritas publica. Hinc fit, ut qui Confeſſiones ſemel ſcribere incipiunt, de ſcribendis ſine fine Apologijs cogitare opus habeant. Apologia deinde Apologiam trudit, uti fluctus fluctum. Nihil tam rectè ſcribi poteſt, tã innoxiè defendi, tàm candìdè ſuggeri, quod ſuſpicio maleſana nõ detorquet in peius, & liuor morſu ſuo, non maculat ac conſpurcat. Hinc Apologiarum ac Declarationum nec modus nec finis.

Experiundo id jam per annos aliquot didicerunt, qui in Belgio Fęderato vocantur, Remonſtrantes: Poſtquam ex Academia, Eccleſijs & patriâ ſuâ per vim & nefarias Miniſtrorum quorundam molitiones eiecti fuerāt, eò quod Canonibus Synodi Dordracenæ ſubſcribere aut prodigioſo ſilentio conſcientiam & bonam mentem eiurare detrectaverant, in eam tandem neceſsitatem compulſi fuerunt, ut de Confeſſione fidei ſuæ in lucem edendâ cogitarent. Criminationes adverſariorum id effecerant, quibus palàm ac tantum non viritim traducebantur, quod mira opinionum portenta in ſinu ſuo alerent, vetereſque omnes ac diu ſepultas hęreſes refoderent, & de novo veluti paxillo ſuſpenderent. Ac licet crebræ Remonſtrantium Apologiæ, ipſaq; adeo Synodi Dordracenæ ſententia in eos lata, jampridem calumniam iſtam penitus exautoraverant, erant tamen qui eam apud inſanam fluxęq; fidei plebem fovebant. Et color erat, quod, niſi ita eſſet, Remonſtrantes publicâ fidei declaratione contrarium teſtaturi eſſent. Id enim deſiderare Reformatum orbem & Belgium totum unâ voce poſtulare. Hinc nata Remonſtrantium Confeſſio. Ea res cum ſufflaminatura videretur iras & odia adverſariorum, oleum, quod dicitur, camino addidit. Nempe ſimulatq; lucem vidit Confeſſio, expalluit calumnia & innocentia Remonſtrantium tam clarè eluxit, *quam Solis eſſe radij, olim cum ſudum eſt, ſolent.*

Hinc creſcebat favor publicus, &, uti fit, damnatæ triumphatęq; Remonſtrantiū cauſæ accedebant complures. Febris hoc erat ijs qui Remonſtrantes damnaverant & calumniā ſparſerant. Irritati Confeſſione iſta fuerunt, non aliter quam purpurâ tauri ſolent. Ac ne fidem inveniret apud plures, gliſceretq; bona de eâ exiſtimatio, ex Confeſſione ſolis pęne radio clariore pomum ἔριδος fecerunt. Quęſiverunt in ea hęreſium pęnè omnium labes, non aliter quàm qui in Sole maculas quęrunt: Et pretium laboris erat, quod hac arte alebatur ſuſpicio in animis eorum, quos jam pridem odia affectuſq; ſui à Remonſtrantibus alienaverant. Nimirum levi momento opus eſt, ut ea, ubi ſemel nata eſt, figatur, hęreatq;. Ut tabes corporibus, ita ſuſpicio animis inſidet. Exinde Confeſſio Remonſtrantium ſcopus eſſe cępit, in quem dirigebantur tela & ſpicula linguarum pęnè omnium. Sed ea principio non niſi eminùs & clàm iaciebantur. Qui palàm & γυμνῇ τῇ κεφαλῇ id auderet, nemo erat. Nemo contra Solem loqui audebat. Sequebantur deinde, qui eam laceſſebant ex alto, apud inconditam plebem, ſed procacibus potius di-

31

us dicterijs, quam iuſtis rationibus. Alij laciniam eius aliquam hic illic ſuſtinebant ſugillare, vellicare, admordere, arrodere; ſed tàm ignavâ lingua, tàm futili operâ, tàm imbelli calamo, ut non niſi fermentũ animi ſui proderent. Qui juſto examine eam ſollicitaret, nemo erat. N. Bodecherus ſignum primus ſupra alios omnes extollere videri voluit, ſed in eo nil niſi vęnalis induſtria, vilis labor, & mercenaria diligẽtia apparuit. Remonſtrantes eum iudicarunt indignũ ſerio reſponſo, rati ſufficere ſi ineptas ejus chartas exibilarent ut dignas

Deferri in vicum vendentem thus & odores,
Et piper & quicquid chartis amicitur ineptis.

Nec movebat eos judicium, quod inſulſæ & propudioſæ ejus farragini, tanquam amuletum aliquod appenderant, quatuor Doctores Academici. Nempe horum intererat ut operoſæ iſtæ nugæ in pretio haberentur, eo ſolum nomine, quod calumniæ jampridem ab ipſis aliiſque de Remonſtrantibus ſparſæ, momentum aliquod allaturæ videbantur, ſi non apud æquos & bonos, ſaltem apud eos, qui affectibus potius quàm judicio ducuntur. At evanuit jamdudum tam inepta farrago ad conſpectum lucis, non aliter quàm ros ad Solis æſtum.

Et nunc quarto demum poſt anno, Doctores ipſi quatuor, levato velo in ſcęnam prodeunt, & quæ ab aliis antehac, aut per arcani licentiam perperam muſſitata, aut palam, ſine pudore, inconditis vocibus & ſcriptis contra Confeſſionem Remonſtrantium ſparſa fuerant, recolligunt, & mutatâ tantummodò ſcriptionis facie ac ſcęnâ, publica veluti autoritate in integrum reſtituunt. Hæc res fumus erit in oculis multorum. Nec enim obſcurum eſt, quantum poſſit apud imperitos rerum æſtimatores tàm immane pręjudiciũ. Cenſura vocatur, probroſo quidem & inauſpicato titulo, ſed qui autoritatẽ pręfert cenſendi judicandiq;. Et Facultatis Theologicæ nomenclatura reverentiam addit ac pretium. Stupet populus in titulis iſtis plus quàm in rebus, & judicata jam cauſa creditur quæ iſtos præ ſe ferre meretur. Abſit verò à Remonſtrantibus, ut eos leviter habeant aut flocci pendant, etſi non ignorent, quid ſit Facultas Theologica Leydenſis, & qui viri qui eam conſtituunt: ſed ſilentium obſtinare hic non poſſunt, nec debent. Ubi rea agitur divina veritas, in eodem foro ut cauſam dicat innocentia æquiſſimum eſt. Nec ægrè ferre debent Doctores Academici, ſi Cenſuram ſuam ad incudem rẹvocari videbunt, & quam graviter in eâ pęnè ubiq;

 hal-

hallucinati fuerint, quantaq; injuria Remonſtrantes eorumq; Declarationem oneraverint, Chriſtiano orbi repreſentabitur. Fiet id à nobis eâ animi æquitate, qua par eſt, & eâ libertate, quæ humano omni judicio emancipata eſt, neq; perſonas judicantium, ſed judiciorum pondera ad veritatis rectęq; rationis trutinam amat expendere, ut omnibus quaquaverſum conſtare poſſit, Remonſtrantes Apologias ſcribere non pro ſectæ ſuæ gloriâ, ſed pro innocētiæ ſuæ veritatiſq; divinæ victoriâ.

Cenſendi modus reprehēditur tribus nominibus.

I. Quod ſit admodum immodeſtus,

Ac primum quidem Cenſendi modus animadvertendus venit, deinde Cenſura ipſa. In Cenſendi modo, tria ſtatim occurunt animadverſione digna. *1*. Quod ſit amodum immodeſtus & inclemēs. Variat quidem pro cuiuſq; Doctoris ingenio, indole atq; induſtria, ſed ubiq; ſe prodit exeritque fermentum inclementis animi. Inter cęteros tamen unius torvum atq; ubiq; adſeveratum ſupercilium eminet. Nihil iſte leniter, nihil clementer, nihil moderatè cenſuit: Minoëm crederes aut Rhadamanthum, tetro atq, irretorto vultu, nil niſi amarulentas damnationes de plano ſcribere: ubiq; in adverſarios cenſoriam virgulam vibrat, veluti in hoſtes feralem haſtam. *Scepticos*, *Pyrrhonios*, *circumcelliones*, *mendaces*, *turbones*, *ſeditioſos*, *blaſphemos* eos facit, perinde acſi ſentina ſint omnium errorum ſimul ac ſcelerum. Proſcriptiones æternas, incarcerationes perpetuas perſecutiones diriſſimas, pro levibus ſtricturis, quin & pro moderatis benigniſq; tractationibus habet crudelis Cenſor. Utinam hoc ei Deus aliquando non imputet! Neq; tamē ab ingenio & indole ejus abhorrent cæteri, etiamſi oratio eorum paulò ſit mollior mitiorq;: Similes habent labra lactucas. Cum ad rei apicem ventum eſt, conſpirant uti in velabro olearij. Mira utiq; eſt vanitas iſtorum hominum, quos cum titulus profeſſionis ſuæ affectibus manſuetudinis, modeſtiæ & clementiæ ſupra cęteros deberet imbuere, cęteris omnibus longè reddit tetriores atq; immitiores. Nempè ſimul atq; titulus eos ſupra vulgus extulit, repentè videas eos altiore cothurno & erectiore ſpiritu ſublatos incedere, loqui & ſcribere, non aliter quàm ſi cum inani titulo, tota facultas Theologica eveſtigio in eos commigraſſet.

II. Quod ſit faſtidioſus.

Deinde cenſendi modus ubiq; ad modum eſt illiberalis & faſtidioſus. Nihil intactum relinquunt: Ubiq; dentem aut unguem habent, non aliter quàm ſi Confeſſio tota non eſſet niſi pus & ſanies. Omnia adeò ſcrupulatim cenſent, ut non tàm cum judicio ſingula cenſuiſſe, quàm ex morbo animi omnia cenſere tantùm voluiſſe videantur.

deantur. Neq; hoc tantum; ubiq; ferè omnia ſimul cenſent, adeò ut cenſura veluti anima in corpore ubiq; & in ſingulis Confeſſionis partibus ac ſectionibus pęnè tota ſit. Credas eos ſingulos certatim id operam dediſſe, nè vel cenſura videretur pumila nani inſtar, vel ne alter altero in cenſendo videretur fuiſſe aut oculatior aut acrior: ubi rebus ſenſibuſq; unguem non poſſunt imprimere, ibi verbis phraſibuſq; dicam ſcribant, quas tamen, ſi Calvinus modò aut alius quiſquam de grege eorum protuliſſet, ambabus manibus amplexarentur: Hęreſes ex loquendi formulà aucupantur quaſi qui receptas eorum Formulas, tanquā prætoria aliqua edicta ad digiti crepitum non amplectantur non ſecus horrere oporteat, ac ſi elephanto aſſem porrigant aut Locris legem ſuadeant. Ubi nihil habent quod cenſeant, ibi cenſendi cupiditatem veluti aliquod curioſæ induſtriæ ſuæ veſtigium relinquunt. Et ſuſpicio ubiq; in ſingulis pęnè ſectionibus velum eſt, quod maleſanæ curioſitati ſuæ obtendunt, quaſi ſc: caritatis & induſtriæ Theologicæ apex ſit, nihil boni de adverſario ſuo credere, omniaq; etiā optimè dicta ejus peiore ſemper vià trahere.

Deniq; cenſendi modus paſſim valdè eſt iniquus: Ex privatis clariſſ: Viri M: Epiſcopij theſibus, exercitij gratià intra domeſticos parietes & multò antequam Confeſſio edita eſt diſputatis, publicam & communem omnium Remonſtrantium Confeſſionem cenſent; dignisſimi profectò mortales quorum fides Dordracena ex Piſcatoris, Gomari, Maccovij, aliorumque ejuſdem exedræ Doctorū, ſcriptis lege talionis cenſeatur. Sicubi in theſibus Epiſcopij minus aliquid occurrit quàm in Confeſſione legitur, tum ex Confeſſione omnium theſes Epiſcopij cenſent. Contra, ſicubi plus occurrit, tum mutata rurſum ſcænà Confeſſionem ex Epiſcopij theſibus cenſent. Sicubi Epiſcopius diſertè contraria iis quæ Confeſſione continentur in theſibus ſuis ſtatuit, ea diſſimulatione tegunt & Confeſſionem nihilominus ſuſpicione veluti atramento maculant, non aliter quam ſi hiſtrioniā exercerent cum mundo, & incautioribus tàm inani commento fucum ac preſtigias facere, Theologicæ ſubtilitatis & Academicæ induſtriæ culmen eſſe crederent.

III. Quod ſit iniquus.

Hi cenſendi modi quam ſint alieni ab ingenuà & candidà indole Chriſtianorum, qui ex æquo & bono aliorum ſcripta cenſent, non eſt neceſſe ut multis demonſtretur. Nihil tám alienū a regià Chriſti lege, quàm crudelis animus. Nec fieri poteſt ut judicium ſit ſincerum atq; incorruptum, quod a tali animo proficiſcitur: Cavillatio ei propria eſt, quæ circa feſtucam hæret, tanquam ſi trabs eſſet,

& in ſcirpo nodum quęrit. Commiſeratio bonæ mentis index eſt, & animorum errantium, licet obſtinatiſſimorum, illicium ſimul ac glutinum. Cavillationem omnem procul habet, & affectibus fibulam imponit, nè in cenſendo exorbitent. Acrimoniam vitat æquè ac faſtidium. Sufficit animo pio errorem de tegere, ita ut errantem non exulceret, aut lectori non pariat nauſeam. Quicquid excuſationem, aut benignam interpretationem pati poteſt, id diſſimulat ac præterit tanquam non animadverſum. In leviculis hærere nec vult nec poteſt. In maioribus hæret, ſed ſine morſu, ſine affectu. Hæc ſi perpendiſſent Doctores Academici, nec tàm inclementer, nec tàm illiberaliter, nec tàm iniquè in cenſendo ſe geſſiſſent. Sed hanc monelam ſupercilium eorum non capit, & crudeliſsimus animus in tuto eſt, quando magni Zeli ſpecie tegitur.

Examen Cenſuræ Pręfationis.

CEnſuram ipſam quod attinet, ea verſatur circa præfationem Confeſſionis, & circa articulos Confeſſione comprehenſos.

Cenſura quæ circa præfationem verſatur, multas habet λεπτολογίας & minutias, quas in pulverem pænè ſecuit Cenſor. Nos eas non conſectabimur, ſed ſilentio & contemtu vindicabimus, indignæ enim ſunt Cenſore ſerio. Injurias etiam, convitia, ſcommata & calumnias, quibus hic illic reſperſa eſt, negligemus. Magni animi eſt ad iſtas habere nolle, nec aurem, nec linguam. Tantum ea tangemus, quæ ſpeciem juſtæ Cenſuræ habere videntur, & lectorem maximè remorari, atq; in Confeſſionem iniquiorem reddere poſse credimus. In limine ipſo, magnitudo & prolixitas præfationis offendit Cenſorem; Nempe verbo ſimul ac ſemel dicta vellet omnia idq; ad preſcriptum artis. Uſq; adeò ad Scholarum regulas ac formulas adſuefactas habent aures oculoſq; Doctores umbratici, ut nihil ſapiat niſi quod ad amuſsim earum accuratè exactum eſt. Cum proportione ſcribendum eſt & oratio elaboranda veluti trabs ad libellam, nè quid extet aut protuberet: Alioquin delicatæ aures & tenelli oculi iſtorum Magiſtrorum dolent, tanquam ſi monſtrum informe viderent, aut tonitru audirent, fragoremq; è cælo. Iſta vanitas trivialis eſt, quam libenter relinquimus Scholæ mancipijs, & ijs qui doctè & ex arte malunt ſcribere quàm in gratiam & ad captum eorum, qui legunt aut audiunt. Sufficit quod præfatio ſit ſine affectibus. Hi non decent Chriſtianos, & qui veritatē libenter alijs perſua-

Sarcaſmus Cenſoris de Præfationis magnitudine refellitur.

perſuaſam volunt. Prolixitas affectari aliquando ſine vitio poteſt Nunquam ſatis dicitur, quod neceſſario dici debet, aut quod ex re & uſu eſt ut rectè ac ſolidè intelligatur.

Quæ poſt hæc ſequuntur querimomæ, eæ tàm ſunt futiles frigidæq;, ut cavillatorem & κυμινοπρίστην potius deceant, quàm Cenſorem. Andabatarum more pugnat Cenſor. Nunc in hoc, nunc in illud præfationis comma, quod εὐδιάβλητον putat, iucurrit, & ſi quid obliq; in ſe ſuoſq; quadrare credit, id arripit & in illud fertur ταῦρος ὡς εἰς κέρας θυμούμενος. Sed conatu inepto planè atq; irrito. Abuſus quos circa formulas Confeſſionum accidere poſse crediderunt Remonſtrantes, veluti exerto digito indicarunt ſine cuiuſquam Eccleſiæ inſectatione: Omnia in genere ab ijs dicta ſunt, quæ ſic accepta nemo niſi væcors ſuſtinuerit admordere: At iſta tanquã in ſe ſuoſq; ex obliquo dicta operoſo conamine à ſe amoliri ſtudet Cenſor. Certè quantò iſtud facit curioſius, tantò magis ſuſpicionem movet, ulcus iſtud in inteſtinis Eccleſiæ ſuæ latere, quod tactũ & detectũ non vult. Omnis nõ neceſſaria nimiumq; ſollicita defenſio meritò ſuſpecta eſt. *Atqui* inquit, *ſi cauſam ſuam contra nos non agunt, quid quiritantur de autoritate eorum, quæ ab Auguſtino adverſus Pelagium diſputata & condemnata ſunt, niſi quia exiſtimant ſe prægravatos fuiſſe ſententia Auguſtini prajudicio, &c.* Quaſi verò palàm non ſit Remonſt: nullam humanam, nedum unius Auguſtini autoritatẽ tanti facere, ut ejus præjudicio pregravari metuant: aut ſi quis, Pontificium fermentũ adhuc redolẽs, iſto argumẽto pugnare velit, eos eodem illo non tantũ libenter pugnaſſe, ſed & fæliciter de adverſarijs ſuis triumphaſſe. Sola hiſtoria Pelagij ejus rei fidem facit. Sed iſtic non urebat eos calceus. Tantùm id voluerunt ut conſtaret quantoperè paulatim invaleſcat in negotio fidei & formularum fidei, humana autoritas: Exemplum Auguſtini inſtar pluriũm eſſe poterat, & controverſiæ nuperæ effecerant ut exemplum iſtud lippis ac tonſoribus notum eſſet. Auguſtini enim & Pelagij nomina jam fabri ac ſutores tenent: Et adeò unius Auguſtini autoritas apud ſummos imoſq; hodie invaluit, ut Pelagij ſententia non amplius expendatur an vera ſit, ſed eò ipſo falſa credatur quia Pelagij eſt, & ab Auguſtino damnata, imò verò, quod multo peius eſt, ut ſententia omnis, remotiſſima licet ſit ab erroribus Pelagij, eo ipſo ut Pelagiana damnanda cenſeatur quòd Auguſtinũ patronum non habeat. Nemo id neſcit, & qui id cum dolore non animadvertit, næ is parum in telligit quàm profundè adhuc hæreat in veteri luto.

Cenſo-

Abuſus formularum generaliter a Remonſtrãtibus indicatos, ſuæ Eccleſiæ impactos credit Cenſor.

Quantoperè autoritas formularum paulatum invaleſcat exemplo Auguſtini oſtenditur, quo ſolo fere pugnat Cẽſor hic alijq; in controverſia de gratia & libero Arbitrio.

Cenſorem hunc tantum vide. In omnibus quæ contra Remonſtrantes edidit ſcriptis, nihil pœnè aliud crepat, ex Patrum ſcriptis quam unius Auguſtini formulas & *ὁμοιοτέλευτα*. Et mirificè ſibi placet, quando autoritate ejus aut ſententiola aliqua à reliquo ejus ſcriptorum corpore avulſa, tanquam amentato aliquo telo pugnare ſe poſſe credit. Cæteri Patres, imprimis quos prior & purior Antiquitas vidit, ſordent præ Auguſtino. Quibus gemina germana videre eſt in ſcriptis pœnè omnium qui de controverſia Prędeſtinationis diſputant, non Pontificiorum tantum quibus id condonari poſſet, ſed Reformatorum etiam, qui vocantur, pænitendo ſanè errore ac ſtupore. Quod interim, quæ de abuſu in extollenda nimium autoritate humanarum formularum, in Præfatione ſunt dicta, veriſſima etiam ſint, & experientia ipſa comprobata, id non ignoravit Cenſor, cum diſertè ipſe fateatur Bergenſes Concordiſtas, quos ita vocat, eò uſq; circa ipſa Reformationis incunabula prolapſos fuiſſe, *ut verba Confeſſionis Auguſtanæ & Lutheri ſcripta pro norma fidei obtruſerint.* Et hos tamen non Reformationis tantum titulo ſe venditaſſe, ſed etiam à Pontificiorum ſententiâ hac in parte non minus quam Cenſorem hunc videri voluiſſe alienos, nemo hiſtoriæ gnarus negaverit. Idem alijs pluribus accidiſſe & quotidiè adhuc accidere non obſcurè fatetur, *quorum ea in re judicium ſuos non probare, nec praxin imitari velle* proteſtatur. Quare, cum idem tanquam in ſuos dictum magno molimine à ſe amovere ſtudet, non immeritò ſane cauſam ſuſpicandi dat, ſuos eodem intercute morbo laborare: Neq; dubium eſt quin verum ſit, quicquid iſtud Cenſor neget ac pernegет. Axiomata eorum, de quibus paulò poſt acturi ſumus, id adeò clarè probant, ut candela in meridie opus non ſit. Eadem concluſio ex iiſdem præmiſſis ſequitur. Nec terminorum fucus, nec axiomatibus contraria proteſtatio, ſufficiunt evertendæ aut tegendæ manifeſtæ conſequentiæ: ubi rerum teſtimonia adſunt, quid opus eſt verbis? Sed nos jam ea videamus.

Confirmatur exemplo Bergenſium Concordiſtarum & Cenſoris de iis propria Confeſſione Parag. 4.

Primum ac pręcipuum caput circa quod Cenſura Pręfationis verſatur, eſt, Quod Remonſtrantes *Confeſſionum formulas edendas arbitrentur, non propriè eum in finem, ut iis declaretur quid de controverſiis ſingulis conſtanter firmiterq; orthodoxis omnibus ubiq; credendum ſit, ſed quid ipſi de iis ſentiant ac credant, quò tempore, iſtas Confeſſiones pro ſuis agnoſcunt:* Deinde, quod, formulas iſtas Confeſſionum *idcircò edi nolunt, ut ſtatuantur veluti limites ac termini, intra quos ſolos Religio & ſalvifica Dei cognitio conſiſtere credatur.* Hic ardet, hic æſtuat, hic

Examinantur præcipua Cenſuræ in Præfationem capita

Primũ caput eſt de fine propter quem declarationes & Confeſſionum Formulas edi velint Remõſtrantes

hic tumultuatur Cenſor, tanquam ſi iſta oratione Majeſtas Synodorum & Conciliorum omnium læſa ac violata eſſet, Symbolorum veterum autoritas depreciata, & Pyrrhonia ἐποχὴ in Eccleſiam introducta. Mira hæc profectò eſt inſolentia ac temeritas in Doctore Reformato, qui non ita nuper omnium Conciliorum, omnium Patrum, totiuſq; adeò antiquitatis authoritatem eiuravit, ut Scripturæ unius formulæ ſe obſtringeret. Vix potuit propius redire ad damnatam & eiuratam non ita pridem ſententiam, aut peius conſulere orbi Reformato. Res meretur ut id clarum faciamus. Certum eſt ex Præfatione, Remonſtrantes non loqui niſi de formulis Confeſſionũ, quæ diverſas de Religione ſententias, circa dogmata non præciſè creditu neceſſaria, exprimunt, idq; aliis quàm meris Scripturæ verbis. Ratio manifeſta id evincit. Neceſſaria enim non tantum credi à nobis ſed credenda eſſe omnibus, omni tempore, ex æquo, juxta Dei præſcriptum, nemo Chriſtianus dubitat. Quare cum Remonſtrantes Formulas Confeſſionum edi volunt, non ut iis declaretur quid omnibus conſtanter & ex æquo credendum ac ſentiendum præciſè ſit; fieri non poteſt ut id intelligant de formulis, quatenus dogmata creditu neceſſaria continent: Dicerent enim credenda nõ eſſe ea, quæ neceſſario credenda ſunt. Similiter, ſi formulas iſtas, quatenus neceſſaria dogmata exprimunt, negarent ponendas eſſe veluti terminos ac limites intra quos Religio & ſalvifica Dei cognitio credatur conſiſtere, dicerent Religionem & ſalvificam Dei cognitionem extra neceſſaria dogmata conſiſtere: quo utroq; nihil abſurdius cogitari poteſt. Deinde, cum de formulis Confeſſionum diverſis agunt, non agunt niſi de formulis, quatenus aliis quàm meris Scripturæ verbis conceptæ ſunt. Mera enim Scripturæ verba non poſſunt eſſe diſſociationis teſſeræ, nedum cauſſæ. Quid ergò? Concludendum certè eſt, eos de formulis iſtis loqui, quæ verſantur circa dogmata non præciſè creditu neceſſaria, quæque inter Chriſtianos controverſæ, ac proinde aliis, quàm Scripturæ puris putis verbis, conceptæ ſunt. De hujuſmodi ergò formulis quæritur, quomodo optimè, tutiſſimè atq; utiliſſimè concipi poſſint ac debeant? An ſic, ut in iis præciſè definiatur quid de ſingulis controverſis dogmatis conſtanter, firmiterq; Orthodoxis omnibus credendum ſit: An verò ſic, ut in iis declaretur, ſimplicibus atq; innoxiis verbis, quid ij, qui eas pro ſuis agnoſcunt, de ſingulis controverſis dogmatis ſentiant ac credant. Remonſtrantes hunc poſteriorem modum probant, utq; ei in principio locus datus eſſet aut etiamnũ adhuc detur,

Oſtenditur Remõſtrãtes, per formulas Confeſſionum in Præfatione ſua non intellexiſſe niſi formulas quæ diverſas de Religione ſẽtentias circa dogmata non præciſe creditu neceſſaria, exprimunt.

De optima, tutiſſima ac utiliſſimaq; Formularum editione.

ex animo cupiunt, optantq;. Rationes eorum ſunt luculentæ. Sic periculoſiſſimæ præſumtioni in rerum controverſarũ deciſionibus, anſa præciditur: Sic pertinaciæ fomes ſubtrahitur: Sic vitatur partium & ſectarum exacerbatio: Sic ad unionem & redintegrationem partium aditus non admodum difficilis relinquitur. Quam ingentia hæc ſint bona, quis non videt? Si contra fiat, contraria omnia facilè eveniẽt. Vide autem quàm ſit ineptum, Controverſias decidere velle ex priore formula, ſine irrefragabilis autoritatis titulo, idq; contra plures doctos, pioſq; aliter ſentientes: Quam ſit periculoſum ſic decidere, cum fieri poſſit ut pertinacia pro cauſa induatur, & conſtantiæ titulo tegatur: Quam noxia ſit ejuſmodi deciſio, cum ſine graviſſimâ partium offenſione fieri non poſſit. Exacerbationes animorum inde oriuntur. Eæ gignunt dira odia, quæ gangrænæ inſtar latius ſemper ſerpunt, ac tandem pacem atq; unionem reddunt deſperatiſſimam. Hiſce tàm enormibus atq; ingentibus malis janua occluditur, hac Remonſtrantium agendi ratione. Et hæc tamen res bilem concivit in naſum horum Theologorũ, tanto cum ardore, ut pænè exibilent tam ſalutare conſilium. Deciſiones de ſingulis controverſiis fieri volunt. Eſto. Fiant. Qui ſe credere profitetur hoc aut illud, is decîdit, is dicit ſententiam ſuam. At fiant placidè, fiant modeſtè, fiant ſine imperio, ſine præſcribendi autoritate, ſine damnationibus, ſine anathematis. Si idem, quod nos de ſingulis controverſiis credimus, alios omnes credere volumus, ſi idem quod de iis credimus, aliis omnibus conſtanter firmiterq; credendum eſſe adſeveramus, credimur cedere ac doceri nolle, credimur contradictiones ferre nolle, & in conſcientias ac linguas aliorum Tyrannidem exercere velle. Nec immeritò. Si enim alij idem nobis jubeant, nos eos iſta conſequentia gravamus, tanquam ſi id in nos affectarent. Atqui utrobiq; par eſt ratio: Et hæc eſt remora illa, quâ veritatis curſum ſiſtimus, & reconciliationis ac pacis oſtio peſſulum obdimus, atque ita efficimus, ut paulatim Tyrannis humanæ autoritatis ſe inſinuet in Eccleſiam, tàm ſubtili lapſu, ut eam non introire, ſed introiviſſe tandem deprehendamus. Iſta ars eſt Satanæ. Tyrannidem omnibus nobis exoſam eſſe ſcit, uſq; adeò ut ne nomen quidem ſine horrore audiamus. Quilibet ab ea videri vult alieniſſimus. Id novit vafer artifex. Hinc fallit & imprudentibus inſinuat, quod prudentibus obtrudere non audet. Per rimas rimulaſq; illabitur, & , cum rectà non poſſit, flexu & per gradus enititur. Primum ſuadet Confeſſiones de rebus non præciſè ſcitu ac creditu

Satanæ ars ad ſtabiliendum Tyrannidem in Eccleſiâ per formularum exaltationem.

ditu neceſſariis fieri, puritatis retinendæ cauſsa. Benè quidem: Deinde Conſenſionem urget ut vinculum pacis atq; unionis: Rectè. Porrò ut Conſenſio duret ac firma ſit, operam dandam eſſe ait. Et hoc ſpeciem habet. Pergit. Itaq; formulis opus eſſe clamat, ut non conſenſio tantum, ſed conſenſionis conſtantia promittatur. Hic primus gradus eſt ad humanam Tyrannidem & Formulas Confeſſionum Tyrannicàs. Per hunc gradum non eſt difficile Satanæ aſcendere ad ſupremum Tyrannidis culmen, imprimis ubi formula iſta ætatem aliquā nacta eſt, & inter perſecutiones aliquam diu ſtetit infracta, contra adverſarios acriter propugnata, & martyrum, qui vocantur, ſanguine veluti autoramento aliquo ſancita ac ſtabilita eſt. Singula iſta totidem ſunt fulcra atq; adiumenta, quibus ſibi gradum facit ad ſtatuminandum humanæ autoritatis faſtigium. Vin' huius rei exemplum, præter Bergenſium Concordiſtarum, recens ac nuperū quod ab ipſis genuinis Calvini diſcipulis nobis datum eſt? Vide quid paucis abhinc annis, Anno ſc: *1620*, menſe. Octobri, non multo poſt deciſam controverſiam in Synodo Dordracenâ, Calviniſticæ Eccleſiæ in Galliâ, in Synodis ſuis AleZianâ & Charentonenſi decreverint. Non tantum receperunt formulam Dordracenam, eamq; approbarunt, ſed ſolemni inſuper juramento ei ſe obſtrinxerunt, alioſq; omnes impoſterum obſtrictos voluerunt, ſe videlicet in eâ non tantum conſtanter firmiterq;, ſed ut conſtantiæ apex exprimeretur, *ad extremum uſq; vitæ halitum perſtituros.* Poteratnè altius evehere aut ſublimius attollere humanā formulam Satanas? Et hoc fecerunt nullo prægreſſo examine, inauditis partibus. Poteratne grvius excæcare atq; indurare, tàm immemores tàm inconcinnos Reformatores Deus juſtiſſimus ultor? Tu interim, ex hoc uno diſce omnes. Nec enim hactenus quiſquam Calviniſtarum fuit, qui hoc tàm enorme factum diſplicere ſibi profeſſus eſt.

Illuſtratur exemplo Gallicarum Calviniſticarum Eccleſiarum, AleZianæ & Charentonenſis.

Quod verò hinc colligit Cenſor, Majeſtatem Synodorum Conciliorumq; omnium hac ratione violari, id nullius prorſus momenti eſt, & vetus Papæ fermentum ſapit. Nos uti Synodorum Conciliorumq; decreta cum reverentiâ & ſolicito examine libenter expendimus, ne privato & proprio noſtro ſenſui nimium blandiri videamur: ita eorum Majeſtatem nullam agnoſcimus. Atqui Majeſtatem Conciliis tribui perſuaſiſſimum habemus, quando iis tribuitur ius ſtatuendi formulas, quibus conſtanter firmiterq; ad extremum uſq; vitæ halitū hærendum eſt: Non poteſt ulterius evehi humana

Refellitur obiectio de Synodorum & Conciliorum majeſtate, quā hac ratione violari putat Cenſor.

autoritas, aut propius ad divinam attolli: uti in neceſſariis & quæ aperti juris ſunt, nimis parum eſt ſi dicatur, Nos hoc credimus verum eſſe: Aſſeverantius loquendum eſt, Hoc credendum eſt: Anathema qui id non credit: Ita in iis, quæ controverſi juris ſunt, nimium dicitur, ſi dicatur, Hoc credendum conſtanter firmiterq; eſt. Contractius & retinentus loquendum eſt, Nos expenſis omnibus ſic credimus, ſic ſtatuimus ſine cujuſquam præjudicio. Symbolorum omnium, quæ non expreſſè conſtat Apoſtolica eſſe, eadem eſt ratio. Aut omnibus humanis Symbolis ius iſtud negandum eſt, aut nullis. Hoc ipſo enim cætera omnia carent jure iſto, quia prorſus humana ſunt. Quare nil dubitamus, profiteri, Athanaſium limitem juris huius prætergreſſum eſſe, quando Symbolo ſuo (ſi quidē Symbolum ejus eſſe credi poſſit) ſuperbam iſtam prçfationem præſcripſit ὅςις βέλεται σωθῆναι: Qui vult ſalvus eſſe, ante omnia credat oportet, &c. Etſi enim rem quæ Symbolo iſto continetur, quatenus Scripturæ phraſim non egreditur, ex animo probemus, eiq; fidem noſtram libenter obſtringamus, tamen hoc ipſo, quod rem Scripturæ controverſis phraſibus expreſſam, cum æternæ ſalutis periculo recipi vult, non aliter quam ſi divinis prorſus phraſibus expreſſa eſſet, humanæ poteſtatis fines eum egreſſum eſſe credimus. Et crudeles ſanè atq; immiſericordes meritò habendi eſſemus ſi eos omnes æternum damnatos ſtatueremus, qui Symbolum iſtud aut neſciunt, aut in iſtud, quatenus conceptum eſt, firmâ fide non conſentiunt. Qui id audent, ij viderint. Nos iſtum damnatorium calculum ſi poneremus, divinam autoritatem humanæ formulæ transſcribere nos crederemus. Abſit id à nobis, & in eorum conſilium, qui id audent, anima noſtra non veniat.

Refellitur objectio de Symbolorum verorum violatione.

Quod porrò regerit Cenſor, hac ratione Religionem totam tandem deſituram in Scepticam ἐποχὴν, Pyrrhoniam hæſitationem, & Theologiam problematicam, id caret omni prorſus colore. Quaſi verò periculum ejus rei ullum eſſe poſſit, quamdiu certa atq; indubia manet articulorum neceſſariorum adſertio, ſaltem iſta, quæ ῥητῶς in Scripturis facta eſt, nedum ſi accedat, quæ ex iſta, per conſequentiam omni exceptione majorem, fluit aut deducitur. Inconſiderati Doctores qui Scripturarum perfectionem & perſpicuitatem in rebus omnibus creditu neceſſariis contra adverſarios ſuos firmis lateribus ubiq; adſerunt, & Pyrrhoniæ tamen hæſitationi locum eſſe poſſe credunt apud eos, qui Scripturarum perfectionem & perſpicuitatem eandem cum ipſis tuentur, iiſq;, quæ perfectè & perſpicuè

Refellitur objectio de ſceptica ἐποχῇ.

ſpicuè in Scripturis definita ſunt, conſcientiam & fidem ſuam obſtringunt. Pœnitere eos debebat, tam incompoſitæ orationis: Aſſertio & ἐποχὴ non conſtant ſimul. Contradictoria ſunt. Quare nec hæſitare nec ἐπέχειν in Religione tota dici poteſt, qui ea, quæ Scriptura totidem verbis neceſſaria eſſe dicit, aut quæ neceſſaria eſſe per evidentem, & Sole clariorem, omnibuſq; obviam conſequentiam conſtat, pari Religione adſerit; ne quidem ſi nihil præter ea quæ Scriptura ῥητῶς neceſſaria eſſe docet, adſerere audet. Qui circa cætera alia omnia ita ſe gerit, aut de iis non niſi cum modeſtâ præfatione contra alios diſſentientes ſententiam ſuam pandit, is non hæſitat, non fluctuat, nec cum Pyrrhonio dubitat in quã partem inclinare velit ſuum judicium, jam enim iſtud inclinavit: ſed ita judicat, ut judicium ſuum divino impar faciat. Inter dubitationem & divinam aſſertionem, humana certitudo media eſt, quæ etſi formidinem contrarij excludat, infallibilitatem divinam tamen non includit. Rationibus nititur, ſed quæ à divinis oraculis differunt. Hoc humanitatis noſtræ ἥττημα eſſe voluit ſummus Deus: Nihil conſtanter firmiterq; credendum eſt in rebus ejuſmodi de quibus controverſia incidit inter doctos & pios, niſi cum hac lege, ut ſi quis fortè meliora oſtendat, cedere ſemper paratus ſis. Neq; dubitat interim, qui ſic credit, neq; hæret hæſitatve, ſed ſtatuit atq; adſerit quantum humanæ imbecillitati ſtatuere, conceſſum eſt: Et hoc Deo ſatis eſt. Qui ultra terminum iſtum progreditur, aut citra eum ſtat, fieri non poteſt quin hominem exuat, & Brutum ſe vel Deum faciat, atq; ita paulatim reddatur aut alienæ conſcientiæ Dominus, aut Religionis omnis contemtor aut pertinacia ipſa pertinacior.

Quare ad rem non facit, quod Cenſor per Satyram nobis hac occaſione obiicit Theologiam *annuam, menſtruam, diurnam, horariam.* Theologia enim in ſuperbis iſtis controverſiarum deciſionibus poſita non eſt. Neq; Theologia idcirco vera Theologia eſt, quia conſtanter retinetur aut diu durat. Id habet commune cum pertinaciâ ipſâ. Millenaria Theologia poteſt eſſe omnium peſſima. Tum, Religio vera, uti humilitatis ita docilitatis eſt mater, & inter infinitas adeoq; horarias circa controverſias variationes manere poteſt ſalva atq; illæſa. Contra, Theologiæ ipſius anima ſuffocatur atq; eliditur ubi deciſiones fiunt quibus conſtanter firmiterq; hærendum eſt. Sive enim deciſio vera ſit, ſive erronea, id perinde eſt. Qui veram deciſionem ſequitur, is non indicio adductus in ea permanet, ſed quia

Refellitur ſarcaſmus Cenſoris de Theologia annua menſtrua, diurna, horaria.

quia conſtanter in ea permanendum eſſe ſibi perſuadere vult. Nec aliter facit qui erroneam deciſionem ſequitur. Neutrum ratio, aut benè deliberatus animus, utrumq; caſus habet & affectus tenet. Itaq; non iſti magis profutura eſt recta ſententia ſua, quam huic obfuturus ſuus error. Deinde, pone aliquem ſequi erroneam deciſionem, &, iſto axiomate ſubnixum, in errore ſuo ſibi plaudere, atq; in eo perſtare velle; quæ ſpes ut ad meliorem mentē aut frugem redeat? Non ſinet eum reſpicere nedū regredi hoc axioma, ne Theologia ejus videatur *annua, menſtrua,* aut *horaria.* En ut hoc axiomate ſibi quiſq; in errore ſuo poſſit lenocinari. Nihil magis pietati aut caritati obeſt quàm indocilis & obſtinatus animus; ἴδιον τȢ σοφȢ μεταvoεῖν. Neminem unquam pænituit didiciſſe, aut docilem animum ſecum ubiq; circumtuliſſe. Nunquam malè aut ſero dediſcitur error etiamſi dediſcatur millies. Δεῖ, inquit Ariſtoteles ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν. Tum verò.

Nimium idem omnes fallimur neq; eſt quiſquam
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poſſis; ſuus cuiq; attributus eſt error:
Sed non videmus Manticæ quod in tergo eſt.

Quod cum ita ſit, non eſt quod Remonſtrantes tam inepta objectio moveat. Conſilium dederunt quod Orbi Chriſtiano profuturum crediderunt, atq; etiamnum credunt, contra humanæ autoritatis Tyrannidem: ut non niſi præciſè neceſſaria quæ vel ῥητῶς in Scripturis deciſa ſunt, vel per conſequentiam Sole clariorem talia eſſe conſtat, credantur, adſerantur, ſeriò, conſtanter, firmiter, cum anathemate Maranatha. In cęteris, colatur in contendendo moderatio, in decidendo modeſtia, ſine cuiuſquam præjudicio, & ſine pertinaciæ profeſſione. Præcipites, immodeſtæ, & pertinaces deciſiones in controverſiis non neceſſariis, turbarunt ab omni ævo Chriſtianum orbem. Abſq; illis fuiſſet, in tot ſectas ſectarumq; particulas non fuiſſet diſtractus ac divulſus. Et ad ſummā mali non acceſſiſſet quod paulatim non neceſſaria dogmata cum neceſſariis, eodem plane loco ac gradu cenſita fuiſſent, & excommunicationis fulmine non minus dignus judicatus is, qui non neceſſaria ſemel in Eccleſia deciſa convellere, aut in dubium vocare ſuſtinet, quàm qui neceſſariorum veritatē funditus evertit. Nempe, eo tandem deventum eſt, quod ſanè omnium fædiſſimum eſt, ut citius excommunicationis fulmine feriatur is, qui dogma aliquod receptum labefactat, licet alioquin vita ejus ſit ſine labe, ſine macula; quàm

qui

qui vitam vivit Chriſtiano nomine indignam, imò quàm profanus, bibo, ganeo, conviciator, avarus, perſecutor, ſcurra. Et hinc articulorum credendorum numerus uſq; adeò auctus fuit, ut pænè excreverit in immenſum. Ab iſta ſcintilla tam vaſtum incendium. Tanti eſt initiis obſtare, & levibus etiam malorum occaſionibus prorumpentibus obicem ponere.

Neq; ſatis ſe ſuoſq; purgat Cenſor, cum ait: *Nos non ſtamus iſtis deciſionibus, Ad Scripturam ſemper provocamus & provocari permittimus*, &c. Nam ſic quidem oſtendit ſe ſibi ſuiſq; contradictoria tribuere, at non ſe ſuoſq; à crimine iſto immunes eſſe. Contradictionibus non tollitur Tyrannis, ſed augetur: Glaucoma ſunt in oculis eorum qui eam uſurpant; ut eam a ſe uſurpari vel videre non poſſint, vel videre nolint. Non tantum hoc dicendum eſt, ſed illud etiam dicendum non eſt. Quid enim eſt, obſecro, non ſtare deciſionibus formularum, ubi formulæ eum in finem cudi jubentur, ut iis conſtanter, firmiterq; ad extremũ uſq, vitæ halitum ſtetur? Et quæ provocatio ad Scripturam relinquitur, ubi formulis, Scripturæ ſenſus definitus atq; expreſſus creditur, qui conſtanter firmiterq; Orthodoxis omnibus credendus eſt? Citius ignem aquæ quàm propoſitiones iſtas conjungas. Deinde ubi contradictoria duo ſimul dicuntur, ibi iſtud tantum duorum contradictoriorũ credi cenſendum eſt, ad quod praxis dirigitur, & contra, tanquam falſum reijci cenſendum eſt id, ad quod, praxis non dirigitur, aut quod in praxin non deducitur, niſi cum ita uſu venit, aut ut eo tanquã ſpecioſo ſtragulo tegatur alterius dicti abſurditas. Tum, multa practicè, ut falſa, reijci credendum eſt, quæ ſpeculativè vera eſſe creduntur. Et hic ferè eſt lapis iſte, ad quem Cenſores hi aliiq; non rarò impingunt. Non pauca dicunt, quæ, ſi ſeorſim & per ſe purè putè ſpeculativè conſiderentur, vera ſunt & recta: at, ſi eadem practicè conſiderentur & componantur, cum iis, quæ ex alia parte ab illis dicuntur & fiunt, ut falſa & prava ab iis credi cenſendum eſt. Nec dubitandum eſt, quin hæc una ſpeculatio apud plures ἐπικάλυμμα illud ſit, quo fit ut errores ſuos, alioquin manifeſtiſſimos non videant, inque iis deditâ operâ maneant. Nempe, ſatis eſſe credunt ad hoc, ut in errore iſto, quem impingi ſibi audiunt, non verſentur, aut ut à facto iſto, quod ſibi tribui legunt, ſint immunes, ſi errorem aut factum iſtud, quod ex alio capite, quod mordicus tenent ac propugnant, & ad quod praxin totam ſuam dirigunt, neceſſariò conſequitur, ſeorſim damnent & reijciant: Neq; hoc tantum, ſed actiones etiam iſtas,

Diluitur exceptio Cenſoris, quâ provocationem concedi dicit a Formulis Cõfeſſionum ad Scripturam.

quas

quas directè repugnare caritati Dei ac proximi palpari pęnè poteſt, ac proinde quas aliunde, quam ex perverſâ opinione proficiſci non poſſe concludendum eſt, ut optimas probant laudantq;, quia mentem ſuam opinione iſtâ, unde ęæ proficiſci debere creduntur, liberam ſe habere intelligunt: Ac licet non rarò in aliis, quos errare credunt, iſtud obſervent, nihilominus tamen iſtud idem ſibi accidere non poſſunt neq; volunt in animum ſuum inducere. Adeò ingenioſa eſt induſtria humana in ſui adulationem. Poſſent hæc multis documentis præter experientiam, quæ omni documento & exceptione maior eſt, confirmari, ſed ne ſcamma hoc noſtrum egrediamur, rem hanc ipſam, qua de agimus, teſtem dabimus. Dicunt Cenſores ſe Scripturam Sacram ſolam agnoſcere controverſiarum omnium judicem, ad eam ſe provocare, & ut ab aliis ad eam provocetur, permittere. Ita eſt: At cum de ſenſu Scripturæ quæritur, vide quæ ex alterâ parte dicunt. Senſum Scripturæ rectum non tenere credunt niſi eos, qui per ſpecialis gratiæ beneficium a Deo ſenſus iſtius intelligentia & fide donati ſunt. Deinde, eos qui ſemel iſtâ intelligentia & fide ſunt donati, non tantum novo inſuper beneficio Spiritus Sancti obſignari credunt, quod iſta intelligentia & fides, qua donati ſunt, ſit vera & recta illa intelligentia ac fides, quæ profitenda eſt, ſed etiam confirmari ac conſervari in ea aſſerunt, ita ut ab ea excidere, aut ea ipſis excidere nunquam poſſit. *Tertio*, eos omnes, qui in formulas Confeſſionum ſuarum conſentiunt, perſuaſos eſſe volunt, & ſingulos apud ſe perſuaſiſſimos eſſe dicunt, quod ſenſus illi, qui formulis iſtis continentur, ſint ſenſus ipſiſſimi illi, quos Scriptus S: mentibus ipſorum dictavit, & cordibus eorum impreſſit atq; obſignavit. Itaq; *quarto*, formulas iſtas factas volunt, non ut iis declaretur tantũ quid ipſi credant aut ſentiant, ſed quid credendum ac ſentiendum non ſibi tantum, ſed Orthodoxis omnibus ſit. Neq; hoc tantum, ſed quid *conſtanter firmiterq;* credendum ſit. Hic jam declarent, ſi placet, Cenſores, quomodo, cum de Scripturæ ſenſu definiendo alicui controverſia cum ipſis incidit, ad Scripturam tanquam ad judicem provocationem fieri, concedere poſſint? quo animo provocationem iſtam faciant? Nam controverſum Scripturæ ſenſum jam in cordibus ſuis ab ipſo Dei Spiritu deciſum atq; obſignatum, & formulis Confeſſionum expreſſum ità credunt, ut ab eo tanquam à re judicatâ ac deciſâ recedere nec debeant, nec poſſint. Atqui provocare à ſenſu deciſo ad indeciſum, à non controverſo ad controverſum, annon eſt in re ſe-

riâ

Oſtenditur vanitas præcedentis exceptionis ex praxi Cenſorum in Synodis.

riâ ludere? & verbo tantum provocare, cum reipſa nec poſſis, nec velis provocare? Qui id non videt, næ ei ſana mens non eſt: Ex hoc jam fundamento praxin eorum vide atq; æſtima. Si incidat controverſia aliqua circa dogma receptum, ſtatim rectà ad formulam itur. Pro quâ parte iſta militat, ea pars ſupra rationem, ſupra Scripturam omnem triumphat, imò ratio, Scriptura, Antiquitas ne quidem in cenſum veniunt. Parti ita damnatæ ſilentium imponitur. *At provocatio ad Synodum Generalem permittitur,* inquies, *ut ibi rationes & Scripturæ teſtimonia expendantur: Formulam enim mutari æquum non eſt, niſi de communi conſenſu.* Fateor, & hoc ſpeciem recti habet: Interim Formulæ iſtius autoritas hactenus viget, non ſine magno partis damnatæ præjudicio. Eſto, inquies, *hæc ſacra aliter non conſtant.* At ſi porrò videas quomodo Synodus iſta convocetur, quid in ea agatur, comperies iſtam provocationem nō concedi niſi dicis cauſſa, & convocationem fieri non ut in Synodo accuratè & ſeriò ventiletur mota controverſia; ſed ut autor ejus opprimatur, & formula Confeſſionis à contradictione conſtanter, firmiterq; vindicetur. Actiones id probant. Id unum opera datur ut ad Synodum iſtam non ablegentur, niſi quos certum eſt ne latum quidem unguem à formula recepta diſceſſuros, & ὀδοῦσι ϗ ὄνυξι pro puritate receptæ ſemel fidei ad extremum uſq; vitæ halitum contra novatores, ut vocant, pugnaturos eſſe; Imò fit ut non ablegentur niſi cum mandatis, quibus id expreſſe iis injungitur, uti in nupera Dordracena Synodo ex Genevenſium, Zelandorum, Anglorum, aliorumq; Deputatorum litteris ſyſtaticis eveniſſe, manifeſtum eſt. Deinde, ſi fiat ut ſuſpecti aliqui arceri non poſſint, id agitur, ut ſuffragantium numero certetur non ſuffragiorum pondere, atq; ità ſemper extra omnē erroris aleam maneat formula. Si nihilominus urgeatur controverſia, tum audiuntur paſſim voces, *Antiqua hæreſis* eſt, jam olim damnata, & ſæpius; quorſum crambe iſta recoquetur? Item, *Novitas* eſt, quam Reformatio non fert. In hâc uti facta ſemel eſt, perſiſtendū eſt conſtanter firmiterq;: Alioqui ſuſpecta reddetur, & feneſtra aperietur infinitis aliis novitatibus, quin & de ſanguine martyrū, quo ſancita eſt, controverſia movebitur, &c. Atq; hiſce vocibus tantum efficitur, ut, qui controverſiam movit, non tam damnetur quia falſi convictus eſt, quam quia Novator eſt, & reformatæ pacis turbator. Poſt hæc demū à triumphatoribus iſtis relegitur Cōfeſſionis formula, ne videantur eā habere pro regula infallibilis veritatis. At quomodo? vix ita canis fugit cū ex Nilo in Ægypto bibit quā ab iſtis Cōfeſ. percurritur

Unam atq; alteram diem lectioni ejus Synodus Dordracena impendebat, quæ tot menſes, rebus multò levioribus, impenderat. Quid mirũ? Fidem iſtã, quæ Confeſſione iſta comprehenſa eſt, fidẽ eandem eſſe credunt, qua electi à Deo donantur, quæ nunquam excidit, *contra quam portæ inferorum non prævalent*, & quæ non niſi *ſemel datur ſanctis*: De hac cur diu & prolixè quærant, diſputent, aut litigent? Principia ſua everſum irent ſtudio deditaq; opera. Quicquid interim in Synodo fieri concedant, id pro forma tantum fit, ne exutum ſemel damnatumq; Pontificiæ Tyrannidis calceum rurſus induere velle, & non Scripturam ipſam, ſed quem Scripturæ ſenſum ineſſe formulæ ipſorum, ſtatuunt, judicem controverſiarum omnium facere videantur. Quæ contra hæc regerit Cenſor de formulis Confeſſionũ *non formaliter ita conſideratis, ſed materialiter*, &c: ea non ſunt niſi inania verborum τερετίσματα, & Scholarum, σοφὰ φάρμακα. Hoc uno axiomate, *Formulis conſtanter firmiterq; credendum atq; hærendum eſt*, & quæ axiomati iſti innititur, praxi, diſtinctionum ejuſmodi inania eliduntur. Itaq; cum ait. *Verum non eſt nos aliâ lege velle aliquem adſtringi formulis, niſi quatenus & quandiu ipſe certo deprehendit, & in conſcientia ſua convincitur, eas cum ſenſibus Scripturæ convenire*, fumus tantum & fucus eſt. Quid enim eſt, non adſtringi aliquẽ ſimpliciter, cui conſtanter firmiterq; id quod formulis continetur ſentiendum ac credendum eſſe aſſeritur? Imo quid aliud eſt juramento ſolemni obligare te ipſum, quod perſtiturus ſis in ſententiâ formulis expreſſa ad extremum uſq; vitæ halitum, quam adamantinis vinculis conſcientiam & linguam tuam obſtringere? quæ libertas ſententiam ſuam examinandi ad Scripturæ lydium lapidem relinquitur ijs, qui iſtam, prout formulis Confeſſionum expreſſa eſt, à Spiritu S. dictatam & mentibus ſuis infuſam, quin & objectum iſtius fidei eſſe, quæ nunquã poteſt excidere, non credunt tantum, ſed credere tenentur, adeòq; non poſſunt non credere? Hæc conciliare velle, eſt velle ἀσύγκλωστα συνάπτειν. Hæc aliaq; faciunt, ut credendum ſit Cenſores hos parùm abeſſe, ſi non prorſus recidere in eandem cum Bergenſibus Concordiſtis, à quibus tamen videri volunt alieniſſimi, ſententiam. Si enim verba eorum videas, & cum verbis Concordiſtarum conferas, lac lacti, ovum ovo non eſt ita ſimile, quàm ſunt eorum dicta. Ac licet verba Bergenſium, prout ea refert Admonitio Neoſtadiana, paulum videri poſſint crudiora, tamen ſi ſenſum videas, vix hilum à dictis horum Cenſorum differre comperientur. Conferantur tantum omnia, quęcunq;

Refellitur exceptio Cenſoris, ſuos neminẽ adſtringere formulis niſi quatenus & quam diu ipſe certo deprehendit eas cum Scripturæ ſenſibus convenire.

Oſtenditur eandem prorſus eſſe rationem Cenſorũ & Bergenſium Concordiſtarum.

cunq; à Bergenſibus dicta ſunt, cum verbis iſtis Cenſorũ. quæ ſect: 12. leguntur: *Synodi, ſeu Nationales, ſeu Provinciales, ſuas Confeſſiones non eo tantum fine publicant, ut indicent quid ipſæ ſentiant, pro vero & falſo habeant, credant aut non credant, & ſenſa mentis ſuæ exprimant, ſed etiam ut judicent quomodo de iiſdem doctrinis SENTIRE & LOQUI omnes Orthodoxi ex Scripturis debeant, &c.* Ut jam non dicam Bergenſes ubiq; ferè conqueri, quod & Admonitio Neoſtadiana non ſemel annotavit, injuriam ſibi fieri atrocem, quando ipſis tribuitur quòd Lutheri ſcripta & verba Confeſſionis Auguſtanæ pro norma fidei obtruderent, prout ipſis Cenſor tribuit ſect: 5. Neq; ſanè veriſimile eſt, eos, qui à Pontificiis recens diſceſſerant, tàm repentè iterum eo uſq; prolapſos fuiſſe; imò nullum dubium eſt, quin aliud nihil propoſitum ſibi habuerint, quam Confeſſionem Auguſtanam, quam à Luthero optimè intellectam & expoſitam eſſe ſibi perſuadebant, & quam Scripturis conſentaneam eſſe credebãt, conſtanter firmiterq; contra eos, quos Novatores eſſe opinabantur, retinere & ſartam tectam conſervare, eodem planè modo, quo Calviniſtæ hodie, & inter eos Cenſores hi, Confeſſionem ſuam Belgicam hactenus adſerere & nuper in conciliabulo ſuo Dordraceno communibus ac pænè emendicatis eorum, quos conſentientes ſibi habebant, ſuffragiis, ab omni erroris ſpecie vindicare ſunt conati. Libri eorũ Apologetici id docent adeò clarè, ut λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ quęrere dicendi eſſemus, ſi multis id commonſtrare aggrederemur. Quare, ſi contra eos ſcriptam Admonidionẽ Neoſtadianam probant laudantq; Cenſores, ſe ipſos damnent neceſſe eſt. Nec finis erit quã diu eàdem illa qua hactenus chorda, oberrabunt, & Orthodoxos omnes ex formula ſua ſentire ac loqui conſtanter firmiterq; ad extremum uſq, vitæ halitum jubebunt: Eò deveniendũ eſt, ut quod optimè notavit Neoſtadiana Admonitio, *Scripta Eccleſiarum publica norma non habeantur niſi Confeſſionis, ex qua poteſt & debet, non quid verum aut falſum ſit agnoſci & pronuntiari, ſed duntaxat, quid cum doctrina in ſingulis Eccleſiis recepta & approbata congruat, Nb, ſive ſit verum ſive falſum.* Atq; hoc eſt idem illud, quod præfatio Remonſtrantium conſuluit, & adhuc conſulit orbi Reformato. Quæcunq; hac occaſione de prophetandi licentià, de privatorum jure in examinandis Confeſſionibus, de petulantia, præſumtione & pertinacia Remonſtrantium in contradicendo publicis Formulis, in contemnendo conſenſu Eccleſiarum, in perturbando ordine publico, in ſeceſſione facta ſine cauſſa, in ſtudio ſeducendi incautos, traducendi viros

Pag. 133.

di viros optimè de Eccleſia meritos, aliaq; ejuſdem commatis plura in Remonſtrantes effutit effrænis Cenſor, ea totidem ſunt convitia contra Solem, & toties tamq; luculenter in ipſa præfatione confutata, ut pigeat repetere. Impudentia aliquando ſilentio redarguenda eſt.

Secundū caput: An Remonſtrantes multas & contrarias ſalutis vias ſupponant. Prima Calumnia Cenſoris detegitur.

Alterum caput, quod in Cenſura Præfationis notandum venit, eſt, Quod Cenſor Remonſtrantibus tribuit, *Quod multas eaſq; difficiles, imo ſæpius contrarias ſalutis vias ſupponant: Et quod non putent nobis abſolute tutiſſimam viam eſſe eligendam, ſed tantum, ſi juſtus alicuius majoris in Eccleſia periculi & ſcandali metus obſtet.* Nihil mehercule calumnia ipſa potuiſſet in Remonſt. evomere aut atrocius, aut à mente eorum alienius: Ad verba ſua provocant: Citius ex pumice aquam quàm ex iſtis expreſſeris tàm malignum ſenſum. Summa eorum hæc eſt. Credunt inter Chriſtianos, qui fundamentum ſalutis tenent, cætus alios aliis eſſe puriores, ac proinde formulas cætuum alias aliis eſſe puriores. Formulas has, prout per eas cætus alij ab aliis ſeparantur, ut puri ab impuris, dicunt ſtatui non debere tanquam terminos & limites, extra quos Religio & ſalutis æternæ ſpes conſtare nullo modo queat. Conſequenter, Eos, qui ab uno cætu ad alium tranſeunt, eo ipſo à ſpe ſalutis abire, aut alios à quibus diſcedunt, excludere videri non debere. Etſi enim ad puriorē cœtum accedunt, non tamen idcircò diſcedunt à cœtu, unde ſalutis ſpes exulat. Puritas enim & impuritas non tribuitur cætibus ob differentiam, quæ inter eos eſt, circa Religionis eſſentiam, ſed circa ea, ſine quibus eſſentia Religionis & ſpes ſalutis ſarta tecta manet. Quis adeò à Sole averſus eſt, qui hic plures vias ſalutem conſequendi à Remonſt. fingi dicet? Malitia ipſa id ex præmiſſis iſtis concludat neceſſe eſt. Quod verò addunt, *Chriſtianos teneri ad eligendum cætū, quem credunt omnium eſſe puriſſimum, utpote tutiſſimam & certiſſimam* (perverſè addidit Cenſor vocem *Abſolutè*, quæ in præfatione non legitur) *aut potius minime omnium impeditam ſalutis viam, niſi fortè juſtus majoris alicuius periculi aut ſcandali metus obſtet*, quid habet quæſo διαβλητὸν? Caritas non ſemper permittit fieri, quod utilitas aliquando jubet facere. Tutiſſima non ſemper ſunt præferenda nec præeligenda niſi cum alioquin ſalus noſtra periclitatur. Aliorum rationem habere prudentia ſuadet, caritas jubet. Multò majoris momenti apud nos eſſe debet æterna proximi noſtri ſalus, quàm noſtra major ad ſalutem perveniendi commoditas; Quare, ſi ſalutis æternæ periculum ex tranſitione noſtra à cætu impuro ad puriorē,

Altera Cenſoris calumnia diluitur.

redun-

redundaturum videtur ad proximum noſtrum, ratio ipſa nos vetat tranſire. Pręſtat enim nos incommodiore via ire ad ſalutem, ut æternum nobiſcum ſalvetur proximus noſter, quàm commodiore, unde veriſimiliter futurum eſt, ut proximus noſter æternum pereat. Nec evadit calumniæ, dicam an malitiæ, crimen, Cenſor cum ait. *Suos etiam diſtinctione illa inter Eccleſias magis vel minus puras aliquando uti, ſed Præfationem Remonſtr: de eadem puritate & impuritate non agere, verum de impuritate & puritate circa fundamentalia & neceſſaria dogmata ad ſalutem:* Nec enim aut vola aut veſtigium ullum in præfatione eſt, unde id veriſimiliter elicere potuit: Contrarium Sole clarius eſt. Nam cum Præfatio diſertè dicat, eos qui ab impuro ad puriorem cœtum diſcedunt, non idcircò iſtum, à quo diſcedunt, à ſpe ſalutis excludere; manifeſtum certè eſt, eam de puritate aut impuritate circa dogmata neceſſaria non agere: Nam alioquin dicendum foret, Præfationem adſerere ſalutem conſtare poſſe in cœtibus iſtis, in quibus neceſſaria ad ſalutem dogmata non traduntur, quod contradictionem habet in adjecto. Nam ſalvari poſſe ſine cognitione & fide neceſſariorum ad ſalutem, idem foret quod ſalvari poſſe ſine iis, ſine quibus ſalvari impoſſibile eſt. Deinde, cum formulas etiam iſtas, quæ in cœtibus puris ſunt, nolint ſtatui ut limites & terminos, intra quos ſolos Religio & ſalvifica Dei cognitio conſiſtit, fieri non poteſt, ut per puritatem intellexerint aliam, quàm quæ circa non neceſſaria dogmata eſt. Nam alioquin Religionē & ſalutem non conſtare dicerent intra dogmata, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, aut in cœtibus iſtis, ubi illa omnia purè docentur; qua abſurditate quid abſurdius?

Tertiũ caput de paucitate articulorum fundamentalium.

Tertium caput quod in hac cenſura Prefationis obſervandum venit, eſt. Quod cum Remonſtrantes dicunt, *Se arbitrari pauca admodum eſſe, quæ præciſe ad æternam ſalutem obtinendum ſcitu & creditu neceſſaria ſunt,* Cenſor *Sociniano id genio ac ſpiritui tribuat, & contrarium diſertè* adſerat: *Manifeſtiſſime neceſſaria dogmata ad pauciſſima redigi non debere, & in determinando ac diſcernendo fundamentalia ſeu neceſſaria à non neceſſariis, opus & laborem ingentem poſitum eſſe.* Vix credebamus oculis noſtris, cum utrumq; hoc à Reformato homine tàm diſertè adſeverari legeremus. Nam primum quod attinet, Quis neſcit idem multò antequam Socinus in rerum natura eſſet, complures alios affirmaſſe, ac publicitùs profeſſos eſſe? Vide *Jacobum Acontium*, virum æternâ memoria dignum, quo Satanas iſto tempore majorem hoſtem vix habuit lib. 3. ſtratagematum, & poſt na-

Regis Magnæ Britanniæ judiciū de paucitate articulorum fundamentalium.

tum defunctumq; Socinum, ipſum *Magnæ Britanniæ Regem*, uti diſertis verbis ſcriptum reliquit *Iſaacus Caſaubonus* in Reſponſ: ad Epiſt: Illuſtriſs: & Reverendiſs: Cardinalis Perronij, obſervat: 3. Ejus verba hæc ſunt. *Veriſſime autem ſcriptum eſſe in explicatione τῶν ἁπλῶς ἀναγκαίων Rex arbitratur, Rerum abſolute neceſſariarium ad ſalutem non magnum eſſe numerum*: Et non multò poſt: *Si ad decidendas hodiernas controverſias hæc distinctio adhiberetur, & ius divinum à poſitivo candidè ſepararetur, non videretur de iis, quæ ſunt abſolutè neceſſaria, inter pios aut moderatos viros longa aut acris contentio futura. Nam & PAVCA illa ſunt, ut modò dicebamus, & ferè ex æquo omnibus probantur qui ſe Christianos dici postulant.* Quid? an in hac Regis Sereniſſimi ſententia etiam genium & Spiritum Socinianum apparere dicet Cenſor? Et hæc cum dixit Rex, inter abſolutè neceſſaria cenſuit, non tantum ea, quæ expreſſè verbum Dei præcipit credenda faciendave, ſed & quæ ex verbo Dei neceſſariâ conſequentiâ Vetus Eccleſia elicuit, ut ibidem videre eſt. Plus quam Socinianum itaq; Spiritum in Regiâ hac ſententiâ animadvertat Cenſor neceſſe eſt: Si enim abſolutè neceſſaria pauca ſunt, comprehēſis etiā iis quæ vetus Eccleſia ex verbo Dei neceſſariâ cōſequētiâ elicuit, ut Rex ait: qumodo non erunt pauca, ſi abſolutè neceſſaria dicantur tantum ea, quæ ῥητῶς in Scripturis deſignantur, excluſis cæteris omnibus, quæ Eccleſia vetus per conſequentiam ex iis elicuit ut Socinum adſerere ait Cenſor? Poſt Regem hunc *Molinæus Regiæ fidei Defenſor* veniat; Is in Reſponſione ſua ad Cardinalem Perronium pro Rege Magnæ Britāniæ, cap. 1. & alibi ſæpius, diſertè hæc verba poſuit; *Fides fidelis hominis PAVCIS articulis, in quibus ſubſtantia pietatis conſiſtit, contenta eſt: & Articuli iſti in Scripturis exſtant tam perſpicuis terminis expreſſi, aut concepti, ut interpretatione opus non habeant.* Alios plures, quà Veteres, quà recentiores non allegamus: nec enim pugnare libet ficulneis ejuſmodi argumētis. Adeò vera eſt, iſta imprimis Regia ſententia, ut eam, etiamſi Rex aliuſve nemo protuliſſet, amplexandam eſſe Chriſtianis omnibus, à quibus Scripturarum perfectio & perſpicuitas agnoſcitur, neutiquam dubitemus. Nec referre crederemus, ſi author eius primus ac ſolus fuiſſet, Socinus, aliuſve quivis è trivio Chriſtianus. Tanti eſt Remonſtrantibus manifeſta veritas, ut ſuſque deque habeant, ſive Socini, ſive Serveti, ſive Arrij, ſive Pelagij, ſive alterius alicuius exoſiſſimi hominis nomen ei præſcribatur, aut genium & ſpiritum eius redolere dicatur. Iam dudum profeſſi ſunt, ſe iſtiuſmodi Diſputatores

Petri Molinei judicium de paucitate fundamentalium Articulorum eorumq; perſpicuitate.

tatores nauci nõ facere, & qui aliter cenſent eos Reformationi probro eſſe, & ſibi ipſis obicem ponere credunt, quominus ab erroribus ſuis liberentur, & ad veritatis cognitionem perveniant. *Qui ignarus eſt, ignarus eſto.* 1.Cor. 14.38; *& qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc* Apoc. 22.11. Quare mirari meritò ſubit, quod Reformatus hic Cenſor & novitius Doctor, diſertis verbis contrariũ affirmare non erubuit; *Manifeſtiſſime neceſſaria ad pauciſſima redigi non debere, & laborem atq; opus poſitum in eo eſſe, ut neceſſaria à non neceſſarijs diſcernantur.* Cælum fortaſſe metuit nimis anguſtum futurum, ſi ad pauciſſima redigantur neceſſaria: & facultatis Theologicæ gloriam evanituram, ſi neceſſariorum cognitio & diſcretio ſine magna ſubtilitate & Academico acumine fieri poſſe credatur. Sed ſi omninò ſic ſe habere rem ex animo credidit, magnum certè operæ pretium feciſſet, ſi neceſſariorum illorum numerum, & neceſſitatis iſtius rationem, vel verbulo ſaltem indicâſſet: Intereſt enim quàm maximè orbis Chriſtiani, ut id ante alia omnia accuratè intelligatur. Qui pauca neceſſaria eſſe docent, ij opus non habent neceſſariorum illorum numerum, & neceſſitatis iſtius rationem ſolicitè aliis exponere. *Pauci reperiuntur in Chriſtiano orbe, quibus non ex æquo,* ut Rex ait, *iſta probantur.* At qui, præter pauca iſta, alia adhuc multò plura ſcitu ac creditu neceſſaria eſſe aſſerunt, ijs declarandi ac probandi onus incumbit. Affirmantium eſt probare: Negantibus ſufficit, ſi dicant ſe non videre, unde aut quomodò, præter pauca iſta, quæ apud omnes in confeſſo ſunt, alia plura adhuc neceſſaria eſſe oſtendi aut elici poſſit. Quare cum à Remonſtrantibus Cenſor exigit, ut ſingulatim, quænam iſta neceſſaria dogmata ſint, definiant, iniquiſſimum petit, ut probandi onus, quod ſibi incumbere novit, ab humeris ſuis dimoveat, & interim eos ſuſpicione gravet, quaſi maniſeſtiſſimè neceſſaria dogmata convellant ac reſcindant. Deinde, ſi ex animo credit, laboris atq; operis arduí eſſe neceſſaria à non neceſſarijs diſtinguere, equidẽ tempus eſt ut palinodiam canat, & cum Pontificijs in gratiam redeat, ſtatuatq; deinceps Scripturam non eſſe perſpicuam & claram in iis, quæ præciſè ad ſalutem creditu ſunt neceſſaria; aut ſi euſq; recidere nolit, vel, ſi id apertè, quamquam ita ſentit, profiteri non velit, tempus eſt ut nos doceat quâ ratione claritas & perſpicuitas Scripturarum cum ingenti iſta difficultate diſcernendi neceſſaria à non neceſſarijs, poſſit conciliari: habebit ob quod ungues mordeat. Nec ſatisfaciet, ſi dicat, Scripturam claram quidem eſſe, ſed non niſi ijs, qui ſpeciali efficacis

Contrarium Cenſoris judicium. Articulos manifeſtiſſime neceſſarios nec paucos eſſe nec ſine magno labore à non neceſſarijs diſcerni.

Oſtenditur Cenſoris partes fuiſſe declarare & probare qui & quot Articuli ſint fundamẽtales.

Demonſtratur Cenſorem favere Pontificijs de obſcuritate Scripturarum.

gratiæ

gratiæ lumine à Spiritu Dei colluſtrantur, ut eam poſſint rectè intelligere: hoc enim tantundem eſt atq; haſtam abiicere, & in caſtra Pontificiorum, jam olim ſolemniter deſerta ac damnata, ſponte redire. Imò ſi res bene perpendatur, facile quis huic ſententiæ Pontificiam longè prætulerit. Nam ſi per iſtos, quos dicunt efficacaciter vocatos, intelligat cætum aut Eccleſiam, quæ ex ejuſmodi vocatis conſtat, an non peius multò ſentit, quàm ſi cum Pontificiis, tribuat Paſtoribus, ſive Eccleſiæ repræſentativæ ius diſcernendi neceſſaria à non neceſſariis? Certè; ſic enim ius iſtud idem defert Eccleſiæ toti, quatenus ex paſtoribus & ovibus ſic efficaciter vocatis conſtat. Si vero per iſtos efficaciter vocatos intelligi vult, ſingulos, qui lumine iſto gratiæ efficacis a Deo donantur, uti eum intelligere certum eſt; quid tum obſecro aliud facit, quàm quòd pro uno Papa, cui Pontificia Eccleſia non niſi in & cum generali Concilio ius illud decidendi & diſcernendi tribuit, totidem Papas faciat, quot ſunt ſic efficaciter vocati, ijſq; ius illud ſemper & ubiq; tribuat, pro afflatu & dictamine Spiritus, quod ſibi quiſq; factū credit: & cum afflatum hunc, inſtinctumq; peculiarem pari jure ſibi vendicare poſſint omnes Sectæ, licet maximè à ſe invicem diſſentientes ac diſſidentes, utiq; neceſſe eſt ut fateatur, aut Spiritum S. ſibi ipſi eſſe contrarium, aut ſe, quando ita ſtatuit, non tantum cum Pontificiis ſtatuere debere, Scripturam S. non eſſe claram & perſpicuam in rebus neceſſariis, ſed obſcuritate ipſâ eſſe obſcuriorem. Quod ſi nihilominus credere & ab aliis credi vult, hanc diſcretionis gratiam ſuis efficaciter vocatis peculiariter fieri, ſeu ſingulis, ſeu congregatis in Synodo, cur ſui iſti, non dicimus non definiverunt hactenus quęnam multa illa neceſſaria ſint, ſed, cur id nunquam adhuc tentaverunt? cur lites neſcio quas, Chriſtianâ ſanè pietate & æquitate indignas, incredibili cum pertinacia & Reipub. perturbatione moverunt, agitarunt, deciderunt, & hanc unam pręcipuam ac palmariam, ſine cuius deciſione cęteræ omnes deciſiones nugæ ſunt & ineptiæ, adeò negligenter reliquerunt indeciſam, imò prorſus indeliberatam atq; intactam? hoc ſanè qui faciunt, ij *culicem percolant, & camelum degluriunt*. Interim cùm a Remonſtrantibus id petit, iniquiſſimum ſanè facere cenſendus eſt, quamquam & ij jam ſæpius eâ de re tam apertè ſententiam ſuam dixerunt, & in Confeſſione ſua expreſſerunt, ut deſiderari nihil amplius ab iis jure poſſit. Quod ſi ea, quæ dixerunt, Cenſor non credit ſufficere, pręſtet itaq; nobis, præſtet Chriſtiano orbi hoc beneficium, ut, quid in iis deſideret

deret aut culpet, intelligamus, atq; imprimis, ut, ad quam Formulam neceſſariorum dogmatum certa atq; indubia dijudicatio facienda ſit, nobis liquidò poſſit conſtare. Hoc optamus, hoc oramus, hoc ſupplicamus. Quandiu id non ſit, tamdiu mera formularum humanarum autoritate Chriſtianus orbis turbatur, & ſub generalibus terminis Tyrannis ſimul ac pertinacia tegitur. Hactenus id nemo horum Cenſorum, imò vix Calviniſta ullus, tentare auſus fuit. Et tamen, ſi unquã alias, jam certè tempus erat ut id à Cenſoribus his fieret, ne multorũ neceſſariorum, quæ vocantur, ignoratio, multis ſit exitio, & non neceſſariorum nimia æſtimatio, occaſio ſit plurium in Eccleſia Chriſti turbarum ac diſſidiorum.

Neq; verò ad rem quicquam facit, quod invidioſè Remonſtrantibus Cenſor objicit, *Inter eos non convenire adhuc de paucorum iſtorum neceſſariorum numero ac ſpecie:* Nam poſito quod id omninò eſſet, idq; ex Actis iſtis, quæ Cenſuræ ſuæ præfixit Cenſor, clarè poſſet evinci, quis neſcit in tantâ judiciorum imbecillitate & diverſitate, quanta in humanis rebus locum habet, imprimis apud eos, quorum alij præjudicia ſua inveterata dudum atq; inolita, alij recens, & uti fit, magno affectu hauſta atq; imbibita ſecum adferunt, accidere aliquando poſſe, ut controverſia & lis oriatur inter optimos quoſq;, de rebus, quæ alioquin per ſe ſunt facillimæ deciſionis? Convitium facit mortalitati, qui iſtam imperfectionem noſtram calumniatur. Sæpè acutiſſimam mentis aciem nimius pietatis Zelus adeò obtundit, ut, quicquid aliquam neceſſitatis aut magnæ utilitatis ſpeciem præ ſe fert, præciſè neceſſarium creditu eſſe ſibi perſuadeat, ne pietatis limitem transgrediatur, aut alium transgredi doceat: Contrà, non rarò magnæ commiſerationis æſtus extendit porrigitq; limitem libertatis Chriſtianæ ulterius quam par eſt. Affectus hi ſunt, in quos humana infirmitas in medio bonæ conſcientiæ ſtudio, Deo ita permittente, aliquando incidit, idq; non ſine acri contentione & victoriæ ſtudio. Sed rarò diu durant affectus iſti, & ſimul atq; evanuerunt, ſtatim ſententiæ animiq; levi momento arctiſſimè iterum coëunt ac conglutinantur. Ut ut verò extra culpã non ſint, qui affectibus iſtis abripi ſe ſinunt, tamen dubitandum non eſt, quin clementiſſimus Deus culpam iſtam propitius condonaturus iis ſit, eâ ſolum de cauſâ, quod affectus iſtos proficiſci ſciat ex puro puto bonæ conſcientiæ ſtudio, à quo procul abſunt livor, odium, & nocendi aliis propoſitum. Tantùm valere credimus apud miſeratorem generis humani piam affectum, & innoxium veritatis ſtudium, ut

Fruſtra calumniatur Cenſor diſſenſionem Remonſtrant: de Articulorũ neceſſariorũ numero ac ſpecie.

quæ iis aliquando, ex infirmitate noſtra, accidant vitia, in computum & rationem venire nolit.

Diluitur criminatio Cenſoris quod Remonſtrantes pleraq; Religionis capita in dubium vocent.

Quod verò, dum nos ita judicamus, atq; idcircò mutuam tolerantiam & prophetandi libertatem, tanquam ſingularia media ad veritatis penitiorem inquiſitionem & Sectarum diminutionem, commendamus orbi Chriſtiano, *nos iſtâ viâ moliri* Cenſor ait, *ut cuilibet liceat, ſub velamine penitioris inquiſitionis, pleraq; Religionis Chriſtianæ dogmata in dubium revocare*; id in præfatione Remonſtrãtium aliiſq; penè infinitis eorum ſcriptis ſæpius confutatũ eſt. Fieri vix poteſt, quin ij qui ulcera aliqua in Eccleſiâ detegunt, aut Tyrannidem ex Eccleſiâ depulſam cupiunt, in iſtam criminationem incidant. Quicquid inveterato errori, aut Tyrannidi, & conſcientiarum dominationi opponitur, id effręnis licentiæ obtentu optimè reprimi poſſe creditur, & ex uno capite multa alia dependere, facillimè credulæ plebi perſuadetur: Sed ab hac criminatione jam dudùm ſatis adſeruit Remonſtrantes Confeſſio eorũ. Quod verò non multo poſt Cenſor ſubjungit, *à Remonſtrantibus eo fine Sectarum diminutionem urgeri, ut ad eorum unam confluant omnes Sectarij, Libertini, Anabaptiſtæ, &c. eâq; iſtorum omnium confluxu auctâ, ipſi politico ſtratagemate viam ſibi parent ad opprimendos eos, quos conatibus ſuis vident obſtare*; id ſane colorem non habet, & proterva calumnia eſt. De animo eorum judicabit omniſcius Deus. Eum ut probent iis, qui jura legeſq; omnes divinas & humanas violare, ac tantùm non pedibus conculcare non dubitarunt, ut Remonſtrantes opprimerent ac peſſumdarent, nec opus eſt, nec poſſibile. Nec credere vellent, nec ſi omnimò vellent, credere auderent. Conſcientia eorũ mala id non ſineret. Animus malè ſibi conſcius, & qui ex eo ſequitur, malus rerum Interpres metus, omnia traheret peiore viâ. Quicquid in alios admiſit, idem ſibi ab iis eventurum perpetuò imaginatur. Iſte eſt equuleus malè agentium, qui eos ſecuros nunquam eſſe ſinit. Securitas prima ab animo noſtro eſt: ubi ille turbat, ibi cętera omnia fruſtra ſunt. Quicquid dixeris, quicquid promiſeris, quicquid juraveris, id omne fingi ac ſimulari volet pertinax diffidentia. Niſi ita eſſet, jam dudum calumnia hęc evanuiſſet, ut nix ad meridanum Solem: Remonſtrantes enim ab iſto ſpiritu vindictæ alienos eſſe, non modò doctrinæ eorũ genius, ſed tot extremæ patientiæ & tolerãtiæ eorum documenta hactenus comprobarunt, ut ad fidem ei rei faciendam pluribus non ſit opus. Si turbare, ſi opprimere in animo habuiſſent eos, quos conatibus ſuis obſtare norant, vires & occaſiones

Diluitur altera criminatio Cenſoris quod Remonſtrantes, ſectarum diminutionem urgeant ut à ſe diſſentientes opprimant.

quę-

querendæ ipſis non fuiſſent: In manu ſua habuerunt & habēt quàm plurimis in locis, ut oppreſſores ſuos opprimant: non fœneramur Soli lucē. Res nota eſt: Sed eos ab iſto ſcelere conſcientia retinuit, & Dei timor. Abſit ab iis, ut unquam tàm profanis conſiliis animas ſuas maculent. Iſtam gloriam, iſtam laudem adverſariis ſuis lubentes relinquunt, & hoc etiam nomine quàm maximè ſibi gratulantur, quòd jam amplius communia ſacra nulla habeant cum iis, qui, ut ſoli rerum potiantur, & in tranquillo vitam ducant, omnes à ſe palam diſſentientes oppreſſos cupiunt, & in errantes, aut Eccleſiæ puritatem, quam vocant, aliquomodò inficientes, licet alioquin pios, innoxios, & ſolius bonæ conſcientiæ ſtudioſos, edictis, carcere, equuleo, virgis, quin & gladio, cruce, rotâ ac rogis, ſi pertinaces ſint, & pacem turbare non deſinant, animadverti jure poſſe, inter axiomata ſuæ Eccleſiæ ponunt. Sanguinem iſtum jam non repoſcet Deus à manibus Remonſtrantium. Sanguis Abel eſt, qui vindictam clamat, & exaudiet eum Dominus. Ab iſtis jure aliquando repoſcet, qui, cum axioma iſtud publicè tueantur, interim tamen alios, qui, eodem axiomate nixi, in ipſos non modò diſſentientes, ſed, pro virili ſua, uti ubiq; ſolent, omnia turbantes, tanquam Majeſtatis divinæ reos damnant. Ex ſuis ipſi ſermonibus aliquando condemnabuntur apud tribunal ſummi Iudicis. Nec juvabunt eos frivolæ & frigidæ diſtinctiones, quibus Cenſor hic aliiq;, tam manifeſtum, non dico, errorem ſed ſcelus tegunt. Nunquam deſunt prætextus perſecutoribus. Hæreticus, Pertinax, Seditioſus, Turbator, Blaſphemus ilicò eſſe cogitur, quiſquis ab adverſa parte triumphante pro tali cenſetur. Nomina iſta imponuntur, uti alia omnia, pro arbitrio partis victricis. Definitiones pro libitu facere Tyrannorũ eſt, quibus pro ratione voluntas eſt: Ab iſtis diſſentire, iſtis contradicere, eſt pacem publicam turbare, & ſeditionem facere. Nihil communius, nihil uſitatius, nihil facilius. Ità nemo ferè hæreticus eſſe poteſt, quin protinus Turbator audiat, & à prima ad ſecundam, tertiamq; nomenclaturam proclivis eſt progreſſus. Quiſquis artes iſtas perſecutorum non novit, næ is in meridie cæcus eſt. Cenſorem tantum hunc vide. Gradus quoſdam fingit, per quos ad ſupremum crudelitatis faſtigium aſcendit, adeò ſpecioſè, ut nihil minus quam eò contendere videatur. Iſtâ arte crudelitatem Eccleſiarum ſuarum, propter quam eas bonis & piis omnibus merito jure exoſas atq; inviſas eſſe novit, tegere ſtudet. Sed vide dolum ac fraudē. *Licet Magiſtratui*, inquit, *Hæreticos, quà tales, coercere atq; in eos animadvertere:*

Oſtenditur Cenſorem hæreticidio favere.

 hic

hic primus gradus eſt. quâ lege, quo jure, quâ ratione is nitatur jàm non diſputo. Deinde inquit. *Seductores non tantū coercere licet magiſtratui, ſed & coercendi & puniendi ſunt a Magiſtratu, etſi non ſupremo ſupplicio.* Hic ſecundus gradus eſt; neq; hic examino quo fundamēto is nitatur. *Seditioſi & Blaſphemi capitali ſupplicio affici poſſunt.* Hic tertius gradus eſt. Hunc cùm manifeſtâ lege, jure ac ratione nitatur, mirum alicui fortè videri poſſet, cur Cenſor non expreſſerit planioribus verbis, videlicet, tales non tantum poſſe capitali ſupplicio affici, ſed & debere. Sed hac etiam arte crudelē animum, tanquam ſi à ſanguine prorſus eſſet alienus, optimè tegi poſſe credidit, dum quos lex jubet, & ratio dictat occidi debere, non niſi poſſe occidi dicere voluit. In cęteris autem ius concedere & neceſſitatem imponere Magiſtratui, crudelitatis non videtur, quia ad ſanguinem non proceditur. Sed nos jam dolum ipſius videamus, *Hæreticos quà tales licet Magiſtratui coercere*, inquit: At quid obſecro eſt iſtud *quâ tales?* Ad definitionem veniendum eſt. Ex iſta enim ſola conſtare debet, quid ſit hæreticus quâ talis. N*on omnes*, inquit Admonitio Neoſtadiana cap. 7. pag 244. *qui errant in doctrina Chriſtiana, ſunt Hæreti, ſed ij demum, qui verſantur in errore, vel qui aperte pugnat cum Religionis fundamento, hoc eſt (Nb) præceptis decalogi vel articulis fidei, vel ex quo ſequitur partis alicuius fundamenti everſio; de errore ſuo ſunt admoniti & convicti Scripturæ S. teſtimoniis, non tantum privatim, ſed etiam publico Eccleſiæ judicio & nomine, & poſt hanc admonitionem aliquoties adhibitam, errorem pertinaciter tuentur, & ſchiſmatibus Eccleſiam diſtrahunt*, Iuxta hanc definitionem Hæreticus quâ talis, eſt pertinax, ſeductor, ſchiſmaticus, ſeditioſus, &, ſi fortè hæreſis ſit circa articulum de Deo, blaſphemus. Hæreticum itaq; quà talem Magiſtratus non tantùm poteſt coercere, ſed & debet, nec debet tantū coercere, ſed & poteſt, ut cum Cenſore loquar, occidere aut capitali ſupplicio afficere. En ut in primo gradu repente collocetur tota crudelitas. Hoc non volo, inquies Cenſor. Eſto. Quid itaq; eſt tibi Hæreticus qua talis? Definitionem hic jam ex cerebro tuo forma contra Scholarum omnium placita, ut crudelitatem ſubtilitatis fuco tegas. Per Hæreticum, quà talem, intelligo, inquies, eum, qui Hæreticam tenet opinionem: At quid eſt tenere Hæreticā opinionem? Nam ſi eam tenet apud ſe, nemini id conſtare poteſt, nec ergò etiam Magiſtratui licet in eum animadvertere, & eum coercere; nam de occultis & ignotis non judicant homines. Ulterius eundam eſt; Qui eam etiam profitetur, inquiet. Eſto. At qui eam etiam pro-

profitetur, is jam profitendo Seductor eſt factus: Hæreticus itaq; quà talis etiam eſt ſeductor. Deinde, quid ſi eam deſeruerit aut deſerere paratus ſit? Addendum itaq; eſt, qui in eà pertinaciter perſeverat. Pertinacia enim eſt de ratione formali hæreſeos ut Cenſor hic ipſe aſſerit Theſ. 39. diſput. 40. de Eccleſ. in Synopſi purioris Theologiæ. Eſto, at quid ſi roget, ut ſibi in ea perſeverare liceat, eà lege, ut nemini pandat, nemini exponat hereſin ſuam, nemini eam perſuaſam velit, ſed ſibi tantùm eam habeat: An magiſtratui licet eum, quà talem, coercere? De eo loquor, inquiet, qui ſententiam ſuam hæreticam jam antè aliis aperuit, & porrò aliis eam aperire, atq; ità eam propalare & propagare ſtudet. At ſic Hæreticus quà talis, etiam ſeductor eſt. Et quia fieri non poteſt, quin ſeductio iſta cum turbatione, cum ſchiſmate & ſeditione ſit conjuncta; quid aliud tandem efficitur, quam Hæreticam quà talem, eſſe etiam ſeductorem, turbonem, ſeditioſum & ſchiſmaticum, atq; ita occidi jure poſſe? En, ut gradus iſti ſcholares non ſint niſi commenta & figmenta, quæ in praxi uſum non habent, & quæ eò tantum fine in Scholis elaborantur, ut eorum obtentu veletur crudeliſſima praxis, ne animadvertatur aut diluceat. Atq; hæc quidem Reformatorum crudelitas idcircò intolerabilior videri debet, quàm Pontificiorū, quod hi, juxta placita Eccleſiæ ſuæ, infallibiliter deſignare poſſint quid propriè dicta hæreſis ſit, & qui verè ſint hæretici. Reformati vero juxta placita ſua, id certò atq; infallibiliter deſignare nullo modo poſſint. Hæreſin ſive errorem fundamentalē appellant Pontificij, omnem ejuſmodi errorē, qui repugnat apertæ deciſioni Eccleſiæ ſuæ, quam credunt (etſi falſò) errare non poſſe, & quicunq; iſti deciſioni non cedit, eum vocant conſequenter pertinacem. At hic Cenſor, & qui cum eo ſentiunt Reformati, negant Eccleſiæ ſuæ poteſtatem infallibilem competere de errore fundamentali, de quo controverſia incidit, judicandi ac ſtatuendi: Ex quo conſequitur, eam de pertinacia ejus, quem errare in fundamento credit, certò ſtatuere non poſſe. Seductionis itaq; & ſeditionis crimen, quod ex propagatione hæreſeos, quam vocant, & ſeceſſione eorum, quos hæreticos eſſe volunt, oriri dicunt, conſtare ipſis nequit, ut quando ſupremo ſupplicio locus ſit, Magiſtratui indicare poſſint. Ut jam non allegem alia infinita abſurda, quæ cum perverſa & diabolica iſta opinione conjuncta ſunt.

Quartum caput eſto. Quod *Declarationis & Sententiæ*, voces, quas Confeſſioni ſuæ præfixerunt Remonſtrantes, in ſuſpicionem vocet Cenſor Quartum caput. An declarationis *

Sententiæ voces diſtinxerunt Remonſtrantes.

Cenſor, quaſi declarare minus ſit quàm confiteri, & ſentire minus quam credere. Quis non miretur hanc Academicam ſubtilitatem? Sanè ea nunquam venit in mentem iis, quorum iſta eſt Confeſſio. Quin contra exaggerandæ rei vocibus iſtis uſi ſunt. *Declarationis* voce uti maluerunt quàm *Confeſſionis*, contra eos, à quibus differebantur paſſim, quaſi aut non poſſent, aut non auderent ſenſa mentis ſuæ de præcipuis Religionis capitibus clarè proferre. Nempe credebantur ea ex profeſſo premere, aut non niſi ſub obſcuris verborum involucris promere. Iſtâ arte uſa erat calumnia, ad concitandum & acuendum in eos odium publicum. *Sententiæ* voce maluerunt uti quàm voce *fidei*, ut hypocriſeos calumniam à ſe amolirentur: Nimirum non credere tantùm, ſed seriò atq; ex animo declarationem façere videri volebant ejus, quod apud animum ſuum ſentiebant ita ſe habere. Hanc ingenuitatem culpare, quid aliud eſt quàm candorem ipſum calumniari? Et quæ obſecro calumniæ ſpecies? Per vocem *Sententiæ* meram opinationem, adeòq; Pyrrhoniam & Scepticam ἐποχὴν intelligere eos dicunt Cenſores Theologi. Vah! quàm ſordide? digni, qui ad Grammaticos ablegentur, ut ibi inter cathedras eorum adhuc plorent. Etymologia & uſus vocis eos aliud docere debuiſſent, Et hæc ipſa Remonſtrantium Confeſſio, quæ à Pyrrhonia ἐποχῇ tàm longè abeſt quàm cælum à terra. Nec refert, quòd claram eam eſſe negent. Quàm enim id falſum ſit, patebit ex Cenſuræ ſequentis examine. Solem in meridie clarum eſſe negabunt, cæcus, lippus, & qui oculis ſuis palpebras obducit. Quam claritatem cæcus aſpicere non poteſt, eam lippus non poteſt ferre, & qui palpebras obducit oculis ſuis, intueri non vult. Malignus animus etiam in Sole tenebras, & in luce maculas quærit. Lux in tenebris lucet aliquando, *& tenebræ eam non comprehendunt.* Huic ſimile eſt.

Quintum caput: An Confeſſio Remonſtrant: communi conſenſu edita ſit.

Quintum caput, quod annotamus in cenſura præfationis, quando *Confeſſionem communi Remonſtrantium conſenſu editam eſſe in dubium & ſuſpicionem mendacij vocat* Cenſor. Quid facias in re tam clara? Nihil certius veriuſq; & tamen hic dubitat Cenſor, & mendacij ſuſpicione gravat Remonſtrantes, qui unanimen hanc approbationẽ coram Sole ſæpius profeſſi ſunt, & conſentientibus hactenus ſtudiis atq: actionibus teſtati ſunt. Cur? *in eorum Synodo*, inquit, *apparent veſtigia diſſenſus*: In quâ Synodo? poſt editam Confeſſionem à Remonſtrantibus, Synodus nulla ab iis indicta aut habita eſt: Si cætum iſtum intelligit, cuius acta præfixit Cenſuræ ſuæ, næ injuriam facit

facit Remonſtrantibus, cum cętum iſtum Synodum eorum vocat, & Synodum tanquam ſi in ea Confeſſio ſcripta atq; edita eſſet, cum cętus duntaxat exiguus fratrum quorundam fuerit, iſq; habitus quarto anno poſt editam & ab omnibus ore atq; opere approbatam Confeſſionem. Et quæ in eo fuit diſſenſio, non veſtigium fuerit veteris diſſenſus, ſed nova, quæ in amicam conſenſionem tandem deſiit. *Sed præterea*, inquit, *à nonnullis ejus rei conſciis habemus, & multos noluiſſe ſubſcribere, & à quibuſdam apertè fuiſſe contradictum.* Itane? multos? & noluiſſe ſubſcribere? & contradixiſſe? Os impudens! nemo ſubſcripſit. Nemo ut ſubſcriberet rogatus fuit. Quinam itáq; multi iſti, qui noluerunt ſubſcribere? poſt ventilatam & ſeriò agitatam cauſam, quod ſine contradictionibus fieri vix poteſt, omnes amicè, omnes unanimiter, omnes ultrò conſenſerunt: Et hoc ſatis erat. Subſcriptionis ceremonia aliæque ne poſtulatæ quidē fuerunt. Communibus ſtudiis, communibus auxiliis, per medias afflictiones, per crucem & mille diſcrimina, teſtanda erat conſenſio, &, ſi ità Deo placeret, ſanguine ſignanda: hac teſſerâ, qui conſenſionem ſuam teſtari paratos ſe profitebantur, ab ijs manuum ſignatura non poſtulabatur. Et, non fuiſſe, nè unum quidem ex omnibus iſtis, qui Synodo iſti, in quâ Confeſſio ſcripta, lecta, atq; diu multumq; à ſingulis expenſa eſt, interfuerunt, qui id recuſavit, jàm quinq; ex ordine anni, quibus perſecutio eorum ſeveriſſima flagravit, fidem fecerunt lucalentiſſiman, non ſine bonorum omnium admiratione & Adverſariorum conſternatione. Quinam igitur conſcij iſti eſſe potuerunt, qui Cenſori huic tàm apertum debuerunt mendacium? Et cur iſtis tam leviter fidem, adhibuit alioquin ſuſpicaciſſimus Cenſor? Qui facilè credit, levis eſt corde. Malignus animus pronus in ſuſpiciones, levi momento impellitur ut credat calumniæ & mendacio. Cur iſtis paucis transfugis fortè ac deſertoribus fidem potius habuit, quàm iis omnibus, qui contrarium publicè non tantùm profeſſi, ſed, docendo, tolerando, jàm per aliquot continuos annos, teſtatiſunt, quorum numerus cum paucorum iſtorum deſertorum numero conferendus non eſt? merito ſanè jure ſuſpecta debet eſſe fides eorum, qui, veluti Protei, in omnes formas ſe vertunt, ut ſcenæ ac tempori ſe accommodent. Quicquid ſciunt, videntq; gratum eſſe, avidèq; expeti ab iis, ad quos tranſeunt, id narrant, tanquàm ſi oraculum eſſet, & Sibyllæ folium: Et quicquid aliquis vehementer vult, id ſtatim facilè credit. Atq; hinc eſt quòd Cenſor hic, quem totū flagrare Remonſtrantium odio atq; invidiâ, ama-

Oſtenditur falſum eſſe quod quidam Remonſt. Confeſſioni ſubſcribere detrectaverunt.

amarulenta hæc in Præfationē cenſura aliaq; ſcripta eius arguunt, nihilq; libentius arripit, quàm quod iis videt poſſe nocere atq; officere, hoc etiam tàm manifeſtum mendacium ſibi obtrudi paſſus ſit. Quod vero addidit, *Hinc fortaſſe fuiſſe, quod Confeſſio edita fuit ſine notatione temporis aut loci, quo perſcripta fuit & approbata, & ſine ulla ſubſcriptione*, id ſanè non inſcitiam ſed malignitatem Cenſoris arguit: Novit enim in quas anguſtias redacti eſſent Remonſtrantes per crudelitatem ipſorum, quo tempore Confeſſionem illam ſuam edebant. Anguſtus erat redditus ipſis pœnè totus vicinus orbis Chriſtianus: In ditione hoſtium patriæ ſuæ ſubſiſtere cogebantur, quorum gratia abuti nec debebant, nec volebant. Tutum non erat indicare locum & tempus conventus ſui, in quo perſcripta & approbata erat Confeſſio. Sine die, ſine Conſule, omnia ſua ſcribere atq; edere tenebantur. Hoc itaq; cum in iis culpat Cenſor, crudelitatis ſuæ memoriam refricare voluit. Sed & quod, obſecro, in levibus adeò rebus momentum poſitum eſt? Tum, Annum editionis, locum ubi perſcripta & approbata fuit, nomina eorum, qui eam approbarunt, vel pueri in Belgio norant tanquam ungues digitoſq; ſuos: Subſcriptione ergo nominum, notatione temporis & loci quid opus erat? Et quis unquam vidit nomina eorum qui Confeſſionem Belgicam ſcripſerunt & approbarunt, quis Conſulem, diem, aut locum notavit quo ſcripta fuit & approbata? Adde; quod, qui illam attentè legit, cauſſam certè non levem habet credendi, eam ab uno aliquo aut feſtinātèr, aut ſine magno judicio, vel ſerio examine aliorum ſcriptam eſſe, ac proinde dubitandi, an tale ſcriptum pro ſcripto totius Communitatis cenſeri initiò debuerit: Adrianus Saravia eam primò ſcriptam fuiſſe ait à Guidone de Bres, & cum paucis hic illic communicatam, ac ſine ſolemni & ſerio, ut decet, examine, nedum in Synodo ulla approbatā eſſe & ſic paulatim in communem Eccleſiarum formulam abiiſſe. Quod verò nuper in Synodo Dordracenâ Canones ſuos ſolemni ſubſcriptione notatos, Bergenſium Concordiſtarum in morem, ediderunt, id ſanè vanitatem μετὰ πολλῆς φαυλασίας arguit, & eo nomine ludibrium ſui debent Prudentioribus. Nam & diſſenſiſſe eos, acriterq; inter ſe diu contendiſſe conſtat, & diſſenſionem ſuam publica proteſtatione D. Gomarus teſtatus eſt, & diſſenſionis non vulgaris manifeſta veſtigia in Anglis & Bremenſibus Theologis apparent, & in quibus conſenſio eſt, ea ſunt tàm lubricis, tàm generalibus, tàm involutis Phraſibus ac vocibus elaborata, ut ſimilia videri poſſint calceo laxo aut cothurno, qui pedibus

Indicatur cauſſa cûr Confeſſio ſine notatione temporis & loci & ſine ulla ſubſcriptione edita ſit.

pedibus omnium ſimul poteſt aptari. Et hæc cum ita accidiſſe nôrit Cenſor, mirum ſanè videri debet, quòd vel de Remonſtrantium conſenſu idcircò dubitet, quod ſubſcriptione careat eorum Confeſſio, vel ex ſubſcriptione de conſenſu eorum judiciũ faciat, vel deniq; quòd de ſubſcriptione an facta ſit dubitet, cùm eorum Confeſſionem adeò obſcuris, dubiis, atq; incertis lubriciſq; phraſibus exaratam eſſe velit, ut quilibet pænè Sectarius, modò Calviniſta non ſit, ei ſine ulla difficultate poſſit ſubſcribere. Cur adeò difficulter credit eos ſubſcripſiſſe unanimiter Formulæ, quam ad libitum & arbitrium cuiuſq; compoſitam & de induſtria fabricatam eſſe omnibus vult eſſe perſuaſiſſimum? hæc non cohærent.

Sexto loco notamus. Quòd cum Remonſtrantes in præfatione ſua dicunt, *quod omnia Confeſſionis ſuæ membra ad praxin Chriſtianæ pietatis direxerint*, eo ipſo tacite Eccleſias ſuas taxatas velit Cenſor, *quaſi Theologiam totam mere ſpeculativam faciant:* Ita eſt. In Theologiam etiam ipſorum id dictum voluerunt, quanquam non ignorabant eſſe inter eos, qui contra profitentur, & Theologiam partim ſpeculativam, partim practicam, aut practicam quidem, ſed maximam partem ſpeculativam faciunt. Profeſſionem & proteſtationem hanc flocci fecerunt. Tota enim Theologia eorum revera merè ſpeculativa eſt, & cum praxi, ſive officio hominis erga Deum, nihil habet commune. Quicquid in ea eſt, id eſt aut Deus, aut Dei actio, ad quam etiam ceſſatio ab actione referenda eſt; Praxis noſtra nil eſt, niſi vel pura puta Dei actio in nobis, vel id, quod ceſſationem divinæ actionis in nobis tàm neceſſariò conſequitur, quàm Solis abſentiam tenebræ: Nos boni ſumus & bene agimus quia Deus vi ſua divinâ ita operatur in nobis, ut non poſſimus non eſſe boni. Nos mali ſumus & peccamus, quia Deus non vult operari in nobis, ut poſſimus boni eſſe & à peccando deſinere: Officium noſtrum nudum nomẽ eſt: Conditio in Euangelio nulla eſt: Pręcepta divina ad promiſſa eius pertinent: Deus efficit in nobis quod à nobis fieri vult, & præcipiendo adſpirat effectum ſimul atq; efficaciam: Voluntas noſtra non eſt principium practicum, quod ex officio præſcripto ſe movet, ſed vel ſubjectum merè paſſivum, vel inſtrumentum brutum cæco motu neceſſario ſequens, aut rationis imperium, aut arcanum divinæ motionis impulſum: Principij, medij ac finis eadem eſt ratio. Ut conſilium Dei ſtet, eaſdem divinas actiones pari vi atq; efficacia continuari neceſſe eſt. Hæc tàm certa, tàm clara ſunt, ut nihil ſupra. *At nos*, inquit Cenſor, *fatemur veritatem quæ ſecundum*

Sextum caput. Quo ſine Remonſtrantes dixerint ſe omnia Confeſſionis ſuæ membra ad praxin Chriſtianæ pietatis direxiſſe.

Tota Theologia Calvini revera mere ſpeculativa eſt.

Diluitur Cenſoris frivola & inſcita exceptio.

pietatem eſt, non eſſe merè ſpeculativam, nec merè practicam : Credo, hoc non fateri apertè, nimis foret crudum. Interim, aut nos vehementer fallimur, aut quod fateri apertè non vult, reipſa tamen credere ſe ſignificat. Sed acumine grammatico & triviali hic opus eſt, ut fallacia Sophiſtica, quæ Academicis propria eſt, pateat: Sub particula *Merè* fraus tegitur. Id indicat ſubjuncta ratio; *Quia etiam verus de Deo & rebus divinis ſenſus ad pietatem pertinet. Non enim poteſt Deum rectè colere, nec proximum diligere, qui de Deo & ejus voluntate in intellectu non benè informatus eſt*. En quid ſit merè Speculativum, & merè practicum acuto huic Doctori! Quaſi verò ulla practica ſcientia detur, quæ abſq; omni præcedaneâ ſpeculatione ſit, aut ſcientia idcircò dicatur practica, quia nihil niſi mera praxis in ea locum habet. Qui Philiſophiam vel à limine ſalutavit, is novit ſcientias appellari Speculativas vel practicas à fine ultimo, in quem deſinunt. Quare ſi Theologia non eſt merè ſpeculativa, nec merè practica, neceſſe eſt ut deſinat partim in ſpeculationē, partim in actionem. Ubi vel tota ſpeculatio actioni, vel tota actio ſpeculationi ſubordinatur, ibi vel merè ſpeculativa, vel merè practica eſt ſcientia. Quod ſi aliter rem ſe habere in Theologia credit Cenſor, det itaq; ſpeculationem iſtam, in quam Theologia ex unâ parte deſinit, & quæ actioni non ſubordinatur, & actionem in quam ex altera parte deſinit. *Verus*, inquit, *ſenſus de Deo & rebus divinis ad pietatem pertinet*. Eſto; At quęritur quomodo? *Non enim poteſt*, inquit, *Deum rectè colere, nec proximum diligere, qui de Deo & ejus voluntate in intellectu non bene eſt informatus* Rectè. At hoc arguit Theologiam totam in actionem deſinere, atq; idcircò eſſe merè practicam, non aliter quàm Ethica, Politica, aut œconomica, ſcientiæ merè practicæ ſunt. Nec enim virtutem rectè exercere quiſquam poteſt, niſi de iis, quæ ad virtutem pertinent, in intellectu antea benè ſit informatus. Sed quid ego in re clara diſputo? Tota pietas, univerſus Dei cultus, quem Theologia horum Cenſorum docet, ad praxin ſive officium Hominis non pertinet, nec pertinere ullo modo poteſt, ſi conſentaneè principiis ſuis loqui velint. Effectus enim merus actionis alterius non poteſt eſſe actus officij noſtri, qui ad præſcriptum ejus ipſius, qui actum iſtum efficit, à nobis fit. Quod totum aliundè eſt, id non poteſt eſſe ullo modo actus officij noſtri, nedum actus virtutis, aut pietatis elogio dignum cenſeri, quid dico, præmio à Deo ipſo affici? Tota itaq; Theologia eorum non eſt niſi mera divinarum actionum ſpeculatio. Et hoc tàm ingens abſurdum ex doctrina

doctrina de prædeſtinatione Calvini oriatur neceſſe eſt: Prædeſtinatio eius, & officium hominis, ſunt ἀσυςατα. Impoſſibile eſt illa conjungere. Quiſquis non poteſt non facere quod facit, is officium ſuum non facit, & ſublato hominis officio, quid eſt Religio, niſi mera hiſtrionia, & operoſa ſimul ac ludicra fabula? Quare, non levem cauſſamRemonſtrantes habuiſſe cenſendi ſunt, cùm doctrinam iſtam appellarunt, infœlix lolium, & apoſtema quod ſuccum & ſanguinem omnem pietatis exugit, fermentiq; inſtar ſeſe per univerſum Theologiæ corpus ità diffundit, ut nihil ſani ſapidiq; reliquũ faciat. Quin imò, quod de ea *Clariſſimus vir Tilenus* cenſuit, ſcripſitq; meritiſſimo jure cenſuiſſe ac ſcripſiſſe credendus eſt; nec eſſe quòd metuat illud, *increpet te Deus, o Satan!* Iſtud non metuit, qui credit doctrinam iſtam arcem eſſe, ex quâ Satanas potentiſſimè Deum & Religionem eius oppugnat ſimul atq; expugnat, ac proinde Satanæ nihil gratius accidere poſſe, quàm ſi tam peſtilens doctrina credatur eſſe Religionis ac pietatis ſedes & domicilium. Hac ægide munitus haud difficulter regnum ſuum firmat in hoc mundo, & pietatis fibras ac radices è pectoribus hominum revellit. Qualis Prædeſtinatio, talis Religio: fieri aliter non poteſt. Nec dubium eſt, quin hanc unam ob cauſſam tàm diras, tam plumbeas, tam acres iras gerant Calviniſtarum Coryphæi, & qui rem intelligunt, ContràRemonſtrantes, quòd ſciant quantum ſyrma conſequentiarum per totam Religionem ipſorum poſt ſe trahat dogma dePrædeſtinatione. Quod apud Pontificios eſt Eccleſia, id apud Calviniſtas eſt Prædeſtinatio: uti tota illorum Religio ex iſto uno capite, ità horum tota Religio ex hoc uno capite dependet: Atq; hinc eſt, quod non dubitarint propter eam ſolam turbare, & ſurſum deorſum vertere Patriam noſtram, totq; in ea funeſtas tragædias excitare, quas jàm per decennium cum lachrymis & gemitu Pij omnes ſpectarunt: Nec deſinunt, hodieq; poteſtates ſummas incendere atq; inflammare, ut omni crudelitatis genere ſævire pergant in eos, à quibus doctrinam iſtam fortiſſimè oppugnari ſciunt. Nempe, niſi vi ſtabiliatur & retineatur, perituram & dilapſuram eam vident ſponte ſua, non aliter quàm catarrhus dilabitur ac diffluit. Nec divinam iram crudeles turbatores metuunt, quia doctrina hæc ipſa facit ut metuere opus non habeant. Quicquid faciunt, id credunt aut peccatum non eſſe, aut, ſi peccatum eſt, id efficere non poſſe ut in iram Dei æternam incidant. Peccata omnia ſua remiſſa eſſe credunt, antequàm facta ſunt, &, cùm fiunt, efficere non poſſe ut irrita fiat remiſſio,

aut ut, quam ſemel conceperunt animo, fides evaneſcat. Hoc æſtro excitati ſæviunt ubicunq; rerum potiuntur. Et doctrina hæc eſt Helena iſta, pro qua pugnant. Citius cælum terræ miſcerent, citius Eccleſiam & Patriam ſuam ſanguine Civium ſuorum cruentatam, fratreſq;ſuos inter ſe crudelibus conſiliis commiſſos cuperent, citius regimen totum contra fas & jus everſum, leges omnes conculcatas peſſundataſq;, rectores optimos quoſq; è medio ſublatos vellent, quàm permittere ut ſint, quibus liceat liberè Veneri iſta ſuæ, peplú detrahere, & nudè aperteq; quàm multorum malorum cauſſa ſit mundo patefacere.

An quæ de pace & concordia præfati ſunt Remonſtrantes, ſeriò ab iis ſint dicta.

Ultimo loco obſervamus, quod juſtam dubitandi cauſſam eſſe dicat Cenſor, an, quæ de pace & concordia in fine præfationis ſuæ dixerunt Remonſtrantes, ſeriò abiis dicta ſint: Nempe quia ficum ficum, & Scapham ſcapham vocarunt, id eſt, Eccleſiam Calviniſticam, quæ Synodi Dordracenæ placita nuper ſancivit, veritatis & pacis hoſtem, cum qua pax & concordia coli non poteſt, ſine manifeſto ſalutis aut periculo aut diſpendio. Ita eſt. Hoc profitentur palàm publiceq; fieri non poſſe ut ſalutem conſequatur is, qui, iuxta axiomata Eccleſiæ iſtius vivit, & crudelem praxin ejus contra innoxiè errantes aut probat, aut non improbat: Axiomata ejus non ſinunt ut piè & ſanctè ex præſcripto Chriſti vivatur: Praxis ejus repugnat directè regiæ Chriſti legi, id eſt, caritati, quæ innoxij ſanguinis fuſionem penitus averſatur. *At ſine ſanctimoniâ & pace nemo*

Hebr. 12. 14. *videbit Dominum:* Atq; hæc cum apertè profitentur, non tamen idcircò eos, qui doctrinam iſtam tenent, convitiis, maledictis ac calumniis inceſſiſſe cenſendi ſunt: Abſit hoc ab iis: Doctrinæ labem detegere, non eſt ejus profeſſoribus maledicere; Vivis coloribus falſitatem depingere, non eſt convitiari; Sententiam ſuam de eâ ingenuè dicere, non eſt calumniari. Nec λοιδορία eſt, ſi quis eum, qui monſtroſas opiniones & horrenda dogmata profitetur, monſtroſarum opinionum Doctorem & fautorem vocet; ſi eum, qui hæreticidij patronus, perſecutionis ſuaſor & author eſt, crudelé & ſanguinarium Doctorem vocet; dicit enim quod res eſt, & quod palpari poteſt veriſſimum eſſe. Neque igitur jure, à concordiæ & pacis ſtudio alienus cenſeri poteſt, qui cum iſtis pacem & communionem, ſine ſalutis periculo, coli non poſſe ait. Pacis enim & concordiæ ſtudium non debet excedere limites divinæ permiſſionis: Intra hos ſi ſtetur, tùm verò pacem Chriſtianorum omnium ex animo cupiunt Remonſtrantes. Quicquid ad eam conciliandā, aut conſervandam

facere

facere poteſt, in id pro virili ſua enituntur. Pro iſtâ Deum rogare nunquam deſinunt. Nec dubitant, quin pax iſta parvo redimi poſſit, ſi modò adferantur animi veritatis & pacis ſtudioſi. Dolent animitus, eò rediiſſe res Chriſtianorum, ut concordiæ ſpes omnis pæne decollaverit, dũ quælibet Secta contenta ſe ab idololatricis & ſuperſtitioſis cultibus, & damnatis quibuſdam ritibus repurgaſſe, id ferè unum agit, ut ex opinionibus & placitis ſuis orthodoxum & Chriſtianum hominem æſtimet, eoſq; tantum, quos per omnia iſta placita ſibi conſentientes habet, recipiat foveatq; in ſinu ſuo, nullo pænè vitæ cęteræ diſcrimine: Contra qui à placitis & opinionibus iſtis vel latum unguem diſcedunt, eos, licet idololatriæ hoſtes & ſanctimoniæ paciſq; ſtudioſiſſimos, cœtu ſimul ſuo ac cælo velit eſſe excluſiſſimos, quin imò eos adeò hoſtilibus, adeò diris odiis, adeò atrocibus animis perſequatur, ut majoribus vix poſſit. Sola opinionum conſenſione, non aliter quam teſſerâ & Sacramento, ſuos dignoſcit. Quantò quis fortiores iras gerit pro iſtis opinionibus contra diſſentientes, quantò acrius in eos furit ſævitq;, tantò ſincerior, tantò purior, tantò creditur eſſe reformatior. Modeſtiæ, innocentiæ, humanitatis, caritatis, commiſerationis cura nulla, aut exigua habetur. Ut nihil in moribus offendas, tamen in ſenſu rerum divinarum vel ceſpitare capitale eſt. Adverſariis veritatis puræ, quam vocant (ſed heu nimium ſæpè impuræ ac profanæ!) acerrimè contradicere, vatiniana odia contra eos exercere, longiſſimè ab iis recedere, eos proſcribere, relegare, incarcerare, aqua & igni interdicere, etiamſi ſint vitæ prorſus inculpatæ, & pacis amantiſſimi ſimul ac ſtudioſiſſimi, apex pænè veri Zeli eſſe creditur. Hoc fletu, hoc lachrymis dignum cenſent Remonſtrantes. Hinc alia illis mens, alius animus. Propter meras opiniones, quibus nulla ſuperſtitio, nulla idololatria, nulla impietas cohæret, hoſtiliter in partes ire, pro nudis meriſq; Sectarum quarundam placitis pugnare, non aliter quàm pro vero ac puro Dei cultu, id verò probroſum Chriſtiano nomini putant. Hinc neminem ſic à ſe diſſentientem aut fugiunt aut fugant, ſi modò piè in Chriſto & pacificè cum ipſis velit vivere. Solos impios, profanos, mundanos, contentioſos, maledicos, rebelles implacabiles λοιδόρους, ἀσπόνδους, ἀσυνθέτους, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ἀνελεήμονας, προδότας procul à ſe eſſe jubent. Hæc eſt gloria Societatis eorum. Hac teſſerâ diſcriminari gaudent à cæteris omnibus Sectis, imprimis ab iſtis, ubi penè omnia licent, præter quàm diſſentire: Hic limes, hic terminus eorum eſt, Neminem pium

um à ſe excludere, nec profanum admittere, diſſentientes omnes ferre atq; amplecti: Deus illis hunc terminum figit, eum refigere in gratiam cuiuſquã nec debent nec volunt. Quos Deus cælo ac throno ſuo glorioſo dignatur, eos cur illi non dignentur ſocietate ſua? Quos ille non excludit domo ſua, cur eos illi excludant cætu ſuo? Atqui certa res eſt, omnes & ſolos pios ac fideles Dei cultores, omnes pacificos Chriſti Filij ſui imitatores Deus cælo & domo ſua dignari vult. Solos profanos & caritatis paciſq; expertes exeſſe jubet: Diſſentientes aut errantes à ſe ſeparare, aut ſe ab illis ſegregare nuſpiã mandatũ ſibi legunt. Nec referre putant Remonſt: in quocunq; dogmate ſit diſſenſio, dum modò dogma iſtud Deum & pietatem non lædat, &, qui iſtud profitetur, pacem cum diſſentientibus colere ex animo paratus ſit. Quod hic Cenſor *ſe audire vocẽ Jacobi, ſed manum Eſau ſentire, imò nec vocem Jacobi, ſed vocem plane profanam audire ait*, id parùm eos movet. Norunt jàm eum præ Zelo caligantes oculos ac manus ſtupidas habere, ad pacis monita obſtinaſſe animũ ſuum, & tantùm non obſurduiſſe ad Remonſtrantium vocem, atq; idcirco Iacobum ab Eſauo diſcernere non poſſe. Quare nec penſi habent, quòd eos, *ſub hoc pacis ſpecioſo*, ut ait, *nomine, Socini Religionem introducere velle ſcribit*. Iàm enim ſatis teſtatũ mundo fecerunt quam Religionem introductam velint, quid credant, quid ſentiant. Confeſſio eorum id docet: Socinus, Calvinus nomina ſunt Sectarum. Neutri Sacramentum dixerunt unquam, nec dicere volunt. Si quid hic, aut ille benè ſenſit ſcripſitq; ad mentem Chriſti, id libenter amplectuntur. Nec curant an Socini an Calvini Theologia dicatur. Id ſanè ſuſq; deq; habent. Qui aliter ſentiunt, eos credunt cum Calvino Tyrannidem moliri, vetera Antichriſti veſtigia premere, & ſub mutato titulo, Papatum, quem ore damnare videri volunt, opere ipſo ſtabilire ac confirmare. Cum iſtis pax ut ineatur impoſſibile eſt. Non cupient eam, niſi habeant id omne quod volunt. Alio pretio pax non redimitur ab iſtis hominibus. Nec mirum: ut enim eam aut cupiant, aut ineant, alia lege, à doctrina aut ab animo ſuo, non magis quam Pontificij, poſſunt impetrare: uti enim Pontificij credunt ac palàm profitentur, ſe in doctrina & fide, ut vocant, errare non poſſe, ac proinde ne pilum quidem in ea cuiquã volunt concedere: ità hi, etiamſi id non profiteantur, imò contrarium ſe credere proteſtentur, reipſà tamen idem prorſus credunt, ut pote perſuaſionis pleni ſe iſtà fide præditos eſſe, quæ à Deo ſpeciali gratia infuſa eſt, & excidere nunquam poteſt. Quam docilitatem, quam æquitatem, quam

quam moderationem ſperes aut exſpectes ab his mortalibus? Æthiopem lavas, & litus aras, ſi cum iis de doctrina eorum diſputes. Iſtis errorem ſuum oſtendere tantundẽ eſt atq; Iſthmum velle perfodere, & fidem, quæ doctrinam iſtam reſpicit, & quàm credunt excidere nunquam poſſe, pectoribus eorum velle excutere. Nolent videre, etiamſi Solem manu tua portes. Et quid rationibus promovebis apud eos, qui credunt fidem ſuam omnipotente Dei manu in ſe effectam eſſe, & eâdem vi in ſe conſervatam ſemper iri? Ab his itaq; fruſtra pacis aut moderationis conſilia exſpectare ſe ſciunt Remonſtrantes. Nec inopinati quicquam ſibi accidere credunt, quando eos reſpuere atq; abominari vident conſilia omnia pacis, quæ Chriſtiano orbi dant: Sciunt aut prorſus ſentiendum eſſe cum ipſis, aut actum eſſe de pace. Nemo eos poteſt habere niſi aut ſocios, aut hoſtes. Fatalis prædeſtinatio, malorum omnium lerna, non ſinit aliter fieri. Neq; tamen deſperant idcircò, quin futuri ſint probi ac pij inter omnes Sectas, qui, ſi non probabunt conſilium eorum, ſtudium tamen eorum ad pacem & concordiam promovendũ non ſunt improbaturi. Quod ut fiat, ex animo & ſupplices Deum rogant.

Interim, ne cuiquam ſit obſtaculo hæc Cenſura, ad eam examinandam nos accingimus, ubi primum nonnulla de ſcopo Cenſorum, quem propoſitum ſibi habuerunt, præmonuerimus. Quiſquis Cenſuram accuratè & cum judicio conſiderat, is primâ ſtatim fronte deprehendit, id potiſſimùm dediſſe operam Cenſores, ut, ineptientis Bodecheri veſtigiis inſiſtentes, Remonſtrantium Confeſſionem Socinianiſmi non tàm juſtâ labe, quàm inani nomenclatura penè ubiq; infamarent. Tria huic rei fidem faciunt. I. Quod in Confeſſione eorum, ea etiam ut Sociniana cenſuerint, in quibus Socinianos cum Orthodoxis conſpirare certiſſimum eſt, ipſiq; adeò apertè fateri coguntur. II. Quod ea, quæ vel Socini nullo modo ſunt, vel quæ Socinus ab his aut illis Reformatis Doctoribus mutuatus eſt, vel quæ cum Scriptoribus neutiquam aſpernandis habet communia, ſolo Sociniſmi titulo gravent, ut inviſi atq; exoſi nominis maculâ, veluti atrum ſtigma iis inurant. III. Quod quæ Socini non ſolum ſententiæ, ſed et phraſi contradicunt, Sociniſmi tamen veru atq; obelo confodiant, eâ ſolùm de cauſſa, quòd vel in terminis Socinianæ ſententiæ condemnationem non contineant, vel non iſto modo, iſtis terminis, iſtis phraſibus, iſta viâ Socinum oppugnent, quæ in Scholis eorum uſitatæ ſunt. Et in hiſce tribus cardinibus totus labor Cenſuræ vertitur. Mirum.a, quanto artificio, quantâ cura, quanto

Præmittuntur generalia quædam quæ in ſequenti examini dant, de Socinianiſmi macula, quam Confeſſioni inurere propoſitum antè omnia habuerunt Cenſores

Tria indicia ponuntur, unde patet, turpitudo & iniquitas tã maleſani propoſiti.

Socinianiſmi labe Remonſtrantium Confeſſionem notâſſe, aut notare auſos fuiſſe ex hoc manifeſto indicio liquet;

Quòd capita iſta, in quibus placita Socino propria ſita ſunt, non modo fateantur in Confeſſione eorum non deprehendi, ſed diſertè quæ de iſtis capitibus à Remonſtrantibus in Confeſſione ipſorũ declarata ſunt, talia eſſe agnoſcant, quæ orthodoxam ſententiam continent, *ſi modo quod verbis teſtantur* (ut aiunt) Remonſtrantes *animo ſentiunt*. Capita iſta ſunt de Trinitate, de Deitate filij, de perſonâ Chriſti, de Satisfactione. Verba eorum in Cenſura capitis de Trinitate pag. 52. lin. 15. hæc ſunt; *Verum Remonſtrantes nobiſcum credunt Jeſum Chriſtum eſſe naturâ verum & æternum Deum, ſi quod verbis teſtantur, animo ſentiunt.*

Demonſtratur ex ipſis Cenſorum verbis Confeſſionem Remonſtrantium Orthodoxam eſſe, in capitibus præcipuis, I. De Trinitate.

De Deitate Filij ac Spiritus S. ſic cenſent pag. 54. lin. 16. *Deitatem autẽ Filij & Spiritus, inter alia maximè probari affirmant ex divinis nominibus ſeu titulis, item ex divinis proprietatibus & operationibus, quæ utriq; in ſacris literis apertè paſſim tribuuntur. Quæ ſanè ſuam vim ac robur habent, modò non negligantur alia quæ à ſanis Theologis invicta ſemper habita ſunt.*

II. De Deitate Filij ac Spiritus S.

De perſona Chriſti pag. 120. lin. 17. Remonſtrantibus tribuunt, *Quod ſectiones duæ in Confeſſione eorum ità de ea ſint conceptæ, ut nihil habeant contra fidei analogiam.*

III. De Perſona Chriſti.

De officio Chriſti pag. 121. *Remonſtrantium pleraq; omnia talia eſſe dicunt, quæ in juſtam reprehenſionem non incurrant. Cum enim fateantur initio, Chriſtum triplex ſuum officium univerſum, partim jam olim in terris ſub ſtatu humilitatis & exinanitionis fideliter adminiſtraſſe, partim etiam nunc in cælo, ſub ſtatu gloriæ & exaltationis, glorioſè adminiſtrare: Videntur omnino nobiſcum agnoſcere, Chriſtum non ſolum ante reſurrectionem ſuam fuiſſe Prophetam: quod ſolum Sociniani ipſi tribuunt: ſed etiam jam tum fuiſſe ſacerdotẽ & regẽ, quod negavit Socinus.*

IV. De Officio Chriſti.

Pag. 122. ſect. 9. *Sic loquuntur*, aiunt, *Remonſtrantes, Chriſtum non eſſe Servatorem ſolo præconio, exemplo & martyrio ſuo, ſed etiam vero erga Deum merito & efficacia. Quibus etſi, verbis ſaltẽ, fateantur quod verum eſt, Chriſtum merito & efficacia eſſe Servatorem &c.*

Confeſſio itaq; Remonſtrantium vel ipſis Cenſoribus judicibus, in iſtis capitibus à verâ Socinſmi labe immunis eſt, ſaltem quod ad ſummam rei attinet, & ſi verba eorum videas prout jacent. Quid pluribus argumentis opus eſt? Nec contra quicquam facit, quòd in capitibus iſtis hic illic nonnulla Doctores cenſeant: ea enim non rem ipſam capitum, ſed circumſtantias rei ſpectant, & non nitun-

tur rationibus, ſed meris ſuſpicionibus, atq; inanibus hariolationibus & frivolis conjecturis, quas poſteà confutabimus. Multò verò minùs contra hoc facit quod addunt, *Si quod verbis teſtantur, animo ſentiunt.* Id enim prorſus indignum eſt Cenſoribus Chriſtianis, & animum eorum cenſendi nimis avidum arguit. De animo Remonſtrantium fruſtrà ſunt ſoliciti. Eum impoſſibile eſt ut aliter mortalium ulli probent quàm verbis. Ex illis æſtimandi ſunt; ſi iſtis eum ſibi probari negent Cenſores, quibus tandem eum probari ſibi volent? Suiſne? At ſi fallere, ſi prævaricari verbis in animo habuiſſent Remonſtrantes, haud difficulter ſuis etiam ipſorum verbis Cenſores fallere potuiſſent. Fallere volenti, verba omnia ſerviunt: Ex inſtituto ſunt & ferè πολύσημα; plures enim ſunt res quàm verba, ut inquit Ariſtoteles. Nihil tam accuratè dici poteſt, quod cavillo omni carere poſſit, ſi modò velis. Qui fallere vult, is verbis etiam exquiſitiſſimis fallere poteſt. Nunquam finis erit, ſi quis ſuſpicioni velit indulgere. Suſpicio cuilibet voci & rei duas, imò plures anſas aptare, nullo negotio poteſt: Fœcunda eſt imaginatio, &, ſi velis, infinita; uti ſine fine interpretationes ſibi ipſi fingere poteſt, ita ſine fine modoq; eas ab aliis quærere poteſt, aut deſiderare: Ne longè abeam, in ipſa materia de Trinitate, vide voces eſſentiæ, perſonæ, ſubſtantiæ, conſubſtantialitatis ὁμουσίυ, ὁμοιυσίυ, ſubſiſtentiæ, aſſumtionis, naturæ, etſi quæ ſunt aliæ. Perſonæ vox veteribus Latinis, uti & vox προσώπυ Græcis, non ſignificant niſi qualitatem, Etymologia id indicat. Apud Theologos verò quot de eâ definitiones reperiuntur? Eſſentia, ſubſtantia, ὐσία, natura, nunquam ferè in Scripturis, & valdè raro Scriptoribus, imprimis Iureconſultis & in uſu cõmuni ſignificant id quod apud Philoſophos, hodièq; ſignificant, &, poſt natam controverſiam cum Arrio aliiſq;, ſignificare cæperunt. Per vocẽ Conſubſtantialitatis ſive ὁμουσίυ, non eſſentiæ unitatem, ſeò ſimilitudinẽ Filij cum Patre ipſos Nicænos Patres intellexiſſe prolixè ex hiſtoriâ probare conatur Andreas Fricius, rectè an ſecus jam non quæritur. Per ſimilitudinem autem illam eos indicaſſe, filium Dei eſſe mediæ naturæ inter ingenitum Patrem & inter Creaturam. *Poſt illam Synodum, quot inter Orientales & Occidentales Eccleſias contentiones de illâ voce fuère? quot etiam inter unius & ejuſdem Provinciæ Epiſcopos? imò & inter eos, qui privati eſſent, quot certamina excitata? Epiſcopi,* inquit Sozomenus lib. 2. 18. *temporis illius* (erat autẽ tempus illud vivo ad huc & imperante Conſtantino) *inter ſe diſſidebãt, homouſij nomẽ accuratè examinãtes. Et Arriani quidẽ homou-*

Oſtenditur quam abſurda & ſtulta ſit clauſula Cenſoris, Si quod verbis teſtantur animo ſentiunt.

Andreas Fricius. Sylva quarta, cap. 1.

homouſianos blaſphemiæ accuſare, quaſi filium extra ſubſtantiam eſſe ſentirent. Contra homouſiani Arrianos & Ethnicos averſari, tanquam ſuſpicionem plurium Deorum inducentes. Ad hæc Orientales nomen eſſentiæ omittere, illoſq; tantum qui Filium Dei ex non exiſtentibus, aut ex alia quàm Dei ſubſtantia fuiſſe affirmarent, execrari. Contra Occidentales ejuſmodi Orientalium decreta reiicere, ſoliſq; Nicænæ Synodi decretis ſtandum eſſe contendere. Quapropter Synodus tandem Sardicæ coacta homouſij vocem omittere, illoſq; tantum excommunicare qui vel tres Deos, vel Chriſtum non Deum, vel Patrem, Filium & Spiritum S. unum & eundem, vel Filium ingenitum dicerent. Eundem ad modum & in formula Syrmij compoſita & Arimini recitata, nomē οὐσίας propterea quod à Patribus ſimplicius poſitum eſſet & populis incognitum, offendiculum pareret, amputandum, ejuſq; mentionem nullam deinceps fieri debere cenſebant, cum quidem divinæ literæ nuſquam Filio, nuſquam Spiritui S. nomen οὐσίας tribuant, ſimilem a. per omnia Patri Filium doceant. Etſi autem multi Epiſcoporum huiuſmodi decretis interceſſerunt, idq; miſſis literis cum legatione ad Conſtantium teſtati ſunt, Tamen & in Synodis ſequentibus id confirmatum eſt, vide Socrat. lib. 2. c. 37. Theodor. lib. 2. cap. 18. 19. 21. ὑποστάσεως vox, quam diverſè accipiatur in ſcholis à receptâ Scriptoribus, Sacris, Medicis, aliiſq;, ſignificatione, quis ignorat? Quid? an credunt Cenſores materiam fallendi deeſſe potuiſſe Remonſtrantibus, ſi eos ſuis ipſorum verbis fallere propoſitum habuiſſent? Ipſi apprimè norunt quibus verbis, quibus phraſibus in nuperâ Dordracenâ Synodo deceperint orbem Chriſtianum: Singuli Canones, totidem cothurni, ſingulæ fere voces totidem decipulæ ſunt, quibus populo impoſuerunt, & concordes Doctores viſi ſunt. *Hiſtoria Concilij Tridentini*, nuper edita, monſtrat quantâ arte laboratum in eo ſit à legatis Papæ, ut phraſes ac periodos reperirent, quæ diſſentientium Doctorum pedibus poſſent aptari, ſalvâ manente ſua cuiq; ſententia, & Eccleſiæ receptâ fide. Et quid non ex profeſſo egit *Synodus Sendomirienſis* in Polonia, uti Calviniſtæ & Lutherani, alioquin capitales inter ſe hoſtes, conſentirent in formulas, quas pro arbitrio ſuo quilibet poſſet interpretari, atq; aptare animo ſuo? *Remonſtrantes* quamquam ſciebant non defuturos inter Calviniſtas, qui omnia eorum acriter cenſerent, & dentibus atq; unguibus acutiſſimis vellicarent, maluerant tamen, poſtquam ab iis per vim ejecti, & ſine ullâ commiſeratione ſegregati atq; expulſi erant, propriis ſuis verbis ac phraſibus uti; non quod eas calumniæ non obnoxias futuras credebant, (quis enim ità

Remonſtrantium candor, in Declaratione ipſorum.

loquatur, ut malignum calumniæ dentem evadat?) ſed quia ſimpliciores, Scripturæ propiores, & capacitati lectorum omnium accommodatiores eſſe videbantur. Quod ſicubi aliis ſunt uſi, id non ſponte ſua, ſed inviti pœnè fecerunt: Adeò perverſo ac maligno ſęculo vivimus. Alioquin planiſſimas & maximè perſpicuas phraſes ubiq; adamaverunt & ſectati ſunt: ſecuri cum quo illas communes haberent: Id enim nimis vernile eſt. A ſcholaribus cōſultò abſtinuerunt. Æquivocas, ambiguas, ἀμφιῤῥεπεῖς, quantum licuit ſolicitè evitarunt. Niſi id propoſitum habuiſſent, breviorem multò Confeſſionem, ad inſtar multarum, quæ in harmonia extant, edere potuiſſent, & ſub obſcurâ brevitate, verborumq; contorto volumine, ſi quas habuiſſent hæreticas opiniones, tegere. Nunc, cùm aliter egerint, & non tàm Confeſſionem, quàm declarationem apertam ediderint, immeritò ſanè in ſuſpicionem vocantur affectatæ, ſeu ſimulationis, ſeu diſſimulationis. Sed ea eſt calumniæ & ſuſpicionis indoles. Ubiq; reperit quod ſugillet. Si brevis eſt oratio, ex profeſſo obſcuritas dicitur affectari & arcanum mentis tegi. Si clara & prolixa eſt oratio, an verba cum animo conveniant in dubium vocat, & non de declarationis, ſed declarantis ſinceritate ſcrupulum movet. Ità ſemper habet malevolus animus, ad quod hæſitat. Si Remonſtrantes jure talionis agere vellent, quid non haberent, præter omnes iſtas conſiderationes, quas ſuper Confeſſione, & Catecheſi Palatina, Synodo Dordracenæ obtulerunt, in ſingulis, nō dico Articulis, ſed periodis, quod ſequius interpretari & obelo poſſent configere? Nec enim articulus pænè ullus eſt, in quo non aut pleraq;, eorum deſunt, quæ in Confeſſione Remonſtrantium Cenſores deſiderant, aut non verba ferè eadem reperiuntur, quæ ſenſum varium dicunt admittere, aut ſi verba ſatis ſunt exacta, in quo non ſcrupulus reperiri, aut iniici poſſit, de animo eorum, qui verba iſta, ſua eſſe volunt. Sed id impræſentiarum non faciunt Remonſtrantes, ne vicem rependere, & vindictæ ac talionis magis, quàm innocentiæ ſuæ ſtudio duci videantur.

Tria alia indicia, quæ probāt, Cenſores Remonſtrantium Confeſſionem non Socinianiſmo ſed ſola Socianiſmi ſuſpicione gravare.

Atque hoc eſt indicium iſtud, ex quo patet quòd Cenſores Confeſſionem Remonſtrantiū nulla juſtâ labe notare auſi fuerint: quod non parum augetur, I. ex Cenſorum continuis locutionibus, quæ ferè a capite ad calcem uſq; non deſinunt, niſi in verbum *Videtur*; quod pluſquā milies ingeminatur in hac Cenſura. II. Ex petutionibus, quas creberrimè faciunt, ut Remonſtrantes propius ſe in omnibus pænè Articulis declarent. III. Ex eo quòd plerorumq; articulorum

culorum veritatem & neceſſitatem adeò ſolicitè confundunt,ut certò ſtatui non poſſit, quid Remonſtrantibus tribuant, an quod veritatem eorum in univerſum negent,an quod neceſſitatem eorum ſeu in univerſum, ſeu ex parte in dubium vocent; an quòd de utroq, ſimul hæſitent: Cribro opus eſt,ut mentem eorum divines. Hæc qui faciunt,illis juſta argumenta deſunt ad fidem faciendum, ac proinde Concluſio eorum in frivolam *Suſpicionem* deſinat neceſſe eſt. Suſpicio caput & cauda Cenſuræ eſt.

Verum enim verò, quia rem hanc liquere volunt in Articulo de *Juſtificatione*,quem in fine Cenſuræ ſuæ *Fundamentalem Reformationis Articulum* vocant, *quod ſine dolore & horrore ſe non dicere profitentur:* operæ pretium foret, ut,quo jure id ab ipſis affirmetur, accuratè expenderetur. *Hic enim Remonſtrantes,manifeſtò teneri Socinismi, &, quod accuſationis caput eſt, apertum bellum indixiſſe univerſæ Eccleſiæ Reformatæ pag. 141.* non dubitant affirmare. Quare, ſi ab iſta labe immunes eſſe Remonſtrantes probetur, nihil reſtat, ad innocentiam eorum probandum, quantum ad fundamentales Reformationis Articulos attinet. Sic enim loquuntur Cenſores, tanquam ſi, præter hunc, nullum alium Reformationis Articulum fundamentalem agnoſcerent, Sed, quia de hoc Articulo caput x. & xj. Cenſuræ ex profeſſo tractant,eò Lectorem remittimus,ne bis idem agamus. Ad Cenſuram ipſam progrediamur.

Ejus frontiſpicio prætexitur *Admonitio, de titulo Confeſſionis*. Nimirum,uſq. adeò impura eſt Confeſſio,ut à titulo etiam ipſo contagionis periculum ſit. Cautione opus eſt,nè aditus ejus ingredentibus noceat, & hæreſin affricet. Bone Deus! quàm inquietus eſt ſuſpicax animus, & quem prava cenſendi libido,agitat! Omnia tuta timet,& ſub omni viridi ſaxo Scorpium latere credit. *Sub fucato nomine declarationis inſidiæ latent*, ait Cenſor hic,quiſquis eſt,(ſanè ſtylus, & argumentandi,diſtinguendiq; modus *Virum* arguunt) id eſt, ſub ipſa claritate latent tenebræ, & ſub candoris nive hypocriſis ac dolus? Ità eſt. Ex iſtis ipſis vocibus, quas innocentia elaboravit amoliendæ criminationi,materia criminationis petitur.Quid facias? Nos hic non reciprocabimus ſerram contentionis per eandem lineam. Fieret,quod dicitur,*Thuſcum jurgium*. Iam ante ſatis ſuperque, in examine Cenſuræ ad Præfationem, hac tota de re actum eſt, Cur vid. Remonſtr: *Declarationis* voce potius uſi ſint, quàm voce *Confeſſionis*, & quàm ineptè iis tribuatur *fides annua, menſtrua & horaria*, & ſimul prolixè reſponſum ad totum iſtud, quod hac admonitione continetur. Tu Lector, vide ſis, & confeſtim intelliges Cen- Titulus Declarationis fruſtra cenſetur.

ſorem hunc in ipſo Cenſuræ limine, tàm turpiter lapſum eſſe, ut *Cantherius in porta* dici mereatur.

AD CENSVRAM
CAPITIS I.

De S. Scripturæ autoritate, perfectione, & perſpicuitate.

PRimam *Cenſuram* orditur Cenſor à felle & à ſuſpicione: Fel in præfatione eſt, quod animum Cenſoris etiam huius valde exulceratum arguit. Nos illud reſpuemus, ut ſordidi ulceris excrementum. Suſpicio, Cenſuræ baſis eſt. Quid mirum? Ea facit in toto Cenſuræ corpore proram & puppim. Tolle ſuſpicionem, jacebit Cenſura

Veluti ingens littore truncus.

Quod, ut piis omnibus totiq; orbi Chriſtiano liquidò conſtare poſſit, (*verba ſunt Cenſoris*) ſingulas Cenſuræ ſectiones *κατὰ πόδας* perſequemur, & quàm monſtroſis hariolationibus, vanis conjecturis, & inanibus ſuſpicionibus, refertæ ſint, demonſtrabimus. Tu Lector, adhibe animum & judicium procul omni gratia & odio, nec à quibus, ſed quid dicatur, adverte.

Initium Declarationis Remonſtrantium hoc eſt: *Quiſquis Deum ritè colere, & æternam ſalutem certo atq; indubie conſequi vult, ante omnia ei neceſſum eſt ut, credat Deum eſſe,* &c. *Hæc Remonſtr: aſſertio, inquit Cenſor, etſi verbis Apoſtoli ſit adornata, quibus ad fidei deſcriptionem utitur Hebr. 11.6. mens tamen ipſorum nobis ſuſpecta eſt, quod verba Apoſtoli, præter ſcopum ipſius, duplici Socinianorum gloſſemate interpretari* (NB) *VIDENTUR. Prius eſt, quod phraſin,* Accedentem ad Deum, *quâ Apoſtolus utitur, exponant cum Smalcio, per Deum colere. Alterum eſt quod* quærere Deum, *exponant cum eodem Smalcio, per pie vivere, & ad regulam bonorum operum à Deo præſcriptam ſe & vitam ſuam componere. Unde deinde concludit, ſuſpicionem juſtam eſſe quòd Remonſtr: Socinianis aſtipulentur, ut qui fidem non tantum per fiduciam, verum etiam per operum obedientiam definiunt.*

Quàm

Quàm longè petita ſit hæc ſuſpicio, quis non videt? Ambagibus opus eſt, quas ne Ariadne quidem inveniat aut filo ſuo circumeat. Cæterùm, quàm ſit ea vana ac futilis, ſic demonſtramus. Primum gloſſema quod attinet: Remonſt: phraſin illam ſacri Scriptoris, *Accedere ad Deum*, exponere voluiſſe per *colere Deum*, nè probabili quidem ratione evincet Cenſor. Non enim dicunt, *Accedere ad Deum* & *colere Deum* idem eſſe, ſed tantum, in eo, qui legitimus & verus Dei cultor cenſendus eſt, requiri duo; *Fidem*, quâ credit Deum eſſe, eumque præmia largiri quærentibus ipſum, & ipſum *Quærere*, id eſt, divinæ voluntatis obſequium. *Accedere ad Deum*, qua phraſi Scriptor ſacer utitur, ut interpretarentur cum Smalcio per *colere Deum*, neceſſe non erat quamquam quid in eo abſurdi foret? imò cauſa erat, ut non interpretarentur per *colere Deum*. *Accedere* enim *ad Deum*, longè aliud quid Scriptori Sacro hoc loco ſignificare, verſus præcedens non obſcurè arguit, cum *Enochum à Deo tranſlatum fuiſſe per fidem* affirmat, *ne videret mortem:* Sic enim infert, Tranſlatus fuit à Deo, ergò credidit Deo. Ratio eſt, quia ſi tranſlatus fuit, placuit Deo: *impoſſibile* autem *eſt placuiſſe Deo ſine fide*. Qui enim ad Deum transfertur, aut ad Deum accedit, ut cum eo æternùm ſit & vivat, eum *credidiſſe*, antea ſc. (πιςεῦσαι enim eſt in textu, non πιςεύειν) *oportet, Deum eſſe, & præmia largiri quærentibus ipſum.* Accedere itaq; ad Deum, hoc loco idem valet, quod ad glorioſam & immortalem vitam apud Deum poſſidendam transferri, quo ſenſu fortè ἐγγίζειν τῷ θεῷ *appropinquare Deo* accipitur Cap. 7. 19. & *accedere ad Deum judicem omnium.* Cap. 12. 23.

Vanitas primæ ſuſpicionis.

I.

Accedere ad Deum quid ſignificet Scriptori ad Hebræos.

Secundum gloſſema quod attinet, in eo clarius adhuc apparet ſuſpicionis vanitas. Nam 1. cum Remonſtrantes dicunt, *Ac proinde neceſſe eſt ut ad eam normam ac regulam ſe componat*, ineptè parentheſin hanc inſerit Cenſor, *Bonorum* ſc; *operum:* Per regulam enim ad quam ſe componere debet Dei verus cultor, non intelligunt iſthic Remonſtr: regulam bonorum operum, contra-diſtinctè a regula fidei; Abſit: Sed regulam fidei & bonorum operum ſimul. Fidei, inquam, quâ indubitanter credimus Deum eſſe, & qua certò perſuaſum habemus, Deum præmia largiri quęrentibus ipſum. Hæc enim firma fides, non habetur ſine divinæ voluntatis cognitione. Eadem obedientiæ ratio eſt: Conſequentia patet, Indubitata præmij ſpes & definitus ac determinatus obediendi modus à ſola voluntate Dei dependent: Ergò neceſſaria eſt cognitio regulæ iſtius, qua voluntas tota divina expreſſe continetur. II. Verba iſta; *Componere*

Vanitas ſuſpicionis oſtenditur plenius in ſecundo gloſſemate Cenſoris.

II.

ponere ſe ad normam & regulam iſtam, ineptè Cenſor exiſtimat ἐξή-γησιν eſſe verborum iſtorum, *Eum oportet credere*, Sunt enim ἐξήγησις totius iſtius pronuntiati, quo non tantùm credere Deum eſſe, & præmia largiri quærentibus ipſum, ſed quærere etiam Deum neceſſe eſſe dicit Sacer Scriptor. Qui enim dicit, neceſſe eſſe, credere Deum præmia largiri quærentibus ipſum, is etiam neceſſe eſſe dicit Deum quærere. Quærere autē eſt obedire. Utramq; igitur, tum Fidē, tùm obedientiā ex fide neceſſariam eſſe, ex loco iſto concludunt Remonſtr. ſi ad Deum velimus accedere, id eſt, Deo uniri, propitio Deo frui, & præmium à Deo conſequi. Tantum autem abeſt ut fidem hic cum Socinianis non tantum per fiduciam, verum etiam per obedientiam operum definire voluerint, ut ne quidem per ſomnium, de ea re cogitaverint tam alieno loco. Aliud eſt fidem & obedientiam ex fide, ſimul neceſſaria eſſe ad hoc, ut æternum ſalvemur; aliud, fidem non tantùm per fiduciam, ſed etiam per obedientiam operum definiendam eſſe. Iſtud, non hoc dixerunt Remonſtrantes, ſectionis huius initio. III. Imperitè & ineptè Cenſor hic addit:

III. *Fidei ſeu fiducia in Deum, formalem actum eſſe, ad Deum accedere per Chriſtum, obedientia actum formalem, Deo obtemperare ex Decalogi præſcripto.* Nam, ſi fidei actus formalis eſt ad Deum accedere per Chriſtum; tum ſenſus verborum ſacri huius Scriptoris erit: Accedentem ad Deum, id eſt, credentem in Deum, oportet credere, vel crediſſe in Chriſtum, Deum eſſe, &c. Si enim formalis actus fidei eſt accedere ad Deum per Chriſtum; accedere itaq; ad Deum, eſt formaliter in Chriſtum credere. Quid futilius? Imò contra, Scriptor diſertè dicit in Aoriſto primo eum oportet πιςεῦσαι, crediſſe: Nec vel hilum de fide in Chriſtum loquitur, quod tamen facturus omnino fuiſſet, ſi formalem actum fidei in eo ſitum eſſe dicere voluiſſet. Deinde, ſi actus formalis obediētiæ eſt obtemperare ex Decalogi præſcripto, tum actus formalis obedientiæ non eſt obedire ex prēſcripto Euangelij: quo quid ineptius? Si enim præcepta Euangelij formaliter ſunt præcepta, quomodò obedire præceptis iſtis non eſt formaliter obedire? Accedit. IV. Perperam ex eo, *quod Re-*

IV. *monſtr: locum ad* Gal. 6. 16. *conjunxerint cum loco* Matth. 7. 21. *ut probent, normam obedientia à Deo præſcriptam eſſe doctrinam Legis & Euangelij,* concludit Cenſor, *Remonſtrantes ſtatuere cum Socinianis, obedientiam eſſe formam fidei:* Nam quæ conſequentiæ ratio? Deinde, nec poteſt, nec debet ignorare Cenſor, Remonſtrantes in Confeſſione ſua Cap. xj. & xij. ubi de fide & obedientia propriè dictâ ex

profeſſo

profeſſo agitur, totidem pænè verbis, quibus ipſe Cenſor hic utitur, Fidem facere & vocare *cauſam, matrem, fontem obedientiæ propriè dictæ*. Obedientiam verò *prolem, fructum atq; effectum fidei*; imò quod omni exceptione majus eſt, eos duos articulos ſive capita duo diſtincta de fide & de bonis operibus feciſſe. Hanc tàm apertam declarationem, ex locorum iſtorum duorum conjunctione, in ſuſpicionem trahere, quid aliud eſt, quàm in cenſendo ſuam imperitiam, dicam an malignitatem prodere? Atq; hic primus in ipſo limine lapſus mali ominis præſagium videri debet.

Par, ſi non major, imperitia ſe prodit *ſectione* II. *Primum Confundere hic videntur Remonſtr:* ait Cenſor, *quæſtionem, an ſit Deus, cum altera, Quis & qualis ſit.* Cur? Nam, inquit, *loca S. Scripturæ, quibus hic utuntur, tantummodo indirectè probant quod ſit Deus: cujuſmodi ſunt ad Hebr. 1. 1. 1. Ioh. 1. 18.* Atqui loca iſta non allegantur, ad probandum ſeu directè, ſeu indirectè, quod ſit Deus; Nihil minus; Magna hæc in diſputatore Academico imperitia eſt: pertinent enim ad ſubjectum quæſtionis, non ad prædicatum. Quæritur enim unde probetur Deum eſſe? & eum Deum, qui locutus olim eſt per Prophetas, & ultimis temporibus per Filium ſuum, uti Hebr. 1. 1. & 1. Joh. 1. 1. legitur, verum Deum eſſe? Alterum eſt, *Remonſtrantes ſilentio ſuo aſtutè diſſimulant alia Scripturæ dicta, quæ Sociniani ad naturalem Dei cognitionem homini detrahendam paſſim rejiciunt, ea ſc; quæ Deum eſſe propriè ac directè oſtendunt; cujuſmodi ſunt, quæ Pſal. 19 Act. 14. Act. 17, & Rom. 1. ex operibus creationis ac providentiæ producuntur.* Mera imperitia hæc eſt, & ſuſpiciãdi libido. Nec enim Remonſtrantibus propoſitum eſt, iſtâ ſectione ſimpliciter probare Deum eſſe; ſed hæc duo ſimul, Deum eſſe, & eundem voluntatem ſuam, ſecundùm quam coli vult, de qua præcedente ſectione actum fuerat, ſingulis temporibus patefeciſſe; Imò hoc poſterius tantùm directè probare propoſitũ ſibi habent. Hoc enim evicto ac probato, prius iſtud ſimul probatum atq; evictum eſt. Hoc poſterius autem quod vid. is, qui verus Deus eſt, voluntatem ſuam ſingulis temporibus patefecerit, ex operibus creationis ac providentiæ, aut ex iſtis locis, in quibus de illis operibus agitur, ut adſtruerent, ratio non ſinebat. Ingens itaq; hic iterum σφάλμα apparet in diſputatore hoc Academico, quòd quęſtiones non diſtinguat, & ſtatum controverſiæ non perpendat. Quod interim attinet quęſtiones illas duas, quas Cenſor noſter hic parùm accuratus non diſtinguit; *An homini naturaliter inſita ſeu innata ſit divinitatis alicujus opinio;* Et, An, *ex libro Naturæ,*

Sectionis ſecundæ Cenſura ventilatur.

Cenſoris imperitia in primo membro.

Cenſoris imperitia in ſecundo membro ſectionis.

turæ, qui vocatur, ſive ex naturalibus principijs homo poſſit cognoſcere Deum eſſe; De iis ut in hac Confeſſione ſua quicquam definirunt, non modò non neceſſarium, ſed ſuperfluum etiam judicarunt. Etenim illa ipſa argumenta, quibus hac ſecundâ ſectione ſuâ probant Deum illum, qui ſolus verus Deus eſt, olim multis modis multiſq; vicibus per Prophetas locutum eſſe, & ultimis hiſce temporibus per Filium ſuum Jeſum voluntatem ſuam manifeſtaſſe, non modò ſufficere credunt, ad iſtud ipſum probandum cuilibet homini, quicunq; tandem is ſit, dummodò judicij & ſanæ mentis expers non ſit; ſed & talia eſſe credunt, ut cætera omnia præ his infirma atq; incerta, ſaltem operoſiora, & controverſiis pluribus impedita cenſeri debeant. Remonſtrantes ſequi amant plana facilia & brevia, quæ rudes & indocti ſine ullo labore ſtatim percipiunt, & doctiſſimi quiq; coguntur admittere, niſi cavillatores agere, & manifeſtè prævaricari velint. Quale hoc eſt; Iſta ſigna, prodigia, virtutes, &c. factæ fuerunt: Ergo Deus eſt; & is qui ea fecit, verus iſte Deus eſt, &, Religio, quam iſte præſcripſit, vera ac divina Religio eſt: Hoc argumentum prima ſtatim fronte palpari poteſt. Cætera, quæ ex principiis Philoſophicis deducuntur, tàm operoſè ſunt elaborata, tot exceptionibus involuta, tot diſtinctionibus, hypotheſibus, poſtulatis intricata, ut indoctus ea ſæpè adſequi non poſſit, & doctiſſimi quique non rarò reperiant, quod in iis deſiderant. Quicquid ſit, Quæſtionem illam, An ſit Deus, & an ratione naturali cognoſci ac probari poſſit Deum eſſe, ex profeſſo hic tractare non voluerunt Remonſtrantes; tantùm, abeſt ut eam cum Quæſtione, Quis & qualis ſit Deus, confundere voluerint, uti *eos confundere videri voluiſſe* Cenſor aſſerit. Et, mirum eſt, quod Cenſor hoc in iis culpare præſumat aut ex eo Socinianiſmi ſuſpicione eos gravare nitatur, cùm collega ejus in *Synopſi purioris Theologiæ*, quam ſuo nomine editam etiam eſſe non ignorat, pag. lxiij. Theſ. iij. hoc inter præcognita cenſendum eſſe affirmet, imò hoc quærere, *An ſit Deus*, inter quæſtiones illicitas & nefaſtas ponat. Sic enim ait: *In Theologia quærendum non eſt An ſit Deus, cum ut ſcientia ſuum ſubjectum, ita hoc ipſum Theologia præſupponat, quodq; id, ut ſua luce clarum, à piis diſputari fas non ſit.*

Quod Deus ſit Confeſſio Remonſtrantium inter præcognita cenſet.

Antonius Thyſius.

Quod porrò ſubiicit: *Hallucinari Remonſtrantes, cum effatum Apoſtoli, Heb. 1. 1. quo eandem doctrinam ore Prophetarum ſub vetere, ac Chriſti ſub N. Teſtamento prolatam fuiſſe aſſerit, hac interpretatione Socinianiſmum redolente explicant; Tandem vero poſtremis temporibus per*

per unigenitum Filium ſuum nobis ultimam voluntatem ſuam pleniſſimè declaravit ac manifeſtavit : Hoc inquam, nil niſi ingentem ſuſpicandi æruginem arguit. Nam nec Apoſtolus iſto in loco aſſerit, eandē doctrinam ore Prophetarum ſub V., ac Chriſti ſub N. Teſtamento prolatam fuiſſe, uti audacter hîc affirmat Cenſor, nec negat aſſeritve contrarium: ſed ordinem tantum modumq; quem Deus in revelanda voluntate ſua obſervavit, indicat. Neq; aliud hic indicatum voluerunt Remonſtrantes. Per *ultimam voluntatem*, cuius revelationem per Filium Dei factam eſſe dicunt, non intelligunt, niſi eam, quam nulla alia revelatio ſubſecutura eſt; & quæ duratura eſt uſq; ad ultimum mundi terminū, contradiſtinctè à revelationibus, quæ multis vicibus, multiſq; modis per Prophetas, nunc hos nunc illos factæ fuerunt ſub V. Fœdere; &, ſi ſub Prophetarū voce Moſem etiā hic comprehenſum velimus, contradiſtinctè, a revelatione illâ, quæ per *Moſem* facta eſt. quatenus ſc: ille divinam voluntatem Veteri fœdere comprehenſam, populo Iſraelis, nomine Dei, manifeſtavit. Voluntas enim divina, iſto Fædere comprehenſa, non erat ultima Dei voluntas: erat enim antiquanda & abroganda, uti diſertè dicitur ad Heb. viij. vſ. 7.8.9.10.11.12.13. & Cap. vij. 17.18.19. & jàm etiam abolita atq; abrogata eſt. Unde *Lex per Moſem data* dicitur, *Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum*, Ioa. 1. 17. Cæterum, an voluntas Dei ultima, etiam ſtante iſto Fædere veteri, non aliquo modo, ſaltem ſub typis & umbris fuerit propoſita, & per Prophetas prædicta, alterius loci eſt diſquirere. Certum eſt eam *pleniſſimè* tùm declaratam ac manifeſtatā non fuiſſe. Et hoc eſt illud quod hic adſerunt Remonſtrantes: Emphaſis enim eſt in voce ſuperlativa, *pleniſſimè :* Contrarium velle concludere ex vocabulo, *Ultimæ*, nihil aliud eſt quam ſuſpicioni indulgere velle, & rem per ſe manifeſtam, calumniari. Sed hac de rê tota in ſequentibus ex profeſſo agetur, ubi ejus tractandæ ſedes erit.

Vltima Voluntas quid ſit in Remonſtrantium declaratione.

Sectionis tertiæ Cenſura tàm frigida eſt, ut tuſſim Lectori ciere poſſit. *Aſſertio,* inquit Cenſor, *Remonſtrantium, quâ univerſam divinæ voluntatis, quæ quidem ad Religionem pertinet, declarationem comprehenſam eſſe dicunt libris V. & N. Teſtamenti, adeò laxa eſt & lata, ut ipſi quoq; Sociniani ei poſſint ſubſcribere, &c.* Quid tum? Et Orthodoxi ei non poſſunt tantùm ſubſcribere, ſed & debent, adeòq; ſubſcribunt unanimiter. Particulam illam; *Quæ quidem ad Religionem pertinet,* hoc loco à Remonſtrantibus inſertam eſſe, contradiſtinctè ab eâ Voluntate, qua ſalutis & vitæ æternæ expreſſa promiſſio continetur

tinetur (quaſi vid: dicere voluiſſent, utriſq; libris V. & N. Teſtamenti totam ad Religionem & cultum Dei pertinentem voluntatem Dei comprehenſam quidem eſſe, ſed eam voluntatem quâ vitæ æternæ promiſſio comprehenditur, ſolis N. Fæderis libris contineri.) vaniſſimum eſt. Imò contra, ſub iis *quæ ad Religionem pertinent*, etiam promiſſum vitæ æternæ, & quidem ante omnia, comprehendere voluerunt: Tantummodò voluerunt particulam illã inſertam, ut diſtinguerent voluntatem Dei ad Religionem pertinentem, ab illa voluntate divinâ, quâ alia omnia in mundo vult facere, aut fieri, quæ ad Religionem non pertinent. Interim, an *diſtinctio illa voluntatis in voluntatem quæ ad Religionem & voluntatem quæ ad vitam æternam pertinet*, recta ſit, & *An expreſſa vitæ æternæ promiſſio ſolis N. Fæderis libris contineatur*, alterius loci eſt diſquirere, & ſuo tempore à nobis examinabitur. Unum hoc loco tantùm dico, Si claræ & expreſſæ Dei promiſſiones de ſalutè ac vita æterna etiam libris V. Teſtamenti continentur, quid opus eſt ea de re digladiari? Proferantur loca & conclamatum eſt.

Cur declarationi Remonſtrantium inſerta ſit particula. Quæ quidem ad Religionem pertinet.

Sectione quarta, cenſentur Remonſtrantes, quod *libros Canonicos utriuſq; Teſtamenti, quos Sect. III. & IV. recenſuerant, à viris divinis aut eſſe conſcriptos, aut approbatos, in genere tantùm affirmant; Interim quæ nam ac quorum ſint illa Teſtimonia, quibus illud probari poſſit, neq; hic, neq; alibi nominatim ſignificant.* At quis adeò iniquus eſt, ut id in Confeſſione tàm brevi, & in re tam nota & apud Chriſtianos omnes confeſſa, requirat? Legantur tantùm quæ hac de re *Euſebius* variis in locis *hiſtoria ſua Eccleſiaſtica* ſcripſit, quæ paſſim à Theologis citari ſolent, & comperietur per ducentorum & quinquaginginta circiter annorum ſpatium, id eſt, uſq; ad Euſebij ætatem, ſine contradictione creditum fuiſſe, libros pleroſq; imò pæne omnes à viris divinis, & nominatim ab iis, quorum nomina præ ſe ferunt, conſcriptos fuiſſe. Ut lib. 3. Eccleſ. Hiſto. Cap. 3. & 4. & 25. & lib. 5. Cap. 2. & libro 6. c. 18, &c. videre eſt. De illis verò, de quibus dubitatum aliquandiu fuit, an à viris iſtis divinis, qui iis inſcribuntur, ſcripti eſſent, ſucceſſu temporis per certa documenta & indicia, exceptione omni majora, compertum fuiſſe, quòd ab iis revera ſcripti eſſent aut approbati. Idem Euſeb. lib. 3. c. 3. & 6. c. 18. &c. Quod itaq; addit Cenſor, *Remonſtrantes id ſtudio videri feciſſe, ejuſq; rei cauſam aſſignari ab Epiſcopio, in diſput. privata.* 1. Theſ. 3; putidum adeò eſt, ut nihil ſupra. Nihil alienius a mente & ſcopo Epiſcopij in Theſibus iſtis. Nam non dicit *Epiſcopius* teſtimonia illa

nomi-

nominatim adduci non poſſe, ſive impoſſibile eſſe ut adducantur; Nihil minus: ſed tantùm dicit, teſtimonia illa, etiam cum adducuntur, & jure meritoq; adducuntur, talia tamen non eſſe, quæ exceptionibus, cavillis, & tergiverſationibus non ſint obnoxia apud eos, quibus ſtatutũ eſt non credere, niſi cum *Apoſtolo Thoma* oculis ſuis videant, ac manibus ſuis palpent. Impoſſibile autem eſt, ut quis authorem ipſum, poſtquam in vivis eſſe deſijt, videat ac palpet, & ex ejus ore audiat atq; intelligat id, quod ab eo dictum factumve eſſe dicitur, & credi jubetur. Exceptionibus ergò, cavillis, & tergiverſationibus ſemper manet reliquus locus in tali caſu, id eſt cũ in rei geſtæ hiſtoria, quæ credi iubetur, ſenſus experimenta poſtulantur.

Quod ſubiicit tanquam notatu dignum, propiore examine opus habet: *Remonſtrantes*, inquit, *nullum hic teſtimonij, quod dat Sp.S. de S. Scriptura certitudine mentionem faciunt; cùm tamen ſolum illius teſtimonium, ad omnem de libris canonicis dubitationem ex animis fidelium eximendam, maximè ſit efficax, illoq; ſublato, cætera Scripturæ atq; Eccleſiæ teſtimonia parùm apud eos momenti ad perſuadendum habeant.* Mira ratio atq; oratio: Quomodo, dic ſodes, mî Cenſor, teſtimonium Sp. S. maximè efficax eſt, ad eximendam dubitationem de libris Canonicis ex fidelium animis, ſi fides de libris Canonicis non ſupponitur in animis iſtorũ fidelium producta ſine teſtimonio Spiritus Sancti? Fideliũ animi fide præditi ſint neceſſe eſt, Illos itaq;, quibus teſtimonium hoc Sp. S. contingit fide præditos ſtatuis, antequam teſtimonium hoc in animis ſuis perceperunt, & fide quidem ejus rei, quam ſine teſtimonio iſto Spiritus percipi poſſe negas. En acumen! Sed addit, inquies, *Nam ſicut Sp.S. Scripturæ eſt author, ſic fidem inſpirat, qua tum Scripturæ de ſe tum Eccleſiæ de Scriptura teſtanti certo aſſentimur.* Sed quid hoc eſt, Sp. S. fidem inſpirare? An fidelium animis dubitationem eximere? Mirum acumen. Fides itaq; inſpiratur per Sp. S. iis, qui ante inſpirationem fidei, fideles erant. An fidem & fidei certitudinem immediatè in mentem ac voluntatem infundere? At ſic per teſtimonium Sp.S. non eximeretur dubitatio fidelibus, ſed infidelibus, ad credendum alioquin non tantum ineptis ſed prorſus impotentibus; imò à credendo alienis atq; averſis fides inſereretur. Fidelibus itaq; & Sp. S. expertibus convincendis teſtimonium hoc Sp. S. ſerviet; At hoc ipſum eſt quod diſertis verbis negat Cenſor, paulò poſt, cum ait; *Internum teſtimonium Sp.S. non videtur poſſe adhiberi pro argumento, ſi tantum infideles & Sp.S. expertes convincendi ſint:* Mirum verò quid ſibi velit Cenſor,

Ventilatur Cenſura de nõ allegato teſtimonio Spiritus Sancti, ad certitudinem de S. Scripturæ divinitate conſequendi.

Cenſor, cum ait: *Aliam rationem eſſe eorum, qui fidem in Chriſtum profitentur. Hos enim convinci poſſe ac debere*, ait, *per hoc teſtimonium*. Nam aut omnes eos (qui fidem profitentur) vult eſſe fideles, ut diſtinguat eos ab infidelibus, quos convinci poſſe negat teſtimonio Sp. S. aut infideles. Si fideles, quorſum itaq; iſtud teſtimonium? & quomodò iis fides, per teſtimonium iſtud ſubſequens fidem, inſpiratur? Si ſunt Infideles, quomodo ſibi ipſi non apertè contradicit in eodem pænè inſtanti? Dicet fortè alius quis, Sp. S. fidem hanc infundere per argumenta iſta. Sed hoc ipſum nil niſi merum aſylum inſcitiæ eſt. Nam, ſi Spiritus S. per argumenta iſta infundit fidem, tum argumenta iſta, etſi à Sp. ſubminiſtrentur, ſua tamen vi, ut argumenta, fidē efficiant neceſſe eſt. At hoc eſt, quod Remonſtr: libenter concedunt, ſed à mente Cenſorum reverà alienum eſt, qui Sp. S. teſtimonium, ut internum, peculiare & diſtinctum teſtimonium ab argumentis externis, & vi ſuâ peculari agens, neceſſarium eſſe volunt. Si dicat, Sp. S. affundere argumentis iſtis ſpeciale lumen, quod ſpeciali & internâ ſuâ vi, diſtincta à vi argumentorum illuſtrat atq; afficit mentem ejus, qui argumenta audit; eodem recidit. Tum enim argumenta iſta non ſubminiſtrantur à Sp. ut argumenta, nec operantur ut argumenta, ſed concurrunt tantum ut objecta luminis iſtius, quod ſolum menti affuſum, convincit mentem, & de iſtis ipſis argumētis, nō minus quàm de reipſa teſtatur. Quicquid ſit, certum eſt teſtimonium hoc Sp. S. etiam ſic non conceſſum iri niſi fidelibus: quia ōnes infideles eſſe ac manere neceſſe eſt, quibus hoc lumen Spiritus Sancti non affulget, & quibus affulget, eos infideles manere, impoſſibile eſt ex Cenſoris huius ſententia. Quare, mirari ſatis nemo poteſt, quomodò hic Cenſor fateatur *teſtimonium hoc Sp. S. pro argumento ad convincendum non ſervire apud infideles*. Apud alios enim ut ſerviat impoſſibile eſt, juxta Theologiam ipſius. Si dixiſſet teſtimonium internum, Sp. S. ſervire non poſſe convincendis aliis, ſive ſint fideles, ſive infideles, ſed ei tantum cui ſit, conſequenter locutus fuiſſet; Nam infidelibus idem teſtimonium prius ſuggeri neceſſe eſt. Fideles autem, qui id jàm perceperunt, teſtimonio meo, quod ego percepi, convinci opus non habent, nec poſſunt, tùm enim credunt, & ut credant teſtimonio ſuo interno adducantur neceſſe eſt. Quod ſi verò etiam dixiſſet, teſtimonium Sp. S. internum ſervire obſignandis ac confirmandis eorum animis, qui jam fidem adhibuerunt argumentis externis, rectè feciſſet. Idem fatentur ſatis prolixè Remonſtr. *in articulo de promiſſione Sp. S.* & cer-

& certum eſt Scripturam paſſim aſſerere teſtimoniū hoc Sp. S. non dari niſi credentibus, & jam vera vivaq; fide in Ieſum Chriſtū prædítis, & ex fide Spiritus iſtius divini auxilium cupientibus atq; implorantibus. Neq; tamē rectè quiſquam hic dixerit Remonſtr. Spiritus S. gratiam ab argumentis iſtis ſejungere, aut ſecludere. Abſit: Gratiam Sp. S. eis conjungi hand inviti concedunt, ſive dicatur gratia iſta argumentis iſtis conjungi, ut vis eorum ad perſuadendū elevetur & roboretur; ſive dicatur infundi menti hominis, ut ad vim eorum percipiendam fiat idonea, ſive utriſq; ſimul dicatur conjungi, dummodò eam ſic eis conjungi non ſtatuatur, quaſi fieri nullo modo poſſit, ut is, cui gratia iſta fit, à credendo poſſit ſuperſedere, & in infidelitate velle perſeverare. Hoc enim Stoicum, Manichaïcum, & Pelagiana hæreſi non multo eſt inferius.

Non minor imperitia eſt, quæ in *Sectione* VII. apparet: Remōſt: in ſua declaratione dixerant doctrinæ V. T. veritatem ac divinitatem doctrina N. T. abundè ſtabiliri atq; aſſeri, Inde colligit Cenſor, *Remonſtr: non tantùm Socinianos eſſe hac in parte, ſed cum Socinianis cenſere, Librorum V. T. veritatem non poſſe ex ſuis quoq; κριτηρίοις ac notis indubitatis aſſeri ac ſtabiliri, ſed id omne ex teſtimonio alieno, nempe Scriptorum N. T. pendere.* Quid alienius à mente Remonſtrantium, aut imperitius concludi poterat a Doctore Academico? Tantùm abeſt ut iſtud Remonſtr: ſua iſta parentheſi indicatum voluerint, ant ut propterea cum Socinianis cenſeri debeant, ut ne quidem ipſi Socino ant Socinianis tale quid unquam in mentem veniſſe dici poſſit: Contrarium ex lectionibus ejus ſacris pag. 6. & locis infinitis pluribus, luce meridiana clarius apparet. Tum verò, quis adeò à Sole averſus reperietur, qui doctrinæ V. T. veritatem ac divinitatem ſuis κριτηρίοις ac notis indubitatis adſeri ac ſtabiliri poſſe negaturus eſt, ſi quis eam per ſe & ſeorſim conſiderare, & contra atheos, infideles, alioſq; id negantes tueri velit? Quando verò Remonſtr: ita loquuntur, ut in parentheſi iſta fecerunt, tantummodò id volunt, Non eſſe neceſſe ut veritas & divinitas librorum V. T. adſeratur ac ſtabiliatur propriis argumentis ac κριτηρίοις ſuis: Sufficere ſi modo probetur veritas ac divinitas librorum N. T. Ratiò eſt; Quia, ſi hoc poſterius tantùm probetur, eo ipſo evictum & demonſtratum eſt libros V. T. veros ac divinos eſſe. Nam libri N. T. agnoſcunt ac fatentur libros V. T. veros ac divinos eſſe. Quid poteſt aut, verius ant brevius, ant ſolidius dici? Digni ſunt quibus ſua in argumentando imperitia exprobretur, qui tam manifeſtam conſequentiam

Sectione VII. Cenſoris manifeſta imperitia demonſtratur.

ſequentiam non ſentiunt, & utraq; quod dicitur, manu non palpant. Et tamen ex hac parentheſi tam putidam & purulenram ſuſpicionem ſugit hic Cenſor, quaſi Remonſtr: cùm ità loquuntur, *Blaſphemiæ affines ſint, & credant librorum V. T. veritatem non poſſe ſuis κριτηρίοις proprijs notiſq; indubitatis adſeri ac ſtabiliri.* Aliud eſt, non poſſe id fieri, aliud non neceſſe eſſe ut id fiat: Hoc dixerunt Remonſtr: Iſtud ne cogitarunt quidē: Ambagibus opus non eſſe dixerunt, ubi compendio ire licet: Et, non neceſſe eſſe ut fiat per plura, quod poteſt fieri per pauciora.

Oſtenditur injuria cenſeri Declarationē, quod J. Chriſtum primum doctrinæ N.T autorem vocet.

Affinis huic eſt, quę *in eàdem Sectione* occurrit, imperitia, Vocat in ſuſpicionem Socinianiſmi Remonſtrantes Cenſor, *quia Formula hac uſi ſunt in declaratione ſua: Quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus, in carne manifeſtatus, ſit doctrinæ N.T. primus author. Ex eo,* inquit *intelligi poteſt quid ſentiant. Nimirum nec Spir. S. nec Patrem Eccleſiæ V. T. doctrinam illam per os Prophetarum revelaſſe.* Mirabile Doctoris huius acumen eſt. Quid ſi quis viciſſim concludat, Cenſorem hunc credere, non neceſſe adeóq; ſuperfluum fuiſſe ut Chriſtus à Patre mitteretur ad doctrinam Euangelij hominibus annunciandum? Nam, ſi Pater eandem doctrinam Eccleſiæ V. T. per Spiritum Propheticum patefecit, quid neceſſe erat ab eo Chriſtum in mundum mitti, ut eam ipſius nomine doceret ac patefaceret? Hic ſcio diſtinctionem ad manū ſtatim habebit Cenſor pro more ſuo, ſed pudet huiuſmodi diſtinctionum & conſequentiarum. Unum tantū dicam. Si Cenſor conſequentiam ſuam valere vult, neceſſe eſt ut ea ipſa gravet Spiritum Dei ſanctum, cuius hæc pænè ipſiſſima eſt oratio; Ad heb. ii. 3. *Etenim, ſi per Angelos dictus ſermo, fuit firmus, & omnis tranſgreſſio ac contumacia, juſtam mercedis retributionem retulit, Quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem?* ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, id eſt, quæ *principium ſumſit à Domino Ieſu eam prædicante*: Ovum ovo vix ſimilius eſt. (ut Cenſoris verbo utar) quàm hæc oratio orationi Remonſtrantium; Ergò, ſi hæc oratio Sociniana eſt, Socinianus etiam fuit Scriptor ad Hebræos. Neq; vero hic excipere licet: Scriptorem hunc, Chriſtum vocare primum authorem, ſive prædicatorem magnæ huius Euangelicæ ſalutis, in ordine ad Apoſtolos, qui ipſum ſecuti poſtea ſunt: diſertè enim reſpicit ad ſermonem, qui per Angelos fuit prædicatus ſive dictus ſub V. T. & ſalutem, quam primus Chriſtus prædicavit, quam etiam vocat tantam, ut ejus neglectus aut contemtus majori multò ſupplicio dignus ſit cenſendus, quàm neglectus aut contemtus

temtus ſermonis Angelici. Sed, quid ego hoc ſolo loco pugno? Tota Scriptura N. T. à capite ad calcem, tota inquam pænè Sociniana cenſenda eſt, ſi conſequentia iſta locum habet. Ioa. j. 17. dicitur. *Lex per Moſen data eſt, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum.* ἐγένετο, id eſt *capit, vel contigit, vel fuit, vel facta eſt: Deum nemo vidit unquam, unigenitus ille Filius, qui eſt in ſinu Patris*, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο, id eſt, expoſuit: juxtà illud Matt. xj. 27. *Omnia mihi tradita ſunt à Pátre meo, & nemo novit Filium niſi Pater, neq; Patrem quiſquam novit niſi Filius, & cui Filius voluerit revelare.* Hiſce conſonant infinita alia loca, uti imprimis iſta, quibus *patefacta dicitur gratia per* ἐπιφάνειαν, *id eſt apparitionem Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti. Qui mortem aboleviſſe & (φωτίσαι) id eſt in lucem produxiſſe vitam atq; immortalitatem dicitur per Euangelum.* 2. Tim. j. 10. En quò cenſendi impetigo Cenſorem abripuit. In ipſam Scripturam neceſſe eſt ut arietet, eamq; totam pænè Socinianam faciat oportet, ne ſine cauſa locutionem Remonſtr. Sociniſmi ſuſpicione gravaſſe videatur.

Sectione X. diluuntur tres rationes, quibus Cenſor conatur evincere, Remonſtr: Eccleſiæ Dei omne judiciū publicum de controverſiis Religionis adimere.

Sectionis X. cenſura, nil niſi continua quædam ignorationis elenchi concatenatio eſt. *Remonſtrantes*, inquit Cenſor ſubtilis, *in iſtâ ſectione Eccleſiæ Dei omne judicium publicum de controverſiis Religionis triplici ratione obliquè, imò etiam directè adimunt.* Qui omne judicium publicum dicit, is generaliter loquitur: Stet hic Cenſor & pedem figat. Nam certum eſt eum à janua aberrare, & contra umbram ſuam dimicare. Solum *caput viceſimum quintum declarationis Remonſtrantium*, docere id eum potuiſſet, & ſcopus, quem hoc in loco propoſitum ſibi habuerunt Remonſtr: monere eum debuiſſet. Sed nos triplicem iſtam rationē videamus. I. inquit, *Cum Soli Deo ac Chriſto* ἀμέσως *ut judici ſupremo & infallibili controverſias decidendas relinqui volunt: Quod neceſſum eſt ut ad extremum judicium referant.* At I. Fidem hic deſidero in Cenſore. Vocem enim emphaticam *peremtoriè* omiſit, in qua tamen vis præcipua ſententiæ Remonſtrantium ſita eſt. II. Quæ conſequentia? Remonſtr: controverſias omnes decidendas relinqui volunt ſoli Chriſto ἀμέσως ut judici ſupremo & infallibili; ergo tollunt omne judicium publicum ex Eccleſia. Non poterat, nec debebat aliud concludere diſputator Academicus, quàm ergo tollunt omne judicium ſupremum atq; infallibile ex Eccleſia, & hic in terris. Quid? an hoc facere crimen putat? Supremus itaq; atq; infallibilis Iudex hic in Eccleſia eſt? En inſcitiam noſtri diſtinctoris. At inquiet, deciſionē nullam fieri volunt Remonſtr: Ecquod autem judicium ſine deciſione? Quaſi verò judicium nullum

Ratio Ia. expenditur.

ſine peremtoriâ, ut vocant, deciſione eſſe poſſit. Et cum hoc ipſum decidendum non eſſe peremtoriè in Eccleſia, dicunt Remonſtr: an non judicium fieri concedunt, & deciſionem ipſi etiam aliquo modo faciunt? Verum enim verò, nunquam in mentem venit Remonſtrantibus, cum in declaratione ſuâ his verbis uſi ſunt, judicium publicum adimere Eccleſiæ, nedum omne judicium publicum, nedum directè. Contra Pontificios diſputant; qui non modo Iudicē in Eccleſia ordinarie loquentem, & judicium in Eccleſia publicum de controverſiis Religionis locum habere volunt, ſed judici iſti, ut unico, ſupremo, atq; infallibili in terris judici, peremtorium, infallibile & ſupremum judicium, à quò provocare, nulli liceat, competere adſerunt. Huiuſmodi judicem in Eccleſia peremtoriè loquentem, non agnoſcere ſe profitentur; judicium iſtud ſoli Deo ac Chriſto tribuunt. Quis verò adeò Suffenus eſt, ut ex eo colligat Remonſtr: iſta oratione judicium omne publicum Eccleſiæ Dei adimere? Imò quis non potius inde colligat, eos concedere Eccleſiæ Dei judicium aliquod publicum, quia non adimant niſi peremtorium atq; infallibile? Quod ſi verò etiam judicio peremtorio in Eccleſia locum eſſe vult Cenſor, tempus eſt ut cum Pontificiis redeat in gratiam. Nam ſi huiuſmodi judicium ſoli Chriſto ἀμέσως non vult competere; vult itaq; iſtud ei competere ἐμμέσως per Eccleſiam. Iudicandi itaq; poteſtatem peremtoriam atq; infallibilem Eccleſiæ à Chriſto conceſſam dicat neceſſe eſt. At hoc eſt illud ipſum quod Pontificij volunt. Quæ porro ex theſibus *Clariß. viri Epiſcopij* citat, ea huc non pertinent: Deciſionem enim aliam non intelligit *Epiſcopius* niſi peremtoriam, id eſt, ejuſmodi deciſionem, à quâ creditur provocare nemini licere, vel, ſi id licere dicatur, à quâ provocatio non magis permittitur ſine ſummo periculo, quàm ſi crederetur provocationem prorſus non licere. Theſin vij. vide, & manu palpabis. Tùm diſp. ſeq; de requiſitis ad legitimam Synodum, Theſ. vij. Deciſiones fieri permittit iſtic Epiſcopius disertè *quæ communi & rationabili conſenſu fiunt*, Quæ aliter fiunt, eas ſolas repudiari vult. Et ſanè deciſiones huiuſmodi peſtes ſunt Eccleſiarum, & regni Antichriſti, id eſt, Tyrannidis fulcra ac tibicines. Progrediamur.

Ex Cenſura Cenſoris colligitur, Cenſorem Pontificiis favere in præcipuo Articulo de Eccleſiæ Autoritate.

Ratio Secunda Cenſoris refellitur.

Secunda ratiò, quâ Remonſtr. Eccleſiæ Chriſti omne jus de controverſiis judicandi, indirectè eripiunt, hæc eſt, ait Cenſor. *Deum nobis in verbo ſuo normam reliquiſſe directivè duntaxat, non coactive judicantem.* Hinc colligit Cenſor eos *non tantum negare violentam* cogendi *poteſtatem Eccleſiæ competere, Talem n. coactionem ut tyrannicam*

cam etiam nos deriſtamur ait ; *Sed etiam coercitionem illam, quâ Eccleſia , ſecundum ordinem diſciplinæ ſibi in verbo Dei præſcriptum, hæreticis errorum convictis, ſilentium imponit,ſuaq; excommunicatione ſanctorum communione eos interdicit.* Bone Deus! quàm hæc dicuntur inſcite, & quam impudenter ! Quis ex verbis iſtis Remonſtrantium extuderit tam alienum ſenſum, & tam barbarum ? Non licere Eccleſiæ *ſecundum* (NB) *ordinem diſciplinæ* (NB) *ſibi in verbo præſcriptum, hæreticis* (NB) *errorum convictis* ſilentium imponere, &c; quis niſi emotæ mentis dixerit?Tantùm abeſt,ut id Clariſs.viro D.Magiſtro Epiſcopio tribui poſſit , ut contrarium Sole clarius ex diſputationibus iſtis ipſis , quas citat Cenſor, pateat , ſi modò quid hæreſis, & quis hæreticus ſit rectè definiatur. Quæ autem verba citat Cenſor,ea falſo & malâ fide citavit. Nuſpiam enim in Theſibus ejus legitur,*quod coercitio nulla Eccleſiaſtica uſurpari poſſit contra eos qui circa ſenſum Chriſtianæ Religionis credendum graviter errant ,ſed tantùm adverſus eos , qui circa cultum Dei in vita inordinatè atq; incompoſitè ſe gerunt.* Contrarium disertè patet ex eo , quod Epiſc. fateatur , eos quos in ultimo errantium ordine collocat, non ſuſpenſione tantum ſed etiam excommunicotione mulctari poſſe ab Eccleſia Theſ. vij. Errantes .a. hos expreſſe diſtinguit ab iis , qui circa cultum Dei in vita ſua ſe incompoſitè gerunt ; de iis enim agit Theſ. ſeq. ix. Sed quicquid ſit de mente *Epiſcopij*, certum eſt Remonſtr: in hoc , de quo agitur declarationis loco , eò quo ait Cenſor , non reſpexiſſe. Contrarium ſatis apertè declararunt in *Capite de Synodis.* Tantum, hoc voluerunt : Totum illud, quod Eccleſiæ ſuæ reliquit Deus , & in verbo ſuo nobis patefecit, non eſſe niſi normam dirigentem, ſive directive, non a coactivè judicantem,id eſt, cuius totum ac proprium quarto modo officium eſt dirigere judicium in cognitione veritatis & officij noſtri. Nuſpiam in verbo Dei aliud quid Eccleſiæ relictum ant traditum eſſe. Hoc .a. oppoſitum voluerunt tum Pontificiis,qui præter normam dirigentem,judicium etiam Eccleſiæ coactivum, id eſt , quod cum poteſtate & autoritate irrefragabili fertur, nobis in verbo Dei relictum ac datum eſſe aſſerunt : Tùm iis, qui Scripturam judicem controverſiarum perperàm vocant, &, ſic loquendo , Pontificiis , aliiſq; ſeu atheis ſeu profanis occaſionem dant ſugillandi Religionem Reformatam , quaſi ea dicat , quæ per ſe ſunt abſurda. Scriptura enim non magis rectè dici poteſt judex controverſiarum, ſi propriè loqui velis, quàm Lex judex eſt litium. Iudicium nemo Legi tribuerit , niſi per ἀκυρολογίαν. Lex & judex

Quo ſenſu Remonſtrantes dixerint, Deum nullâ normam coactivè judicantem Eccleſiæ ſuæ reliquiſſe.

Quo ſenſu Scriptura judex controverſiarum ſtatuenda ſit.

diſtincta ſunt, & diſtincta ſint neceſſe eſt, ubi de Legis ſenſu controverſia aut lis incidit. Breviter, hoc dictum voluerunt Remonſtr: In verbo Dei, ſive in Script. S. nullam normam, id eſt, nullum infallibile aut Eccleſiæ aut hominis, aut Angeli judicium deſignatum vel traditum eſſe, quod nos, ſi quando controverſia aliqua de Religione incidit, cogere aut obligare in conſcientia vel poſſit. vel debeat, ut huic aut illi controverſiæ parti ſubſcribamus & adſtipulemur, prout Pontificij perſuaſum nobis eſſe volunt; ſed ipſam tantum Scripturam, id eſt, phraſin Scripturæ, & quæ in Scriptura extant, aut ex Scriptura labore noſtro eruuntur argumenta, eſſe unicam normam, ad quam judicium cuiuſq; noſtrum dirigi ac regulari debet. Hæc autem argumenta non eſſe, nec vocari aliter jure poſſe, quàm *normam directivè judicantem*, quatenus ex iis quiſq; judicium ſuum proprium de ſalute ſua formare, & ad ea, ut ad certiſſimam quæ nobis à Deo relicta eſt, normam, dirigere debet, adeò ut, qui iſtis non aſſentitur, aut aſſentiri non vult, alio ullo infallibili judicio, tanquam indubitata norma aut judice controverſiarũ cogi & conſtringi non poſſit. Quis verè Reformatus hanc tàm claram Remonſtrãtium aſſertionem ambabus manibus non amplectatur? Quiſquis id non facit, næ is quæ genuina ac propria Reformatorum ſententia ſit contra Pontificios, non intelligit, & quando cum iis diſputat, cum umbra ſua pijgnat, aut in Pontificiorum ſententiam, ſeu prudens, ſeu imprudens relabatur, neceſſe eſt. Quare cùm hanc Remonſtrantium periodum Cenſor hic calumniatus eſt, alterutro morbo ſe laborare perſuaſum omnibus eſſe voluit.

Ratio tertia Cenſoris confutatur.

Ejuſdem farinæ eſt *ratio tertia*, quâ probare nititur, Remonſtr: Eccleſiæ publicam judicandi autoritatem derogare, *quia*, vid: *omnibus & ſingulis, hoc eſt, tàm privatis, quam ijs, qui in publico munere verſantur, de omnibus controverſijs judicium ex æquo, ſeu æqualiter, concedendum eſſe affirmant.* Miſeret nos profectè tàm imperiti, aut tam inconſiderati diſputatoris. Remonſtr: dicunt contra Pontificios, Deum nuſquam in Scripturis ſignificaſſe, judicem ullum infallibilem in Eccleſia ſemper loquentem eſſe debere, nedum ut quis ille perpetuo futurus eſſet deſignaverit: Sed contra, omnibus & ſingulis ex æquo *ſcrutari* leges, ſeu *judicia* ac *ſtatuta ſua*, *probare ſpiritus an ex Deo ſint*, *omnia probare*, *& quod bonum eſt retinere* expreſſè mandaſſe; ergo Remonſtr. omnem Eccleſiæ publicam judicandi autoritatem derogant. Quæ conſequentiæ ſpecies hic apparet? Aliud eſt judicium publicũ, aliud judicium infallibile ſeu irrefragabile.

Iſtud

Iſtud conſiſtere optimè poteſt cum judicio, quod privatus quiſq; facere tenetur, etiam de publico, imò, ſi juſta ratio ſit contra publicum judicium. Hoc cum eo non niſi ſtultè & ridiculè componitur. Quid enim neceſſe eſt ut privatus ſcrutetur ſenſum divinæ Legis, probet Spiritus, examinet controverſias, ubi locum habet publicum & irrefragabile atq; infallibile judicium Eccleſiæ, quo neceſſariò omnibus ac ſingulis ſtandum eſt? Contra hoc judicium directa eſt Remonſtrantium aſſertio, non contra illud. Quiſquis, publicum judicium Eccleſiæ errori obnoxium eſſe poſſe ſtatuit, is neceſſe eſt ut concedat, omnibus & ſingulis Eccleſiæ membris ex æquo, jus indicandi de omnibus controverſiis, etiã de ipſo publico Eccleſiæ judicio. Nam ſi fieri poteſt ut publicũ Eccleſiæ judiciũ falſum ſit, & ſi omnes & ſinguli credere tenentur, quod id fieri poſſit, utiq; neceſſe eſt, ut omnibus, ac ſingulis, qui ſalutis ſuæ ſtudioſi ſunt, ex æquo jus inquirendi concedatur, an judicium Eccleſiæ verum, an falſum ſit. Ius hoc inquam, aut concedendum eſt omnibus & ſingulis ex æquo, aut nullis. Alterutrum enim fiat neceſſe eſt; Aut omnibus & ſingulis, ſine judicio proprio, implicitâ, ut vocant, fide ſubſcribendum eſt publico Eccleſiæ judicio: Aut, non ſubſcribendum niſi cum judicio proprio. Prius iſtud eſt planè Pontificium, quod longè à ſe remotum eſſe vult Cenſor, aut ſi id verum eſt, tum nullis jus inquirendi in controverſias, aut probandi Spiritus concedendum eſt. Poſterius ſi concedat, neceſſe eſt ut omnibus ac ſingulis jus iſtud competere concedat, & quidem ex æquo, quia ſua cuiq; ſalus ex æquo cordi eſſe debet, & fides ab humana autoritate nullo modo pendet. At ſi hæc aſſertio vera eſt, ait Cenſor, *nihil unquam certi ab Eccleſia ad controverſias decidendas & finiendas ſtatui poteſt.* Sanè ita eſt, in controverſiis de Religione quas Scriptura S. evidenter non decidit. Et mirum meritò videri debet id, tanquam abſurdum aliquod ingens, à Cenſore, qui Reformatus videri vult, adduci. Quid certi unquam ſtatui poteſt ab Eccleſiâ, quæ ſemper & in omni eo, quod ſtatuit, creditur errare poſſe? Quicquid certum eſt, id neceſſe eſt ut extra erroris periculum ſit. Sed hæc ſimiſia, cum ſubinde effutiunt Doctores Academici, haud obſcure indicant, quàm propè accedant iterum, aut quàm parùm abſint a præcipuo, ſi non unico fundamento Eccleſiæ Pontificiæ, quod tamen toto corde & aperto ore videntur reſpuere atq; averſari: Fermentum vetus ſubinde ſe prodit hic illic. Nondum expurgatum eſt ex animo: ubi ad apicem controverſiæ venitur, tùm apparet quid intus lateat & ubi rerum potiuntur

Aliud eſt judicium publicũ Eccleſiæ de controverſiis, aliud judiciũ irrefragabile: Illud admittunt Remonſtrantes: Hoc negant.

Omnibus & ſingulis Eccleſiæ membris judicium de Fidei controverſiis concedendum eſſe evincitur.

Qui in controverſiis certas definitiones & deciſiones Eccleſiæ adſignant, eos Pontificiorũ præcipuo errori parrocinari oſtenditur.

ejuſmodi Doctores, ibi exerit ſe atq; erumpit tantò acrius, quantò tegi ſolet curioſius. Quęcunq; ab iis dicuntur pro Scripturarum autoritate, ea dici tantùm ex hiș & aliis ſimilibus locutionibus apparet. Eo ipſo enim, quòd adeò ſtudioſè & prolixè probare conantur, Eccleſiæ iſtiuſmodi autoritatē publicam judicandi competere, qua certi, certi inquam, aliquid ſtatuitur ad controverſias decidendas & finiendas: ita ut iis, qui acquieſcere judicio iſti per conſcientiam non poſſunt, ſilentiū imponatur, tanquā hæreſios convictis; ſatis oſtendunt, ſe Eccleſiæ autoritatem judicandi irrefragabilem reverà tribuere cum Pontificiis, quanquam id facere videri nolunt & contrarium ſe credere proteſtantur. Quem verbis Papatum deſtruere videri volunt, eum dictis huiuſmodi, & quæ dictis hiſce ſuperſtruitur praxi, adſtruunt. Nec mirum: Credunt enim Eccleſiam ſuam, imò ſingulos fideles errare non poſſe in fide, etiamſi aliter credere videri velint, uti in præfatione oſtendimus. Sed ut ſententia eorum non videatur abſurda, ſpecies additur: *Alioquin nihil unqam certi erit, controverſiarum nec modus nec finis erit, cuilibet privato licebit publicū conſenſum convellere, Eccleſiæ publico judicio cōtradicere*, & quæ ſunt ejus generis alia. Hæc enim non tantùm frivola ac frigida ſunt effugia, ſed ipſiſſima Tyrannidis Pontificiæ arcana ac fundamēta. Per ea paulatim altius aſcenditur, & gradu facto ad ſupremum Papatus culmen pervenitur. Quare quæ *ſectione* xj. & xij. Cenſor pro Eccleſia ſua, & pro Synodis Eccleſiarum ſuarum, ſine ulla neceſſitate, ad eas ab hac culpa purgandas, adfert, ea non ſunt niſi inania verba, quibus crimen non diluitur, ſed tegitur, & quod hac ſectione longa aſſertum eſt, planè deſtruitur. Qui Eccleſiæ autoritatem tribuit, qua *certi aliquid ſtatuit ad controverſias decidendas*, & (NB) *finiendas*, & interim infallibilem judicandi ac ſtatuendi autoritatem ei admit, is, quod una manu ædificat, altera deſtruit.

Sectione XIII. Definiverant Remonſtr: quid per ea, quæ ſimpliciter & præciſè ad ſalutē ſcitu, creditu, ſperatu, factu neceſſaria ſunt, intelligant, aut ex quo indicio ea cognoſci poſſint. Sic enim habent eorum verba, *Neceſſaria ad ſalutē ea tantum eſſe intelligimus, ſine quibus fieri nullo modo poteſt, ut quis vel præceptis Jeſu Chriſti rectè, & prout oportet, obediat, vel divinis ejuſdē promiſſis firmiter confidat; quæq́ talia ſunt, ut, ſine manifeſta hominis culpa, negari, ignorari, aut in dubium vocari nequeant*. Quid hic facit Cenſor? *hæc*, inquit, *omnia hauſta ſunt ex Socinianorum lacunis, qui pauciſſima dogmata ad ſalutem cognitu neceſſaria eſſe aſſerunt, nimirum ea quæ libris N.T.* ῥητῶς, *ſeu ad verbum*

verbum ac totidem ſyllabis continentur, non autem ea, quæ evidenti tantùm collectione ex iis deduci poſſunt; cujuſmodi ipſis (nobis dicere voluit) *ſunt, ex: g: harum quæſtionum explicationes: An in divina unica eſſentia ſint nec ne plures perſonæ: Quando Dei Filius primum extiterit, utrum genitus fuerit, ex patris ſubſtantia, nec ne, &c.* At certum eſt Remonſtrantes nihil horum ῥητῶς dicere in ſua declaratione. Nam I. non dicunt hoc loco, pauciſſima dogmata eſſe ad ſalutem cognitu neceſſaria. Quanquam ſi id dixiſſent, uti in præfatione ſe dixiſſe haud ignorant, non dixiſſent niſi quod veriſſimum eſt, & Sociniani proptereà cenſendi non eſſent; quia non pauci Reformati, & Rex ipſe Magnæ Britanniæ, id ipſum nuper adhuc ῥητῶς. & totidem ſyllabis adſeruit, uti ſupra in Præfationis cenſura oſtendimus. II. Nec dicunt, ea tantùm quæ libris N.T. ῥητῶς ſeu ad verbum & totidem ſyllabis continentur, eſſe neceſſaria ad ſalutem: Ne γρῦ quidem huius rei in declaratione eorum exſtat. III. Nec negant ea, quæ evidenti collectione, ex Scripturis deduci poſſunt, neceſſaria eſſe. Imò nemo ſanus reperietur, qui alterutrum horum dicturus eſt; Vid: Ea omnia, quæ ῥητῶς in Scripturis continentur, aut ex iis evidenti collectione deducuntur, neceſſaria eſſe: Nec Sociniani adeò ſunt væcordes, ut ità loquantur, aut ſcribant. Aliud eſt, omnia neceſſaria ῥητῶς in Scripturis exſtare. Aliud, omnia ea, quæ ῥητῶς in Scripturis exſtant, neceſſaria eſſe. Sed hoc inſcitiæ Cenſoris deputandum eſt. Dicet fortaſſe Cenſor: Iſta quidem ῥητῶς non dici à Remonſtrantibus, ſed tamen omnia iſta ex eorum definitione jàm allata ſequi collectione evidenti. Atqui hic Rhodus eſt, hic ſalta, mi bone Vir: Collige, & evidentiam monſtra. Hærebit tibi aqua. Quid mirum? Contrarium ex verbis ipſa evidentia evidentius patet, quia Remonſtr: diſertè addunt, *Quæq; talia ſunt, ut ſine manifeſta hominis culpa, negari, ignorari, aut in dubium vocari non poſſint.* Eo ipſo enim ſignificant, inter neceſſaria etiam cenſenda eſſe ea, quæ fieri poteſt, ut qui Chriſtianus videri vult, & Religionem Chriſti profitetur, neget & in dubium vocet. At fieri poſſe, ut quæ ῥητῶς in Scripturis exſtant, vel negentur, vel in dubium vocentur ab eo qui Chriſtianus videri vult, & Religionem Chriſti profitetur, prorſus abſurdum eſt. Ex quo deinde efficitur, Cenſorem contrarium colligere debuiſſe, quod attinet *explicationes quæſtionum iſtarum*, quas recenſuit, Cauſam ſe; nullam eſſe cur Remonſtrantibus tribuerit, eos cum Socinianis explicationes iſtarum quæſtionum inter non neceſſarias cenſere. Nam, ſi evidenti collectione ex Scripturis deducuntur, inter neceſſaria

Inſcitia Cenſoris demonſtratur, in eo quod hic Socinianiſmi ſuſpicione gravet Declarationem.

Exceptioni occurritur.

ſaria cenſent, tùm ſanè neceſſe eſt, ut concludat Remonſtr. etiam explicationes iſtarum quęſtionum inter neceſſaria dogmata collocare. Sed, ut interim quid hac de re ſentiant Remonſt. exponatur, ſic habeto. An præciſe & ſimpliciter cognitu neceſſariæ ſint harum Quæſtionũ deciſiones, propter evidentem conſequentiam, qua ex Scripturis deducuntur, nunquam ſententiam ſuam interpoſuerunt. Quid de earum veritate ſentiant, ſatis expoſuerunt in declaratione ſua. Qui eas ſimpliciter & præciſè cognitu ad ſalutem neceſſarias eſſe ſtatuunt, eos neceſſe eſt myriadas animarum, alioquin piiſſimarum, de plano damnare, quia profunda iſtarum explicationum ignorantia laborant, aut evidentem iſtam conſequentiam ſe videre non poſſe profitentur. Enimverò, quotus quiſq; inter omnes Sectas explicationes iſtas aut intelligit, aut cum judicio atq; explicata fide credit? Ejuſmodi damnatorium calculum non audent Remonſtr: tam levi brachio conijcere in tot miliones hominum piorum, qui Chriſtum & Religionem ejus ex animo amplectuntur. Qui id audent ij ſuo periculo id faciant. Certè Pontificij, qui etiam explicationibus iſtis firma fide aſſentiuntur, eaſq; pro neceſſariis creditu habent, tamen eas non modò non ῥητῶς Scripturis expreſſas eſſe concedunt, ſed perſpicua aut evidenti collectione ex Scripturis deduci poſſe negant; imò earum tùm veritatem tùm neceſſitatem à ſola Eccleſiæ definitione ac deciſione pendere adſerunt. Quod ſanè non levidenſe argumentum eſt, quo Remonſtr: moventur ut de abſoluta & ſimplici explicationum iſtarum neceſſitate pronunciare non audeant: Si aliter ſentiunt Cenſores, rationes evidentes allégent contra Pontificios alioſq;, quibus id demonſtrent; Id hactenus ne tentarunt quidem. Simulatq; eas videbunt Remonſt: non dubitabunt eas ambabus ulnis amplecti, & gratias iis agere. Quod ſi ſine ullis rationibus à Remonſt: id credi volunt, ſciant Remonſtrantibus ſtatutum eſſe tyrannidem iſtam odiſſe, averſari ac fugere. Non enim damnare volunt quemquam, niſi quem Chriſtus Dominus eorum aut expreſſè damnat, aut tàm evidenti collectione, ut nõ minus palpari poſſit, quàm hæc; currit, ergo movetur.

Explicationes Quæſtionum iſtarum, quas fecit Cenſor, præciſe ſcitu & creditu neceſſarias eſſe, non audent aſſerere Remonſtrantes.

Sectione XIV. De Scripturarum perſpicuitate contra Pontificios ſententiam ſuam declaraverant Remonſtr: hunc in modum: *Præterea, eorundem librorum (ſacrorum ſc;) licet alicubi (præſertim indoctis & minus excercitatis) ſatis obſcuri ſint, tanta eſt claritas & perſpicuitas, in ſenſibus imprimis ad æternam ſalutem intellectu neceſſarijs, ut omnes Lectores, non docti tantùm, ſed & idiotæ, communi quidem ſenſu*

ac ju-

ac judicio prediti) quantum ſatis eſt, mentem eorum adſequi poſſint, modo prajudicio, vana confidentia, aliiſq; pravis affectibus ſeſe occæcari non ſinant, ſed Scripturam hanc pie & ſedulo ſcrutentur, &c. Hæc ſectio, inquit Cenſor, *Socinismum redolet.* Eheu! Credebam Sectionem eſſe reformatiſſimam, & Sociniana eſt, inquit Cenſor. Cur? Vide inſcitiam hominis: *Si addatur explicatio Epiſcopij* (quæ ſanè nihil aliud habet, quam ipſa quæ in Confeſſione eſt, declaratio) *apparet* inquit, *Remonſtr: non tantum confundere ſenſum S. Scripturæ Grammaticum ſeu litteralem cum ſenſu ejus ſpirituali, verum etiam cum Oſtorodio, aliiſq; Socinianis putare verborum S. Scripturæ ſenſum, ſine præcedente interna illuminatione & revelatione Spiritus S. in hominibus fidem atq; obedientiam aliquo modo operari poſſe.* Quis non catharrum ſibi fluere ſentit, cui tàm frigidæ rationes occurrunt? Sed nos ſingulas videamus: *Confundunt* (inquit) *ſenſum Sciptura Grammaticum ſeu literalem, cum ſenſu ejus ſpirituali.* At quomodò ſenſum Grammaticum cum ſpirituali confundunt, qui apertè & in terminis, ut loquuntur, de ſenſu tantùm literali ſive Grammatico ſe loqui profitentur, Sect. xvj? Et, cum ipſe Cenſor ſtatim ſubjungat, ſe agnoſcere animalem hominem naturali modo ſenſum S. Scripturæ Grammaticum ſeu literalem adſequi poſſe, annon idem ſentit dicitq; quod Remonſtr:? Socinianus itaq; eſt ſuopte judicio. *At hoc facimus,* inquit, *diſtinguentes ſenſum literalem a ſpirituali rerum ſpiritualium intelligentia.* Inſcitè atq; inepte: A ſenſu ſpirituali dicere voluit, At quis tandem eſt ſenſus iſte Spiritualis quem a ſenſu Grammatico diſtinctum eſſe vult? An eſt ſenſus, qui in ſenſu iſto Grammatico continetur, ſed unà cum Grammatico percipi non poteſt, an ſenſus, qui à Sp. S. menti hominis ſuperfunditur, poſtquam is Grammaticum ſenſum adſecutus eſt, aut ut ſenſum Grammaticum & literalem adſequatur? Hæc explicanda fuerant, ut diſtinctio intelligi poſſet. Eſt enim numeris Platonicis obſcurior. Neq; verò cum pueris in Academia diſputàt, qui diſtinctionibus, ut pulte, ſolent paſci. Sed nos explicationem ſi poſſumus, eruamus. Si eſt ſenſus ſpiritualis primo modo, tùm neceſſe eſt ut intelligibiliter explicetur, quomodò ſenſus iſte ſpiritualis, ſenſu Grammatico aut literali contineatur: An contineri eum vult, uti æquivocà voce duplex ſignificatio contineri dicitur? At ſic 1. tota Scriptura, & Scripturæ omnia dogmata ad ſalutem neceſſaria, erunt æquivoca. 2. Animalis homo non percipiet unquam ipſum ſenſum Grammaticum Scripturæ, quod tamen Cenſor fieri poſſe, concedit. 3. Senſus, Grammaticus

Oſtenditur vanitas Cenſuræ, qua Remõſtrantes dicuntur confundere ſenſum Scripturæ Grammaticũ cum ſenſu ejus Spirituali.

ticus Scripturæ non erit niſi ſenſus iſte, quem Sp. S. ſub æquivocis vocibus Scripturæ intendit, & quem ab aliis, quàm electis ſuis, intelligi non vult. Quantæ nugæ? Aut continebitur ſenſus, hic ſpiritualis ſub ſenſu literali, ut ſenſus Myſticus, Allegoricus, Anagogicus, & Spiritualis, ità dictus Theologis ſub ſenſu literali contineri dicuntur. At ſenſus hi non ſunt propriè ſenſus Scripturæ, ſed ſenſus eorum, qui ſub verbis iſtis intentionem ſuam ulteriorem occulunt, quam clarè cognoſci nolunt, ac propterea nulli ut ſenſus iſtecredatur verbis iſtis ſubeſſe mandant, vel qui ſenſus ſuos, Scripturæ ſenſibus aptant & accommodant pro ſuo arbitrio. Et quia Script. S. ſenſus neceſſarij ad ſalutem jàm non ſunt myſtici adeoque omnes ferè ſunt ſpirituales id eſt, ſpiritum & animum hominis ſpectantes, Myſtica & ſpiritualis iſta Theologorum aptatio hic locum non habet, niſi eodem modo Scripturam totam velis facere Myſticam, Allegoricam & Anagogicam. At ſic, ſi omninò probatum foret Scripturæ ſenſum Grammaticum & ſpiritualem intelligi poſſe à quovis homine, probandum deinde adhuc eſſet, Scripturam poſſe intelligi à quovis, ſecundum Myſticum Allegoricum & Anagogicum ſenſum; & ſpecies adderetur, quia inter priſcos Eccleſiæ Patres non defuerunt, qui ſenſum Scripturæ Allegoricum verum ac genuinum Scripturæ ſenſum eſſe aſſeruerunt. Quis finis? Sed quocunq; tandem modo ſenſum hunc ſpiritualem ſenſu Grammatico contineri dixerit Cenſor, concludendum tandem ei erit, dogmata omnia Scripturarum, quæ quidem ad ſalutem cognitu ſunt neceſſaria, ſemper duplicem continere ſenſum. Unum, qui intelligi poteſt ab homine, etiamſi animalis tantum ſit; alterum, qui ab eo intelligi non poteſt: quo quid vanius & inſulſius dici poteſt, aut concipi? Sc enim ex:g: dogmata iſta, quæ in Scripturis exſtant, *Deum eſſe, Deum eſſe unum, æternum, immenſum, omnipotentem, omniſcium, Jeſum Chriſtum eſſe verum Deum & hominem in una eademq; perſona, pro peccatis noſtris mortuum, Fide in illum nos juſtificari, ſobriè, piè, juſtè in hoc ſeculo vivendum eſſe, non eſſe furandum, adulterandum, concupiſcendum, &c.* omnia iſta & ſimilia dogmata neceſſaria, duplicem habebunt ſenſum, grammaticum unum & ſpiritualem alterum, & illum naturali modo adſequi poterit homo animalis, huncnõ poterit. Id ſi ità ſe habere credit Cenſor, explicet itaq; quis propoſitionum vel dogmatum iſtorum ſenſus literalis ſit, quis ſpiritualis; Citius credo, ſenſu omni ſe deſtitui intelliget, quàm rem adeò abſurdam explicaturus eſt. Quod ſi ſenſum Spiritualem ſecundo modo accipiat, quia vid:

menti

menti hominis. qui jam Grammaticum & literalem ſenſum eſt adſecutus, vel ut ſenſum iſtum Grammaticum adſequatur ſuperinfunditur: non minoribus abſurditatibus ſe implicatum ſentiet. Nam 1. ſenſus ille ſuperinfuſus non erit ſenſus verborum Scripturæ, ſed ſenſus ſpiritus Dei; aut ſi eſt ſenſus verborum Scripturæ, quomodo & qua re differt à ſenſu Grammatico? quorſum ſuperinfunditur? an ut intelligatur ſenſus, qui jam intelligitur? Nugæ, an ut clarius intelligatur? at ſenſus in indiviſibili conſiſtit. Si dicas, lumen hoc Sp. S. prærequiri, ut verus ſenſus intelligatur; auges abſurditatē; Quis enim tùm eſt verus & ſpiritualis ſenſus? & lumē hoc cū ſit ipſe verus ſenſus Scripturæ, ſenſus verus Scripturæ intelligetur antequam intelligatur ſenſus grammaticus. Quorſum itaq; ſenſus grammaticus? aut ſi ſenſus grammaticus verus ſenſus eſt, cum ſenſum grammaticum intelligi poſſe credat Cenſor ab homine animali, & quidem naturali modo, quid lumine illo præcedenti, id eſt, altero illo ſenſu opus eſt? Dicere uti in Theſib. ſuis in Synopſi purioris Theologiæ Cenſor. Walæus loquitur, *Spiritus Sancti lumine opus eſſe, ut ſenſus Grammaticus ſpirituali evidentia comprehendatur*, nihil eſt dicere. Nam ſi ſenſus Grammaticus evidens eſt & evidenter intelligitur, atq; eum evidentem eſſe & evidenter non intelligi tantùm poſſe, ſed intelligi etiam ab animali homine ibidem concedit, quid *Spirituali evidentia* opus eſt? & quid eſt iſta *ſpiritualis evidentia*, quæ eſt in ſenſu Grammatico evidenter intelligibili & evidenter intellecto? En in quam ἀνεξιχνίαςον labyrinthum ſe conijcit Doctor Leydenſis diſtinctione hac ſua? Quàm miſeri ſunt diſcipuli qui tam inanibus diſtinctionum ſiliquis ſaginantur, ut ſues, quibus anima pro ſale data eſt. Si hoc pacto licet diſtinguere, Scriptura nil niſi Cereus naſus & regula Leſbia erit, Enthuſiaſmis atq; adflatibus opus erit, ut in quem ſenſum flecti ejus verba debeant, intelligatur. Et hunc adflatum ſibi vindicabit quiſquis volet; Ità quod volent Sabini ſomniabunt. Sed nos jàm alterum membrum cenſuræ expendamus.

Hac loquendi ratione inquit Cenſor *declarant Remonſtrantes ſe cum Oſtorodio aliiſq; Socinianis putare verborum S. Scripturæ ſenſum ſine interna præcedente illuminatione & revelatione Sp. S. in hominibus fidem atq; obedientiam aliquo modo operari poſſe.* De fide & obedientia, nec vola nec veſtigium in declaratione eſt, nec locus de iis agendi hic erat, nec ſcopus ut de iis ageretur, id permittebat. De nuda tantùm ſenſuum divinorū intelligentia ſine καταλήψει agunt: quia de Scripturæ perſpicuitate ſententiam ſuam exponunt. Ex eo verò, quod

Diſcrimen oſtenditur inter nudam ſenſuũ Scripturæ κατάληψιν & Fidem quæ ſenſibus iſtis adhibetur.

Remonſt: ſenſus Scripturæ neceſſarios cognitu, ab homine ſine interna & ſpeciali illuminatione Sp. S. intelligi poſſe ſtatuunt, concludere velle; ergo etiam ſtatuunt, ſenſum illum Scripturæ, fide accipi atq; obedientia compleri poſſe; uſq; adeò ineptum & abſurdum eſt, ut nihil ſupra; Nam I. certum eſt Diabolos ipſos Scripturæ S. ſenſus neceſſarios cognitu & creditu ad ſalutem, clarè intelligere, quos tamen Cenſor credere poſſe atq; obedire Deo juxta ſenſus illos non dicet opinor. Diabolos a. poſſe intelligere ſenſus neceſſarios, id unum evincit, quod ſeducere homines à fide atq; obedientia eorundem ſenſuum, omni ſtudio conentur. II. Certum eſt Reformatos non paucos, alioqüin Prædeſtinationis Fatalis acerrimos Patronos diſertè iſta à ſe invicem ſeparare. *Whitakerus* unus pro multis ſufficiat. Is Cap. 1. de perſpicuitate. Scripturæ ſic loquitur. *Poſſumus aliquo modo cognita habere dogmata Scripturarum, fidemq; hiſtoricam tenere per verbi miniſterium, ita ut articulos (NB) omnes fidei cognoſcamus, ac veros (NB) eſſe iudicemus, idq; ſine interno lumine Sp. ut multi homines impij & dæmones faciunt, &c.* Non examino hîc quomodo

Withakerus.

conſentanèe Withakerus certam ſolidamq; ſcientiam (de ſalutari enim lubens admitto) haberi poſſe neget ſine interno lumine: Nam cognoſcere Articulos Fidei & eos veros judicare, an non eſt certò ſolidèq; cognoſcere? Sed nolo ea de re cum eo contendere. Idem

P. Molinæus.

dicit *Petrus Molinæus* in Reſponſ. ſua ad Cardinalem Perronium cap. I. *Articuli neceſſarij in Scriptura tam claris terminis ſunt expreſſi,*

Feſtus Hommius.

ut interpretatione opus non habeant. Similiter *Feſtus Hominis* diſp. 62. de Fide Theſ. 3. *Notitiam & adſenſum quo pro veris habemus omnia, quæ in Lege & Euangelio ſunt revelata, etiam ea quæ captum ingenij humani ſuperant, diſertè etiam in diabolis & multis ſæpe impiis reperiri.* Quos tamen credere aut credere poſſe atq; obedire divinæ voluntati non concedit: Quare ſi hac ſua conſequentia jure gravari Remonſtrantes credit Cenſor, neceſſe eſt ut eadem gravet *Withakerum, Molinæum, Feſtum,* alioſq; complures de grege ſuo, eademq; fidelia Socinianiſmi & Pelagianiſmi eos omnes pariter denigret: aut ſi hoc nolit, perperam ſe concluſiſſe, & a linea, quod dicitur, excidiſſe fateatur.

Ut verò Cenſoris hujus iniquitas magis appareat, adde argumẽto huic mantiſſam, quæ vel novæ rationis loco eſſe poſſit: Tantùm abeſſe ut conſequentia iſta Remonſtrantes gravare potuerit, ut contra ſi ulla tantùm ἐπιεικείᾳ erga eos uti voluiſſet, à conſequentia iſta formanda abſtinere prorſus debuiſſet, quia certum eſt Remonſtr:

in cap.

In cap 17. ubi ſpecialiter *de credendi & obediendi potentia, ſive de electione ad gratiam & Vocatione ad fidem* agitur, diſertis verbis adſerere Sect. 1. *Deum conferre gratiam homini peccatori, per quam idoneus & aptus reddatur ad præſtandum id omne quod ab eo in Euangelio poſtulatur.* Et Sect. 2. *Gratiam ad fidem & obedientiam præſtandam neceſſariam à Deo concedi peccatoribus, cum eos ad ſe per Euangelium vocat, gratiamq; illam dari per prædicationem Euangelij eiq; adjunctam virtutem Spiritus:* Quæ Remonſtrantium verba reipſa approbantur à Cenſore iſtius capitis, *aut in ſaniorem*, ut ipſe loquitur, *ſenſum ſumuntur*: Diſtinxiſſe itaq; Remonſtrantes inter potentiam intelligendi Scripturæ ſenſus, & ſenſibus iſtis credendi obediendique potentiam obſervaſſe debuerat: Quod ſi nihilominus Remonſtrantes in eo Pelagianos eſſe velit, quando Scripturæ neceſſarios ad ſalutem ſenſus à quolibet homine ſano tantum judicio prædito intelligi poſſe aſſerunt, tum verò explicet Cenſor, quomodò Scripturam perſpicuam eſſe ſtatuat contra Pontificios, aut quâ in re ſtatus controverſiæ inter ipſum & Pontificios conſiſtat. 2. quomodo infidelitatis argui & contra conſcientiam ſuam, imò in Spiritum Sanctũ peccare, juxta definitionem Calvini, poſſint reprobi, quos vocat. 3. Quid iſtud Domini Ieſu ſit; *Servus ſciens voluntatem Domini & non faciens, pluribus plagis vapulabit.* Luc. 12.47. Itẽ iſtud Pauli 1. Cor. xiij. 2. *Si habeam omnem fidem*, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, id eſt, *Si ſciam omnia myſteria & omnem notitiam, & tamen caritatem non habeam.* Item illud Petri 2. Ep. 2.21. *Satius enim fuiſſet eis non cognoviſſe viam juſtitiæ, quàm agnita illa regredi à ſancto mandato ſibi tradito* Et iſtud Iacobi 4. 17. *Qui norit rectè facere, nec facit, hic peccato tenetur.* Ex illis enim conſtat, fieri poſſe, ut ij, qui vera fide, vera obedientia, caritate & ſanctimonia præditi non ſunt, divinæ tamen voluntatis, divinorum omnium myſteriorum, imò veræ juſtitiæ cognitione, ipſiuſq; Servatoris Ieſu agnitione ſint præditi: Imò futurum eſſe, ut, qui cognitione iſta præditi fuerunt, & tamen vel fide atq; obedientia deſtituti manſerunt vel à fide atq; obedientia iterum defecerunt, propterea damnentur, & gravioribus ac ſeverioribus pœnis afficiantur, quàm qui iſta cognitione planè deſtituti vixerunt. Tales autem non ſunt niſi animales aut naturales homines, ſive irregeniti & infideles. Itaq; cùm iis potentiam cognoſcendi Scripturæ verum ſenſum competere negat Cenſor, alterutrum dicat neceſſe eſt: Aut ſententiæ ſuæ ſententiam Scripturæ directè contradicere: Aut cognitionem iſtam, quæ tribuitur homi-

Oſtenditur Remonſtrantes diſtinxiſſe inter potentiam intelligendi ſenſus Scripturæ & potentiam ſenſibus intellectis adſentiendi, ſeu credendi.

nibus iſtis in Scriptura, per internam Spiritus ſancti illuminationem in illis effectum fuiſſe. Hoc poſterius non dicet, quia eos, quibus illuminationem illam contingere vult tantum regenitos, fideles & ſpirituales eſſe dicit, oppoſitè ad animales homines, & unctione Spiritus Sancti deſtitutos, uti ex locis, quæ citat, manifeſtum eſt. Iſtud prius itaque dicat neceſſe eſt, aut diſtinctionem Sophiſticam more ſuo reperiat ut rimam qua elabatur. Quod ſub finem ſect. xv. addit; *Ex aſſertione hac Remonſtrantium neceſſariò ſequi, non neceſſe eſſe, ut quiſquam naturali lumine potens intelligere ſenſus Scripturæ ad ſalutem cognitu neceſſarios, ad S. literarum cognitionem divinum auxilium imploret*, id prorſus abſurdum eſt. Nam I. ex eo etiam ſequetur, non neceſſe eſſe ut fideles & regeniti, ſive lumine interno Spiritus Sancti donati, ad S. literarum cognitionem divinum auxilium implorent: Hi enim non tantùm poſſunt intelligere ſenſus Scripturæ neceſſarios, ſed eos jam actu intelligunt, iiſq; adſentiuntur & credunt. 2. Tantùm abeſt, ut conſequentia hæc abſurda videri debeat ut non modo non neceſſe ſit, hominem animalem divinũ auxilium ad Scripturarum cognitionem implorare, ut planè impoſſibile ſit, ut ad Scripturarum intelligentiam adſequendam divinum auxilium imploret, niſi ex Scriptura prius intelligat, aut alia aliqua ratione humana perſuaſum habeat, auxilio divino opus eſſe ad earum intelligentiam conſequendam, & Deum pro auxilio iſto rogari velle, juxta illud Apoſtoli. *Quomodo invoca. unt de quo non audiverunt?* Cui non repugnat id, quod Remonſtrantes Sect. 2. declarationis ſuæ dicunt, *Eſſe permultos, etiam inter Chriſtianos, qui divinum auxilium ſubinde, uti decet pie non implorant. Eo ipſo enim requiri*, ait Cenſor, *ut divinum auxilium imploretur pro adſequenda intelligentia Scripturarum.* Nam hoc poſterius membrum, ſi ad alios quàm ad eos qui jam Chriſtiani ſunt referatur, ad Judæos alioſq; qui vel ex V. T. vel ex traditione, vel alia aliqua ratione divinum auxilium implorandum eſſe in omnibus rebus perſuaſum habent, referri volunt.

Expenditur conſequentia Cenſoris: Si Scripturæ ſenſus neceſſarij intelligi poſſunt lumine naturali, Ergo non eſt neceſſaria auxilij divini ad S. literarum cognitionem imploratio.

Quæ in Sectione XVI. Remonſtrantium cenſuit Cenſor ea ſunt planè *ἀπροσδιόνυσα*. Dixerant Remonſtrantes, optimam Scripturæ interpretationem eſſe eam, quæ ſenſum ejus nativum ac litiralem quàm fideliſſimè exprimit, vel ſaltem quàm proximè ad eum accedit. Senſum autem nativum ac literalem appellaverant non tàm eum, quem verba propriè ſumta præ ſe ferunt, quàm eum, qui licet verba rigidè accepta eum non inſinuent, tamen rectæ rationi & menti atq; intentioni ejus, qui verba protulit, cõvenientiſſimus eſt,

ſive

ſive ille propriè, ſive figurate enuntiatus ſit: ut autē quid rectæ rationi & ſcopo autoris convenientiſſimū ſit exponerent, addiderant, id ex ſcopo, & occaſione uniuſcujuſq; loci, ſubjecta materia, antecedentibus, conſequentibus, ſimilium locorum collatione, aliiſq; id genus argumentis atq; indicijs dignoſci poſſe: In hac tàm clara, tàm apertè, contra Pontificios imprimis, directa ſectione, arripit & carpit Cenſor voces duos, videlicet *Rectæ rationis*, & ratione, ut putat, recta omnibus probare nititur, rationem rectam nullam eſſe per quam Scripturæ ſenſuum recta interpretatio haberi poſſit, *niſi Spiritus Sanctus eam illuminet, & is, qui eam illuminatā habet à Dei Spiritu, in ſenſuum diſquiſitione, non ratiocinationis ſuæ naturalis, ſed Spiritus Sancti dictamen ac ductū ſequatur*. Quid eſt cum ratione inſanire, ſi hoc non eſt? Nam recta ratio hic non ſignificat vim, qua homo ratiocinando ex ſe ipſo excogitare aut invenire poteſt id, quod rectū & divinæ voluntati conveniens eſt, ſed tantùm vim, qua ſenſum clarè & perſpicuè à Deo revelatum apprehendere, aut ex verborum circumſtantiis, ex antecedentibus & conſequeutibus, &c. rectè ſeu convenienter intentioni ejus, qui verba protulit, eliere poteſt. Deinde, poſito rem ità ſe habere, quod videlicet homo, nec hoc, quod dico, præſtare poſſet; an non ſequetur tandē impoſſibile, imò ineptum ac ſtultum eſſe, ad eruendum genuinum Scripturæ ſenſum rationibus agere aut rationes audire? Nam quæcunq; erunt rationes, eæ proficiſcentur aut à mente non illuminata, aut ab ea, quæ à Spiritu Dei jam illuminata eſt. Si ab illa id eſt non illuminatà mente proficiſcantur, tum rationes omnes ſunt ſtultæ & ſtolidæ ſive quis iis utatur, ſive quis eas audiat. Si ab hac id eſt a mente illuminata proveniant, tùm fruſtra audiuntur contrariæ rationes, quia qui illuminatus eſt à Spiritu, is non poteſt errare in ratiocinādo: & fruſtra prioribus iſtis opponuntur rationes ab illuminata mente profectæ, quia hoc ipſum eſt ſignum evidens priores iſtos non poſſe capere: has rationes, quia mentem non habent illuminatam: nam rationibus utuntur, quæ rationi adverſantur, quæ à Spiritu Dei illuminata eſt. Quid ergo alia re opus eſt, quam hâc una, videlicet, ut quiſque fortiter, etiam ſine ulla ratione, ſibi perſuadeat (nam rationem rectam habere non poteſt, niſi hæc perſuaſio præcedat) ſe habere mentem a Spiritu Dei illuminatam: Sic nec fatigabit ſe ipſum audiendo rationes, quas ſcit non poſſe non eſſe falſas; nec laborabit, ut aliis rationes ſuas perſuadeat: quia fruſtra id futurum ſciet, niſi Spiritus prius illuminet mentem ejus, qui perſuadendus eſt, & tum illu-

Recta ratio quid ſignificet in declaratione Remonſtrantium.

illuminat mentem non opus eſſe ſciet, ut id fiat, quia tum is, qui illuminatur, non poteſt non ſenſus ſacros intelligere. Deinde, ſi is, qui illuminatus eſt, rectam rationem judicij de genuino Scripturæ ſenſu capacem non habet *niſi in diſquiſitione non ratiocinationis ſuæ naturalis, ſed Spiritus Sancti dictamen ac ductum ſequatur*, ut Cenſor ait, quis finis? Nam unde dignoſcet an in diſquiſitione ratiocinationis ſuæ naturalis, an Spiritus Sancti dictamen ſequatur? Oportet ut id cognoſcat ratione: At qua? An recta? At eam inquirit. An alia? at eã inquirere non poteſt, nec debet. En ut in circulum abſurditatum eat Cenſor, cùm rectam rationem veluti oculum ſibi ipſi aliiſq; omnibus eruit, & recta deinde, ut putat, ratione aliis perſuadere vult, quod ſentit: Meræ tricæ, mera ſomnia, & meræ nugæ. Brutum & lapidem facit hominem, ut Deum tantò altius extollat. Iſta eſt putida ſuperſtitio, & ſtulta humilitatis affectatio. Nã quid eximium, quid excellens tribuitur homini, aut quid detrahitur ſummo Deo, quando dicitur homo ſenſus ſacræ Scripturæ, intelligibilibus, perſpicuis ac ſignificantibus verbis propoſitos, & à Deo ipſo non propoſitos tantùm, ſed mandatos etiã præſcriptoſq; ſub comminatione æternæ mortis, ut intelligantur, examinẽtur, dijudicentur, intelligere, examinare ac dijudicare poſſe? Si tribueretur homini ſenſuum eorundem *inventio*, quod videlicet eos ſuopte marte, ſuapte induſtria, ſuopte ingenio poſſit excogitare & invenire, tum verò tribueretur ei, quod Scriptura ei adimit, & ſoli Deo divinæq; ejus gratiæ tribuit.: at quando tribuitur homini, quòd verba, ſenſum clarè ac perſpicuè exprimentia intelligere poſſit, aut, ſi de verbis controverſia moveatur, quod antecedentia, conſequentia, ſimilia conferre inter ſe poſſit, & ex abſurditatibus, quæ ſecuturæ eſſent, alijſq; rationibus colligere, quis verus ſenſus & ſcopus loci ſit, de quo quæritur; quid magnum ei tribuitur? Brutum eum facias neceſſe eſt, ſi hoc ei adimis. Et quid? An Diabolus ipſe ſenſus Scripturæ ſic adſequi non poteſt, & non adſequitur? an non multi athei, profani, ſcelerati ſciunt & fatentur ſenſus Scripturæ veros eſſe iſtos, quos fideles Chriſti ſervi veros eſſe ſtatuunt, & tamen iis adſtipulari nolunt, imò idcircò iis adſtipulari nolunt, quod ſenſus iſtos veros, quos optimè intelligunt, veros eſſe nolint in animũ ſuum inducere? An non hæretici intelligunt ſenſus iſtos, quos orthodoxi ſtatuunt Scripturæ genuinos ſenſus eſſe? Sanè, & reſpuunt idcircò eos & confutant, non facturi id, ſi eos nullo modo intelligerent. Diſtinguere hic inter ſenſum *literalem* & *ſpiritualem*, nimis

Abſurditas exceptionis, qua Cenſor utitur, hic indicatur.

Nihil detrahitur Deo, quando tribuitur homini, quod ſenſus Scripturæ clare propoſitos poſſit intelligere.

nimis putidum eſt commentum, ut jàm ante demonſtravimus. Ratio etiam, quam hic allegat Cenſor, ex 1.Cor.1.23. ubi præcipua Scripturæ doctrina de Chriſto, *huius mundi ſapientibus ſtultitia* eſſe dicitur, non modò non probat contrarium, ſed confirmat id, quod dixi. Stultitia enim gentibus iſtic eſſe dicitur Chriſtus crucifixus, nō quod gentes non poſſent intelligere aut percipere vi rationis rectæ (id eſt convenientem & rectum verbis Ieſu Chriſti ſenſum aptantis, ne quis vocem hanc calumnietur,) quænam eſſet ipſiſſima doctrina Ieſu Chriſti crucifixi: Nihil minus: Sed quod doctrinam illam, quam optimè intelligebant quid contineret, ut ſtultam & vanam reiicerent atq; averſarentur. Eo ipſo itaq; quòd doctrinam illam pro ſtulta habebant, eam ètiā intellexiſſe judicandi ſunt. Nam idcircò eam reſpuebāt, quia intelligebant ac judicabant ſenſus iſtos, quos continebat, puta Ieſum per crucem in gloriam intrâſſe, & cum crucifixo Ieſu crucem ſubeundam, ut ſalvemur, ſenſus eſſe, quos humana ratio & ſapientia mundi huius, id eſt, mundana, quæ omnia utilitate rerum præſentium aut mundi huius metitur, probare non ſolet. Stultitia itaq; dicuntur fuiſſe, non quod ſenſus ſtulti eſſent, ut intelligi non poſſent ab ipſis, aut quod ipſi ſtulti eſſent, ut ſenſus Euangelij intelligere non poſſent; ſed quod ſenſus, quos intelligebant, pro ſenſibus habendos eſſe judicabant, quos non niſi ſtulti, id eſt, homines ſimplices, quos vocant, qui commodis vitæ ſuæ non ſciunt ſtudere, probaturi eſſent. Confirmatur hoc ex eo, quòd idem Chriſtus dicatur *ſcandalum Iudæis*: Scandalum autem eſſe non poterat, niſi intelligerent quid doctrina Chriſti contineret. Eadem hic ratio eſt. Antequam finio, ſic colligo: Si rationis rectæ, quæ à S. Spiritu Dei interno non eſt illuminata, nullus eſt uſus ad dijudicandos Sacræ Scripturæ ſenſus cognitu neceſſarios, cur adeò multus eſt Deus in monendis omnibus omnino, quos per verbum ſuum vocat, ut *diligenter audiant, attendant, judicent, probent Scripturas, ut ſapientes vel prudentes ſint, ut non ſint pueri ſed adulti ſcientia?* 2. Cur adeò ſeriò commendat eos, *qui probarunt illos, qui ſe dicebant Apoſtolos eſſe, qui ſenſus illos ſcrutati ſunt*, & ſcrutatores ejuſmodi *generoſiores* appellat iis, qui non examinant, non ſcrutantur ſenſus Scripturæ? cur reprehendit *negligentes, tardos, languidos, tepidos?* cur eos, *qui Scripturæ ſenſus detorquent*, qui falſas, ineptas aut vanas de rebus divinis opiniones habent, accuſat? cur eos *ſtultos, dementes ac mente corruptos* vocat, id eſt, quòd ratione recta non utantur? cur eos gravius punit? quomodò & cur tradit eos εἰς νοῦν ἀδόκιμον, *in mentem*

Expenditur locus 1 Cor. 1.23. à Cenſore allegatus.

Matth. 15.10.
Joan. 5. 40.
1. Joan. 4.1.
Epheſ. 5.17.
Apoc. 2. 2.
Acto. 17.11.
Luc. 24. 25.
Rom. 3. 11.
Matth. 2. 29.
2. Petr. 3. 16.
Rom. 1. per totum.
Rom. 1. 28.

judicij expertem? & ſimilia. Hæc enim omnia totidem ſunt abſurda, propter quæ Cenſura hæc Cenſoris merito videri debet abſurda & planè ἄλογος. Nam prima ac præcipua, quæ in Religione præcognoſci debent, fundamenta ac fulcra, funditus tollit: & quod caput rei eſt, hominem ex homine exuit, ut Religionem, quam Pelagianam futuram ſine cauſa metuit, Fatalem ſive Manichaicam nobis obtrudat, quæ omnis Religionis peſtis eſt.

Examen Cenſuræ de Symbolo Apoſtolico.

Sectione XVII. inquit Cenſor, *Remonſtrantes ſub generali epitheto Symboli humanitus (ut loquuntur) fabricati, Symbolum quoq; Apoſtolicum complecti videntur, illudq; alijs annumerare hominum ſcriptis Eccleſiæ traditis, tàm publicis, quam privatis. Temeritas* hîc an imperitia major ſit, dubium eſt. Temeritas: quod n. vel leviſſimum indicium eſt, unde id Remonſtrantes feciſſe videri poſſunt? An non generalis iſta propoſitio Remonſtrantũ, *Nullum Symbolum humanitus fabricatum, norma eſt interpretationis Scripturarum*, non dico veriſſima, ſed apud omnes Orthodoxos receptiſſima eſt? *Imperitia:* Alterutrum enim verum ſtatuendum eſt; Aut Symbolum hoc ad Apoſtolis vel Apoſtolica autoritate ſcriptum eſſe, & ſic ut Symbolum iſtud Remonſtrantes inter ſcripta humanitus fabricata retulerint, aut referre videri voluerint, ineptiſſimum eſſe; Aut Symbolum hoc ab Apoſtolis vel Apoſtolica autoritate ſcriptum non eſſe, & ſic, ſi illud inter ſcripta humanitus fabricata Remonſtrantes recenſere voluerint, nec mirum nec abſurdum videri debere. Quamquam verò de neutro horum apertè quicquam ſtatuit Cenſor, tamen non obſcurè ſignificat, ſe credere *Symbolũ* iſtud ab ipſis Apoſtolis aut Apoſtolica autoritate ſcriptùm non eſſe. Quò major iniquitas videri debet, quod is Remonſtrates cenſere non erubuerit eo nomine, quod *Symbolum* iſtud, ſub ſcriptis humanitus fabricatus comprehendere viſi ſint. Nam ſi ſcriptum eſt humanitùs fabricatum, aut ſine divina autoritate ſcriptum, cur malè illùm habet, quod inter ejuſmodi ſcripta à Remonſtrantibus, non dico recenſeatur, ſed recenſeri tantum videatur? *Atqui*, inquit, *ignorare non poſſunt Symbolum Apoſtolicum ab alijs ſcriptis Eccleſiaſticis hoc ſaltem nomine diſcernendum eſſe, quod non eadem ratione in his ſcriptes, atq; in illo fidei noſtræ compendio, tota veritatis doctrina totidem pene verbis ac methodo divina ſummatim comprehendatur*, Eſto: An inde ſequitur, Symbolũ iſtud inter ſcripta humanitus fabricata cenſendum non eſſe, ſi ſcriptum revera humanum eſt? Aliud eſt, rem ſive ſenſum Symbolo comprehenſam divinum eſſe, aliud Symbolũ ipſum à Deo vel Dei juſſu exaratum vel ſcrip-

An ab Apoſtolis vel Apoſtolica autoritate ſcriptum ſit.

tum

tum eſſe. Nõ jàm examino an tota veritatis doctrina ſummatim iſto Symbolo comprehenſa, & totidem verbis (vox enim *pene*, quam hic Cenſor addidit, enervat vim totam rationis ipſius) expreſſa dici poſſit. Certum eſt Bonorum operum nullam in iſto Symbolo mentionem fieri, quæ tamen ad veritatis doctrinam pertinere nemo niſi vecors negaverit. Nec Sacramentorum, nec precationis aliarum-ve rerum in eo mentio ulla. Adde quod in confeſſo ſit, ut recte annotavit Eraſmus variis in locis, Symbolum hoc in principio nõ complexum fuiſſe omnia iſta, quæ poſtea, procedentibus temporibus, complexum eſt, & jàm adhuc complectitur. Paulatim enim, variorum articulorum adverſus exorientes hæreſes adjectione, auctum id eſſe docet ſolidiſſimè *Eraſmus contra Cenſuram facultatis Theologicæ Pariſienſis*, Tit. xj. Nempe, clauſula Symboli huius in principio erat, *Credo in Spiritum ſanctum*, uti ex Tertull. adverſus Praxeam, & ex Canonibus Synodi Nicenæ non obſcurè colligitur. Quoniam verò ob ſectas dubitari poterat, ubi nam eſſet Ecclesia, additus eſt articulus, *Credo ſanctam Eccleſiam*. Præpoſitio *in* veteribus ignota fuit. Propter Novatum deinde additus videtur ſequens articulus, *Credo remiſſionem peccatorum*. Poſt, quam exorirentur, qui animarum reſurrectionem quidem profitebantur, ſed corporum negabant, adjectus eſt: *Credo carnis reſurrectionem*. Rurſum, quum Origeniſtæ faterentur nos reſurrecturos cum corporibus, at non his, in quibus nunc degit anima, in Symbolo quod exponit Cyprianus, Aquilegienſi additum eſt, *Huius carnis reſurrectionem*. Ex hoc jàm etiam colligere eſt, quid ponderis habeat quod ſubjungit Cenſor: *Nec eodem conſenſu univerſus Chriſtianiſmus alia ſcripta humana ſibi tradita amplexus eſt, aut etiamnum amplectitur*. Cui adde, quod de ipſo iſto conſenſu, dubitandi cauſa ſit. Certum enim eſt, ſymbolum hoc variè apud Veteres referri, adeò ut toti etiam articuli ſuperſint aut deſint. Cyprianus ipſe fatetur Symbolum hoc in diverſis Eccleſiis diverſum habitum fuiſſe ſuo tempore, abjectis quibuſdam, quæ Romana non haberet Eccleſia. De articulo, *Deſcendit ad inferos*, res plana eſt, nec in Romano, nec in Orientalium Eccleſiarum Symbolo, habebatur. Articlum *de Sanctorum communione* præterit Cyprianus, veriſimiliter, ut æquipollentem præcedenti, *Credo Sanctam Eccleſiam*. Nec Tertullianus, nec Auguſtinus, nec Cyprianus habent ultimum articulnm, Et *vitam æternam*. Et ad Sanctam Eccleſiam non addiderunt vocẽ *Catholicam*: licet Auguſtinus, velut interpretans, eam adiiciat. Hæc omnia, etſi talia ſint, ut de Symbolo hoc Apoſtolorum, quod

An contineat omnia ſcitu ac creditu ad ſalutem neceſſaria.

An uniforme ſemper fuerit

Vide Eraſmū ad Cenſuram Facultatis Theologicæ Pariſienſis. Titulo xj.

An communi cõſenſu ubiq; receptum ſit.

 vocatur,

vocatur, prout nunc à nobis legitur, dubitari non injuria poſſit, imò credi penè debeat id ab Apoſtolis ipſis, aut Apoſtolica autoritate ſcriptum non fuiſſe: tamē Remonſtrantes, ut quanto in pretio illud habeant, declararent, totum illud, tanquam formulam, in quam univerſus conſentit Chriſtianiſmus & meritò quidem, declarationi ſuæ inſeruerunt. Quod verò Cenſor addit, *ſe non ſatis intelligere cauſam, cur id Remonſtrantes fecerint*, id ex eo eſt, quod præjudicio plenus, peſſima quæq; de Remonſtrantibus, etiam ſine ulla manifeſta ratione credere malit, quàm rationi cedere, aut quicquam eorum benigne interpretari. Patet hoc clariſsimè in cenſura ſequētis commatis, ubi, quod *de Analogia fidei hic illic recepta* à Remonſtrantibus additum fuerat, ſuſpicione infamat, tanquam ſi de analogia fidei ſimpliciter dictum fuiſſet. Particula iſta, *Hic illic recepta*, ſatis arguit de qua analogia iſthic loquantur Remonſtrantes. *Si per Analogiam fidei intelligant Remonſtrantes*, inquit, *ſanæ doctrinæ proportionem ac convenientiam, quæ ex indubitatis conſtat S. Scripturæ axiomatis, & evidentibus fidei principijs, tùm verò cenſura digni ſunt Remonſtrantes.* Quaſi verò quiſquam tam ſit exſenſæ mentis, aut uſq; adeò ab omni ratione alienus, ut tale quid per analogiam fidei *hîc illic receptam* indicari vel per ſomnium ſuſpicari poſſit. Quis huiuſmodi judicia expectet ex Academia, aut à pileatis Doctoribus?

Analogia Fidei.

AD CENSURAM CAPITIS SECUNDI.

De cognitione eſſentiæ ſeu Naturæ divinæ.

IN *Sectione I.* cum dicit Cenſor, Remonſtrantes quando ſtatuunt *Religionem Chriſtianam totam in recta unius veri Dei, &, quem ille miſit, Ieſu Chriſti mediatoris cognitione, &c. conſiſtere*, Ieſum Chriſtum, ut Mediatorem, Deo Patri uni vero Deo opponere; utiq; non cenſet Remonſtrantium confeſſionem, ſed Scripturam, cuius ea ſunt ipſiſſima verba, Joan. xvij. 3. *Hæc eſt vita æterna, ut te cognoſcant unum illum & verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Cui infinita alia loca addi poſſunt, imprimis quæ in principiis Epiſtolarū Apoſtolicarum occurrunt. Alterutrum det Cenſor, Aut Scriptura, cum ita loquitur, opponit Ieſum Chriſtum mediatorem Deo Patri, aut non: Si opponit, cur, ſi idem faciant Remonſtrantes, id iis vitio vertit? Si non opponit, cur à Remonſtrantibus id fieri dicit,

Cenſetur hic ipſa Scriptura non, à Confeſſio Remonſtrant.

quando

quando non alijs, quàm iiſdem Scripturæ verbis, & ſignanter quidem majuſculo charactere notatis, utuntur? Sed hic ſuccus eſt loliginis, hæc ærugo mera & cenſendi impetigo eſt.

Sectione II. occaſionem cenſendi prolixam captant ex vocabulo, *digniſſimi*. Non enim cenſent, ſed *quærunt quid isto vocabulo ſibi velint Remonſtrantes*. Nempe turgent Doctores ſuſpicionibus gravidi: Hinc quæſtiones, veluti informes molas, ubiq; abortiunt, quia nihil rectè concipiunt, quod à Remonſtrantibus profectū eſt. Sub omni vocabulo, veluti ſub ſaxo viridi latere ipſis videtur anguis, & ubiq; odorantur ſagaces viri, quod ſuſpicionem auget. Occaſio quęrendi hæc eſt; dixerant Remonſtrantes: *Naturam Dei primo loco eſſe conſiderandam, ut recte intelligatur, Deum ex ſe eſſe digniſſimum, qui a nobis colatur.* Hæc verba dicunt Sociniano ſenſu accipi poſſe, *Deum ſc: ob ſuam naturam divinā, ex ſeſe digniſſimū eſſe inter eos quos licet adorare, ac proinde maxime vel præcipue, non autem ſolum eſſe adorandum.* Atqui vox *digniſſimus* iſto in loco non comparativè, nec ità ſuperlativè poſita eſt, quaſi relationem ad alios dignos digniores'q; habeat, ſed abſolute & emphaticè, prout de Deo ferè loqui ſolemus Καὶ ἐξοχὴν, ſive cū ſuperlativa exaggeratione. Id patet ex eo, quod Remonſtrantes dicunt, *Deum ex ſeſe digniſſimum eſſe*. Nam ſi per *digniſſimum ex ſeſe* comparationem feciſſent, quaſi liceat quidem alios adorare, ſed non maximè vel pręcipuè, ſanè ſic loquendo, alios ex ſeſe etiam dignos quidem eſſe, ſed non digniſſimos eſſe indicaſſent, quod abſurdum eſſe prima ſtatim fronte omnibus liquet. Deinde, cum de cultu loquuntur, non loquuntur niſi de cultu univerſo, qui Religione Chriſti præſcribitur. Sub eo autem etſi adoratio etiam comprehendatur, ad eam tamen propriè ut reſpexerint, hoc in loco Remonſtrantes, nulla juſta ratione colligi poteſt, aut debet. Quæ hic prolixe de adorationis cultu diſſeruntur, præteriri poſſent: Sunt enim aliena ab hoc loco & ex profeſſo de eo agetur in *cap. xvj.* Sed ne Cenſor exiſtimet Remonſtrantes ad quęſtionem hanc ſuſpicioſam, directam atq; apertam declarationem declinare, ita habe: Cultum, quo Deus ex ſeſe ob naturā ſuam divinam digniſſimus eſt, hactenus diſtinctum eſſe volunt à cultu, quem Scriptura Chriſto Ieſu, ut mediatori tribuendum eſſe dictat, quod Cultus, quem Ieſu Chriſto contra-diſtincto à Deo Patre Scriptura tribuendum eſſe dictat eſt cultus, non quo Ieſus Chriſtus ratione naturæ divinæ, quam per generationem ex Patre habet, dignus eſt, ſed qui Ieſu Chriſto ut mediatori in tēpore a Patre aſſignatus & attributus eſt, quemq;

Quo ſenſu Deum ex ſe digniſſimū eſſe qui colatur, Confeſſio Remonſtrantium adſerat.

Diſcrimen inter Cultum Dei & Chriſti Mediatoris.

Chriſtus adeptus eſt propter obedientiam, quam Patri ſuo prẹſtitit ad mortem uſq; crucis, quam juſſu Patris ſui voluntariè pro ſalute generis humani ſubijt: uti diſertis locis Scripturæ expreſſum eſt Joan. v. 26. *Sicut enim Pater habet vitam in ſeipſo, ſic dedit & filio vi-*
Joan. 5. 26. *tam habere in ſe pſo.* Et ἐξουσίαν *authoritatem ei dedit etiam judicium*
Ibid. verſ. 22 *faciendi, quia vel quatenus Filius hominis eſt.* Er paulò ante: *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorent filium, ſicut honorant & Patrem. Qui non honorat Filium, non honorat*
Philip. 2. 8 *Patrem* (NB) *ut qui miſerit eum.* Philip. ij. 8. *Chriſtus fuit obediens Patri uſq; ad mortem, mortem autem crucis,* διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε: *facirco etiam Deus ille ſuper exaltavit eum,* καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ, *& donavit ei nomen, quod eſt ſupra omne nomen: ut ad nomen Ieſu omne genu ſe flectat, cæleſtium, terreſtrium ac ſubterraneorum, omniſq; lingua confiteatur, quod Ieſus Chriſtus (ſit) Dominus, ad gloriam Dei*
AdHeb. 2. 7. 8 *Patris.* Ad Hebr. ij. 7. 8. *Feciſti eum* (Ieſum θεάνθρωπον hominē mediatorem) *pauliſper inferiorem Angelis, gloria & honore coronaſti eum & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubjeciſti ſub*
1. Cor. 15. 27. *pedibus ejus,* &c. Vide 1. Cor. xv. 27. *Omnia ſubiecit ſub pedes ejus* (Deus) *Quum autem dicit omnia ei ſubjecta eſſe, palam eſt hoc dici ex-*
Epheſ. 1. 20. *cepto eo, qui ſubjecieit omnia. Poſtquam vero ſubjecta fuerint ei omnia tunc & ipſe Filius ſubijcietur ei, qui ſubiecit ipſi omnia, ut Deus ſit omnia*
Joan. 17. 2. *in omnibus.* Epheſ. j. 20. 21. 22. 23. Hinc ipſe Chriſtus Matth. xxviij. 18. *Data eſt mihi omnis Poteſtas in cælo & in terra.* Et apud Joan. Cap. xvij. 2. *Sicut dediſti ei autoritatem in omnem carnem, ut quotquot dediſti ei, det eis vitam æternam,* &c. Huiuſmodi loca plura ſunt, quæ clarè dicunt, Chriſtum θεάνθρωπον ſive mediatorem, quâ talem, gloriam, majeſtatem & honorem adorationis ſive cultus non habere à ſe, ſed à Patre: & quidem χάριτι τοῦ θεοῦ, ſive per χάρισμα, id eſt, non per gratioſam propriè, ſed per liberam & liberalem donationem; honorem hunc cæpiſſe aliquando, & aliquando finem habiturum: quando, videlicet, regnum mediatorium ceſſabit. Sic de cultu Dei & Chriſti ſimpliciter ſentiunt, ſic loquuntur, & cum Scripturis loqui volunt Remonſtrantes: ſecuri quæſtionū iſtarum, quas in Scholis texunt nectuntq; otioſi Doctores; An cultus ille ſubſtantia idem ſit cum cultu Dei: an fundamentum iſtius cultus ſit natura Chriſti divina, an alia quædam dignitas, cuius etiam particeps eſt natura humana: Tum, an in perſonam terminetur quâ talem, an in perſonam, quatenus in ea eſt natura divina, & ſimilia. Has enim ſubtilitates, dicam, an vanitates? non tantùm non curant, ſed & oderunt,

ut in-

ut ingeniorum cruces; & quas, hypotheſes Scholarum fecerunt inexplicabiles ſimul atq; interminabiles. Si quis hoc calumniari velit, ut Socinianum, ille ſciat injuriam fieri Remonſtrantibus, &, ut ut ſit, calumniam iſtam non in Remonſtrantes, ſed in Scripturam ipſam redundare.

Huic cenſuræ in eadem ſectione adjungit aliam, quæ ejuſdem farinæ eſt. *Periculoſa, ait, eſt aſſerto iſta, qua Remonſtrantes aiunt, non neceſſario tenenda eſſe ea omnia, quæ ad divinam eſſentiam, & omnes operandi modos atq; operationum ſpecies, quacunq; tanden ratione, pertinent; Sed ea tantum, ſine quibus divina voluntas, in Scripturis patefacta, aut recte cognoſci, aut praſtari non poteſt.* Cur? *Sic videntur*, aut, *cum Vorſtio, nonnullas proprietates atq; actiones divinas, ex numero neceſſariarum excludere.* Sed videtur, ſolvitur per non videtur, &, fortaſſe, per non fortaſſè. Deinde ait, *Ignorare non poſſunt, mentem noſtram non minus, quoad natura & operum Dei cognitionem, quam voluntatem & affectus noſtros praceptorum Dei obſervatione imagini ipſius conformari debere.* At hoc eſt τὸ κρινόμενον. Quantum attinet *ea omnia, ad eſſentiam divinam & omnes operandi modos, atq; operationum ſpecies, quacunq; tandem (NB) ratione pertinent*, non, uti imperitè Cenſor ait, *quantum attinet ad id ut divina natura convenienter ſentiamus, prout ſe in verba ſuo declaravit*; Hoc enim planè eſt extra quæſtionis ſtatum, nec contradicit aſſertioni Remonſtrantium. Deinde, poſito quòd hic ſtatus eſſet quæſtionis, tamen eo ipſo, quòd Cenſor præcepta ad voluntatem & affectus tantùm refert, indicat non obſcure, cognitionem illam naturæ atq; operumDei ad præcepta iſta non pertinere, atq; idcircò, ſaltem ratione præceptorum, magis nos debere conformari imagini Dei, quo ad voluntatem & affectus, quàm quo ad mentem: Deniq;, cum cognitionem naturæ atq; operum, Dei in Theſibus ſuis, quæ in *Synopſi purioris ſc: Theologiæ* extant, cultui ſive pietati ſubordinatam eſſe dicat, ſatis indicat cognitionē illam propter cultum & pietatem neceſſariam eſſe, non contrà, ac proinde de cognitione dici non poſſe, quòd non minus ſit neceſſaria, quam pietas. Nam propter quod unumquodq; eſt tale, illud magis eſt tale: At propter cultum & pietatem cognitio naturæ & operum Dei neceſſaria eſt: Ergo. Sed obſervare hîc eſt in cenſura huius ſectionis, Cenſorem aliter multò hic, quàm in theſibus iſtis loqui. Nam cognitionem hîc non ſubordinat cultui, ſed coordinat, ſive conſociat, quia cognitionem & cultum vult eſſe duos fines medios, ſive conditiones prærequiſitas, ad vitam beatam conſequendam, &

Petitio principij in Cenſura oſtenditur.

ratio-

Inepta citatio loci Matth. v. 8 redarguitur.

rationem addit; *Interdum* enim in Scripturis *una ſub altera reciprocè ordinatur, cognitio veritatis ſub pietate. Ut* Tit. j. 1. *& pietas ſeu ſanctimonia ſub Dei viſione ſeu cognitione.* Matth. v. 8. *Beati mundi corde, quoniam Deum videbunt.* En mutatam orationem, & inſulſam mutationis cauſam, quia *pietas aliquando ſubordinatur viſioni ſeu cognitioni, ut* Matth. v. 8. quaſi videlicet viſio ſeu cognitio illa Dei, de quâ agitur, Matth. v. 8. ſit eadem illa cognitio, quam paulo ante, finem, medium, ſeu conditionem prærequiſitam vocavit, ad vitam beatam conſequendam. Pudet tam inconſideratæ interpretationis. Cognitio enim ſive viſio illa Dei, eſt ipſa vita beata, ad quam cognitio illa, de quâ hîc agimus prærequiritur; Eſt enim ratio propter quam Chriſtus beatos pronunciat mundos corde: Tum futurum tempus *videbunt Deum,* de alia ſeu viſione, ſeu cognitione, vid. illa, quæ præmij loco erit, Matthæum loqui, non obſcurè indicat. Sed clariùs multo mentem ſuam, ſive mutatam, ſive detectam propoſuit Cenſor, cum dixit, *Sacram Scripturam de utraq; illa Religionis parte ita loqui, ut cognitionem Dei Patris & Ieſu Chriſti cultui utriuſq;, tanquam cauſam proximo ſuo effectui ac fini præponat; ac Dei cognitionem, in vera fide conſiſtentem, Deo, per ſe, cultum vero per illam cognitionem Deo gratum, hominiq; ſalutarem eſſe.* Nam in hiſce verbis duo notatu digna ſunt. *Primum,* quod cognitionem non tantùm præponat cultui, ſed præferat, & quidem idcircò, quia cognitio cauſſa eſt pietatis, ità ut ejus vi pietas, tanquam proximus ejus effectus, neceſſariò exiſtat. *Secundum,* quòd cognitionem per ſe Deo gratam & homini ſalutarem eſſe dicat, cultum verò per accidens, ſeu per aliud, nempe per cognitionem. Quæ duo quorſum ſpectent haud difficile eſt colligere: Impietas aptiore velamine tegi non poterat. Neceſſitas præceptionis pietatis & bonorum operum iſtâ viâ ſimul ac ſemel eliditur: quin & pietas iſta ratione per accidēs grata eſſe dicitur Deo, & qui cognoſcit Deum, per ſe Deo gratus eſſe aſſeritur. Nec eſt quod obiicias Cenſorem ſub cognitione comprehendere fidem quando dicit *cognitionem in vera fide conſiſtentem, &c.* Hoc enim Cenſoris inſcitiam arguit, quia fides prima ac potiſſima pars eſt cultus divini, quatenus cultus à cognitione diſtinguitur, & fiducia, quæ forma Fidei eſt, non ad intellectum, ſed ad voluntatē pertinere diſertè à Cenſoribus his in ſynopſi ipſorum Diſput. xxxj. Theſ. xiv. dicitur.

Quod tandem in fine *Sectionis* huius ait Cenſor, *mirum ſibi ſuiſq; videri, quod Remonſtrantes tam audacter & confidenter definiant tot*

operandi

operandi modos divinos, atq; operationum ſpecies in capitibus de Providentia Dei, & de converſione hominis, cum tamen hic & alibi tot modos minime neceſſarios eſſe aſſerant; id neſcio, an admiratione, an riſu dignum ſit. Nam *Primo* aliud eſt definire modos varios, aliud aſſerere definitiones iſtas modorum eſſe cognitu neceſſarias ad ſalutẽ. Quæ vera eſſe creduntur, ea definiri poſſunt: At quæcunq; definiuntur ut vera, non ſtatim neceſſaria eſſe cognitu ad ſalutẽ dicuntur. Deinde dicit, *Remonſtrantes adſerere hic & alibi tot modos, quot definiunt de Providentia & de converſione hominis, non eſſe neceſſarios*. Ubi? Dicunt quidem omnia, quæ ad omnes operandi modos & operationum ſpecies, quacunque tandem ratione pertinent, non eſſe neceſſaria cognitu ad ſalutem: At omnes eos modos, quos recenſuerunt, non eſſe neceſſarios in tractatione quæſtionũ ad Providentiam pertinentium, nunquam dixerunt. Aliud eſt, modos eſſe neceſſarios ad pertractandam rem: Aliud, modorum iſtorum cognitionem eſſe neceſſariam cognitu ad ſalutem. Hæc Doctorem Academicum non vidiſſe, an non admiratione dignum eſt?

Sectione III. nulla cenſura, ſed iterum mera tantũ ſuſpicio continetur. *Hoc loco obiter*, ait, *naturam Dei ſpiritualem eſſe pronunciant, nullibi definientes an natura ipſius ſit mere ſpiritualis, adeoq; in æternum nobis inviſibilis*: Nempè omnia definienda ſunt apud hos Doctores, qui nihil ignorant, & minutiſſimas quaſq; controverſias acumine ſubtilitatum ſuarum ad unguem ſecãt. Nuſpiam conſiſtunt. Sequendum eſt, ſi purus haberi velis, & à ſuſpicione liber eſſe. Sequamur eos. Remonſtrantes quæſtionem iſtam, an Dei natura aliquando beatorum oculis viſibilis ſit futura, non tantùm non neceſſariã, ſed inutilem atq; ineptam eſſe crediderunt.

An eſſentia Dei oculis beatorum viſibilis ſit futura, non neceſſaria adeóq; inutilis quæſtio eſt.

Nam natura, ſive eſſentia Dei, etiamſi corporea eſſet, non tamen idcircò oculis corporis viſibilis eſſet, quantò minùs itaq; viſibilis eſt, quum ſit ſpiritualis? Nihil videtur aut videri poteſt oculis corporis, niſi per colorem aut lucem. Accidentia ſola oculis corporis videntur. Deinde, cùm de Viſione Dei beata loquatur Scriptura, tantùm abeſt ut Remonſtrantes credant eam de viſione illa, qua eſſentia divina oculis corporis videtur, ut ne quidem propriè ac ſolùm de viſione illa eam loqui credant, quæ cognitio intuitiva eſſentiæ divinæ à Scholaſticis & Monachis dici ſolet.

Scholaſticorũ aſſertio de eſſentiali beatitudine in cognitione eſſentiæ divinæ intuitiva ſine certo fundamento eſt.

Eſſentialem beatitudinem in eo non collocant, & diſputationes Scholaſticorum ea de re nullo certo fundamento, ſed ſola tantùm phraſi iſta, quã viſuri & cognituri Deum dicimur, præter phraſeos ipſius propriã & paſſivam ſignificationẽ, niti credunt.

Nam viſionem Dei, ſi phraſin conſideres ſignificare cognitionem eſſentiæ divinæ intuitivam, unde conſtat? dubium non eſt, quin cum Scriptura phraſi iſta, Deum videndi, utitur, per Synecdochen metaphoricam, glorioſam & familiarem cum Deo commorationem & converſationem intelligat, eique beatitudinem tribuat, quia ij, quibus ea concedenda aliquando eſt, tùm non tantum fruituri ſunt glorioſæ Dei majeſtatis præſentia, ſed & benevolæ ejus præſentiæ ſigna atq; effecta, tàm clarè, tàm jucundè, tàm familiariter percepturi ac ſenſuri ſunt, ac ſi oculis ſuis eſſentiam ipſius Dei totamque adeo Dei Majeſtatem viderent ac intuerentur. Qualis autem & quomodo iſta perceptio futura ſit, id credunt prorſus inexplicabile eſſe, atq; idcircò cum Apoſtolo dicunt, *τότε πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, τότε ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην*, id eſt, *tum facie ad faciem videbo*, & *cognoſcam eum, prout cognitus ero, vel prout cognoſcere factus fuero.*

Viſio Dei quid ſignificet in S. Scriptura.

Addit Cenſor, nihil etiam de *ſimplici natura* Dei docent: Quid mirum? de ea ne jota quidem in Scriptura eſt. Deinde diſputatio iſta tota metaphyſica eſt; de ipſo termino ſimplicitatis nondũ convenit inter Philoſophos. Rem verò quotuſquiſq; intelligit? Tota poenè metaphyſica proluendus eſt animus, antequam intelligas quid ſit compoſitio, tum an & quid ſit compoſitio ex eſſe & eſſentia, ex actu & potentia; an compoſitio hæc ſit vera compoſitio: An ſimplicitati Dei repugnet, ſi volitiones & actiones Dei liberæ ab eſſentia Dei dicantur diſtinctæ; quia inexplicabile videtur, quomodò, ſi diſtinctio nulla ſit, volitio Dei libera eſſe poſſit, imò quomodo volitio deſinere ac ceſſare poſſit, cùm eſſentia libera non ſit, ſed ſemper eadẽ prorſus maneat, nec deſinere unquam poſſit: Item, cum de Deo expreſſè dicatur, quòd juſtum quem amat, à juſticia ſua deficientem odio habeat & averſetur, quomodò amor iſte & odium ſubſequens amorem, reſpectu ejuſdem ſubjecti, ſit ipſa Dei eſſentia, quæ eadem ſemper manet, & quæ ſunt ejus commatis alia. Et quotuſquiſq; mortalium quæſtiones iſtas intelligit? habent ibi acutiſſima ingenia, in quo exerceant induſtriam ſuam. Et poſtquam id fecerunt, altercationes eorum aridiores ſunt arenâ. Crucem diceres eos ſibi ipſis fixiſſe, ex qua ſuſpenſi hęreant. Remonſtrantes itaq; earum deciſiones Doctoribus Academicis relinquunt, & iis omnibus, quibus libet in arido iſto pulvere luctari & ſe jugulare. Tertio, Et cur faciant aliter? ut intelligantur neceſſe non eſt, juxtà ipſum horum Cenſorum fundamentum, quod in Synopſi ſuæ Theologiæ purioris poſuerunt, Diſput. III. Theſ. xix. *Quicquid Scriptura non con-*

De ſimplicitate divinæ Naturæ.

Quæſtio hæc tota Metaphyſica eſt.

Ezech. 18. 24. 33. 11.

Quæſtionem hanc non eſſe ſcitu neceſſariam, ex ipſo Cenſoris Fundamento ſive axiomate evincitur.

non continetur, quamvis ſimpliciter ab eâ non diſſentiat, non eſt neceſſarium ad ſalutem dogma. Tale eſt hoc quæſitum de ſimplicitate naturæ divinæ: Quare mirum meritò videri debet, quod Cenſor hic eouſq; progrediatur, ut ejus deciſionem cognitu neceſſariam eſſe ſtatuat: Nam certum eſt, deciſionem hanc non contineri Scripturâ. Rationes, quas allegat, neutiquam iſti neceſſitati probandæ ſerviunt.

Rationes Cenſoris hujus contrariæ & præcedenti Fundamento repugnantes examinantur.

Prima ratio.

Nonne, inquit, ad unitatem *naturæ divinæ tribus perſonis, Patri, Filio, & Spiritui S. communis, plenè intelligendam neceſſaria eſt ſimplicitatis ipſius cognitio, per quam eum omnis compoſitionis & diviſionis expertem eſſe novimus?* At, mi Cenſor, hoc eſt idem illud quod quæritur; An videlicet naturæ divinæ unitas plenè percipi non poſſit, niſi ei tribuatur omnimoda ejuſmodi ſimplicitas, ita ut volitiones ejus liberæ, ſint ipſa ejus eſſentia. Naturam enim divinam unam eſſe, apud omnes in confeſſo eſt. Simplicitatem autem omnimodam, ex: g:, quâ dicitur liberum velle Dei, eſſe ipſam eſſentiam divinam, unitati iſti repugnare, probandum erat. Et quomodo hoc fiet, niſi definitio unitatis certa & extra controverſiam prius ponatur? At hic acumine toto Metaphyſico opus eſt. Tùm, omnimodam ſimplicitatem non eſſe neceſſariam ad hoc, ut aliquid unum & pluribus non tantū perſonis, quæ ab eſſentia non niſi ratione differunt, ſed etiam rebus partibuſq; realiter ab ipſa & inter ſe diſtinctis commune ſit, ſola animæ natura indicat, quæ, etiamſi ſimplex non eſt, una tamen eſſe, & tota in tota, & tota in qualibet parte corporis eſſe creditur.

Secunda ratio.

Secunda ratio Cenſoris hæc eſt; *Nonne ad identitatem Dei, & attributorum ejus eſſentialium percipiendam neceſſaria quoq; eſt doctrina de ipſius ſimplicitate, ex qua in Deo non eſſe res, aut qualitates ab ejus eſſentia diverſas cognoſcimus?* Enervis argumentatio. Nam eſto, doctrina de ſimplicitate Dei ſit neceſſaria ad identitatem Dei & attributorum ejus eſſentialium percipiendam. Ergo doctrina de Dei ſimplicitate eſt talis doctrina, qua omni modo aût ſic ſimplex eſſe dicitur Deus, ut non tantùm attributa ejus eſſentialia cum eſſentia ejus unum ſint, quod nemo Remonſtrantium unquam negare ſuſtinuit, ſed ut, ex: g: volitiones ipſius liberæ ſint unum idemq; cum ipſius eſſentia, imò non niſi ipſiſſima ejus eſſentia. Quæ ratio? Hoc autem concludendum erat: quia idcircò dicit Remonſtrantes non docuiſſe de ſimplici Dei natura, ne D. Vorſtio ſe opponerent Deo naturam ex ſubjecto & accidentibus, id eſt, ex eſſentia & volitionibus liberis compoſitam affingenti: Deinde tantùm ab eſt ut doctrinam de eſſentiæ & volitionum liberarum in Deo unitate neceſſa-

riam eſſe concludere poſſit Cenſor, ut doctrinam de omnimoda identitate divinæ eſſentiæ & attributorum ejus eſſentialium præciſè cognitu ad ſalutem neceſſariam eſſe, non permittat κριτήριον Cenſorum ad quod dijudicari volunt, non an dogma aliquod neceſſariam ſit, hoc enim nuſpiam tentant, ſed an dogma aliquod ſit non neceſſarium; cuius ſupra mentionem fecimus. Tertia ratio digna eſt quæ exſibiletur: ne ſpeciem quidem conſequentiæ habet.

De Æternitate Dei.

Sectione VI. & VII. de Æternitate Dei rectè & apertè loqui Remonſtrantes ait Cenſor. Euge! ſemel benè loquuntur Remonſtrantes. Mirum quod hic de Metaphyſica æternitatis definitione, quęſtionem non moverit, & Socinianiſmi aliquod veſtigium non olfecerit.

De Dei immenſitate.

De Dei infinitudine & immenſitate loquuntur, inquit, *obliquè & ambiguè, cum aiunt, Deum in omnibus ubiq; locis præſentē adeſſe modo generali & incomprehenſibili; non definientes, an ubiq; locorum, tàm in terra quàm in cœlo, atq; etiam extra illa, atq; omnia locorum ſpatia ſit, ſecundum ſuam eſſentiam.* Mirè ſuſpicax eſt huius Cenſoris animus. Nulla ferè Sectio eſt, quæ juſtam cenſuram habere dici poteſt. Suſpiciones utramq; paginam faciunt. Contemni poſſent, & fortè deberent. Quis enim non nauſeet ad tot purulentas ſuſpiciones? Sed oſtendenda eſt Cenſori ſua in diſputando imperitia, & in ſuſpicando Κακοζηλία. *obliquè* inquit, *& ambiguè loquuntur.* Nempe, quia non ex præſcripto & ad formulam loquuntur. Nam, ſi idcircò obliquè & ambiguè loquuntur, quia non definiunt in terminis quod Deus *ſecundum eſſentiam ſuā* ſit tùm in terra & cælo, tùm extra illa, atq; omnia locorum ſpatia, obliquè etiam & abiguè loqui Scripturam dicatur neceſſe eſt, illa enim ſemper loquitur, uti Remonſtrantes loquuntur, & nunquā uti Cenſor hic Remonſtrantes loqui vult. Nec enim uſpiam in Scripturis legitur Deum *ſecundum eſſentiam* ſuam ubiq; eſſe, nedum Deum ſecundum eſſentiam ſuam eſſe extra cælum & terram in ſpatiis omnibus, etiam imaginariis. Remonſtrantes cum Scriptura & ad Scripturæ formulam, divinam omnipræſentiam agnoverunt, modum præſentiæ, utpote ſibi incomprehenſibilem, & in Scriptura non expreſſum, definire non fuerunt auſi, rati ſufficere, ſi intra Scripturæ locutionem ſtarent, & ab intricatis Scholarum litibus, de hoc præſentiæ modo in totum abſtinerent, aut profeſſione ignorantiæ ſeſe ſubducerent. Nec mirum: utq; adeò involuta & implicata eſt reddita lis hæc, ut vix quiſquam ſanus homo ſub ſole ſit, qui poſtquam omnia ad eam pertinentia accerimè excuſſit,

Remonſtrantes quanquā non negat Deum ſecundum eſſentiam ſuam ubiq; eſſe, tamen cum S. Scriptura loqui maluerūt, quæ modum divinæ præſentiæ nuſpiam definit.

excuſſit, ita ut nihil ad deciſionem faciendam reliquum feciſſe videatur, tandem tamen fateri non debeat ſibi deveniendum eſſe ad ingenuam iſtam voculam, *Neſcio*. Evaneſcit in concipiendo, nedum in ratiocinando mens, & gurgite difficultatum abſorberi ſe ſentit, ubi in quæſtionis iſtius adyta penetrare incipit. Et bone Deus! quis atopicam & atomicam iſtam eſſentiæ divinæ & perſonarum trium divinarum præſentiam, non dico tantùm in cælo & terra, in cloacis, in Idolis foediſſimis, in diabolis, in inferno ipſo, ſed extra cælum & terram in ſpatiis etiam imaginarijs, quæ non conſtat uſpiã eſſe, & quæ fingi neceſſe eſt, & ficta quid ſint, intelligi non poteſt, ſic comprehendit, ut non hæreat, non ſtupeat, non tremat, non horreat? Quis iſta, cùm dicit, intelligit? Ab iſtis ſanè facilis prolapſus eſt in Atheiſmum. Nam juxta illam Theſin, ſequitur hoc axioma: Quicquid eſt, id eſt Deus & eſſentia divina: Si quid aliud ſtatuitur, quod Deus non eſt, atomica Dei præſentia laborat. Quod ſi qui tamen ſunt, qui aliter cenſent, aut tàm firmo judicio, ut difficultates has omnes poſſint ſuperare, fruantur judicio ſuo. Remonſtrantes deciſionem illam ſuam eſſe nolunt, aut ſaltẽ eam neceſſariam eſſe non credunt, vel hoc uno argumento adducti, quod Scriptura eam nuſpiam faciat, idcircò malunt Deo eam relinquere, & futuro iſti ſeculo, in quo videbunt Deum, ſicuti eſt. Neſcire liceat, quæ non niſi periculoſè creduntur. Et cum ſumma ſubtilitate diſceptantur.

Sectio octava primam habet Cenſuram, ſed infelicem valdè, itaq; inſcitam. *Quanquam*, ait Cenſor, *Remonſtrantes hic quoq; eventa poſſibilia nominant, in eo tamen prævaricantur, quod contingentia ſilentio prætermittunt, vel potius diſertè non recenſent.* Nam I. certum eſt, Cenſorem hunc, alioſq;, ſi conſentaneè principiis ſuis loqui velint, contingentia nulla, quæ verè contingentia ſunt, uti, ex:g: libera, agnoſcere. II. Certũ eſt eos credere contingentia, quà talia, præciſè ſumta, non cognoſcibilia, ac proinde inter objecta divinæ omniſcientiæ referenda non eſſe. Contingentia nulla, quæ quidem verè contingentia ſunt, non agnoſcunt, quia libertatem voluntatis veram, quæ in indifferentia activa ſita eſt, quæ, poſitis omnibus ad agendum requiſitis, poteſt agere & non agere, vel hoc aut illud agere, funditus tollunt, & lubentiam ſive ſpontaneitatẽ conjunctam cum judicio, ipſam veram libertatem eſſe volunt, uti ſuo loco demonſtrabitur. Spontaneum autem iſtud tantùm abeſt, ut inter contingentia cenſeri debeat, ut ſemper ſummè ſit neceſſarium. Contingentia verò, qua talia, non eſſe ſcibila ſtatuunt in terminis. Vide quid diſertis

De Scientia rerum contingentium.

Cenſores ipſos nulla verè contingentia agnoſcere & vere contingentia, qua talia, non eſſe cognoſcibilia ſtatuere, prolixe demonſtratur.

Ioannes Camero.

verbis ea de re ſcripſerit *Johannes Camero Profeſſor Theologiæ* in reſponſione ſua ad libellum, cui titulus eſt, *Epiſtola viri Docti, &c.* quam Cenſores ipſi aliiq; judicio ſuo approbarunt & dignam judicarunt, quæ in lucem mitteretur, uti ex Epiſtolis Feſti Hommij, aliorumq; ei præfixis liquet. Verba ejus hæc ſunt: *Non potuit Deus divinare, quorſum hominis primi voluntas libera ſeſe inclinaret, priuſquam ipſa ſeſe inclinavit in alterutram partem. Vin id demonſtrem? Qualis eſt res, talis eſt rei ſcientia. At hæc inclinatio in ſua cauſa incerta fuit, quæ ἀδιάφορος indifferens (ut ita dicam) erat in utramvis partem. Ergo in ſua cauſa certò id ſciri non potuit.* Sed, quid ego novitium & nuperum hunc Scriptorem allego? *Calvinus* ipſe Inſtitut. ſuarum lib. iij. cap. xxj. diſertè ita loquitur: *Decretum quidem horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præſciverit Deus, quem exitum habiturus eſſet homo, antequam ipſum conderet, & IDEO præſciverit, quia decreto ſuo ſic ordinaverat.* Loquitur autem de decreto propriè dicto, quia addit; *fatemur factum fuiſſe Dei conſilio ac voluntate, ut Adamus lapſus ſit.* Et, ne longè abeamus, Cenſor hic in eandem ſententiam, & ad Calvini formulam, hoc ipſo in loco ſcripſit; *Contingentia ex ſcientia determinata ſeu viſionis cognoſcit Deus, ſub ratione præviſæ* (ineptè hæc vox *præviſæ* inſeritur) *exiſtentiæ, tanquam certò futura, quia Deus, ut ea aliquando fiant, ab æterno ordinavit.* Contingentia itaq;, qua talia, juxta Cenſorem hunc, non cognoſcit Deus, nec cognoſcere poteſt aliter, quàm cognoſcere eum dicit poſſibilia, videlicet ſcientiâ indeterminatâ ſeu ſimplicis intelligentiæ, ſub ratione poſſibilis tantùm exiſtentiæ, propterea, quod Deus, ut ea aliquando fiant, non decreverit: ut enim futura ſunt, cognoſcere non poteſt ſcientia determinata, niſi in decreto & ordinatione, ut aliquando fiant: At contingentia, ut futura ex decreto, non ſunt contingentia, ſed neceſſaria: aut, ſi contingentia ſunt, & contingentia ea eſſe vult Cenſor, eadem etiam comprehenſa fuiſſe à Remonſtrantibus ſub vocabulo, Futurorum, cur non credidit? Si eos determinationem huiuſmodi divinam non agnoſcere dicat Cenſor, tum neceſſe eſt, ut fateatur eos idcirco eam non agnoſcere, quòd alioquin ſecuturũ ſit, mala etiam à Deo non cognoſci, niſi quia & quatenus determinationi iſti divinæ ſubiacent. Mala itaq; à Deo, ea determinante erunt, & ut ſic determinata à Deo cognoſcentur: ut contingentia itaq; non cognoſcentur, nec cognoſci à Deo poterunt: quod tamen illud ipſum eſt, quod Cenſor hic in Remonſtrantium declaratione carpit, Sed ut nos eum hac ratione premamus non eſt neceſſe:

Calvinus.

Cenſor ipſe hic fatetur contingentia qua talia non ſciri à Deò.

Remonſtrantes vere con-

Contingentia agnoſcere oſtenditur.

neceſſe : Certum eſt, quod Remonſtrantes attinet, eos contingentiam & libertatem, quæ vera & ſola contingentia iſta eſt, quæ hic conſideranda venit, & à lubentia ac ſpontaneitate Cenſorum toto cælo diſtat, agnoſcere. Deinde, certum eſt, eos Prædeſtinationem ex præviſa fide & fidei perſeverantia, nullo interveniente abſoluto decreto aut ordinatione de fide iſta per vim irreſiſtibilem efficienda, paſſim urgere. Quid inde concludatur nemo nõ videt. Quæ ex Theſibus Epiſcopij citantur, ea iſtis non repugnant. Etſi enim verbo *videtur* in Theſibus ſuis Epiſcopius utatur, tamen, cùm dicit paſſim in Scripturis ſcientiam contingentium tribui videri Deo, non obſcurè indicat, ſe in eam ſententiam maximè propendere : Interim quod diſquiri permiſerit, an neceſſarium ſcitu ſit ad hoc, ut Deus colatur, ſcientiam iſtam Deo competere, in eo eum & rectè & prudenter feciſſe, cur dubitetur? Qui diſquiri & examinari aliquid permittit, is, etiamſi ſignificare videatur rationes ex utraq; parte eſſe, quæ probabiles ſunt & veriſimiles, tamen ſententiam ſuam nondum interponit. Quare, quid de ea ipſa re ſtatuerit Epiſcopius, colligi ex verbis iſtis non poteſt. Cenſura itaq; hæc tota nil iterum niſi mera & inepta conjectura ac ſuſpicio eſt.

Quæ *Sectione IX.* cenſentur, ea huc propriè non pertinent, & ſuis ſingula locis, ubi de voluntatis libertate, de providentia Dei & Vocatione hominum ad ſalutem agetur, expendenda venient. Breviter itaq; tantùm perſtringam, quæ hic Cenſor carpit. *Vitioſa*, inquit, *eſt definitio liberrimæ voluntatis Dei, qua Remonſtrantes aſſerunt Deum non intrinſeca naturæ ſuæ neceſſitate determinari aut ad volendum bona; aut ad nolendum vel permittendum mala, quæ extra ipſum ſunt ac fiunt, &c.* Ratio eſt, *Quia duo, quæ ſimul in Deo ſunt atq; amice inter ſe conſpirant, tanquam contraria ἀσύστατα inter ſe opponunt, nimirum intrinſecam ipſius naturæ neceſſitatem, & voluntatis ad ea, quæ extra ipſum ſunt aut fiunt, libertatem.* Valdè crudè atq; inſcitè hæc dicuntur. Nam Remonſtrantes non negant naturæ neceſſitatem in Deo eſſe, & ſimul etiam libertatem voluntatis, nec ea tanquam contraria *ἀσύστατα* cenſent, quaſi ſimul in Deo eſſe non poſſint, aut quaſi ita ſint oppoſita, ut eidem ſubjecto ſimul in eſſe nequeant; Nugæ : Tantùm dicunt, volitiones Dei liberas ex naturæ divinæ neceſſitate non fluere., ac proinde etiam non produci à voluntate, ut voluntas natura eſt, ſed a voluntate, ut eſt potentia activa indifferens ad hoc aut illud volendum, vel ſimpliciter ad volendum aut non volendum, ſive, ut *Thomas Aquinas* loquitur, ut eſt *principium electionis*. Nam alioquin

De libertate divinæ voluntatis.

quin volitiones eſſent ſimul neceſſariæ & liberæ, quod contradictionem implicare manifeſtum eſt. Quæ enim neceſſaria ſunt, ea non poſſunt non eſſe: Quæ libera ſunt, ea poſſunt non eſſe, quia libertas ſpecies contingentiæ eſt. Poſſe autem non eſſe, & non poſſe non eſſe, contradictoria ſunt & infinitè inter ſe diſtant. *At neceſſitas naturæ in Deo eſt*, inquit Cenſor, *quatenus ipſe alius eſſe non poteſt, quam in ſe eſt, neceſſario ſc: atq; immutabiliter ſapiens, bonus & juſtus. Quando igitur ei lubet aliquid velle præter ſe, & aliquid ex ſe agere, illud naturaliter non poteſt quam ſuæ naturæ perfectiſſimæ congruenter velle & facere.* Eſto: ſi modò ſuperlativæ iſtæ affirmationes poſitivo ſenſu accipiantur. *Hæc libertas quoq; in Deo eſt*, inquit, *quatenus multa bona, quæ extra ipſum ſunt, poteſt aliter velle & agere, quam vult & facit.* Atqui hæc libertas, non eſt niſi libertas contrarietatis, quam vocant, & neceſſitati naturali hactenus opponitur etiam, quod Deus, etiamſi naturâ ſuâ ſit determinatus ad volendum quod rectũ eſt, non tamen determinatus ſit ad hoc aut illud rectum volendum: Sed de libertate contradictionis potiſſimum quæritur, An Deus ad ſimpliciter volendum extra ſe per intrinſecam naturæ ſuæ neceſſitatem determinetur, ita ut non poſſit non volitionem hanc aut illam extra ſe habere ex: gr: creare mundum, remittere peccatum, ſatisfactionem poſtulare, &c. ſive, an Deus poſſit non velle, id eſt, ſuperſedere à volendo extra ſe id, quod ſi vellet, ſine dubio ſapienter, juſtè ac rectè vellet. Itaq; non quæritur, utrum Deus id omne, quod vult extra ſe, ſapienter, juſtè ac rectè ſemper velit, nedum, an inter ea, quæ recta & juſta ſunt, hoc aut illud velle poſſit; ſed an Deus ad volendum quicquam extra ſe, per ſapientiam, juſtitiam & rectitudinem ſuam naturalem ita determinetur, ut non poſſit non velle: Sive, an volitio, qua Deus extra ſe aliquid vult, talis ſit volitio, quæ ex intrinſeca naturæ divinæ neceſſitate fluit, ut Deus eam non poſſit potueritve non habere. A vero itaq; controverſiæ ſtatu aberravit Cenſor: Sed elenchi ignoratio familiare eſt huius Cenſoris vitium. Idem apparet in cenſura ſequente. Ex eo enim, quod Remonſtrantes dixerant Deum bona quidem omnia ita velle, ut ea etiam approbet & procuret, quædam etiam jubeat, ſuadeat, optet, deſideret, & ſuo ſemper modo efficiat; colligit eos eo ipſo aſſerere, *unicum tantum agendi modum, eumq; perpetuum, in Deo bona opera præcipiendi eſſe, nimirum moralem ſeu ſuaſorium.* Atqui Remonſtrantes non dicunt, Deum bona omnia ſuadendo, jubendo, optando, ſemper efficere, ſed quædam bona ſuadere, optare, deſiderare, & ſuo ſemper modo efficere.

Ignoratio Elenchi familiare Cenſoris huius vitium eſt.

cere. Aliud autem eſt ſuadere, optare, & ſuo ſemper modo efficere aliud non niſi ſuadendo efficere. Et quis eſt adeò rerum ſacrarum ignarus, ut dicere audeat Deum non niſi unico agendi modo eoq; perpetuo uti, videlicet ſuaſorio ſeu morali? Ne Pelagius quidem id dixit, ut Auguſtinus ipſe fatetur lib. 1. de Grat. Chriſt. cap. 7. *Pelagius*, inquit, *adjutorium Dei multipliciter inſinuandum putavit, commemorando revelationem & doctrinam, & oculorum cordis apertionem, & demonſtrationẽ futurorum, & apertionem Diabolicarum inſidiarum, & multiformem & ineffabilem doni gratiæ cæleſtis illuminationem* (NB) *ad hoc utiq; ut divina præcepta & promiſſa diſcamus.* Remonſtrantes verò directè & diſertè etiam id negare conſtat ex Actis & ſcriptis eorum Synodalibus. Vide in Declaratione ſententiæ eorum circa articulum iij. & iv. pag. 60. *Regeret*, inquiunt, *fortaſſe quiſpiam, ex hac noſtra deductione concludi poſſe à nobis aliam gratiam non ſtatui, quam moralem: Sed reſpondemus, neutiquam rectè concludi. Potentiam enim credendi conferri dicimus per irreſiſtibilem gratiam, &c.* Videatur huius etiam ipſius Confeſſionis ipſorum cap. xvij. diſtinct. 1. & 2. Quando verò Remonſtrantes in Declaratione ſua hoc in loco dixerunt *Deum ſuo ſemper modo efficere bona*, non id voluerunt, quaſi Deus non niſi ſuadendo efficiat bona, quæ jubet: Sed tantum, quod Deo verè tribuatur, quod bona efficiat, etiam quatenus illa jubet, optat ac deſiderat, vel potius, quando bona iſta non tantùm optat ac deſiderat, ſed ſuo ſemper modo etiam ut effectum ſortiantur, operam dat. Quis autem ille modus ſit non exponunt. Et hoc quidem idcirco addiderunt, ut contradiſtinguerent voluntatem hanc Dei, à voluntate Dei, qua circa mala verſatur. Hâc enim Deũ mala nõ velle ſignificant, ut videlicet ea vel procuret, vel approbet, vel jubeat, vel ſuadeat, vel deſideret, vel ſuo modo efficiat. Atq; hæc quidẽ ita dicta ſunto, non quod exiſtimem idcircò Cenſura dignam futuram fuiſſe Declarationem, etiamſi haberet Deum non niſi morali ſuaſione (ſuppoſita tantùm potentiæ gratioſa conceſſione) uti circa eos, quos credere & reſipiſcere jubet: nihil minus. Iſtud enim certiſſimũ eſt. Nec jubendum eſt quod efficitur; nec efficiendum quod jubetur. Stultè jubet & vult ab alio fieri aliquid, qui idipſum, quod jubet, in eo efficere vult, efficitq; ea vi, cui reluctari non eſt in poteſtate ejus, cui jubet, ut poſtea ſuo loco videbimus: Sed ut paralogiſmos huius Cenſoris tantùm ob oculos poneremus: Rariſſimè enim ſic diſputat, ut non præter caſam, quòd dicitur, currat. Sectione ſequente, quod à Remonſtrantibus dictum fuerat, *Deum*, videlicet, *mala culpæ ſive*

Quo ſenſu Remonſtrantium declaratio adſerat Deum ſuo ſemper modo bona efficere.

peccata velle permittere, ac proinde volentem permittere, non quod ea fieri à nobis velit, aut, ut fiant, efficaciter ordinet vel decernat, hoc, inquam, cenſet tanquam ambiguè dictum: Quo circa eos *iterum interrogare cogimur*, inquit, *quo ſenſu dicant, poſtquam de permiſſione Dei & voluntate permittendi peccata egerunt, Deum non velle ea à nobis fieri?* Audiamus diſtinctum & acutum interrogatorem. *Si Remonſtrantes hoc dicant reſpectu voluntatis Dei præceptivæ & approbativæ in verbo ipſius revelata, idem bis dicunt.* Nugæ. Quis adeò excors, qui iſtam periodum ſic intelligat? *Sin autem*, inquit, *reſpectu voluntatis Dei permittentis hoc dicant, ſibi contra dicunt*; Cur? *Nam ſi Deus*, inquit, *vult peccata permittere, eaq; volens, ut aiunt, permittit peccata, certè voluntate permiſſiva ab aliis fieri vult.* Quàm ſordidè! quàm imperitè! Permittere velle peccata, non eſt velle ea fieri, ſed tantùm velle permiſſionem, qua poſita, peccata fieri poſſunt, aut non fieri. Permiſſio non dicit voluntatem futuritionis, nec ſupponit futuritionem peccatorum, ut Calviniani affirmant; ſed tantùm dicit id, quod neceſſariò præcedere debet, ut peccatum fieri poſſit. Volitio futuritionis, affirmationem notat: Volitio permiſſionis, negationem. Permittere enim aliud nihil eſt, quàm nolle impedire, quominus peccatum fiat, aut fieri poſſit, ſive futurum ſit, ſive non futurum: Poſita enim permiſſione divina, non ſequitur idcircò peccatum futurum: imò fieri poteſt, ut tamen peccatum non ſequatur, ſive ut non fiat: Sed hoc non vidit bonus Cenſor. Permiſſionem enim Dei aliam non eſſe ſibi perſuadet, quàm divinæ voluntatis remiſſionem, qua poſita, fieri non poteſt quin peccatum fiat: quod arcanum Calvinianæ impietatis eſt. Nam ſic peccata omnia in Deum unum ac propriè tranſcribi neceſſe eſt: Sic ſtatuitur Adamus non potuiſſe non peccare: Sic reprobatio non circa lapſum, ſed circa integrum hominem abſoluta voluntate facta ſtatuatur neceſſe eſt, aliaq; ejus generis horrenda. Huiuſmodi verò permiſſionem à Cenſore hoc loco intelligi ex ſecundo quæſito liquet: cùm interrogat, *quid ſibi velint Remonſtrantes per vocem Efficaciter, cùm negant Deum efficaciter, ordinare aut decernere ut peccata fiant?* Nam ſatis indicat ſe, ſi voce *efficacitatis* intelligatur poſitiva aliqua & externa efficientia, concedere quidem iſto ſenſu, Deum non ordinare aut decernere ut peccata fiant: Sed ſi intelligatur negatio efficientiæ ad peccata impedienda ſufficientis, quæ etiam efficacitas vocari poteſt, nullo ſe modo id concedere. Permiſſio enim divina ipſi eſt talis negatio, qua poſita, peccata fieri neceſſe eſt. Sed libet hic ignorantiam Cenſoris clarius

Velle permittere peccata quid ſit.

Permiſſio quid Cenſoribus ſit.

rius paulum detegere. *Si intelligunt*, inquit, *Remonſtrantes Deum non decernere nec ordinare peccatorum permiſſionem actu interno voluntatis conſulta, certoq́ conſilio determinata, qui apud Deum ipſum ſit efficax, nos Vorſtium ipſis opponimus.* Magnum profectò acumen Cenſoris huius! Quaſi voluntas permittendi aliud quid eſſe poſſit, aut quiſquam tàm ſit fatuus, ut quum voluntatem & decretum permittendi dicit aut concipit, aliud quod intelligere aut concipere cum ratione poſſit. *At ſi*, inquit, *actum voluntatis Dei externum, ſeu executionem intelligunt, qua peccata permittit, non eſſe efficacem apud homines peccatum committentes, id certo reſpectu concedi poteſt, quatenus actus iſte externus ſeu executio decreti permiſſivi, eſt nuda Dei permiſſio; nihilq́ aliud, quàm actionis negatio aut omiſſio.* Quis, bone Deus! Cenſorem hunc deliberata mente hæc ſcripſiſſe credat? Actionis negationem, ſive non impeditionem, quæ non poteſt non eſſe actio Dei interna, vocat externum voluntatis Dei actum, ſeu executionem decreti permiſſivi: Non agere velle itaque, ſive perſtare in volendo non agere, eſt externè agere: continuare decretum permiſſivum eſt executio decreti permiſſivi ſive actus voluntatis Dei externus. Pudet equidem tam inepti diſtinctoris. Quid ſi per Permiſſionem intellexiſſet Cenſor actualem divinæ gratiæ ſubtractionem, uti non pauci inter Calviniſtas intelligere ſe profitentur, conſequenter locutus fuiſſet, & ſpeciem haberet diſtinctio: Sed quia nil niſi meram actionis divinæ negationem ſe intelligere affirmat, vanitate ipſa vanior eſt ejus diſtinctio. Deinde, iſta ipſa negatio actionis ſive non impeditio peccati, non eſt efficax, inquit, *certo reſpectu*. Nota; certo inquit reſpectu: Nimirum (ô acumen!) reſpectu talis phyſicæ efficaciæ, quæ poſitivam efficientiam ſive ſubtractionem notat. *Sed quoniam*, inquit, *iſta Dei permiſſio ſemper cum actus vitioſi, tam interni, quàm externi, moderatione conjuncta eſt, ideo à quibuſdam ex noſtris Theologis rectè efficax permiſſio appellatur.* Quam timidè! quàm ineptè! Pudet Cenſorem ſuæ ſententiæ. Moderatio enim illa Dei quid eſt? an eſt actus Dei internus an externus? Si externus, an negatio actionis, an poſitiva actio? Si negatio, tum bis idem dicit Cenſor. Si poſitiva actio, tum permiſſio, vel eſt phyſica efficientia, quam tamen hic excludit, vel ſaltem per efficientiam externam permiſſioni conjunctam, permiſſionem efficacem fieri, dicat neceſſe eſt. Et ſic efficacia non tribuenda eſt permiſſioni ut tali, ſed efficientiæ poſitivæ, quæ permiſſioni conjuncta eſt: Unde conſequetur tandem ſi efficientia talis divina verſatur circa omnē actum

Ridicula Cenſura.

vitioſum, tàm internum quàm externum, Deum per poſitivã actionem peccatorum omnium, verum, proprium ac ſolum Authorem eſſe. Conſequentia patet ex terminis. En, ut ſuo ſe gladio jugulavit Cenſor, & dum Remonſtrantes taxaturum ſe credidit, arcanum impiæ doctrinæ ſuæ, diſtinctionis huius ſuæ ſubtilitate, velut clavo, aperuit.

An Deus neceſſario punire teneatur peccatorem.

Sectionis XI. Cenſura prima indigna eſt ſerio reſponſo. Nam ſtatuere juſtitiã Dei vindicatricẽ ſic eſſe Deo eſſentialẽ, ut Deus vi ejus obligetur & neceſſitetur ad puniendum peccata, ineptiſſimum & Deo indigniſſimum eſſe, non tantùm rationes complures, ſed etiam iſta omnia loca probant, quibus Deus miſericors, tardus ad iram, clemens, remittere peccata, transgreſſionum non velle recordari, dicitur &c. Et fatentur id non pauci Reformati Theologi, ut mirum meritò videri debeat, quod hoc etiam Cenſuræ ſuæ caput fecerint Cenſores. Piſcator ipſe, nuper admodum publicè & ingenuè profiteri non erubuit, ſe quanquam aliter crediſſet, jam tamen rationibus D. Vorſtij propius expenſis, in ipſius ſententiã conceſſiſſe. Secunda ejuſdem ſectionis Cenſura acris quidem eſt, ſed admodũ inſcita, dicam, an ridicula? Dixerant Remonſtrantes, Deum in omnibus operibus & judicijs ſuis (imprimis autem in præmiis diſtribuendis & pænis infligendis) rectitudinem & juſtitiam, qua ſuum cuiq; tribuitur, ſemper exactè ſervare, & jus æquiſſimum exercere. *Huic aſſertioni*, inquit, Cenſor, *repugnat tota Euangelij doctrina, quæ teſtatur Deum electorum ſuorum fidem, eorumq́; opera coronaturum dono gratuito vitæ æternæ, Matth. xxv. 34.* Quis non miretur audaciam Cenſoris huius, & collectionem ejus tam futilem admiretur? *Tota*, inquit, *Euangelij doctrinã repugnat iſti aſſertioni*, & unũ tantùm locum Matthei allegat, ubi ne quidem dicitur id, quod ibi dici ait. Tum, certum & clarum eſt, Scripturam aſſerere non uno in loco vitæ æternæ donationem ex juſtitia futuram, uti diſertè videre eſt. 2. Tim. iv. 8. ubi Deus, ut *judex juſtus daturus* dicitur *coronam juſtitiæ omnibus, qui expetiverint illuſtrem ipſius adventum.* Et ad Hebr. vi. 10. *Non eſt injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & laborioſæ caritatis veſtræ, &c.* Et 2. Theſſ. 1. 6. *juſtum eſt apud Deum, viciſſim reddere iis, qui vos affligunt, afflictionem: Vobis verò, qui premimini, relaxationem nobiſcum, dum patefiet Dominus ipſe de cælo, cum Angelis potentiæ ſuæ, &c.* Vide Rom. ij. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 1. Joh. 1. 9. Conſequentiam ſive collectionem quis admittat? Ex gratia coronabit Deus opera noſtra vita æterna: Ergo vitæ æternæ diſtributio

Datio vitæ æternæ a Deo promiſſæ, actus juſtitiæ diſtributivæ merito vocatur.

non

non ſiet ſecundum juſtitiam diſtributivam. Aliud enim eſt vitæ æternæ præmiū promittere, aliud præmium promiſſum diſtribuere: Promiſſio purè putè gratuita eſt: Diſtribuere, poſt promiſſionem factam, ſuum cuiq; præmium, pro ratione præſtitæ conditionis ad præmium conſequendum requiſitæ, juſtitiæ actus eſt, tum reſpectu ejus, qui promiſit, tum reſpectu eorum, quibus promiſſio facta eſt: Reſpectu ejus qui promiſit, quia verbo ſuo promiſſorio, licet gratioſo, ſe obligavit alteri, & promittendo jus alteri in ſe dedit. Ex promiſſo enim naſcitur obligatio, & quidem talis, ut promiſſor promiſſum bonum ſibi retinere, aut diminuere ex eo non poſſit, ſine injuria ejus, cui promiſit. Reſpectu eorum, quibus promiſſio facta eſt, quia juſtum eſt, ut jure ſuo, eo quod in ipſos tranſlatum eſt, utantur. Promiſſa enim res non amplius eſt promittentis, ſed ejus, ad quem promiſſio pertinet: Nec refert an res promiſſa ſit proportionata labori ejus, cui promiſſio ſub conditione facta eſt, an non: Id enim non ad diſtributionem, ſed ad promiſſionē conſiderandum venit. Quod verò dicit Cenſor, *Ergo vita aterna eſt ſtipendium potius ac pretium debitum, quàm donum gratuitum*, nimis eſt futile. Debitum enim ex promiſſo impromerito & gratioſum donum non repugnant, imò eo ipſo, quia aliquid eſt debitum ex promiſſo libero & liberali, adeoq; purè putè gratioſo, gratioſum donum eſt & manet. Quod verò ex promiſſo debetur alicui, id juſtum ſanè eſt ut ei detur, quia juſtitiæ eſt ſuum cuiq; dare. Quod autē mihi debetur, id meum eſt, quocunq; tandem modo debeatur & qualecunq; tandem ſit. Verum quidem eſt Apoſtolum Rom. iv. 4. de operantibus ſolis dicere, quod eis tribuatur merces ex debito, de credentibus autem, quod eis ex gratia detur: At Apoſtolum voce debiti iſtic ſtrictiore ſignificatione uti, ex verbo Operandi ſatis liquet, & ex naturâ rei, quia alioquin dixiſſet Apoſtolus id, quod Iudęi aliiq; ſtatim damnare ac reſpuere potuiſſent. Nam debitū ex quolibet promiſſo naſcitur, qualecunq; tandem ſit, etiamſi ſit gratioſiſſimum. Id autem hac etiam in re locum habere, ex illis locis Scripturæ evincitur, ubi Deus vitam æternam daturus dicitur fidelibus & ſanctis ad finem uſq; perſeverantibus, quia non eſt injuſtus judex, & quia juſtum eſt ut ita faciat. Atque hæc quidem res adeò certa viſa fuit primis Reformatoribus, ut Auguſtana ipſa Confeſſio, quæ in Harmonia Confeſſionum eſt, non dubitarit aſſerere, *Bona opera noſtra præmia mereri, adeoq, eſſe ipſam juſtitiam*, uti videre eſt in Articulo de Bonis Operibus.

Exceptioni occurritur.

Quæ ſequuntur, inquit Cenſor, ea ſunt leviora. Itaq; nos ea prę-teribimus & ad graviora progrediemur, ne otio noſtro, in levioribus Cenſuris cenſendis, voluiſſe abuti videamur.

AD CENSURAM CAPITIS TERTII.

De S. S. Trinitate.

IN Sectionis primæ cenſura confert Cenſor exemplar Latinum cum Belgico. In illo dicit reperiri quaſdam locutiones, quæ vel aliter habent in Belgico, vel prorſus omiſſæ ſunt. Magnum crimen! acutùm videt ſuſpicax & malignus oculus. Sed ſuſpicio lema eſt, quæ judicium faſcinat. Res utrobiq; eadem: idem utrobiq; ſenſus eſt. Nam quod attinet ea quæ aliter in Belgico quàm in Latino haberi dicit, ea talia ſunt, ut *quid iſta mutatione innuere voluerint Remonſtrantes* Cenſor ipſe *non ſatis ſe intelligere dicat*. Conjecturam adhibet ut cribrum, ſed revera pædagogicum & Scholare. *Niſi fortè*, inquit, *cum Vorſtio, eſſentiam divinam & perſonas affirmant ſe habere ut, genus & ſpecies*. Id ne ſomniarunt quidem Remonſtrantes, nec intelligunt quid ſit. Futiles iſtos & ſtultos terminos Academicorum rident: Nec credunt Cenſorem intelligere quid dicat, aut quomodò ex verbis iſtis concludi, vel per decimam conſequentiam poſſit: Ergo, eſſentiam ut genus, perſonas ut ſpecies ſe habere ſignificant. Sed quorſum hæc? Phraſis eadem eſt, eadem Phraſeos utriuſq; ſententia. Tranſlatio ſignificantiſſima eſt. Latini termini, qui in Scholis noti ſunt, & rem illuſtrant apud eos, qui terminorum periti ſunt, tranſlationem obſcuram reddidiſſent apud plebem, in cuius gratiam tranſlatio facta eſt. Quod ſi pari jure agere nobis liberet, quàm crebras, quàm pudendas, quàm inconcinnas variationes oſtendere poſſemus in exemplaribus Confeſſionis Horum Cenſorum. Augiæ ſtabulum eſt. Crederes quemlibet pro arbitrio ſuo phraſes, ut ſordes, immiſcuiſſe in ſingulis penè articulis: uti id à Remonſtrantibus in collatione Exemplarium, cùm conſiderationes ſuas in Confeſſionem iſtam Synodo repræſentarunt, obſervatum fuit, & expar-te hic illic in conſiderationibus indicatum, nominatim verò pag. 87 ſect, 10. Quæ omiſſa eſſe dicit Cenſor, ejuſdem ſunt farinæ. Duæ ſunt enuntiationes, inquit: I. *Deus in verbo ſuo Deitatem ſuam patefecit*

fecit nobis œconomicè meditandam: Eſto. At quis illud, *œconomicè meditandam* Belgicè ita reddat, ut intelligi à plebe poſſit? At ambigua eſt enunciatio & indiga interpretationis. Nugæ. Vox *œconomicè* clara eſt. Qui Patrem dicit & Filium, œconomiam dicit: Deus, verbum, Spiritus, œconomiam propriè non dicunt: Proprietas vocum id arguit: An Patres iſta voce, hoc ſenſu uſi ſint, non putant operæ pretium expendere: Quanquam certum eſt Tertullianum iſta voce eodem prorſus ſenſu uſum eſſe, & quidem in hac de Trinitate materia. Altera enuntiatio, quam omiſſam eſſe dicit, hæc eſt, *Alia Deitatis perſona eſt prorſus ἀναίτιος.* At Belgicum exemplar ita habet. *D'eene perſoon is niet voort-ghebraght.* Quid hic omiſſum? An vocem Græcam Belgicè reddi voluit? at Latinum exemplar, Græcam vocem reddidit. Addidit enim, *h. e.*, *improducta.* Hanc reddidit Belgicum. Quid reſtat adhuc reddendum? Pudet, pudet tam ſtupidæ cenſuræ. Scrupulus, quem in voce *ἀναίτιος* facit Cenſor, nimis eſt frivolus, quàm ut ſolicitè expendi mereatur.

In Sectione ſecunda dicit Cenſor *Remonſtrantes minùs dicere, quàm in priore ſuo Belgico exemplari: quia dicunt Deum Patrem à nemine habere ſuam eſſentiam ſive originem. Nam vocem eſſentiæ hic omittunt.* Quis non rideat Cenſuræ inſulſitatem? Imò plus dicunt, quià dicunt, Deum Patrem expertem eſſe *omnis originis.* Omnis origo, an non eſſentiæ originem etiam notat? Quin imò, quid origo aliud ſignificare poteſt, quàm incipere eſſe? Sed hoc indicaſſe etiam ſatis eſt. Alterum quod in hac ſectione cenſet, eſt, quod exemplar Belgicum & Latinum variare videantur in adſignandis Chriſto Filiationis cauſis: Sed hoc ſanè nuce caſſa inanius eſt. Particulam enim, *tantùm*, quæ in Belgico exemplari tertio membro addita videtur, etiam ad priora duo membra, referri quid vetat? Ratio recta non permittit, ut eam aliter quàm in Latino exemplari exſtat, Cenſor accipiat. Chriſtum enim per Creationem propriè dictam, aut gratioſam adoptionem Filium Dei eſſe, ut Cenſor ſtatuat Remonſtrantes credere, non permittit Hypotheſis ipſius, qua eos cum Socino ſentire affirmat, quem id ipſum ex profeſſo negare & ab Arrio, cuius iſta ſententia eſt, ea in re diſſentire, certiſſimum eſt. Cavillatio itaq; eſt, & plena quidem inſcitiæ. *At*, inquit Cenſor, *ſaltem manifeſtum eſt ex Latino exemplari, Remonſtrantes affirmare, Deum Patrem Chriſto tanquam* (hæc vox *Tanquam* ineptè inſerta eſt à Cenſore) *Filio ſuo unigenito Deitatem ſuam duplici modo communicaſſe: Nimirum per veram, attamen arcanam & ineffabilem generationem, & per gratioſam*

divinæ poteſtatis ac gloriæ ſupremâ communicationem, Ita eſt. *At hoc*, inquit, *contradicit Scripturæ. Nam Scriptura ſacra, unicam tantùm Deitatis communicationem à Patre Filio ejus unigenito factam agnoſcit, per divinam ſc. Filij ſui ac naturalem generationem.* Audax aſſertio: Nihil falſius, nihil quod Scripturæ verbis magis directè contrarium eſt. Tantùm enim abeſt, ut unicam tantum Deitatis communicationem, ſive unicam tantum filiationem Chriſto tribuat Scriptura, ut diſertis verbis, & variis in locis, cum diverſas ob cauſſas Filium Dei vocet, quæ tamen omnes ad duas illas, quas diximus, referri poſſunt. Nam ex Luc. j. verſ. 35. apertè liquet, Angeſum Dei nomine affirmare Chriſtum idcircò Filium Dei vocandum fore, quòd naſciturus eſſet ex matre, quam Virtus Altiſſimi inumbratura erat, & quæ ex Spiritu S. ſuper veniente, uterum eſſet latura, Matth. j. 18. *Propterea enim*, inquit Angelus Mariæ, *quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*, verſ. 35. *ſive Filius Altiſſimi*, ut eſt verſ. 32. Hæc nativitas, hæc Filiatio, non eſt æterna illa nativitas, nec æterna illa Filiatio: Ergo non unica tantum generatio, nec unica tantùm Deitatis communicatio. Hoc cũ ita ſit, quid obſtat quo minus dici poſſit, Chriſtum Deum Patrem ſuum vocare, τὸν ἴδιον ſeu proprium ſuum Patrem Johan. v. 18. etiam ratione huius productionis? Nam hæc Chriſto uni ac ſoli propria eſt, & hanc cum nulla alia creatura habet communem. Dicit Cenſor, *Chriſtum Patrem ſuum vocare* τὸν ἴδιον σοῦ πατέρα, *ob ſolam æternam generationem.* At dicit hoc tantum, ſed non probat, & ut probet impoſſibile eſt: Tentet, & videbit: Deinde ex cap. Johan. x. 35. 36. manifeſtum eſt, Chriſtum Judæos conviciſſe, quod jure ſe Filium Dei vocare potuerat, & quod Judæi cauſſam non habebant ipſum blaſphemiæ poſtulandi idcircò, quòd ſe Filium Dei vocaſſet, hac ſolida & ἀναλαγορήτῳ ratione, quòd à Patre ſuo ſanctificatus, & miſſus eſſet in mundum ad procurandum ſalutem generis humani. *Nam*, inquit, *ſi illos dixit Deus, ad quos ſermo factus eſt, nec poteſt ſolvi Scriptura; Mene, quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum blaſphemare dicitis, quia dixi Filius Dei ſum?* Propter ſanctificationem itaq; hanc, & miſſionem in mundum, Chriſtus ſe Filium Dei non minori jure eſſe ac dici poſſe concludit, quam Magiſtratus aliiq;, propter munus excellum & egregium, quod gerunt inter mortales, ad quod à Deo ſanctificati ſunt, Dij ac Filij altiſſimi, in Scripturis à Deo ipſo vocantur, pſal. lxxxij. 1. 6. Ratio plana eſt & evidens: Tertio ex Act. xiij. 32. 33. clariſſimè patet, Chriſtum Filium Dei vocari, imò à Deo

Chriſtus pluribus modis & variis de cauſſis vocatur in Scriptura Filius Dei.

Primò.

Secundo.

Tertio.

à Deo genitum dici, quatenus à Deo ex mortuis ſuſcitatus, & ex terra, veluti ex utero, rurſum eductus fuit in vitam; nam ſic ſonant verba; *Nos vobis Euangelizamus promiſſionem, quæ Patribus facta eſt, Deum* vid: *eam expleviſſe filijs eorum*, id eſt, *nobis*, *ſuſcitato Ieſu; ut etiam in pſalmo ſecundo ſcriptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Per ſuſcitationem autem ex mortuis aliquem, recte & merito Filium Dei vocari poſſe, natura rei indicat; Deus enim ſolus tùm eſt autor vitæ iſtius, & in communionem ejus non venit homo ullus: & locus Luc. xx. 36. arguit evidenter, *Sunt Filij Dei, quia ſunt Filij Reſurrectionis*: unde & Chriſtus dicitur, *definitus Filius Dei potenter per reſurrectionem ex mortuis*, Rom. j. 4. Deniq; ad Hebr. cap. j. 4. apertè dicitur de Chriſto, *poſtquam*, vel, *eo ipſo quod conſedit ad dextram majeſtatis Dei in altiſſimis, quòd tantò præſtantior factus fuerit Angelis, quantò excellentius præ illis nomen* Κεκληρονόμηκεν. i. e. ſortitus eſt. *Nam cui* Angelorum *dixit unquam, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Ac rurſum, *ego ero ei Pater & ipſe mihi erit Filius*. Ex hiſce liquet, quam inconſideratè Cenſor hic affirmet, Scripturam Chriſto Domino noſtro, unicam tantum filiationem attribuere ex unico ad divinam & æternam ipſius generationem reſpectu; & contrà quàm rectè, quam ſolidè Remonſtrantes cum Scripturis aſſeruerint, Chriſtum pluribus modis Filium Dei eſſe ac vocari. Nequis verò exiſtimet hoc à Remonſtrantibus ſolis, contra & præter Reformatorum, & cæterorum Chriſtianorum omnium opinionem, ſtatui, is videat quæ in hanc eandem ſententiam ſubjunximus teſtimonia, quæ inſtar multorum erunt. Rudolphus Gualterus in Luc. j. *Deinde repetit Gabriel quod prius dixerat, Filius Dei vocabitur, quod non modò ad æternam illius divinitatem, verum etiam ad incarnationem referri debet. Ut enim, quoad divinam naturam, verus & æternus Filius eſt Chriſtus, ità quoad aſſumptam carnem quoq; revera Filius Dei dicitur: nam ſi homines Dei Filios ſcriptura dicit, ad quos (ut Chriſtus ait) Dei ſermo factus eſt, id eſt, qui ad munus aliquod peculiare divinitus deſtinati ſunt, quantò magis nomen hoc Chriſto debetur, qui ut, quoad carnem, abſq; viri congreſſu, ſpiritus S. virtute & operatione ſingulari ex virginis ſubſtantia generatus eſt: Ita munus etiam à patre accepit omnium excellentiſſimum, ut ſcilicet populi Dei Rex & Sacerdos æternus, atq; unicus humani generis Redemptor ſit.* Hieronymus Zanchius parte 2. de tribus Elohim, lib. 2. cap. 6. *Sic enim dixit* (Angelus) διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον: *ideò etiam* (id) *quod naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei. Quorſum illa particula copulativa* καί, *etiam? nimirum, quia vo-*

Per ſuſcitationem ex mortuis, merito quis vocatur Filius Dei.

Citantur teſtimonia Reformatorum in eandē ſententiam.

Rudolphi Gualteri in 1. cap. Lucæ.

Hieronymi Zanchij de Tribus Elohim.

luit indicare, Chriſtum antea quidem fuiſſe Filium Dei, alia, quàm nunc recens natus ſit, ratione, nempe quia genitus ex ſubſtantia Dei Patris, illius ſcilicet naturæ reſpectu, qua non eſt conceptus è Spiritu S. Nunc verò etiam aliam accedere rationem propter quam idem verè futurus ſit Filius Dei, potius quam hominis, etiam ſecundùm illam naturam, qua naſciturus erat ex virgine, quia ſcilicet nō de ſemine viri, ſed ex Spiritu Dei, hoc eſt vi Spiritus S. erat concipiendus. Hanc vim habet illa particula Etiam καὶ, *ut optimè obſervavit Epiphanius.*

Maldonatus in 1. caput. Lucæ

Maldonatus in Luc. j. *Ad probandum autem id quod naſciturum erat ex virgine, Dei Filium futurum fuiſſe eo ſenſu, quo expoſui, aptiſſima ratio fuit Angeli, quia non ex viro, ſed ex ſolo Deo concipiendus erat. Itaq; etiamſi Chriſtus Deus non fuiſſet, illo tamen modo genitus, quo genitus fuit, meritò Dei Filius vocatus fuiſſet; non ſolum ut cæteri viri ſancti, de quibus dictum eſt, ego dixi Dij eſtis & Filij excelſi omnes, ſed ſingulari quadam & propria ratione, quod non alium, quam Deum, haberet Patrem, non ab alio quàm ab eo generatus. Eodem prorſus modo, quo Lucas infra cap. iij. 38. Adamum Filium Dei vocat, quia non à viro, ſed à Deo genitus fuerat.* Diſtinctiones fortaſſis hic pro more ſuo accumulabit Cenſor, ſed eæ tàm obſcuræ, tàm futiles erunt, ut Scoto dignæ ſint futuræ & quas ne Holcot aut Bricot quidē intelligat: *Atqui,* inquit, *duæ huiuſmodi Filiationes ſe mutuò evertunt neceſſariò: Nullus enim Filius ob naturalem generationem alterius filius vere ſic dictus, ob aliud aliquod bonum adventitium, Filij nomine propriè inſignitur.* Ineptè primum hic inſeritur in fine huius pargraph. vox *propriè.* Nemo & enim adeo amens eſt, ut gratioſam Filiationem ſive generationem, propriè dictam generationem ſive Filiationem vocet.

Inter veram & propriam generationē ſive Filiationem non diſtinguit Cenſor.

Aſſimilatio gratioſa, verè ac rectè dicitur Filiatio, ſed non propriè. Nec enim eſt propria generatio. Sic nos rectè ac vere filij Dei ſumus, ac vocamur in Scripturis, imò divinæ naturæ conſortes dicimur, etiamſi propriè filij Dei non ſimus. Sed clariſſimè in adoptione res patet. Is qui naturaliter filius alterius eſt, verè quidem filius adoptantis fit, etſi non propriè, quia in jura omnia filij ſuccedit, non aliter quàm ſi propriè ex adoptante genitus eſſet. Sic olim in vet. Fœdere filius ex fratris demortui viduâ, propriè à vivo & ſuperſtite fratre genitus, filius tamen verè, imò ex mandato & juſſu divino, erat ac vocabatur, non fratris qui eum propriè genuerat, ſed

Deut. xxv. 6.

ejus, qui jam diem ſuum obierat. Deuter. xxv. 6. Deinde Naturalis generatio non impedit, quò minus aliquis, qui naturaliter filius alicujus eſt, etiam filius ejuſdem rectè dici poſſit ob bonum aliquod adven-

adventitium, quod propter aliam cauſſam quam naturæ privilegium ei adſignatur, Apparet id ex eo, quod videamus in Scripturis Filium unigenitum aliquando vocari eum, qui naturaliter unigenitus filius non eſt, imò qui plures fratres ex eadem matre habet, tantum eam ob cauſſam, quòd Pater eum præ reliquis diligat, & bona adventitia aut præcipuam bonorum adventitiorum partem, in eum conferat, non aliter, quam ſi propriè unigenitus eſſet. Proverb. iv. 3. *Adhac*, inquit Cenſor, *gratioſa Deitatis communicatio, naturali ex diametro repugnat:* Sanè, quando Deitas divinā eſſentiā notat: At gratioſa Deitatis communicatio non eſt eſſentiæ communicatio, ſed dignitatis ac gloriæ, non quæ Deo eſſentialis eſt, ſed quæ divinæ dignitati ac gloriæ ſimilis eſt. Natural s generatio, qua talis, non confert niſi eſſentiam: gratioſa generatio confert dignitatem gloriam & excellentiam ſpecialem, quæ eum cui confertur, ſimilem reddit ei qui eam confert. Tantùm autē abeſt, ut hæc ſibi invicem ex diametro repugnent, ut I. Cenſor ipſe ejuſdem paginæ linea 22. in terminis affirmet, gratioſam dignitatis ac gloriæ communicationem, naturalem neceſſariò ſupponere, ſic enim ait; *Quemadmodum officium Christi Mediatorium, divinam ipſius naturam, ſic gratioſa dignitatis ac gloria communicatio, naturalem neceſſariò præſupponit.* Quamquam, quo modo ſe hic ex manifeſta contradictione expedire Cenſor poſſit, non video, cùm paucis ante lineis dixerit, *Gratioſa Deitatis communicatio, naturali ex diametro repugnat.* Naturalem enim neceſſariò ſupponere, & naturali ex diametro repugnare contradictoria ſunt. Sed hoc ille viderit. 2. Iſta duo ſibi invicem ex diametro non repugnare, id unum fortiſſimè evincit, quod Chriſtus etiam ſecundum naturam Humanam, Filius Dei natus fuerit, & tamen gratioſa divinæ poteſtatis, dignitatis & gloriæ communicatione, Filius Dei factus fuiſſe, & nomen ſupra Angelos omnes excellentiſſimum, vid. nomen Filij, hæreditaſſe dicatur in Scripturis: Ex quo etiam liquet, Remonſtrantes jure dixiſſe Chriſtum per adoptionem filium Dei appellari non poſſe, ne quidem ſecundum naturam humanam, quam ex matre habuit, quamquam non deſunt inter Reformatos qui id non dubitant adſerere, quia ſic filius Dei, ſive ex Spiritu divino conceptus ac natus fuit: ubi autem nativitatis jus locum habet, ibi adoptio locum habere non poteſt. Adoptio enim, eſt mera generationis imitatio ſeu ſimulatio, uti Iure conſulti loquuntur. Ineptus autem eſt Cenſor, quando, gratioſam communicationē ſufficere credit ad adoptionem conſtituendam. Etſi enim adoptio omnis ſit

Cenſoris contradictio.

Vide Epiſtolas Adriani Mylij.

 nis ſit

nis ſit gratioſa communicatio, non tamen omnis gratioſa communicatio adoptio eſt. Ignorantia hæc craſſa eſt & Theologo indigna.

In *ſectione Tertia* nihil habet Cenſor, quod jure cenſeri poſſe profitetur, tantùm ſuſpicionem iterum movet, abortū credo facturus, niſi eam ſubinde hic illic eniteretur, uſq; adeò ſuſpicionibus turget. Ea hęc eſt, *Remonſtr: hoc loco*, inquit, *cultum divinum Filio, ac Spiritui S. debitum, inter illa argumenta non referunt, quibus Deitas utriuſq; à Theologis Orthodoxis demonſtrari ſolet.* Nempe, eò jam res devenit, ut argumentis omnibus, & iiſdem quibus alij utuntur, non uti, ſignum ſit ἑτεροδοξίας. Tribus argumentis, quæ per ſe ſolida ſunt, & efficacia ad probandam Filij divinitatem, uſi ſunt Remonſtrantes. Hoc non ſufficit. Quarto opus eſt, niſi hæretici cēſeri velint. Putidi Doctores! Niſi eadem & omnia cum ipſis, eodem modo, ad unguem uſurpes, ſuſpicione te mactabunt, uti malleo boves ſolent. Id ſæpius obſervabitur in hac Cenſura. Valeant, & ſervitutem iſtam Bodechero, & mancipiis cęteris ſuis imperent. Remonſtrantes Tyrannidem iſtam abominantur. Sed *nec alia cauſſa eſt*, inquit, *cur de cultu divino diſſerentes, qui Chriſto debetur, eum nunquam θεάνθρωπον aut Deum in carne manifeſtatū nominent.* Itane? Atqui Remonſtrantes ſtudio Chriſtum ſic non nominaſſe, unde conſtat? Tantùm abeſt, ut alia cauſſa non ſit, cur id non fecerint, ut cauſſa, credo, nulla prorſus fuerit, aut eſſe potuerit cur id non facere in animum ſuum voluiſſent inducere. Quis enim paulò æquior, Chriſtum θεάνθρωπον nominare gravetur? Chriſtū verò cum Scriptura ipſa nominet 1. Tim. iij. 16. (quod enim neceſſariò locus hic de Deo Patre intelligi debeat, ut Socinus & Tranſſylvani volunt, nulla ratio ſolida cogit ut credamus) *Deum in carne manifeſtatum*, Qua veriſimiltudinis ſpecie Remonſtrantes id facere noluiſſe dicet Cenſor? Imo verò idcirco quia Remonſtrantes ex Scriptura didicerunt, Deum Patrem Chriſto Filio ſuo, quatenus θεάνθρωπος, Mediator, Homo, Filius Dei, & Filius hominis in una eademq; perſona eſt, Deus deniq; in carne manifeſtatus, cultum & honorem divinum gratificatum eſſe, idcircò inquam, à cultu divino argumentum irrefragabile ad probandum æternam Filij Deitatem peti non poſſe, judicarunt. Conſequentia evidens eſt, & per ſe plana. Chriſtus enim, quà θεάνθρωπος, æternus non eſt: multò minus æterna eſt iſta gratificatio. Quod autē Deus homini Chriſto, quatenus Mediator eſt, aut quatenus Filius hominis eſt, honorem & cultum iſtum gratificatus fuerit, ex Scripturæ verbis liquet, & nos jàm antè probavimus. En cenſuræ vanitatem.

Argumentum a cultu adorationis ad probandum Chriſti æternā divinitatem, cur a Remonſtrantibus non ſit adductum.

Chriſtū recte vocari poſſe θεάνθρωπον & Deum in carne manifeſtatum a Remonſtrantibus concedi oſtenditur.

Sed

Sed & vide jam Cenſoris impudentiam: *Nec alia cauſa eſt*, inquit, *cur nuſpiam doceant, Chriſtum propter divinam naturam, aut propter operationes divinas* &c. *divino a nobis cultu eſſe adorandum.* At hoc ipſo in loco probant Remonſtrantes, Chriſtum Deum eſſe ex divinis proprietatibus & operationibus ejus. An hoc ſatis non eſt, ut colligatur Chriſtum divino cultu à nobis adorandum eſſe? Certè hoc tantundem eſt, atq; ſi id totidem verbis dicerent. Si enim verè Deus eſt, utiq; divino cultu adorandus eſt. Sed id hic non agitur. Aliud eſt dicere, Chriſtum idcircò eſſe adorandum, quia eſt Deus æternus: Aliud, Chriſtum idcircò Deum eſſe æternum, quia adorandus eſt. Iſtud certiſſimum eſt: Hoc controverſum. Deus enim, uti ex Scriptura liquet, Chriſtum Filium ſuum dignatus eſt honore adorationis, etiam quatenus homo & Filius hominis eſt, uti loca ſupra allegata, in terminis probant. Impoſſibile autem eſt, ut concipiatur, Deum Filium ſuum Ieſum dignatum eſſe honore iſto in tempore, ſi ratio adorationis, quæ Chriſto Mediatori tribuenda eſt, ſit tãtùm divina ejus natura, quam per generationem à Patre ab æterno habuit. Hunc enim honorem Cenſores ipſi non diffitebuntur deberi naturæ divinæ Chriſti, vel Chriſto etiam ratione naturæ iſtius per ſe ſemper & ubiq; : dignatione aut donatione Dei nulla opus eſt, ut honore iſto dignus cenſeatur Chriſtus ratione naturæ iſtius, ne dum natura illa in perſona Chriſti: Imò vix ſine ſumma injuria, tùm Dei Patris donantis, tùm Chriſti accipientis, id concipi aut percipi poteſt. Diſtinctionibus ſi hanc rem elucidari poſſe credit Cenſor, næ vehementer errat. Nimis clara eſt hæc veritas. Diſtinctionibus non obnubilatur. Stupēt ingenia ad iſtas veluti ad crines Gorgonis. At Remonſtrantes iſtas reſpuunt. Aut dicenda ſunt, quæ intelligi poſſunt, aut reſpuenda quæ dicuntur.

De Spiritu S. quod attinet, certum eſt Remonſtrantes Argumentum à cultu divino non adhibuiſſe ad probandum Spiritus S. æternam Deitatem. Cur? Argumentum iſtud adhibere non poterant, niſi ex Scriptura S. adorationis Spiritus S. mandatum, exemplum aut indicium aliquod manifeſtũ proferrent. Hoc non poterant, manente quæſtione principali controverſa, an Spiritus S. ſit Deus: At quæſtio illa maneat neceſſe eſt, quando quæritur, an medium ad probandum, quod Spiritus S. ſit Deus, idoneum inter alia etiam hoc ſit, quod Spiritus S. adorari debeat cultu divino. Alioquin in circulum eundum foret. Si Cenſor dicat, ſufficere quod Scriptura cum vocet Deum, ſufficiat itaq; idem à Remonſtrantibus dici, &

Cur Remonſtrantes non adhibuerint argumentum a cultu adorationis ad probandum Spiritus S. divinitatem.

 propter

propter argumentum à cultu non uſurpatum, lis eis non moveatur. Cauſſa, uti jam dixi, & ratio manifeſta eſt. De Patre & Filio adorando Scriptura plena eſt. De Spiritu S. ne hilum quidem occurrit. Quæ res etiam fecit ut *Hilarius* Epiſcopus Pictavienſis in 12. quos de Trinitate ſcripſit libris, Spiritum S. nuſpiam Deum, nuſpiam adorandum eſſe dixerit, ut in præfatione ad illum, prolixius obſervavit Eraſmus. Hinc etiã ab omni ævo fuerunt, hodieq; adhuc ſunt complures, ut ait *Georgius Caßander in notis ſuis ad Hymnum de Spiritu S.*, qui, cum alioquin de Sacro ſanctæ Triados myſterio rectiſſimè ſentiunt, Zelo tamen quodam & religione verbi divini adducti, conſuetudinem Eccleſiæ olim receptam, qua Spiritus S. nominatim invocatur, in dubiũ vocant. Remonſtrantes id ſe facere nunquam ſunt profeſſi. Sufficit impræſentiarum, ſi dicant, quòd argumentum à cultu divino, ad probandum Spiritus S. divinitatem, idcircò non adhibuerint in ſua declaratione, quia ex Scripturis cultum iſtum Spiritui S. nominatim deferendum, aut à Sanctorum ullo dedelatum eſſe, probare non poſſunt.

Hilarius.

Georgij Caſſandri locus.

Nimis verò anile ac putidum eſt, quod ſubiicit Cenſor, Remonſtrantes nullum locum allegaſſe, ubi Spiritus S. & Chriſtus quoq;, Jehova nuncupantur. Nam eſto id non fecerint Remonſtrantes, an ex eo ſequitur eos negare eſſe loca in quibus hoc factum ſit? Imò, ſi Jehova divinum ac proprium Dei nomen eſt, an non eos id non negare concludendum potius fuerat, cùm dicunt Filium ac Spiritum Deum eſſe, concludi ex divinis nominibus ac titulis, quibus in Scriptura inſigniuntur? Certè: ut loca omnia citarent, non erat neceſſe. Sed, quid ſi etiam id omnino negaſſent, an non jure id facere potuiſſent, & à Cenſura immunes eſſe? Quid ni? Nam, ut jam de ipſa voce Jehova nihil dicam, quam tamen certum eſt, non Rabbinos tantum Iudæos pænè omnes, ſed complures etiam orthodoxos, linguæ ſacræ peritos, pro voce plane fictitia habere, nihil certius aut liquidius eſt, quàm nomen hoc Creaturis etiam in Scriptura paſſim attributum eſſe. Loca, unde id conſtat, tot ſunt & tàm aperta, ut frontem perfricuiſſe cenſeri debeat, qui id negare audet. Videantur hæc pauca Gen. xvj. 7. 8. 9. 10. collatis cum verſ. 13. ubi hæc verba ſunt, verſ. 7. *Invenit eam Angelus Jehovæ, dixitq; ad Hagar, &c.* verſ. 13. dicitur, *vocavitq;* (Hagar ſcilicet) *nomen Jehovæ, qui loquebatur ſibi, Tu Deus videns me. &c.* cap. 31. 13. *Angelus ſe ipſum nominat, Deum Bethel, cui Jacob votum voverat, cum a facie Eſaui fratris ſui fugeret, & ad cognationẽ ſuã iret*, &, qui expreſſè cap. xxviij. 13

ſe Jeho-

ſe Jehovam appellat Angelus in rubo apparens Moſi, Exod. iij. 2. diſertè appellatur Jehova, & Deus verſ. 4. 6. 16. vide porrò Exod. xiij. 21. collato cum Exod. xiv. 19. & cap. xxiij. 20. & xxxij. vſ. 34. Exod. iij. vſ. 2. collato cum verſ. 4. & 16. Numer. xx. 16. & xxij. 28. collato cum verſ. 22. 23. 24. & cum Ioſuæ ij. 1. Iud. vj. 14. 15. 16. collatis cum verſ. ij. 12. 13. Zach. j. 19. 20. collato cum vſ. 7. 9. & cap. ij. verſ. 3. Zach. iij. 3.

Cautio Remonſtrantiū, ſectione quarta propoſita aſſeritur a Cenſoris criminationibus.

Sectione IV. duo cenſet: Primum, *Remonſtrantes dignos eſſe gravi atq; acri cenſura, quòd cùm omninò neceſſarium, & quam tutiſſimum eſſe arbitrentur, ut myſterium de S. S. Trinitate, quantum fieri poteſt, proprijs & expreſſis Spiritus S. phraſibus enuncietur, in declaratione tamen phraſibus utantur, quas à Spiritu S. non didicerunt.* Cenſuram hanc, etſi admodum ſit iniqua & impertinens, haud gravatè tamen admittunt Remonſtrantes. Utinam in Declaratione ſua, de hoc myſterio auguſto, & humano ingenio inſcrutabili, non fuiſſent locuti, niſi lingua Spiritus Sancti! Præſtitiſſet fortaſſè, invidiam totius mundi ſuſtinere, quàm audacter inferre pedem in adytum divinæ Majeſtatis ulterius, quàm Spiritus S. hominibus aperuit. Quis enim ſine ſolicitiſſimo tremore, ſine Spiritus S. manifeſtiſſimo ductu ac dictamine, de tàm ſublimi Majeſtate cogitet, loquatur, aut ſcribat? Ponderandæ jure ſunt ſyllabæ ac literæ omnes, nè quid indignum ea nobis excidat, quin & balbutiendū potius eſt cum ſacris Scriptoribus, quàm, vel imprudenter aliquid effutiendum, vel Academica cum confidentia, tanquam ex tripode, de ea pronunciandum. Quicquid de ea Spiritus S. dixit, id ſine periculo dici poteſt; quicquid non dixit, periculo falſi vix caret, & ferè ſemper temeritatem ſapit. Aut enim id, quod Spiritus S. dixit, ſufficere credendum eſt, aut, ſi id non ſufficit; in præcipuo capite Religionis, Spiritum Dei & Scripturam deficere, ſtatuendum eſt. Non ignorarunt vim huius rationis Remonſtrantes. Quin & libenter admodùm ad eam, Declarationem ſuam compoſuiſſent, certi & experientia longa edocti, quàm difficile ſit conſiſtere, ſi ſemel pedem ultra Scripturæ limitem protuleris, & quàm multæ, quàm peregrinæ concluſiones ex una poſitione deducantur, ad quas deinde pari neceſſitate, ac ſi ipſa Spiritus S. conſequentia eſſet, te obſtringas neceſſe eſt. Sed quid facerent? Adverſariorum iniquitates & calumniæ id non ſinebant. Alterutrum neceſſariò faciendum ipſis erat: Aut calumniæ cedendum erat, aut cædenda calumnia. Calumniæ cedere viſi fuiſſent, ſi non niſi verbis Scripturæ, mentem ſuam de hoc myſterio expreſſiſſent.

In rebus ad divinæ eſſentiæ Majeſtatē pertinentibus potius Scripturæ phraſi quam alia ulla humana utendum eſt.

Cur humanis & in Schola uſitatis phraſibus nihilominus uſi ſint Remōſtrātes.

Id

Id Cenſor ipſe hic indicat, cum ſubjungit hęc verba; Si in pleriſque Confeſſionis ſuæ capitibus, ſe conceptis S.Scripturæ verbis ac phraſibus ſententiam ſuam proponere regerant, hoc ipſis cum Socinianis commune eſſe dicemus, aliud nihil crepantibus, quam Confeſſiones ac Catecheſes ſuas, totidẽ pæne verbis ac ſyllabis ex S.Scriptura depromtas. Quid apertius? hoc pacto calumniæ cedere, & latam feneſtram aperire malignis rumoribus, qui jam invaluerant apud credulam & maleſanam plebem, nimis profectò grave ac difficile videbatur Remonſtrantibus in hoc capite. Ut autem calumniam cæderent, aliis phraſibus utendum eſſe ſibi videbant: Hoc, quamquam grave etiam videbatur in hoc myſterio, ob reverentiam, quæ ſumma Numini iſti ſupremo debetur, idcircò tamen tùm temporis levius eſſe habendum judicabant, quia ex una parte calumniæ aliter occurri non poſſe intelligebant, & ex alterâ parte cautione ſubjunctâ, factum hoc ſuum aliquo modo excuſari, & reverentiam quam myſterio huic deferendam eſſe putant, declarari poſſe credebant. Hinc nata brevis & circumſpecta Myſterij iſtius declaratio, deinde ſolicita illa, quæ declarationi ſubjuncta eſt cautio. Utrâq; tùm iniquis, tùm æquis, piis, & Dei reverentibus, ſatisfieri poſſe perſuaſum habebant. Hæc res, cum per ſe ſit manifeſta, & Cenſori ignota eſſe non potuerit, tantò profectò major videri debet Cenſoris iniquitas, quòd factum hoc Remonſtrantium, non Cenſura tantum, ſed acri & gravi cenſura dignum pronunciet. Sed huiuſmodi ſæculo vivimus. Unde modeſtia exulat, ibi impudentiam regnare, neceſſe eſt.

Cur uſus nullos doctrinæ de Trinitate protulerint Remonſtrantes.

Secundum, quod in hac ſectione cenſet, Cenſor, duo membra continet, quorum prius eſt, *Quod Remonſtrantes doctrinæ huius ac myſterij de S.S.Trinitate nullos uſus proferunt.* At quis imperitiorem aut inſulſiorem Cenſuram hic fieri poſſe cogitet? uſus enim doctrinæ de Deo, præmiſſi fuerunt, & quidem ſatis prolixè: Nunc verò hoc capite tantùm aſſeritur, Deum illum ſe patefeciſſe ſub tribus perſonis ſive hypoſtaſibus. Quis, niſi væcors, novos uſus hic fingat? Quicunq; enim hic fingentur uſus, ij non fingentur ſub alio conceptu, quàm ſub conceptu Deitatis. Perſona, ut perſona eſt, ſimpliciter uſum præbere non poteſt, niſi quatenus perſona divina eſt: Divinitatis autem conceptus, quos uſus præbeat jàm ante præcedente cap. indicatum erat. Unde patet quam frivolũ ſit ac frigidum, quod hic Cenſor ait, *Remonſtrantes hac uſuum omiſſione, aut non recitatione, ipſis ſuſpicandi occaſionem præbuiſſe, quod caput hoc de Trinitate non tam*

utilibus,

utilibus, quàm omninò ſpeculativis articulis annumerari velint. Communi ſenſu ac judicio careat neceſſe eſt, qui arenaceam hanc conſequentiam facit. Contrarium potius quis collegerit, & Cenſori, ſi non depuduit, ruborem incuſſerit. Tùm conſiderentur, ſodes, quos doctrinæ huic proprios uſus facit Cenſor & ſtatim intelligetur, quàm graviter hic hallucinetur. Nam uſus illos, planè eoſdem eſſe videbit, qui præcedente capite annotati ſunt à Remonſtrantibus, quarto tantum excepto, quo ineptior uſus fingi non poteſt. Quomodo enim ex eo, quod tres perſonæ in una eademq; eſſentia realiter diſtinctæ ſint, ſi nihil aliud adjungas, colligetur, æquum ac neceſſarium eſſe, ut certò credamus ex offenſa Deitate nobis miſeris peccatoribus, non dico dari potuiſſe (hoc enim ſpeciem habet, quanquam ad rem parùm facit) reverà datam eſſe ex tribus unam? Ne Lynceus quidem hanc conſequentiam videat. Totum enim id à pura puta Dei voluntate dependet eaq; libera, de qua poſtea quæritur: hic autem de ſola tantum eſſentia agitur: Niſi ita eſſet, pari jure colligi poſſet ex hac doctrina, Patrem aut Spiritum S. ex offenſa Deitate dari potuiſſe, imò alterum datum reverà fuiſſe in Mediatorem generis humani. Sunt enim illæ perſonæ, non minus à Filio realiter diſtinctæ, quàm Filius à Patre & Spiritu S. diſtinctus eſt; Et cum Filij eſſentiam eandem & æqualem Cenſor eſſe non neget cum eſſentia Patris ac Spiritus S., quæ ratio differentiæ dari aut excogitari poſſet? Impoſſibile eſt: Aliud eſt æquum fuiſſe ut Filius mitteretur, non Pater aut Spiritus S. ſuppoſita voluntate mittendi. Aliud æquũ adeoque ſimpliciter neceſſarium fuiſſe, ut una ex tribus daretur, aut mitteretur. Quialiter cenſet,

Neſcio an Anticyram ratio illi deſtinet omnem.

Secundum membrum quod hic obſervandum eſſe dicit Cenſor, eſt, quod *Remonſtrantes, cùm in declaratione ſententiam ſuam de prædeſtinatione & articulis ei annexis declarent, doctrinam Eccleſiarum Reformatarum* (id eſt Calvinianarum) *non modo κατ' ἀντίθεσιν rejiciant, ſed eam quoq; impietatis ac blaſphemiæ condemnent, in hac tamen doctrinâ Hæreticos nullos, aut hæretica nulla dogmata improbent, damnẽt, aut anathemate percutiat*: Fruſtra. Nec enim mirum eſt Remonſtrantes doctrinam iſtam Calviniſticã rejeciſſe paſſim in ſua Declaratione, & quæ ex ea conſequuntur, impietates ac blaſphemias damnaſſe ex profeſſo, à cęteris autem ex profeſſo damnandis abſtinuiſſe. Iſtud ut facerent, graviſſimas cauſſas habebant: nam ſententia iſta Hęretica Calvini jàm nota erat, vel pueris à furno & lacu redeuntibus:

Adſignatur ratio cur Remonſtrantes in Articulo de Prædeſtinatione potius quam in aliis articulis contrarias hæreticas opiniones damnaverint.

Patroni ejus non damnaverant tantùm contrariam veritatem, ſed eam etiam intolerabilem in Eccleſijs ſuis judicaverant: Profeſſores ejus exauthoraverant, proſcripſerant, incarceraverant, enecaverant, &, quantùm in ipſis erat, ad ſanguinem uſq; crudelitatis omni genere perſecuti fuerant, & indies adhuc perſequebantur, eâ ſolum de cauſſa, quòd ſe ſententiæ iſti Calvini ſubſcribere bonâ conſcientiâ non poſſe, aut contrariæ veritatis prædicationem ac propagationem ſolemni promiſſo ſilentij abdicare non velle profitebantur. Iſtam ſententiam ut coloribus ſuis ad vivum depingerent, neceſſarium erat, idq; eò magis, quòd eam, prout jacet, peſtem credant & venenum Religionis omnis, cum quâ fortè hæreſis nulla alia comparari mereatur, & tamen nihilominus eam, ut fundamentũ & baſin Religionis pænè totius Chriſtianæ ſtatui, ac propugnari videãt. Hoc ut facerent, id eſt, ut hæreſes ubiq; omnes, & nominatim quæ circa hoc caput ſunt, anathemate damnarent, cauſſas non habebant ſatis graves. Præterquam enim quod hæreſes hæ non ita notæ erant in vulgo, ſtabat jàm animo Remonſtrantium hæc ſententia, Nulli doctrinæ, nulli homini anathema dicere, niſi cui Deus ipſe anathema dicit, vel expreſſis verbis, vel ſic, ut per conſequentiam omni exceptione majorem & cuivis obviam, id Deum dicere, colligi poſſit. Deum non reperiunt anathema dicere altero horum modorum iis, qui unum Deum in Filio ejus unigenito Ieſu Chriſto piè colendum eſſe, & Spiritum S. ab utroq; procedere, ex animo credunt, vitamq; ſuam ex præſcripto Euangelij ſic inſtituunt, ut Patrem in filio ejus colant, & ab utroq; Sp. S. gratiâ, ſanctis pijſq; precibus ambire ſtudeant, etiamſi fortè aut non intelligant quòd Filius ab æterno ex eſſentia Patris per intellectionẽ ſit genitus, aut quòd Sp. S. per voluntatẽ ex Patre & Filio, ſeu à Patre per Filiũ emanet, aut alioquin de perſona Filij vel Sp. S. perperã ſentiant, aut deniq;, an Pater Filius & Spiritus S. ſint perſonæ inter ſe diſtinctæ realiter, an formaliter, an ratione, & quæ ſunt circa iſtud caput quæſtiones aliæ infinitæ, non percipiant. Et quantula, obſecrò, pars hominum eſt, quæ iſta intelligit, aut explicita fide credit? Abſit à Remonſtrantibus, ut tàm promtam habeant ſpongiam, quâ ex albo vitæ æternæ, infinitas animarum, alioquin ſanctiſſimarum, myriadas expungant, ob ignorantiam earum rerum, quæ ſufficiunt ad doctiſſimi cujuſq; induſtriam exercendam, ut eas poſſint intelligere, aut ſi fortè eas intelligant, adeò tenues ac ſubtiles ſunt, ut eas perſuadere alijs pœnè impoſſibile ſit: Et profectò veterem Chriſtianorum Eccleſiam, cum

iis qui

iis qui circa tempora Iuſtini, credebant Ieſum Chriſtum non eſſe, niſi hominem ex hominibus, communionem coluiſſe, dummodò Ieſum verum Meſſiam eſſe, & per eum Deum colendum eſſe firma cum ipſis fide crederent, non obſcure colligitur ex Iuſtini dialogo, cũ Tryphone. Ejus hæc ſunt Verba. ἤδη μέν ὦ Τρύφων εἶπον οὐκ ἀπόλλωλαι τὸ τοιοῦτον, χριστὸν τοῦ θεοῦ ἐὰν ἀποδεῖξαι μὴ δύνωμαι, ὅτι καὶ προϋπῆρχεν υἱὸς τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων, θεὸς ὤν, καὶ γεγέννηται ἄνθρωπος διὰ τῆς παρθένου, ἀλλ' ἐκ παντὸς ἀποδεικνυμένου ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ ὅστις οὗτος ἔσται, ἐὰν δὲ μὴ ἀποδεικνύω, ὅτι προϋπῆρχε καὶ γεννηθῆναι ἄνθρωπος, ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, σάρκα ἔχων κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς βουλὴν, ὑπέμενεν ἐν τούτῳ πεπλανῆσθαί με μόνον λέγειν δίκαιον, ἀλλὰ μὴ ἀρνεῖσθαι ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ χριστὸς ἐὰν φαίνηται ὡς ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπων γεννηθεὶς καὶ ἐκλογῇ γενόμενος εἰς τὸν χριστὸν εἶναι ἀποδεικνύηται, καὶ γάρ εἰσί τινες, ὦ φίλοι, ἔλεγον ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου γένους ὁμολογοῦντες αὐτὸν χριστὸν εἶναι, ἄνθρωπόν δὲ ἐξ ἀνθρώπων γενόμενον ἀποφαινόμενοι οἷς οὐ συντίθεμαι, οὐδὲ ἂν πλεῖστοι ταῦτα μοι δοξάσαντες εἴποιεν. Id eſt; Verum enim vero, Trypho, dixi, non perierit illud, Chriſtum hunc eſſe Dei, ſi demonſtraſſe nequeam, eum præexſtitiſſe Filium conditoris huius univerſitatis, eſſeque Deum, & genitum eſſe hominem ex Virgine, præterquam ex eo omni, quo probatur hunc eſſe Chriſtum illum Dei, quod talem eum fore præoſtenſum ſit. At ſi non demonſtravero, inquam, eum & prius exſtitiſſe & naſci Hominem ſuſtinuiſſe, iiſdem nobiſcum perpeſſionibus obnoxiam carnem habentem, ſecundum Patris conſilium & voluntatem, in eo ipſo tantum æquum fuerit, errore me lapſum dicere, non autem negare hunc eſſe Chriſtum illum, etiamſi tanquam homo ex hominibus genitus videatur, & electione Chriſtus factus eſſe aſſeratur. Sunt enim nonnulli. O Amici, dixi, ex genere noſtro, profitentes ipſum Chriſtum eſſe, ſed hominem ex hominibus genitum eſſe affirmant; quibus non adſentior, neque id ſane multi, qui in eadem mecum ſunt ſententia, dixerint,

AD CENSURAM CAPITIS IV.

De cognitione operum divinorum.

NOvum hic Cenſorum agnoſco & Doctorem novitium, qui ſtatim, perinde ut præcedens, in limine primæ ſectionis miſerè

ceſpitat, quod malum omen eſt: *Remonſtrantes hic*, inquit, *admodum improprie, opera Dei, per quæ gloriam ſuam nobis patefacit, ac bona quædam ſua nobiscum communicat, quoddam fundamentum eſſe aſſerunt, cui jus atq; authoritas Dei ſuperſtruitur, ex qua juſte a nobis poſtulare poteſt ac ſolet cultum, quem ac qualem vult.* Ratio eſt: nam *divini cultus fundamentum proprie dictum, eſt Dei natura ac ſumma majeſtas.* Ineptè. Nam primò, Remonſtrantes nec aſſerunt opera iſta eſſe fundamentum cultus ſimpliciter, nec fundamentum propriè dictum, ſed fundamentum *quoddam.* Secundò, nec dicunt ea eſſe fundamentū quoddam cultus divini, ſed tantùm juris iſtius fundamentum, quo Deus cultum juſtè à nobis poſtulare poteſt; *Iuſte*, inquam, *& à nobis.* In his enim vocibus emphaſis ſita eſt: & ratio manifeſta eſt; Majeſtas enim divina, qua talis, non facit ut Deus jus ullum in nos habeat, quo juſtè poſtulare cultum à nobis poteſt, niſi nos aliquo actu ſuo aut noſtro, obnoxios ſibi habeat ad ſe colendū: Majeſtas divina ſufficit ad hoc, ut Deus coli dignus ſit: At ut à nobis coli jure debeat, id eſt, haberi pro eo, ad cuius cultum jure aliquo obſtricti ſimus & obligati, majeſtas per ſe non ſufficit. Ius omne quod quis in alium habet, neceſſe eſt ut oriatur aut ex beneficio ejus in nos, aut ex maleficio in illum noſtro. Aliud eſt dignitas, aliud poteſtas aut jus. Sed hoc indicaſſe ſufficiat.

Majeſtas Dei eſt fundamentum non cultus proprie, ſed juris iſtius, quo Deus cultum juſte a nobis poſtulare poteſt.

In *ſecunda ſectione* examinat Cenſor Axioma, non tàm Remonſtrantium, quàm mortalium penè omnium. *Talia omnino eſſe decreta Dei, qualis eſt eorundem executio:* Bone Deus! quàm operoſo molimine, quàm turbido conatu veritatem planiſſimā ſtudet involvere! Heracliti tenebris obſcurius facere adlaborat, quod Sole clarius eſt. *Non rectè*, inquit, *id axioma ab ipſis exponitur, cum aiunt, ex ratione & modo executionis, judicium ſemper faciendum eſſe de ipſis decretis: Nihil magis abſonum fingi poteſt*, ait. Cur? *Nam cum Deus quæcunq; ab æterno voluit, unico ſimpliciſſimo actu voluntatis ſuæ determinaverit ac decreverit, non poteſt huiuſmodi modus atq; ordo agendi in decretis ipſius ſtatui, quo aliquid prius, aliquid poſterius tempore ordinaſſe dicatur. Hic autem modus, ordo, & ſucceſſio in executione locum habet.* At ratio hæc I. valde eſt inepta. Nam quis adeò ἄλογος reperiatur, ut axiomatis iſtius ſenſum hunc eſſe credat? Sicut Deus ſucceſſivè in tempore omnia exequitur, ita ab æterno ſucceſſivè omnia decrevit? Nugæ hæ ſunt Academicæ & commenta otioſorum Sophiſtarum. II. Ratio hæc valdè eſt abſurda & impertinens. Quid enim hoc eſt, Deum unico ſimpliciſſimo actu voluntatis ſuæ determinare quæcunq;

Senſus Axiomatis iſtius. Talia omninò ſunt decreta qualis eſt eorundem executio, prolixe declaratur cōtra Cenſoris ineptias.

quæcunq; ab æterno vult? An Deum omnia ſimul confuſè, in eodem inſtanti, ſine ordine, qui inter res ipſas eſt velle ac determinare, id eſt, finem, media, antecedentia, conſequentia, cauſſas, effecta, ſine ullo proprio, diſtincto conceptu finis, mediorum, antecedentium, conſequentium, cauſſarum, effectorum, ſine ullo, inquam, ordine aut connexione, quæ inter res ipſas eſt, decernere? Chaos foret huiuſmodi decretum, & ſapiente quovis homine, nedum ſapientiſſimo Deo indignum. III. Ratio hæc non convenit cum eo, quod in fine ſectionis huius fatetur Cenſor, imò apertè ei contradicit: Nam ibi dicit, *Quicquid Deus in tempore facit, id eum ab æterno ſic facere decreviſſe:* Atqui decretum, quo Deus ab æterno aliquid facere decrevit, eſt unicus ſimpliciſſimus divinæ voluntatis actus: Ergo quod in iſto etiam decreto Deus omnia ſimul ab æterno decreverit, fateatur neceſſe eſt. Falſum itaq; erit quod dicit, quicquid Deus in tempore facit, id ab æterno ſic facere decrevit. Quid hic excipere Cenſor poſſit non video. Neceſſe eſt ut dicat, aut decretum illud, quo Deus exequi decernit quæ vult, non eſſe decretum ſive volitionem divinam, quæ ab æterno eſt, & ſic non eſſe etiam unicum ac ſimpliciſſimum actum divinæ voluntatis, quo omnia ſimul & eodem momento decernit, quod ſanè per ſe abſurdum eſt; aut, ſi hoc non vult, eſſe in Deo itaq; decretum duplex; Unum, quo Deus omnia ſimul in inſtanti decernit, quod cum executione commune nihil habet; alterum, quo Deus omnia ſimul non decernit, ſed unum prius, alterum poſterius, cui reſpondet executio. At ſic rationem ſuam omnino deſtruet, & commento vaniſſimo ſe ipſum ridendum omnibus propinabit. Sed nos alteram ejus rationem videamus; ea ejuſdem commatos eſt, & huc redit: *Quod primum eſt in intentione, id ultimum eſt in executione: finis in intentione ſapientis primum ſemper locum habet, inde media:* Contra, *in executione, media prius adhibentur, ut finis deinde obtineatur. Eadem itaq; ratio in ſapientiſſimo Deo locum cur non habuerit?* Præter rem & extra oleam, eſt hæc ratio. Nam quod ad logicum Axioma iſtud attinet, certum eſt ejus ſenſum alium nullum eſſe, quam id quod prius eſt ordine cauſſalitatis in intentione, poſterius eſſe ordine temporis in executione: Finis, ordine cauſſalitatis prior eſt in intentione: media, ordine temporis ſunt priora in executione. Ordo cauſſalitatis, cum ordine temporis tantùm confertur à Theologis, quando axiomate iſto utuntur. At Axioma Remonſtrantium, *Talia omninò ſunt decreta, qualis eſt eorundem executio*, nullo modo de ordine temporis, ſed de ſolo ordine

Senſus Axiomatis iſtius, Quod primũ eſt in intentione, id eſt ultimum in executione.

cauſſalitatis , qui eſt inter res ipſas, intelligendum eſt, ita ut ſenſus ejus ſit, eundem eſſe ordinem , noſtro intelligendi modo, inter decreta divina ab æterno , qui eſt inter ipſas res in tempore , ratione cauſſalitatis, id eſt, Deum ab æterno prius decreviſſe de eo , quod habet rationẽ cauſſæ & poſterius de eo quod habet rationem effectus, prius decreviſſe de conditione præſtanda, quàm de pręmio cõferẽdo, ſive, Deũ non prius decreviſſe aut ordinaſſe efficaciter alicui præmiũ, quàm decreverit, ut is certaret & pręſtaret, quod ad præmiũ conſequendũ requiritur, & ſimilia. Quare cũ dicit Cenſor, *Deum in decreto ſuo ſemper primũ de fine decernere, & finẽ illũ primariũ eſſe divinæ voluntatis objectũ: Deinde, de medijs ad finẽ illũ obtinendũ convenientibus, ut ſecundarijs objectis ſtatuere. In executione autẽ decreti iſtius, è contrario media omnia deſtinata prius efficere , quàm finem ſuum adſequatur,* rectè quidem loquitur, ſi modò id quod dicit ſanè intelligatur, hoc videlicet ſenſu, volitionem divinam, quæ circa finem verſatur, priorem eſſe volitione illa, qua eliguntur media; quia finis intentio cauſſa eſt electionis mediorum ; Nemo enim ſapiens vult media , quą talia, niſi propter finem adſequendum: At, cum finis dupliciter poſſit ſpectari , primò , per modum finis reſpectu ejus , qui vult finem conſequi per media: 2. per modum præmij , reſpectu ejus, qui alteri finem iſtum vult per modum præmij ; fallacia hic latere poteſt, quæ detegenda eſt. Volitio, qua quis efficaciter vult finem per modum finis, iſta eſt , quæ ex amore finis movet volentem ad quærenda media , quibus finis obtineri poteſt : Volitio autem, qua quis efficaciter vult finem per modum præmij , eſt iſta , quæ eum , in quo eſt , efficaciter movet ad volendum dare præmium ei, qui facit id, quod, ad præmium obtinendum, præſcriptum eſt. Iſtam volitionem ſequitur in decreto , electio mediorum ad finem ; At in executione præcedit hanc volitionem mediorum electio , tùm in decreto, tùm in executione. Hac diſtinctione poſita, dicunt Remonſtrantes fieri non poſſe ut Deus , reſpectu eorundem objectorum, id eſt, reſpectu eorundẽ hominum, decretum duplex hoc habuerit, Unum quo voluiſſe credatur gloriam ſuam patefacere in ſalvandis hominibus per modum finis , & alterum , quo voluiſſe credatur eam patefacere in ſalvandis iiſdem hominibus, per modum præmij: Hoc enim pacto , decreta duo prorſus diverſa ac diſſentanea in Deo ſtatuerentur, Abſolutum unum , & conditionale alterum, quod per ſe ἄλογον & abſurdum eſt. Nec conciliabis ea , ſi dicas , conditionem illam, quæ in conditionali decreto ſtatuitur, à Deo ipſo effici in illo,

Finis dupliciter poteſt ſpectari I. Per modum finis. II. Per modum præmij.

cui

cui conditio præſcribitur, & ſic conditionem illam induere rationem effectus: Nam hoc ipſo decretum non modò non erit conditionale, ſed & fatuum. Conditio enim, quam is, qui conditionem præſcribit, ipſe efficit, non niſi ridicula & ſtulta eſt conditio, ſapiente legis-latore indigna. Præceptum etiam, quo conditio illa præſcribitur, ridiculum præceptum eſt, imprimis, ſi ſanciatur inſuper promiſſione præmij, & comminatione ſupplicij: Et hoc eſt totum illud, quod axiomate iſto ſuo voluerunt Remonſtrantes, *Talia eſſe decreta, qualis eſt eorundem executio*; prout patet ex additamento ſive ἐξηγήσει, qam immediatè ſubjungunt, *citra notam inconſtantiæ fieri non poteſt, ut executio decreto non reſpondeat, nedum ut decreto repugnet aut contraveniat*. Nimirum id vult Declaratio, fieri non poſſe, ut Deo tribuatur decretum ab æterno, quo abſolutà voluntate Petro, Paulo, ut Petro & Paulo, ſive integris, ſive in lapſu Adæ poſitis (id enim jàm ad rem hic non facit, ne quis vocem *abſolutè* calumnietur, quamquam voce eadem Cenſores uti in materia de prædeſtinatione non dubitant,) vitam ac ſalutem æternam ordinaverit: In executione autem ei tribuatur, quod Petro & Paulo ſalutem non ordinet, niſi ſub ratione præmij, coronæ, mercedis, id eſt, ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ. Similiter, ut Deo tribuatur decretum ab æterno, quo abſoluta voluntate morti deſtinaverit Petrum, Paulum, ut Petrum & Paulum, in executione autem ei tribuatur, quòd Petrum & Paulum non velit deſtinare morti, niſi ſub conditione, ſi credere & reſipiſcere nolint: Item, ut Deo tribuatur decretum, quo conſtituit ab æterno ut Chriſtus non moriatur pro reprobis, quos vocant, & ſimul tamen ei in executione decreti huius tribuatur, quod reprobis mandet in Chriſtum credere, id eſt, perſuadere ſibi ipſis, quòd Chriſtus pro ipſis mortuus ſit, & quæ ſunt huius generis alia: Hæc ſunt ἀσύςατα & incompatibilia. Quare, quæcunq; præter hunc ſcopum dixit Cenſor, uti omnia ſunt, quæ hic dixit de decreto, quatenus eſt actus divinæ voluntatis immanens, & quatenus ad objecta refertur, ea ſunt ἀπροσδιόνυσα, Scholaria commenta, & planè extra lineam controverſiæ. Hoc verò, quod dixit in fine huius cenſuræ, rectè videlicet concludere Remonſtrantes, ſi dicant, *quicquid Deus in tempore facit, id ab æterno ſic facere decrevit*, veriſſimum eſt, & eſt idem illud, quod hic axiomate ſuo volunt Remonſtrantes, tantùm abeſt ut id negent, prout Cenſor ait. Sed præter decretum hoc aliud eſſe decretum, quo decrevit res ſimpliciter & quod diſtinctum ſit à decreto, quo res decrevit exequi, id ipſum eſt quod

Remonſtrantes dicunt per ſe abſurdum ac falſum eſſe. Sed hoc ipſum, poſtea pluribus demonſtrabitur.

Sectione III. eàdem, cum Cenſore præcedente, cenſendi prurigine ſe laborare docet hic Cenſor: Quod obiter & ex ocaaſione hîc dixerant Remonſtrantes, etſi per ſe veriſſimum ſit, id tanquam ſi ex profeſſo, & ſuo loco, ſenſuq́; hæretico dictum fuiſſet, ſuſpicionis morſu vellicat & carpit: *Cum de pœna peccati, in quod Adamus eſt prolapſus, hic loquuntur, mortis tantū æternæ mentionem faciunt. Obſerva ſis Lector*, inquit, *atq; hanc ſectionem confer cum 4. ſectione capitis proximi, in qua Remonſtrantes tantum agunt de immortalitate animæ quâ Deus hominem primum creationis beneficio exornavit.* Quid inde? Nugæ. *Confer item*, inquit, *cum Theſi 4. diſp. 5. Epiſcopij de operibus Dei, quæ mortalitatem corporum homini ante lapſum, cum brutis animalibus communem fuiſſe aſſerit.* Quaſi verò Remonſtrantium omnium interſit, quid Epiſcopius, multò ante editam Confeſſionem, privatim, exercitij gratia inter diſcipulos ſuos diſputari permiſerit. Sed &, quid verius, quàm quod Epiſcopius in Theſibus iſtis ſuſtinuit? Hic ipſe Cenſor, cap. ſeq. ſect. 4. idem in terminis aſſerit: Sed pergit. *Ex iſtis videtur concludi poſſe, Remonſtrantes pœnam tranſgreſſionis primorum noſtrorum Parentum collocare in ſola morte æterna.* En cenſendi aviditatem ſimul atq́; imperitiam: *videtur*, inquit: Imò vero contrarium potius videri, colliget Socinianus. Idcircò ſcilicet quia mortis æternæ mentionem faciunt Remonſtrantes, mortem temporalem, id eſt, diſſolutionem animæ & corporis æternā, adeoq́; animæ & corporis annihilationē ab iis intelligi, hoc enim Socino eſt æternùm mori. Sed utraq́; collectio vana eſt. Mors enim æterna, uti diſſolutionem animæ & corporis, quæ temporalis mors dicitur, non neceſſariò excludit, ita annihilationem animæ & corporis non neceſſariò includit: Et quomodò adeò excordes & amentes forent Remonſtrantes, ut, cùm mortis æternæ mentionem faciunt, mortem temporalem, ſive diſſolutionem animæ & corporis excluſam velint, quandoquidem ſententia, contra Adamum lata, poſt admiſſum peccatum, diſertè habet, *pulvis es & in pulverem reverteris? Non obtuſa adeò geſtamus pectora.* Stupor hic foret, non ignorantia. Neq́; verò huic repugnat, quod ex diſputationibus M. Epiſcopij refert Cenſor, eum ſtatuere, hominem ante peccatum etiam mortale corpus habuiſſe, ut cætera animantia. Aliud enim eſt mortale corpus habere, aliud corpus certò vel neceſſariò moriturū: aliud corpus, quod poteſt mori, aliud corpus, quod certò morietur, aut

De pœna peccati primi.

Geneſ. iij. 19.

ant quod non poteſt nō mori. Mortalitas corpori Adami, vel potius, ut rectius loquar, homini Adamo (mors enim eſt ſuppoſiti totius, non partis huius aut illius in ſuppoſito deſtructio) ante peccatū naturaliter competebat, quatenus etiam tùm homo animalis, & per unionem natura ſua diſſolubilem, compoſitus erat. Mors & moriendi neceſſitas nō competebant ei naturaliter, ſed ex ſententia Iudicis, & quatenus tranſgreſſor erat divini pacti. *Nam per peccatum mors intravit in mundū:* Rō.v.12. *& per hominē mors*, 1.Cor.xv.21. Sed de hac re pluribus in ſeq.cap. Quæ poſt hæc quærit Cenſor, *Cur* videlicet *Remonſtrantes, cum concedant Adamum per peccatum morti atq́; æternæ condemnationi cum omnibus ſuis poſteris obnoxium factum eſſe, tantopere offendantur eo, quòd ipſi & ipſorum Theologi doceant, Deum pro voluntatis ſuæ beneplacito decreviſſe quorundam tantùm, non autem omnium poſterorum ejus miſereri, aut nonnullos eorum in morte relinquere?* ea, inquam, omnia ridiculè & ineptè quærit: nam idcircò jure offenduntur eo Remonſtrantes, quia id falſiſſimū eſſe credunt, & directè Scripturis contrarium. Si quæreret Cenſor, cur offendantur Remonſtrantes eo, quòd dicant Deum juſtè potuiſſe nonnullos Adami poſterorum ſub morte æternâ relinquere, uti poſtea quęrit, rectè quæreret. At tantùm abeſt, ut eo offendantur Remonſtrantes, ut ne quidem offendantur, ſi dicatur, Deum omnes Adami poſteros ſub morte potuiſſe relinquere, ſi voluiſſet, aut ſi rei tantùm natura ſpectetur. Tantum offenduntur, & jure quidē meritoq́; idcircò, quod Cenſores dicant Deum non tantùm jure id potuiſſe, ſed etiam re ipſa voluiſſe, & velle quotidie relinquere ſub æterna morte non paucos, imò maximam etiam partem eorum, quos per Euangelium ſuum ſeriò vocat à morte, ad vitam & ſalutem æternam. Hoc offenſionis & ſcandali plenum eſt. Hæc ſufficere poſſunt pro reſponſione ad quæſtiones has Cenſoris. Sed ut novis quæſtionibus occaſio præcidatur, auctarij loco addere libet hęc duo 1. Cum de æternâ morte loquuntur Remonſtrantes, in hac de Adamo quæſtione, (de morte enim æternâ, quam actualiter peccantibus atque inprimis contemtoribus Euangelij comminatur Deus, jàm non agitur) non intelligunt mortem illam, quæ æterna pœna ſenſus, ſive cruciatuum infernalium æterna perpeſſio dicitur, quaſi videlicet, Deus eam Adamo vel ſine ullâ morte corporali interventurâ comminatus fuerit, vel poſt corporalē mortem prius inflictam, Adamo ex morte iterum ſuſcitato, inflicturus fuerit. Nuſpiam enim pœna hæc Adamo, aut denunciata aut inflicta legitur: Sententiam Adami *De Morte quā Adamo comminatus eſt Deus.*

P vide

vide, & res liquebit luce clarius: Nec verba, *morte morieris*, iſtam pænam, vel veriſimiliter poſtulant: Sed intelligunt mortem corporalem, ſive diſſolutionem animæ & corporis, quam præcedunt mala omnia ad mortē diſponentia, & quam deinde æterna pæna damni, id eſt, divinæ viſionis ſive gratiæ & gloriæ æterna privatio, ſubſequitur. Hęc mors iſta eſt, quā ſententiā divinā expreſſam credunt. Aliam mortem, id eſt, pœnam æterni ſenſus ut ſtatuant, nulla autoritas, nulla æquitas, nulla ratio cogit, imò ſententiæ divinæ autoritas, æquitas & ratio cogunt, ut aliam non ſtatuant. II. Cùm Remonſtrantes Adamum morti huic æternæ obnoxium factum fuiſſe dicunt cum poſteris ſuis omnibus, non volunt mortem iſtam, eodem prorſus modo, inflictam fuiſſe utriſq;, tùm Adamo, tùm poſteris ejus: Abſit: Sed volunt eam inflictam fuiſſe Adamo, ut tranſgreſſori, & qui ipſe actualiter peccavit. In Poſteros verò ejus propagatam propter conditionem naturæ ejuſdem, quam ex Adamo peccatore trahunt; quippe quæ privata bono gratiæ & gloriæ, non aliter quam poſteros eodem bono privatos, proſeminare poteſt. Hæc duo, iis quæ diximus, idcircò ſubiicere operæ pretium eſt, ne Cenſor credat, argumenta illa momenti alicuius eſſe, quibus colligere aliqui ſolent cum Calvino, aliiſq; hunc in modum: Si Deus propter unum peccatum Adami, cæteros pænè infinitos Adami poſteros, nondum natos, conceptoſve, jure reos cenſere potuit, ejuſdem peccati, ſimpliciter quia ita voluit; imò, ſi Deus omnes iſtos poſteros propter iſtud peccatū Adami, pœna peccati originis, id eſt, neceſſitate peccandi punire jure potuit, cur mirum aut alienum videtur, ſi dicatur Deus potuiſſe ordinare, ut homo in peccatum incideret, ſimpliciter quia ita voluit? Deinde, ſi Deus omnes Adami poſteros æternā pœna ſenſus, id eſt, perpetuis inferni ignibus cruciare ac torquere jure poteſt, propter peccatum unum, quod ab Adamo parente eorum ſolo commiſſum eſt, & cuius ipſe veniam conſecutus eſt, tantùm quia Deo ſic placuit, cur abſurdum aut iniquum videbitur, ſi dicatur Deus maximam generis humani, imò infantiū ab uberibus matrum ſuarum raptorum myriadas, non perdere tantùm velle, ſed etiam æternis inferni cruciatibus deſtinare pro arbitrio ſuo? hæc enim ſunt horrenda illa, quæ Calvini ſchola iſtis fundamentis ſuperſtruit; quæ Remonſtrantes idcirco totis animis averſantur & abominantur. Nec dubitant, quin, ſi Cenſor ex animo quæſtiones formare auſus fuiſſet, eaſdem aut ſimiles potius formaturus fuiſſet, quàm eas quas formare non potuit, quin ineptiam ſuam

am proderet, uti jam oſtenſum eſt. Quod de providentia divina ſubjungit Cenſor, id non ad hoc caput, ſed ad caput de prædeſtinatione, aut ad caput de vocatione & converſione hominis pertinet. Ubi quam ſit abſurda & ridicula iſta, quam hic exceptioni noſtræ adjungendam cenſet Exceptio, cum bono Deo, demonſtrabitur. Interim notandum hic eſt, quod Cenſor diſertè fateatur, converſionem hominis non pertinere ad providentiam, quæ rerum creatarum naturis ac proprietatibus eſt accommodata, & hominem in ea tantum παθητικῶς ſeu paſſive ſe habere, quo abſurdius & falſius dici nihil poſſe, ſuo loco planum faciemus, σὺν θεῷ.

EXAMEN CENSURÆ CAPITIS V.

De creatione Mundi, Angelorum, & hominum.

HIc ſectio declarationis tertia, primo loco incurrit cenſuram, *Non omnes*, inquit Cenſor, *rationes hic à Remonſtrantibus exprimuntur, ob quas boni Angeli, nunc ſancti, nunc electi, nunc Filij lucis, in ſacris literis appellantur.* Quantum crimen, etiamſi omninò hoc verum eſſet! At tantùm abeſt, ut Remonſtrantes non omnes rationes hic exprimant, ut ne quidem rationes ullas allegent, cur Angeli ſancti, electi, aut Filij lucis vocentur: Nam idcircò tantum eos ſanctos, electos, & Filios lucis vocari in Scripturis dicunt, quia, principatum ſeu originem ſuam retinentes, Deo creatori, & Domino ſuo conſtanter adhæſerunt: Quæ cauſa ejus rei fuerit quòd adhæſerint, & an electi à priore aut poſteriore dicantur, an nominaliter, an participialiter, non definiunt, uti ex eo conſtat, quòd Angelos idcircò etiam ſanctos vocari dicant, quia Deo creatori ſuo conſtanter adhæſerunt: Sanctitas autem ab iis allegata, non poterat dici ratio, propter quā Angeli Creatori ſuo adhæſerint conſtanter, quia conſtans illa adhæſio, ipſa ſanctitas eſt. Itaq; particula *idcirco*, qua utuntur Remonſtrantes, non ut rationalis aut cauſſalis particula, ſed ut ἐξηγητικὴ tantùm allata fuit. Et cum vox electus, nominaliter accipi poſſit, & non rarò accipi in Scripturis ſoleat, eodem ſenſu vocem electos, quo ſanctos, uſurpare potuerunt Remonſtrantes. Sed eſto, Remonſtrantes particulā, *idcirco*, pro cauſſali particula accepe-

runt, cum ad vocem *Electi* refertur, & vocem *electi*, participialiter acceperint, quid tum? At *ſic*, inquit, *vocarentur Angeli electi a poſteriore, uti ſancti & Filij lucis vocantur, cum à priore vocentur electi, 1. Tim. v. 21*. Cedo rationem Cenſor, *Ad ipſos etenim*, inquit, *illud Apoſtoli effatum quoq́ʒ accommodari poteſt: Quis prior dedit ei, & retribuetur ei? Nam ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt omnia, Rom. xj. 35. 36.* Quis macriorem rationem fingi poſſe credat? Nam primò, certum eſt, iſtud effatũ Apoſtoli ad Angelos non ſpectare, ſi ſcopus loci videatur. II. Incertum eſt, an ad eos accommodari poſſit, imò certum eſt, ſi ſenſus loci proprius ſpectetur, ad eos accommodari non poſſe, in hac de electione materia. Nam manifeſtum eſt ex antecedentibus verſ. 33. 34. de datione conſilij tantum iſthic loqui Apoſtolum, Senſus enim eſt: Deum Opt. Max. conſilium iſtud, quo conſtituit primum Gentes incredulas & rebelles ſub contumacia concludere, & Judæos in gentem ſeu populum ſuum aſſumere; Deinde, quo vice verſa, Judæos incredulos & præfractè rebellantes conſtituit reijcere, & gentes iterum gratia Euangelij ſui dignari; conſiliũ iſtud, inquam apud ſe ipſum, ex ſe ipſo, per ſe ipſum, & in ſe ipſo ſumſiſſe: à nemine inſtructum, συμβιβασθέντα, à nemine, qui σύμβουλος ipſi fuerit motum aut impulſum, ac proinde ei ſoli univerſam ſapiẽtiſſimi iſtius conſilij, ſive adminiſtrationis iſtius univerſæ, quæ in mentem nullius mortalium unquam veniſſet, niſi Deus eam Apoſtolis ſuis revelaſſet, qui mentem & conſilium Domini tenuiſſe ſe affirmant, 1. Cor. xj. 16. gloriam ac laudẽ deberi. Quis itaq́; prior dedit Deo conſilium ut ita ageret, & reddetur ei gratia? inquit Apoſtolus: Quàm alienum jàm ab hoc ſenſu ſit futurum, ſi quis hæc verba accommodare velit ad Angelos, & ex iis colligere, Angelos idcircò electos à priore dici debere, quia illis etiam dari oportuit à Deo, ut ſancti eſſent, & ut ſancti manerent, & quia ex Deo ſunt omnia, quis non videt? III. poſito etiam quòd ad Angelos non accommodari tantum poſſint, ſed etiam accommodentur hæc verba Apoſtoli, qua conſequentiæ trochlea, ex iis educetur, dationem ſanctitatis ſimpliciter hic intelligi: Non enim datio propriè Deo tribuitur, ſed dationis prioritas. 2. Etiamſi datio ſimpliciter Deo tribueretur, neutiquam tamẽ adhuc evictũ foret, talẽ dationis modum intelligi ab Apoſtolo, qualem hîc Cenſor intelligi vult, id eſt, abſolutam ejuſmodi electionem, & quam ex iſtâ electione ſequi vult ſanctitatis & perſeverantiæ irreſiſtibilem collationem. Contrarium potius evinceretur. Datio enim accipientem reſpicit. Nec dediſſe dici

Arguitur inepta citatio loci ad Rom. xj. 35. 36. & verus ejus ſenſus indicatur.

dici poteſt, niſi qui accipientem invenit. Sed quid ego his diutius immoror? Syrma abſurditatum necti poſſet, ſi quis Cenſorem urgere velit. Unam tantum indicabo, quæ inſtar multarum erit. Si Angeli electi dicuntur à priore, quia, ut ait Cenſor, ex toto genere Angelorum à Deo ſelecti, & ad vitam æternam fuerunt ordinati ex mera Dei gratia, abſq; ullo ad ullas ipſorum qualitates reſpectu; tum certè cæteri Angeli abſolutè, abſq; ullo ad ullas qualitates ipſorum reſpectu, reprobati, ſive non electi credantur neceſſe eſt; aut ſi electi credantur, non electi niſi ſub hac conditione, ſi in ſanctitate permanerent, qualem intelligi vult à Remonſtrantibus. Hoc non dicet Cenſor, nec dicere conſequenter poteſt: Nam ſic Angeli iſti potuiſſent ſaltem electi fieri, & ſic Cenſori concludendum foret, falſum etiam potuiſſe eſſe illud Apoſtoli; *Quis prior dedit ei, & retribuetur ei? ſic ex Deo, per Deum, & in Deum* potuiſſent ſaltem non *eſſe omnia*: imò, ſi qui ex iis perſtitiſſent (quod cur fieri non potuerit, cauſſa nulla dari poteſt) falſum fuiſſet reipſa ex Deo eſſe omnia. Itaq; prius iſtud dicat neceſſe eſt: Hoc ſi ita eſt, jam mihi vide, an ulla cauſſa dubitandi ſit, quòd hominum electionem & reprobationem, quæ non minus ab æterno hominibus quàm Angelis in Scriptura tribuitur, lapſui Adami præmittendam eſſe cenſeant, quamquam aliter facere videri volunt, ut fucum faciant imperitioribus, & fraudes atq; impoſturas ſuas horrendas apud populum tegant? Ita ſanè ſorex ſuo ſe indicio hic illic prodit. Profectò, cum Cenſor apertè ſatis hic fateatur, Deum ſic abſolutè cum Angelis egiſſe, cur gravatè fert, ſi idem de hominibus ſtatuere à noſtris dicatur? Nec enim ratio ulla juſtitiæ aut æquitatis ex parte Angelorū magis dari poteſt, quàm ex parte hominum.

Oſtenditur Cenſorē hunc ſupralapſariū eſſe ex proprio ipſius argumento.

Sectione IV. de Spiritus ſive animæ hominis immortalitate rectè locutos fatetur Remonſtrantes. Benè quidem, *Sed cur de corporis eorum immortalitate nihil dicunt, niſi quod tam Epiſcopio, quam Socino contradicere nolunt?* Ridicule. Rationi contradicere nolunt. Falſum enim eſt, corpus Adami immortale, id eſt, incorruptibile fuiſſe: Corpus omne, animale, pulvereum, quod cibo & potu indiget ad ſui conſervationē, quod ex contrariis qualitatibus compoſitum eſt, corruptibile eſſe, ratio recta docet, & diſertè affirmat Apoſtolus 1. Cor. xv. imò τὸ φθαρτὸν ipſum eſſe non ſemel inculcat. Et cur reprehendit id in Remonſtrantibus Cenſor, cum ipſe idem totidem terminis in hac ſectione ipſa fateatur? *Adamus enim*, inquit, *ante lapſum ab omni periculo mortis immunis erat, non ex corporis ſui natura, ſecundum*

Corpus Adami non fuit immortale ſeu incorruptibile,

cundùm quam, utpote compoſitum ex contrarijs qualitatibus, corrumpi potuiſſent,&c. Corrumpi poſſe, an non idem eſt, quod corruptibile eſſe? Et quid aliud dicunt Remonſtrantes? *Atqui addo,* Cenſor inquit, *Adamum ab omni periculo mortis immunem fuiſſe ex anima originaliter juſta, tanquam cauſſa proxima, atq; ex ordinatione Dei, tanquam cauſſa remota.* At ſic efficitur quidem corpus Adami ſi in innocentia perſtitiſſet, moriturum, ſive potius corrumpendum non fuiſſe, at non corpus ejus incorruptibile fuiſſe, quod hic ſolum cum D. Epiſcopio & Theologis omnibus dicunt Remonſtrantes. Non jam neceſſe eſt examinare, an verum ſit id, quod dicit Cenſor, incorruptibilitatis iſtius cauſſam proximam fuiſſe animam, quatenus originaliter juſta erat: Nulla enim prorſus ſolida ratione nititur, nec in ſcriptura fundamentum ullum habet, ſed tranſeat cum cæteris Academicis poſtulatis, quæ nunc expendere nec animus eſt, nec otium: Certum eſt immortalitatem non fuiſſe intrinſecam qualitatem, ſive conditionem ex natura corporis Adami neceſſariò reſultantem, atq; ità homini naturalem, ſed beneficium extrinſecum, ut ità loquar, dependens purè putè à divinæ voluntatis gratia, quatenùs ille conſervare, id eſt, non deſtruere volebat hominem, ſive non permittere ut moreretur ſoluta compage corporis & animæ, nec permittere ut vel anima ejus annihilaretur, vel corpus ejus corrumperetur: Idcircò enim data homini fuit Arbor vitæ in Paradiſo, ut mala omnia ad mortem diſponentia, vel apta nata corruptionem corpori humano inducere; eſu fructus ejus anteverteret aut tolleret, veluti præſentiſſimo mortis & corruptionis antidoto. Arborem autem iſtam, Sacramentum fuiſſe Adamo, quo obſignata fuerit promiſſio vitæ æternæ, ſi qui adſerere audent, ij videant ut id probent: Remonſtrantes uti id adſerere non fuerunt auſi, ità negare noluerunt, ſufficere rati, ſi arborem iſtam dicerent fuiſſe ſymbolum beatæ immortalitatis (promiſſæ enim aut non promiſſæ dicere non audent, nec dicere certò poſſunt, quia promiſſio illa nuſpiam facta legitur) prout diſertè dixiſſe leguntur ſect. 3. cap. vij. *Arbor vitæ ſymbolum erat beatæ immortalitatis.* Quòd porrò Cenſor *mirari ſe dicit, cur Remonſtrantes non tam in totius hominis creati à Deo immortalitate, quàm in dominio ipſius in cæteras creaturas, Dei imaginem conſtituant,* id mirum meritò videri debet. Quid enim ad rem facit, ſi dicant Remonſtrantes imaginem Dei, potiſſimum conſiſtere in dominio ejus in cæteras creaturas, ſi id quod imagine Dei comprehenſum vult Cenſor, nihilominus tamen homini tribuant, etiamſi ſub ratione imaginis

Arbor vitæ ſymbolū fuit, beatæ immortalitatis.

An imago Dei potiſſimum ſita ſit in dominio hominis in cæteras cre

ginis id non comprehendant? An iſta res tanti eſt, ut Cenſura digna ſit? Sed & cauſſas habuerunt Remonſtrantes exceptione omni majores, cur ità judicaverint. I. quod imago Dei, ad quam Adamus creatus fuit, diſertè aut præcipuè in dominio, non autem diſertè, nedum præcipuè, in immortalitate hominis, conſtituta dicatur iſto in loco, ubi homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus legitur, Gen. j. 26. II. quia imago Dei diſertè homini adhuc tributa legitur, poſt peccatum commiſſum, cùm jam mors in mundum introducta, & immortalitatis beneficio homo propter peccatum privatus eſſet, Gen. ix. 6. *Qui effuderit ſanguinem hominis in homine, ſanguis ejus effundetur, quia ad imaginem Dei factus eſt.* Quod contra adfert Cenſor, *quod* vid. *immortalitas ſit una ex primariis naturæ divinæ proprietatibus, quæ imagine Dei, in homine adumbratæ fuerunt*, id nullius prorſus eſt momenti, quia hoc eſt ipſum τὸ κρινόμενον. Alterum verò quod ſubjicit, *quia immortalitas una eſt ex notis præcipuis ſtatus beati, in quo Deus hominem collocavit*, arguit quidem hominem in ſtatu iſto immortalem, eo quo diximus ſenſu, creatum fuiſſe, at non arguit immortalitatem iſtam partem, nedum partem præcipuam imaginis Dei fuiſſe, quod tamen illud eſt, quod hic quæritur. Tertium ejuſdem generis eſt, itaq; vanum & impertinens, ut jam de veritate ejus nihil dicatur. aturis, quæ- ita eſt nullius momenti.

In V. Sectione nihil cenſet Cenſor, ſed ne nihil cenſendum habuiſſe videatur, ſuſpicionem movet, pro more ſuo, & ſub latiore imaginis Dei deſcriptione aliquot cothurnos latere fingit, quos adaptare poſſe Socinum pedibus ſuis ait. Et nè Remonſtrantibus dura videatur hæc agendi ratio, ſupplicia facit Cenſor, *Rogamus*, inquit, *ipſos, ut de quibuſdam dubiis animum ſuum nobis aperiant*, Phariſæorum inſtar & Scribarum, de quibus Lucas ait cap. xj. 53. quòd cùm ex verbis Chriſti nihil reprehenſione dignum poſſent captare, ἤρξαντο δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν καὶ ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ: Eſto: Audiamus quæſitorem. *An ſub vocibus iſtis, animo recto, affectibuſq; integris, talem quoq; juſtitiam Originalem complectantur, qualem Eccleſiæ Reformatæ Adamo & Evæ tribuunt? Quod ut de ipſis penitus nobis perſuadeamus, ab animis noſtris impetrare non poſſumus*: Nempè, multum admodum refert, ut de eo perſuaſi ſint Cenſores! Non quæremus hic viciſſim, Cur Eccleſias Reformatas hic tantum nominet, & qualem juſtitiam originalem Eccleſiæ Reformatæ unanimiter Adamo & Evæ attribuant? Res tanti non eſt, ut De juſtitia Originali.

propterea

propterea laboremus. Remonſtrantes enim quæſtionem hanc totam ineptam & inutilem cenſent. Qualemcunq; juſtitiam originalem Adamo & Evæ attribueris, cum Eccleſiis, ſeu Reformatis, ſeu Romanenſibus, ſeu aliis quibuſcunq;, eam volentibus ac lubentibus Remonſtrantibus Adamo & Evæ attribueris, dummodò juſtitiam originalem ejuſmodi qualitatem aut formam eſſe non dicas, qua poſita, impoſſibile fuerit peccare Adamum, &, qua non poſita, impoſſibile fuerit Adamum non peccare: quod ideò monendum putant, quia obſervarunt, Calviniſtas pleroſq;, qui ingenuè & ſine fuco ſententiam ſuam proferre non dubitant, juſtitiam originalem pro ejuſmodi ſeu qualitate, ſeu formâ ſupernaturali accipere ſolere, qua manente, Adamū peccare impoſſibile erat, ſublatâ, peccare Adamū neceſſe erat, pro ut ex eo patet, 1. quod Adamo juſtitiam illam originalem ſubtractam fuiſſe, antequam peccaret, imò ut ſubtraheretur neceſſe fuiſſe affirment, ut peccare poſſet, & ut actu in peccatum laberetur, quam ſubtractionem, alij cautiores, ſed minus ingenui, permiſſionem efficacem appellant. 2. quòd juſtitiam illam originalem in regenitis per novam creationem reſtitui atq; inſtaurari dicant, eamq; juſtitiam dicant eſſe inamiſſibilem, uti hic etiam Cenſor hac ipſa ſectione ſub finem disertè loquitur. Quòd ſi Cenſores hi nihilominus aliter ſe ſentire profiteantur, & juſtitiam originalē, formam tantùm ſuper naturalem eſſe velint, quæ neceſſaria eſt ad potentiam humanæ voluntatis elevandam, ut idonea ſit ad actus ſupernaturales præſtandos, ſive formam illam habitum vocent, ſive ſemen, ſive principium ſupernaturale, ſive aliud quid, Remonſtrantes omnes habebunt ſibi ultrò ſuffragantes. Titivillitio non emtitent tàm vilem controverſiam. Eſt enim, judicio ipſorum, vana & inutilis. Quid enim refert, ſive quis dicat Adamum juſtitia tali prçditum fuiſſe, ſive quis id neget, & interim fateatur, Adamum potentia voluntatis tali præditum fuiſſe divino beneficio, ut poſſit idē, quod ab aliis non niſi poſita juſtitia illa poſſe dicitur? Semper enim, ſive hoc, ſive illud dicatur, tribuetur Adamo potentia prorſus libera, & liber potentiæ uſus, & quidem ex puro puto divinæ gratiæ beneficio. Sed certum eſt, Cenſorem hunc per juſtitiam originalem aliud quid velle, quid autem illud ſit, nuſpiam clarè ſatis explicat, ſive quia id non poteſt, ſive quia non audet. Sub generalibus terminis latet, ſed fruſtra; nos eum ex latebris ſuis extrahamus, ut intelligamus quid ſibi velit. Iuſtitiam originariam vult eſſe, non modò remotionem injuſtitiæ, verùm etiam poſitionem juſtitiæ ſive æquita-

Oſtenditur Calviniſtas per juſtinam originalem intelligere ejuſmodi qualitatem, qua manente, Adamū impoſſibile erat peccare.

æquitatis internæ. Eſto: Illa poſitâ, quæro, quomodò fieri potuerit, imò quomdò factum fuerit, ut homo peccaret? Si dicat, liberam nihilominus manſiſſe voluntatem hominis, nihil dicit. Nam, cùm hoc dicit, tùm neceſſe eſt ut ſimul etiam dicat, voluntatem hominis libero ſuo & proprio motu juſtitiam illam originalem retinere potuiſſe, aut abiicere. At ſic in infinitum abibit. Nam ſic potentiam Voluntatis, qua Voluntas juſtitiam illam originariam retinere liberè potuit, alia rurſum juſtitia Originali opus habuiſſe dicat neceſſe eſt, ad retinendum juſtitiam illam Originariam, & ſic porrò in infinitum. Deinde, ſi voluntas juſtitiam ilam originariam liberè potuit abjicere, quid juſtitia illa originalis operata eſt in voluntate hominis aliud, quàm quod operari potuiſſet potentia illa, ſi juſtitia caruiſſet? Nihil dubito quin Cenſor, & qui cum ipſo ſentiunt, dicturus hic ſit, fieri non potuiſſe ut Adamus peccaret, niſi juſtitia illa originalis Adamo ſubducta vel ſubtracta a Deo fuiſſet, & ſic Adamus permiſſus fuiſſet ſua ſponte ruere in peccatum, ut molare ſaxum pondere ſuo ex alto ruit, ſubducto fulcro, in ſterquilinium. Sic enim Angelos reprobatos, & juſtitia originali præditos, peccaſſe, ut fateatur neceſſe eſt. Quod an non ſit culpam totam in Deum tranſcribere, Lector judicet. Quod ſubjicit ex voce, Jaſchar, nimis triviale & grammaticum eſt. Pergo.

In ſectionis ſextæ cenſura, magna apparet Cenſoris inadvertentia, ut leniſſimè dicam, *Remonſtrantes*, inquit, *ſcopum creationis ad marginem, ex locis S. Scripturæ oſtendentes, naturam cum gratia Euangelica, illiuſque uſum, cum huius beneficio confundunt.* Ratio eſt, *loca enim ac teſtimonia verbi divini, de fine creationis mundi enotata, ex pſal. 8. 104 & 136, &c. permiſcentur cum locis ac teſtimonijs, de fructu Redemtionis noſtræ per Jeſum Chriſtum*; (Loca autem hæc duo ſunt ex 1. Cor. iv. 7. & ex 1. Cor. j. 26.) hîc inquam inadvertentia ſupina apparet. Nam loca hæc poſteriora duo non allegant Remonſtrantes eum in finem, ut ex iis immediatè probent, quem uſum nobis præbeat Creationis primæ conſideratio. Nihil minus. Tantum allegant ea ad rationem iſtam, qua nituntur uſus, quos ex creationis beneficio deducunt; ſtabiliendam. Ratio autem iſta *Majorem* tantùm propoſitionem habet Syllogiſmi iſtius, quem in ſectione iſta formant Remonſtrantes. Ea hæc eſt; Qui nihil habet boni à ſe ipſo, is omnia debet ei à quo habet, quicquid habet, ac proinde non in ſe ipſo, ſed in eo, à quo habet omnia, gloriari perpetuò tenetur. Huic propoſitioni majori, hæc ſubnectitur *Minor*: Atqui homines omnes, à Deo Magna Cenſoris inadvertentia.

ſolo omnia habent per creationis beneficiũ, uti ex natura rei liquet. Majorem iſtam propoſitionem, etſi per ſe claram, duobus illis locis tantùm illuſtratam voluerunt; Uno, quo dicitur, *quod ſi accepiſti, quid gloriaris, ac ſi non acceperis?* Altero, quo dicitur, *Ex Deo vos eſtis, &c. ut ſicut ſcriptum eſt* (cogitet s) *qui gloriatur, in Domino gloriator:* Hunc eſſe ſenſum Remonſtrantium in hac ſectione, particula rationalis, *Enim*, arguit, & orationis filum adeò clarè, ut verbum non ſim additurus.

Atqui diverſos, præterea, creationis uſus hic omittunt, inquit *Remonſtrantes*. Credo Cenſorem hunc, præ cenſendi aviditate, peregrinatum eſſe animo, cum hæc ſcripſit. Iſti enim uſus, quos recenſet, quomodò fieri poteſt ut credantur non contineri iſtis uſibus, quos aſſignarunt Remonſtrantes? Qui enim dicit hominem idcircò totum ſe, & totum ſui, & omne quod habet, quo utitur aut fruitur, in ſolidum Deo Creatori perpetuò debere; an non dicit hominem credere debere, iſtum Creatorem ſuum, Deum ſuum eſſe unicum, eum ſolum adorandum, eiq́; uni (quod etiam disertè additum à Remonſtrantibus eſt) excluſis aliis omnibus, à quibus nihil prorſus habet, ut pote Angelis, &c. gratias ſemper agendas eſſe? 2. Si quis rem benè expendat, primus iſte quem adſignat uſus, non eſt uſus ex creationis beneficio fluens, ſed ex hypotheſi & conſequentia alia, quam expendere alterius ſcholæ eſt & operæ: Aliud enim eſt dicere, Deus creavit te, idcircò eum ſolum colĕre & adorare debes: Aliud dicere, Qui creat, is neceſſariò æternus eſt, & pro æterno habẽdus. Iſta conſequentia plana eſt, & uſus, qui ex ea deducitur, palpabilis. Hæc primum operoſè adſtruenda eſt, antequam uſus iſte, quem Cenſor vult, inde elici poſſit. Sed & poſito aliquem eſſe aut fuiſſe, qui conſequentiam iſtam aut non perciperet, aut negaret, quid hoc ad rem faceret, ſi nihilominus conſtet, eum firmiſſima fide credere, Deum æternum eſſe? An iſto argumento opus habet, ut id credat firmiter? Nihil minus. Sed vide interim, lector, quanta ſervitus ſervienda ſit apud Cenſores iſtos: Etiam argumento iſto moveri, vel conſequentiæ illi adſentiri, ut credas Deum æternum eſſe, inter uſus ponunt, qui ad ſalutem cognitu neceſſarij ſunt, ſic enim aiunt: *Quaſi vero uſus illi non ſint ad ſalutem cognitu neceſſarij.* Horret animus, cum Tyrannidẽ iſtam vel cogitat. 3. Deniq́;, poſito quod uſus hi, aut non ſint uſibus illis Remonſtrantium comprehenſi, aut à Remonſtrantibus neglecti, an ratio ulla ſuſpicandi idcircò data fuerit, eos de æternitate Dei dubitare? At Cenſores laudem iſtam

Inepta Cenſura de uſibus Creationis diverſis omiſſis in declaratione.

iſtam Remonſtrantibus dederunt jàm ante, quòd de æternitate Dei rectè & apertè fuerunt locuti, pag. 38 An quòd cultum Angelorum religioſum approbent? At eum diſertè etiam reprobari ab iis cap. xvj. Sect. 3. in confeſſo eſt. . Et qui poſſunt aliter? Cultum Angelorum Apoſtolus diſertè ad Coloſſ. damnat. De creatione cœli & terræ Propheta exclamat, *Dy qui non fecerunt cœlum & terram, pereant de terra, & de ſub cœlis iſtis*. Ier. x. 11.

Sectionis ſeptimæ Cenſura nil niſi prolixam habet Calvini apologiam, quòd Prædeſtinationis objectum non fecerit hominem integrum & innocentem, ſed in lapſu Adæ conſideratum, ſive, Peccatorem. At principio quidem Cenſor acriter invehitur in Remonſtrantes, *quod Pontificus nonnullis Eccleſiarum Reformatarum hoſtibus parcentes, Calvino ſoli & quibuſdam aliis Orthodoxis Theologis ac Doctoribus litem moveant*. Sine cauſſa. Remonſtrantes Calvino aut orthodoxis Theologis litem nunquam moverunt: Præclaras dotes, & merita de Eccleſiis Reformatis inſignia Calvini aliorumq; in pretio ſemper habuerunt, atq; etiamnum habent: Tantum ſententiam ejus de Prædeſtinatione rejecerunt ac damnaverunt, ut ſententiam, quæ Reformatarum Eccleſiarum communis ſententia dici non debeat, ſed Calvini, eorumq;, qui vel Calvinũ ſequuntur, vel idẽ cum Calvino credunt, ſive ii ſint Stoici, ſive Manichæi, ſive Prædeſtinati, ſive Turcæ, ſive Athei, ſive Pontificij, propria ſententia, & quæ per ſe falſa ac Reformationi toti, ipſiq; adeò Religioni Chriſtianæ probro ſit, ac ſcandalo. Hoc autem ſe non tantùm jure ſuo facere potuiſſe crediderunt, ut Reformatas Eccleſias à fœdâ iſta labe & pudẽdâ macula, quantum in ſe erat, præſtarent immunes, ſed etiam ad id faciendum conſtricti fuerunt, eam maximè ob cauſſam, quòd cum ſententiam iſtam ſibi improbari ſignificarent, in acerbiſſima odia multorum incidere ſe videbant. Alij enim ſententiam iſtam Calvini, ſententiam Reformatarum Eccleſiarum eſſe contendebant, alij eam Calvini ſententiam eſſe negabant, alij eam, etiamſi Calvini ſententia eſſet, à contradictione tamen omni vindicandam, & contradicentes quovis modo opprimendos eſſe aſſerebant. Quid facerent Remonſtrantes? ut Calvini ſententia peculiaris pro communi Eccleſiarum Reformatarum ſententia haberetur, permittere non poterant per conſcientiam, nec debebãt ex officio: ut crederetur ſententiam iſtam, non eſſe ſententiam Calvini, non ſinebant non modo Reformationis hoſtes, ſed nec ij, qui inter Reformatos id palàm & inadaperto capite non agnoſcebant tantùm, ſed velis etiam

Oſtenditur vera cauſſa quæ Remonſtrantes impulit, ut Calvini nomen in ſcenam producerent.

remiſq; contendebant: ut à ſententiâ iſtâ non diſſentirent, & contrariam ſententiam non profiterentur, ab animo ſuo impetrare non poterant, quia valdè noxiam eam & religionis pietatiſq; omnis labem ac tabem eſſe perſuaſi erant, & experimentis multis didicerāt. Quamquam verò initio libenter admodum parcebant nominibus Calvini, aliorumq;, quorum iſtam eſſe ſententiam ſciebant, rati ſufficere ſi intra ſolam ſententiæ contrariæ aſſertionem & propugnationem ſtarent; tamen non ſinebant id Zelotæ complures, quibus Calvini omnia placita uſq; adeò probabantur, ut ea pro ipſiſſima Reformatarum Eccleſiarum ſententia habenda eſſe judicarent; hi Calvinum ducem & anteſignanum Reformationis peti, & per latus ejus Eccleſias Reformatas vulnerari, clamabant, quando ſententia illa convellebatur. Hinc neceſſitas impoſita fuit Remonſtrantibus, ut ſententiam iſtam non eſſe communem Reformatarum Eccleſiarum ſententiam, ſed peculiarem Calvini, aliorumq; ſententiam eſſe probarent. At initio quidem vix ulli erant, qui non ultro agnoſcebant, fatebanturq, ſententiam illam, Calvini genuinam ſententiam eſſe, & res plana erat: Sed quia ſententiæ iſtius fœditas paulatim magis magiſq; detegebatur, adeò ut ſtragulum ſatis ſpecioſum reperiri non poſſet, quo velaretur, fuerunt, qui audaci ſtratagemate utendum putarunt, & in dubium vocare non erubuerunt, an ſententia iſta Calvini ſententia eſſet. Iſtâ arte credebant novæ liti materiam præberi poſſe, & odia plebis accendi in Remonſtrantes, quia videbant eos ſententiā ſuam tueri non poſſe, niſi aut tàm magni herois famam, manes ac merita quaſi publicitus proſtituere, aut mendacij manifeſti teneri vellent. Calvinū itaq; alioſq; Theologos, ejus aſſeclas, in ſcænam ut producerent Remonſtrantes, neceſſe erat, non quia ita volebāt, ſed quia aliter non poterant, tùm veritati, tùm famæ ſuæ honeſtæ cōſulere. Ex quo patet cur Pontificios nonnullos, ac nominatim Dominicanos, accerrimos licet Eccleſiarū Reformatarum hoſtes, à quibus Calvinus ſententiam ſuā hauſit, & cum quibus pœnè per omnia ſentit, in hanc arenam non traxerint, ſed Calvino ac Calviniſtis tantùm ſententiam hanc, & quæ ex ea ſequuntur horrenda paradoxa, & ἄτοπα attribuerint, imprimis poſtquam ſententia iſta Calvini in Synodo Dordracena non tantùm approbata, ſed contraria etiam ut intolerabilis in Eccleſijs ipſorum judicata eſt, & profeſſores ejus proſcripti, relegati, omniq; ſævitiæ genere tractati fuerunt: Quare cum Cenſor ait, *Remonſtrantium ſcopum hunc eſſe, ut Eccleſiarum Reformatarum hoſtibus, ſive hæreticis, ſive ſchiſma-*

Schiſmaticis, blandiantur, atq; ut gratiam eorum captent, & conſenſui, in generali quadam Confeſſione, in quâ omnes comprehendi queant, viam ſternant, eum convitium Remonſtrantibus dedita opera facere voluiſſe, manifeſtum eſt. Scopus enim Remonſtrantium jam liquet, & res in Belgio Fœderato notior eſt, quàm ut negari poſſit. Quomodò verò credibile eſt, Remonſtrantes hac ratione voluiſſe blandiri Pontificijs, Eccleſiarum Reformatarum hoſtibus, aut hæreticorum & ſchiſmaticorum aliorum gratiam captare, qui ſententiam eorum quam cum Calvino & Calviniſtis communem habent, non minus quàm Calvinum ipſum reſpuunt ac rejiciunt? quid? an gratia eorum captatur, quia nominibus eorum parcitur? At ſententia eorum damnatur. An conſenſui cum ijs via ſternitur? At diſſenſionem teſtantur, cùm iis apertè contradicitur. Profectò tetricum & malevolum hunc Cenſorem huius calumniæ, dicam, an importunæ proterviæ? pudere meritò debet. Sed nos rem videamus.

Refellitur Cenſoris calumnia.

Cenſor pro Calvino dicturus duas proponit ſententias, unam, quæ ſtatuit objectum prædeſtinationis, maſſam generis humani incorruptam; Alteram, quæ ſtatuit maſſam corruptam. Illam dicit tenuiſſe tùm Patres quoſdam orthodoxos, Auguſtinum ſcilicet, Fulgentium, Proſperum, Bernardum, tùm Theologos alios recentiores, Scholaſticos ſc. non paucos, Ieſuitas nonnullos, & nominatim Ieſuitam *Eſtium*. Hanc dicit Calvinum tenuiſſe, cum expreſſa prioris iſtius non repudiatione tantum, ſed & deteſtatione, Quid de prima iſta ſententia ſit, & an jure ea tribuatur iis, quibus eam tribuit Cenſor, nolo jàm inquirere. De pleriſq; Scholaſticis, de Pontificiis Doctoribus, de Ieſuitis Hiſpanis, imprimis Dominicanis Inquiſitoribus, & de Eſtio dubitandum non eſt, quin ſententiæ iſtius primæ patroni fuerint. De Auguſtino, Fulgẽtio, Proſpero, Bernardo, etiamſi Iudicia varient, tamen pauca admodum ſunt, quæ iis primam ſententiam tribuunt, pleraq; iis tribuunt ſententiam ſecundã, & ſummâ eam veritatis ſpecie: Sed Remonſtrantibus iſta lis tanti non eſt, ut eam ſuam facere velint. Quiſq; in ſuo ſenſu abundet. Id tantùm operæ pretium eſt notari, quod Cenſor hic omnes *iſtos orthodoxos* vocet, *quatenùs unanimiter cum Calvino in hac re, quod abſolutum Prædeſtinationis decretum Deo attribuant, id eſt, à ſolo pendens voluntatis ipſius bene placito, non antẽ ab ullis bonis aut malis hominum operibus ab ipſo prævisis, neq; etiam ab ulla virtute aut diſpoſitione ad virtutem* (addi debebat, *aut ad peccatum*, nam non *bona* tantum, ſed etiam *mala* hominum opera, antea excluſerat) *in maſſa generis humani con-*

Quæ fuerit genuina Calvini & Bezæ ſententia de Prædeſtinationis objecto.

ni conſiderata : Nam ex eo apparet, quanta ſit horum Cenſorum erga Remonſtrantes ἐπιείκεια, dum eos, qui ſtatuunt Deum Opt. Max. multò maximam hominum partem inſontem, & nullius prorſus culpæ aut peccati ream, non tantùm deſtinare potuiſſe, ſed etiam deſtinare ab æterno voluiſſe, actuq; ipſo deſtinaſſe ad æternos & ineffabiles ignium infernalium cruciatus, quamquam ipſi ſententiam eorum videri volunt habere pro profana, deteſtabili, blaſphema & execratione digna, ut ex pagg. 71. 75. liquet; dum eos, inquam, nihilominùs tamen inter Orthodoxos referunt, & quidem idcircò tantùm, quia decretum eorum, quod Deo attribuunt, in eo convenit cum decreto, quale ipſi Deo attribuunt, quod abſolutum ſit, & quod per illud deſtinentur homines pleriq; æternis cruciatibus, non propter peccatum ullum ipſorum, ſed quia Deo ità libet, quo tamen ipſo abſoluto decreto, nihil aut in divinam ſapientiam, bonitatem, juſtitiam contumelioſius, aut in divinum Chriſti meritum injurioſius, aut in rectam rationem incongruentius, aut in totam Chriſti ſacroſanctam Religionem indignius concipi poteſt: Remonſtrantes verò, qui Deum nec poſſe, nec velle deſtinare ullos homines ad æternos inferni cruciatus, niſi ob propriam & vincibilem eorum culpam adſerunt, inter heterodoxos cenſeant, tantùm idcircò, quòd non tribuant Deo abſolutum decretum, quòd à prævifis malis hominum operibus, aut ab ulla ad mala opera diſpoſitione non dependet. Adeò facilè coëunt, qui in fatalitatē abſolutam tantùm conſentiunt. An Deus ex una parte ſtatuatur inſipiens, ex alterâ injuſtus, ſuſq; deq; habent: Salvo tantùm fato, ſyncretiſmus orthodoxus conſtat. Hoc qui non admittit, etiamſi non niſi veriſſima dicat, in ſpongiam incumbat, & ex albo orthodoxorum deleatur, neceſſe eſt: Abſolutum decretum, id eſt, fatum, teſſera eſt, ex qua dignoſcitur an quis ſit orthodoxus, etiamſi id dicat, unde neceſſariò conſequitur Deum eſſe inſipientem, ſtultum, injuſtum, Tyranno quovis crudeliorem, peccati authorem, & ſi quæ alia ejus generis blaſphema ſunt. Atq; hinc etiam eſt, quòd in Synodo Dordracena, non modò non ſint ex orthodoxorum catalogo expuncti, qui horrenda iſta primæ ſententiæ placita ſe tenere profitentur, uti Piſcator, Maccovius, aliiq;, ſed etiam inter orthodoxos cenſitus D. Gomarus, quamquam proteſtatione publicâ ſe primæ ſententiæ adhærere ſignificabat. Neq; ſine cauſſa Cenſor, cùm primam ſententiam proponit, prolixè adeò Patres, Doctores, Scholaſticos, Eſtium, & quæ ab Eſtio prò ſententia iſta ex Apoſtolo ad Rom. ix. dicuntur, citat: Vix dubium eſt, quin

Syncretiſmus Calviniſtarum conſta: , ſalvo tantum Fato.

quin eo ſignificatum voluerit, ſententiam iſtam non eſſe uſq; adeò improbabilem; Quando verò deinde ſubjicit, *Calvinum ſententiam Scholaſticorum rejicere*, non reſpexiſſe eum niſi ad poſteriorem illam Baſſolij Alacenſis, & aliorum Thomiſtarum ſententiam, qui affirmant, Deum quoq; hominem inſontem potuiſſe addicere pœnis æternis; atq; interim luſiſſe ſub voce *Pœnis*, quà tamen Scholaſticos, malum pœnæ, etiamſi non ſub ratione pœnæ, ſignificare voluiſſe certum eſt. Sed conjecturis opus non eſt. De Calvino videamus. Ad ea, quæ a Remonſtrantibus Calvino attributa erant, *Nos*, inquit Cenſor, *in contrarium ipſummet Calvinum pro ſe dicentem, deq; ſententia ſua teſtificantem audiamus*: Atqui primò, hoc ſatis non eſt. Calvinus Calvino facilè opponi poteſt, ut pote ſibi ipſi, quoad locutiones, quibus in hac materia utitur, valdè diſſimilis. Nec mirum. Non enim ignorabat, quam horrenda eſſet ſententia ſua nudè prolata. Arte locutionum, veluti purpuriſſa & cæromate, incruſtanda erat, nè pateret vulgò, aut iis, quibus ſtomachus non eſt, quo crudam iſtam ſententiam concoquant. Hoc ità eſſe, id unum arguit, quòd inter ipſos Calvini Sectatores hodieq; mira opinionum diverſitas ſit de genuina Calvini ſententia, quolibet pœnè reperiente in verbis ejus, quo ſuam opinionē tueatur ac propugnet: Adeo ἀμφιῤῥεπὲς eſt, quicquid ab eo profertur, ut quid crediderit difficulter capi poſſit, niſi quis acriter animum advertat, & affectus ac præjudicium procul habeat. Idē obſervare eſt in Diſcipulo Calvini, *Beza*: Nam ſi Notas ejus Minores in cap. ix. ad Rom. videas (pauculis quibuſdam periodis exceptis, ubi lineamenta & veſtiga propriæ ſententiæ ſuæ extare voluit) jurares, eum prædeſtinationis objectum non ſtatuere niſi *maſſam* generis humani *corruptam*: At ſi Notas ejus Majores videas, aut Prælectiones in caput idem nonum, item Reſponſ. ejus ad Calumnias Nebulonis, Sole clarius eſt, eum Prædeſtinationis objectum facere, maſſam generis humani incorruptam. Hæc enim ſunt ejus verba in Prælect. in cap. ix. ad Rom. pag. c.xx. *Æternum illud Dei decretum, de gloria ſua in nonnullis, quos ei viſum eſt, per miſericordiam ſervandis, & in nonnullis juſto judicio perdendis, patefaciendi, non modo corruptionis, ſed etiā integritatis, atq; adeo ipſius creationis propoſitum, ordine cauſſarum antegreditur.* Et clarius adhuc in tractatu de *Prædeſt. contra Caſtell. Reſponſ. ad calumn.* pag. lxxxvj. *Neq; enim Maſſæ nomen humano generi condito, ſed condendo convenit, nedum ut Maſſæ nomine corruptum* (NB) *genus humanum intelligatur. Condendum autem humanum genus voco, non modo quod Deus re ipſa nondum*

Refellitur Cenſoris objectio quam ex ipſis Calvini verbis depromit.

Beza ſibi diſſimilis.

nondum condidiſſet, ſed etiam quod non (NB) *conſideraret ſive proſpiceret ut conditum, nedum ut corruptum.* Idem hoc in Notis Majoribus in Cap.9. ad Rom. tribus rationibus probare conatur: Nihil apertius dici poteſt. Et hunc Calvini præceptoris ſui veſtigiis inſtitiſſe, mentemq; ejus penitius, quam Cenſorem hunc perſpectã habuiſſe, quis dubitet? Sed, quid ego longè abeo? Idem factitarunt nuper, poſt natam in his Provinciis controverſiã de prædeſtinatione, contra-Remonſtrantes Supra lapſarij, Calvini Sectatores. Deus bone! Vidimus atq; experiundo didicimus, quantâ illi arte, quanto ſtudio ſententiam ſuam incruſtare, tegere, & cælare ſemper conati fuerint, hodieq; adhuc conentur: Vix credo, humanam induſtriam comminiſci plura poſſe, quàm commenti ſunt iſti mortales, ut ſententia ipſorũ, à ſententiâ Sub lapſariorũ differre non videretur. Proteos eos diceres & verſipelles, qui ſubinde iſtorum, ſubinde horum ſententiæ colorem præ ſe ferunt, & levi diſtinctione, veluti ventulo circumacti, ſeſe vertunt in utramq; partem. Si concionantes eos & orantes ad populum, ſi cum vulgo loquentes audias, nihil niſi Sublapſariorum fidem crepant, & ſub Peccati Originis obtentu, Prædeſtinationis abſolutæ juſtitiam tegunt: Si diſputantes eos audias, imprimis ubi ſecreti licentiam nacti ſunt, altius eundũ eſſe clamant, &, nè Deo tribuatur inſipientia, ſupra lapſum aſcendendum, & à Dei puro beneplacito non Electionis tantum ſed & Reprobationis decretum ordiendum eſſe contendunt: Iſta arte credulæ plebis obſequium emitur, & retinentur in fide, quibus eſt *Pelidæ ſtomachus, cedere neſcij.* Calvinum idem feciſſe, & ſemitam hanc ſectatoribus ſuis monſtraſſe capp. xxj. xxij. & xxiij. Inſtit, ipſius, quæ à Remonſtrantibus citata ſunt, clarè ſatis arguunt. Tantùm verò abeſt, ut loca illa, quæ hic citat Cenſor, ſufficere videri debeant, ad probandum Calvinum Prædeſtinationis objectum conſtituiſſe maſſam generis humani conſideratam ut corruptã, ut ex illis ipſis non obſcurè colligi poſſit contrarium, ſi quis modò animum advertat. Nam, dum Scholaſticorum ſententiam de abſolutâ Dei, ut vocat, poteſtate, ut profanam & meritò deteſtabilem repudiat & damnat, non idcircò id facit, quia poteſtatem abſolutam homines inſontes deſtinandi ad æternum exitium, Deo non competere vult; Nihil minus: ſed tantùm, quia Deo eam competere non vult eo ſenſu, quo Scholaſtici eam Deo tribui poſſe & cõpetere aſſerebant: Hi enim Poteſtatẽ abſolutam à juſtitiâ hactenus ſeparare Calvino videbantur, quod etiamſi injuſtiſſimũ aliquid nobis ſit aut eſſe videatur (quale eſt illud, Deum

Quid in Scholaſticorũ ſententia de abſoluta Dei poteſtate taxet Calvinus.

Deum inſontem hominem poſſe æternis pœnis addicere) Deum tamen jure id poſſe contenderent, & non idcircò aliquid poſſe Deum ſtatuere, quia juſtum eſſet, ſed idcircò juſtum eſſe, quia Deus id poſſet facere: Hanc eorū ſententiam tantùm repudiavit Calvinus, ut ex verbis à Cenſore citatis patet: At, poteſtatem abſolutā inſontes deſtinandi ad exitium & cruciatum æternū, (non dico ad pœnā) tantùm abeſt ut Calvinus Deo ademerit, ut contra eam disertè ei competere contenderit, ſed cauſſam occultam eſſe & abſconditam dixerit, & ab ea juſtitiam ſeparari non voluerit, uti verba hæc citata manifeſtè evincunt; *Quamquam mihi Dei voluntas* (abſoluta ſcilicet) *ſumma eſt decretorum ipſius cauſſa, ubiq; tamen doceo, ubi in ejus conſilijs & operibus cauſſa non apparet, apud eum tamen eſſe abſconditā, ut nihil niſi juſtè & ſapienter decreverit. Itaq; quod de abſoluta poteſtate nugantur Scholaſtici, non ſolùm repudio, ſed etiam deteſtor, quia juſtitiam ejus ab imperio ſeparant. Nunc vide canis, quid proterve latrando projicias; Ego Dei arbitrio* (abſoluto ſcilicet) *humanum genus ſubijciens, clarè affirmo Deum nihil decernere ſine optima cauſſa, quæ ſi hodie nobis incognita eſt, ultimo die patefiet:* Interim mentem noſtram figendam potius eſſe dicit, in cauſſâ nobis propinquâ, & quæ per ſe ad damnationem ſufficit, vid. in vitioſitate per totum genus humanum diffuſa: pro ut disertè habent verba ejus, quæ pag. lxxv. citavit Cenſor. *In corrupta* (NB) *potius*, inquit, *humani generis natura* (NB) *evidentem damnationis* (NB. non dicit Reprobationis) *cauſſam, qua* (NB) *nobis propinquior eſt, contemplemur, quam abſconditā &* (NB) *pœnè incomprehenſibilem inquiramus in Dei prædeſtinatione. Neque immenſa Dei ſapientiæ ſubmittere huc uſque ingenium pigeat, ut in multis ejus arcanis ſuccumbat.* Inſtit. lib. iij. cap. xxiij. ſect. 8. Cui loco conſonant duo, quæ ſtatim ſubjungit Cenſor ipſe, ubi Calvinum ait, prædeſtinationem definire per divinæ juſtitiæ, occultæ quidem, ſed inculpatæ diſpenſationem, & *eos* (NB) *prapoſtere agere, qui ad quærendam ſuæ* (NB) *damnationis originem, in* (NB) *recondita divini conſilij adyta oculos intendant, ad naturæ corruptionem, unde illa* (damnatio ſc.) *ſcaturit, conniveant, &c.* Ex iſtis, ut alia plura non allegemus, haud obſcurè liquet, Calvinum aſſeruiſſe in maſſâ corrupta, cauſſam quidem damnationis quæri & reperiri poſſe, ſed tamen eam prędeſtinanti Deo neutiquam objeciſſe. Ratio eſt, quia cauſſam prædeſtinationis ſemper nobis abſconditam, occultam & incomprehenſibilem eſſe vult: *Eſt enim prædeſtinatio*, inquit, *juſtitiæ divinæ, occultæ quidem, ſed tamen inculpatæ diſpenſatio:* At ſi maſſa generis humani corrupta,

Oſtenditur a Calvino maſſam incorruptam ſtatui objectum Prædeſtinationis.

R

corrupta, à Calvino habita fuiſſet prædeſtinationis objectum, cauſſa & juſtitia ejus, ipſo Calvino teſte, occulta & abſcondita non fuiſſet, ſic enim ait, *Sola vitioſitas, quæ diffuſa eſt per totum genus humanum, ante quam emergat in actum, ad damnationem ſufficit. Unde ſequitur, merito rejectum fuiſſe Eſavum, quia naturaliter erat filius iræ:* huic jam adde, I. quod Calvinus abſolutam prædeſtinationem, id eſt, electionem & reprobationem à ſolo divinæ voluntatis beneplacito pendentem, non autem ab ullis bonis aut malis præviſis operibus, (Sic enim vocē, *abſolutum*, Cenſor explicat,) etiam inter Angelos locum habere vult (hæc enim ſunt ejus verba lib. iij. Inſtit. cap. xxiij. ſect. 4. *Angelos, qui ſteterunt in integritate ſua, Paulus electos vocat: Si eorum conſtantia in Dei beneplacito fundata fuit, aliorum defectio arguit fuiſſe derelictos. Cuius rei cauſſa nō poteſt alia adduci, quàm reprobatio, quæ in arcano Dei conſilio abſcondita eſt:*) ubi vitioſitas communis non habet locum. Atq; hanc eandem ſententiam etiam Cenſorem hunc tenere, quicquid in maſſa corrupta tantùm ſtare videri velit, initio cap. huius evidenter patuit. II. Quod Calvinus in citato cap. xxj. lib. iij. *Inſtit.* lapſum Adami, ex quo vitioſitas illa, quam damnationis cauſſam facit, & quam ad damnationem ſufficere ait, *conſilio & voluntate Dei factum* aſſerit, *& præſcitum à Deo idcircò fuiſſe, quia Deus decreto ſuo ſic ordinaverat*, uti diſertè videre eſt ſect. 7. lib. iij. cap. xxiij. & clarius adhuc ſect. 6. ubi Laurentij Vallæ opinionem ſibi maximè probari ait, ob hanc rationem, *quoniam*, inquit, *& vita & mors divinæ magis voluntatis, quam præſcientiæ ſint actiones:* & addit; *Si hominum eventa prævideret Deus duntaxat, non etiam ſuo arbitrio diſponeret ac ordinaret, tum non abs re agitaretur quæſtio, ecquid ad eorum neceſſitatem valeat ipſius prævidentia, ſed quum non alia ratione, quæ futura ſunt, prævideat, niſi quia ut fierent, decrevit, fruſtra de præſcientia lis moveretur, ubi conſtat ordinatione & nutu potius omnia evenire.* Adde his ſect. 7. ubi objectionem iſtam, *At diſertis verbis negant hoc exſtare, decretum fuiſſe à Deo ut ſua defectione periret Adam,* hunc in modum ſolvit, *Quaſi verò idem ille Deus, quem Scriptura prædicat facere quæcunq; vult, ambiguo fine condiderit nobiliſſimam ex ſuis creaturis.* III. Quod ipſam illam vitioſitatem ex lapſu Adami in poſteros ejus omnes defluxiſſe vult, nullam aliam ob cauſſam, quam quia Deo ità placuit, *occulto quidem & horrendo judicio, ſed tamen juſto.* Sect. 7. lib. iij. cap. xxiij. Quæ non obſcurè arguunt, Calvinum, cum videri vult maſſam corruptam Deo prædeſtinanti objicere, non niſi dicis cauſſa id facere, ut colorem aliquem

apud

apud imperitum lectorem det ſententiæ ſuæ. Quid enim obſecro vitioſitas illa in maſſa generis humani facit, ut prædeſtinatio aut damnatio eorum, in quibus illa locum habet, aut locum habere conſideratur, juſta videatur, ſi cauſſa illa, id eſt, peccatum Adami, unde vitioſitas illa nata eſt, & ipſa vitioſitas, ac vitioſitatis diffuſio, non niſi ex pura puta Dei ordinatione eſt, & non aliter, quam quia ſic erat à Deo ordinata, præſcita fuit? Quæ itaq; Cenſor in contrarium allegat argumenta, ex verbis Calvini, ea apparet eſſe ficulnea. Neq; difficile admodum eſt obſervare, Cenſorem hunc ſenſiſſe paſſim laborare argumenta ſua, eam maximè ob cauſſam, quòd negare non poſſit, adeòq; clarum ſit; Calvinum aſſerere lapſum ipſum Adami Dei conſilio & ordinatione accidiſſe, antequam præſcitus à Deo eſſet. Hinc adeò ſolicitè & ſcrupuloſè loquitur, cum de ordinatione hac agit, ut id ferè unum videatur egiſſe, ne conſcientiam ſuam læderet, & tamen ulcus ſententiæ Calvini verbulo aliquo de ſuo inſerto, veluti honeſto aliquo operimento tegeret. Dum enim contendit, corruptam generis humani Maſſam objectum prædeſtinationis à Calvino conſtitui, & interim non dubitat, quin Calvinus adſeruerit corruptionem illam, quæ in maſſa tota eſt, & lapſum Adami, ex quo corruptio iſta fluxiſſe creditur, divino conſilio & voluntate accidiſſe, quid facit? Ne Calvino, & fortè ſibi ipſi, contradicat, & interim, ut tùm Calvini, tùm ſuæ ſententiæ arcanum ſpecioſè velet, id unum operam dat, ut probet Calvinum dixiſſe, ſeq;, ſuoſq; credere, Deum neminem, ac proinde nec ipſum Adamum, *Vi ordinationis ac voluntatis ſuæ potentiſſimæ ad peccatum committendum deſtinare*, pag. lxxv. Deum neminem ad peccatum, ſive ad exitium *fataliter, ſeu violenter* ordinare, pag. lxxij. Deum *non tanquam Authorem aut cauſſam primam* Adamum deſtinaſſe ad malũ culpæ, ſive ad peccatum, pag. lxxv. Quaſi verò quiſquam ſit, qui ordinationi ſeu conſilio iſti, quo Deum Adamum ad peccatum deſtinaſſe dicitur à Calvino, vim, ſeu violentiam, ſeu efficientiam poſitivam tribuat: voces iſtæ ſingulæ totidem latibula ſunt ac κρησφύγετα in quæ ſe abdit Cenſor, ne videatur dicere, quod dictum tamen vult. Iſtæ artes jam dudum notæ ſunt, & ſordent apud eos, qui rerum momenta non verborum inania ponderant. Conſtat enim id, quod ordinationem & conſilium vocat hoc loco Calvinus, non rarò ab illo, & alijs ei ὁμοψήφοις, *permiſſionem* leniore voce, ſive *remiſſionem divinæ voluntatis*, ab aliis *voluntatem permiſſivam* ſimpliciter, ab aliis *voluntatem permiſſivam efficacẽ*, duriore paulùm vocabulo, à Cenſore

Elaboratus loquendi modus quo Cenſor uſus eſt, detegitur.

præcedente, *permiſſionem, ſive ceſſationem divinæ actionis conjunctam cum moderatione, & ab eâ efficaciam ſuam ſortiente* appellari, eamq́ divinæ prædeſtinationi ſubordinari per modum cauſſæ, non efficientis, ſed deficientis, qua poſitâ, peccatum non fieri impoſſibile eſt: Quo ipſo ſanè, etſi Deo non tribuatur in terminis propriè dicta efficientia, cuius vi peccatum fit, re ipſa tamen efficientia ſive efficacia in ordine ad peccatum tribuitur; Deficiens enim cauſſa in neceſſariis, ad cauſſam efficientē propriè dictam reducitur: Quamquam ſi quis ipſum Calvinum videat, manifeſtum eſt eum dicere, non ſolum permiſſione divina lapſum hunc accidiſſe, ſic enim diſertè loquitur Inſtit. lib. iij. cap. xxiij. ſect. 8. *quamquā nec hoc ipſum quidem per ſe probabile eſt, ſola Dei permiſſione, nulla ordinatione, hominem ſibi accerſiviſſe interitum. Quaſi vero non conſtituerit Deus, quâ conditione præcipuam ex ſuis creaturis eſſe vellet: Non dubitabo igitur cum Auguſtino ſimpliciter fateri, voluntatem Dei eſſe veram neceſſitatem, atq; id neceſſario futurum eſſe, quod ille voluerit, quemadmodum ea verè futura ſunt, quæ præviderit.* Secundo, idem non obſcurè apparet ex iis, quæ de Præſcientiæ Dei fundamento ſtatuit Cenſor pag. lxxiv. Poſtquam enim dixerat, *Deum nihil ab æterno, tanquam certo futurū, prævidere potuiſſe, quod non voluntatis actu aliquando aut facere aut permittere decrevit*, quod ſanè rectiſſimè dicitur, ſtatim ſubjungit hæc verba, quæ ſanè ſenſum longè alium, eumq́; peſſimum, continent; *Undè ipſi quoq; Scholaſtici fatentur, præſcientiam Dei talem aliquem voluntatis actum in Deo præſuppoñere, qui ad certam rerum ipſarum (ut loquuntur) futuritionem, cum in mente Dei, tum in rebus ipſis fundandam* (NB) *ſufficiat:* Iſtis enim verbis manifeſtè ſignificat, fundamentum Præſcientiæ divinæ, quod futuritioni rerum fundandæ ſufficit, aliquando eſſe ſolam & nudam Dei permiſſionem, ita ut poſitâ tantùm divina permiſſione (quam alterum divinæ voluntatis actum vocat) non tantùm certa futuritionis peccati ſcientia in mente Dei, ſed peccati etiam neceſſaria futuritio in rebus ipſis ſtatuatur (quod tamen ipſum diſertè Calvini verbis repugnare manifeſtū eſt.) Poſito itaq́; Deū tantùm velle permittere Adamo ut peccet, ſi velit, Adamum peccare ſeu velle peccare, neceſſe eſt. Atq́; hoc eſt arcanum impiæ huius ſententiæ, quod Cenſor hic in ſinu fovet. Et hæc quidem res clarius adhuc multò liquebit, ſi videantur ea, quæ ad Remonſtrantium ἄτοπα, à Calvino aliiſq́; Doctoribus Orthodoxis, quibus ea impingi per impudentem calumniam dicit, amovenda attulit. Nos primū tantū diſcutiemus, quia cætera, aut diſcuſſa jam

ſunt,

ſunt, aut hoc diſcuſſo, amplius hic diſcuti, neceſſe non eſt. *Primum eſt* (inquiunt) *Remonſtrantes, quod prædeſtinationem creationi hominū præmittendo, naturalem rerum ordinem invertant*: *At hoc* (inquit Cenſor) *falſum eſt, & à mente Calvini diſſentaneum.* Ratio eſt; *Quia Calvinus aliiq; diſtinguunt inter decretorum executionē, & decretum de fine. In executione decretorum, primum opus eſt creatio, ſecundum redemtio: At in decreto de fine, prius eſt decretum de rerum harum aut illarum fine, quam de medijs ad finem earundem rerum deſtinatis:* Benè habet, hoc eſt quod volunt Remonſtrantes; Calvinum ſc. cæteroſq; Doctores orthodoxos, quos vocat, ſtatuere, decretum abſolutæ prædeſtinationis, quod eſt decretum de Fine, id eſt, vitâ aut morte hominum æternâ, præceſſiſſe, non temporalem decreti illius executionem, id eſt creationem, uti ineptè Cenſor Remonſtrantium verba capit (quis enim adeò fuerit ineptus, ut id neget?) ſed decretum creandi homines: Eo ipſo enim everti dicunt naturalem rerum ordinem. Ratio manifeſta eſt. Sic enim ſtatuitur Deum prædeſtinaſſe ad æternā vitam & ad æternam mortem, non dico id quod nondum erat, ſed id quod a Deo ipſo, non poterat conſiderari ut ens: Quicquid enim conſideratur ut ens, ſive exiſtens, id ſupponit neceſſariò decretum creationis, quia ſolius creationis terminus ad quem, eſt entitas, & decreti creandi terminus, eſt conceptio entitatis. Decretum itaq; abſolutum prædeſtinationis neceſſe eſt ut ſequatur poſt decretum creationis, aut naturalis rerum ordo evertitur: Atq: hinc patet, fieri non poſſe, ut à Cenſore Calvinus credatur maſſam generis humani corruptam, feciſſe objectum divinæ prædeſtinationis, idcircò quod eum velit decretum creandi, ut medium, ſubjeciſſe decreto prædeſtinationis, quod eſt de fine. Sic enim neceſſe eſt ut fateatur, Calvinum nè quidem genus humanum, quatenus maſſa ſimpliciter eſt, ſive quatenus ſimpliciter eſt ens, objectum prædeſtinationis feciſſe, ſi conſequenter loqui velit. En, ut ſuo proprio laqueo, tùm Calvinum, tùm Doctores cæteros ſuos, ſeq; adeò ipſum, ſtrangulet Cenſor: Ex hoc ſequentia æſtimentur, nam ex eo dependent. Quæ de luctâ carnis & Spiritus, deq; obediendi moleſtia, quæ in Adamo fuerit, Cenſor diſputat, ea alibi, & ſuo loco expendentur.

Atque hæc quidem ſufficiunt ad probandum, Remonſtrantes non ſine magnis gravibuſq; rationibus Calvino tribuiſſe ſententiam ſupralapſariam, ut vocant. Poſſent huic rei confirmandæ adduci teſtimonia complurium Doctorum Reformatorum, cùm huius, tùm ſuperioris ævi, qui eandem ſententiam Calvino apertè tribuunt; ſed

quid opus eſt teſtibus, ubi rerum argumenta adſunt & loquuntur? Stabo itaq; hîc, & coronidis loco id tantum addam: mirum meritò videri debere, quod Cenſor in fine huius cenſuræ eo uſque abripiatur, ut ſcribere non dubitet, *Remonſtrantes non minore injuriâ cæteros Theologos criminari, quos Calvini aſſeclas nominant:* Hoc enim indubitatum ſignum eſt, eum non judicio, ſed affectu ferri, & quæ pro Calvino dixit, pro cæteris omnibus etiam dicta voluiſſe, quos tam ē tam clarè conſtat ſententiam ſupralapſariam tenuiſſe, adſeruiſſe, propugnaſſe, quàm conſtat bis duo eſſe quatuor. Quis enim vel leviter verſatus in ſcriptis Zanchij, Piſcatoris, Perkinſij, Gomari, Maccovij, aliorumq;, id non palpat? Bezæ tantum unius, quem diſcipulum & Collegam Calvini fuiſſe conſtat, teſtimoniū, quod paulò ante citavimus, inſpiciatur, &, ſi quis adhuc dubitat, næ, eum fungum eſſe dicet, *cui nihil ſalit, lævâ ſub parte mamillæ.*

EXAMEN CENSURÆ IN CAPUT VI.

De Providentia Dei, ſeu rerum conſervatione & gubernatione.

SEctione I. & II. cenſentur Remonſtrantes, quòd in definitione Providentiæ divinæ attributum illius omittunt, quod nempe ſit *Vis atq; actus potentiæ, quo Deus res omnes à ſe conditas conſervat*: Hîc incertum eſt quid Cenſor ſibi velit. An velit attributum illud. *Vis atq; actus potentiæ*, attributum eſſe, quod Providentiæ divinæ ſimpliciter, per ſe, ac ſemper competit, an verò velit eſſe attributum, quod tantùm Providentiæ divinæ conſervatrici, ſive quatenus res conſervat, competit. Iſtud ſi velit, tum ſane perquam ineptus eſt, quia ſequeretur, Deum providentia nulla uti, niſi cum vi & actu aliquo potentiæ utitur, quod abſurdiſſimum eſſe Cenſor ipſe non negabit, quia ſic providentia divina circa mala non verſaretur, aut ſi circa ea verſatur, illam vi & actu aliquo potentiæ, circa ea verſari credendum eſſet, quod Cenſorem ipſum ſectione ſeq. negare conſtat, ubi Deum *mala, quà mala, vel peccata, quà peccata, nullo modo efficere, ſed tantùm permittere dicit, & gubernare*. Permiſſio autem, non eſt vis ſive actus potentiæ, ſed mera tantùm actionis ceſſatio, ſive negatio, uti Cenſor ipſe fatetur, pag. lxxxiv. Hoc poſterius ſi dicat, tùm

An attributū divinæ Providentiæ ſit, vis atq, actus potentiæ quo Deus res a ſe conditas conſervat.

tùm ſanè ridiculus eſt, quod attributum illud in definitione generalis Providentiæ poni velit, quod non niſi ad unam rei definitæ partem, id eſt, ad conſervationis Providentiam pertinere vult: Tùm, an actus ille, quo Deus res omnes conſervat, ſit vis ſive actus potentiæ, inter Scholaſticos hodieq; controvertitur: Pleriſq;, imò ferè omnibus, conſervationem actum negativum habendum, non autem poſitivum contendentibus, non ſine magna veri ſpecie. Sed Remonſtrantes iſtas otioſas diſputationes tanti nō faciunt, ut propter eas velint litigare. Sufficit ipſis, ſi dicant, Deum providentiâ ſuâ conſervare res à ſe creatas; An conſervatio iſta, ſit vis ſive actus potentiæ, an actus merus voluntatis negativus, quo vult res creatas nō deſtruere aut annihilare, diſputandū relinquunt iis, quibus id libet: Locus ad Hebr. j.3. ineptè adducitur, præterquam enim quod non agat de univerſali Dei providentiâ, ſed de Chriſti Mediatoris officio, incertum etiam eſt, an per τὸ *Ferre*, intelligatur conſervatio rerum creatarum, & per *verbum potentiæ*, intelligatur vis & actus potentiæ, quo res conſervat, imò haud obſcurum eſt, iſtâ oratione emphaticâ longè excellentiora Chriſto tribui, de quibus jam non eſt neceſſe diſſerere. Quod in deſcriptionibus modorū ſpecialis Providentiæ Dei, quo ad homines ad obedientiam fidei adducendos, Remonſtrantes intra Pelagianorum lineas ait conſiſtere, quia nullam gratiæ Dei intus operantis mentionem faciunt, id quàm ſit falſum & ineptum, ſuis locis demonſtrabitur, ubi ejus rei tractandæ ſedes eſt.

Sectione III. taxatur Remonſtrantium argumentum, quo collegerant, *Si Deus ſciens & volens inobedientiam, ſive peccata, tali permiſſione permittit, quâ poſita, non poteſt non ſequi inobedientia, neceſſario ex permiſſione Dei, tanquam effectus ex ſua cauſa ſequeretur, jamq; Deus omniū peccatorū autor eſſet, imo peccatum reverâ peccatum non eſſet, nedum æternâ pœnâ dignum.* Ratio eſt, inquit Cenſor, *quia Dei permiſſio, qua hominis inobedientiam, aut peccata non impedit, ſed patrari ab homine & evenire ſinit, non tantùm mutabilitatem hominis, ſed etiam ex eâ, Dei reſpectu, certam atq; infallibilem hominis ad peccandum inclinationem præſupponit.* At hæc Cenſoris ratio, non modò non infringit, ſed confirmat etiam argumentum Remonſtrantium, & ſimul quid ipſe Cenſor in ſinu ſuo ſecreti gerat, pandit. Nam ex eâ patet, Cenſorem ante permiſſionem divinam non ſtatuere in homine niſi mutabilitatem, &, quod benè notandum eſt, *ex ea* mutabilitate ſc. reſpectu hominis, neceſſariam inclinationem hominis ad

peccan-

Oſtenditur ex permiſſione, qualem Cenſor ſtatuit ſequi Deum eſſe autorem peccati.

peccandum, & , reſpectu Dei, inclinationem certam atq; infallibilem in actum exituram protinus, ſi modò accedat Dei permiſſio, id eſt, ſi Deus mutabilitatem iſtam, &, quæ ex eâ non impedita neceſſariò ſequitur, inclinationem ad peccandum actione aliqua ſua non impediat aut reprimat: Permiſſio itaq; juxta Cenſorem eſt virtutis vel actionis iſtius divinæ, ſine quâ inclinari hominem ex innatâ mutabilitate in malum neceſſe eſt, ſuſpenſio, vel non continuatio, ſive, ut alij magis ingenue loquuntur, ſubtractio auxilij & gratiæ ad nō peccandum neceſſariæ. At hoc eſt, ex quo Remonſtrantes colligunt, non minus neceſſariâ quàm evidenti conſequentiâ, malum ex permiſſione iſta divinâ non aliter, aut non minus ſequi, quàm effectus ex cauſſa ſequitur. Non quaſi permiſſionem propterea eſſe velint cauſſam propriè dictam efficientem mali ſive peccati: ſed quod velint, eam eodem loco ac gradu cenſeri, quo cauſſa efficiens cenſeri ſolet: Cauſa enim deficiens in neceſſariis ad cauſſam efficientem reducitur, uti jam antè diximus. Hanc collectionem adeò evidentem & certam eſſe concedit Piſcator, ut diſertis verbis fateatur in Reſponſ. ad duplic. Vorſtij, parte I. pag. x. xj. *Incredulitatem à Dei prædeſtinatione pendere, tanquam effectum à cauſſa.* Quare, cùm Cenſor inclinationem hominis ex mutabilitate ejus fluentem, propriam ac proximam cauſſam pecati eſſe dicit, permiſſionem autem antecedens peccati, non cauſſam, ludit pueriliter in verbis, ac ſpeciatim in voce *cauſſæ*, & in vocabulo, *propria ac proxima*; eundem planè in modum, quo Sophiſta ille, qui cum lapidem fune ſuſpenſum abſcidiſſet, ſeſe cauſſam proximam ac propriā caſus lapidis iſtius in ſubjecta vaſa, negabat: Cauſſam enim motionis iſtius propriā ac proximam fuiſſe pondus & gravitatem lapidis naturalem, non ſuam inciſionem, quæ antecedens quidem aliquid motionis fuiſſet, ſed non cauſſa motionis aut caſus: Dignus certè Sophiſta, qui ob tam egregiam ſubtilitatē fœnum ederet & quem mortui incurſarent boves. Cenſorem eodem planè ſenſu, quod de permiſſione divinâ dicit, intelligere ex iis, quæ immediatè his ſubiicit, evidenter colligitur: *Sequeretur enim*, inquit, *Deum non tantum permittere, ut homo malè agat, ac legem tranſgrediatur, ſed etiam ut benè agat, ipſiq; obtemperet; At hoc*, inquit, *diſtinctioni efficientiæ & permiſſionis, quæ* (NB) *perpetuo obſervatur in doctrinâ de Providentiâ, apertè repugnat, ſecundum quam providentiam, Deus bona non permittit, ſed efficit & operatur; mala autem, qua mala, ſive peccata nullo modo efficit, ſed tantùm permittit & gubernat.* Ex hiſce enim verbis patet, phraſin hanc, *Deum permittere*

mittere peccatum, Cenſori nihil aliud ſignificare quàm Deum non operari, ſeu non efficere bonum in homine: Eò ipſo itaq;, quod Deus permiſit Adamum peccare, concludendum eſt, Deum non voluiſſe operari, ſeu efficere bonum in Adamo, ac proinde Adamum non potuiſſe non peccare ex mutabilis naturæ conditione, quam actu mutari neceſſe erat ad malum, niſi divinâ virtute actualis mutatio ſiſteretur ac reprimeretur, ſive, quæ bona operari non poterat, niſi Deus in ea bonum operaretur & efficeret, & malum non poterat non operari accedente tantum divinâ permiſſione, id eſt, non impeditione, uti verbum permittendi exponit, non ſine emphaſi, Cenſor lin. 1. pag. 82. Hoc velle Cenſorē, ex ſequentibus apparebit multò adhuc latius. Quare quæ poſt hæc de permiſſione diſputat, ea non ſunt niſi operoſæ nugæ, ad involvendū tenebris, quod per ſe clarū eſt. *Deſcriptio permiſſionis qua Remonſtrantes faciunt*, inquit, *cum ad eam requiri dicunt, ut non tantū potentia voluntatis in ſe, ſed uſus etiā potentia liber ſit, atq; ad oppoſita indifferens, ſive ut ab omni, interna ſimul & externa, neceſſitate maneat immunis, abſurda, imperfecta, & ambigua eſt. Abſurda*, inquit, *quia hac definitione permiſſio ſtatuitur ante uſum liberæ potentiæ, quæ ineſt æque ad oppoſita hominis voluntati indifferenti: Non enim hic agitur de permiſſione Dei, qua Peccator ſibi, ſed qua peccatū peccatori permittitur*. Scholaris diſtinctio ſanè, id eſt, ſcholâ & Scoto digna. Quid enim differunt, Peccatorē ſibi & peccatū Peccatori permitti? Cum Peccator ſibi permittitur, an non peccatū Peccatori permittitur ex ſententiâ Cenſoris? Sanè. Peccator enim non poteſt non peccare. Conjecturâ opus eſt, ut ſenſus intelligatur. An Peccator ſibi relinquitur, cùm permittitur homini, nondum peccatori, ſed qui peccator poſtea fit, ut poſſit benè aut male agere, id eſt, peccare aut non peccare, ſi velit; Et, an peccatum Peccatori permittitur, cum homini jàm actu Peccatori, aut peccare volenti, permittitur ut peccet? hoc ſanè ſenſu videntur verba Cenſoris intelligenda eſſe. At, ne phraſin jam examinem, cur obiecro de hac permiſſione Dei, non autem de illâ hìc agi dicit? Contrarium verum eſt, de illâ agitur, non de hac, & patet res, quia Remonſtrantes diſertè affirmant, ſe per permiſſionem Dei intelligere non ejuſmodi permiſſionem, qua poſita non poteſt non ſequi inobedientia ſive peccatum (quod fit quando ex mente Cenſoris peccatum Peccatori permittitur) ſed, quâ poſitâ, homo duntaxat inobediens eſſe poteſt, ſi quidē omninò ita velit, quod fit, quando, ex mente Cenſoris, Peccator ſibi relinquitur. Qui enim poteſt actu inobediens eſſe, poſitâ permiſſione,

Demonſtratur diſtinctionem Cenſoris, inter permiſſionem qua peccator ſibi, & peccatum peccatori permittitur, ineptam eſſe.

miſſione, is poteſt etiam, permiſſione eàdem poſita, obediens eſſe ac manere, ſi velit: Qui enim poteſt nolle, poteſt etiam velle, & qui non poteſt nolle, is etiam non poteſt velle. De permiſſione itaq; agitur, quæ non circa actum uſumq; voluntatis liberæ, hoc vel illud malum appetentis, ac per organa ſua efficientis, ut Cenſor loquitur, ſed quæ circa potentiam liberam verſatur: Adde, ſi de hac permiſſione hoc loco non ageretur, quomodo permiſſio hæc ad Adamum ipſum ejuſq; inobedientiam poſſet extendi? Adamus enim non erat Peccator, cum permitteretur ei peccatum, imò erat libero arbitrio, id eſt, potentiâ voluntatis indifferente præditus, ad oppoſita nimirum, & ad bonum & ad malum morale, nec non ad alterutrum volendum aut non volendum; uti Cenſor ipſe hac eàdem pagina fatetur. Cæterùm, deſcriptionem permiſſionis ad Adamum & Evam extendi etiam debere, Cenſor ait, quia idcircò dicit eſſe imperfectam deſcriptionem Remonſtrantium, quòd ad permiſſionem inobedientiæ Adami & Evæ adaptari tantùm poſſit: At permiſſio, qua peccatum Peccatori permittitur ad permiſſionem inobedientiæ Adami & Evæ adaptari non poteſt. Dicet fortaſſe aliquis, poſſe etiam id, quod ait Cenſor, de permiſſione qua peccatum Peccatori permittitur, adaptari ad permiſſionem iſtam, quia Deus videbat Adamum & Evam jam inclinare in peccatum, nihil autem reſtare, niſi permiſſionem ſuam ut peccarent actu. Sed hoc commentum abſurdum eſt: Nam juxta Cenſorem, Deus prævidere non poterat Adamum in peccatum actu inclinare, niſi præſuppoſitâ prius ſua permiſſione. *Præſcientia enim Dei ſemper, ut ait, præſupponit actum aliquem divinæ voluntatis, qui ad certam rerum ipſarum futuritionem, tum in mente Dei, tum in rebus ipſis fundandam, ſufficiat:* Iuxta Calvinum autem, non ſola permiſſio Dei, ſed etiam *ordinatio, nutus, voluntas* Dei accedere debet. Quare, ſi Cenſor velit, Deum prævidiſſe inclinationem illam in Adamo, neceſſe eſt ut fateatur, id factum vel præſuppoſitâ jam permiſſione hac, vel alia priore. Si hoc dicat, in infinitum ibit; ſi iſtud, evertet Theſin ſuam & permiſſionem faciet, non antecedens iſtius prævisæ inclinationis, ſed conſequens, quod contra directam ejus confeſſionem eſt, quam paulò ante fecit: Pergamus.

Deinde, ait Cenſor, *cum uſus potentiæ, quæ ineſt hominis voluntati, ſit actus liberam voluntatem ad unum determinans, ineptè ipſi quoq; uſus libertas ad oppoſita indifferens attribuitur:* hæc ratio ſanè ſpeciem & colorem haberet, niſi conſtaret, quæ ſit mens & ſententia Remonſtrantium, quando dicunt, Permiſſionem veram requirere, ut non

tantùm

tantùm potentia voluntatis in ſe, ſed uſus etiam potentiæ liber ſit. Tantū enim id volunt, nō ſufficere ad hoc ut quis dicatur verè poſſe non agere, ſive potens eſſe aliter agere, quod poſſit aliter agere, ſi talis aut talis circumſtantia adſit, aut abſit, ſed requiri, ut vel nulla ei adſit aut abſit circumſtantia, cum qua non poſſit conſiſtere ipſum non agere, vel ſaltem, ut habeat in ſua poteſtate omnem talem circumſtantiam, pro ut libuerit, tollere. Ideoq; non ſufficit ad hoc, ut quis jure dicatur liber, & libertati ſuæ permitti, quod voluntate prædìtus ſit, quæ in ſe potentia libera eſt ad oppoſita, ſed requiritur etiam, ut potentia iſta non ſit impedita ex. g. non ſufficit adhoc, ut quis in tenebris aut in tenebroſiſſimo carcere, adamantinis vinculis ligatus, conſtrictuſq; ſedens, dicatur poſſe videre, legere, currere, quia potentia videndi prædìtus eſt, qua novit legere, & locomotivam facultatem habet benè conſtitutam. Potentia enim hæc, etiamſi phyſicè loquendo, potentia ſit ac maneat libera, moraliter tamen loquendo, non niſi nudum potentiæ nomen eſt, quia uſus potentiæ iſtius impeditus eſt, ac planè fruſtraneus: Quare, ut permiſſio vera ſit, neceſſe eſt, ut non modo potentia in ſe ſit libera, ſed etiam ut potentiæ uſus maneat non impeditus: Atq; hæc res non tantum in actionibus externis ſive imperatis, ſed etiam in actionibus internis & elicitis locum habet. Deinde, propoſitio iſta, quòd uſus potentiæ liberæ ſit actus voluntatem liberam determinans ad unum, quamquam communiter eſt recepta, tamen niſi benigno ſenſu intelligatur, non uſq;quaq; vera eſt; uſus enim potentiæ liberæ, non eſt niſi ipſiſſima libertas actualis, ſive exercitium potentiæ liberæ ut libera eſt. Quando itaq; potentia libera ſe ipſam determinare dicitur ad unum, per uſum libertatis ſuæ, ſenſus profectò non eſt eam determinare ſe ipſam per uſum iſtum, tanquàm per aliquid habens rationem actus primi, quo fiat, ut ipſa voluntas non maneat in actu primo indifferens; Nihil minus: ſic enim uſus aut actio iſta voluntatis, libera actio non eſſet; ſed ſenſus eſt, eam determinare ſe per actum ſuum ſecundum, qui eſt ipſiſſima libertas actualis, ſive exercitium potentiæ liberæ, ut libera eſt: Virtus itaq; activa voluntatis completa, manet virtus activa completa, in actu primo indifferens, etiam tùm cùm agit, quia nihil in eâ eſt, quatenus virtus activa eſt, quòd petat, ut loquuntur, operationem magis quam ejus carentiam, aut quod neceſſariò cum actione iſta nectatur. Et hoc ſolo differt potentia libera, à neceſſaria. Sed hæc monuiſſe ſufficiat.

Quo ſenſu intelligendum ſit, Permiſſionem veram requirere, ut nō tantum potentia voluntatis in ſe, ſed uſus etiam potentiæ liber ſit.

Uſus potentiæ liberæ, non propriè nec rectè dicitur actus determinans potentiam liberam ad unum.

Alterum quod in deſcriptione permiſſionis Cenſor culpat, eſt, *quod ſit imperfecta, quia ad permiſſionem inobedientiæ Adami & Evæ adaptari quidem poteſt, non autem ad permiſſionem quæ in corruptis ipſorum poſteris conſpicitur: Nam, in ſolis parentibus noſtris ante lapſum, potentia voluntatis in ſe libera fuit, &c. In poſteris autem ipſorum, in ſtatu corruptionis verſantibus, nequaquam potentia voluntatis in ſe libera eſt atq; indifferens ad oppoſita.* Hæc cenſura idcircò vana eſt, quia Remonſtrantes, cùm in declaratione ſua de permiſſione obediendi & non obediendi agunt, ſemper ſupponunt liberam obediendi, & non obediendi potentiam, tàm in iis qui obediunt, quàm qui non obediunt: non quaſi eam Peccator in ſtatu corruptionis ex ſe habeat, ſed quia eam Deus omnibus, à quibus obedientiam exigit, quæ ſine potentiâ nova præſtari non poteſt, gratis, liberaliter, & de novo concedit, ita ut, qui obediens eſt, idcircò obediens cenſeatur, quia, cùm poſſet, non obedire, obedit tamen; & contra inobediens idcircò, quia, cum poſſet obedire, tamen non vult obedire. De hac re ex profeſſo agetur ſuo loco. Quare, quæ de hominibus in ſtatu corruptionis naturaliter conſideratis, & de ellogiis quæ Scriptura eis tribuit, Cenſor adfert, ea ſunt vana & impertinentia, prout etiam omnia ſequentia, quæ pertinent ad tertium membrum, quo ambiguitatem deſcriptionis permiſſionis conatur oſtendere. Ratio eſt, quia Remonſtrantes aſſerant neceſſitatē ſive ſervitutem iſtam peccati, cui homines, per naturæ conditionem ſubjecti ſunt, locum non habere ſub ſtatu gratiæ. Nam ſtatuunt, vocatis omnibus gratiam ſufficientem à Deo concedi, ita ut poſſint à ſervitute illâ liberari, & ſimul manere in iis voluntatis libertatem, ut poſſint eidem ſervituti manere ſubjecti, ſi velint, pro ut etiam ſuo loco demonſtrabitur. Adde tantùm his, quæ jam diximus, Quod deſcriptio permiſſionis, quam Cenſor facit, imperfectione illâ ipſa laboret, quam Remonſtrantiū deſcriptioni tribuit; Nam neutiquam adaptari poteſt permiſſioni inobedientiæ Adami & Evæ. Eſt enim, uti ait, permiſſio, quâ peccatum Peccatori permittitur: At huiuſmodi permiſſio circa Adamum & Evam in ſtatu integritatis locum habere non potuit. Sed, quid mirum eſt hoc σφάλμα commiſſum hic eſſe a Cenſore? Uſq; adeò hæſitat in deſcriptione permiſſionis, ut alterū non minus leve pœnè eodem ſpiritu committat. Nam cum pag. 82. dixiſſet, *permiſſionem eſſe antecedens peccati, non cauſam*, pag. 84. dicit, *permiſſionem Dei & inobedientiam Peccatoris eſſe ſimul tempore, ut ſubjectum & adjunctum.* Item, *Peccatoris inobedientiam non ſequi propriè*

Potentia obediendi ſupponitur ſemper in omnibus vocatis.

poſt Dei permiſſionem. Quod idem ſanè eſt, atq; ſi dixiſſet, permiſſionem Dei non eſſe antecedens peccati. Atq; hoc σφάλμα idcircò accuratiùs notandum eſt, quòd rem totam majoribus multò tenebris involvat. Quis enim mentem Cenſoris, cùm hæc ſcripſit, penetret, vel ſi ſeptem penulis involutus conceptiones ſudet? Permiſſio Dei, quæ eſt actus divinæ voluntatis in Deo immanens, quo vult non operari in voluntate hominis bonum, quomodo intelligibiliter concipi poteſt, eſſe adjunctum voluntatis Peccatoris, tanquam ſubjecti, quo ille vult malum operari, & adjunctum quod cum illa voluntate Peccatoris ſimul tempore eſt? Aliud eſt, actum illum divinæ voluntatis eſſe conjunctum cum actu voluntatis Peccatoris, & ſic ſimul tempore: Aliud illum actum eſſe adjunctum huius, ut ſubjecti: Iſtud concipi poteſt: At hoc quis capiat vel tota philoſophia imbutus? Tùm, quid hoc ad rem facit, quod permiſſio Dei & Peccatoris inobedientia ſimul tempore ſint? Id non quæritur: Eſto tamen: Quærendum deinde reſtat, an ſimul natura ſint? & ſi non, utrum prius, utrum poſterius, & ſub qua ratione? In hoc ſcrupulo vertitur rei cardo, id eſt, Quæritur, An permiſſio Dei ſit ceſſatio divinæ voluntatis ab operatione, quæ neceſſaria eſt ad hoc ut homo poſſit non peccare, proinde quâ ceſſatione poſitâ impoſſibile eſt hominem non peccare: an verò ſit ceſſatio ab operatione, quâ hominem jam peccandi voluntate præditum, vel quem Deus voluntate peccandi præditum futurum prævidet, ſi eum non impediat, impedire non vult, quominus peccet? Iſtud ſi dicatur, tùm permiſſio naturâ prior eſt inobedientiâ, & ex eâ inobedientia, veluti ex cauſſâ neceſſariâ deficiente, fluit: ſi hoc dicatur, tum permiſſio ſupponit liberam peccandi volitionem in homine, & eam ſequitur naturæ ordine. Quæcunq; aliter de hac re diſputantur ſub terminis logicis, ea non ſunt niſi Scholare faſcinum, ad inficiendum oculos imperitiorum. Priore ſenſu permiſſionem à Cenſore intelligi, ex antecedentibus, & naturâ doctrinæ ejus liquet: Confirmatur verò hoc paragrapho, cum ait, *permiſſionem eſſe remiſſæ & ab operatione ceſſantis, non autem operantis voluntatis indicium:* Atqui ſine operante Dei voluntate, aut potius, ſine Dei operatione, impoſſibile erat Adamo velle bonum operari, ex Cenſoris huius perpetua aſſertione. Permiſſio itaq;, qua Deus Adamum permiſit peccare, antecedens fuit peccati cauſſa, per modum cauſſæ deficientis ſive remiſſæ & ab operatione ceſſantis: quod ipſum illud eſt, quod Remonſtrantes argumento ſuo concluſum atq; evictum volunt. Hac eâdem ſectione videtur Cenſor voluiſſe

Abſurda Cenſoris ratio, Permiſſionem Dei eſſe adjunctum voluntatis peccatoris.

luiſſe cenſere ſententiam Remonſtrantium de providentia Dei circa peccata, quâ negant, Deum ad actiones malas quemquam excitare aut impellere, ſed reverà nihil cenſuit; occaſionem tantùm captavit, ut invidiam ſententiæ tàm nefariæ à Theologis ſuis amoliretur. Atq; hoc optimè fieri poſſe credidit, ſi primum Clariſs. viri p. m. Arminij verba ex diſput. ejus de *Efficacitate & Iuſtitia Provid. Dei in malo*, huic Cenſuræ ſuæ insereret: *Nam in iis*, inquit, *nonnulla durius dicta inveniuntur, quàm in pleriſq; noſtrorum Theologorum Scriptis*: Deinde, ſi ſententiam ſuam & Theologorum cæterorum enunciaret in hunc modum; *Tantummodo nobiſcum docent, Deum nec directè, nec indirectè quempiam ad actiones malas incitare*. Sed vehementer fallitur, ſi credat iſta ratione ſatisfeciſſe ſe peritis rerum æſtimatoribus: Nam ſi poſterius hoc cum Theologis ſuis docet, cur itaq; non præteriit periodum iſtam Remonſtrantium inanimadverſam, in quâ idem prorſus dicitur, Deum vid. neminem ad actiones malas incitare atq; impellere? Sanè hoc ipſum cenſere, & poſteà idem totidem, imò pluribus ac ſignificantioribus vocibus dicere, ſuſpectũ meritò videri debet. Deinde, quorſum quæritur, quid iſtis vocibus ſibi velint Remonſtrantes? Sunt enim voces planæ ſatis ac ſignificantes: *Si*, inquit, *Remonſtrantes hoc eodem modo ac ſenſu negant, quo antea negârunt Deum actiones malas, quà malas, propriè jubere atq; imperare, negationem eorum approbamus. Sin intelligant, Deum ſuâ providentiâ etiam ſua judicia non exercere, aut exequi, &c.* At, quid hoc eſt, Deum judicia ſua non exercere aut exequi? Quis adeò inſanus eſt, ut verbis hiſce, Deus neminem excitat aut impellit ad malas actiones, iſtum ſenſum contineri credat, Deum judicia ſua non exercere aut exequi, aut ut ſimpliciter negare in animum inducat, Deum judicia ſua exercere & exequi? Dolus hic latet, qui indicandus eſt, (nota autem diſertè hæc verba diſtingui à verbis ſequentibus Arminij, quæ deinde citat, ne quis hæc idem ſignificare putet) Excitationem, impulſionem Dei ad peccata à Providentiâ Dei excluſam vult, quatenus excitatio & impulſio ſignificant idem, quod propriè dicta juſſio, imperium, approbatio, non verò quatenus excitatio & impulſio ſignificant, vel arcanam Dei motionem, vel talem permiſſionem, quæ arcanæ Dei motioni & propriè dictæ excitationi atq; impulſioni æquivalet. Id apparet ex eo, quod Theologos ſuos ſecum docere dicat, Deum nec directè, nec indirectè quemquam ad actiones malas incitare. Nihil enim certius eſt, quàm pleroſq; eorum Thologos diſertis verbis docere, *Deum homines ad actiones malas*

Fraus Cenſoris multiplex detegitur.

las incitare, velle & facere ut homines peccent; Deum cauſſam eſſe peccati Adami; Deum operari tam in pijs quam in impiis; Deum homines ad pravas actiones incitare, ſeducere, trahere, jubere, & quæ peccata ſunt gravia efficere; Deum occulte ad peccata impellere, uti ex Beza, Zanchio, Martyre, Piſcatore, &c. prolixè probarunt Remonſtrantes variis Scriptis & nominatim in Syllabo Teſtimon. quibus contra-Remõſtrantium ſententia de Prædeſt. ad oculũ exhibetur, pag. xj. & xij. ubi pronunciata varia recenſent eorum, qui Deum non obſcurè vocant, autorem peccati, imò, quod paulò ante negavit Cenſor, *peccata pendere a Dei reprobatione, tanquam effectum a cauſa*, quæ Cenſori huic ignota eſſe non potuerunt. Ex quo efficitur, Cenſorem hunc, quando non obſtantibus his affirmare audet, Theologos ſuos docere Deum nec directè nec indirectè quemquam incitare ad peccatũ, aut conſcientiæ ſuæ vim feciſſe, aut, quod credere malim, verbum *incitandi* juxta priorem diſtinctionem accipi velle, id eſt, concedere quidem Deum incitare homines ad peccandum, ſed non incitare, ut eos propriè peccare jubeat, aut imperet. Actus enim omnipotentiæ divinæ diſtinguendos eſſe, ab actibus legiſlatoriis; hiſce prohibet ſemper peccata, iſtis ſecretò homines ad peccatum incitat, vel movendo voluntatem, linguas, & membra eorum ad peccatum, vel non movendo ad contrariam virtutem, unde fiat ut non poſſint non peccare. Quæ ex Clariſs. viri D. Arminij diſputatione citat, ea non modò non ſunt durius dicta, quàm quæ à pleriſq; Theologis Calviniſtis dicuntur (pleriſq; dicit, non enim ignorat eſſe non paucos qui multò durius loquuntur, prout jam ante demonſtravimus, inter quos etiam Cenſorum horum unus cenſendus eſt, qui ſub Bellarmini nomine ſententiam ſuam vaferrimè aperuit in Synopſi purioris Theogiæ Diſput. xj. Theſ. 27.) ſed etiam per ſe veriſſima, & divina bonitate, clementia, ac ſapientia neutiquam indigna, prout unus horum Cenſorũ fatetur diſertis verbis in eadẽ Synopſi purioris Theol. quam vocat Diſp. xj. Theſ. 25. Quid enim obſtat, quominus Deo liceat obiicere homini occaſiones, quæ per ſe bonæ ſunt, & per accidens tamen aptæ natæ ad irritandum hominem ad peccatum, eodem modo quo opes dicuntur irritamenta malorum, ſi id nullo alio fine faciat, quam ut creaturam ſuam exploret an bono conſtanter adhærere, & à peccando abſtinere velit, etiam irritamentis incitata; & creatura ita comparata ſit, ut occaſionibus iſtis poſſit non cedere, & irritamentis iſtis aurem non præbere? Nihil hic durum, nihil aſperum, nihil crudum eſt: At incitare hominem, etiam inſontem ad peccatum,

Doctor Arminius p. m. defenditur a calumnia.

peccatum, vel permittendo, id eſt, remittendo habenas, quæ ad inclinationem hominis naturalem à malo cohibendam ſunt neceſſariæ (qua phraſi Cenſor utitur in hoc ipſo capite) vel arcano inſtinctu, aut ſecretâ motione voluntatem hominis moderando, ſeu determinando ad malum ; hoc verò cruditate ipſa crudius, & cum divinæ majeſtatis ſummo opprobrio, conjunctum eſt.

Cenſura ſectionis quartæ, arena ſine calce eſt. *Cum Remonſtrantes ajunt*, inquit, *Deum actiones, moraliter per ſe bonas magis diligere, quam nudas perſonas, obliquè noſtros Theologos, & amplici quidem nomine videntur reprehendere. I. Quod doceant Deum quaſdam nudas perſonas ab æterno elegiſſe ad ſalutem, atq; ullo earum fidei, aut bonorum operum, &c. intuitu. II. quod ſtatuant, Deum perſonas nudas, id eſt, vera juſtitia & ſanctitate deſtitutas, gratis juſtificare:* Utrumq; ſanè fatentur Remonſtrantes, ſcopum ſuum fuiſſe. I. Calvinianam Electionem taxare; Calvinianam dico, ne quis fortè per Electionem ad ſalutem intelligat electionem ad gratiam, quæ ad ſalutem etiam ſpectat & tendit, ſed tamen electio ad ſalutem propriè non dicitur. II. Taxare eos, qui aſſerunt Deũ juſtificare impiũ, quatenus impius adhuc eſt, id eſt, antequàm adhuc credit, aut fide præditus eſt, quæ ſanctitatis & juſtitiæ mater eſt; ſive quatenus homo nudus, fide, & ſic juſtitia & ſanctitate deſtitutus eſt. *Atqui*, inquit Cenſor, *utraq; aſſertio S. Scripturæ teſtimoniis nititur.* Contrarium verũ eſſe ſuis locis demonſtrabitur, & ratio manifeſta arguit. Nam Electionem quod attinet, Si Electio, de qua teſtimonia loquuntur, Electionem ſignificat, qualem Calvini ſchola ſtatuit, tùm Chriſti ſatisfactio ſupervacanea ſtatuatur neceſſe eſt: Electi enim iſti, reconciliari Deo neceſſe non habent: Deinde, falſum eſſe ſtatuitur iſtud Apoſtoli, *ſine fide impoſſibile eſt Deo placere*, aut Enochum *placuiſſe Deo*: Quod ad juſtificationem attinet, ſi juſtificat Deus impium, quâ talem, tum aut fides juſtificationem ſequatur neceſſe eſt, quod tamen negare ſe profeſſus eſt Cenſor præcedens, aut fidelis, qua talis, impius eſt, aut cum fide impietas poteſt conſiſtere. Cæterùm, quæ hîc citantur loca à Cenſore, ea jàm non expendemus, quia Cenſor ipſe fatetur ea alîus loci eſſe, & ea profectò talia ſunt, ut contrarium ex iis ſolidè adſtruere, haud ſit difficile: duo tantùm notanda breviter hoc in loco veniunt: Primum quod cùm Remonſtrantes de *Actionibus bonis* loquuntur, Cenſor ab iis opera bona tantùm velit intelligi, quatenus ea à fide diſtinguuntur: At hoc planè præter mentem Remonſtrantium eſt, qui Fidem, in negotio juſtificationis, & quidem

Electio Calvini tollit Christi meritum.

Deus non juſtificat impium quà talem.

quatenus

quatenus fides viva eſt,etiam atq; imprimis ſub vocabulo *Actionum* comprehenſam volunt. Fides enim, ut rectè Confeſſio Auguſtana loquitur,in capite de bonis operibus,eſt *inter bona opera præcipuū, & ſummus Dei cultus, & virtus quæ alias multas virtutes de ſe parit:*Fidē autem gratiæ opponere,tantundem eſt, atq; Apoſtolo in os contradicere, cum diſertè pronunciet Rom.iv.16. *Idcircò eſſe per fidem,ut ſit per gratiam.* Notandum deinde eſt,quod cum Remonſtrantes dicant,actiones moraliter per ſe bonas magis Deo placere, quàm nudas perſonas, Cenſor, placere iſtud exponat, per placere ad conſequendum vitam æternam, ſic enim concludit, *quapropter falſum eſt, tales perſonas utcunq; Deo placere ad conſequendum vitam æternam.* Hoc enim additamentum eſt Cenſoris, & quod planè à mente Remonſtrantium alienum eſt: Nam Remonſtrantes in genere loquuntur de beneplacito divino, quo perſona aliqua Deo verè placet, id eſt, à Deo diligitur amore, ut loquuntur,amicitiæ, quo illis ut amicis ſuis, ut ſibi ſimilibus benefacere vult, quocunq; tandem beneficij genere. Non enim uno modo perſona Deo placet: Tum placere Deo, aliquo modo dici poteſt perſona nuda fide & juſticia, imò peccatrix,& cum Deo ipſo inimictiā gerens, quatenus Deus à parte ſuâ ei benefacere vult, & eam beneficiis ſuis in amorē ſui, quantum in ſe eſt, ſtudet inducere; quo ſenſu Deus *mundum diligere* dicitur, & *ex dilectione Filium ſuum unigenitum mundo dediſſe*. ut in eum crederet, & per fidem & obedientiam ſalvaretur, Ioa.iij.16, imò *dilexiſſe homines, cum adhuc peccatores eſſent.*Rom.v.8. & *inimicitias cum Deo gererent*, verſ.10. quo eodem ſenſu nos jubet *diligere inimicos noſtros*,Matth.v.44. At de hoc modo placendi non loquuntur Remonſtrantes, qui enim ſic placet, is diligitur amore, qui dicitur benevolentiæ, non autem amore amicitiæ, ſive complacentiæ propriè dictæ. Et hoc ſignificatum voluerunt Remonſtrantes, per vocem diſertè expreſſam in Confeſſione,*utcunque.* Fieri enim poſſe concedunt, ut perſona utcunq; Deo placeat, quæ tamen Deo propriè non placeat,imò Deo propriè diſpliceat.Tantùm dicunt,quando perſona aliqua propriè Deo placet, rationem dilectionis iſtius non eſſe,quaſi Deus perſonam iſtam abſolutè,quatenus hæc aut illa perſona eſt, nominatim gratam ſibi habere velit, & quia eam gratam ſibi habere vult, idcircò actiones etiam perſonæ iſtius gratas ſibi velit habere, prout Calvini Schola aſſerit,ſed rationem dilectionis perſonæ eſſe, quòd probitas, fides, vel pietas, quâ ex præſcripto Dei & officio ſuo perſona iſta prædita eſt, Deo grata ſit: propter quod

Placere Deo multis modis dici quis poteſt.

ter quod autem unum quodq́; tale eſt, illud magis eſt tale: In contrario res clara eſt. Quando Deus perſonam aliquam odio propriè dicto odit, ratio odij non eſt perſona, qua talis, ſed perſona qua peccatrix aut rebellis eſt. *Atqui*, inquit Cenſor, *hæ perſonæ aut ſunt, ex Remonſtrantium hypotheſi, infideles atq; irregenitæ, aut fideles ac regenitæ*: At hæc non eſt ſufficiẽs collectio, nec immediata diſtributio ex Cenſoris propria ſententia. Quæro enim, Electi qua tales antequã credũt, ſunt ne regeniti aut irregeniti? Si regeniti, ergò ſine fide regeniti, & ſine fide Electorum actiones placent Deo ad conſequendum vitam æternam: Si irregeniti, ergò irregeniti & irregenitorum actiones placent Deo, & regeneratione opus non eſt, ut Deo placeas. Sed eſto; diſtributio ſit immediata & ſufficiens, prout revera ſufficiens eſt, ſi per irregenitos & infideles intelligantur contradictoriè non regeniti, non credentes Euangelio (quotquot enim ſunt homines, ij aut credunt, aut non credunt Euangelio; Inter contradictoria medium non datur) non autem contrariè, homines Euangelio credere nolentes, ſive rebellantes adverſus divinam vocationem, quæ per Euangelum fit: Etenim inter huiuſmodi fideles & infideles, medij dantur, qui nec credere volunt, nec credere nolunt, ſed credere non poſſunt, quia de Euangelio nihil audiverunt. *Quomodo enim credent, de quo non audiverunt?* Rom. x. 14. Eſto, inquam, hoc ſenſu diſtributio hæc admittatur; quid tum? At, inquit Cenſor, *ſi de irregenitis atq; infidelibus loquuntur Remonſtrantes, illorum actiones, tametſi quandoq; ſint moraliter per ſe bonæ, quo ad operis materiam, non tamen bonæ ſunt, ſed malæ quoad formam & finem, ad quem collimant perſonæ: Non enim fiunt ex fide, nec ſecundum normam legis Dei, ad ipſius gloriã diriguntur, unde & huiuſmodi perſonæ & actiones earum omninò diſplicent Deo*: At hæc ratio nullius eſt momenti. Nam primò, unde conſtat hanc definitionem eſſe definitionem eſſentialem, ex qua univerſaliter & ſimpliciter omnis omnium actionum bonitas æſtimanda ſit? Solæ actiones præſcriptæ lege vel Euangelio, juxta illam definitiònem rectè cenſentur & cenſendæ etiam ſunt: At quid cogit actiones omnes moraliter bonas ad eam cenſere? ut actiò moraliter bona ſit, ſufficit, ſi rectæ rationi conveniat, id eſt, ſi fiat ex animo qui virtutis, honeſtatis & probitatis ſtudio revera ducitur, etiamſi legis & Euangelij notitia careat, & à quo excluſum eſt, tum propoſitum faciendi quicquam contra divinæ voluntatis regulam, tam privatæ gloriæ ſtudium: ut enim formaliter includatur, tum propoſitum faciendi tantùm id quod lex divina vel Euangelium

gelium jubet, tum ſtudium divinæ gloriæ, tum fides in Chriſtum, actionis moraliter bonæ natura non poſtulat, uti ex rei natura ſatis liquet: multi enim fuerunt omni ævo, hodieq; ſunt, qui de lege & Euangelio ne fando quidem audiverunt, quos tamen moraliter bonos ac virtuoſos eſſe aut fuiſſe, nemo facilè negaverit. Nec obſtant loca quæ allegat Cenſor; *Quod ſit impoſſibile placere Deo ſine fide*, Heb. xj. 6. Nam iſto in loco Scriptor ad Hebræos, non agit de quolibet modo placendi Deo, ſed de iſto tantum modo, quo placuit Enoch, quem Deo in tantùm placuiſſe teſtatur, ut Deus eum ad ſe tranſtulerit. Unde & verba iſta legunt quidam hunc in modum; *Impoſſibile eſt ſine fide Deo placuiſſe*, Enochum ſc. in græco enim eſt aoriſtus primus εὐαρεστῆσαι, ità ut non ſint verba generalia oſtendentia, qua ratione Deo quiſquam placere ullo modo poſſit: Sed ſpecialia, declarantia quà ratione Enoch placuerit Deo, & quid neceſſariò requiratur ad hoc, ut quis Deo placeat, ſicut Enoch aliquando Deo placuit, id eſt, ad hoc, ut quis cum Enocho in cœlum transferatur, & æternùm cum Deo vivat: Deinde, nec obſtat locus ex Epiſt. ad Rom. xiv. 23. *Quicquid fit abſq; fide peccatum eſt*. Fides enim iſto in loco non ſignificat fidem, quam appellant, juſtificantem, ſed tantùm certam animi perſuaſionem ſive πληροφορίαν, qua quis non dubitat apud ſe, an id, quód facit vel omittit, facere vel omittere licitum ſit, ſed de alterutro apud animum ſuum eſt perſuaſiſſimus; opponitur itaq; non infidelitati, ſed conſcientiæ dubitanti vel hæſitanti de eo, quod agit; non an à Deo mandatũ aut vetitum aliquid ſit, ſed an licitum aut permiſſum aliquid ſit. Quæ conſcientia dubia in Fidelibus, verè ſic dictis, aliquando locum habere poteſt: Evincerem argumentis compluribus huius explicationis veritatem, ſed quia pleriq; Calviniſtæ eam ipſi agnoſcunt, & antecedentia omnia ad oculum eàm demonſtrant, ſuperſedebo: & Coronidis loco id tantum dicam, mirum eſſe, quomodo hoc argumento Cenſor uti auſus fuerit, cùm ſciat ſe ſuóſque fateri, perſonas Electorum omnium, quando adhuc infideles atq; irregeniti ſunt, Deo placere in ſummo beneplaciti gradu. At ſi loca iſta, quibus probare conatur ſine fide, nec perſonas, nec actiones ullo modo Deo placere poſſe, feriò allegavit, quomodo non plus quàm evertere ſe videt iſtã Theſin ſuam? Sed nos jàm alterum membrum videamus, *Sin verò*, inquit, *de fidelibus ac regenitis ipſis ſermo eſt, illos tanquam nudas perſonas conſiderari debere, inficias imus*. Quaſi verò, cum nudas perſonas dicunt Remonſtrantes, intelligant perſonas, quæ nudæ revera ſunt, & non perſo-

nas quâ nudæ ſunt, ſive quæ nudè conſiderantur. Craſſa eſt hæc ignorantia. Quæritur enim, cùm de Fidelibus agitur, an fides in fidelibus perſonis, ratio ſit, cur perſonæ iſtæ, de quibus prædicatur quod ſint fideles, Deo placeant ad vitam æternam, an verò nuda perſonarum iſtarum Electio ad vitam, ratio ſit, cur fides perſonarum iſtarū Deo placeat? hoc negant Remonſtrantes, iſtud verò affirmant, contrarium tenēt Calvini Sectatores. Deinde, Cenſor *inficias ſe ire dicit, quod Fideles tanquam nudæ perſonæ conſiderari debeant, quia per fidem juſtitia Chriſti ſunt induti.* Quaſi verò Remonſtrantes adeò fatui ſint, ut perſonas fide præditas, pro nudis perſonis habendas eſſe putent, aut fidem inter bonas actiones Euangelio præſcriptas, & hominem quaſi veſtientes non cenſeant, aut deniq; bona fidelium opera gratiora eſſe aſſerant Deo quàm perſonas, quatenus fide in Chriſtum præditæ, & per fidem juſtitiâ Chriſti indutæ ſunt. Nihil alienius à ſcopo & mente Remonſtrantium eſſe, inde clariſſimè apparet, quòd ſic Remonſtrantes comparationem non facerent inter perſonas nudas & actiones bonas perſonarum, ſed inter perſonas fide præditas, & perſonas ex fide bona opera facientes, cum disertè comparationem faciant inter perſonas nudas & earum actiones. At fortaſsè, Cenſor fideles juſtitiâ Chriſti indutos, ſive remiſſione peccatorū donatos eſſe vult, antequam credant, prout Theologos non paucos Calviniſtas in terminis aſſerere, demōſtrabimus in capite de Iuſtificatione, & Cenſorē hunc, ſi cōſequēter loqui velit, aſſerere debere ex naturâ rei manifeſtū eſt: hoc ſi ità eſt, tùm verò fatentur Remonſtr. ſpeciē quidē habiturū id quod dicit Cenſor: At, tum probationē ejus requirunt. Nihil enim falſius, aut doctrinæ Chriſtianæ magis contrarium eſſe credunt, quàm iſtam aſſertionem; quia ſcriptura disertè adſerit, Chriſtum à Deo factum eſſe Fidelibus juſtitiā, ſanctificationem & redemptionem, nos Chriſti participes non eſſe, niſi credamus & in fide perſeveremus: Chriſti juſtitiam nobis non imputari, niſi credentibus & impietati renunciantibus, ac proinde, Chriſti juſtitiam noſtram non eſſe, niſi quatenus operamur opus Dei, id eſt, in Chriſtum ex mandato Dei credimus. Quare, quæ hac ſectione diſputat Cenſor, ea aut ſunt à ſcopo & re, de qua agitur, aliena, aut, ſi rectè proponantur, falſa & Scripturarum tenori apertè repugnantia: Nunquam enim Scriptura quemquam Deo placuiſſe ad æternam vitam adſerit, niſi per fidem, &, quæ fidei conjuncta ſemper ſunt, opera. Hinc per hujuſmodi fidem operantem Abrahamum *Dei amicum* appellatum eſſe dicit Jacobus, cap. ij. Hinc Chriſtus Apoſtolis ſuis dicit, Joa. xv. 34. *Vos amici mei eritis, ſi feceritis*

Iuſtitiæ Chriſti imputatio non eſt prior, ſed poſterior Fide.

ritis quæcunq; mando vobis : & cap. xvj.27. *Ipſe pater amat vos, quia vos me amaſtis , & credidiſtis me a Deo prodiiſſe :* Imò , hinc de ipſo Chriſto dicitur,Heb.j.9. *Dilexiſti juſtitiā & odio habuiſti iniquitatē, propterea unxit te Deus oleo lætitiæ ſupra conſortes tuos :* & Chriſtus de ſe ipſo Joan.viij.29. *Non relinquit me ſolum pater, quia ego. quæ placita ſunt ei, facio ſemper.* Idem etiam evincunt loca Confeſſionis ad marginem ſectionis huius citata , quæ fruſtra Cenſor conatur convellere : In loco Gen. iv.7. Cum Deus Caino dicit , *Nonne, ſi bene feceris, erit acceptatio ?* non tantum indicat Deus,externā Caini obedientiam , ſecundum quam æquè atq; Abel ſacrificium obtulerat, Deo gratam fore , ſi impoſterum ex fide & integritate cordis munus ſuum obtulerit , ſed etiam perſonam ipſam Caini non ante gratam & acceptam fore Deo , ſive ut de Enocho dicitur , placituram Deo, quàm benè ageret,& tum, ſi benè ageret,certò placiturā eſſe. Quid enim ad rem feciſſet,ſi Caino perſuaſum fuiſſet à Deo,obedientiam ejus externam gratam fore , quando ex fide & integritate munus ſuum offerret , ſi interim certum & perſuaſum etiam Caino voluiſſet , perſonam prius Deo placere debere , quam fide & integritate prædita eſſe poſſit , imò idcircò fide & integritate aliquem à Deo donari , quia perſonam ejus ab æterno prius gratam habere vult , uti diſertè Calviniſtæ aſſirmant rem ſe habere , & Abelis exemplo id confirmare ſolent: Et hæc ratio in cæteris etiam locis militat,ac per ſe plana eſt; ſed quia de hoc argumento,pluribus actum iri dicit Cenſor , in cenſurà capitis undecimi , pluribus etiam hîc de eo agere non eſt neceſſe , uti neque de iis quæ de Davidis & Petri defectione , deq; reproborum excæcatione & induratione hic cenſentur: De iſtis enim ex profeſſo agitur in capp.xj.& xx.Confeſſionis Remonſtrantium. Hîc tantummodò reſpondebimus verbulo ad id, quod quærit Cenſor , ex occaſione ejus , quòd Remonſtrantium declaratio aſſerit , Deum verè pios ex infirmitate labentes majore patientia & tolerantia ferre ſolere, quàm reliquos ; quid reſpondere poſſint Remonſtrantes *ſciſcitantibus, cur Deus Spiritum ſuum S. à Davide viro Dei, & Petro Chriſti Diſcipulo ex infirmitate lapſis quàm primum abſtulerit, adeò ut unico lapſu ex fide ac Dei gratia exciderint?* Quod Remonſtrantes falſum eſſe affirment, Davidem ex infirmitate adulterium , atq; imprimis homicidium iſtud commiſiſſe , & de Petro , an ex infirmitate lapſus ſit, jure meritoq; dubitari poſſe ſtatuant. Videantur rationes quas in contrarium adduxit Richardus Thomſonus diatriba ſua de Amiſſione & intercifione gratiæ & ju-

Locum Gen. iv. 7. rectè citatum eſſe oſtenditur.

ſtificationis. Deinde, quòd falſum ſit, eos aſſerere Deum Davidi & Petrō Spiritum S. quamprimùm abſtuliſſe, niſi per Spiritum S. intelligant, Spiritum S. teſtificantem, perſuadentem, adeòq; obſignantem cordibus illorum, quòd Filij Dei eſſent, & gratia ac favore Dei æterno neutiquā, propter peccata illa ſua, excidiſſent: hunc enim Spiritum ab illis abſtuliſſe Deum, fatentur, quem in iis manſiſſe Contra-Remonſtrantes dicunt, aut ſaltem ut dicant neceſſe eſt, quia fidē, cuius forma eſſentialis eſt fiducia ſpecialis miſericordiæ, in iis manſiſſe volunt: At Deum propterea Spiritū S. ſuum, id eſt, gratiam Spiritus illam omnem, qua denuò excitari & erigi poterant, ac debebant ad reſipiſcentiam, ab iis abſtuliſſe, nuſpiam dicunt, nec ratio ulla, ut id dicant, cogit, etiamſi nihil dubitent aſſerere, Spiritum Dei S. hiſce peccatis eorum vehementer contriſtatum fuiſſe, ac proinde non ea promtitudine ac liberalitate circa eos fuiſſe verſatum, quo antea ſolebat ad eos ab ulterioribus lapſibus retinendos, aut porrò in officio continendos, niſi ſpecialem, extra ordinariam & nulli uſpiam promiſſam gratiam Deus iis facere voluiſſet, prout in ſequentibus plenius demonſtrabitur: Quare, quod hîc ſciſcitatur Cenſor, id planè alienum eſt ab hoc loco, ubi non niſi de Providentia Dei circa pios ex infirmitate labentes agitur, eaq; ordinaria, & in verbo Dei apertè expreſſa.

An & quomodo Deus Davidi & Petro peccantibus Spir. S. abſtulerit.

Sectione VI. Cenſor dicit, *Remonſtrantes πελαγιανίζειν, cùm docent Dei Providentiam non tollere arbitrij humani libertatē olim in creatione ſemel datam.* At hoc cum Remonſtrantibus dicunt omnes pęnè Theologi: omnes igitur πελαγιανίζειν, exceptis hjs quatuor illuminatis novitiis Cenſoribus: Sed & Cenſorem ipſum id dicere, aut dicere neceſſario debere, ſi conſequenter loqui velit, in ſequentibus clarum faciemus. Quod ad cæteros Theologos attinet, Teſtimonia multa non adducam. Vide tantum verba Zachariæ Urſini, quæ Cenſor ipſe non multò poſt citat. pag. 95. *Providentia Dei non tollit, ſed conſervat potius ordinem & modum agendi* (loquitur autē de contingentia & libertate voluntatis) *in cauſſis ſecundis a Deo inſtitutum.* Sed, quod inſtar multorum eſſe poteſt, vide imprimis Diſput. xj. quam in Synopſi purioris, quam vocant, Theologiæ ſuæ, Cenſores hi ipſi extare voluerunt, Theſi xj. ubi hæc verba leguntur; *Tantum igitur abeſt, ut operatio divinæ Providentiæ deſtruat libertatem voluntatis creatæ, ut hac abſq; illa prorſus conſiſtere nequeat, &c. Divina enim Providentia non corrumpit naturam, ſed perficit; non tollit ſed tuetur. Et omnia, quæ creavit, ſic adminiſtrat, ut ipſa ſuas etiam exercere*

An Providentia Dei tollat arbitrij humani libertatem.

Zacharias Urſinus.

Cenſores ipſi in Synopſi ſua negant per Providentiam Dei tolli ar-

& agere

& agere proprios motus ſinat, Auguſt. de Civit. Dei lib. 7. cap. xxx. Et Theſi xij. *Ad hanc Dei gubernationem pertinet ἡ διαμονὴ, permanſio, quæ etiam opus eſt divinæ συνεκτικῆς δυνάμεως, quæ omnes res creatas conſervat vt ſuperſint & perſiſtant, &* (NB) *in ſuæ naturæ & proprietatum naturalium ſtatu permaneant:* & Theſ. xiij. *Quas creaturas Deus conſervat in naturæ & proprietatibus ſuis, eaſdem etiam, pro ratione naturæ uniuſcuiuſq; ad agendum movet & applicat, &c.* Quid? an aliud quid habet hæc Remonſtrantiũ periodus? Lac lacti non adeò ſimile eſt, quàm hæc periodus Remonſtrantium iſtis Urſini & Cenſorum horum propriis & *puris*, uti aiunt, *declarationibus* ſimilis eſt: Quare, id quod ex hac hypotheſi neceſſariò colligi affirmat, iſtis Theologis ſuis puris non minùs imputet, quàm Remonſtrantibus. Sed nos conſequentiam etiam ſi placet expendamus breviter. *Ex hac hypotheſi ſequitur,* inquit, *neceſſario, hominis voluntatem in ſtatu corruptionis quoq;, pariter liberam eſſe & indifferentem ad contraria oppoſita, bonum ſc. & malum.* Sequelam hanc ne Cenſor quidem ipſe poteſt admittere ſi conſentaneè ſibi ipſi colligere velit, tantùm abeſt ut neceſſaria ſit. Ratio manifeſta eſt: quia hominem libertatem voluntatis ſuæ ad bonum, non meritoriè tantùm, ſed & actu ipſo veluti veſtem à ſe abjeciſſe, atq; ea ſeipſum denudaſſe ſtatuit: Quis autem ſuppoſito quod id verum ſit, rectè colligi dicat, Deus Providentia ſua non tollit nec deſtruit libertatem creatam, ergo homo ipſe libertatem iſtam ſua ſponte à ſe non abjecit, ſeq; ipſum ea non privavit? Sed quia fundamentum huius reſponſionis, quod Cenſor ponit, falſum eſt, non hærebo in ea; dico itaq; *ſecundo*, Conſequentiam hanc laborare ambiguitate: Si enim per libertatem & indifferentiam ad contraria oppoſita, intelligatur, innata ſive naturalis & eſſentialis voluntatis proprietas, qua voluntate, poſitis omnibus ad agendum requiſitis, poteſt velle aut non velle, vel hoc aut illud velle, haud inviti concedent Remonſtrantes, eam etiam in ſtatu corruptionis ſuperſtitem manſiſſe. Eſt enim hæc libertas voluntatis proprietas, quæ ſine voluntatis deſtructione deſtrui non poteſt. Si verò per libertatem & indifferentiam intelligatur libertas ad volendum bonum, tàm ſupernaturale, quàm naturale, & ad contrarium malum nolendum, ſive non volendum, tùm falſa eſt conſequentia, quia innata ſive naturalis arbitrij libertas, juxtà Theologos ferè omnes, ſaltem pleroſq; Scholaſticos, non ſufficit ad actus ſuper naturales eliciendos, ſed alia ſuperaddita forma, habitu, & principio ſupernaturali opus habet, quo elevetur & potens reddatur ad actus ſupernaturales

bitrij libertatem.

Conſequentia Cenſoris expenditur.

rales eliciendos. Hanc itaq; libertatem innatam, ſive eſſentialem illam voluntatis libertatem eſſe, negant, & hanc dicunt in ſtatu corruptionis idcircò non manſiſſe reliquam, quia Deus ſupernaturali iſta gratia, ſive libertate hominem propter peccatum ſuum privavit. Hinc illa communis ſententia: *Naturalia corrupta quidem eſſe, ſed ſupernaturalia perdita.* Et hæc res una ſufficit ad diluendū notam Pelagianiſmi, imò ſine hac re impoſſibile eſt ut diluatur, pro ut prolixè & ſolidè probat *Ægidius de Koninck* in Tractatibus ſuis Theologicis. Et ratio manifeſta eſt. Quia, niſi hoc adſeratur, alterutrum ſtatuatur neceſſe eſt, aut, voluntatem hominis per peccatum prorſus exſtinctam eſſe, quia ſublatis rerum proprietatibus res ipſas tolli neceſſe eſt, aut ſi voluntas ipſa exſtincta non eſt, tùm voluntatem hominis ſine eſſentiali ſua & propria quarto modò proprietate vel proprietatis parte, id eſt, eſſentiali ſua libertàte, ſuperſtitem poſt peccatum manſiſſe, quod utrumq; abſurditate ipſâ abſurdius eſt: Iſtud, quia quid abſurdius, quam per actionem potentiæ liberæ, potentiam ipſam liberam deſtrui? Hoc, quia quid abſurdius, quàm eſſentiam ſine eſſentiali ſua proprietate exiſtere? Pergamus.

Naturalia corrupta quidem ſed ſupernaturalia perdita adſerunt Theologi unanimiter.

Præterea dixerant Remonſtrantes, *Dei Providentiam cum hominis voluntate ſic concurrere, ut tamen benè, nedū male agendi neceſſitatem ipſi non imponat. Hac aſertio Remonſtrantium,* inquit Cenſor, *nititur duabus falſis hypotheſibus. Prima eſt, Neceſſitatem benè aut malè agendi tollere naturalem ſive eſſentialem voluntatis libertatem. Altera eſt, ſi quis neceßario, quo ad ſpecificationem contrarietatis, aut benè, aut malè agat, huiuſmodi neceſſitatem a Providentia Dei ipſi imponi.* Hæc poſtrema hypotheſis non eſt Remonſtrantium, & ſimpliciter ità prolata, inepta ſimul atq; abſurda eſt. Sed eſto. Procedat ſenſu ſano. *Utriuſq;,* inquit. *falſitas bonorum ac malorum Angelorum exemplis demonſtrari poteſt. In bonis enim Angelis benè agendi neceſſitas, quod ad ſpecificationem, concurrit cum naturali atq; innata ipſis voluntatis libertate, ex peculiari Dei gratia eos in primo integritatis ſtatu ſic conſervantis, ut in eo nunc conſtanter atq; immutabiliter permaneant, &c.* Hæc argumentatio multis vitiis laborat, Primū, quia id, quod non uſq; quaq; certum eſt, pro certo ſupponit. Nam Angelos bonos nunc neceſſariò benè agere, ſive per gratiam ſic eſſe confirmatos, ut non poſſint non benè agere, nullo ſolido argumento aut teſtimonio probari poteſt. Et variant hac de re Theologorum judicia: Non diffitentur id quidem Remonſtrantes: Abſit: Quin imò haud inviti ſubſcribunt illorū ſententiæ, qui credunt Angelos bonos jam frui beata illa Dei

Exemplum Angelorum bonorum, & quæ ei ſuperſtruitur conſequentia examinatur.

viſione

viſione, quâ fit, ut non poſſint non amare Deum, & velle quod ipſi gratum eſt, non ex vi abſolutæ electionis, ut Cenſor cum ſuis credit, ſed in præmium obedientiæ ipſorum, quam cæteri Angeli mali præſtare Deo ſuo recuſarunt, qui idcircò a Deo reprobati, & catenis caliginis æternæ adſtricti fuerunt. Sed huic ſuæ ſententiæ vel opinioni, tanquam certo & indubitato axiomati, fidere ſe, & probationes ſuperſtrui poſſe negant. Deinde contradictionem in adjecto habet; Nam neceſſitatem benè agendi in Angelis naturalem ſeu eſſentialem voluntatis libertatem non tollere probat, & tamen indifferentiam voluntatis Angelorum ad utrumq; oppoſitum, quæ naturalis & eſſentialis Angelorum voluntatis libertas fuit, per neceſſitatē gratiæ ſupervenientis ſublatam eſſe concedit. Deniq; laborat ignoratione elenchi. Nam probat neceſſitatem, quæ opponitur libertati contradictionis, non tollere libertatem quo ad ſpecificationem ſive libertatem contrarietatis: At hoc non erat probandum: Quis enim de ea re vel dubitet? Tantùm quæritur, an neceſſitas benè & malè agendi poſſit conſiſtere cum libertate benè aut malè agendi, id eſt, ut theſin ad hypotheſin deducam, quæritur, an, quando Deus concurrit cum voluntate hominis, cui præſcribit & mandat bonum velle & malum vitare, tali actu providentiæ ſuæ cum ea concurrat, quo fiat ut homo non poſſit non velle bonum, & malum vitare ac nolle, id eſt, an ſic cum voluntate concurrat actione ſua, ut in ea operetur, vel ei imponat neceſſitatem, quæ opponitur libertati contradictionis. Hoc negant Remonſtrantes: Hæc enim ſunt per ſe ἀσύςαλα, & cum ſapientiâ divinâ conciliari neutiquam poſſunt. Nec refert quod dicit Cenſor, indifferentiæ ablationem non eſſe libertatis voluntatis deſtructionem, ſed perfectionem: Nam nec hoc quæritur; ſed tantùm quæritur, an illa ipſa voluntatis, ut ita dicam, perfectioratio non ſit deſtructio libertatis iſtius, quæ neceſſaria eſt in eo, cui Deus legem dat ſub promiſſo præmij & comminatione ſupplicij? Hoc affirmāt Remonſtr. Multo minus refert, quod dicit Cenſor, *manere nihilominus libertatē quo ad ſpecificationē*. Nam cum Deus homini legem dat, tùm ſanè ei non modo jubet, ut ita dicam, rectè uti libertate, quæ contrarietatis dicitur, ſed & jubet rectè uti libertate quæ contradictionis dicitur, id eſt, non tantū ei jubet hoc aut illud bonū velle, ſed & ſimpliciter mandat, bonum velle, malum fugere, ſi præmium conſequi & pœnam vult effugere. Quare, ubi talis agendi ratio locum habet, ibi ſupponitur libertas contradictionis in eo, circa quem adhibetur iſta agendiratio: Eam

Contradictio Cenſoris.

autem libertatem tollit, quiſquis homini iſti benè aut malè agendi neceſſitatē imponit, etiamſi eidem relinquat libertatem contrarietatis, id eſt, libertatem agendi hoc aut illud bonum, vel hoc aut illud malum, prout ratio manifeſta arguit.

Cenſura ſectionis VII. nil niſi moleſtus coccyſmus eſt, unde jam aures tinniunt ... *Et cytharædus*
Ridetur chorda qui ſemper oberrat eadem.

Theologi noſtri, inquit, *longe alio ſenſu vocant decretum efficax & abſolutum, quam Remonſtrantes. His enim attributis noſtri Theologi docent, Dei voluntatem eſſe omni cauſſa ſuperiorem, nec ab ulla cauſſa antecedente pendere, eamq; ita eſſe efficacem, ut quicquid Deus ab æterno aut efficere aut permittere decrevit, illud quoq; in tempore revera efficiat, aut ab aliis fieri permittat.* At hoc ipſum eſt obſcurū per æquè obſcurum exponere, imò in re clara obſcuritatem affectare, ut non intelligaris: Quid enim eſt voluntatem Dei eſſe omni cauſſa ſuperiorem, nec ab ulla cauſſa antecedente pendere? An eſt, voluntatem Dei eſſe ſuperiorem cauſſam omni alia cauſſa, ità ut prima & ſuprema cauſſa ſit eorum omnium, quæ à cauſſis inferioribus fiunt? An eſt voluntatem Dei ſuperiorem eſſe, id eſt, excellentiorem & digniorem, quæ ab alia cauſſa antecedente non dependet, uti cæteræ omnes cauſſæ ab ea in efficiendo dependent? Si hoc, quid id ad rem facit de qua hic agitur? Si iſtud, quid apertius tùm, quàm voluntatem Dei non modo eſſe cauſſam, ſed etiam primam cauſſam eſſe, à qua actiones omnium hominū malæ ſimul ac bonæ dependent, veluti à cauſſa independente ab omni alia cauſſa antecedente? hoc poſterius velle Cenſorem, colligi haud difficulter poteſt ex eo quod ſequitur, cum ait, *Eamq; Dei voluntatem ita eſſe efficacem ut quicquid Deus ab æterno aut efficere aut permittere decrevit, illud quoq; in tempore revera efficiat, aut ab aliis fieri permittat.* Nam, ut jam de eo quod dicit, *Deum decreviſſe ab æterno efficere*, nil dicamus, (qua ratione enim ſic Dei voluntas efficax dicatur à Theologis iſtis facilè capi poteſt, quamquam, cùm id explicant, ità ſæpe etiam loquuntur, ut, quid ſibi velint, intelligi non poſſit) Iſtud quod dicit, Deum decreviſſe permittere peccata ab aliis fieri, alterutrū ſignificet neceſſe eſt: Aut Deum decreviſſe permittere ea ab aliis fieri, ſuppoſita primum voluntate faciendi in iis quibus ea permittere decrevit, aut nondum ſuppoſita iſta voluntate, quippe quæ in ſe eſt & manet libera & indifferens. Decretum hoc permittendi factum non dicet Cenſor, ſuppoſita primum voluntate faciendi in iis, quibus permitti a Deo peccatū dicitur, quia ſic decretum

Quid ſit, voluntatem Dei eſſe omni cauſſa ſuperiorem

Quo ſenſu intelligendum ſit quod Cenſor dicit, Deū permittere decreviſſe ut peccata ab aliis fiant.

cretum hoc divinū non eſſet abſolutum decretū, id eſt, non eſſet prius, nec ſuperius, nec independens ab omni alia cauſſa, quia dependeret ſaltem ab iſta voluntate ut præſcita & præviſa. Secundum itaq; dicat neceſſe eſt. At quomodo tum eſt efficax voluntas? Nam ſi decretum permittendi non ſupponit voluntatem, ſed eam prorſus liberam & indifferentem relinquit, nulla ratio efficaciæ in decreto iſto permittendi apparet. Quare, ut permiſſio ſit & dicatur efficax, neceſſe eſt ut ſit vel virtutis & efficaciæ propriè dictæ influxio ſive impreſſio in voluntatem eorum, quibus peccare permittitur, vel virtutis iſtius, ſine qua fieri non poteſt contrarium ejus quod permittitur, ſive remiſſio, ſive ſubtractio: Utrum horum dixerit Cenſor, perinde eſt. Semper enim eò redibit res, ut decretum Dei ſit & dicatur efficax per modum cauſſæ vel efficientis vel deficientis. Atq; hoc ſenſu Remonſtrantes dicunt, à Theologis iſtis decretum Dei vocari abſolutum & efficax. Quocircà, cùm Cenſor eos Theologorum ſuorum dogma de abſoluto & efficace Dei decreto, in ſenſum à mente eorum prorſus alienum data opera detorquere dicit, injuriam eis facit atrociſſimam: Nimis nota, nimis clara eſt Theologorum iſtorum ſententia, quàm ut eam calumniari, vel detorquere aut poſſint aut velint, quicquid eam nuperi hi Doctores locutionibus affectatis veluti tenebris involvere, & tanquā ſanam doctrinā Imperitioribus obtrudere conentur. Dicta eorum id probant, *Peccata hominum pendere a Dei voluntate antecedente abſoluta, & irreſiſtibiliter efficace; Deum ad peccata, quæ palam probibet, occulta ratione homines impellere; Decreti divini vi effici, quicquid ſit à Creaturis; omnia peccata neceſſario fieri vi divini decreti; voluntatem Dei efficaciter in omnibus operari, diſponere atq; efficere omnia. Adamum non potuiſſe nolle peccare, ex vi decreti divini: Quicunq; peccant vel bene agunt, eos, reſpectu decreti divini, non poſſe non peccare aut benè agere: omnia quæcunq; fiunt, ac proinde atrociſſima quoq; ſcelera, fieri ex decreto Dei: Peccata à Dei prædeſtinatione pendere, tanquam effecta á cauſſa: Deum procurare quoq; ſacrilegam nominis ſui blaſphemiam, aliaq; horrenda.* Quæ ex Urſino citat, ea, etiamſi nudè ſic prolata admitti poſſint, tamen, ſi ad hypotheſin ſententiæ ejus propius paulum accommodentur, eodem prorſus recidere comperientur; quamquam, cùm dicit, ea, quæ providentia divina fiunt, neceſſariò quidem fieri, ſed neceſſitate tantùm ea, quæ ex hypotheſi eſt, ſive conſequentiæ, non autem ſimplici ſive abſoluta, dicit id, quod non modo directe repugnat locutionibus Theologorum cæterorum, qui omnia a Providentia Dei,

Vide Syllabū Teſtimoniorum ſubjunctum declarationi ſententiæ Remonſt. circa I. de Prædeſtinatione Articulum.

ſive a voluntate Dei antecedente abſoluta, & irreſiſtibiliter efficace (verba eorum propria ſunt) pendere, *Reprobos neceſſitate peccandi eoq; & pereundi ex Dei ordinatione conſtringi atq; ita conſtringi, ut nequeant non peccare & perire,&c.* & ſic neceſſitate,non conſequentiæ tantùm,ſed conſequentis, etiam neceſſariò omnia peccata fieri pronunciant, ſed etiam, quod apertè falſum eſſe crediderit neceſſe eſt, ſi conſequenter principiis eorum loqui voluiſſet, quibuſcum ſe ſentire profitebatur. Nec ſatis eſt, quod de ſuo adjungit Cenſor, *homines ad res efficiendas ſecundum facultatem ſibi a Deo inſitam moveri, Deumq; eorum voluntatem non cogere,neq; contra ejus naturam per eam aut cum ea quicquam operari:* Quid enim hoc ad rem facit,quod Deus hominem ad peccatum non cogat, ſi ſic interim in illo, aut circa illum agat &operetur,ut homo non poſſit non peccare,etiamſi operatio illa non fiat niſi ſecundum facultatem hominis à Deo ipſi inditam? Nam hoc ipſum, videlicet, non poſſe non peccare, quod ex vel ad operationem iſtam divinam neceſſariò ſequitur, Deum authorem & cauſſam operis ſive peccati iſtius facit,& hominē à culpa & reatu peccati abſolvit. Sic, ſi Deus voluntatem hominis neceſſitat aut determinat mediante intellectus judicio practico, uti quidam (& nuper *Johannes Camero*) voluntatem noſtram a Deo determinari volunt, ſanè ſecundum facultatem a Deo homini inſitam, Deus voluntatem hominis moveret, & tamen volitionis iſtius cauſſa eſſet ſolus Deus, quia judicium iſtud practicum, voluntatem neceſſariò poſt ſe trahens ſive determinans, non habere, in poteſtate hominis non fuiſſet, imò non habuiſſet iſtud homo niſi a ſolo Deo ſuggerente: Quare,cum dicit Cenſor, *Actum providentiæ divinæ cum voluntate hominum concurrentis eſſe internum & occultum*, nihil dicit. Sive enim ſit internus, ſive externus, ſive occultus, ſive manifeſtus actus, quid hoc ad rem facit? Neceſſitas ſola peccandi, ex actu illo divino, vel ad actum illum divinum ſequens in voluntate hominis, ſufficit ad concluſionem hāc faciendam; Eos,qui neceſſitatem ejuſmodi ſtatuunt, aſſerere, Omnia quæ ab hominibus fiunt in tempore, ſeu bona, ſeu mala, fataliter ſeu incontingenter evenire, Deumq; providentia ſua præciſam atq; abſolutam neceſſitatē peccandi hominibus imponere: Neceſſitas enim eſt neceſſitas,ſive cauſa ejus ſit externa, ſive interna, ſive occulta, ſive manifeſta. Et quid refert an quis externa vi, an interna operatione, vel ceſſatione ab operando peccet ac pereat, ſi peccare eum ac perire neceſſe eſt? Adde, quòd neceſſitatio hæc, quanto eſt occultior & ſecretior,

Diluitur Cenſoris frivola exceptio, quod Deus nō cogat voluntatem,neque contra naturam ejus,in ea aut per eam operetur.

Diluitur altera exceptio, Actum Providentiæ divinæ eſſe internum & occultum.

tantò

tantò ſit peior, turpior, & Deo opt. max. indignior.

Sectionis VIII. & ultimæ cenſura futilis eſt; *Falſo*, inquit, *Remonſtrantes Stoicis, Manichæis, ac Prædeſtinatis unam eandemq; ſententiam de fatali neceſſitate attribuunt.* At falsò Cenſor Remonſtrantibus tribuit, quòd iſtis omnibus unam eandemq; ſententiam tribuant de fatali neceſſitate. Fatalem ac ferream neceſſitatem per ſententias eorum pariter ſtatui atq; adſtrui dicunt, at ſententias eorum de neceſſitate, neceſſitatiſq; illius cauſſis prorſus convenire, idcircò non dicunt: Nimis craſſa iſta foret ignorantia. Interim de Stoicis quæ dixerunt, ea non niſi ex communi & paſſiva ſententia dicta volunt: Sunt enim qui *Stoicis* longè aliam ſententiam tribuunt, non ſine magna probabilitatis ſpecie: Certè ſi ſcripta *Senecæ & Epicteti*, quos Stoicos fuiſſe conſtat, videantur, longè aliter de Stoicis ſtatuendum eſſe videtur, quàm recepta hactenus ſententia fert. Sed Remonſtrantes communem opinionem ſecuti ſunt. De *Manichæis* certum eſt, eos ſtatuiſſe fato omnia, id eſt, neceſſariò evenire: Sed neceſſitatis illius cauſſas à duobus diverſis principiis derivaſſe. *Prædeſtinatos* quod attinet, an ij in rerum natura unquam fuerint, non contendere volunt cum quoquam mortalium. Res tanti non eſt: quamquam cauſſa nulla ſatis gravis eſt, cur de eo dubitetur. Nam, præter Sigebertum, non tantùm Proſper, Tyro Aquitanus, inter Patres eorum meminerunt, in Chronico à Pythæo edito, quod pro ſuſpecto habet Cenſor; Sed & Arnobius, vel quiſquis alius Author fuit eorum commentariorum in Pſalmos, qui Arnobio tribuuntur, Pſal. cxlvj. & Fauſtus lib. ij. de lib. Arbit. cap. xiv. & xvj. & Remigius Lugd. in libro contra tres Epiſtolas trium Epiſcoporum Galliæ, & Hincmarus Rhemenſis in libro manu ſcripto adverſus Prædeſtinatianos. Hos omnes voluiſſe ſub conficto nomine *Prædeſtinatorum* ſugillare ſententiam Auguſtini de Prædeſtinatione, dicit quidem ſe credere Cenſor, ſed ſine ulla probatione. Tàm facilè id reiici poteſt, quàm dicitur. Sanè, ſi nomen iſtud confinxerunt, tùm valdè veriſſimile eſt, eos, id faciendo, non ſugillare voluiſſe ſententiam Auguſtini, ſed cum genuinis ſuis coloribus exprimere ac depingere. Nec enim ignotum eſſe poteſt, iſtis ipſis conſequentiis Auguſtini ſententiam olim pænè ob omnibus ejus adverſariis grrvatam fuiſſe, uti ſatis clarè id videre eſt in Epiſtola Proſperi ad Auguſtinum, cum ait, *Hac ſententia & lapſis curam reſurgendi adimit, & ſanctis occaſionem torporis adfert, eò quod in utramq; partem ſuperfluus labor ſit, ſi neque rejectus ulla induſtria poſſit intrare, neq; electus ulla negligentia poſſit excidere*

An ſententia Stoicorũ, Manichæorum & Prædeſtinatorum unà eadẽque fatalis dicatur à Remonſtrantibus.

De Prædeſtinatis aut Prædeſtinatianis qui vocantur.

Vide Epiſtolam Proſperi ad Auguſtinũ.

excidere: Quoquo enim modo ſe egerint, non poſſe aliud erga eos quàm Deus definivit accidere, & ſub incerta ſpe curſum non poſſe eſſe conſtantem, cum ſi aliud habeat prædeſtinantis electio, caſſa ſit annitētis intentio. Removeri itaq; omnem induſtriam, tolliq; virtutes, ſi Dei conſtitutio humanas præveniat voluntates, & ſub hoc Prædeſtinationis nomine fatalem quandam induci neceſſitatem, aut diverſarum naturarum dici Dominum Conditorem, ſi nemo poſſit aliud eſſe quam factus eſt. Ovum ovo non eſt tam ſimile, quā hæc ſententia Auguſtini, ſententiæ Prædeſtinatorum, ſive eos in rerum natura fuiſſe, ſive nomen eorum confictum tantum fuiſſe credatur. Nec movere quemquam debet quòd Cenſor hic declarat, *ſe, ſuoſq; doctrinam iſtam quæ Prædeſtinatis adſcribitur, toto pectore execrari, eoſq; habere pro impudentiſſimis calumniatoribus ac Sycophantis, qui vel hæreſeos iſtius blaſphemias, vel Stoicorum & Manichæorum portentoſa deliria ijs pari impudentia affingere non verecundantur.* Nam certum eſt eos, quando ita loquuntur, non execrari doctrinam iſtam Predeſtinatorum, ſed verba tantum, quibus doctrinam iſtam expreſſit Sigebertus, quibus ſenſum, quem hęreticum eſſe dicent, adfingere etiam ſalva principali ſententia Prędeſtinatorum, ijs haud eſt difficile. Poſſunt enim verba iſta hunc ſenſum habere, ac ſi ij, qui ad mortem ſunt prædeſtinati vel reprobati abſoluta voluntate Dei, nihilominus pie poſſint vivere, &, qui ad vitam ſunt prædeſtinati eadem abſoluta voluntate, poſſint improbè vivere. Iſtum autē ſenſum rejicere & execrari videri volunt, quamquam Calvinus aliiq; fatentur, & experientia non rarò teſtatum facit, eos, quos vocant, Reprobos, eouſq; aliquando à Deo illuſtrari & excitari ad benè agendum, ut inter eos & electos, quod ad vitam eorum attinet, diſcrimen nullum appareat, ipſiq; adeò ſibi perſuadeant ſe electos eſſe. At nemo tam iniquus rerum æſtimator reperietur, qui, ſi verba iſta *Sigeberti de Prædeſtinatis* videat, non crediturus ſit ea hunc ſenſum habere poſſe, adeòq; reverà habere: Fieri nullo modo poſſe, ut, qui ad mortem prædeſtinati ſunt, evadant mortem & damnationem, etiamſi contingeret eos piè vivere, & bonis operibus operam dare; Et contra, fieri non poſſe, ut, qui ad vitam ſunt prædeſtinati, in damnationem incidant, etiamſi contingeret eos impiè vivere: Ità ut ſenſus ſit hypotheticus, licet verba categoricè prolata ſint. Quod ſi ſenſum hunc nihilominus execrari ſe dicit Cenſor, tum ſanè neceſſe eſt ut execretur *Auguſtini Marlorati* Expoſitionem Eccleſiaſticam, quæ vocatur, in Joha. xv. cap. verſ. 11. Ubi hic ipſe ſenſus, ut ſenſus Eccleſiaſticus & firmiter tenendus,

Hypocriſis Cenſoris detegitur, cum ſententiam Prædeſtinatorum ſe toto Pectore execrari dicit.

Auguſtinus Marloratus in Expoſitione Eccleſiaſtica 4. ſententiā

nendus,

nendus, totidem pœnè verbis legitur hunc in modum; *Stat igitur firma ſententia. Quemcunq; Deus ante conditum orbem elegerit, eum non poſſe perire. quem vero rejecerit eum non poſſe ſalvari, etiamſi omnia Sanctorum opera fecerit, uſq; adeo irretractabilis eſt ſententia.* Prædeſtinatorum ſententiam Eccleſiæ eſſe & firmiter tenendam adſerit.

EXAMEN CENSURÆ IN CAPUT VII.

De Peccato & miſeria hominis.

SEctione I. huius capitis cenſentur Remonſtrantes quod dicant, *Opus Providentiæ, de quo ſuperiori capite egerant, ſequutum eſt opus gratiæ & miſericordiæ, cui occaſionem dedit peccatum; cum tamen Sect. iv. capitis ſuperioris jam diſtinxerint in opere Providentiæ curam Dei circa pios & impios, longanimitatem & tolerantiam Dei erga eos in quibus profundius eſt radicatus habitus peccati, item gratiæ auxilia, Spiritus S. dona, &c. Quomodo,* inquit, *opus Providentiæ ſecutum eſt opus gratiæ, cum providentiæ iſta deſcriptio ſupponat peccatum, & cum opus gratiæ ſit præcipuum ſalutis medium, ſalutis autem media ſint opera Providentiæ? Potius debuiſſent* (inquit) *dicere illud opus divinæ bonitatis, ſcilicet, Providentiam, includere omnia opera gratiæ & miſericordiæ, illud præcipuè, quod nobis exhibuit in Chriſto.* Atqui hoc dicunt, mi Cenſor totidem verbis. Ubi es? Pudet profectò tam ingentis oſcitantiæ quam in limine huius capitis ſtatim prodis: Videatur tantum initium capitis præcedentis, & res patebit. *Creationem*, inquit Declaratio, *excipit immediatè actualis Dei providentia, quæ* (NB) *interim ſe extendit etiam ad opus Redemtionis, ad omniaq; tum ſecula, tum opera, & res quæ in mundo ſunt aut fiunt.* Qui hoc dicunt, an non aperte dicunt Providentiam includere omnia opera gratiæ & miſericordiæ, illud præcipuè, quod nobis Deus exhibuit in Chriſto? Vox, *Redemtionis* id arguit, & voces, *omnia ſecula, omnia opera, & res, quæ in mundo fiunt*: Opus tamen gratiæ ſecutum cum dicunt opus Providentiæ, nihil aliud voluerunt, quam Providentiam immediatè adhæſiſſe Creationi rerum & circa res creatas verſatam eſſe variis actibus, antequam opus gratiæ, id eſt, opus redemtionis, quæ nova quædam creatio in Scripturis dicitur, & ad Providentiam propriè non ſpectat, perageretur, etamſi deinde, opere iſto peracto, ad illud etiam extenſa fuerit. Vix credo Cenſorem hunc, præ cenſendi aviditate

Magna Cenſoris oſcitantia oſtenditur.

aviditate, recordatum fuiſſe ejus, quod præcedente capite declaraverant Remonſtrantes. Tantùm poteſt inconſideratus Zelus, & malevoli animi impetus.

Quæ ſectione II. continetur Cenſura, ea adeò frigida eſt, ut tuſſim Lectori creat: *Dicunt*, inquit, *Remonſtrantes, Deum dediſſe primo homini legem, de non comedendo fructu arboris ſcientiæ boni & mali: at non explicant, an, præter illam legem, non alia eorum mentibus inſculpta fuerit lex naturalis, cujus adhuc rudera in corruptis poſteris remaneant.* Immane crimen profectò! At nec Scriptura id explicat eo in loco, ubi ejus rei ſedes eſt, & unde hanc declarationem ſuam mutuati ſunt Remonſtrantes. Quid an hoc explicari neceſſe erat? Cur itaq; non explicatum id fuit eo in loco, ubi de creatione hominis & legis-latione disertè hiſtoria deſcripta eſt? Deinde, An uſpiam legem talem mentibus primorum Parentum inſculptam fuiſſe, negant Remonſtrantes? an diffitentur uſpiam ejus rudera remanſiſſe in Poſteris eorum? Qui poſſunt? Nimis omnibus nota eſt hæc veritas, quàm ut eam negent. Sed &, quomodò id ab iis in dubium trahi, ſuſpicari potuit Cenſor? Nam Remonſtrantes pro Pelagianis habet, quos ſtatuere paſſim affirmat, omnia, quæ in primo ſtatu homini à Deo fuerunt conceſſa, reliqua in eo manſiſſe: Reliqua autem manſiſſe, dicunt pœnè omnia, quæ per gratiã reſtitui docent Theologi. *At, Socinus utrumque negat*, inquit. Eſto, Ergo idem negant Remonſtrantes. Quæ ratio? Sed & falſiſſimum eſt, id negare Socinum, & qui cum eo ſentiunt. Ubi frons tua, o Cenſor? Vin id probem? Socinum inter Pelagianos etiam cenſes: Socinus rectam rationem natura homini ineſſe affirmat, eidemque recti praviq; notitiam paſſim innatam, & non corruptam per peccatum originis contendit: Smalcius etiam contra Francium leges morales, naturæ, & civiles, ad legẽ Chriſti temperandas apertè docet, pag. 393. Naturæ legem itaq; agnoſcit.

Quæ Lex primo homini a Deo fuerit data.

Alterum quod cenſet eſt: *Remonſtrantes præpoſtere locutos eſſe, cum dixerunt, legem primo homini datam fuiſſe ſub pœna mortis æternæ & variarum miſeriarum: Nam variæ iſtæ miſeriæ, vel ſunt æternæ, vel temporales. Si æternæ, mortis æternæ nomine continentur.* Eſto, *Si temporales, debuerunt eas morti æternæ præponere.* Quis non tuſſiat ad tam frigidam cenſuram? Catarrhum ſentio mihi fluere, & piget reſpondere. Eodem jure cenſebitur quis, ſi dicat, Peccatum mereri mortem æternã & temporalem: Nam temporalis mors præcedit mortem æternam. Vah! quàm pueriliter. Sed abeamus hinc, nè frigida

Ridicula Cenſura.

gida hæc cenſura nos ſuffocet. Quæ ſequitur majoris momenti eſt.

Aiunt, inquit, *legem de non comedendo fructu vetito, Adamum eſſe tranſgreſſum, non ſpontanea tantũ, ſed prorſus libera voluntate: Id negari non debet, ſed de libertate voluntatis in quo conſiſtat, quæſtio eſt.* Ita eſt. Hîc rei cardo vertitur, operæ pretium eſt expendere, quæ ad hanc rem pertinent. *Si voluntatem liberam*, inquit, *intelligant eam, quæ agit ἐκ προαιρέσεως, ex deliberatione, & poſt judicium rationis practicæ, nos etiam dicimus, non tantum ſpontanea ſed & libera voluntate peccaſſe Adamũ & Evam, & habuiſſe utrumq; indifferentiam judicij, & c quæ ad liberum arbitrium ſufficit.* Libertas itaq; voluntatis, juxta Cenſorem hunc, in eo formaliter conſiſtit, quod voluntas poſſit eligere aut ſequi id omne, quod ratio cõſultatione conducibilius judicatura eſt, id eſt, voluntas idcircò libera eſt, quia eam judicij indifferentia præcedit, & tùm liberè agit, quando ſequitur judicium rationis practicæ, quomodocunq; tandem agat. Quid hic dicemus? De definitione libertatis quæritur. Si cuiq; pro arbitrio ſuo rem definire licet, nunquam finis erit. Cenſor hic definit libertatem voluntatis, ſine ulla probatione aut ratione, quòd id ita fieri neceſſe ſit. Quæ res idcircò videri debet indignior, quod definitionem hanc faciat contra communem & paſſivam pænè omnium tum Philoſophorũ, tum vetuſtiſſimorum & recentium Theologorum definitionem, ſecutus cum Johanne Camerone, nuperos quoſdam eoſq; paucos admodum Theologos, inter quos Bellarminus principem locum tenet, qui voluntatẽ à judicio rationis practico determinari affirmant. Quod tamen non ità volumus accipi, quaſi vitio ipſi verti debeat, quòd non ſequatur communem & receptam ſententiam. Nihil minus: Sed quod, cùm Cenſorẽ agere velit, cenſuræ ſuæ rationẽ non addat ea in re, in qua controverſiæ totius cardo vertitur, & in qua ſe diſſentire ſcit a pleriſq; tùm Philoſophis tùm Theologis. Cenſor dictator non eſt; rationes allegandæ fuerant, unde cenſuræ ipſius juſtitia & æquitas patere poterat. Sed quicquid hac de re ſit, nos definitionem hanc Cenſoris ſinè præjudicio paulò propius expendamus. Si indifferentia judicij ad liberum arbitrium ſufficit, tum libertas voluntatis non eſt niſi extrinſeca quædam denominatio, quæ voluntati ab indifferentia iſta judicij tribuitur, quatenus ſc. voluntas indifferenter ſe habet ad hoc aut illud judiciũ rationis ſequendùm, eundem planè ad modum, quo appetitus indifferens eſt & indifferenter ſe habet, ad ſequendum hoc vel illud objectum, quod à ſenſibus offertur: quo oculus indifferens eſt ad hunc vel illum colorem

Status Quæſtionis de libertate voluntatis accuratius expenditur.

rem

rem recipiendum, quo locomotiva indifferens eſt, ad movendum ſe prorſum, retrorſum, ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ad præſcriptum & imperium voluntatis. Conſequentia per ſe manifeſta eſt. Intellectus enim, in quo judicium eſt, eſt voluntati extrinſecus: Indifferentia itaq; judicij etiam extrinſeca eſt voluntati: voluntas itaq;, ſi ab iſta indifferentia judicij indifferens ſive libera eſt, non niſi per denominationem, ab extrinſecæ facultatis proprietate deſumtam, indifferens eſt. At hoc abſurdum eſſe Britanni Theologi, optimè adnotarunt in explicatione articuli quarti de operatione gratiæ, quam actis ſuis Synodalibus inſeruerunt Contra-Remonſtr. & rationes multæ evincunt. Nam I. Sic libertas ſeu indifferentia non erit proprietas voluntati à Deo impreſſa; Nam denominatio extrinſeca proprietas dici non poteſt. At libertatem proprietatem voluntati peculiarem eſſe, concedit Cenſor. II. Etiamſi omninò libertatem proprietatem eſſe concederetur, tamen libertas & indifferentia iſta voluntatis non eſſet niſi indifferentia paſſiva, qualis eſt, intellectus ipſius, in ordine ad hæc vel illa objecta. Nam, ſicut intellectus pati aut recipere poteſt indifferenter huius aut illius objecti propoſitionem, ad propoſitionem a. illam, & de propoſito objecto judicium non niſi purè putè paſſivè ſe habet (nam alioquin libertas affectio intellectus foret) ita voluntas etiam iſto ſenſu libera dicta, indifferenter poſſe affici dicetur & moveri ab hoc aut illo judicio rationis: at verò in ordine ad judicium rationis practicum, non niſi purè putè paſſivè ab eo afficietur & movebitur: Unde conſequitur. III. ratio: Sic libera volitio in ordine ad judicium rationis planè neceſſaria erit, ſaltem non minus neceſſaria, quàm appetitus ſenſitivus neceſſarius eſt in ordine ad ſenſuum dictamen, quod non poteſt non ſequi. Hoc a. quàm ſit non modò falſum, ſed & periculoſum, ex his rationibus liquet. I. Sic voluntati non magis poteſt ferri Lex pœnæ comminatione ſancita, quā appetitui ſenſitivo. Nec enim ratio veriſimilis dari poteſt, cur par utrobiq; ratio non militet: ubi par neceſſitas, ibi par ratio eſt. II. Sic, ſi quod eſſe poterit peccatum, illud prius, imò tantum erit in intellectu, ſeu in judicio, non a. in voluntate. III. Sic nullum peccatum contra conſcientiam dari poterit. IV. Sic nulla in voluntatem hominis operatio immediata neceſſaria erit, quando Deus converſionem hominis operatur: Iudicij reformatio ſufficiet, quia iſtam neceſſariò ſequetur voluntas. V. Sic nulla corruptio immediatè in voluntate facta dici poterit, ſaltem ut facta dicatur neceſſe non erit. VI. Sic voluntatem in omni ſtatu, eodem modo & pari libertatis gradu, liberam

Abſurda complura & palpabilia quæ ex iſta opinione fluunt.

liberam eſſe & manere dicatur oportet, quod tamen Cenſorem non admiſſurum certum eſt. Rationis hujus tertiæ conſequentiam & momentum videtur ſenſiſſe hic Cenſor, atq; idcircò præoccupatione aliqua vim ejus enervare ſtuduiſſe. *Excludit*, a. inquit, *talis libertas abſolutā neceſſitatem & naturalem, non a. omnem omninò neceſſitatem, ſaltem ex hypotheſi.* At fruſtra fuit, quin imò vim ejus hac præoccupatione ſua adſtruxit. Fatetur enim electionē voluntatis, quam liberam eſſe dicit, neceſſariam etiam eſſe, idq; neceſſitate antecedente, quā ex hypotheſi vocat. Hoc ſatis eſt, neceſſitas enim antecedens non habet gradus; in indiviſibili conſiſtit. Quicquid antecedēter neceſſarium eſt, id uno tantùm modo neceſſarium eſt, hoc eſt, id nec eſſe aliter poteſt; Quod vero neceſſitatē illam negat eſſe neceſſitatem abſolutam & naturalem, id non niſi σοφὸν φάρμακον eſt. Senſus enim eſt, voluntatem abſolutè, & in natura ſuâ conſideratam, indifferenter ſe habere ad ſequendum hoc vel illud judicium rationis; Imò voluntatem neceſſariò & ex natura ſua manere indifferentem, quamdiu manet iſta indifferentia judicij. At ex hypotheſi judicij rationis ſive conſultationis eam neceſſariò neceſſitate conſequentis judicium iſtud ſequi, id eſt, ita affici a judicio iſto, ut non magis poſſit, non velle quod illud dictat, quam appetitus ſenſitivus poteſt non velle, quod ſenſus dictant. At hoc eſt illud ipſum quod tertia noſtra ratio ex hac ſententia Cenſoris ſequi docet, & quod magnas & multiplices iſtas, aliaſq; plures multo abſurditates poſt ſe trahit. Quartò ſi indifferentia judicij ſufficit ad liberum arbitrium, tum voluntas non poterit. I. Ex duobus æqualibus bonis unum eligere: quia judiciū de æquali eſt indifferens. II. Quando judiciū rationis unum alteri prætulerit, non poterit minus bonum eligere: Non enim eſt indifferens, niſi poſita judicij indifferentia; At ea tum ceſſat, quando unum bonum alteri prælatum, aut altèro melius judicatum eſt. Hæc omnia ac ſingula profectò talia ſunt, quæ meritò hominē non omninò refractarium nec pertinacem movere debent, ut credat, longè aliud quid requiri ad perfectam definitionem libertatis iſtius, quæ ad religionem exercendam & obedientiam Deo præſtandam requiritur, quam judicij indifferentiam. Ubicunq; neceſſitas dominatur, ibi Religioni locus non eſt. Nam ſumma Religionis continetur obedientiæ præceptis, præmiorum promiſſis, & pænarum minis. At præceptioni locus non eſt, ubi judicij indifferentia tantum in mente, & in voluntate neceſſitas regnat. Nec obedientiæ laudem nec inobedientiæ labem habet, quicquid aliter fieri

Diſtinctioni Cenſoris inter neceſſitatē abſolutam & ex hypotheſi occurritur.

Concluditur ad libertatem arbitrij non ſufficere indifferentiam judicij.

non poteſt; ubi obedientiæ & inobedientiæ locus non eſt, ibi præmia & pœnæ fruſtra ſunt. Qui non poteſt non obedire, indignus eſt præmio. Qui non poteſt obedire, indignus eſt ſupplicio.

Haud eſt nocens quicunq; non eſt ſponte nocens,
Fati iſta culpa eſt.

Breviter. Aut Religio non datur, aut libertas aliter definienda eſt. Quæ porrò in hac Sectione cenſentur, ea reſponſione ſunt indigna. Duo tantum notanda veniunt. I. Cenſorem manifeſtè prævaricari, cum ex periodo illa Remonſtrantium, qua dicunt *Adamum ad peccandum non fuiſſe adactum per ſecretam & occultam aliquam determinationem, aut neceſſitationem (ſive à Deo ſive à diabolo profectam)* concludit, Remonſtr. ſtatuere diabolum poſſe determinare hominis voluntatem eamq; immediatè movere: Verba enim iſta *ſive à Deo, ſive à diabolo profectam*, præciſe non poſtulant iſtum ſenſum, ſed alium etiam admittunt, qui ab eo abeſt quam longiſſimè, hunc vid. Sive quis velit à Deo ſive à diabolo eam determinationem proficiſci; quaſi dicatur, id Remonſtrantibus perinde eſt; non quod Remōſt. velint idcircò fieri poſſe, ut diabolus determinet voluntatem hominis nedum ut eam immediatè moveat, ſed ut ſignificent, ſe eius rei, à qua dici poſſet determinationem iſtam occultè proficiſci, ſive cauſſæ determinantis quæcunq; tandem à quoquam, ſeu verè ſeu falsò adſignari poſſit (potuiſſent enim addere ſive à cælò, ſive à tēperamento, ſive ab intellectu) rationem non habere, ſed tantum ipſius neceſſitationis ſive determinationis, quippe quæ cum vera libertate conſiſtere nullo modo poſſit. Interim quantum & quouſq; diabolus in voluntatem impiorum, Deo ita permittente agere poſſit, quis facile dixerit? Nemo novit quæ ſit actio Spiritus in Spiritum. Diabolus etiā dicitur ἐνεργεῖν in filiis contumaciæ, Eph. ij. 2; Antichriſti adventus dicitur futurus κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει, 2. Theſſ. ij. 9. & Deus per Satanam immiſſurus ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει: Magna hæc ſine dubio efficacia, eſt, eam tamen eſſe efficaciam determinantem, nedum immediatè moventem voluntatem hominis, nunquam affirmarunt Remonſtr. quin imò contrarium ſe credere non raro ſunt proteſtati; imprimis, ſi Deum impios ob ea ipſa, quæ, diabolo ita operante, faciunt, gravioribus pænis ac ſupplicijs afficere velle credatur.

Aut religio non datur aut libertas voluntatis aliter eſt definienda.

Alterum quod notandū venit, eſt, Quòd cum Cenſor videri vult aſſerere cum Remonſtrantibus Adamum in peccatum non incidiſſe per ullius divinæ virtutis aut actionis, ad evitandum peccatum neceſſariæ

ceſſariæ, ſeu ſubſtractionem, ſeu negationem; ejuſmodi phraſibus & loquendi modis utatur, quibus non obſcurè ſignificat, ſe contrarium ejus, quod aſſerit, credere, aut ſaltem id, quod credit, tegere voluiſſe. *Nam nos aſſerimus*, inquit, *Deum Adamo, dum in peccatum lapſus eſt, nihil ſubſtraxiſſe donorum, quæ ipſi in ſtatu innocentiæ conceſſa fuerant, quibus peccatum, ſi voluiſſet, vitare potuiſſet:* Item, *Nihil etiam negaſſe ad vitandum peccatum neceſſarium, ſi voluiſſet:* At I. Cur donorum tantum mentionem facit, & non virtutus vel actionis divinæ, de qua propriè quæritur? II. Quid hoc eſt, *ſi voluiſſet Adam?* In verbis iſtis dolus eſt. Aut omittenda ea fuerãt, aut dicendum, ut poſſet velle vitare peccatum, vel ut poſſet volitionem non peccandi habere: Volitio enim ipſa peccandi in Adamo, juxta Cenſorem & ei ὁμοψήφοις, eſt peccatum; At hac locutione, ſi Adam voluiſſet, peccatum, id eſt, peccandi actus externus, puta eſus ex arbore vetita, à volitione ipſà, & potentia actum iſtum externum vitandi, à potentia volendi vitare actum iſtum, diſtingui callidè poteſt: ita ut ſenſus & mens Cenſoris hæc ſit: Deus non ſubtraxit Adamo dona illa, quæ neceſſaria erant ut poſſet non edere ex fructu vetito. An poſſet velle non edere id diſſimulat: imò, cum dicit, *ſi voluiſſet*, adeò ſpecioſè, tegit, ut etiam id diſſimulare videatur. Quod ſi tandem etiam dicat, Adamũ potuiſſe velle vitare peccatum, novo fuco fraudẽ teget: Nimirum Potuiſſe Adamum intelliget phyſicè, quia voluntas eſt potentia natura ſua indifferẽs: Non autem potuiſſe moraliter, aut, ut ita loquar, potentia propriè dicta, ſive in ſenſu compoſito, id eſt, Adamum potuiſſe dicet, uti poſſe videre dicitur qui in tenebris ſedet, & poſſe incedere qui catenis conſtrictus eſt. Vafritiem & impoſturam hanc nuper detexit Ioannes Camero in reſponſione ſua ad Epiſtolam Docti viri: & quis eam non palpat pœnè utraq; manu, qui filum & connexionem ſententiæ Cenſorum horum vel leviter tantum introſpicit? Permiſſio ipſis eſt virtutis vel actionis iſtius negatio, ſine qua homo nunquam non peccat, ita ut dici jure & Ethicè poſſit, ſine qua hominem non peccare impoſſibile eſt, etiamſi in voluntate potentia naturalis non peccandi ſemper maneat, quia eſt potentia natura ſua indifferens ad non peccandum neceſſariò, ſi Deus efficaciter eam velit movere, & ad peccandum neceſſariò, ſi Deus eam non velit efficaciter movere, id eſt, ſi eam velit ſibi permittere. Deinde, voluntatem dicit Cenſor determinari ad volendum neceſſariò à judicio rationis practico: Hoc ſi ita eſt, utiq; eo poſito, non eſt in poteſtate voluntatis

Dolus Cenſoris detegitur in phraſibus quibus uſus eſt.

Joannes Camero.

vitare iſtud, quod ratio judicat, &, cum non ſit in poteſtate voluntatis non habere iſtud judicium rationis practicum, quomodo conſequenter concipi poteſt Adamum propriè potuiſſe velle vitare peccatum,& ſub pæna mortis utriuſq; tum temporalis tum æternæ debuiſſe velle vitare peccatum? Hæc ſunt ἀκαλάληπτα.

Sectio tertia nullam habet novam Cenſuram. *Remonſtr*, inquit Cenſor, *ſemper cavent ſibi ab exprimendâ morte temporali*, Quid tum? Nec Scriptura uſpiam mortem temporalem vocat. Tum ratio cur inde ſibi caveant Remonſtr. manifeſta eſt; Mors enim ambiguè dicitur temporalis, vel quia in tempore homini accidit & ad tempus tantum durat: Vel quia in tempore quidem accidit homini, ſed tamen ità durat, ut nunquam ſit finienda: iſta, non autē hæc mors, propriè ſolet vocari temporalis. Eam autē Deum comminatū fuiſſe Adamo & poſteris ejus, ſi legem tranſgrederetur, nuſquam legitur. Et, ſi Deus eam comminatus fuiſſet Adamo, ejuſq; poſteris, neceſſe fuiſſet Adamum ejuſq; poſteros ex morte iſta iterum reſurgere, & poſtea in æternos cruciatus præcipitari, de quo ſane Scriptura ne γρῦ quidem meminit. De ijs qui Evangelium & apertam vitæ æternæ promiſſionem reſpuunt ac reiiciunt, ita loquitur Scriptura; at de Adamo ejuſq; poſteris nec volam habet, nec veſtigium: Quin contra, poſt recitatas miſerias Adamo ejuſq; poſteris eventuras, tandem comminatio deſinit in hæc verba *Pulvis es & in pulverem reverteris*, Geneſ. iij. 14. Non quaſi mors iſta ſignificet extinctionem aut annihilationem corporis & animæ, hoc enim mortis ratio non poſtulat, quæ nihil aliud quam diſſolutionem animæ aut corporis, ſive compoſiti totius deſtructionem vi ſua importat; partium autem imprimis animæ ſive Spiritus annihilationem nunquam ſignificat, aut ſignificare in Scripturis dicitur: Sed quod ea in perpetuum duratura, animæ autem hominis æternam mortem, id eſt pænam damni, ſive æternam ſeparationem a beata & glorioſa Dei viſione ſecum tractura eſſet: Per mortem itaq; æternā, quam Deus Adamo ejuſq; poſteris comminatus eſt, Remonſtr. non modo non excluſam volunt eam, quæ temporalis ſecundo modo, quo diximus, appellatur, ſed comprehenſam etiam volunt, eamq; æternam appellant quia nunquam finienda erat, & conjunctam ſibi habitura erat æternam pænam damni. Quocirca, mors hæc non terminus miſeriarum, ſed pæna etiam à Remonſtrantibus habetur. Neq; tamen inde ſequitur mortem homini primo naturalem non fuiſſe, ſed tantum mortem quæ naturalis homini futura fuiſſet, non eventuram homin

Mors temporalis quâ ratione pœna ſit peccati primi Adami.

hominì fuiſſe divino beneficio, niſi peccaret & Legem Dei transgrederetur; quod veriſſimum eſſe ex natura rei per ſe liquet. Quare cum Cenſor Sect. 4. dicit *ſe ſupponere Remonſtr. per æternam mortem Adamo ejuſq; poſteris denunciatam æternos cruciatus & inextinguibilem ignem intellexiſſe* vehementer fallſus fuit. Mirum a. meritò videri debet, eum ſub morte æterna etiam inextinguibilem ignem propriè dictum intelligi voluiſſe, cum ne quidem collega ipſius in diſp. ult. *de vita ac morte æterna*, id pro certo affirmare auſus fuerit, etiam reſpectu eorũ, qui Euangelio rebelles ſunt, & vitæ æternæ Euangelio clarè expreſſæ promiſſionem contumaciter reiiciunt: Non obſcurè enim æternum ignem ad cruciatus, quos iræ divinæ ſenſus ingenerabit, refert Theſ. 50 & 51. Sed Cenſores hi ſupra & extra omnem cenſuram ſunt, & purior Theologia eſt, quicquid ab illis creditur, dummodò cum Remonſtrantibus non ſentiant.

Sectione IV. conqueritur Cenſor, *quòd Remonſtr. ſententiam ſuam de peccato Originali ambiguè explicent: Nam cum dicunt, per unicum peccatũ Adami, poſteros ejus omnes privatos fuiſſe primæva illa felicitate & vera juſticia, &c. non intelligunt. I. poſteris Adami imputatum fuiſſe peccatum ipſius ita ut in Adamo in culpa fuerint, &c.* Audacter. Nuſpiam dicunt Remonſtr. ſe id non intelligere. Nec quæ ex Arminio & Corvino citantur ad id probandum aut Remonſtrantibus omnibus adſcribendum, ſufficiunt. Sed, nec Scriptura, nec ratio ulla, ut id dicant, cogit. Fatentur peccatum Adami à Deo imputatum dici poſſe poſteris ejus, quatenus Deus poſteros Adami eidẽ malo, cui Adamus per peccatũ obnoxium ſe reddidit, obnoxios naſci voluit, ſive quatenus Deus malum, quod in pænam Adamo inflictum fuerat, in poſteros ejus dimanare & tranſire permiſit. At nihil cogit eos dicere peccatum Adami poſteris ejus ſic fuiſſe à Deo imputatum, quaſi Deus poſteros Adami reverà cenſuiſſet, ejuſdem cum Adamo peccati & culpæ, quam Adamus commiſerat, reos. Imo nec Scriptura, nec veracitas, nec ſapientia, nec bonitas divina, nec peccati natura, nec ratio juſtitiæ atq; æquitatis permittunt, ut ſic Adami poſteris peccatum Adami imputatum fuiſſe dicant. Scriptura teſtatur, Deum Adamo ſoli pœnam comminatum fuiſſe, & eam Adamo ſoli inflixiſſe: Divina bonitas, veracitas & ſapientia non ſinunt ut alienum peccatum alteri propriè imputet: Contra naturam peccati eſt, ut cenſeatur peccatum, aut ut propriè in peccatum imputetur, quod propria voluntate commiſſum non eſt: Contra juſti-

Qua ratione peccatum Adami poſteris ejus imputatum dici poſſit.

tiam & æquitatem eſt, ut quis reus agatur propter peccatum non ſuum, ut verè nocens judicetur, qui quoad propriam ſuam voluntatem innocens eſt, ſive potius non nocens. Et hæc injuſtitia tantò major eſt, quanto pœna, quæ ex imputatione iſta ſequitur, gravior eſt. Summa itaq; injuſtitia eſt, ſi pœna quæ imputatur, ſit æterni ſenſus pœna.

Simile eſt Secundum quod dicit Cenſor, *Neq;*, inquit, *per privationem vera juſtitia intelligunt relictum eſſe in unoquoq; Adami filio ante proprium ſuum actum, aliquod veri nominis peccatum.* Ita eſt. Quis enim ſani cecebri capiat per privationem juſtitiæ originalis ob peccatum, relictum eſſe peccatum aliud diſtinctum tum ab illa privatione, quæ ipſa peccatum eſſe creditur, tum ab illo peccato, propter quod privatio illa facta eſt? Inſaniendum eſt, ei, qui hanc privationem capere vult. *At id nihil aliud eſt*, inquit, *quam peccatum originale prorſus negare, & ſolum peccati pœnam agnoſcere, qua in poſteris ſuis etiam quod perpetraverat luit Adam, non qoud in illis ſit aliquid odio dignum.* Neutrum agnoſci neceſſe eſt, nec agnoſcitur à Remõſtrantibus. Nec quod aliquid odio Dei (propriè dicto ſc.) dignum ex peccato Adami in poſteris ejus ſit, nec quod illud, quod in poſteros Adami, ex Adamo peccatore dimanavit, in ipſis peccati pœna propriè dicta ſit. Peccatum itaq; originale nec habent pro peccato propriè dicto, quod poſteros Adami odio Dei dignos faciat: nec pro malo, quod per modum propriæ dictæ pœnæ ab Adamo in poſteros dimanet, ſed pro malo, infirmitate, vitio, aut quocunq; tandem alio nomine vocetur, quod ab Adamo juſtitia originali privato in poſteros ejus propagatur: unde fit, ut poſteri omnes Adami eadem juſtitia deſtituti, prorſus inepti & inidonei ſint ad vitam æternam conſequendum, aut in gratiam cum Deo redeundum, aut ad viam inveniendum, qua ad vitam, aut in gratiam cum Deo redeant, niſi Deus nova gratia ſua eos præveniat, & vires novas iis reſtituat ac ſufficiat, quibus ad eam poſſint pervenire. Atq; hoc ſignificatum à Deo credunt ejectione Adami ex paradiſo, typo cæli, & obſidione viæ, qua ad illum patebat aditus: Hæc enim calamitas non tantùm evenit Adamo, ſed poſteris omnibus Adami fuit cum eo communis. Peccatum autem Originis non eſſe malum aliud, id eſt, aut malum culpæ aut malum pœnæ propriè dictæ, quod vocant, ratio manifeſta arguit: Malum culpæ non eſt, quia naſci planè involuntarium eſt, ergo & naſci cum hac aut illa labe, infirmitate, vitio, vel malo. Si malum culpæ non eſt, nec poteſt eſſe malum pænæ

Quid Remonſtrantibus ſit Peccatum Originis.

quia

quia culpa & pœna ſunt relata: Culpa autem in poſteris Adami alia eſſe non poterat, quàm hæc; alia enim prior concipi non poteſt, quia alioquin non eſſet culpa ſeu peccatum Originis. Multò minus itaq; fieri poteſt ut ſit culpa ſimul & pæna. Præterquam enim quod nihil indignius Deo tribui poſſit, quam quod peccatorem peccato, quo de novo reus fit pænæ, puniat; adeo diverſa ſunt culpa & pæna, ut prorſus ſint incompatibilia. Pæna enim eſt actus Dei & actus juſtitiæ; Culpa, actus hominis & ἀδικία. Pæna eſt involuntaria: Culpa niſi ſit voluntaria, culpa eſſe non poteſt. Et, cum Deus puniendo, hominem in ordinem cogere intendat, iſta punitione novam inordinationem voluntati hominis injiceret, & ſua punitione ſibi ipſi novæ pænæ occaſionem daret, atq; ita rationem juſtitiæ & ordinem omnẽ pænæ turbaret in infinitum uſq;. Malum itaq; cum ſit, neceſſe eſt, ut ſit illud malum, quod Remonſtrantes ſtatuunt, & quod καταχρηστικῶς vocatur, peccatũ Originis. Atq; hæc fuit ipſiſſima Zuinglij ſententia ſaltẽ quam primò aſſeruit ac defendit, An eam retractaverit nõ ũſq; adeo certũ eſt. Quicquunt ſit iſtam primã ſententiam Zuinglij, ſequuntur Remonſtr. ut optimam & rationi maxime conſentaneam. Qui plura volet hac de re, is videat quæ prolixè & doctè de ea diſſeruit Corvinus noſter, quem imperitiſſimè hic taxat Cenſor, quod dixerit, *hominem juſtitiam non amiſiſſe abyciendo, & ſeſe actu ea diſtituendo, ſed meritoriè. Quin actu & meritorie*, inquit Cenſor. Inſulſè ſanè: Si enim actu, quo modo aut quorſum meritoriè? Quis enim dicat eum qui ſibi actu oculos effodit, meritoriè oculos amiſiſſe? Eum qui veſtem ſuam abiicit, actu ſimul & meritorie veſtem perdidiſſe? Poteſt quis rectè dici mereri mala & incommoda, quæ effoſſionem oculorum voluntariam aut veſtimentorum petulantem abjectionem conſequuntur: at, ut quis meritoriè dicatur oculos perdere, qui eos ſibi ipſi ſponte ſua effodit, ineptiſſimum eſt. Vidiſſe hoc videtur Cenſor; atq; idcircò dixiſſe, *eum qui ſeipſum denudat, actu veſtes amittere, & mereri ne ipſi reſtituantur ab eo cuius munus contemſit*. Amittere enim & non reſtitui, duo ſunt valdè diverſa. Qui actu veſtes abiicit, mereri rectè dicitur ne veſtes reſtituantur, at ineptè dicitur mereri ut veſtes amittat, vel ut eas abiiciat. Ne quidem niſi per κατάχρησιν quis dici poteſt meritoriè veneno extingui, qui veneno dedita operâ ſeipſum extinguit. Quod ſi nihilominus ita cenſet Cenſor, tum ſtatuat neceſſe eſt hominem peccando ſeipſum puniviſſe, & à Deo non tantum privatum non fuiſſe donis iſtis, quæ ipſi conceſſa erant, ſed, ne quidem iis privari

An homo actu ſimul & meritorie juſtitiã originatẽ ut veſtẽm abiecerit.

 potuiſſe,

potuiſſe, aut ut iis privaretur, opus non fuiſſe. Quid enim deundari ab alio opus eſt eum, qui ſeipſum denudat? Si peccatum eſſet veneni inſtar, ità ut, ſicut venenum qualitate contraria ſua nativum hominis calorem extinguit: Sic peccatum etiam qualitate ſua contraria juſtitiam extingueret, ſpeciem aliquam haberet quod dicit Cenſor: At tantum abeſt, ut peccatum, inſtar veneni, qualitate aliqua contraria juſtitiam extinguat, ut actio ſit, quæ a voluntate non minus liberè producitur, quam actio juſta: & ut contraria tantum dicatur juſtitiæ ſive juſtæ actioni, quia quando ea fit, alteram fieri impoſſibile eſt, imò alteram ceſſare neceſſe eſt, non quia extincta eſt, ſed quia cum altera ſimul exerceri non poteſt. Non poteſt enim homo ſimul in eodẽ inſtanti velle & nolle. Quare, cum Cenſor ait; *Ratio iſta, quod homo actu & meritorie ſimul juſtitiam amiſerit, fortius militat in eo facto, de quo quæſtio eſt, quia per actum injuſtitiæ, ipſa juſtitia deſinit eſſe, non a. veſtis per denudationem. Cum enim juſtitia ſit accidens, cum abiicitur & in ſubjecto amplius non eſt, prorſus ceſſat.* Cum, inquam, hoc ait Cenſor imperitiam ſuam oſtendit. Nam I. etiamſi per juſtitiam hoc loco non intelligeretur niſi actio juſta, quæ injuſtitiæ ſive actui injuſto contraria eſt, tamen ineptè diceretur is, qui injuſtam actionem facit, juſtitiam id eſt juſtam actionẽ abiiciendo amittere, & multò ineptius adhuc mereri amiſſionẽ juſtæ actionis. Ceſſat enim ac deſinit juſta actio, quando fit injuſta, quia utramq; ſimul fieri impoſſibile eſt, non quia ea, quæ ante facta eſt, extinguitur, abiicitur, aut amittitur. Quid enim vanius? Sed II. de juſtitia iſta, quæ actionem juſtam ſignificat, & actioni injuſtæ opponitur, hic jam non agi Cenſor fateatur neceſſe eſt. Nam juſtitiam originalem vult eſſe, non actionem, ſed qualitatem, donum vel habitum infuſum à Deo, & de illo quæritur, an uno peccandi actu meritoriè ſimul & actu amiſſa ſit. Certè, ne quidem de habitibus acquiſitis dici poteſt quòd uno peccandi actu excutiantur, quantò minus de infuſis iſtis? quin imò, ratio recta non ſinit ut id dicatur. Nam alterutrum Cenſor dicat neceſſe eſt, ſi id certè ac verè dici poſſe credit. Aut factum id fuiſſe vel eveniſſe ex vi peccati, quatenus peccatum erat; Aut ex ſpeciali aliqua Dei ordinatione. Si ex ſpeciali Dei ordinatione id factũ vult, tùm ſanè iſtam ordinationem Dei allegare debuiſſet, & non rationem iſtam quod juſtitia, quia eſt accidens, prorſus eſſe deſinit, cum injuſtitiæ actus patratur. Imò, quid ſpeciali Dei ordinatione opus eſt, tum, cum natura rei talis eſt, ut aliter ſe habere non poſſit, ſive ordinatio Dei adſit,

Iuſtitia ſive conſideretur ut actio juſta, ſive ut habitus, ineptè dicitur actu & meritoriè abiici.

Rationibus manifeſtis id evincitur.

adſit, ſive abſit? Si ex natura peccati id factum vult, quia per actũ injuſtitiæ, juſtitia deſinit eſſe, tum neceſſe eſt ut dicat, I. à contrario, ex natura juſtæ actionis peccatum omne abiici, & injuſtitiam etiam perire ac deſinere eſſe, ſi non meritoriè, ſaltem actu. Eadem enim ex utraq; parte eſt ratio, ſi natura tantum & vis actionis utriuſq; conſideretur. II. Omnem eum, qui peccat, non meritoriè tantum, ſed actu etiam, ſive eo ipſo quod peccat, juſtitiam omnem, ſive acquiſita ſit, ſive infuſa, amittere atq; abiicere, veluti veſtem: Proinde regenitos, quando peccant, imò, quando unum tantum actum peccati committunt, actu ipſo exuere omnem juſtitiam, & quando viciſſim unum juſtitiæ actum exercent, abiicere totam veſtem peccati & injuſtitiæ, quæ ſanè totidem ſunt abſurda. His jam adde; Quod ſi dicatur Adam juſtitiam Originalem, non meritoriè tantum, ſed actu ipſo perdidiſſe, aut veſtis inſtar abjeciſſe cum peccaret, non ſolum quæ comminationis divinæ, ſed etiam atq; imprimis, quæ ſententiæ divinæ vis ſit, poſt admiſſum peccatum, non apparet. Nam, quid comminatus dicetur Deus homini, ſi peccaret, & quid homini poſtquam peccaſſet per ſententiam iſtam, quæ extat, Geneſ. iij. denunciavit atq; inflixit, ſi homo non meritoriè tantum, ſed actu ipſo jam abiecerat omnem iſtam juſtitiam originalẽ; & dona omnia, quæ ipſi à Deo conceſſa erant? Sed & libet quærere ex Cenſore, cum ſtatuat voluntatem eſſe potentiam natura ſua indifferentem quidem ad ſequendum hoc vel illud judicium rationis, & neceſſariò tamen ſequentẽ ultimum judicium rationis, quod vocat, quomodo concipere poſſit, voluntatem hominis primi peccando perdidiſſe aut abjeciſſe juſtitiam aliter, quàm quia ceſſante judicio rationis ultimo, quo ante movebatur (ceſſare a. non poterat per culpam hominis, quia ſic judicium rationis à voluntate dependiſſet, quod contra eſſe fatetur Cenſor) homo juſtitiam facere non poterat? Imò quomodo concipere poſſit aliter primum hominem perdidiſſe juſtitiam quàm nunc quilibet juſtitiam perdit, cum peccat? Voluntas enim, juxta Cenſorem, nunquam abiicit propriè juſtitiam, nedum vult abiicere, ſed ceſſante rationis judicio tantum ceſſat rectè velle, non quia directè vult ceſſare, ſed quia non poteſt non ceſſare ab actu iſto volendi, ad quem à judicio non movetur.

Atqui inquit Cenſor: *Deum tanquam juſtum judicem destituere (nempe actu) hominem juſtitia ob peccatum ab eo commiſſum, non video quomodo dici poſſit, niſi ab eo, qui ſtatuat, ex ſenſu Remonſtrantium, ſimul Deum autorem eſſe omnium peccatorum, quæ deſtitutionem illam*

neceſſariò ſequuntur. Mirum ſanè quod Cenſor non videat rem per ſe clariſſimam. Nam Remonſtr. negant actus illos, qui ſequuntur deſtitutionem ſive privationem illam divinam, eſſe formaliter peccata, id eſt, illos validè obligare ad pœnam eos, qui actus iſtos patrant. Non negant quidē actus illos materialiter peccata dici poſſe, quatenus actus ſunt difformes voluntati divinæ; at negant eos formaliter eſſe peccata, quæ ſc. ad pœnam obligent eos, à quibus fiunt. Nemo enim obligari jure poteſt ad impoſſibilia, quæ quidem ex actione ejus, cui obligatus eſt, prorſus ſunt impoſſibilia, nedum ut obligetur ad pænam, eamq; majorem, imò omnium graviſſimā, niſi impoſſibilia iſta faciat. Crudelitatis & tyrannidis apex foret ejuſmodi obligatio: Aut neceſſaria ad præſtandum quod jubetur, relinquenda ſunt, aut, ſi ſemel ablata fuerint per modum juſtæ punitionis, reſtituenda ſunt ut obligatio ſit juſta ac valida. Quare, quæcunq; ab homine, poſtquam juſtitia originali à Deo privatus eſt, committuntur peccata, per quæ reus pænæ fit, ad ea evitanda dicunt homini relictas eſſe neceſſarias vires, aut de novo ei à Deo reſtitutas. Niſi ita eſſet, Deus revera autor foret omnium iſtorum peccatorum, quæ ſine ablata gratia evitari non poſſunt; quin & metere vellet, ubi non modò non ſevit, ſed ubi ſementem, & ſementis ſpem omnem radicitus ſuſtulit, atq; exſtirpavit.

Actus quos homo gratia divina privatus & deſtitutus non poteſt non facere, nō ſunt formaliter peccata per quæ ad novam pænā obligatur.

Poſthæc taxat Cenſor id, quod Remonſtr. declarant, ſcilicet *Deum benigniſſimum generali iſti malo, quod ad nos ab Adamo, derivatum eſt, gratuitum in filio ſuo dilecto remedium omnibus præparaſſe. Si*, inquit, *id ita intelligatur, ut Deus voluerit remedij iſtius, actu omnes fieri participes, eventus manifeſte hunc ſenſum redarguit.* Imò verò eventus ſenſum iſtum non redarguit. Eventus docet omnes remedij iſtius non fieri actu participes, at non docet Deum à parte ſua ſeriò non voluiſſe aut eo fine & intentione remedium non præparaſſe, ut omnes ejus actu fierent participes. Ex eventu de voluntate Dei ſemper non eſt judicandum. Scriptura diſertè dicit *Deum uſq; adeo dilexiſſe mundum, ut dederit filium ſuum*, Joan. iij. 16. *Deum in Christo mundum ſibi reconciliaſſe* 2. Cor. v. 19. *Deum velle omnes homines ſervari, nolle ut quiſquam pereat*, 1. Timoth. II. 4 2. Petr. iij. 9. &c. Et tamen paucos ad modum ſervatum iri, eadem Scriptura teſtatur. Sed hac de re alibi. *Si verò*, inquit Cenſor, *id ſaltem de omnibus qui ſine actuali ſuo peccato moriuntur intelligant, non videmus quomodo Pelagij ſocietatem ejurare poſſint.* Mirum! Pelagius enim contendebat, uti Auguſtinus refert Epiſt. CVI. *Adamum ſive peccaret, ſive non peccaret,*

caret, moriturum fuiſſe, & quod peccatum ejus ipſum ſolum læſerit, non genus humanum, & quod neq; per mortem, neq; per prævaricationem Adæ omne genus humanum moriatur; Id eſt, uti exponunt Remonſtr. ex peccato Adami malum nullum, id eſt, neq; mortem neq; vitium infirmitatem aut debilitatem ullam ad poſteros dimanaſſe, quod ipſum in Pelagio etiam damnare videtur *Concilium Arauſicanum*, can. ij. & xxviij. At quicquid ſit de Pelagio, id perinde eſt Remonſtrantibus. Nam pro certo ſtatuunt, quicquid in contrarium Auguſtinus, aliiq; judicaverint, Deum nullos infantes, ſine actualibus & propriis peccatis morientes, æternis cruciatibus deſtinare velle, aut jure deſtinare poſſe, ob peccatum, quod vocatur originis, quod nulla propria culpa contrahi ab infantibus dicitur, idq; ex peccato alieno, & quod ipſorum eſſe creditur, non aliam ob cauſam quam quia Deus id ipſis imputare vult. Aliena hæc eſt à divina bonitate & ratione recta, opinio, imò incertum, utrum in ea major abſurditas, an crudelitas præponderet. Innocentium & tenellarum animarum ſanguinem nimis vilem & cruciatuum æternorum ſupplicia nimis levia cenſeant neceſſe eſt, qui tam horridæ ſententiæ ſubſcribunt, aut in gratiam ullorum hominum, ſive Patrum, ſive conciliorum, ei fidem adjungant. At, inquit Cenſor, *remedium ut actu morbum tollat, actu etiam contrarium habitum operatur*. Ineptè. Remedium enim quod per mortem Chriſti præparatum eſt, ne quidem Cenſori ipſi remedium eſt, quod actu habitum aliquem operatur: Satisfactio enim J. Chriſti non operatur quicquam in hominibus, ſed pro hominibus apud Deum tantum operatur gratiam ſive reconciliationem, quæ in remiſſione peccatorum & juſtitiæ imputatione conſiſtere, & non tantum habitum omnem ſanctitatis, ſed fidem etiam ipſam præcedere creditur. Spiritus ſanctificans operatur habitum juſtitiæ ſive ſanctitatis, non mors Chriſti: Mors Chriſti meretur, non autem renovat. At verò, quod Deus in omnibus iis, ad quos remedium iſtud pertinet, juſtitiam originalem in Adamo amiſſam per Sp. S. operari iterum velit, id de infantibus falſum eſſe credant Remonſtr. Vellet enim Deus operari habitum in ſubjecto habitus incapace, quod ſapientiā Dei nullo modo decet. Sufficit itaq; ſi infantes ſine peccato actuali moriantur, ne à parte ſua excluſi credantur a remedio per Chriſtum præparato. Nec refert, an infantes iſti ſint fidelium, an Ethnicorum liberi. Infantium enim, qua infantium, innocentia eſt prorſus eadem: Nec Fæderis gratuiti natura deſtruitur, quando hac in re fidelium & infideliū infantes æquantur,

Diſcrimen inter Pelagij & Remonſtrantium ſententia oſtenditur.

Deus nullos infantes æternis cruciatibus deſtinare jure poteſt ob alienum peccatum.

Satisfactio Chriſti remedium eſt pro hominibus apud Deum, nō remediū Dei per quod in hominibus operatur.

uti Cenſor in fine huius paragraphi argumentatur. Nam promiſſio quæ Iſraelitis, *patribus & liberis eorum omnibusq; qui longè erant quoſcunq; advocaturus erat Dominus*, facta legitur in Scripturis, Acto.ij. 39. ad liberos judæorum, quatenus infantes adhuc erant, diſertè non refertur, nec referri credit ipſe Cenſor: quia remedium à Christo præparatum ad fœderatos fidelium liberos non certò, aut ex fide, ſed ex caritatis judicio pertinere paulò ante affirmavit. Si enim ex promiſſione fædere comprehenſa, pertinere credit, quomodo non certò & ex fide pertinet? Fidei enim, de qua hîc agitur, objectum vel ratio formalis eſt divina promiſſio. Per eos verò, *qui longè ſunt*, intelligi poſteros, quatenus infantes ſunt quo veriſimili argumento confirmabitur? Imó fæderis ratio & verbum *advocandi*, quo ex ratione fæderis advocatio cum effectu vel eventu potius conjuncta intelligi neceſſariò debet, contrarium prorſus evincunt. Promiſſio enim fædere comprehenſa, non pertinebat ad fæderatos, quatenus ſimpliciter fæderati naſcebantur, alioquin ad Judæos rebelles etiam, qua rebelles Christo erant, promiſſio pertinuiſſet; ſed quatenus ad fæderis formulam ſe componebant: Unde per eos, quos Deus advocaturus dicitur, intelligendi non ſunt alij quàm Judæi, nati quidem, ſed qui Deo vocanti erant parituri; niſi quis gentiles iſto commate deſignari velit, qua expoſitione reſponſio hæc noſtra magis adhuc confirmabitur. Interim notandum hoc loco venit, veriſſimum eſſe id quod hactenus, & nominatim quidem in *Antidoto* ſuo monuerunt Remonſtr. adverſarios ipſorum credere abſolutam Reprobationem ad infantes non tantum gentilium, ſed etiam fæderatorum & fidelium extendendam eſſe, & quicquid aliter videri velint ſentire, tamen id non niſi de judicio charitatis, non a. fidei, accipiendum eſſe. Nam hoc diſertè hîc fatetur Cenſor, & totidem verbis, ut dubitare amplius nefas ſit. Crudelis animus ſit neceſſe eſt, qui tam crudelem benigniſſimo & φιλανθρώπῳ Deo affingit voluntatem. Sic enim Infantium longè peior & deterior foret conditio, quam diabolorum, quos non niſi propria & vincibili, ut vocant, culpa ſua, & ſingulos quidem damnatos eſſe & adjudicatos æterno ignis ſupplicio ex Scriptura conſtat.

Locum Actor. 11. 39. perperam à Cenſore allegatum eſſe oſtenditur.

Ex Cenſura hac patet. Cenſores credere Reprobationē abſolutam ad infantes fidelium etiā extendendam eſſe.

Poſthæc cenſentur Remonſtr. quod dicant *Canones Synodi Dordracenæ fundare decretum abſolutæ Reprobationis in peccato originali, hoc enim eſt tribuere iis, quod oppoſitum in appoſito ſtatuant, &c.* Luſus hic eſt in voce *Abſolutæ*, qui detegēdus eſt, quia mirū quomodo vocabulis his, veluti faſcinis, imperitiorum aut incautiorum oculos præſtringant,

Ambiguitas Vocabuli. *Abſolute*,

ſtringant, ne arcanum ſententiæ eorum videant. Vox *Abſoluta* aliquando comparationem excludit, aliquando omnem ſimpliciter reſpectum. Hic excludit comparationem tantum: Nam Contra-Remonſtr. dicunt, Reprobationem conſiderari vel comparatè vel non comparatè. Comparata Reprobatio eſt, inquiunt, quæ conſideratur cum relatione huius perſonæ ad illam. Hanc negant fundari in peccato originali. Ratio enim cur Deus hunc non a. illum reprobat, non eſt peccatum Originale, quia hic non minus quam ille peccato Originali tenetur. Non comparata reprobatio eſt, quæ ſimpliciter hunc in individuo, ut hunc reprobat. Hæc non fit, inquiunt, ſine reſpectu omni ad peccatum Originis: Vide *Ameſium*, alioſq;. Hoc ſenſu vocarunt Remonſtr. decretum abſolutæ Reprobationis. Atq; hæc quidem, etſi revera ſunt futilia, &, pænè dixerim puerilia, tamen indicanda ſunt: Quid enim facias? Iſtis Scholaribus ineptiis & conceptionibus famelicis pugnant Magiſtri noſtri veluti juſtis armis, & ſubtiles ſibi videntur ac tantum non Seraphici, cum tamen non niſi in re ſeria difficiles nugas & ex fæno ac ſtipulis caſam fabricent.

Qua Cenſores ſe tegere ſolent, detegitur.

Sectione V. *fallere ac falli dicit Remonſtr. ſi loca illa Geneſ. vj. 5. & viij. 21. Omne figmentum & cogitationem cordis tantum malam eſſe omni tempore*, Vel *a pueritia ipſius, de actualibus peccatis ita intelligant, ut corruptionem naturalem non includant, &c.* At dicere ſine probatione, quod fallunt & falluntur, Pontificiorum Cenſorum eſt, non Reformatorum, Contra: Si loca illa ſic ſunt intelligenda ut corruptionem naturalem, id eſt, peccatum Originis includant, tum ſanè includere dicenda ſunt aut ex vi & proprietate ipſarum vocum & phraſium, quas continent, aut ex alia certa hypotheſi & fundamento: Si hoc dicatur, tum peccatum Originis non ex hoc loco eſt deſumendum, ſed locus hic ex articulo de peccato Originis interpretandus eſt. Si dicatur iſtud, tum ſanè non erat dicendum loca hæc includere peccatum Originale, ſed diſertè exprimere, quod contra eſſe ex phraſium iſtarum uſu in Scripturis, & in vita communi manifeſtum eſt; Vide Ezech. xvj. 22. & verſ. 43. & 60. Ezech. xxiij. 8. Eſa. xlvij. 12. 15. Ierem. iij. 25. Ierem. xxxij. 30. Pſal. lviij. 4. Pſal. lxxj. 5. 6. Eſa. xlviij. 8. Iob xxxj. 18. &c. Sed idem ſatis manifeſtè evincunt voces, *Figmentum omne, & cogitationes cordis*, item, *corrumpere viam ſuam*. Eas enim referre, velle ad peccatum Originis, nimis inſulſum eſt. Sic enim de Noacho etiam dictum hoc verum fuiſſet, quod figmentū ejus omne & cogitationes cordis ejus pravæ erant, quia

Examinantur duo famoſa loca Gene. vj. 5. & viij. 21. & oſtenditur in illis, de actualibus peccatis non a. Originali peccato agi.

quia peccato originali non minus quàm cæteri laborabat, cùm tamen expreſſè de eo dicatur, Geneſ. viij. quòd Deus *eum invenerit juſtum coram ſe, in generatione iſtâ:* Deinde, hoc ipſum, quod figmentum omne cordis hominis malum eſſet, pro cauſa immiſſi diluvij à Deo recenſetur. Peccato a. Originali ut cauſæ diluvium adſcribere ſtultum eſt. Contrarium potius quis collegerit, cum dicitur, *Omnis caro corruperat viam ſuam*; corruptio n. integritatem ſupponit. Nec refert quod additum legatur à *Pueritia,* Iſta n. phraſi, aliiſq; ſimilibus, *ab utero, a Vulva matris, ab incunabulis, a naturâ, lacte matris*, non denotari ſemper ætatem primam hominis, ſed longam & quaſi radicatam corruptionem, fidem facit præter iſta quæ adduximus aliaq; multa Scripturæ loca, & communem loquendi uſum, hic ipſe locus, qui mentionem non facit niſi figmentorum & cogitationum malarum actualium, quarum prima ætas hominis capax non eſt. Mirum verò meritò videri debet, quod duo hæc loca comungat Cenſor, & in utroq; loco ad idem peccatum Originale reſpici velit: Nam, quam quæſo veri ſpeciem habet, quod in uno loco peccatum Originale cauſa Deum ad immittendum diluvium impellens ſtatuatur, in altero verò idem peccatum ſtatuatur cauſa vel ratio, quæ Deum impulerit, quo minus inpoſterum diluvium vellet immittere? hæc non cohærent.

De Pravitate ſive corruptione quæ in voluntate eſſe poteſt.

Addit Cenſor, *Remonſtr. dicere quidem voluntatem peccandi adſuetudine magis magiſq; depravari. Sed id non convenire cum doctrina eorum, quia negant voluntatem unquam corruptam eſſe in ſe, ſed tantum impeditam per tenebras mentis, & affectuum inordinationem.* Cenſuram hanc in ſeipſum dixit Cenſor: Falſum enim eſt, Remonſtr. ſimpliciter negare voluntatem in ſe corruptam unquam eſſe. Negant quidē habitus infuſos alioſve per quos ad unum determinetur, in ea locum habere, quippe quæ natura ſua libera & indifferens eſt ac ſemper manet, ſed non negant habitus in ea ullos eſſe poſſe, quibus præſentibus nihilominus maneat indeterminata & indifferens: Saltē hæc mens eorum eſt quando contra habitus infuſos in voluntatem diſputant. Deinde tantum abeſt ut ex eorum ſententia ſequatur corruptionem nullam in voluntate hominis locum habere poſſe, ut contrarium ex ea ſequi manifeſtum ſit, quia voluntatem à ſe ipſa determinari affirmant, ac proinde eam frequenter ſeipſam determinando in unam partem, habitum acquirere poſſe, qui difficulter mobilis eſt, & in voluntate etiam nihil agente hæret. At à Cenſore ipſo, ſi conſequenter loqui velit, id negari luce clarius eſt. Tota enim pravitas & cor-

& corruptio quæ in voluntate ſtatui poteſt à Cenſore, ea non eſt intrinſeca quædam vitioſitas ſeu habitualis forma aut qualitas prava, quæ in voluntate etiam nihil agente inhæret, & a qua voluntas denomitur prava, ſed revera nil niſi naturalis voluntatis motio, cui accidit corruptam, eſſe, id eſt, inordinatam ob lucis benè dirigentis defectum, ſtatim atq; è veſtigo deſitura, ſi accedat tantum illuminatio mentis. Et ratio eſt manifeſta; Voluntas enim, juxta Cenſorem, ſequitur neceſſariò judicium rationis practicum. Hoc itaq; poſito tantũ vel ſublato, volitio in voluntate neceſſariò bona eſt aut mala, per conſequens voluntas hominis non magis prava fit, ſi judicium rationis falſum ſequatur per annorum aliquot centurias, quam ſi ſequatur illud penè ad unicum, ità dixerim, momentum. Breviter, voluntas hominis mali prava eſt juxta Cenſorem, ſicut hominis cæci locomotiva alioquin ſana, prava ſive inordinata eſt; non quia ei pravitas habitualis inhæret, ſed quia luce dirigente deſtituta actu tantum in movendo ſe, aberrat, aut in incertũ vagatur, ordinatè ſtatim ſe motura, ſi modo lux oculis reſtituatur. Cenſura de diſtinctione peccatorum *in peccata carnis & Spiritus*, quam ex Scripturis fecerunt Remonſtrantes, vix digna eſt examine. Nam Cenſor ipſe certum ſenſum adſignat, quo admitti illam poſſe fatetur: Et ſenſus iſte Scripturæ & Remonſtrantium ſenſus eſt, nec ali us eſſe poſſe videtur; Peccata carnis ſunt iſta peccata, quæ in carne & per carnem potius, quam in Spiritu & per Spiritum peraguntur, ſive quæ craſſam & ſenſibilem delectationem aut commotionem in ſe habent, ut ebrietas, ſcortatio, ira. Peccata Spiritus quæ in Spiritu & per Spiritum potius peraguntur quã in aut per carnem, ut odium, invidia, ſuperbia, ambitio &c. Nota tamen rationem qua Cenſor utitur, ut probet hanc diſtictionem peccatorum admittendam non eſſe extra hunc ſenſum, *quia quicquid natum eſt ex carne, caro eſt*, frivolã eſſe. Iſto enim in loco non agitur de peccato, neq; homo quia, aut quà peccator eſt, iſthic appellatur *caro*. Nihil minus, uti ex ſcopo loci manifeſtum eſt; ſed ibi tantum agitur de generatione hominis ex homine, quatenus generatio eſt actio naturalis, humana, ſenſibilis, & palpabilis, citra ullam peccati, cum quo illa generatio ſit conjuncta, rationem. Senſus enim eſt: Non loquor de carnali generatione, qua homo carneus hominem carneum generat, qualem Nicodemus ſibi imaginabatur, ſed de ſpirituali, qua ſpiritus Dei hominem regenerat. Iſta craſſa, carnea, & palpabilis eſt generatio, & vilis proinde ac nullius momenti. Hæc ſpiritualis eſt & excellentior atq;

De Peccatorũ diſtinctione in peccata carnis & Spiritus.

Senſus loci Joann. iij. 6. præter ſcopũ a Cenſore allegati.

alterius planè generis. Caro itaq; non opponitur Spiritui hoc in loco ut impurum puro, aut ut peccatum ſanctitati: ſed ut diverſum diverſo; Niſi id dicatur, tum neceſſe eſt ut in oppoſito membro eadem ſit ratio quæ in priore: *Quicquid ex ſpiritu eſt, ſpiritus eſt*, ut ſenſus ſit, ſpiritualis renovatio hominis ſic reformat totum hominem, ut nihil carnis reliquum maneat; quem ſenſum non facile admittet Cenſor.

De lapſibus levioribus ſententia Remonſtrantium

Quæ porro de levioribus lapſibus declarata ſunt à Remonſtrantibus, ea per ſe plana ſunt, at Cenſoris unguem non potuerunt effugere. Leviores lapſus, qui ex vera infirmitate, ignorantia, inadvertentia, ſubita aliqua & levi paſſione aut occaſione fiunt, & è veſtigio deſinunt, dicunt Remonſtr. à Deo non cenſeri inter ea peccata, propter quæ homines excludere vult ex regno cælorum; aut à quibus omnino liberos atq; exſolutos eſſe neceſſe eſt eos, qui ſalvari volunt, aut ſpem ſalutis æternæ certam concipere: Dicunt itaq; contingere poſſe, ut I. quis ab iſtis infirmitatibus & lapſibus, non omninò ſe exolvat, etiamſi quantum poteſt operam det ut iis in hac vita ſe exolvat. II. ut pænitentiã de iis ex profeſſo nõ agat nõ quia eam agere non vult, ſed quia contingit aut accidit quod eam non agat; & tamen juxta fæderis gratioſi formulam æternum ſalvetur. Iuxta fæderis gratioſi formulam, inquam: Neq; enim credunt Remonſt. lapſus illos ejuſmodi eſſe, ut natura ſua ſint veniales, quaſi Deus propter eos non poſſet hominem excludere ex regno cælorũm, ſi ex rigore cum eo vellet agere: Abſit: Sed credunt Deum ex pura gratia & miſericordia propter eos neminem excludere velle, quam diu lapſus ſunt, qui ex vera infirmitate proveniunt; cuius rei ſignum certiſſimum eſt, quando ab hominis voluntate abeſt propoſitum & ſtudium ab iis ſe non exolvendi, aut de iis pænitentiam non agendi, etiamſi actualis exſolutio & pænitentia non adſint. Peccatorũ cæterorum alia eſt ratio: Propoſitum exſolvendi ab iis & pænitentiam agendi de iis non ſufficit ut ſalutis ſpes certa concipiatur, ſed actualis exſolutio, aut expreſſa de iis pænitentia planè neceſſaria ſunt. Cui adde, quod de lapſibus iſtis pænitentia ſemper & facile fieri poſſit: De his ſæpè difficulter admodum poſſit fieri pænitentia, & an ſemper poſſit fieri à multis Theologis dubitetur, quanquam Remonſtr. eam ſemper fieri poſſe haud inviti concedunt.

De habitu peccandi plenior declaratio.

Quod a. Remonſtr. actum peccati ab habitu peccandi accuratè diſtinguendum eſſe declarant, eo non ſignificant, fieri non poſſe ut actus unus, etiam juxta fæderis gratioſi formulam, hominem excludat à

dat à regno cælorum, aut habitum ſive peccandi conſuetudinem ſolam, id, quod hominem damnationi reddit obnoxium. Nihil minus. Fieri enim poſſe credunt ut actus unus tam ſit enormis, id eſt, tam enormiter malè patretur, ut non modo conſuetudini æquetur, ſed & longè præponderet, quatenus conſuetudo ſive permanentia in peccatis aut peccato dari poteſt, quæ ſine directa aut deliberata voluntate in peccato permanendi ſit: actus verò unus enormiter malus dedita opera & deliberata voluntate contra dictamen naturalis rationis, aut ſupernaturalis revelationis expreſſum & præſens fieri poteſt; qui vid. cum aperta divini mandati læſione & proximi injuria eſt conjunctus, Huiuſmodi a. actum conſuetudini iſti præponderare recta ratio docet. Hujuſmodi etiã actum non unum tantũ & alterum, ut Cenſor ait, ſed unum tantum ſufficere credunt ut homo damnationi obnoxius cenſeatur. Nec gratioſi Fæderis formulã huic ſententiæ ſuæ credunt repugnare; quin imò, haud obſcurè eam ſtabiliri poſſe credunt ex Math. cap. 12. 36. ubi de Blaſphemia in Sp. S. & de quolibet otioſo verbo (non uti Cenſor ait de otioſis verbis) agitur. Per otioſum enim verbum ſive ῥῆμα ἀργὸν iſto in loco blaſphemiam tantum in Spiritum intelligendam eſſe, rationibus variis evinci poteſt.

Sectione VII. quamqam Remonſtr. non dixerant pro quantitate & qualitate peccatorum adſignatam eſſe pęnam vel damni vel ſenſus, prout verba eorum perperam refert Cenſor, tamen diffiteri nolunt, iſtam eſſe ſententiam ſuam, Deum non omnibus peccatis, id eſt peccatoribus (Peccatum enim non punitur) adſignaſſe æternam pænam ſenſus & damni, qualem Cenſor peccatis deberi vult. Nec locus iſte quem ex Epiſt. ad Rom. vj. 23. citat ad contrarium probandum facit; imò non obſcurè de iſto peccandi genere ac modo agit, qualem paulò ante tribuerat Apoſtolus Romanis nondum converſis, cuius finem etiam dixerat eſſe mortem, vſ. 21. Et oppoſitio doni vitæ æternæ, iſtum ſenſum non leviter confirmat. Donũ enim iſtud non ſignificat actum unum obedientiæ fidei, quæ ex gratioſa Dei donatione, vitæ æternæ promiſſionem habet, ſed Chriſtianam obedientiam totam, eamq; continuam, cui peccatum ſive ἁμαρτία iſta opponitur. Quod interim Cenſor peccati pænam in ſe eſſe dicit æternam mortem quæ cum damno privationis bonorum, etiam habet ſenſum graviſſimorum malorum, corporalem & ſpiritualem mortẽ ſimul, id ad rem hic non facit. Non enim dicunt Remonſtr. quod pęna peccati variet quantitate & qualitate, quatenus peccatũ

An peccatis omnibus, etiã leviſſimis, a Deo adſignata ſit æterna pæna ſenſus & damni.

in ſe conſideratur : Iſtam litem Scholaribus Magiſtris & qui ſeria faſtidiunt, relictam volunt ; Sed tantum dicunt à Deo adſignatam eſſe peccatis pœnam variam pro quantitate & qualitate peccatorum, ſive iſta adſignatio facta ſit ex conſideratione peccatorum in ſe, ſive ex ἐπιεικείᾳ, id eſt juris ſtricti & ſummi moderatione. Quid enim hoc ad rem facit? Mirum verò meritò alicui videatur, quod Cenſor, cum quæ ſit pœna peccati in ſe declaret, & pœnam illam dicat eſſe mortem æternam : Mortem a. æternam nullam ſe poſſe agnoſcere dicat, quæ cum damno privationis bonorum non habeat etiam ſenſum graviſſimorum malorum, nihilominus tamen diſtinctionem graduum in pœna iſta locum habere, imò cum diſtinctione iſta pœnam peccati in ſe ſemper intelligi velit. Nam I. unde id habet ? quæ ratio peccati, quatenus peccatum in ſe conſideratur, cogit, ut gradus iſti diſtinguantur in pœna, vel ut peccatum quodlibet non niſi certum punitionis æternæ gradum mereri dicatur ? II. Cum mortem æternam ſimpliciter velit eſſe ſtipendium peccati in ſe conſiderati, quid cogit eũ, ut ſub morte iſta æterna ſenſum graviſſimorum malorum ſemper comprehenſum eſſe velit, & tamen ſimul gradus malorum diſtinguat ? Graviſſima enim iſta mala ſenſus quomodo intendet & remittet ? Tùm, an ratio dictat æternam ſenſus mali durationem eſſe formalem peccati pœnam, & non malum ipſum ſenſus ſimul ac damni intenſiſſimũ ? Per quam regulam ? Si dicat in Scripturis diſtinctionem illam graduum fieri, tum in ſophiſticationem illam incidet, quam tribuit Remonſtrantibus. Sic enim peccatum in ſubjecto confundet cum peccato in ſe, nec ex eo concludere poterit quod ſit meritum peccati in ſe ; ſed quomodo Deus cum peccatoribus agere velit pro ſua liberâ voluntate. Nec effugiet, ſi dicat ſe per peccata in ſubjecto non intelligere niſi peccata quæ committunt electi, qui voantur : Nam ſic alteram Sophiſticationem prodet, & ſimul arcanum profanæ ſententiæ ſuæ, quod peccata non qualitatibus ſed ſubjectis diſtinguat, id eſt, quod credat Deum quæcunq; ab electis iſtis & albæ gallinæ filiis committuntur, etiamſi ſint atrociſſima ſcelera & flagitia, pro peccatis non cenſere, aut pœna ulla afflicere velle, cæteros verò omnes, nulla ſua propria culpa reprobatos, mortibus omnibus, id eſt damni, ſenſus, ſpirituali, corporali, temporali, æterna excarnificare velle, etiamſi leviſſimum tantum peccatum unum committant, imò etiamſi in utero materno ſine actuali ullo peccato aut peccandi potentia moriantur, aut ſimulatq; nati ſunt iterum obeant. Vah Crudeles homines & verè barbaros, quin & irrationabiliter miſericordes.

Quæcunq;

Quæcunq; ſectione VIII. & IX. *à Remonſtrantibus declarata ſunt ea non poſſunt improbari*, inquit Cenſor. *Id tantum animadvertimus*, ait, *quod Remonſtr. diligenter ſibi cavent ne fidei in Chriſtū expreſſam mentionem faciant ſub V.T. ſed tantum fidei in Deum & generale ſolum gratiæ ac favoris Dei promiſſum agnoſcant.* Hæc animadverſio admodū eſt inconcinua, ambigua, & prorſus inutilis. *Inconcinna*; quia à Remonſtrantibus expreſſam mentionem fieri vult fidei in I. Chriſtum quæ ſub V.T. locum habuerit, cum fidei iſtius ſub V.T. nec in toto Veteri nec in toto N.Teſtamento aperta mentio uſpiam facta legatur, nec ratio ulla neceſſaria aſſignetur, propter quam credendum ſit ejus rei apertam mentionem à Remonſtrantibus fieri debuiſſe. *Ambigua eſt*. Quia per Fidem in Chriſtum intelligi poteſt aut fides hiſtorica illa, qua creditur Meſſiam aliquando venturum; aut fides juſtificans, qua in Meſſiam moriturum, & morte ſua redemtionem populo ſuo impetraturum, imò ex morte in vitam ſuſcitandum creditur; Iſtius Fidei mentionem expreſſam ſub V.T, ut facerent Remonſtr. non erat neceſſe. Nec enim iſta fides eſt fides illa, qua ſalus & remiſſio peccatorum obtinetur. Et nemo eſt, qui dubitare audeat, Fidem illam ſub V.T. inter Judæos locum habuiſſe, cum ex hiſtoria V.T. id nimis manifeſte liqueat, ubi expreſſe legitur fuiſſe illam communem Judęorum fidem, & imprimis ſanctorum multorum *qui redemtionem Iſraelis expectaſſe* dicuntur Luc. j. &c. Samaritana etiam mulier id diſertè ſatis teſtatur, Joan. vj. 25. *Scio Meſſiam venturum qui dicitur Chriſtus, cum venerit, ille nobis annuntiaturus eſt omnia. H*uius a. Fidei, qua in Chriſtum moriturum creditur mentionem expreſſam ſub V.T. ut facerent Remonſtrantes, ſine ulla juſta ratione ab ipſis petitur, cum certum ſit locum nullum eſſe, unde appareat Fidem iſtam ſub V.T. præceptam fuiſſe, aut viguiſſe: imò cum ex N.T. certum ſit, communē Judæorum, ipſorumq; adeò Apoſtolorum jam in Chriſtum credentium, etiam poſt apertam de morte Meſſiæ mentionem, opinionem fuiſſe hanc, fore, ut Meſſias non moreretur, aut morte ſua redemtionem fidelibus impetraret. Hæc tamen cum dicunt Remonſtr. non idcircò negant verum eſſe, Fidem in Jeſum Chriſtum ſub V.T. locum habuiſſe. Etſi enim credunt Fidem in Jeſum Chriſtum moriturum directè atq; apertè ſub V.T. præſcriptam atq; exercitam non fuiſſe, nihilominus tamen ſtatuunt, Fidem illam, quæ ſub V.T. fuit, indirectè Fidem in Jeſum Chriſtum dici poſſe, quatenus ſub V.T. gratia & ſalus per Chriſtum parta ſub generalis gratiæ & favoris divini promiſſo abſcondita

Quæſtionem De Fide in Jeſum Chriſtum, an & quomodo ea ſub V. Teſtamento locum habuerit inconcinnam, ambiguam & inutilem eſſe oſtenditur.

ſcondita & ſub typis & umbris, quarum corpus erat Chriſtus, velata, & rudi veluti Minerva adumbrata fuit, *Lex enim umbram habuit rerum futurarum, non ipſam expreſſam imaginem*. Heb. x. 1. Col. ij. 17. & *Lex fuit pædagogus in Chriſtum*, Gal. iij. 14. unde & *Fides veniſſe* dicitur ſub N. T. ibidem verſ. 25. aliaque in eandem ſententiam. Quod ſi quis hoc ſufficere non credat, is videat quomodo ex V. aut N. T. probare poſſit apertam atq; expreſſam rerum iſtarum, quæ Fidei expreſſæ in Chriſtũ objecta ſunt, mentionem factam eſſe ſub V. T. Remonſtr. fatentur ſe id deprehedendere hactenus non potuiſſe. Fidem interim illam, quæ in promiſſionem Dei generalem, quæque in typos atq; umbras ferebatur, credunt à Deo cenſitam fuiſſe, ac cenſeri rectè poſſe pro Fide in Chriſtum, eadem plane ratione, qua Iſaac, qui erat ſemen illud Abrahamo promiſſum, Chriſtus appellatur, & promiſſio de ſemine iſto, promiſſio de Chriſto Gall. iij. 16. & 19.: imprimis ſi umbras & typos iſtos intelligerent eſſe umbras & typos venturi Chriſti, quamquam id paucos ad modũ intellexiſſe veriſſimile eſt. Atque hoc quidẽ ſenſu interpretantur dicta veterum Patrum non pauca, quibus ſine Chriſti notitia & fidè ſalvari potuiſſe & ſalvatos eſſe aſſeritur complures ante natum & revelatum Chriſtum. Sic *Chryſoſtomus* in Math. hom: 38. *Aliquis dicet. Quid ergo? Illiſne facta eſt injuria qui ante Chriſti adventum vixerunt? Nequaquam. Tunc enim ſine Confeſſione Chriſti poterat aliquis ſervari quippe hoc ab illis non exigebatur.* Mox. *Solum Deum noſſe ad ſalutem tunc temporis ſatis: Nunc id non ſufficit: quin hoc amplius, notitia Chriſti eſt neceſſaria:* Non multo poſt: *Fruentur*, inquit, *omnibus vitæ æternæ bonis etiam illi, qui Chriſtum ante ipſius incarnationem non norunt, ſed ab Idololatria abſtinuerunt, Deum unum adorarunt, & vitam quam fieri poterat optimam vixerunt*; Gemina his habent *Clemens Alexandrinus*, *Juſtinus*, aliiq;, quæ prolixè ſatis recenſuit *Iſa. Caſaub: Exercit:* I. ad *Apparatum Annalium Baronij*, & hac eadem ratione interpretanda eſſe fideliter monuit. Vide quæ in fine libri ſui ſupplementi loco citat ex tomo ſexto Saviliano, οὐδὲ γὰρ ἀπῃτεῖτο τὴν εἰς τὸν χριστὸν πίστιν πρὸ τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας: Id eſt, *Ante Chriſti adventum non exigebatur à Judæis fides in Chriſtum.* Verum enimverò d[illegible] non conceſſo, quod nec hoc quidẽ dicant Remonſtr. nihil[illegible]n prorſus *Inutilis* foret hæc animadverſio. Nam ſive[illegible]e falſum crederent Remonſtr. nec ſaluti eorum qu[illegible]i ſunt, nec Chriſtianorum qui ſub N. T. vivunt, o[illegible] officeret: Sufficit Chriſtianis iiſq; qui ſub N. T. vivunt

Veterum Patrum nõ pauci ſtatuerunt, ſine notitia & fidem Jeſum Chriſtum ſalvatos fuiſſe complures ante natum Chriſtum.

vivunt ut fidẽ in I.Chriſtũ neceſſariam eſſe ad ſalutẽ intelligant, & an iis qui ſub V. T. vixerunt & mortui ſunt inceſſaria fuerit, Deo relinquant. Neq; enim iis ut hoc pro certo credant in N. T. uſpiam præcipitur, ſeu directè, ſeu indirectè. Loca quæ ex 2. Cor. j. 20. & Act: x. 43. citat, ad rem non faciunt, de quâ agitur. Per promiſſiones enim Dei de quibus agitur. ij. Cor. ij. 20. non intelliguntur propriè promiſſiones olim Patribus factæ de Meſſia venturo (quamquam etiam certum de iis eſt quod in Chriſto ſint etiam, atq; Amen) nihil minus: Sed tantum promiſſiones Dei in genere, quaſcunq; Deus facit. Eas enim omnes per Chriſtum nunquam immutatum iri dicit Apoſtolus, ſed conſtanter permanſuras & invariabiliter exequendas eſſe docet. Inde enim concludit promiſſa iſta omnia quæ in Euangelio nomine Dei docuerunt Apoſtoli, rata futura ſuo tempore, uti ex verſu præcedente manifeſtius eſt, quàm ut probari oporteat. Locus vero, Act. x. 43. non agit de Prophetarum teſtimonio, quo teſtati fuerunt eos, qui ſub V.T. vivebant, remiſſionem peccatorum non accepturos, niſi in Chriſtum crederent: Sed tantum de teſtimonio, quo teſtati fuerunt Meſſiam aliquando venturum, & quicunq; in illum, cum veniſſet, eſſent credituri, remiſſionem peccatorum accepturos per nomen ejus, uti ex verbis ipſis liquet, & diſertè à Petro ipſo exponitur, 1. Epiſt. cap. j. xj. 12. cum ait, *Prophetis revelatum fuiſſe, eos non ſibi, ſed nobis adminiſtrare ea quæ prænunciat, qui in ipſis erat Spiritus Chriſti, ipſis declaraverat, de iis quæ Chriſto eventura erant paſſionibus, & gloria paſſiones conſecutura.*

Oſtenditur loca II. ad Corinth. j. 20. & Act. x. 43. perperà eſſe a Cenſore adducta.

1. Pet. j. xj. xij.

Quod in recitatione teſtimonij Geneſ. viij. 21. cum *figmenti hominis* tantummodo mentionem fecerunt Remonſtr. *cordis* vocem emphaticam de induſtria ab iis omiſſam ſuſpicatur Cenſor, id nimis anile eſt & putidum. Sive enim Cordis ſive hominis voce utantur, quid hoc ad rem facit? Cor enim & homo unum idemq; ſignificant; niſi forte cum hominis voce uſi ſunt Remonſtr. excordes homines eos intellexiſſe velit: *Ex corde n. oriuntur cogitationes malæ*, ut diſertè dicitur Math. xv. 18. & *illa ſunt quæ polluunt hominem.* Cor verò iſto in loco Geneſ. accipiendum eſſe de naturali corruptione qua vel ſpecie dicitur? Voluntariam tantum corruptionem eo deſignari vox *Figmenti* ſatis arguit: Figmentum enim perperam tribuitur cordi, quatenus naturalem corruptionem ſignificat: Voluntati ſoli liberæ vox illa rectè tribuitur, ut ex natura rei conſtat, & non obſcure Salomon indicat, Proverb. iv. 23. *præ omni cuſtodia ſerva Cor tuum, quia ex ipſo ſunt egreſſus vitæ.*

Cordis vox de induſtria omiſſa non fuit a Remõſtr. in citatione loci Geneſ viij. 21.

EXAMEN CENSURÆ IN CAPUT VIII.

De opere Redemtionis, deq; perſona & officiis Ieſu Chriſti.

IN hoc Capite duo fatetur Cenſor, quæ in limine hoc notari operæ pretium eſt. I. Quæ Remonſtr. de perſona Chriſti tradiderunt, ſect. III. & IV. ea ſic eſſe concepta ut nihil habeant contra Fidei analogiā. II. Quæ de triplici officio Chriſti agunt, ea pleraq; omnia talia eſſe ut in juſtam reprehenſionem non incurrant. Quare quæ hoc Capite de perſona & officio Chriſti Cenſores cenſuerunt, ea non niſi inanes ſuſpiciones & conjecturas contra apertā Remonſtrantium confeſſionem eſſe, concludendum eſt.

Sectio prima nihil habet ſingulare animadverſione dignum, aut ad rem, de qua hoc capite agitur, pertinens. In primo membro cum Cenſor generaliter colligit ex allegatorum in Declaratione locorum 1. Pet. j.20. Eph. j. 9.10. & iij.9. in quibus non niſi de ſpeciali præſcientia mediatoris Chriſti agitur, collatione patere, *præſcientiam Dei non eſſe nudam, ſed cum æterno propoſito conjunctam* non obſcure innuit præſcientiam peccatorum aut peccati etiam primi Adami nudam Deo tribui non poſſe, ſed eam quæ cum propoſito ſive præordinatione Dei æterna conjuncta eſt; quod quorſum ſpectet nemo non videt. Solicitæ iſtæ & importunæ animadverſiones arguunt, quæ ſententia in animo lateat, quam omni vi propugnatam volunt & non ſuo loco, ſed per occaſionem tantum, quia fœda & turpis eſt, inculcatam. Certum enim eſt, per eam, Deo præſcientiam veram adimi; imò Deo, proh pudor! peccata & ſcelera omnia tanquam authori & cauſæ tranſcribi, uti jam ante manifeſtum fecimus pluribus in locis.

Præſcientiam divinam ita conſiderari vult Cenſor, ut neceſſario concludi debeat, eam eſſe peccatorum omnium cauſſam.

Quæ ſecundo & tertio huius ejuſdem Sectionis membro cenſentur, ea non ſunt niſi meræ λογομαχίαι, & huc non pertinent.

Sectione III. & IV. quamquam omnia ita concepta eſſe fatetur Cenſor, ut nihil habeant contra fidei analogiam, tamen hoc ei ſatis non eſt. Suſpicio ubiq; rimas quærit & invenit: Ad quamlibet periodum hæret, hæſitatq; ut

Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Videntur, inquit, ſedulo caviſſe autores ne ita ſe exprimerent, ut

ſubterfugium omne tolleretur Vorſtio, qui unionem duarum in Chriſto naturarum conſtituebat in influxu quodam divinæ virtutis in naturam Chriſti humanam, vel in aliqua divinitatis operatione, &c. Apolog. Exeg. pag. 89. Quæ Hæreſis in Neſtorio à veteri Eccleſia olim damnata fuit. Videntur, inquit, ex quo indicio? Nempe, quia in terminis non refutarunt Neſtorium. At ſic tandem videbuntur eodē jure caviſſe ſedulo ne ſubterfugium adimerent Eutycheti, Sabellio, Macedonio, & ſi qui alij olim fuerūt hæreſiū patroni, quia nihil ex profeſſo contra eos dixerunt. Ex orco itaq; revocandæ & nominatim damnandæ fuerunt ſepultæ jamdudū atq; exoletæ omnes hæreſes, ut Confeſſio Cenſoribus his placeret. Sed quid mirum ſuſpicacibus his mortalibus aliter ſatisfieri non poſſe? Lutherus & Calvinus huius ejuſdem ſuſpicionis aculeum effugere non potuerunt, quod vid. Neſtorio faverent, quamqam contra eum disertè multa ſcripſerunt; Vide Bellar. Cap. 4. lib. 3. de incarnat. Sed his miſſis, quomodo tandem videri potuerunt Remonſtr. ſedulo caviſſe ne ita ſe exprimerent, ut Doctori Vorſtio ſubterfugium omne tolleretur, cum certum ſit, D. Vorſtium non conſtituiſſe cum Neſtorio unionem duarum naturarum in Chriſto in divinæ virtutis influxu, nedum in ſolo divinæ virtutis influxu. Locus qui ex Apologetica ejus exegeſi à Cenſore citatus eſt, id adeò clare probat, ut verbum addere opus non ſit. Iſthic enim id tantum agit, ut probet, non ſtatim laboraturā perſonalē duarum naturarum in Chriſto unionem, ſi divinæ Chriſti naturæ non tribuatur omnimoda iſta de qua ibi diſputat, immenſitas; Ratio eſt, inquit. Quia forma ſpecifica perſonalis unionis non conſiſtit, nec ſtatui poteſt, in ſola ſubſtantiali naturæ divinæ & humanæ indiſtantia ſive conjunctione. Alioquin enim non modo tota Trinitas (quippe eſſentialiter ubiq; præſens) verè incarnata eſſet, ſed etiam quilibet homo, immò quælibet beſtia, aut planta, deniq; quælibet creatura, licet abjectiſſima, unionis hypoſtacticæ revera particeps eſſet: Aliud itaq; quid neceſſarium eſſe dicit, præter iſtam indiſtantiā in quo forma ſpecifica unionis iſtius ſita eſt: Quid a. illud ſit, non definit: Sive enim certo nomine exprimatur & vocetur vel influxus, vel illapſus arcanus perſonalitatis τȣ̃ λόγȣ, vel alia aliqua ſingularis Deitatis operatio, per quam humana Chriſti natura ad hypoſtaſin τȣ̃ λόγȣ quaſi intimè attracta ſit, vel extraordinaria quædam Dei diſpenſatio, ut Tertullianus loquitur; ſive dicatur certo nomine exprimi non poſſe, ut Scholaſtici pleriq; volunt, id ei perinde eſt. Unde, quam longè à

Neſtorio abſit, haud obſcure videre eſt. *Sed nec ſatis explicitè excludunt, inquit, Socinianorum commenta contra Deitatem Chriſti:* Imò verò nulla Confeſſio magis explicitè commenta eorum excludit: Sed non ſatis explicitè fit, quod non fit ex formula, quam hic dictator præſcribit. Nempe, aut hæc formula ſequenda, aut Confeſſionis Belgicæ verba retinenda fuerant, ut Cenſori huic Academico ſatisfieret. At tanti non erat Remonſtrantibus Confeſſio Belgica, ut ad formulã ejus ſcriberent, idq; in gratiam perſecutorũ ſuorũ, à quibus diriſſima quęq; patiebãtur, inter cęteras eam etiã ob cauſam, quod Formulæ iſti, & ſimilibus autoritatẽ iſtã deferre gravabantur, ut ad eam loquendum & ſcribendum ſit ne ἑτερόδοξος videaris. Tyrannidem iſtam abominabantur Remonſtr. ſuiq; habentes an perſecutoribus ſuis iſta ratione ſatisfieret, nec ne. Sufficiebat ipſis, ſi Deo, ſi animo ſuo, ſi bonis & æquis arbitris aut Lectoribus probarent Confeſſionem ſuam. Cęteris enim nunquã ſatisfit. Æger animus ſemper querulus eſt. Hinc eſt illud quod ſequitur, *Omitti non debuerat in orthodoxa hac Confeſſione duas naturas in Chriſto ita eſſe unitas, ut utraq; ſuas proprietates retinuerit: Deinde Anabaptiſtarum errori anſa fuerat praſcindenda, qui, etſi fateantur Chriſtum ex Maria Virgine natum, non tamen fatentur ex Virginis ſubſtantia conceptum.* Primum quod attinet, hæreſin illud Eutychetis ſpectat. Eam autẽ revocare in memoriam nec conſultum putarunt, nec operæ pretium. Non conſultum; quia jamdudum exolevit, adeò ut vix quemquam eſſe credant Remonſtr. cui ea ſapiat. Nec operæpretiũ, quia nihil improbabilius, quã naturas uniri proprietatibus extinctis. Secundũ quod attinet. Error iſtè Anabaptiſtarũ, ne ſpeciem quidẽ habet probabilitatis, nec credunt quemquam Remonſtrantium eſſe, qui de eo amplectendo vel ſomniavit. Neq; tamen errorem iſtum tanti faciendum eſſe putant, ut propter eum quis in fundamento errare cenſeri poſſit aut debeat, dummodo fateatur Chriſtum hominem natum eſſe. Modus naſcendi humanitatem non conſtituit; Id docet exemplum Adami, qui ex terra formatus fuit, & verus tamen homo fuit eademq; qua cæteri homines, humanitate præditus. Aliud eſt negare Chriſtum hominem eſſe, aliud negare Chriſtum ex ſubſtantia matris ſuæ natum eſſe. Iſtud ſine periculo ſalutis fieri non poteſt; Hoc poteſt, & tum maximè, cum creditur nullos homines, quicunq; tandem ſint, ex ſubſtantia matris ſuæ naſci, prout Anabaptiſtæ nõ pauci credunt. Sic enim quæſtio tota, phyſica fit diſputatio; quam quis decidet ſine erroris periculo? Et erubeſcit caſta mens, quæ in diſputationes

Hæreſin Eutychetis cur ex profeſſo non damnaverit Declaratio Remonſtrantiũ.

Anabaptiſtarũ error de origine carnis Chriſti cur ibidem non ſit damnatus.

Men-

Mennonis aliorumq́; impudicas ſane & impudentes incidit.

Sectione IX. Cum nihil habeat quod cenſeat, imò cum fateatur Remonſtr. verbis ſaltem fateri, quod verum eſt, reperit tamen ſuſpicax Doctor, quod ſugillet & admordeat, ſed ſubtilitatis tam acutæ dente, ut morſus non appareat, *Partiuntur*, inquit, *ſalutem noſtram inter meritum & efficaciam, &, inter præconium & exemplũ, &c: ſi nempe rationem formalem, cur Chriſtus ſit ſervator noſter, ſpectemus.* Atqui Remonſtr. non partiuntur inter modos iſtos, ſed eos conjungunt, & ſimul Chriſto tribuendos eſſe contra Socinum affirmant. In quo a. modorum iſtorum, ratio formalis cur Chriſtus ſit Servator noſter, conſiſtat, non definiunt. An hoc neceſſe erat? Quis non faſtidiat λεπτολογίας iſtas Academicas? Deinde dic Cēſor, cur ratio formalis, ſive vis formalis, ſive vis conſtitutiva officij Salvatoris, ut Academicè loqueris, non conſiſtit in omnibus iſtis ſimul ſumtis, ſed in uno iſto, quem tu adſignas, actu? Quæ vel regula, vel ratio cogit, ut in uno indiviſibili illo actu conſtituatur ſpecifica forma ſalvationis, ſive officij potius Salvatoris? Cur ſalvandi officium, aut ſalvationis actus latitudinem non habet? An indignum quippiam Chriſto aut Chriſti Salvatoris officio tribuitur, ſi dicatur pluribus modis, & non uno tantum, id eſt, ſi dicatur præconio, exemplo & martyrio ſuo etiam ſalutem noſtram procuraſſe? Atqui, inquit, ſic ſervatores noſtri eſſent omnes, ſaltem ex parte, qui præconio, miraculis, & exemplo ſalutis viam confirmant. Eſto. Quid tum? Eo ipſo quia ex parte Servatores eſſent, ab eo, qui perfectiſſimè Servator eſt, multum differrent. Certum eſt eos, qui id faciunt, idcircò Servatores tum ſui, tum aliorum diſertè appellari in Sacris. De Timotheo expreſſe dicitur, ſic te ipſum ſervabis, & eos qui te audierint, 1. Tim. iv. 16. & de eo, qui avertit peccatorem ab errore viæ ſuæ, dicitur, quòd ſervet animam à morte Jacob v. 20. ut alia ſimilia loca plura jam non allegem. Contrarium itaq; potius colligendum erat, idcircò etiam Chriſtum merito, imò majori jure vocari ſervatorem, quia omnia iſta primus excellentiſſima ratione præſtitit. *Atqui*, inquit, *hac acceptione ſemel probatâ, facile erit Socinianis eludere, quæ ad propriam ſalutis rationem pertinent.* Nempe ergo, negandum etiam eſt id, quod veriſſimum eſt, ut Socino contradicas, & affirmandum id, quod falſiſſimum eſt, ut à Socino longiſſimè recedas. Putidi Theologi! Hoc eſt proſtituere veritatem, & adverſariis juſtam cauſam in errore permanendi dare, dum negatur id, quod veriſſimũ eſt, ut aſſeratur & adſtruatur id, de quo controver-

Chriſtus Servator noſter eſt, non uno tantum modo ſed pluribus & quidem in gradu excellentiſſimo.

præceſſit completam voluntatem reconciliandi, ſive actualem & efficacem reconciliationem, & præcedere eam neceſſario debuit: At cum voluiſſe Deum redire in gratiam dicunt Remonſtr. voluntatem completam intelligunt, quæ actualis reconciliatio eſt ex parte Dei, quatenus ſc; ſacrificio iſto interveniente, Deus, à parte ſua, per juſtitiam ſuam, quà odit peccatum, non amplius impeditur, quo minus miſericorditer deinceps cum peccatoribus agere velit. Hæc Cenſorem non diſtinxiſſe mirum eſt. Volitio, quæ nil niſi intentio eſt reconciliandi ſibi genus humanum, aut cum genere humano in gratiam redeundi, non ſupponit animum ſive voluntatem jam efficaciter reconciliatam, ſed tantum animum à reconciliando non alienum, ſi modo interveniat id, quod intervenire æquum eſt: Ut huiuſmodi intentionem Pater haberet, Chriſtus ſanè meritus non eſt; ut vero haberet voluntatem cum peccatoribus in gratiam redeundi completam, ſive efficacem, quam vocant, mereri eum neceſſe erat, quia, ut aliud quid mereretur, impoſſibile erat. Cæterum voluntatem Dei in gratiam redeundi cum peccatoribus diſtinguendam putant Remonſtr. ab actuali ejuſmodi reconciliatione, qua fit, ut peccatores omnes actu jam Deo placeant, qualem Contra-Remonſtrantes per electionē ſuam intelligi volunt. Et hinc eſt, quod dixerint Chriſtum meritum eſſe ſua obedientia ut Deus voluerit in gratiam redire cum peccatoribus, ſublato ſc; impedimento iſto, quod obſtabat, quo minus ut Deus in gratiā cum iis vellet redire æquum erat, juſtitiæ ſc; illius, qua odio habet peccatum, & ex qua peccatori comminatus erat mortem. Niſi enim hoc ſtatuatur, impoſſibile eſt ut intelligatur, quomodo Deus, ſatisfactione Chriſti poſita, conditionem pænitentiæ & fidei à peccatoribus exigere potuerit, ut per eam in gratiam cum ipſo redirent, & remiſſionem peccatorum ab ipſo conſequerentur. *At* inquit Cenſor, *ſi hoc tantum meritus eſt Chriſtus, tum Chriſtus nobis non eſt meritus fidem nec regenerationem.* Sanè ita eſt. Nihil ineptius, nihil vanius eſt quam hoc Chriſti merito tribuere. Si n. Chriſtus nobis meritus dicatur fidem & regenerationem, tum fides conditio eſſe non poterat, quam à peccatoribus Deus ſub comminatione mortis æternæ exigeret; imò tum Pater, ex vi meriti iſtius, obligatus fuiſſe dicatur neceſſe eſt, ad conferendum nobis fidem, & efficiendum in nobis omnia, quæ nobis, ſub comminatione mortis, præſcribit: quo nihil abſurdius cogitari poteſt. Atqui, inquit Cenſor, *quomodo itaq; benedixit nobis Deus omni benedictione ſpirituali in Cæleſtibus in Chriſto* Epheſ. j. 2.? ℟. Si pronomen

Ineptè dicitur à Cenſore. Chriſtum meritum nobis eſſe fidem & regenerationem.

 Nobis

tota penes nos ſtabit,qui vocationem alioquin inefficacem,efficacem reddimus. Sanè, ſi efficacia meriti Chriſti eventum notet, id eſt, obediendi actum, qui nobis à Deo præſcribitur, &c. quo præſtito, beneficia morte Chriſti parta,actu conſequimur. Ubi præceptio locum habet, ibi efficacia huiuſmodi ſola locum habeat neceſſe eſt. Fieri aliter non poteſt: Nam alioquin a contrario nos ipſi non poſſemus meritoria cauſa eſſe noſtræ damnationis, & per noſtram culpam ſtare non poſſet, quo minus meriti Chriſti efficacia inefficax in nobis redderetur. Dices,Sic tandē nos ipſi Salvatores noſtri erimus. At hoc Scripturæ obiiciatur,quæ ſic de nobis loquitur non uno in loco. An cum Scriptura loqui crimē eſt? Benignè tamen interpretādaeſt hęc locutio,fateor. Effectus enim uniuſcuiuſq;denominatio, primæ & principali cauſæ tribuēda eſt: In negotio a. ſalutis æternæ, id ante omnia fieri æquum eſt. Conditio enim,cuius præſtatio medium ſive cauſa ſalutis aliquo modo dici poteſt, non modo eſt gratioſa per ſe; ſed & gratia ad eam præſtandam perpetim neceſſaria eſt, & præmium præſtanti promiſſum extra & ſupra omnem comparationem eſt. Ad eum itaq;, unde omnia iſta proficiſcuntur,tota & ſola efficientia ſalutis jure omni referenda eſt, etiamſi efficacia, id eſt eventus gratioſarum omnium operationum ejus,ſive obedientia ipſa penes nos ſtet, eundem planè ad modum quo liberalitati alicuius veluti primæ & principali cauſæ adſcribendum eſt, ſi pauperem, mendicum, nudum, famelicum, ægrum & bonis omnibus vitæ huius deſtitutum, veſte, cibo, medico, & neceſſariis omnibus donet, etiamſi penes pauperem iſtum ſtet, dona iſta omnia accipere,aut reſpuere. Quis adeò a ratione averſus reperietur, qui pauperi, mendico, nudo, egeno & ægro iſti præcipuè tribuendum putet, quod cibum, potum, veſtes, opes, ipſamq; adeo ſanitatem habeat, idcircò tantum quia per ipſum ſolum ſtare potuit, ut ea non haberet? Loca, quæ pro ſe & ſua ſententia hic allegat Cenſor,ne ſpeciem quidem ullam habent, ad concludendum id, quod concludendum ipſi eſt. Quis enim ex eo quod Petrus dicit, *Deum nos regenuiſſe in ſpem vivam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis: Nos virtute Dei cuſtodiri per fidem ad ſalutem*, & quod Paulus ſcribit, *Deum nos vocaſſe vocatione ſancta, ex ſuo propoſito & gratia quæ data nobis eſt in Ieſu Chriſto ante tempora ſecularia*; quis, inquā, ex iſtis inferat hanc concluſionem? Ergo meriti Chriſti efficacia conſiſtit in eo, quod fides nobis efficaciter communicetur, ex vi meriti iſtius. Ne per decimam quidem conſequentiam quis elicuerit ex iſtis locis

Tota ſalutis noſtræ ratio, tribuenda eſt divinæ gratiæ ut primæ & principali ejus cauſæ.

con-

ſalutem peccatoris, ſine previâ, ſaltem intenta Mediatoris ſatisfactione (quod tamen Cenſore hi Remonſtrantibus tanquam infamem hæreſin tribunt) ſed & acta & efficaciter eam voluit: Satisfactio itaq; Mediatoris pro peccatoribus nec neceſſaria fuit, nec poſſibilis. Ratio, quia jam efficaciter volentem ſalvare, movere ad volendum ſalvare nec neceſſe, nec poſſibile eſſe ex terminis patet: At ſatisfactio Chriſti nulli alij fini ſervit, quam ad movendum Deum ut peccatoribus bene velit, id eſt, ut peccatoribus reconciliari & cum iis in gratiam redire velit. *At*, inquit Cenſor, *hoc pertinet ad ſecundam ſignificationem verbi eligendi, prout eligere ſignificat rationem & modum voluntatis executivæ a Deo ab æterno inſtitutum*. Ineptè. Nam ratio & modus iſtius voluntatis executivæ in Deo, ſecundum quem Deus prius Mediatorem deſtinat, quam ſuos ad vitam eligit, directè evertit primam electionem, id eſt, efficacem illam intentionem & voluntatem miſerendi & ſervandi. Ratio. Quia ſecundum illum ſtatuitur, Deum velle Mediatorem deſtinare, cuius meriti vi & efficacia moveatur ad volendum efficaciter ſervare peccatorem. Atqui eo ipſo deſtruitur prior illa intentio & voluntas efficax. Quis enim moveatur ad volendum id, quod jam efficaciter vult antequam movetur? Intentio ſalvandi efficax, ſive irrevocabilis & peremtoria voluntas, qua Deus nominatim Petrum & Paulum ſalvare vult, cum voluntate executiva, qua iis deinde reconciliari, aut qua Mediatorèm iis dare vult, per quem ipſis reconcilietur, conjungi non poteſt; Velle efficaciter ſalutem peccatorum ut finem, & velle deinde reconciliationem & meritum, ut medium, quo movearis ad volendum, ſalutem peccatorum, ſunt ἀσύςατα, imò contradictoria. Velles enim ſimul & nolles. Ut res pateat, quæro; Electio ad vitam, ſecundo ſenſu accepta, prout *eligere* ſignificat rationem & modum voluntatis executivæ, quid ſuperaddit electioni primo modo acceptæ, prout ſignificat intentionem & voluntatem miſerendi & ſalvandi efficacem? Chriſtus ſatisfaciendo Patri, ſive Iuſtitiæ divinæ, quid meretur aliud, quam ut Pater velit efficaciter ſervare quos ante obſtante juſtitia efficaciter ſervare velle non poterat ex ipſorum Cenſorum Theologia? Aſſignet Cenſor formalem effectum meriti Jeſu Chriſti, ubi talis efficax voluntas ſervandi præſupponitur. Dicere effectum meriti Ieſu Chriſti eſſe actualem reſtitutionem peccatoris in gratiam Dei, eſt nugari. Reſtituere enim actu aliquem in gratiam alicuius, aliud nihil eſt, quam efficere ut actu & efficaciter quis alicui bene velit; At hæc efficax voluntas, hic amor, hæc gratia, hic

Nullus formalis effectus meriti Chriſti dari poteſt, poſita efficace aut peremtoria voluntate ſalvandi.

Bb paternus

paternus animus in Deo jam præceſſit ex Cenſoris ſententia: Nulla itaq; vis, nullus effectus formalis meriti Chriſti adſignari poteſt a Cenſoribus. Ex quo patet etiam diſtinctionem hanc rei totius naturam evertere, & quæſitam tantum eſſe ad tegendum manifeſtam abſurditatem. Nam ſecundum primam verbi *eligendi* ſignificationem & receptam Cenſorum ſententiam, quam ex Calvino citat & laudat Cenſor, ubi ſic loquitur: *Sic Deus ſua dilectione prævertit & antevertit noſtram in Chriſto reconciliationem, imo quia prius diligit, poſtea ſibi reconciliat*; Deus idcirco Chriſtū dat Electis, quia Electos amat, & ex amore paterno eos jam ante gratos ſibi habere vult: Hoc enim ipſis eſt τὸ eligere. At ſecundum alteram ſignificationē, ideo Deus amat electos, quia Chriſtus merito ſuo efficit non tantum ut amentur actu, ſed ut amari poſſint: Non poterant enim amari efficaciter ſine interveniente ſatisfactione, uti Cenſores ubiq; aſſerunt: Et hinc eſt quod Chriſtum ſemper conſtituant non ut cauſam efficientem Dei gratiam ſive voluntatem ſalvandi peccatores, ſed tantum ut medium gratiam jam efficaciter decretam à Deo & irrevocabili ſententia deſtinatam, vel potius ſalutem ex gratia ordinatam, dans ſive conferens. Nec ſatisfacit Cenſor, cum dicit, *Deum ſalutem peccatorum & gloriam ſuam prius intendiſſe ut finem, perinde uti Medicus prius ſanitatem ægri vult, quam pharmacum, & ut ſtudioſus prius doctrinam vult, quam ſtudium & diligentiam, etiamſi pharmacum deinde & ſtudium prius velint ac velle debeant quam ſanitatem & doctrinam conſequi poſſint.* Nam diverſa longè hic eſt ratio, quia medicum ſanitatem ægri ut finem velle, & pharmacum deinde velle porrigere ad procurandum intentam ſanitatem, non repugnant ſibi invicem. At Deum velle efficaciter ſalvare peccatorem & velle deinde Mediatorem deſtinare, cuius merito efficiatur ut velit ſervare peccatorem, ea ſunt incompatibilia. Si medicus vellet ſanitatem ægri & pharmacum deinde vellet quo moveretur ad volendum ſanitatem ægri, tum par aut ſimilis eſſet ratio. At pharmacum eſt mediū tantummodo faciens ad ſanitatem ægri procurandum, non autem ad efficiendum ut medicus ſanitatem ægri velit: Meritum autem Chriſti, eo ipſo quia meritum eſt, ut medium ſtatuitur, quo procuratur non tantum ſalus peccatoris, ſed ipſa divina gratia, id eſt, quo Deus movetur ut velit ſalutem peccatoris, quam alioquin velle non poterat, ex Cenſorum mente. Quare, cum Deus ſtatuitur jam ante deſtinatum meritum Chriſti, voluntatem illam ſalvandi efficacem habere, fieri non poteſt ut meritum Chriſti tanquam medium

Calvinus a Cenſore citatus, Cenſoris diſtinctionem manifeſte redarguit.

Similitudo a Cenſore pro diſtinctione ipſius adlata, refellitur:

Meritū Chriſti non eſt tantum medium ſalutem jam

dium ſubordinetur iſti voluntati. Et hoc eſt perpetuum Cenſoris σφάλμα, quod Chriſtum ejuſq; meritum in voluntate executiva præcedere velit ſalutem noſtram, ſive dationem ſalutis, vel, uti aliquando loquitur, voluntatem dandi ſalutem, cum de eo non quæratur, ſed de ipſa volitione ſive voluntate Dei efficace, qua ſalutem peccatoribus vult efficaciter. Hanc enim Deo tribuere ſine intercedente Chriſti merito, eſt meriti Chriſti tum vim tum neceſſitatem planè tollere: Effectus enim meriti Chriſti eſt recōciliatio Dei cum peccatoribus. Reconciliatio a. activa. aliud nihil eſt quam efficientia voluntatis ſalvandi loco voluntatis perdendi. Itaq; aut voluntas ſalvandi efficax non præceſſit, aut, ſi præceſſit, Chriſtus peccatoribus reconcilationem cum Deo non promeruit. Ex his facile intelligitur omnia ea, quæcunq; ad hanc rem diſtinctionis huius ſuæ fuco operoſè incruſtandam adducit Cenſor, ſi propius videantur, nihil habere in receſſu, quod veri ſpeciem præ ſe fert.

ante efficaciter deſtinatam promerens, ſed & gratia divina peccatoribus impetrans,

Deinde, addiderant Remonſtr. & ſolidè demonſtraverant in Declaratione ſua, meriti Chriſti neceſſitatem ſimul ac vim omnem tolli in ordine ad Reprobos qui vocantur. *Horum*, inquit Cenſor, *alia eſt ratio: Etſi enim non negemus expiationem à Chriſto factam vere ſufficientem fuiſſe pro hominum omnium ſalute, fatemur tamen eos ſua culpa ita excludi ab expiatione per Chriſtum facta, ut eis non ſit revera cum electis communis.* At, non quærunt Remonſtr. quid Cenſor dicat ſe negare aut fateri; Norunt elaboratas iſtas confeſſiones, quas tegendæ abſurditati comminiſcuntur Cenſores: Sed quid ex natura doctrinæ de reprobatione, qualem ſtatuit Calvinus cum ſuis, neceſſariò ſequatur: An vid: ex ea non ſequatur, Chriſti meriti univerſam vim atq; efficacitatem funditus tolli in ordine ad reprobos, ità ut ad eos eo ipſo, quia ante à Deo reprobati ſunt, non magis pertineat vis meriti Chriſti, quàm ſi meritum Chriſti vim nullam in ſe haberet, aut meritum Chriſti prorſus nullum eſſet. Hoc affirmant, & natura rei id adeò evidenter docet, ut palpari poſſit conſequentia. *Sufficiens*, inquit, *eſt expiatio Chriſti pro hominum omnium ſalute.* At hoc ipſo confirmatur ratio Remonſtrantium, qua probant Calviniſtas vim omnem meriti Chriſti enervare, quia vid. ſtatuunt, Deum expiationem Chriſti, quæ in ſe vim ſufficientem expiandi habet, communem eſſe nolle reprobis, nullam aliam ob cauſam, quàm quia eos abſoluta voluntate reprobavit ad æternum exitium. Voluntas itaq; divina ſola cauſa eſt, qua fit ut vis meriti Chriſti, per ſe & in ſe alioquin ſufficiens, non pertingat ad eos, nulla propria aut

Meriti Chriſti vim in ordine ad reprobos. qui vocantur, per abſolutam electionē & reprobationē funditus everti, contra Cenſoris exceptiones adſtruitur.

Confirmatur ex eo ipſo, quod Cenſor meritum Chriſti ſufficiens fuiſſe aſſerat pro omnium hominum ſalute.

vincibili eorum culpa. Quod enim Cenſor addit, *eos ſua culpa excludi ab expiatione facta per J. Chriſtum*, id futile eſt. Quæ enim culpa eorum eſſe poteſt, qui impotentes nati ſunt ad expiationem illam amplectendum, præſertim cum impotentia illa per modum pænæ ipſis ſit inflicta, idq́; propter peccatum primi parentis ipſorum, ante aliquot annorum millia commiſſum? Deinde quæ culpa eorum eſſe poteſt in eo, quod expiationem illam, non dico tantum non poſſint, ſed non velint credere pro ſe factam eſſe, cum eam Deus pro ipſis fieri noluerit? Mirabilis culpa, quæ ex pænali impotentia oritur, & tolli non poteſt niſi per mendacem apprehenſionem ſive fidem rei falſæ, imò quæ culpa eſt propterea tantum, quod reprobus non apprehendat aut non credat, id, quod falſum eſt, & culpa non foret ſi apprehenderet, id eſt, perſuaderet ſibi verum eſſe quod falſum eſt. Hæc res, cum ſit tam manifeſtæ & palpabilis falſitatis, non dubitavit tamen effrons Cenſor aſſerere, certum eſſe eos qui contrarium affirmant, *non ſolum cælum terræ, ſed etiam cælum inferis miſcere*. Quid facias tam protervis dictatoribus? Cælum auguſtum nimis ſibi futurum metuunt, & inferos ſibi nimis vicinos, niſi reprobi omnes in totum cælo excluſi, infernalibus tantum flammis deſtinati ſerventur: Deum juſto clementiorem futurum ſibi perſuadent, ſi ſpem ullam Cæli reprobis faceret. Nec ſatis eſt eos nulla propria aut vincibili culpa ſua cælo excludi, & propter peccatum primi parentis ſui in cruciatus tartari æternos præcipitari; etiam crudeliter illudendi adhuc ſunt: Iubendi ſunt credere, cęlum ſibi ſanguine Chriſti reſeratum patere, & ſe à cruciatibus inferni immunes factos, quod falſiſſimum eſt; & culpæ eorum deputatur, ſi id aut non credant aut credere nolint, cum id credere nec poſſint nec debeant: quin & damnationi eorum aggravandæ id facit. Quid eſt, non dico cælum terræ, ſed cælum inferis, & divinas juſtiſſimas actiones tyrannicis ac diabolicis miſcere, ſi hoc non eſt? Locum pro hac tam deteſtabili ſua opinione citat Cenſor ex Joan. xj. 52. *ubi mortuus* (vel moriturus potius) *dicitur Chriſtus ut filios Dei diſperſos colligeret in unum*. Sed citat tantum, & quidem truncatum, proq́; Cenſoria ſua autoritate addit; *ubi per filios Dei ſoli Electi ſignificantur, qui & Oviũ nomine intelliguntur, &c.* At hoc eſt τὸ κρινόμενον: An vid. per filios Dei ibi intelligantur electi, qui ex mente Cenſorum vocantur electi, oppoſite ad abſolutè reprobatos: Hoc probandũ erat Cenſori. Id ne tentavit quidem, & ſi tentaſſet, ſenſiſſet ſibi hærere aquam. Eſt enim manifeſtè falſum: quod obſervare potuiſſet, ſi modo

Exceptio de culpa reproborum propria diluitur.

Locum ex cap. xj. vſ. 25. Joannis a Cenſore perperã citatum eſſe oſtenditur.

modo textum non truncatum,ſed integrum citaſſet.Sic enim habet: *Hoc autem ex ſemetipſo non dixit* (Caiaphas) *ſed quum eſſet Pontifex maximus anni illius, prophetavit fore, ut Ieſus pro gente moreretur: Nec pro gente ſolum, ſed ut etiam filios Dei diſperſos cogeret in unum.* Manifeſtum enim eſt verba iſta reſpicere ad verba Caiaphæ,quibus dixerat conducere Judæis, ut unus homo moriatur pro populo ὑπὲρ τοῦ λαοῦ; quem populum deinde Euangeliſta appellat τὸ ἔθνος, & tota gens non pereat, καὶ ὅλον τὸ ἔθνος, quam gentem deinde appellat τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, ſive eo ſignificentur Judæi in varias oras diſperſi,ad quos poſt mortẽ Chriſti, Euangelium regni promiſcuè propagatum eſt; Sive ſignificentur Gentiles, quos omnes antea ex numero filiorum regni, id eſt, populi Dei jure ac cognominatione ſegregatos, Deus per & poſt mortem Chriſti pro filiis ſuis,id eſt,pro populo ſuo,non minus quam Judæos,cenſiturus erat: Sive intelligantur pij & probi, tam inter Judæos diſperſos, quam gentes longè lateq; diffuſas, quibus ſolis mors Chriſti annuntiata, profutura erat: Huiuſmodi enim,*Ovium* nomine, & eorum *qui ex Deo ſunt, qui bona faciunt, qui ad vitam æternam* τεταγμένοι *ſunt*, deſignari ſuo loco probabimus. Quicquid ſit,manifeſtum eſt,*filios Dei* diſperſos ibi contradiſtingui a gente iſta tota, id eſt, a toto populo Judaco, & dici Chriſtum non minus pro tota iſta gente moriturum, quam eo fine, ut filios Dei diſperſos cogeret in unum. Pro gente a. ſignificare iſthic pro electis ex gente iſta, non a. pro cæteris, quos antea à Deo reprobatos volunt,qua vel ſpecie admitti poteſt?

EXAMEN CENSURÆ IN CAPUT IX.

De Cognitione voluntatis divinæ in Fœdere Novo pateſactæ.

IN hac Cenſurâ, nihil ſingulare occurrit accuratâ animadverſione dignum. Pleraq; omnia ſunt impertinentia, & ſuis ſingula propriis locis, videlicet Capp. xvij. & xviij. examinanda venient: Nos ſtrictim, & levi brachio, quæ hic cenſentur, percurremus.

Sectione I. carpit Cenſor, *quod in Declaratione non ſufficienter declaretur primum illud caput divinæ Voluntatis, per ea quæ Deus a parte*

 ſua per

ſua illud per Ieſum Chriſtum Filium ſuum in nobis aut circa nos facere decrevit, ut ſalutis æternæ per ipſum oblatæ participes efficiamur: Omittit enim, inquit, *talis declaratio, non ſolum decretum de Chriſto mittendo & capite omnium eligendorum conſtituendo, quod certè decretum in Evangelio etiam nobis declaratur, ſed etiam decretum de ſalute æternâ, in intentione divinâ & ſuo tempore offerendâ:* Ineptè. Verba declarationis videantur, & res patebit: Sic enim habet declaratio. *Porro, Voluntas Dei fœdere gratuito comprehenſa, quam nobis in Evangelio ſuo ſummus propheta noſter, unigenitus Dei Filius clare ac plene revelavit, duo præcipua capita complectitur.* Chriſtus itaq; non mittendus, ſed jam miſſus hic præſupponitur: Decretum ergo de mittendo Chriſtum, & de ſalute per Chriſtum comparandâ & comparatâ, præſupponi etiam, neceſſe eſt. Et quî poſſet aliter? De eo, capite precedente octavo toto actum fuerat: Hoc itaq; capite, ut idem ageretur, inepte petitur. Res ipſa loquitur. Ordinis ratio poſtulabat, ut hic non ageretur de ſalute per Chriſtum partâ, de qua jam actum fuerat, ſed de modo quo Deus homines peccatores, partæ per Chriſtum ſalutis participes facere voluit, juxta Fœderis Novi formulam. Primum enim decretum eſt, de redimendo & reconciliando mundo per Chriſtum: Deinde ſequitur decretum prædeſtinationis de quo hic agitur.

Inepta Cenſura & quam ipſa declarationis verba manifeſte redarguunt.

Alterum quod hac ſectione carpit, eſt, quod, cum Remonſtrantes dicunt, *Fœdus Novum comprehendere ea, quæ a nobis mediante ſua gratia Deus omnino fieri vult, ſi ſalutem æternam reipſâ conſequi velimus; non videantur diſtinguere inter credere & facere.* De hoc jam ante aliquoties actum eſt, & agetur pleniſſime in capp. de fide & juſtificatione per fidem: Videtur itaq;, hic tantum ſolvitur per non videtur.

Accedit inquit, *quod non tantum Fœdere illo in Chriſto, proponuntur conditionaliter ea, quæ Deus a nobis mediante ſua gratia fieri vult, ſi nempe velimus,* &: *Sed cum expreſſa conditionis exhibitione & præſtatione, à Deo ipſo in nobis & per nos efficaciter perficiendæ, non a noſtro ipſorum arbitrio ſuſpendendæ:* Hoc falſum eſt, uti ſuo loco demonſtrabitur, ſi per verba exhibere, præſtare, & efficaciter in nobis & per nos efficere conditionem Fœdere præſcriptam, intelligatur, ut intelligi a Cenſore certum eſt, modus ille exhibendi, præſtandi & efficaciter perficiendi qualem Cenſores ſtatuunt, id eſt, modus qui irreſiſtibilis, vel potius inevitabilis eſt. Præſcriptio conditionis & modus talis, quo conditio ipſa efficitur in iis, quibus præſcribitur, ſunt

Oſtenditur falſum eſſe quod Cenſor aſſerit, in Fœdere N. non tantum præſcribi conditionem ſed etiam irreſiſtibi-

ſunt incompatibilia. Conditio non eſt conditio, quæ ab eo, qui eam præſcribit, in eo, cui præſcribitur, efficitur. Merus effectus præſcribentis non poteſt eſſe conditio præſcripta, nedū præſtita. Qui conditionem præſcribit alteri, is vult ut conditio ab altero præſtetur. Si in eo efficitur, conditio eſſe deſinit: & qui eam ipſe efficit, is eo ipſo conditionem amplius eſſe non vult, quia eam fieri non vult ab illo, ſed in illo vult efficere. Ratio recta hoc dictat. Nec contrarium evincitur ex locis Jerem. xxxj. vſ. 31. Heb. viij. vſ. 10. & ſeqq. uti in examine locorum illorum fuſe demonſtrarunt Remonſtrantes, in Actis & Scriptis ſuis Synodalibus, & nos ſuo loco etiam clariſſime demonſtrabimus. *Atqui*, inquit Cenſor, *manifeſte loquuntur loca de Fœdere, quod Fœderati non faciunt irritum, & quod a primo illo differt, quia ipſi non perſtiterunt in illo.* Rectè. Sed phraſibus iſtis ſignificari, ſimpliciter fieri non poſſe, aut ſimpliciter non futurum, ut qui ad Fœdus illud pertinent, Fœdus illud irritum faciant, hoc verò eſt quod quæritur. Contrarium, (ut jam alia non allegem, quia ſuo loco hac de re plenè agetur) ex variis teſtimoniis luce clarius liquet, ubi multi *conſilium Dei irritum feciſſe, Deum repuliſſe, ſeipſos indignos judicaſſe vita æterna, filium Dei ſibi iterum crucifigere, filium Dei conculcare, ſanguinem fœderis, quo fuerant ſanctificati, profanum ducere, Spiritum gratiæ contumelia afficere*, (id eſt, uti ex textu liquet, irritum poſſe facere Fœdus Novū: Opponitur enim, aut potius comparatur. Fœdus hoc, Fœderi veteri ſive legi Moſis, quam *qui irritam fecerit*, ἀθετήσας enim eſt in textu, *abſq; miſericordia ex duorum aut trium teſtimonio jubetur occidi*) aliaq; ejus generis plura tum poſſe facere, tum actu feciſſe leguntur. Et, ſi nihil aliud, certe ipſa fœderis formula, monere Cenſorem debuiſſet, ac niſi velit θέσιν ſuum διαφυλάττειν, movere eū potuiſſet, ut crederet verba præciſe accipienda & in ſenſum iſtum quem vult, trahenda non eſſe. Nam formula fœderis diſertè habet, *quod Deus poſt dies iſtos paciſci*, ſive *pangere Novum fœdus vellet*, & quidem idcircò, *quia populus non perſtiterat in fœdere Veteri, quod cum Patribus eorum pepigerat.* Quare, ſi per verba iſta; *Ego indam leges meas menti eorum*, & *cordi eorum inſcribam*, velit intelligi efficaciam, ſive irreſiſtibilem iſtam conditionis præſcriptæ in N. fœdere effectionem, ut ita dicam, tum neceſſe eſt, ut fateatur, ante illos dies effectionē illam locum non habuiſſe. Nam, ſi habuit locū ante dies illos, quid itaq; promittit Deus ſe poſt iſtos dies effecturū? An uberiorem gratiā? At ſic non promitteretur ipſa effectio conditionis, ſed effectionis (ut ita dicam) quantitas, quod contra textus verba

liter a Deo præſcribente effici.

Quid ſit apud Jeremiā cap. xxxj. vſ. 31. Fœdus Dei non facere irritum & in eo perſtare.

Lucæ vij. 30. Acto xiij. 46. Hebr. vj. 6. Hebr. x. 29.

Deum Leges ſuas indere menti & cordi inſcribere quid ſit.

verba eſt: Tum, gratia uberior nulla eſſe poteſt, quam qua efficaciter conditio ipſa pręſtanda efficitur: Efficacitas huiuſmodi gradum non habet; in indiviſibili conſiſtit; uti ex natura rei liquet. Quæro itaq;, Promiſſio hæc, ſi iſtud quod vult Cenſor continet, ad quos pertinet, aut in quibus ſortitur effectum? An in electis? Atqui illi jam ante dies illos non minus permanſerant in fædere Dei, quam qui poſt illos dies futuri erant. An in reprobis? Atqui ij nec in V. nec in Novo fædere perſtabunt, nec perſtare poſſunt. Aliud itaq; promittere Deum verbis iſtis concludere poterat & debebat Cenſor. Quid autem illud ſit, ſuo loco dicemus, & jam ſæpius à Remonſtrantibus dictum eſt.

Quo ſenſu Remonſtrantes decreta Dei de fidelibus eligendis & incredulis reprobandis, decreta ad ſalutem noſtram vocent.

Sectione II. taxat Cenſor, quod Remonſtrantes *decreta iſta duo de credentibus eligendis, & incredulis à ſalute reprobandis, decreta vocent, quæ ad ſalutem noſtram facta ſunt. Ergo*, inquit, *quoſdam decrevit Deus reprobare & damnare ad ſalutem aliorum; quod ſi ita eſt, non voluit ab æterno omnium ſalutem.* Mira ſubtilitas, dicam, an futilitas? Phraſis *ad ſalutem noſtram*, qua uſi ſunt Remonſtrantes, nihil aliud ſignificat, quam eo fine, ut Deus nos conſideratione duorum ejuſmodi decretorum, ad ſalutis noſtræ ſtudium potenter exſtimularet: Nam ſic demum ſtatuitur neceſſitas ſimul atq; utilitas officij ſive fidei & & obedientiæ noſtræ, ſi decreta iſta duo conjungantur. Utilitas, quia per fidē & obedientiam ad ſalutē & vitam æternam nos perventuros, ex primi decreti formula intelligitur. Neceſſitas, quia ſine ea nos ad ſalutem non perventuros, imò à ſalutè æterna reprobatum iri, ex ſecundi decreti formula cognoſcitur. Aliud nihil iſta phraſi ſignificatum voluiſſe Remonſtrantes, ex ſectione declarationis tertia in terminis liquet. Qui id culpat, næ ei ſana mens nō eſt.

Geminum huic eſt, quod ſubiicit; Remonſtrantes cum dicunt, *Deum decreviſſe ſolos credentes, & in fide atq; obedientia uſq; ad mortem perſeverantes, per Chriſtum ad ſalutem æternam elegere ſibi in Filios, & quæ ſequuntur; eo ipſo evertere dogma ſuum, quo ſtatuunt, juſtificatum excidere poſſe a juſtitia ſua & perire.* Hæc enim nil niſi mera λογομαχία eſt. Nam, cum de electione ad ſalutem & vitam loquuntur Remonſtrantes, non loquuntur niſi de electione ad vitam peremtoriâ,

Electio ad ſalutem peremtoria diſtinguenda eſt ab ea quæ non eſt peremtoria ſed intercisa.

quæ dicitur: hæc autem ſupponit fidem & perſeverantiam in fide ad finem uſq;, ac proinde adoptionem, juſtificationem, & obſignationem Spiritus S. durantem, ſive ad finem uſq; vitæ continuatam, aut ſaltem in fine ipſo permanentem, quæ Petro eſt *electio confirmata* 2. Pet. 1. 10. Huic Remonſtrantium ſententiæ, non repugnat illa, quâ

quia ſtatuunt fieri poſſe ut is, qui ſemel juſtificatus eſt, juſtitiâ tamen & ſalute ſua ante finem vitæ ſuæ, propriâ ſua culpâ, excidat. Juſtificatio enim iſta, & quæ eam conſequitur electio ad gloriam, non eſt peremtoria juſtificatio, quia non eſt continuata ſive firma, ſed interciſa juſtificatio, quæ coram Deo nulla fit, quia, uti diſertè Propheta Ezechiel habet cap. xviij. *Si juſtus a juſtitia ſua deficiat, &c omnium ejus juſtitiarum Deus non recordabitur amplius.* Neq; tamen idcirco juſtificatio iſta, non eſt vera juſtificatio. Veritas enim non proprie opponitur ei, quod non ſemper durat, ſed proprie opponitur ei, quod falſum eſt, ſive duret ſemper, ſive non duret. Sic peccator ante converſionem verè peccator eſt, & reus divinæ iræ, etiamſi converſus peccator eſſe deſinat, & divini favoris & gratiæ particeps fiat.

Vera juſtificatio eſſe poteſt etiamſi non ſit peremtoria.

Deinde, inquit, *ſecundum decretum de conferenda omnibus gratia efficaci, &c. malè ponitur ordine ſecundum, quia in primo decreto ſupponuntur aliqui actu jam credidiſſe, & uſq; ad finem vitæ perſeveraſſe in fide & obedientia, quod ſine decreto ad fidem vocandi & gratia donandi, fieri non potuit:* Perperam. Nam decretum prius nudè conceptum, non eſt decretum de perſonis certis, nominatim vitæ æternæ deſtinandis, ſed tantum decretum de conditione, qua Deus perſonas, id eſt, homines omnes ſaluti vult deſtinare, cui conſequenter includitur iſtarum perſonarum, quæ crediture ſunt, deſtinatio ad ſalutem, ex vi ſc; decreti iſtius generalis, ſolâ interveniente divina ſcientia. Hoc autem decretum exprimitur ordinarie hac phraſi, Volo credentes ſalvare, id eſt, non alia conditione homines ſaluti deſtinare, quam ſi credant, oppoſite ad operarios & alios, quoſcunque.

Poſt hæc dicit: *utrumq; illud decretum Dei tam de ſalvandis fidelibus, &c. quam de danda efficaci gratia omnibus vocatis, non poſſe, ex Remonſtrantium ſenſu, dici factum ad honorem Jeſu Chriſti, Filij ipſius dilecti: Utrumq; enim*, inquit, *potius ad honorem hominum, ſi ſint aliqui qui credunt & ſervantur, factum eſſe ex eorum placitis conſtat, quia poſt decretum de mittendo filio, & omnibus quæ ad ſalutem hominum acquirendam faciunt peragendis, fieri poteſt ut nullus ſit electus, nullus fidelis ad mortem uſq; perſeverans.* Mirabilis collectio, & digna Academicis Sophiſtis. Quaſi verò honoris, dignitatis, majeſtatis, gloriæ & excellentiæ I.C. Regiæ ratio à voluntate hominũ pendeat: Ne quidem in hominibus id verũ eſt: Honor Regis in eo ſitus eſt, quod juſta in ſubditos poteſtate ſit prædictus, & quod per ipſum non ſtet, quo minus ſubditi omnes benè habeant, ſive ſubditi pareant ei, ſive ſecus. Sub-

Majeſtatẽ Regiam non facit ſubditorũ voluntas, ſed juſta & legitima poteſtas.

ditorum voluntas, non facit regiam Majeſtem, ſed ſubditorum officium. Honor, gloria, majeſtas, & excellentia regia in poteſtate eſt, quà poteſtas juſta eſt, ſive ſubditi obediant, ſive obedire nolint. Alioquin Rex non eſſet Rex, niſi ex ſubditorum arbitrio, licet injuſtiſſimo. Quod ſi falſum eſt, uti ſine dubio falſiſſimum eſt, neceſſariò conſequitur, fieri poſſe, ut Rex perfectiſſimo honore, majeſtate, & gloria regia ſit præditus, etiamſi nullus ſubditorum ſit, qui ei parere, aut debitum Regi honorem deferre velit. Eadem ratio eſt in regia hac majeſtate, ſive honore Jeſu Chriſti, ad quem regia poteſtas ſalvandi & damnandi Chriſto à Patre data eſt: honor iſte regius Chriſto domino integer conſtaret, etiamſi nullus eſſet, qui ei parere vellet. Nec merito Chriſti glorioſo quicquã decederet, etiamſi nemo eſſet (quod tamen futurũ nunquã eſt) qui meriti ejus particeps eſſe cuperet. Obedientia aut inobedientia noſtra, nec augent, nec diminuunt honorem poteſtatis, aut meriti Chriſti ulla ex parte. Quare putidum eſt, quod ait Cenſor, *honorem hunc non futurum Chriſti honorem, ſed hominum, ſaltem hominum primo, præcipuè & immediatè, ſi ſtatuatur fieri poſſe, ut nullus Chriſtum apprehendat; imò fieri poſſe ut ſanguinem & meritum ejus omnes conculcent pedibus*, &c. Hoc enim etiamſi fieret non tamen idcircò iſti Chriſtum privarent honore ſuo nedum omni honore, ut Cenſor ait: Sed tantum ipſi ſeipſos privarent honore beneficiorum J. Chriſti, ſive fructu meriti J. Chriſti, ſalvo manente ſuo honore Jeſu Chriſto, qui non definitur voluntate noſtra, ſed poteſtate ſuprema ac juſta, quam ipſi conceſſit Pater. Et honoris ſive poteſtatis illius ſignum manifeſtum in eo pateret, quod rebelles iſtos omnes, pro poteſtate ſua ſuprema, malè perderet, meritoq; ſupplicio afficeret. Et ſane, totus Chriſti honor in eo ſitus eſt, quod ſalvare poſſit ac velit omnes ſibi obtemperantes, perdere verò ac damnare omnes immorigeros ac parere nolentes: uſus huius poteſtatis Chriſto honori eſt, in quamcunq; partem vergat: Fructus & damnum ad nos pertinent. Nec Chriſto honor detrahitur etiamſi nemo ei pareat. Nec homini honor additur, ſi Chriſto pareat.

Eſt præterea, inquit, *oppoſitum in oppoſito, cum dicunt Deum efficacem gratiam conferre omnibus vocatis, qua reipſa credant & obediant, &c. niſi nova contumacia & rebellione gratiam Dei oblatam reiiciant: Non enim eſt efficax gratia, niſi quæ contumaciam veterem tollit & novam prævertit.* Hęc cenſura eſt vocis non rei. Efficax gratia Remonſtrantibus eſt, quæ non tantum prævenit voluntatem, & potentiam volendi

lendi confert vocatis, ſed quæ comitatur & adjuvat voluntatem hominis, ſic, ut voluntas, quando actu vult, id eſt, credit & obedit Deo mandanti, iſti ipſi gratiæ tanquam motrici cauſſæ principali tribuere debeat quod velit, id eſt, quod credat & quod obediat, etiamſi motioni ejus reluctari & rebellare ſuopte proprio motu potuerit: Efficaciæ enim ſive efficientiæ denominatio, ſumenda eſt à cauſſa prima & principali: quod adeò verum eſt, ut videamus in Scripturis paſſim, peccata quæ homines liberrima voluntate faciunt, ſive quæ poterant non facere, diaboli ipſius opera appellari, & qui ea committunt ex diabolo natos & filios diaboli vocari, Joan. viij.44. 1. Joa. iij. 8. &c. Et receptus tritúſq; in omnium pęnè mortalium ore ſermo, adeò luculenter probat, denominationes huiuſmodi tribui iis, qui aliis conſilia tantum dant aut ſuadent aliquid, quamquam hi conſilia iſta aſpernari poſſunt, ut impræſentiarum probatione alia nulla opus ſit. Efficax itaq; gratia Remonſtrantibus hîc eſt, quæ non ſolum apta nata eſt rebellionem tollere, quamquam rebellio ei opponi poſſit, ſed cui ipſe eventus ſublatæ rebellionis adſcribi primariò debet, etiāſi fieri potuerit ut rebellio non tolleretur.

Quid Remonſtrantibus ſit efficax gratia.

Efficaciæ denominatio à cauſſa prima & principali deſumenda eſt.

Sectione III. conqueritur Cenſor, quod Remonſtrantes *cum decretum primum, decretum Prædeſtinationis ad ſalutem &c.* eſſe dicunt, *ambiguitatibus ſuis & æquivocationibus omnia perturbent: Sic enim loquuntur de decreto iſto, quo dicunt Deum decreviſſe ſalvare credentes, ac ſi tales quidam reipſa eſſent ante decretum, & tamen idem iſtud decretum tale decretum hic eſſe dicunt, quo poſito ſtare poteſt, nullos eſſe ad ſalutem prædeſtinatos.* Coccyſmus hic eſt: Decretum primum vocant Remonſtrantes decretum Prædeſtinationis ad ſalutem, quia eo decernitur qua ratione & conditione Deus peccatores ſaluti deſtinet. Enunciatur autem hoc decretum Dei hac formula; Deus decrevit ſalvare credentes, non quaſi credentes quidam reipſa jam ſint, qui obiiciantur Deo ſalvare volenti, ſive prædeſtinanti; Nihil minus; ſed, ut quid in iis, circa quos Deus prędeſtinans verſatur, requiratur, iſta enunciatione clare ſignificetur: Tantundem enim valet atq; ſi diceres, Deus decrevit homines ſalvare ſub conditione fidei, non operum aut aliâ ullâ via: Huiuſmodi decreto poſito, ſtare poſſe, nullos eſſe ad ſalutem prædeſtinatos, natura ipſa rei loquitur.. Cur autum decretum hoc non poſſit vocari prædeſtinatio ad ſalutem, non video. Prædeſtinatio enim non neceſſariò eſt prædeſtinatio certarum perſonarum ad ſalutem, quæ nominatim fiat. Tum, etiamſi huiuſmodi prædeſtinatio non ſit prædeſtinatio certarum perſona-

Quid Remonſtrantes intelligant per decretum quo Deus conſtituit ſalvare credentes.

rum, eſt tamen omnium hominum prædeſtinatio, ſi modo credant, & in virtute prædeſtinatio certarum perſonarum quæ & quando credunt. Ex vi enim prædeſtinationis ejuſmodi generalis, prædeſtinati ab æterno cenſeri poſſunt, quicunq; in tempore credunt. Sed hæc lis de voce tantum eſt & Logica ſive Grammatica potius quam Theologica. *Fatetur tandem* ipſe Cenſor, *decretum huiuſmodi quale Remonſtrantes vocant decretum Prædeſtinationis ad ſalutem, per Euangelium nobis proponi & in ſe veriſſimum* eſſe. Hoc ſatis eſt. Sed *negant*, inquit, *ullum eſſe aliud decretum Prædeſtinationis ad ſalutem & gloriam, & volunt hoc eſſe ſolum & totum decretum Prædeſtinationis ad vitam*. Ergo, concludo ego, decretum iſtud etiam eſſe & vocari recte, ſaltem ex parte, decretum Prædeſtinationis ad ſalutem: unde deinde porrò infero: Si aliud inſuper decretum prædeſtinationis eſt, quo perſonæ, qua tales, prædeſtinatæ ſunt ad ſalutem, tum decretum iſtud conditionale funditus everti, ſive dicatur præcedere, ſive ſubſequi. Conditio omnis ſtultè & ridiculè proponitur iis, qui nominatim ac præciſe jam ante deſtinati ſunt ſaluti, aut ſic poſt ſunt deſtinandi. Quocirca ratio, qua Cenſor utitur, ut probet decretum Prædeſtinationis Remonſtrantium non eſſe totum Prædeſtinationis decretum, *quia nullos homines deſignat, qui certò ſalvandi ſunt, ſed tantum eſt de mediis & modis, quibus Deus homines vult ad ſalutē perducere*, ratio, inquam hæc, contra ipſum militat. Idcircò enim, quia pro certo & pro veriſſimo habet cum Remonſtrantibus, quod decretum iſtud conditionale de mediis & modis homines ad ſalutem perducendi, quod Remonſtrantes Prædeſtinationis decretum vocant, in Euangelio propoſitum ſit, uti jam ante confeſſus eſt, fateri neceſſariò debet, decretum iſtud abſolutū, quo nominatim & præciſè, ſive inevitabiliter, aut de facto, ut vocant, certas perſonas ſaluti à Deo deſtinatas eſſe vult ſive præordinetur iſti Remonſtrantium decreto, ſive ſubordinetur, locum habere non poſſe. Alterum enim per alterum manifeſtè deſtruitur. Conditionale decretum & abſolutum circa unam eandemq; perſonam ſimul ſtare non poſſunt. Etſi verò decretum iſtud Remonſtrantium de facto nullas certas perſonas prædeſtinet, ſegreget, vel libro vitæ inſeribat (hoc enim fieri non poteſt niſi intercedat divina ſcientia) tamen decreti ipſius natura talis eſt, ut ex vi ejus, quia generale eſt, inſcripti & prædeſtinati cenſeri debeant, quotquot in tempore conditionem præſtant, adeò ut, etiamſi nulla intercederet divina præſcientia, rectè & jure dici poſſet, ab æterno prędeſtinatos eſſe in vi generalis iſtius decreti divini,

Decretū Prædeſtinationis, de ſalvandis credentibus non poteſt cōſiſtere cum decreto abſoluto hunc aut illum nominatim ſalvandi, ſive præcedat ſive ſubſequatur.

divini, quo Deus credentes ſalvare conſtituit, quotquot in tempore credunt. Interim, quando Remonſtrantes decretũ Prædeſtinationis ad ſalutẽ quo Deus ſalvare ſtatuit credentes, decretũ Prędeſtinationis totum ac ſolum vocant, non id volunt, quaſi decretum, quo Deus præſcit eos qui credunt & præſcitos eos nominatim deſtinat ſaluti, eo tum non pertineat; Abſit: Conjunctim tum iſta decreta ſumunt pro uno: Sed tantum id volunt, præter hoc decretum non eſſe aliud abſolutum aliquod; ac proinde conditionale decretum, quod hoc Syllogiſmo toto comprehenditur: Deus decrevit credentes ſalvare; Petrus, Paulus, Johannes credunt: Ergo: eſſe ſolum ac totum Prædeſtinationis decretum ad ſalutem.

Atqui, inquit Cenſor, *Prædeſtinationis decretum habet certas quaſdam perſonas deſtinatas, Deo notas, & ab aliis ipſo prædeſtinationis decreto ſegregatas*. Hoc verò eſt quod Remonſtrantes paſſim negant, ſi per perſonas certas intelligantur perſonæ nudæ, & quæ nominatim, ut ita dicam, deſignatæ ac deſtinatæ ſint: Et per Prædeſtinationis decretum intelligatur peremtorium decretum Prædeſtinationis ad gloriam. Decreti enim Prædeſtinationis ad gratiã, quod etiam decretum Prædeſtinationis ad gloriam aliquo modo eſt, alia ratio eſt: Nec quæ à Cenſore citantur loca, in contrarium faciunt, Math. xx. 26. ubi *multi vocati, pauci electi* dicuntur, de electione non agitur. Vox enim ἐκλεκτος nomen eſt, non participium: & ſi omninò de electione ageretur, voxq; ἐκλεκτος idem eſſet quod participium ἐκλελεγμένος, tamen de electione iſta, quæ Cenſori probanda eſt, idcirco non ageretur; imò ex textu manifeſtum eſt, tum de electione iſtâ verba interpretanda fore, quæ verſatur non circa perſonas nudas, ſed circa perſonas officium facientes, qua tales. Electi enim hi pauci, in protaſi dicuntur eſſe iſti ultimi, qui hora undecima vocati fuerant in vineam, & per illud tempus quo potuerant, gnaviter in vinea laboraverant, quibus paterfamilias ſpeciali quadam dignatione (quæ electio merito vocatur) parem retribuerat cum cęteris mercedem. Locus Rom. xj. verſ. 5. *Reſervatio ſecundum electionem facta eſt*, agit manifeſte de electione fidelium Judęorum quos Deus eo ipſo, quia eos caros ſibi habebat, reſervare ex cõmuni populi Judaici perditione, uti quidã interpretãtur, vel, uti alij, ab æterna perditione, immunes præſtare & ſibi ſervare volebat. Evincitur hic ſenſus manifeſte ex textu: Redditio enim eſt ejus, quod ante factum fuiſſe in exemplo Eliæ indicatum fuerat, uti patet ex particula ſimilitudinis ὥσπερ. At ibi reſervatio facta fuerat eorum, qui non flexerant genua ſua

[Margin: Oſtendimus locum Math. xx. 26. de Electione quali Cenſor urget, non agere.]

[Margin: Similiter nec locum ad Romanos xj. 5.]

ſua coram Baal: Ita etiam hoc tempore, inquit Apoſtolus, facta eſt reſervatio, fidelium quia eos gratioſe elegit in populū ſuum, & populi ſui titulum retinere vult, etiamſi cæteri omnes deleantur & extinguantur. Locus qui ex II. Timoth. ij. 19. deſumitur, *Novit Dominus qui ſint ſui*; nihil habet quod vel in ſpeciem probet id, quod probandum eſt. Contrarium potius ex eo evincitur, uti etiam ex locis ſequentibus Luc. x. 20. & Joan. x. 3. Certum enim eſt, de Notitia iſtic agi approbativa, qua Dominus ita novit ſuos, ut eos aliquando ex morte in vitam ſuſcitaturus ſit, ut ſenſus ſit, hoc fundamentum Dei ſolidum, ſtat (quaſi dicat immotum) ſc; Reſurrectionem aliquando certo futuram, & ſigillum hoc ei appenſum ſemper ante oculos noſtros verſari debet, Dominus non relinquet ſuos (qui videlicet ipſum diligunt & in fide ejus moriuntur) in morte, ſed caros eos habet atq; intimè eos diligit, quod dici nullo modo poſſet, ſi eos poſt mortem ipſorum in immortalem vitam non eſſet ſuſcitaturus. Per *ſuos* itaq;, hic intelliguntur pij, fideles, ſancti, in fide & ſanctimonia morientes, niſi forte quis hic intelligi velit, fideles & conſtantes Dei miniſtros, oppoſite ad Hymenæum & Philetum, de quo contendere nolo. Ut ut enim ſit, ſemper manebit eadē, quæ jam allata eſt ſolutio; Non agi hic de perſonis nudis, ſed de perſonis qualitate aliqua bona præditis, &, ut ſic, divinæ vel notitiæ vel prædeſtinationi objectis. Argumentum verò quod deſumit ex fundamento iſto, quod *Chriſtus Filius Dei prædeſtinatus & conſtitutus eſt ab æterno Rex & caput electorum, quod fieri non potuit*, inquit, *ſi totum Prædeſtinationis decretum tale ſit, quo nulla infallibiliter aſſignentur Chriſto membra*, nullius prorſus eſt momenti. Nam cum Chriſtus prædeſtinatus ſive conſtitutus & datus à Deo dicitur in Regem & caput electorum, eo non ſignificatur, Chriſtum ſic prædeſtinatum & conſtitutum fuiſſe Regem & caput, quia vel jam ante aliqui electi erant à Deo ut membra Chriſti fierent, vel quod aliquos ſubditos & membra Chriſti fieri neceſſarium eſſet, ne Chriſtus non eſſet Rex aut caput: Nihil minus: Sed eo tantum ſignificatur, Chriſtum à Deo conſtitutum & deſtinatum fuiſſe, ut Rex & Princeps eſſet eorum omniū, quicunq; libera voluntate ſe illi ſubmiſſuri erant, id eſt, Euang. ejus, quo ſubditos ſibi facere cōſtituerat parituri, uti diſertè videre eſt *Heb. v. 9. Et conſecratus, factus eſt autor ſalutis omnibus obtemperantibus ipſi*, & non obſcurè confirmatur ex eo, quod Chriſtus Luc. xix. 14. & 27. innuit, ſe Regem deſignatum fuiſſe etiam *eorum*, qui ipſum repudiarunt, & *ſuper ſe regnare noluerunt*, Adde, niſi

Nec locum ij. ad Timoth. ij. 19.

Quo ſenſu Chriſtus dicatur prædeſtinatus & conſtitutus Rex & caput electorum.

ita

ita eſſet, nec ſubditi Chriſto veri, id eſt verè Chriſto obedientes eſſent, nec cæteri Chriſto ſubditi eſſe tenerentur, quia deſignatus non eſſet in Regem eorum, nec vocari, moneri aut exſtimilari jure poſſent, ut ſubditi Chriſto fierent, nec, ſi omninò fierent ſubditi, veri ſubditi eſſent, quippe qui Chriſto ſubjecti eſſent, non voluntate ſua, ſed neceſſitate, ſicq; Chriſtus verus & ſpiritualis voluntarij populi Rex non eſſet. Si Chriſtus non niſi voluntarij & liberi populi Rex eſt, utiq; Rex eſſe poteſt & Regiam majeſtatem habet, ſive populus ei pareat ſive non pareat. Prædeſtinatus itaq; in Regem & caput, Rex & caput manet, etiamſi nec ſubditos nec membra habeat quæ ei obedire velint. Iſtos enim, ut rebelles, qui ſe ſubiicere regno & voluntati ejus non voluerunt, cũ ex officio tamen id facere tenerentur, judicabit & puniet, quod Regiæ poteſtatis in eos ſignum eſt. Atqui, inquit Cenſor, Chriſtus ipſe Joh.vj. 39. agnoſcit tales ſubditos, & talia membra ſe accepiſſe à Patre: *Hæc eſt voluntas ejus, qui miſit me Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, ſed ſuſcitem illud ultimo die.* Imò verò inquam, iſto in loco non agitur niſi de ſubditis fidelibus Chriſti, Euangelio fidem habentibus & libera voluntate ei obtemperantibus, deq; datione Patris, qua tales Chriſto dat ſervandos, ſive ſuſcitandos ex morte in vitam æternam, non autem de datione quà dat eos Chriſto, ut fiant membra & ſubditi ejus. Similiter ſe res habet in loco Joa.x. vſ.29. *Pater meus, qui eas dedit mihi major omnibus eſt: neq; quiſquam poteſt eas rapere ex manu Patris mei.* Manifeſtum enim eſt, hic etiam agi de datione Patris, qua Chriſto oves ſuas fideles, & vocem ejus audientes, dat cuſtodiendas à morte, & à vi ac violentia ejus, qui mortis habet imperium, non autem de datione, qua Chriſto oves dat, ut fiant Chriſti membra, nedum de datione qua Chriſto dari dicuntur à quibuſdam, cuſtodiendi & conſervandi, ut nunquam à fide & obedientia mandatorum ejus poſſint deficere. Quod ſi quis tamen hæc loca etiam de datione illa Patris accipi velit, qua Pater aliquando dicitur probos & Dei timentes filio ſuo Chriſto dare inſtituendos & per Euangeliũ ac Spiritum ſuum ſalutaris veritatis cognitione imbuendos, non reclamabo admodum: Datio enim hæc præſupponit etiam non perſonas nudas, ſed probitate & Dei timore præditas, & ſic idoneas magis ad Euangelicam veritatem diſcendum & percipiendum, quod ſatis eſt ad oſtendendũ, loca hæc Cenſori non ſervire, ad probandum id quod probari oportuit. Sed quia diſputationem huius rei pleniorem Cenſor reiicit in caput xviij. ad xx. uſq;

Senſus loci Joannis cap. vj. 39.

Et loci Joannis x. 29.

xx. uſq; incluſivè, nos etiam hic ſuperſedebimus. Quod interim cõqueritur, *Remonſtrantes, in declaratione ſua parum fideliter ſententiam ipſorum propoſuiſſe, nec ſecutos verba Synodi Dordracenæ, quam in margine citant*, nimis manifeſta calumnia eſt. Notior eſt ſententia eorum quàm ut eam quis malâ fide proponere audeat. Fabri ſutoreſq; id animadverterent. Et adeò fæda eſt, ſi modò nudè proponatur, ut ab ea toto animo abhorreat, quiſquis eam nudè proponi tantum aut videt aut audit. Quæſitis verbis aut phraſibus opus non eſt, ut horrida videatur. Sed verba Cenſor eadem vult, quibus *Synodus Dordracena* uſa eſt, nempe picta, quibus horrida ſententia veluti ſpecioſa veſte induta fuit, ne fæditas ejus pateret. Iſtas Synodi Dordracenæ artes norant & jam detexerant Remonſtrantes. Sciebant eam verbis ejuſmodi uſam, quæ vel cothurno ſimila ſunt, vel adeò affabrè elaborata, ut ſententia ipſa, quæ iis continetur, vix animadvertatur: vel adeò molliter ſonant, ut cum ſenſu iſto duro atq; horrido, qui ſubeſt, vix commune aliquid habere videantur. Iſtâ arte impoſitum fuit populo, & horrida ſententia obtruſa incautioribus, uti venena ſub auro ſolent. Hinc ſuis verbis ſententiam Synodi exprimere voluerunt, certi, ſe nihil niſi ipſiſſimam ejus ſententiam expreſſuros.

Diluitur Cenſoris calumnia, quod Remonſtrantes parum fideliter ſententiam eorum propoſuerint.

Poſt hæc negat Cenſor, *tale decretum Prædeſtinationis qualè ab ipſis dogmàtice ſtatuitur, incommodis iſtis laborare, quæ adſignat declaratio: Per calumniam ea ab adverſariis adfingi ſuis dicit.* Satis confidenter & pro more ſuo: Nos paucis videamus, quomodo iſtis ſe ſuoſq; expediat, & calumniam eſſe oſtendat. *Manet enim* inquit, *Neceſſitas & conditio fidei & obedientiæ tanquam medij ſive modi, quo omnes electi ad vitam perducuntur*: Verba hæc ſunt: Decretum abſolutum non poteſt conditionale decretum, ut medium ſive modum habere ſibi ſubordinatum. Deſtinatio irrevocabilis ad vitam, & promiſſio vitæ ſub conditione, non niſi ſtultè conjunguntur: Qui eligit irrevocabiliter & nominatim aliquem ad vitam, ejuſq; rei certiorem facit eum quem eligit; is ridiculũ ſe facit, ſi eundẽ non niſi ſub certa conditione ſalvare, aut ad vitam perducere velit, & ſe ſic eum perducere velle declaret. Quiſquis etiam credit ſe irrevocabiliter & nominatim ſaluti deſtinatum eſſe, is, ſi ſapit, non niſi dicis cauſſa conditionem ſibi præſcribi, & ſub conditione vitam ſibi promitti intelligit. Si dicas rem hanc ita ſe habituram eſſe, niſi Deus conditionem ipſe efficeret in iis, à quibus eam exigit, tantò magis ridendum te propinas, & ſententiam te ridiculam habere oſtendis. Conditionẽ enim quis

Diluitur prima Cenſoris exceptio, quod, poſito abſoluto decreto, nihilominus maneat neceſſitas & conditio Fidei & obedientiæ, tanquam medij & modi, quo electi ad vitam perducuntur.

quis ſapienter aut ſeriò præſcribet alteri, ſub promiſſo præmij, & pœnæ graviſſimæ comminatione, qui eam in eo, cui præſcribit, efficere vult? Hæc actio ludicra tota & vix ſcęna digna eſt: Pergamus. *Manet rectus ordo*, inquit, *quo Deus ex intentione ſuos ſalvandi, modum executionis recto & ſapienti ordine præordinavit*. Verba hæc iterum ſunt & mera principij petitio. Rectus ordo, & qui ſapientē ſeriumq; legiſlatorē decet, pervertitur, quando abſolutæ intētoni ſubjungitur intentio cum conditione: Nullus ſapiens iſtum ordinem aut inibit aut rectum putabit. Legiſlator ſerius, totam ſuā Legiſlationem ludibrio exponit, cùm conditionem præſcribit iis, quos irrevocabiliter præmio afficere, & in quibus, quam præſcribit conditionem, ipſe efficere vult, ſeq; efficere velle non tantum ſignificat iis, quibus eam conditionem præſcribit, ſed ab iis firmiter etiam id credi vult: Quot verba tot pænè inſipientiæ ſunt ſigna.

Diluitur ſecunda exceptio de recto & ſapienti ordine quem manere Cenſor ait, poſito etiam tali abſoluto decreto.

Manet, inquit, *Chriſti meritum, ſine quo nemini ſalus confertur, nec alicui etiam decreta eſt ab æterno, ut abſq; merito Chriſti, ejus fieret particeps*. Atqui eo ipſo tollitur meritum Chriſti, quod ſine eo nemini dicatur ſalus conferri, nec alicui ſic decreta eſſe, ut ejus abſq; merito Chriſti fiat particeps: Sic enim meritum Chriſti non eſt niſi meritum ſalutis, cujus participes aliquando fient fideles. At meritū Chriſti, non eſt ſalutis tantum illius meritū, ſed meritū gratiæ ſive reconciliationis, proinde quod immediate circa voluntatem Patris verſatur: Chriſtus enim merito ſuo effecit, ut Pater homini reconciliatus fuerit & cum eo in gratiam redierit, adeoq; redire voluerit: Huius meriti vis atq; efficacia tollitur funditus, per decretum iſtud præcedens, quo Deus antea dicitur peremtoriè ad vitam elegiſſe & paterno amore dilexiſſe eos, ad quos meritum iſtud pertinere dicitur. Si enim hæc electio, hic amor, jam ante in voluntate Patris erat, quomodo Chriſtus eos Patri ſuo reconciliavit, quomodo fecit ut Pater ſuus eos amare voluerit aut ut cum ills in gratiam redierit? Id ſanè concipi non poteſt: Poſt decretum iſtud, fieri poſſe ut Chriſtus ſalutem & vitam cōferat electis iſtis non eſt ἀκατάληπτον, & hoc eſt quod Cenſor hic veluti Coccyſmum occinit nobis, ſed hoc ipſum eſt meriti Chriſti proprietatem & vim omnem e medio tollere:

Diluitur tertia exceptio, quod per decretum iſtud non evertatur meritum Chriſti.

Ex eodem decreto miniſterij efficacia, inquit, *promanat*. Inepte: Miniſterium enim fit per verbum Euangelij: Verbum autem Euangelij, habet promiſſa, minas, orationes, obſecrationes, obteſtationes, querelas, accuſationes, increpationes, &c. quas ſubordinare aut coordinare velle decreto ejuſmodi præciſo ſalvandi, tantundem eſt atq;.

Diluitur quarta exceptio, quod ex decreto iſto abſoluto Miniſterij efficacia promanet.

 Si quiſ-

Si quiſquam jungat vulpes & mulgeat hircum.

Diluitur ultima exceptio, Quod a decreto iſto Religionis veræ tota vis pendeat.

Deniq́; Religionis veræ tota vis pendet a decreto iſto, inquit, *in iis qui norunt, ſe ſalutis ſuæ proram & puppim in ſolo Deo habere, qui ejuſdem ſit author, promotor, & confirmator*: At cum Religio aliud nihil ſit, quam officium hominis, quo obligatur ad parendum divinæ voluntati lege vel Euangelio enunciatæ, & promiſſis ac minis ſancitæ, Religionis vis per decretum iſt id tollatur neceſſe eſt. Decreti enim iſtius natura poſtulat, ut Deus in iis quos decreto iſto irrevocabiliter vitæ deſtinavit, omnia ipſe efficiat quæ ineſſe iis debent, ut ad ſalutem perveniant: At ſic perimitur planè totũ hominis officium. Ut enim is, qui ex vi decreti iſtius omnia ipſe efficere tum debet, tum vult, præſcribat homini officium lege aliqua ſancitâ comminatione, ridiculum eſt, Nec ſapienter nec ſeriò id unquam faciet; Ut verò is, in quo Deus ſolus omnia iſta efficit, dicatur officium ſuum facere, & præmio dignus eſſe, multo magis ridiculum videri debet. Religio taq; tota, tum Dei præſcribentis, tum noſtri ratione, planè evertitur per decretum iſtud. Retorſio, quam Cenſor facit qua Remonſtrantium doctrinâ Religionem omnem tolli aſſerit, indigna eſt examine; ut enim jam non executiam frivolam iſtam rationem, quod ſibi Remonſtrantes divinos honores arrogent, notetur tantum quod pro ratione adjungit: *Statuunt*, inquit, *hominum eſſe, Dei electionem firmam vel irritam facere*. Sunt enim hæc ipſiſſima Scripturæ verba, per quæ Cenſor Religionem ipſam totam deſtrui vult. Sic enim Petrus diſerte ait ij. Pet. j. 10. *Studete fratres vocationem & electionem veſtram firmam facere, βεβαίαν ποιεῖσθαι: Hac enim ſi feceritis, nunquam impingetis*: Poſſunt itaq; homines electionem ſuam firmam facere II. ad Corinth. vj. 1. dicit Apoſtolus: *Hortamur vos, ne fruſtra gratiam Dei receperitis* Poſſunt itaq; homines electionem ſuam irritam ſive fruſtraneam reddere, Luc. vij. 30. diſertè dicuntur Phariſæi *irritũ feciſſe conſilium Dei contra ſeipſos*. Poſſunt itaq; homines conſilium Dei irritum reddere. Quis majorem cæcitatem & αὐθάδειαν quæ cæcitatẽ fere comitatur ab homine expectet, quam quod Religionem totam everti dicere audeat, per id, quod Scriptura ipſa ita ſe habere in terminis affirmat? Impudens os & ſupercilium, quod contra ipſum Dei verbum ſe elevat, & Religionis fontem irreligioſitatis condemnat. Quo non abit Academicus tumor & Sophiſtarum typhus?

Cenſoris audacia quod per ea verba Declarationis, quæ ipſiſſima Scripturæ verba ſunt, Religionem totam a Remonſtrantibus deſtrui aſſerat.

Sectione IV. non tam continetur Cenſura, quàm quæſtio, eaq; valdè impertinens dicam, an inſcita? *Ponunt*, inquit, *Remonſtrantes*

praviam

præviam ordinationem fidelium & obedientium ad ſalutem, deinde ordinationem vocationis ad fidem, & electionis ad gratiam; Sic faciendo, ponunt decretum primum de fine, ſecundum de mediis. &c. Si vero inde non ſequatur Deum decreviſſe glorificare perſeverantes in fide abſolute, priuſquam aliquos eligeret ad fidei gratiam, cur adeo importune repetunt, inde ſequi, Deum velle aliquos glorificare ſine ſatisfactione Chriſti & ſine fide & obedientia, quia dicimus Deum propoſuiſſe ſibi ab æterno, & apud ſe intendiſſe, quoſdam peccatores ſalvare, priuſquam, ordine noſtro conſultandi, eoſdem tanquam reipſa credentes conſideraret, &c? Valdè inquam impertinens & inſcita eſt hæc quæſtio. Remonſtrantes enim non taxant adverſarios ſuos eo nomine, quod adſerant Deum decretum primum facere de fine, inde de mediis; quis enim ſanus id taxet? Sed quod decretum primum, quod de fine vocant, ejuſmodi decretum faciant, cui decretum alterum, quod de mediis vocant, ſubordinari non poteſt, ac proinde per quod decretum ſecundum penitus evertitur: Puta, Decretum peremtorium primum faciunt de ſalvando Petro, Paulo, Joanne peccatoribus; Decretum ſecundum de mittendo Chriſto ut peccatores Deo reconciliet, id eſt, ut Deum moveat ad volendum peccatores ſalvare. Hæc duo decreta ſe invicem perimunt. At Remonſtrantes Decretum primum ſuum non faciunt decretum peremtorium de ſalvandis peccatoribus credentibus, ſed Decretum de reconciliandis peccatoribus per Chriſti ſacrificium: Et de hoc propterea præcedente capite egerunt. Huic decreto ſubordinant Decretum Prędeſtinationis de ſalvandis peccatoribus credentibus in Chriſtum Mediatorem generis humani. Atque hoc pacto evitant abſurditatem manifeſtam, in quam incidere adverſarios neceſſe eſt. Quæ porrò de phraſi *Electionis ad gratiam* Cenſor adfert, ea tam ſunt frigida & frivola, ut refellere pigeat hoc loco: Suo enim loco id fiet oportunius: Hic ſufficit, ſi dicatur, Electionem ad gratiam non dici electionem ad gratiam reſpectu eorum, quibus pariter aut ſimul gratia iſta communicatur, ſed reſpectu aliorum, qui vel ante iſtud tempus, gratiæ iſtius beneficio adfecti non fuerunt, vel ad quos illo ipſo tempore gratia iſta non pervenit. Sic enim quibus iſta gratia tum fit, electi à Deo dicuntur ad gratiam iſtam participandam, oppoſitè vel contradiſtinctè ad cæteros iſtos, beneficio eodem carentes. Quare, quod de electione hominum ad gratiam, & electione gratiæ ab hominibus facta nugatur, impertinens eſt.

Oſtenditur. Quæſtionem quam, Cenſor facit ad modum eſſe impertinentē & alienam.

Deniq; ultimo loco vocat in quæſtionem an verum ſit id, quod

dixerunt Remonſtrantes in ſua declaratione, *Prius conſtare nobis debere de voluntate ipſa Dei, deq; officio noſtro, quam de gratia ad voluntatem illam præſtandam neceſſaria.* Quid eſt naturam rerum evertere, ſi hoc non eſt? Videlicet, quod certi eſſe debeamus Deum peremtoria voluntate nos nominatim ſaluti deſtinaſſe, prius quam certi ſimus de officio noſtro, quod Deus a nobis requirit & ſine quo a nobis præſtito ſalutem nobis conferre non vult. Nec dubitat tamen addere Cenſor; *Certè id aliter natura comparatum eſt in omni obedientia, cuius primum objectum cognoſci debet ſuis circumſtantiis veſtitum. Qui enim aliquem tanquam Patrem ſuum nondum novit, &c.* De omni obedientia probare debuerat Cenſor, & filialem tantum allegat. In qualibet aliâ obedientia apparet manifeſtè contrarium verum eſſe: Sed & in filiali obedientia res longe aliter ſe habet. Filius enim etſi naturæ privilegio Patris ſui hæres ſit, & ſe hæredem Patris ſui eſſe ſciat, tamen ſic abſolutè hæres non eſt quin a Patre exhęredari legitime poſſit, ſi ea committat, quæ juſtam exhæredandi cauſſam Patri præbere poſſunt: Unde conſequenter efficitur, falſum eſſe, Filio prius conſtare debere de peremtoria Patris ſui voluntate, qua eum hæredem immutabiliter ſcribit & inſtituit, quam ei conſtet de officio ſuo quo Patri ſuo obligatus eſt: adeoq; contrarium eſſe certiſſimum, Filio prius de officio ſuo conſtare debere quin & officium ſuum faciendum eſſe, quam certus eſſe poſſit ſe Patris ſui hæredem certo eſſe futurum. Sed præterea oſtendenda eſt ſua Cenſori imperitia. Non agitur in declaratione Remonſtr. de obedientia propriè dicta, quæ a fide contradiſtingui ſolet in Scholis, uti Cenſor credidit, ſed de obedientiâ totâ, quæ fidem ſimul atq; opera, id eſt, obedientiam ex fide propriè dictam complectitur: Id poterat ac debuerat didiciſſe ex cap. ſtatim ſequente, ubi tota voluntas divina ſub uno pręcepto *Fidei* comprehenditur: Quid? an etiam neceſſarium dicet Cenſor, ut certi ac perſuaſi ſimus de Dei erga nos benignitate & prona voluntate, deq; hæreditate quæ ex paternis Dei bonis ſperatur, priuſquam nobis conſtet de voluntate Dei, quâ credere nos jubet. id eſt, quâ juxta Cenſoris mentem, jubet nos perſuaſos eſſe de paterna, & peremtoria ſuâ erga nos voluntate? Nimis craſſa hæc eſt inſcitia Cenſoris, cuius eum merito debet pudere.

AD CEN-

AD CENSURAM CAPITIS X.

De præceptis Ieſu Chriſti in genere, deq; fide & pęnitentiâ ſeu Converſione ad Deum & capit.xj.de fide in I. Chriſtum.

QUæcunq; capite hoc toto Decimo & magnâ parte capitis undecimi cenſentur, ea ſpectant dogma de *Fide & Juſtificatione*, quod *fundamentalem Reformationis articulum*, Cenſores vocant. Operæ pretium eſt ut id accuratè ventiletur, & quam fieri poteſt clariſſimè exponatur: ut id fiat, non expendemus ſectiones ſingulas. Multa enim moroſè, ineptè & inutiliter forent repetenda, ſed rem totam uno tenore pertractabimus, & oculis lectoris ſubiiciemus, ut quid de re tota ſtatuant Remonſtrantes, tantò melius perſpiciatur, & quam ſit inanis ac frivola, quæ in eorum Confeſſionem ſcripta eſt hac de re Cenſura, manifeſtum fiat.

Ac primò quidem, meritò ſuſpectum videri debet, quod Cenſores, etiamſi pag.cxli dicant, Remonſtrantes in huius articuli declaratione *apertum bellum indixiſſe univerſæ Eccleſiæ Reformatæ*, in fine tamen Cenſuræ ſuæ, ad Remonſtrantium concluſionem, ubi accuſationem hanc tanquam *princeps Cenſuræ ſuæ caput* repetere, & in memoriam lectori, ut tanto hæreret altius, revocare voluerunt, iſtud aperte profiteri non audeant, ubiq; enim ſuum iſtud, *Videtur*, ingeminant, & concluſio tandem eſt, *Eos propiores Socino, quam Eccleſiæ Reformatæ videri poſſe*; quæ locutio, quàm ſit circumſpecta ac ſollicita, quis non videt? Neq; hoc tantum, ſed addunt inſuper: *Verum quidem eſſe, quod Remonſtrantes quædam Socini interpolent & incruſtent, verborumq; ambiguo & tegmine ſeſe involvant, ſed ita, ut cum ab eo videri volunt decedere, in eundem denuo recidant, adeoq; in peius proficiant.* Qua oratione ſatis teſtantur, Remonſtrantium de hoc Articulo ſententiam, ſi verba ſpectes, orthodoxam, & à Socino diverſam videri, vel ſaltem contrarium ex verbis eorum non liquere: Imò cum iis non tantum *verborum ambigua & tegmina atq; involucra* tribuunt, ſed etiam quod Socini *quædam interpolent atq; incruſtent*, eo ipſo fatentur, verba Remonſtrantium, ſi nudè ſpectentur, & per ſuſpiciones non detorqueantur, Socino neutiquam favere, adeoq; orthodoxa

Oſtenditur Cenſores hæſitare & diverſimodè loqui, in adſignanda Remõſtrantium ſententia in capitibus de Fide & juſtificatione.

doxa cenſenda eſſe. Enimverò dubitandum nullo modo eſt, quin, ſi modo indicaſſent Cenſores, quænam ſint illa *quædam*, quæ interpolata & incruſtata ſunt, & quomodo iſta à Remonſtrantibus interpolata atq; incruſtata credant, manifeſtè ſatis patuiſſet, ea eſſe illa ipſa, quæ Socini propria ſunt: reliqua verò, in quibus eos ſe Socini ſocios præſtare dicunt, eſſe illa ipſa, in quibus Socinus cum Orthodoxis in hoc articulo conſpirat. Deinde ſuſpicionem anget, quod definitionē Fidei Iuſtificantis, quam vocant, vel ſalvificæ quam fecerunt Remonſtrantes, *Socinianam* ἐκ παραλλήλου faciant & tamen ſtatim deinde ſubjungant, *Si ſingula ejus membra ſeorſim conſiderentur, agnoſcimus nihil in ea haberi quod (NB) rectè intellectum verum non ſit, & verbis Scripturæ conſentaneum, pleraq; etiam ad fidem & veram in Chriſtum fiduciam ſpectantia, non male explicari.* Hæc aperta confeſſio, manifeſto indicio eſt, Cenſuram eorum inanibus ſuſpicionibus potius, quam juſtis rationibus niti, & quicquid deſiderant Cenſores in deſcriptione Fidei à Remonſtrantibus facta, id eos non deſiderare idcirco, quod in ea vel falſum aliquid, vel ſenſui Eccleſiarum reformatarum contrarium ſtatui, vel in ea eſſentiale aliquod membrum deeſſe credant, ſed quia ſuſpicioni indulgere, & credere volunt deeſſe vel ſubeſſe aliquid in animo Remonſtrantium; quod indicat eorum, *Rectè intellectum*. Sed nos rem teſtem demus.

In ſumma rei, Socinum cum Orthodoxis conſpirare in capite de juſtificatione demonſtratur

Quod ad ſummam rei attinet, certum eſt, Socinum & qui cum eo ſentiunt omnes in univerſum, credere ac profiteri: Iuſtificationem non eſſe niſi actum judicialem, proinde non eſſe actum, quo Deus infundit Iuſtitiam peccatori, ſed quo peccatorem credentem abſolvit, eumq; non aliter, quàm ſi juſtus eſſet, habere ac tractare vult. Et hac in re nemini dubium eſſe poteſt, quin Socinus cum Orthodoxis conſpiret contra Pontificios. Et hac una ex re, pleraq; ad hoc caput pertinentia, æſtimari poſſunt ac debent.

Similiter in capite de Fide,

Sed quia Iuſtificatio ut eſt actus Dei Iudicialis, verſari tantū creditur ab omnibus Orthodoxis, circa hominem quatenus fidelis eſt, tota aut præcipua in hoc capite difficultas eſt de Fidei iſtius, quæ ad juſtificationem obtinendam neceſſaria eſt, ſpecifica forma. Fidem non eſſe tantum notitiam, ſed aſſenſum etiam ac fiduciam, contra Pontificios cum Orthodoxis fatetur Socinus. Quæ eorum omnium cauſſa efficiens ſit, ad Prædeſtinationis caput ſpectat, de quo hîc non quæritur: Hactenus ergo, ſaltē in genere, Socinus Orthodoxus eſt, & cum Cenſoribus conſentit, ut ipſi non diffitentur. De objecto fiduciæ, an ſit ſpecialis Dei miſericordia, prima lis naſcitur, & in

eo, ut

eo, ut loquuntur Cenſores pag. clviij. *totius controverſiæ, quam nunc omnibus Eccleſiis Reformatis Remonſtrantes movent, cardo vertitur.* Sed, cum lis iſta interceſſerit Eccleſiis Reformatis multò ante Socinū, cum Pontificiis aliiſq́;, quid eſt cur litem iſtam vocent Socinanam? Sed nos, hac re miſſa, videamus, quo jure idcirco Eccleſiis Reformatis omnibus bellum judici à Remonſtrantibus affirment Cenſores quod fiduciæ objectum cum Socino aliiſq; negent eſſe *ſpecialem miſericordiam*. Id ut fiat, conſtare debet, quid *ſpecialis miſericordiæ* vocibus intelligant Cenſores: Nam per ſpecialem miſericordiam intelligunt, aut iſtam miſericordiam, ex qua credunt Deum ſpeciatim, vel potius nominatim, hunc & illum, quà tales, elegiſſe ad æternam vitam, cæteris pleriſq́; abſoluta voluntate præteritis ac repudiatis, aut miſericordiam iſtam, quæ ſpecialis, purus putus indebituſq́; favor eſt, & opponitur *dignitati Contritionis aut aliorum operum ſeu præcedentium ſeu ſequentium*, ut *Auguſtana Confeſſio* habet, quæq́; non ad paucos aliquos, ſed ad omnes indiſcriminatim extenditur. Si iſto modo ſpecialem miſericordiam objectū fiduciæ à Reformatis omnibus Eccleſiis ſtatui dicunt Cenſores, tum neceſſe eſt, ut affirment, Eccleſias omnes Reformatas ejuſmodi ſpecialem Electionem & Reprobationem agnoſcere, ut evincant, Remonſtrantibus *controverſiam* de objecto fidei eſſe *cum omnibus Eccleſiis Reformatis*. At, cum certum ſit, Eccleſias plures Reformatas, ſaltem omnes omninò Lutheranas, quæ inter Reformatas primæ fuerunt, & cæteris omnibus hodieq́; numero & ſplendore longè anteſtant, iſtiuſmodi ſpecialem miſericordiam & Electionem non tantum non admittere, ſed planè ut fictitiam reſpuere ac refellere, quomodo fieri poteſt ut Eccleſiis Reformatis omnibus tribuatur, quod miſericordiam iſtam ſpecialem, Fiduciæ ſalvificæ objectum faciant? Rectius multo contra eos liceat concludere; Quia Calviniſtæ omnes, interq́; eos Cenſores hi, miſericordiam ſpecialem, ſive electionem ex ejuſmodi ſpeciali miſericordia profectam, objectum fiduciæ faciunt, idcircò eos cenſendos eſſe bellum movere Reformatis Eccleſiis, ſi non omnibus, pleriſq́; ſaltem ac præcipuis. Conſequentia hæc eſt manifeſta: Cui adde, quod *Auguſtana* ipſa *Confeſſio*, quæ inter Reformatas Confeſſiones prima omnium ac præcipua eſt, & in quamCalviniſtas etiam ipſos in Germania, qui Doctoratus inſignia ambiunt, jurare neceſſe eſt, ſpecalem iſtam prædeſtinationis miſericordiam non obſcurè ad objectum fidei non pertinere aſſerat, in capite de fide: Fidei enim objectū facit promiſſionē miſericordiæ, quæ

Prima controverſia eſt de objecto Fidei, in qua Cenſor Remonſtrantes Eccleſiis omnibus Reformatis litem movere aſſerit.

Oſtenditur contrarium, per examen objecti, quod Cenſor ſpecialem Miſericordiam facit

Eccleſias Reformatas omnes per Specialem Miſericordiam nō intelligere miſericordiā iſtam quam Cenſor objectum Fidei facit, oſtenditur.

Auguſtana Confeſſio ſpeciale electionem non facit objectum Fi-

dei, ſed promiſſionem univerſalem.

quæ nobis propter Chriſtum liberatorem contingit. At promiſſio miſericordiæ huius, non poteſt eſſe miſericordia iſta ſpecialis. Nam d ſertè dicit, promiſſionem iſtam eſſe univerſalem. *Sicut univerſalis eſt pœnitentiæ prædicatio, ita & promiſſio gratiæ eſt univerſalis, & omnes credere jubet & accipere beneficium Chriſti.* Imò, ut ſpecialem iſtam electionis miſericordiam à ſe non intelligi oſtenderet, addidit: *Non eſt hic opus diſputationibus de Prædeſtinatione, aut ſimilibus, Nam promiſſio eſt univerſalis.* Tum, ſi promiſſio univerſalis miſericordiæ ejus, quæ propter Chriſtum nobis contingit, objectum fidei eſt, fieri non poteſt ut ſpecialis iſta Calvini miſericordia ejus objectum ſtatuatur. Specialis enim iſta miſericordia, nec promitti poteſt, nec eſt miſericordia quæ nobis propter Chriſtum contingit: Promitti non poteſt, quia multo ante quam promittitur, electorum eſt ex abſoluti decreti divini vi. Deinde, Miſericordia iſta non propter Chriſtum contingit electis iſtis, ſed propter eam, Chriſtus electis contingit. Chriſtus enim, juxta Cenſorum horum Theologiam, ſubordinatur iſti ſpeciali miſericordiæ, quia miſericordis decreti illius executor eſt. En ut lapis, quem in Remonſtrantes conjectum voluerunt Cenſores, in ipſorum capita recidat. Sed nos rem ipſam propius paulum, & quidem recta ratione expendamus. Fieri non poteſt ut intelligatur, aut ut intelligibiliter explicetur, quid ſibi per fiduciam iſtius ſpecialis miſericordiæ velint Cenſores, quia ſpecialis iſta miſericordia, & quæ ex miſericordia iſta eſt electio ad gloriam, eſt actus divinæ voluntatis in Deo immanens. II. quia electi per actum iſtum electionis reipſa & irrevocabiliter habent apud Deum id omne, quod per fiduciam iſtam conſequi dicuntur, ipſiſq́; promittitur; deniq́; quia ipſa illa miſericordia fons eſt, ex quo promiſſio ſpecialis miſericordiæ, quæ dicitur, fluit, & ad eos dimanat. *Per Fiduciam*, inquiunt, *fit applicatio, & ſic quoad efficaciam remittuntur ac delentur peccata.* At explicent, ſi poſſint, intelligibiliter, quomodo præſuppoſita ejuſmodi peremtoriâ electione & ſatisfactione, & per conſequens quæ electioni iſti neceſſario adhęret, peccatorum remiſſione, applicatio illa fieri poſſit, aut cur ut fiat neceſſe ſit? Fieri non poſſe ratio ipſa evincit. Nam remiſſio peccatorum eſt purus putus actus divinæ mentis aut voluntatis, & in Deo immanens. Eſt enim actus Iudicialis ſive forenſis, qui extra Deum non tranſit in ſubjectum aliud, & actus in ſe ipſo perfectus integer ac completus. Applicari autem à nobis actum Dei in Deo perfectè immanentem, quis capiat? Deinde, poſito actum iſtum applicationis poſſibilem eſſe,

Cenſores intelligibiliter, declarare non poſſe, quid per Fiduciam ſpecialis ſuæ miſericordiæ ſibi velint, evincitur.

Quomodo per Fiduciam applicatio fiat ſpecialis miſericordiæ, impoſſibile eſt, ut Cenſores intelligibiliter explicent.

Applicatio iſta ut fiat impoſſibile eſt

eſſe, quid neceſſe eſt, ut actus iſte fiat? Nam actus ille applicationis, ſi neceſſarius eſt, aut neceſſarius erit tanquam cauſſa efficiens, cuius vi miſericordia iſta ſpecialis, noſtri ſaltem reſpectu, exiſtere incipiet; aut tanquam cauſa ſine qua non, id eſt, tanquam conditio prærequiſita, ut ſpecialis iſta miſericordia exiſtat; aut per modum coexiſtentiæ, quia cum ſpeciali iſta miſericordia ita neceſſariò conjungitur, ut ad actum iſtũ applicationis, vel potius actu illo poſito, in eodem ſimul inſtanti ſpecialem miſericordiam poni neceſſe ſit, non aliter, quam poſitâ lineâ puncta poni neceſſe eſt. Uno horum trium modorum ut fiat neceſſe eſt: Si primo modo applicationem hanc neceſſariam eſſe dicant Cenſores, tum miſericordia ſpecialis erit non objectum applicationis, ſed effectus: ut enim in eodem inſtanti ſit effectus ſimul atq; objectum applicationis, impoſſibile eſt. Eſſet enim in eodem inſtanti ſimul prior & poſterior actu applicationis. Et eadem ratio locum habet, ſi ſecundo modo eam velint eſſe neceſſariam. Sic enim ſpecialis miſericordia nullo modo eſſet objectum applicationis, quin imò ſic recideret tandem ſententia Cenſorum in ſententiam Remonſtrantium, quam damnant. Si tertio modo eam neceſſariã faciant, tum nulla erit connexio applicationis huius & ſpecialis miſericordiæ, nec conſtabit, an ſpecialis miſericordia ſit applicationis objectum, an effectus: Tantum enim ponetur duarum iſtarum rerum, videlicet applicationis & ſpecialis miſericordiæ coexiſtentia, & nihil aliud. At niſi ſpecialis miſericordia ponatur objectum applicationis, tum Reformatis Eccleſiis bellum indici aiunt Cenſores. Verum enimverò, dato, ſed non conceſſo, rem ita ſe habere, nihilominus redibunt hæc dubia. I. Quomodo tum applicatio ſpecialis miſericordiæ à Deo præſcribatur hominibus, ſub promiſſo ſpecialis miſericordiæ, ſive remiſſionis peccatorum, & æternæ immiſericordiæ, ſeu mortis comminatione. II. Quomodo fiducia tum ſit actus applicationis aut apprehenſionis. Applicatio enim aut apprehenſio, non poteſt habere locum, ubi talis nuda rerum duarum coexiſtentia ſine ordine aut dependentia unius ad alteram, locum habet. Applicatio ad minimum neceſſe eſt, ut ſit alicuius rei applicatio. Non enim res per applicationem fit, ſed res quæ jam eſt, applicatur: Quod applicatur, id eſſe ſupponitur, ſicut etiam id quod apprehenditur, &c. Explicent ſe ex labyrinthis his, intelligibiliter, non Sophiſtarum in morem, Doctores Academici, & Reformatarum Eccleſiarum gloriam, quam ſibi ſoli ſuperbè vendicant, ſolido aliquo reſponſo adſerant. Non tam facile

Saltē ut fiat, præſuppoſita antea electione ſpeciali, neceſſe non eſſe oſtenditur.

E e id fa-

id facient, quam vulpes pyrum comeſt. Tentent & videbunt. *Non dicimus*, inquiunt, *fiduciam illam remiſſionis peccatorum eſſe remiſſionis peccatorum jam percepta*, vel *objectum illius fiducia, eſſe remiſſionem peccatorum antea perceptam*. Sed quid hoc ad rem facit? Nemo id iis impingit. Et quis tam fatuus? Sufficit eos dicere, remiſſionem peccatorum antea eſſe factam. Nam ſi facta antea eſt remiſſio, quid opus eſt perceptione remiſſionis? Non enim perceptio remiſſionis vel percepta remiſſio, objectum eſt fiduciæ (Perceptio enim eſt ipſa fiducia ſive Applicatio) ſed remiſſio ipſa ſive ſpecialis miſericordia, quæ in peccatorum remiſſione conſiſtit: Aut ſi opus eſt perceptione remiſſionis, poſtquam remiſſio facta eſt, quid eſt iſta perceptio? Non eſt ſenſus tantum remiſſionis antea factæ: Sic enim promitteretur credenti, non remiſſio peccatorum, ſed remiſſionis ſenſus, quod diſertè Cenſores hîc negant locum habere. *Dicimus* inquiunt, *fiduciam illam, qua credimus quiſq; nobis remitti peccata in præſenti, non propriè in præterito, nec in futuro, etſi etiam utrumq; ad fidem juſtificantem pertineat, ſed non ad juſtificandi actum, ut ita dicamus, formalem*. At I. Hęc non ſunt niſi inania verba & Academicæ nugæ. Capiat qui poteſt. II. hæc non modo non conveniunt cum formula loquendi, quæ in Catecheſi eorum exſtant, ſed directè ei repugnãt. Fides enim in Catecheſi definitur expreſſè, *fiducia, qua in Deo acquieſco, certò ſtatuens non ſolum aliis, verùm etiam mihi* (in præterito) *remiſſa eſſe peccata mea*. III. Hac ratione reſpondẽdi tota vis electionis & ſatisfactionis prorſus eliditur; De electionis vi patet. Nam ſecundum Cenſores, Electio ad gloriam ordine præcedit juſtificationem. Unde ſic colligo. Electio iſta non eſt actus gratiæ indeterminatus: Nam actus indeterminatus, determinatorum actuum fons & origo eſſe non poteſt. Talis fons eſt Electionis actus, juxta Cenſores, Ergo eſt determinatus actus gratiæ: Si derterminatus, Ergo determinatè gratioſum aliquem actum Dei diſtinctum à Iuſtificatione ponit. Actus ille non poteſt alius eſſe, quam actus remittendi & ſalvandi: Miſericordia itaq; ſpecialis ſive remiſſio peccatorum determinate, imò formaliter ei includatur neceſſe eſt: Eo ipſo itaq; quod Deus elegit ad vitam peccatorem, determinata eſt voluntas divina ad remittendum peccatori peccata ſua, quando eum eligit ad gloriam, imò prius ad remittendum determinata voluntas ſit neceſſe eſt, quam eligat ad gloriam, juxta doctrinam Cenſorum. Deum enim peccatori determinata voluntate velle vitam æternam citra peccatorum remiſſionem, id in Schola eorum eſt ἀθεόλογον, & Deo,

Inepta Cenſorum exceptio diluitur.

Intricata, inexplicabilis & ſimul abſurda Cenſorum oratio de Fiducia quæ formalis actus fidei eſt, quod non reſpiciat remiſſionem peccatorum, nec in præterito nec in futuro, ſed in præſenti.

Cenſores Catecheſi ſuæ aperte contradicere. Dominica vij Quæſt. xx.

Remiſſio peccatorum in præterito, ſive ut antea facta jam eſt, objectum Fiduciæ a Cenſoribus ut ſtatuatur neceſſe eſt.

Deo, ut loquuntur, ſimpliciter impoſſibile, quin imò, ut cum Cenſoribus emphatice loquar, Socinianū. Specialis itaq; miſericordia, ſi fidei objectum ſtatuitur, neceſſe eſt ut ſtatuatur objectum in præterito. De ſatisfactione Chriſti res ſimiliter plana eſt. Tota vis ejus per reſponſionē iſtam tollitur. Nam ſi remiſſio peccatorum in præſenti tantum, non propriè in præterito nec in futuro objectum eſt fiduciæ, tum neceſſe eſt ut remiſſio peccatorum omnium, per ſatisfactionem Chriſti pro electis verè ac plene impetrata antea non ſit. Nam ſi verè ac plenè impetrata eſt pro omnibus electorum peccatis, utiq; fidem eorum præcedat neceſſe eſt, ut jam antea pleniſſimè impetrata. Et ſi pro ipſis vel loco eorum facta eſt ſatisfactio; Ergo remiſſio eam neceſſariò conſequens ad eos jam tum pertinebat: Ut facta itaq;, objectum eſt fiduciæ. Si non; doceāt ergo Cenſores, quæ vis, quis effectus fuerit ſatisfactionis Ieſu Chriſti pro electis peccatoribus, antequam ad fidē vocantur aut vocati credunt: Non poterunt. Electionem iſtam actualis & plena reconciliatio ac remiſſio conſequatur neceſſe eſt. Et hæc ſine dubio cauſſa eſt, quæ non paucos, ſive accuratiores ſive ſinceriores Doctores Calviniſtas movit, ut conſequentiam hanc, quam ex natura doctrinæ ſuæ, veluti rivum ex fonte, neceſſariò fluere videbant, apertè profeſſi ſint. Videbant enim ſe alioquin conſequenter loqui ac dicere non poſſe, & in circulum cogi ab adverſariis, in quo circumagi ſe ſentiebant veluti in molendino & piſtrino abſurditatum. Vid. Piſcat. in Reſp. ad duplicat: cap. vij. pag. 102. 103. *Homines reipſâ ſunt reconciliati Deo, antequam credant.* Bernhard. Textor diſput: de Iuſtit: Theſ. iv. pag. 130. *Remiſſio illa peccatorum ſeu juſtificatio* (quæ eodem ſenſu dicitur Rom: v. 6. 7. 8.) *in mente Dei, fidem noſtram, (quæ eſt noſtra cum Chriſto conjunctio) præcedit. Quapropter dicimus, electos fideles certò ſtatuere, à Deo patre ſibi imputatam eſſe ſatisfactionem Chriſti in remiſſionem peccatorum, hoc eſt, Deum Patrem iis omnia peccata remiſiſſe, antequam crederent.* Idem ibidem Theſi lvij. pag. 131. *Satisfactionis* (Chriſti) *imputatio prius exiſtit, quam Spiritus S. & Fides conferantur in electos.* Idem ibidem Theſ: lx. pag. 132. *Hoc ſenſu, Orthodoxa* NB. *Eccleſia eâ* (ſcilicet particula *Sola*) *utitur, ut ſignificetur, quod ſolâ fide, nulla verò re alia per Spiritus S. operationem cognoſcamus, & in conſcientia noſtra convincamur, Deum, etiam antequam crederemus, omnia debita nobis remiſiſſe. Smoutius* in ſuo *Pater noſter*, quē inſcripſit Synodo Nationali pag: 5. *Doctrinam de æterna electione & remiſſione peccatorum, tutamur contra eos, qui iſti* (Notate Cenſores)

Oſtenditur ex variis locis Calviniſtas cō plures aſſerere, Remiſſionē peccatorū ut factam ſive in præterito eſſe Fidei objectū

Piſcator.

Bernhardus Textor.

Smoutius.

contradicunt, & ſtatuunt, peccata tum demum nobis remitti (en directa verba contra Cenſores) *& tegi cum jam credimus, & ſuo tempore per fidem juſtificamur, idq; eò magis, quia peccata noſtra tegi & remitti oportet, antequã* NB.*credere poſſimus,&c.* Idem in ſuâ Scripturali aſſertione pag. 47. *Actualis reconciliatio & peccatorum remiſſio, fidem noſtram ſine conditione præcedit, eamq; efficit.* Idem ibidem pag. 46. *Remiſſio & non imputatio peccatorum Dei cognitionem, fidem, converſionem regenerationem & cordis renovationem antecedunt,& efficiunt,quando adhuc mundani ſumus, in peccatis jacemus, & ſanctum Dei nomen profanamus;* Et pag. 45. *Deus delet peccata, cum adhuc ei peccando multum negotij faceſſimus*, id eſt, *cum nondum adhuc credimus, nec vitam emendamus.* Hactenus de primo.

De Secundo Membro. An Remõſt. Fidei juſtificantis formam eſſentialem faciãt, obedientiam & quidem operum Legalium atq; imprimis Euangelicorum?

Secundum huius capitis de Iuſtificatione membrum, in quo Remonſtrantes ab Eccleſiis Reformatis omnibus diſcedere & cum Socino ſentire, Cenſores aiunt,eſt: Quod Fidei,ut vocant, juſtificantis formam eſſentialem faciant obedientiam, & quidem operum legalium atq; imprimis Euangelicorum pag. xj. Hæc jam manifeſta calumnia eſt: Nuſpiam id à Remonſtrantibus in Confeſſione eorum factum probabitur. Contrarium patet in terminis. Nam obedientiam novam, ſive obedientiam propriè dictam, quæ in Scholis ita vocatur, ſemper & ubiq; diſtinguunt à fide ut effectum a cauſſâ ſua ut proprietatem à forma eſſentiali ſua, à qua emanat, ut rivum à fonte, ut filiam a matre, contra quam Socinus faciendũ eſſe ſentit. Sic enim diſerte loquitur in Notis ſuis ad dialogum de Iuſtificat: pag. 58. *Fides obedientiam præceptorum Dei non quidem ut effectum ſuum, ſed ut ſuam ſubſtantiam & formam continet atq; complectitur:* Reformatas autem Eccleſias omnes eodem planè modo obedientiam operum, quo Remonſtrantes, à fide diſtinguere, certiſſimum eſt. Confeſſio ipſa Belgica, *opera* dicit *a radice fidei emanare:* Cæteræ omnes, obedientiam a fide, ut fructum ab arbore diſtinguunt, & ut filiam à fæcunda matre; quibus verbis Remonſtrantes etiam idcirco uti voluerunt; & hi Cenſores ipſi, *obedientiam,proprium effectum fidei tanquam proximæ cauſſæ ſuæ* faciunt, pag.91. & fructum fidei, pag.xj. Imò *Fidem ſecum tanquam individuam comitem obedientiam,* & *NB. omnia vera pietis opera habere non tàm fateri ſe dicunt,quam contendere:* Chriſtiani deniq; omnes, Fidem vivam, non mortuam, ad juſtificationem requiri ſtatuunt: Quæ omnia ſanè in unum idemq; recidunt.

Deinde, obedientiam operum, ſi phraſis rigidè ſumatur, prout operari

operari contradiſtinguitur à credere, Rom. iv. 3. tantum abeſt ut cum Socino formam fidei ſtatuant Remonſtrantes, ut ne quidē Socinus ipſe id faciat. Diſerte enim obedientiam iſtam dicit diverſam eſſe ab obedientia fidei, in Fragmentis de Iuſtificatione pag. x. Neque verò eſt quod hic Cenſores dicant, Remonſtrantes affirmare, ſe per fidem ſive obedientiam fidei, in negotio Iuſtificationis, intelligere *ipſam Fidem, quæ & quatenus opus noſtrum eſt*, ſive quatenus *actus eſt obedientiæ nobis à Deo præſcriptus, & auxilio gratiæ divinæ à nobis præſtitus:* Nam iſta obedientia non vocatur à Remonſtrantibus forma fidei, neq; eſt obedientia, quæ à fide, ut proprietas a forma, diſtinguitur; ſed eſt genus fidei, & cauſſa, ſeu fæcunda mater obedientiæ iſtius Euangelicæ, de qua hic agimus, quæ obedientia fidei idcirco vocatur quia ex fide præſtatur Deo eam jubenti & præſcribenti, uti legitur diſerte Tit. iij. 8. aliiſq; locis quam plurimis. Neque verò cauſſa aut ratio ulla eſt, quæ Cenſores movere poteſt, cur hanc Remonſtrantium ſententiam de fide, ſeu Fidei obedientia, quod videlicet in negotio juſtificationis conſiderāda veniat ut opus ſive actus noſter, cenſuerint Socinianam aut Sociniano-Pontificiā, aut talem quæ à communi Eccleſiarum Reformatarum conſenſu ſit diverſa. Pontificia cenſeri nullo jure poteſt. Nam Pontificij diſertè negant fidem qua juſtificamur eſſe actum, nedum actum noſtrum: Habitum eſſe volunt & quidem infuſum à Deo, quod diſerte à Remonſtrantibus negari, fatentur ipſi Cenſores. Sociniana verò multò minori jure cenſeri debet, quia Socinus obedientiam illam, quæ fluit ex actu illo quem Remonſtrantes fidem vocant, formam fidei eſſe dicit, uti jam oſtendimus. Sed nec Sociniano-Pontificia dici meretur quia nihil ab utraq; ſimul participat. Quin autem ipſiſſima Reformatarum Eccleſiarū ſententia videri debeat, cauſſa nulla eſt. Nam certum eſt Auguſtanam Comfeſſionem, quæ inter Eccleſias Reformatas Confeſſionum potiſſima eſt, diſerte & in terminis fidem in negotio juſtificationis ut virtutem & ut opus noſtrum conſiderare. Verba ejus ſunt Articul: de bonis operibus. *Inter bona opera præcipuum eſt & ſummus cultus Dei, Fides ipſa, & parit multas alias virtutes quæ exiſtere non poſſunt niſi prius corda fidem conceperint.* Et paulo poſt ibid: *Adverſarij videri volunt magnificè ornare doctrinam bonorum operum, Et tamen de his Spiritualibus operibus, de Fide, de exercitiis Fidei in invocatione, in omnibus vitæ negotiis, conſiliis, & periculis, nihil dicunt, &c.*

Obedientia quatenus opus noſtrum eſt, non eſt forma neq. effectus Fidei, ſed genus & cauſſa obedientiæ propriè dictæ

Obedientiam fidei quatenus fides actus noſter eſt, in negotio Iuſtificationis conſiderare, nec Socinianum nec Sociniano-Pontificium eſt.

Auguſtanæ Confeſſionis ſententia de Fide.

In artic: de Fide: *Cum igitur dicimus Fide juſtificamur, non hoc in-*

telligimus, quod juſti ſimus propter ipſius VIRTUTIS dignitatem, ſed hac eſt ſententia, conſequi nos remiſſionem peccatorum & imputationem juſtitiæ per miſericordiam propter Chriſtum. Verum hæc miſericordia non poteſt accipi, niſi fide. Nota, fidem hanc vocat *virtutem, cultum, opus, opus præcipuum inter bona opera & ſummum Dei cultum,* cum Cenſores contra *Fidem in negotio juſtificationis operibus omnibus obedientiæ & pietatis, imò ipſi fidei, quà opus eſt, opponi diſertè* profiteri non erubeſcant Cenſuræ ſuæ cap.x. Cui adde manifeſtiſſimam rationem, (Multas enim hic non allego) Quod, niſi hæc dicatur eſſe Reformatarum Eccleſiarũ ſententia, fieri non poſſit ut intelligibiliter explicetur à Cenſoribus, quid per *fidem* vel per *τὸ Credere* Eccleſiæ Reformatæ intelligant. Nam certũ eſt, fidem præſcribi ſive mãdari à Deo ſub promiſſione remiſſionis peccatorũ, ſive præmij æterni, & contrariæ pænæ æternæ comminatione, prout diſertè patet 1. Joha. iij. 23. *Hoc eſt igitur ejus* (Dei) *mandatum, ut credamus nomini Filij ejus unigeniti, & diligamus alij alios, ſicut mandavit nobis:* cui alia infinita pænè loca conſonant. At ſi fides non concipiatur ut opus, ut actus noſter, quomodo fieri poteſt ut concipiatur intelligibiliter ut à Deo nobis præſcripta & mandata? Nam ſub præceptum propriè dictum, quod nobis fertur, nihil poteſt cadere niſi actus noſter. Hæc res adeò plana eſt, ut Scriptura ipſa Fidem idcircò vocet *opus Dei,* quod videlicet Deus ipſe id à nobis fieri poſtulat. Joh. vj. 29. Hoc enim ſenſu Fidem *opus Dei* iſto in loco vocari, antecedentia omnia clariſſimè evincunt. Dicunt Cenſores, *Fidem concipi poſſe ac debere ut inſtrumentum apprehendens juſtitiã Chriſti:* Atqui hoc ipſo, aut idem fere dicunt quod Remonſtrantes, aut quid dicant, non intelligunt. Nam ſi fidem concipiunt ut inſtrumẽtum apprehendens, id eſt, quatenus eſt apprehendens, neceſſe eſt ut eam concipiant, quatenus eſt opus ſive actus noſter. Inſtrumentum enim quatenus eſt apprehendens, aliud nihil eſt quam inſtrumentum quatenus agit, ſive apprehenſionẽ, quæ inſtrumenti actio eſt, exercet. At hoc eſt illud ipſum ferè quod Remonſtrãtes volunt. Si hoc ſe velle Cenſores negent, tum ſanè quid dicant non intelligunt. Nam inſtrumentum qua tale, non cadit ſub præceptum, ſed inſtrumentalis actio. Actio verò neceſſe eſt ut noſtra ſit actio, quando nobis præſcribitur, aut à nobis ex præſcripto aut mandato Dei præſtatur. Si non, quid ergo præſcribitur & mandatur à Deo, quando nobis mandatur ut credamus, & quid a nobis fit, quando credimus? Qui poteſt capere, capiat ſubtilitatem iſtam Theologicam.

Fidem ut eſt actus noſter, auxilio gratiæ a nobis præſtitus, in negotio juſtificationis conſiderandam eſſe.

Quomodo intelligendum ſit, Fidem eſſe inſtrumentum apprehendens juſtitiã Chriſti.

Dicunt quidem, *Fidem quatenus inſtrumentum eſt, opponi non tantum operibus omnibus obedientiæ & pietatis, ſed etiam ipſi fidei, qua opus eſt.* At quis hæc intelligit? Meri λόγοι ſunt. Nam fides, ſi rem rectè expendamus, preſſè ac propriè inſtrumentum juſtificationis dici non poteſt, nec credere actio inſtrumentalis, nedum quatenus inſtrumentum opponi fidei, quâ opus eſt. Quid enim inſtrumentale in ſe habent notitia, adſenſus, & fiducia? Fiducia nihil aliud eſt, quam firma ac certa animi perſuaſio ſive ſpes, ut loquuntur, roborata. Perſuaſionem autem animi quis niſi καταχρηστικῶς inſtrumentum vocaverit? Et quis concipere poteſt, quomodò firma perſuaſio, ut eſt actio ſive mentis ſive voluntatis noſtræ, opponatur eidē perſuaſioni, ut eſt inſtrumentum juſtificationis? Quod ſi tamen fidem inſtrumētum eſſe velimus, fieri non poteſt ut concipiatur alio modo inſtrumentum eſſe, quam quatenus opus eſt ex præſcripto & per gratiam Dei à nobis præſtitum. Conditio enim, quatenus prēſtita eſt, aliquomodo medium ſive inſtrumentum fieri dici poteſt, quo conſequimur rem, quæ ſub conditione promittitur. Sic fides inſtrumentum dici poteſt, quo conſequimur remiſſionem peccatorum, non quaſi fides præſtita propriè inſtrumentum fiat aut inſtrumentalis ſit actio, quâ ſicut manu apprehendimus aut attrahimus remiſſionem: Nugæ: ſed quia eâ præſtitâ, non aliter conſequimur peccatorum remiſſionem ex promiſſo Dei, quam ſi fides veluti inſtrumentum à Deo data eſſet ad conſequendum & obtinendum peccatorum remiſſionem. Niſi hoc modo Fides dicatur eſſe inſtrumentum juſtificationis, fieri non poteſt ut intelligibiliter explicetur quomodo inſtrumentum ſit, &, qua inſtrumentum, opponatur Fidei, qua opus eſt: *Opponitur* inquiunt *ratione effectus illius, qui eſt ex fide tantum, non ex operibus.* At quid hoc eſt? Effectus enim fidei, id eſt, juſtificatio (ut cum illis loquamur) quomodo eſt effectus fidei quatenus eſt inſtrumentum, & non quatenus eſt opus ex præſcripto Dei præſtitum? Tantum abeſt ut juſtificatio fidei, quatenus inſtrumentū eſt, effectus propriè ſit, ut ne quidē effectus niſi καταχρηστικῶς dici poſſit, etiam quatenus fides opus eſt ex mandato Dei præſtitum. Iuſtificatio enim eſt actio Dei, quam Deus purè putè in ſua ipſius mente efficit, quia nihil aliud eſt, quam volitio aut decretum, quo peccata remittere, & juſtitiam imputare aliquando vult iis, qui credunt, id eſt, quo vult pænas, peccatis eorum promeritas, iis non infligere, eoſq; tanquam juſtos tractare & præmio afficere. Hæc itaq; Dei actio, quomodo effectus propriè dici poteſt fidei, & quidem fidei quatenus

An Fides quatenus inſtrumentum eſt, opponatur nō tantum operibus obedientiæ, ſed etiam Fidei quatenus opus eſt?

Expenditur Cenſorum oratio, Fidem quatenus inſtrumentū eſt, opponi Fidei ratione effectus illius, qui eſt ex Fide tantum, non ex operibus.

quatenus inſtrumentum eſt? Certè nos credendo actionem iſtam Dei efficeremus; quo quid abſurdius? Tum, ſi juſtificatio, id eſt remiſſio peccatorum objectum fidei eſt, uti Cenſores dicunt, quomodo effectus illius eſt, quatenus inſtrumentum eſt? Deniq; ſi promittitur credenti juſtificatio, quomodo juſtificatio eſt effectus fidei, quatenus inſtrumentum eſt? Nam ſi eſt inſtrumentum apprehendens juſtificationem, ut objectum ſuum proprium, & apprehenſionis iſtius effectus eſt juſtificatio, quid illud eſt quod promittitur credenti, ſive apprehenſionem illam habenti? ἀκατάληπτον eſt. Promitteretur ſanè id quod apprehendens, qua apprehendens, jam haberet, & promitteretur ſub ratione præmij id, quod officium ſuum faciens, qua officium faciens, haberet. Imò ipſe actus officij noſtri non eſſet tantum præmij perceptio, quod per ſe ſatis abſurdum eſt, ſed præmiatio, ut ita dicam, eſſet non Dei, ſed noſter actus. Confuſa hæc, & ſub neſcio quibus Scholarium terminorum ſiliquis abſcondita myſteria, explicent nobis Doctores, ut intelligi poſſit, quid ſibi velint cum Eccleſiis Reformatis ea tribuunt.

Senſus Confeſſionum Reformatarum, cum Fide apprehendi dicunt miſericordiam, juſtitiam & remiſſionem peccatorum.

Verum quidem eſt, Confeſſiones nonnullas Reformatas ita loqui de fide, ut per eam apprehendi dicant miſericordiam, juſtitiam & remiſſionem peccatorum: ſed niſi iſtas earum locutiones benignè interpreteris, fieri non poteſt, ut eas à manifeſta abſurditate vindices atq; abſolvas. Nam conſtans omnium Eccleſiarum Reformatarum ſententia atq; locutio eſt, Miſericordiam Dei eſſe cauſſam impulſivam προηγουμένην; Juſtitiam meritum & ſatisfactionem Chriſti eſſe cauſam impulſivam προκαταρκτικὴν, propter quam Deus credenti vult remittere peccata. Ita paſſim loquitur Confeſſio Auguſtana, ita cæteræ pæne omnes, & diſertè Catecheſis Palatina in definitione fidei. Hæc itaq; quiſquis ſtatuit, is à Reformatarū Eccleſiarum ſententia non diſcedit, etiam cum fidem ut conditionem requiſitam, ac proinde ut actionem noſtram ad juſtificationem dicit concurrere, ſi modo ab actione ſeu virtute fidei ut loquitur Auguſtana Confeſſio, *dignitatem propriè dictam, meritum aut inſitam juſtificandi vim* excludat. Sic enim Miſericordiæ Dei & merito Chriſti pleniſſimè ſuus honos conſtat.

Cur Remonſtrantes non ſint uſi in Declaratione ſua Phraſi iſta juſtitiam Chriſti imputari nobis.

Hoc autem à Remonſtrantibus in declaratione eorum factum abunde eſſe, Sole clarius eſt. Atq; hinc obiter etiam patet, cur Remonſtrantes phraſin illam *Chriſti juſtitiam nobis imputari*, in declaratione ſua non uſurpaverint, non quod eam benigna interpretatione in commodū ſenſum flecti non poſſe credant, ſed quod, ſi rigidè accipiatur, conſiſtere non poſſit cum

illâ

illâ, quæ propria & genuina eſt Eccleſiarum Reformatarum ſententia, qua juſtitia nobis imputari dicitur propter Chriſti meritum & obedientiam. Nam ſi utramq; in rigore velimus veram eſſe, neceſſe eſt ut dicamus juſtitiam Chriſti nobis imputari propter juſtitiam Chriſti, quæ locutio non modo *ἀκυρολογίαν*, ſed manifeſtã etiã in ſe habet abſurditatem, quam merito jure evitarunt Remonſtrantes.

Reſtat itaq; ultimum membrum, in quo Cenſores volunt Remonſtrantes diverſos ire ab Eccleſiis Reformatis in hoc articulo de juſtificatione, quando vid: ſtatuunt, Quod per fidem in negotio juſtificationis intelligendus ſit actus fidei, quatenus includit in ſe totam obedientiam hominis Chriſtiani, lege fidei, id eſt, Euangelio præſcriptam. Hæc ſanè controverſia, ſi rectè perpendatur, nil niſi Logica aut Grammatica lis eſt. Quotquot enim ſunt Eccleſiarum Reformatarum Confeſſiones, eæ omnes conſentientibus calculis agnoſcunt, Fidem vivam non mortuam, Fidem quæ conjuncta ſibi habet bona opera imò quæ ſine bonis operibus nec eſt, nec eſſe poteſt, eſſe Fidem illam veram juſtificantem, ut vocant, quæ iſta proprietate ab hiſtorica & temporania ac miraculorum fide, ut aiunt, diſtinguitur: Paucas tantum Lutheranorum, quos duros ſeu rigidos vocant, Eccleſias excipe, quæ etiam propoſitionem iſtam, Quâ *bona opera neceſſaria* dicuntur, *ſaltem neceſſitate præſentiæ* (non dico tantum ad juſtificationem, ſed etiam ad ſalutem) tanquam falſam & noxiam damnare non dubitant; quibus omnes pænè Eccleſiæ Reformatæ reclamant, ipſiq; adeò Cenſores pag: Cenſuræ ſuæ xj. ubi diſertè *obedientiam operum neceſſariam eſſe* aſſerunt *ad juſtificationem, non quidem neceſſitate efficientiæ, ſed neceſſitate præſentiæ*. Iam mihi vide, Annon mera logica pugna ſit, ſi diſputetur, An fides quæ eſt viva, an fides quà eſt viva, requiratur ad juſtificationem? Certè: utrimq; enim in deſcribenda Fidei natura eſt conſenſio: utrimq; bonorum operum præſentia neceſſaria eſſe ſtatuitur: De reſpectu tantum quem Fides viva ad juſtificationem habet, quæſtio manet. At de reſpectu ſtatuere non eſt noſtrum, ſed judicis: Deinde, quid habet reſpectus ille merus, quod juſtam magnæ liti cauſſam dare poſſit? Imò, quid non habet, quod occaſionem omnem liti debeat præcidere apud eos, qui pietatis & bonorum operum ſunt ſtudioſi? Sanè, ſi dicatur fidem requiri ad juſtificationem, quatenus vel quà eſt viva Fides, neceſſitas bonorum operum & pietatis Chriſtianæ fortius adſtruitur, quam ſi dicatur Fidem requiri ad juſtificationem, quæ viva eſt: Natura rei id evincit. Neque verò eſt quod Cenſores dicant

De ultimo membro. An per Fidem in negotio Iuſtificationis intelligendus ſit actus Fidei quatenus includit in ſe obedientiam operum Euangelicorum.

An Fides quæ viva eſt, an quà viva eſt, requiratur ad Juſtificationem, Logicã tantum litem eſſe oſtenditur.

Per fidem ex-cludi meritũ, extra contro-verſiam eſt.

cant particulam illam *Quatenus*, efficientiam aliquam imò meritoriam efficientiam tribuere Fidei, ad conſequendum remiſſionem peccatorum: Nec enim ratio ulla eſt, unde id evinci poſſit. Sed, poſito etiam Fidei efficientiam aliquam (de meritoria propriè dicta non loquor; Eam enim diſertè damnant Remonſtrantes, & ratio recta) tribui in ordine ad juſtificationem; quid, obſecro, reale aut magni monenti iſta efficientia adderet ad voces neceſſariæ præſentiæ? Certe ſi rem exactè ponderes, nihil aut valdè parum addere comperietur; ſaltem non addet tantum, ut propterea pia anima ſimē contentionis trahere aut velit, aut debeat. Dicunt quidem Cenſores, *hinc conſecuturum tandem, quod homo non ex fide tantum, ſed ex operibus etiam juſtificetur*. Sed hoc, præterquam quod conſequentiæ nullam prorſus ſpeciem habeat, idcirco etiam vanum videri debet, quod diſertè iſtud non tantum abſurdum non eſſe, ſed veriſſimum etiam eſſe totidem verbis pronunciet Apoſtolus Jacobus, cum ait cap: ij. 24. *Videtis igitur quod ex operibus juſtificetur homo, & non ex fide tantum*. Nec evadunt hunc ictum Cenſores, quãdo locum hunc Jacobi, pro more ſuo, *de declaratione juſtificationis* intelligendum eſſe dicunt, ne directè Paulo videatur contradicere.

Locum Jacobi cap. ij. 24. Perperam de declaratione juſtificationis à Cenſoribus exponi evincitur.

Nam id nec ſpeciem veri habet, nec Theologia ipſorum permittit: Speciem veri non habere indicant, præter multa alia, quæ nunc non allego, ipſa verba; quibus negatur hominem *ex fide tantum juſtificari*. Quis enim adeò vecors fuerit iſto ſæculo, qui cum Apoſtolo contendere voluerit, an homo juſtificetur id eſt, declaretur juſtus ex fide tantum: Fides enim, quatenus fiducia eſt, & diſtincta ab operibus pietatis, non eſt niſi in corde hominis. Theologia eorum etiam non permittit, ut iſtam explicationem veram eſſe credere poſſint. Nam, ne dè operibus quidem ipſis conſtare poteſt, an bona opera ſint. Non enim poſſunt eſſe bona, niſi ex fide fiant: Ex fide autem fieri, non modò non poteſt declarari alteri, ſed ne illi ipſi quidem id conſtare poteſt, qui ea facit; quia fieri poſſe credunt Cenſores, ut reprobus opera eadem omnia faciat, quæ electus, & ſibi perſuadeat ſe electum eſſe tali perſuaſione, quam à perſuaſione, quæ electorum propria eſt, ut aiunt, nullo certo ſigno, nullo characteriſtico indicio poſſunt diſtinguere. Vide Calvinũ Iuſtit: libi 3. cap. 2. nu: ij. Quomodo itaq; verum erit juxta eorum Theologiam Apoſtoli dictum *Hominem ex operibus juſtum declarari?* Si quis forte dicat, hanc ſententiam, Quod Fides, quatenus viva eſt, juſtificet, eſſe ipſiſſimam Socini ſententiam, is, dato quod id verum ſit, neceſſe

eſt ut

eſt ut fateatur tandem Socinum hac in parte conſpirare cum Reformatis Eccleſiis, quoad ſubſtantiam ipſam. Et ſane, ſi quis ea, quæ a Socino dicuntur in hac materia, ſine gratia, ſine odio expendat, is velit nolit, confiteri tandem cogetur, cum in ſubſtantia rei cum Reformatis conſentire, manente hoc ſolũ diſcrimine (cauſſam ſemper προκαταρκτικὴν excipe, Hæc enim ad hanc materiam non pertinet.) quod obedientiam fidei formam vocet, cum Reformatæ Eccleſiæ eam vocent effectum, fructum, fœtum, ſine quo fides eſſe non poteſt. Quantulum hoc eſt? Quis vel cicum interduit? Quod ſi quis nihilominus magnũ hic hiatum eſſe velit, is doceat intelligibiliter, quid illud reale aut formale ſit, quod iſta duo tam magno intervallo à ſe ſeparat ac diſtare facit? Comperietur, poſt longos labores & operoſas ambages, recidere in pædagogicam ſubtilitatem, & imaginariam diſtinctionem, qua fides in priore momento naturæ conſideratur ut apprehendens Chriſtum, quam producens opera, etſi cum operibus tempore, ſaltem quoad propoſitum ſimul ſit. Breviter, redibit res ad particulam iſtam, *Quatenus*, & ad illud pacis ac concordiæ naufragium fiet. Videantur diſputationes quatuor horum Theologorum, quas Synopſin purioris Theologiæ vocant; In labyrintho fictionum & terminorum pædagogicorum te deprehendes, & cum ad rem ſive apicem controverſiæ veniunt, in tenui & pænè inimaginabili diſtinctionis bivio ſæpe aut trivio hærebis, ut quid ſibi velint aut quo tendant, intelligere non poſſis. Et quid obſecro aliud eſt iſtud Cenſorum quo dicunt, *operibus omnibus obedientiæ & pietatis, imo ipſi fidei, qua opus eſt, opponunt fidem qua instrumentum eſt juſtificationis noſtræ*, id eſt, *ratione affectus illius qui eſt ex fide tantum & non ex operibus*? Crucem excarnificandis ingeniis figi credit, quiſquis iſtas Scholares ſubtilitates audit. Inſanias prius, quam intelligas; Et in hoc cardine vertitur puritas Fidei Calviniſticæ, unde & illud, *Fides fœta bonis operibus juſtificat ante partum.* Acumen hoc ſe non poſſe penetrare, haud illubenter fatentur Remonſtrantes. Simplicitatem amant & ſubtilitatibus iſtis quæ nil niſi ὀνειρώγματα ματαιότητος ſunt, longe præferunt. Si idcirco Reformationis titulo excidere eos neceſſe eſt apud Cenſores, valere eos jubent, & ſibi ſapere. Remonſtrantes uno verbo ſic ſtatuunt: Litem pæne totam quam in hoc capite movent Cenſores, de reſpectibus Metaphyſicis eſſe, quos Fides vera & viva habet ad juſtificationem; de quibus ſtatuere, judicis & domini eſt, non ſubditorum. Enimvero quis ſine gemitu ſine ſuſpiriis, ſine lachrymis cogitet, quod nos hominciones

ciones

ciones miſelli, tardi & negligentes in iis quæ officij noſtri ſunt accurate examinandis & fideliter præſtandis, tantum ocij & audaciæ nobis ſumamus, ut involemus in partes domini, & judicis noſtri, & quo reſpectu hi aut illi actus noſtri ab illo ſint judicandi in extremo judicio, audeamus definire, & niſi alij conſervi iſtas definitiones noſtras, præter officium & vocationem noſtram à nobis factas, admittant, populum Chriſtianum, peculium Dei & Domini noſtri, in partes ſcindere, conſervos cædere, flagellare, eiicere, anathematiſmis & omni genere immiſericordiæ in eos ſævire non vereamur?

Ex his jam patere credimus, quam iniqua ſit Cenſura horũ Theologorum, cum Remonſtrantibus tribuunt quod in hoc de juſtificatione articulo Eccleſiis omnibus Reformatis bellum moverint. Reſtat jam ut quæ præter hęc in caput xj. Cenſuerunt, expendamus.

Conſequentiam quam Remonſtrantes ſectione III. fecerunt, fruſtra impugnat Cenſor. Eſt enim per ſe manifeſta. Si fides eſt adſenſus ſeriò à Deo imperatus ſub promiſſo præmij & comminatione pœnæ æternæ, & ab homine ex officio præſtitus; Ergo, Fides non eſt quippiam in nobis ſine nobis effectum, quod Synodus Dordracena diſertis verbis aſſirmat. *Atqui*, inquit Cenſor, *Remonſtrantes potuerunt ibidem videre explicationem phraſeos iſtius*, In nobis ſine nobis; *quaſi; non intelligitur talis operatio divina, qua homo regeneratus ita agatur, ut etiam actus à Deo non agat; ſed talis præveniens & operans gratia conſtituitur, qua voluntas jam renovata non tantum agitur & movetur à Deo, ſed à Deo acta agit & ipſa. Quamobrem etiam homo ipſe per gratiam iſtam acceptam credere & reſipiſcere rectè dicitur.*

Diluitur exceptio Cenſoris, quod etiã ſi fides in nobis ſine nobis producatur, fides tamen nihilominus noſtræ voluntatis renovatæ actus ſit.

Imò verò hæc explicatio eſt prorſus inepta; & etiamſi omninò apta eſſe ſtatueretur, ad conſequentiam tamen infringendam nihil facit. Inepta eſt, quia de voluntate renovata loquitur, cum agatur de ipſa voluntatis renovatione. Quæritur enim an renovatio voluntatis noſtræ fiat in nobis ſine nobis; non an voluntas noſtra renovata etiam agat. Renovationem Voluntatis noſtræ, quæ in nobis fit ſine nobis, ſive quæ à Deo in voluntate noſtra operatione irreſiſtibili efficitur, appellare actionem aut volitionem noſtram, à ratione eſt alieniſſimum. Voluntas enim noſtra eſt actionis iſtius divinæ ſubjectum, & volitio ſive actio Voluntatis ita producta ſive effecta in voluntate; non niſi καταχρηστικῶς volitio ſive actio noſtra eſt; Non enim eſt actio elicita à voluntate noſtra, ſed mera paſſio, actionis ſive volitionis tantum voce enunciata; & Voluntas eſt ſubjectum merum volitionis ſive actionis iſtius, ut ita dicam, non cauſſa. Sed dato, at

non

non conceſſo, verbis Synodi iſtam explicationem convenire, nihilominus conſtat conſequentia. Non enim quælibet actio voluntatis, à qua voluntas aliquomodo volens vel agẽs denominatur, ſufficit ad conſtituendum actionem quæ rectè & meritò dici queat actio ſeu volitio noſtra, ex officio præſcripto a nobis præſtita. Huiuſmodi enim actio neceſſe eſt ut cadat ſub præceptum promiſſione præmij & comminatione pænæ ſancitum. Quod autem ſub præceptum tale cadit, id tantum abeſt, ut is, qui id ſic præcipit, poſſit velle efficere in nobis ſine nobis, ut contra non poſſit id velle fieri niſi à nobis, deſtructurus totam præceptionis iſtius ſuæ vim ac proprietatẽ, ſi aliter vellet. Natura rei id evincit. Præcipere eſt alteri actionem injungere, ſi præmio potiri & pænam effugere velit. Qui efficit in alio ſine ipſo actionem, is eo ipſo, quod eam in eo efficit, eidem eam injungere nec vult, nec ſapienter velle poteſt; ut verò actionem iſtã remuneratione, laude, aut præmio dignam judicet, abſurdiſſimum eſt. Atqui inquit Cenſor, *ſic abſurdum exiſtiment neceſſe eſt Remonſtrantes, cum Pelagio, Deum dona ſua coronare in nobis:* Dictum hoc Auguſtini niſi cum grano ſalis accipiatur, admittendum neutiquam eſt: Deum enim dona ſua, iſto, quo vult Cenſor, modo, in nobis ſine nobis producta coronare, tanquam actus noſtros ex officio præſcripto à nobis præſtitos, ac proinde promiſſo præmio ſive corona ac laude dignos, ſine manifeſta abſurditate adeòq; falſitate Deo tribui non poteſt. *At ſi talis, gratiæ efficacitas,* inquit Cenſor, *tollit omnem laudem & præmium, arguatur hoc adverſariorum elencho Deus ipſe erroris,* exerens *excellentem illam magnitudinẽ potentiæ ſuæ in nobis qui credimus, pro efficacitate fortis roboris ipſius.* Epheſ. j. 19. Imò non Deus, ſed Cenſor hic erroris & craſſæ ignorantiæ arguendus tum eſt: Non enim dicitur in textu citato, Deus *exerens* (hoc participium de ſuo addidit Cenſor, in quo tamen tota vis argumenti eſt) *in nobis* qui credimus, excellentem illam magnitudinem potentiæ ſuæ: ſed tantum excellẽs magnitudo potentiæ tribuitur Deo, quam exeruiſſe dicitur in Chriſto, quum ſuſcitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dextram ſuam in cælis, & per conſequens quam aliquando etiam ſimiliter exeret in nobis, qui jam per fidem Chriſto capiti noſtro uniti & ſic cari atq; accepti Deo illi ſumus, qui excellenti illa magnitudine potentiæ prędítus eſt: *Exerturus* itaq; rectius dixiſſet Cenſor, quàm *exerens*. Sed eſto; legatur etiam in textu, *Deus exerens*, nihilominus tamen erroris manifeſti arguendus eſt Cenſor. Nam textus disertè loquitur de *nobis, qui jam credimus*, proinde de

Examinatur locus ad Eph. j. 19.

magnitudine potentiæ, non qua Deus in nobis operatur ut credamus, ſed qua Deus operatur circa nos, qui jam credimus. Et ſanè quis vel veriſimile eſſe credat, Apoſtolum operationem illam, qua Deus fidem efficit, attribuiſſe, non dico potentiæ divinæ, ſed τῷ ὑπερβάλλοντι μεγέθει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, quin & τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ? Tum quis credat Apoſtolum affirmaſſe, potentiam iſtam & excellentem illam magnitudinem potentiæ, qua Deus Ieſum excitavit ex mortuis, & collocavit ad dextram ſuam in cælis, eſſe eandem illam potentiam, qua fidem efficit in nobis? Δύναμιν itaq; & ὑπερβάλλον μέγεθος δυνάμεως, & κράτος & ἰσχὺς, requiruntur, ut fides efficiatur in homine. Et cũ Apoſtolus orare ſe dicit, adeòq; indeſinenter orare, ut Epheſij intelligant, quæ ſit magnitudo illa potentiæ divinæ in credentibus, oraſſe dicendus erit, ut Epheſij intelligerent quanta vi fides in ipſis effecta eſſet. Quid vanius? quid futilius? Senſus loci per ſe patet, Det vobis Deus cognoſcere quàm ſit excellens illa magnitudo potentiæ, qua Deus uſurus aliquando eſt circa credentes, cum eos ex mortuis ſuſcitabit, atq; immortales & glorioſos in cælis ipſis altiſſimis conſtituet. Quanta autem ſit potentiæ huius magnitudo, id quidem nunc nobis non apparet; ſed tamen id æſtimari poteſt & æſtimandum eſt, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, id eſt, ex, vel juxta illam potentiæ magnitudinem (in qua quia ſibi non ſatisfacit Apoſtolus, idcirco utitur tot Synonymis vocibus κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ) quæ nobis a Deo illuſtri ratione ob oculos poſita, & quaſi ſpectanda data eſt, quando Ieſum Chriſtũ Dominum ac caput credentium omnium, non tantum ſuſcitavit ex mortuis, ſed etiam in ipſis cælis ſublimibus collocavit ad dextram ſuam, gloriaq; & potentia ſupra omne imperium, poteſtatem, potentiam, ac dominationem inſtruxit, adeò ut ejus pedibus omnia ſubjecerit, eumq; conſtituerit caput, ut eadem potentia Eccleſiam ſibi ſubjectam, id eſt, nos fideles ex morte ſuſcitaret, & in cælis eodẽ immortalitatis & gloriæ beneficio afficeret. Ejuſdẽ farinæ eſt, quod ex *ij. ad Theſ. j. 11.* allegatur. Iſthic enim de modo, quo fides, in nobis efficitur, verbum nullum eſt. Agitur enim manifeſtè de iis, qui jam credebant, & de quorum fide ac tolerantia gloriatur Apoſtolus apud Eccleſias cæteras, ut ex verſ: 4. liquet. Nec deſcribitur iſthic Deus, uti Cenſor locum citat, ut complens opus fidei potenter, ſed rogatur, ut opus fidei complere velit. Phraſin verò iſtam, *Deum complere omnem ſuæ bonitatis gratuitam benevolentiam & opus fidei potenter*, ſignificare modum, quo fides gignitur & conſervatur in no-

Senſus loci para phraſticè propoſitus.

Expenditur locus ex ij. ad Theſſa. j. verſ. 11. adductus.

in nobis, id eſt, operationem omnipotentem ſive irreſiſtibilem in nobis ſine nobis, nihil vel in ſpeciem cogit. Nam poſito quod de primo fidei actu iſtic ageretur, non tamen phraſis ἐν δυνάμει potentiam ſtatim iſtam irreſiſtibilem, quam vult Cenſor, indicare arguit. Non enim omnis δύναμις eſt δύναμις talis. Nec verbum complendi ſignificat neceſſariò modum iſtum agendi, qui ἐν δυνάμει eſt, in principio regenerationis Theſſalonicenſium etiam uſurpatum eſſe. Nam compleri aliquid poteſt ἐν δυνάμει, quod ſine δυνάμει effectum eſt, & compleri poteſt in credentibus id, quod in credentibus, qua talibus, cœptum eſt effici. Sed quid multis opus eſt? Manifeſtum eſt ex loci antecedentibus & conſequentibus, *fidei opus* ſignificare per Metonymiam, vel id, quod fidei objectum eſt, ſive quod credentibus, & opus tolerantiæ ex fide facientibus, à Deo promiſſum eſt, & quod Deus circa eos, qua tales, à parte ſua facere vult, & facturum ſe promiſit, vel ſaltem facere paratus eſt, ſi pro eo feriò oretur; eodẽ plane modo quo κλῆσις ſive vocatio, hoc in loco, interprete ipſo Beza, ſignificat non ipſam vocandi actionem, ſed id, ad quod Theſſalonicenſes vocati erant, nempe cæleſtis regni gloriam, vel, quod malim, tolerantiam in qua ex fide jam exercebantur Theſſalonicenſes. Evincitur hoc ipſum ex eo, quod Apoſtolus dicat, ſe orare pro iis, pro quibus jam ante Deo gratias ſe agere dixerat, quod fides eorum vehementer augeſceret, ὑπεραυξάνῃ, & caritas eorum mutua πλεονάζῃ, id eſt redundaret: quaſi dicat, Idcircò quia vos crediditis & fidem veſtram caritatis & tolerantiæ operibus luculenter teſtati eſtis, Deum ſupplices pro vobis oramus, ut cæleſtis præmij iſtius, ad quod vocati eſtis, præſtantiam ac certitudinem altius ſemper cordibus veſtris dignetur imprimere, & quicquid ex ſingulari amore ſuo, quo fideles ſuos complectitur, proficiſci poteſt, id adhibere velit circa vos, ut quod crediditis, potẽter hæreat in animis veſtris, contra omnia mala quæ toleratis, vel ut tolerantia veſtra, ſolidiore ſpe cęleſtis iſtius hæreditatis, quam per fidem ſemel concepiſtis, veluti firmo ac potente aliquo fulcro ac ſubſidio ſuſtentata, manere poſſit, id eſt, ne quicquam à parte ſua deeſſe vobis patiatur quod ad animandos & corroborandos vos facere poſſit. Quicquid ſit, certum eſt hoc in loco non agi niſi de credentibus, & ex fide perſecutiones varias tolerantibus, qua talibus; circa quos Deum aliis longè actionibus occupari, quam circa eos, quos primitus ad fidem vocat, certum eſt. Huic jam adde, quod Apoſtolus ſtatim deinde Theſſalonicenſes hos obnixè roget & obteſtetur, nę cito à mente

ſua

Quid Apoſtolo ſit complere opus fidei ἐν δυνάμει.

Opus Fidei quid ſit Apoſtolo?

Paraphraſis ſuperioris loci.

ſua dimovetur, verſ. 1.cap. ij. Quorſum iſtud, ſi jam ante eodem pæne ſpiritu eos perſuaſos eſſe voluerat de eo, quod Deus, uti in ipſis ſine ipſis fidem effecerat, ita in ipſis ſine ipſis per potentiam irreſiſtibilem fidem conſervare vellet? Nam fide iſta poſita fieri non poterat ut à mente iſta dimoverentur nedum ut citò dimoverentur. Neq; magis locus Petri, ex ij. Epiſt: 1.cap.verſ.3. deſumtus, facit ad perſuadendum, Remonſtrantium elencho Deum erroris argui. Nam Petrus iſto in loco *virtutis* quidem ſive δυνάμεως θείας mentionem facit, ſed per virtutem ſive δύναμιν iſtam θείαν non intelligit vim ſive potentiam illam, qua Cenſor Fidem in nobis ſine nobis effici vult, ſed tantum Deum ipſum omnipotentem; periphraſi uſitata, qua nunc bonitas Dei, nunc ſapientia Dei, nunc juſtitia Dei, nil niſi Deum ipſum notant; quanquam ratio aliqua potentiæ etiam hic habita dici poteſt, quia admirabiles & complures actiones divinæ potentiæ intervenerunt, ut certa reſurrectionis & æternæ vitæ ſpes nobis fieret, & ut de voluntate Dei fieremus quam perſuaſiſſimi. Rationes complures ſunt: Nam primo, ſi intelligeretur iſta quam Cenſor vult δύναμις hoc in loco, non dixiſſet Apoſtolus, Deum nobis dediſſe πάντα τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν: unica tantum hac potentia opus erat; una hæc ſufficiebat. II. Inepte dixiſſet, Deum dediſſe nobis τὰ πρὸς εὐσέβειαν. Nam εὐσέβειαν poſtulat à nobis ſub præmij promiſſo & pænæ comminatione. Poſtulare autē à nobis εὐσέβειαν, & efficere in nobis ſine nobis εὐσέβειαν, per δύναμιν θείαν, ſunt ἀσύστατα. Iſta operatio repugnat è diametro, non divinæ tantum, ſed humanæ ſapientiæ: Stultè præcipit, qui id, quod præcipit, in eo, cui præcipit, ſine ipſo efficere vult & actu ipſo efficit. III. Petrus dicit *divinam virtutem nobis omnia donaſſe, quæ ad vitam & pietatem pertinent, per agnitionem ejus, qui vocavit nos.* Agnitionem itaq; ſive cognitionem ſupponit, ut non profectam ex iſta virtute. Quod ſi id nolimus, ſed Apoſtolum velimus indicare id, quod nobis dedit Deus vel divina vis, tum cognitio iſta ſignificabit, vel actualem ipſam cognitionem, ſive ea ſit mera tantum cognitio Dei & Chriſti, ſive etiam cognitio & fides in illum; Vel Euangelium, per quod cognitio plena Dei & Chriſti haberi poterat, quo ſenſu dicimus dari cognitionem alicui, cui ratio, via ac modus certus revelatur, quo ad cognitionem rei alicuius pervenire poteſt, ſive fiat ut ad actualē rei iſtius cognitionē perveniat, ſive non. Utrocumq; modo acceperis, manifeſtum ſemper erit, per potentiam divinam hic non intelligi ab Apoſtolo id, quod vult Cenſor. Nam ſi cognitio

Refellitur expoſitio loci ex ij Petri j 3. a Cenſore adducta.

prior

priore ſenſu intelligatur, tum neceſſe eſt ut dicatur, Petrum de omnibus diſperſis fidelibus, ad quos ſcribebat non tantum pro ſe credidiſſe, vel ſaltem ex judicio caritatis ſenſiſſe, quod divina virtus in illis cognitionem ſive agnitionem & fidem iſtam operari voluerit, & actu jam operata erat; ſed etiam id eum omnibus perſuaſiſſimum eſſe voluiſſe. Niſi enim id Petrum voluiſſe dicat Cenſor, enervat atq; elidit fundamentum exhortationum & admonitionum ejus omnium. Hoc non dicet Cenſor, ſi ſapit. Quod ſi verò cognitio poſteriore ſenſu intelligatur, tum nihil ex verbis iſtis pro cauſſa ſua concludere poterit Cenſor. Sed quid opus eſt in re clara diutius morari? Verſus ſequens modum exponit, quo divina virtus omnia nobis dat, quæ ad vitam & pietatem pertinent, per agnitionem ejus qui vocavit nos, quia vid: Deus *maxima illa & pretioſa promiſſa nobis donavit* (nota idem verbum δεδώρηται) *ut per ea efficiamur divinæ conſortes naturæ.* Hac in re cumulus divinæ bonitatis, ſapientiæ, & potentiæ eſt. Qui iſta habet Chriſtianus, is omnia habet, quæ ad vitam & pietatem pertinent. Promiſſa enim iſta continent omnia iſta auxilia, quibus homo in hac vita opus habet, ut divinæ voluntati obedire poſſit, ut actu obediat in mediis tentationibus, & ut ad finem uſq; vitæ in obedientia perſeveret, atq; ita evadat eam, quæ in mundo eſt corruptionem ex cupiditatum veneno ac contagio. Ignoſcant jam viciſſim Cenſores Academici, & ſubtiles Doctores (ſuis enim eos jam verbis compellare libet) ruditati Remonſtrantium- ſi ipſis non licet eſſe tam acutis ut percipere poſſint hæc tria. I. Magnitudine ὑπερβαλλούσης δυνάμεως κράτους, ἰσχύος, opus eſſe ad fidem in homine efficiendam. II. Magnitudinem iſtam potentiæ concurrere poſſe cum ſerio præſcripto ac mandato Fidei, promiſſione præmij & comminatione pænæ ſancito. III. Fidem, quæ per iſtam magnam potentiam in homine ſine ipſo efficitur, obedientiæ nomine venire, & præmio ac laude dignam cenſeri poſſe. Hæc conjungere & componere non poſſunt Remonſtrantes, adeò ſunt rudes & bardi: Id ſi poſſint Cenſores, næ ingens eorum acumen eſt, & ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς ἀγχινοίας. Mirum ni diſcipuli eorum applaudant tam ingenti induſtriæ, & euge accinant magiſtris ſuis, pluſquam Angelicis & Seraphicis.

Quæ ad ſectionem IV. cenſentur, ea ſunt parvi ponderis. Primum enim quod cenſetur eſt, *Quod Remonſtrantes ad eliciendum adſenſum Fidei, à parte Dei tantum requirant argumenta talia, quibus veriſimiliter nihil opponi poteſt, cur credibilia non ſint, & fidem non me-*

Quo ſenſu Declaratio ad eliciendum Fidei adſenſum non requirat à parte Dei niſi argumenta fide digna.

Dogmata Fidei talibus argumentis non tantũ poſſunt ſed & debent probari, quibus veriſimiliter nihil poteſt opponi cur credibilia non ſint.

reantur ea, quæ credenda nobis proponuntur. Sic enim inquit *facillimum eſt Remonſtrantibus cum Pelagio tranſigere.* Quantum crimen medius Fidius, ſi omnino hoc verum foret! At nihil minus quam hoc, habet veri ſpeciem. Manet adhuc inter eos & Pelagium hiatus maximus. Nam quando nihil aliud requirunt Remonſtrantes à parte Dei, quã argumenta talia, non excludunt præcedaneam dationem potentiæ ſupernaturalis, qua fiat ut homo adſenſum poſſit præbere argumentis iſtis (Illam ſemper præſupponunt & prærequirunt uti jam ante ſæpius oſtenſum eſt & in Actis & Scriptis eorum Synodalibus ſæpius in terminis ab ipſis declaratum eſſe conſtat: Hanc verò negabat Pelagius, quia ad adſenſum fidei præſtandum naturæ vires ſufficere per ſe profitebatur, uti notum eſt) ſed tantum excludunt iſtum operationis modum, quo Calvinus cum ſuis ſomniat Deum pectoribus paucorum quorundam, nominatim ad id electorum, adſenſum iſtum indere atq; imprimere. Addit Cenſor; *Argumenta iſta non ſufficere a parte Dei, ex eo manifeſtum eſt, quod dogmata Fidei, quæ evidentiam non habent, talibus argumentis non poſſint probari, quibus veriſimiliter nihil opponi poſſit.* De evidentia nihil dixerunt Remonſtrantes. Aliud eſt evidentia, aliud credibilitas. Argumenta, quæ credenda proponuntur, credibilia ſint neceſſe eſt; Evidentia ut ſint, non requiritur. Et hoc vult declaratio, cum dicit requiri argumenta, non quibus ſimpliciter aut in ſpeciem nihil veriſimile opponi poteſt; Abſit, ſed quibus nihil veriſimiliter opponi poteſt (Nota) cur credibilia non ſint & fidem non mereantur ea quæ credẽda proponuntur. Tantum autẽ abeſt, ut dogmata fidei, quæ credenda ſunt, & credenda proponuntur Chriſtianis omnibus, ſub periculo æternæ condemnationis, in ſummo gradu credibilia non ſint, ut niſi talia ſint, eo ipſo pro dogmatibus fidei habenda non ſint. Et ſanè, niſi res ita ſe haberet, fruſtra ac ſtultè laboraſſent olim, hodieq; laborarent Chriſtiani ut Atheos, Gentiles, Judæos ad Religionem Chriſti adducant, iiſq; dogmata Religionis Chriſtianæ perſuadeant. Quare non ſimpliciter probandum videtur id, quod ait Lactantius, *divinam veritatem idcircò doctis eſſe contemtui, quia idoneis aſſertionibus eget*, niſi commodo ſenſu intelligatur. Nulla veritas in ſuo genere magis idoneis aſſertionibus nititur, quam veritas Religionis Chriſtianæ. Injuriam Chriſto & divinæ Chriſti Religioni facit graviſſimam, quiſquis aliter ſtatuit. Quare admiratione non levi dignum eſt, cum quærit Cenſor: *Quomodo fiduciam in Jeſum Nazarenum collocaremus, virum in ligno ſuſpenſum, adeòq; ſententia Dei maledictum, ſi nihil credibile cenſeremus, niſi firmatum argumentis quibus nihil opponi poſſet?*

cruci-

Imò verò, idcirco fiduciam in Jeſum Nazarenum virum in ligno crucifixum collocamus, quia eum à Deo ipſo approbatum, &, in ſignum approbationis, ex mortuis ſuſcitatum & ad dextram divinæ Majeſtatis in cælo collocatum eſſe, iſtiuſmodi, & tot argumentis confirmatum eſt, ut nihil pluribus aut ſolidioribus ad fidem rei factæ faciendam, confirmari poſſit, adeò ut dicere audeamus, Aut credendum eſt hoc verum eſſe, aut nihil in rerum natura credibile cenſendum eſt. Atq; hoc ipſum manifeſtè arguit locus Apoſtoli iſte, quem hic Cenſor planè in contrarium ſenſum citat, ij.Corin.x.4.5. *Arma militia noſtra non ſunt carnalia, ſed divinitus valida ad ſubverſionem munitionum; Ratiocinationes evertendo omnemq; ſublimitatem qua ſeſe extollit adverſus cognitionem Dei, & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo.* Dicit enim iſtis verbis Apoſtolus, *Arma ſua*, id eſt argumenta & rationes ſuas, quibus pugnabat pro Chriſti doctrina, contra erronea dogmata & opiniones falſas Philoſophorum, aliorumq; mundanorum hominum, quamquam ſubtiliſſimæ videbantur, adeò ſolidas, efficaces & nervoſas fuiſſe, ut evertendis iſtis pluſquam ſufficerent, imò ut ſufficerent captivando omni licet ſubtiliſſimo acumini & induſtriæ, & cogitationibus ipſis, id eſt ingenioſiſſimis conceptionibus retundendis, & ſic hominibus perſuadendis ut erroribus valedicerent, & Religionem Jeſu Chriſti amplecterentur: Hoc autem dicere non potuiſſet Apoſtolus, niſi ejuſmodi argumentis contra eos inſtructus fuiſſet, ad probandum Religionis Chriſtianæ dogmata, quibus veriſimiliter nihil opponi ab iis poterat, cur, nō dico evidentia aut prorſus & omni modo clara, ſed credibilia non eſſent. Nec dubium eſt, quin hæc gloria ſoli Religioni Jeſu Chriſti propria tum fuerit, & etiamnum foret, niſi divinis inſitisq; Religioni argumentis, ſeu imprudenter, ſeu impudenter, fragilia & elumbia miſcuiſſet humana induſtria. Inde natæ hypotheſes, axiomata & placita à ratione omni & ſpecie veri aliena, quæ in Religionem Chriſti paulatim tranſiuerunt, aut irrepſerunt, &, quia idoneis aſſertionibus egebant, humana autoritate ſtabilita & ſancita ſunt. Hinc Chriſti Religio imbellis facta eſt, & tantum non probrum ac ludibrium Judæis, Turcis, variiſq; alioqui nec indoctis nec malignis mortalibus, quibus neſcio quid citius perſuaſeris, quam Religionē Chriſti iſtis hypotheſibus ſubnixam. Sed hoc flere potius licet, quam corrigere.

Senſus loci ij.ad Cor x. 4 5. perperam à Cenſore allegati.

Alterum, quod hic cenſetur, eſt, *Quod Remonſtrantes ex parte hominum requirunt piam docilitatem & animi probitatem in eo, à quo fides*

iſta poſtulatur &c. hac inquit Cenſor, *ex Theologia Socini apertè deſumta ſunt.* Imò vero hæc deſumta non eſſe niſi ex Theologia Chriſti, ſatis manifeſtè quæ in ſectione hac allegantur loca, arguunt Tota enim ſectio pænę nil niſi Scripturæ verba habet. Sed eſto, ex Socino hæc deſumta ſint, quid tum? Cum Socino itaq; ſentiunt hac in parte Remonſtrantes. Benè habet. Socinus ergo hac in re benè ſenſit ſcpripſitq;. Qui id ægrè fert, is rationes adferat, alioquin exſibilari dignus eſt. Id tantum notandum eſt obiter: A Remonſtrantibus hic affirmari ad fidem vel adſenſum fidei obtinendum, requiri ex parte hominũ docilitatẽ & probitatẽ; non quaſi fieri nullo modo poſſit, ut alij ad fidem etiam adducantur, aut dociles & probi reddantur: Nihil minus, ſed quod ſine docilitate & probitate animi adſenſus fidei *commode*, Nota benè vocem hanc *commodè*, elici non poſſit. Magnis moleſtiſq; ambagibus alioquin opus eſt.

Quo ſenſu declaratio requirat piam docilitatem aut animi probitatem, ad fidem eliciendum.

At ex eo ſequitur, inquit Cenſor, *homines omnes natura ſua non eſſe indociles atq; improbos.* Nihil minus quã hoc ſequitur, Tantũ ſequitur inter eos, qui vocantur ad Religionem Chriſti, alios aliquando eſſe dociles, alios indociles. Diſcrimen iſtud ex natura eſſe nec dicitur, nec ex dictis rectè concluditur. Ex aliis cauſſis id provenire quid vetat? Nemo, qui ad Chriſtum vocatur, talis eſt, qualem eum natura finxit. Educatio, converſatio, inſtitutio, aliaq; diſcriminant mortales maximam partem, eoſq; variis adfectionibus imbuunt. Rectè Flaccus, licet alioquin vitæ non admodum caſtigatæ,

Nemo qui ad Chriſtum vocatur talis eſt, qualem eum natura finxit.

Atqui ſi vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendoſa eſt natura alioquin recta; velut ſi
Egregio inſperſos reprehendas corpore nævos,
Sic neq; avaritiam, neq; ſordes, ac mala luſtra
Obiiciet verè quiſquam mihi: purus & inſons
(Ut me collaudem) ſi & vivo carus amicis
Cauſſa fuit Pater his.
Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus omnes
Circum Doctores aderat, quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) ſervavit ab omni
Non ſolum facto, verum opprobrio quoq; turpi:
ob hoc nunc
Laus illi debetur & à me gratia major.

Neq; verò negandum omninò videtur, conditionem temperamenti cuiuſq; hominis vim magnam habere ad mores animi, ad virtutes & vitia. Pro ratione ejus aptior vel ineptior quiſque eſt ad docilita-

tem & probitatem animi conſequendum, Præcipuam tamen vim habent educatio & inſtitutio. Atq; inde ferè diſcrimen petendum eſt. Non videtur hoc negare Cenſor, ideoq; per cautelam addit, *ubi de vera docilitate & de vera probitate, quæ ad res divinas requiritur, quæſtio agitatur*. Atqui docilitas, quæ nos aptos reddit ad virtutes, ſive ad honeſtatem morumq; caſtitatem, quomodo non reddat nos aptos ad res divinas? Docilis probuſq; animus quas res citius libentiuſq; admittat, quam virtutes divinas, utpote æquitati & rationi rectæ maximè conſentaneas, & ejuſmodi argumentis adſtructas, quibus & qualibus cæteræ diſciplinæ omnes carent? *Atqui* inquit Cenſor, *hoc diſertè Scriptura repugnat, quæ nullum diſcrimen naturale vel docilitatis vel probitatis, ubi de rebus divinis agitur, inter homines ante regenerationem agnoſcit*. Falſum hoc eſſe ex locis in ſectione Confeſſionis, de qua agitur, citatis, maniſeſtiſſimum eſt, ſi modo vocem *naturale*, omittas, de eo enim jam non agitur. Diſcrimen eſſe conſtat & quidem ante regenerationem, an naturale illud ſit, alterius loci eſt diſquirere, hic ad rem non facit: Locus ex Epiſt: ad Epheſ. ij. 3. contra nihil facit. Nam Apoſtolus iſto in loco non agit de naturali & communi omnium omninò hominum conditione & ſtatu, ſed tantum de conditione gentilium ante auditũ Euangeliũ quamquam & inter eos diſcrimen aliquod faciendum eſſe non obſcure colligitur ex 1. Corinth. cap. vj. verſ. 11. cum ait; καὶ ταῦτα τινες ἦτε. *Et huiuſmodi quidam veſtrum erant*, quod inepte Beza vertit, Et hæc eratis *unuſquiſq;*. Sed poſito etiam Apoſtolum communiter aut univerſaliter hæc de omnibus gentilibus affirmaſſe, Non repugnant filium iræ eſſe, & docilem ac probitate animi præditum eſſe. Docilitas probitaſq; animi cum peccati habitu & peccandi conſuetudine poteſt conſiſtere: Aliud enim eſt docilem ac probum animum habere, aliud jam didiciſſe quæ ſit vera pietas, & qua in re vera obediẽtia divinæ voluntatis poſita ſit. Quin imò aliud eſt hoc ſcire, aliud facere. Multos videas dociles, bonæq; & honeſtæ indolis, qui inter profanos ætatem degunt, in meliorem frugem evaſuri ſi monitoribus non carerent, aut inciderent in bonos vitæ magiſtros, vel ſocios. Docet id Chriſtus, cum *meretrices & publicanos dicit praceſſuros Scribas & Phariſæos in regnum cælorum*, Math. xxj. 31. Et videas non paucos luculenta veritatis cognitione præditos & alioquin minimè malos, à vero tamen pietatis ſtudio valdè alienos. Ex quo patet loca illa, quæ Cenſor in eandem ſententiam citat, ex 1, Cor. vj. 9. 10. 11, Rom. viij. 7. 1, Cor. ij. 14. Tit. iij. 3, & ſeqq. ad rem non facere

Docilitas quæ nos aptos reddit ad virtutes morales, eadem aptos nos reddit ad virtutes divinas amplectẽdum.

Senſus loci ad Epheſ. ij. 3.

Filius iræ eſſe poteſt qui docilis & probitate animi præditus eſt.

cere. Aliud enim eſt docilitate ac probitate animi præditum eſſe, aliud virtuoſum & pium eſſe: Non ſtatim virtuoſus eſt, qui docilis eſt, nec pius qui probitate animi præditus eſt. Meliore diſciplina, Spiritu, & gratia opus eſt ad peccatorum habitum excutiendum. A ſolo Chriſto tantum bonum haberi poteſt: Sola ejus Religio, ſolus ejus Spiritus potis eſt in nobis excitare verum peccati odium, & ſincerum pietatis ac ſanctimoniæ ſtudium. Abſq; illa omnes peccatorum habitu plus minuſve impliciti hæreant neceſſe eſt. Quiſq; vitio uni aut alteri, & imprimis ſuo, blandietur, & in eo conſeneſcet.

Subiicit Cenſor, *Nolumus negare inter homines non regenitos eſſe nonnullos aliis magis dociles imò etiam aliqua probitate & honeſtate morum præ aliis conſpicuos; ſed, an talis probitas vel docilitas eos magis ad fidem diſponat, ut facilius credant, quàm qui vel minus probi ſunt, vel minus dociles, videndum eſt. Contrarium ſæpe teſtata eſt & etiamnum teſtatur experientia.* Nihil falſius, ſi docilitatem & probitatem animi conjungas. Docilitas ſine probitate animi facilè dilabitur in profanitatem. Probitas ſine docilitate facile deflectit ad ſuperſtitionē. Tum ſi ij, qui eos ad fidem vocant, tales ſint, ut doctrinam fidei non reddant inefficacem prorſus & inutilem: Nam quid docilitas probitaſq; animi in diſcipulo juvant, ſi doctrinam ſuam Doctor ipſe vel docendo enervat, vel vivendo infamat? Nihil vanius etiam atq; incertius, quam quod ab experientia deſumitur argumentum. Nam nos ſæpè dociles judicamus eos, qui nihil minus ſunt quam dociles: Ceræ inſtar duci ſe ſinunt à nobis in omnem partem, cæteroquin duriores ſilice. Nobis cedunt, non rationibus noſtris ducti, ſed ſuis affectibus. Sic, probitate animi præditi nonnulli nobis videntur, qui indolis planè ſunt perverſæ; Ingenium vultu tegunt, & virtutem verba putant, ut lucum ligna; Docilis ſtatim non eſt, qui eſt ingenioſus, nec probus, qui ſuperſtitioſè religioſus. Ingenioſiſſimi ſæpe ſunt obſtinatiſſimi, & ſummè indociles. Ingenio ſuo lenocinantur ac fidunt: Alios reſpuunt & deſpiciunt tanquam infra ſe poſitos, & ingenio ſuo impares. Zelotæ maximi ſæpè peſſimis affectibus laborant, & qui ſupra alios videntur pollere ſtudio veritatis, ij non rarò intus & in cute veritatis hoſtes ſunt accerimi. Zelus eos abripit extra modeſtiæ & docilitatis metam, fiuntq; indociliores promiſcua plebe & proletaria quavis turba. In Phariſæis & Scribis id apparuiſſe teſtatur Servator ipſe. Nam quamquam ſtudio virtutis & pietatis cæteris omnibus præſtare videbantur, publicanos tamen & meretrices multò iis dociliores fuiſſe aſſerit. *Atqui,* inquit

Oſtenditur falſum eſſe quod experiētiam teſtari dicat Cenſor, minus probos minuſque dociles aptiores eſſe ad fidem & facilius credere, quam dociles & probos.

inquit Cenſor, *docilitas illa naturalis ſæpe abſtrahit homines à fidei documentis, quia verſatur circa ea, quæ rationi humanæ magis conveniunt, quibus præveniuntur animi dociles, & ita præoccupantur, ut altior & à ſenſibus remotior doctrina in ipſis locum non inveniat.* Atqui contrarium potius verum eſt. Idcirco docilitas naturalis, niſi affectibus & præjudiciis præoccupata ſit, magis aptos eos reddit ad fidem & fidei documenta facilius & libentius admittendum, quia documenta fidei rationi rectæ non diſconveniunt, etiamſi à ſenſibus remota ſint. Ratio enim recta non ſemper pendet à ſenſibus, nec ſenſibilibus utitur argumentis, imò fidem à ſenſu & ſenſibilibus argumentis ſuſpendi vetat. Quæ ſentiuntur, ea non creduntur. *Beati qui non vident & credunt tamen*, quia ratio nulla eſt cur non credant. Sed, hic Chriſtianos multos error tenet, ut fidei documenta non à ſenſibus tantum ſubmota, ſed a ratione recta etiam aliena eſſe credant, atq; idcirco rationem omnem humanam, in fidei rebus, valere atq; ab iis exeſſe jubeant. Periculoſus hic & verè pænitendus error eſt, unde multa mala in Chriſtianum orbem profluxerunt. Quæ ex Auguſtino & Lactantio citantur, ea tanti non ſunt, ut propterea laborandum ſit: Ex antedictis patet ſolutio. Nec defuerunt ex Patribus antiquis, & ex Reformatis Doctoribus aliiſque permulti, qui contrarium ſenſerunt, imò qui eos etiam gentiles & Philoſophos, qui rationis rectæ ductu Virtutem ſunt ſectati, & voluptatibus omnibus ſæculi huius pro virili renunciarunt, in ſalvandorum ordine collocare non dubitarunt, de quorum ſententia nos judicium noſtrum non interponimus, rati caritatis magis affectu, quam certo judicio eos adductos ita ſenſiſſe. Deus juſtiſſimus judex ſententiam ſuo tempore feret exceptione omni majorem. Nos jam videamus porro quid Cenſor ad loca iſta, quæ Remonſtrantes in Confeſſione ſua citant, pro ſua opinione excipiat & reſpondeat. Ad locum ex ij. Theſſ. iij. 2. *Fides non eſt omnium*, connexionis probationem ſe expectare dicit: At ea eſt manifeſta ex ſcopo & ſenſu loci, qui eſt, oſtendere, mirum videri non debere Eccleſiis, ſi qui ſint inter ipſos, qui Chriſti Religionem profitentur, & tamen veri Chriſtiani non ſunt, aut ad fidē & Religionem Jeſu Chriſti intus in cor ſuum admittendam adduci ſe non ſinunt, adeò ut perpetuo cum illis, tanquam cum refractariis & moleſtis adverſariis, luctandum & laborandum ſit. Ad fidem enim & Religionem Chriſti ſuſcipiendum & medullitus imbibendū præriquiri ut non ſis ἄτοπος καὶ πονηρὸς ſive δύσκολος. Qui enim ſic animatus eſt, ei nunquam facilè perſuaſeris ut pius fiat, & ſeriò atq;

Docilitas non abſtrahit homines à fidei documentis, nec cauſſa eſt cur abſtrahat.

Vindicatur locus ex ij. ad Theſſal. iij. 2. in declaratione citatus, ab exceptionibus Cenſoris.

atq; ex animo Chriſti Religionem ſectetur. Abſurdiſſima licet teneat & maximè ἄτοπα, non credet tamen, quin & moleſtiam tibi faceſſet ſine fine ac modo; hoc enim eſt πονηρὸν εἶναι: hinc orari Deum vult Apoſtolus, ut ab iſtiuſmodi hominibus libera eſſe poſſit ſancta ipſius Eccleſia. (Niſi forte quis hæc accipere malit de iis, qui Chriſtiani nondum erant, & cum Chriſtianis perpetuò digladiabantur, ut Religionis Chriſtianæ curſum ſiſterent atq; impedirent. Eodem tamen redibit res) Hunc ſenſum loci huius eſſe per ſe manifeſtum eſt; Et confirmatur validè ex eo, quod ſenſus iſte, quem Cenſor ei ineſſe vult, ſpeciem nullam veriſimilitudinis habeat: Nam, ſi ſenſus verborum iſtorũ, *Non enim omnium eſt Fides*; hic eſt, Deus omnibus fidem dare non vult; quæ ratio dari poterit quod Apoſtolus Theſſalonicenſes monuerit orare Deum ut liberari poſſent ab iſtis ἀτόποις ϗ πονηροῖς, idcircò quia fides non eſt omnium? Alterutrum dicatur neceſſe eſt; Aut quod Apoſtolus ſciverit hos ἀτόπους ϗ πονηροὺς ex numero reprobatorum fuiſſe atque idcirco de iis ad fide adducendis laborandum non eſſe; quod quis credat? Vel ſi credat, quomodo probaverit? Aut quod homines hos ex reprobatorum numero ac proinde fidei incapaces eſſe collegerit ex hoc ſigno, quod ἄτοποι ϗ πονηροὶ eſſent. At hoc ſignum Apoſtolo eſſe non poterat nec debebat; ἀτοπία enim ϗ πονηρία ante fidem ſemper eſt in omnibus hominibus, ex ſententia Cenſoris hoc ipſo in loco. Contrarium itaq; colligere potius debuiſſet Apoſtolus, juſſiſſetq; orare Theſſalonicenſes pro ipſis, ut ab ἀτοπίᾳ & πονηρίᾳ iſta liberari poſſent, & ſic ad fidem adduci: Eadem enim ratio eſt illorum, quæ omnium, aut plerorumq;. Alij enim aliis ægrius, tardius, moleſtius, difficilius ad fidem adducuntur. Huic jam adde, quod Apoſtolus cauſſam nullam habuiſſet hominibus iſtis exprobrandi, quaſi per convitium, ἀτοπίαν ϗ πονηρίαν ipſorum, ſi cauſſa ejus rei erat, quod Deus fidem iis dare non vellet, quia videlicet Deus eos ab æterno reprobaverat, & ad incredulitatem atq; ad ἀτοπίαν ϗ πονηρίαν illam deſtinaverat. Hoc autem cum Apoſtolum hic non ſenſiſſe certum ſit, dubitari vix poteſt, quin ſenſus verborum iſtorum, aut potius rationis iſtius, *Nam fides non eſt omnium*, alius non ſit quam is, quem indicat Confeſſio Remonſtrantium, & nos hic plenius expreſſimus.

Atqui, inquit Cenſor, *nondum rpparet connexio, Nam ex ſuppoſitionibus Remonſtr. fides eſt in omnium poteſtate & nemo eſt, qui, faciendo quod in ſe eſt ex viribus naturæ, ad ſidem non poſſit pervenire.* Imò verò idcirco connexio eſt evidens: Nam cum Apoſtolus dicit, *Fides*

non

non eſt omnium, eo non ſignificat, non omnes poſſe credere, ſed non omnes velle credere, imò eſſe quoſdam adeò *ἀτόπυς ϗ πονηρὺς*, ut prorſus inepti ſint ad credendum, adeoq; ut velint non credere habitu ſcilicet & coſuetudine incredulitatis obſeſſi. Quare cum Remonſtrantes dicunt, *Fidem eſſe in omnium poteſtate*, non id volunt, quaſi omnibus & ſingulis omni tempore facile ac proclive ſit credere & ex fide obedire Deo, quando tantum volunt: Abſit; Sed hoc tantum volunt, Per Deum ac divinam bonitatem & clementiam non ſtare, quo minus ij, qui primitus ad fidem vocantur, poſſint Deo vocanti credere ac parere. Potentiam etiam ad credendum homini nunquam prorſus negari nec penitus adimi à Deo, ſed quæcunq; homini accidit impotẽtia, eam à voluntate hominis ſola provenire, eamq; non tàm phyſicam quàm moralem eſſe impotentiam, quæ ex diuturna obſtinatione & conſuetudine tergiverſandi naſcitur, unde homo adeò ineptus ad credendum, adeoq; alienus à credendo redditur, ut impotenti ſimilis fiat. Niſi hoc dicatur, nec præceptionis divinæ, qua Deus tales obedire ac credere præcipit, nec punitionis divinæ, qua tales non credentes gravius multò punit, ratio conſtare poteſt.

Quid ſibi velint Remonſtrantes, cum dicunt Fidem eſſe in omnium poteſtate,

Ad loca duo ex Joha. vij. 17, & ex Joa. iij. 19. 20. nihil excipit Cenſor niſi hoc, *Si de fide abſolute intelligant, ſequetur id abſurdum, homines facere veritatem ſine cognitione veritatis, & in luce, aut ut lucis filios ambulare qui ad lucem nondum venerunt, aut lux in Domino non ſunt*. Quaſi verò neſciat Cenſor, de qua fide Remonſtrantes hic loquantur. Titulum tantum capitis vide, & de fide in Jeſum Chriſtũ eos hic agere manifeſtum erit. *Facere* itaq; *veritatem*, non eſt facere id, quod Euangelium aut Chriſtus in Euangelio fieri jubet, ſed, phraſi hebræa, facere id, quod bonum & rectum eſt, ſive quod ratio recta vel lege naturæ, vel lege Moſis, vel alia aliqua ſeu traditione ſeu doctrina informata, verum, id eſt, honeſtum eſſe dictat: opponitur enim *τῷ mala facere*. Alibi Scriptura id vocat *Quærere Deum* aut *Dominum*, Act. xvij. 27. *Fecit* (Deus) *ex uno ſanguine totam gentem hominum, ut habitaret ſuper univerſa ſuperficie terræ, definitis ſtatis temporibus, & poſitis terminis habitationis eorum, ut quærerent Dominum, ſi fortè palpando eum invenirent*. Alibi vocat id, *facere juſtitiam*, & *Deum timere*, Act. x. 35. *In quavis gente acceptus eſt Deo quivis, qui eum timet, & operatur juſtitiam*, Alibi vocat id ἐυσεβὴν εἶναι, alibi aliter. Videtur hæc agnoſcere etiam Cenſor, ac propterea ſtatuere fidem aliquam in iis præſupponi, de quibus affirmatur, quod faci-

Quid ſit facere veritatem in locis Joa. viij. 17. & Joa. iij. 19. 20.

ant voluntatem Dei, ſed per fidem iſtam intelligi non vult niſi fidẽ & cognitionem illam ipſam, quæ per Euangelium habetur: Ejus enim augmentum tantum dari vult iis, qui fide iſta antea præditi ſunt idq́; indicari locis citatis. At hoc eſt neceſſitatem & vim Euangelicæ doctrinæ funditus tollere, & loca citata à proprio & genuino ipſorum ſenſu violenter detorquere, uti ex eo manifeſtum eſt, quod in locis iſtis probitas animi, timor Dei, &c. tribuantur iis, qui vera & Euangelica fide in Chriſtum præditi non erant; utpote qui Chriſtum pro peccatis mundi moriturum neſciebant, imò qui Chriſtum non niſi regem terrenum futurum credebant, & ſic per eum exſpectabant redemtionem Iſraelis: uti ex cantico Simeonis, Mariæ, & Zachariæ haud obſcurè liquet: De Cornelio patet diſertè dici, Petrum miſſum fuiſſe ad eum, *ut audiret ex ipſo verba, in quibus ſervaretur ipſe & domus ejus*. Act. xj. 14. Ad loca Joa. viij. 47. quærit Cenſor; *An igitur aliquis poteſt eſſe ex Deo, vel ovis Chriſti, natura corruptus, necdum regenerationis Spiritu donatus?* At hoc eſt quærere, non ſolvere. Mirum autem id quæri à Cenſore, cum fateatur ipſe cum ſuis electos omnes, propter ſolum beneficium electionis, cum natura adhuc corrupti ſint necdum Spiritu regenerationis donati, eſſe ex Deo, & oves Chriſti; ut diſertè legere eſt in Synopſi purioris Theologiæ Calviniſticæ, diſputat: xxiv. Theſ. 27. 28. Imò, cum hoc ipſo in loco ſtatim immediatè poſt hanc, quam hic movet quæſtionem, aſſerat, *Illos ex Deo eſſe & oves Chriſti, quos Deus ſibi aſſumſerat & Chriſto ſervandos tradiderat, non quia ſermonem Dei ſervaverant* (annon hoc eſt cum adhuc natura corrupti neq́; adhuc Spiritu regenerationis donati eſſent?) *ſed ut crederent, & ſermonem Dei ſervarent*: Sed nos reſpondeamus. Qui natura corruptus eſt, is poteſt *ex Deo eſſe*, & *ovis*, id eſt, bonæ & probæ æquaciq́; indolis, antequam Spiritu regenerationis, quem Deus dat iis, qui per Euangelium vocantur, & divinæ vocationi credunt, præditus ſit, imò ut ante quam Spiritu iſto donetur, fiat ovis, & ex Deo ſit, neceſſe eſt. Locus Joan. xvij. 6. *Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſervarunt*, non modò non repugnat huic ſententiæ, ſed eam potius confirmat. Manifeſtè enim patet ex eo, fieri poſſe ut quis Dei ſit, antequam eſt Chriſti, id eſt, in Chriſtum credat. Nam ſi velit Cenſor verba iſta *Tui erant*, ſignificare, Tibi jam per fidem veram inſiti erant, ſibi ipſi contradicet. Nam id expreſſe hic ipſe negat. Et quid? An Matthæum publicanum, ac Judam Iſcariotem dicet Deo aut Chriſto inſitos fuiſſe, etiam antequam Chriſti vocem audiverant?

Senſus loci Joa. xvij. 6.

diverant? Si Phraſin iſtam id non vult ſignificare, ſed eam de æterna electione interpretandam eſſe dicat, tum principium petit, & nihil concludit ex loco iſto, quin imò quæſtionem ipſe ſuam ridiculam facit. Sic enim tum viciſſim quæram? An itaq; aliquis poteſt eſſe ex Deo, vel ovis Chriſti qui natura corruptus necdũ regenerationis Spiritu donatus eſt? Sed quicquid ſit hac de re, ſenſus loci hujus longè alius nobis eſſe videtur: Tui erant, ô Pater, id eſt, tu eos ſolus regebas & curabas ſine me; A te ſolo & immediatè pendebant; Tui ex aſſe erant, & in ſolidum. At nunc tib. aliter viſum eſt. Meæ fidei, meæ curæ eos commiſiſti, Me eorum curam habere voluiſti, ut per me tibi fideliter adhærerent: Et ego, quantum in mè fuit, operam dedi, ut tibi indivulſè adhærerent. Sermonem tuum iis ſervandum dedi, Iſtam ſolum iis inculcare non deſtiti, & quod tu mecum impenſè voluiſti obtinui ab ipſis, & eum hactenus ſervarunt. Sed jam ab illis abeo, ſuſcipe eorum curam iterum ſine me, ô Pater, uſque dum ad illos redeo, &c. Reliqua loca Act. ij. 41. Act. xiij. 47. 2. Cor. iij. 5. non expendemus hoc loco, quia alibi id prolixè fieri neceſſe eſt.

Poſthæc contrahit Cenſor paucis, quæ antea fuſè dixerat. Reperio autem in verbis iſtis rationem novam, qua antea uſus non fuerat; Ea hæc eſt. *Nulla docilitatis aut probitatis ſpecies, quæcunq; in hominibus, antequam ad fidem vocantur, reperiri poteſt, ad fidem veram vel pertinet vel diſponit, quia peccatum eſt, quicquid fit ſine fide & vera Dei cognitione.* Ratio hæc planè falſa eſt, ut mirum meritò videri debeat quo modo eam ſine ulla probatione aut teſtimonio adducere Cenſor auſus fuerit. Virtus eſt virtus à quocunq; ea exerceatur; Et quicquid cum recta ratione congruit, id virtutis nomine dignum eſt. Vera Dei cognitio non facit ut opus rectæ rationi congruens virtus ſit, ſed ut opus rectæ rationi congruens Deo ſic placeat, ut id remuneratione dignum cenſere velit. Nihil enim, etiamſi optimum ſit, Deo ſic placet, ut id remuneratione dignum cenſeat, niſi quod ex obedientia divinæ voluntatis, ſive ex deliberato Deo obediendi animo proficiſcitur. Is ſine vera divinæ voluntatis cognitione eſſe non poteſt: Quod ad fidem attinet, ſine qua probitatem etiam iſtã peccatum eſſe vult Cenſor, reſpexit fortè ad locum Rom. xiiij. 23. *Quicquid non fit ex fide, peccatum eſt:* Sed admodum perperam. Nam fides ibi non ſignificat cognitionem Dei veram, nedum eam, quæ ex Euangelio Jeſu Chriſti tantum concipitur, ſed, ut jam ante dictum eſt, certam tantum animi perſuaſionem aut πληροφορίαν, qua

Expenditur ratio Cenſoris ex dicto Pauli ſiniſtrè, Quicquid fit ſine fide peccatũ eſt.

fit, ut

dem verè producere in fidelibus novam obedientiam & opera bona, id tamen alia ratione fieri contendimus, quam ea, quæ a Remonſtrantibus & Socinianis proponitur: Illi enim non docent fideles, ex ſenſu bonitatis divinæ & gratiæ ſibi in Chriſto collatæ, ad cultum & obedientiam filialem ferri, cum ſe eſſe filios Dei ſentiant, & proinde debere patri tam benigno ſe morigeros præbere agnoſcant. Hic ſtemus paululum. Senſus horum verborum eſt, Remonſtrantes non docent, fidē, quæ ſpecialem Dei miſericordiam, ſive abſolutam aut inconditionatam ſui electionem pro objecto habet, producere novam obedientiam, ſed fidem longè aliam. Ita eſt. Nam electionem talem pro figmento habent, quod fidei & obedientiæ, quæ à Deo mandatur, neceſſitatem, veritatem ac vim omnem funditus evertit. Quod priuſquam demonſtro, evolvenda hic ſunt quædam, ut res pateat. Fatentur Remonſtrantes bonitatem divinam & præparationem gratiæ ſalutaris in Chriſto, quæ ex divina bonitate & miſericordia ortum habet, fidem præcedere: deinde, bonitatem iſtam & gratiam in Chriſto præparatam, quaſi ſentiendam hominibus omnibus ſine diſcrimine dari, cum ipſis revelatur: Tertio, fieri vix poſſe, quin ea vehementer afficiat homines, quando eam offerri ſibi liberaliter audiunt, & animum advertunt: Deniq;, ſenſum iſtum divinæ bonitatis ſive perceptionem iſtius gratiæ, quæ ipſis revelatur, excitare in ipſis ὁρμὰς, ſive motiones ad fidendum & parendum tàm benigno Deo ac Patri miſeriordiarum prorſus impromeritarum. Hæc omnia, ut per ſe plana, fatentur Remonſtrantes. Sed quod pro figmento habent Remonſtrantes, illud eſt, Quod bonitas iſta divina, & quæ ex bonitate eſt præparatio ſalutaris gratiæ in Chriſto, ad paucos quoſdam, nominatim ad id electos, pertineat. Deinde, quod bonitatis iſtius, & gratiæ præparatæ perceptio, vel ſenſus, fides illa ſit, quam Deus, ſub promiſſo præmij, & comminatione pœnæ, requirit, & quæ vi ſuâ obedientiam novam producit in eo, in quo ille ſenſus locum habet. Quod ſic demonſtro paucis (jam enim ante ſæpius id demonſtratum pluribus eſt) Bonitas iſta divina pecularis ſupponit beneficia omnia, quæ Deus non niſi credentibus promittit, ad iſtos nominatim electos revera pertinere, antequam credunt: Nihil itaq; illis credentibus promitti dici poteſt, quâ talibus, nec credentes beneficio fidei quicquam conſequi dici poſſunt, quod antea ipſis, antequam crederent, non pleno jure competiit: Uana itaq; promiſſio eſt, & inutilis fides. Dices fortaſſe, eos ſenſum bonitatis & beneficiorum iſtorum conſequi per fidem: Fruſtra & ineptè. Fides enim nihil aliud eſt, quam

Qua ratione bonitas & miſericordia divina fidē præcedat ex ſententia Remōſtrantium.

Qua ratione promiſſio divinæ miſericordiæ, & quæ promiſſioni iſti reſpondet Fides, inutili reddantur per electionē abſolutam Cenſorum.

bonitatis illius pecularis ſenſus ſive ſenſatio. Itaq; ſi promittitur di-catur credentibus ſenſus iſtius bonitatis, utique jam ſentientibus bonitatem divinam, ſenſus divinæ bonitatis promitti diceretur, aut ſi fideles per fidem conſequi dicantur ſenſum iſtius bonitatis, per ſenſum bonitatis divinæ eos conſequi ſenſum bonitatis divinæ di-cendum foret; quo quid abſurdius? Quod ſi ſenſus ille bonitatis Dei paternæ fides non eſt, ex mente Cenſoris, prout ſupra non obſcurè profeſſus eſt Collega ejus, quid itaq; eſt fides, quæ ſenſum iſtum præcedit? Certè aliud eſſe non poteſt, quam ſenſus iſte, quia eſt pecularis iſtius bonitatis apprehenſio, ſive appropriatio, quæ aliud nihil eſt, quam ſenſatio, ſive ſenſibilis, aut intellectualis potius, ut ita dicam, ejus ſenſatio ſeu perceptio, quæ idcircò mentis ſeu vo-luntatis *adſenſus* à Theologis ferè vocatur. Quod in corpore eſt ſen-ſus, id in mente eſt adſenſus, qui ſenſus quidam mentis eſt. Si quid aliud ſit, id ego fateor me capere non poſſe, neq; intelligibiliter un-quam Cenſor id cuiquam percipiendum dabit. Sed eſto, fides à ſen-ſu iſto divinæ bonitatis diſtinguatur ſubtili & phantaſtica aliqua diſtinctione, tum totum id, quod credentibus Deus promittit, & quod credentes conſequuntur, eſt ſenſus iſtius bonitatis, & ſenſus iſte bonitatis obedientiam novam præcedit & de ſe parit: Sentiunt itaq; fideles divinam hanc bonitatem, & ſe filios Dei eſſe ſibi per veram fidem perſuadent, antequam aut Deo obediunt, aut Deo o-bediendi propoſitum habent, id eſt, quatenus & quandò adhuc im-pij ſunt & inobedientes. Secundò. Tum, in rigore loquendo, Fides & ſenſus filiationis æternæ locum habere poteſt in iis, qui in ſcele-ribus ac flagitiis vivunt. Tertiò; Tum obedientia ipſa nova præciſè neceſſaria non eſt ad hoc, ut quis perſuaſus ſit, ſe Dei filium eſſe, & communionem cum eo habere. Quæ tria, etſi ferè in idem recidant, ingentia ſanè ſunt abſurda: Nam ſcriptura diſertè affirmat, *Nos per hoc ſcire quod ipſum novimus, ſi mandata ejus obſervemus*, 1. Joa. ij. 3. *nos ſcire nos tranſlatos eſſe de morte in vitã, quia diligimus fratres*. j. Joa. iij. 14. *nos per hoc cognoſcere nos in eo habitare, & ipſum in nobis, quod de Spiritu ſuo dedit nobis*, 1. *Joan*. iv. 13. & iij. 24. Hinc idẽ Joannes ait; *Si dixerimus nos communionem habere cum eo & in tenebris incedimus, mentimur & veritatem non facimus*, 1. *Joan*. j. 16. aliaq; ſimilia. *At*, in-quit Cenſor, *qui neſciunt ſe eſſe filios Dei, nec id certa fiducia ſtatuere poſſunt, quomodo ſibi proponent imitandum Patrem cœleſtem, aut quomo-do ſe gerent tanquam obedientes filios?* Imò contra, inquam ego, qui ſci-unt ſe eſſe filios Dei, & certà jam fiducia ſtatuere poſſunt, ac debẽt;

ſe per

ſe per ſolam divinæ electionis beneficium Filios Dei eſſe, & æternum filios Dei manſuros eſſe, abſq; ullo ad obedientiam, aut opera ſua reſpectu, quid cauſſæ habent illi ut de imitando Deo, aut de obediendo ipſi ad conſequendum aut retinendam filiationem divinam ſoliciti ſint, imprimis, ſi per hoc ipſum, quod ſe filios Dei eſſe ſciant, ſimul etiam perſuaſiſſimum habeant, futurum, ut quicquid porrò Deus ab ipſis exigit, id in ipſis ſine ipſis per Spiritum ſuum efficiat, vel, ſi id non efficiat in ipſis, id ipſis in peccatum imputare nolit? Gratitudinis ratio hic locum habere non poteſt, nam ſi hoc ipſum quod grati ſint, in ipſis efficitur ſola Dei actione, idq; effici in ſe ſola Dei actione credunt, quæ gratitudo illa eſſe poteſt? Gratitudo actio hominis eſt, non Dei in homine. Deinde, quæ neceſſitas eſt iſtius gratitudinis? Æquum quidem eſſe ut pro tanto beneficio grati ſint, in quibus illud fit, colligi poteſt, at neceſſitas ejus nulla eſt, ſi filij Dei ſunt ſine ullo ad gratitudinem illam reſpectu, atq; æternum manſuros ſe eſſe, jam ante certa fiducia perſuaſi ſunt, & perſuaſi eſſe debent. Dices, fieri non poſſe quin tam ingentis boni apprehenſio gratitudinis fructus in hominibus iſtis, in quibus ea eſt, proferat. At, inquam ego, id veriſimiliter quidem dicitur; ſed nec conſequenter ſententiæ Cenſorum, nec verè. Veriſimiliter id dicitur, quia diffiteri non poſſumus, quin ſola apprehenſio futuræ filiationis per ſe ſufficiat ad nos movendū, ut quidlibet, quod Deo placet, præſtare libenter velle debeamus & velimus, quando id Deus à nobis requirit, proinde quin apprehenſio factæ jam filiationis per ſe etiam videatur ſufficere; ſed conſequenter tamen id à Cenſoribus non dicitur, quia præter iſtam apprehenſionem ſive fiduciam filiationis ſpecialem, qua remiſſio peccatorum & juſtitia obtinetur, aliam adhuc Spiritus S. actionem neceſſariam eſſe ſtatuunt, per quam gratitudinis fructus in Fidelibus efficiantur. Nec verè etiam id ab ipſis dicitur. I. quia fatentur multos Fideles, in quibus fidē & perſuaſionem illam locum habere ſtatuunt in gravia & atrocia peccata contra conſcientiam non rarò incidere, inq; iis ad longum tempus perſeverare; unde unum horum trium conſequetur, Aut fidem iſtam pro iſto tempore in Fidelibus illis eſſe deſinere, aut peccata ejuſmodi eſſe etiam fructus gratitudinis, qui ex fide iſta proveniunt; aut fidem ſive fiduciam per peccata iſta ad tempus tantum obnubilari, & quaſi obrui. Primum & ſecundum non admittet Cenſor: Tertiū ut admittat, ratio non ſinit: Nam ſi fieri non poteſt quin fiducia iſta, quam ſemper manere dicit in iis, quibus ſemel obtigit, proferat

Gratitudinis ratio & neceſſitas planè evertitur per Cenſorum ſententiam.

fructus

fructus gratitudinis ut diſertè loquitur Catecheſis Palatina Dominica XXIV. Quæſt. 64. fieri etiam non poteſt, quin impediat peccata iſta, quæ fructus ſunt ingratitudinis: ut enim fiducia obnubiletur per ea ipſa, quæ diſſipat & impedit quominus fiant, impoſſibile eſt. II. quia falſum eſt apprehenſionem ſive perſuaſionē illam, qua certa fiducia ſtatuo me, per ſolum electionis beneficium, filium Dei eſſe, & æternum manſurum abſq; ullo, ad opera mea, reſpectu, ejus eſſe indolis atq; efficaciæ, ut fieri non poſſit, quin, quando ea in me eſt, bona opera proferat: Apprehenſio filiationis futuræ, ſi bona opera faciam, ejus eſt indolis, at non apprehenſio filiationis jàm factæ & irrevocabiliter manſuræ. Imò hæc apprehenſio ſive perſuaſio, contrariæ indolis eſt, quia obediendi & bona opera faciendi, ſi non æquitatem, ſaltem neceſſitatem præciſè excludit: Neceſſitate autem ſublata in re ipſa, neceſſitas conſequentiæ etiam veræ tollatur neceſſe eſt. Dicere neceſſitatem obediendi eſſe ex alio fundamento, pręcepto ſc; divino, nihil eſt dicere. Nam I. de neceſſitate quæ ex fiducia ſive perſuaſione illa fluit, hoc loco agitur. II. præceptum divinum obediendi neceſſitatem non ponit, ſuppoſitâ iſtâ priore electione & fiducia de ejuſdē irrevocabilitate. Præceptum enim ſimplex, niſi ſanciatur promiſſo & comminatione, neceſſitatem obligationis validam non inducit: & ubi talis præceſſit electio, ibi ut præceptum ſanciatur promiſſo & comminatione, ineptum & ridiculum eſt: quod ſi verò etiam ſic ſanciatur, neceſſariam obligationem tamen non poteſt inducere apud eum, qui jam firma fide credit, & credere ex præcepto priore tenetur, futurum nunquam eſſe, aut fieri non poſſe, ut, etiamſi ſubinde peccet, & fructus gratitudinis non proferat, in pœnam, quam comminatio præfert, incidat. His jam adde, ſi fieri non poteſt, ut Deum Patrem ſibi proponant imitandum, aut ut Deo morigeri ſint, qui neſciunt ſe eſſe filios Dei, uti Cenſor ait, quomodo ad imitandum Deum, aut ad Deo obediendum ritè obligari poſſunt ij, quos Deus id neſcire vult, imò quos vult ſcire ſe non eſſe filios Dei, nec futurū unquam ut filij Dei ſint, aut fiant? At hi multò maximam mundi partem faciunt. Ex his patere credimus rationis hujus infirmitatem ſimul & vanitatem, quæ non parum augetur ex eo, quod Cenſor Remonſtrantes eo nomine taxet, *quod fidem* (ſpecialiter ſic dictam, de Generali enim fide hic non quæritur) *nolint eſſe firmam perſuaſionem de adoptione credentis in Chriſtum*: Nam hac ipſa definitione ſua non obſcurè teſtatur, neſcire ſe quomodo propriè fides ſpecialis definienda ſit. Nam quid eſt

Diſtinguitur inter apprehenſionē ſive fiduciam Filiationis, ut Futuræ & ut jam factæ irrevocabiliter ſine ullo ad obedientiam reſpectu.

An neceſſitas obediendi ex præcepto divino derivari rectè poſſit ſalva hypotheſi Cenſorum de abſoluta electione.

Expenditur Cenſoris definitio qua fidem definit per firmam perſuaſionem de adoptione credentis in Chriſtum.

eſt obſecro illud *credentis in Chriſtum?* an firmam perſuaſionem habentis de adoptione credentis in Chriſtum? Fides itaq; juxta Cenſorem, erit firma perſuaſio de adoptione firmam perſuaſionem habentis de Chriſto? Itane? Quid ergo eſt firma perſuaſio de adoptione, quæ diſtincta eſt a firma perſuaſione cui adoptio tribuitur? In infinitum eundum eſt, aut in circulum. Quæ porrò contra definitionem Remonſtrantium in hac ſectione adfert Cenſor, ea nullius momenti ſunt, præterquam quod definitiouem eorum non ſatis rectè proponit: *Fides eorum*, inquit, *non apprehendit magis miſericordiam quam juſtitiam, aut ſalutem quam damnationem*: Non ſanè: Fides non minus reſpicit comminationes divinas quam promiſſa: utriſq; credi pariter vult Deus, quia utriſq; præcepta ſua ſancit. Niſi ita eſſet, quorſum ergo forent comminationes divinæ? Imò ſi fides pro objecto habet miſericordiam ſpecialem, jam ante irrevocabiliter & nominatim deſtinatam, quorſum ſunt promiſſa? *At*, inquit, *fides vera pellit timorem*. Quem inquam, timorem? Dei, id eſt, divinarum comminationum? Contradictio in adjecto eſt, fidem timorem iſtum pellere. Fides enim, quæ comminationes divinas reſpicit timorem mali iſtius, quod comminatio continet, ut poſſibilis ſaltem, in conceptu ſuo involvit. Imò timor iſtius mali, ut ratio movens ad Deo obediendum, excuſſo omni mortis, quæ ab hominibus inferri poteſt, timore, ab ipſo Deo credentibus mandatur Matth. x. 28. *Ne timete eos, qui trucidant corpus, animam autem non poſſunt trucidare*: ſed *timete potius eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehenna*. 1. *Pet*. j. 17. *Si patrem cognominatis eum, qui citra perſonarum reſpectum judicat ſecundum cuiuſq; opus, cum timore verſamini toto commorationis veſtræ tempore. Ad Phil*. ij. 12. *operamini ſalutem veſtram cum timore ac tremore*: Locus quem in contrarium allegat Cenſor, ex Luc. j. verſ. 74. & 75. non agit de timore Dei, aut divinarum comminationem, ſed de timore aut metu hominum, uti ex verſ. 71. manifeſtum eſt, totumq; adeò Zachariæ canticum clarè arguit: Zachariam jam tum agnoviſſe Meſſiam pro Rege ſpirituali, neutiquam veriſimile eſt. Verba non permittunt ut id credamus. Phraſis etiam iſta, *Deum colere ἀφόβως*, ut de alio metu quam hominum intelligatur, non ſinunt iſta loca omnia, quæ metũ Dei, aut divinarũ comminationum mandant, quæ divini timoris abſentiam ſive ἀφοβίαν Dei cauſam eſſe dicunt omnis impietatis, & alioquin etiã ſemper in vitio ponunt agere aliquid ἀφόβως in ordine ad Deum. Dicit quidem Joannes 1. Epiſt. iv. 18. *Metum non eſſe in caritate: perfectam carita-*

Fides non minus reſpicit comminationes quam promiſſa.

Quomodo fides pellat timorem.

Exponitur locus Joannis 1 Epiſt.iv,18.

tem pellere timorem, &c. ſed timorem iſthic hominum ſeu periculorum, quæ fidelibus in hac vita occaſione dilectionis divinæ, id eſt, eò quod Deum, vel propter Deum fratres ſuos diligant, accidere poſſunt, aut ſolent occurrere, intelligi à Joanne, non autem timorem divinarum comminationum, quid vetat? Rationes jam allatæ pænè cogunt ut de hac re non dubitetur. Quod ſi tamen timorem etiam hunc intelligi ab eo velimus, tum per timorē intelligi dicendum eſt metum condemnationis cùm diligimus, & eò quod diligamus; non autem metum condemnationis, ſi non pergamus diligere, aut non diligamus fratres. Iſte metus ceſſat, poſita dilectione, id eſt, quando, & quamdiu durat dilectio. Hic metus ſemper durat, & cauſſa etiam eſt ut dilectio ſit ac duret in nobis; uti enim metuere iratum Deum opus non eſt, cum officium facimus, ita Deum iratū metuere ſēper debemus ut & niſi officiū faciamus. Hinc iſtud Apoſtoli Rom.xj.20.21.22. *Ne effertor animo, ſed time. Nam ſi Deus, &c.* Item, Hebr.iv. 1. *Metuamus igitur ne quando derelicta promiſſione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis fuiſſe fruſtratus. Propter hoc enim venit ira Dei in homines*, Coloſ.iij. 6.

Quæ poſt hæc ex diſcurſu Socini *de cauſſa Fidei* allegavit Cenſor, ea tanti non ſunt, ut propterea Remonſtrantes litigare velint: Omnia quæ in diſcurſu iſto dicit Socinus, non probant Remonſtrantes, nec ut ea probent neceſſe eſt. Pleraq; tamen optimè dicta ſunt. Si cum iſtis conveniunt quæ Confeſſio Remonſtrantium habet, benè quidem; ſin minus, manum non verterint. Quid per argumenta ex parte Dei talia, quibus nihil veriſimiliter opponi poteſt cur credibilia non ſint, quid per piam docilitatem, &c. intelligant ex Confeſſione eorum Sole clarius videre eſt, & nos jam, ſi quid obſcuritatis per hanc cenſuram iis allatum eſt aut acceſſit, plenius ſupra elucidavimus.

In fine ſectionis huius videtur Cenſor taxare velle Confeſſionem, quod ſtatuat nec indecorum nec illicitum eſſe ut fideles ſpe præmij cæleſtis & metu pænæ æternæ moveantur ad obediendum Deo. Videtur, inquam, id velle. Nam apertè id non profitetur, ſed ità loquitur, ut eò tendere videatur. Fatetur *negandum non eſſe promiſſionibus premiorum æternorum in renatis excitari ſtudium benè operandi; Renatos non tam deterreri à peccato formidine pœnæ, quàm virtutis & pietatis amore: falſum tamen eſſe* ait, *promiſſionem vitæ æternæ eſſe primam illius ſtudij cauſſam aut originem, nedum ut ſola ſit & unica.* Quaſi verò quiſquam ſit qui id ita crudè affirmet, ita ut gratiam il-

lam

lam qua credendi potentiamDeus ante omnia confert excluſam velit, Abſit, uti jam ſæpe diximus. Quando vero ſubiicit *alus opus eſſe repagulis, quibus detineamur ne in malum ruamus, alus ſtimulis, quibus ad veram & filialem obedientiam provocemur*, haud obſcurè innuit, obedientiam illam, quæ per promiſſa & minas excitatur, veram, id eſt, filialem obedientiam non eſſe, ſed ſervilem & mercenariam. Hæc ſi Cenſoris mens ac ſententia fuit, eam ſanè Remonſtrantes ut commentum humanum & Sadducæum reſpuunt ac repudiant. Obedientiam omnem, quæ Euangelio præſtatur, veram ac filialem obedientiam eſſe ſtatuunt, ſive ea cauſſam ſui habeat promiſſionem vitæ æternæ, ſive comminationem mortis æternæ, ſive utraq; ſimul. Spe præmij cæleſtis, metu pænæ æternæ moveri filiorum obſequentium eſſe putant, non ſervorum. Mercenarij ſunt, qui præſentem & temporalem mercedem reſpiciunt. Æternæ hæreditatis intuitus filios decet, quibus obedientia præcipitur ſub promiſſo æternæ hæreditatis. Rationes ſunt manifeſtæ & complures: I. Filiorum eſt credere, *At qui ad Deum accedit eum oportet credere Deum eſſe & præmia largiri quærentibus ipſum* & *Fides eſt hypoſtaſis eorum, quæ ſperantur, & elenchus eorũ quæ non videntur*, Heb. xj. 1. & 6. 11. Filios decet iſto argumento moveri, quo eos movet Pater: At pater promiſſis & minis æternis movet credentes ad ſui obſequium: vide cap. v. Matth. totum 1. Cor. ix. 24. Jac. v. 8. III. Deus ipſe *vitam æternam daturus eſt iis, qui, per patientiam boni operis, honorem, & immortalitatem* (NB) *quærunt*, Rom. ij. 7. *qui perſequuntur præmium ſupernæ vocationis, veluti qui ad ſcopum contendunt* Philip. iij. 14. *qui currunt ut comprehendant præmium, qui certant, non ut perituram, ſed ut incorruptam & nunquam perituram coronam accipiant*. 1. Cor. ix. 24. 25. IV. De Fidelibus expreſſe dicitur, quod cum reſpectu ad præmium Deo obediverint, Hebr. xj. *per totum*: de Moſe dicitur deſertè verſ. 26. *Intuebatur enim in præmij retributionem*: de aliis, *quod diſtendi ſe permiſerint inſtar tympanorum* (NB. finem) *ut meliorem reſurrectionem conſequerentur*, verſ. 35. Atquæ hæc exempla idcircò efficacia ſunt quia Cenſor hos non minus Filios, quam illos, qui ſub N. T. vixerunt, fuiſſe credit. Quod ſi verò quis id non admittat, tum addo, V. de Apoſtolis, aliiſq; Fidelibus paſſim in S. Scriptura affirmari, quod præmij cæleſtis conſequendi, ac proinde mortis æternæ evadendæ ſpe, omnia pænè fecerint ac paſſi ſint, 2. Cor. iv. 18. *Dum non ſpectamus*, inquit Paulus, *ad ea quæ cernuntur, ſed ad ea quæ non cernuntur, &c*, vide etiam cap. v. uſq; ad verſ. 12. 1. Cor. xv. per totum, & cap.

An ſpe præmij cæleſtis a Deo promiſſi moveri ad obedientiam ſervile & mercenarium ſit.

Negativa ſententia rationibus aliquot adſtruitur.

& cap.ix.17. Philip.iij. per totum, Coloſſ.iij.23.24. 1.4.5. Deniq; de ipſo Domino Jeſu dicitur ad Hebr. xij. verſ.2. *quod, pro ſibi propoſito gaudio, pertulerit crucem, ignominia contemta, & ad dextram throni Dei conſederit.* Unde ibidem ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς πίστεως appellatur, & ad eum reſpicere ejuſq; veſtigiis inſiſtere jubemur. His adde quod Servator ipſe *nos metuere mandet eum, qui corpus & animam poteſt perdere in gehenna.* Matth.x.28. & quod Paulus dicit 2.*Corinth. v. 11. Nos ſcientes hunc terrorem Domini, adducimus homines ad fidem.* Deniq;, quod ubiq; ferè moneat fideles, ut *non abiiciant liberam profeſſionem, quæ magnam habet præmij retributionem*, aliaq; ſimilia. Hæ rationes graviores ſunt, quam ut iis quidquam poſſit opponi, quod vel ſpeciem veri habeat: Quæ à Scholaſticis quibuſdam, aliiſq;, quos libertinos hodie vocant, in contrarium adferuntur, ea leviora ſunt, quam ut expendi mereantur, & imaginariam ac Metaphyſicam ſubtilitatem atq; exſtaticam quandam pietatis affectationem potius redolent, quam ſimplicem ac ſolidam Chriſtianæ religionis ſcientiam. Nos, quia Cenſor hic nihil adduxit quod examinari mereretur, plura hic jam non adferemus.

Ad ea quæ ſectione VI. Remonſtrantes *de tribus gradibus renatorum, videlicet incipientium, proficientium, adultorum, ſive aliquatenus perfectorum dixerant*, fatetur Cenſor, *negari non debere inter regeneratos gradus regenerationis eſſe. Sed in adſignandis illis*, ait, *non omnes pari paſſu incedimus.* Eſto, de eo non laborant Remonſtrantes, pari an impari paſſu cum Cenſoribus incedant: *Tres tantum gradus* faciunt Remonſtrantes, inquit, *at ſi verum fateri volumus multo plures erunt adſignandi, nam & graduum erunt ſubdividendi gradus.* Nec de eo laborant Remonſtrantes: hæc enim mera tantum carpendi libido eſt. Adſignentur plures, quid hoc ad rem? Sed & plures adſignare neceſſe non eſt. Nam incipientes ſemper incipientes ſunt, ſive magis ſive minus benè incipiant; ſimiliter & proficientes. Gradus iſti non conſiſtunt in indiviſibili. Sphæra latitudinis dari in iis poteſt, per inde ut in gradibus, poſitivo, comparativo, & ſuperlativo; & tamen tres tantum gradus faciunt Grammatici: Doctus, doctior, doctiſſimus, non dicunt formam ſpecificam, neq; punctum indiviſibile, ſed gradus, qui ſinguli latitudinem aliquam habere poſſunt. Hæc lis futilis eſt. Pergamus. *In deſcriptione eorum, quos incipientes appellant*, inquit, *probare non poſſumus, quod dicunt, illos, etſi Evangelio aſſentiantur verè, tamen propter conſuetudinem peccandi inveteratam, & habitum quendam inolitum, cum magno labore & moleſtia, carnis ſubinde*

De tribus Renatorum gradibus quos adſignavit Declaratio.

adhuc

adhuc ebullientis, & contra Spiritum (ſeu mentem Spiritu Dei per Euangelium illuſtratam) *recalcitrantis impetus ac motus domare ac ſubigere.* Cur? *Nam*, inquit, *cum ex locis in margine citatis id referant ad eos, quos Johannes 1. Epiſt. ij. verſ. 12. Filios appellat, quibus dicit remiſſa eſſe peccata, & Paulus 1. Cor. iij. 1. Infantes in Chriſto, non exiſtimamus tales fuiſſe inter credentes moribus magis depravatos, ſed adhuc in ſide debiles.* Mira ratio. Nam I. quid hoc eſt (ſi congruenter Cenſor loqui velit) *debiles in fide* ? an debiles in firma perſuaſione, ſive certitudine fiduciæ de adoptione credentis in Chriſtum? At hoc manifeſtam habet contradictionem in adjecto: Firmitas enim ſive certitudo eſt de eſſentia fidei Calviniſticæ, imò eſt ipſa fidei forma. Debilitatem autem in firmitate vel certitudine quis concipiat? Certè, debilitas, & infirmitas fidei nil niſi inanes voces ſunt, quæ dicis tantum cauſſa uſurpantur à Calviniſtis, ſi conſentaneè & prudenter loqui velint. Tum II. Eſto, *debiles in fide* intelligantur, debilitas illa unde eſt? An ex debilitate actionis divinæ firmiorē fidē humanæ voluntati non infundentis, vel fidei firmitatē, quam ſemel dedit, imminuentis? Non dicet id opinor noſter Cenſor. An ex voluntate Dei deliberata, qua firmiorem fidem infundere non vult? Hoc ut dicat Cenſor neceſſe eſt. At cum Deus firmam fidem ab iis poſtulet, quomodo tum, ſi debilem fidem in iis efficit, in iis operatur quod poſtulat? An debilitas eſt, ex ſubjecti diſpoſitione, quia vel firmioris fidei capax nondum eſt, vel quia ei ſe attemperat Deus? Hoc credo dicet Cenſor: Eſto, Subjecti diſpoſitio hæc naſcitur ex carne, quæ corrupta & contrariis deſideriis ac cupiditatibus obſeſſa eſt, & ſic virtutem fidei debilitat, quo minus ſeſe poſſit exerere: Habitus itaq; peccati in carne reliquus manere dicatur neceſſe eſt. Ita eſt, inquit Cenſor, *At habitus ille non eſt acquiſitus*, inquit, *ſed naturalis, aut aliquid per modum habitus, quod concupiſcentia vocatur, qua fons peccatorum, & ipſa etiam peccatum eſt.* Eſto, inquam ego, habitus ſaltem eſt, & habitus vitioſus, qui peccatum eſt, & peccatorum omnium fons ac fomes: Sanè, inquit Cenſor pag. 179. *At Remonſtrantes dicunt*, inquit, *habitum vitiorum acquiſitum in iis, qui primum regenerari incipiunt, non plenè ſtatim exui, atq; inde laborem & moleſtiam obediendi in principio ortum habere.* Eſto inquam, quid in eo eſt quod merito jure à Cenſore culpari poteſt? An repugnat naturæ regenerationis, habitum vitiorum acquiſitum non plenè ſtatim exui in principio regenerationis, & non repugnat naturæ regenerationis habitum naturalem vitioſum nunquam plenè in regenitis, etiam adultis, & per-

Quid per debiles in Fide intelligat Cenſor.

De habitu peccandi acquiſito; & quomodo non ſtatim in principio plenè exuatur.

perfectis exui? An ratio habitus peccandi, qua habitus acquiſitus eſt, repugnat regenerationi, ſive habitui ſanctitatis, an qua ſimpliciter habitus peccandi eſt? Sanè *τὸ acquiſitum eſſe*, nihil dicit repugnans regenerationi, ſed habitus peccati, qua talis, ſive acquiſitus ſit, ſive non acquiſitus. Peccatum enim, qua tale, repugnat ſanctitati. Quare ſi habitus peccati naturalis reliquus manere poteſt ſine regenerationis læſione, cur acquiſitus reliquus manere dici non poteſt, ſi Cenſor conſentaneè loqui velit? Sed nec ea eſt mens Remonſtrantium, quaſi habitus ſive conſuetudo peccandi vetus reliqua adhuc omninò maneat in iis, qui regenerari incipiunt: Abſit: hoc eſt calumniari verba Remonſtrantium, quæ ſi benè videas, contrarium non obſcurè important: Nec ratio ulla ſinit ut Remonſtrantes id credere videri poſſint: ſic enim ſtatuerent, eundem hominem plerumq; peccare, hoc enim eſt habitu peccandi laborare, & ſimul tamen incipere à plerumq; peccando abſtinere. Abſit hoc a mente eorum. Tantum id volunt; habitum peccandi, qui longa conſuetudine contractus & firmatus eſt, non ſic ſtatim in iis, qui ad Chriſtianam religionem convertuntur, deleri atq; extingui, ut moleſtia in contrariis habitui iſti actionibus exercendis ab iis non ſentiatur, aut tanquam ſi è veſtigo, vel in inſtanti contrarius habitus ſuccederet in ejus locũ, ſed eum ab iis reprimi, ſubigi, domari cũ majore aut minore moleſtia & difficultate, pro ut habitus magis minuſve radicatus fuit. *Habitum itaq; non omninò excuti ſtatim in principio*, idẽ ipſis eſt, quod non ſic radicitus evelli, ut fibræ & reliquiæ ejus nullæ amplius ſuperſint, quæ voluntati & ſpiritui hominis moleſtiam & negotium aliquando faceſſant: Non verò, uti vult Cenſor, quaſi habitus ille, per modum habitus, adhuc in iis hæreat, & in iis vim eandem habeat, quam ante converſionem habebat, unde videlicet fiat ut crebrò, libenter, & facilè, aut peccatis variis adhuc ſe polluant, aut ſaltem in unius peccati conſuetudine hæreãt. Iſta enim vis habitus eſt, efficere ut plerumq; & facilè pecces. Verba contrarium ſatis evincunt: Nam *incipientes* hos dicunt *domare ac ſubigere impetus ac motus carnis ſuæ*; Domare autem ac ſubigere peccata carnis ij dici non poſſunt, in quibus habitus peccandi per modum habitus adhuc hæret, id eſt, qui adhuc plerumq; ſaltem peccant: habitus itaq; manere cum dicitur, fractus ac debilitatus habitus, qui habitus propriè non eſt, intelligatur neceſſe eſt, nempe quando reliquiæ carnis per modum habitus, majores minoreſve adhuc ſuperſunt, quæ moleſtiam pariunt, & laborem in ſubigendo ac domãdo & quidẽ talẽ qui vix per-

Quo ſenſu Declaratio Remonſtr. aſſerat. regenitos propter conſuetudinẽ peccandi inveteratam & habitum inolitum cum moleſtia carnis motiones ſubigere.

Natura & vis habitus quæ ſit?

permittit,ut priſtinã vivendi rationẽ ſic ut oportet,nedum in totum prorſus intermittant. Quare loca quæ ex Epiſt. ad Rom.vj. 14. & vij. 5. (quamquam hic locus poſterior ad hanc, de qua agitur, rem non pertinet) citat, huic Remonſtrantium ſententiæ infirmandæ nõ faciunt,imò non obſcurè eam confirmant,quia continent ſerias hortationes de peccatorum habitu magis magiſque excutiendo, quod fruſtrà eſſet, ſi excuſſus jam omninò eſſet. Atq; hoc ipſum illuſtratur clariſſimè ex 1.Joha. ij. 1. *Filioli mei, hæc ſcribo vobis, ut ne peccetis: Quod ſi quis peccet, advocatum habemus*,&c. *Peccet* inquit, id eſt, à peccatis ſic nondum ſe exſolverit, uti par eſt, ſed à reliquiis priſtinæ conſuetudinis in peccato vincendo aliquando adhuc infirmetur: ut enim hic legatur, *Si quis Peccaverit*, ratio non ſinit. Quis enim ita dubitanter loquatur, qui pro certo ſtatuit neminem eſſe ſub Sole,qui non peccaverit? Certè Johannes jam ante dixerat,*Si dixerimus nos peccatum non habere* verſ.8. cap. præcedentis, ſeu *non peccaſſe* verſ.10. *nos fallimus nos ipſos, & Deum facimus mendacem.* An veriſimile eſt Joannem eodem penè ſpiritu deinde dixiſſe; *Si quis peccaverit?* Similia loca plura ſunt. Sed quid opus eſt multis in re plana? Nemo repentè fit optimus, nemo repentè fit peſſimus: Habitus longa conſuetudine roborati non ita facile eximuntur. Paulatim cedunt & exinaniuntur contrariis actibus, ſucceditq; contraria conſuetudine habitus alius. Lucta & moleſtia magna in principio id indicat: *At ea*, inquit Cenſor, *non procedit ex talibus habitibus acquiſitis, ſed ex reliquiis innata concuſpiſcentia, qua nondum actu ablata eſt.* At unde id conſtat?Quin à concupiſcentia cuiuſq; ſua ea oriatur dubium non eſt,Jacobus id diſertè affirmat cap.j.14: At falſum eſt, ex ea ſola luctam iſtam ingentem & variam oriri: Ex acquiſitis iſtis habitibus eam potiſſimum oriri, Scriptura & ratio teſtantur.Scriptura; Nam fideles paſſim in Scripturis jubentur affectiones peccatorum, cupiditates in quibus incedunt gentes, &c. *ſubigere, mortificare, exuere, &c.* Ratio; Nam innata concupiſcentia in omnibus una eademq; eſſe creditur: unde itaq; tanta varietas? tàm ingens diverſitas? Lucta enim alia major, alia minor: Alia in principio, alia in curſu. Dicere cum Cenſore eam oriri *ex diverſitate graduum regenerationis*, eſt ad ineptam fatalis prædeſtinationis anchoram confugere, & Deo tranſcribere quod hic pluribus, iſte paucioribus, hic majoribus, iſte minoribus peccatorum affectionibus laboret, quia hunc plus,illum minus regenerat à concupiſcentiæ innatæ motibus, etiam cum jam acquiſitos peccati habitus ex iis omnibus in totum

Senſus loci 1.Joa.ij. 1.

Lucta in regenitis incipientibus non oritur a ſolis reliquiis innatæ concupiſcentiæ, ſed etiam ex acquiſitis habitibus.

Luctam derivare ex diverſitate graduũ regenerationis, eſt Deo tranſcribere peccata omnia, & peccatorum varietatem.

ſuſtu-

ſuſtulit: Quicquid itaq; cupiditatum ac deſideriorum malorum in hominibus eſt, quicquid ſcelerum ac flagitiorum ab illis fit, id ex eo eſt, quod Deus concupiſcentiam, quæ eorum fons ac fomes eſt, magis minuſve frænet in ſingulis hominibus; unde pro ratione iſtius divinæ actionis, vel ceſſationis, eos magis minuſve peccare & peccatores manere neceſſe eſt. En dogma in Deum injurium. Et quamquam Cenſor tam impio dogmati patrocinatur, tamen videri vult pietatis doctrinæ operam hic dare, dum Remonſtrantes taxat, quod in iis, qui primum convertuntur ad religionem Chriſti, peccatorum conſuetorum habitum non prorſus & ſtatim ab ipſis exui dicunt, non quia Deus nolit ut eos exuant, ſed quia fieri vix poteſt, ut eos totos, quia conſuetudine roborati ſunt, aliter quam paulatim exuant & excutiant. Sed hic loliginis ſuccus eſt. Pergamus.

Sed præcipua controverſia, inquit Cenſor, *erit circa eos quos Remonſtrantes adultos vocant & aliquatenus perfectos. Non quod ab iſtis nominibus abhorreamus, ſed hoc eſt*, inquit, *quod volumus, illos, qui adulti & perfecti vocantur, non debuiſſe diſtingui à proficientibus, quaſi ad metam perveniſſent, nec ipſis opus eſſet, ſingulis diebus adhuc ad perfectionem tendere.* Quaſi verò Confeſſio Remonſtrantium affirmet, quemquam ad metam jam perveniſſe, nec opus habere ut ad perfectionem tendat. Certè cum dicunt aliquos eſſe, qui abſq; omni lucta & cum ſumma lætitia officium faciunt, non utiq; affirmare voluiſſe credēdi ſunt, fieri non poſſe, ut quis perfectius adhuc in officio faciendo ſtabiliatur & confirmetur, aut lætitiam illam ſic eſſe ſummā, ut major aut intenſior eſſe nō poſſit. Abſit. Semper enim volūt, *omnes debere ad perfectionem tendere*, id eſt, hoc agere, ut carni, in inſidiis ſemper poſitæ, & ad rebellionem natura ſua pronæ, aditus omnes obſtruant, ne ad reluctandum incitetur, quod ſine perpetua & ſolicita cura fieri non poteſt. *Atqui*, inquit Cenſor, *lucta ſemper & neceſſariò eſt in regenitis.* Hoc vero eſt illud quod probandum eſt: *ubi caro*, inquit, *concupiſcit adverſus Spiritum, ibi neceſſariò eſt lucta: At in regenitis ſemper concupiſcit caro adverſus Spiritum.* Hoc vero eſt τὸ κρινόμενον. Quod ſi id de actuali reluctatione, ſeu concupiſcentia concupiſcente, ut ita dicam, intelligatur, falſum eſt. Natura habitus id manifeſtè redarguit: Habitus enim proprium eſt efficere, ut voluntas actiones, quæ antea ei moleſtæ & graves erant, facilè & libenter velit faciatq;. Nec locus ad Gal. v. 17. affirmat id, quod Cenſor tenet, Non enim dicit Apoſtolus carnem actu ſemper concupiſcere in regenitis, & concupiſcendo obluctari ſpiritui, ſed tantum

An lucta ſemper & neceſſario ſit in omnibus regenitis.

Locus ad Gal. cap. v. 17. exponitur.

tum

tum carnis eam eſſe naturam, ut quando concupiſcit, adverſus Spiritum concupiſcat, id eſt, non concupiſcat, niſi id quod Spiritui, id eſt, divinæ voluntati, aut menti per Spiritum de voluntate Dei inſtructæ, contrarium eſt; contra verò Spiritus, id eſt, mentis per Spiritum illuminatæ eam eſſe naturam, ut non concupiſcat, niſi quod carni contrarium eſt. Imò ſi quis accuratè rem videat, contrarium affirmat locus. Caro enim in Scripturis, cum de hominibus quatenus peccatores ſunt enunciatur, carnales affectiones in iis dominãtes, ferè ſemper ſignificat; adeò ut, quando in iis carnis ſimpliciter (nam quando ſpiritui opponitur, aut cum ſanguine conjungitur aliquando, aliud quid ſignificat) mentio fit, carnalium habituum ſive affectionum ratio ſemper habeatur, quatenus dominantur & regnant, uti per loca omnia currenti manifeſtũ eſt. Hinc ad Rom. viij. 6. dicitur, *Quod ſapit caro, mors eſt*, id eſt, tota prudentia, tota affectio, tota vita carnalis, cauſſa mortis eſt: & *eſt inimicitia adverſus Deum*, id eſt, contraria eſt divinæ iſti vivendi conſuetudini, quæ Deo grata eſt, & hominem Dei amicum facit. Hoc ſenſu homo vocatur *caro*, id eſt, carnalis totus: & *carnis cupiditates* dicuntur *militare adverſus animam* 1. Pet. ij. 2. Et hoc ſenſu dicuntur *fideles carnem crucifixiſſe cum concupiſcentiis, in carne non eſſe, ſecundum carnem non ambulare; in ſpiritu eſſe, &c.* Hoc eodem ſenſu hic Apoſtolus dixit, carnem concupiſcere adverſus ſpiritum, id eſt, totam carnalis hominis concupiſcentiam contrariam eſſe ſpirituali vivendi rationi, quam Spiritus in Euangelio dictat, atq; in regenitis efficit, & contra: Hinc enim concludit Apoſtolus, Galatas, qui jam per Euangelium ex carnalibus hominibus ſpirituales facti erant, id operam dare debere, ut ne unquam priſtinis, quæ in ignorantia viguerant, carnalibus cupiditatibus; tanquam hoſtibus ſuis infenſiſſimis, aurem præbeant, ſed novis adeòq; contrariis plane cupiditatibus ſemper ſeſe exerceant: Hunc enim eſſe ſcopũ Dei regenerantis, hanc naturam ſpiritualis regenerationis, ut ij, in quibus ea eſt, non faciant quæ carnales faciunt, & quæ ipſi alioquin facere vellent, ſi carnalibus cupiditatibus aurem præbeant aut animum advertant. Sic enim exponẽdum videtur id, quod dicit Apoſtolus, ἃ ἂν θέλητε, quæ (alioquin ſc;) velletis, non autem quæ actu ipſo vultis, quod ex eo evincitur, quia alioquin dicendũ foret, Deum in regenitis non efficere ipſum velle, ſed perficere tantũ, cum diſertè contrarium aſſerat Apoſtolus Phil. ij. 13. & cap. vij. verſ. 15. & 19. ad Rom. quod de Regenitis agere vult Cenſor, contrarium aſſeri Cenſor contendat. *At Apoſtolus,*

inquit Cēſor, *iſthic non in idea de carne & ſpiritu agit, ſed reſpectu ſubjecti in quo hærebant: Agebat autem indefinite de Galatis, ut renatis, in quibus caro & ſpiritus ſimul inveniebantur.* Eſto, quid hoc, inquam ego, ad rem facit? Expoſitio noſtra conſtat nihilominus. Deinde poſito, quod id verum ſit, tum Galatæ hoc loco non conſiderabuntur, ut jam adulti & perfecti in regeneratione, de quibus tamen hic quæritur, ſed ut incipientes aut proficientes, in quibus habitus peccatorum cum luctâ & moleſtia adhuc ſubigebatur & domabatur, & confirmabitur id quod antea de incipientibus & proficiētibus diximus. Nec verba iſta, *nam caro concupiſcit adverſus ſpiritum,* &c. generalia erunt, aut ad omnes omnino regenitos extendentur, ſed particularia, quæ ad Galatas tantum pertinebunt, ac ſi legeretur; Nam caro concupiſcit *(in vobis)* adverſus Spiritum, &c. Nulla itaq; erit argumenti, quod Cenſor ex hoc loco deſumit, conſequentia, quia ignorationem elenchi in ſe habebit. Locus ad Rom. vij. 7. multò minus huc facit, quia in eo Apoſtolus de regenitis per Spiritum Chriſti non agit, quod ut prolixè probem neceſſe non eſt; videantur quæ de eo doctiſſimè & nervoſiſſimè ab Arminio, Toleto, Socino, aliiſq; ſcripta ſunt & in lucem edita, quibus verbum addi opus non eſt. Quod Cenſor interpretationem capitis iſtius, quam faciunt Arminius, Socinus, &c. *pugnare dicit cum purioris antiquitatis conſenſu,* id falſum ſimul ac vanum eſt. *Falſum eſſe* demonſtravit integro capite Arminius in cap. illius examine, aliiq; complures etiam Pontificij & Scholaſtici, idq; adeò clarum ac manifeſtum eſt, ut frontem perfricuiſſe Cenſor videri debeat, cum id negat. Eſt enim ſententia ferè omnium antiquorum Theologorum, tum Græcorum, tum Latinorum: Solus penè Auguſtinus contrariæ ſententiæ Princeps eſt, quamquam & ipſe antea ſecutus fuerat hanc eandem. Vanum etiam eſt, quia purior & impurior antiquitas, inanes voces ſunt. Puritatem & impuritatem quiſq; pro arbitrio ſuo, & prout uſu venit, æſtimat. Solus pænè Auguſtinus hic puram antiquitatem faciet. Conſenſio etiam, quâ regula, quo numero cenſeatur, aut cenſeri debeat, quis dixerit? Quicquid ſit, Reformatos iſtud argumentum non decet. *Sed & contra communem Orthodoxorum ſenſum eſt*, inquit, *quia ex ea ſequitur hominem irregenitum velle bonum, odiſſe malum, conſentire legi, quod bona ſit, &c.* Et hoc argumentū leve eſt. Tum, quod ſenſus ille, Orthodoxorum communis ſenſus ſit, falſum eſt. Nam certū eſt, non *Eraſmum* tantum & *Caſtellionem*, ſed *Bucerum* & *Muſculum* etiam ſententiam hanc Arminij & noſtram tenuiſſe; & poſito ita

Expoſitio Arminij ſuper cap. vij ad Roma. non pugnat cum purioris Antiquitatis conſenſu

Nec contra communem Orthodoxorū ſenſum eſt.

ita eſſe,tùm nihilominus Orthodoxorum ſenſus hac de re fallus eſt, & meritò damnandus, ſi enuncietur prout enuntiandus eſt, non prout hic Cenſor eum enunciat: Non enim Apoſtolus dixit ſimpliciter eum, de quo cap.vij. agit, velle bonum, odiſſe malum, conſentire legi quod bona ſit,prout hic loquitur Cenſor; hoc enim ſimpliciter ſic enunciatū pænè Angelicum & divinū quid eſt: ſed, eum *bonum, quod vult,non facere, ſed malum, quod non vult, hoc facere,malum quod odit, hoc agere*, eo ipſo *quod malum faciat*, quod *non vult, conſentire legi quod bona ſit, peccatum in eo habitare, imo eum carnalem eſſe & venundatum ſub peccatum, delectari eum* quidem *lege Dei, quo ad interiorem hominem, ſed videre aut ſentire eum aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, & captivum eum reddentem legi peccati, &c.* Hæc enim ſic conjuncta ut regenito per Spiritum Jeſu Chriſti tribuantur, Scriptura non ſinit. Nam Scriptura affirmat Deum in regenitis efficere non tantum *τὸ velle bonum, ſed & perficere*, Philip. ij. 13. *Legem Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu eos liberaſſe a lege peccati & mortis*, Rom. viij. 2. *Eos carnem crucifixiſſe cum paſſionibus & concupiſcentiis ejus*, Gal. v. 24. *Eos veterem hominem & corpus peccati καταργῆσαι*, Rom. vj. 4. 5. 6. 7. 8. *eos mortuos eſſe peccato, adeoq; ſepultos & ſuſcitatos in novam vitam*, ibid. *vincere mundum, non peccare, conſervare ſeipſos, nō poſſe peccare, ſpiritu mortificare carnis actiones, &c.* Cæterum,fieri poſſe,ac non rarò fieri,ut ij, qui per Spiritum Chriſti regeniti nondum ſunt, imò qui peccatores ſunt & vocantur, bonum etiam velint, malum oderint, mente ſerviant legi Dei, delectentur lege Dei, quoad interiorem hominem, aliaq; ſimilia,multa ſcripturæ loca docēt; vide caput ij. ad Rom. verſ. 17. 18. 19. 20. 21. Math. xiij. 20. Phil. iij. 6. Hinc illud, *Oderunt peccare mali formidine pœnæ.* Sed quia hanc rem,ut prolixioris diſcuſſionis,altius Cenſor nō repetit, nos hic etiam ſuperſedebimus. Cæterum,loca quæ allegat, non probant luctam ſemper in regenitis omnibus etiam adultis & perfectis reliquam manere, ſed tantum eos tales non eſſe, quin rei peccatorum ſint, & remiſſione peccatorum ac gratia divina opus habeant, quod nemo negat.

Poſt hæc Cenſor examinat phraſin, qua uſa eſt confeſſio in deſcriptione illorum regenitorum, quos adultos vocant, quod *Iuſtitiam ac veritatem toto corde,tota anima, & omnibus ſuis viribus diligant.* Phraſin hanc Spiritus S. phraſin eſſe, & eam quibuſdam in Scripturis tribui, quod vid. *Deum ſecuti fuerint toto corde, tota anima, & tota virtute ſua*, non poteſt negare Cenſor. Sed *phraſios illius ſenſum* *eſſe*

Quo ſenſu Regenitis tribuatur, quod Iuſtitiam toto corde. tota anima & omnibus ſuis viribus diligāt.

eſſe negat hunc, quod per eam exprimatur talis perfectio Iuſtitiæ, quæ coram exacto Deo judicio ſtare poſſit. At nec Confeſſio Remonſtr. hunc phraſios iſtius, cum hominibus tribuitur, ſenſum eſſe dicit, nec eo ſenſu phraſim iſtam in v. 7. uſurpatā eſſe aſſerit: Abſit: Deum enim toto corde, &c. diligere, ibi ferè non videtur ſignificare aliud, quam ſolum Deum, & non idola colere, ſive ſedulum & ſtudioſum eſſe in mandatorum illorum obſervatione, quæ Deum propriè ſpectant. Nec iſto ſenſu phraſin hanc uſurpavit, ſi per exactum Dei judiciū, rigidiſſimum judicium intelligatur, & non judicium, quod ad gratioſi Fœderis regulam accuratè exactum eſt, quodq; juxta eam Deus exigere ac ferre vult. Tum enim alia ratio eſt; hoc enim judicium propriè exactum judicium non eſt. Sed phraſi iſta uſa eſt Confeſſio, tum propter ſignificantiſſimā emphaſim, quam in ſe habet, tum quia Scriptura diſertè etiam ſub V. T. eam quibuſdam tribuit, quando eorum integritatem & perfectionem ſingularem in colendo ſolo Deo, & idolorum cultu vitando atq; eradicando, deſcribere voluit: quo ipſo ſignificatum voluerunt Remonſtrantes, mirum videri nemini debere, quod eam etiam regenitis adultis ſub N. T. tribuant: Senſum verò phraſios quod attinet, is profectò ad Mathematicam aut Arithmeticam libellam ſcrupuloſè exigendus non eſt, quaſi vid. per eam ſignificetur perfectio numeris & gradibus omnibus abſoluta, quæ nævos, imperfectiones, imbecillitates omnes præciſe excludat. Nugæ, Familiariter ſeu moraliter accipienda eſt, prout exprimens iſtam perfectionem, quam habitus virtutis confirmatus dare poteſt ac ſolet. Habitus autem confirmati perfectio, non in eo tantum aut potiſſimum ſita eſt, quod cor eorum, in quibus habitus iſte confirmatus eſt, ſincerum ſit & ἀνυπόκριτον, ita ut omne id, quod rectè faciunt, ex affectu ſincero, ac non ſimulato faciant, uti Cenſor ſe credere ſignificat: Nihil minus. Perfectio iſta incipientibus & proficientibus nō minus eſt communis, quam adultis & perfectis in pietate, imò ſinceritas ſive perfectio iſta ἀνυπόκριτος locum habere poteſt in iis etiam, qui plerumq; adhuc peccant, ſicut in incontinentibus manifeſtū eſt. Plus ad eam requiritur: videlicet cor, quod cum ſinceritate integrum eſt, id eſt, cuius obſequium nec per peccata intercurrentia (niſi fortè rariſſimè) dividitur, nec per cupiditates contrarias hinc inde obluctantes in partes diſtrahitur, ſive cuius obſequium eſt liberale, promtum, pronū, ac pænè continuum. Hæc habitus confirmati perfectio eſt, quæ phraſi iſta *toto corde, tota anima, & omnibus viribus Deum diligere*, emphaticè contineri, imò

expreſſa

expreſſa eſſe dici poteſt. Hæc perfectio non tollitur ſtatim, ſi quis fortè fortuna in peccatum aliquod incidat: Non enim eſt perfectio Arithmetica ſive Legalis, ſed Ethica ſive moralis, aut potius Euangelica, quæ ex æquo & bono æſtimatur. Abſit tamen, ut tolli non credatur per peccata, in quæ crebro & facilè quis incidit. Iſto enim caſu ſinceritas, ſive ſincera fides cordis non ſufficit. Quodſi Cenſor id credit, næ parum dignè nobilem hanc phraſin æſtimavit. Certum quidem eſt phraſim iſtam *ex toto corde*, aliquando idem ſignificare, quod ex animo; at I. id tum fit, cum id, cui conjungitur, alium ſenſum ferre non poteſt, uti in locis 1.paral.xij.33. & Acto. viij.37. videre eſt. II. phraſis illa, *ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus, &c.* prægnantior paulũ videtur & plenior, quamquam Hebræis ſynonymæ multæ phraſes, ad unam eandemq; rem exprimendam, familiariſſimæ ſunt. III. Si phraſim tamen illam aliud nihil ſignificare velimus, tum notandum eſt, eam ſemper ſupponere obedientiam & obſervationem mandatorũ Dei: Modum enim addit, quo obedientia illa præſtatur. Quare diligenter cavendum eſt, ne credamus rectè de aliquo dici poſſe, quod toto corde obediat Deo, qui cor ſincerâ fide & ἀνυποκρίτῳ obediendi propoſito imbutum habet, quamquam in peccata ſæpè incidit, & in peccatorum, vel peccati unius conſuetudine adhuc hæret. Ad hoc enim, ut obedias, & quidem ex toto corde, non ſufficit, ut habeas obediendi ſincerum & non ſimulatum animum, ſed obedientiæ actus, aut nunquam, aut non niſi rariſſimè interrupti adſint neceſſe eſt; Eadem eſt ratio phraſeos, qua Johannes utitur 1.Epiſt.iij.verſ.4.5.& 18. cum dicit, *eos, qui ex Deo nati ſunt, non peccare, & non poſſe peccare.* Etſi enim de omnibus omninò regenitis, tàm incipientibus & proficientibus, quam perfectis & adultis, aliquo modo rectè dici poſſit, quod non peccent, & non poſſint peccare, quatenus ſcilicet peccare ſignificat peccandi habitu & conſuetudine laborare, aut plerumq; in peccatum vel peccata incidere, tamen, ſi vis phraſeos propria videatur, de iis potiſſimum dici & accipi debet, qui jam in pietate confirmati ac ſtabiliti ſunt, adeò ut animum habeant à peccando alieniſſimum, & peccatum vel *Peccatores*, ut ait Prophta David, *perfecto odio odio habeant*, contra verò juſtitiæ ac pietatis ſtudio & actibus uſq; adeò delectentur, ut ægrè ferant benè aliquid agendi occaſionem ſibi non dari, id eſt, ut *eſuriant & ſitiant juſtitiam*, cibumq: & potum ſuum pænè ducant voluntatem Dei facere: de his propriiſſimè dicitur, quod non poſſint peccare, id eſt, quod a pec-

cando adeò ſint alieni animo, ut pænè non poſſe peccare dici poſſint. An Joannes in Epiſtolâ ſua ad hos reſpexerit, non eſt neceſſe ut prolixè ventilemus: Quin ad eos potiſſimum verba Joannis pertineant, non eſt quod dubitetur, nec Cenſores ipſi diffitentur. At hoc tantum dicit Confeſſio. Solummodo hic notandum venit, antequam deſino, ſuſpectum eſſe quod Cenſor hic addit, per *τὸ peccare*, intelligi hoc in loco, *peccare ad mortem*, tanquam ſi Joannes dixiſſet, renatos non poſſe peccare peccato ad mortē, per quod vid. in mortē incidant, vel propter quod morte puniēdi ſint. Sic enim non obſcurè ſignificat, fieri quidem poſſe, ut renati gravia & enormia peccata patrent, ſed ea ipſa peccata efficere non poſſe, ut renati eſſe deſinant, aut mortis non dico reatum, ſed periculum incurrant, proinde eos etiam cum ſic peccant, & in peccato hærent, Deum nihilominus ex toto corde diligere, & non peccare rectè dici poſſe; ex quo patet, quo ſenſu & cur phraſin iſtam ex toto corde, de ſinceritate tantum dilectionis intelligendam eſſe urſerit. Cæterum, per *τὸ peccare, peccatum ad mortem* hic intelligi, vaniſſimum eſt, uti prolixè id à noſtris, pluribus in locis, demonſtratum eſt, & ſuo loco etiam a nobis demonſtrabitur. Scopus Apoſtoli id ſolidiſſimè confutat, qui eſt dehortari regenitos hos a peccando. Quis verò adeò fatuus erit, ut, dum ſerio aliquos a peccando dehortari vult, iis, quos dehortatur, perſuaſum eſſe velit, fieri non poſſe ut peccent? Nam, ſi per *peccare*, utrobiq; intelligatur *peccare ad mortem*, abſurditas hiat pleno rictu; videte ne peccetis ad mortem, filioli, nam non poteſtis ad mortē peccare: Si verò per *τὸ peccare*, quod in adhortatione eſt, intelligatur aliud peccati genus, quam peccati ad mortem, in ratione verò addita intelligatur peccatum ad mortem, tum ſimul etiam vanitas aperta eſt. Nam quæ ratio illa erit, videte ne peccetis peccata non ad mortem, nam ad mortem non poteſtis peccare? Nulla hic ratio eſt. Per modum prolepſios aut anticipationis id ab Apoſtolo dictum credi poſſet: At, pro ratione ut dictum putetur, abſurdiſſimum eſt. Præterquam enim quod ratio non ſit, etiam adhortationis ipſius vim omnem enervat atq; evertit. Nam quæ vis dehortationis a peccando, ſi *τὸ peccare* ſine periculo mortis eſſe affirmetur? Fruſtra eſt. Sed hac de re pluribus & propriè in cenſura cap. xviij.

Perperam *τὸ Non peccare*, qua phraſi Joannes utitur, exponitur à Cenſore de nō peccando ad mortem.

Quæ porrò ad hanc ſectionem dicuntur, eò ſpectant, ut doceat Cenſor non ſimpliciter verum eſſe renatos non laborare cōſuetudine peccandi: *Concedimus* (inquit) *non gravatè habitus peccati acquiſitos & ſpeciales, quibus certa & definita peccati ſpecies hominibus quibuſdam*

dam ſit familiaris, præſertim quibus homines ad ſcelera prorūpunt, & ea, quæ Apoſtolus vocat opera carnis, in verè renatis locum non amplius habere, & conſuetudinem peccandi (NB.) *ſic ſumtam, in eis eſſe abolitam.* Hic conſenſio eſt. Addit: *Proinde ſi aliquando in talia peccata incidant, perraro id accidere, & per errorem vel obreptionem, &c. aut aliam aliquam infirmitatem obtingere: Quod in Davide accidit, & aliis nonnullis Dei viris verè regeneratis.* Hic conſenſio videtur, ſed non eſt: Etſi enim hæc pænè ipſiſſima Remonſtrantium verba ſint, tamen non niſi mutila & imperfecta ſunt. Fatentur ij quidem regenitos aliquando in peccatum aliquod incidere poſſe, & quando fit, fit autem perrarò, id tantum per errorem, vel obreptionem, vel aliquam mentis obnubilationem fieri, ſed addunt per parentheſin, *quam diu quidem ipſi ſunt & permanent vere regeniti:* Eo ipſo enim ſignificatum voluerunt, fieri poſſe ut in grandia multa & enormia peccata incidant, quæ non per errorem, obreptionē aut infirmitatē ab ipſis committantur, ſed ex propoſito deliberato & contra dictamen propriæ conſcientiæ: Et iſto caſu eos nec eſſe, nec permanere verè regenitos.

Regeniti ex infirmitate peccantes, regeniti manēt, at non quando ex propoſito & contra conſcientiam peccant.

Exemplum Davidis inſtar multorum eſſe poteſt, quem mirum eſt, qua fronte Cenſor hic ſcripſerit peccaſſe ex infirmitate in facto Uriæ, imprimis cum eum deliberato animo & conſilio curavit interfici: Hoc enorme ſcelus ex infirmitate factum dicere, eſt eorum, qui nigrum in candida vertunt, & ſceleri vix ſine ſcelere patrocinantur: Deus ipſe peccatum iſtud tanti fecit, ut Davidem, quem *alioquin non declinâſſe ait ab omni eo, quod ei preceperat, cunctis diebus vitæ ſuæ,* in *hoc uno facto Uriæ Hitthæi peccaſſe*, id eſt, enormiter peccaſſe affirmaverit, 1. Reg. xv. 5. Quod & horrenda pœna, Davidi propterea inflicta, teſtatum fecit, 2. Sam. xij. Quin & ipſe David ſe propter adulterium cum uxore Uriæ commiſſum, & Uriæ cædem graviſſimæ pęnæ per *N*athanem indicatæ reum fatetur: *Peccavi*, inquit, *Domino* 2. Sam. xij. 13: quaſi dicat, peccando reum mortis me feci, & ſine dubio mortis plagam ſingulis momentis expectaſſet, niſi Nathan ei dixiſſet, *Deus tranſtulit peccatum tuum, non morieris.* Sed hac de re alibi latius. Deinde, quando *conſuetudinem peccandi ſic ſumtam* in regenitis abolitam eſſe concedit, non obſcurè indicat, conſuetudinem peccandi ſic non ſumtam in iis adhuc locum habere, quod & diſertè poſtea explicat, cum ait, *quamvis enim poſſint eſſe* (Nota benè, poſſint eſſe, inquit,) *ſine ſceleribus aut criminibus, non ſunt tamen ſine peccato eoq; frequenti juſti*, id eſt, vel non ſine ſceleribus aut criminibus, vel ſi ſine iis ſint, non ſine aliis frequentibus peccatis, quam-

Davidis adulterium & homicidium ex infirmitate commiſſa fuiſſe falſo aſſerit Cenſor.

Regenitos nō eſſe ſine ſceleribus & criminibus falſiſſimum eſt.

quam

Job dicit cap. xxxj. verſ. 4. *Nonne Deus videt vias meas, & omnes greſſus meos dinumerat? appendat me in ſtatera juſtitiæ & agnoſcet perfectionem meam: Si declinavit greſſus meus è via, &c.* Sed hunc videtur habere ſenſum, vel, Non ſatis eſſe ad hoc, ut quis a peccato *ſuo* (NB) quod commiſit, mundatus ſit, ſi dicat mundavi cor meum, & interim duplici pondere & duplici menſura, uti pergit, &c. vel, paucos admodum tum fuiſſe, qui corde à peccatis mundati erant: Quem libet penè in eo, cui deditus erat peccato (id enim vocat *peccatum meum*) hæſiſſe, adeò ut quæri merito jure tum potuerit, quis hodie eſt, qui ſe mundet a peccato ſuo? Sic enim quæſiverat antea ipſe Solomon verſ. 6. *Multitudo hominum prædicat uniuſcuiuſq; miſericordiam: virum autem veracem*, id eſt, uti verſ. ſequenti exponit, *ambulantem in perfectione ſua juſtum, quis inveniet?* Tales querelæ plures ſunt & variis in locis. Locus ex 1. Cor. iv. 4. citatus, *Nullius mihi conſcius ſum: ſed non in hoc ſum juſtificatus: Deus eſt qui me dijudicat* (ſi eum de tota vita hominis Chriſtiani accipere velimus, ac non, uti accipiendus tamen videtur, de miniſterio, quod Paulo, ut Apoſtolo concreditum fuerat) arguit manifeſte, fidelem eò uſq; pervenire poſſe, ut nullius peccati, aut culpæ (*nequitiæ* vocem inſeruit Cenſor de ſuo, ſine ulla autoritate aut ratione) conſcius ſibi ſit, quæ ſanè ingens, ſi non ſumma perfectio eſt in hac vita. Quando autem dicit Apoſtolus ſe *in eo*, vel idcircò *non eſſe juſtificatum*, eo non ſignificat ſe peccatis & vitiis tamen multis laborare, quæ remitti à Deo neceſſe ſit, ut coram eo juſtus ſit, ſed tantum ſibi ſupremum & peremtorium de ſe judicium non competere, ſed Deo judici & agonothetæ, qui cum certiſſima ſcientia, & ſine gratia, ſine odio judicabit ſuo tempore: fieri quippe poſſe, ut quamquam conſcientia propria ſua ei nō dictet, quod in aliqua re officio ſuo defuerit, ſecus tamen quædam, quam oportet, fecerit. Unde contrarium elici manifeſtum eſt. Nam cum Apoſtolus ſignificat fieri poſſe ut id verum ſit, non obſcurè etiam ſignificat, fieri poſſe, ut verum non ſit; imò id non ſignificat tantum, ſed clarè ſatis exprimit, cum ait, *Tunc laus erit unicuiq; à Deo*. q. d. cum Deus idem pronunciabit, quod nunc mihi dictat mea conſcientia, tum demum vera laude ac gloria ornabor & coronabor.

Similiter locus ad Corinthios iv. 4.

Sectionis VII. cenſura examen non meretur. Tota magiſtralis & pædagogica potius eſt cenſura, quam rationalis. Prolixè in ea exponitur quæ ſit ſententia Remonſtrantium de quinto, quem vocant, Articulo, id eſt, de perſeverantia Fidelium, ſive eorum, qui ſemel crediderunt: Iſti deinde Remonſtrantiū ſententiæ, ſuam ſuorumq;

opponit Cenſor. Neutrum ſanè neceſſe erat, nedum tam operoſè fieri. Res nota eſt. Lippi & tonſores eam jam tenent. Summa huc redit, uti in concluſione Cenſor ipſe indicat; Nulla peccata (ſolum peccatum in Spiritum S. excipe) quamtumvis gravia, quamtumvis multa, quamtumvis diuturna *effectivè*, *etſi demeritorie*, tollere electorum adoptionem & juſtificantem gratiam. Juxta hanc ſummam ſic procedit. In omnibus electis dicit eſſe. I. Innatam concupiſcentiam, quæ fomes & fons peccati & ipſa peccatum eſt. II. Per eam fieri ut in omni bono opere ſemper aliquid omittant, quod peccatum omiſſionis eſt. III. ut leviora peccata ſæpè committant: IIII. ut aliquando incidant in atrocia peccata, Deo ſic permittente, id eſt, uti ex antecedentibus liquet, Deo ad tempus gratiam ſuam, quæ concupiſcentiam eorum antea frænavit, iis ſubducente, ſine qua eos in peccata iſta incidere neceſſe eſt. V. quando id fit, ſemper in electis iſtis manere internum principium, ſive juſtificantem fidem, & in Deo ſpecialem amorem erga eos, quo fit, ut morti nunquam ſint tradendi, ſed per actum pœnitentiæ in viam reducendi, quando id Deo ita videbitur. Hæc ſumma eſt eorum, quæ ſectionis huius mẽbro primo prolixè diſſerit, quæ jam pueri norunt, tanquam nugues digitoſq; ſuos. Rationem nullam pro iis adducit, ſed omnia iſta colligere ſe dicit ex locis Scripturæ, quæ in cumulum coacervavit, tam indiſtinctè & confuſè, ut vel numerare pœniteat: Sed quia de iis agendum eſſe dicit in Cenſura cap. xviij. ad ſect. 5. 6, & 7. nos eo etiam lectorem remittimus. Tantum hic nota Cenſoris confidentiam, cum veluti Orthodoxam ſententiam inculcat; *Electos nunquam ex gratia Dei excidere nec totaliter nec finaliter*. Nam hæc adſertio directè repugnat non tantũ Scripturis, & rationi rectæ, uti ſuo loco videbimus, ſed Reformatis pluribus confeſſionibus, Auguſtanæ, cui Calvinus volens ac Lubens, ut ipſe teſtatur, ſubſcripſit Artic. 2. *Damnamus Anabaptiſtas qui negant ſemel juſtificatos iterũ poſſe amittere Sp. Sanctum*; & ibi, *Qui vero obtemperant pravis cupiditatibus & agunt contra conſcientiam, nec juſtitiam bonorum operum retinent.* Saxonicæ Art. 9. 10. 16. 18. Bohemicæ Art. 7. 8. & Anglicanæ Art. 16. quæ diſertè *Anabaptiſtas damnat, & poſt acceptum Spiritum S. poſſe homines recedere a gratia data & mortaliter peccare*, docet, prout eam citat Richardus Thomſonus in diatriba ſua de interciſione Iuſti. cap. xxvij.

Sententia Cẽſorum de perſeverantia fidelium totali & finali.

Sententia iſta Cenſorum de perſeverantia, repugnat pluribus Reformatis Confeſſionibus.

Poſt hæc colligit ex eo, quod Remonſtrantium declaratio ſtatuit *fieri poſſe, ut fideles, per atrocia peccata, totaliter, tandemq; etiam finaliter, niſi ſeriò in tempore reſipiſcant, divina gratia excidant, Remonſtrantes*

ſtrantes agnoſcere ſaltem per conſequentiam, fideles qui in atrocia peccata aliquando labuntur ſi in tempore reſipiſcant, antequam reſipuerint, à gratia divina non modo non finaliter, ſed nec totaliter excidere. Imperitè admodum, & perperam: Nam Remonſtrantium Confeſſio non refert verba illa, *Niſi ſeriò in tempore reſipiſcant*, ad vocem totaliter, ſed ad vocem *finaliter* tantum. Dicit enim fideles illos, qui ita peccant, totaliter excidere divina gratia, & niſi ſeriò atq; in tempore reſipiſcant finaliter etiam tandem excidere. Et qui poſſent aliter verba iſta accipi? Cum enim reſipicentiæ locus eſſe poſſit, etiam ſub finem vitæ huius ex ſententia Remonſtr., dicendum utiq; foret Remonſtrantes credere fideles non excidere totaliter, niſi cum finaliter etiam excidunt, id eſt, cum ſine reſipiſcentia moriuntur aut reſipiſcentiæ ſpes nulla amplius eſt. Quod deinde Cenſor ſubjungit *incongruè* locutos eſſe Remonſtrantes cum addiderunt. Neq; *interim negamus, dicendum enim fuiſſe, Neq; enim abſolutè negamus*, id leve ac futile eſt: Remonſtrantes idcirco voce iſta *interim* uti voluerunt, quia ſciebant iſtam orationem veluti coccyſmum ſemper occini a contra Remonſtrantibus, Reprobatos ſalvari poſſe, ſi credant in Jeſum Chriſtum; fideles perire poſſe, ſi peccent in Spiritum S.; quamquam negant fieri poſſe ut reprobi credant, aut fideles in Spiritum S. peccent. Ne quis autem ſimiliter locutos crederet Remonſtrantes, idcircò uſi ſunt voce *interim*. Non enim bona eſt juxta Cenſorem conſequentia: Si Fideles finaliter Dei gratia excidant niſi reſipiſcant, ergo poſſunt eâ excidere; Aut ſi infideles reprobi ſalvabuntur, ſi reſipiſcant, ergo poſſunt reſipiſcere. Sed hoc ſatis eſt obiter tetigiſſe.

Quid ſibi velint verba declarationis. Niſi ſeriò in tempore reſipiſcant quæ male fide detorquet Cenſor.

Quid voce Interim. Declarationi inſerta ſignificetur.

Acceptio vocis *poſſe*, cum quæritur, *an ij, qui verè ſemel crediderunt fide juſtificante, poſſint relabi ad priſtinam vita profanitatem & Spiritum S. amittere*, valdè eſt inepta, quam hic adſignat Cenſor: Nam cum quæritur an fideles poſſint relabi ad priſtinam profanitatem, tum non quæritur, an fideles, qua homines ſunt infirmi, per infirmitatem ſuam poſſint labi, ſed an fideles, qua ad vitam electi, & juſtificante gratia ſemel donati ſunt, iſtâ infirmitate laborare permittantur a Deo, ut relabi poſſint ad priſtinam vitam, ſive potius, an infirmitati iſti humanæ, quæ in fidelibus eſt, Deus tale ponat remedium, ut in actum non poſſit exire, aut ut in actum nunquam exeat: ubi id fieri dicitur, ibi dicunt Remonſtrantes ineptè aſſeri fideles *poſſe adhuc relabi:* Infirmitas enim infirmitas non eſt, quæ aliunde ſic roboratur & ſtabilitur, ut is in quo ea eſt ſuccumbere nequeat.

Quid verbum poſſe ſignificet, cum quæritur an Fideles poſſint relabi ad priſtinam vitæ profanitatem.

Quid requiratur ad hoc ut quis dicatur vere poſſe agere aut non agere.

queat: Tum ut aliquis dicatur verè poſſe agere aut non agere, non ſufficit, quod poſſit aliter agere ſi talis aut talis circumſtantia adſit aut abſit, ſed requiritur, vel, ut nulla ei adſit aut abſit circumſtantia, cum qua non poſſit conſiſtere ipſum non agere: vel ut habeat in poteſtate ſua omnem talem circumſtantiam, prout libuerit, tollere: Sic ut quis dicatur poſſe currere aut cadere, non ſufficit ut locomotiva facultate præditus, aut ut gravis ſit: Quis enim facultatis illius uſus eſt, imò quæ facultas ſeu poteſtas illa eſt, ſi pedes ferreis & adamantinis vinculis ligatos conſtrictoſq; habet? Et quid eſt gravitas iſta, quæ impeditur ſumma efficacitate ne cauſa ſit lapſus? Adde, quod ineptè etiam dicat Cenſor, fideles relabi poſſe ad priſtinā vitæ profanitatem, quantum in ipſis eſt, ſive per infirmitatem ſuam. Nam ſic juxta ipſum, fideles non tantum poſſunt aliquando relabi, ſed neceſſariò & ſemper ad eam relabuntur, non aliter quam molare ſaxum pondere ſuo ex alto ruere neceſſe eſt.

Serio & intelligibiliter a Cenſore adſeri non poteſt, Fideles per peccata Spiritum S. amittere, ut ad tẽpus nullo iis uſui aut effectui ſit.

Quod deinde addit Cenſor, *Fideles Spiritum S. fidem & caritatem aliquando etiam amittere, ut ad tempus nullo iis uſui aut effectui ſint*, id dicis tantum cauſſa additum ab eo videri debet, & ut ut ſit, nunquā facilè explicabit, ut intelligi poſſit: Dicis cauſſa inquam, id ab eo additur, quia ſi congruenter loqui velit, fideles non amittunt Spiritum S. per peccata, ſed ante peccata ſive antequam peccant: Nam ſubtrahitur iis Spiritus S. nulla culpa eorum, tantummodò quia liberrimo Deo ſic conſultum videtur, *ut iſto experimento diſcant*, ut Cenſor ait, *ſoli Deo in Jeſu Chriſto totam ſalutis ſuæ laudem tribuere:* Exinde peccata ſequuntur, & peccare eos neceſſe eſt. Hæc ſubtractio a Cenſoribus molliore vocabulo vocatur *permiſſio*, quæ auxilij ad non peccandum neceſſarij ſubductio eſt, uti jam ſæpius inculcatum eſt: Ineptè itaq; etiam judicat Cenſor *per peccata fieri ut fidelibus Spiritus S. & fides nullo uſui aut effectui ſint:* Nam contrarium affirmandum illi eſt, tum & idcircò fideles peccare, quando & quia Spiritus S. ipſis nullo uſui aut effectui eſt: Prius enim deſinit Spiritus S. in iis agere, quam ipſi peccent. Permiſſio enim divina prior, ſaltem natura, eſt volitione peccandi in fidelibus. Deinde nunquam facilè explicabit Cenſor, quomodo fideles Spiritum S., fidē, & caritatem ſic amittant, ut ad tempus nullo iis uſui aut effectui ſint. Nam quid eſt fides, quæ ſine uſu eſt? uſus fidei eſt fides ipſa, ſicut uſus virtutis eſt ipſa virtus, & uſus actionis ipſa actio eſt: fides eſt fiducia firma juxta Cenſorem: quæ fides ergo eſt, quæ fiducia caret, vel ſine uſu fiduciæ eſt? uſum autem fiduciæ effectus fiduciæ

ſequitur

ſequitur, id eſt, lætitia & pax animi. Dicere, peccata eodem modo ſe habere ad fidem, *quo pellicula interjecta ad oculum, qua oculum actu videndi tantum privat, non autem virtute aut facultate*, eſt diſſimilia inter ſe comparare. Fides enim non cum oculo, ſed cum viſione ipſa comparari debet: fides enim eſt ipſa fiducia, non id in quo fiducia eſt, nec diſtinctum aliquid à fiducia, per modum potentiæ, inſtrumenti, aut ſubjecti, uti oculus eſt diſtinctum quid ab ipſa viſione, quæ in & ab oculo eſt. Nemo adeò fatuus eſt, ut dicat virtutem manere in eo, qui actiones virtuti contrarias facit, aut actiones virtuti contrarias, veluti pelliculam interjectam, impedire quidem virtutis uſum, ſed non tollere virtutem ipſam. Tùm meminiſſe debebat Cenſor ejus quod pag. 107. dixerat, juſtitiæ eam eſſe rationem, ut per actum injuſtitiæ deſinat eſſe, quia accidens eſt: Cur non eadem eſt ratio fidei & caritatis? Niſi fortè hæc accidentia eſſe neget, quod nimis ſtultum foret.

Similitudo qui peccata ad fidem ſe habere dicit, uti pellicula interjecta ad oculum, refellitur.

Addunt, inquit, *raro fieri ſolere, & difficulter poſſe, ut divina gratia beneficio renoventur & ad frugem redeant, qui ſemel verè crediderunt, & ad priſtinam vita profanitatem relabuntur. Id ſi intelligant de verè juſtificatis, falſum eſt. Id enim non fit raro, ſed ſemper & quotidie, nec in uno aliquo, ſed in omnibus & ſingulis.* Audax aſſertio, quam nec ratione nec experimento ullo muniri a Cenſore mirum eſt. Sed id impoſſibile ei fuit. Tantum dicit, *Hoc planè neceſſarium eſt, ut propoſitum Dei, quod eſt ſecundum ipſius electionem, id eſt, non ex operibus, ſed ex vocante, firmum maneat, Rom. ix. 11. Et verum ſit, Quod bonus paſtor Joa. x, verſ. 28 aſſeruit, Ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neq; rapiet eas quiſquam de manu mea.* Miſerrimæ ſanè rationes tàm ingenti Coloſſo fulciendo. Nam in primo loco ad Rom. ix. per *propoſitum, quod eſt ſecundum electionem* (pronomē enim *ipſius*, quod Cenſor hic, ad exemplum Bezæ, inſeruit, non eſt in textu) intelligi propoſitum, quo Deus nominatim & peremtoriè hunc aut illum ſaluti æternæ deſtinat, probandum fuerat. Hoc enim aſſumere tanquam confeſſum non debuerat, cum id apertè negari a variis interpretibus, & nominatim ab iis, contra quos diſputat, non ignoraret: Sed & falſum eſſe ſuo loco probabimus. In ſecundo verò loco non affirmatur a Chriſto, qui bonus Paſtor eſt, fieri non poſſe ut oves ſpontè ſua oves eſſe deſinant, aut in lupos, porcos, aliaſve beſtias degenerent, ſed tantum fieri non poſſe, ut oves, qua tales, pereant, id eſt, ut fideles, qui Jeſu Chriſto per veram fidem conſtanter adhærent, potentiæ & manui Jeſu Chriſti per vim eripiantur, quo

Defenditur ſententia Remonſtr. qua dicunt raro fieri ſolere & difficulter poſſe fieri, ut fideles relapſi ad priſtinam vitæ profanitatem, ad frugem redeant.

minus ſalventur. At de iſto quæritur, non de hoc. Aliud eſt ſeduci, aut voluntate propria exire, deficere, deſerere Paſtorem, aliud Paſtori omnipotenti fideliter adhærentes per vim Paſtori eripi aut a Paſtore abduci: hoc impoſſibile eſt; Iſtud fieri poſſe docet, ut alia jam non allegem, diſertè Apoſtolus Petrus ij. Epiſt. cap. ij. verſ. 18. cum dicit *eſſe qui per laſcivas carnis cupiditates ineſcant eos qui* (NB.) *VERE effugerant eos, qui in errore verſantur*, adeò ut *implicentur, & ſuperentur ab iis, &* (NB.) *regrediantur a ſancto mandato ſibi tradito, accidatq́; iis, quod proverbio dici ſolet, canis reverſus eſt ad ſuum vomitum, & ſus lota, ad volutabrum cani.*

Si vero adverſarij, inquit, *ægram illam & difficilem lapſorū reſtaurationē referant ad eos, qui ad tempus crediderunt, &c. non ſolum dicimus id rarò fieri ſolere, & difficulter admodū, ſed, cū Apoſtolo, fieri nō poſſe ut renoventur per pœnitentiā. Cui certè ex diametro ſe opponunt, qui quod fieri non poſſe dicit, fieri poſſe docent, etſi rarò aut difficulter.* Speciosa oratio, ſed prorſus ab omni vero inanis. *N*am per eos, quos iſthic deſcribit Apoſtolus, intelligi eos, qui non fuerunt præditi niſi fide temporaria, ut vocant, quæ ſpecię a fide vera juſtficante ſit diſtincta, alieniſſimum eſt a textu: quod præter alia indicia non pauca, nec levia, duo hæc argumenta docēt. I. Quia de illis diſertè dicitur quod impoſſibile ſit, ut *renoventur* non *per pœnitentiam*, ut Cenſor legit, ſed *ad reſipiſcentiam* ſive eis μετάνοιαν: Illâ itaq́; μετανοίᾳ præditi fuerint neceſſe eſt, ad quam eos renovari impoſſibile eſſe dicit Apoſtolus: Vera autem ac ſalutaris illa μετάνοια fuerit neceſſe eſt: Nam alioquin. I. cur ad eam renovari non poſſent quæ impiis & profanis aut hypocritis etiam communis eſſe creditur? II. quid in eo poſitum magni momenti foret, ſi Scriptor dicatur affirmaſſe eos non poſſe ad iſtam reſipiſcentiam renovari, ad quam, etiamſi renovarentur, tamen æternum damnandi non minus forent, quam ſi ad eam non renovarentur? II. Argumentum eſt, quia Scriptor de iis diſertè affirmat, quod *ſibi iterum crucifigant Filium Dei, & ignominiæ exponant*, vel παραδειγματίζωσι: Ji itaq́; intelliguntur, pro quibus Chriſtus ſemel crucifixus eſt, quales Cenſor electos tantum eſſe vult. *Iterum* enim ſibi crucifigere Filium Dei non poſſunt, niſi ſemel pro ipſis, id eſt, bono ipſorum, crucifixus fuerit, & fuiſſe agnoſcatur: Alioquin, quod malum in crucifixione iſta, aut quod ex ea damnum ad eos redit, quod antea ad eos non rediiſſet, etiamſi prolapſi non fuiſſent, aut Filium Dei ſibi iterum non crucifixiſſent? Damnandi fuiſſent perinde uti nunc damnandi ſunt. Dices, poſito, hoc loco per eos,

Refellitur Cēſoris expoſitio, qua locū ad Hebr. vj exponit de iis qui non niſi fide temporaria præditi fuerunt.

eos, quos hic Scriptor deſcribit, intelligi eos, qui verè crediderunt, nihilominus manet certū, ſententiam hanc Remonſtrantium è diametro repugnare Scriptoris verbis, *Quia fieri poſſe dicit, quod Scriptor fieri poſſe negat.* ℞, Nempe, ſi verba præciſè urgeas: at vox ἀδύνατον, qua Scriptor utitur, non ſemper præciſè urgenda eſt. Non rarò enim in communi ſermone idem ſignificat, quod admodum grave ac difficile eſt, & Matth. xix. 26. diſertè ſic accipitur, aliiſq; locis compluribus: Hoc verò loco etiam ſic accipi vocem hanc ratio manifeſta arguit. Quia alioquin Cenſor nunquam facilè explicaturus eſt, vim huius orationis Apoſtolicæ. Nam ſi ſenſu proprio eam accipiat, quomodo quæſo impoſſibile eſſe ut prolapſi ejuſmodi renoventur ad reſipiſcentiam, affirmari dicet ab autore Epiſtolæ huius? Dei reſpectu id affirmari non concedet: Ut reſpectu prolapſorum quà prolapſorum, id impoſſibile eſſe affirmari dicat, vaniſſimum eſt: Nam non magis impoſſibile eſt prolapſos qua prolapſos renovari, quam impoſſibile eſt irregenitos reſipiſcere antequam prolabuntur iterum, imò non magis impoſſibile eſt tales renovari ad reſipiſcentiam, quam impoſſibile eſt regenitos renovari ad reſipiſcentiam, quum in gravia & atrocia peccata incidunt. Nulla ratio impoſſibilitatis major dari poteſt in prolapſione qua prolapſio eſt, ut ita dicam. Quando enim reſipiſcentia & reſipiſcentiæ renovatio tota à ſolo Deo, & divina ſpeciali gratia pendere creditur, tota ratio impoſſibilitatis, ut vel reſipiſcamus, vel ad reſipiſcentiam renovemur, ab eadem ut pendere dicatur neceſſe eſt. Dicere, impoſſibile eſſe ut ad vel per reſipiſcentiam renoventur prolapſi, quia Deus tales iterum renovare non vult ad vel per reſipiſcentiam, nihil eſt. Nam I. ſic vox *impoſſibile* à propria ſignificatione ſua detorquetur & eadem, quæ jam indicavimus abſurda, hîc militant. II. Quæ ratio iſtius divinæ voluntatis dabitur, ſi iſti, qui ſic prolabuntur, non prolabuntur, niſi quia Deus gratiam iſtam, ſine qua eos non prolabi impoſſibile eſt, non continuat, prout Cenſor credit? Certè ſic in iſtis ità prolabentibus nulla culpa, nedum gravior culpa locum habebit, quam in regenitis, quando in peccata atrocia incidunt: proinde non magis reſpectu illorum impoſſibile erit ut renoventur ad reſipiſcentiam, quam reſpectu horum. Sed deſino hic. Cætera loca nauci non ſunt: Nam per Satyram potius obiiciuntur, quam cum ratione & judicio. Ex his jam ſatis, ut arbitror, manifeſtum eſt, quam parum ſolida, imo quam vana ſit operoſa & prolixa huius totius xj. capitis cenſura. Tu lector judica.

Quo ſenſu uſurpet author ad Hebr. vocē ἀδύνατον.

AD CENSURAM CAPITIS XII.

De Bonis operibus in ſpecie deq; Decalogi expoſitione.

CApitis huius cenſura Ixionis nubes eſt: Nihil in ea eſt niſi ſuſpicionis vapor, & ægri animi fuligo. Primo loco cenſetur, quod *Remonſtrantes, ea quæ a Chriſto dicta ſunt in monte, Matth. v. 6. & 7. totis, ita referant ad bona opera Chriſtianis omnibus communia, vt in doctrina trium illorum capitum nullum opus à Chriſto commendatum agnoſcere NB.* videantur *ex illis, quæ certarum vocationum, propria eſſe dicunt. In eo hallucinantur,* inquit. Quantum crimen, Cenſor, ſi hoc omninò verum eſt? At unde hoc colligis? Vide Lector quam acutium cernat, acutius ſanè quam aut Aquila, aut ſerpens Epidaurius. Ad marginem Confeſſionis ſuæ notaverunt Remonſtrantes capita Matth. v. 6. & 7. quibus totis de bonis operibus, quæ Chriſtianorum omnium ſunt communia, agi innuerant. Ex hoc tam exili ovo nata eſt hæc ingens Cenſura, Crocodili inſtar. Nempe hæc hæreſis eſt; *Totis capitibus 5. 6. & 7. Matth. dicunt Remonſtrantes deſcribi bona opera Chriſtianis omnibus communia.* At quis adeò ſeu ignarus ſeu iniquus rerum æſtimator eſt, qui vel neſciat, vel neget ſæpiſſimè dici, totis Epiſtolis aut capitibus aliquid tractari, quod præcipuè & maxima parte in iis tractatur? Decalogus ipſe totus, Lex eſſe moralis, & non niſi moralia præcepta continere dicitur; cum tamen certum ſit quartum ejus præceptum de præciſa ſeptimi diei ſanctificatione purè putè cæremoniale eſſe. Epiſtolæ totæ ad Romanos & ad Galatas de juſtificatione hominis agere dicuntur, cum tamen alia nec pauca nec levia in iis etiam tractari certū ſit. A præcipua & potiſſima parte ſemper fit denominatio. Jam autem Cenſor hic fatetur, pleraq; omnia, quæ in ſermone illo tribus Matth. capitibus recenſito dicta ſunt, ad omnium Chriſtianorum vitam informandam facere. Potuerunt itaq; jure optimo Remonſtrantes etiam dicere, totis iſtis tribus capitibus Matthæi deſcribi opera, quæ Chriſtianis omnibus ſunt communia: Non enim idcirco negant, aliqua in iis eſſe quæ ſpecialiter ad Apoſtolos pertinent, & quæ certarum vocationum ſunt propria. Hæc enim, quia pauca ſunt, in cenſum non veniunt, & pro nihilo habentur. Et fungi ſanè ac fuci habendi

Rectè dictum eſſe in declaratione, totis capitibus v. vj & vij, Matth. deſcribi bona opera Chriſtianis omnibus communia.

bendi eſſent ij, qui quæ in iſtis capitibus *de divortio & libello repudij* dicuntur, referre vellent ad ea, quæ Chriſtianis omnibus tam cælibibus quam conjugatis communia ſunt. Nec adeò ineptus ipſe Socinus videri debet, ut crediderit verſiculum, qui de libello repudij agit, ad Chriſtianos omnes etiam non conjugatos pertinere. *Attamen*, inquit Cenſor, *Socinus unus hodie exortus eſt qui magno conatu evincere voluit, Chriſti ſermonem totum ad omnes, qui diſcipuli Chriſti, id eſt, Chriſtiani eſſe velint, pertinere.* Eſto: quid tum? An hoc Cenſura dignū eſt? Qui ſermonē iſtū Chriſti ad Chriſtianos omnes pertinere vult, is eum vult etiam ad Apoſtolos, etſi non quà Apoſtolos, pertinere. Non contra. An periculum aliquod in eo eſt? Sanè aliud nullum periculum inde metui poteſt, quam quod hac explicatione Socini, via ad vitam arctior multò reddatur Chriſtianis omnibus, quam ſi dicatur ſermo Chriſti ad ſolos Apoſtolos pertinere, eoſq; ad præcepta, quæ in eo continentur, tantum obligare: Hoc periculum ſi non metuitur, quid cenſura dignum habet hæc Socini explicatio? Sed quicquid de Socino ſit, Remonſtrantes ſententiā ſuam hac de re in Confeſſione hac ſua nō dixerunt. Id nunc profiteri non dubitāt, eos, qui ſermonem hunc totum ad ſolos Apoſtolos referendum cenſent, peſſimè ſentire, & ſolidè à Socino confutatos eſſe. Quod Cenſor hic ſubiicit, *Socinum falſo id ſuis impingere, & ſententiæ ejus nullum potuiſſe autorem proferre*, id profectò ingentem Cenſoris inſcitiam arguit. Socino non cum Calviniſtis, ſed cum Palæologo & qui cum Palæologo ſentiunt, lis fuit. Illorum iſta fuit, & etiamnum eſt ſententia, uti ex diſput: Socini contra Palæologum liquet. Et argumenta, quæ refert Socinus & confutat (accurratiora profectò & ſpecioſiora, quam quæ hic Cenſor allegat, quæ profectò vix argumenta vocari merentur) non obſcurè indicant, autores iſtius ſententiæ eſſe homines non indoctos, quos niſi cum Socino confutes generali contradictione, id eſt, quod ſermo Chriſti totus non ad ſolos Apoſtolos, ſed ad omnes Chriſtianos pertineat, in eas anguſtias te coniicias neceſſe eſt, ut, quid ad ſolos Apoſtolos pertineat, quid ad omnes Chriſtianos, præciſè diſtinguendum tibi ſit, quod uti laboris, ità periculi plenum eſt, non dico in iſtis verſibus, ubi Chriſtus ait, *vos eſtis Lux, vos eſtis ſal mundi* &c. hoc enim leve eſt; ſed in iſtis, ubi præcepta continentur quibus promiſſio vitæ, aut regni cælorum, & contrariæ excluſionis a regno cælorum comminatio annexa eſt. Hæc ſola conſideratio facit, ut Remonſtrantes, quamquam in Confeſſione ſua ſententiam ſuam non interpoſuerunt, hic

Sine periculo credi ac dici poteſt, ſermonem Chriſti Matth. v. ad omnes Chriſtianos pertinere.

Contra quos id aſſeruerit Socinus.

Sententia Remonſtrantium de ſcopo iſtorum trium capitum.

jam affirmare non dubitent, ſententiam iſtam, quæ præcepta Chriſti omnia hiſce capitibus comprehēſa, ad Chriſtianos omnes nonnulla autem ad Apoſtolos qua Apoſtolos præcipuè, ſed non ſolos pertinere ſtatuit, tutiorem, & paucioribus difficultatibus obnoxiam eſſe. Nec argumenta vident ulla (quæ enim a Cenſore hic adferuntur, ea ſnnt aut prorſus futilia, aut ſaltem valde exigui uſus) quæ contrarium ſuadere poſſint.

Secundo loco cenſetur, quod *Remonſtrantes ſubdividant opera bona Chriſtianis omnibus ex æquo & ſine diſcrimine præſcripta in tria capita. I. In dilectionem Dei & proximi, II. In directionem ſive abnegationem noſtri ipſorum. III. In adſiduam ad Deum precationem, & pro acceptis beneficiis gratiarum actionem. Nam duo poſteriora diviſionis membra ſub primo continentur*, inquit Cenſor. Quaſi verò certum non ſit dilectionem Dei & proximi, imò dilectionem Dei, ſimpliciter ſic dictam, aliquando ſtrictius, aliquando latius accipi in Sacris, & docendi gratia aliquando accipi poſſe. Strictè cum ſumitur, ſignificat obſervationem mandatorum illorum, quæ vel Deum vel proximum præciſè, vel cū vox dilectionis ſoli voci Dei jungitur, quæ Deum immediatè aut tantum ſpectant. Latè, cum mandata Dei omnia comprehendit, quæ Deum, nos & proximum noſtrum ſpectant. Primo ſenſu phraſim dilectionis Dei & proximi acceperunt Remonſtrantes, in primo ſubdiviſionis ſuæ membro, & ſic contradiſtingui eam à directione ſive abnegatione noſtri, manifeſtum eſt ex terminis. Nec obſcure hanc diſtinctionem fecit Deus ipſe & Chriſtus, cum nos *diligere jubent proximum noſtrum ſicut nos ipſos*. Hac enim locutione *nos* à *proximo* diſtinguimur. Ad dilectionem autem Dei ut id applicetur, abſurdum eſt: quia *Deum diligere* nobis Lex jubet *ſupra omnia*, proinde & ſupra nos ipſos: An verò hæc directio ſive abnegatio noſtri, itemq; precatio & gratiarum actio comprehenſa dici non poſſint ſub præceptis Legis, ſi quis ejus verba, aut potius Legiſlatoris mentem, quo uſq; extendi poteſt, extendere velit, inquirendum relinquunt iis quibus id libet ac licet. Operæ pretium id non putant Remonſtrantes: Nihil tamen dubitant, quin ſub iis comprehendi poſſint: Sed id non vetat quo minus illa, docendi gratia, diſtinguere poſſit qui vult. Simile eſt id quod ſubiicitur: *Suſpectum meritò eſſe, quod, ubi Remonſtr. de primo illo capite, dilectione Dei & proximi agunt, non dicunt abſolute illud contineri Lege Morali, ſed hac addita cautione, quatenus à Chriſto expoſita eſt.* Hic explicari ſibi petit Cenſor, *quomodo Remonſtrantes expoſitionē illam a Chriſto fa-*

Dilectio Dei aliquādo ſtrictius aliquando latius accipitur in Scriptura Sacrā.

ſto factam velint, an per novorum & Lege non comprehenſorum præceptorum additionem, an per interpretationem eorum ſenſuum, qui verbis Legis continentur. Remonſtrantes neceſſarium non putant, ut hoc explicent. Fruatur quiſq; judicio ſuo. Nam quicquid dixeris, ſemper tamen eò tandem redibit res, obſervationem Legis Moralis, quatenus a Chriſto expoſita eſt, nec aliter, Chriſtianis hoc tempore neceſſariam eſſe, quomodocunq; tandem expoſitio illa a Chriſto Jeſu facta dicatur. Hoc ſatis eſt: Enimverò dato, ſed non conceſſo, Remonſtrantes credere expoſitionem hanc a Chriſto factam per additionem novorum præceptorum (non quæ præcepta perfectionis aut Conſilij a Pontificiis vocantur: Talia enim Remonſtrantes non agnoſcere certum eſt; ſed quæ perfectiora ſunt in genere morũ ut loquuntur, quam ſunt præcepta Legis Moſaicæ, prout jacent,) quid inde efficietur? *Sic Remonſtrantes inquit Cenſor, tranſibunt in Socini Caſtra:* Papæ! quantum crimen! Imò verò, ſic cum antiquitate pæne tota ſentient. Eſt enim conſtans & communis veterũ pænè omnium ſententia, Chriſtum Jeſum nova quædam & perfectiora pręcepta Legis Moſaicæ præceptis addidiſſe. Docent id *Irenæus* lib. 4. cap. xxvij. *Tertull.* libro de Patientia. *Clemens Alexand*, lib. 6. ſtromatέων *Hilarius* cap. iv. in Matth. *Epiphanius* ad Ptolomaitas Hæreſi. 33. *Baſil.* Homil in Pſal. xiv. *Chryſoſt.* Homil. 16. in Matth. *Autor imperf.* Homil. 11. Ambroſ. ſerm. 5. in Pſal. 118. Hierony. in Epiſt. ad Gerontiam de Monogamia, *Chromatius*, *Theophylactus*, & *Euthymius* in Comment. ad Matth. cap. 5. Et ſignum huius rei manifeſtum eſt, quod interpretes non pauci Euangelici, qui vocantur, autores veteres non leviter taxent, & culpent eo nomine, quod ſententiæ iſti, de præceptorum novorum additione per Chriſtum facta, patrocinati fuerint. J nunc & Socinum ſententiæ huius autorem facito, pro qua tota pæne Antiquitas ſtetit. Promiſſionem vitæ æternæ a Deo ſub V. Fædere factam, aut lege Moſis comprehenſam fuiſſe non ſolus nec primus Socinus, ſed eadem multis retro ante ſæculis negavit Antiquitas: utrumq; hoc prolixe varij probarunt ijque antiquitatum peritiſſimi ſcrutatores: Neutrum affirmant Remonſtrantes neq; ut affirment, neceſſarium putant, uti jam ante vidimus.

An Expoſitio a Chriſto facta ſit per novorum præceptorum additionem, an per interpretationem eorum ſenſuum qui verbis Legis continentur, neceſſarium non eſt ut curioſe explicetur.

Conſtans & communis veterum pæne omnium ſententia eſt, Chriſtum nova & perfectiora præcepta, Legis Moſaicæ præceptis addidiſſe.

Sectione III. cenſetur, quod *Remonſtrantes in explicatione primi mandati dicunt, primum præceptum jubere, ne pro arbitrio noſtro commiſcamur, aut per traditionem aliorum,* citra expreſſum Dei mandatum, *admittamus quippiam, ſive verum, ſive fictum, &c. cui vel natu-*

ram ac vim divinam, vel proprietates, vel actiones, vel autoritatem & imperium in nos divinum directe aut indirecte tribuamus. Iſtis enim verbis videntur innuere, poſſe Deum expreſſo aliquo mandato jubere, ut admittamus tale quippiam, creaturam aliquam nempe, cui naturam divinam, &c. tribuamus. Qua exceptione videntur cum Socino ſtatuere, filio Dei Jeſu Chriſto, ut homini, divinam potentiam, & divinos honores tribui poſſe. Ita eſt; Propter Jeſum Chriſtum inſeruerunt verba iſta, *citra expreſſum Dei mandatum*; Nam Chriſto Jeſu, ut Mediatori, ac

Cur Remonſtrantes Declarationi ſuæ in explicatione primi præcepti Decalogi inſeruerint hæc verba, *Citra expreſſũ Dei mandatũ*.

proinde ut homini, a Deo honorem adorationis datũ eſſe ſtatuunt, quia Scriptura id diſertè non uno in loco adfirmat: Joan.v. Phil.ij. Hebr.j. &c. Huic adſertioni divinæ fruſtra opponuntur duo loca, ex 2.Timoth.ij.13. ubi dicitur *Deus ſeipſum nō poteſt abnegare*, & ex Eſai.xlij.8. ubi Deus dicit, *Gloriam meam alteri non dabo*. Nam I. cum ex Scriptura certum ac manifeſtum ſit, Deum honorem & gloriam adorationis dediſſe, adeòq; gratificatũ eſſe Filio ſuo, propterea quod Patri ſuo obediens fuerat ad mortẽ, imò ad mortem crucis uſq;, ratio poſtulat, ut loca, quæ hic ex Paulo & Eſaia citantur, dicantur non continere ſenſum, qui directè iſti divinæ adfirmationi repugnat, imprimis, cum loca iſta ſenſum longè alium continere poſſint. Sed & II. perperam loca iſta allegantur, & à ſenſu ſuo genuino in alium detorquentur, aut ſaltem longius, quam par eſt, trahuntur. Nam quod attinet locum, qui ex 2.Timoth.ij. 13. citatur,

Senſus loci 2. ad Tim.ij.13.

cum de Deo dicitur, quod *ſeipſum non poſſit abnegare*, certum eſt ejus ſenſum alium nullum eſſe, quam quod Deus, à parte ſua ſemper fidelis & conſtans manet in ſervandis promiſſis ſuis. Sed poſito etiam, quod ſenſus verborum iſtorum eo uſq;, quo vult Cenſor, poſſit extendi; nihil tamen inde effecerit. Nam Deus ſeipſum non abnegat, cum Filio ſuo Jeſu Chriſto, ut homini honorem adorationis concedit. Honor enim iſte non eſt honor, quo Chriſtus, qua Mediator adoratur ſupra ipſum Deum, aut ut ſummus ac ſupremus Deus, cui ex ſe. honor ille debetur. Abſit: hunc honorem, hanc gloriam ſibi ſoli integram ſemper ſervat Deus, *ex quo per quem & in quem ſunt omnia*, prout Apoſtolus ad Philippẽſes diſerte indicat cap.ij.10. xj. *ut ad nomen Jeſu flectatur omne genu &c. omnisq; lingua confiteatur Dominum eſſe Jeſum Chriſtum, ad gloriam Dei Patris*. Sed eſt honor, quo Chriſtum infra ſe, & ut Mediatorem inter ſe & inter homines, adorari jubet, ſalvo ſemper ſupereminentiæ ſuæ titulo ac jure.

Senſus loci Eſai.xlij.8.

Quod ad alterum locum Eſa. xlij.8. attinet, manifeſtum eſt, eum non agere niſi de Idolis aut ſculptilibus, & Deum affirmare in eo, ſe non

ſe non permiſſurum unquam, ut cultus ſibi debitus Idolis iſtis deferatur, *impune ſcilicet*, ſed ſe populum ſuum, ad Idololatriam iſtam ſe dantem, ſeveriter puniturum. Id indicant verba poſteriora quæ priorum exegeſin continent; *Nec gloriam* (aut laudem) *meam ſculptilibus:* prout diſertè jam olim locum hunc expoſuit Juſtinus Martyr, in dialogo ſuo cum Tryphone Judæo, expreſſe addens, *Deum cum gloriam ſuam Filio dedit, quem prælucere gentibus voluit, alteri gloriam ſuam non dediſſe.* Verbum itaq; *dandi*, quo propheta hic utitur, pro permiſſione uſurpatum eſt, eodem prorſus ſenſu quo Pſal.xvj. 10. id uſurpatū fuiſſe legimus (ut jam alia loca non allegemus) *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, Enimverò, ut dicatur Deum hic dixiſſe, ſe ſponte ſua aut ultrò non daturum mutis & brutis idolis honorem iſtum; cui inquam ſano homini fiet veriſimile? Quare, per vocem *Alterum* vel *alteri*, non intellexit Deus ſimpliciter quamlibet ſeu creaturam, ſeu perſonam, quæ Deus ſummus non eſt, ſed tantum iſtam, ſeu creaturam, ſeu perſonam, cui citra vel contra Dei expreſſum mandatum adoratio vel cultus divinus defertur. Talis perſona non eſt Chriſtus, quia Chriſtus non tantum *unum* eſt *cum Patre*, non tantum *quæ Patri placita ſunt facit*, non tantum is eſt, *in quo Patri complacitum eſt*, ſed etiam is, cui Pater ipſe honorem dignitatem ac majeſtatem dedit, cum expreſſo mandato, quando vid. eum in orbem terrarum introducebat, *Adorent eum omnes Angeli*, Heb.j.6. Deniq; quomodo quæſo poſſibile eſt, ut locus iſte ad Chriſtū etiam referatur, cum Chriſtus ipſe petiiſſe legatur à Patre ſuo, *ut glorificaret ipſum ea gloriâ, quam habuerat apud ipſum, priuſquam hic mundus eſſet*, Joan.xvij.5.? Quod jam Cenſor hic interiicit, *Hac ratione Remonſtrantes gratificari voluiſſe Socino*; id ſanè ridiculum eſt. Non voluerunt gratificari Socino, ſed apertæ Scripturæ & veritati Sole clariori cedere. Qui id facere nolunt, aut Theſin ſuam malunt διαφυλάττειν, quam vel hilum concedere veritati, ij Socino impenſè gratificantur. Nihil enim prius potiuſve accidere ejus ſectatoribus poteſt, quam quod adverſarios ſuos videant ea negare, quæ apertiſſimæ veritatis ſunt & palpari penè poſſunt. Sic enim fit, ut animum inducere nec velint, nec poſſint, theſin ſuam, cui tam aperta veritas adhæret, falſam aut erroneam eſſe: Atq; hic pertinaciæ iſtius noſtræ fructus eſt.

Iuſtini Martyris teſtimonium.

In ſectione IV. *nihil habet*, Cenſor *quod ἑτεροδοξίας arceſſat: At non debuerunt Remonſtrantes*, inquit, *omittere, quæ in Catechiſmo Eccleſiarum Belgicarum rectè fuerunt ex mandato Legis ſecundo deducta, &*

ſiſſent Remonſtrantes, aliunde id habere non potuiſſent; aut quaſi, quia de eo dubitabant, idcirco ejus mentionem nullam feciſſent? Nimis hoc vernile eſt; Mirum verò meritò alicui hic videatur, cur hic diſputationes Epiſcopij non conſuluerint, quas archetypas huius Confeſſionis penè ubiq; faciunt. In iſtis enim diſertè hæc verba leguntur, quæ hic omiſſa eſſe dicit Cenſor: Diſput. xvij. Theſ. 3. *Qui itaq; per ſanctos, per Evangelia, aliave ſimilia jurant, graviſſimè peccare nobis videntur*; Sed hic ſtudio cæcutijt Cenſor. Verum enimverò, tantum abeſt ut hoc loco Remonſtrantes ſtudio iſtud de juramentis per ſanctos, aut alias creaturas omiſerint, ut id tanquam vaniſſimũ, & apud Reformatos jam exoletũ neglexerint. Patet id ex eo, quod nullius niſi unius ac ſolius Dei reverentem mentionem in juramento, quod licitũ ſit, aut quod Deus probet, faciendã eſſe, apertè ſatis declaraverint. Et qui poſſent ſanctorum aut aliarum creaturarum mentionem in juramento admittere cum ex una parte certum apertumq; ſit Servatorem Matth. v. juramenta omnia, quæ *per cœlum, terram,* aliaſve creaturas meras fiunt, prohibere: ex altera verò parte, non minus certum ſit ſanctos mortuos teſtes vindiceſq; invocari non poſſe, eo ipſo, quia mortui ſunt, & non ignari tantum rerum iſtarum, quæ ſub Sole geruntur, ſed etiam viribus omnibus ad vindicandum perjurium deſtituti: Quare ut mentionem eorum facerent operæ pretium non putarunt. *Sed hic etiam videntur,* inquit, *noluiſſe in Magiſtrum ſuum Socinum ferre ſententiam, cum non ignorarent, inter alia ejus dogmata, hoc haberi, ſanctitatem & religionem, quæ in juramento ſit, non neceſſe eſſe ut proficiſcatur ab aliqua re ſancta & religioſa, quæ in ipſa affirmatione, ſeu cum ipſa nominetur, ſed ſatis eſſe ut talis affirmatio fuerit, quâ quis multò magis, quam ſi ſimplex ea eſſet, profiteatur, ſe non mentiri, nominando in ea aliquid, cuius ipſe meritò ſummã rationem habere debeat,* &c. O cæce, dicam, an perverſe Doctor! Socini ſententiam aut non intelligis, aut manifeſtariam vim ei facis: Nam Socinus cum iſtud, quod citas, affirmat, non ſignificat eo ipſo, quod juramenta iſta, *in quibus res aliqua nobis cara & nullo modo nobis ſpernenda aut vilipendenda, nominatur, etiamſi res ſancta & religioſa non ſit*, ſint juramenta Chriſtianis licita, aut quæ Deus approbat. Nihil minus! Contrarium à Socino ſignificatur in terminis pag. cxxvij. cum ait: *Apud hebræos quidem, quod attinet* (*NB.*) *ad id, quod Deus approbaret, neq; uſus erat, neq; legitur quod alius aliudve nominaretur in jurejurando, præter ipſum Deum, aut aliquid, quod tantundem valeret*. Quid ergò, inquies, vult Socinus? Tantum ſignificat, iſtam ſpeciem

Mala Fides Cenſoris.

ſpeciem & modum jurandi, quo quis multò magis quam ſimpliciter affirmat, ſe non mentiri, nominando non rem ſanctam & religioſam, ſed aliquid, cuius ipſe merito ſummam rationem habere debeat, etiam ad juramentum in genere conſideratum, (Nam is ſcopus Socini eſt, ut ex pag. cxxvj. liquet) quod religioſa affirmatio dicitur, referendum eſſe, ſi uſum & conſuetudinem, non licitam, aut a Deo approbatam; ſed receptam tantum inter varias gentes conſideremus, uti ex pagina 127. manifeſtè patet, cum ait; *Apud alias gentes jusjurandum tunc eſſe cenſebatur, cum numē aliquod nominabatur, & uſus etiam obtinuit, vt non numen aliquod, ſed quippiam aliud nominetur, ad quod Chriſtus reſpexit, cum vetat Iuramentum per caput noſtrum, quod cum fit, tum certe nec numen ullum nominatur, neq; id quod tantundem valere ullo modo dici queat.* Hac Socini aſſertione, quid verius certiuſq; eſſe poteſt? Mirum nî hic expalleſcat calumnia, & exanguis fiat.

Sectio octava inquit Cenſor, *in eo tantum nobis ſuſpecta eſt, quod non dicant ſub parentum nomine comprehendi omnes qui tales ſunt, puta Dominos, heros, Magiſtratus, Tutores, Curatores, &c. ſed tantum poſſe ac ſolere comprehendi: Hoc enim ſatis non eſt ad ingenerandum erga tales perſonas, ex vi præcepti huius, reverentiam.* Quis non miretur tam ſubtilē & Seraphicā cenſurā? Cum enim Remonſtr. affirmant non *poſſe tantum, ſed ſolere etiam ſub voce parentum comprehendi, Dominos, heros, Tutores, Magiſtratus, &c.* non ſignificant eo, quaſi, id fieri poſſit ſi quis velit, & non poſſit ſi quis nolit; aut quaſi id ab interpretibus tantum fieri ſoleat; ſed quod id jure aut recte fieri poſſit & in Sacris Scripturis atq; à Sacris Scriptoribus fieri ſoleat: Atq; his vocibus uti maluerunt Remonſtrantes quam phraſi iſta, qua Catechiſmus Palatinus utitur, *quod id Deus nobis præcepto iſto injungat.* Nam nullo invicto argumento evincet unquam Cenſor, Deum intentionem illam, cum præceptum iſtud daret, habuiſſe, aut ex vi præcepti iſtius, quoad intentionem divinam, iſtud neceſſario colligi. Neq; enim unquam, cum de honore & reverentia Magiſtratibus, Dominis, aliiſq; exhibenda in Scripturis agitur, præceptum iſtud divinum adduci legimus veluti fundamentum, cui hortatio ad reverentiam iis exhibendam innitatur. Sufficit autem ſi ratio recta & analogia juſta adferatur, quæ doceat præceptum iſtud ad iſtos tales etiam extendi poſſe: Si verò etiam addatur, id non rarò ita fieri ſolere, quid reſtat quod ad reverentiam erga perſonas iſtas ingenerandam facere poſſit?

Sub parentum nomine Remonſtrantes comprehēſos etiā voluiſſe Dominos, Heros, Magiſtratus, tutores, Curatores, &c oſtenditur.

Non ſatis etiam ſe explicant, inquit Cenſor, *in pænarum, quas Magiſtratus ſontibus irrogare poſſunt aut debent declaratione, præſertim in capitali pæna & ſanguinis effuſione.* Atqui tamen diſerte affirmant *Magiſtratum poſſe ac debere ſubditos ſuos fideles defendere ac tueri, etiam gladio, adverſus omnem injuſtam vim: At hoc non ſufficit*, inquit Cenſor, *ad Socinianum dogma præcavendum*. Sanè inquam, ſi quis nuda voce *gladij* pugnare velit. Nam vox *gladij* quemlibet defenſionis modum, etiam qui ſine ſanguine fit, ſignificare poteſt, & ſolet aliquando in Sacris, ſed non, ſi quis naturam rei velit penſiculatius obſervare. Nam defenſio contra injuſtam vim, quæ ſine poteſtate effundendi ſanguinem eſt, non eſt defenſio, ſed defenſionis larva terrendis pueris. Actum eſt de autoritate publica, de ſalute ſubditorum, ubi jus necis eripitur Magiſtratibus; Pauci ſcurræ evertendæ toti humanæ ſocietati ſufficerent. Atq; hoc, etſi ſic ſe habere credant Remonſt., maluerunt tamen generali voce *gladij*, quam ſuppliciorum capitalium, uti; quia, ſi qui adeò teneræ, aut ſic à teneris imbutæ conſcientiæ ſint, ut credant Chriſtiano nulli, ne quidem Magiſtratũ gerenti, licere ſanguinẽ effundere, aut capitalibus ſuppliciis in ſontes animadvertere, eos libenter tolerare parati ſunt, dummodò ſecus ſentientes non damnent ut intolerabiles, & manifeſtè appareat eos, nulla alia cauſſa adductos, ita ſentire, quam quia ab animo ſuo contrarium impetrare non poſſunt, parati interim rationes viciſſim dare & audire, ſine caritatis ruptura aut fraternitatis renuntiatione. Quod interim ſententiam talem Socinianam vocat Cenſor, id ſanè perridiculum eſt: Nam certum eſt, complures multò ante natum Socinum fuiſſe, qui ſententiam iſtam publicitus profeſſi ſunt, homines ſane cæteroquin probos pioſq;, inter quos Waldenſes & Albigenſes, primos principeſq; Reformatorum, adeoq; ipſum etiam Lutherum fuiſſe in principio nonnulli adſerunt; & incertum eſt an Socinus iſtam ipſam ſententiam tenuerit. Sane ſi quis legat verba ejus quæ extant in Epiſtola Socini, quam ad *Martinum Berzevicium* per Tranſſylvaniam Cancellarium ſcripſit cauſſam dubitandi non levem ſe habere comperiet. Exſtat autem Epiſtola iſta in libro Epiſtolarum F. Socini pag. 683. 684. &c. verba hæc ſunt: *Non ante in hominum conſpectum me dare conſtitui, exq; his quaſi latebris, quas mea ſponte jam dudum ſubij, prodire quam certo ſciam maximum Stephanum Regem, quem mihi, poſt Deum meumq; Principem ac Dominum Franciſcum magnum Etruriæ ducem, ſumma perpetuaq; veneratione colendum delegi, pro incredibili bonitate ſapientiaq; ſua, eam o-*

De capitali pæna & ſanguinis effuſione.

Vox gladij quo ſenſu a Remonſtrantibus uſurpata ſit.

Diſſentientes in hoc capite tolerandos putant Remonſtrantes.

Sententia Socini de Magiſtratu deſumta ex Epiſtola ejus ad Martinum Berzevicium Transſylvaniæ Cancellarium.

pinionem depoſuiſſe, quam per malevolorum, aut certè errantium hominum calumniam de me, ut audio, ſuſcepit, quod librum ſcripſerim, qui ad Magiſtratus autoritatem convellendam ac labefactandam pertineat, quo nihil eſt, nec eſſe poteſt à veritate magis alienum. In eo ſiquidem libro (hunc enim iſti ſine dubio intelligunt) quo Jacobo Palæologo pro Racovienſibus reſpondetur, cuius me ſcriptorem fuiſſe nemini unquam negavi, nec de Magiſtratus autoritate revera agitur, ſed de Christianorum hominum privatorum officio, & tamen ea dicuntur, quæ ad eam quam maxime confirmandam pertinere poſſunt. Nec ſanè quemquam eſſe hodie exiſtimo, qui Magiſtratui plus tribuat, quam vel ego tribuo, vel in eo libro à me tributum fuit. Id mihi compertiſſimum eſt me plus illi, ex Sacrarum Literarum (ni fallor) ſenſu, deferre, quam vel jure gentium aut civili, vel etiam communi Theologorum ſententia deferendum ſit. Sed parum refert quid hac de re ſit. Quod de Clariſſ. viro M. Epiſcopio ſubiicit id vaniſſimum eſt. Tractatus ejus quem inſcripſit, *An Chriſtiano homini Magiſtratum gerere liceat*, in quo prolixè diſputat Chriſtiano Magiſtratum gerenti licere etiam capitalibus ſuppliciis uti, ſatis ipſum tuetur contra hanc criminationem, quam ſola genuit ſuſpicandi libido, & cavillatio nullo fundamento nixa fovit aluitq;.

M. Epiſcopij Tractatus, *An Chriſtiano homini liceat gerere Magiſtratum.*

IN CENSURAM CAPITIS XIII.

De directione & abnegatione noſtri ipſorum, deq; tolerantia crucis Chriſti.

IN hoc Capite xiij. nihil in ſpecie cenſetur, ſed generatim tantum hoc unum, *Quod, cum Remonſtrantes antecedenti Cap. explicarint omnes virtutes, quas ad Decalogum referendas judicant,* Cenſor neſcire ſe dicat, *Quid ſibi velint, quod hoc capite alia virtutum Chriſtianarum genera proponant, quæ præter hæc (ut loquuntur) præcepta, Decalogo nimirum comprehenſa requiri adſerunt. Niſi forte,* inquit, *ut eum Anabaptiſtis & Socinianis oſtendant, ſe ſentire legem Decalogi non eſſe perfectam vitæ Chriſtianæ normam, ſed Chriſtum ſub Evangelio perfectiorem vivendi regulam diſcipulis ſuis tradidiſſe.* At I. Cenſura hæc non tam in Remonſtrantes eorumq; Confeſſionē, quam in pleroſq; Refor-

Oſtenditur Cenſurā hanc non in Remō-

Reformatos, ac nominatim in Calvinum ipſum, directa videri de-
bet. Nam & hic in libris Inſtituonis ſuæ, poſtquam Decalogum &
virtutes omnes Decalogo comprehenſas explicaverat, prolixè nihi-
lominus quinq; integris capitibus lib. iij. à cap. vj. ad cap. uſq; xij.
de vita hominis Chriſtiani agit, ac ſpeciatim de his ipſis Virtutibus,
puta, *de abnegatione noſtri, de crucis tolerantia, de futura vita medita-
tione, de uſu bonorum vita huius*, de quibus hoc capite etiam agunt
Remonſtrantes. In capite verò vij. ubi de abnegatione noſtri agit,
ſimili penè præfatione, qua hic Remonſtrantes, utitur, cum ait,
*Etſi optimam & aptiſſimè diſpoſitam conſtituenda vita methodum habet
Lex Domini, viſum tamen eſt caleſti magiſtro, accuratiore etjamnum
ratione ad ipſam, quam in Lege praſcripſerat, regulam ſuos formare.* Eat
nunc Cenſor, & Calvinum ſuum cum Anabaptiſtis, & Socinianis
ſentire dicat, Legem Decalogi non eſſe perfectam vitæ Chriſtianæ
normam, ſed Chriſtum ſub Euangelio perfectiorem vivendi regu-
lam diſcipulis ſuis tradidiſſe. Dices fortaſſe, Calvinum, cum iſta
tractat, agnoſcere interim *Legem Dei habere optimam & aptiſſimè
diſpoſitam conſtituenda vita methodũ.* At nec iſtud in Confeſſione ſua
negant Remonſtrantes. Et quis id neget, ſi ad præcepta legis refer-
re velit, quicquid ad eam, ſive per analogiã, ſive per prolixam con-
ſequentiam referri aliquo modo poteſt? Deinde, cum hoc credide-
rit Calvinus, nihilominus tamen affirmat *caleſtem magiſtrum accu-
ratiore ratione ſuos formare ad regulam, quam in Lege praſcripſerat*, idq;
per horum, quæ hic tractantur a Remonſtrantibus, præceptorum
traditionem. II. Cenſura hæc non inutilis tantum, ſed admodum eti-
am eſt inepta. *Inutilis eſt*, quia, quid ad rem facit, ſive Chriſtianus
credat Legem Decalogi perfectam vitæ Chriſtianæ normam
continere, ſive id neget, & contra credat, Chriſtum ſub Euan-
gelio perfectiorem vivendi regulam diſcipulis ſuis tradidiſſe? Nam,
ſive hoc, ſive iſtud credat, ſecundum iſtam regulam ipſi vivendum
eſt, quam Chriſtus tradidit, ſive ea ſit perfectior vivendi regula,
quàm Lex tradit, ſive non ſit. *Inepta* etiam eſt, quia Lege Decalogi
apertè tradi aliud quippiam, quam quod Deum & proximum ſpe-
ctat, manifeſtè falſum eſt: de noſtri directione aut abnegatione, de
crucis tolerantia, de bonorum ad vitam hanc uſu, ne γρῦ quidem in
eâ eſt, niſi quatenus directio noſtri refertur ad obſervationẽ præcep-
torum quatuor, quæ ad Deum & ſex, quæ ad proximum pertinent.
Atqui, inquit Cenſor, *Dilectio Dei ſuper omnia in ea traditur ac jube-
tur: Qui autem Deum ſupra omnia diligere tenetur, etiam ſeipſum, ut*

ſtrantes tantũ, ſed in ipſum Calvinũ quadrare.

Oſtenditur Cenſurã hanc inutilẽ ſimul atq; ineptam eſſe.

Deo obediat, virtute huius dilectionis tenetur abnegare; & qui Deum ejuſq; obedientiam ſupra omnia diligit, etiam ad non diligendum mundum ejuſq; cupiditates ſatis obſtringitur. Mira ſanè & prolixa collectio. Sic quidlibet ex quolibet quis deduxerit, per conſequentiarū infinitas & pro arbitrio concatenatas trochleas. Dilectio Dei, quæ Lege Decalogi jubetur, non eſt niſi obſervatio mandatorum iſtorū, quæ Lege iſta expreſſa ſunt, & Deum ſolum ſpectant. Iſta itaq; præcepta ſupra alia omnia ex animo præſtare aut obſervare, eſt Deum ſupra alia omnia diligere. Id Deus ipſe & Servator noſter non obſcurè indicant, cùm dilectioni iſti, qua Deus diligi jubetur ex toto corde, tota anima, &c. conjungunt dilectionem proximi, quem nos diligere jubent ut nos ipſos, proinde infra Deum. Quare ſi quis ex eo, quod Lex Deum diligere jubet ſupra omnia, per Logicam & Scholarem quandam ratiocinationem colligere vilit, ergo Lex etiam, ex vi iſtius præceptionis, jubet ut mundum ejuſq; cupiditates non diligamus, ut crucem toleremus; is profectò ineptiſſimè fecerit. Nam præceptionis iſtius vis & ſumma continetur præceptis iſtis, quæ Deum ſolum ſpectant. Alioquin enim cur adderetur, *& diliges proximum tuum, ſicut te ipſum?* Nam & hoc ex vi ejuſdem præceptionis concludi poſſet. Unde efficitur, ſub iſta præceptione, qua Deus diligi jubetur ſupra omnia in Lege Decalogi, non neceſſario contineri præcepta, quæ vel nos, vel proximum noſtrum ſpectant. Proinde videndum eſſe quid præcepta iſta, quæ Deum ſpectant, in ſe contineant, & quouſq; per evidentem conſequentiam extendi poſſint, alioquin in infinitum ibitur, & nuſpiam conſiſtetur. *Quid ergo?* inquit Cenſor, *Lex nobis non vetuerit, mundum diligere & cupiditates ejus? non prohibuerit nobis avaritiam, immunditiem & carnis concupiſcientiam? non præſcripſerit nobis crucis tolerantiam? Qui ita cenſet, neſcio utrum inter Chriſtianos ſit habendus.* Promta ſpongia eſt. Quaſi verò res Græciæ in eo ſitæ ſint, ſi Chriſtianus id neget, & interim a Chriſto ſeveriſſimè vetita eſſe credat, ea omnia quæ Lege vetari dicuntur. An propter iſtam opinionem ex albo Chriſtianorum expungendus ſtatim eſt? Tum, quid ſi quis id credat, & ſimul credat vitia iſta aliis, quam quam quæ Decalogo continentur, præceptis vetita olim fuiſſe? An hoc tantum crimen foret, & non niſi luſtralibus aquis piandum? ô promptos excommunicatores! Remonſtr. quod attinet, ij nihil dubitant, quin vitia illa omnia, quæ ferè cum læſione proximi aliqua ſunt conjuncta, qualia ſunt avaritia, ambitio, concupiſcentia carnis, Lege vetita cenſeri debeant: Ea autem,

Sub præcepto diligendi Deu ſupra omnia nō neceſſario continetur, præceptū de directione noſtri ipſorum quæ hoc capite deſcribitur

Redarguitur Cenſoris inclementia & confidentia in damnando.

quæ ſine ulla proximi læſione aut mandatorum iſtorum, quæ Deum ſpectant, transgreſſione eſſe poſſunt in nobis, qualia ferè ſunt ea, quæ noſtri amorem & crucis declinationem ſpectant, Lege Decalogi, qua dilectio Dei & proximi ſummatim continetur, vetita non eſſe: Eadem tamē aliis legibus, quæ ſub v. fædere viguerunt, vetita eſſe nihil prohibet. Sed id hic jam non agunt Remonſtr. Hoc tantum aſſerunt, perperam colligi a Cenſore, idcirco cenſendum eſſe, quod Lex vetuerit iſta omnia, quia Deum diligi jubet ſupra omnia. Qui ſic colligit, neſcio utrum inter ſanos ſit habendus. Cætera jam ante ſæpius ſunt ventilata. Actum non agemus. Interim hoc notandnm ſedulò hic venit, quod Cenſor admodum ſolicitè, tum hic, tum alibi ſæpius, id cautum velit, ne Chriſtus Dominus noſter credatur Legiſlator, aut Euangelium ejus credatur Lex eſſe, quæ opera ulla ſancta, inſtar Legis alicuius, præſcribat ac jubeat. Quid ſibi velit, haud difficile eſt coniicere, quamquam ſententiam ſuam adeò ſolicitè tegit, ut vix appareat, quo tendat. Nempe, Euangeliū non vult, ex intentione divina última, Legis inſtar, quicquam præſcribere, ſed tantum indicare ac promittere, quid Deus velit efficere in iis, qui nominatim electi ſunt ad vitam æternā, & quid in cæteris efficere nolit. Præcepta itaq; omnia, quæ in Euangelio extant, per modum præceptorum quidem tradita eſſe, ſed tamen præcepta propriè dicta non eſſe reſpectu eorum, qui electi ſunt, ſed mera promiſſa. Fidem enim, quæ Euangelij præceptum primarium eſt, promitti potius, quam præcipi. Cætera verò opera in fidelibus per Spiritum Dei ſic effici, ut nec plus nec minus operari poſſint, quam Deus in ipſis efficit, & quidem eâ vi, cui reſiſti ab iis non poteſt. Huc redit hæc ſolicita Cenſoris cautio, quam non diſſimulant alij, cum diſertè aiunt, *Nullum præceptum Euangelio propriè tradi, Legis eſſe præcipere, Sola promiſſa ad Euangelium, qua tale, pertinere.* Quæ ſententia, uti ex abſolutæ Prædeſtinationis maligna opinione ortum habet, & neceſſariò conſequitur, ita valdè periculoſa eſt & noxia. Vix credo periculoſiorē aliquam concipi poſſe. Quid enim eſt univerſam vim præceptionum Euangelicarum ſimul ac ſemel everſum ire, & præcepta in promiſſa, totumq; adeò hominis officium, in puras putas Dei actiones transformare, ſi hoc non eſt? Quis ſenſus erit enunciationum iſtarum, *Si credideris, dabo tibi vitam æternam: Si remiſeritis alij aliis offenſas, remittet quoq; vobis Pater veſter omnia peccata veſtra*, ſi fides, ſi caritas inter illas actiones referuntur, quas Deus promittit & quas ipſe ſolus in nobis ſine nobis efficit? Ridicula

Peſtilens doctrina Cenſorum, quam ubique in hac Cenſura inculcatam voluerunt.

cula ſanè hæc Theologia eſt, & quæ non poteſt ſapere, niſi quibus mens læva eſt. Quid verò etiam eſt, quod clarius, diſertiuſq; in Euangelio traditur, quam Chriſtum Legiſlatorem noſtrum eſſe? An non ipſe paſſim dicit; *Hoc eſt mandatum meum: Mandatum novum do vobis: Vos diſcipuli mei eritis, ſi feceritis quæcunq; ego mandavi vobis: Audiſtis dictum fuiſſe Veteribus: Ego verò dico vobis?* An nō ipſe mandata ſua ſancit promiſſionibus præmiorum & pænarum comminationibus? Et quid aliud quæſo eſt Legiſlatorem eſſe? Adde: An non judicium peragendum dicitur *ſecundum ejus Euangelium?* an non ipſe judex erit & judicem ſe futurum affirmat eorum, qui vel Euangelio obedivierunt, vel ei obedire detrectaverunt? Certè hoc plus eſt quam Legiſlatorem eſſe. Quod ſi quis velit huc adducere omnia ea loca, quibus Dominus Jeſus cum Euangelio ſuo confertur Moſi, imò ei longè præfertur in legiſlationis dignitate, ut Act. vij. Hebr. ij. 1. 2. 3. & iij. cap. verſ. 5. 6. aliaq; ſimilia plura, is facilè intelliget, nihil inſulſius unquam excogitari poſſe, quam quod Cenſor adeò ſollicitè negandum putat, Chriſtum, videlicet, N. Fæderis, ſeu Novæ Legis latorem eſſe. Sed ex Prædeſtinatione fatali, veluti ex Lerna quadam, omnia hæc perverſa placita oriuntur, atq; oriri neceſſe eſt: ubiq; indicia non obſcura videre eſt, unde patet ex iſto fonte Cenſuras pleraſq; & acerrimas imprimis manare.

Chriſtum novæ Legiſlatorem eſſe & jure ſic vocari oſtenditur.

IN CENSURAM CAP. XIV.

De Precatione & Gratiarum actione, & ſpeciatim de oratione Dominica.

QUæ hoc Capite cenſentur, ea pauca ſunt, & quæ maximam partem dependent à quæſtione de Prædeſtinatione, quæ per totam hanc Cenſuram penè utramq; paginam facit. Nos ea libabimus. Non enim tam cenſet Cenſor, quam quærit, ut habeat quod cenſere poſſit. *Neceſſe eſt*, inquit, *ut Remonſtrantes in iis ſe clarius explicent, ſi pro orthodoxis haberi velint.* Audiamus ergo quæſitorem. *Quærimus*, inquit, *quid ſibi velint, cum dicunt, ideò precationem fidelibus eſſe neceſſariam, quia ipſa hominum fidelium vita, & præſertim ipſa fidei obedientia, &c. non paucis neceſſitatibus obnoxia eſt; cur fidem ipſam*

ſam omittunt, & ſolam fidei obedientiam his neceſſitatibus & aſſultibus expoſitam referunt? Bone Deus, quam imperite! Fidei obedientia hic non modò non ſignificat obedientiam, quatenus à fide diſtincta eſt, ſed præcipuè ipſam fidem, quæ obedientia fidei dicitur, quia præſtatur Legi fidei, Rom.iij.27, & obedientiam, quatenus ex fide fit & ſine fide fieri non poteſt: quod ex ipſis verbis Remonſtrantium colligere Cenſor debuerat, ac potuerat. Nam univerſam hominum fidelium vitam & *præſertim ipſam fidei obedientiā* dicunt expoſitam & obnoxiam eſſe variis periculis, tentationibus & aſſultibus. Mirum autem cur id non aliunde etiam collegerit. Nam Remonſtrantibus antea attribuit, quod ſolam fidem liberam faciant, obedientiam autē planè neceſſariā. Hoc ſi ita eſt, an ergò obedientiam periculis expoſitam eſſe & aſſultibus obnoxiam dixiſſent, non autē fidem? Contra dicere debuiſſent. Et ita eſt. Fides ipſa præcipuè & ante omnia impetitur a ſatana. Iſta arce ſalva, omnia conſtant. Fide quaſſata, cætera facilè nutant ac vacillant: Fidei vis magna eſt, nec tam facilè eſt credere, ut quidam ſomniant. Magno conamine opus eſt, ut Deo & Chriſto firma fide adhæreas, ut credas quod non vides, imò ut videre nolis, ſed credere: Levi momento impellitur animus, in hoc carnis paradiſo, & ſenſuum diverſorio. Hinc vigili cura & aſſidua precatione opus eſt, ut in credendo perſeveret. Atq; hæc Remonſtrantium mens etiam eſt in ſecundo membro, cum dicunt; *ſe unius Dei auxilio & gratuito beneficio præſtare poſſe, imò reipſa præſtare, quæcunq; ad obtinendum felicitatem, factu aut præſtitu ſunt neceſſaria.* Inter ea enim, quæ factu aut præſtitu neceſſaria ſunt, fides principēm locum tenet. Hæc enim primo & ante alia omnia, nedum minus quam alia omnia, mandatur nobis. Quod autem nobis mandatur, id præſtare ac facere noſtrū eſt. Hinc fides dicitur *opus Dei*, Joan.vj.29, & credere, *operari opera Dei*, ibid. *Operari non cibum qui perit, ſed qui permanet*, verſ.27.

Redarguitur Cenſoris mala verſutia, quod Fidei obedientiam contradiſtinctā ab ipſa Fide in declaratione poſitam crediderit.

Fides præcipue variis ſatanæ aſſultibus expoſita eſt.

Sed quomodo, quæſo, inquit, *Remonſtrantes hic adſerunt, ſe per implorationem divini auxilij agnoſcere, quod Deo tanquam ſummo & primo autori univerſam felicitatem ſuam debeant, qui eam magna ex parte libero ſuo arbitrio deberi volunt, &c.* ? Quaſi verò libero ſuo arbitrio quicquam deberi, nedum maximam partem deberi poſſit credere, qui Deo, ut ſummo & primo authori, univerſa quæ habet, accepta referre debet. Id ſanè tantundem eſt, atq; ſi quis de mendico omnium rerum egeno dicat, eum Regi ac Principi, à quo ditatus & locupletatus eſt, non debere univerſam felicitatem iſtam ſuam, ſed

Liberum arbitrium non impedit, quo minus Deus, primus & ſolus author ſit, univerſæ noſtræ felicitatis.

magna

magna exparte ſibi ipſi, quia libero arbitrio divitias illas è manu Regis accepit, cum eas potuiſſet adſpernari ac reſpuere. Apageſis tam manifeſtas ineptias, quæ idcirco in hac materia videri debent majores, quia Deus felicitatis omnis, quæ in homine eſt, autor, ipſi homini ſeriò & cum promiſſione ac comminatione præcipit, ut felicitate iſta ſe non præſtet indignū, & quæ offeruntur dona non reſpuat. Deinde, cum hic de imploratione divini auxilij agitur, non agitur utiq; de imploratione primi iſtius auxilij, quo fides primum in homine efficitur, ſed de imploratione auxilij, quo is, qui jam credit, opus habet, in periculis imprimis & gravibus tentationibus. Quare, quæ de ſententia Remonſtrantium, quod attinet primam fidei ingenerationem, hic prolixè diſſeruntur, ea ſunt extra oleas, & ſuis locis examinabuntur. Id tantum hic libet annotare, Nihil inanius adferri poſſe ad probandum, quod homo Deo, ut ſummo & primo authori, univerſam felicitatem ſuam non debeat, ſi libero arbitrio dona Dei dicatur recipere aut reſpuere, *quia alioquin ſe ipſum diſcriminaret*; quod tamen argumentum penè Herculeum creditur, & ubiq; in Scriptis Calvinianorum proram penè & puppim facit. Nam quid in eo poſitum eſt, quod homo dicatur *diſcriminare* ſe ipſum? Nihil verius. Qui Deo præcipienti fidem habet, is diſcriminat ſe ab eo, qui Deo præcipienti fidem habere non vult, & contra. Fieri aliter non poteſt. Et Deus ipſe id indicat, cum *laudem & gloriam* iſtis tribuit, his verò *ignominiam & infamiam æternam* vult inurere: cum iſtos *gloriationem in ſeipſis habere* aſſerit, hos verò *ſe indignos judicare vita æterna, & conſilium Dei contra ſe aſpernari.* Diſcriminatio tamen hæc non eſt cauſa, nedum adæquata fælicitatis cauſa niſi ex hypotheſi. I. divinæ gratioſæ voluntatis, qua decrevit ut peccatores ſeipſos ita diſcriminantes a peccatis ad ſanctimoniam, felicitatis participes fiant. II. ex Hypotheſi divinæ operationis, tum prævenientis, tum adjuvantis, citra quam diſcriminare ſeipſum peccator nullo modo poſſet. Quæ duo ſufficiunt ad hoc, ut homo diſcriminationem iſtam ſuam Deo, ut ſummo & primo, etſi non unico & ſolitario authori, acceptam ferre debeat. Locus, qui ex 1. Cor. iv. 7. contra hanc ſententiam adferri ſolet, *Quis enim te diſcernit?* alieniſſimus eſt ab eo, de quo hic agitur: In eo enim de gratiis gratis datis, ut loquuntur, agi, clarius eſt quam ut probari oporteat. Non enim comparat ibi Apoſtolus fideles cum infidelibus, ſed fideles inter ſe, quia unus adverſus alium inflabatur, ut potioribus donis inſtructus, ſive intelligentiæ Scripturarum, ſive Prophetiæ, ſive linguarum

...ellitur ob ...ioa Cěſo- ...nota, quod ...no diſcri- ...aret ſeip- ..., ſi libero ...trio dona Dei acciperet aut reſpueret.

Oſtenditur locum ex 1. Cor. iv. 7. perperam ſolere allegari a ver- ſus.

guarum

guarum, ſive diſcretionis Spirituum, &c. ſive quod unus eſſet melioris Apoſtoli & Magiſtri diſcipulus, quam alius, &c. Et ratio manifeſta eſt, quia Apoſtolus hic non permittit homini gloriationem, cum alibi disertè eam permittat, ubi de diſcretione, quæ per bona opera fit, agitur: Gal. vj. 4. Deinde, poſito etiam in loco iſto agi de gratiis gratum facientibus, ſive de diſcretione inter credentem & non credentem, nihil aliud inde ſequeretur, quam credentem, cum credit & libero quidèm arbitrio ſuo, cum potuiſſet velle non credere, non propterea tamē ſeipſum diſcernere a nō credente, ita ut gloriari contra non credentem jure poſſit, eo quod non propriis ſuis viribus, nec proprio ſuo inſtinctu credit, ſed indebito prorſus favore & gratia divina præventus, quod etiam libenter agnoſcunt Remonſtrantes. Sed non hærebo in huius loci examine, quia eum Cenſor hic non citavit, quod facere ſanè, aut ſaltem alium locum adducere debuiſſet, ut conſequentiæ ſuæ vim adſtrueret.

Falſum etiam eſt, inquit, *quod dicunt ſe unius Dei auxilio non modo poſſe praſtare* (hoc tranſeat) *ſed etiam reipſa praſtare, quacunq; ad felicitatem praſtitu ſunt neceſſaria; nam nullam actionem gratia in voluntate agnoſcunt, qua ipſam ad bonum ſpirituale praſtandum determinet.* Quaſi verò auxilium Dei, quo fit ut regeniti reipſa præſtent bonum ſpirituale, dari non poſſit, niſi ſit determinans. Tantum abeſt, ut id verum ſit, ut ne quidem auxilium ſit, quod vi ſua determinat voluntatem. Auxilium determinans voluntatem, oppoſitum dicit in oppoſito. Determinatio voluntatis, eſt libertatis ejus deſtructio. Auxilium morale, verum eſt auxilium & quod ſolum voluntati liberæ, ut auxilium, dari poteſt. Quare, qui præter potentiam credendi, auxilium inſuper morale (quocunq; demum modo id Deo ſubminiſtrare libeat) accipit a Deo, eoq; auxilio motus præſtat, quod Deus præcipit, is cur non poſſit, imò cur non debeat Deo acceptum ferre totum id, quod actu præſtat & præſtādo conſequitur? Huiuſmodi auxilium fideles à Deo petere & fidelibus a Deo ordinariè dari dicunt Remonſtrantes. Quare, cum Remonſtrantibus Cenſor tribuit, quod auxilium divinum, quod a Deo precantur, nihil aliud ſit, quam potentia & propenſio libera ad benè agendum, neſcit ſanè quid dicat. Potentia enim benè agendi in precantibus jam ſupponitur, imò ipſa precatio actio bona eſt, & quæ ex fide fit. Auxilium itaq;, quod petitur, non eſt potentia benè agendi libera, imò ne quidem actus ipſe fidei, ſed omne id, quod ad animandum, ſtimulandum & roborandum voluntatem ejus, qui jā credit, facere

Quæcunque ad felicitatē præſtitu ſunt neceſſaria, ea divino auxilio accepta referendi eſſe docent Remōſt.

Auxilium divinum quod a Deo Fideles petunt, non eſt, nedum tantum eſt, potētia & propenſio libera ad agendum.

poteſt, ut cauſas habeat graviſſimas, cur in actu fidei, quo jā imbuta eſt, perſeverare velit, contra omnia blandimenta & delinimenta mundi ac carnis. An Deus aliquādo non ſubminiſtret piis, in magna tentatione poſitis & obnixè precationi inſtantibus, auxilium majus aliquod, & (voce auxilij impropriè ſumtâ) determinans voluntatem eorum, nec aſſerere nec negare audent Remonſtrantes. Ordinariè quidem id fieri negant: Extrordinaria ſecreta ſunt Deo noſtro. At hic quærit Cenſor, *quum rogamus ſanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua, &c. an non rogamus ut Deus voluntatem noſtram ad hæc ipſa promovenda aut præſtanda determinet, quæ ſub his precationibus continentur?* At hoc non eſt diſputare, ſed quærere. Probandum hoc erat. Tum mirum meritò alicui videatur, quomodo id quærere audeat Cenſor. Nam contrarium non obſcurè ratio ipſi ſua dictare debebat. Etenim, ſi cum oratur Deus iſta ratione, tum orari eum credit pro auxilio determinante, ſtatuendum ei neceſſariò eſt, Chriſtum Dominum juſſiſſe fidelibus omnibus orare Patrem, ut voluntatem non modò noſtram, ſed omnium omninò hominum determinet ad ſanctificandum nomen ejus & ad faciendum voluntatem ejus, *non minus promtè & alacriter, quā Angeli eam faciunt in cælo*. Verba ſunt Catecheſeos Quæſt. 124. ſive Dominica 49. *Da ut nos, & omnes homines, &c.* Hoc autem Chriſtum juſſiſſe, quomodo credere poteſt Cenſor, cum credat Chriſtum optimè ſciviſſe conſilium Dei, quale ipſe cum ſuis ſtatuit, de reprobanda maxima generis humani parte ab omni gloriæ & gratiæ ſalutaris ſpe? Deinde, quomodo credere poteſt fideles, quos idem illud de reprobatione credere & pro vero habere ſtatuit, Deum ſeriò rogare debere, imò quotidie rogare ut iſto auxilio determinante dignari velit omnes homines? Sciunt Deum hoc nolle facere, ac proinde ſe nunquam exauditum iri, cum ſic orant. Profectò, nec Dei ſapientiam decet præcipere, nec fideles decet concipere tam inſulſam orationem. Simili incommodo laborat exemplum Davidis, quod adfert Cenſor, cum David orat Pſ. 119. 36. *Flecte animum meum ad ſtatuta tua.* Nam ſi dicat Cenſor, Davidem iſta oratione petiiſſe a Deo auxilium, ut vocat, determinans; tum neceſſe eſt, ut dicat, eundem Davidem petiiſſe eadem illa oratione, ne Deus determinaret voluntatem ejus ad malum, puta, ad avaritiam. Sic enim habet integer textus, quem callidè Cenſor truncatū attulit, *Inclina cor meum ad teſtimonia tua, & non ad avaritiam.* Hoc ſi nolit Cenſor Davidem petiiſſe, ne Deum faciat autorem peccati eodem modo, quo author eſt boni, penè cogitur

Cum fideles precatur, Sanctificetur nomen tuum, nō orat pro auxilio determinante,

Perperam allegatum eſſe locum ex Pſa. 119 36 a Cēſore oſtenditur.

gitur fateri hanc Davidis orationem contrario ſenſu interpretandam eſſe. Eadem eſt ratio loci ex 1.Reg.viij.57. deſumti. Nam in eo non tàm continetur precatio, quam votum, quod Solomon poſt abſolutam precationem facit pro populo: aut, ſi precationē eo contineri velimus, non tamen dicitur id, quod Cenſor Solomonem dicentem facit. Non enim dicitur in textu, *Sit Jehova Deus noſter nobiſcum,&c. inclinando animum noſtrum ad ſe*, prout verba citat Cenſor, ſed *ad faciendum inclinare animum noſtrum*, quod ſignificare poteſt finem, non effectum divinæ beneficentiæ, uti Vatablus, Pagninus, alijque textū hunc exponunt. Imò etiamſi in textu legeretur, uti verba textus citat Cenſor, nihil tamen inde pro ſententia ſuâ efficeret, quia inclinationis modus, de quo hic propriè agitur, non exponitur a Rege Solomone. Non enim ſtatim determinando voluntatem inclinat, quiſquis voluntatem inclinat. Imò modus iſte determinandi voluntatem, non obſcurè redarguitur a Solomone ipſo in præcedente, quam pro populo fecit, oratione, cum dicit verſ.46. 47.&c. *Si peccaverint tibi, & iratus fueris contra eos, tradiderisq; eos coram inimicis, iiq; captivos duxerint eos in terram inimici longinquam vel propinquam: & Et reverſi fuerint ad cor ſuum in terra, in quam captivi ducti fuerint,&c.* Nam eo ſignificat fieri poſſe, ut populus averſus a Deo & captivus ductus ob peccata ſua, captivitatis tædio ac dolore inclinetur a Deo ad reſipiſcentiam. Quod ſi verò etiam addatur verſ.39, apparebit Solomonem indicare, fieri poſſe, ut illa ipſa re, ſive occaſione, qua movetur hic ad reſipiſcendū, ſive qua huius cor inclinatur ad timendum Deum, alius non moveatur, atq; ita Deus moveatur ad *dandum unicuiq; ſecundum vias ſuas*. Quod non obſcurum indicium eſt, modum inclinationis, de quo Solomon agit, non eſſe determinationem voluntatis, qualem Cenſor hic urget. Senſus autem horum verborū Solomonis per ſe clarus eſt hic; Deus benefaciat populo huic, ſicut benefecit Patribus noſtris, ut ab iſtis beneficiis cauſſam habeat, cur Deo ſuo indivulſè adhærere & præcepta ac ſtatuta ejus perpetuo ob oculos habere & cuſtodire ultrò ac libenter velit. Beneficiis enim adjunguntur animi & corda inclinantur ad ſpontaneum obſequium. *At nemo fidelium*, inquit Cenſor, *hac mente unquam vota apud Deum concepit*. Audax aſſertio, & quæ Cenſoribus his perquam familiaris eſt. Fideles omnes ex ſuo ingenio atq; animo æſtimant. Alioquin unde id Cenſoribus conſtat, quod nemo fidelium unquam hac mente vota apud Deum concepit? De ſua mente certi eſſe poſſunt; at de mente Fidelis ullius, nedum

Idem oſtenditur in citatione loci 1 Reg. viij.57.

libera voluntate, Deo mandanti & præcipienti præſtatur, amplius aliquid quam juſtitiam Chriſti coram Deo adferendam eſſe a precantibus, concedat, neceſſe eſt. Et cum fiduciam firmam, de gratia Dei per Chriſtum parta, inter diſpoſitiones ipſas quoq; referant Remonſtrantes, quid eſt cur Cenſor ab iis negari dicit juſtitiam ſolius Chriſti per fidem apprehenſi coram Deo adferendam eſſe? *At hoc ambiguum eſt*, inquit Cenſor, *quum gratia Dei per Chriſtum parta a Socino intelligatur de poteſtate ſoli, quam Chriſtus accepit, ut ipſum debite invocantes eiq; obedientes exaudiat.* Quid hoc ad Remonſtrantes? Ne mica quidem huius opinionis in tota confeſſione eſt, imò ex cap. de Perſona & Officio Chriſti manifeſtum eſt, Remonſtrantes de gratia Dei per Chriſtum parta, longè aliter quam Socinum ſentire ac loqui. Sed hoc non eſt, quod Cenſorem malè habet. Aliud eſt. Gratiam Dei per Chriſtum partam non volunt Remonſtrantes pertinere ad paucos quoſdam, nominatim & abſolutè ad vitam æternam electos, excluſis cæteris aliis omnibus; ſed ad omnes indiſcriminatim: Hoc eum malè habet, & tamen ex eo ipſo conſtat, quanto rectius ſaniuſq; de merito Chriſti Remonſtrantes ſentiant, quam hic Cenſor cum ſuis Calviniſtis. Quod autem *meritum Chriſti fide apprehenſum, ſive fiduciam illam, qua juſtitia ac meritum Chriſti apprehenditur, idcirco in precantibus prærequirit, quia perſonæ noſtræ per fidem in Chriſtum Deo placere debent*, priuſquam eum rectè poſſimus invocare, id uti non negant Remonſtrantes, ita non vident quomodo conſentaneè à Cenſore dici poſſit. Nam perſonas a Deo electas Deo placere antequam Chriſtus gratiam iis meruerit, pro certiſſimo habet. Chriſtum etiam ſatisfeciſſe & ſatisfactionē Chriſti a Patre acceptatam eſſe loco earum, priuſquam crederent, adeoq; credere poſſent, firma fide ſtatuit. Quid itaq; eſt fides illa, per quā perſonas iſtas Deo placere credit? & quid facit fides illa in perſonis iſtis, ut Deo placeant, quæ jam primò per electionis beneficium in ſummo gradu placent Deo, & deinde per meritum Chriſti in gratiam cum Deo reductæ eſſe creduntur? Si conſequenter loqui velit, certè fides illa non facit ut perſonæ tales Deo placeant, ſed ad ſummum, ut perſonæ iſtæ ſe Deo placere intelligant ac ſentiant. Quomodo verò hæc fides, imprimis cum eam Cenſor a Deo ſolo in homine ſine homine effici velit, ita ut, cum fides in nobis efficitur, patiamur potius, quā agamus propriè, uti pag. 285. diſertè dicitur, inter conditiones, quas Deus ab homine requirit, ut ab eo rectè invocetur, referri poſſit, ſano cuilibet conſiderandum relinquimus. Non

A precantibus amplius aliquid quam juſtitia Chriſti coram Deo adferenda eſt.

Conſentaneè ſuis principiis non loquitur Cenſor, cum dicit meritum Chriſti, fide apprehenſum idcirco in precantibus requiri, quia perſonæ noſtræ per fidē in Chriſtum Deo placere debent, priuſquā eum recte poſſimus invocare.

monſtroſa tantum, ſed & fatua penè huiuſmodi placita videri debent. Et hæc omnia ſoboles ſunt impuræ iſtius Calvinianæ Prædeſtinationis, quam Cenſores hi ubiq; velis remiſq; propugnant.

Sectione quarta verba Orationis Dominicæ, *Qui es in cælis*, expoſuerunt Remonſtrantes per hæc, *Qui in ipſis dumtaxat altiſſimis cælis glorioſe habitat. His verbis*, inquit Cenſor, *palliatur procul dubio hæreſis Vorſtiana, &c.* Itane? & quidem procul dubio? o impudentiam! Chriſtum ipſum, ſi auderet, procul omni dubio ejuſdem hæreſeos, ut vocat, Vorſtianæ inſimularet Cenſor, quod dixerit, *Pater noſter qui es in cælis.* An ergo hæreſis eſt dicere Deum glorioſè in cælis dumtaxat altiſſimis habitare? Hæretici ergo ſunt quotquot unquã fuerunt Theologi, verumq; erit, Deum non habitare tantũ, ſed glorioſè etiam habitare, non modo in cælis altiſſimis, ſed etiam in inferno, idolis, diabolis & cloacis. Cælum itaq; tandem in inferno erit, & infernus in cælo. *At vox glorioſe hic inſerta eſt*, inquit, *ut velum aliquod obducatur blaſphemiæ, qua negatur Deum extra cælum ſua eſſentia ubiq; præſentem eſſe.* Profectò gnaviter impudentem eſſe oportet eum, qui ſemel pudoris limitem tranſiliit. Veritas itaq; manifeſta, velum erit non erroris tantum, ſed & blaſphemiæ. Si micam aliquam pudoris habuiſſet Cenſor, contrarium potius concluſiſſet, idcirco verbo *habitandi* & voce *glorioſè* uſos fuiſſe Remonſtrantes, ne occaſionem cuiquam darent ſuſpicandi, quaſi errori aut blaſphemiæ iſti, ut vocat, adſentirentur, &, ut verba Chriſti, quæ ſine dubio ſenſum iſtum, quem adſignat Confeſſio, habent, ex mente omnium, quotquot ſunt, interpretum, clarè exponerent. Hoc ſanè æquiſſimum fuerat. Sed æquum an iniquum aliquid ſit, ſuſq; deq; habet Cenſor, dummodo Remonſtrantes ſuſpicionis alicuius ſtigmate inurat.

Defenduntur verba Declarationis, quibus aſſeritur, Deum in ipſis dumtaxat altiſſimis cælis glorioſè habitare.

Simile eſt quod ſubiicit Cenſor, *quod videlicet Remonſtrantes paragrapho ſexto ad explicationem primæ petitionis, Sanctificetur nomen tuum, vocem* Tuum, *ad perſonam ſolam Patris reſtringant.* Quomodo enim aliter potuiſſent, niſi precationis Dominicæ verba violenter detorquere, & ad hypotheſin ſuam inflectere voluiſſent? Filius ipſe Dei ad Patrem ſuum & noſtrum dirigere nos jubet orationem noſtram: Idem faciunt Remonſtrantes: An vox Patris eſſentialiter hic accipiatur, an perſonaliter, non inquirunt: Quæſtionem illam inter difficiles & nimis abſtruſas diſquiſitiones ponunt, quæ audacius à multis deciduntur, quam aut tutò aſſeruntur aut ſolidè probantur. Ad ſimplicitatem redeundum eſt, aut in difficilibus conſeneſcendum

In precatione Sanctificetur nomen tuum, an vox Tuum, ad perſonam Patris ſolam reſtringatur.

neſcendum. Nunquam finis erit, nec modeſtia contentionis. Et tua illa, Cenſor, non dico Confeſſio, quæ huius rei ne γρῦ quidem habet, ſed quam toties crepas, Catecheſis, oſtende ubi, quibus verbis iſtam vocem *Patris* ad Filium & Spiritum S. extendat.

Paragrapho ſeptimo inquit, *Adventum regni Dei exponunt de vera ac plena Chriſtianæ Religionis notitia, &c. omiſſa Spiritus S. in hoc toto negotio, operatione, quam Catecheſis noſtra ex Dei verbo ei adjungit, &c.* Quaſi verò neceſſe ſit ſemper Spiritus S. mentionem facere, cum de Chriſtianæ Religionis plena ac vera notitia agitur, aut dubitare quiſquam poſſit, an cum Spiritus S. mentio non fit, operatio Spiritus S. ad notitiam iſtam conſequendam neceſſaria non eſſe credatur. Nemo tam parum verſatus eſt in religione Chriſti, qui de ea re dubitet, nedum qui eam neget. De modo operationis Spiritus S. inter eos controvertitur quidem, at de operatione ejus conſenſus univerſalis eſt. Remonſtrantes quod attinet, ij diſertè vocationem effici & perfici dicunt *per prædicationem Euangelij, & ei adjunctam virtutem Spiritus S.* Cap. xvij. parag. 2. Sed apparet Cenſorem hunc rudem eſſe rerum noſtrarum, & Catecheticæ ſive infantilis ſuæ doctrinæ retinentiſſimum Doctorem. In iis, quæ cenſet, bonus vir, Catecheſis Palatina Lydius lapis eſt, ad quem probat ſectiones & paragraphos penè omnes. Nempe Catecheſis Palatina Doctori Academico Apellis pictura eſt: ex omni parte abſoluta & perfecta eſt: Pueri, qui eam tenent, Theologi ſunt, quibus nihil deeſt. Quare, aut cum ea loquendum fuerat Remonſtrantibus, aut ſilendum. Id riſu ubiq; dignum eſt. Inepta Cenſura.

Quæ paragrapho decimo, inquit, *annotant Remonſtrantes ad precationem quintam, Remitte nobis debita noſtra, ea a Catecheſi quoq; noſtra* (en jecur Cenſoris) *non parum recedunt.* Mirè non tantum amat, ſed deperit Catecheſin ſuam Cenſor hic, quam puer fortè didicit. Fruatur pupa ſua, an pupula dicam, Per nos id quidem ei licet. Inepta Cenſura & ridicula. *Sed & non poſſunt non eſſe ſuſpecta pio Lectori*, inquit. Cur? *Nam cum Catecheſis ſanguinem Chriſti, propter quem peccata non imputentur, exprimat, illi gratioſe in Chriſto ea condonari volunt.* Eheu! an non crimen læſæ Majeſtatis eſt iſtud Catecheticum omiſiſſe? Pudet dicam, an pænitet? An itaq; falſum eſt quod dicunt Remonſtrantes? imò, an non eundem ſenſum, non dico, habere poſſunt, ſed reipſa habent etiam hæc verba Remonſtrantium? *Sane*, inquit Cenſor, *veruntamen etſi orthodoxum ſenſum habere poſſunt, nihilominus quantum Socinianis faveant, quilibet facilè videt.* Itane? Orthodoxus

doxus ergo ſenſus Socinianis favere poteſt? Mirum: *Verba*, inquit, *favere poſſunt.* At quid ſunt verba ſine ſenſu? *At verba ſenſum alium poſſunt habere.* Imò, inquam ego, & orthodoxum ſenſum habent, fatente Cenſore. Quomodo itaq; quilibet videre poteſt, quod Socinianis faveant? Nam ſic favere poſſunt non minus Orthodoxis, quam Socinianis. *At favent*, inquit Socinianis, *ſi cum aliis Hypotheſibus Remonſtrantium comparentur.* Quænam illæ ſunt, mi Cenſor? Da unam, & viceris, ac Catecheſin tuam velut tropæum errige, lubentibus, volentibus Remonſtrantibus. Ridenda ſanè hæc ſunt, non seriò confutanda. Meritum enim ſanguinis & mortis Chriſti a Remonſtrantibus adſeri, tam clarum eſt quam Lux Solis. Sed Cenſori huic non obtigiſſe videtur illa Confeſſionis portio, in qua iſtud adſeritur Ignoſcendum eſt. Spartam ſuam, quam nactus eſt, ornare voluit, ſed eam ornavit valdè infeliciter.

Similis quoq; ratio eſt, inquit, *omiſſionis ejus, qua non tantum præteritorum, ſed etiam adhuc inhærentium peccatorum remiſſionem hic orari Catecheſis docet, pro quibus illi ſubſtituunt peccata unquam commiſſa:* Quid? an inhærentia itaq; peccata, quæ Cenſor vocat, ſunt peccata, quæ nunquam commiſſa ſunt? Sanè ſi unquam commiſſa ſunt, cur ſub iſtis non cenſentur? Deinde, Catecheſis non docet orare remiſſionem peccatorum adhuc inhærentium. Hæc Cenſoris audacia eſt. *Pravitatē illam* (quæ in Catecheſi Belgica peſſimo vocabulo *booſheyt* vocatur) *qua nobis etiamnum adhæret*, remitti orat. Aliud autem ſunt peccata inhærentia, aliud pravitas inhærens. Walæus vocat pravitatem iſtam, reliquias peccati originalis, in Dedicatione Cenſuræ Belgicæ, non minus ineptè, quam impropriè. Nam quomodo in nobis manent reliquiæ peccati originalis, ac non potius ipſum peccatum originale? Tum, reliquiæ iſtæ, aut ſunt peccata actualia, aut nòn ſunt: Si actualia, jam inter ea, quæ unquam conmiſſa vocant Remonſtrantes, cenſeri debent: Si non ſunt actualia, originalis igitur pravitas hic etiam remitti petitur. Itane? Aliter ergo tum huic, tum illi loquendum fuerat. Originale enim peccatum quis vocaverit peccata inhærentia? Sed & Remonſtrantes originalis pravitatis rationem hic habitam a Chriſto eſſe, cum nos orare juſſit, *remitte nobis debita noſtra*, non poſſunt in animum ſuum inducere: Cum appareat Chriſtum juſſiſſe, ut quiſq; fidelis debitorum ſuorum propriorum remiſſionem petat; Pronomen *noſtra* id indicat & ſubjuncta ratio, *ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris*, non obſcurè id confirmat; niſi fortè ſub *debitis hiſce* etiam comprehenſam velimus

Au in precatione, qua oratur, Remitte nobis debita noſtra, ſub voce debitorum intelligantur peccata inhærentia ſive originalis pravitas.

iſtam

iſtam pravitatem, quæ nobis etiamnum adhæret, qua malè erga nos affecti ſunt debitores noſtri, ſive, ut Catecheſis habet, qua ſunt *propenſi naturâ ad odium non Dei tantum ſed & proximi*, proinde etiam noſtri: Ita ut ſenſus ſit, remitte nobis præter actualia peccata, originalem etiam pravitatem, quæ facit, ut natura propenſi ſimus ad odium non tantum tuum, ſed & proximi: ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris non tantum injurias actuales, quas nobis fecerunt, ſed etiam pravitatem originalem illam. Qui ita cenſent, ij viderint quomodo ſententiam ſuā probent: Quod ad actualia peccata attinet, Remonſtrantes uti non affirmant quenquam ſub Sole vivere, qui ſine omni peccato actuali ſit, ita negare etiam nolunt quin imò, cum Auguſtino affirmare non dubitant lib. ij. de peccator, mer. & remiſs. cap. iij. & cap. vj. & cap. xliij. & lxix. & alibi variis in locis, quod id fieri poſſit divinæ gratiæ auxilio. Saltem ſententia, quæ hoc ſtatuit, tutior aut minus periculoſa ipſis videtur, quam quæ id negat: Illa utriq; tum deſperationi, tum ſecuritati obicem ponit: Hæc dum deſperationi obviam ire vult, latiſſimam portam ſecuritati aperit, quæ fruſtra diſtinctionibus quibuſdam aliiſq; quæſitis exceptionibus deinde obturatur atq; obſtruitur.

Cum Auguſtino credunt Remonſtrantes, pios de exauditione precum ſuarum certos eſſe, & tamen de finali ſua perſeverantia incertos eſſe.

Ultimo loco dicit Cenſor, *Remonſtrantes ſibi non conſtare, quum initio paragraphi xiij. aſſeruerunt, pios Dei cultores de exauditione precū ſuarum, quas juxta Dei voluntatem fundunt, certò perſuaſos eſſe, quum tamen alibi aſſerant verè fideles de ſua in fide & pietate perſeverantia certò perſuaſos eſſe non poſſe*: Mirum eſt, ſi Cenſores hic Auguſtinum ſuum, quem tantum non adorant in hoc de Prædeſtinatione articulo, a ſe peti non ſentiant. Nam eum utrumq; iſtud crediſiſſe tam eſt certum, quam quod certiſſimum. Hiſtoria Pelagij & Diſquiſitio, An Pelagiana ſint Remonſtrantium dogmata, fidem faciunt ſatis luculentam: Alios jam non cito. Sed hic jam Auguſtinus Cenſoribus his Orthodoxus eſſe deſinet. Ita nummi inſtar eſt, valet quantum ipſi eum valere volunt: *Hæc tamen*, inquit Cenſor, *non conſtant, niſi dicatur vel perſeverantiam in fide & pietate a nobis in precibus non peti, vel non ſecundum Dei voluntatem peti:* Perſeverantiam in fide & pietate petere ambiguum eſt: Perſeverantiam in fide petere dici poteſt, qui auxilia ad perſeverandum non neceſſaria tantum, ſed commoda atq; utilia a Deo petit; Et Perſeverantiam in fide & pietate petere dici poteſt, qui petit effici in ſe, ſine ſe, actum ipſum perſeverandi ea efficacitate, qua fiat, ut non poſſit non perſeverare ad

Quid ſit perſeverantiam in fide & pietate orare a Deo.

finem uſq;. Iſto ſenſu rectè petitur perſeverantia: Sed inde non cõſequitur eos, qui id petũt, de perſeveratione ſua perſuaſiſſimos eſſe: Sed bene de eorum, quæ ad perſeverandum neceſſaria & utilia ſunt auxiliorum impetratione, pro iſto tempore quo petunt & indigent auxiliis iſtis. Hoc ſenſu quiſquis perſeverantiam a Deo petit, is non petit ſecundum voluntatem Dei, quia Deus mandat & præcipit homini ipſi quam poteſt maximè ſeriò, ut perſeveret in fide & pietate, ut a propria *ſtabilitate ſua non excidat, ut electionem & vocationem ſuam firmam faciat, ut videat ne cadat*, &c. Non patitur autem Dei ſapientia, ut velit mandare homini, ut ſtudeat in fide perſeverare & ſimul in eodem homine velit operari irreſiſtibili efficacitate perſeverationis actum & perſuaſionem firmam de futuro perſeverationis actu. Nec video quomodo Cenſor continuò poſſit a Deo petere, ut iſtam perſeverantiam Deus in ipſo efficiat, & ſimul perſuaſus eſſe de eo, quod perſeveraturus ſit, ſive quod Deus iſtam perſeverantiam in ipſo effecturus ſit. Nam ſi perſuaſus eſt de eo, quod Deus iſtam perſeverantiam in ipſo effecturus ſit, quorſum eam continuò petet? ut perſuaſum eum dicas ſub conditione, ſi petere pergat, ineptum eſt, quia ſic perſuaſus non eſſet, niſi de ipſa conditione perſuaſus eſſet: At ſi hoc dicas, tum eadem quæſtio redit, an de ipſa conditione perſuaſus ſit ſub conditione alia, an ſub nulla. Si ſub alia, in infinitum ibis. Si ſub nulla, precari itaq; non eſt actus officij hominis, ſed merus divinæ operationis effectus: Et quid tum eſt hoc precari Deum? quorſum precari aut de precando ſolicitum eſſe, ſi Deus ſine ulla conditione precationum pro perſeverantia, perſeverantiam & perſuaſionem de perſeverantia efficit in ſuis, cum Deum primo orare incipiunt? Capiat hæc qui poteſt.

Oſtenditur locum Lucæ xxij.32. perperam a Cenſore allegatũ eſſe contra præcedentem ſententiã Remonſtrantium

At hæc res, maximam divinæ voluntatis ignorantiã arguit, ait Cenſor, *quum Chriſtus ipſe pro Petro rogaverit ne deficeret fides ejus, Luc. xxij,32.* Atqui pone hoc de Petro verum eſſe, quæ conſequentiæ ratio, Chriſtus pro Petro rogavit ergo pro omnibus fidelibus ſimiliter ac ſemper rogat? Deinde, non dicitur in textu objectum precationis Chriſti pro Petro, fuiſſe hoc ipſum, ut Petri fides non deficeret, nedum ut ea nunquam deficeret, quod tamen eſt illud, quod probandum erat. Ipſa phraſis arguit, iſtum fuiſſe finem precationis vel precantis Chriſti, non autem ejus objectum. Dicitur enim, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ: non autem, ὥστε. Etſi verò negare nolim ἵνα aliquando pro ὥστε accipi, tamen rariſſimè id fit, &, etiamſi crebrò fieret, tamen idem hoc in loco factum eſſe, probandum nihilominus foret. Nihil autem

autem eſt,quo id probetur. Senſus autem verborum manifeſtus eſt, Ego pro te Patrem meum oravi, Petre, ut in tam præſenti periculo ſuccurrere tibi vellet, & auxilium quod alioquin fortè tibi non dediſſet, & non dare jure merito potuiſſet, tibi ſubminiſtraret, idq; eo fine, ne fides tua, quæ jam conſternata erat, omninò deficeret, tuq; ad miniſterium meum ineptus planè non fieres. Quo ipſo non ſignificatur fieri non potuiſſe,ut præbito iſto auxilio fides Petri non deficeret, ſed tantum factum fuiſſe, ut cauſſæ ad defectionem impellentes, aut omninò ceſſarēt, aut non ita vehementer Petrum impellerent, ne planè ſuccumberet: atq; ita Petrus luculentam occaſionem haberet evadendi periculum, in quo erat. Confirmatur hæc res non parum ex eo, quod Cenſor ipſe, ex vi electionis Petri ab æterno factæ, ſtatuat fieri non potuiſſe, ut Petri fides deficeret. Hoc enim ſi verum eſt, quomodo ſtatuere poteſt objectum precationis Chriſti fuiſſe ut Petri fides non deficeret?Nam ſive oraſſet Chriſtus, ſive non oraſſet, fides tamen Petri deficere non potuiſſet, ob decretum Electionis immutabile, quo Deus Petrum ad vitam æternam elegerat,nulla habita ratione orationis J.Chriſti:Decretū enim iſtud præceſſerat non modo actualem Chriſti orationem, ſed decretum ipſum de Chriſto Mediatore aut interceſſore pro Petro aliiſq; mittendo. Dicere hîc, decretum divinum de Petro eligendo habere aut habuiſſe ſibi conjunctum decretum de Petro ſuſtentando,ne deficeret fides ipſius, nihil eſt. Nam decreto divino, quo jam conſtituerat Petrum peremtoriè & irrevocabiliter ſalvare, non poterat ſubordinari Decretum de Chriſto mittendo ut oraret Patrem ne deficeret fides Petri. Orando enim Chriſtus tum impetrare à Patre non poterat,ut non vellet ſinere deficere fidem Petri,quaſi antea id non voluiſſet, aut, non niſi poſita oratione Chriſti, id voluiſſet Pater. At,inquies,quia Pater voluerat non deficere fidēPetri,voluerat etiam ut Chriſtus pro Petro intercederet: At, inquam ego, eo ipſo, quia id antea voluerat, non poterat deinde velle ut Chriſtus intercederet pro Petro, ut non deficeret fides Petri, ſive ut orando id à Patre impetraret. Eadem hæc ratio militat in loco, qui huic ſubiicitur ex Epiſt. ad Philip.j.6. *Perſuaſum habens fore,ut qui cæpit in vobis bonum opus,perficiat uſq; ad diem Jeſu Chriſti:* Nam perſuaſionem illam Apoſtolus expreſſe fundamentum eſſe dicit, quod preces ſuas cum gaudio pro Philippenſibus faceret. At preces ipſæ quorſum erant, aut quam vim habebant, ad impetrandum a Deo pro Philippenſibus perſeverantiā,ſi jam certum ac perſuaſiſſimum Paulo erat, fieri

Oſtenditur eandem eſſe rationem loci a Cenſore citati ex Epiſt. ad Philip.cap. j. 6.

fieri non poſſe, ut Philippenſes non perſeverarent? Sive enim pro Philippenſibus oraſſet Paulus, ſive non oraſſet, decretum illud irrevocabile tamen effectum ſuum habuiſſet. Quare ex eo ipſo, quod Paulus pro Philippenſibus oravit, ut perſeverarent in fide, concludendum omninò eſt, decretum de perſeverantiæ actu in Philippenſibus, ſic ut vult Cenſor, efficiendo, non præceſſiſſe, ac proinde perſuaſionis illius, de qua loquitur Paulus, ſenſum alium planè ſtatuendum eſſe, eumq; hunc; Perſuaſum habens Deum, qui ex indebita gratia vos ad tam grande bonum vocavit, a parte ſua facturum id omne, quod ad vos in fide iſta ad finem uſq; ſtabiliendos facere poſſit. Nunquã ille, imprimis rogatus a dilectis ſuis ſervis, deerit iis, quos ad participationem æternæ hæreditatis ſuæ vocare ſemel dignatus eſt, &, qui vocationi ejus aures & animos ſuos præbuerunt. Quæ præter hæc duo loca ex Pſalmis citantur, ea tam ſunt frigida & aliena, ut qua conſequentia ex iis eliciat Cenſor, quod intendit, ne conjectura quidem adſequi quiſquam poſſit. Nam verſu octavo in Pſal.cxix. dicitur, *ſtatuta tua obſervabo*, non uti Cenſor legit, *ne derelinquas me*: Sed, *ne derelinquas me diutius*, id eſt, ne affligi & opprimi me ſinas diutius. Quis inde efficiat Davidem petiiſſe perſeverantiam actualem in fide? verſ. 40. dicitur, *Ecce deſidero mandata tua, in juſtitia tua vivifica me*, i. e. ſecundum promiſſa tua (quæ juſtitia ſæpè vocantur in V. Teſtamento) libera me, qui Legis tuæ ſtudioſus ſum, ab iis qui me ad mortem ſine cauſſa perſequuntur, & vitæ meæ inſidias ſtruunt: Verſ. 133. dicitur, *Pedes meos dirige in verbo tuo, & ne dominetur mihi ulla iniquitas*, id eſt, non, uti vult Cenſor, ne peccatum mihi dominetur (id enim ex Cenſoris mente fieri non poterat, proinde ut id peteretur neceſſe non erat) ſed ne iniqui oppreſſores & hoſtes mei prævaleant mihi, ſive uti ſtatim ſubiicit verſu ſequente, *Redime me ab oppreſſione hominum.* Quis ex hiſce verſibus extuderit, Davidem id petiiſſe, quod vult Cenſor? Certè maxima hæc eſt Scripturæ aut ignoratio, aut detorſio, quæ ferri vix debet in eo, qui iis, contra quos diſputat, maximam divinæ voluntatis ignorantiam adeò leviter audet improperare, aut potius exprobrare.

Oſtenditur verba Pſ.cxix perperam a Cenſore citata eſſe contra ſententiã Remonſtrantium

IN

IN CENSURAM CAPITIS XV.

De ſpecialibus Vocationibus, deq; præceptis ac traditionibus humanis.

CEnſura Capitis huius crambe eſt non bis ſed ſæpius recocta. Quilibet Cenſor eam reponit. Quot Cenſores, tot iteratæ Cenſuræ, ſine cauſſa ſæpe ulla aut occaſione: Id hic liquet. Dixerant Remonſtrantes tranſeuntes ad novi Capitis tractationem: *Et hæc quidem ſumma eſt illorum mandatorum, quæ à Jeſu Chriſto communiter nobis præcepta ſeu Chriſtianis omnibus ex æquo ad æternam ſalutem conſequendam neceſſaria ſunt.* Ex his verbis novus hic Cenſor, quaſi ignarus quid cenſitum fuerit præcedente Capite, aut quod Cenſura huius rei ad præcedens caput pertineat, cum tamen id ex tranſitione ipſa non obſcurè pateat, prolixam cenſuram & quidem eandem, quæ ante ſæpius facta fuerat, venatus aut accupatus eſt. *Ambiguè & periculoſe in eo loquuntur Remonſtrantes*, inquit, *quia omninò videntur cum Socinianis ſtatuere, principalem adventus Chriſti finem fuiſſe, ut nobis hæc præcepta, Legalibus etiam perfectiora, proponeret, ut per eorum obſervationem æternam ſalutem conſequeremur, atq; ita Chriſtum in novum Moſem ſeu Legis-latorem transformant:* Obſecro te, Lector, quis ex innoxiis, ſimplicibuſq; iſtis Remonſtrantium verbis, etiamſi ea in mortario contundat compiletq;, elicuerit quippiam horum, nedum iſta omnia, quæ hic Cenſor elicuit? ne jota quidem eſt in iſtis Remonſtrantium verbis de fine adventus Chriſti, nedum de principali fine: Non enim dicunt Remonſtrantes, finem adventus Chriſti fuiſſe, ut iſta mandata nobis ferret, noſq; per eorundem obſervationem ſalvatum iri doceret, ſed tantũ, Chriſtum, qui venit in mundum, mandata illa nobis dediſſe, eaq; ad obtinendum æternam ſalutem obſervatu neceſſaria eſſe. Nemo Chriſtianus id, uti arbitror, negaverit, aut meritò ſugillaverit: Deinde, in his verbis nulla fit comparatio inter præcepta Legis & Euangelij, an hæc illis ſint perfectiora: ne χϱὺ quidem ejus in verbis iſtis eſt: Deniq;, non dicitur à Remonſtrantibus, nos per *plenam, rigidam & præciſam*, ut Cenſor loquitur, *præceptorum Legis obſervationem ſalutem conſequi:* Ne ſyllaba quidem horum Epithetorum in verbis eſt. Quod ſi verò Cẽſor hæc omnia ex iſtis Remonſtrantium verbis rectè colligi putet,

Oſtenditur Cenſoris prævaricatio in detorquendis Remonſtrantium verbis, non uno modo.

tum velim mihi probet hanc conſequentiā ſuam; Qui dicunt Chriſtianis omnibus communiter & ex æquo præcepta iſta, quorū ſumma Cap. præced. expoſita eſt, a Jeſu Chriſto tradita eſſe, eaq; pręcepta ſic a Chriſto expoſita ſive propoſita, omnibus ex æquo ad æternam ſalutem conſequendam obſervatu neceſſaria eſſe, illi omninò videntur ſtatuere principalem adventus Chriſti finem fuiſſe, ut nobis hæc præcepta, Legalibus etiā perfectiora proponeret, ut per eorum plenam, rigidam & præciſam obſervationem ſalutem æternam conſequeremur. Citius ex punice aquam elicuerit, quam hanc conſequentiam ex iſtis verbis. Interim, quod attinet ad rem totam; Remonſtrantes quæſtionem, An Chriſtus mandata dederit, Legalibus perfectiora, Chriſtianis non neceſſariam, adeoq; inutilem ſtatuunt. Mandata Chriſti præſtari a Chriſtianis planè neceſſarium eſt: Niſi enim ea præſtent, non poſſunt ingredi regnum cælorū, Matth. v. 20. At ſcientia, An mandata Chriſti, ſive N. Teſtamenti, perfectiora ſint Mandatis Legis, ſeu V. Teſtamenti, neceſſaria non eſt; &, quia quæſtio hæc magnis animis inter Chriſtianos agitatur, periculoſa etiam & noxia videri debet. Non enim tenentur Chriſtiani mandata iſta preſtare ſub ea ratione, quod perfectiora ſint, nec ſcientia iſta, quod perfectiora ſint, neceſſaria eſt ut mandata melius aut libentius a Chriſtianis præſtentur. Qui enim obedire paratus eſt præcipienti, obedire paratus eſt quomodocunq; præcipiat: obligatio ex præcepto eſt, non ex præcepti perfectiore aut imperfectiore conditione ſeu indole. Perſuaſio obligationis ad parendum ex præcipientis authoritate dependet, non ex qualitate præceptionis perfectiore aut imperfectiore. Quod interim Cenſor hic affirmat, *præcepta hæc eadē non minus perfectè in V. Teſtamento jam ante Chriſti adventū propoſita fuiſſe*, id ſanè neſcio qua fronte aut mente affirmet. Nam ſi per vocabulum *perfectè* intelligit idem quod *clarè*, nihil falſius eſt: Certum enim eſt præceptum fidei in J. Chriſtum nuſpiam in V. Teſtamento clarè traditum extare, uti neq; in terminis promiſſio vitæ æternæ in eo extat. Si v. per *τὸ perfectè*, intelligit idem quod æquè latè aut extenſè, ita ut velit iſta omnia, quæ nunc in N. Teſtamento a Chriſto clarè propoſita ſunt, in V. Teſt. etiā ſive ſub lege, licet obſcurè, propoſita fuiſſe, aut potius ſententia Legis contineri, id ſanè (ut jam non ventilem hanc controverſiam, quæ magnis utrimq; autoribus & argumentis ſe tuetur, per ſingulorum præceptorum, prout a Chriſto ſunt propoſita, collationem cum pręceptis prout Lege tradita fuerunt) falſiſſimum etiam ex alia parte cenſeri

cenſeri debet. Nam primò certum eſt, præceptum Legis quartum de præciſa diei ſeptimi ſanctificatione, nunc ſub N. Teſt. per Chriſtum ſive Apoſtolos ejus clarè abrogatum eſſe. Secundò certum eſt præceptum ſeptimum, *non mœchaberis*, ſub lege non adeò latè ſe extendiſſe, ut I. Polygamiam etiam vetitam eſſe ea lege cenſeri deberet: II. ut divortium ob aliam nullam cauſam, quam ob adulterium comprehenderet: At hoc pacto nunc præceptum iſtud accipiendum eſſe non obſcurè fatentur penè omnes Chriſtiani. Deniq; certum eſt, multa olim permiſſa fuiſſe ſub V. Teſt. quæ tum ſine peccato aut violatione Legis divinæ fieri poterant, quæ nunc vetita ſunt, & ſine certo ſalutis æternæ periculo fieri non poſſunt: Quod attinet quæſtionem, An finis adventus Jeſu Chriſti inter alios etiam fuerit, ut hæc præcepta nobis proponeret, incertum eſt quid Cenſor quærat, & quid ipſe de ea ſtatuat. Nam aliquando videtur id negare ſimpliciter, aliquando concedere quidem, ſed ita, ut finis ille non fuerit principalis, ſic enim concludit, *Finis ergo principalis adventus Chriſti hic non fuit*. Remonſtrantes quod attinet, illi non dubitant, quin finis Jeſu Chriſti adventus inter alios etiam hic fuerit: an principalis fuerit, & quid vox principalis ſignificet, ſcrupuloſè inquiri operæ-pretium non putant. Scilicet is Chriſtianis labor eſt, ea cura pios ſollicitat. Habeant ſibi hæc & alia Vitilitigatores Academici, quibus libet ex muſtaceo iſto laureolam petere, & in enucleandis ejuſmodi quæſtionum arcanis, ingenium ſimul ac tempus ſuum dilapidare. Deniq;, An Chriſtus mandata hæc dederit eum in finem, ut per eorum plenam ac præciſam obſervationem ſalutem æternam conſequamur, non ineptè tantum quæritur, ſed & falſo additur id a Remonſtrantibus affirmari. Nunquam id, ne per tranſennam quidem a Remonſtrantibus indicatum aut affirmatum eſt: quin imò ubiq; ſic ſtatuunt: Præcepta iſta omnia pariter obſervatu neceſſaria eſſe, ſi quis ſalutis per Chriſtum particeps eſſe velit: At præcepta iſta omnia obſervare non eſſe ea adeò plenè, rigidè ac præciſè obſervare, ut nunquam in ullum eorum impingas, ſive per inadvertentiam, ſive per ſubitam aliquam paſſionem, ſive per aliam aliquam improviſam ὁρμὴν; imò credunt hoc fieri poſſe, &, ſi modò accedat pænitentia, Deum talem cenſere eodem loco, ac ſi præcepta omnia, prout oportet, plenè ac rigidè obſervaſſet. Et hac in re obſervatio præceptorum Euangelica differt à Legali, quod hæc plena, rigida & præciſa eſſe debeat, & ſi unum modò interveniat peccatum, nec remiſſioni nec pænitentiæ locus ſit; illa verò, ut plena, præciſa

Plenam ac præciſam mādatorum omnium Legis obſervationē neceſſariam eſſe ad ſalutē, falſo tribuitur Remonſtrantibus.

IN CENSURAM CAPITIS XVI.

De cultu & veneratione Ieſu Chriſti, unici Mediatoris, deq; invocatione Sanctorum.

IN hoc Capite non cenſetur niſi hoc unum, Quod *Remonſtrantes eos recte facere ſtatuunt, qui Jeſum Chriſtum, quatenus Mediator noſter apud Deum eſt, ſancte ac religioſe colunt, id eſt, adorant, invocant, ſpem & fiduciam ſuam in eo collocant, eiq; ſuppliciter gratias agunt ac benedicunt.* Fatetur Cenſor Chriſtum nobis agnoſcendum & colendum eſſe, non tantum ut unigenitum Dei Patris Filium & verum Deum, ſed etiam ut *θεάνθρωπον* ac Mediatorem inter Deum & homines. Atqui nihil aliud dicunt Remonſtrantes in Confeſſione ſua. *At*, inquit, *cultum hunc conſtituunt Chriſto Mediatori proprium, ex ratione ſolius officij ipſi a Patre impoſiti, aut gloria ipſi a Patre conceſſa.* Sanè: Qui poſſunt aliter, ſi eſt cultus, qui Chriſto, ut Mediatori, contradiſtinctè ut eſt unigenitus Dei Patris Filius, gratiòſè a Patre collatus eſt, quod ipſe Cenſor agnoſcit? *At hoc Socinianis manifeſtè favet*, inquit: favet ergo, inquam ego, Cenſor ipſe Socinianis, dum id, quod diximus, iis concedit: Et ubi veritas hæretico favet, hæreticus ea parte hæreticus non eſt. *At*, inquit Cenſor, *hoc viam aperit Socinianis ad omnia argumenta orthodoxorum eludenda, quæ pro vera & æterna Deitate Chriſti, ex huius divini cultus communicatione, ab Eccleſia veteri & recente, ſemper invictè ſunt petita.* Eheu! quantum periculum! Alterutrum ergo dicendum eſt; Aut falſum eſſe, Chriſto, ut Mediatori, cultum & honorem hunc a Deo attributum & gratioſè communicatum eſſe, aut, ſi hoc falſum non eſt, uti Cenſor hoc falſum non eſſe concedit, æquiſſimum omnino eſſe, ut argumento iſto plumbeo non amplius pugnemus. Ferendum utiq; non eſt, ut res certiſſima præſidio nitatur frigidæ probationis. In argumenta jurandum non eſt: Candoris & ingenuitatis eſt illis non uti, ſi Adverſarij occaſionem inde arripiant in errore permanendi: Et, quod periculum eſt, etiamſi argumentum iſtud concidat, ſalva veritate principali? *Atqui*, inquit Cenſor, *eodem modo argumenta illa, quæ a nominibus, proprietatibus & operationibus divinis, pro divinitate Filij petuntur,*

Diluūtur frivolæ aliquot exceptiones cōtra id, quod Remōſtrantes ſtatuunt, Chriſto, quatenus Mediator eſt, cultum adorationis religioſum competere.

tur, per eandem gratioſam communicationem poterunt enervari. Nihil minus, niſi ex Scripturis eodem modo probetur, nomina, proprietates & actiones iſtas gratioſè Chriſto Mediatori communicatas eſſe. Si enim id non probetur eodem modo, quo probatur ex Scripturæ locis compluribus, Chriſto honorē cultus gratioſè cōmunicatū eſſe, quomodo obſecro probabitur? Quum verò etiam ex Scripturis manifeſtum ſit, Chriſtum quoq; naturâ, ſive per naturalem & veram atq; ineffabilem generationem Dei Filium eſſe, conſtat aliam eſſe rationem huius rei, quam illius. Tota enim vis argumenti in eo poſita eſt, quod Deus Pater Chriſto ut Mediatori gratioſè, adeoq; ex promiſſo, honorē & dignitatem huius cultus communicaverit. Hoc fatetur Cenſor, & quidem reſpectu naturæ tantum humanæ. *At*, inquit, *eam gloriam negamus eſſe abſolutè divinam, etſi tanta ſit, quanta ulla Creatura eſt capax.* At hoc non quæritur, an abſolutè divina gloria ſit; ſed, an non ſit vera adorationis gloria. Si non, quæ itaq; iſta gloria eſt, qua *omnes honorant Filium ſicut honorant & Patrem*, qua Chriſto *nomen tale datum* eſt, ut *ad illud flecti debeat omne genu terreſtrium, cæleſtium & ſubterreaneorum*, &c.? *Non eſt*, inquit, *niſi adjunctum proprium illius perſonæ, in qua fiducia nobis locanda eſt.* Imò verò eſt ratio, propter quam Scriptura paſſim Chriſtum ut Mediatorem colendum eſſe dictat, uti ex Epiſt. ad Philipp. ij. 9. clariſſimè liquet; διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. Joan. v. 26. *Sicut Pater vitam habet in ſeipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſeipſo: Et autoritatem ei dedit judicium faciendi, quatenus, vel quia Filius hominis eſt.* Deinde, quid hoc eſt honorem iſtum adjunctum proprium eſſe perſonæ illius, in qua fiducia nobis locanda eſt? An in perſona iſta, in qua fiducia locanda eſt, gloriam iſtam requiri ut proprium adjunctum in ſubjecto, ita ut ſine iſta gloria perſona iſta adorari non debeat, aut adorari non poſſit? Hoc non dicet Cenſor: An gloriam iſtam Chriſto Mediatori jam competere, ut adjunctum proprium, quod ab ea ſeparabile, aut ſeparandum non eſt, abq; ullâ relatione ad cultum, qui ei propterea debeatur? Hoc verò diſertè repugnat Scripturis, quas jam citavimus, aliiſq; compluribus. Quæ porrò hic prolixè diſſerit Cenſor, de objecto formali adorationis, & objecto conſiderationis, ea ſunt planè extra rem. Quæritur enim, an honor adorationis, qui Chriſto gratioſè communicatus eſt, ut Mediatori, non ſit verus honor adorationis? Si enim verus eſt, & Chriſto communicatus ratione naturæ

Gloria adorationis quæ Chriſto Mediatori competit, vera adorationis gloria eſt, etſi nō abſolutè divina.

turæ humanæ, ut vult Cenſor, tum ſanè natura humana non venit tantum ut objectum conſiderationis, cum Chriſtus Mediator colitur & adoratur. Si non eſt verus honor adorationis, tum quis honor iſte ſit explicandū fuerat, alioquin aër cæditur, & fruſtra diſputatur. Remonſtrantes cum Scripturis loqui amant, & quælibet argumenta, quæ humanis & Metaphyſicis quibuſdam conceptibus ex aëre hauſtis, & Scripturæ tantum non è diametro repugnantibus nituntur, negligere adeoq; reſpuere malunt, quam propter ea manifeſtis Scripturis vim facere. Chriſto Mediatori honorem adorationis a Deo Patre gratioſè communicatum eſſe Scriptura diſertè, & non uno in loco, adfirmat: Quo reſpectu, aut quomodo communicatio illa facta ſit, inter arcana divinæ ſapientiæ ponere malunt, quam curioſè inquirere, aut contentioſè ventilare: Hoc enim ut definiatur aut intelligatur, neceſſarium non eſt: Iſtud ſine periculo negari aut ignorari non poteſt. Neq; verò Socinianum hoc videri debet, cum certum ſit Lutheranos, multò ante Socinum, idem non crediſſe tantum, ſed publicis ſcriptis ac colloquiis adſeruiſſe ac propugnaſſe, prout teſtatur Wolfgangus Frantzius in diſputationibus, quas contra Pontificios, Calvinianos, & Antitrinitarios edidit, Diſput. iij. de Perſona Chriſti, ſect. ultima. Theſ. 195. verba hæc ſunt; *Chriſti carni non in abſtracto per ſe, in ſe, ſecundum natura ſua principium ſimpliciter, ſed in concreto in unione, per unionem, & propter unionem hypoſtaticam, & propter* NB. *communicatam omnem divinam poteſtatem, majeſtatem & gloriam etiam ceſſit, debetur & tribuitur cultus adorationis divina.* Gemina dicit Jacobus Andreas in Colloquio Mompelgartenſi habito Año, 1586. aliiq; penè omnes Lutherani: Verba Concilij Epheſini, quæ Cenſor citat, talia ſunt, ut Patres idē definiviſſe videri poſſint, quia dicunt, *ſe non agnoſcere duas naturas in Chriſto, unam adorandam, alteram non adorandam: Sed unam naturam divini verbi incarnatam, qua ſimul cum ſua carne una adoratione adoratur.* Etenim natura divini verbi incarnata, nihil aliud eſt quam perſona Jeſu Chriſti, quatenus mediator eſt: Eam autem una adoratione adorare, & quidem ſimul cum carne ſua ut adoranda, quid aliud eſt quam Chriſtum, etiam quatenus homo eſt, objectum formale adorationis ſtatuere? ut enim dicas verba ſenſum hunc habere, naturam Chriſti divinam, quæ ſimul cum carne ſua eſt, una adoratione adorandam eſſe, ratio non ſinit. Sic enim naturam unam in Chriſto adorandam, alteram non adorandam, licet naturæ iſti conjunctam & unitam, ſtatui a Concilio dicendum foret, cum diſertè

Wolfgangus Frantzius,

contrariũ a Concilio ſtatuatur. Sed nos hoc argumento pugnare nolumus. Neq; enim nobis tãti eſt quæſtionis iſtius cognitio, ut propterea magnoperè laborandum putemus, cum de re ipſa ex Scripturis conſtat, prout hic conſtare manifeſtum eſt.

AD CENSURAM CAPITIS XVII.

De beneficiis & promiſſis divinis, ac primo de Electione ad gratiam, ſeu vocatione ad fidem.

Controverſia quinque Articulorum ventilatur in hoc capite ex profeſſo.

IN hoc capite & ſequente XVIII. controverſia quinq; Articulorum, qui vocantur, ex profeſſo ventilatur. Hæc jam propria arena noſtra eſt, in qua pes propius figendus eſt. Hoc itaq; nunc agamus, cum bono Deo.

Primo paragrapho duo, ut ait Cenſor, *effata Remonſtrantium cenſentur:* Prius eſt: *Quod Remonſtrantes gratiam univerſalem peccatori à Deo concedi ſtatuant, per quam aptus & idoneus ſit ad omnia præſtanda, quæ Euangelio poſtulantur, ſub quo etiam Decalogi præcepta comprehenderunt, cap. xvj.* Poſterius eſt, *quod eam aptitudinem ad omnes omnino homines extendant. Quod ad prius effatum attinet, in eo videntur*, inquit, *veterem Pelagianorum cramben reponere, qui ſtatuebant hominem per gratiam, quam Deus ei præſtat, præcepta omnia divina complere poße.* Quo ſenſu Remonſtrantes dixerint peccatorem per gratiam divinam præcepta omnia Euangelij præſtare poſſe, ex antecedentibus liquet: Quam longè eorum ſententia a Pelagij ſententia diſtet, ibidem non ſemel indicatum & demonſtratum eſt. Sed quia huius rei tractandæ ſedes hic propriè eſt & Cenſor hic de novo controverſiã hanc movet, agè videamus quid de re tota ſit: Timidè, & pro more ſuo, ingeminat hic Cenſor ſuam voculam, *videntur*, non obſcurè innuens, ſe non audere apertè impingere Remonſtrantibus Pelagij hæreſin: Atq; hoc fortaſſe pro reſponſione hic ſufficere poſſet Remonſtrantibus: ſed tantum abeſt ut Remonſtrantes pro ſui defenſione aliud nihil habeant, ut contra probandum ſibi ſumant Cenſorem cauſam non habuiſſe, cur Remonſtrantibus tribuerit, quod iſta eorum ſententia *veterem Pelagianorum cramben*, ut ait, *videatur reponere*. Atq; hoc quidem ut demonſtremus, ſic procedimus. Falſum

Hominẽ auxilio gratiæ divinæ præſtare poſſe mandata Jeſu Chriſti, non eſſe Pelagianum demonſtratur.

eſt ſen-

eſt ſententiam iſtam, quæ ſtatuit hominem peccatorem (nam de eo loquimur, uti Cenſor ipſe fatetur: Quæſtiones enim cæteræ, quæ Catholicis cum Pelagio erant: An homo virtute naturæ implere poſſit legem, ſic ut a prima nativitate nullū in omni vita peccatum admittat: An per gratiam poſſit tranſigere vitam omnem ſine peccato, &c. huc non pertinent: de peccatore enim agimus) per gratiam Dei præcepta omnia divina præſtare aut complere poſſe, Pelagij cramben aut hæreſin eſſe; nedum hæreſin damnatam in Concilio Carthaginenſi aut Milevitano. Prius membrum ſic evincimus. Certum eſt Auguſtinum, quem Pelagij accerrimum hoſtem fuiſſe Cenſor ubiq; inculcat, & cum eo complures Epiſcopos Africanos ſententiam iſtam diſertè tenuiſſe, & cum Pelagio ea in re conſenſiſſe, uti prolixè ſatis id probat Clariſs: vir *Gerardus Voſſius* in hiſtoria ſua Pelagiana lib.v. par.1. Theſ.v. & diſertè legere eſt apud Auguſt: lib. de Gr. & lib. Arbit: cap.vj. & vij. *Aliud eſt quærere, An lex poſſit obſervari in hac vita in ea parte quæ eſt ſub præcepto: Aliud an de facto illa a quoquam obſervetur integrè & ſine ulla unquam prævaricatione. Primum aſſerimus; aliud negamus.* Quo pertinet quod Auguſtinus non dubitat fateri, Deum poſſibilia mandaſſe, & quidem iſto ſenſu, quod & ſingula & omnia ſinguli & omnes fideles per gratiam Dei implere valeant, uſq; adeò ut in ſermone cxcj. de tempore dicat, *ſe execrari blaſphemiam eorum, qui dicunt, Impoſſibile aliquid homini præceptum eſſe a Deo, & mandata Dei non a ſingulis, ſed ab omnibus in communi poſſe ſervari.* Nec dubiū eſt quin Patres priores in eadem omnes fuerint ſententia. Baſilius *impium* ait *eſſe aſſerere præcepta Spiritus S. impoſſibilia eſſe obſervatu*: Chryſoſtomus affirmat, non poſſibilia tantum, ſed σφοδρὰ εὔκολα *valdè facilia eſſe ſi modo vigilemus*: Vide eundem Voſſium ibid: Antitheſ: vj. Quare, cum Cenſor *Pelagianos in voce Potentiæ argutatos eſſe, idemq; hic fortaſſe Remonſtrantes facturos dicit*, convitium videri debet, quod Auguſtino cæteriſq; Patribus omnibus potius impingitur, quam Pelagio vel Remonſtrantibus. Quod verò etiam, non obſtante eo, ſententiam iſtam nihiloninus condemnatam eſſe adſerit in Synodo Carthaginenſi & Milevitana, id (quod ſecundo loco probandum ſumſimus) falſiſſimum eſt: In Synodo Carthaginenſi III. ſive univerſali Africæ Synodo, quæ vulgo Milevitana vocatur, nihil aliud damnatum fuit in Pelagio, hanc rem quod attinet, quam quod Pelagius ſtatueret, *hominem poſſe in hac vita præceptis Dei cognitis ad tantam perfectionem juſtitiæ, ſine adjutorio gratiæ Salvatoris, per ſolum liberum voluntatis ar-*

Auguſtinus Pelagij hoſtis credidit, hominem per gratiam divinam præcepta Chriſti implere poſſe.

Idem crediderunt Patres priores, Baſilius Chryſoſtomus &c.

Sententiam iſtam in Concilio Melevitano damnatam non eſſe evincitur.

bitrium pervenire, ut ei jam non ſit neceſſarium dicere, dimitte nobis debita noſtra, ut ex Epiſtola quam Patres Concilij Carthaginēſis & Milevitani ad Innocentium ſcripſerunt, maniteſtiſſimum eſt. Canones autem Concilij iſtius, qui circa hanc rem fuerunt, ij omnes, non de poſſe, ſed de eſſe loquuntur: Fuerunt autem ij tres; I. *unumquemq; debere dicere, dimitte nobis debita noſtra.* II. *Neq; id pro aliis ſolum, ſed etiam pro ſe.* III. *Neq; id ex humilitate dumtaxat, ſed etiam verè.* Tantum verò abeſt, ut Patres decreverint expreſſo aliquo Canone, Legem Dei per gratiam Chriſti impleri non poſſe, ut contra diſertè contrarium decreverint, *Quod gratia Dei præſtet, ut Lex impleatur, non, ſicut ait Pelagius, facile, quaſi ſine gratia Dei difficilius poſſit impleri. Quod per gratiam Dei ſciamus quid facere debeamus & diligere ut faciamus.* Idem in Synodo Arauſicana decretum fuiſſe hic Canon indicat: *Omnes baptiſati Chriſto auxiliante & cooperāte, poſſunt & debent quæ ad ſalutem pertinent (ſi fideliter laborare voluerint) adimplere.* Quare, cum hæc tam crudè effutiit Cenſor, temeritatem ſanè ſuam cum ἀνιςορησίᾳ conjunctam non leviter prodidit. Quod verò addit ſententiā iſtam a *Scriptura* etiam non obſcurè damnari, *quippe quæ non tantum utatur vocibus, quæ ſignificant neminem ita juſtum eſſe, ut non peccet, ac proinde & divina præcepta non tranſgrediatur, ſed etiam, quæ indicent ne eſſe quidem hic poſſe, propter carnis adhuc inhærentis reliquias*; id ſanè arguit juſtam ei probationem ex Scriptura deeſſe. Et ſi probationis modus videatur, nec antecedēs nec conſequentiam probat uti oportebat. Antecedens ut probaret, allegandæ utiq; fuerant voces & modi loquendi Scripturæ familiares, qui indicarent, neminem in hac vita mandata Dei præſtare poſſe. At hic Cenſor nō allegat niſi unum locum ex lib. Jobi, eumq; obſcurum & controverſum; & alterum ex Epiſt. ad Rom. cap. vij. In re tanti momenti clariore & prolixiore locorum citatione opus fuerat: Locum enim Jobi quod attinet, certum eſt Jobum iſthic non loqui niſi de perfectione ejuſmodi, qua homo cum Deo confertur & comparatur, tanquam Deo & divina perfectione longè inferior: quod ex eo liquet, uti ſupra oſtendimus, quia Jobus ipſe diſertè, cum amicis ſuis contendit, ſe, quanquam divina perfectione longe inferiorem, proinde non expertem vitiorum & imperfectionum variarum, quæ mortalitatis noſtræ conditio eſt, nullius tamen culpæ aut criminis contra mandata Dei commiſſi, propter quod tam graviter affligi meruerit, reum eſſe. *Appendat me Deus in ſtatera juſtitiæ*, inquit cap. xxxj. vſ. 6. *& agnoſcet perfectionem meam.* II. Certum eſt, Jobum de actu non de po-

Canones Concilij Milevitani.

Canones citātur quibus ſcitent à Remōſtrantium aperte adſtructam eſſe oſtenditur.

Locum Jobi cap. ix. 2. perperam citatū eſſe a Cenſore, oſtenditur.

de potentia loqui. III. Certum eſt, Enunciationes ejuſmodi imprimis hyperbolicas communiter, non autem univerſaliter, accipiendas eſſe, niſi infinitas alias quæ in Scriptura occurrunt, damnare ut falſiſſimas velimus. Sed eſto, Antecedens tranſeat; Quæ ratio conſequentiæ eſt? Sanè ſi conſequentiam illam valere Cenſor vult, ſimilem & contrariam conſequentiam concedat neceſſe eſt: Hanc vid. Quod Scriptura non tantum utatur vocibus quæ ſignificant mandata Dei præſtari poſſe a nobis, ſed etiam quæ diſertè affirmāt (quod ſanè majus quid eſt quam, *indicant*) ea præſtitu *facilia* eſſe, 1. Joh. v. 5. neq; hoc tantum, ſed ea à variis ſub V. & ſub N. Teſt: & quidem *omnia*, & quidem *cunctis diebus vitæ eorum*, & quidem *ex tota anima, ex toto corde & ex omnibus viribus*, & quidem *in conſpectu Dei*, præſtita actu eſſe, ſic ut de quibuſdam dicatur quod *quæſiverint Dominum in toto corde & tota anima ſua*, ut de Aza Rege & populo toto dicitur. II. Paral. xv. 12. *de Aza, quod cor ejus perfectum fuerit coram Deo*, 1. Reg. xv. 14 De Davide, quod *cuſtodierit præcepta Dei*, 1. Reg. xj. 34. quod *ſecutus Deum fuerit ex toto corde, faciēs quod placitum erat in conſpectu ejus*, 1. Reg. xiv. 8. Quod *non declinaverit ab omnibus quæ præceperat ei Deus, excepto ſermone* (1. facto) *Uriæ Hitthæi*, 1. Reg. xv. 12. de Joſia, quod *non declinaverit ad dextram aut ſiniſtram*, 2. Reg. xxj. 2. quod *reverſus fuerit ad Deum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in univerſa virtute ſua juxta. NB. omnem Legem Moſis*, 2. Reg. xxiij. 35. de Zacharia & EliZabeth, quod *incedebant in omnibus mandatis & conſtitutionibus Domini inculpatè*, & *juſti erant ambo coram Deo*, Luc. 1. 2. de cæteris regenitis & fidelibus, quod *mortui ſint peccato*, quod *conſepulti cum Chriſto*, quod *carnem crucifixerint cum concupiſcentiis ſuis*, quod *purificent ſeipſos, ſicut Deus purus eſt*, quod *malus ille non tangat eos*, quod *oderint tunicam, quæ à carne maculata eſt*, deniq;, quod *nō peccēt, & non poſſint peccare*, aliaq; in eandem ſententiam plura. Quæ ſanè talia ſunt, ut, ſi phraſin iſtam Scripturæ reſpicias atq; urgere velis, multò juſtius concludere liceat, Scripturā, Sententiam iſtam, Quod per gratiam Dei poſſimus mandata omnia divina præſtare, utroq;, quod dicitur, pollice approbare. Et ſanè, ut jam alias rationes non allegemus, nihil eſt quod ſententiam contrariam apertius damnat, quam locus iſte Scripturæ, quem citavimus ex 1. Joh. v. 5. ubi dicitur; *Hæc eſt caritas Dei ut mandata ejus ſervemus, & mandata ejus gravia non ſunt.* Si enim gravia non ſunt, ergo multò minus impoſſibilia. Facile enim multò plus dicit quam poſſibile. Imò ſi gravia non ſunt, ex eo penè

Scripturæ Phraſes arguunt, mandata Dei per gratiam divinam poſſe præſtari

Rom. vj 2. 3. 4
Col ij. 11. 12. 13.
Gal. v. 24.
1. Joh. ij. 3.
1. Joh. v. 18.
Judæ 23.
1. Joh. iij 9.
1. Joh. v. 18.

Nihil minus. Imò contra, non agunt hic niſi de gratia, quæ datur & confertur iis, qui per Euangelium vocantur, prout luce clarius patet ex ipſis verbis eorum, quæ hic Cenſor citat. Dicunt enim peccatoribus a Deo gratiam conferri, *per quã idonei & apti redduntur ad præſtandum id omne, quod* (NB.) *ab iis in Euangelio poſtulatur*. De iis itaq; agunt ad quos *Euangelij poſtulata* pertinent: Et clarius adhuc idem patet ex verbis ſequentibus, ad finem uſq; ; deinde, ex parag. ij. quo duorum membrorum, præcedenti paragrapho propoſitorũ, prius expoſituri, dicunt, *Deum gratiam ſufficientẽ largiri peccatoribus, cum eos* (NB.) *ad ſe per Euangelium vocat, ipſiſq; ſuo promiſſo vitæ æternæ & contraria mortis æternæ comminatione fidem & obedientiam ſeriò præſcribit*. Vana itaq; & prorſus aliena eſt parentheſis Cenſoris, quã poſt vocem *peccatoribus* inſeruit (*Nempe omnibus & ſingulis, hoc enim eſt de quo hoc loco controvertitur & quod paſſim in ſcriptis ſuis ſtatuunt Remonſtrantes*) Sed eſto: Demus etiam hanc eſſe verborum iſtorum ſententiam (quamquam certum eſt eam verborum iſtorum ſententiam hic non eſſe, Neque enim vel Verbulo hic de gratiæ univerſalitate agunt Remonſtrantes, ut ex antedictis liquet.) Eſto inquam, demus hãc eſſe ſententiã huius paragraphi, eam tamẽ Pelagianã eſſe tam notoriè falſum eſt, ut neceſſe non habeant Remonſtrantes in omnes partes ſe vertere, prout Cenſor ridiculè loquitur, ad hoc demonſtrandum. Demonſtrarũnt id ſatis prolixè Gerard: Voſſius Hiſtoriæ ſuæ Pelagianæ lib. vij. part: 1. Theſ. iij. & iv. Marcus Anto: de Dominis lib. vij. de Repub. Eccleſ. cap. xj. aliiq; complures, ut verbum addere tantundem eſſet, atq; Soli lucem fænerari: Nempe innumeris Sole clarioribus teſtimoniis evincunt, ſententiam iſtã Patres primorum ſæculorum omnes in univerſum tenuiſſe, ipſumq; adeò Auguſtinum variis in locis eam tenere videri voluiſſe. Proſperum verò eandem non tantum tenuiſſe, ſed & Auguſtino cæteriſq; omnibus Catholicis Epiſcopis adtribuiſſe. Ad objectiones etiam iſtas ipſas, quas hic Cenſor movet, ex Scriptura & experientia, quid reſpondeant iidem Patres, ex profeſſo ibidem recitant. Vide pag. 693. Hiſt. Pelag. &c. ut ad eas reſponderi hic a nobis jam non ſit neceſſe. Tantum expendemus exceptionem quam Cenſor ipſe hic fieri poſſe ait, quia ex reſponſione ad illam tota huius litis deciſio pendet. *Si dicatis*, inquit, *ut dicere ſoletis, Deum tamen eos non reliquiſſe ſine teſtimonio, ſed dediſſe legẽ naturæ, nos id libenter concedimus*. Nempe, magnũ eſt beneficium hæc tam liberalis & ultronea conceſſio. *Sed quod additis, Si ea rectè uſi fuiſſent, Deum illis gratiam Euangelicam*

Sententia Remonſtrantium de gratia ſufficiente & univerſali communis veterũ Patrum omnium ſententia eſt.

angelicam fuiſſe revelaturum, tum vos neceſſario ſtatuitis Legem naturæ eſſe partem Euangelij. Quis adeo Lynceus, qui hanc Academicam cõſequentiam videat? Contrarium potius ſequitur. Ergo Lex naturæ non eſt gratia Euangelica: Nam quomodo aut quorſum gratiæ Euangelicæ revelatio ſuccederet, ſi Lex ipſa naturæ gratia Euangelica eſſet? Tantum ſequitur, Ergo uſus Legis naturæ rectus prærequiritur ut gratiæ Euangelicæ revelatio a Deo obtineatur. Deinde ait, *Sic neceſſario ſtatuitis gratiam Euangelicam dari ſecundum merita, vel bonos motus voluntatis humanæ, quod in Pelagio olim damnavit Eccleſia vetus.* Nec hoc ſequitur; Nam rectus Legis naturæ uſus, non idcirco dicitur fieri naturæ viribus, quia prærequiritur ad obtinendum gratiam Euangelicam. Imò contra, quotquot unquam fuerunt Patres, qui ſtatuerunt (penè autem omnes in eo conſenſerunt) Deum iis, qui Lege naturæ rectè utuntur, gratiam Euangelicam revelaturum, ij ſtatuerunt rectum illum legis naturæ uſum, non fieri auxilio virium naturalium, ſed beneficio communis & generalis gratiæ, quam virtutem ſupernaturalem & gratuitam vocant, per quam naturales vires, per ſe alioquin ineptæ & inidoneæ ad Legem naturæ præſtandum, aptæ & idoneæ redduntur ad eam præſtandum, ſive, ut Scholaſtici loquuntur, in actu primo ſufficientes ad benè operandum. Sic enim ſtatuunt, hominem non poſſe ſeipſum diſponere viribus naturæ, ſive per actus liberi arbitrij ſui ad gratiam regenerationis, ita ut faciendo viribus naturæ, quod in ſe eſt, ſupernaturalem gratiam mereatur, id eſt, ut Patres voce meriti utuntur, pro mercede conſequatur, ſi non ex condigno, ſaltẽ ex congruo gratiam ſupernaturalem, ſed opus habere ut præveniatur a gratia ſive virtute aliqua ſupernaturali & gratuita, qua potens reddatur ad viribus naturæ recctè utendum, & vocationi divinæ, quomodocunq; illa fiat, non repugnandum. Ex hoc autem ſequitur immediatè, ipſum ſalutis initium tribui debere divinæ gratiæ: proinpe *gratiam non dari ſecundum merita noſtra*, ſed, ut Concilium Palæſtinum loquitur, *ab ea originem ducere merita noſtra.* Atq; hac ratione evertebatur funditus ſententia Pelagij, Cæleſtij & Juliani, qui in eo conſentiebant, quod nos promereamur gratiam ſupernatulẽ, qua adjuvamur in operibus bonis, per opera ſolius naturæ viribus præſtita, ſaltem per deſiderium & imperfectam cupiditatem boni, prout prolixè & variis in locis Hiſtoriæ ſuæ Pelagianæ probat Clariſſ: vir Gerardus Voſſius, & nominatim lib. 3. part. 2. Theſ. xj. Ex his quàm ſit inanis hæc Cenſoris conſequentia conſtare ſatis poteſt;

Qua ratione funditus evertatur ſententia Pelagij Cæleſtij & Juliani.

teſt;

teſt: Sed Remonſtrantes, uti dictum eſt, litem hanc conſultò hic & per totam declarationem ſuam ſubterfugerunt, rati abunde ſufficere, ſi intra vocatos ſtarent, & aſſererent atq; evincerent, gratiam ſufficientem conferri omnibus, qui per Euangelium vocantur, ut divinæ vocationi parere & ex præſcripto voluntatis ejus obedire poſſint; relinquentes Deo & divino arbitrio diſpenſationem gratiarum ſuarum circa cæteros homines, qui per Euangelium non vocantur, & malentes interim cum tota Antiquitate credere: I. Gratiam communem & generalem omnibus iſtis à Deo collatam eſſe & conferri, per quam idonei facti fuerunt & fiunt, ut Deo vocanti in ſuo ſtatu pareant. II. Eos qui beneficio gratiæ iſtius Legi naturæ obſequuntur, Deo gratos eſſe, & vel ſalute æterna per extraordinariâ gratiâ donari, vel beneficiis majoribus gradatim à Deo affici, ut ad ſalutē æternam pervenire poſſint. III. Deum ſemper jus iſtud ſibi reſervare, ut indignos etiam, & qui gratia iſta communi non rectè utuntur, gratia Euangelij ſui donare poſſit, ubi, quando & quos vult. Hæc inquam malentes credere, quam cum Prædeſtinatoribus confidenter aſſerere, Deum nullis eorum, niſi nominatim ad id electis, gratiam ullam, aut feciſſe, aut facere, per quam idonei facti ſint, aut fiant ad Legem naturæ præſtandum & ulteriorem gratiam divinam conſequendum.

Sententia Remonſtrantium de generali & communi gratia.

Paragrapho, II. ait Cenſor, *ſpeciatim de vocatione quæ per Euangelium fit, agitur.* Ineptè; non agitur ſpeciatim hic de ea, quaſi paragrapho I. de alia aut generali actum fuiſſet. Nihil-minus: Sed tantum prius membrum paragrapho, I. propoſitum, ex ordine tractatur ac deducitur. Quare, quod de vocatione, quæ per Legem fit, Cenſor hic addit, impertinens & futile eſt. Quod ſubiicit æq; impertinens atq; ineptum eſt: *Eam vocationem in Scripturis interdum appellari electionem ad gratiam* inquit, *nos rectè intellectum non negamus; Sed quod ad hanc vocationem referunt loca,* 1.Cor.j.26. ij.Tim. j. 9. & 1.Pet.ij.9. *per quam gratia ſive externa ſola, ſive interna offertur tantum, id perperam faciunt Remonſtr.* Ineptè, inquam; Nam quomodo hæc vocatio, ſive electio fiat, an ita ut offeratur tantum gratia, an verò ut etiam conferatur, an ſit vocatio cum effectu, an ſine effectu, hic non definiunt Remonſtrantes, imò diſertè in fine paragraphi negant ſe ejus rei rationem habere, cum de electione ad gratiam, ſive de vocatione hic agunt: Tantum dicunt, electionem, ſive Vocationem hanc, ſignificare in citatis locis electionem, quæ electio ad gratiam dicitur ſive ea cum effectu ſit, ſive ſine effectu, non

Inepta allegatio loci ex 1. Cor. j. 26. redarguitur.

verò eam, quæ contradiſtinctè ab ea vocatur electio ad gloriam. Quare, cum Cẽſor multis probare conatur in priore loco ad Corinth. non de alia quam de efficace vocatione agi, extra lineam abit. Tantum verò etiam abeſt, ut Remonſtr. de alia vocaione iſthic agi ſtatuant, ut contra non niſi de ea agi perſuaſiſſimum habeant. Sed, per vocationem efficacem intelligi vocationem, cui illi, qui ſic vocantur, *ex vi vocationis non poſſunt non reſpondere*; id verò (quamquam ad rem hic non facit) planè falſum eſt. Nec vel ſpeciem probationis habet, quod pro ſe hic adducit Cenſor. Nam quæ ratio conſequentiæ eſt, Tam ſapientes potentes & nobiles ſecundum carnem, quam ignobiles & infirmi externa vocatione vocantur, quum Apoſtolus tamen dicat, pauperes præ divitibus a Deo vocatos & electos eſſe. Ergo vocatio & electio, de qua hoc loco agitur, eſt vocatio ejuſmodi efficax, ex cuius vi vocati vocationi reſpondent. Quis arenas has connectat? Sequitur quidem ex eo vocationem hic intelligi quæ cum effectu eſt, ſed vocationem intelligi, quæ effectum iſto modo, quo Cenſor vult, producat, ne veriſimiliter quidem ſequitur. Locus Jacobi, qui ad confirmationem adducitur à Cenſore, nec agit de electione ad fidem, quæ cum effectu eſt, ſed de electione ad gloriam, quæ vocationem cum effectu ſequitur, quatenus electio ſignificat (uti cap. ſeq. dicitur parag. 2. ubi etiam hic locus Jacobi adducitur) peculari acceptione purum putum actum divinæ voluntatis, quo pauperes, eo ipſo quod credant divinæ vocationi, gratos & acceptos habere vult, & eodem loco cenſere, quo peculia & κειμήλια, ſive electa bona ſua homines cenſere ſolent, ut opponatur electio Dei contemtui illi & contumeliæ, qua pauperes a quibuſdam afficiebantur, cum iis divites & locupletes, licet alioquin parum Chriſtianos, præferrent, & quaſi ex reliquo cætu ſeligerent, uti ex textu manifeſtum eſt. Nec bona fide citatur à Cenſore, cum inſerit verba iſta, *ut ſint* divites in fide: *ut ſint* enim, in textu non eſt, & non niſi abſurdè infarcitur textui, quamquam de eo acriter contendere hic nolumus; ut ut enim ſit, ſemper eodem redibit res, An electio intelligatur ejuſmodi, cuius vi fiat, ut, que liguntur, electioni ſive ſegregationi, quam Deus à parte ſua facere vult, non poſſint non obtemperare, quamquam nec huius etiam rei ratio hic à Remonſtrantibus habita fuit uti jam ante diximus. Quare, cùm diſtinctionem Electionis ad gratiam, ab ea, quæ electio dicitur ad gloriam, quam Remonſtrantes hic fecerunt, Cenſor carpit, aliena agere videri voluiſſe, aut egiſſe ſaltem, dicendus eſt.

Perpera citatio loci ex Epiſtola Jacobi cap. ij. 5. redarguitur.

Poſthæc

Poſthæc ſequitur cavillus ad id, quod Remonſtrantium declaratio aſſerit, *vocationem effici & perfici per prædicationem Euangelij, & ei adjunctam virtutem Spiritus*, quem nos ut indignum reſponſione, quippe ex mera ſuſpicandi, libidine natum, hic præteribimus. Conſtat enim Remonſtrantes in publicis ſcriptis ſuis communi nomine editis, nominatim in Actis & Scriptis ſuis Synodalibus, (quid enim hic aut ille ſtatuat ſtatueritve ad rem hanc non facit) credendi potentiam in iis, qui vocantur, a Deo immediate productam ſemper præſupponere. Negare autem potentiam omnē irreſiſtibilem, ſeu immediate & diſtinctè a verbo actum fidei in voluntate efficientē, ſive (quod tamen inimaginabile & inexplicabile eſt) verbo ipſi adſpiratam, & cum verbo ſimul (aut, ut ineptiſſimè hic Cenſor loquitur *diſtinctè*) eam producentē: Per eam enim, quomodocunq; concipiatur, verbi totius, quatenus præcipit fidem ſub promiſſo præmij & pœnæ comminatione, naturam, proprietatem, & vim atq; efficaciam tolli neceſſe eſt. Fidem enim ſeriò præcipere, & ſimul cum præcepto iſto irreſiſtibiliter aut immediatè in eo, cui fides præcipitur, fidem producere, ſunt planè ἀσύςατα. Moralis & phyſica vel meta-aut-hyperphyſica fidei productio ut conjungantur planè abſurdum & Deo injurium eſt.

Cavillatio Cenſoris de Spiritus S. operatione a verbo diſtincta, cum verbo tamen conjuncta, rejicitur, & vera ſententia Remonſtrantium indicatur.

Poſt cavillum hunc ſequitur, non Cenſura, ſed quæſtio: *Quærimus*, inquit, *An hanc virtutem & quidem profectam ex gratioſa & ſeria intentione ſalvandi, eoq; ad fidem adducendi eos omnes, qui vocantur, ſemper verbo externo conjunctam eſſe ſtatuatis, & ſine ullo hominum, qui vocantur, diſcrimine? Hoc ex veſtra hypotheſi ſtatuere cogimini, & verba ſequentia, eos omnes qui vocantur, hoc poſtulant.* Ita eſt, quamquam certū eſt Remōſt. verba iſta, *Omnes qui vocantur*, non niſi ad eos, qui primitus ad fidem vocantur, hoc loco reſtricta voluiſſe. Agunt enim diſertè de vocatione, quæ ad ingenerandum fidem facit, uti ex verbis ipſis liquet: Quæſtio enim illa, An Deus cum iis, quos diu gratioſa ſua vocatione dignatus eſt, & qui longa ac penè invincibili contumacia vocationi iſti divinæ reſtiterunt, eodem modo agat, expendetur in ſequentibus, ubi tamen etiam expoſuerunt ſatis apertè ſententiam ſuam Remonſtrantes, non quod damnent ſecus ſentiētes, ſed quod cum iis non ſentiāt, nolētes cum iis acriter idcirco contēdere. Alia enim ratio videri poteſt contumacium & præfractè longoq; tempore divinæ vocationi obluctantium, ſeq; ipſos indignos divinæ vocationis beneficio propria & diuturna ſua culpa reddentium, quam eorum, qui primitus ad fidem vocantur. Eſto itaq;, generalis

Spiritus S. virtus an ſemper verbo externo conjuncta ſtatuatur a Remonſt. ſine ullo hominum qui per Euangelium vocantur, diſcrimine.

neralis hæc ſit ſententia Remonſtrantiū hoc in loco, uti revera eorū eſt ſentētia. *Quid eſt ergo*, inquit Cenſor, *quod paragrapho viij. ubi hac repetuntur, quadā adjungitis, qua hac univerſalitatē evidenter reſtringunt, quando dicitis, Spir. S. omnibus & ſingulis ſufficientē gratiam conferre,* quibus verbum fidei ordinariè prædicatur? *Quid enim ſignificat illud*, Ordinariè, *niſi ſtatuantur a vobis aliqua exempla extraordinaria, in quibus Spir. S. hanc virtutem non adjungat?* Nulla hic reſtrictio eſt. verba illa, *Quibus verbum fidei ordinarie prædicatur*, addita ſunt à Remonſtrantibus, non eo, quo Cenſor coniicit fine, ſed planè contrario, ut ſignificarent ſe extraordinarias Dei vocationes in computum hunc recenſere nolle, in quibus fieri poteſt ut Deus excellentiore & nobiliore aliqua virtute quoſdam vocatos dignetur, imprimis eos, quorum opera ad aliorum hominum converſionem uti vidt. Extraordinarias ejuſmodi actiones Deo liberas ſemper manere indicatum voluerunt, ex iiſq; de ordinaria Dei vocatione judicium faciendum non eſſe. Supremus enim & nulli juratus Dominus ac Legis-lator, non ponit ſibi ipſi legem, ſed ſemper jus ſibi ſuum integrum reſervat extra ordinem agendi, prout libet. Deinde, addit Cenſor, *Quid etiam ſignificat illud, aut confert gratiam, aut ſaltem conferre paratus eſt? Nam qui ſemper & in omnibus virtutem ſuam verbo adjungit, ille non tantum paratus eſt ad gratiam illam ſufficientem, ut hic vocatis, conferendum, ſed revera confert?* Idcirco hoc poſterius additum eſt, quia fieri poteſt, ut, quibus hæc gratia ſufficit pro hoc tempore, pro alio tempore, puta, in gravibus aut diuturnis tentationibus, non ſufficiat. Virtutem itaq; hanc dicunt à Deo non ſtatim aut quolibet momento conferri, ſed Deum paratū eſſe ad eam conferendam, id eſt, ad virtutem intendendam aut augendam, ut pro virium ac temporum ratione ſufficiens ſit. Quare, quod hic Pelagianiſmi venam latere poſſe dicit Cenſor, vana conjectura, & mera ſuſpicandi ærugo eſt. Nec minus imperita hariolatio eſt, quæ ſequitur; *Video*, inquit, *ubi vobis aqua hic hæſerit, Manifeſta quædam exempla S. Scripturæ, quorum vim hoc modo declinare voluiſtis, in quibus perſpicuè adſeritur, Deum aliquando, ad judicia ſua exercenda, mittere præcones, & ad homines ingratitudinis & contumaciæ ſuæ convincendos.* Quin Deus aliquando præcones mittat, ad judicia ſua exercenda, & ad convincēdos homines ingratitudinis & contumaciæ, nihil dubitant Remonſtrantes. Loca allegata id non obſcurè arguunt: Veruntamen, tantum abeſſe arbitrantur Remonſtr. ut Deus judicia ſua exercere & homines ingratitudinis & contuma-

Quorſum addita ſint a Remonſtrantibus verba, *Quibus verbū ordinarie prædicatur.*

Quorſum addita ſint in declaratione verba hæc, *Aut cōfert gratiā aut cōferre paratus eſt.*

ciæ per præcones ſuos, quos ad eos mittit convincere,aut velit,aut jure poſſit,ſi ex ſeria & gratioſa intentione ſalvãdi eoſq́; a rebellione & contumacia aut impediendi, aut revocandi, præcones iſtos non mittat, ut contra indubiè ſtatuant, idcirco homines ingratitudinis & contumaciæ à Deo convinci, aut judicia contra eos, ut ingratos & contumaces, exerceri non poſſe, quia cum ſeria intentione homines iſtos ſalvandi, eoſq́; a rebellione aut contumacia liberandi præcones iſtos ſuos non mittit. Quæ enim ingratitudo locum habere poteſt contra eum,qui beneficium facere non vult, ſed facere tantum videri vult? Quæ contumacia contra eum, qui non vocat cum intentione ſalvandi, aut benefaciendi? Contra hypocritam crudelem nemo ingratus eſſe poteſt. Contra immiſericordem illuſorem nemo contumax. Atqui crudelis hypocriſis & immiſericors illuſio eſt, ingratitudinis aut contumaciæ convincere videri velle eos, quos Deus jam ante ob nullam propriam eorum culpam, æternum perditos & a ſpe ſalutarium omnium beneficiorum ſecluſos voluit. Dicet fortaſſe Cenſor, Se loqui de ingratitudine & cõtumacia, reſpectu præcedentium Dei beneficiorum, quæ homines iſti contemſerunt. At fruſtra,Socinus & qui cum eo ſentiunt ita ſtatuunt, Deum circa eos, qui longa & diuturna contumacia ſua ſe dignos reddiderunt propria ſua culpa quovis Dei ſupplicio, ejuſmodi admirandis judiciis occupari, ut eos nonnunquam *incitet, impellat, imò cogat* ad peccandum & rebellandum, ſicq́; ingratitudinẽ & contumaciam eorum publicè quaſi traducat,uti variis ejus ſcriptorum locis videre eſt: & hæc ſententia ſpeciem ſanè aliquam juris ac veri habere videtur, ſaltem tolerabilior eſt. Sed, ut idẽ Cenſor dicat, non ſinunt ejus dogmata. Nullum ſalutare beneficium, quod Deus vocatis iſtis fecerit aut facere voluerit,præmittit ingratitudini & contumaciæ eorum: Deus, juxta Cenſorem, nunquam eos ſalvare ſeriò intendit, imò intendit eos ab æterno non ſalvare, ſed perdere, & ab omni ſalutis ſpe & ſalutarium beneficiorũ communione relinquere ſecluſos: Vocat eos, non quia ſalvare eos vult, aut quia ſalvatos eos cupit, ſed ut,cum perditos eos cupiat, ſalvare tamen velle videatur. Ingratitudo itaq́; & contumacia eorum alia nulla eſt, quam quod,cum non poſſint nulla ſua propria culpa grati eſſe, grati non ſint,& cũ non poſſint non contumaces manere,contumaces ut ita dicam, ſint; adeò ut in primo vocationis momento, non minus contumaces ſint, quam ſi per annorũ aliquot myriadas vocarentur, & variis vocationibus a Deo afficerentur. Ingratitudo & con-

Deus neminẽ ingratitudinis aut contumaciæ arguere jure poteſt, quem ſerio propoſitum ſibi non habuit a contumacia & ingratitudine immunẽ præſtare.

& contumacia eorum nuda nomina ſunt. Peccatum Adami, &, quod ex eo, nulla ſua propria culpa contraxerunt, peccatum Originis, eos adamantinis vinculis tenet conſtrictos, ut non poſſint non, tam in principio quam in medio & fine, Deo vocanti obluctari. Atq; hæc eorum ingratitudo contumacia vocatur, eodem, credo, jure, quo rupes aut ſcopulus contumax vocatur, qui reſpuit aquas, a quibus alluitur. Pudet hæc tam turpia, tam fœda, tam inſana multis refellere.

Loca quæ citat Cenſor perperam citantur. Non enim agunt de fine, quem Deus propoſitum ſibi habet, cum præcones ſuos ad ejuſmodi homines mittit, etiamſi verba ita ſonare videantur; ſed de eventu, qui præter intentionem & contra, ut cum Scripturis loquar, ſpem atq; expectationē Dei, Eſa. v. ex libera ac non prorſus invincibili contumacia, & ſic verè propria culpa eorum exſtitit, proinde qui potuerat ac debuerat non exiſtere, &, qui ut non exiſteret, Deus a parte ſua, quantum in ſe erat, ex animo adlaboraverat, pro ut ex loco Joa. xvj. verſ. 8. quem hic Cenſor citat, clarè liquet: *Spiritus S.* inquit textus, *arguet vel convincet mundum de peccato, eò quod non credunt in me.* Non credunt enim hic aliud nihil ſignificare poteſt, quam non volunt credere, cum debeant & poſſint in me credere, & ego omni opè adnixus fuerim ut in me vellent credere. Agitur enim de peccato omnium maximo, quodq; graviſſimo ſupplicio Deus vult afficere, id eſt, de infidelitate, quæ Spiritus S. diſtributionem ſecutura erat, & peccatum in Spir. S. vocatur, quo niſi ſtatuatur eos carere potuiſſe, quæ ratio tam grandis punitionis? Quod ſi velimus de infidelitate in genere, aut de peccandi conſuetudine ex infidelitate nata hic agi, nihilominus τὸ *non credunt* exponendum eſt, per, Non volunt credere, cum poſſint ac debeant credere. Id enim diſertè patet ex cap. v. 34. *Hæc dico ut ſervemini,* Sed verſ. 40. *vos non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Non veni,* ait Servator cap. xij. 47. *ut condemnem mundū, ſed ut ſervem mundum. Qui rejicit me, nec recipit* (id eſt recipere non vult, cum debeat ac poſſit recipere) *verba mea, habet qui condemnet ipſum. Sermo quē locutus ſum illi, damnabit eum ultimo die.* Sermo enim iſte Chriſti damnare eum non poſſet ingratitudinis & contumaciæ, niſi ſupponatur eum potuiſſe recipere ſermonem iſtum, & tamen noluiſſe. Cæcus enim nulla ſua propria culpa, (quid dico aliena?) cæcus natus, non poteſt ingratitudinis & contumaciæ damnari nedum convinci, quod Solem in meridie lucentem, non adſpiciat, aut colores à luce

Conſilium & eventus diſtinguuntur.

Locus Joannis xvj. verſ. 8 adſeritur a prava Cenſoris interpretatione.

à luce illuſtratos non contempletur. Hinc patet quam ſit frivolum quod ſequitur. *Neq; vero*, inquit Cenſor, *quicquam ad rem facit hac exceptio, quod Deus quidem antea paratus fuerit gratiam eam conferre, & efficaciam Spiritus ad eos convertendos idoneam verbo ſuo conjungere voluntate antecedente, ſed contumacia & ingratitudine hominum eorum eſſe factum, ut Deus alium ſibi finem propoſuerit voluntate conſequente; quia, qui hoc dicit, fatetur nihilominus aperte Deum non ſemper in eum finẽ verbum ſuum proponere, ut homines per illud convertantur, ſed nonnunquam in alium finem, nempe, ut ſuæ contumaciæ magis ac magis convincantur, &c.* Nequaquam ſanè, Non enim fatetur idcirco, nedum ut fateatur apertè, convincere iſtud, eſſe finem propriè quẽ Deus intendit, ſed fatetur tãtũ eventũ eſſe, qui cõſequitur ex eo, quod Deus, cuius finis propriè eſt homini iſti benefacere, eumq; ad gratitudinẽ excitare, id quod intẽdit non aſſequatur. Deinde, eſto, fateatur id (ne logica hæc ac ſcholaris lis fiat) non tamẽ fatetur id alio ſenſu, quam quia ſupponit à parte Dei non ſtetiſſe, quo minus iſte homo ingratus & contumax eſſe deſineret, id eſt, quia extra dubium ponit, Deum iſti homini ſufficientem gratiam dediſſe, ut ingratus & contumax non eſſet. Alioquin finem iſtum habere, id eſt, convincere eum ingratitudinis & contumaciæ non poſſet. *Deinde*, inquit, *qui hoc dicit, is neceſſario fatetur Deum eſſe mutabilem, &, cum antea intentionem haberet eos convertendi, Deum, fine illo fruſtratum, alium finem ſibi praſtituere, idq; ſæpe & viciſſim, prout hominum contumacia, vel augetur, vel minuitur.* Inepta ſanè conſequẽtia. Mutabilitatis hic ne ſpecies quidem eſt Non enim mutat Deus intentionem ſalvandi, quia non habuit intentionẽ niſi hypotheticam, ſi vid. homo ipſe ſponte ſua rebellis & ingratus eſſe aut manere nolit: Eadem illa hypothetica intentio manet: hypotheſi autem non exiſtente manet conſtans Dei volnntas & jam ante deliberata intentio puniendi ingratum & rebellẽ. Niſi ita eſſet, tum demum vere mutaretur Dei voluntas. Hæc res tam clara eſt ut palpari poſſit vel a Tyrone, mirũ ni ab Academico Doctore. Si aliter credit Cenſor, explicet itaq; nobis quomodo cũ Sapiẽtia Dei cõſiſtere poſſit, quod conqueratur toties in Sacris de eo, quod *Conſiliũ ſuũ aſpernẽtur* homines, quod *fruſtra laboret*, quod ad puniẽdũ homines penè adigatur, *quod cũ eos punit*, alienũ opus faciat, aliaq; in eandẽ ſententiã plura. Nam ſi Deus unicum tantum finẽ ſibi propoſitum habet, quo fruſtrari nec vult, nec poteſt, quemq; adſequitur ſemper, ſive homines convertantur, ſive non convertantur; ſive obediant, ſive rebellent, quis querelæ,

Non ſequitur Deum mutabilem eſſe, ſi finem ſub conditione intentum, non adſequatur.

quis lachrimis, quis obteſtationi locus eſt? Sanè, ſic ex Deo hiſtrio, & pantomimus fit, qui perſonam & larvam in theatro ſumit & deponit, id eſt, qui, quod non eſt, videri vult. Hoc eſt Deum fingere non tantum mutabilem, ſed hypocritam & ſimulatorem crudeliſſimum: hoc ipſum enim quod fingit, eo fine fingit, ut majorem damnandi, & gravius punendi occaſionem nanciſcatur.

Paragrapho III. expenditur diſtinctio vocationis in ſufficientem & efficacem. Cenſor admittit diſtinctionem rectè intellectam. Ac primum ſufficientem gratiam quod attinet: *Concedimus*, inquit, *omnes illos, qui per Evangelium vocantur, ſufficienter vocari, id eſt, Deum ex ſua juſtitia non obligari ad eos aliter vocandos, quam revera vocat, & per illam vocationem eos coram Dei judicio, omni excuſationis prætextu ſufficienter privari, ſi non convertantur, quia culpa, cur non convertantur, in ipſis ſolis hæret, &c.* Mira ſufficientis gratiæ definitio. Eodem jure inſufficientē eam vocaveris. Quid enim hoc ad rem facit, an Deus ex juſtitia ſua obligetur ad eos aliter vocandos, an non? & ſi non obligetur, an non ſufficienter per illam vocationem vocati priventur omni excuſationis prætextu, eò quod non obligetur Deus ad eos aliter vocandos? Sufficiens enim gratia non dicitur in ordine ad Deum, ſed in ordine ad hominem, cui gratia fit: Alioquin nullam prorſus gratiam facere, aut ſaltem multò minorem, imò gratiæ guttulam minimam dare, idem eſſet quod gratiam ſufficientem dare. Ratio eſt, Quia Deus ex juſtitia ſua non obligatur, juxta Cenſorem, ad ullam, aut ſaltem ad majorem gratiam conferendam, & per vocationē iſtā, cum minima licet gratia conjunctā, vocati coram Dei judicio omni excuſationis prætextu ſufficienter privari dicentur, ſi non convertantur, eodem jure, quia culpa, cur non convertantur, in ipſis peccatoribus hæret. Et ſanè, eadem prorſus ratio hic militat. Quævis enim etiam minima gratia tantundē valet atq; hæc, quam ſufficientem hic vocat Cenſor. Quid eſt vocabulis ludere, ſi hoc non eſt? Sed nil mirum: Revera enim ſufficiens gratia nudum nomē eſt Calviniſtis, & titulus ſine re. Nulla ſufficiens gratia eſt, quæ non ex forma ſua efficax eſt, ut Cenſor, loquitur. Omnis gratia, quæ in actu ſecundo efficax non eſt, ea inſufficiens ipſis eſt. Et ſanè, quis ſanus dixerit homini ob crimen ſuum proprium adamantinis catenis conſtricto ſufficientem gratiam dari exeundi ex carcere, cui carcer aperitur, & qui cum lachrimis, querelis, precibus, rogatur etiam atq; etiam, ut ex corcere exeat, manentibus pedicis ac numellis, quibus alligatus eſt? Atq; hæc gratia, ſi ſufficiēs vocari non meretur,

Ridicula ſufficientis gratiæ definitio quam Cenſor facit, redarguitur.

retur, ubi culpa ejus, cui ea fit, propria vinculorum ejus cauſſa eſt; quomodo jure ſufficiens vocabitur, ſi eadem fiat homini, qui nulla ſua propria voluntate, ſed prorſus aliena miſer eſt? Sed eſto; demus etiam hoc pacto ſufficientem gratiam intelligi poſſe, falſum tamen eſt utrumq; , videlicet Deum non obligari ex juſtitia ad tales aliter vocandos; & tales ita vocatos, coram Dei judicio, ſufficienter privari omni excuſationis prætextu. Alterum ex altero ſequitur. Deum obligari ex juſtitia ſua ad eos aliter vocãdos, aut vera ſufficiente gratia donandos, inde patet; quia eos vocat ſub promiſſo excellentioris præmij, ſi pareant vocationi, & comminatione gravioris pœnæ, ſi ei non pareant. Repugnat autem juſtitiæ divinæ è diametro, per vocationem reum aliquem facere majoris pœnæ, cui gratiam verè ſufficientem non dedit, ad evadendum pœnam iſtam, & contrariũ promiſſum præmium conſequendum. Nec refert quod is, qui ita vocatur, (per culpam, ſuam an alienam, hic ad rem non facit) impotens redditus ſit ad pœnam iſtam evadendum, aut vocationi divinæ obtemperandum: Hoc ipſum enim, quod per culpam ſuam impotens factus ſit, ſufficere non poteſt ad hoc, ut jure Deus actum iſtum, qui in eo non poteſt non locum habere ob impotentiam iſtã, quæ in eo eſt, ex: g: non receptionem verbi, rejectionem Euangelij, pro actu ingratitudinis aut contumaciæ cenſere, hominemq; propter actum iſtum, ut talem actum, reum poſſit facere gravioris, nedum graviſſimæ pœnæ. Juſtitia humana non permittit, nedum divina, ut quis eum, qui ſibi ipſi contra legem oculos effodit, vocet ad legendum aliquid, &, quia non legit, eum idcirco præfactum ac rebellem nuncupet, & propter rebellionem, tanquam novam & juſtam punitionis cauſſam, graviore pœna afficiat: Atq; hæc res ſi certa eſt, quæ ratio juſtitiæ divinæ dabitur, cum iſtos ita, ut Cenſor ait, vocat, quos nulla ſua culpa propria impotentes reddidit, aut ſi Adami culpam, propriam etiam eorum culpam voces, quos Deus ipſe, ob culpam iſtam, per juſtam, ut vocant, punitionem, viribus omnibus ſupernaturalibus orbavit, atq; ita impotentes ipſe reddidit? Qui hic juſtitiæ divinæ locum eſſe poſſe, & hiſce talibus omnem excuſationis prætextum coram Deo ademtũ eſſe ait, næ ego ei optem ſanius judicium, &, ſi ex numero reproborum iſtorum eſſet, æquiorem judicem. Se ipſum reprobi alicuius loco ponat, & jurare auſim quod ilicò mutaturus ſit ſententiam, & excuſationis juſtiſſimum prætextum ſe habere palam ſit exclamaturus. Nulla enim juſtior excuſatio, quam quæ ab impotentia deſumitur, imprimis quæ

ex inflicta pæna eſt. Sed de efficace gratia videamus. An vid. efficax gratia vocetur efficax a forma ſua, ut Cenſor ineptè loquitur, ſive, ut Scholaſtici, ex ſe an a ſolo eventu Hoc a Remonſtrantibus, iſtud a ſe ſuiſq; aſſeri dicit. Res indiget explicatione, ne erretur. *Efficax gratia* tripliciter ſpectari poteſt, ut Scholaſtici notant. I. *Præciſe* ſecundum naturam, aut, ut Cenſor loquitur, ſecundum formam ſuam, quatenus vid. gratia actualis quædam motio eſt, voluntati a Deo immiſſa, quæ talis eſt naturæ, ut non ſolum habeat vim & efficacitatem formaliter excitandi in voluntate conſenſum, ſed etiam effectivè concurrendi cum voluntate ad conſenſum, per modum cauſſæ partialis. Hoc modo gratia ſufficiens & efficax non diſtinguuntur. Nam hoc ipſo quod gratia dicitur ſufficiens, intelligitur habere ſufficientem vim alliciendi voluntatem, & cum illa effectivè producendi conſenſum. Hæc autē vis ſufficiens nihil aliud eſt, quam quædam efficacia, ſaltem in actu primo. II. Spectari poteſt efficax gratia *ex parte modi, quo Deus eam confert*, quatenus vid. eam accōmodat perſonis, temporibus & circumſtantiis, quibus poſitis prævidet futurum, ut ea effectum ſortiatur, atq; ita efficax fiat Atq; hæc gratia hoc modo adminiſtrata congrua gratia ſolet vocari & diſtingui à non congrua. Hæc gratia efficax eſt, non a forma ſua, ſive ex ſe, ſed ex modo procedendi, quo Deus utitur, qui fundatur in prænotione Dei, qua præſcit infallibiliter, gratiam, ſi iſto tempore, tali loco, cum talibus circumſtantiis offeratur, certo certius effectum ſortituram, quem alio tempore, alio loco, &c. adminiſtrata ſortitura nō eſſet. III. Spectari poteſt efficax gratia *ex parte effectus* quem habet, quando voluntas ei cooperatur. Sic enim efficax vocatur, non ex ſe aut forma ſua, nec ex modo procedēdi, quo Deus utitur ſine reſpectu ad liberam hominis cooperationem, ſed ex eventu, ſive ex libera cooperatione hominis. Quod tamen poteſt dupliciter accipi, ut rectè nonnulli notant. Primò ſic, ut gratia ſtatuatur ex ſe nullam habere vim ſive efficaciam ad producendum conſenſum in voluntate, ſed tota efficacia ejus ſit ex parte voluntatis humanæ. Secundò, Sic, ut ſtatuatur gratia habere ex ſe ſufficientem vim, ad producendum conſenſum in voluntate, ſed, quia vis illa partialis eſt, non poſſe exire in actum ſive effectum ſortiri ſine cooperatione liberæ voluntatis humanæ, ac proinde, ut effectum habeat, id eſt, ut in actu ſecundo ſit efficax, pendere à libera voluntate. Primum ſenſum ut falſum & alienum a mente ſua & ſanorum omnium Theologorum reiiciunt Remonſtrantes. Alterum ſuū eſſe

Efficax gratia quot modis dicatur.

Præciſè.

Ex parte modi.

Ex parte effectus quem habet, quando voluntas ei cooperatur.

volunt, idq́; non obſcurè indicant, cum gratiam dicunt vocari efficacem ab eventu potius, quam a ſola intentione Dei ſic dicta, quæ ſc. effectum ſuum ſalutarem reipſa ſortitur. His ita præmiſſis videamus quid Cenſor aſſerat.

Nos ergo contra vos, inquit, *aſſerimus cum Eccleſia Orthodoxa adverſus Pelagianos, aut eorum reliquias Maſſilienſes, gratiam Dei efficacem non tantum hoc efficere, ut poſſimus converti, ita ut ipſa deinde converſio relinquatur in noſtra libertate, ſed ut revera & certo convertamur, in Chriſtum credamus, & ejus mandatis obediamus.* Aſſertio hæc ut contradicat aſſertioni Remonſtrantium elucidanda eſt. Eſt enim obſcura, & tumida ſimul ac timida. Subſcribere ei poſſent Remõſt. prout jacet ſine ullo ſcrupulo: Quis enim dubitet aſſirmare gratiam efficacem eſſe eam, quæ efficit ut revera & certò convertamur? Nemo niſi amens de eo dubitaverit. At de eo non quæritur. Aliud agitur, & preſſius diſputandum eſt in re tanti momenti. Senſus adſertionis huius hic ſtatuatur neceſſe eſt; Gratiam efficacem eſſe motionem divinam, ſeu actionem Dei Phyſicam, quæ ex ſe determinet voluntatem ad conſenſum; ita ut voluntas non modò conſentiat revera ac certò, ſed ut non poſſit non conſentire divinæ vocationi. Hic cardo vertitur. Nec dubium eſt, quin hæc ſit Cenſoris mens, & eorum, qui cum eo ſentiunt, quicquid eam apertè profiteri non audeant. Dicit quidem Cenſor paulò poſt, *gratiam, qua Deus utitur in iis qui convertuntur, eſſe gratiam, qua adminiſtratur tum per ſapientiam, tum per potentiam*; ſed aut in vocibus ſapientiæ & potentiæ ludit, cum ita loquitur, aut quid dicat non intelligit. Gratia enim, quæ adminiſtrari dicitur per ſapientiam, propriè eſt gratia congrua, quam penitus reſpuit Cenſor, utpote liberi arbitrij hoſtis acerrimus. Gratia verò quæ per potentiam adminiſtrari dicitur, eſt determinans phyſica gratia. Utramq́; enim illam concurrentem facere in opere converſionis, ſtultiſſimũ eſt. Poſtrema itaq́; gratia hic neceſſariò intelligenda eſt. Enimvero huius gratiæ adſertio contradicit aſſertioni Remonſtrantium directè. Probat eam Cenſor duobus modis. I. Ex Scripturæ locis. II. Ex conſenſu Veteris Eccleſiæ contra Pelagianos & Maſſilienſes.

Quid gratia efficax Cenſori ſit.

Primum. Scriptura teſtatur id multis in locis, inquit, & loca aliquot citat nuda, & ſine ulla probatione. At hoc non eſt ex locis diſputare, ſed loca numerare. Quaſi verò non eadem aut totidẽ coacervare poſſint pro ſe Remonſtr. Turpe ſanè eſt & indignum Doctoribus Academicis, tam perfunctoriè agere cauſſam,

quam tanti momenti eſſe exiſtimat. Sed nos nihilominus ea videamus. Primus locus deſumtus eſt ex Eſa. xlij. 16. *Et ambulare faciam cæcos per viam, quam non noverant, & per ſemitas, quas non cognoverat, incedere faciam eos, ponam tenebras coram eis in lucem, & obliqua in rectum. Hæc faciam eis*, & *non derelinquam eos.* Quis, etiamſi locum hunc in mortarium conijciat, extuderit ex eo ſenſum pro determinante gratia? Per *cæcos* enim hic intelligi inconverſos, per *facere ambulare per viam quam non noverunt*, intelligi converſionem, quæ determinat voluntatem, qua vel ſpecie prababitur? Vatablus ſanè per *cæcos* hic intelligit *Romanos, quaſi dicat Propheta*, inquit, *Quum educam Romanos e ſuo regno, neſcient quo ituri ſint.* Veriſimillimum eſt reſpici ad præcedentem verſum, ubi dixerat Deus, *Ponam flumina in inſulas, & ſtagna ſiccabo.* Cui ſubjunguntur hæc verba; *Et ambulare faciam cæcos*, id eſt, populum meum, qui cæci inſtar non vidit viam iſtam, nec credere unquam potuit iſthic viam eſſe, per quam ambulari poſſit, puta, per flumina & ſtagna. *Ponam etiam tenebras in lucem coram eis*, inquit Deus, id eſt, faciam ut quæ veluti tenebroſiſſima & inacceſſa loca erant, plana fiant ac lucis inſtar patentia ante oculos eorum. Breviter, & in ſummâ, cumulabo eos inopinatis & penè incredibilibus beneficiis, cum eorum miſerebor, qui, etiamſi indigni ſint quorum miſerear, tamen idcircò a me beneficiis afficientur, quod, rejecto ſculptili, mei unius cultu ſe oblectant. Quicquid ſit, certum eſt tam controverſum, & allegoriis plenum locum in fronte locorum Sacræ Scripturæ collocare, eſſe malæ ac tantum non deſperatæ cauſſæ ſignum. Poſito enim quod hic verſus agat, ſub metaphorica locutione, de ſpiritualibus beneficiis, quibus populum ſuum adfecturum ſe promittebat Deus; an inde inferetur talis prædeterminantis gratiæ promiſſio? Contrarium potius inde inferri non poſſe tantum, ſed etiam debere (ut jam alia non allegemus imprimis verſ. 20. 24. & 25. hujus ipſius cap.) hæc una ratio evincit; Quod Deus hic promittit ſe aliquãdo, temporibus v. d. Meſſiæ, uti interpretes volunt, gratiam & beneficium iſtud populo præſtiturum. At gratiæ determinantis beneficium ſemper locum habet, juxta Cenſorem, ubi converſio locum habet. Itaq; aut nulli tum converſi erant in populo, cum hæc promittebat Deus, aut ſi erant, jam tum ambulare faciebat cæcos per viam, quam non noverant, nec minus id faciebat tum, quam olim fecerat, & porrò ſemper facturus erat. Quomodo itaq; hic promittitur gratiæ determinãtis beneficium? Sed abeamus ex tam obſcuro allegorico & male allegato loco.

Locum Eſaiæ cap. xlij 16. a Cenſore inepte adductũ eſſe oſtenditur.

loco. Is quem deinde ex Eſaia citat Cenſor capite iſto non exſtat. Nec facile coniicere eſt quem deſignet. Ad locum Ezech. xxxvj. 26. tranſeamus, qui ſpecioſior apparet. Hic ita ſonat. *Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum dabo in medio veſtri, & auferam cor lapideum è carne veſtra, daboq; vobis cor carneum, & Spiritum meum dabo in medio veſtri, efficiamq; ut in praeceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis & faciatis illa.* Hoc in loco contineri ſingularis alicuius beneficij promiſſionem, certum eſt utrimq;. At beneficium iſtud eſſe gratiæ efficacis, id eſt, gratiæ voluntatem ad Deo obediendum determinantis beneficium, probandum fuerat Cenſori. Nos contrarium potius ex textu concludi poſſe ac debere evincimus ex eo, quod promiſſio hæc toti populo Iſralitico hic fiat, & quidem talis promiſſio, quæ non niſi *poſt multos dies* implenda erat. Ratio conſequentiæ per ſe plana eſt. Promiſſio determinantis gratiæ non pertinet niſi ad paucos, uti Cenſor cum ſuis ſtatuit, nominatim ad id electos, & ea non minus jam tum iſto tempore, quo hæc promiſſio fiebat, implebatur, quam poſt iſtos dies implenda erat. Semper enim & ubiq; eodem modo locum habet, atq; impletur. Semper enim eodem modo electi convertuntur. Minor patet ex verbis Jeremiæ, ubi quin eadē promiſſio contineatur dubium non eſt, cap. xxxj. 31. ex ratione Fœderis & natura rei. Verba textus apud Jeremiam ſunt, quæ etiam Scriptor ad Heb: citat cap. viij. 8. 10. *Ecce dies veniunt, & pangam cum domo Iſrael, & cum domo Juda Fœdus novum*; item, *Iſtud eſt Fœdus, quod feriam cum domo Iſrael, poſt dies iſtos, &c.* Per domum autem Iſrael & domum Jehuda, hic intelligi electos ab æterno ex utraq; domo iſta, nulla prorſus ratione nititur, & per ſe abſurdum eſt; quia per utramq; domum iſtam diſertè notantur ij, in quibus cor & Spiritus vetus erat, in quibus cor non carneum, ſed lapideum erat: per quos, ſi velit Cenſor hic denotari electos in populo, tum fateri cogitur, nullum fuiſſe in populo iſto converſum, aut qui cor novum & carneum haberet, quo tempore hæc promiſſio fiebat. Præter electos enim non fuerunt in populo niſi reprobi. At nec reprobi habuerunt cor carneum, nec electi, quia alioquin id dari iis opus non fuiſſet: Ergo nulli: &, cum promiſſio hæc effectum ſortitura dicatur poſt dies multos, adeoq; non niſi temporibus Meſſiæ, uti Scriptor ad Heb. non obſcurè indicat, & interpretes penè omnes agnoſcunt; fateri cogitur uſq; ad tempora iſta neminem converſum futurum fuiſſe. Quid abſimilius vero? *Fœderis* ratio idem evincit, quia Fœdus dicitur *Novum*, quod in V. Fœderis locum ſucceſſurum

Locus Ezechielis xxxvj. 26. a pravo Cenſoris ſenſu vindicatur.

Expenditur eadem opera locus Jerem. xxxj. 31.

ceſſurum erat. Fædus autem Vetus cum toto populo initum fuerat. Ergo & Novum. Dupliciter autem crediderim Fædus hoc Novum vocatum fuiſſe a Deo. I. Reſpectu novi iſtius beneficij, quod Deus populo, in captivitate Babylonica tantum non perdito, facturus erat, cum eum ex eo liberaturus eſſet, & ſic de novo ſibi adſerturus & obligaturus, eiq́; deinde veluti populo noviter nato & creato, novas quaſi leges, quæ in captivitate iſta ferè obliteratæ & antiquatæ fuerant, laturus erat. II. Reſpectu beneficij omnium maximi, quodq́; Deus præcedente iſto veluti typo adumbratum voluit, videlicet, quod temporibus Meſſiæ facere in animo habebat; quo ſenſu exiſtimaverim iſtud ad tēpora Euangelij referri ab autore ad Hebr. Iam autem ex utroq́; Fœdere patet, promiſſionem hanc ad totum populum directam fuiſſe, quia omnes, qui Fœderi iſti typico primum, & Fæderi deinde Novo, propriè ſic dicto, ſeſe non ſubjecerunt, ij eo nomine reprehenduntur & accuſantur, *quod benefactorem ſuum poſt tergum ſuum rejecerint*, quod *duri cervice & incircumciſi corde manſerint*, quod *frontem ſuam adamantis inſtar induraverint*, quod *gratiam divinam, Fœdere iſto comprehenſam, reſpuerint*, quod *diem ſalutis non acceptaverint*, quod *Spiritui S. reſtiterint*, quod *ſanguinem Fœderis, per quem fuerant ſanctificati, profanum duxerint, & ſpiritum gratiæ contumeliâ affecerint, &c.* Quæ omnia & plura alia dici nō potuiſſent, niſi Deus Fœdus hoc novum ad iſtos etiam, ac proinde ad populum totum pertinere voluiſſet. *Natura rei* confirmat idem evidenter; quia ſi promiſſio hæc, juxta Dei intentionem, non pertinet ad totum populum, ſed peculiariter tantum ad eos, quos nominatim electos Cenſor vocat, jam dicat neceſſe eſt, Deum promittere futurū demum *poſt dies iſtos*, aut, ſi ita velit, diebus Meſſiæ, id, quod antea ſemper factum fuerat, quod eo ipſo, quo hæc Deus promittebat, tempore, fiebat, & quod futurum ſemper erat ad conſummationem uſq́; ſæculi, id eſt, Deum promittere hic ſe efficaci, id eſt, phyſicè determinante gratia uſurum, cum electos ſuos convertet, quâ tamen gratia ſemper a principio ipſo mundi uſus fuerat, quâ tum eo ipſo tempore utebatur ad convertendū electos ſuos, & qua porrò ſemper uſurus erat ad finem uſq́; mundi, eodem ſemper modo ac menſura. Fidem enim eodem modo, eâdem efficacia in mentibus electorum effici Cenſor ſtatuit: Determinans enim gratia in indiviſibili conſiſtit. Hæc jam abſurda eſſe palpabilia, an non ſentis Cenſor? Adde, Quod ſi dicatur Deum hoc loco promittere, ſe iſtâ efficacia uſurum demum poſt dies illos, & tempus illud, quod poſt dies

Quo ſenſu Fædus Novum dixerit Jeremias.

Argumentum ex natura rei.

dies illos erit, intelligas de tempore Meſſiæ, tum neceſſe eſt ut dicas, omnes eos, qui tum vivebant, & inter tempora iſta morituri erant, non tantum fuiſſe reprobos, ſed ſciviſſe etiam, aut ſcire ſaltem ex huius promiſſionis ſenſu, quem Cenſor ei tribuit, potuiſſe, ſe æternum omnes & ſingulos reprobatos fuiſſe atq; a privilegio iſtius gratiæ decreto peremtorio ſecluſos. Quos enim Deus ſpeciali iſta gratia determinante dignari non vult, quæ cor eorum lapideum auferat, &c. eos reprobavit ad æternam mortem, ſine ulla miſericordiæ ſpe. Hæc an non ſint, non dico, inepta, ſed horrenda, lector, cogita. Quod ſi non obſtantibus hiſce tam claris rationibus, nihilominus verba textus urgere velit Cenſor (uti eum facere coniiciendum eſt; Non enim argumentatur ex textu, ſed textus verba nudè

Evincitur rationibus aliquot verba textus pro Cēſoris ſententia non facere, ut inde inferatur determinantis gratiæ neceſſitas.

tantum citat) tum dicimus, ex iſtis etiam nihil elici poſſe, quod ſolidam probandi vim habeat: I. Quia verba iſta activa, *dare, creare, efficere, illuminare, facere ambulare, mundare, ſanare, convertere, trahere,* &c. Deus aliquando tribuit ſibi ipſi, aut Scriptura tribuit Deo, quando Deus ea facit, quæ ad effectum, quem verba iſta notant, producendum ſingularem & peculiarem aliquam vim habent, etiamſi effectum ipſum ex ſe non producant, vel etiamſi ad ea effectus non ſequatur, propter intervenientem liberam & inſperatam eorũ, circa quos iſta fiunt, & in quibus effectum ſortiri debebant, malitiam & obſtinationem. Expreſſa loca vide Ezech. xxiv. 13 *In immunditia tua* (id eſt, in ſcelere adhuc, ſc. es) *eo quod* (NB.) *mundavi te & non es mundata* Tahartich velotahart. Oſe. vij. I. *Quum, ſanarē Iſrael, diſcoopernit ſe iniquitas Ephraim, & malitiæ* Someron, quod cap. xj. verſ. 3. clarius enunciatur, dicitur enim iſthic Deus *dilexiſſe Iſrael, & ex Ægypto vocaſſe Filium ſuum; illum autem ſacrificaſſe Baalim.* verſ. 2. *Sanaſſe Ephraim, & tamen Ephraim non agnoviſſe quod ſanaſſet eum,* verſ. 3. *funibus hominum traxiſſe eos, funibus caritatis,* verſ. 4. *& tamen noluiſſe converti,* verſ. 5. *quoniam,* inquit textus, *noluerunt converti.* Ita Jerem. xv. 9. dicitur, *Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata.* Eodem ſenſu paſſim in ſcripturis legitur, quod falſi Doctores *faciunt averti populum;* quando faciunt quantum in ſe eſt ut populus avertatur, Jere. xxiij. 22. Ita falſi Prophetæ dicuntur *facere confidere mendacio,* Jer. xxix. 31. Et Cananæi *avocaturi filios Iſraelitarum poſt ſe,* Deut. vij. 4. Similia loca plura ſunt. Non quod facta eorum ſemper eventum ſortiantur, nedum quod fieri non poſſit ut non ſortiantur eventum, ſed quia facta iſta eum in finem fiunt, & ad effectum iſtum producendum comparata ſunt. Eodem ſenſu dicitur Chriſtus,

lux mundi, illuminans omnem hominem venientē (vel veniens) *in mundum*, Joha.j.9. Deus *Servator omnium hominum*, 1.Tim.iv.10. *reconciliare ſibi mundum in Chriſto*, 2.Cor.v.19. *agere ad reſipiſcentiam etiam eos, qui ἀμεταvόητον cor habent*. Rom.ij. 4. aliaq;. Idem de verbis hiſce, quibus hæc promiſſio continetur, ſtatuendum eſſe, hæc argumenta demonſtrant. I. Quia apud hunc ipſum Prophetam cap. xj.17. ubi eadem hæc promiſſio facta legitur, verba iſta, *dabo vobis cor carneū*, &c. allegantur tanquā ratio, qua futurū dicitur, ut amoverent omnia deteſtabilia terræ iſtius, omneſq; abominationes ejus ex ea, & tamē ſtatim immediatè poſt iſta verba ſubjicitur, *Et quorū cor ambulat* (nihilominus ſcilicet) *ad cor contaminationum corū, viam eorum dabo in caput eorū*, verſ.21. Quod ſane ridiculè admodū ſubiiceretur præcedentibus, ſi quidem ibi efficacia talis promiſſa ſtatuatur, quæ voluntatem eorum ad amovendum abominationes, &c. determinatura erat. II. Quia Deus expreſſè nobis etiam mandat & ſeriò quidem, *ut faciamus nobis cor novum & Spiritum novum*, Ezech. xviij.31. ut *nos converſi faciamus ab iniquitatibus noſtris*, ibid. verſ. 30.32. ut *vias noſtras bonas faciamus*, Jere.vij.3. & cap. xviij.2. & cap. xxvj.13. Hoc mandatum quomodo obſecro decet ſapientiſſimum Deum, ſi ipſe promittit ſe ad converſionem noſtri uti velle eâ efficaciâ, quam non poteſt non ſequi converſionis effectus? III. Quia Deus conqueſtus apud populum, adeoq; populo exprobraſſe aliquando legitur, quod ei *non dediſſet cor ad intelligendum*. Deut.xxix.4. cum videlicet ea omnia feciſſet, quæ ad cor intelligēs in ipſis efficiēdum longè erant aptiſſima, quod fieri non potuiſſet, ſi datio cordis ejuſmodi ſignificaret dationē, quæ nō poteſt nō ſortiri effectū, niſi velimus Deum de ſe ipſo conqueri, quod abſurdum eſt. 4. Quia non obſtante hac promiſſione contrarium tamen accidiſſe poſt expletos dies iſtos legimus; quod indubitatum ſignum videri debet, hanc promiſſionem de determinantis gratiæ promiſſione intelligendam non eſſe. Sive enim dies reſtituti populi ex captivitate, ſive dies ipſius Meſſiæ videas, non rediit tamen iſte populus (paucos ſemper bonos excipè, ij enim omni ſæculo fuerunt) ad frugem, non deſiit habere cor lapideum & cervicem duram, uti ex infinitis locis V. & N. Teſtamenti liquet, verba Stephani ſunt clara Acto. vij.51. *Duri cervice & incircumciſi corde & auribus, vos ſemper reſiſtitis Spiritui illi Sancto, quales veſtri Patres fuerunt, tales & vos eſtis.* Dicere hanc promiſſionem effectum ſuum habuiſſe in paucis iſtis electis, quos tum Deus ſpeciali ſua efficacia honorabat, eſt effugium admo-

admodum vanum. Nam & ſic effectum ſuum habebat divina gratia, cum incuſabat dies illos, quibus tamen dicitur populus cor carneum non habuiſſe, ſed *lapideum, & non ſtetiſſe in priore fœdere*. Itaq; dicendum, Novum Fœdus, quod promittitur poſt dies illos futurũ, jam tum eo ipſo tempore, quo promittebatur, locum habuiſſe, atq; ita fuiſſe cum non eſſet, quo quid abſurdius? Ex his colligitur non obſcurè, promiſſionem hanc non poſſe intelligi de promiſſione gratiæ, uti vocant, determinantis ſive efficacis talis, quam effectus non poteſt non ſequi, ſed intelligendam eſſe de tali operationis modo, qui ſingularem & admirabilem vim habiturus erat, ad corda populi totius, licet alioquin valdè a divinorum præceptorum obſervatione alienata, amore Dei & legum divinarum de novo accendendum & inflammandum, adeoq; in officio & fide ſemper retinendum, ſic tamen ut res, quamquam non veriſimiliter, tamẽ adhuc aliter cadere poſſet, id eſt, ut vel non inflammaretur amore iſto, vel inflammatus ſemel iterũ refrigeſceret, & ad ingeniũ rediret. Hoc ſenſu phraſis hæc è medio hominum uſu petita dicetur, uti Eraſmus & alij obſervarunt; Sic enim dicere ſolent, Ego alium virum ex te faciam: Ego eximam tibi iſtum ſuperbum Spiritũ, & faciam ut humilior ſis ac me verearis, &c. Quo ipſo tamẽ non indicatur, Deum non plus in converſione noſtri facere, quam homo facit in homine ſed tantũ oſtenditur, Phraſin hanc non ſufficere, ut ex ea formetur argumentum pro talis operationis modo, qui efficaciam dicit phyſicè determinantem, & quam non poteſt non ſequi effectus. ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Ex huius loci explicatione colligi facilè poteſt, quid ad cætera loca Cenſoris, in quibus verbum *Dandi* uſurpatum legitur, reſponderi poſſit ac debeat. *Dare* enim dicitur Deus ſæpenumerò, quando aliqua aut procurat, aut permittit ab aliis fieri, doceri, agi, quæ occaſio eſſe poſſunt homini ad faciendum quod Deus vult; id eſt, quæ Deus a parte ſua, quantum in ſe eſt facit; ſicut è contrario apparet, cum dicitur Deus *dare quibuſdam Spiritum ſoporis, oculos ut non videant, aures ut non audiant*, Rom.xj.8. ut enim dicatur Deus cum iſta dare dicitur, efficacia determinante hominum voluntatem uti, quis niſi væcors dixerit? Hoc ſenſu dicitur, Act.v.31. *Deum exaltaſſe Jeſum Chriſtum in principem ac Servatorem, ut daret reſipiſcentiam Iſraëli & remiſſionem peccatorum*; quia vid. occaſionem luculentiſſimam Judaico populo daturus erat ad reſipiſcendum a peccatis ſuis, & remiſſionẽ peccatorũ æternã conſequẽdũ. Et Act.xj.18. Dicitur Deus *gentibus dediſſe reſipiſcentiam ad vitam*, quia videlicet divino conſilio

Solvitur argumentum quod ex verbo, *Dare* Cenſor deſumit.

factum fuerat, ut gentibus etiam prædicaretur Euangelium contra quam Judæi exiſtimabant fieri debere, & Apoſtoli etiam, uſq; ad iſtud tempus, crediderant. Ratio manifeſta eſt, quia hîc Iſrael & gentes in genere nominantur, ut indicetur toti vel utriq; iſti populo gratiam iſtam à Deo factam eſſe. Non enim certarum perſonarum ratio hic habetur, quibus beneficium iſtud factum dicitur, ſed populi totius ſive communitatis utriuſq; in genere, ad quam divina hæc gratia perveniſſe dicitur. Fieri tamen poteſt ut *Dationis* vox in poſtremo loco Act.xj.18. poſita fuerit, pro datione quæ cum eventu conjuncta fuit, non quidem, qui ex modo operationis alicuius determinantis exſtitit, ſed qui exſtitit ex cooperatione gentium liberrima. Dare enim, ut Jure conſulti ipſi affirmant, dicitur is, qui accipientem invenit, non qui facit ut quis id quod datur aut offertur actu accipiat. Hoc enim Dationis vox non importat, uti cuilibet vel leviter conſideranti manifeſtum eſt. Unde & Jureconſulti diſtinguunt inter Dare cum eventu ſeu Tradere, & inter dare ſine eventu vel effectu, quando quis donū ſponte ſua reſpuit, aut oblatū accipere non vult. Locus Joëlis valde perperā allegatur: Nam in eo non agitur de datione ſive effuſione Spiritus, quo fides efficitur, ſed de datione donorū iſtorum miraculoſorū Spiritus, quæ Deus in ſervos & miniſtros ſuos effuſurus erat, ut idonei & apti redderentur ad prædicationem Euangelij intrepidè faciendum & ſic confirmandum, ut inde occaſionem luculentam haberent omnes eidem adſentiendi & parendi, pro ut diſertè patet ex citatione huius loci, quam Petrus facit Act. ij. ubi impletum eſſe dicit in feſto Pentecoſtes id, quod per Joëlem Deus prædixerat & promiſerat de effuſione miraculoſorum donorum variorum Spiritus S. per Meſſiam, futura temporibus ultimis: Apparet autem ex hiſtoria, Dona iſta Spiritus data non fuiſſe niſi jam credentibus & adſentientibus Euangelio, uti Act. v. 32. diſerte affirmatur. *Et nos ſumus teſtes eorum quæ dicimus, atq; etiam Spiritus S. quem dedit Deus iis, qui dicto ſunt audientes ipſi:* Ad Philipp. cap. j. 19. dicitur, *vobis datum eſt pro Chriſto, non ſolum in ipſum credere, ſed etiam pro ipſo pati.* At quomodo inde efficietur quod datio hæc ſignificet efficientiam phyſicam determinantem? Contrarium inde ſatis liquet, quod Apoſtolus diſertè Philippenſes moneat, ut lubenti ac forti animo afflictiones omnes tolerent, & propter illas ab inſtituto ſuo dimoveri ſe nullo modo patiantur. Monere autem ſerio aliquē, ut in tolerando perſeveret, & eidem indicare, quod Deus per determinantē efficaciam in eo

in eo operetur ut perſeveret in tolerando, ſapientem monitorē non decet. Quæ enim foret illa monitio : Agite tolerate forti ac lubenti animo omnia, Deus enim efficit in vobis,ut non poſſitis non forti ac lubenti animo omnia tolerare ? Senſus autem loci per ſe planus eſt: Ne afflictiones quæ vobis obveniunt, vos ab inſtituto veſtro deterreant,quaſi indignum aut iniquum ſit vos, cum bonitatis & ſanctimoniæ æmulatores ſitis, adverſa & mala, tanquam maleficos, ſubire ac tolerare , quin potius ab iis ipſis argumentum ſumite , cur in benè agendo conſtanter perſeveretis , quia inde colligere poteſtis vos Deo eſſe cariſſimos,qui,quos omnium maximè amat,eos honore iſto dignatur , ut pro Chriſto ſuo patiantur , & gloriam nominis ejus illuſtrandi occaſionem habeant. Magna Dei dignatio eſt,quod Deus creaturam ſuam facere velit vas illuſtrandæ gloriæ Filij ſui, prout Petrus ait 1. Epiſt.cap.ij.20,21. & Apoſtoli fatebantur Act. v.41. cum virgis cæſi gaudentes irent a conſpectu Concilij Hieroſolymitani,quod digni habiti eſſent,qui pro Jeſu Chriſto contumeliam paterentur, quod ſanè non de conſtantia in ferenda contumelia, ſed de ipſa contumeliæ, ut ita dicam, ſubitione intelligendum eſſe planiſſimum eſt. Ex hoc efficitur , verbum *Dandi* non tantum ſervire non poſſe Cenſori, ad probandum id , quod probare debuerat ; ſed contra ad probandum id , quod impugnat. Locus qui ex cap.ij. ejuſdem Epiſtolæ verſ. 13. allegatur, *Deus enim efficit in vobis & velle & perficere pro beneplacito* , non probat etiam quod probandum eſt. Nam I. in eo non agitur de efficacia illa, quâ Deus fidem operatur in mente aut voluntate noſtra , ſed de efficacia, quâ Deus utitur in nobis, qui jam credimus; dicitur enim ὁ ἐνεργῶν,non autem ὁ ἐνεργήσας, oppoſitè ad efficaciam,qua Deus huius ſæculi dicitur ἐνεργεῖν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, Eph.ij.2. II. Quia non dicitur in textu, ſi verb præciſè urgere velimus, Deus efficit in vobis ut benè ac rectè velitis ac perficiatis , ſed tantum , Deus efficit in vobis velle & perficere, id quod longè alium ſenſum habere poteſt. Supponit enim Apoſtolus in Philippenſibus jam eſſe bonam voluntatē, quia jam fideles erant , ſed dicit Deum , ne illa bona eorum voluntas langueat & quaſi jaceat, excitare, accendere, inflammare illam a parte ſua, ut eam, quantum in ſe eſt,in perpetuo vigore retineat, quod multis modis fieri poſſe manifeſtū eſt. III. Quod ſi verò omninò velimus hæc verba accipere de ipſa illa operatione Dei , qua bonas etiam volitiones operatur in fidelibus , imò etiam de operatione iſta divina , qua primitus in nobis fidem efficit , nihil tamen

Expenditur locus ex Epiſt ad Philip.cap. ij. 13.

efficietur, quia in textu non dicitur, quomodo Deus iſta in nobis operetur, ſed tantum, quod Deus iſta in nobis operetur. At hic non quæritur de re, an videlicet, Deus iſta operetur, ſed de modo rei, quomodo vid. iſta operetur. Adde inſuper, modum iſtum operationis, qui efficaciam notat quam non poteſt non ſequi effectus, ex iſta phraſi colligi non poſſe. Nam ſanè homo etiam, qui homini aliquid ſuadet, eumq; ſuadendo permovet, ut velit aut faciat aliquid, ſeu bonum, ſeu malum, in familiari ſermone efficere dicitur in homine iſto velle & perficere, neq; tamen efficaciam ullam determinantem adhibuiſſe propterea dici poteſt. Et Apoſtoli dicuntur, eos, quibus Euangeliū annunciant, *gignere, regenerare, aperire oculos eorū, convertere eos a tenebris ad lucem, a poteſtate ſatanæ ad Deum, imò cogere intrare.* Et diabolus ipſe dicitur ἐνεργεῖν in filiis contumaciæ, Eph. ij. 2. Et ipſum Euangelium dicitur ἐνεργεῖν in fidelibus 1. Theſ. ij. 13. Deinde, contrarium non obſcurè colligitur ex textu, Apoſtolum vid. phraſi iſtâ modum iſtum operationis non voluiſſe ſignificare. Nam I. Si modū iſtum operandi intelligi voluiſſet, tum mandati ſive hortationis ſuæ, immediatè ante hæc verba poſitæ, proprietatē ac vim funditus evertiſſet, quod ſapientiam Apoſtoli, imò boni Monitoris non decet. Quid enim aut ineptius, aut inefficacius, quam monere, Operamini ſalutem veſtram cum timore, & ſtatim rationem hanc ſubiicere, Quia Deus in vobis ut operemini ſalutem veſtram cum timore ac tremore efficit ea efficacia, qua fieri non poteſt, quin operemini ſalutem veſtram cum timore ac tremore? II. Scopus Apoſtoli id non permittit, Nam Apoſtolus hortatur Philippenſes ad humilitatem & modeſtiam, ut ne quicquam faciant per contentionē, aut inanem gloriam, ſed ut, ex humilitate animi vera, alius alium præſtantiorem ſe exiſtimet, idq; non tantum cum ipſe præſens apud eos eſſet, ſed multò magis cum abſens eſſet; hoc argumento; Æquū eſt ut ſalutem veſtram operemini, id eſt, ut facitatis quod ego moneo opus eſſe ut a vobis fiat, ſi ſalvari vultis, non tantum quando & quamdiu ego præſens ſum, ſed multò magis cum a vobis abſum. Tum enim quaſi immediatè coram ipſo Deo verſamini, coram quo cum timore ac tremore, id eſt, humillimè & ſolicitiſſimè ſemper in officio veſtro verſari vos æquum eſt; ſic enim phraſis hæc uſurpatur, Eph: vj. 5: Quia Deus eſt, qui, ſive ego præſens ſive abſēs ſim, primus author eſt omnis boni, quod in vobis eſt, quia ille primus effecit & efficit adhuc quotidie, quantum in ſe eſt, ut velitis & perficiatis, pro ut ipſi placet glorificare nomen ſuum per vos, ſive ut beneplacitum

ſuum

tium ad effectum perducat; id enim videtur ſignificare Præpoſitio ὑπὲρ. Hunc ſcopum quomodo potuiſſet Apoſtolus propoſitum ſibi habere, ſi perſuaſum voluiſſet Philippenſibus per rationem iſtā ſubjunctam, *Deus enim efficit*, &c. Deum in ipſis, per prædeterminantem gratiam, efficere iſtam ipſam ſolicitudinem & curam operandi ſalutem, ad quam eos hortabatur? Superſediſſet haud dubiè potius, qua erat prudentia Apoſtolus, aut a labore iſto hortandi, aut ab allegando rationem iſtam, per quam animis Philippenſium fortius eximi poterat cura & ſtudium, quam per hortationem poterat inſeri. III. Falſum videri potuiſſet dixiſſe Apoſtolus, imò revera falſum dixiſſet: quia hortatio ejus de operando ſalutem directa eſt ad omnes Philippenſes: Atqui, ſi ratio ſubjuncta, *Deus enim efficit*, &c. ſignificaret efficaciam iſtam operandi, quam vult Cenſor intelligi, dixiſſet Apoſtolus Philippenſes omnes efficaciā iſtā donatos a Deo fuiſſe, cum contrarium manifeſtum ſit ex cap. iij. 18, & ex hoc ipſo cap. ubi non obſcurè indicatur ab Apoſtolo, fuiſſe inter Philippenſes, qui per contentionem & inanem gloriam multa agebant, quæ ſanè cum velle & perficere iſto, quod Deus in ipſis, juxta Cenſoris mentem, efficiebat, nullo modo poſſunt conſiſtere. Nec juvat, ſi dicatur hæc de electis & jam regenitis tantum eſſe intelligenda. Hoc enim ſi admittatur, tum neceſſe eſt, ut ex altera parte affirmetur, hortationē præcedentem, quatenus ſubjuncta ratione nititur, ad cæteros Philippenſes non pertinere, quo quid abſimilius vero? &, cum Paulus neſciret, quinam eſſent iſti, in quibus Deus iſto modo operabatur, neſciviſſe etiam eum quos hortaretur, aut quos neglectæ vel contemtæ hortationis ſuæ iſto argumento nixæ poſſet arguere. Locus ultimus eſt ex ij. ad Tim: ij. 24, 25, 26, *Servum autem Domini non oportet pugnare, ſed placidum eſſe, &c. ſi quando*, vel, ſi fortè *det iis Deus reſipiſcentiam ad agnitionem veritatis*. Beza inſeruit textui verbum, *experturum*, ſine neceſſitate, & dubio, ſi non admodum pravo ſenſu, quaſi de conſilio dandi hic locutus fuiſſet Apoſtolus: Μήποτε exponit per *Num quando*, rectius facturus, ſi expoſuiſſet per εἰδήποτε vel εἴποτε; quo ſenſu uſurpatū legitur Luc: iij. 15, At quā obſecro vim ad probandum habet hic locus? Tota vis in verbo *Dandi* poſita eſt. At ea vis, uti jam vidimus, planè nulla eſt. Sive enim *Dandi* verbum de conſilio dandi accipiatur, ſive de actuali datione, quæ cum effectu eſt, eodem res redit. Semper enim redibit quæſtio de dandi modo, præterquam quod datio, quà datio, cum determinatrice efficacia nihil prorſus habet commune, imò ſemper liberum aliquam,

Expenditur locus ex ij. ad Timot. ij. 24. 25. 26. depromtus.

accipientem requirat. Nemo enim nolenti aut invito propriè aliquid dat, nedum qui, quod dare vult, mandat cum pœnæ comminatione, ut accipiatur. Textus verò haud obſcurè arguit iſtum dandi modum non intelligi ab Apoſtolo, quem Cenſor ab eo intellectum eſſe vult. Ratio eſt: Quia ejuſmodi Dationis modus, non modò nihil commune habet cum eo, quod Apoſtolus in miniſtris requirit ad hoc, ut apti ſint ad docendum & ad permovendum ad reſipiſcentiam contrario animo affectos, ſed planè id inutile reddit & evertit: Nam quid ad rem iſtam facit ut miniſtri erudiant contradicentes, & ad reſipiſcentiam eos adducant, quod, ut Apoſtolus vult, *alieni ſint a pugnis & contentionibus*, *quod placidi ſint*, *quod manſueti*, *cum lenitate erudiant diſſentientes*, ſi datio reſipiſcentiæ à Deo ipſo ſolo & a Dei immediatâ ac determinante actione pendeat? Sive enim Miniſtri iſtis qualitatibus ſint præditi, ſive non ſint, datio iſta divina non minus procedere poteſt, ac proceſſura certò eſt, utpote ab illis qualitatibus independens. Adde, Quomodo non elumbis atq; enervis erit oratio hæc tota Apoſtoli? Vos ſervi Jeſu Chriſti ſitis placidi, apti ad docendum omnes, lenes, mites, tolerantes neq; ceſſate à docendo, ſi forte Deus reperiens aliquem inter eos, quos docetis, Electum, occultâ & determinante gratia eum donare velit, & ad reſipiſcentiam ſua propria irreſiſtibili actione adducere? Quis iſta tam diſſoluta & diſſita connectat? Cui non ſuboriatur ſtatim hæc cogitatio, Si Deus iſta ratione agit, cum homines ad fidem adducit, quid neceſſe eſt Miniſtros qualitatibus iſtis, in ordine ad finem ſive effectum iſtum producendum, eſſe præditos? Sive enim iis præditi ſint, ſive non ſint, effectus ille non poteſt non exiſtere, poſita iſta Dei actione, & quando iis præditi ſunt, hilum non faciunt ad effectum iſtum producendum. Legit quidem Beza textum hunc in modum, *Experturum num aliquando daturus* Refellitur Bezæ lectio. *ſit Deus*, ſed autoritate ſua, & valdè ineptè. Quis enim Miniſter experiatur, an Deus alicui actione determinante reſipiſcentiam dare velit, vel daturus ſit? Et in textu non eſt *daturus ſit*, ſed *det*, vid. per vos, veſtramq; iſtam lenem & accommodatam docendi rationem. Sic enim clarè liquet ſententia textus huius; Servos Domini oportet omnibus iſtis qualitatibus præditos eſſe, & ſtudioſè adlaborare ut qualitatibus ejuſmodi præditi ſint, quo idonei ſint ad perſuadendum & permovendum homines ad reſipiſcentiam, ſi fortè iſtâ agendi ratione homines ad reſipiſcentiam actu permoveant, atq; ita Deus, qui eorum miniſterio ad homines ad reſipiſcentiam

addu-

adducendos uti, & ſic per eos hominibus reſipiſcentiam dare ex animo vult, actu & reipſa iis reſipiſcentiam det, id eſt, ab illis obtineat ut reſipiſcant : dare enim cum effectu dici Deus non poteſt, niſi ſint qui accipiant : Atq; hinc patet vis orationis Apoſtolicæ, & qualitatum iſtarum, quas in Servis Jeſu requirit, neceſſitas ſimul atq; utilitas.

Atq; hæc ſunt ea loca quæ hic pro gratiæ ſuæ determinantis neceſſitate citavit Cenſor, tam nudè & crudè, ut dicis potius cauſſa & pro autoritate ea citaſſe, quā ut juſta argumenta attuliſſe videatur. Nos ea prolixius excutere voluimus, ut quod iis inſit pondus appareret. Huic fundamento ſubjungit alterum, *Conſenſum*, ut ait, *veteris Eccleſiæ*, ſed pari negligentia, niſi quod verba Synodorum hic expreſſe citavit, Pontificiorum in morem, quaſi autoritate Synodorum in hac cauſſa pugnare tutius certiuſq; ſit, quam Sacræ Scripturæ: Sed quam ſordidè atq; infeliciter id fecerit, ex iis, quæ dicturi ſumus, conſtabit.

Refellitur argumentu Cenſoris de conſenſu veteris Eccleſiæ.

Primò citat Canonem II. Synodi Dioſpolitanæ, quæ Synodus tātum fuit Provincialis & 14 tantum Epiſcoporum, quam *Miſerabilem Synodum* vocat Hieronymus Epiſt. 79. cui ipſe Pelagius ſubſcripſit, & in qua ipſe Catholicus fuit pronunciatus, uti Auguſtinus ipſe fatetur lib. ij. Retract. cap. xlvij. Eſto, inquies, Pelagiana tamen ſententia in ea fuit damnata. Fateor. At quænam illa fuit ſententia? An hæc, de qua hic controvertitur? Nunquam id probabit Cenſor. Nec jota eſt in Synodo iſta, quod ſententiam iſtam, Pelagii ſententiam fuiſſe, & ut Pelagianam damnatam eſſe arguit. Quid mirum? Pelagiani non eo erant Pelagiani, quod abſolutum decretum aut gratiam præviam negarent, multò minus quod gratiam illam negarent eſſe gratiam prædeterminantem, ſed tantum, quod gratiæ neceſſitatem negarent: dicebant enim hominem viribus naturalibus arbitrij ſui ſeſe poſſe ad Deum convertere, juſtificari, perſeverare, & vitam tandem æternam conſequi : Eum quidem adjutum a gratia facilius id poſſe, ſed tamen poſſe etiam ſine gratia. Atq; hoc tantum in Pelagio, quod hanc cauſſam attinet, ut Pelagianum & hæreticum damnavit Antiquitas, quia per illud neceſſitas gratiæ prævenientis funditus tollebatur; De modo operationis gratiæ, Synodus nulla contra Pelagium unquam quicquam ſtatuit, uti prolixè id probat jam aliquoties citatus Clariſs. D. M. Gerardus Voſſius, per totam hiſtoriam ſuam Pelagianam, & quotquot cum eo accuratius Antiquitatem ſunt ſcrutati, Nec Synodi Dioſpolitanæ

De Synodo Dioſpolitana.

Canon, quem Cenſor citat, vel minimum quidpiam de modo iſto, nedum de modi iſtius neceſſitate ſtatuit, imò diſertè ſatis id, quod diximus confirmat. *Victoria noſtra*, inquit, *non eſt ex libero arbitrio noſtro, ſed ex Dei adjutorio.* At quid iſta verba aliud ſonant, quam gratiæ adjutorium neceſſarium eſſe, ut vincamus mundum, quod negabat Pelagius? De modo hoc operationis gratiæ tum ne lis quidem Patribus iſtis erat cum Pelagio. Quin imò, tantum abeſt ut Synodus illa, vel alia ulla, ſive Carthaginenſis præcedens, ſive alia ulla ſubſequens in Oriente aut Occidente, damnaverit ſententiā eorum, qui neceſſitatem gratiæ prævenientis agnoſcentes, eam, gratiam determinantem & ex decreto aliquo abſoluto ſemper efficacē eſſe negarent, ut contra omnes omninò tam Græci quam Latini Patres (uno fortè Auguſtino excepto, de cuius tamen ſententia lis adhuc ſub judice eſt) gratiæ efficaciam à decreto aliquo abſoluto pendere, ac proinde ex vi illius decreti ſemper efficacem eſſe negaverint, prout fatetur diſertis verbis Philippus Melanthon in cap. 9 ad Rom. cum ait, *Scriptores veteres omnes, præter unum Auguſtinum, putant aliquam cauſam electionis in nobis eſſe.* Nempe, ſtatuebant eos eſſe prædeſtinatos ad vitam quos Deus piè rectèq; libero arbitrio, à gratia præveniente & ſubſequente adjuto, uſuros prævidit, ſive, ut alij loquuntur, quos prævidit credituros & in bono perſeveraturos; uti prolixè id probat idem Voſſius hiſtoriæ ſuæ Pelag. lib. vij. Theſ. viij. & paſſim alibi. Unicum Petri Molinæi teſtimonium hic citare libet, quod nuperrimè adhuc dedit *en ſa nouveautè du Papiſme* cap. xlviij. pag. 129 in 4. *Les Peres generalement devant Auguſtin, meſme au commencement ont creu, que Dieu avoit predeſtiné les hommes à ſalut ſelon ſa preſcience que tels & tels feroient les bõnes œuvres, & auroient la foy. A ce conſentement s'oppoſe hardimēt le Jeſuite Pererius, &c.* Maſſilienſes verò ſive Semi-Pelagianos, quos Pelagianorum reliquias Proſper Auguſtini defenſor vocat, quod attinet, ij non fuerunt in ulla Synodo, non dico hæreſeos ut Pelagiani, ſed ne quidem erroris damnati, idcircò quod vel abſolutum decretum improbarēt, vel gratiam non ex ſe, aut vi decreti alicuius abſoluti, ſed ex eventu, ſive cooperatione liberi arbitrij efficacem eſſe affirmarent: Nihil minus; ſed tantum quod gratiam præviam non agnoſcerent. Tantum verò abeſt, ut hos idcirco Pelagianis accenſuerint, aut ſententiam horum hæreſeos damnaverint, ut eam nõn niſi erroris damnaverint, ejuſq; Patronos pro Catholicis, pro fratribus, pro Coepiſcopis & compreſbyteris dilectis habuerint, uti ex temporum iſtorum hiſtoria

Canon Synodi Dioſpolitanæ.

Gratiæ efficaciam a decreto aliquo abſoluto pendere neagavit tota fere Antiquitas, uno forte Auguſtino excepto.

Teſtimonium Petri Molinæi

Maſſilienſes in nulla Synodo damnati fuerunt, idcirco, quod abſolutum decretū negarent, aut gratiam ab eventu efficacē eſſe affirmarent, Sed tantum quod gratiam præviam non agnoſcerent.

hiſtoria clarè demonſtrat idem Voſſius in hiſtoria ſua Pelagiana, lib. vj. Theſ. 18. cum Pelagianos Eccleſiaſtica communione non dignarentur, & ſacerdotio depellerent, adeòq; urbibus ipſis extruderent. Atq; hinc patet quomodo Canones Concilij Arauſicani II. quod hic citat Cenſor, intelligendi ſint, quod potiſſimum ſibi propoſitum habuit Fauſti ſive Maſſilienſium, non hæreſin, ſed errorem condemnare. Auguſtinū quod attinet, quem ultimo loco citat Cenſor, an ille gratiam efficacem prædeterminantem ex ſe, an ex modo operandi, qui libero arbitrio congruit, quæ gratia congrua vocatur, adſeruerit, inter eruditos diſputatur. Certiſſimum autē eſt, nec ſententiam ejus de abſoluto decreto, nec alteram, quæ ex priore fluit, de gratia prædeterminante ſive phyſica ſive congrua, vel ſuperſtite illo, vel proximo, poſt ejus obitum, ſæculo, ſive Romanæ ſive orientalis ullius Eccleſiæ decreto approbatam unquam fuiſſe, imò conſtat utramq;, etiamſi a nonnullis Occidentalis Eccleſiæ Antiſtitibus defenderetur, à multis, ſi non a pleriſq;, in Galliis imprimis, rejectam & reprobatam fuiſſe; ab omnibus verò Catholicis inter iſtas quæſtiones relatam ac cenſitam, de quibus ſalvâ caritate ac pace in utramq; partē, ſine ſalutis periculo, diſceptari poterat: Concilium tamen Arelatenſe & Lugdunenſe, quorū utrumq; circa annū Chriſti CCCCxc. celebratum fuit, non immeritò videtur doctioribus ſententiam Auguſtini damnaſſe, tantum abeſt ut ea in canonem relata dici debeat.

Maſſilienſium ſententia nunquam hæreſeos fuit damnata.

Auguſtini ſententia de efficacia gratiæ.

Everſo itaq; utroq; hoc Cenſoris fundamento, videamus jam porrò quæ poſt hæc Cenſor, carpit. *Primo*, inquit, *negant hanc vocationem efficacem eſſe ex præciſa intentione ſervandi.* Ita eſt. *Vocem præciſe non moramur*, inquit. Eſto. Vox tamen eſt emphatica, in familiari ſermone apud ipſos Belgas, exoticis ſæpe vocabulis ad majorē emphaſin utentes, recepta, & ad diſtinguendum Remonſtrantium & Contra-Remonſtr. ſive Prædeſtinatianorum ſententiam apprimè idonea: utrimq; enim ſervandi intentio ſtatuitur, ſed apud iſtos cōditionata, quæ fieri poteſt ut effectum non ſortiatur, apud hos præciſa, ſive inconditionata, quæ nunquam non effectum ſortitur. *Dicimus eſſe*, inquit, *& quidem efficacem ex certa intentione Dei, hominem per hæc media ſervandi.* At quid ſi hic regerant Remonſtrantes, vocem *certò* nos non moramur? Majori jure id ab iis fieri poſſet. Sed nolumus de vocibus digladiari. Res notior eſt, quam ut per vocabula obſcurari poſſit. *Hoc nobiſcum aſſerit Apoſtolus*, inquit, *Rom. viij. verſ. 28. Omnia cooperantur in bonum iis, qui ſecundum propoſitum vo-*

Vox, præciſè, injuria carpitur.

 cati

cati ſunt. At cur textum non integrum ſed mutilatum citat Cenſor? Textus integer ita habet, *Novimus autem, iis, qui diligunt Deum, omnia cooperari in bonum, iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt.* Cauſſam ſine dubio habuit Cenſor, cur textum hunc integrum non citaverit: Nempe ſic integrè prolatum contra ſe facere non obſcurè potuit videre, ſi ullo modo animum advertit, uti ex iis, quæ ante hac a nobis ad locum iſtum obſervata ſunt, conſtat, & ex iis, quæ hic deinceps dicemus, plenius conſtabit: *Quod Remonſtrantes hic excipere ſolent,* inquit, *per vocem propoſiti non intelligi propoſitum ſalvandi, ſed propoſitum Dei, cui vocati tenentur obedire ineptum eſt, & alienum:* Quid & quomodo ad hunc locum contra Cenſoris explicationem Remonſtrantes excipiant, ex Actis & Scriptis eorum Synodalibus liquet, in quibus prolixè hic locus ventilatus ab iis eſt. Breviter hic nunc dicimus, I. nullam cauſam eſſe, aut dari a Cenſore poſſe, cur *propoſitum,* de quo hic agitur, de propoſito ſalvandi intelligendum ſit, cur enim intelligi non poſſit, adeoque non debeat de propoſito, quo Deus apud ſe conſtituit credentes in Chriſtum & Deum diligentes, per crucem vocare ad gloriam? Certè antecedentia & conſequentia id non modo permittunt, ſed planè poſtulant. II. Sed poſito etiam, per *propoſitum hoc* intelligi propoſitum ſalvandi, quid inde efficietur? Ergo de ejuſmodi propoſito ſalvandi agitur, quale Cenſor cum ſuis ſtatuit? Nihil minus. Nec enim ſequitur: Agitur de propoſito ſalvandi, ergo agitur de propoſito ſalvādi hos aut illos nominatim; Propoſitū enim ſalvādi Credentes, eſt propoſitū ſalvandi, & qui ſecundū illud propoſitū vocantur, ij vocantur ſecundū propoſitū ſalvandi: ſed non idcircò ſtatim vocantur ſecundū propoſitū ſalvandi, quo nominatim hos aut illos ſalvare Deus conſtituerit. III. Poſito etiam de propoſito iſto agi, quo Deus nominatim hos aut illos, ſive populos, ſive perſonas, his aut illis temporibus, ac locis, propoſuerit ſervare, præteritis aliis, nondum tamen ſequeretur propoſitum hoc ſalvandi eſſe ejuſmodi intentionem ſervandi certam, ut loquitur Cenſor, ſive præciſam, ut nos loquimur: Huiuſmodi enim propoſitum agnoſcunt Sociniani, & qui cum iis ſentiunt, quos tamen certum eſt propoſitum iſtud, ſive intentionem iſtam præciſam Calvinianam reſpuere atq; averſari. Adde his IV. Non modo cauſſam non eſſe ſatis gravem ullam, cur propoſitum hoc de tali propoſito intelligi debeat; ſed cauſſas & rationes graviſſimas eſſe, cur de propoſito tali intelligi non debeat. I. Quia vox propoſiti nunquam in eam ſententiam accipitur ab Apoſtolo, ut certam ſive præciſam,

Ventilatur locus ad Rom. viij. 28. a Cenſore citatus.

Quid propoſiti vox in ſupradicto loco ſignificet.

quæq;

quæq́; nominatim facta ſit, ſervandi intentionem ſignificet. Quid autem phraſis κατὰ πρόθεσιν ſignificet, ex parallelis locis duobus cōſtare poteſt. ij. Tim. j. 9. Qui ſervavit nos, & vocavit vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν. Eph. j. 9. Patefacto nobis myſterio voluntatis ſuæ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ, & verſ. 11. προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος, κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ubi per propoſitum ſive πρόθεσιν τοῦ θεοῦ nihil aliud intelligitur quam decretum Dei gratioſum, quod Deus, nulla alia re extra ſe motus, intra & apud ſe, ex puro puto propriæ ſuæ voluntatis inſtinctu, fecit, quodq́; firmum ac ſtabile eſſe vult, oppoſitè ad aliud omne propoſitum, quod vel Judæi pro arbitrio ſuo apud ſe conceperant, Rom. x. 2. vel à Deo ipſo antea factum videri poterat, cum populo legem Moyſis daret; decretum, inquam, huiuſmodi gratioſum, quo credentes in filium ſuum, licet antea graviſſimi fuerint Peccatores, juſtificare & ſalvare, & ad credendum ac reſipiſcendum ſufficiente gratia donare decrevit. II. Quia alioquin tota hæc Apoſtoli divina enunciatio enervatur. Alterutrum enim neceſſe eſt ut fateatur Cenſor; Aut verba enunciationis Apoſtolicæ, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν, diſtinctionis ergò addita eſſe præcedentibus, vid. τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν, aut expoſitionis gratia, ut vid. fons & origo, vel potius cauſſa indicaretur, qua factum fuit, ut illi diligant Deum. Utrum dixerit, ulcus tetigerit. Si diſtinctionis cauſa verba iſta addita eſſe velit, tum neceſſe eſt ut dicat, Apoſtolum duos diſtinctos ordines eorum, qui diligunt Deum, facere; unum eorum, qui vocantur ſecundum propoſitum Dei, ad diligendū Deum; alterum eorū, qui vocantur quidem etiam ad diligendum Deum, ſed non vocantur ſecundum propoſitum Dei. Apoſtolum autem velle verba ſua intelligi, non de his, ſed de illis, qui in ordine primo collocantur. At quis non videt hac diſtinctione nervum incidi huic enunciationi Apoſtolicæ? Nam ſi vera eſt diſtinctio iſta, tum nulli eorū, ad quos ſcribebat Apoſtolus, applicare ſibi poterant iſtam Apoſtolicam ſententiam, *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum:* quia certi eſſe non poterant, an, cum diligerent Deum, ex ordine eorum diligentium eſſent, qui ſecundum propoſitum Dei vocati erant ad diligendum. Etenim nec a priore ſcire poterant, quod dilectio illa, qua Deum diligebant, eſſet dilectio, quæ a vocatione ſecundum propoſitum Dei profecta erat, niſi hoc iis ſpeciali revelatione à Deo patefieret. Quis enim propoſitum Dei cognoſcat à priori, ſine revelatione Dei? At hoc non re-

Cenſoris interpretatio re fellitur.

velat Deus omnibus, imò nullis hoc ordinariè revelat, ut fatentur ij, qui cum Cenſore hac in parte eandem tenent ſententiam. Nec poterant ſcire a poſteriori: Nam ſic ex ipſa dilectione ſcire id potuiſſent ac debuiſſent, quod abſurdum eſt, ſi dilectio aliqua eſt, quæ non oritur ex vocatione ſecundum propoſitum Dei. Si poſterius dicat Cenſor, vid. verba hæc expoſitionis gratia addita eſſe ab Apoſtolo, ut indicaret cauſſam, unde fides & dilectio Dei oriatur, tum non minus enervabitur orationis huius Apoſtolicæ & totius Euangelicæ vocationis vis & efficacia. Nam ſic ſupponetur, aliquos vocari à Deo ad ſalutem, quos ipſe ſalvare, aut ſufficiente ad ſalutem conſequendum, gratia donare ſibi propoſitum non habet, imò, quos propoſitum ſibi habet non ſalvare, nec gratia ſufficiente donare, quod repugnat non tantũ multis & evidentibus SS Literarum teſtimoniis, quibus Deus expreſſe dicitur *velle omnes homines ſalvari, & ad agnitionem veritatis pervenire*, 1.Tim.ij.4. *Non velle ut quiſquam* (eorum quos vocat ſc.) *pereat, ſed velle ut omnes ad riſipiſcentiam tendant*, *ij.Pet.iij.9.* & quibus adſeritur, eos, qui Deo vocati parere nolunt, *conſilium Dei contra ſe adſpernari*, Luc.vij. 30. *indignos ſe judicare vitâ æterna*, Act.xiij.46. *non velle congregari, cum Deus velit*, Matth.xxiij.37. *reſiſtere Spiritui S.* Act.vij.51. ſed & ſapientiæ, bonitati, & æquitati iſti divinæ, quæ in omnibus Dei operibus elucet, & de qua Deus ipſe gloriatur & conteſtatur apud populum ſuum. Quomodo enim ſapienter, ac non potius ridiculè? quomodo clementer, ac non potius crudeliter? quomodo ſeriò, ac non potius Hypocriticè & veteratoriè agere dicetur Deus, ſi creaturas ſuas non modò miſeras eſſe velit, abſq; propria earum culpa, ſed & miſeris illudere velit, vocando eas ad ſalutem & promiſſis, minis, querelis, precibus, obteſtationibus, lachrymis eas ſolicitando, quaſi ſalutem earum cupiat, & a parte ſuâ faciat quod ad eam procurandã requiritur, cum nihil minus propoſitum habeat quam eas ſalvare, aut gratiâ ullâ neceſſariâ donare, imò cum propoſitum habeat eas æternis ignibus addicere, & in altum quaſi tollere, ut tanto gravius puniantur, & in deſtinatum exitium & æternos cruciatus ruant? Ex his colligimus cauſſas graviſſimas eſſe, cur propoſitum hoc Dei de propoſito illo, quod Cenſor intelligit, accipi non poſſit, ac proinde accipi neceſſario debere de propoſito illo divino, quo conſtituit credentes in Filium ſuum ſalvare per viam crucis, eoſq;, ut credere & crucẽ tolerare poſſint, gratia ſufficiente donare; ut opponatur propoſito, quod veteri Fœdere & lege Moſaica continetur, & a Judæis,

dæis, tanquam verum atq; unicum Dei propoſitum, juxtà quod ſalvare Deus vult, urgebatur. Senſus ergo loci erit; Per diligentes Deum intelligi eos, qui vocationi divinæ obſequuntur, quæ per Euangelium fit, quo propoſitum Dei gratioſum continetur, juxta quod ſalutis & mortis æternæ ſententia ferenda eſt, non autem quæ per legem, ſive ex operibus legis fit, uti volebant Judæi: *Lex enim per Moſem data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum*, Joha. j. 17. Quare, quod de vocatis hic monet Cenſor, ad rem non facit, imò falſum etiam videri debet. *Hic aperte agitur*, inquit, *de certo vocationis genere*. Nam poſito, quod hic agatur de certo vocationis genere, vid. de eo, quod ſecundum propoſitum Dei eſt, de quo jam diximus; quid hoc ad rem facit? Sed & verum non eſt de certo vocationis genere hîc agi, non modo in ſenſu iſto, quo Cenſor vocem *Certi* loco vocis *præciſi* hic uſurpat, ſed nè quidem in ſenſu iſto, quo communiter vox *certi* uſurpari ſolet. Vox enim *vocati* hic non participialiter pro κεκλημένοις, ſed nominaliter accipitur, prout paſſim in Scriptura accipi ſolet, ita ut non ſignificet vocatos propriè ab actione aliqua Dei vocantis, ſed eos, qui vocanti Deo parent, id eſt, vocatos cum eventu, quomodocunq; vocatio illa facta ſit, id eſt, ſine ullo reſpectu ad modū, quo vocatio iſta facta ſit, ut ſenſus ſit, Per diligentes Deum intelligi non quoſvis Deum diligentes, id eſt, non quoſvis quælibet mandata Dei præſtantes, puta eos, qui legis Moſaicæ mandata tantum facere volunt, ſed eos duntaxat, qui Deo, gratioſè jam per Euangelium homines vocanti, obtemperant, & ex præſcripto Novi Fœderis, quo propoſitum totum Dei continetur, vitam ſuā componunt, ac proinde per crucē ad gloriam & æternam vitam adſpirare parati ſunt. Huiuſmodi diligentibus Deum, omnia, id eſt, adverſitates & afflictiones omnes, cooperari in bonum dicit Apoſtolus. *Demq;*, inquit, *ſcala illa ſalutis noſtra quam verſ. 29. ſubiicit Apoſtolus, evidenter contrarium docet*. At hoc tam facilè negatur, quam adſeritur. Da Probationem Cenſor. Nec ſatis eſt quod addit, *Locum hunc adverſus Remonſtrantium ineptas explicationes alibi vindicatum eſſe:* Hoc enim a quibus, & ubi factum ſit ignorant Remonſtrantes. Rationes hic adferendæ fuiſſent: Si ad Walæi ſcriptum Cenſor reſpicit, id eſt, ad ſuum propriū, næ lemas in oculis ſuis habuit, aut vehementer ſibi ipſi placuit: Brevi fortaſſe videbit veluti in ſpeculo limpidiſſimo, ineptias ſuas, & ſupercilium demittet: Hic nunc dicunt Remonſtrantes; Tantum abeſſe ut ſcala hæc evidenter probet, quod vult Cenſor, ut contrarium Sole evidentius ſit.

Quid ſignificet vox vocati in hoc loco Apoſtolus, cùm dicit vocatos ſecundum propoſitum.

Refellitur Cēſoris interpretatio.

Scala ſalutis quam Cenſor facit redarguitur rationibus aliquot.

Nam

Nam hic agitur de ſcala illa actionum divinarum, quibus Deus verſatur circa diligentes Deum, & quæ demonſtrant diligentibus Deũ, ſive iis, qui Euangelicæ vocationi parent, omnia etiam adverſiſſima cooperari in bonum, prout ex rationali particula ὅτι, præcedenti verſui ſubjunctâ, manifeſtum eſt. At ſi ſcalam hic intelligamus eam, quam Cenſor cum ſuis facit, cuius primus & ſupremus gradus eſt decretum Dei abſolutum, quo hos & illos nominatim conſtituit ſalvare, fide donare, juſtificare, & glorificare, tum nulla ratio apparet, quomodo ſcalam hanc faciat Apoſtolus, ut probet diligentibus Deum, ſive vocatis ſecundũ propoſitum, ut diximus, omnia adverſa in bonum cedere. Nam quæ ratio? Quos prædeſtinavit ab æterno, eos vocat in tempore, eos juſtificat, eos glorificat tandem: ergo diligentibus Deum adverſa omnia cooperantur in bonum; omnes enim iſtæ actiones divinæ locum habere poſſunt, ut tamen nulla appareat ratio, cur adflictiones diligentibus Deum in bonum cooperentur: Pari jure dicere poſſem, Peccata etiam & ſcelera omnia diligentibus Deum, id eſt, ſecundum abſolutum illud, ut Cenſori placet propoſitum Dei vocatis, cooperari in bonum. Ratio, quia etiamſi peccata illa a vocatis iſtis fiant, manet tamen firma ſcala illa prædeſtinationis. Quid abſurdius? Sic enim tandem efficietur, diligentibus Deum etiam in bonum cooperari hoc ipſum quod aliquando non diligant Deum, id eſt, quod peccent & mandata Dei tranſgrediantur; Imò, ſi rem propius videamus, per iſtam Cenſoris interpretationem neceſſitas omnis diligendi Deum, & patiendi adverſa, prorſus tollitur, ac proinde adhortationes omnes ad diligendum Deum, & adverſa æquanimiter ferendum, quæ iſti fundamento ſuperſtruntur, quod diligentibus Deum omnia in bonum cooperantur, ut corruant neceſſe eſt. Nam ſi ſcala illa prædeſtinationis, quam Cenſor facit, hic ab Apoſtolo conſtituta creditur, cuius primus gradus eſt electio Dei abſoluta, alios omnes actus divinos antecedens, tum certum eſt fieri non poſſe ut ad amorem divinum, ſeu conſequendum, ſeu retinendum neceſſaria credatur dilectio noſtra, ac proinde ut argumento iſto, quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, prudenter aut ſeriò moveamur ad diligendum Deum, & adverſa patienter ferendum. Ratio eſt, quia ex vi hypotheſeos iſtius ſcimus & perſuaſi ſumus, adeoq; perſuaſi eſſe debemus, nos amari poſſe, imò æterno amore amatos eſſe a Deo, antequam eum diligebamus, aut ut diligentes eum conſiderabamur. Ex quo conſequenter efficitur, expoſitionẽ iſtam Cenſoris

non

non modò huic loco non quadrare, ſed per ſe falſam eſſe: Ac proinde, ut jam alia plura non allegemus, verbum *vocandi*, quo hic utitur Apoſtolus, de vocatione ad fidem ſeu efficace ſeu inefficace intelligendum non eſſe, ſed de vocatione ad conformitatē illam cum Chriſto, id eſt, ad crucem & afflictiones tolerandum aut ſubeundum, quo ſignificato verbum vocandi uſurpavit Apoſtolus Petrus, 1. Pet. 20.21. *Si quum benefacitis tamen adflicti toleratis, hoc cedet vobis gratiæ apud Deum, εἰς τῦτο γὰρ ἐκλήθητε, quoniam & Chriſtus paſſus eſt pro vobis, relinquens vobis exemplar, ut inſequeremini veſtigia ejus*, cui loco parallelus eſt qui legitur 1. Theſ. iij. 3. *Nemo commoveatur ob afflictiones iſtas: ipſi enim noſtis nos ad id conſtitutos* ſive *poſitos eſſe*: Et ratio manifeſta eſt. Nam alioquin ſequeretur eos tantum vocari ad fidem, qui ab æterno electi ſunt à Deo, & prædeſtinati ad vitam æternam, ſive ad conformitatem filiationis cum Chriſto, ut Cenſor, cum ſuis, phraſin iſtam accipit. Nec juvat ſi dicas, per *vocationem* hoc loco non intelligi niſi vocationem ex intentione divina, & certò efficacem. Nam, præterquam quod impoſſibile ſit ut id probetur (unde enim id liquet) nullo etiam modo poteſt conſiſtere, cum tali antegreſſa prædeſtinatione & electione certâ ſive inconditionata ad æternam vitam & fidem. Vocatio enim iſta, externè ſaltē, per verbum fit, quod fidem præcipit ſub promiſſo vitæ & comminatione mortis æternæ: At quomodo iſtis ſic electis ſapienter præcipi fides poteſt cum comminatione mortis æternæ? Eo ipſo enim quod ſic electi ſunt a Deo, Deus peremtorio decreto conſtituit illos non punire morte æterna, ſed contrâ æternâ vita donare, fidem infundere, neq; unquam permittere ut vel propter peccata ulla, quæ facient, damnentur, vel ut increduli maneant, vel, ubi ſemel crediderunt, increduli iterum fiant, quomodocunq; ſe gerant: Certè, hæc cum ſapientiâ humana, nedum divina, conſiſtere nullo modo poſſunt, imò vocationem totam divinam ridiculam & hiſtrionicam faciunt. Plura hic jam non addemus, quia rationem nullam adfert Cenſor, quæ examinari poſſit. Et hinc patet etiam ineptū eſſe quod Cenſor ex cap. ix. verſ. 23. ad Rom. adducit, ubi *idem adſeri ab Apoſtolo*, aït, *& apertè doceri, Deum vaſa miſericordiæ ad gloriam præparata, ex judæis & gentibus, efficaciter vocaſſe, cum certa ſervandi intentione, & ut eos populum ſuum & filios Altiſſimi hac vocatione redderet, quemadmodum, ait, ex Prophetis poſtea probat.* Nam, etſi libenter concedamus (quamquā neceſſitas nulla nos premit) per *vocationem* hoc in loco efficacem vocationem, id eſt, vocationem quæ cum ef- | Expenditur quod ex cap. ix. verſ. 23. ad Rom. adduxit Cenſor.

 fectu

fectu eſt intelligi, tamen nihil eſt quod vel veriſimiliter probet, vocationem eo modo, quo Cenſor vult, efficacem, hic intelligendam eſſe. Ratio jam ante à nobis adducta ſatis probat ejuſmodi vocationem hic intelligendam non eſſe. Tum ejuſmodi vocatio non modo Deo digna non eſt, ſed nec in hominem ſapientem quidem cadit. Qui enim vocat per verbum, quo præcipit ſeriò, ſive quo declarat ſe ſeriò velle fieri aliquid à nobis; idem ille non poteſt, ſi ullo modo ſapienter agere velit, vi ſua velle ſolus id efficere. Nam alioquin, vellet aliquid fieri a nobis, & ſimul vellet non fieri, quia vellet ipſe facere. Deinde qui in eo, quem vocat, efficit obedientiam, ille non poteſt ſapienter eum, ut ſibi obedientem, promiſſio bono remunerare. Non enim ille officium ſuum fecit, ſed Deus ipſe in eo effecit id, quod voluit. Excipit quidem Cenſor in fine huius cap. aliquid ad hanc rationem, ſed quam frivolum illud ſit, iſthîc videbimus.

Paraphraſis ſupradicti loci.

Senſus autem citati loci per ſe clarus eſt. Dixerat Apoſtolus, Deum pro jure ſuo ſupremo, rebelles Judæos, poſt omnia fruſtra tentata remedia, reiicere poſſe, & aliorum ſeu Judæorum ſeu Gentilium miſereri (licet ij peccatores ſint graviſſimi, & propter propria peccata ſua iræ divinæ rei) ſi modo in Chriſtum credant, & voluntati divinæ, quæ per eum cæteroſq; Apoſtolos tunc annunciabatur, nullâ habitâ ratione legis Moſaicæ, ſe ſubiicerent, imò id Deum voluiſſe, ut ea ratione, veluti in proſcœnio, ſpectandam daret bonitatis ſuæ & gratiæ redundantiã, quod homines, nihil tale opinantes, indignos, adeoq; iram Dei, propter antecedentia ſua peccata, promeritos, ex pura puta liberalitate, loco aliorum credere nolentium, ad glorioſæ immortalitatis hæreditatem præparare, &, quantum in ſe erat, idoneos reddere, ſolaq; interveniente verâ ac viva fide in Jeſum Chriſtum, reipſa tandem gloriæ æternæ participes vellet facere: His ſubiicit: Et hæc quidem vaſa miſericordiæ ſumus nos, qui Deo nos ex gratia vocanti per Euangelium credidimus atq; obtemperavimus, quoſq; Deus jam populũ ſuum vocare dignatur, cæteris omnibus incredulis, qui penè totum Judaicum populum conſtituunt, rejectis & præteritis; Nos, inquam, non ſolum qui ex Judæis nati ſumus, id eſt, ex illo populo, cui promiſſio olim diſertè facta eſt, & quem Deus populum ſuum appellare dignatus eſt (etiamſi jam eo nomine ſe indignũ reddiderit) ſed etiam qui oriundi ſumus ex Gentilibus, qui hactenus Dei populus non fuerunt, exortes fœderum ſeu diſpoſitionum promiſſionis, ſine ſpe, ſine Deo in mundo. Et horſum jam accommodantur loca illa, quæ ex Prophetis citat

Apoſtolus:

Apoſtolus. Addit Cenſor, *Quibus planè conſonat locus* Rom.xj.verſ.4 & ſeq. *Reſervavi mihi ſeptē millia virorū, qui non flexerunt genu imagini Baal; ita igitur & hoc tempore reſervatio ſecundū electionē gratiæ facta eſt. Quid hic eſt electio gratiæ, niſi gratuitū ſervandi propoſitū? quemadmodū ſtatim explicatur verſ.7. Electi adſecuti ſunt, reliqui noluerunt: Quid autem hîc eſt reſervatio, quam efficax vocatio, & in eadē vocatione contra mundi ſeductiones præſervatio? quemadmodum totus Apoſtoli ſcopus oſtendit.* Non poterat Cenſor locum clariorem contra ſententiam ſuam citare quam hunc. Per electionem enim, cuius hic mentionem facit Apoſtolus, intelligi electionem, non perſonarum, qua talium, ſed fidelium qua talium, ex loco illo, quem Apoſtolus citat, evidenter patet. Nam Apoſtolus dicit idē hoc tempore fieri à Deo, quod factum fuerat tempore Eliæ, id eſt, eodem modo nunc λεῖμμα fieri à Deo, quo illud factum fuerat tempore Eliæ, dicit enim οὕτως οὖν καὶ, &c. At iſto tempore reſervaverat Deus ſeptem millia eorum, qui non flexerant genua ſua coram Baal; Ergo de electione eorum agitur, qui ſimili aliqua re, aut actione Deo ſe probaverunt, id eſt, qui, uti illi, qui tempore Eliæ, genua ſua non flectendo coram idolo Baal, Deo ſoli obtemperaverant & adhæſerant, ita nunc Deo per Euangelium vocanti crediderunt, & non ex lege Moſis juſtitiā ſunt ſectati. Reſervatio itaq;, de qua hic agitur, non eſt efficax vocatio, & contra mundi ſeductiones præſervatio, ut Cenſor ait, ſed vocatorum, & credentium, & à mundi ſeductione ſeſe præſervantium, reſervatio in populū Dei, quem Deus ſibi gratum habere vult ſpretis reliquis operariis, qui populus Dei eſſe & haberi ſoli volebant. Reſervatio autem hæc ſecundum electionem facta dicitur à Deo; quia tales, licet paucos, adeoq; indignos quos Deus pro populo ſuo cenſeret, ſi rigidè cùm illis agere voluiſſet, ex toto reliquo populo, tanquam peculium ſuum ſibi eligere voluit, eâ tantum de cauſſa, quod crediderint in Chriſtum, &, valedictis peccatis, vocationi divinæ obtemperaverint. Et hos tales vocat poſtea verſ.7. ἐκλογὴν ſive electos, non ratione abſolutæ alicuius electionis, qua nominatim ad ſalutem deſtinati fuerunt, ſed ratione electionis iſtius, qua Deus eos, pro divinâ ſua bonitate & gratia, eximebat & ſequeſtrabat ex communi perditione, & ſtatu perditorum, qui credere nolebant, eoſq; ſibi in peculium ſuum, ſive in populum ſuum dilectum adſumebat, cum alioquin eos, antequam crederent in Chriſtum, cum reliquis perdere & damnare potuiſſet. Apparet id manifeſtè ex his I. Quod electio hæc, ſive electi hi opponantur Iſraeli,

Locū ex cap. xj. verſ.4. &c. ad Rom. contra ipſum Cēſorem directè facere oſtenditur.

Quid ſit reſervatio κατ' ἐκλογὴν.

non quatenus Iſrael accipitur pro perſonis quibuſdam nominatim à Deo, abſq; ullo infidelitatis reſpectu, præteritis aut reprobatis, ſed quatenus per opera legis, contra divinæ voluntatis propoſitum, juſtificari & ſalvari volebat, uti ex verbis ipſis patet, *Quod Iſrael quærit, id non eſt adſecutus.* Quod autem quærebat Iſrael id cap. ix. vſ. 31. diſertè indicatum fuerat, *Iſrael qui ſectabatur legem juſtitiæ, ad legem juſtitiæ non pervenit, quare? quia non ex fide, ſed velut ex operibus legis* (eam ſc. ſectabatur) *offenderunt enim ad lapidem offendiculi* (nolentes ſc. credere in Jeſum Chriſtum, uti ex verſ. ſeq. apparet) II. Quia hæc verba continent concluſionem reſpondentem ei, quod verſ. 4. 5. de *electione gratiæ* tempore Eliæ facta, dixerat Apoſtolus. Atqui ibi ut jam ante oſtendimus, ſecundum electionem gratiæ dixerat factam eſſe reſervationē eorum, qui genua non flexerant Idolo Baalis. Itaq; cum electionem jam eodem modo factam eſſe dicat, per *Electionem* fideles Electos, oppoſitè ad infideles rejectos, intellexerit neceſſe eſt. III. Quia id, quod electionem ſive electos obtinuiſſe dicitur, eſt juſtitia & ſalus. Quod enim quærebat Iſrael, id electio eſt adſecuta: Atqui Iſrael quærebat Juſtitiam & ſalutem, idq; ex operibus legis: Ergo. Atque hinc clarum fit per electionem non poſſe hoc loco intelligi electos, qui nominatim electi fuerunt, quà perſonæ erant ſingulares, ſed qua credentes. Non enim electis, qua perſonæ ſunt, ſed qua ſunt credentes, obtingit juſtitia, uti fatentur etiam ij, qui abſolutæ electioni patrocinantur. Evincit etiam hoc ipſum quod ſequitur: οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. Per hos enim intelligi juſtitiarios Judæos, & qui ex operibus legis Moſaicæ ſervari cupiebant, ac proinde Religionem Jeſu Chriſti amplecti nolebant, clarius eſt quam ut probari oporteat, ſive dicatur verbum ἐπωρώθησαν exponendum eſſe de induratione, qua ipſi ſeſe ipſos indurabant, uti exponitur Act. ultimo verſ. 24. 25. 26. 27. & paſſim alibi, ſive de induratione, qua Deus eos ob contumaciam & præfractam rebellionem eorum magis magiſq; indurari permittebat. Hæc itaq; loca, tantum abeſt ut nudè, prout à Cenſore factum eſt, prolata Remonſtrantium ſententiæ evertendæ ſufficiant, ut contra, ſi propius expendantur, prout jam à nobis (quamquam ſine neceſſitate) factum eſt, ei confirmandæ & ſtabiliendæ quam maximè ſint idonea.

Quid ſit ἐπωρώθησαν.

19. *Alterum*, inquit Cenſor, *quod in hac efficaci vocatione rejiciendum ſibi ſumſerunt, eſt quod nolint eam per ſingularē & arcanam Dei quandam ſapientiam ſic adminiſtrari, ut fructuosè congruat voluntati ejus, qui vocatur, neq; etiam quod in ea efficaciter per potentiam irreſiſtibilem,*

aut

aut vim quandam omnipotentē, qua nec creatione nec ſuſcitatione è mortuis minor ſit, voluntas ejus, qui vocatur ad credendum, ita determinetur, ut non poſſit non credere atq; obedire. Utroſq; ergo æqualiter hic reiiciunt, inquit, &c. Alterum hoc idem prorſus cum præcedente eſt. Efficax enim vocatio, quæ vocatur ab iis, qui abſolutum Prædeſtinationis decretum tuentur, dicitur efficax, vel quia determinantem efficacitatem in ſe habere creditur, vel quia, etiamſi illam ex ſe non habeat, creditur tamen ſic adminiſtrari, ſive per ſapientiam, ut quia congruit ejus, qui vocatur, diſpoſitioni, efficax fiat, alioquin inefficax futura, ſive per potentiam, ut ei conjungatur occulta & ſingularis quædam divina operatio, qua fiat ut efficaciam, vel effectum potius ſortiatur: utramq; hanc efficacem gratiam reiiciunt Remonſtrantes ab ordinaria Dei vocatione. An a poſteriore illa, quæ per ſapientiam adminiſtrata congrua vocari ſolet, aliquando non abhorruerint Remonſtrantes, quod Cenſor hic non ſine ſarcaſmo, qui ei familiaris eſt, audacter affirmat, nolumus contendere. Ex collatione Hagienſi, quam citat, ſanè id non modo non liquet, ſed contrarium potius concludendum eſt. Et ratio manifeſta contrarium ſatis docet. Nam iſta vocatio, non minus quam altera, ſupponit abſolutam & præciſam quorundam vocatorum Prædeſtinationem, à qua ex profeſſo ſe abhorrere in collatione iſta ubiq; proteſtantur. Nec aliter unquam de collatione iſta ſenſiſſe Doctiſſimum D. Corvinum certiſſimum eſt. De quanto Articulo, fatemur eos non æquè adſeverãter tum locutos eſſe, quamquam non obſcurè ſignificabant, ſe in ſententiam illam, quam nunc Remonſtrantes tenent, maximè propenſos eſſe. Nec id deſultoriæ cuidam temeritati, ſed prudentiæ & docilitati eorum adſcribendũ fuerat. Sed ea Cenſoris huius protervia eſt, ut, quæcũq; à Remonſtrantibus acta ſunt, quæ in calumniam trahi poſſunt, ſequius ſemper interpretari, & in tranſverſum rapere malit, quam in meliorem partem accipere. Nempe, dubitandum nunquam eſt: Pertinaciam pro cauſſa induere, & habere Pelidæ ſtomachum, cedere neſcij, hoc demum conſtantia in religione eſt novitio huic Doctori. Eſto, Qualis vir, talis ejus eſt oratio. Remonſtrantes fatentur nunc, ſe pleno ore defendere, Fideles à fide totaliter ac finaliter deficere poſſe. Nec cauſſa ulla eſt, cur idcirco odioſè eos traducat Cenſor, quod cum *Apoſtata Bertio* ſentiant. Iſta totius Antiquitatis, ipſiuſq; adeò Auguſtini & Proſperi unanimis ſententia eſt; uti prolixè id probat Clariſs. D. Voſſius hiſtoriæ ſuæ Pelagianæ lib. vj. *Ex regeneratis in Chriſto Jeſu,* ait Proſper

Sententiã de congrua gratia Remonſtrantes nunquam approbarunt.

Sarcaſmus Cenſoris redarguitur.

in reſponſ. ad object. 7. *quoſdam relicta fide & piis moribus, apoſtatare à Deo, & impiam vitam in ſua averſione finire, multis (quod dolendum eſt) probatur exemplis.* Cum hac Antiquitate ſentire malunt, quam cum nuperis hiſce Doctoribus dogma contrariũ, χθὲς ϗ πρῴην natum, amplexari, & ab Antiquitate tota, ut cum Proſpero loquar, apoſtatare.

Sed ad rem, inquit Cenſor, *Deus ergo nullam ſingularem gratiam, ſive adminiſtratam per ſapientiam, ſive per potentiam, ſive per utramq;, quod nos ſtatuimus, iis, qui convertuntur, præſtat, quam illis hominibus, qui per communem vocationem non convertuntur?* Duo ad quæſtionem hanc notanda veniunt. I. Quod Cenſor affirmet iis, qui convertuntur, ſingularem præſtari gratiam, quæ non præſtatur aliis, qui communi vocatione vocantur, eamq; adminiſtratam per ſapientiam ſimul ac potentiam. II. Quod Remonſtrantes affirmare ſignificet, Deum nullam ſingularem gratiam præſtare iis, qui convertuntur quam iis qui non convertuntur per communem vocationem. Prius quod attinet: Nihil ſanè aut indoctius, aut abſurdius affirmari poterat contra theſin iſtam Remonſtrantium. Nam impoſſibile eſt ut

Gratia adminiſtrari nō poteſt ſimul per Sapientiam & per potentiā determinantē.

gratia adminiſtrata per ſapientiam eo ſenſu, de quo in confeſſione agitur, cui ſuum hunc opponit Cenſor, concurrat cum gratia adminiſtrata per potentiam. Per utramq; itaq; ſimul vocatio efficax ut fieri dicatur, abſurdum eſt. Non poſſe ſimul concurrere inde patet, quod gratia quæ per ſapientiam adminiſtratur ſupponat liberum arbitrium: Sapientia enim facit, ut gratia congrua ſit diſpoſitioni ejus, cui fit, & ſic e liberâ hominis voluntate eliciens conſenſum, actu ſecundo fiat efficax. At gratia adminiſtrata per potentiam, non ſupponit liberum arbitrium, ſed ſupponit liberum arbitrium non eſſe, ac proinde gratiam nullam vocato congruam eſſe poſſe. Nec immeritò. Semper enim æquè inidoneus, æq; ineptus, æq; impotens eſſe ſupponitur vocatus, qui prædeterminante gratia, quæ per potentiam adminiſtratur, opus habere dicitur, imprimis, ſi prædeterminante illâ gratia, opus habere dicatur, non modò ad credendi potentiam conſequendum, ſed ad ipſum fidei actum eliciendum, prout Cenſorem hunc cum ſuis ſtatuere exploratũ eſt. Alterum quod attinet: Quid de eo affirment Remonſtrantes ex paragrapho huius cap. ultimo evidenter intelligitur. Deum nullam ſingularem gratiam, ſive adminiſtratam per ſapientiam, ſive per potentiam, iis, qui convertuntur, præſtare, valdè ambiguè dicitur. Si ſenſus ejus eſt, uti ſanè eſſe debet, Deum in ordinariâ hominum vocatione (de eâ enim agere

gere Remonſt. ex paragrapho ultimo liquet) communiter omnibus facere ſufficientẽ gratiã, tam iis, qui per eam actu non convertuntur quam iis qui actu convertuntur, ita ut, etiamſi diſparitas aliquando aliqua gratiæ ſit, defectus tamen ex parte gratiæ nullus in ea locum habeat, tum verò agnoſcunt Remonſtr. antes iſtud a ſe affirmari. *Nempe ergo* (inquit) *Petro major gratia facta non eſt quam Judæ perditionis filio, & Chriſtus non aliam gratiã fecit Paulo quam Pilato*, &c. *Deus Jacobum non amplius dilexit quam Eſauum &c.* Reſponderi poteſt multipliciter. I. Non ſequitur, Deus ordinariè donat ſufficiente gratia vocatos, ergo extraordinariè aliquando non donavit aut donat aliquos majore gratia, imprimis Apoſtolos ſuos Petrum & Paulum, de quibus hic agitur. II. Si vox comparativa *Major*, dicat gratiam ſpecie non gradu diſtinctã, quid incommodi, ſi negetur ſic Petro majorẽ gratiam quam Judæ factã eſſe, &c? ſi vox *Major* dicat gratiam gradu ſolo, non autem ſpecie diſtinctam, tum non ſequitur, Deus non fecit Petro gratiam irreſiſtibiliter aut congruè efficacem, ergo ei majorem gratiam non fecit quam Judæ, &c. *Maxima*, inquiunt Remonſtrantes, *gratiæ diſparitas eſt, pro liberrima voluntatis divinæ diſpenſatione, etiamſi in genere omnibus ac ſingulis ordinariè detur gratia ſufficiens*. III. Poſito etiam Deum Petro majorem gradu gratiam non feciſſe quam Judæ, quid inde? Cyrillus Alexandrinus non dubitat id apertè affirmare lib. ij. in Joan. cap. 21. Æquales ille facit in gratiâ præveniente Judam & cæteros Apoſtolos, neq; ullum abſurdum eſſe putavit aſſerere, nihil plus Apoſtolos quam Judam Chriſto debuiſſe. Sic enim de Juda inquit: *Non enim divino inexpugnabiliq; judicio in diaboli laqueum proditorem incidiſſe credendum: Nam, ſi ſic eſſet, nullo modo culparetur, cum judicio Dei nemo reſiſtere queat. Nulla enim neceſſitate, ſed proprio judicio fecit, quod fecit, quare meritò perditionis Filius nuncupatur, qui perditionem elegit.* Et poſtea: *Quod ſi proditor æqualiter aliis diſcipulis Salvatoris auxilium non habuiſſet, fruſtra hæc à nobis dicerentur. Sin autem, non minus quam cæteri, divina gratia regebatur, ſed ſuo ipſius judicio in profundum perditionis delapſus ſit, quomodo etiam non ſervavit eum Chriſtus, qui ſuum patrocinium ei præſtitit, qui quantum ad ferendam opem illi attinuerit, ſervaſſet hominem, niſi ultro ille in perditionem inſiluiſſet? Gratia igitur in aliis effulſit, ſervavitq; omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt. Sic enim ſalutis noſtræ modus diſpoſitus eſt.* Eadem ergo, ſecundum Cyrillum, ratio eſt Pauli collati cum Cajapha, aut Pilato, & Jacobi cum Eſavo. Nec meritorũ diverſitas hic attenditur, ſed ſola divinæ

Diluitur exceptio Cenſoris, Ergo Petro, Paulo major gratia facta non eſt quam Judæ, Pilato &c.

Cyrillus.

divinæ voluntatis gratioſa & ſimul æquiſſima diſpoſitio. Hinc, quid ad illud, quod inquit Cenſor, *Cur ergo Apoſtolus Paulus gratiam Dei ſingularem, tam ſæpe erga ſe deprædicat? imprimis* Gal. j. 15. & 16, reſponderi poſſit, manifeſtum eſt. Fieri enim poteſt, ut prædicaverit extraordinariam gratiam ſibi factam, & ſic ſalva manet ſententia Confeſſionis, quæ non niſi de ordinaria agit. Fieri etiam poteſt ut non prædicaverit niſi gratiam cæteris, ut Cyrillus ait, æqualem & communem, quæ tamen ſingularis fuerit reſpectu Pauli ipſius, qui, perſequendo Eccleſiam Chriſti, & blaſphemando ſanctum Jeſu nomen, indigniſſimum ſe reddiderat gratia, uti ipſe fatetur 1. Tim. j. 13. 14. unde ibidem *ſuperabundaſſe gratiam Domini Jeſu erga ſe*, dicit, & quidem aliis in exemplum, uti verſ. 16. habet. Idem etiam fatetur in eo, quem Cenſor citat, loco, Gal. j. 13. 14. 15. 16. Perinde autē eſt Remonſtrantibus, ſive is exponatur de gratia extraordinaria ſive de ordinaria: utroq; enim modo exponi poteſt. De extraordinaria, Si *Retegere Filiū in me*, accipiatur pro clara & plena Filij ſui cognitione illuſtrare ac perfundere, uti fere accipi ſolet ab interpretibus. De ordinaria; ſi, *Retegere filium ſuum in me*, exponatur per retegere δι ἐμȣ. Id enim patitur præpoſitio ἐν, quę pro διὰ ſępe poſita reperitur. II. ratio aliquomodo videtur id poſtulare, quia Apoſtolus, dixerat verſ. præced. in aoriſto primo καλέσας, id eſt, qui me jam ante vocaverat per gratiam ſuā, & cognitione filij ſui imbuerat. Ei enim ineptè ſubiiceretur deinde, *placuit Deo retegere Filium ſuum in me*, ſi phraſis *in me* propriè accipiatur. Id enim ſub vocationis per gratiam phraſi, jam ante comprehenderat Apoſtolus. Quod verò dicit ſe ſeparatum fuiſſe ab utero matris ſuæ, id aliud nihil ſignificare videtur, quam ſe, abſq; ullis meritis ſuis, ſola Dei gratia, Apoſtolatui deſtinatū fuiſſe à Deo, neq; ſe quicquam amplius ad id, ut vid. Apoſtolus fieret, contuliſſe, quam qui recens ex utero matris ſuæ naſcitur, ut ἔλλειψις ſtatui poſſit particulæ ὡς, quæ Scriptoribus ſacris familiaris eſt, quaſi legeretur; qui ſeparavit me veluti ex matris utero, id eſt, non aliter, ſine ullo meo merito aut ope, quam ſi me cum adhuc in matris meæ utero eſſem, Apoſtolum deſignaſſet. Nec tamen inficias eunt Remonſtr. verba hæc etiam ſimpliciter accipi poſſe, ita ut Paulus dicere voluerit, ſe deſtinatum Apoſtolatui fuiſſe a Deo antequam adhuc natus eſſet: ſed tantum dicunt id non omnino neceſſario ex vi phraſeos cōcludi. Quare, in explicatione huius loci fruatur quiſq; judicio ſuo. Pergit. *Cur teſtatur Deus* Rom. ix. *Nondum natis pueris, & quum necdum boni aut mali quid feciſſent,*

Oſtenditur locum ad Gal. j. 13. 14. 15. 16. non favere propoſito Cenſoris.

dictum

dictum eſſe, major ſerviet minori, & Jacob dilexi Eſau odio habui? At bone Deus! quam multa hic probanda ſunt. I. probandum eſt hic agi de gratia ſingulari, quæ perſonæ Jacobi facta ſit. At unde quæſo id probabitur? Certè de toto populo Iſraelitico & Edomæo agi, ex textibus, qui citantur ex Geneſi & Malachia, clariſſimum eſt. II. Poſito quod de ſingulari gratia, quæ perſonæ Jacobi facta fuerit, agi dicatur; gratiam iſtam, de ſpirituali gratia, quæ ad converſionem neceſſaria eſt, intelligendam eſſe, quo argumento probabitur? De alia longè gratia agi ex iiſdem locis patet. III. Poſito etiam quod de gratia illa ſpirituali agi dicatur, per illam intelligendam eſſe ejuſmodi gratiæ iſtius operationem, qualem Cenſor vult, qua ſpecie probabitur? *Atqui*, inquit, *Eſau odio habui, mitius ſaltem explicari non poteſt quam Minus dilexi.* Eſto; quid inde? Ergo dilectio Jacobi ſignificat gratiam ſingularē quæ prædeterminans gratia eſt? Quem non pœniteat tam miſeræ conſequentiæ? Et hic tam ineptus diſputator ſubinde ſuperciliofum ſuum illud, *Non moramur*, audet ingeminare: *Novas gloſſas Arminij, quæ manifeſtam vim faciunt ſcopo & verbis Apoſtoli, non moramur.* Profecto, qui tam inaccuratas conſequentias ex textibus deducit, is oſtendit quam benè ſit verſatus in ſcopo Apoſtoli rectè dijudicando. Sed nos cum eo morari deſinamus. *Cur* porrò, inquit Cenſor, *provocat Apoſtolus* Rom. x. *ex conſideratione ſeveritatis Dei in judæorum rejectione, & benignitatis ejus in Gentilium adſumptione, ad profunditatem ſapientiæ & cognitionis Dei, & ad judicia ejus inſcrutabilia ac vias inperveſtigabiles, ſi nec ſapientia arcana, nec potentia ſingularis in hac gratiæ diſpenſatione locum habet, ſed omne diſcrimen efficacis vocationis ex hominum voluntate aut liberi arbitrij uſu eſt petendum?* Imò, inquam ego, ex contrario, quo modo provocat Apoſtolus, ſeu potius admiratur, *τὸ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ θεοῦ*, ſi ejuſmodi gratiæ diſpenſatio, & vocationis efficacia in eâ re, de qua agit, locum habet? Nam poſito, quod de hac vocationis efficacia hic agat Apoſtolus, quod ſanè falſum eſt, quæ obſecro ſapientia, imò quæ divitiæ ſapientiæ, nedum profundæ divitiæ ſapientiæ in eo poſitæ eſſe poſſunt, quod Deus maximam partem eorum, quos vocat, & quibus ſeriò jubet ut reſipiſcant, gratia ſufficiente dignari nolit, & quos nominatim elegit ab æterno, ejuſmodi gratia velit donare, cum eos vocat, eiſq; præcipit ſeriò ut ſe convertant, qua poſita, non poſſunt non converti? Citius quis hic ſtultitiam, hypocriſin, ac Tyrannidem ſummam deprehendet, quam vel micam ſapientiæ atq; æquitatis. Horret

Nec locum nobilem ad Rom. ix.

Nec locum ad Rom. xj.

ret mens & obſtupeſcit ad tam barbaras de Deo ſentẽtias. At actiones Dei hîc ab Apoſtolo tales proponuntur, in quibus ſapientiſſima ſimul atq; æquiſſimis rationibus nixa Dei diſpenſatio elucet. Neq; verò ad rem facit, ſi dicas Apoſtolum hic provocare ad judicia Dei, quæ inſcrutabilia eſſe dicit, & ad vias quas dicit eſſe inperveſtigabiles. Nam eo non indicat Apoſtolus, judicia Dei talia eſſe, ut eorum æquitas ac rectitudo intelligi a nobis non poſſit, cum judicia iſta Dei nobis revelantur. Nihil minus. Nam, ſi id fieri non poteſt, quomodo ſapientiam in iis profundam admirari potuiſſet Apoſtolus? Admiratio hæc ſignificat, Apoſtolum ea intellexiſſe, & in iis ſapientiam ſingularem penitus perſpexiſſe. Sed tantum indicat, ea talia & tam eximia eſſe judicia, ut humana mens ſuopte Marte ea excogitare aut alteri ſuggerere nunquam potuiſſet, prout ex ſequẽtibus claè videre eſt. *Atqui*, inquies, cum Cenſore, *quæ ratio provocationis eſt, ſi omne diſcrimẽ efficacis vocationis ex hominum voluntate aut liberi arbitrij uſu eſt petendum?* Reſpondeo, provocatio, ſive potius admiratio hæc Apoſtoli, non oritur ex conſideratione modi, quo Deus utitur, quando homines vocat; ſed ex intuitu conſilij ſive diſpenſationis illius divinæ, qua nunc hos, licet indignos, vocare, nunc illos, licet æquè indignos, reiicere, & in contumacia ſua, veluti in carcere concluſos, vult relinquere, prout verſ. 30. 31. 32. præcedentibus videre eſt. Deinde, tantum abeſt ut ratio provocationis huius nulla dari poſſit, ſi diſcrimen efficacis vocationis ex hominum voluntate aut liberi arbitrij uſu petatur, ut contra Apoſtolus idcircò in hiſce actionibus divinis divitias ſapientiæ Dei admirando extollat, quia conſiderabat Deum ex una parte populos integros, qui gratiâ vocationis ejus longo tempore abuſi fuerant, reiicere, & ſub contumacia propria relinquere, ſuo tempore tamen iterum vocandos: ex altera parte, Deum populos integros, ob propriam ſuam incredulitatem rejectos, & in contumacia ſua, veluti in carcere, longiſſimo tẽpore relictos, iterum dignari vocationis ſuæ gratia, reiiciendos iterum, ſi conceſſâ vocationis gratiâ abutantur, & exemplo rejecti alterius populi non ſapiãt. Atq; hæc una res ſufficit ad demonſtrandum locum hunc à Cenſore citatum contra ipſum Cenſorem apertè facere; Quod vid. clarum ſit, hic agi de integris populis, ac proinde de vocatione non tali, qualem Cenſor ſtatuit. Talis enim vocatio ad populos integros non pertinet. Deinde, quod ii, quos Deus gratiâ vocationis ſuæ dignatur, per vocationis iſtius beneficiũ provocentur ad officium ſuum faciendum, cum diſertâ comminatione,

niſi

niſi id faciant, futurum ut exſcindantur a Deo, & vocationis gloria ac gratia priventur: ij verò, quos Deus dicitur reiicere, idcirco reiici dicantur, quod ſua propria culpa divinæ vocationis beneficium non acceptaverint, & gratiæ divinæ tempus non obſervaverint, certiſſimo indicio, fieri potuiſſe, ut vocationi iſti obtemperarent, ac proinde per Deum & divinam vocationem non ſtetiſſe, quo minus obtemperare poſſent, ſed per purum putum defectum liberæ cooperationis ipſorum, unde gratia inefficax fuerit reddita.

Tertium, inquit Cenſor, *quod Remonſtrantes in hac efficacis vocationis definitione vellicant, eſt, quod per potentiam irreſiſtibilem (quæ nec creatione nec ſuſcitatione e mortuis minor) voluntas ejus, qui vocatur, determinatur ad credendum. Nos de voce irreſiſtibilis*, inquit, *non laboramus, quam Autoribus ſuis relinquimus.* Eſto; vox propria & ſignificantiſſima eſt, ad exprimendum ſententiam Cenſorum; nec cauſſa eſt cur ab ea abhorreant, niſi quia ſignificantiſſima eſt, & abſurditatem ſententiæ Prædeſtinatorum primo ſtatim intuitu ob oculos ponit. Et vocem hanc admitti a Cenſore non obſcurè arguunt ſequentia verba; *Non enim loquimur*, inquit, *de præparationibus illis & mediis, quæ converſionem antecedunt, quibus homines reſiſtere & deeſſe poſſe concedimus, niſi ſingularis Dei gratia, quominus id faciant, præveniat.* Poſita itaq; illa gratia, fieri non poteſt ut reſiſtant & deſint præparationibus iſtis. Quid hoc aliud eſt quam agnoſcere potentiam irreſiſtibilem? Sed eſto de vocibus ne contendamus: *loquimur*, inquit, *de efficacia qua Deus hominem jam convertit & regenerat, Eam non eſſe minorem ſuſcitatione ex mortuis aut creatione diſertè Scriptura teſtatur.* Joha.v.25. & 2.Cor.iv.6. At S. Scriptura non vocat ipſam actualem (de ea enim textum loqui hic vult Cenſor) converſionem ſive regenerationem hominis ſuſcitationem aut creationem, ſed actionem illam Dei, quæ ad convertendum & regenerandum hominem ſpectat, ſive totum illud, quod eo fine a Deo adhibetur, ut homo à peccatis ſuis excitetur, & ad vitæ æternæ ſpem certam adducatur, creationi & reſuſcitationi divinæ metaphoricâ ratione loquendi comparat. II. Sed poſito etiam Scripturam, ipſam actualē hominis converſionem vocare reſuſcitationem, non tamen idcirco rectè quis concluſerit, eam affirmare, Converſionem iſtam non minore potentia fieri (ſic enim vox minor hic accipitur. Additur enim in Confeſſione, *minor, quo ad efficaciam*; An enim dignitate minor ſit hic non quæritur; haud difficulter concedent Remonſtrantes eam dignitate minorem nō eſſe) quā ſit creatio, aut ſuſcitatio e mortuis.

Vox, *Irreſiſtibilis* ineptè ſugillatur a Cenſore.

Expenduntur loca quibus Cenſor probare nititur efficaciā quâ homo convertitur, non eſſe minorem ſuſcitatione ex mortuis aut creatione.

Locus qui ex Euang. Johan. p.v.25. deſumtus eſt, examinatur.

Nullum ſimile currit quatuor, ut aiunt, pedibus. Similitudo omnis claudicat. Ratio ſimilitudinis, ad quam propriè reſpicitur, ubiq; attendenda eſt. Ea autem hic ad hunc modum ſe habere poteſt, & procul dubio habet. Quod ſicut is, qui e nihilo creatur, aut ex mortuis ſuſcitatur, nihil de ſuo adfert, ita Peccator, qui ſub dominio peccati, & reatu æternæ mortis jacet, nihil de ſuo adfert quo à peccati dominio liberari & in certam æternæ vitæ ſpem reſtitui poſſit. Totum hoc gratiæ divinæ prævenienti & ſubſequenti debet, à quâ habet quod poſſit ſe convertere, & per quam moveri debet, ut, cum jam ſe poteſt convertere, actu ipſo ſe convertere ad mandatum & juſſum divinū velit, alioquin in æternâ morte manſurus, ſi nolit. Ulterius non eſt extendenda hæc ſimilitudo, &, ut ulterius extendatur, non ſinunt infinita, quæ alioquin ſecutura ſunt, abſurda: Imprimis hoc, quod alioquin tota ratio divinæ præceptionis, ſancitæ promiſſis & minis, funditus evertitur. Et loca, quæ citat Cenſor, non obſcurè indicant ulterius eam extendendam non eſſe. Nam locus primus, quem ex Joa. cap. v. verſ. 25. citat, poſito quod in eo agatur, non de ſuſcitatione hominis propriè dicta, uti pleriq; Interpretes volūt, ſed de regeneratione ſive ſuſcitatione hominis ſpiritualis, uti Socinū ſecuti Cenſores aliiq; volunt, textus apertè dicit; *Qui audiverint vocem filij Dei vivent. Audierint* autē ſignificare iſto in loco *obedierint*, ut ſupponatur à Cenſore, ſi conſequenter loqui velit, neceſſe eſt. At obedire, inquam ego, Deo vocanti propriè dici non poteſt, cuius voluntas per potentiam, quæ nec creatione, nec ſuſcitatione è mortuis minor eſt, ſic determinatur, ut non poſſit non (ut ita dicam) obedire: Et cum potentia illa determinatrix immediatè agat in voluntatem hominis, non poteſt dici is, circa quem ea adhibetur, obedire voci Filij Dei. Vox enim filij Dei non ſignificat potentiam illam, ſed Euangelium, per quod homo convertitur, &, ex cuius auditu fides gigni dicitur, Rom. x. 17. At Euangelium audire, eſt Euangelio, quatenus obedientiam poſtulat & præcipit ſub promiſſo vitæ, & comminatione mortis æternæ, obedire. Præcipienti autem obedire propriè nemo dicitur, qui per potentiam talem ad obediendū determinatur, ut non poſſit non obedire. Talis enim nō magis obedit, quam terra obedit Deo, cum ex nihilo creatur, aut mortuus, cum ſuſcitatur in vitā. Quod ſi verò etiā ſequentia verba vſ. 28. 29. eodē ſenſu metaphorico velimus interpretari, uti à Socino aliiſq; fit, & verbū *Audire* de ſimplice auditione ſeu receptione Eglij accipere, res evicta eſt; dicitur enim diſertè in textu, inter eos, qui audierint

vocem

vocem filij Dei, alios futuros qui bona facient, & alios qui mala facient. Illos ex monumentis, id eſt, ex ſtatu illo ignorantiæ, miſeriæ, ac mortis, in quo per peccata ſua jacebant, prodituros veluti novos homines in ſpem reſurrectionis: Hos prodituros, veluti novo reatui implicitos, in reſurrectionem condemnationis. Unde manifeſtè colligitur, fieri poſſe, ut, qui Euangeliũ & vocẽ illam Filij Dei audiunt & recipiunt, Euãgelio tamẽ non obediant, atq; ita in mortẽ & condemnationem à qua beneficio Euangelij auditi liberati aliquomodo fuerant, juſtiſſimo Dei judicio quaſi denuò præcipitentur. Locus qui ex ij. epiſt. ad Corinth. iv. 6. citatur, non agit propriè de converſione hominum ad fidem, ſed de revelatione divinæ voluntatis, quæ Apoſtolis & Servis Jeſu Chriſti facta fuit; ut ſervirent Deo pro inſtrumentis, ad cognitionem illam diffundendam per univerſum mundum, & ſic novâ veritatis luce mundum, in tenebris ignorantiæ jacentem, quaquaverſum illuſtrandum, eo fine, ut ad amorem & obſequium divinæ voluntatis accendi poſſet atq; inflammari, quo ſenſu Apoſtoli dicuntur conſtituti a Deo, *Ut eſſent lux Gentium, & eſſent ſaluti uſq; ad ultimas terras* Act. xiij. 49. Eodem ſenſu Apoſtolus de ſe ipſo ait, *quod à Jeſu miſſus erat, ad aperiendum oculos Gentium, & convertendum eas à tenebris ad lucem* Act. xxvj. 18. Itaq;, non agitur hic de converſione hominum, nedum de modo converſionis, quaſi ea efficiatur in omnibus hominibus non aliter, quam lux a Deo in prima creatione mundi facta & formata fuit. *Atqui converſio hominum paſſim in Scripturis vocatur*, inquit Cenſor, *nova mortuorum vivificatio, nova creatura, regeneratio & renovatio hominis ad imaginem Dei.* Fatemur: At metaphoricæ ſunt iſtæ locutiones, quas ad unguem reſecare velle, eſt in barathrum abſurditatum ſe coniicere. Ad metaphoram non requiritur omnimoda rerum comparatarum æqualitas, nedum identitas; ſed ſimilitudo quævis ſufficit. Alioquin, dicam viciſſim, converſio noſtri etiam dicitur excitatio ex ſomno, ergo eadẽ eſt ratio hominis convertendi, quæ dormientis: dicitur tractio, ergo converſio eſt violenta actio; dicitur renovatio, ergo converſio non eſt creatio: dicitur doctio, ut ita loquar, ergo converſio eſt actio, quæ ab homine fieri poteſt, &c. *At*, inquit Cenſor, *hi loquendi modi planè ſunt alieni & abſurdi, ſi certitudo converſionis non à ſola Dei efficaci gratia, ſed ab hominis cooperatione pendeat.* At hoc eſt principium petere, & per ſe falſum. Ratio locutionum harum per ſe manifeſta eſt. Analogia enim ſive proportio duplex eſt inter converſionem hominis & creationem: I. Quod ea

Expenditur locus ex ij. Epiſt. ad Cor. iv. 6.

Expenditur quo ſenſu Scriptura vocet converſionem hominis novâ mortuorum vivificationem, novâ creaturam, regenerationem &c.

à Deo primum proficiſcatur, & eum primum atq; unicum Authorem habeat. II. Quod ſit actio, vim habens producendi effectum planè novum, & qui antea non erat, neq; in homine, ſine præveniente divina gratia, exiſtere poterat. Deinde, ſi Scriptura conſulatur, obſervabimus non rarò dici in ea, Deum *creare* ſimpliciter, *creare cælum novum & terram novam, creare creationem*, cum rem novam & inſolentem facit, ſive ea res nova ſit extraordinaria, & inuſitata quædam punitio; uti Num.xvj. 30. videre eſt, ſive beneficium aliquod novum: imò cum non niſi novam aliquam rem annuntiat eum in finem, ut populus annunciationi iſti fidem habeat, & ad colendum Deum de novo quaſi adducatur, etiamſi fieri poſſit, adeoq; fiat, ut populus annunciationi iſti fidem habere, & per eam ad colendum Deum adduci nolit. Vide diſertum locum Eſa.xlviij.6.7.8. 9.10, &c. *Audiviſti totum hoc, & vos nonne annuntiabitis? Audire feci nova ex tunc, & conſervata apud me & non noveras ea. Nunc creata ſunt, & non extunc neq; ante diem hunc audiveras ea, ne forte diceres Ecce noveram ea. Etiam non audiviſti, etiam non cognoviſti, etiam extunc non fuit aperta auris tua. Novi enim quod prævaricando prævaricaveris, quodq; prævaricator ab utero ſis vocatus*: Vide vero vſ. 18. *Utinam attendiſſes ad mandata mea, tunc fuiſſet ſicut flumen pax tua, & juſtitia tua veluti fluctus maris.* De beneficiis vide Eſa.iv.5. & cap.xv.18. Jerem.xxxj.22. In quibus Deus creare dicitur, quia populum ſuum novi beneficij collatione recreare voluit, etiamſi id actu non fecerit, propter contumaciam & rebellionem populi. III. Tantum abeſt ut modi hi loquendi planè debeant videri alieni & abſurdi, ſi certitudo, id eſt inevitabilitas vel neceſſitas converſionis non à ſolâ Dei gratia efficace pendeat, ut contra alieni & abſurdi futuri eſſent, ſi ab ea ſola efficacia converſionis tota penderet, ut iam de certitudine nihil dicam. Rationes ſunt. I. Quia converſio per iſtas voces denotata, ipſis hominibus præcipitur. Alienum. a. & abſurdum foret, effectum iſtum, qui nullo modo ab homine pendet aut pendere poteſt, ſed ab illa gratiæ efficacia unâ ac totâ pendet, homini præcipere. II. Converſio iſta cum jam actu exercita eſt, ipſi homini tribuitur, adeo ut homo ipſe dicatur, *ſibi ipſi facere cor novum & ſpiritum novum, circumcidere cor ſuum, ſalutem ſuam operari, &c.* & tribuitur ei ſub ratione virtutis & obedientiæ, quam Deus præmio vult afficere; imò cum aſſignatione laudis, Rom.ij.29. 1.Cor.iv.5. & conceſſione gloriationis, quam homo in ſeipſo habeat. Gal.vj.3. Abſurdum a. & alienum foret, effectum iſtum tribuere homini ſub ratione

Rationibus aliquot oſtenditur, modis iſtis loquendi efficaciam determinantē in converſione hominis deſignari non poſſe.

ratione virtutis, cum laudis attributione, & gloriationis conceſſione, qui nullo modo pendet à cooperatione hominis, ſed in homine ſine homine productus eſt, & ab efficacia vocationis totus atq; integer dependet. III. Quia converſio iſta, per homines & per verbum ab iis prædicatum effici dicitur, uſq; adeò ut homines ipſi, dicantur in Scripturis *generare, regenerare, renovare, illuminare, aperire oculos eorum, convertere eos a tenebris ad lucem, a poteſtate ſatanæ ad Deum* Gal. iv. 19. 1. Cor. iv. 15. Act. xxvj. 18, &c. & verbum prædicatum *ſemen* illud dicatur, *quo regignimur*, Jacob. j. 18. 1. Petr. j. 23, collato cum verſ. 25. & verbum *ex cuius auditu fides eſt*, Rom. x. 16. Alienum a. atq; abſurdum foret effectum illum, id eſt, converſionem tribuere hominibus, & prædicato verbo, quorum efficacia tota non niſi moralis, ac proinde ut verbo Cenſoris utar, incerta efficacia eſt, ſi tota converſio ab iſta gratiæ efficacia eſt, quæ non poteſt non ſortiri effectum, quæq;, per iſtos modos loquendi, quos Cenſor allegat, deſignari ab eo dicitur.

Quæ paragrapho ſequente a Remonſtrantibus dicuntur, ea, inquit Cenſor, *verbis quidem veritati divinæ conveniunt, ſed veſtris antecedentibus opinionibus conſentanea non ſunt: Nā quomodo obſecro hac inter ſe conveniunt; Homo in ſtatu peccati nihil boni, quod quidē ſalutare bonum ſit, ex vel a ſeipſo cogitare poteſt, nedum velle aut facere; & tamen homo poteſt, antequam verbum Euangelij ei revelatum eſt naturæ lege ſic uti, ut Deus ex æquitate teneatur ei revelare Euangelium, quemadmodum alibi aſſeritis?* Ubi Cenſor? cedo locum ex Confeſſione aut revoca dictum: Tum, addis, *homo poteſt eſſe humilis, eſurire & ſitire Juſtitiam, ſeipſum ad ſalutem diſponere antequam credit in Chriſtum.* Cedo, inquam, locum aut pænam falſi incurre. Quid hic aut ille dixerit, neſciunt Remonſtr. nec tenentur præſtare omnium dicta. Ex Confeſſione ſua judicari volunt, hæc communis omnium eſt. Sed poſito etiam tale quid dictum ab hoc aut illo eſſe, da locum Cenſor ubi id poſſe hominem dicitur naturalibus viribus, ſine communi gratia. Hoc niſi feceris diſſenſionem non oſtenderis. Tum totius Antiquitatis vox eſt, hominem, antequam de Euangelio quicquam audivit, beneficio gratiæ communis lege naturæ rectè uti poſſe. Nec deſunt ex antiquitate complures, qui aſſerunt Deum talibus, id eſt, naturæ Lege rectè utentibus teneri ex congruo gratiam Euangelicæ revelationis dare, quod nuſpiam tamen in ſua declaratione affirmant Remonſtrantes. *Quomodo item dicitis*, inquit, *gratiam eſſe principium, progreſſum, & complementū omnis boni, &c. Ita ut fides,*

Hominē poſſe ſine gratia ſe diſponere ad fidem, falsò tribuitur Remonſtr.

converſio

converſio, & bona opera, omneſq; actiones piæ & ſalutares, quas quis cogitando poteſt aſſequi, gratiæ Dei in Chriſto, tanquam cauſæ ſuæ principali & primariæ in ſolidum ſint adſcribendæ, & tamen antea ſtatuiſtis, efficacem vocationem, qua fit ut homo vocanti Deo pareat, diſtingui a ſufficiente, non ex gratiæ natura aut menſura, ſed ex liberi arbitrij ſolo uſu.

Non pugnant. gratia eſt primaria & principalis cauſa omnis ſalutaris boni & gratia eſt efficax ab eventu

Quaſi verò hæc pugnent. Gratia eſt principalis & primaria boni omnis cauſa in nobis, & gratia efficax ab evẽtu vel ab uſu liberi arbitrij (a ſolo enim nunquam dixerunt Remonſtr.) efficax vocanda eſt, non ab intentione Dei ſola ſic dicta: Imò, quia gratiam Dei principalem & primariam cauſam boni omnis eſſe dicunt; idcirco hæc non pugnant. Si eam vocaſſent cauſam unicam, totalem atq; integram non moralem tantum ſed phyſicam, ſpeciem haberet oratio. Nunc ſpecie omni caret disjunctiva iſta, quam adfert Cenſor: *Aut ergo uſus ille bonus, & cooperatio liberi arbitrij cum gratia, bonum ſalutare non ſunt: aut omnia bona ſalutaria & actiones piæ, Dei gratiæ, tanquam cauſæ principali & primariæ in ſolidum a vobis non adſcribuntur:* Imò verò, inquam, uſus ille bonus & cooperatio iſta liberi arbitrij cum gratia bonum ſalutare ſunt Remonſtrantibus, & uſus iſte bonus, gratiæ, tanquam principali & primariæ cauſæ ab ipſis adſcribitur, & tamen, efficax gratia ab uſu iſto libero non a gratiæ natura aut menſura efficax ab ipſis vocari creditur. Hæc non pugnant: Gratiæ enim, cui cooperatur liberum arbitrium, motio tota moralis eſt, non Phyſica. Motio autem iſta principalis & primaria adeoq; tota moralis cauſa eſt, per quã producitur conſenſus in voluntate. Et tamen, conſentientibus penè omnibus Philoſophis ac Theologis, moralis omnis actio efficax vocatur non à natura aut menſura actionis ipſius, ſed ab uſu & cooperatione liberi arbitrij: En Cenſor explicatum levi momento quod inexplicabile putabas. Nec vobiſcum ſe ſentire coguntur fateri Remonſtrantes, nec contraria ſibi ipſis dicere. Age verò tu, mi Cenſor, explica, & concilia hæc inter ſe. Uſus ille bonus gratiæ aut eſt actus officij noſtri, qui virtuoſus dici meretur; Aut non eſt. Si eſt, quomodo itaq; efficacis gratiæ effectus in ſolidum eſt? Si non eſt, quid ergo eſt? Viceris, ſi dixeris quid ſit, ut intelligi ab eo poſſis, qui communi tantum ſenſu præditus eſt.

Dilemma inſolubile.

Paragrapho ſeptimo; *Libenter agnoſcimus*, inquit Cenſor, *hominem gratiam divinam adſpernari & reſpuere, ejuſq; operationi reſiſtere poſſe; Proinde opus non erat ut id tam operoſe probarent Remonſtr.* Quomodo hoc agnoſcat, & quam libenter ex ſequentibus conſtabit. Longè aliter ſine dubio gratiæ vocem accipit hic Cenſor, quam à

Remon-

Remonſtrantibus accepta fuit hoc paragrapho. Hi enim gratiam intelligunt eam. quam principium, progreſſum & complementum omnis boni eſſe paragrapho præcedente dixerant,& per quam eos, qui ordinarie convertuntur, converti ſtatuunt. Quid,an hominem huic gratiæ reſiſtere poſſe libenter agnoſcit Cenſor? Si ſeriò, vicimus, ò Socij, magnum operæ pretium fecimus. Sed longè aliter ſe res habet :. Agnoſcit Cenſor, non agnoſcit, Libenter, non libenter, hominem, gratiæ, non gratiæ, reſiſtere poſſe, non poſſe reſiſtere. Nam quid ait? *Sive*, inquit, *reſpiciamus gratiam externam Euangelij, quod miniſterium ſpiritus appellatur*, 2.Cor.iij. *Sive etiam operationes internas Spir. S., quibus mentem hominis de veritate Euangelij & ſuo officio convincit, fatemur hominem huic gratiæ operationi poſſe reſiſtere, &c.* At gratia hæc non eſt illa gratia,quæ ſufficit ad convertendum hominem, & qua actu aliquando aliqui convertuntur. Atqui de ea agit Remonſtrantium Confeſſio in terminis. Gratiæ itaq; illi reſiſtere poſſe, eſt poſſe reſiſtere non gratiæ. Deinde, ut jam non expendamus has gratias, earumq; acceptiones, quæ rigidum ſanè examen non ferunt, vide quam multæ ineptiæ ſint in tam brevi periodo. Dicit I. hominem illis gratiis poſſe reſiſtere, & tamen ibidem aſſerit, hominem iſtis non poſſe non reſiſtere. Quis a. niſi inepte dicat, poſſe aliquem aliquid, qui non poteſt contrarium. *Ejus eſt velle*, regulæ juris aiunt, *qui poteſt nolle. Conſentire non poteſt* ait Triphonius Jureconſ. *qui nec poteſt diſſentire. Si vis ſcire an velim, ait* Seneca, *effice ut poſſim nolle.* ἐν οἷς γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν καὶ μὴ πράττειν καὶ ἐν οἷς τὸ μὴ καὶ τὸ ναὶ, inquit Ariſtoteles lib. iij. Nicomach. Cap. v. II. dicit *hominem ſeipſum, cum divinitus ad fidem & obedientiam vocatur, inidoneum poſſe reddere ad credendum.* Quid ineptius? Nam antequam reſiſtit homo gratiis iſtis, in ſuperlativo gradu inidoneus eſt, adeo ut magis inidoneus eſſe non poſſit; eſt enim planè mortuus. Quis a. de eo, qui talis eſt, dicat quod ſe inidoneum poſſit reddere? Eodem jure dixeris, cæcum hominem ſeipſum inidoneum reddere poſſe ad videndum, & mortuum ad ſe exſuſcitandũ. III. Dicit *hominem talem ſe inidoneum reddere poſſe, propria ſua culpa, eaq; vera & per eandem gratiam vincibili, ſi homo gratiam iſtam in injuſtitia non detineret, quod omnes tamẽ homines ſibi relicti faciunt:* Nempe, Si. Quis hanc culpæ & veræ culpæ, & vincibilis culpæ rationem intelligat? Hoc ipſum, quod homo, nulla propria ſua culpa, imo per divinam punitionem tantum inidoneus eſt factus ad credendũ, & obediendũ, ac proinde gratiam in injuſtitia neceſſario detinens,

Ridiculè Cenſor videri vult agnoſcere gratiæ divinæ operationem non eſſe irreſiſtibilem.

Detegitur Cenſoris fallacia in voce gratiæ.

quomodo non liberat atq; abſolvit eum à conſequente omni culpa propria & vera? Si non, tum reus novæ pænæ fit per id, quod in ipſo nulla propria ac vera culpa ejus eſt, & quod cauſa ejus facti eſt, in quo culpa propria ac vera eſſe dicitur. Et quomodo vincibilis culpa eſt, quæ exiſtit ex cauſa, quæ homini prorſus invincibilis eſt, quam homo ſibi relictus non poteſt non contrahere? Apageſis tam barbaras culpas & pænas, quæ monſtra potius decent, quam homines, nedum ſanctiſſimum Deum. IV. Dicit; *ſed inde non ſequitur non eſſe aliquam gratiam peculiarem, &c.* Quaſi verò quiſquam adeò væſanus ſit, ut ex tam ineptis propoſitionibus concluſionem talem ſequi dicat. Quæritur tantum hoc in loco: An gratia illa, qua Deus uti vult ad convertendum homines ad veram fidem in Jeſum Chriſtum, & qua actu aliquando aliqui convertuntur, eà efficacitate adminiſtretur, ut ij, quibus ea contingit, non poſſint non converti; (quod appellatur à Remonſtrantibus *non poſſe reſiſtere*) an verò tali efficacitate, quam libera voluntate poſſint admittere aut reſpuere (quod appellatur in hac cauſa *poſſe reſiſtere*) Quæſtio quam Cenſor facit, *An non detur aliqua peculiaris gratia, ſive per Dei ſapientiam ſive per potentiam ejus adminiſtrata, cui homo, qui per eam vocatur, nunquam reſiſtit*, aliena & impertinens eſt, ob duas cauſas. I. Quia intelligi poteſt de gratia, ſeu extraordinaria, ſeu ſpeciali quadam, reſpectu paucorum quorundam hominum, quod ſine periculo admitti poteſt, & ab Antiquitate tota extra dubium poſitum fuit, ſalva ſemper manente ſententia generali de conditionata electione eorum, qui ordinariè vocãtur. II. Quia, cum de actu ſolo loquatur, intelligi poteſt de gratia illa, quæ effectum ſortitur, ſive ſortiatur, cum cooperatione liberi arbitrij, ſive ſine cooperatione. Ratio eſt, Quia de ea etiam verum eſt, quod ei nemo unquam reſiſtit, qui per eam vocatur. Alio itaq; & quidem eo, quo diximus, modo, concipienda fuerat. Sed eſto, cum de mente ſatis conſtet, quicquid eam Cenſor ubiq; pæne in hac materia ſub ſpecioſis verborum involucris occulere ſoleat, de verbis ſoliciti ne ſimus. *Scriptura hic tam manifeſta eſt*, inquit, *ut nemo niſi errando adverſus eam unquam diſputaverit. Probant id promiſſiones V. T.* Eſa. xliij. 17. legendum eſt Eſa. xliv. 1. Jerem. xxxj. 23. Ezech. xxxvj. 26. At quis non miretur Cenſorem, qui tam confidenter audet aſſerere Scripturam pro iſta ſententia adeo manifeſtam eſſe, ut nemo contra eam niſi errando diſputare poſſit, non ſaltem majorem operam daturum fuiſſe ut non niſi clara & manifeſta, ſi quæ erant loca, adduceret: Vix dubitandum eſt, quin

Expenduntur promiſſiones Vet. Teſtam. quibus Cenſor gratiam determinantẽ promitti aſſerit.

quin cum hæc clariſſima cenſuerit, alia deſuerint. Unde non immeritò quis contra eum regeſſerit, Scripturam pro iſta inepta ſane ac novitiâ opinione tam obſcuram eſſe, ut, nemo niſi errando pro ea diſputaverit. Rem teſtem demus. Locus primus ex Eſa.xliv.1. citatur, *Sic ait Jehova qui fecit te & formavit te ex utero adjuvaturus te: Ne timeto, ſerve mi Jacob, & JESCHURIM quem elegi: Nam effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam, effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper prognatos tuos & efflореſcent veluti gramen, veluti ſalices inter progreſſus aquarum.* Locus hic, inquam totus eſt allegoricus, ſive potius ſcatet perpetuis metaphoris, quibus quid directè Deus ſignificaverit, nō uſquequaq; certum eſt. Nec enim conſtat, I. quod in eo loco agatur de gratiis ſpiritualibus, ac non potius de benedictionibus temporalibus, quibus Deus *rectos* in populo ſuo, aut populum totum Iſraelis propter *rectos* illos volebat afficere. Certè nihil eſt in loco quod non permittit, ut de hiſce benedictionibus, aut huiuſmodi benedictionum promiſſione intelligatur: Effundere enim aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam, ſignificare idem poteſt, quod populo afflicto variis calamitatibus, & ſub jugo divinarum viſitationum gementi, ſuccurrere tali beneficio, quod non minus gratum erit futurū, quam ſi ſitienti magna aquæ copia, & aridas fauces habenti, vel terræ præ ſiccitate & ariditate fatiſcenti, fluenta integra affunderentur. Effundere ſpiritum ſuum dici poteſt Deus, cum homines, jam penè ob anguſtias anima defectos, & ſpiritum vix trahentes, inter varias calamitates, novo quaſi ſpiritu, novaq; virtute adflat, refocillat, & recreat, ut ex variis locis parallelis liquidò conſtare poteſt. II. Poſito, quod in eo agatur de gratiis ſpiritualibus, neutiquam tamen conſtat, imò ne veſtigium quidem in textu eſt, unde veriſimiliter concluditur, in eo agi de gratia, quæ ad converſionem neceſſaria eſt, de qua tamen hic quæritur; imò non obſcure ex textu patet in eo agi de gratia, quæ datur jam converſis: Deus enim alloquitur Iſraelem, quem *rectum* vocat, quia, ut inquit Vatablus, recto & ſincero animo Deū colebat opponitq; carnali & infideli Iſraeli, id eſt, carnalibus in Iſraele quos Cap. præced. graviter reprehenderat. III. Poſito etiam quod in eo agatur de gratia ad fidem & converſionem neceſſaria, quâ veriſimili ratione evincetur gratiam iſtam eſſe peculiarem illam determinantem gratiam, quæ hic promittitur. Hoc age, Cenſor, & rem miram feceris. Nos contrarium hoc argumento evincimus. Gratia hæc promittitur Iſraeli recto, quia tum eā

Locus Eſa. xliv. 1. examinatur.

 care-

carebat Iſrael & ea indigebat. At gratia determinans iſta, quam Cenſor vult, jam tum locum habebat in Iſraele recto: Iſrael enim rectus non erat ſine iſta gratia: Et omni tempore eodem modo gratia iſta ubiq; locorum locum habuit; quia ſemper & ubiq; Deus habuit electos & fideles ſuos. Ergo de gratia illa hic locus intelligi, nec debet, nec poteſt: Saltem falſum eſt, quod Cenſor ait, *Scripturam hic manifeſtam eſſe pro iſta gratia.* Nec juvat, ſi dicas *gentium vocationem hic promitti Iſraeli.* Nam & incertum id eſt apud interpretes, & revera falſum. Quia promiſſio ad Iſraelem dirigitur, aut ad ſemen & poſteros Iſraelis: Gentes a. ſemē Iſraelis nunquam vocantur, neq; ſemen Iſraelis ſunt. Deinde, quæ ratio eſſet iſtius præcedentis hortationis, *Ne timeto ſerve mi Jacob*, nā aliquādo ego vocabo gentes etiā ad fidē; puta poſt octingentos aut *mille* annos. Quid? an timebat Iſrael, ne hoc fieret aut, ne hoc faceret Deus? Sed & poſito, quod id verum ſit, quid hoc rem? Promiſſio enim ad populum totum dirigitur: At gratia iſta peculiaris ad totum populum non pertinet. Ergo hæc promiſſio non eſt gratiæ huius peculiaris promiſſio. Deniq; ſi ad paucos tantum quoſdam ex gentilibus, nominatim a Deo ab æterno electos promiſſio pertinere dicatur, quænam erit conſolatio hæc, qua Iſraelem Deus vult erigere contra metum & conſternationem? Ne timete vos electi in Iſraele; Sicut ego vos paucos elegi, & reliquos omnes reprobavi; Sicut vos vocavi vocatione efficaci, reliquos a. non vocavi ea vocatione: Ita agam aliquādo in gentilibus, poſt aliquot ſecula. Quis ſuccum, quis medullam conſolationis in hac oratione eſſe intelligit contra metum illum, quo obſeſſus erat Iſrael? Loca duo ex Jerem: xxxj. 23. & Ezech: xxxvj. 26, quibus una eademq; promiſſio continetur, quam ineptè ad probandum quod vult Cenſor allegentur, jam ante demonſtravimus paragrapho huius cap. tertio.

Probat idipſum promiſſionum illarum complementum, inquit, *in N. Teſtamento.* Mirabilis probatio. Quaſi verò promiſſio de peculiari gratia, qua electi efficaciter vocantur, ad N. Teſtamentum pertineat, aut complementum promiſſionis iſtius in N. T. fiat. Sanè, ſi ita ſe res habet, nulli fideles, nulli vere converſi fuerint ante Novi Teſtam: revelationem. Aut ſi fuerunt fideles, non minus ſub V. Teſtamento quam ſub Novo, neceſſe utiq; eſt, ut gratia illa peculiaris, ſine qua converſio fieri non poteſt, adfuerit non minus ſub Veteri, quam ſub Novo: Unde, quid de promiſſionibus huius gratiæ & complemento promiſſionum iſtarū ſentiendum ſit, facilè colligitur.

Demonſtratur quam ineptè Cenſor promiſſiones V. Teſt. de gratia determinante, compleri in N. Teſt. probet.

Quis

Quis enim dicat loca iſta, *quicquid dat mihi pater, venit ad me: Deus aperuit cor Lydiæ ut attenderet,* &c: & *Deus eſt, qui in nobis efficit velle & perficere*; continere complementum promiſſionum illarum, quæ agunt de gratiæ efficaciâ, quâ electi convertuntur? Quaſi verum etiam non fuerit in V. Teſt: Quicquid dat Pater Chriſto venit ad Chriſtũ, & quaſi Deus non aperuerit tum æque cor Moſis, Joſuæ, & Davidis, &c. atq; in N. Teſt. aperuit cor Lydiæ; & quaſi tum non effecerit in electis ſuis velle & perficere, ſicut nunc in N. Teſt. id facere dicitur. Dicet forte quis, promiſſiones intelligi, tum de ampliore gratia, tum de gentibus, ad quas gratia iſta extendenda erat: Atqui, neutrũ dici poteſt: Non prius. Gratia enim peculiaris in indiviſibili poſita eſt: Non habet latitudinẽ: una eademq; ſemper ubiq; eſt. Nec poſterius, quiâ loca illa omnia, quæ citantur, de gentibus non agunt: Priora duo expreſſe de Judæis agunt; de Lydia an Judæa, an gentilis fuerit, incertum eſt. Sed loca ipſa videamus. Primus deſumtus eſt ex Joha. vj. 37. *Quicquid dat mihi Pater ad me veniet, & eum qui venit ad me non eiciam foras*: At, quis hunc locum manifeſtè agere dicat de gratiæ illius efficacis, quam Cenſor probare vult, collatione? Ne per ſpeciem quidem, nedum manifeſtè id liquet; Nam poſito, quod verbum *Dandi* hic ſignificet dationem cum effectu, uti non inviti concedunt Remonſtr. an inde cum ſpecie aliqua inferet quis, Ergo datio hæc eſt iſtiuſmod. efficax gratiæ collatio? Nihil minus. Nec enim de datione illa, qua fides dari creditur, nedum de modo, quo dari creditur, hoc in loco agitur; ſed de datione ad ſalvandum, & æternæ vitæ pane ſaturandum, uti ex antecedentibus & conſequentibus manifeſtum eſt: ut ſenſus ſit: Vos petitis a me panem illum, qui, ubi eum ſumſeritis vos a fame æternum immunes poſſit ſervare: At illum ego non do aliis, quam iis, quibus Pater eum dari vult, Non enim veni ut exequerer meam ſed Patris mei voluntatem. At Pater eum dari non vult, niſi iis, qui primum ad me veniunt, in me credunt, & doctrinæ meæ ingenuè adhærent. Quicquid enim, id eſt, quoſcunq; Pater mihi dat ut iis panem iſtum dem, quo ſumto nunquam eſuriant, ij primum ad me venient, id eſt, in me credent. Sed vos non creditis, id eſt, non vultis, credere in me. Ergo ego vobis panem illum non ſum daturus, quia facerem contra aut præter voluntatem Patris mei. Et ratio non obſcure arguit de iſta, qualem Cenſor fingit, datione, hic non agi: Nam verbum ἥξει in futuro prolatum, ſatis indicat τὸ venire aliquid eſſe, quod vel tempore antecedit dationem Patris, vel ſequitur: Nam

Expenditur locus depromtus ex Joa. vj. 37.

Senſus verborum *Quicquid dat mihi Pater, &c.*

veniet ad me neceſſariò ſignificat, vel prius veniet ad me, vel, poſt dationem veniet ad me? At ſi datio Patris talem hic efficacem operationem notaret, neutrum dici poſſet. Qui enim dantur a Patre Chriſto, id eſt, in quibus Pater fidem efficaciter operatur, ij non venient ad Chriſtum, ſed eo ipſo veniunt. Non enim in quibus actu efficitur fides, ij credent, ſed ij actu credunt; Deinde, verbum *venire* ſatis arguit de iſta datione, quæ operatio irreſiſtibilis ſit, verba textus accipienda non eſſe. Agitur enim de veniendo ad præſcriptum Chriſti. At nemo venire dici poteſt ad præſcriptum alterius, nisi *καταναγκαστικῶς*, cuius voluntas ea efficacitate movetur, ut non poſſit non ferri quo præſcribens jubet. Sed quid multis? Nulla, non dico ratio, ſed ne ſpecies quidem rationis, pro Cenſoris interpretatione eſt. Nec major ſpecies, ſi non minor, eſt in verſu, qui ſequitur 45. *Erunt omnes docti a Deo: Quiſquis ergo audivit, & didicit a Patre, veniet ad me.* Imò, tantum abeſt, ut ſpecies pro Cenſoris interpretatione major ſit in verſu illo, ut contrarium potius ex eo colligi debeat. Speciem non eſſe pro Cenſoris interpretatione inde liquet, quia textus non dicit, Erunt omnes *docti a Deo*; ſed erunt omnes *docti Dei*, *διδακτοι τȣ̃ θεȣ̃*, id eſt, habebunt ſolidam cognitionem Dei, eodem ſenſu quo doctus aleæ, trochi, Muſicæ, &c. dici ſolet. Et poſito textum habere, *Erunt omnes docti a Deo*, non tamen diet quomodo omnes a Deo docti ſint, aut edoceantur, ſed tantum dicit, quotquot docti ſunt, eos a Deo doctos eſſe. Deinde, textus non dicit, omnes eos, quos Pater docere vult, aut quos docet, eos venire ad Chriſtum; ſed tantum eos, qui ita docentur a Patre ut audiant & diſcant, & ſic revera docti Dei fiant, ſive docti fiãt a Patre: De doctrina itaq; Patris non affirmatur hic, quod nunquam ſucceſſu careat, aut quod ut plurimum eo non careat. Non enim dicitur, qui docentur a Patre, ij omnes audiunt & diſcunt, ſed de doctrina Patris, quæ ſucceſſu non caret, ſive quæ auditur & diſcitur, affirmatur, quod ad Chriſtum venire faciat. Qui enim audiunt & diſcũt a Patre, ij dicuntur *οἱ διδακτοι τȣ̃ θεȣ̃*, reipſa docti Dei ſive docti a Deo, ſive veri diſcipuli Patris, quia nimirum tales doctrinam Patris in animum admittunt, ex eaq; affectum veritatis & probitatis ſtudioſum hauriunt; prout docti apud nos dicuntur, non qui cum cæteris Magiſtrũm aliquem docentem audiverunt, etſi ex eo nihil aut parum profecerint, nihil aut parum didicerint, ſed qui benè didicerunt, aurem & animum adverterunt, & ſic reipſa docti ſunt facti. Et hi tales dicuntur ad Chriſtum venire, id eſt, quando per Euangelium vocantur, ſponte ac li-

Senſus verborum Erunt omnes docti Dei &c. Joa. vj. 45

ac libenter ſeſe ejus doctrinæ ſubmittere, quia Chriſti doctrina per omnia cum doctrina Patris convenit, nihilq; habet a quo pius animus, non dico abhorreat, ſed non fortiter ad Chriſtum trahatur & alliciatur. Atq; hinc efficitur contrarium potius quam quod Cenſor vult ex textu hoc colligi poſſe. Diſcere enim eſt actus non docentis, ſed diſcipuli, & actus qui liberam diſcipuli curam ac diligentiam ſupponit, quiq; proinde poteſt non habere locum in diſcipulo, etiam quando optimè docetur. Multi enim idcircò non diſcunt, non quia non poſſunt diſcere, aut quia non ſatis docentur, ſed quia, aut non volunt, aut non curant animum advertere ad ea, quæ docentur. Si dicas aliam eſſe rationem Dei docentis, aliam hominum docentium, petis τὸ ἐν ἀρχῇ, & vim argumenti, quæ phraſi hac, *erunt docti a Deo* nitebatur, deſeris, novoq; argumento pugnes neceſſe eſt. Eadem eſt ratio loci qui ſequitur, Act. xvj. 14. *Deus adaperuit cor Lydiæ, ut attenderet ad ea, quæ dicebantur a Paulo.* Nam nullo veriſimili argumento evincet Cenſor, apertionem cordis Lydiæ, hic denotare peculiarem illam divinæ gratiæ efficacis actionem in cor Lydiæ, quâ factum fuerit, ut Lydia attenderit ad concionem Pauli, & per cuius unius defectum fuerit factum, ut cæteræ mulieres non attenderint, nec attendere potuerint. Nihil enim vetat accipere verba hæc ita, ut non ſignificent aliud quid, quam eventũ concionis Paulinæ, cuius ſubſtantia tota divina erat, & a Deo ipſi Paulo ſuggeſta, hunc fuiſſe in Lydia, quod cor ejus per eam adapertum fuerit, ita ut attenderet, id eſt, fidem adhiberet iis, quæ a Paulo dicebantur. Erat enim timens Dei mulier, ac veritatis & ſalutis ſuæ ſtudioſa ſecus quam mulieres cæteræ, quamquam eæ etiam ad precandum foras cum ea prodibant: Quantum autem poſſit huiuſmodi probitas, ut quis cum fructu audiat veritatem, id arguunt clariſſimè multa Scripturæ loca. Joha. vij. 17. Joa. iij. 20. & viij. 47. Pſal. xxv. 9. 12, 14. Proverb. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & ſimilia. Senſum hunc verbis his ineſſe, nihil vetat. Nam, etiamſi hac interpretatione eventus tribuatur concioni Paulinæ, nihilominus tamen optimè dictum fuerit Deum aperuiſſe cor Lydiæ, quia tota concionis Paulinæ ſubſtantia, præcepta ſcilicet, promiſſa, rationes & argumenta a Deo erant. Deum a. dici facere, quod fit per iſta media, quæ a Deo ſunt, infinita loca demonſtrant, & ſpeciatim contraria omnia loca, quibus diabolus dicitur facere id omne, quod diabolicis artibus ac fallaciis fit. Tantò a. veriſimilius videri debet hunc eventum Paulo tribui, quia expreſſè ipſe ſeſe a Jeſu vocatũ & miſſũ eſſe dicit Act. xxvj. 18

Examinatur locus Act. xvj. 14. de apertione cordis Lydiæ.

ut ape-

ut aperiat oculos gentium, ut convertat eos a tenebris ad lucem, a poteſtate ſatanæ ad Deum. Verum enimvero, poſito etiam per *adapertionem cordis Lydiæ*, denotari peculiarem quandam Spir. S. actionem in cor Lydiæ, nihil tamen ad propoſitum faceret. Quæritur enim hoc in loco de actione Spir. S. qua primam converſionem, ſive primum actum fidei & regenerationis in nobis producit, an ea ſit peculiaris ſeu per potentiam, ſeu per ſapientiam adminiſtrata actio, qua poſita, non poſſit non ſequi actualis hominis converſio. At in loco iſto de ea actione non agitur, ſi omninò de peculiari actione eum agere velimus quæ per adapertionem cordis Lydiæ denotatur. Ratio eſt, quia mulier hæc jam tum diſertè in textu vocatur *timens Dei*, σεβομένη τὸν θεὸν, & de ea affirmatur quod *convenerit una cum aliis extra urbem*, idq; ex more, uti textus videtur indicare, *ad orandum Deum:* ubi valde veriſimile eſt eam etiam a Deo petiiſſe ut inclinaret cor ejus ad teſtimonia a Paulo revelanda; & a Deo exauditam eſſe. *Secretum enim Domini timentibus ipſum*, Pſal. xxv. 14. Joa. vij. 17. Locus itaq; hic perperã allegatus eſt. Locum ad Phil. ij. 13. jam paulo ante prolixè tractavimus. Itaq; ne actum, iterũ agamus, eo Lectorem remittimus: ut & ad ea, quæ antea a nobis fuſe dicta ad loca iſta, in quibus fides & reſipiſcentia *donum Dei* eſſe aſſeritur; quia de iis antea viſum eſſe Cenſor hic ait. Exceptio Cenſoris ad reſponſionem generalem, quæ a Remonſtrantibus, cum loca iſta in medium adducuntur, fieri ſolet, expendenda tantum hic venit. *Nam* inquit, *quòd Remonſtr. exiſtimant fidem & reſipiſcentiam Dei donum dici poſſe, etiamſi is, qui credit & reſipiſcit, id non neceſſario a Deo accipiat, hoc eſt, ut loqui ſolent, donum oblatum, non collatum, id omninò, abſurdum eſt, quia id quidem dici poteſt de donis, quæ extiterunt, antequam acciperentur, ſed de ejuſmodi donis, quæ non exiſtunt, niſi cum donantur, nunquam quiſquam ſanus dixit ſe cuiquam illa donaſſe, ſi ille cui donata ſunt, ea certò non acceperit, ut robur, pulchritudo, ſapientia, &c.* Exceptio hæc multis modis laborat. Nam: I. Etiamſi non diffiteamur donum propriiſſimè dici id quod actu datur, & recipitur, tamen non rarò, tum apud Jureconſultos, tum in communi ſermone, donum etiam vocari ſolet, quod offertur, etiamſi non accipiatur ab eo, cui offertur, & dare dicitur is, qui dare ex animo voluit, etiamſi actu non det. Atq; hoc agnoſcit Cenſor verum eſſe, nam ait id rectè dici poſſe *de iſtiuſmodi donis, quæ extiterunt, antequam acciperentur.* Hactenus itaq; ex verbo dandi, aut ex voce doni nihil demõſtrativè pro ſententia Cenſoris concludi poſſe, manifeſtum eſt.

Reſpondetur ad diſtinctionem Cenſoris inter dona quæ extiterũt antequam acciperentur & inter dona quæ non exiſtunt niſi cum donantur.

II. Quod

II. Quod Cenſor ait eſſe dona quædam, quæ non exiſtunt, niſi cum actu recipiuntur, ut robur, pulchritudo, ſanitas, veriſſimum eſt. At dona omnia, quæ vocantur, talia eſſe, ut aut exiſtant antequam donantur, aut non exiſtant, niſi cum donantur, falſum eſt. Sunt enim dona quædam, quæ nec exiſtunt antequam donantur, nec ſtatim recipiuntur, cum donantur. Talia ſunt omnia ea, quæ is qui donare dicitur, jubet & mandat ut accipiantur, cuiuſmodi ſunt actiones omnes, quæ ſub præceptum cadunt, quod gra ioſè alicui datur, ut ejus præſtatione, excellens aliquod bonum, quod alioquin habere aut ab alio accipere non poſſet, conſequatur; quæ ſanè, quatenus actiones illæ medium gratioſum ſunt, per quod bonum iſtud obtineri poteſt ac debet, ex parte ejus, qui eas jubet, dona dicuntur, etiamſi nec ante exiſtant, quam recipiuntur, nec recipiantur, cum donantur. Hoc ita eſſe his rationibus evinco. I. Quia Deus dicitur variis in locis dediſſe populo ſuo ea, quæ populo jubebat, ut acciperet, aut ut ſibi compararet, & quæ tamen populus nec accipiebat, nec ſibi comparare volebat: Ita Deus dicitur *ſalutem dediſſe populo, vitam dare mundo, reſipiſcentiam dare Iſraeli.* Act. vij. 25. Joha. vj. 33. Acto. v. 31. cum tamē populus ſalutē illam nō conſequeretur, mundus vitam illā non vellet, Iſrael non reſipiſceret, & propriè loquēdo nec ſalus iſta, nec vita iſta, nec reſipiſcentia iſta antea exiſterent. Sic diciturDeut. j. 25. cum exploratores, id eſt, Joſua & Caleb terrā promiſſam laudantes, & populū ad eam invadendā hortantes, dicerēt, *Bona eſt terra, quam Jehova Deus noſter dat nobis*; quod Moſes populo exprobraverit, *Et tamen noluiſtis aſcendere, ſed rebellaſtis verbo Jehova Dei veſtri.* Et cum nihilominus Moſes eos hortaretur ut bono animo eſſent, & non timerent: *Tamen*, inquit, *per hoc non crediſtis domino Deo veſtro: Audivit autem Jehova*, inquit, *vocem verborum veſtrorum, iratuſq; eſt ac juravit, dicendo: Non videbit quiſquam ex hominibus iſtis de generatione hac mala terram bonam*, &c. *Sed dabo eam Calebo filio Jephunneh, ipſe videbit eam, & filij ejus, quia adimplevit ire poſt Jehovam:* Similia loca infinita ſunt. Dices hic fortaſſe, Terrā iſtam jam tum extitiſſe, cum eam Deus daret. Sed fruſtra: dicam enim ſimiliter, vitam æternā etiā aliquomodo extare, antequā Deus eam hominibus dare vult: Sed uti illam terram armis acquirendam dabat Deus, ita nunc æternam dat, ſed fide & ſanctimonia vitæ invadendam. His adde, cur eadem ratio in verbo *dandi* & voce *doni* locum non habeat, quæ locum habet in verbis Synonymis, *Servandi, illuminandi, trahendi* & ſimilibus? At hæc Deo & Chriſto tribu-

untur etiam tum, cum ſalus, ſive ſervationis effectus, illumninatio & actualis tractio non conſequitur. Sic Chriſtus dicitur *Lux illa, quæ illuminat omnem hominem.* Joan.j.9. *Deus ſervator omnium hominum*, 1.Tim.4.10. Chriſtus *tracturus omnes ad ſe*, Joa.xj.32. cum tamen, nec omnes illuminentur, nec omnes ſerventur, nec omnes trahantur. II. Quia Deus de eo ipſo conqueſtus aliquando apud populũ, adeoq; populo id vehementer exprobraſſe legitur, *quod ei cor non dediſſet ad intelligendum, & oculos ad videndum, & aures ad audiendũ.* Deut.xxix.4. Sic enim verba iſta intelligenda eſſe antecedentia & conſequentia clariſſimè arguunt, atq; imprimis iſta verba, quæ adduntur *uſq; ad diem hanc.* Quaſi dicat Deus: Quicquid hactenus egi, quid autem non egi, ut veſtrum cor mihi adjungerem, & à vobis obtinerem, ut me prout oportet, coleretis? id omne fruſtra fuit. Eò uſq; pervenire non potui, ut quod ex animo volebam, cupiebam, optabam, cor vobis insererem meæ voluntatis & Legis ſtudioſum: omnia dona mea eò facientia reſpuiſtis, omnia inſuper habuiſtis, & hilum non profeci apud vos. Hæc exprobatio, quem nervũ, quod os habet, ſi datio cordis non ſignificat niſi dationem, quæ facit donum ipſum exiſtere, efficitq; ut accipiatur, id eſt, ſi non ſignificat niſi efficaciã talẽ, quæ non poteſt non ſortiri effectum? III. Quia niſi hanc ſignificationem verbi *dandi* admittamus, neceſſariò conſequetur, fidem, reſipiſcentiam, ſanctitatem, &c. non aliter effici aut exiſtere in hominibus, quam robur, ſanitas, pulchritudo in iis effici ſolent atq; exiſtere. At nihil abſurdius cogitare mens humana poteſt. Nam I. ſic non minus ſtultè & ridiculè præciperetur hominibus fides, reſipiſcentia, pietas, ſub comminatione mortis æternæ; quam ſi quis iis, cum comminatione mortis præciperet, ut robuſti ſani, pulchri & proceri ſint. II. Sic non minus ſtultè & ridiculè fides, reſipiſcentia, ſanctitas alicuius, virtutis præmio dignæ titulo inſignirentur, quam ſi quis procerum, robuſtum, ſanum pulchrum, diceret virtuoſum, & præmio dignum. *Sed*, inquit Cenſor, *hoc argumentum nullius momenti eſt; quia non ſtatuimus Deum ſolum ſic fidem dare & reſipiſcentiam, ut media ad eam in nobis efficiendam non adhibeat, cum media illa ſint objectum, circa quod fides & reſipiſcentia verſantur & inſtrumenta, per quæ in nobis a Deo efficiuntur.* Quam frivola ſit hæc exceptio, pænè ex terminis patet: Præcepta enim promiſſionibus præmiorum, & comminationibus pænarum ſancita, ſervire poſſe pro mediis & inſtrumentis, ei qui donũ confert, quod non exiſtit, niſi cum donatur, & quidem eodem modo, quo robur, pulchri-

Diluitur exceptio Cenſoris qua Deum ſic fidem dare aſſerit ut media ad eam in nobis efficiendam adhibeat

pulchritudo, ſanitas donantur, adeò eſt ineptum atq; abſurdum, ut palpari pænè poſſit. Præcepta enim, quà præcepta ſunt, ad ſummũ non habent niſi moralem efficientiam, quæ juxta Cenſorem tota eſt incerta & inefficax, quia immediatè non attingit voluntatem ſed mentem tantum atq; intellectum: At hic non agitur niſi de donatione ſive efficientia, quæ certò, ut Cenſor loqui vult, id eſt, inevitabiliter effectum ſortitur, ſive quæ voluntatem ipſam in ſe corruptam immediatè afficit, in eaq; certò conſenſum efficit. Fatemur quidem dici poſſe præcepta concurrere per modum ſigni vel objecti repræſentantis id quod Deus donando efficere dicitur, quod a Cenſore hic indicatur, ſed ut concurrant aut adhibeantur veluti inſtrumenta, quæ ſub ratione præceptorum, quatenus præcepta ſunt, operantur, moraliter impoſſibile eſt. Nam præcepta, qua talia, obligant eum, cui ponuntur, ſive poſtulant officium ejus cui dantur & qui præcepta iſta præſtat, is præſtando ea, officium præſcriptum ſibi facit. In quo autem effectus, id eſt, præſtatio ejus quod præſcribitur, per donationem talem efficitur, qualis eſt donatio roboris, ſanitatis, pulchritudinis, &c. is præſtando id, quod præſcribitur, officium ſuum facere ut dicatur, ab omni recta ratione alienum eſt. Facit quidem talis id, quod præſcribitur, ſed non facit quà præſcribitur, & præceptum non concurrit ad obſequium, ut ratio movens & obligans hominem ad obſequendum, ſed tantum ut objectum ſine quo obſequium eſſe non poteſt, proinde præſtatio ejus, quod præcipitur, non eſt præcepti præſtatio, ſed præſtatio ſimilis ei, quà quis præcepto, quà tali, obtemperat. Ex quo patet, hac ipſa exceptione totam formalem vim divinarum præceptionum penitus elidi atq; eviſcerari. Et ſane, ſi Cenſor conſequenter loqui velit, neceſſe eſt ut fateatur, totum verbum Dei non ſervire pro inſtrumento converſionis, ſed tantum pro objecto & doctrina mera, circa quã verſantur fides & reſipiſcentia quia fides & reſipiſcentia à Deo ſpeciali actione immediatè efficiuntur in voluntate, proinde præcepta, quà talia, promiſſa, comminationes, hortationes, querelas, obteſtationes, quibus verbũ Dei ſcatet, non eſſe niſi inania ſigna & operoſam ſimul ac ludicrã quandã hiſtrioniã. Locus, qui ex 1. Cor. iij. 6. citatur; *Ego platavi, Apollos rigavit, ſed Deus dedit incrementũ, &c.* ad rem non facit: Datio enim incrementi, non dicit neceſſariò actionẽ aliquam Dei ſpecialem & diſtinctam à plantatione & rigatione, cuius vi fiat ut plantatio & rigatio nõ poſſint non eſſe fructuoſa; ſed tantum plantationis & rigationis vim divinam eſſe, ſignificare poteſt,

Ventilatur locus 1. ad Cor. iij. 6 a Cenſore allegatus.

teſt, quaſi legatur, ſoli Deo acceptum ferendum eſſe, quando plantatio & rigatio fructuoſæ ſunt, quia tota vis & efficacia, quæ in plātatione & rigatione eſt, à ſolo Deo profecta eſt, prout clariſſimè id explicatum legimus 2. Cor. iij. 4. 5. 6. In naturalibus res patet: Deus iis, quæ plantantur & rigantur ab hominibus, incrementum dare dicitur in communi ſermone, non quia peculiari actione divina fit, ut plantata & rigata creſcant, ſed quia Deus vim iſtam, quam terræ indidit, in qua plantatio, & aquæ, per quam rigatio fit, conſervat aut vigorē & vim ſuam habere ſinit; quod niſi faceret, plantatio & rigatio tota ſine fructu eſſet, & plantata ac rigata incrementum nullum conſequerentur. Et ratio etiam poſtulat, ut aliter hæc verba non intelligantur. Nam plantatio, quæ Paulo tribuitur hoc in loco, quæ aliud nihil eſt quam prima Corinthiorum ad fidem & Religionem Jeſu Chriſti adductio: Rigatio, quæ Apollos tribuitur, quæ aliud nihil eſt quam Religionis iſtius promotio, & eorum, qui crediderant, in fide & Religione Jeſu Chriſti confirmatio, ſuſtentatio atq; educatio, dicuntur eſſe actus eorum, ut miniſtrorum Dei, per quos Corinthij crediderunt. At ſi datio incrementi eſt ipſa fidei ingeneratio, quæ peculiari actione a Deo fit, quæ non poteſt non ſortiri effectum, tum fides ſive fidei productio iis, ut miniſtris, jure tributa dici non poteſt. Nulla enim miniſterialis actio concurrere poteſt cum peculiari actione divina, ſic ut per eam fides aliquomodo efficiatur: Quia tota actio miniſterialis, quæ per homines & verbum fit, moralis actio eſt. At peculiaris illa Dei actio, qua fidem efficit in homine, eſt phyſica vel hyperphyſica: Actio autem moralis ut inſtrumentum fieri dicatur actionis phyſicæ, abſurdum eſt. Scopus etiam loci non patitur ut id factum credatur. Nam ſcopus Apoſtoli non eſt oſtendere, quis ille peculiaris modus ſit, quo fides efficitur in homine, quove in Corinthiis effecta fuerit, ſed tantum quod tota illa ſpiritualis ſuada & efficacia, quæ in externa illa Apoſtolorum (de iis enim agit) prædicatione erat, & per quam multi primitus à Paulo ad fidem adducti fuerant, qui per Apollos deinde in ea alebantur & fovebantur, Deo authori, a quo tum plantator Paulus, tum rigator Apollos, dona ſua acceperant, præcipuè adſcribenda ſit. Inde enim rectè infertur ab Apoſtolo, Corinthios non debere iſta forma loquendi ſchiſmatica uti, *Ego ſum Pauli*, qui primus Eccleſiam hic magno animo fundavit, meq; etiam ad fidem Chriſti adduxit; *Ego ſum Apollos*, ſc. diſcipulus, qui ab eo adductus ſum ad fidem, qui ſucceſſor quidem

Pauli

Pauli fuit,ſed non pauciores, imò plures quãPaulus ad fidẽ adduxit. Quicquid enim aut Paulus, aut Apollos fecerunt, id fecerunt ſinguli beneficio donorum & gratiarũ iſtarum,quas à Do acceperant. Itaq; ſive ille pauciores, ſive hic plures,ſive vice verſa,ille plures,hic pauciores ad fidem adduxerit; iſtud omne incrementũ, quodcunq; eſt, tribuendum eſt donis iſtis divinis , quæ ſinguli non a ſe , ſed a Deo habuerunt , prout Deo viſum fuit ea cuiq; admetiri, verſ. 5. Et hoc ſenſu Paulus & Apollos etiam *nihil* vocantur ; quia etiamſi pro viribus laboraverant in opere Domini, ut fideles miniſtri & cooperarij Dei , tamen totum hoc *nihil*, id eſt nullius prorſus momenti atq; efficaciæ, adeoq; fruſtra, & ſine ullo fructu fuiſſet,niſi donis iſtis ſingularibus a Deo præditi fuiſſent, unde omnis, quæ in labore eorum efficacia, omnis fructus , & omne incrementum derivatum fuerat .

Reſponſio quamCenſor ſubjungit,ad id quod de pænarum comminatione dixerant Remonſtrantes , planè eſt ἀπροσδιόνυσος. Nam Remonſtrantes non loquuntur de eo, an juſta non ſit pæna , quam Deus infert mediorum contemtoribus & neglectoribus,ſed tantum de eo, an , ſi Deus aliquos nominatim ab æterno ad Vitam electos, ut vocant , ea gratia donare velit , quâ poſita fieri non poteſt quin credant, reſipiſcant , & obediant, nihilominus iiſdem legem ferre poſſit ſancitam comminatione pænæ æternæ? hoc ſapientiæ divinæ non convenire , atq; adeò ab omni recta ratione alienum eſſe aſſerunt Remonſtrantes. Quis enim comminetur pænam ei, quem peremtorio decreto à pæna immunem eſſe vult, quem gratia ejuſmodi donare vult, qua poſita, fieri non poteſt ut pænam incurrat, imò quẽ hoc ipſum credere vult, & pro certo atq; indubio habere quod in pænam nunquam incurſurus ſit ? Res ipſa clamat,ejuſmodi comminationem ludicram & indignam eſſe ſapientia , non modo divina,ſed etiam humana.Ad hoc reſpondendum fuerat. Hic enim non agitur de eo , an juſta pæna ſit , quæ infertur mediorum contemtoribus, ſed , an ſapiens ſit comminatio pænæ , quæ fit iis, in quibus hoc ipſum efficitur a Deo,ut media iſta non poſſint contemnere aut negligere.Sed poſito etiam , quod Remonſtrantes id affirmaverint juſtam pænam non eſſe,quæ infertur contemtoribus ſeu neglectoribus mediorum iſtorum, quæ Cenſor media eſſe dicit , quibus Deus utitur ad fidem & reſipiſcentiam in hominibus efficiendam , nihil tamen dixiſſent aliud, quam quod veriſſimum eſt. Nam quis animo concipere poteſt juſtam eſſe pænam illam, quæ infertur contẽ-

Detorſio Cenſoris detegitur & ratio in declaratione adducta defenditur.

Electio perẽtoria & æternæ pænæ cõminatio ſunt ἀσύςατα.

 toribus

toribus mediorum illorum, quæ nec media, nec inſtrumenta ſunt, quæ ad impediendum contemtum à Deo adhibentur, aut quæ, ſi omninò eo fine adhibeãtur a Deo, prorſus inefficacia ſunt & invalida, niſi ſpecialis illa, quam urget ubiq; Cenſor, gratia adſit, (uti ipſe fatetur in fine parag. 3.) aut quæ, ſi etiam efficacia & valida eſſe dicantur, ij, circa quos adhibentur, non poſſunt non contemnere & negligere; non quia ipſi ſeſe ſuapte propria culpa & merito inidoneos & incapaces reddiderunt, ad iis rectè utendum, ſed, quia nulla ſua propria culpa inidonei & incapaces nati ſunt: Qui pœnam, imprimis æternã, quæ huiuſmodi mediorũ contemtoribus infertur, juſtam eſſe aſſerunt, næ ij ipſi ſi illis ſubeunda eſſet talis pœna, & vel ad ſemihoriũ ſuſtinenda, ſecus indicaturi eſſent. Remonſtr. non dubitant aſſerere, huiuſmodi punitionem non modo injuſtam eſſe, ſed adeò barbaram & irrationalem, ut Buſiridem & Phalaridem adeoq; crudeliſſimum, qui unquam fuit, Tyrannum potius deceat, quam juſtum judicem, nedum juſtiſſimum Deum. Pergamus.

De obedientia verò & præmio inquit Cenſor, *Quod Remonſtrantes addunt, minoris etiam momenti eſt, quia ſic Chriſti mors & tota ejus juſtitia, quam pro nobis complevit, non haberet rationem veræ obedientiæ, quum ex hypotheſi unionis hypoſtaticæ & unctionis Spir. ſupra omnes conſortes ſuos voluntati Patris non potuit non obedire, & , per eam ſuam obedientiam, præmium, quod omnia reliqua præmia ſuperat, meritò conſecutus eſt.* Hæc ſanè exceptio prima fronte ſpeciem videtur habere, ſed revera, ſi propius conſideres, non habet. Nam obedientia Chriſti alterius fuit generis, quam obedientia noſtra eſt, de qua hic agimus, in hoc tamen conveniens cum noſtra, quod prorſus fuerit libera. Chriſtus obedivit voluntati Patris ſui, non, uti nos Legi divinæ obedimus, ſub comminatione mortis æternæ ſi non obediamus: Abſit: ſed ut Legatus Regi ſuo, aut ut Filius dilectus Patri ſuo obedire dicitur, quando Rex aut Pater ei provinciam honorariã defert, ut eam exequatur, addita promiſſione magnificæ alicuius remunerationis, ſi eam liberè atq; in gratiam ejus ſubire velit: Qui hac ratione obedit, id eſt, provinciam iſtam ultrò in ſe ſuſcipit, is ſane propriè & liberè obedit, non quod propriè peccaturus eſſet, ſi eam non ſuſciperet, aut ſuſceptam cum bona Patris gratia iterum deponeret, nedum quod pœnam æternam mereatur ſi eam non ſubeat, aut ab ejus onere ſuſcipiendo aut ferendo ſe excuſet, uti nos cum non obedimus Deo & Legi ipſius pœnam mereri certiſſimum eſt; Nulla enim talis pœnæ comminatio Chriſto facta fuit: Sed, quod eam

Obedientia Chriſti & noſtra qua in re conveniant & diſcrepent.

eam potuit non ſuſcipere, aut, cum ſuſcepit oneri ejus ſe ſubducere atq; ita promiſſo præmio non gaudere aut excidere. Quod ſi verò velimus Chriſtum Jeſum non hac tantum ratione obediviſſe, ſed eodem inſuper modo, quo nos, Legi divinæ obſtrictum fuiſſe, tum neceſſe eſt ut ſtatuamus fieri potuiſſe ut Legi divinæ non obediret, & ſic non obediendo peccaret, quod quidem nos non audemus affirmare. Quamquam, ſi id omninò affirmaremus, nec primi, nec ſoli eſſemus. Certum enim eſt complures olim fuiſſe, hodieq; eſſe inter Scholaſticos ipſos, qui id publicè & ſine periculo adſeruerunt adſeruntq;. *Ita Scotus lib.3. Sentent. diſtinct.12. quæſt.1. Durandus ibidem quæſt.2. Gabriel Biel ibid. quæſt.1. artic.2. & alibi, ut annotat Gregorius de Valentia, aliiq;. Ita Molina, uti videre eſt. 1.parte quæſt. 14. A t. 14. diſtinct. 18. n. 4. diſt. deinde*, dicit autem, quod *ſicut fuit miraculoſè factum, ut voluntas Chriſti, non obſtante gaudio beatifico, potuerit ſummè triſtari (quod naturaliter omninò eſt impoſſibile) ita divina virtute fuiſſe factum ut voluntas ejus, per viſionem Dei & amorem beatificum, non fuerit abſolutè determinata & neceſſitata ad obediendum Patri, ut hac ratione poſſet ei omninò liberè obedire, atq; ita ratione viſionis beatificæ non aliter fuiſſe impeccabilem, quam ratione unionis hypoſtaticæ.* Alij, ut Ægidius Belanus in lib. de Actibus ſupernaturalibus, negant id fieri poſſe, ſed non evincunt, ut ipſi fatentur, id omninò implicare contradictionem. Contrariam ſententiam tenent plures, adeoq; Scholaſtici ferè omnes, ſed qui aliter cenſent, eos ut hæreticos nuſpiam damnant: Quin imò uſq; adeò ſubtiliter quæſtionem ventilant, ut qua in re fundamentum impeccabilitatis ponendum ſit, adhuc apud eos in incerto ſit. Quod attinet fundamentum *ſive hypotheſin unionis perſonalis*, quam Cenſor hic ponit, in eo conſentiunt pænè, quod ex ea ratio impeccabilitatis phyſica petenda non ſit. *Unio hypoſtatica non habet ex ſe*, inquiunt, *phyſicam ullam repugnantiam cum peccatis.* Nec mirum. Unio enim perſonalis per ſe nihil aliud efficit circa naturam Chriſti humanam, quam quod ei ſubſiſtentiam perſonæ divinæ det, ita ut natura humana, quæ alioquin perſona completa fuiſſet, non ſubſiſtat niſi in perſona τȣ̃ λόγȣ. Tantum itaq; abeſt ut ejus vi factum dici poſſit, quod Chriſtus non potuerit peccare, ut ne quidem ejus vi factum fuerit, quod actu non peccarit, non magis ſanè quam ejus vi factum fuit, ut, non dicimus, nihil poſſet ignorare, ſed ut multa non ignoraret, utq; non proficeret ſapientia & gratia. Nec ſufficiens fundamentum in unctione Spiritus ſupra omnes conſortes ponitur: Unctio enim, qua talis, impecca-

Ex unione perſonali ratio impeccabilitatis phyſica petenda non eſt, ex Scholaſticorum ſententia

Nec ex unctione Spiritus ſupra omnes conſortes.

impeccabilitatem non ponit, ut ſupra conſortes ungi non neceſſariò eſt iſto modo ungi, ut, cum conſortes peccare poſſint, is, qui ſupra eos ungitur, peccare non poſſit, quaſi vox, *ſupra*, iſtum modum arguat: Unde autem fundamentum hoc petendum ſit, iis diſquirendum relinquimus, quibus libet. Nos obedientiæ Jeſu Chriſti ſpecialem rationem fuiſſe credimus & eam quidem, quam indicavimus, quam cum noſtrâ hactenus convenire quod verè ac propriiſſimè libera fuerit, nobis ad hanc rem abunde ſufficit. Et, hoc niſi ſtatuatur, quod vid. obedientia Chriſti fuerit libera, perit tota obedientiæ Chriſti gloria, nulla vis, nulla emphaſis eſt orationum iſtarum Spiritus S. *Is ſit affectus in vobis qui in Jeſu Chriſto fuit; Qui,* &c. *ſeipſum humiliavit, factus obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Propterea etiam Deus eum exaltavit, &c.* Ad Phil. ij. 5. 6. 7. Heb. ij. 9. & xij. 2. *Reſpicite in fidei veſtræ ducem ac perfectorem Jeſum,* &c. 1. Pet. ij. 21. Heb. j 9. & ſimilium. Deniq;, noſtra obedientia multò perfectior digniorq; foret obedientia Jeſu Chriſti. Quæ ſanè abſurda ſunt ingentia, ob quæ merito Chriſtianus averſari debet ac reſpuere ſententiam, ex qua illa ſequuntur. Unde quid de Socini ſententia ſtatuendum ſit facile colligere eſt, qui licet Chriſtum æternum Deum eſſe neget, eo uſq; tamen progreditur, ut non dubitet affirmare Chriſtum a Deo Patre ſuo coactum fuiſſe ut obediret. Quæ de miraculoſè converſis, deq; Angelis ſubiiciuntur, leviora ſunt quam ut refutari mereantur. Alterutrum enim ſtatuendum putāt Remonſtrantes, Aut eos qui miraculoſè cōvertuntur non poſſe non converti, id eſt, credere & reſipiſcere, & Angelos qui in cælo jam ſunt non poſſe non divinæ voluntati morem gerere; Aut utroſq; poſſe aliter agere. Si prius dicatur, tum dicunt Remonſtr. iſtam miraculoſè converſorum fidem & reſipiſcentiam non eſſe virtutem obedientiæ, quæ laude aut præmio aliquo digna ſit: iſtam Angelorum obedientiam, ut ita dicam, non eſſe propriè dictam obedientiam, ſive obedientiam formaliter, ut loquuntur, ſed materialiter tantum. Si poſterius dicatur, tum verò dicunt concidere vim totam argumenti quod ex iſtorum exemplis à Cenſore adducitur. Eligat Cenſor utrum malit.

Niſi obedientia Chriſti libera ſtatuatur quæ abſurda ſequantur.

Socini ſententia reiicitur.

Argumentum, quod ex præmij & mercedis promiſſo deductum fuerat à Remonſtrantibus, non refutat Cenſor, ſed reiicit Academico faſtu. *Apage*, inquit, *objectiones ejuſmodi hominum, qui mercede gratuita contenti non ſunt, ſed meritam volunt, & ex juſtitia diſtributiva debitam.* At Remonſtrantes dictatorium iſtum faſtum rident,

& ar-

& argumenta non *ἀπολρομασμοὺς* poſtulant. Mercedem promiſſam gratuitam eſſe agnoſcunt, eaq; ſola contenti ſunt, ut qui maximè. Meritam non modo non volunt, ſed ut nimis ſuperbam, atq; ut ſimpliciter impoſſibilem inter Deum & homines reſpuunt: Eam, quæ promittitur, gratioſè debitã eſſe, & ex juſtitia diſtributiva ſed gratioſa dari credunt. Si quis iſtã phraſin nolit rem teneat, & pax eſt. *Mercedē promiſſam ex gratia dari & meritam ex juſtitia diſtributiva nō pugnāt*

At, qui actũ Lege præſcriptũ nobis, in nobis ſine nobis effici volunt, eumq; eodem modo nobis donari, quo robur, ſanitas, pulchritudo donantur, eos mercedis promiſſionem totamq; adeò promiſſæ mercedis diſtributionem, quam ex juſtitia fieri dicit Scriptura, ſtultam & ridiculam actionem facere cenſent, neq; ullo alio fine id facere poſſe, ſi cum ratione agere velint, quam ut ſub ſpecie humilitatis, qua divinæ bonitatis laudem extollere videri volunt, ſuæ ignaviæ, deſidiæ, ſecuritati & torpori lenocinentur, ut, dum omnia à Deo in ſe effici credunt, nihil à ſe magnâ curâ fieri neceſſe eſſe ſibi perſuadeant, &, quod peſſimum omnium eſt, cum in peccata graviſſima incidunt, tantò fortius ſibi mercedem æternam promittere audeant, ne ea merita videatur, ſed ut gratuito collata eſſe credatur. *Si fides irreſiſtibiliter efficitur in nobis, mercedis promiſſio, quã ex juſtitia fieri dicit Scriptura, vaniſſima eſt.*

Multa alia in Confeſſione a Remonſtrantibus contra irreſiſtibilē gratiam allata ſunt, quæ Cenſor ne extremo quidem digito attigit. Quæ cauſſa eum moverit, Lector judicet. Nos eum præeuntem ſequemur, rati argumenta illa, quæ non niſi ſtudio præterita videri poſſunt, talia eſſe, quæ ſolvi non potuerunt, aut difficultate maxima laborare Cenſori viſa ſunt.

EXAMEN CENSURÆ CAP. XVIII.

De promiſſis divinis, quæ jam converſis ac fidelibus in hac vita præſtantur, hoc eſt, de electione ad gloriam, adoptione, juſtificatione, ſanctificatione & obſignatione.

IN hoc capite beneficium electionis ad gloriam, quatenus ad hanc præſentem vitam pertinet; inter promiſſa illa collocatur, quæ fidem & converſionem hominis conſequuntur: Hoc primo loco carpit

co carpit Cenſor. *Agnoſcimus*, inquit, *quatuor ultima beneficia fidem & converſionē hominis reipſa conſequi, ſed quod electionem ad gloriam fide posteriorem faciunt, abſurdum eſt & a Scriptura alienum*. Priuſquam ſingula propius expendamus, operæ pretium eſt non nulla hic præmittere, quæ ſequenti examini lucem dabunt. Electio ad gloriam, phraſis eſt Theologis Scholaſticis non Scriptoribus ſacris uſitata. Vox electionis ſive ἐκλογῆς, ſi etymologiā ſpectes, exemtionē, ſegregationē ſive ſeparationē rei a re, aut perſonæ a perſona propriè ſignificat, ſive in re & perſona quę eligitur aliquid ſit, quod in alia nō eſt, quæ non eligitur, ſive in ea nihil ſit propter quod eligitur, hoc enim extrinſecum eſt voci electionis. Si uſum Scripturæ ſpectes, ἐκλέγειν ſive ἐκλέγεσθαι ſignificat actualem ſequeſtrationem quorundam, ſive hominum ſive populorū ex communi turba cæterorum ad certum aliquem finem, id eſt, ad participandum peculiare aliquod privilegium quo cæteri carent. Privilegium a. hoc vel eſt privilegium muneris alicuius dignioris & excellentioris; putà regni, quo ſenſu Saul electus fuit ad regnum, & poſteà David; Apoſtolatus, quo ſenſu Chriſtus dicit, *ſe elegiſſe duodecim Apoſtolos*, Luc.vj.13. & Apoſtoli illi dicuntur *ex mundo non eſſe, ſed à Chriſto electi ex mundo*, Joh.xv.19. Vel eſt privilegium temporalis aut externæ alicuius gratiæ & typicæ benedictionis, quo ſenſu propoſitum, quo Deus Jacobum elegerat præ Eſauo ad participandum hæreditatem terræ Canaan, vocatur, *propoſitum ſecundum electionem*, Rom.ix.11.; cui propoſito cohæret propoſitum Dei, quo Deus Iſraelitas Jacobi poſteros ſelegit & exemit ex reliquo mundo in peculiarem populum ſuum, quo ſenſu populus iſte *populus Dei electus & dilectus* paſſim in V.T. vocatur, uſq; adeò ut *ſecundum electionem dilectus populus dicatur, propter Patres*, etiam illo tempore quo incredulus adhuc erat & rebellis Deo, Rom.xj.28. Vel eſt privilegium gratiæ ſpiritualis, ſive gratiæ quæ Euangelica dicitur, quo donari dicuntur ij, qui in tempore à Deo per Chriſtum aut Apoſtolos & Diſcipulos ejus e reliquo mundo ſegregantur quaſi & evocantur, ad audiendum & recipiendum Euangelium, & ad participandum gratiam divinam, quæ Euangelio continetur, ſive ij electioni ſti divinæ morigeros ſe præbeant, quo ſenſu Deus dicitur *elegiſſe ſtulta, infirma, ignobilia mundo*, 1.Cor.j.26.27; ſive morigeros ſe præbere nolint, quo ſenſu *diligi nunc* adhuc dicuntur *Judæi ſecundum electionem*, quatenus ſeparatio iſta in populum Dei ſemel facta, ex parte Dei ſemper rata manet, quia ejus Deum nunquam pænitebit: nam dona illa & illa vo-

Electionis vox quid ſignificet, & quot modis accipiatur.

la vocatio Dei ſunt *ἀμεταμέλητα*, Rom.xj.29. Cæterum,quia is,qui eligit aliquos,ſive homines,ſive populos,ad participandum aliquod horum privilegiorum,eos ad certum aliquem finem eligit,quem ſine eorum liberà voluntate conſequi non vult: hinc eſt, quod ij, in quibus finem iſtum adſequitur, propriiſſimè vocari ſoleant electi ſive ἐκλεκτοὶ, eodem plane ſenſu, quo ij, qui Deo vocanti obediunt, id eſt, in quibus Deus finem vocationis ſuæ adſequitur, vocari ſolent, κλητοὶ, & vocatio eorum κλῆσις,cum effectu ſc. Sic *undecim diſcipuli ſive Apoſtoli a Chriſto electi* dicuntur Joh.xiij.18. Judas verò ex iſtorum electorum numero ſecernitur, quamquam diſertè eum etiam *à ſe electum* eſſe affirmaverat Chriſtus, Joha.vj.70. Sic Judæi, qui legi divinæ obtemperabant, *electus Dei populus* paſſim vocantur imò *peculium Dei*, quamquam certum erat populum totum Iſraeliticum à Deo etiam electum fuiſſe, & electum populum Dei non rarò vocari, comprehenſis etiam iis, qui divinæ legi morem gerere detrectabant. Et hoc eodem ſenſu ij, qui Euangelicæ prædicationi, ad quam audiendam & fide recipiendam a Deo ex cæterâ hominũ turba gratioſè ſelecti ſunt, aſſentiuntur, id eſt, in quibus Deus adſequitur finem ſuum, ut Euangelio obediant & promiſſæ vitæ æternæ ſpem concipiant, electi à Deo vocantur. 1.Theſ.j.4. *ut qui ſciamus, Fratres dilecti, electionem veſtram à Deo eſſe*: vel electi Dei, Rom.viij.33.Matth.xxiv.31. Col.iij.12.Tit.j.1. vel electi ſimpliciter, Matth.xxij,14. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi*; item Matth.xxiv.22.24. 2.Tim.ij.10. deniq; Apoc.xvij.14. ubi ſynonymis vocibus appellantur κλητοὶ, ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί: qui vid. *electionem & vocationem ſuam firmam faciunt*, ut Petrus loquitur, 2.Epiſt. j.10. ſenſu eodem quo in V. Fœdere, ij, qui Deo obtemperabant, *verba legis ſtatuere*, firmare & rata facere dicuntur, Deut.xxvij.26. Jere.xxxv.16. oppoſitè ad inobedientes, qui verba legis ſive *legem Moſis irritam facere* vel ἀθετεῖν dicebantur, uti exponit ſcriptor ad Heb. cap. x.28. cui conſonat id quod dicitur Joa.iij.33. Et huiuſmodi quidem homines vocamus electos ad gloriam, qui vid. propriiſſimè ac reipſa ad promiſſam in Euangelio vitam ſive gloriam æternam participandam pro iſto tempore quo credunt, & vitam Euangelio dignam vivunt, electi ſunt, ſive quorum electio rata ac ſtabilis per fidem facta eſt, contradiſtinctè ab iis,qui Euangelio parere nolunt, *& electionem ſuam firmam* ac ratam *non faciunt*, quos electos ad gratiam vocamus, non autem ad gloriam, quia electio ad gloriam fidem præſupponit & obedientiam. *Hoc abſurdum eſt,*

Electio nunquam in Scriptura dicitur facta ab æterno, niſi ſemel ubi pro decreto eligendi ponitur.

inquit Cenſor, *& a totâ ſcripturâ alienum, quum electio ab eterno ſit facta, fides vero in tempore conferatur. Juſtificatio autem, adoptio & ſanctificatio & glorificatio in tempore quoq; conferantur.* At ex iis, quæ jam à nobis præmiſſa ſunt, patet falſum eſſe quod electio facta ſit ab æterno: Unus tantum in Scripturâ locus eſt, qui id affirmare videtur, unde communis error iſte natus eſt, locus vid. ad Eph. j. 4. ubi Deus *elegiſſe Epheſios* dicitur *ante jacta mundi fundamenta*; ſed eligendi verbū iſthic pro decreto eligendi accipi poſſe quis dubitat? Nec mirum nec novum id videri debet; cum Spiritui S. in Scripturis familiare ſit, affirmare *datū nobis eſſe ante tempora ſacularia*, quod, ut nobis daretur ante tempora ſecularia, decretum eſt. Ita *gratia nobis data dicitur ante tempora ſæcularia*, 2. Tim. j. 9. Ita *Chriſtus habuiſſe dicitur gloriam illam, quâ a Patre glorificari petebat, antequam hic mundus eſſet*, Joh. xvij. vſ. 5. Ita nos dicimur *jā cum Chriſto vivificati, ſuſcitati, conſtituti in cœleſtibus*, Ephe. ij. 5. 6. adeoq; *jam tranſiviſſe de morte in vitam*, 1. Joh. iij. 14. & *glorificati jam*, Rom. viij. 10. Electio itaq; pro decreto electionis quin ſimiliter hic poſſit accipi dubitandum non eſt: Quin & pro eo accipi debere ratio manifeſta probat. Quia (ut jam de ipſa voce electionis nihil dicā, quæ ſanè juxta etymon ſuum actionem externam tranſeuntem notat, quæ non niſi in tempore fit) Electio hæc *in Chriſto facta* dicitur. Sive enim præpoſitio ἐν pro διὰ, ut volunt ij, qui cum Cenſore ſentiunt, ſive propriè accipiatur, de electione illâ quam Cenſor ab æterno factam vult, nullo modo verum eſſe poteſt, quod in Chriſto vel per Chriſtum mediatorem (de eo enim hic loqui Paulum quis dubitet?) facta ſit. Electio enim illa Cenſoris eſt actio immanens in mente divina, & quæ omnino extra Chriſtum, aut ſine ullâ ad Chriſtum relatione in mente divina facta eſt. Eſt enim ratio & cauſſa, quæ Deum movit ad decretum de Chriſto faciendum, ut is exequatur antegreſſum electionis decretum: Unde Chriſtus Mediator, inter media electioni ſubordinata collocari ſemper ſolet a Theologis, quibuſcum Cenſor ſentit. Itaq; nec in Chriſto nec per Chriſtum electio iſta facta dici poteſt. Dicere electionis vocem complexè accipiendā eſſe, pro ut ſignificat decretum finis & mediorum ſimul, Scholare εὕρημα eſt & novitium commentum, Apoſtolis ignotum, quod ſe ipſum deſtruit, & jam ante à nobis etiam plenè confutatum eſt. Tale quid hic Cenſor indicare videtur, cum ait, *concedimus quidem neminem eligi ad gloriam, niſi qua per fidem & converſionem obtinetur.* At verò ut jam nihil dicamus de hac ineptâ loquendi ratione, ſi propterea ele-

Electio, qualē Cenſor ſtatuit non poteſt dici facta in Chriſto.

ctio hæc in Chriſto vel per Chriſtum rectè facta dici poſſet, eodem jure reprobationem in Chriſto vel per Chriſtum ante tempora ſecularia factam dici poſſet, quia nemo reprobatur ad ignem æternū niſi qua per infidelitatem, vel per peccata eo pervenitur. At nihil à mente Apoſtoli alienius dici poteſt, quam quod eos omnes, qui electi non ſunt, à Deo in Chriſto ſive per Chriſtum reprobatos dicere voluerit: cum ad ſummum id de aliis dici non poſſit quam de ijs, qui, cum a Chriſto ad gratiam electi eſſent, gratiæ tempus non obſervaverunt, neq; ſeſe dignè gratiâ divinâ geſſerunt: de iis verò, qui ad gratiam a Chriſto vel per Chriſtum electi nunquam fuerunt, dici nullo modo poſſit, quod in Chriſto aut per Chriſtum reprobati ſint ab æterno. Concludimus ergo falſum eſſe (quamquam hactenus id pleriq; tenuerunt) Electionem in Scripturis uſpiam ab æterno factam dici, aut eam (niſi cum pro decreto ſumitur) in Scripturis proponi ut rationem Dei internam ſive immanentem, quæ in Deo ab æterno fuerit: & contra veriſſimum eſſe, quod electio in ſcripturis proponatur ut actio Dei externa ſive tranſiens, & quæ in tempore cæpta eſt, contra quam hactenus ferè creditum eſt. Quod autem Cenſor ait, *Scripturam docere nos eligi ad adoptionem, juſtificationem*, &c. id agnoſcunt Remonſtrantes, ſed electionem illam noſtri ſignificare ejuſmodi peremtoriam deſtinationem ad gloriam, quæ nominatim & ab æterno in mente divinâ factâ ſit, qualem Cenſor ſtatuit, id verò falſum eſt. Sed nec conſequenter loquitur Cenſor, cum nos eligi ab æterno ad fidem, adoptionem, &c. dicit: Nam electio ad finem, id eſt, ad gloriam æternam, de qua hic agitur, præciſè non eſt electio ad fidem: Inter hanc enim & illam intervenire debet electio mediatoris, inde decretum de fidelibus juſtificandis, poſt hoc decretum demum ſequitur electorum iſtorum ad gloriam, electio ad fidē. Sed quicquid ſit hac de re, certum eſt, Scripturam, cum electionis ad adoptionem, fidem, &c. mentionem facit, iſtiuſmodi electionem non intelligere, qualem Cenſor cum ſuis ſtatuit. Addit; *Nunquam verò docet nos eligi cum jam credimus, multo minus, cum jam in fide perſeveravimus.* Contrarium verum eſt. Nunquam Scriptura nos vocat electos ad gloriam, niſi cum & quatenus credimus, uti ex allegatis locis ſupra manifeſtum eſt, imò diſertè eos, qui dignè ſe gerunt divinâ vocatione, idcirco, quod ita ſe gerant, vocat *electos*, contradiſtinctè ab iis, qui vocati erant, & vocationi divinæ aſſenſi quidem fuerant, ſed tamen eâ ſatis dignè ſe non gerebant, uti Matth. xxij. 14. videre eſt, ubi Servator ait, *Multi enim*

Electio ad gloriam ſemper præſuppo nit fidem.

ſunt vocati, pauci verò electi. Per electos enim iſthic deſignari eos, qui veſte nuptiali induti, ad prandium acceſſerant, & quidem qua tales ex parabola manifeſtum eſt. Ut enim per electos intelligantur iſto in loco ij, qui veſte nuptiali induti erant, eo quod ab æterno electi, & propter electionem in tempore nuptiali veſte ab ipſo Deo induti erant, adeò abſurdum eſt, ut refutari vix mereatur. Sic enim vocatio cæterorum ſimulata potius quam ſeria fuiſſe dicatur neceſſe eſt, & culpa, quod vocati iſti nuptiali veſte induti non venerint, non adſcribenda erit vocatis iſtis, quod tamen parabola manifeſtè propoſitum habet docere, ſed Deo potius, qui eo quod eos rejecerat, eos prandio ſuo dignari, &, ut prandio iſto fruerentur, ſufficiente gratiâ, id eſt, veſtem nuptialem habendi potentiâ, donare non voluerat, quamquam id facere videri voluerat, quo nihil indignius divinâ, tum ſpienƚia, tum bonitate, tum juſtitiâ ſive rectitudine concipi poteſt. Hinc Theophylactus ad locum hunc, *Multos vocat Deus, vel potius omnes, Pauci vero electi; Pauci quippe ſalvantur digniq; a Deo eligi: ita ut Dei quidem ſit, vocare, noſtrum verò electos fieri vel non fieri.* τὸ δὲ ἐκλεκτοὺς γενέσθαι ἢ μὴ, ἡμέτερόν ἐστι. Et Hilarius in hunc ipſum locum: Multi vocati, pauci electi: *Non eſt paucitas in invitatis, ſed raritas in electis, quia in invitante ſine exceptione publica bonitatis humanitas eſt, in invitatis vero de judicij merito probitatis electio eſt.* Hoc Hilarij teſtimonium idcirco a nobis citatur, quod Cenſor Walæus hunc orthodoxæ veritatis vindicem, per quem Pelagij hæreſis olim dètecta ſit, vocet, pag. 2. Reſponſionis ſuæ ad Cenſuram Johannis Corvini. Ex hoc conſequitur eos, qui ſic electi dicuntur, quatenus pro iſto tempore ſe dignè gerunt divinâ vocatione, non aliter peremtoriè ad gloriam electos vocãdos eſſe, quam quatenus in iſto ſtatu ad finem uſq; perſeverant, & perſeverando *electionem ſuam*, ut Petrus loquitur, *firmam faciunt* ad mortem uſq;. Si enim id non faciant, tum verò fide, juſticiâ, electione & ſalute ſuâ excident; *Chriſti enim participes facti ſumus*, inquit Scriptor ad Hebr. cap. iij. 14. *ſi modo principium* ὑποστάσεως, *ſubſiſtentia* (id eſt fidei quæ ὑπόστασις eſt ἐλπιζομένων Heb. xj. 1.) *ad finem uſq; firmam retinuerimus. At*, inquit Cenſor, *quid electio aliud eſt quam præparatio gratiæ & mediorum in mente Dei, per quæ certiſſime liberantur, quicunq; liberantur?* Imò, inquam ego, hanc electionis definitionem eſſe unde conſtat? definitio Auguſtini eſt, non Scripturæ: definitiones arbitrariæ ſunt, & plerumq; ad præconceptas hypotheſes fiunt: Electio nihil minus quam hoc eſt: Prædeſtinatio ne quidẽ ſic definiri poteſt, niſi ex hypotheſi Augu-

Reiicitur definitio electionis quam Auguſtini verbis facit Cenſor.

Auguſtini. Sed quid ad nos Auguſtini definitiones, quem certum eſt peculiare placitum habuiſſe in hac materiâ, quod in nulla Synodo unquam approbatum, imò in variis apertè rejectum & condemnatum eſt, uti ſupra vidimus? *At ſcriptura*, inquit Cenſor, *fidem & perſeverantiam in eâ paſſim ex electione ac prædeſtinatione deducit.* Si de prædeſtinatione & electione ad gratiam id accipiatur, fatemur, at ſi de prædſtinatione vel electione præciſâ ſive certâ, ut Cenſor loquitur ad gloriam intelligatur, falſiſſimum eſt. Loca quæ Cenſor adducit ne per ſpeciem quidem probant id quod vult. Locus 1. eſt Matth. xxiv. 24. *ſi fieri poſſet, electi ſeducerentur.* At quis inde colligat, uti Cenſor hic facit; Ergo ex electione ad gloriam, quatenus Dei actio eſt, quæ ab æterno facta eſt, fit quod non ſeducantur? Pudet tam ineptæ conſequentiæ. Sed & rationes manifeſtæ ſunt, quæ vocem electorum ſic accipi iſto in loco vetant. Nam 1. electio iſta nihil ponit, nec in eo de quo affirmatur quod ſeduci non poſſit, cur ſeduci aut poſſit aut non poſſit, nedum cur nullâ ratione, aut cur difficilius ſeduci poſſit quam alij, imò fieri poteſt ut electi aliqui ſint, qui antequam fide donantur, non ſeducantur tantum ſed & facilimè cum aliis ſeducantur, & nihilominus electi maneant ex Cenſoris ſententia. Nec in Deo ipſo aliquid ponit, quo fiat ut electi iſti ſeduci non poſſint, aut actu non ſeducantur: Electio enim in Deo, juxta Cenſorem, nihil ponit niſi internum decretum de his aut illis nominatim ſalvandis, & per fidem ad ſalutem adducendis, quod in Deo manet, proinde circa eum, cuius ſeductio impeditur, nihil omnino agit aut operatur, quia potentia, ſive gratiâ ſpirituali aliâ opus eſt ad hoc, ut ſeductio ipſa poſſit impediri. Deinde II. electio iſta non poteſt hoc loco adducta dici ut cauſſa impediens ſeductionem, aut ſeductionis poſſibilitatem, ne quidem reſpectu eorum, qui jam fide a Deo donati ſunt, cum Cenſor ipſe, aut qui cum eo ſentiunt, fateantur fieri poſſe, ac non rarò fieri, ut electi, etiam poſt quam crediderunt, ita ſeducantur, ut non in hæreſes tantum ſive errores fundamentales incidant, ſed etiam in peccata graviſſima & atrociſſima, quæ hæreſibus multò ſunt deteriora. Dicere, hoc loco de ſeductione finali, ſive quæ cum exitio ſeductorum æterno conjuncta eſt, agi, frivolum eſt: Sic enim tacitè conceditur fieri poſſe ut electi ſeducantur, contra aperta textus verba, quæ Cenſor urget. II. Sic tacitè conceditur hæreſes ſive errores fundamentales electis exitiales non eſſe, aut ſeductiones exitiales vocari non poſſe, quibus iſti electi ſeducuntur. III. ſic evertitur tota vis hortationis JeſuChriſti, quæ

Oſtenditur locum Matth. xxiv. 24. pro definitione Cenſoris non facere.

quæ non tantum eo ſpectat ne diſcipuli paterentur ſe ſeduci exitialiter, ſed imprimis eo, ut nullo modo ſe ſeduci paterentur, eò quod quælibet ſeductio exitialis iis eſſe poterat: alioquin enim dicendum foret ſenſum hortationis Jeſu Chriſti hunc eſſe; videte ne ſeducamini exitialiter; exorientur enim multi qui ſeducerēt etiam electos exitialiter, ſi modo id fieri poſſet. Et hæc tertia ratio etiā tertio loco pro ratione ſolidâ ſervit ad probandum per vocem *electorum* hic non deſignari electos, quos Cenſor vocat. quia, quæ foret hæc oratio Chriſti; videte ne ſeducamini, ô vos electi mei; quia ſeductio tam ingens orietur, ut vos ſeductura eſſet niſi à me electi eſſetis, & propter beneficium electionis vos ſeduci impoſſibile eſſet? Quare per electos neceſſariò intelligendi ſunt, vel in genere fideles & ſancti, quia vel coram Deo electi & pretioſi ſunt, uti vox hæc accipitur Luc xviij. 7. *Nonne vindicabit Deus electos ſuos* (id eſt, cariſſimos & dilectiſſimos ſuos) *clamantes ad ipſum die ac nocte?* ij. Tim. ij. 10. *Ideò omnia ſuſtineo propter electos, vt & illi ſalutē conſequantur:* Rom. viij. 33. *Quis eſt qui accuſat electos Dei?* Vel in ſpecie, qui inter fideles & ſanctos eximij & egregij ſunt, quo ſenſu electi ſive Bachurim in Scripturis vocari ſolent, qui aliqua in re excellunt, vid. in formâ, magnitudine, fortitudine, &c. 1. Sam. xxvj. 2. ij. Reg. iij. 19. Gen. xxiij. 6. Jere. xlviij. 15, &c. Iuxta hunc utrumq; ſenſum verborum horum emphaſis manifeſta eſt, de quâ ſuo loco plenius agetur.

Nec locum Acto xiij. 48. Secundus locus eſt deſumtus ex Act. xiij. 48. *Crediderunt quotquot erant* τεταγμένοι (ordinati) *ad vitam æternam.* At I. vox electionis ſive verbum eligēdi hic non eſt, de cuius tamē proprio ſignificato quæritur. II. An τεταγμένος ἐις ζωὴν αἰώνιον eadem res ſit cum electus ad vitam æternam, ſaltem controverſum eſt: Nec phraſis id poſtulat: non enim dicitur, quotquot erant præordinati ſive προτεταγμένοι: nec, quotquot erant à Deo præordinati, nec ratio ulla eſt, quæ id flagitat. III. & rationes complures ſunt, quæ probant phraſin hanc longè aliud quid ſignificare, quodq; cum electione ad vitam æternam, quæ à Deo fiat, multò minus cū illa, quæ eo modo, quo Cenſor vult, ab æterno facta ſit, commune nihil habet. Inter alias quæ variè in actis & Scriptis Synodalibus Remonſtrantium allegatæ ſunt in huius loci examine, has habe. Si per τὒς τεταγμένυς ἐις ζωὴν αἰώνιον hic intelligerētur ejuſmodi electi ad vitam æternam, tum ſequerentur hæc I. cæteros, qui non credebant, æternum reprobatos à Deo fuiſſe, ſive ὅσοι interpreteris per quotquot, ſive per qui: II. non Paulum tantum, ſed etiam Lucam Euangeliſtam ipſum id ſciviſſe.

III. Eos

III. Eos id omnibus conſtare voluiſſe, atq; idcircò id ſcriptum reliquiſſe, quod ſanè tam variis abſurditatibus refertũ eſt, ut omninò falſum videri debeat ei, qui vel leviter tantum iſtas conſiderat. Quis enim credat id Paulo & Lucæ a Deo revelatum fuiſſe aut ſi credat id iis revelatum fuiſſe (aliter enim credere non poteſt, impoſſibile enim eſt ut aliter illi id reſciverint) quis credat Lucam id non tantũ dicturũ, ſed ſcripturum etiam fuiſſe? Quis enim finis iſtius ſcriptionis eſſe poterat, ſive electos illos, ſive reprobos reſpicias. IV. Sequeretur I. Deum iſtos, quos ab æternâ vita reprobaverat decreto peremtorio, ad vitam æternam vocaſſe, & Paulo Apoſtolo, cui revelaverat iſtos reprobos eſſe, mandaſſe ut reprobos iſtos, juberet credere Euangelio, id eſt, ſermonem iſtum de vitâ æternâ ad ſe etiam pertinere certò ſibi perſuaderent, hoc enim eſt credere Euangelio. II. cum reprobi iſti non crederent Euangelio, Deum & Paulum Dei Apoſtolum reprobis iſtis exprobraſſe quod Euangelio non crederẽt, & quod vitâ æternâ ſe ipſos indignos judicarẽt. III. Deum ſtatuiſſe, ut, cum reprobi iſti non crederent, aut, quia reprobi iſti non credebant, Apoſtolus ad gentes iret, diceretq; quia vos, ô reprobi Judæi, credere non vultis, idcircò mandavit nobis Deus ut ad gentes eamus. Quibus omnibus quid indignius divinâ ſapientiâ, & bonitate, imò, quid ſtultius concipi poteſt? Ex his efficitur phraſin iſtam τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον de electione iſtâ, quam Cenſor ſtatuit intelligi non poſſe, quod impræſentiarum ſatis eſt ad evincendũ locum hunc perperam a Cenſore hic allegatum eſſe. Quo verò ſenſu phraſis hæc uſurpata fuerit a Luca Euangeliſtâ, ut hic à nobis jam explicetur non eſt neceſſe. Quovis potius modo uſurpata videri debet quam iſto. In genere iſtud conſtat, voces quaſdam, quæ paſſivæ videntur, per ſe & in ſanctâ linguâ, cuius idiotiſmum plerumq; ſequuntur Apoſtoli & Euangeliſtæ, non eſſe paſſivas, ſed activas & ſignificare actionem immanentem vel reciprocam, ut doctiſſimè probat Sanctes Pagininus in opere ſuo grammatico ex Hebræorum Doctorum Scriptis. Nam conjugationes Niphal & hithpaël apud hebræos immanentem actionem ſignificare, neq; paſſivas eſſe, atq; ita phraſin hanc τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον accipi rectè poſſe, qui ſe ipſos, auxilio gratiæ iſtius, quam a Deo acceperant, ordinaverant ſive diſpoſuerant ad æternam vitam quavis conditione, quam a Deo proponi intelligerent, capeſſendam, vel qui apti & idonei erant ad vitam æternam capeſſendam, & ſic ſeipſos quaſi imprudentes ad eam ordinaverãt, ut anthitheſis elegans appareat inter hos & illos,

Sanctes Pagininus.

Quid ſit, τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

qui ſe ipſos indignos judicaſſe dicuntur hoc in loco vitâ æternâ; nõ quod prudentes & ex propoſito ita judicarent, ſed quod ita ſe gererent, ac ſi ſeipſos indignos judicarent. *At*, inquit Cenſor, *hoc contra uſum Scripturæ eſt, & omnium interpretum fidem.* Audax aſſertio. Scriptura enim phraſi iſtâ nuſpiam alibi utitur, & non pauci Interpretes Scholaſtici phraſin iſtam eo, quo diximus, ſenſu accipi poſſe fatentur, ut Martinus Becanus in explicatione loci huius affirmat; *Duplex*, inquit, *eſt ſolutio, una ſecundum textum græcum, qui non habet* προτεταγμένοι, id eſt, *præordinati, nec* προωρισμένοι, id eſt, *prædeſtinati, ſed* τεταγμένοι, id eſt, *ordinati, diſpoſiti, benè comparati, ut ſenſus ſit, Gentiles audito Euangelio, ſtatim crediderunt, præſertim illi, qui ex deſiderio ſalutis erant benè diſpoſiti ad credendum: Judæi autem propter pervicaciam non crediderunt, quia non erant benè diſpoſiti. Hunc ſenſum,* inquit, *approbant Thomas, Stapletonus, Alphonſus, Salmeron, & Johannes Lorinus in commentario illius loci* &c. *Sed & abſurdum,* inquit Cenſor, *ac plane Pelagianum eſt, ſtatuere aliquem eſſe aptum & diſpoſitum ad vitam æternam priusquam in Chriſtum credat, quum omnis, qui non credit, ſub peccato & maledictione ſit.* Hoc jam ante ſæpius refutatum eſt: Pelagianum non eſt, nedum planè Pelagianum, ſtatuere diſpoſitionem prærequiri in eo, qui Euangelio crediturus eſt. Id pænè omnes Antiqui Patres unanimiter ſtatuerunt. Sed Pelagianum eſt ſtatuere, diſpoſitionem illam viribus naturæ fieri poſſe ab homine, ſine ullâ præveniente gratiâ. Scripturæ verò tantum abeſt ut repugnet, ſtatuere diſpoſitionem prærequiri in eo, qui crediturus eſt, ut id non uno in loco apertiſſimè in ea expreſſum legatur. Vide Joh. iij.21. ubi dicitur, *qui dat operam veritati, is venit ad lucem, ut manifeſta fiant facta ejus, quod in Deo facta ſint:* & verſ. 20. *Quiſquis quæ mala ſunt, agit, is odit lucem nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipſius:* Joh. vij.17. *Si quis voluerit facere voluntatem Patris mei, is cognoſcet* (id eſt intelliget) *de doctrina meâ, utrum ex Deo ſit:* Joh. viij. 47. *Qui ex Deo eſt, is audit verba Dei. Idcirco vos non auditis, quia non eſtis ex Deo:* Joh. x.26. *Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis:* Joh. viij.44 *Quomodo vos poteſtis credere, cũ gloriã alij ab aliis capretis?* &c. Nec contra facit quod Scriptura affirmat *omnes eos, qui non credunt, ſub peccato & maledictione eſſe.* Diſpoſitio enim illa, & quæ diſpoſitioni iſti congruit vita, non ſufficiunt ad hoc, ut quis a peccati dominio liber ſit, & dignè Deo vivere dici poſſit, atq; ita ad vitæ æternæ hæreditatem obtinendam ſit idoneus. Fide in Chriſtum præterea opus eſt, ut a dominio peccati plenè liberetur, atq; ita ma-

Demonſtratur Pelagianum non eſſe, ſtatuere, diſpoſitionem prærequiri in eo, qui Euangelio crediturus eſt

ita maledictionem effugiat, & vitæ æternæ hæres fiat. Non quælibet diſpoſitio, ſed ea demum, quæ Deo digna eſt, ſufficit ad vitæ æternæ præmium conſequendum. At hæc ſine fide in Chriſtum, juxta Euangelij ſententiam, haberi non poteſt: Aliud itaq; eſt diſpoſitum eſſe ad fidem iſtam, & per conſequens ad vitam æternam, quæ per illam obtinetur, aliud a peccati dominio & maledictione liberum eſſe. Apparet id manifeſtè, Act.34.35. ubi diſerte Petrus ait; *Verè deprehendo Deum non reſpicere ad perſonam, ſed in quavis gente acceptum eſſe ei quemvis, qui eum timeat, & operetur juſtitiam*: ubi quin de iis loquatur, qui nondum credunt in Jeſum Chriſtum, occaſio dicti iſtius arguit. Nempe Cornelij Centurionis exemplum, cuius nondum Euangelio credentis pietatem Deo gratam fuiſſe indicare voluit: Et tamen hunc eundem, ſalutis æternæ hæredem, & ſic a maledictione liberum non fuiſſe manifeſtè ſatis indicatur cap. xj. 14. cum dicitur *Angelus aſtitiſſe Cornelio, eiq; dixiſſe ut Petrũ ad ſe accerſi juberet, ex quo intelligeret ea, per quæ ſervandus erat ipſe, & tota ejus domus*. Diſpoſitus itaq; ad vitam æternam, imò & Deo acceptus erat Cornelius, antequam credebat, & tamẽ ſalutis & vitæ æternæ particeps nondũ erat, proinde nec a maledictione liber. Et ſanè, hoc ſolius fidei in Chriſtum privilegium eſt, quod per eam a peccati dominio & maledictione liberi fieri poſſimus.

Tertius locus eſt Rom.xj.5. *ita etiam nunc reſervatio ſecundum electionem gratiæ facta eſt. Reliquiæ ergo illæ*, inquit Cenſor, *quas Deus ſemper habet in populo illo, ſervatæ ſunt ſecundum electionem gratiæ, & non ex operibus. Electio ergo illa gratiæ hanc reliquiarum ſervationem in mente Dei antecedit*. Locus hic jam excuſſus eſt in præcedente cap. vide ſis Lector. Hîc jam addimus, locum hunc ad rem, de qua hic agitur, non facere. Nam non quæritur, an electio hæc gratiæ, reliquiarum iſtarum ſervationem in mente Dei antecedat (quamquam electio hæc gratiæ actionem Dei mentalem nullo modo ſignificat, uti jam ante diximus) ſed quæritur, an electio iſta gratiæ ejuſmodi electionẽ ad gloriam ſignificet, qualem Cenſor ſtatuit, quæ vid. fidem præcedit & fidei cauſſa eſt? Hoc probandum fuerat Cenſori. Contrarium præcedenti capite ex Eliæ exemplo, quod in textu citatur, & ad cuius ſimilitudinem hæc reſervatio facta dicitur, evicimus. Adde, quod phraſis κατ' ἐκλογὴν hic non ſignificet, ut Cenſor aliiq; arbitrantur, *ſecundum electionem*, quæ jam multò ante, nedum quæ ab æterno facta ſit, tanquam ſi λεῖμμα hoc eſſet exectutio decreti illius, quod electio dicitur Cenſori; Nihil minus; ſed tantum

Nec locum Rom.xj. 5.

idem ſignificat, quod ex vel pro electione gratioſâ, id eſt, gratioſè, ſive ex gratiâ, uti ex verſu ſequente liquidò patet, ubi Apoſtolus repetiturus vel expoſiturus phraſin *κατ' ἐκλογὴν*, ſimpliciter dicit: *εἰ δὲ χάριτι, ὐκ ἔτι ἐξ ἔργων*, & paulo poſt, *ὐκ ἔτι ἐςὶ χάρις*, ut electio gratioſa aliud nihil hic ſit, quam gratia. Et hoc ſenſu præpoſitio *κατὰ* paſſim ferè uſurpari ſolet. Videatur, cap. 1. ad Eph. & res patebit; unde videre eſt quam infirma, ne dicam inepta ſit conſequentia, quam ex hoc loco Cenſor pro iſtâ ſuâ electione facit. Quam verò etiam non fruſtra modò, ſed ineptè eam hic Cenſor confirmet ex verſ. 7. *electi adſecuti ſunt*, capite præced. aliquot rationibus adductis demonſtravimus. Nota tantum, quod hic Cenſor, id quod Apoſtolus ſimpliciter dixit, *id electi adſecuti ſunt*, explicet per id *ante* adſecuti ſunt, quod planè falſum eſt & præter mentem ac ſcopum Apoſtoli, qui adfirmat id tum adſecutos eſſe electos, qui tum credebant, oppoſitè ad operarios, qui tum credere nolebant, cum credere poſſent, & cum per Apoſtolum invitarentur nomine Dei ut crederent. Quod etiam *illud poſtea explicari ab eodem Apoſtolo* affirmat *per totum caput*, ſimiliter falſum videri debet, quia ſine ullâ probatione adſeritur, ut & quod ſequitur, *Apoſtolum idem cap. ix. ad ſeruiſſe*, cum ait, *Antequam boni aut mali quicquam feciſſent, ut propoſitum illud Dei, quod eſt ſecundum electionē, eſſet firmum* (in textu eſt, *maneret*) *dictum eſt ei, Major ſerviet minori*: Phraſin enim *propoſitum ſecundum electionem* ſignificare *propoſitum quod Deus de illorum ſalute concepit, ſecundum modum illum gratuitum, quo illos in Chriſto elegit*, (nominatim ſc.) ac ſi legeretur *ſecundum electionem eorum*, ne ſpeciem quidem veri habet, & uti pænè pleraq; loca citata ſunt, ſine ulla probatione adſeritur, imò ſi oraculum illud, *Major ſerviet minori*, de populis duobus explicemus, uti explicandū eſſe ex Gen. xxv. 23. *duo populi ſunt in utero tuo, Major ſerviet Minori*, & ex eo, qui ex Malachiâ ſubjungitur, pænè neceſſariò concluditur, planè falſum eſt: Quis enim tum dicat mentem verborum horum Apoſtoli eam eſſe; Quod idcirco Rebeccæ dictum fuerit antequam pueri nati eſſent & boni aut mali quicquam feciſſent, Major populus ſerviet minori, id eſt, primogenitus populus hæres non erit terræ Canaan, ſed ſecundo genitus, ut Deus oſtenderet ſe populum ſecundo genitum elegiſſe ad æternam vitā ea electione, quæ electio ad gloriam præciſè dicitur; primogenitum autem ab iſta gloria æternum reprobaſſe, nullâ habitâ ratione aut bonorum operum quæ iſte, aut malorum quæ hic populus feciſſet? Deinde, quâ conſequentiæ ſpecie affirmabitur

Nec locum capitis ad Rom. ix. 11.

mabiturDeum voluiſſe ut à nobis colligeretur, ex eo quod Rebeccæ dictum fuerat, antequam pueri nati eſſent, *Major ſerviet minori*, propoſitū Dei de eligendo & reprobando homines pro arbitrio, abſq; ullo ad bona aut mala eorum opera intuitu, firmum manere? Nulla hic connexio, nulla vel veriſimilis conſequentia oſtendi poteſt. At ea manifeſta & palpabilis eſt, ſi propoſitum Dei, quod eſt ſecundum electionem, intelligatur de propoſito, quod eſt cum electione, ſive ut optimè dixit Arminius, cum diſcrimine, & quidem altero horum duorum modorum: I. ut intelligatur de propoſito, quod jam in domo Abrahami cum liberâ electione Iſaaci præ Iſmaële demonſtratum fuerat, quaſi legeretur, ut propoſitum illud Dei, quod cum electione ſc. jam antè in domo Abrahami conjunctum fuiſſe apparuerat, cum vid. Deus Iſaacum eligeret præterito Iſmaële, conſiſteret non ex operibus, ſed ex vocante, id eſt, Deo, qui vocat filios Abrahami quos vult; cui ſenſui optimè reſpondet verbum μένῃ maneret. II. ut intelligatur generatim de propoſito divino, quo conſtituit ſemel apud ſe liberā ſibi ſervare electionem, quos & quales ſingulis temporibus pro ſemine & veris Abrahami poſteris, ad quos benedictio pertineat, deſignare vellet, quaſi diceret Apoſtolus, uti Deus etiam nunc vel hoc tempore facit, quo Judæos & gentiles, licet peccatores fuerint & indigni qui filiorū Abrahæ loco cenſerentur, vel filij Abrahæ vocarentur, cenſere & vocare vult ſemen & filios Abrahæ, vel populum ſuum, ſi modò reſipiſcant ex animo, ſi credant in JeſumChriſtum & Euangelio ejus dignè ſe gerāt: utroq; enim modo patet propoſitum manere *non ex operibus, ſed ex Deo vocante*, ſc. ſemen quos & quales vult. Reſpicitur enim ad verbum, *vocandi*, quo uſus fuerat Deus, cum diceret Abrahamo in *Iſaac vocabitur tibi ſemen*. Juxta hanc acceptionem ſenſus huius loci clarus hic eſt; Cum nondum nati eſſent, ſed eodem adhuc utero geſtarentur gemelli fratres, populorum duorum capita ac ſtirpes, in quibus benedictionis promiſſæ excellentia luculenter admodum eventum ſortitura videbatur cumq; nihil adhuc feciſſent vel boni vel mali quo diſcriminabantur, aut propter quod hic promiſſā hæreditate donatus, ille ab ea excluſus videri poterat, uti in domo Abrahami uſu veniſſe ſuſpicari quis poſſet; Deus oraculo monuit Rebeccam, velle ſe ut primogenitus, qui ex ipſā naſciturus erat, & populus deinde ex illo oriundus, quamquā illi potior hæreditatis pars jure primogenituræ competere videbatur, ſecundo genito & populo ex eo naſcituro totam hæreditatem terræ promiſſæ cederet, atq; ita ſe-

Paraphraſis verſus 11. capitis ix. ad Romanos.

cundo genitus ſemen illud eſſet & vocaretur, quod promiſſam hæreditatem ſuo tempore adiret atq; in ſolidum obtineret. Et quorſum quæſo aut quo fine id a Deo factum putatis? Certè ex eo apparet, nullum eſſe locũ ſuſpicioni, quaſi Deus Iſmaëlem & poſteros ejus ſemen vocare noluerit, quod Iſmael ex ſervâ natus & ſubſannator fratris ſui fuerat, ſed propoſitum divinum, quo liberam ſemper ſibi ſervare decrevit electionem, quos in ſemine cenſere aut quibus & qualibus populis omni tempore benedictiones ſuas conferre velit, cœptũ atq; inchoatum primò fuiſſe in domo Abrahæ, cum Iſaacum præterito Iſmaële ſemen vocaret, nullo in carnale ejus privilegium, aut huius illiuſve opera, propter quæ hic præferri iſte poſtferri meritus videri poterat, reſpectu, & confirmatum ratumq; habitum, vel potius eodem filo continuatum eſſe in domo Iſaaci, quippe in quâ Jacob, filius, ſeu ſemen promiſſum fuit, non autem Eſau, non quod ille melior, hic peior erat, ſed quia Deo placuit illum, ejuſq; poſteros, nõ hunc aut huius poſteros ſemẽ illud vocare, ad quod promiſſæ terræ hæreditas ex aſſe devolenda erat: Et manſiſſe hoc propoſitum divinũ, verumq; comprobatũ eſſe teſtatur multis annis poſt Propheta Malachias, cum in eandem ſententiam vaticinij ſui tempore de poſteris utriuſq; ſcriptum reliquit, Ecce populus Iſraëliticus, ex Jacobo oriundus, populus iſte eſt, quem ſingulariter dilexit Deus, & etiam nunc diligit, quippe cui ex purâ dilectione & gratiâ terram promiſſam, melle & lacte fluentem, Abrahamo & Iſaaco olim promiſſam, velut hæreditatem poſſidendam dedit: Populus verò Edomæus ex Eſau progenitus, populus iſte eſt, quẽ Deus amore iſto ſingulari complecti & favore tam prolixo adficere noluit, quippe cui horrida & inculta loca, montes Seir vaſtos, ſaxoſos, deſertoſq;, & cũ fertili iſtâ terra promiſſâ minimè conferendos, habitandos dedit, ut ſervilis horum, filialis illorũ conditio, juxta prægreſſum de illorũ capitibus oraculũ, clarè eluceſceret: quaſi dicat Apoſtolus, Similiter nunc propoſitũ hoc Dei manet, quo Judæos legẽ præfractè ſectari volentes, licet illi præferri debere videantur gentilibus, ſemen vocare non vult, ſed omnes & ſolos eos, ſive gentiles ſive Judæi ſint, qui Euangelio filij ejus credũt, etſi hi illis deteriores & indigniores eſſe videantur. Præter hæc nolo allegare varia ex Patribus loca, qui locũ hunc de electione, quæ ex præſciẽtia fidei eſt, interpretati ſunt, uti fatetur Beza in notis ſuis ad hunc locũ; & Voſſius probat lib. 7. Hiſtoriæ Pelag. Theſ. viij. Ex prædictis patet, quam infirmum ſit argumentum quod illo loco nititur. *Hiſce*, inquit Cenſor, *Colophonis*

Nec locum Petri 1. Epiſt. cap. j. 2.

loco

loco addimus locum Pet.j. Epiſt.cap.j.2. ubi ſcribit, *electis ſecundum præcognitionem Dei Patris, in ſanctificatione Spiritus,* εἰς ὑπακοὴν, *ad obedientiam & aſperſionem ſanguinis Christi. Ergo non quia jam per fidem Chriſto obediebant, aut ad finem uſq; obediverant, ſed ut obedirent, & adſperſionis ſanguinis Chriſti per Spiritum ſanctificationis participes fierent.* Colophon reſpondet cæteris. Nam I. ne quidem in textu dicitur, Electis ſecundum præcognitionem Dei Patris, multò minus, Electis ad obedientiam, uti textum hunc citat Cenſor, & in verſione Bezæ legi ſolet, quod unum ſufficit ad evertendam vim omnem argumenti, quod Cenſor ex hoc loco colligit. Nec electi vox participium paſſivum hic eſt, ſed nomen verbale: Tum verba iſta κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς connecti nihil vetat, adeoq; connectenda eſſe omninò videntur ſequentibus, ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, ſupple οὖσιν vel exiſtentibus, eodem ſenſu quo fideles *in Spiritu*, *in Chriſto* eſſe dicuntur, quaſi legeretur, Electis, id eſt fidelibus diſperſis, qui puro putoDei Patris ſcito ac beneplacito à Spiritu vel inSpiritu ex parte Dei ſanctificati, id eſt, ſeparati ab impio mundo, & Deo conſecrati ſunt eo fine, ut obedirent ſanctiſſimæDei voluntati, atq; ita ſanguine N. Fœderis adſpergerētur, id eſt, ejuſmodi beneficia perciperēt, quę in N. Fœdere, ſancito ſanguine Jeſu Chriſti, ſunt promiſſa, ut conſtat ex collatione loci Heb.ix.13.14. imprimis, ſi is conferatur cum typo V. Fœderis, de quo videre eſt Exod.xxiv.8.11. Sed poſito etiam in textu dici, aut textum legendum eſſe, Electis ſecundum præcognitionem Dei Patris ad obedientiam, nondum tamen inde efficeretur, electionem hoc loco ſignificare ejuſmodi electionem ad gloriam, qualem Cenſor ſtatuit. Quid enim vetaret vocem *electorum* ab iſtâ electione denominatam dicere, quæ electio eſt ad gratiam? quaſi legeretur, Fidelibus diſperſis, qui, non propriâ ſuâ induſtria & ſponte viā ſalutis repererunt aut ingreſſi ſunt, ſed a Deo ipſo, Patre omnium noſtro, ex cætero mundo electi aut evocati fuerunt ad eam audiendum & ingrediendum, vocati, inquam, pro benevolo ejus affectu, quem præhabuit in ſe nullo ad opera noſtra reſpectu, ut ij. Tim.j.9. & Tit.iij. dicitur. Hoc ſenſu electionis vocem hic intelligi nihil vetat, ut jam III. non dicamus de eo, quod verba hæc, *electis ſecundum præcognitionem Dei Patris*, accipi poſſent de electione, quæ ſecundum præſcientiam fidei eſt, quo ſenſu Patres non pauci loco hoc uti ſolēt. Et ſanè, huiuſmodi electionem Patres omnes Gręcos ſemper, Latinorum verò illos, qui ante Auguſtinum vixerunt, ut catholicam ſuſtinuiſſe prolixè probat Gerardus Voſſius

Patres omnes Græci, & Latini qui antē Auguſtinum vixerunt, electionem ex-

Hiſtoriæ

præſcientia fidei aſſeruerunt,

Hiſtoriæ Pelag. lib.7. theſ. 8. uti jam ante monuimus: & fatetur Calvinus lib. 3. juſtit. cap.2. ſect.2, & Beza in Notis in Epiſt. ad Rom.ix.39. Sed IV. ratio etiam manifeſta eſt, quæ ſufficit ad perſuadendum cuilibet, non omninò præjudiciis excæcato, verba iſta (ſi quidem omninò textum ita legendum eſſe concedatur, electis ſecundum præcognitionem Patris) de talibus nominatim ab æterno electis, ut Cenſor credit, accipi non debere. Nam ſic ſtatuendum foret, Petrum omnes illos, ad quos Epiſtolam hanc Catholicā ſcribebat, id eſt, omnes fidem Chriſti profitentes, ſed diſperſos per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, & Bithyniam, pro talibus nominatim a Deo electis habuiſſe, aut ſi eos pro talibus non habuit, ad eos tantum, qui inter eos nominatim electi erant, epiſtolā ſuam directam voluiſſe. Si hoc poſterius dicatur, tum neceſſe eſt ut affirmetur Petro revelatum fuiſſe, quod aliqui inter eos nominatim electi eſſent, &, quæ in genere ab eo ſcripta ſunt, ad alios quam ad iſtos non pertinere: proinde admonitiones, hortationes, increpationes omnes, cæteros non obligaſſe ad obediendum, nec contemtas neglectaſve obligaſſe ad pœnam: Tum admonitiones, hortationes, increpationes, comminationes, promiſſiones, quæ electos iſtos ſpectant, ridiculas eſſe & ſapientiā Dei indignas. Si iſtud prius dicatur, tum neceſſe eſt ut affirmetur Petrū, aut per revelationem, iſtud certò ſciviſſe, & ſic coincidet cum altero quod jam indicavimus, redibuntq; eædem difficultates: Aut certo id non ſciviſſe, ſed ex judicio caritatis ità ſtatuiſſe. At nec hoc veriſimile eſt. Petrum enim credidiſſe paucos ſic electos, multos verò vocatos etiam inter eos, ad quos ſcribebat, eſſe, quis non juxta Cenſoris axioma ſibi facile imaginetur? Deinde poſito etiam quod Petrus, non obſtante iſtō axiomate, judicium caritatis prævalere voluerit, Deo relinquens & tempori certam ejus rei notitiam, nihilominus tamen ex eo conſequitur, omnes admonitiones, hortationes, conſolationes, increpationes, promiſſiones & comminationes quæ Epiſtolā hac continentur, invalidas eſſe atq; enerves. Nam ſuperſtruuntur fundamento iſti, quod hic jaci vult Cenſor, nimirum gratioſæ electionis, quæ ſecundum præcognitionem Dei Patris, id eſt, purum beneplacitum Dei facta ſit. At judicium caritatis de electione iſtā reſpectu eorum omniū ad quos ſcribit, incertum erat, non tantum eā incertitudine, quā incertum erat an fides illa, quam profitebantur, vera fides eſſet, hoc enim ſemper incertum eſt alteri, quia Deus ſolus cor hominis novit, ſed etiam eā incertitudine, quā incertū erat, an Deus omnibus

fidem

fidem illam dare vellet, ſive, an non eſſent inter eos, quos a ſalute & fide reprobaverat, imò an eſſent inter eos ulli, quos ad ſalutem & fidem elegerat, proinde an fides eorum eſſet vera illa fides, quæ electorum propria eſt. Neq; ſufficit, ſi dicas judicium caritatis ejus rei rationẽ non habere, eò quod judicio iſto non ex cauſſa effectus, ſed contra ex effectu cauſſa colligatur. Nam id locum quidem habet tum, cum ratio nulla obſtat cur ex effectu non potius hæc quam iſta cauſſa colligi debeat. At cum ratio obſtat cur effectus huic potius quam illi cauſſæ tribuendus ſit, tum profecto judicium caritatis rectum videri non debet, ſi contra cenſeat, & effectum illum tribuat non iſti, ſed huic cauſſæ. Id in hoc, de quo agimus judicio fieret. Certum enim eſt, ex Cenſoris ſententia, inter eos qui fidem Chriſti profitentur, plures eſſe vocatos quam electos: pro inde rationem eſſe, quæ obſtat, cur judicio caritatis ſtatui non debeat, omnes fidem profitentes ea fide præditos eſſe, quæ electorum propria eſt, & electionem divinam ſui habet cauſſam. Aliud eſt præſumere judicio caritatis, aliquem eſſe bonum, quam diu contrarium non apparet, aliud præſumere id, quod in aliquo eſt boni, ab electione divinâ, quæ ab æterno facta ſit, profectum eſſe, cum credas firmiter in pluribus frequentiſſimè adeoq; ſemper pænè bonum iſtud locum habere, qui vocati tantum, non autem electi ſunt aut nominantur. Præſumtio hæc ſtulta foret, & contra rationem rectam eſſet. Concludimus ergo verba Apoſtoli Petri in citato loco ſenſum iſtũ, quem Cenſor adſignat, habere non poſſe.

Locus ad Eph. j. 5. *Sicut elegit nos in Chriſto ante jacta fundamenta mundi, ut ſimus ſancti & irreprehenſi coram eo in caritate*, quem ad rem hanc *illuſtrem* eſſe dicit Cenſor, jam ex parte à nobis ventilatus eſt, & alibi prolixè tractatus. Quod is ad hanc rem non modo non illuſtris, ſed ne probabilis quidem ſit, id unum ſatis arguere poteſt, quod in eo de electione ad gloriam ne agatur quidem, nedum de ejuſmodi electione ad gloriam, qualem Cenſor ſtatuit: ſaltem de iſtâ electione eo in loco agi ne veriſimiliter quidem probare tentat Cenſor, quod tamen hoc loco τὸ κρινόμενον noſtrum eſt. Quod ſi de electione ad gratiam, ſive de decreto eligendi ad gratiam, verba hæc accipi poſſint, uti revera poſſunt, adeoq; accipi debent, tum perijt tota vis argumenti, quod ex loco iſto deſumit Cenſor. Nec enim ineptum eſt ſtatuere, nos eâ electione, quæ electio ad gratiam eſt, electos eſſe in Chriſto ante jacta mundi fundamenta, ut ſimus ſancti, etiamſi fides ſub ſanctimoniâ iſtâ comprehenſa intelligatur. Et de

Nec locum ad Ephes. j. 5.

hac electione locum hunc exponit Auguſtinus in libr. de prædeſt. ſanct. cap. 19. Hieronymus in commentario, & alij. Sed & rationes manifeſtæ ſunt, quæ admittere cogunt, locum hunc de electione ad gloriam, qualem Cenſor ſtatuit, exponendum non eſſe. Nam ſequeretur I. gloriam eſſe medium ad gratiam. Nam ſi Deus nos elegit ad gloriam eo fine, ut eſſemus ſancti, tum ſanctitas, quæ gratiæ voce denotari ſolet, finis eſt reſpectu gloriæ. II. ſequeretur electionem ad gloriam, qualem Cenſor ſtatuit, fundari in Chriſto, ſive per Chriſtum factā eſſe (ſi propoſitio ἐν pro διὰ accipiatur) quod adbſurdum eſt. Electio enim ad gloriam, ex Cenſoris mente, eſt actus divinæ voluntatis purus putus, qui in Chriſto ſive per Chriſtum factus dici non poteſt, ſive Chriſtus conſideretur ut Deus, ſive ut Mediator. Quomodo enim actus divinæ voluntatis immanens in Deo per Chriſtum factus dicatur? Sic enim actus immanens, immanens actus non foret. Tum, ſi conſideretur hic Chriſtus ut Deus, electio in Chriſto non magis facta dici poteſt quam in Spiritu Sancto, imò pari jure Chriſtus & Spiritus S. dici poſſent nos elegiſſe in Patre. Si ut Mediator conſideretur, in eo facta electio iſta ad gloriam dici non poteſt, quia Chriſtus pertinet ad electionem ad gratiam, quæ Decreto electionis ad gloriam ſubordinatur. II. cum nos electi in Chriſto mediatore dicimur, non poſſumus conſiderari niſi ut jam exiſtentes in Chriſto. Nemo enim in Chriſto eligitur ad gloriam qui extra Chriſtum eſt: At ſi de electione ad gloriam hic agi dicatur, tum fieri non poteſt ut nos conſideremur exiſtentes in Chriſto, quia electio iſta ad gloriam facta eſt, ait Cenſor, eo fine ut nos crederemus. Ergo antequam adhuc in Chriſto exiſtebamus aut ut exiſtētes conſiderabamur, Quia ſine fide, in Chriſto eſſe non poſſumus. Dicere, elegit nos in Chriſto, ſignificare hoc loco, elegit nos quos aliquando daret Chriſto, Scholaſtica vanitas eſt, & quæ ſeipſam redarguit. Hoc enim tantundem eſt, ac ſi legeretur; Elegit nos ſine Chriſto aut extra Chriſtum, ſed Chriſtum deinde elegit ut nos ei daret, per quem ad fidem adduceremur; quo ipſo ſanè tum Chriſti Mediatoris, tum fidei in Chriſtum neceſſitas prorſus evertitur, ut cuilibet conſideranti manifeſtum eſt. Huic locorū expoſitioni ſubjungimus interrogationem Cenſoris, *Quid adverſus hæc tam evidentia afferri poteſt* à Contra-Remonſtrantibus, ſive a Cenſoribus his ContraRemonſtr. Patronis, *ut oſtendant electionem ad gloriam non eſſe beneficium Dei, quod credentibus & converſis promittitur?*

Poſthæc Cenſor examinat loca tria, quæ ad marginem Declarationis

tionis ſuæ adnotaverant Remonſtrantes pro acceptione vocis *Electionis*, quam inter promiſſa divina recenſuerunt. *Ea*, inquit, *ad rem nihil faciunt, imo iſtis nihil ad hanc ipſam eorum ſententiam refutandam efficacius adferri poteſt*. Videamus iſta. Primus locus eſt Marc. xiij. 20. *Niſi Dominus decurtaſſet dies illos* (nempe adflictionũ & anguſtiarũ) *non ſervata eſſet ulla caro. Sed propter electos, quos elegit, decurtavit dies illos. Quid hic quæſo pro electione*, inquit, *ex fide prævisâ? an vobis perinde eſt Remonſtrantes quos nam locos in margine citetis aut locetis? nam nulla omnino fidei mentio ſit in toto hoc loco, multò minus fidei quæ electionem anteceſſit*. At I. viciſſim quærere hic poſſent Remonſt., & majori jure, An vobis perinde eſt, Cenſores, quomodo Remonſtrantium verba cenſeatis? Elenchi ignoratio hic manifeſta eſt, quæ in Doctoribus Academicis ferenda non eſt. Nam Remonſt. hic non reſpiciunt ad vocem *electi*, ſed ad verba ſequentia, *quos Deus elegit*. Deinde per electionem ad gloriam, non intelligunt illam electionẽ, quæ ab æterno facta creditur ex fide præviſa, ſed electionem actualem, quæ in tempore fit, & quæ fidem præſupponit. Dicunt enim diſertè, eſſe electionem, quâ è profanâ pereuntium turbâ ſegregantur, & ex ordine damnandorum (quod ad ſtatum præſentẽ) exemti, veluti in peculium Dei ſeponuntur. II. Locum hunc non citant Remonſtr. ad probandum quod electio pro electione ad gloriam accipiatur, quæ credentibus promittitur, ſed tantum ad indicandum, quod iſto ſenſu eum accipiant & interpretentur. Et ſanè, cum per electos, fideles hic deſignari fateatur Cenſor, quid eſt, quod vetat verba ſequentia, *quos Deus elegit*, pro iſto ſenſu, quem Declaratio habet, adduci à Remonſtrantibus? Nam eſto, nulla fidei mentio hic fiat, attamen fidem etiam, ſub voce electorum, intelligi concedit Cenſor: Nihil itaq; vetat Remonſtrantes verba iſta *quos Deus elegit*, adducere pro electione, quæ fidem conſequitur, imò ratio pænè cogit, ut ita fiat. *At*, inquit Cenſor, *fideles non ex fide, ſed ex electione, tanquam fonte fidei, deſignantur*. Hoc verò eſt quod probandum erat Cenſori, ut elenchum faceret, & locum hunc adduci a Remonſtrantibus non debuiſſe, aut non potuiſſe evinceret. *At*, inquit, *nominãtur hic electi, quos Deus elegit, ſi ergo electus propriâ & primâ ſua notione hic ſignificat credentem, tum vox illa, quos Deus elegit ſignificabit neceſſario, quos Deus credentes fecit*. Quæ ratio conſequentiæ? Imò verò, tum non tantum non ſignificabit neceſſariò, quos Deus credentes fecit, ſed contrarium planè ſignificabit, quos Deus ut credentes, aut quâ tales, elegit ſibi in populum, quem cum cæteris

Adferuntur loca in Declarationis margine citata ab exceptionibus Cenſoris.

Primus locus eſt Matt. xxiv. & Marc. xiij. 20.

teris perdere non volebat. Subjectum enim vel objectum electionis iſtius divinæ forent electi, id eſt, fideles. Et ſanè, in hiſce verbis, quos Deus elegit, emphaſis eſt iſta, quam Remonſtrantes urgent, & quæ Remonſtrantium expoſitioni manifeſtè patrocinatur. Cum enim vox *electos* non participium hoc in loco, ſed nomen eſſe inde appareat, quia additur, *quos elegit*, nihil ſanè veriſimilius eſt, quam per *electos* deſignari non eos, qui ante a Deo electi fuerant, ſic enim repetitio illa, *quos elegit*, inutiliter & ineptè facta videretur, ſed nominaliter eos, qui *ἔντιμοι, δόκιμοι*, ſancti, fideles, & eximiis virtutibus, fidei & patientiæ, præditi erant, quo ſenſu vocem iſtam paſſim in Scripturis accipi jam ante demonſtravimus, & per conſequens ſequentia verba, *quos elegit*, ſenſum, ſi non habere, ſaltem veriſimiliter habere poſſe iſtum, quem adſignarunt in declaratione ſuâ Remonſtrantes, nullo modo autem ſenſum iſtum, quem adſignat Cenſor. Non enim dicitur in textu, electi quos Deus antea elegerat ad gloriam, antequam crederent, aut electi, id eſt, *δόκιμοι* eſſent, nedū quos elegerat ut electi, id eſt, fideles eſſent, ſed electi, quos Deus tum elegit vel elegerat, ut reſtarēt ſibi & nomini ſuo in gloriam, eo quod Euangelio filij ſui crediderant. *Denīq;*, inquit, *cum expreſſe hic dicatur, propter electos illos, quos Deus elegit, dies iri decurtatum, ſignificatur manifeſtè Deum ideo decurtaſſe dies, ut electi afflictionū mole nō opprimerentur, aut animo deficerent, ac proinde electio hic ſtatuitur cauſa, quare Deus dies decurtavit.* Hæc conjectura eſt non ratio, imò conjectura ridicula, ſi ſententia Cenſoris videatur. Quis enim metus eſſe poterat ut electi afflictionum mole opprimerentur, aut animo deficerent? An afflictiones, quarum actio nil niſi moralis actio eſt, vim habere poterant ad evellendam fidem, quæ per phyſicam & omnipotentem Dei actionem, *quæ nec creatione nec ſuſcitatione ex mortuis minor eſt*, ut Synodus Dordracena loquitur, animis eorum indita erat, & eadem virtute in iis conſervabatur, ut paſſim urget Cenſor? Tum quæ iſta oratio foret, *Niſi fuiſſent dies iſti decurtati*, ſeducti fuiſſent electi & æternum cum cæteris periiſſent, atq; ita electio eorum irrita facta fuiſſet, *Nam non ſalvata fuiſſet ulla caro?* Nugæ, vel ipſo Cenſore judice. Senſus longè alius eſſe videtur, videlicet, ut non ſignificetur, propter electos iſtos, quos Deus elegerat, dies decurtatos fuiſſe, ne vid. illi cum cæteris afflictionum moli ſuccumberent aut animo deficerent, ſed quia illos Deus ita caros ſibi ducebat, ut in eorum gratiam populum totum reliquum Iſraeliticum, quamquam penitus exſcindi meruerat, non

tamen

tamen exſcinderet, ſed ex eo reliquias aliquas ſupereſſe ſineret, unde populus iterũ reſtaurari poſſet & propagari. Hoc enim ſibi vult: *non ſalva fieret omnis caro*, id eſt, nullus Judæus in terra Judæâ relictus fuiſſet, ſed ad unum omnes deleti fuiſſent atq; exſtincti. Hinc non deſunt qui, per electos iſtos, Abrahamum, Iſaacum & Jacobum intelligunt, propter quos, quia vid. illis gratioſa promiſſio facta fuit a Deo, afflictiones decurtatas fuiſſe dicunt, ut iis ſemen vel poſteritas reſtaret, juxta id quod dicit Apoſtolus; *inimici propter vos: dilecti autem ſecundum electionem propter Patres*, Rom. xj. 28.

Secundus locus eſt ex Epiſt. ad Rom. viij. 9. De eo jam ante actũ eſt ſatis prolixè, uti & de tertio, qui ex Epiſtola Jac. ij. 5. citatus eſt. Hîc tantum addemus, quod prior iſte locus jure allegatus ſit, Cenſor ipſe probat, dum *præcognitionis* voce *denotari in Scripturis ſemper*, ait, *gratuitum Dei amorem, quo ſecundum ſapientiſſimum ſcitum ſuum aliquos a cæteris mente diſcernit*: Hoc enim ſi ita ſeſe habet, tunc vox præcognitionis hoc loco cum electionis voce coincidet. Ac proinde, cum hic Deus præcognoſcere dicatur eos, qui Deum diligunt, id eſt, eos amare & a cæteris tanquam ſibi dilectos ſecernere, electio etiam actus erit divinus, quo eos qui Deum diligunt, tanquam caros & dilectos ſibi ſecernit in populum ſuũ cui æternam gloriam ſuam deſtinat. Nec ad rem facit, ſi dicas præpoſitionem *Præ* amplius aliquid denotare, unde electio illa ante alios omnes actus divinos ab æterno facta colligatur; Nam id præpoſitio iſta non arguit vi ſua, non enim ex ſe nec præcisè prioritatem temporis, ſive præcedaneam aliquam temporis durationem notat, ſed tantum impromeritã, ſive liberam, & non aliunde quam ex eo ipſo qui diligit, profectam dilectionem, quæ electio ſive prædilectio, præcognitio dicitur, prout ex eo apparet, quod Hebræorum more pro prædilectione accipiatur πρόγνωσις. Hebræi enim ſub antecedentibus conſequentia comprehendunt, & potiſſimũ intelligi volunt: unde & ſimplex verbum γνῶσις eodem ſenſu accipi ſolet apud eoſdem Hebræos. Quia autem prædilectio, quæ ad vitam æternam eſt ſupponit fidem in eo, qui prædiligitur, inde facile colligitur per eam, non prioritatem temporis propriè, ſed libertatem dilectionis divinæ propriiſſimè deſignari. Quare ſic argumentatur Apoſtolus, Quos Deus præcognoſcit ſive ex impromerito favore amat, illis omnia cedunt in bonum: At, qui Deum diligunt, eos ſic amat, ſive ſic præcognoſcit & eligit Deus: Ergo. Quare, cum Remonſtrantes hic vocem *prænotionis* de prænotione fidei accipere ait Cenſor, in eo fallitur, quamquam

Secundus locus eſt Epiſt. ad Rom. viij. 9.

 pleroſq;

eſſe? Itemq; cum planè incertum eſſet Apoſtolo, an pauperes iſti, qui in cœtibus iſtis erant, maximam partem electi eſſent ad gloriam, & non potius externè tantũ vocati, quæ vis, quis nervus, quod robur in oratione Apoſtoli eſſe poterat juxta iſtam expoſitionem? Sed jam ſatis ineptias has ruſpavimus. Habet hic lector abundè ex quo colligere poteſt quam immeritò Cenſor hic ſubſultet, & tanquam ſi Remonſtrantium cauſſæ jugulum confodiſſet in examine trium ad marginem citatorum locorum, receptui canat.

Quæ de juſtificationis promiſſo obiter ſubiiciuntur, examinari non merentur. Non enim cenſuram continent, ſed rancidas quaſdam, & ad hunc locum non pertinentes quæſtiones, ad quas tamen etiam omnes & ſingulas prolixè ſuis locis, ac nominatim cap. xj. ad quod Cenſor Lectorem reiicit, reſponſum eſt. Mirum verò meritò videri debet, quod Cenſor quæſtiones non ex verbis definitionis, quæ hoc paragrapho poſita eſt, ſed ex verbis quæ cap. xj. prolixè excuſſa ſunt, formaverit, quaſi aut ignoraverit quid cap. iſto cēſitum fuerit, aut cornicum oculos quæſtionum ſubtiliorum, quam quas prior Cenſor attulit, formatione configere propoſitum ſibi habuiſſet. Sed heus tu Cenſor, quiſquis es, ut ſententia tua plenius cognoſcatur, & quæſtiones hæ clarius proponantur, age ad has quæſtiones viciſſim reſponde. Primò, quid per verum ſatisfactionis pretium ac meritũ intelligi velis? Sunt enim termini metaphorici, & qui ad proprios reducendi ſunt. II. An pretium illud perſolutum eſſe velis pro electis, ita ut electi per illud verè redierint in gratiam cum Deo, & Deus electis ſuis iraſci deſierit? Si non, quomodo itaq; hoc pretium verum ſatisfactionis pretium fuerit pro iis? Si ſic, quid itaq; electio eorum fuerit, & quale beneficium? III. An pretium illud ſatisfactionis tale fuiſſe intelligas quod perſolutum fuit pro peccatis electorum omnibus, quæ unquam commiſerunt, committunt, aut commiſſuri ſunt, ita ut eo poſito fieri non poſſit, vel futurum nunquam ſit, ut Deus iis peccata ulla imputet? Si non, quomodo pretium iſtud verum pretium eſſe velis? Si ſic, quid itaq; electis iſtis reſtet agendum aliud, quam ut ſecuros ſe reddant de reliquo, & in utramq; aurem dormiant ſine ſcrupulo? Dices fortaſſe, credere debent, & ſibi applicare tenentur hanc ſatisfactionem? At quæro tum IV. Aut pretium hoc ſatisfactionis pro ipſis perſolutum & a Deo acceptatum eſt ſine conditione, aut non eſt perſolutum, nec acceptatum niſi cum conditione. Si pro ipſis perſolutum eſt & a Deo acceptatum ſine conditione, quid applicatione

Quæſtiones oppoſitæ quæſtionibus Cenſoris ad pleniorem intelligentiam ſententiæ Cenſorum.

plicatione opus eſt ? quid applicatio iſta eſt ? quis effectus formalis applicationis illius eſt? Si perſolutum eſt & a Deo acceptatum cum conditione, quomodo tum pro iis perſolutum magis eſt, quam pro reprobis ? imò, quomodo tum, ut vos loquimini, perſolutum pro iis eſt? Quod & quale beneficium Dei eſt, quod conditionatum eſt, & a conditione ſuſpenditur ? V. Si perſolutum eſt pro electis cum conditione, quæ itaq; conditio illa eſt ? Si fides, quod itaq fidei iſtius objectum formale eſt ? An pretium iſtud perſolutum, ſive meritum Chriſti ? Si ſic, quomodo tum perſolutum & acceptatum eſt pro iis cum conditione, credere enim debet id pro ſe reipſa & ſimpliciter perſolutum eſſe? Deinde, quæ tum eſt neceſſitas obedientiæ & bonorum operum ? quis eſt actus ille formalis fidei, & an actus ille, qua talis, eſt præſtatio conditionis requiſitæ. Si ſic, quomodo itaq; non ex opere Euangelico juſtificatio fieri dicenda eſt? Si non, quo nomine itaq; vocandus eſt actus ille? An inſtrumenti applicantis ? At inſtrumentum applicans non eſt conditio, ſed applicatio ipſa actualis eſt conditio. An habitus infuſi? At conditio requiſita non poteſt eſſe habitus infuſus. Tum, quomodo inſtrumentum vel habitus infuſus imputabitur in juſtitiam? Hæc aliaq; plura infinita, quæ nunc non attingimus, explicanda clarè ſunt, Cenſor, ut intelligi poſſit quid ſentias & quid quæras. Sed nos hæc & alia pluribus ventilavimus in examine cenſuræ cap.xj. ad quæ ſimiliter, uti Cenſor facit, Lectorem remittimus.

Paragrapho *ſexto* Remonſtr. tres ordines ſive tria genera credentium ac reſipiſcentium poſuerant, *incipientium* & *proficientium*, ſed qui a fide iterum deficiunt, & *perſeverantium*, qui in fide ad finem uſq; perſeverant. Illos eligi, adoptari, & juſtificari verè dixerant, ſed non niſi pro tempore iſto quo credunt : hos finaliter ac peremtoriè: Iſtud carpit Cenſor, tanquam repugnans divini decreti conſtantiæ. *Scriptura*, inquit, *nobis longè aliter de divini decreti conſtantiâ loquitur: Nam fieri non poteſt ut electi ſeducantur, ut Chriſtus teſtatur,* Matth.xx v 24. Itane Cenſor? Verba iſta textus non habet. Verba hæc ſunt ; *Excitabuntur pſeudo Chriſti & pſeudo propheta, & edent ſigna magna, & miracula, ita ut ſeducant (ſi poſſibile) etiam electos.* Aliud eſt, ſeducent, ſi poſſibile, electos ; aliud, non eſt poſſibile ut ſeducant electos: Nec enim phraſis iſta, *εἰ δυνατὸν, ſi poſſibile*, vi ſua impoſſibilitatem futuritionis notat : tum Scriptura & communis loquendi uſus contrarium manifeſte docent, adeo ut contra ex phraſi iſtâ concludere liceat, fieri poſſe ut electi ſeducantur. Sic Act.xx.16.

Refellitur Cenſoris exceptio contra tria genera reſipiſcentium quæ Declaratio ponit.

Exponitur phraſis. εἰ δυνατὸν.

dicitur

dicitur Paulus feſtinaſſe ut feſto Pentecoſtes die Hieroſolymis eſſet, εἰ δυνατὸν αὐτῷ, quis inde colligat Paulo id impoſſibile fuiſſe, imò quis non colligat contrariũ, Paulum id poſſibile ſibi judicaſſe? Quorſum enim alioquin feſtinaſſet? Ad Rom.xij.18. εἰ δυνατὸν, inquit Apoſtolus, τὸ ἐξ ὑμῶν, *cum omnibus hominibus in pace viventes.* εἰ δυνατὸν, & τὸ ἐξ ὑμῶν conjungit, ut doceat phraſin, *Si poſſibile*, non denotare abſolutam impoſſibilitatem. Quomodo enim non eſt poſſibile, in pace vivere cum omnibus, quantum in nobis eſt? imò hoc unum poſſibile eſt. Gal.iv.15. dicitur, *Teſtimonium vobis reddo, vos, ſi fieri potuiſſet, veſtros oculos effoſſos daturos fuiſſe.* At quis id impoſſibile Galatis fuiſſe dixerit? Sic Matt.xxvj.23. dicitur, *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte.* Hoc ſimpliciter impoſſibile eſſe ſi credidiſſet Chriſtus, nec ſerio Patrem ſuum pro eo rogaſſet, nec præfatione, ſive ratione iſtâ uſus fuiſſet, *Pater mi, omnia tibi ſunt poſſibilia.* Imò, non deſunt qui Chriſtum hac in re a Patre exauditum fuiſſe, ac proinde factum eſſe id de quo dixerat, *Si poſſibile eſt*, affirmant. Si communis etiam loquendi uſus attendatur, nihil certius quam phraſin iſtam uſurpari, tum, cum creditur aliquid fieri poſſe, & ut fiat omnis diligentia adhibetur. Hinc ſunt formulæ iſtæ, ſi fieri poterit, hoc ego perſuadebo illi: ſi fieri poterit, pertraham eum in ſententiam meam; aliaq;. Et hoc eodē ſenſu phraſin iſtam hic a Chriſto uſurpatam eſſe, quid vetat credere? *Seducent, ſi poſſibile*, ipſis ſc. erit, id eſt, omnem quam poterunt adhibebunt diligentiam, extrema omnia tentabunt, eaq; facient, quæ vel ipſis electis ſeducendis idonea erunt; quaſi dicat, per ipſos non ſtabit, quominus ſeducantur; ſi quid poterunt, id facient, ut ſeducant electos. Et rationes manifeſtæ ſunt, quæ evincunt fieri non poſſe ut verba hæc eo, quo Cenſor vult, ſenſu a Chriſto prolata credantur. Nam I. quid ſingulare aut emphaticum in ſe haberet oratio Chriſti juxta ſenſum iſtũ? Pſeudoprophetæ facient tot & talia ſigna ut ſeducant καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς etiam electos, quos ſeduci impoſſibile eſt? Nec eſt quod dicas, ſenſum horum verborum Chriſti eſſe, Seducerent etiam electos, ſi fieri poſſet, id eſt, ſi Deus electos iſtos vellet ſibi permittere; Nam quid ſingulare in ſe habebit tum hæc oratio Chriſti? Nec enim mirum foret, ſi electi tum ſeducerentur, imò quomodo fieri poteſt ut electi ſibi permiſſi non ſeducantur? Ineptè itaq; in textu poſitũ fuiſſet, *ſi fieri poſſet*. Nam in tali caſu non tantum poſſet fieri, ſed non poſſet non fieri, ut electi ſeducerentur, ac proinde nihil dixiſſet Chriſtus, quando dixiſſet, ſeducerent etiam eos, quos ſeduci neceſſe

Rationibus aliquot evincitur expoſitionē verborum, *Si poſſibile* quæ Cenſor facit, abſurdā eſſe.

eſſet ob naturæ ſuæ, cui permitterentur, fragilitatem ad reſiſtendū tentationibus. II. quæ ratio magni iſtius moliminis dabitur, quo Satan excitat, exſtimulat & impellit pſeudo prophetas ad ſeducendū electos? an molimine magno utetur vel mediocris ingenij & judicij homo, ut id conſequatur quod impoſſibile eſt, quodq; impoſſibile eſſe ex tam clarâ prædictione intelligit? Nec juvat, ſi dixeris, diabolum & Pſeudoprophetas neſcire an hi aut illi electi ſint. Nam eſto, hoc neſciāt, attamē de ſingulis hominibus ſciūt, ſi vera eſt ſententia Cenſoris, eos aut eſſe reprobos, aut electos, itaq; ſciunt inanē omnem operam eſſe, quæ collocatur in ſeducendis his, & non neceſſariam, quæ collocatur in ſeducendis illis: uti hi non poſſunt nō perire, ita illi non poſſunt perire, ac proinde nec ſeduci, aut ſi ſeducantur, id ſine ullo ſalutis eorum periculo ut fiat neceſſe eſt. III. Quia paulo ante Servator diſerte affirmaverat futurum, *ut multi ſeducerentur* à PſeudoChriſtis & Pſeudoprophetis, verſ. 5. & 11. *ut multorum caritas refrigeſceret* verſ. 12. *ut non perſeverarent ad finem* *v.ſq.* Cui autem verſimile fiet Chriſtum in eodē ſermone tam brevi, tam ſerio, tam repentè ſibi contradixiſſe, & fieri non poſſe affirmaſſe, quod antea non poſſe tantum fieri, ſed futurum etiam prædixerat? IV. Quia hac explicatione nervus inciditur hortationi Jeſu Chriſti præcedenti, quâ diſcipulos ſuos monuit, ut ne crederent Pſeudoprophetis, &c. addens, *Ecce prædixi vobis*. Quaſi dicat, veſtrū eſt ſolicitè animum advertere & curare ne id fiat. Quod enim os inerit huic hortationi, videte ne credatis Pſeudoprophetis, atq; ita ſeducamini; Nam ſi vos electi eſtis, vos non poteritis ſeduci quicquid Pſeudoprophetæ molientur & machinabuntur, Atq; hæc de hoc loco ſatis. Locus ex Epiſt. ad Rom. ix. *propoſitum Dei quod eſt ſecundum electionem manet, non ex operibus, ſed ex vocante*, jam ante examinatus eſt, & oſtenſum eum perperam a Cenſore ad has materias allegari. Locus ex cap. xj. ad Rom. ij. *Deus non abjecit populum ſuum quem præcognovit*, (qui ex verſ. 7. adjungitur, jam ante fusè etiam tractatus eſt) ad rem non facit: Non enim quæritur hic an Deus unquam abiiciat populum ſuum, quem elegit, ſed an fieri non poſſit, ut, qui nunc populus Dei eſt, deſinat eſſe populus Dei propria ſua culpâ: Talem enim populum ſi reiiciat Deus, non rejicit populum ſuum quem elegit, ſed populum, qui populus Dei amplius non eſt, vel populi Deo ſubditi officium non facit. Quod ſi locum hunc pro ſe facere vult Cenſor, tum neceſſe eſt alterutrum dicat; Aut populum illum, quem ſemel Deus præcognovit, officium populi Dei ſemper

Oſtenditur locum ad Rom. xj 2. pro Cē-ſoris ſententia

ſemper facere, aut (ſi hoc affirmare non audeat) populum Dei ſemper eſſe ac manere populum Dei, quomodocunq; ſe gerat, etiamſi in rebellionem & inobedientiam graviſſimam incidat. Hoc ſi dixerit, tum verò viderit quomodo loca iſta omnia ſalvaturus ſit, ubi diſertè affirmatur, Deum populi iſtius Deum eſſe nolle, populum, Dei populum, quem vid. Deus carum ſibi habeat, non eſſe qui divinæ voluntati & legi obſequium detrectat. Vide illuſtrem locum ij. Cor. ij. 16. *Quæ conſenſio Dei templo cum ſimulachris? Nam vos templum eſtis Dei viventis, ſicut dixit Deus, Habitabo in eis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus. Quapropter exite e medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite,* NB. *tum ego ſuſcipiam vos, & ero vobis pro Patre, & vos eritis mihi pro filiis & filiabus, dicit dominus omnipotens.* Deinde videat quomodo ſalvaturus ſit id quod Rom. xj. penè per totum dicitur, Judæos *propter incredulitatem ſuam defractos fuiſſe,* & Gentes in eorum locum adſumtas, ſed ſimiliter aliquando exſcindendas & repudiandas, *ſi non permaneant in benignitate divinâ* verſ. 20. 22. 22. Poſſem his addere expoſitiones Patrum, qui locum hunc de electione, quæ ſecundum præſcientiam eſt, acceperunt, ut Chryſoſtomi, Hilarij, Hieronymi, aliorumq;, quas, ſi admittat Cenſor, quam vana ſit quæ huic loco innititur argumentatio haud dubiè videret. Vide Voſſium Hiſt, Pel. lib. v. Theſ. 8. Sed nos iſto argumento eum premere nolumus. Addit Cenſor, *Ac licet totus mundus ſequatur & admiretur beſtiam, excipiuntur tamen ſemper illi, quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ à jactis mundi fundamentis, ut videre eſt* Apoc. xiij. 8. & xvij. 8. Sed I. Neuter locus habet, prout eum citat Cenſor: Non enim in textu excipiuntur illi, quorum nomina ſunt ſcripta in libro vitæ, ſed tantum dicitur in utroq; loco, eorum nomina, qui Beſtiam adorant & admirantur, non eſſe ſcripta in libro vitæ, vel in libro vitæ agni: At quid vetat illa verba hoc pacto accipere; *Quorum nomina* (idcirco ſcilicet) *non ſunt ſcripta in libro vitæ?* II. Eſto tamen, textus habeant uti eos citat Cenſor, quæ ratio conſequentiæ, quam ex iis infert Cenſor; Ergo ſcripti in libro vitæ ſunt iſti, quos Cenſor vocat, electi, & qui ſemel ſcripti ſunt in libro iſto vitæ, ij ſemper in eo ſcripti manent? Quis conſequentiam ſimilem non repudiet, Tota civitas rebellat Principi, exceptis paucis, qui nomina ſua Principi dederunt, & quorum nomina, ut fidelium ſubditorum nomina ſcripta ſunt in libro civitatis publico, ergo pauci iſti non potuerunt non fideles manere Principi? III. Rationes manifeſtæ ſunt, quæ evincunt

[margin: confirmanda non facere.]

[margin: Similiter oſtenditur locum Apocal. xiij. 8. & xvij. 8. perperam adduci à Cenſore ad ſtabiliendum ſententiam ſuam]

cunt phraſin hanc eo, quo Cenſor capit, modo accipi non poſſe. Nam I. Sic dixiſſet Joannes omnes eos, qui beſtiam adorabant, jam ante, imò ab æterno a Deo peremtoriè fuiſſe ad mortem reprobatos; proinde fieri non potuiſſe, ut electorum ulli in iſtam adorationis beſtiæ, ſive idololatriæ culpam inciderent. II. omnes eos, qui beſtiam adorabant, idcircò eam adoraturos, quod gratiâ divinâ careant eo ipſo quia reprobati ſunt. III. Sic dixiſſet Joannes, fieri non poſſe ut unquam quiſquam propter propriam culpam ſuam deleatur è libro vitæ, cui ſemel inſcriptus fuit, quod non modo non veriſimile, ſed planè falſum eſſe ſequentia probant. I. Quia ipſe cap. xxij. 19. affirmat, *Deum ablaturum ex libro vitæ, ex urbe illâ ſancta, & ex iis, qui ſcripti ſunt in libro vitæ* (ut enim legatur, ut Beza tranſtulit neutro genere, ex iis *quæ ſcripta* ſunt in libro iſto, abſurdiſſimum eſt) *partem ejus, qui abſtulerit ex verbis prophetiæ ejus*, quod affirmare ridiculum foret, ſi auferri partem ejus ex libro vitæ impoſſibile eſſet. II. quia Deus ipſe Exod. xxxij. 33. expreſſe aſſerit, *Qui peccavit mihi, eum delebo ego è libro meo*, quem ſcripſi ſc. ut ex verſ. præced. apparet. III. Quia Prophetæ diſertè a Deo orant, ut mali ac perverſi deleantur è libro vitæ, ut Pſal. lxix. 29. *Deleantur è libro viventium*, vel *vitæ*, *& cum juſtis non ſcribantur*: quod Jeremias aliis paulum verbis, ſed affirmativè enunciat cap. xvij. 13. *Recedentes a te in terrâ ſcribentur; Quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium, Jehovam.* Nec juvat ſi excipias, per librum vitæ intelligi iſtis in locis, vitam hanc, & per deletionem ex libro iſto vitæ, occiſionem ſive ſublationem è medio viventium, quod admodum veriſimile eſt: Nam eo ipſo, quod tales, qua tales, exſcinduntur è vitâ, exſcindi etiam ex vitæ æternæ libro, id eſt, à ſpe regni cæleſtis excludi eos certiſſimum eſt. IV. Quia Apoſtolus de Demâ, qui fuerat *ex coadjutoribus* Pauli, ad Philem. vers 24. *quorum* (adjutorum ſc.) *nomina in libro vitæ* fuiſſe affirmat, Philip. iv. 3. diſertè affirmat ij. Tim. iv. 10, quod *eum dereliquerat amore præſentis ſæculi inductus*. Hiſce tam diſertis & claris Scripturis nihil opponi poteſt vel in ſpeciem veriſimile, ſi hypotheſin Scholaſticam de Prædeſtinationis certitudine jam receptâ, tollas. Quæcunq; enim exceptiones contra hæc loca fieri ſolent, eæ omnes iſta ſola hypotheſi nituntur, & ab ea ſpeciem accipiunt, cæteroquin frivolæ ac frigidæ ſunt. Quod verò phraſin attinet, apparet ex duobus locis Apoc. xxj. 27. & iij. 5. per eos, qui libro vitæ inſcripti dicuntur, non intelligi niſi eos, qui dignè ſe gerunt divinâ vocatione & Euãgelio, quod liber

vitæ agni eſt, ad cuius formulam vita æterna danda eſt, obtemperant,& per eos qui ex libro vitæ delēdi nunquā ſunt, intelligi eos, qui ad finem uſq; in obedientia mandatorum divinorum perſeverant. In iſto enim loco dicitur, *Non ingredietur in illam* (ſanctam ſc. urbem,ſive vitam æternā) *quicquam* (id eſt, quiſquam) *quod* (id eſt, qui) *inquinat,aut abominandum quippiam patrat vel mendacium loquitur; ſed qui ſcripti ſunt in libro vitæ agni.* Ubi ex antitheſi manifeſtum eſt, inſcriptos libro vitæ agni denotare contrarium facientes iſtis, quæ dixerat: In hoc loco dicitur, *Deum nunquam deleturum nomen ejus è libro vitæ, qui vicerit,* id eſt, ad mortem uſq; perſtiterit in fide Jeſu Chriſti, uti ex phraſeos illius uſu, & æquipollentibus aliis liquet.cap.ij.7.10.11: *Eſto fidelis uſq; ad mortem,& dabo tibi coronam vitæ. Qui vicerit nequaquam lædetur a morte ſecundâ:* verſ.26: *Si quis vicerit & obſervaverit ad finem uſque opera mea, dabo ei poteſtatem in gentes,* &c. & cap.iij.12.21,&c.Pergit Cenſor, *Imò & de juſtificationis ac proinde & regenerationis conſtantiâ non minus perſpicuè multis locis contrarium teſtatur Scriptura.* Aſſertio hæc repugnat univerſæ Antiquitati, cui Auguſtinus & Proſper etiam apertiſſimè ſubſcripſerunt, quæ conſentientibus calculis credidit fidem juſtificantem & gratiam regenerantem totaliter ac finaliter amitti poſſe, & a pleriſq; amitti, uti id Sole clarius demonſtrat Gerardus Voſſius hiſtoriæ Pelag. lib.6. Theſ.12 & 13. quo Lectorem remittimus.

Tota pæne Antiquitas credidit Fidē juſtificantem & gratiam regenerantem totaliter ac finaliter amitti poſſe.

Sed hæc antiquitas Cenſoribus noſtris hic ſine dubio ſordet, quam alibi plenis buccis crepant. Quod tamen idcircò dictum nolumus, quaſi contra eos autoritate iſtâ pugnare velimus. Nihil minus;ſed ut quā diſſimiles ſibi ſint Cenſores in antiquitatis judicio æſtimando appareat. Scripturam videamus: *Multis in locis,* inquit Cenſor, *perſpicuè contrarium teſtatur.* At loca, quæ citat, & pauca ſunt, & non dico non perſpicua, ſed planè ad rem non facientia. Nam locus Rom. vij. 30. *Quos enim vocavit, illos etiam juſtificavit, & quos juſtificavit, eos etiam glorificavit;* De vocatione incredulorum ad fidem non agit, ſed de vocatione, eorum, qui credunt & Deum diligunt, ad crucem & afflictionem, ergo de juſtificatione eorum, qui ut credentes & diligentes Deum ſemper ſupponuntur.

Locum ad Roman viij 30. contrarium non ſtatuere evincitur.

Niſi hoc pro certo ſtatuatur, aut, ſi cum Cenſore aſſeratur, per vocatos intelligi hic eos, qui ſemel efficaciter ad fidem ſunt vocati,& hos tales ſic ſemel vocatos eo modo, juſtificari à Deo, ut ſemper juſtificati maneant (de conſtantia enim juſtificationis Cenſor hic agi vult) tum ſequetur alterutrum horum; aut fideles iſtos vocatos incidere non poſſe vel

manifeſtum eſt. Nam Scriptura diſertè affirmat Matth. xxiv. 12. futurum ultimis diebus ut *caritas multorum refrigeſcat.* Refrigerationem autem intelligit eam, cui perſeveratio ad finem, quæ ſalutem ſibi annexam habet, opponitur, uti ex verſ. 13. ſtatim ſubjuncto liquet. Apoc. ij. 4. ij. Tim. iv. 10. Breviter, nec de dilectionis noſtræ, nec de dilectionis divinæ conſtantiâ ſimpliciter gloriatur Apoſtolus, ſed de dilectionis divinæ conſtantiâ, quâ Deus verſatur circa Fideles ipſum diligentes, officium ſuum ſedulò facientes, & in mediis afflictionibus ad finem uſq; perſeverantes. Quare, ſi peccent fideles, & ab officio ſuo faciendo deſiſtant, & Deus illos, qua tales, odio habere incipiat, manet nihilominus conſtans Deus in iſtâ dilectione, & vera hæc Apoſtoli gloriatio. Niſi hoc ſtatuatur, alterutrum ſtatuendum erit; Aut eos, qui jam diligunt Deum, non poſſe incidere in peccata, quæ contra conſcientiam ſunt de quibus affirmatur, quod nos ex regno cœlorum excludant; aut ſi in ea incidant, eos nihilominus tamen dici jurè poſſe Deum diligere. Neutrum Chriſtianus admittet. Eadem eſt ſententia loci Joh. x. 29. *Oves meas nemo rapiet è manu meâ.* Nam per *oves* intelligi iſtic fideles Chriſti Diſcipulos, Chriſto indivulſè adhærentes, & in fide Chriſti morientes, planiſſimum eſt. Nam de ovibus iſtis agitur, quibus Chriſtus vitam æternam dat, quæ in æternum non peribunt. Rapere itaq; ex manu Jeſu Chriſti eſt iſtos in fide Chriſti mortuos, & ſic, veluti depoſitum, manibus Chriſti concreditos, ut eos aliquando in vitam ſuſcitet, in morte & damnatione detinere, & efficere quo minus ex morte in æternam vitam à Chriſto ſuſcitentur, & ſic æternum pereant. De raptu itaq; diaboli, quo illos ad peccandum ſolicitare, & ſic è Chriſti manibus ad ſe pellicere poteſt, hic non agitur. Tales enim non rapiuntur, ſive ἁρπάζονται ex manu Chriſti, ſed ſponte ſuâ ſive aurem præbentes illecebris diaboli, ex manu Chriſti exeunt, & diabolo ſeſe dedunt, quos ῥιψασπίδας vocant Græci, quod Chriſtus indicat Joh. vj. cum lxx. diſcipuli pænè omnes offenſi Chriſti oratione, à Chriſto ſeceſſiſſent; duodecim enim Apoſtolos rogabat, *Num & vos vultis abire?* q. d. id in manu veſtrâ eſt; ego invitos non teneo, quamquam de vobis meliora ſpero. Aliud eſt ſeducere, aliud rapere. Eo ipſo quod quis ſeducit aliquem, non rapit eum. Seducendo enim efficit ut is ultrò ac ſponte Dominum deſerat, & ab eo regi, paſci & gubernari nolit, ab ipſo aufugiat, & doctrinam ejus reſpuat. Locus, qui ex Matth. xvj. 18. deſumtus eſt; *Portæ inferorum adverſus Eccleſiam non prævalebunt*, eandem cum præcedente ſenſum

Locum Joa. x 29. pro Cenſore non facere evincitur.

Locum Matth. xvj. 18. pro Cenſore non facere prolixè demonſtratur.

ſenſum habet. Portæ enim inferorum, ipſos Inferos ſive mortem ſignificant; Eccleſia itaq; hic ſignificat tum ſingulos fideles, tum non niſi fideles in fide Chriſti mortuos. Contra eos enim mors in æternum non prævalebit. Per *portas autem inferorum*, ſive πυλὰς ᾅδυ intelligi idem quod per *portas mortis*, per portas umbræ mortis, docet Locus Eſaiæ, ubi phraſis hęc tantũ ſemel adhuc occurrit cap. xxxviij. 10. *Vadam ad portas inferni*. Sic enim 70. verterunt πορεύσομαι ἐν πύλαις ᾅδυ, id eſt, moriar vel vado ad tumulum ſive ſepulchrum, uti vocẽ ᾅδυ hic exponunt Arias Montanus, Santes Pagninus, Franciſc. Vatablus, & Sebaſt. Munſterus: Eodem ſenſu phraſin hanc uſurpatam legimus duobus in locis Scripturæ Apocryphæ, quos ideò citamus, quia ex iſtis colligi poteſt, quo ſenſu phraſis iſta olim uſurpata fuerit. Sap. xvj. 13. *Tu vitæ neciſque poteſtatem habes, ad portas inferorum deducis & reducis*. iij. Mach. v. verſu ultimo, *ut interventu ſuo miſereretur eorum, qui jam ad portas inferni pervenerant*. Hoc ſenſu dixit Homerus ὀδυσσ. ξ 14.

ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει.

Odi illum ſicut inferni portas
Qui aliud corde premit, quam ore promit.

Quare, cum ex phraſi hac, *portæ inferorum non prævalebunt adverſus Eccleſiam*, concludit Cenſor, nunquam fieri poſſe ut ij, qui ſemel crediderunt, fraude aut verſutiâ diaboli in peccata, & ſic in periculum mortis adducantur, valdè à ſcopo loci aberrat. ᾅδης enim nunquam in Scripturis ſignificat diabolum, aut diabolicam fraudem, ſed, uti Viri docti non pauci obſervant, ſtatum ac conditionem mortuorum, ſeu mortis ipſius dominium, vide Eſai. xxviij. 15. Proverb. ij, 18. Apoc. xx. 13. ubi legitur, *Mors & infernus reddiderunt mortuos quos habebant, & judicatum eſt de ſingulis ſecundum opera eorum. Infernus autem & mors conjecti ſunt in ſtagnum ignis, quæ eſt mors ſecunda*. verſ. 10. dicitur etiã *ipſe diabolus conjectus in ſtagnum ignis & ſulphuris*, &c. Senſus itaq; loci huius ſimplex eſt idem qui horũ; *qui credit in me non morietur, &, etiamſi mortuus fuerit, vivet, Non perdetur æternum: Tranſivit jam de morte in vitam*, id eſt, tam certò aliquando tranſibit, ac ſi jam trãſiiſſet. *Illum ego non perdam*, ἀπολέσω, inquit Chriſtus ipſe, *ſed ſuſcitabo ultimo die*. Hæc itaq; duo loca planè ſunt ἀποσοδιόνυσα. Quia verò ad cætera, quæ citari ſolent, loca, inquit Cenſor, *excipi ſolet à Remonſtrantibus, in illis tantum indicari, neminem fidelem à Chriſto ſeparatum iri, aut periturum per majorem*

potentiam,

potentiam, quam Chriſti ſit, non autem indicari eos per propria peccata a Dei caritate aut e Chriſti manu non exituros; Hinc ad illud reſpondet per πρόληψιν: *Abſurdum hoc eſt*, inquit, *Nam nemini verè fideli hoc in mentem venire poteſt, quod Satan aut mundus ſit potentior Deo, vt filios ejus invitos invito ei poſſit eripere.* Bone Deus! Quam crudè hæc dicuntur! Morti, inferno, diabolo ut Principi mortis atq; inferni, potentia, *δύναμις, ἰσχὺς*, tribuuntur figuratâ loquendi ratione; nō quod potentia propriè aliqua a morte aut inferno adhibeatur contra Deum, ſi homo ſub mortis poteſtate, ſub inferni vinculis maneat; ſed quod deſtructio hominis, & deſtructi in cineres & pulverē redactio, aliquid videatur ſimile potentiæ, cum propriè nihil aliud ſit quam privatio, cuius nulla per ſe efficacia eſt, ſed quæ efficax tum creditur, cum tolli non poteſt.

Morti, inferno quo ſenſu tribuatur potentia ſive vis, rapiendi &c.

Sed eſto, cruda hæc oratio tranſeat: Quid deinde ſibi vult ratio hæc, *Quia nemini verè fideli, hoc in mentem venire poteſt*, &c. Eſto. Quaſi verò hæc a Chriſto propter verè Fideles tantu dicta fuerint. Nam propter alios etiam dicta fuiſſe textus non obſcurè arguit II. poſito quod propter fideles tantum iſta dicta fuerint, quaſi quiſquam crediderit, idcircò iſta ſic dicta eſſe, quia verè fidelibus in mentem venire poteſt, quod Satan aut mundus ſit potentior Deo. De Chriſto agitur, non de Deo. De Chriſto, inquam, qui cum infirmo, vili & abjecto Schemate inter ipſos verſabatur, qui iiſdem quibus cæteri homines, infirmitatibus obnoxius erat, & qui de ſe ipſo prædicabat, quod oves ſuas nemo rapturus eſſet è manibus ſuis. Quid? an iis, qui recens ad religionem Chriſti acceſſerant, & verè etiam Jeſum pro Prophetâ & Meſſiâ promiſſo receperant, in mentem venire non poterat, an ille potentia tali valeret, ut ſectatores ſuos ultimo die ex faucibus ſatanę, mortis & inferni poſſet liberare? Quid ni? Nulla dubitatio promtior, nulla hæſitatio facilior. De Deo, ut id ipſis in mentem veniret, abſurdum eſt, & hoc indicat Chriſtus, cum id idcircò fieri non poſſe affirmat, *quia ipſe & Pater unum ſunt*: quaſi dicat; De potentiâ Patris nemo dubitat, de meâ ne quis dubitet, hoc unum ſufficere debet, quod Pater mihi univerſam potentiā ſuam dederit, qua ego idem poſſum quod Pater meus. III. Obſcura eſt oratio iſta, *Nemini verè Fideli* hoc in mentem venire poteſt, &c. Nam *verè fideli*, qua verè & actu in Chriſtum credit, id eſt, Chriſtum habet pro eo qui divinâ iſta potentia præditus eſt, ut id in mentem veniat, ſanè abſurdum eſt. Sed verè fideli, non quà, ſed qui verè fidelis jam eſt in mentem aliquando ejuſ-

Expenditur exceptio Cenſoris, qua dicit, Nemini vere fideli in mentem venire poſſe, quod ſatan aut mundus ſit potentior Deo, ut filios ejus invitos invito ei poſſit eripere.

modi hæſitationem & dubitationem venire poſſe, quid abſurdi in ſe habet, nedum impoſſibile? Inter varias, quæ mentem fidelis hominis agitare poſſunt, dubitationes, cur iſta etiam dubitatio, non dico de Deo, ſed de Chriſto, imprimis in ſtatu iſto humilitatis, venire non poterat? Nec impoſſibile, nec omninò abſurdum videri deberet, ſi dubitatio iſta diceretur etiam hoc tempore in mentem aliquando venire poſſe fidelibus de Chriſto, licet jam exaltato & ad dextram Dei Patris poſito. Quocirca aſſertio hæc Jeſu Chriſti clypei inſtar eſſe debet, quo contra dubitationes ejuſmodi muniti ſemper maneamus. *Sed hoc erat*, inquit, *quod eos ſolicitos habere potuit, nempe, ne per mundi aut ſatanæ perſecutiones aut inſidias à ſalute abducerentur, aut a Chriſto deficerent.* Nempe, hoc erat, mî Cenſor, quod eos ſolicitos habere debebat! Quid? An ergo ulli verè fideli (ut te verbis tuis compellem) hoc totum in mentem venire poteſt, quod videlicet ſatan aut mundus potentior ſit in ſeducendo, quam Deus eſt in conſervando fidem in fidelibus ſuis? Quod ſuaſio diabolica plus poſſit, quam potentia illa Dei, quæ nec creatione, nec ſuſcitatione minor eſt, qua fidem in ſuis electis efficit & conſervat? Quæ ratio ſolicitudinis? Cur ſoliciti ſint de perſecutionum, inſidiarum & artium diabolicarum vi, qui credunt hæc ſequentia? I. Electos perire non poſſe. II. Electos contra artes & fraudes ſatanæ ſic conſervatum iri à Deo, ut ſeduci non poſſint totaliter nec finaliter. III. Electis nulla peccata quæcunque committunt, aut commiſſuri ſunt ullo unquam tempore imputatum iri à Deo: IV. Se verè ex iſtorũ Electorũ numero eſſe. Stulta ſanè foret ſolicitudo de defectione a Chriſto, quam tales conciperent. Fundamentum hoc Dei ſtare norunt, Electos Dei filios à diabolo nunquam in errores, qui ipſis exitiales, aut peccata, quæ ipſis lethalia ſint, abduci poſſe: Extrema tentet diabolus, fallat, ſeducat, premat, affligat, obruat electos iſtos, fruſtra ſemper erit; Quos ſemel elegit Deus, eos gratiâ ſuâ excidere nunquam ſinit. Promiſſiones ut adhibeantur contra ſolicitudinem iſtam, vaniſſimum eſt. Sola illa ſcientia, quod electi totaliter & finaliter nunquam excidere poſſint gratia Dei, in quæcunq; demum peccata incidant, ſufficit ad ſolicitudinem omnem eximendam ex animis eorum. Promiſſiones inde vim habent, imò, ſi rectè videas, ſupervacaneæ ſunt: Decreto enim iſto ſtante, promiſſio, quâ promiſſio, vim nullam habet, dicis tantum cauſa ut fiat neceſſe eſt. Quare, quæ ad hanc Remonſtrantium exceptionem reſpondet Cenſor, vana ſunt & nullius momenti. Locum Luc. xxij. 31. jam ante excuſſi-

Oſtenditur cauſſam ſolicitudinis fidelium, quam Cenſor aſſignat ineptam & ridiculam eſſe.

excuſſimus; Quod ſequitur ejuſdem farinæ eſt. *Ideò*, inquit Cenſor, *& Scriptura alibi hoc quoq; apertius pronuntiat, ut fidelibus omnem ſcrupulum adimat, quemadmodum* Joa. iv. 13. *Qui biberit ex aqua illa, rurſum ſitiet, ſed qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons vitæ ſaliens in vitam æternam.* & Joann. vj. 49. *Patres veſtri comederunt manna ac mortui ſunt*; & verſ. 5. *Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum.* Quid, an Chriſtus hic apertius enunciat, Cenſor, id quod tu ais? Atqui oratio hæc tota eſt figurata, quæ niſi in propriam reſolvatur, obſcura eſt, & neutiquam argumentativa: ut autem ex ea efficias quod propoſitum habes, neceſſe eſt, ut eam in hanc propriam reſolvas, Qui ſemel credidit, id eſt, ſemel fide a Deo donatus eſt, is ſemper manet fidelis, ac proinde æternum etiam vivet: At hanc eſſe propriam illam orationem, quam Chriſtus ſub metaphora illa intelligi voluit, probandum tibi fuerat. Qua, quæſo, ſpecie id fiet? Enimverò, quid vetat verba accipere hunc in modum; Iſta aqua non ſufficit reſtinguendæ corporali ſiti in univerſum: At doctrina mea, quam ego de cælo nomine patris mei adfero, talis eſt, ut, qui eam ſemel animo ſuo rectè imbibit, ex eâ abundè haurire poſſit, quod reſtinguendo univerſo animæ ſuæ deſiderio ſufficit: Nihil amplius, nihil melius cupiet aut optabit, ſi modo eam in animo ſuo retineat nec revomat: Doctrina iſta non abſumitur, ſed imbibita ſemel inſtar fontis perennis erit, unde conſolationum rivi perpetui manabunt, quorum terminus erit ipſa vitæ æternæ fruitio. Hoc modo expoſita verba aliud nihil continent quam deſcriptionem Euangelij Jeſu Chriſti, ab innata ejus vi atq; efficacitate, ad explendum totum hominis appetitum, ſpe tam excellentis boni, ut ſupra nihil deſiderari unquam poſſit; non verò deſcriptionem fidei, quaſi vid. eum, qui ſemel credidit, ſemper fidelem manere neceſſe ſit, ob fidei vivificam & ſemper manentem qualitatem. Tum ratio manifeſta probat, fieri non poſſe ut iſto, quo Cenſor vult, ſenſu verba hæc Chriſti accipiantur. Nam certum eſt, eum qui ſemel credidit in atrocia peccata incidere, & in iis aliquandiu ſine pœnitentiâ perſeverare poſſe. Hoc autē ſi ita eſt, tum ex iſta Cenſoris interpretatione ſequeretur, eum qui credidit, in mediis ejuſmodi peccatis vitæ æternæ ſpe plenum permanere, & gratiam ad ſalutem ſitire non poſſe, aut ut ſitat opus nō habere, quod abſurdum ſanè palpabile eſt, directè enim contrarium legitur Ezech. xviij. & xxxiij. ubi diſertè Deus affirmat, *juſtum ſi defecerit a juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, moriturum nec victurum eſſe*, & 2. Corinth. x. 5 ubi pleroſq; eorum, qui *eandem* cum cæteris

Oſtenditur locum Joa. iv. 13. inepte citatum eſſe a Cenſore.

Paraphraſis loci.

Idem rationibus aliquot evincitur.

eſcam ſpiritualem ederant, & *eundem ſpritualem potum biberant*; Deus *non approbaſſe* dicitur: *proſtrati enim ſunt*, inquit textus, *in deſerto*. Adde, quod mos Scripturæ S. & Scriptoribus pænè omnibus familiaris ſit, actui aut qualitati uni alicui ſolitariæ & ſemel poſitæ, effectum totalem ſalutis & beatitudinis attribuere, quem ex eadem Scriptura conſtat ei non competere, niſi quatenus aliis qualitatibus juncta eſt, & ad finem uſq; durat, quo ſenſu dicta iſta omnia accipi neceſſe eſt. Sic actui unico fidei, ſic paupertati Spiritus, ſic manſuetudini, miſericordiæ, caritati & dilectioni fraternæ paſſim Scriptura adſcribit ſalutem & beatitudinem æternam: cum tamen eis, nec ſolis, nec ſemel tantum poſitis, ſalus competat, ſed conjunctis cum cæteris virtutibus, & poſitis tum, cum judicium futurum eſt. Hinc diſertè Servator ait, *Caritas multorum refrigeſcet, ſed qui perſeveraverit ad finem uſq;, is ſervabitur*. Matth. xxiij. 12. &, *Nos ſumus Chriſti participes facti, ſi modò principium ſubſtantiæ* (id eſt fidei) *ad finem uſq;, firmum retineamus*. Hebr. iij. 14 Et hoc confirmatur non obſcurè ex contrario, quando vid. iis, qui non credunt, qui non faciunt opera miſericordiæ & caritatis, eadem Scriptur tribuit, quod ſalvandi non ſint, quod eorum non ſit regnum cælorum, &c. Non quod iis hoc tribuat eo quod ſemel actum unum incredulitatis patraverunt, ſed eo quod in incredulitate perſiſtunt, & ab impietate ſua ſe abduci non ſinunt. Eadem ratio hic locum habet. Et ſanè, is ipſe, quem Cenſor citat, locus ex Joa. xj. 23. non obſcure id confirmat: Chriſtus enim ibi ſeipſum vocat *reſurrectionem & vitam* eo ſenſu, quod is, *qui in ipſum credit etiamſi fuerit mortuus, victurus ſit* (per ipſum ſc.) *& qui vivit & credit in eum* (id eſt, qui vivus deprehendetur tum, cum ipſe mundum judicabit, & mortuos in vitam ſuſcitabit) *non moriturus ſit in æternum*; ſic enim verba hæc accipienda eſſe evincitur ex locis iſtis, ubi fideles mortui primum ſuſcitandi, & vivi non ſuſcitandi ex morte ſed immutandi eſſe dicuntur, & ſic in æternum non morituri. j. Corinth. xv. 51. 52. & j. Theſ. iv. 15. 16. 17. Quod enim Cenſor verba iſta, *Omnis qui vivit*, exponit *nempe vitâ hac ſpirituali*, id abſurdiſſimum eſt. Nam ſic non apparet, quomodo ſtatim deinde addat Chriſtus, *& in me credit*: Sic enim vitam iſtam ſpiritualem fidem illam præcedere dicendum foret, niſi fortaiſſe particulam ϗ (*&*) ἐξηγητικῶς, ſive pro, *id eſt*, poſitam eſſe velit, quod nulla veriſimili ratione nititur, imò vim & emphaſin orationis Chriſti planè enervat. Chriſtus enim opponit in ea *τὸ vivere*, ei quod ante dixerat; *Etiamſi mortuus fuerit*; Deinde expoſitio iſta

Senſus loci Joa. xj. 25.

etiam

etiam directè repugnat tum univerſæ Scripturæ Sacræ, ac nominatim duobus iſtis jam ante citatis locis ex Ezech.xviij. & xxxiij. ubi Deus juſtum (quem vita ſpirituali vivere certum eſt) ſi defecerit a juſtitià ſua, moriturum eſſe, addito juramento, affirmat; tum rationi manifeſtæ, quam jam aliquoties adduximus, quod vid. alioquin neceſſariò ſtatuendum ſit, fidelem, cum in graviſſimis & atrociſſimis peccatis & ſceleribus aliquamdiu ſine pænitentià vivit, manere tamen ſemper vita ſpirituali præditum, quo nihil abſurdius dici poteſt: Perperam verò ad id confirmandum adducitur locus ex Apoc. xx. 6. *Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima, in eum mors ſecunda non habet poteſtatem:* Nec enim *prima* iſta *reſurrectio*, de qua Joannes loquitur, eſt reſurrectio ſpiritualis ex morte peccati, uti Cenſor exponit, cum maluſculis literis ſcribit, *Hæc reſurrectio*, ſc. ex morte ſpirituali, *vocatur reſurrectio prima*: Manifeſtum enim eſt ex verſ. præcedenti per *primam reſurrectionem* intelligi, reſurrectionem eorum, qui in fide Jeſu Chriſti mortui ſunt, ſive, uti textus ait, *qui ſecuri percuſſi fuerunt, propter teſtimonium Jeſu & propter ſermonem Dei*, quos reſurrecturos, & mille annis cum Chriſto regnaturos dicit Joannes prius quam reliqui fideles ex mortuis reſuſcitētur, additq;, *Hæc eſt reſurrectio prima*. Quomodo & quo ſenſu id affirmet Joannes, non eſt neceſſe hic exponere: Certum & clarum eſt, reſurrectionem iſtam primam vocari reſurrectionem eorum, qui in fide Jeſu Chriſti mortui ſunt, non autem, ut vult Cenſor eorum, qui in vitam ſpiritualem reſuſcitantur. Hos enim ſemel ſuſcitatos peccare, & propter peccata ſua mori iterum poſſe, & in eos ſecundam mortem poteſtatem iterum habere poſſe, loca Ezechielis Sole clarius demonſtrant, & Scriptura ubiq; clamat. Nec minus ineptè allegatus eſt locus Joa. vj. verſ. 49. *Patres veſtri comederunt manna & mortui ſunt; At ſi quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum.* Nam locus iſte non agit de vita ſpirituali, quæ morti ſpirituali, ſed de vita æternâ, quæ morti illi quam Manna aut tollere aut impedire non poterat, opponitur. Nec opponitur beneficium Chriſti beneficio Mannæ, in eo quod Chriſtus ſuos in vita ſpirituali conſervet, id eſt, efficiat ut qui ſemel edit, id eſt, credidit, in fide iſta ſemper maneat, neq; unquam ex ea excidat, quod manna non poterat efficere in iis, qui Moſi ſeſe ſemel addixerant; Nihil minus; ſed in eo, quod Chriſtus ſuos fideles iſtâ vita donet, ut aut morituri nunquam ſint, aut, ſi mortui ſint, iterum reviviſcant, & in æternum permaneant: cum Manna, quam ederant etiam ipſi fideles Iſraelitæ in deſerto, id efficere

Perpera allegatio loci Apoc. xx. 6. redarguitur.

Quid ſit reſurrectio prima in prædicto loco.

Inepta citatio loci Joa vj. 49 redarguitur.

cere non poſſet. Etſi enim aliquandiu in vita eos conſervabat, tandem tamen mortui ſunt omnes, & nemo ejus beneficio aut uſu, a morte immunis eſt præſtitus, nemo in vitam revocatus eſt, aut ullo unquam tempore revocandus erit. Semper itaq; in hoc ſermone Chriſti ſupponitur fides in iis, qui victuri per Chriſtum dicuntur, & fides quidem durans ad illud uſq; tempus, quo vita iſta æterna, de qua Chriſtus loquitur, conferenda eſt. Sed jam tempus eſt, ut ad palmaria duo loca examinanda, quæ ſuperbè pro cauſa ſua jactat Cenſor, accedamus. *Sed quid multis* inquit, *immoramur? Joannes in j. Epiſt. ſua argumenta irrefutabilia adverſus Apoſtaſiam hanc ſuppeditat. Exiverunt*, inquit, *ex nobis, ſed non erant ex nobis, ſi enim ex nobis fuiſſent, manſiſſent utiq; nobiſcum, Sed (hoc factum eſt ſc.) ut pateſieret non omnes eſſe ex nobis. Vertite vos in omnes formas Remonſtrantes, nunquam huius argumenti vim eludetis.* Euge! Triumphum video. Nullus locus eſt, in quo minus præſidij pro cauſa Cenſoris eſt. Age, & rectà eamus in hoſtem: Nec enim ut nos in formas varias, nedum in omnes vertamus neceſſe eſt, ut tam imbellem arcem expugnemus. Ac primò quidem nullum ex hoc loco argumentum extruitur ſed nudum eum tantum citat Cenſor, quod ſanè non eſt diſputare ex locis, ſed loca legere. Nec mirum: Impoſſibile eſt, ut argumentum ex hoc loco formetur: Nam ex quibus verbis id formabitur? An ex primis, *Exiverunt ex nobis, ſed non erant ex nobis?* At quid ex iis aliud concludi poteſt, quam Antichriſtos illos non aliunde ad illos delatos; ſed ex medio eorum cætu, cuius aliquando membra fuerant, ortos & profectos fuiſſe; ſed tamen non fuiſſe, antequam ſe tales Antichriſtos profiterentur, eo animo erga Chriſti doctrinam affectos, quo oportebat, ſed ab iis quibuſcum verſabantur, aut alienatos, aut iis planè diſſimiles. Ecquid verò ex iſto ſenſu pro cauſſa ſua concludere poteſt Cenſor? Dices; Indicari eos defeciſſe à Chriſto, quia non erant electi ad vitam, vel viva fide donati, ut Apoſtoli & alij verè fideles. At I. Nec phraſis, *Exiverunt ex nobis*, poſtulat, ut explicetur per, defecerunt a nobis: Significare enim poteſt, & revera ſignificat aliud nihil, quam ex medio noſtri ſurrexerunt, ex noſtro cætu profecti ſunt, ut conveniat cum eo quod legitur, Act. xx. 30. *Ex vobis ipſis (ſcio) exorituros vel ſurrecturos qui perverſa loquantur, ut diſcipulos poſt ſe abſtrahant*; & Act. xv. 24. *Audivimus quoſdam e nobis egreſſos,* ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντας, *vos turbaſſe verbis.* Ut jam alias ſignificationes hic non allegemus. Sed & poſito per phraſin, *egredi ex nobis*, hic ſignificari ab Apoſtolo, defecerunt a nobis, phraſis ſequens,

Examinantur duo palmaria Cenſoris loca

Primus locus eſt ex j Epiſt. Joannis cap. ij. quem pro Cenſore non facere, rationibus aliquot evincitur.

ſequens, *Non erant ex nobis*, non ſignificat neceſſariò, Nunquam fuerunt ex nobis, ſive nunquam fuerunt verè fideles & Chriſtiani: Nihil minus; Sed ſignificare poteſt, jam animum ſuum mutaverant. Non amplius erant, quales antea fuerant. Et ſanè id omninò phraſis hæc ſignificare videtur, quod indicat præteritum imperfectum, quo hic utitur Apoſtolus. 2. Particula adverſativa *Sed*, non erant ex nobis: Alioquin enim dixiſſet; Quia non erant ex nobis: Quis enim ſic loquatur; Iſte claudicat, ſed alterum pedem breviorem, habet; Ille barbare loquitur, ſed non didicit grammaticam? Nunc autem hic ſenſus eſt huius orationis: Orti ſunt ex nobis, ſed ne cui hoc mirum videatur, jam eſſe defierant noſtri, jam alienaverant fidem & animum ſuum a nobis, atq; hæc diſceſſionis à nobis cauſſa fuit. III. Ratio etiam manifeſta id evincit. Nam, ſi tales in principio fuerant, nulla ratio dari poteſt, cur, cætui iſti Chriſtianorum ſeſe adjunxerint, cum Apoſtolus diſertè eos idcircò non manſiſſe in cætu iſto concludat, quia non erant ex ipſo cætu, ſive cætui iſti addicti. Sanè, ſi hæc ratio Apoſtoli militat, uti militare apud nos debet, etiam iſta ratio noſtra ut militet neceſſe eſt. Sed, ut ejus vis clarius eluceſcat, ſequentia verba expendemus, quia in iis fortè robur & vim argumenti ſui, Cenſor collocat: Conjectura enim nobis opus eſt; quia Cenſor ipſe argumentum nullum facit: *Si enim ex nobis fuiſſent, manſiſſent utiq, nobiſcum*. Ex his enim verbis hoc efficere volet Cenſor, eos, qui ſemel vèrâ fide cum Apoſtolis donati ſunt a Deo, ſemper vera fide præditos manere; & contra, eos, qui a fide deficiunt, vera fide præditos nunquam fuiſſe. At, quam infirma & inconcinna hæc ſit collectio, ratio ipſa ſtatim indicat: Nam textus dicit, illi *manſiſſent nobiſcum*: Non dicit ſimpliciter, illi manſiſſent tales quales erant aut fuerant ſemel; ſed manſiſſent *nobiſcum* in cætu noſtro. Inde enim ſic colligo: Si Apoſtolus id indicare hic voluiſſet, quod Cenſor eum indicare vult, ſequeretur neceſſariò, eos, qui ſemel veré fideles ſunt, etiam ſemper profeſſione tales manere, ſive ab externo Chriſtianorum cætu, cui ſemel ſe junxerunt, nunquam ſeſe ſegregare, quod abſurdum eſſe fateri cogitur Cenſor, ſi conſentaneè ſuis loqui vult. Et quid? an non fieri poteſt, ut ſancti aliqui, vel infirmitate aliqua abrepti, vel metu & pudore obſeſſi, vel vi adacti, vel etiam ſponte ſua eo uſq; perveniant, ut cum hæreticis & adverſariis Chriſti conſpirent? Sanè, ſi fieri poteſt ut in profanam & diſſolutam vitam prolabantur, cur non poſſent prolabi ad id quod minus eſt, id eſt, ad externam profeſſionem, quæ veræ Chriſtianæ Re-

ligionis

quam nos tenemus, favere deſierunt. Nam per diſceſſionem iſtam manifeſti facti fuerunt, quales videlicet jam eſſent, at per eam manifeſtum non fiebat (nedum ut ordinariè manifeſtum fiat, ut Calviniſtæ interpretes ad hunc locum notare ſolent) eos vera fide præditos nunquam fuiſſe, uti jam oſtendimus. Alter locus eſt deſumtus ex ejuſdem Epiſtolæ cap. v. verſ. 4. *Quicquid ex Deo genitum eſt, vincit mundum, & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, nempe fides noſtra.* Si vincit mundum, ergo *nec a mundo plenè ſeducitur, nec a Chriſto abducitur*. Quam parum præſidij etiam in hoc loco poſitum ſit, prolixè a Remonſtr. in Actis & Scriptis Synodalibus, demonſtratum eſt, & hic ſatis ipſe Cenſor indicat, cum prædicatum enunciationis huius Apoſtolicæ, *vincit mundum*, exponit per *non plenè ſeducitur a mundo, nec a Chriſto abducitur*. Nam hac expoſitione ſignificat ſe concedere, phraſin illam non tam rigidè accipiendam eſſe quam ſonat, ſed amuleto opus habere, ne hypotheſin ſuam evertat, & experientiæ manifeſtæ reclamet. At hac ipſa expoſitione ſua non parum emphaſin huius Apoſtolicæ enunciationis & argumenti ſui vim enervat. Nam I. textus non dicit, Quod is, qui ex Deo natus eſt, non *plenè* vincatur; Imò diſertè non negat tantum quod vincatur, ſed contra affirmat quod mundum vincat. Quid? an vincit mundum qui a mundo etſi non plenè vincitur? an ſeductiones ſuperat, qui a ſeductionibus, licet non plenè, abducitur? Certè non dignè explicat tam prægnantem ſententiam, qui eam tam dilutè explicat. II. Quid hoc eſt, Non plenè ſeducitur, nec a Chriſto abducitur? An non plenè ſeducitur, qui in errores fundamentales, & in peccata contra conſcientiam, eaq́; gravia & enormia abducitur, in iiſq́; aliquamdiu ſine pænitentia hæret? At regenito id accidere poſſe fatetur Cenſor. III. Contrarium patet ex duobus locis, ut jam alia non allegem, quæ plura & pænè innumera ſunt, I. ex Epiſtolæ ad Rō. cap. vij. (quem idcircò allegavimus, quia in eo de regenito agi adeò ſolicitè ubiq́; urget Cenſor, ut pænè capitale cenſeat ei contradicere) ubi Apoſtolus verſ. 23. diſertè affirmat, *ſe videre aliam legem in membris ſuis, belligerantem adverſus legem mentis ſuæ, & captivum eum reddentem legi peccati*, &c. Qui a lege peccati ſic vincitur, ut captivus fiat legi peccati, adeòq́;, uti verſ. 14. ait, venditus ſit ſub peccatum, an non plenè vincitur a mundo? Dicere hoc loco de plenaria victoria non agi, eò quod expreſſè in eo affirmetur eum, de quo loquitur Apoſtolus, *facere malum quod non vult, & condelectari legi Dei quoad interiorem hominem*; nihil eſt: Nam hoc ipſum ſignum eſt

Secundus locus eſt ex j. Epiſt. Jo.. cap. v. 4. & in eo Cenſoris ſententiæ præſidum fruſtra quæri prolixè oſtenditur.

Ggg de plena

de plena victoria iſtic agi, quod vid. ipſam mentem judicio generali repugnantem peccato, eò quod boni cognitione informata eſt, non ſinit dirigere voluntatem ut actu ea, quæ recta ſunt, velit, ſed eam ſecum captivam abducit, ut quod generali æſtimatione malum eſſe judicat, in particulari non improbet, & ſic voluntatem ſub peccati dominio relinquat. Facere enim peccatum neceſſariò ſecum involvit conſenſum mentis in particulari, etſi alioquin mens æſtimatione generali repugnet, ut in incontinente videre eſt. Omnis enim ſingularis actio, etiam ex mente ipſius Cenſoris, neceſſariò ſibi præcedaneum habet ſingulare & determinatum judicium mentis practicum. Hinc Apoſtolus Jacobus ait, cap. j. 14. 15. *Concupiſcentia, poſtquam concepit* (conſenſum ſc.) *parit peccatum.* Plenè itaq; vincitur hic, de quo Apoſtolus loquitur, a peccato, non tamen ea plenitudine, quæ plenitudo graduum dicitur, quaſi ſc. vincatur ſic, ut peſſimus fiat; ſed quæ plenitudo partium dicitur, qualis in incontinente apparet, qui, licet intemperans non ſit, dominio tamem voluptatum, aut affectuum ſuorum carnalium plerumq; ſuccumbit victus ac proſtratus, cum virtutis actiones exercendæ ſunt. II. Patet idem ex ij. Pet. ij. 18, 19, 20. ubi Petrus expreſſè ait, *eos, qui ὄντως, id eſt, vere effugerant eos, qui in errore verſantur, aliquando ineſcari per carnis laſcivas cupiditates, ſic ut ſuperentur ab iis, & in ſervitutem earum veniant. A quo quis enim ſuperatus eſt, huic in ſervitutē addictus eſt.* Quid? an hi plenè victi dici non poſſunt? Ne quis dubitet, addit Apoſtolus, *Facta eſt eorum conditio ultima deterior priore.* Nec eſt quod hic Cenſor excipiat, fidem tamen in iſtis manere ſalvam, & ſic illos nihilominus reportare victoriam de mundo, *quia fides eſt victoria noſtra*, ut inquit Apoſtolus. Nam ſic neceſſe eſt ut fateatur, fidem conſiſtere poſſe cum erroribus fundamentalibus, & peccatis contra conſcientiam, eoſq;, qui fidem abnegant, & in idololatriam & peccata contra conſcientiam prolabuntur, adeoq; in iis perſeverant aliquandiu ſine pœnitentia, fidem nihilominus retinere & mundum vincere; quod adeò abſurdum eſt, ut confutari non mereatur. *Bona enim conſcientia expulſa, fidei naufragium fieri*, aſſerit Apoſtolus, j. Tim. j. 19. At ſic, inquies, evertitur tamen hæc Apoſtoli propoſitio, *Qui ex Deo genitus eſt vincit mundum.* Nihil minus inquam; Senſus enim propoſitionis huius Apoſtolicæ alius nullus eſt, quam fideles, qui fidem retinent & bonam conſcientiam, ſolius fidei beneficio atq; auxilio, de mundo & mundanis omnibus, ſeu voluptatibus ſeu afflictionibus triumphare; quia ſola fides facit ut cæleſtia & æter-

Plenitudo graduum & partium diſtinguitur.

Quid ſit, Qui ex Deo genitus eſt vincit mundum.

& æterna bona ab oculos habeant, ad quæ mundus & mundana omnia bona & mala algâ viliora & pluma leviora ſunt; atq; hoc indicat Apoſtolus, cum ſubiicit: *Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Filium illum Dei?* Ejuſdem commatos eſt argumentum, quod Cenſor ex verſ. 18. ejuſdem Epiſtolæ deſumit: *Scimus quod omnis, qui ex Deo natus eſt, non peccat* (*nempe*, ait, *peccato ad mortem, de quo antecedente verſu egit*) *ſed, qui ex Deo natus eſt, conſervat ſeipſum, & malus ille non tangit eum.* Nam iſta ipſa expoſitione, quam in parentheſi ſua facit Cenſor cum τὸ *peccare* exponit de peccato ad mortem, ſimiliter (uti antea) ſatis aperte indicat phraſin Apoſtoli ſimpliciter, & prout jacet, accipiendam non eſſe; quo ipſo iterum non leviter luxat argumenti ſui nervum. Tum, nec neceſſitas, nec ratio expoſitionis hujus ulla juſta dari poteſt. Quod enim Cenſor aſſerit verbum *peccandi de peccato ad mortem* intelligendum eſſe, quia *de eo verſu præcedente egerat Apoſtolus*, id verum non eſt: Nam egerat de peccato quod non eſt ad mortem; Itaq; contrarium potius concludendum Cenſori fuerat. Imò rationes non leves ſunt, cur de peccato ad mortem verbum *peccandi* hoc loco exponi non debeat, quia verſ. 16. Apoſtolus non obſcurè indicaverat, fieri poſſe ut frater peccet peccato ad mortem: Occurrit enim dubitationi, quæ oriri poterat in animis quorundā contra id, quod dixerat verſibus duobus præcedentibus de certitudine & fiducia exauditionis; Quomodo videl. verum ſit, fideles ſemper exaudiri, vel habere petitiones ſuas, quas a Deo petunt, cum videamus fideles ſanctos ſæpè orare pro fratribus peccantibus, ſed fruſtra: Reſpondet Apoſtolus, Cauſſam ejus rei eſſe, quod fiat aliquando ut fratres ſic peccent, ut Deo ſtatutum ſit eos morte punire, ac proinde eos, qui pro ipſis orant, non exaudire. Et ſanè, niſi dicamus fieri poſſe, ut frater, id eſt, regenitus, ſive filius Dei, ex Deo natus, adeò degeneret, ut peccet peccato ad mortem, quid ſingulare in ſe habet noſtra pro fratre precatio? qua venia aut vitâ habet opus frater noſter, qui peccat? quæ venia a nobis impetratur fratri? quam vitam ei dat noſtra precatio? quid donat ei Deus ad preces noſtras? Nam non peccat, nec poteſt peccare ad mortem; id eſt, nunquam nec totaliter nec finaliter, ex mente Cenſoris, gratiâ divina & vitâ æterna excidit, aut excidere poteſt per iſta peccata quæ facit. Dices, expreſſè tamen Apoſtolum *verſ. 16.* loqui de peccato, quod non ad mortem eſt: Fateor, ſed per peccatum non ad mortem, neutiquam intelligitur peccatum, quod amicitiam noſtram cum Deo non diſſolvit, noſq; in ſtatu iræ & con-

Refellitur expoſitio Cenſoris, ſuper loco 1 Joa. 5. 18 qua verbum peccandi exponit de peccato ad mortem,

Quid ſit Apoſtolo peccatū non ad mortē

Condemnationis non ponit; Abſit, Nam ex eo ipſo, quod, per preces noſtras, fratri peccatum iſtud peccanti venia & vita a Deo impetratur, contrarium ſatis manifeſtè colligitur: Sed tantum vocatur *peccatum non ad mortem*, quia tale nondum eſt, ſuper quo Deus ſententiam mortis irrevocabilem tulit, aut quod morte punire vult ſine miſericordia, cuius remiſſionem peti non vult a nobis, aut quā, ſi petatur, fruſtra peti hic adfirmat Joannes. Deniq;, niſi concedamus fieri poſſe, ut, qui ſemel regenitus eſt, peccet peccato ad mortem, & nihilominus interim concedamus fieri poſſe ut peccata & ſcelera pænè omnia committat, quæ flagitioſiſſimi ſolent committere, ianua certè lata aperitur ſceleribus & flagitiis omnibus, quando vid. ea ſine mortis periculo committi poſſe, & committi aſſeritur ab iis, quos ab iis oportebat omnium eſſe alieniſſimos. Quid verò certa & firma iſta impunitatis perſuaſio poſſit, non eſt neceſſe ut multis oſtendatur. Nullum calcar acrius ad incitandum ingenia nonnihil in peccatum prona, nullum pulvinar, cui ſuavius indormiunt, ubi peccatis & ſceleribus omnibus ſeſe efflictim proluerunt. Quare, reiicienda omnino eſt hæc Cenſoris parentheſis, ut jam alia non allegemus, quæ alibi a nobis fuſè allegata ſunt, & fuſius hic a nobis deduci potuiſſent, ſi occaſionem aliquam nobis dediſſet Cenſor; ſed, quia non niſi nuda textus verba allegavit, & pro authoritate tantum ſua parentheſin iſtam inſeruit ſine ulla probatione, nos etiam a pluribus hic allegandis ſuperſedebimus; ſi hoc tantum addamus, Senſum propoſitionis huius Apoſtolicæ non eſſe, quaſi fieri non poſſit, ut is, qui ex Deo natus eſt, id eſt, qui animum divinæ voluntatis cognitione & amore imbutum jam habet, peccet, id eſt, in eum ſtatum relabatur, in quo peccatis operam det; ſed tantum eam eſſe naturam & indolem eorum, qui divinæ voluntatis cognitione & amore imbuti ſunt, ut a peccando alieni ſint, ut grave ſit ipſis peccare, ut peccatum oderint, fugiant & averſentur, ut diligentem ſui ipſorum rationem habeant, & quæ ſunt ejus generis alia. Phraſis hæc populis & ſcriptoribus omnibus uſitata eſt; Quando enim ſubjectum qualitate aut habitu aliquo affectum prædicare volunt & extollere, ut qualitatis & habitus illius naturam & indolem exprimant, ſolent affirmare ſubjectū iſtud incapax contrariæ qualitatis eſſe. Ita cum virtuoſum hominem deſcribant, ſolent affirmare eum fugere vitium, odiſſe malum, non facere, non ferre iniquitatem, & contra, cum vitioſum deſcribunt, omnia contraria eum facere affirmant. Non quod negare velint, eum, qui virtutis aut vitij habitu

Impunitatis perſuaſio acre ad peccandū calcar eſt.

Senſus propoſitionis Apoſtolicæ, Qui ex Deo natus eſt, non poteſt peccare plenius elucidatur.

habitu prӕditus eſt, habitum illum exuere aut excutere poſſe; ſed tantum quod naturam & indolem habitus illius exprimere velint. Unde, quàm frivolum ſit, quod Cenſor per prӕoccupationem ſubiicit, manifeſtè ſatis colligere eſt. *Si quis hic excipiat*, inquit, *Non vincitur a mundo quandiu fidelis eſt, item ſervat ſeipſum & malus ille non tangit eum, quandiu regenitus eſt, ille inepte excipiet; Quia perinde eſt acſi diceret, Quicquid natum eſt ex Deo vincit mundum, quandiu non vincitur a mundo, &, Qui ex Deo natus eſt ſervat ſeipſum & malus ille non tangit eum, quandiu ſeipſum ſervat, & malus ille illum non tangit.* Nam hæc nil niſi mera cavillatio eſt. Orationes iſtæ ejuſmodi cavillis ſemper ferè obnoxiæ ſunt, niſi ex æquo & bono æſtimentur, id eſt, niſi habeantur, pro meris deſcriptionibus quibus natura & ingeniũ rei cuiuſq; exprimitur. Ità ſanè, ſi quis orationes has, Manſuetus homo non iraſcitur, nec poteſt iraſci; Sincerus homo non fingit nec ſimulat, imò non poteſt fingere aut ſimulare; Liberalis homo non agit ſordidè; ad vivum velit reſecare apud eum, qui ſtatueret ex eo non ſequi, fieri non poſſe ut manſuetus homo deſinat manſuetus eſſe, ſincerus homo fiat ſimulator, & liberalis deveniat ſordidus aut avarus, promtam habebit cavillationem iſtam, quam hic Cenſor facit. Si hoc fieri poteſt, tum ſenſus iſtarum orationum foret, Qui manſuetus eſt non iraſcitur quamdiu non iraſcitur, Qui ſincerus eſt non fingit aut ſimulat quamdiu non fingit aut ſimulat, Qui liberalis eſt, non agit ſordidè quamdiu non agit ſordidè. Apageſis tam futiles & pueriles inſtantias, quæ ſanè in Doctoribus Academicis Sophiſticum potius quam veritatis ſtudioſum animum arguunt. Virtus eſt vitium fugere, inquit Poëta: Hinc concludere, Ergo. Qui virtute prӕditus eſt, non poteſt vitioſus fieri, quia fieret vitioſus non fugiendo vitium, At virtus eſt vitiũ fugere, Vitilitigatorum foret, & eorum, qui in rebus gravibus ineptias amant: Eadem hìc ratio eſt. Si quis concludat, Qui ex Deo natus eſt, non peccat, Ergo non poteſt deſinere natus eſſe ex Deo, quia deſineret eſſe natus ex Deo, peccando, ineptè concluderet. Senſus phraſeos huius, Qui ex Deo natus eſt alius nullus eſt, quam, is qualitatem illam in ſe habet, quæ peccato & injuſtitiæ contraria eſt, & cuius adiumento peccatum & mundum vincere poteſt, &, ſi modò animum adhibeat, actu vincit ac ſuperat. Eo autem non ſignificatur qualitatem iſtam talem eſſe ut remitti non poſſit, & ſic paulatim magis magiſq; deficere, ita ut contraria qualitas in locum ejus ſuccedat. Hoc enim diſertè fieri poſſe indicat Ezechiel cap. xviij. & xxxiij. Scriptor ad

Cavillus Cenſoris ret[illegible]tur.

ſi ab æſtu & a tempeſtatibus liberum maneret, tamen orto æſtu Solis, aut tempeſtate aliqua magna, concidit & occidit; ita etiam fides hæc, licet rectè & cum voluptate concepta ſit, & aliquandiu duret, tamen, ubi afflictio aut perſecutio oboritur, non conſiſtit, non permanet: Similitudinem ulterius extendere eſt ſcopum ejus, qui ea uſus eſt, non conſiderare, aut pro arbitrio diſputare ex parbolâ, quod ſophiſtarum eſt. Quando verò Lucas iis, qui ultimo loco credere dicuntur a Chriſto, & terræ bonæ comparãtur, attribuit *cor bonum & honeſtum*, id non facit idcircò, quod cor eorum, qui ſecundo loco credere dicuntur, bonum & honeſtum non fuiſſe, quo tempore credebant, nedum durum fuiſſe indicare velit; ſed tantum idcircò, quod cor καλὸν ϰ̀ ἀγαθὸν coram Deo nullum cenſeatur, quod ad finem uſq; in fide non perſeverat, etiamſi alioquin ad tempus ſit optimum & honeſtiſſimum, in quo pænè nihil deſideratur, uti ex Ezech. xviij. & xxxiij. & aliis locis manifeſtè videre eſt. Et hoc apud hominem etiam obtinet. Nihil videtur actum, inquiunt Jureconſulti, ſi quid ſupereſt quod agatur. Hinc Baſilius: τὸ γὰρ ὀλίγον γεγονὸς οὐ γέγονε, Quod ferè fit non fit. Tertulianus; *Nemo Chriſtianus niſi qui ad finem uſq; perſeveraverit.* Hieronymus; *Non quæruntur in Chriſtianis initia, ſed finis.* Auguſtinus de corrept: cap. 9. *Tunc verè ſunt, quod appellantur, ſi manſerint in eo, propter quod ſic apellantur; hi autem perſeverantiam non habent, id eſt, in eo, quod cæperunt eſſe, non manent; non verè appellantur, quod appellantur, & non ſunt, apud eum enim hoc non ſunt, cui notum eſt quid futuri ſint.* Nota eſt diſtinctio boni veriq; in bonum & verum καθ' οὐσίαν, καθ' ἐπιμονὴν, & καθ' ἐπίτασιν ϰ̀ ἀκρότητα. Non rarò id quod verum bonumq; eſt καθ' οὐσίαν, id eſt, quod habet omne id, quod ad eſſentiam veri boniq; requiritur, tamen verum bonumq; non eſſe dicitur καθ' ἐπιμονὴν, quia non eſt verum bonumq; permanens, ac proinde non ſufficiens ad conſecutionem finis ultimi, ad quem dirigitur. Et hoc ſenſu, ultimo credentium generi tribuitur cor bonum: iſto ſenſu, cur ſecundo credentiũ generi cor bonum tribui non poſſit, nulla cauſſa eſt; dicere bonitatem, quæ καθ' ἐπιμονὴν dicitur, eſſe de eſſentia veræ fidei, eſt petere id, quod in principio, ſive quæſtione eſt, & quod Antiquitas tota ipſeq; adeò Auguſtinus & Proſper uno ore ſemper damnarunt, uti prolixè id in hiſtoria ſua Pelagiana probat Voſſius, & ante illum alij, inter cæteros Richardus Thomſon, in diatriba ſua de amiſſione & interciſione gratiæ & juſtificationis cap. ij. *Reliqui loci,* inquit Cenſor, *qui notantur ex* j. Cor. iij. Gal. j. Apoc. ij. & iij. *agunt de non-*

Quid ſit apud Lucam cor bonum & honeſtum.

Taxatur explicatio aut exceptio Cenſorum ad loca j. Cor. iij Gal. j. Apocal. ij. & iij.

de nonnullis, qui ſe in fidei ac morum errores patiebantur abduci, de quo inter nos nulla eſt controverſia. Quaſi verò de iis tantum agant iſta loca, qui incidunt in leviculos tantum errores & peccata, ut vocant, venialia, quæ *errores fidei ac morum* hic vocat Cenſor. Imò verò de iis agunt, qui errores tuentur cum fundamento fidei pugnantes, & per quos fit, ut transferamur in aliud Evanglium, ut Gal. j. diſertè dicitur, & in peccatis hæreamus, quæ apertè inter opera carnis cenſentur, quæ nos excludunt ex regno cælorum, ut ad Gal. cap. v. dicitur, qualia ſunt ζῆλος. ἔρις ϗ διχοστασίαι, de quibus agitur j. Cor. iv. 3. Apoc. ij. & iij. proindè quæ faciunt ut Chriſtianus, qui in iis hæret, qua talis, à fide defeciſſe cenſendus ſit. At, inquit Cenſor, *Spiritus S. eos ad ſaniorem mentem revocat, & minis ac promiſſionibus ad reſipiſcentiam invitat:* Imò verò inquam, idcircò quia Spiritus S. hoc facit, eos á ſana mente defeciſſe, & a recta via deflexiſſe ſignificat, quia per reſipiſcentiam in rectam viam ut reducantur, eos opus habere oſtendit. Nam quid ſana mente aut reductione in viam rectam opus habent ij, in quibus fidei ſubſtantia, & illud omne eſt ac manet, per quod æternùm ſalvandi ſunt? Quod addit, *illa non tan-*

Refellitur Cenſor, cum promiſſiones & minas non media tantū ſed & inſtrumenta eſſe dicit quibus Spiritus S. in ipſis reliquus & a carne oppreſſus exſuſcitatur.

tum eſſe media, per quæ improbi ſuæ contumaciæ convincuntur, ſed inſtrumenta etiam, per quæ Spiritus S. in electis adhuc reliquus, & a carne penè oppreſſus, exſuſcitatur, & homo ab erroribus illis & pravitate vitæ reſipiſcit; plenum eſt abſurditatibus: Nam ut jam de eo non dicam, quod peſſimo ſenſu ea media eſſe dicit, per quæ improbi ſuæ contumaciæ convincuntur, de quo ſuperius actum eſt, non ſemper ſunt inſtrumenta, per quæ ij, ad quos ea diriguntur, actu revocantur in viam, & ad ſanam mentē reducuntur, nec id factum eſſe dicunt textus, qui citantur, nec niſi ridiculè Spiri. S. in iſtis ſic errantibus & male viventibus reliquus adhuc, & a carne pæne oppreſſus a Cenſore dicitur. Quaſi verò Spiritus S. id eſt, donum Spir. S. quod Deus per potentiam irreſiſtibilem hominis menti ac voluntati indidit, per quod eum ſalvare vult, & quod in eo per eandem potentiam conſervare vult, non integrum maneat, aut à carne pænè opprimatur? Sanè, ſi id fit, aliter fieri non poteſt ex Cenſoris mente, quam quia Spiritus S. propriam potentiæ ſuæ operationem in iſtis electis ſuis, quos vocant, ſuſpendere vult, & ſic doni illius ſui influxum imminuere. At vide tum, quam ridiculum ſit, ſi Spiritus S. deinde minis ac promiſſis utatur, velut inſtrumentis, ad donum iſtud iterum exſuſcitandum in homine, id eſt, ad operationem ſuam rurſum continuandum, & influxum gratiæ ſuæ diffundendū. Pudet tam ineptæ Theolo-

Theologiæ. Et tamen ei ſubiicit Cenſor, pro more ſuo, ſarcaſticam hanc προσφώνησιν, *Nempe hæc eſt conſolatio qua pias mentes afficitis, quod licet longo tempore in Chriſtum crediderint, atq; ei ſincero cordis propoſito totâ hactenus vitâ & bonis ac ſanctis operibus ſerviverint, & porrò ſervire ſint parati, tamen de perſeverantiâ ſua ac ſalute certi eſſe nondum poſſint, ac proinde dubitationem Pontificiam ac conſcientiarum carnificinam nobis eſſe revocandam; nempe, quia ſalutē fidelium non ex Dei electione promiſſione & fidelitate, ſed ex fragili filo veſtri liberi arbitrij ſuſpenditis.* Digna certe προσφώνησις, cui alia lege talionis majori jure reponatur: Nempe; hæc eſt illa conſolatio, qua diſcipulos veſtros palpatis Magiſtri noſtri, quod licet in hæreſes & errores fundamentales, ſuperſtitionem, idololatriam, blaſphemiam, Chriſti abnegationem prolabantur, adeoq́, in ſcelerum & flagitiorum omnium ſordibus ac cæno aliquamdiu contra conſcientiam ſuam ſeſe inſtar porcorũ ac canum volutent, nihilominus non tantũ certi eſſe poſſint, ſed & perſuaſiſſimi eſſe debeant de perſeverantia ac ſalute ſua. Fundamentum enim ſalutis immotum ſtare in æternâ electione Dei, ita ut mille peccata, imò omnia peccata totius mundi, quin omnes diaboli, qui ſunt in inferno, electionem Dei irritam facere nequeant. Hæc eſt illa panoplia, qua armatis eos, contra infidelitatem ſcil, ac pontificiam dubitationem, & conſcientiarum carnificinam reprimitis, quâ liberi arbitrij jugum excutitis, ut ſecurè in peccatis ſuis dormiant, & in cælum ſuum deſcendant. Remonſtrantes quod attinet, abſit ut ij Pontificiã dubitationem aut carnificinã conſcientiarum revocent. Pontificij ſtatuunt hæc tria. I. Neminem fidelem certum eſſe debere de ſalute ſua. II. Neminem de ea certum eſſe poſſe III. Etiamſi quis certus eſſe poſſet, utile tamē non eſſe ut certus de ea ſit aut reddatur. Nihil horũ ſtatuunt Remonſtrantes, imò contraria omnia apertè ſtatuunt: De certitudine perſeverantiæ quid ſtatuant ex præcedentibus liquet. Credunt fidelem certum eſſe poſſe, adeoq; certum eſſe debere, Deum nunquam ei defuturum ut perſeverare poſſit & perſeveret ad finem uſq;, etiam in graviſſimis tentationibus. At non credunt eum certum eſſe, nedum certum eſſe debere, ex ulla ſive promiſſione, ſive actione Dei præcedanea, futurum ut in fide ſua perſeveret quocunq; tandem modo ſe gerat, aut ut ſemper ad finem uſq; ſe dignè vocatione ſua gerat. Et hac in re conſentientem ſibi habent univerſam Antiquitatem, cui Auguſtinus & Proſper, licet alioquin Prædeſtinationis abſolutæ, ut Cenſoribus etiam videtur, patroni acerrimi, ſubſcripſerunt, quos omnes dubi-

Sarcaſmus Cenſoris refellitur.

Pontificiorũ ſententia de ſalutis incertitudine quam longe diverſa ſit a ſententia Remonſtrantium.

tationem Pontificiam & conſcientiarum carnificinam adſeruiſſe ut Cenſor dicat neceſſe eſt. *At contra illud* (inquit Cenſor,) *expreſſe docet Chriſtus Matth.xiij. & Luc. viij. locis jam ante expoſitis, ubi fidem illam, quæ ad tempus tantum durat, expreſſe diſtinguit ſubjectis, id eſt, cordis qualitate, item ſidei radice & fructu a vera illa & ſalvifica fide, quæ firmam radicem habet, & fructum ſuum profert cum conſtantia, ac proinde πρόσκαιρος ſeu temporaria non eſt.* Imò verò hoc falſum eſſe jam ante oſtenſum eſt. Nam Chriſtus in locis iſtis citatis non diſtinguit fidē ſubjectis, quaſi vid. primi iſti, de quibus aſſeruit quod credant ad tempus, vera fide præditi non ſint, aut præditi eſſe non poſſint, vel quaſi fides eorum ſpecie diverſa ſit a fide illa, quæ poſtremis tribuitur, perinde ſc. ac ſi fides illa, quæ radicem habet & ad finem uſq; perſeverat, ejuſmodi fides ſit, cuius priora ſubjecta incapacia ſint: Nihil minus: Sed tantum varia verè credentium genera proponit, inter quæ eos tantum ſalutariter credere, ſive fidem illam habere aſſerit, quæ ad ſalutem æternam prodeſſe poteſt, qui conſtanter ad finem uſq; in fide perſeverant, & fructum ferunt cum patientia, id eſt, patiendo ad mortem uſq;. Aliud autem eſt aſſerere fidem aliquam non eſſe fidem quæ durat; aliud fidem non eſſe fidem quæ durare non poteſt. Nec dicitur in textu, fidem *eorum qui ſermonem, recipiunt, &* quidem *cum lætitia;* eſſe temporariam ſive *πρόσκαιρον*, quaſi natura ſua talis ſit, ut non poſſit durare niſi ad tēpus, ſed illi tantum, qui fidem iſtam habent, quæ non durat, *πρόσκαιροι* dicuntur, quia vid. fidem iſtam veram, quam habent, quæ durare in ipſis & poterat & debebat, non minus in afflictionibus quam ſine afflictionibus, non retinent, unde *ad tempus credere* dicuntur à Luca, cap. viij. Et ratio manifeſta eſt; quia herba illa, cui aſſimulatur ejuſmodi credentium fides, vera & propriè dicta herba eſt, quæ apta nata eſt fructum ferre, & fructum etiam latura eſſet, niſi magno æſtu aliquo adureretur. *Radicem* autem cum *non habere* dicitur, eo ipſo non negatur quod radicem nullam habeat; quomodo enim alioquin oriri & creſcere potuiſſet? ſed eo tantummodo indicatur, quod radicem non habeat ſatis profundam, atq; idcircò contra Solis æſtum non conſiſtat: Eadem autem ratio eſſe dicitur eorum, qui ad tempus credant. Animum habent verà fide imbutū, & qui ſe ad Euangelij præcepta componit, dum omnia ex animi ſententia fluunt, imò ad perſecutiones uſq; in obedientià mandatorum Euangelij perſeverat, ſed qui debilitatur ac frangitur vi atq; æſtu perſecutionum, quia contra eas non ſatis ſolidè obfirmatus eſt; non

Oſtenditur falſum eſſe quod Fides quæ ad tempus durat, a fide vera diſtinguatur ſubjectis Matt. xiij. & Luc. viij.

non quod fides iſta ad ea eum obfirmandum nõ ſuffecerit, ſed quod ipſe ea fide, ad obfirmandum ſe contra perſecutiones, in ipſis perſecutionibus uſus non fuerit. Niſi hoc dicatur, tum neceſſe eſt ut ſtatuat Cenſor durationem fidei in adverſis de eſſentia fidei eſſe, ac proinde neminem de fide ſua certum eſſe poſſe, antequam adverſa tulerit, & in adverſis perſeveraverit, quod tam alienum eſt a ſententia Cenſoris, ut contra ſtatuat, fidem ipſam veram ſalvam manere poſſe, ac non rarò manere in iis, qui à profeſſione fidei ſuæ adverſis fracti deficiunt, & Chriſtum ac religionem ejus abnegant, uti in Syllabo teſtimoniorum, quæ ad V. articulum in actis & Scriptis ſuis Synodalibus citarunt Remonſtrant. ex multorum Contra-Remonſtr. ſcriptis demonſtratum eſt.

Neq; vero locus Ezechielis xviij. (inquit Cenſor) *adverſus hanc perſeverantiam adferri poteſt, in quo Deus per prophetam minatur, Si averſus fuerit juſtus a juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem &c. Quod omnes juſtitiæ ejus, quas fecit, non commemorabuntur,* &c. Quoties inter alios complures hunc imprimis clarum atq; illuſtrem locum conſidero, toties ab animo meo impetrare non poſſum quin credam adverſarios noſtros vim pænè ſibi ipſis facere, ut ſibi perſuadeant eum ſententiæ ſuæ non officere, adeoq; per eum ſententiam ſuam non everti funditus. Soli tenebras offundere velle videtur, qui eum a Remonſtrantium ſententia detorquere conatur. Mirum verò etiam meritò alicui videatur, cur Cenſor hic eum tanquam inanimadverſum non maluerit præterire, quam adeò leviter & perfunctoriè ad eum reſpondere. Nos, quia locus hic ſolidiſſimè contra exceptiones omnes Contra-Remonſt. adſertus eſt in Actis & Scriptis Synodalibus Remonſtr. de eo hic prolixè non agemus, ſed ſequemur Cenſorem, & veſtigia ejus prememus obiter. *In eo*, inquit, *non aſſeritur abſolutè quod verè juſtus aliquando deficiat:* Eſto: Non enim jam id examinare hujus loci eſt. Satis manifeſtè indicatur fieri poſſe ut juſtus deficiat, & quod ſic hypotheticè aſſeritur, ut ei ſuperſtruatur ſeria commonefactio, id abſolutè aſſeri credendum eſt. *Sed quid de eo futurum ſit, ſi deficiat.* Nempe, quid futurum ſit, ſi id fiat, quod fieri non poteſt, vel quod nunquam futurum eſt, quod Deus ipſe futurũ nunquam eſſe, imò impoſſibile eſſe ut fiat (Sic enim exponit Cenſor phraſin iſtam, *Si poſſibile eſt, ſeducerentur electi*) affirmat, quodq; ij, qui monentur ex iſta divina affirmatione (ſi verum eſt quod Cenſor ait) certò ſciunt, adeoq; ſcire ac credere tenentur futurum nunquam eſſe, ne electio divina, ſemel ab æterno facta, irrita fiat: perinde

Locus Ezech. xviij. vindicatur ab ineptis exceptionibus Cenſoris.

acſi dicam: Si tu irritam feceris electionem divinam, tum morte morieris: Si ad ſtaturam tuam ulnam adideris, tum beatus eris. *At*, inquit Cenſor, *per iſtam comminationem eos, qui in juſtitiæ ſtadio decurrunt, cautos reddere vult, & a defectione abſterrere.* Nempe ut caveant ſibi à defectione, quam fieri impoſſibile eſt, & quæ ut fiat impoſſibile eſſe ſciunt, aut ſaltem quam ſcire ac credere debent eventuram nunquam eſſe. II. Comminatio illa argumentum erit, quo movebit eos Deus, & quo ij movebuntur ne deficiant: Nempe, pœnam minabitur Deus, quam infligere nunquam vult, adeoq; infligere nunquam poteſt, & pænam apprehendent electi, quam ſciunt ac credunt ſe incurrere non poſſe, aut Deum infligere nolle. Quis ſanus hæc intelligit? ubi comminatio pænæ ut argumentum & ratio movens adhibetur, ibi pæna ut poſſibilis, adeoq; certò incurrenda apprehendi debet: At pænam iſtam ſic apprehendere juſti ſive electi nec poſſunt, nec debent, ex mente Cenſoris, quia alioquin de electione ſui, & de Dei fidelitate dubitarent. Et quando eam apprehenderent? Poſito enim quod comminationem hanc divinam flocci faciant hodie, cras, & uſq; ad ultimum vitæ momentū; Quid periculi? Saltem tum ne electio eorum irrita fiat, convertendos ſe eſſe ſciunt, &, etiamſi non convertantur, ſe tamen cum iſta fide, qua ſemel a Deo donati ſunt, perire non poſſe, perſuaſi ſunt. Dices Deum non permittere ut ejuſmodi cogitationes ſuis obrepant. Nempe, ſtolidos eos & fatuos reddi dicendum eſt, ut convertantur. Cur non ſinat Deus eos credere id quod certum eſt, quodq; eos alioquin omni tēpore credere ac pro certiſſimo habere vult. Utinam verò etiam cogitationes huiuſmodi compluribus non obreperent ex doctrinæ iſtius genio, quæ eos in æternū exitium præcipites trahunt! Fieri vix poteſt, quin obrepant, ubi peccandi occaſiones occurrunt, & in peccata proniores ſunt animi. Si id non fiat, ex alia cauſſa id oriri credendum eſt. Ubi ſalvandi intentio abſoluta & irrevocabilis præcedit, & firmâ fide apprehendi ac credi jubetur; ibi comminatio pœnæ ut hiſtrionica potius quam ſeria actio locum habet. Comminationis enim finis aut effectus eſt, metum incutere: At metus rei, quæ evenire non poteſt, imò cuius contrarium certò certius futurum eſt, & futurum eſſe creditur, inanis & fruſtraneus eſt metus: Exemplum, quod ex Act. xxvij. verſ. 31. Cenſor in contrarium citat, quam ſit ineptum & alienum in Scriptis & Actis Synodalibus Remonſtr. oſtenſum eſt. Hic addimus: Poſito quod Paulus, ut fieri aliquando ſolet in magna conſternatione aut præſenti periculo, comminatione

Locus Actor. xxvij. a Cenſore in contrarium citatus, breviter eluditur.

minatione iſta uſus fuiſſet eo, quo Cenſor ſenſu arbitratur, ad revocandum nautas, aut ad perſuadendum vectoribus ut nautas in navi detinerent, quid hoc faceret ad evertendum, aut eodē loco habendum pænè infinita Scripturæ loca, quæ ſerias & accuratas, ac nihil minus quam ex conſternatione profectas admonitiones ſeveriſſimis comminationibus nixas continent? Veruntamen nec ratio nec cauſſa ulla eſt, cur credamus Paulum iſto ſenſu comminatione iſta uſum eſſe. Contrarium potius evincitur ex ipſa comminatione; vel Promiſſionem divinam, quæ Paulo facta fuerat, quod nemo eorum, qui navi vehebantur, periturus eſſet, etiamſi verbis abſoluta eſſet, ſenſu tamen hypotheticam fuiſſe, cuiuſmodi promiſſiones cōplures leguntur j. Sam. ij. 30. & cap. xiij. 14. Numer. xiv. 29. 30. Nam alioquin comminatio Apoſtoli falſa fuiſſet, & divinæ promiſſioni contraria; vel promiſſionem, quæ facta fuerat de ſalute omnium, qui in navi erant, ſic factam fuiſſe neceſſe eſt, ut ſervatio ad arbitrium & conſilium Pauli fieret, ac proinde Paulum jure ſuo dicere potuiſſe, *Niſi iſti in navi manſerint, vos non poteſtis ſervari.* Nempe, volebat Deus ut conſtaret omnibus verum eſſe quod Deus Paulo animas omnes donaſſet, quod conſtare non potuiſſet, ſi nautæ ſuopte Marte beneficio ſcaphæ periculum mortis evaſiſſent. Vel deniq; , promiſſionem, quæ a Deo Paulo facta fuerat, continuiſſe quod evaſuri omnes eſſent mortem poſt naufragiū, vel navi fracta; proinde Apoſtolum dicere potuiſſe, promiſſioni locum non futurū, niſi prius omnes naufragium facerent, adeoq; contrariū quam quod Promiſſio in gratiam Pauli facta continebat, eventurum eſſe. Sic enim dixerat, *Jactura nulla erit cuiuſquam ex vobis, ſed tantum navis,* cap. xxvij. verſ. 22. Quomodocunq; accipiatur, ex comminatione Pauli ſubſecuta non obſcurè colligitur, ſenſum promiſſionis divinæ, qua condonaverat omnes iſtas animas Paulo, non fuiſſe eum quem Cenſor exiſtimat, nec verum eſſe quod addit, Paulum certum etiam fuiſſe de eo, quod Deus per Nautarum miniſterium omnes ſalvare vellet. Contrarium potius verum eſt, Deum per nauturm miniſterium neminem ſalvare voluiſſe. Et ſanè, nemo per eorum miniſterium ſalvatus legitur. Tum, ſi id omninò propoſitum Deo fuiſſet, tum ſanè promiſſio divina abſoluta non fuiſſet, ſed cum hypotheſi intelligenda, ſi nautæ iſti ſe ipſi non ſubducant, & miniſterium non detrectent, ſuæ propriæ vitæ liberandæ ſtudio ac cura occupati. Atq; ex his facilè intelligere eſt, quam dilutis coloribus utatur Cenſor, ut locis directè ſententiam ſuam evertentibus ſpeciem

aliquam det, & quam quæſitis atq; elaboratis diſtinctionibus eam conetur palliare ac tegere.

AD CENSURAM CAPITIS XIX.

Vbi agitur de promiſſis divinis ad futuram vitam pertinentibus, ſive de Mortuorum reſuſcitatione & vita æterna.

IN *huius capitis explicatione*, ait Cenſor, *Remonſtrantes diligenter ſibi cavent, ne Socinianorum erroribus nimium præjudicent. Quorſum enim aliàs, in explicatione articuli de Reſurrectione carnis & vitâ æterna, ſtudioſe omittũt, quæ in Catecheſi noſtra ad hos articulos expreſſe traduntur, de beatâ animarum in cælis poſt hanc vitam immortalitate.* Cenſuræ huius capitis omnes admodum ſunt febriculoſæ. Nauſeat qui eas vel introſpicit. Socinianiſmi veſtigia in eo quærũtur, & ecce primum quod ſubtilis Cenſor olefacit: *Omittitur*, inquit, *in explicatione articuli de Reſurrectione carnis, id quod Catecheſis expreſſe tradit de beatâ animarum in cælis poſt hanc vitam immortalitate:* Quæ cauſſa? *Ne Socinianorum erroribus præjudicẽt.* Atqui Cenſor nec de beata animarũ in cælis poſt hanc vitã immortalitate agit Catecheſis veſtra, nedũ ut de ea expreſſè aliquid tradat, uti tu loqueris. Verba Catecheſeos generalia ſunt: *Animam meã è veſtigio, ubi ex corpore exierit, ad Chriſtum caput ſuum aſſumi.* Iis ſubſcribunt, imò eadem dicunt Sociniani, cum dicunt, animas fidelium ad Deum redire, cum Chriſto eſſe, &c. Sed eſto; expreſſè id tradiderit Catecheſis veſtra, ejus inſtar ut in declaratione ſua ſequerentur Remonſtrantes neceſſe nõ erat. Iſtud vobis relinquunt, qui ex ea ſola pęne ſapitis, & pueros jam triennes ex eadem, tanquam perfectos Theologos, ſapere docetis. II. Et cauſſa erat ut iſtud non ſequerentur. Ineptè enim ſub articulo de reſurrectione carnis, de quo Symbolum agit, comprehenditur ſtatus animæ ante reſurrectionem carnis. III. De ſtatu animæ poſt mortem variàſſe videbant olim hodieq; variare judicia maximorum Theologorum. Paſſiva receptaq; veterũ Patrum omnium, ad noſtrum uſq; ſæculum, ſententia fuit, Animas fidelium

Putide Cenſoris cavillationes deteguntur, ut Declarationem Socinianam faciat.

Sententia veterum de ſtatu animarũ poſt mortem.

V. Teſt.

V. Teſt. non prius in Paradiſum fuiſſe receptas, quam eum morte ſua reſeraſſet Chriſtus, primuſq; illum cum Latrone eſſet ingreſſus, uti ait & clarè probat Gerardus Voſſius in diſput. ſua de ſtatu animæ ſeparatæ. Qui ante annum Chriſti quadringenteſimum vixerunt Patres, ij omnes judicarunt animas fidelium, poſtquam Chriſtus Paradiſum aperuiſſet, ſtatim ab exceſſu recipi in Paradiſum. Sed per Paradiſum non idem omnes intelligebant. Alij cælum intelligebant, alij ᾅδην ſeu inferos, per quos non locum tormentorum ſed unam ac communē aliquam cuſtodiam intelligebāt, quam omnes extra cælum beatorum collocabant, alij verò infra, alij intra terram, alij extra mundum, alij etiam ignotam hominibus putabant. Hinc Lactantius lib. vij. cap. xxj. *Nec tamen quiſquam putet animas poſt mortem pro tinus judicari; Omnes in una communiq; cuſtodia detinentur, donec tempus adveniat, quo maximus judex meritorum faciat examen.* Vide hac de re Molinæum Lib. vij. reſponſ. ad Cardinalem Perronium cap. 20. ubi prolixè probat, Patres pleroſq; & pænè omnes Græcos ſenſiſſe antiquitus: Animas ſanctorum non frui viſione Dei, nec mitti in poſſeſſionem gloriæ ante diem reſurrectionis. Et huic ſententiæ Calvinum faviſſe, non obſcurè colligere eſt ex *Pſychopannychiâ* ejus, & libris Inſtitutionum, Quocirca mirum meritò videri debet, quomodo Cenſor affirmare non dubitet, *cauſſam nullam aliam ſe videre, cur ſilentio hanc rem præterierint Rsmonſtrantes, niſi quod Socinianorum, qui inter eos latent, cauſſam condemnare non velint.* Nam I. eo ipſo, quod ſilentio hoc præterierunt, oſtendunt ſe ne quidem audere tantum affirmare, quantum de ea re ſtatuerunt Patres pleriq; omnes, vid. quod animæ ſeparatæ ſtatim in cælis beatitudine iſta non fruantur. II. Ne Sociniani quidem ipſi negant animas ſtatim atq; ex corpore exceſſerunt, in cælos recipi, aut, ut Catecheſis veſtra loquitur, ſatis, ut diximus, generaliter, è veſtigio ad Chriſtum caput ſuum aſſumi, nedum ut affirment eas aut interire; hoc enim diſertè falſò ſibi affingi queruntur, uti in diſputatione vij. de extremo judicio pag. 409. Valentini Smalcij contra Frantzium legere eſt: *Falſò nobis*, inquit, *affingi querimur a Frantzio, quod credamus hominem mori quoad animam, & quoad corpus: Credimus enim cum Scriptura, pulverem reverti ad terram, unde ſumtus eſt, Spiritum autem redire ad Deum, qui dedit illum*: aut cum corporibus dormire. Etſi enim videntur ſtatuere animam à corpore ſeparatam voluptate nulla extrinſecus frui, tamen incertū eſt an negent animam intra ſe vitales operationes habere, iiſq; frui, ſic ut non dormiat.

Lactantius.

P. Molinæus.

Non-

ultimo die. Sanè, ſi id Cenſori propoſitum fuit, virus animi ſui detexit nimium turpiter. Quod attinet Quæſtionem, *An eadem corpora ſanctorum intelliguntur a Remonſtrantibus, an alia corpora a Deo creanda*, eam cum Calvino inter curioſas potius quæſtiones quam inter utiles ponendam eſſe cenſent. Vide Epiſt. Calvini 103. quam Lælio Socino inſcripſit. Rationes pro utraq; parte probabiles ſunt. Nec fieri poteſt ut ſolidè lis hæc decidatur, quamdiu certò non conſtat, An hoc corpus pars eſſentialis hominis, an verò inſtrumentum tantum ſit animæ humanæ, quatenus in hac vita ejus miniſterio indiget, ad ſe in eo ſuſtentandum, & quod in futurâ vita planè neceſſarium non erit. Litem hanc decidet aliquando Deus in futuro ſæculo, ubi tum demum intelligemus & ſentiemus, eodem an novo corpore nos donaverit Omnipotens. Faxit ille, ut digni aliquando habeamur iſto ſæculo, in quo ejus rei experimentum capient ſancti & fideles.

Quæſtio de corpore poſt reſurrectionē num eadem ſit identitate inter curioſas a Calvino cenſetur.

Secunda ſectione cenſetur quod Remonſtrantes phraſi iſta utantur, quod *Chriſtus de tribunali Patris ſui vivos & mortuos ſit judicaturus. Ea non eſt Scripturæ phraſis, ſed Sociniana*, inquit Cenſor, Itane? An non expreſſè Chriſtus ipſe Apoc. iij.21. *Thronum ſuum* appellat *thronum Patris ſui? Qui vicerit, dabo ei ut ſedeat mecum in throno meo, ut ego vici, & ſedeo cum Patre meo in throno ejus.* Tum quid refert tribunal Chriſti, an tribunal Patris dicatur? Chriſti enim Mediatoris tribunal, non eſt Chriſti, niſi quia id ei a Patre traditum eſt, proinde quod non ad gloriam Chriſti imminuendam, ſed ad eam extollendam Patris Chriſti tribunal meritò vocatur. *Nam Chriſtus ipſe non ſumſit ſibi hunc honorem, ſed eum accepit a Patre*, ut eſt Heb. v.5. *Pater enim dedit Jeſu Chriſto poteſtatem judicandi*, ut eſt Joa.v. *quatenus filius hominis eſt*, unde & *venturus filius hominis* dicitur, *cum gloria Patris ſui, quando reddet unicuiq; ſecundum facta ipſius*, Matth. xvj.27. Marc.viij.38. quod Lucas enunciat, cap.ix.26. *in gloria ſua & Patris*. Hinc tribunal, quod Chriſti vocatur Rom.xiv.10, eodem in loco Patris tribunal eſſe arguitur, uti ex citatione loci ex Eſaia verſ.11. manifeſtum eſt, & ex eo, quod ſtatim ſubiicitur, *unumquemq; noſtrum de ſeipſo rationem redditurum Deo*. Quare, quod Cenſor ſubiicit, Remonſtantes in confeſſione ſua id ferè agere, ut Chriſti divinæ Majeſtati ac gloriæ occultè detrahant, calumnia eſt, quæ colorem non habet. Chriſti Mediatoris gloriæ ac Majeſtati nihil detrahunt, qui eam Patri acceptam ferendam eſſe ubiq; urgent, & Chriſto eam datam eſſe dicunt ad gloriam Patris. Id Chriſtus, in

Tribunal Chriſti, tribunal Patris eſt.

terris verſans, ipſe ſemper egit, & Apoſtoli, poſtquam Chriſtus in cælum fuit ſublatus, idem unanimiter urſerunt. Quare, contrarium potius obſervare licet in Cenſoribus his, quod ſic ubiq; Chriſti, quatenus Mediator & θεάνθρωπος eſt, gloriam efferant, ut Patris prærogativæ, Majeſtati, & glorioſæ donationi, qua Chriſto Mediatori omnia in manum dedit, eiq; omnia omninò, ſe ſolo excepto, ſubjecit, tantum non apertè detrahant, uti alibi eos Chriſti merito & ſatisfactioni, per abſolutam ſuam Prædeſtinationem, non obſcurè detrahere, oſtenſum eſt.

Adſignatio præmiorum & pœnarum pro qualitate & quantitate operum, quam carpit Cenſor defenditur ex Scriptura & ratione.

Poſthæc carpuntur hæc declarationis verba : *Chriſtum iis omnibus, pro qualitate ac quantitate operum ſuorum, quæ in corpore ſuo geſſerunt, ſive bonorum, ſive malorum, præmia juſta pœnaſq́; condignas aſſignaturum. Hæc verba*, inquit, *in rectum ſenſum accipi poſſunt, tamen Scriptura ſic non ſolet loqui.* Atqui, Cenſor, idcircò tamen ea in rectum ſenſum accipi poſſe dicis, quia Scriptura ſic loquitur ; Citas enim illa verba, *Qui enim parcè ſeminavit, etiã parcè metet*, &c, *dabitur nobis juſtitiæ corona in die illo*. Hæc non conveniunt. Tum, quid aliud ſibi vult Scriptura, cum dicit *Deum unicuiq; redditurum ſecundum opera ſua ?* Benè, & quidem conſtanter agentibus, vitam æternam, cæteris iram, indignationem &c. Rom.ij.6,7,8,9,10. Matth.xvj.27. Rom.xiv.12. j.Corinth.iij.8. Gal.vj.5. Apocal.ij.23. & x.12. &, *unumquemq́; reportaturũ quod in corpore fecerit, congruenter ad id quod fecerit* (ſic enim interpretatur Beza phraſin græcam πρὸς ὃ ἔπραξεν) *ſive bonum ſive malum.* Unde etiam quantitatis & qualitatis operum quâ bonorum, quâ malorum, rationem habitum iri non obſcurè colligitur. Et Scriptura id alibi non uno in loco ſignificat. Ac bonorum quidem operum quantitas in cenſum veniet, juxta id quod Apoſtolus ij.Corinth.ix.6. ait : *Qui benignè ſeminavit, etiam benignè metet:* Matth.xix.28. *Amen dico vobis, vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit Filius hominis in throno gloriæ ſuæ, vos etiam, inquam, ſedebitis in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael*; Eodem pertinet, quod dicitur Apo.xx.4,5,6. Malorũ operũ quantitas ſimiliter, juxta id, quod ex oppoſito dicit Apoſtolus citato loco ij.Cor.xix.6. *Qui parce ſerit, parce etiã metet:* & Luc.xij.47. *Servus, qui novit voluntatem Domini, & non facit, plagis pluribus vapulabit?* & quod Matth. xj.verſ.22. dicitur, ubi de extremi judicij die agi Cenſor concedit: *Quin etiam dico vobis, Tyri & Sidonis conditio tolerabilior erit in die judicij, quam veſtra, ô Corazin & Bethzaida*; & verſ.25. *Terra Sodomorum conditio erit tolerabilior in die judicij, quam tua, ô Capernaum*;

ut alia jam non allegemus. Ratio etiam ipſa id poſtulare videtur. Nam præmiorum ratione, ut ij gradus, quos Deus in Eccleſia militante hic eſſe voluit, in Eccleſia triumphante etiam locum habeant, æquiſſimum omninò eſt. Pænarum ratione, ut qui gravius peccarunt, gravius etiam puniantur, nec crudeliſſimorũ Tyrannorũ par & æqualis ſit ratio, quæ eſt aliorum, qui peccatores quidem fuerunt, ſed injuriam nemini fecerunt, aut non niſi levem, ſaltem non eam, quæ cum Tyrannorum ſceleribus ſit comparanda. Unde etiam colligitur, præmiorum & pænarum aſſignationem ex juſtitia diſtributiva futuram eſſe, non rigida illa, ſed quæ cum moderatione ſtricti juris conjuncta erit. Atq; hoc adeò clarum eſt, ut Apoſtolus ipſe id, tum præmiorum, tum pænarum ratione, futurum eſſe in terminis affirmaverit ij. Theſſ. j. 6. *Si quidem juſtum eſt apud Deum, viciſſim reddere iis, qui vos affligunt, afflictionem, vobis vero, qui premimini, relaxationem, quum patefiet Dominus Jeſus de cælo, cum angelis potentiæ ſuæ,* &c. Quæ contra hæc allegat Cenſor, ea adeò ſunt aliena, ut quid ſibi velit intelligi non poſſit. Eò videntur ſpectare, ut concludat præmiorum & pænarum æqualitatem futuram poſt hanc vitam, quamquam id ex profeſſo non audet aſſerere. Quod perabſurdum ſanè placitum ex doctrina ejus de prædeſtinatione ſequitur pęnè neceſſariò. Nam ſi electio horum, reprobatio illorum, abſoluta voluntate Dei facta eſt, abſq; ullo reſpectu ad bona aut mala eorũ opera, & bonum omne, quod in electis eſt, ſola Dei irreſiſtibili gratia in illis efficitur, malum verò, quod in reprobis eſt, à ſolo gratiæ illius defectu eſt; nulla ſanè ratio dari poteſt cur præmiorum & pænarum diverſitas aut inæqualitas, ratione operum bonorum aut malorum, ſtatuatur futura poſt hanc vitam; cur juſtum ſit apud Deum reddere afflictionem iis, qui nos affligunt, &c. imò ratio recta non patitur, ut ulla præmiorum aut pænarum diſtributio locum habeat. En quam tetra & fæda placita ſcateant ex impuro iſto & ſordido fonte.

Æqualitas præmiorum & pænarum in futura vita Cenſori videtur probari, & ex ſententia ejus de prædeſtinatione neceſſario ſequi.

Quæ paragrapho tertio ſubiiciuntur, de ultimo noſtræ redemtionis complemento, nempe glorificatione, ea valde ſunt jejuna & macra, inquit Cenſor, *cum S. Scriptura paſſim de vita æterna gloria & gaudio illuſtriora multa ſuppeditet, ſed malunt generalibus tantum verbis inſiſtere; ne errores ſcilicet, qui occultè ab iis foventur, in lucem erumpant.* Quem non pudeat tam malignæ Cenſuræ? Quid? an Remonſtrantes etiam in ſuſpicionem vocabis, ò impudens & ſuperbe Cenſor, quaſi de vitæ æternæ gloria & gaudio non cupiant optima & illuſtriſſima quæq;

Maligna Cenſura quæ refellitur.

 concipi

concipi, dici, & aſſeri? Quis id de capitaliſſimo hoſte ſuo ſuſpicetur, vel ſi ſtultiſſimum eum putet? Non ſunt adeò injurij in ſeipſos, ut non excellentiſſima quæq; ſibi conferri velint in futuro iſto beatitudinis ultimæ ſæculo. Concipe, enuncia, extolle quicquid potes, Cenſor, quod ad gloriam & gaudium ævi iſtius pertinere poſſe putabis, volentibus,& lubentibus illis facies: Sed quicquid conceperis, quicquid dixeris, id longè infra magnitudinem gloriæ & gaudij illius erit. Macrum, imò macies ipſa erit,& tandem,velis,nolis, devenies ad ultimas illas Remonſtrantium voces, *Gloria & gaudio ineffabili perpetuo fruentur ſancti*. Iſtis optimè & nervoſiſſimè expreſſeris præmij futuri magnitudinē; & hoc cum dixerunt Remonſtrantes, nihil ultra a ſe dici poſſe crediderunt.

Ultimo loco, *Mirandum* eſſe, dicit Cenſor, *quod in hac tanta eorum cautione* (quæ cautio, incaute Cenſor?) *univerſalem totius mundi corruptionem & totalem perditionem hic audeant conſtituere, contra communem plerorumq; Theologorum conſenſum*. Quaſi verò crimen ſit hoc audere, aut id ità audeant Remonſtrantes, ut ſecus ſentientes damnent; aut primi id audeant inter reformatos. Fatentur utiq; Veteres pænè omnes aliter ſenſiſſe, uti videre eſt apud Euſebium lib. xv. preparat: Euangelicæ. Sed nec deſunt inter Scholaſticos & Theologos Reformatos neotericos, qui ſe ab iis diſſentire jam pridē palam profeſſi ſunt: quod agnoſcere videtur Cenſor, quando ait, ſententiam de totali mundi perditione, *repugnare communi*, non omnium ſed *plerorumq; Theologorum conſenſui*. Videatur teſtimonium luculentum, quod ex *Johanne Chaſſanione* Theologo Gallo citat *Gerardus Voſſius* in diſputat: ſua de fine mundi. Gemina iſti habent Lutherani pænè omnes. Ita *Wolſgangus Frantzius* in diſput. ſuis contra Pontificios, Calvinianos, Socinianos, diſputat. vij. de *Judicio extremo* ſect. 6. *An & quomodo mundus ſit interiturus*; poſt recitatas utriuſq; partis ſententias & rationes, concludit tandem Theſ. 37. *Veriſimilior igitur eſt illorum ſententia, qui ſtatuunt finem mundi futurum in adventu Filij Dei talem, quod nimirum Filius Dei totum mundum, quoad ſubſtantiam, igneâ flammâ reſolvet & perdet, ità ut non amplius ſint ſtellæ, Sol & Luna in cælo, elementa non amplius appareant, & quod in illo tranſitu mortui omnes revocabuntur in vitam. Eo enim etiam reſpexit Jobus*, cap. xiv. 12. *quod homo non reſurget, donec non fuerint cæli*. Cur idem Remonſtrantibus non licuerit? An idcircò meruerunt tā acre convitiū, quale hic iis impingit Cenſor, *quod nullum Theologorum conſenſum curent, modo ne ipſi a ſuis præconceptis hypotheſibus minimum recedere cogantur*.

Sententia de totali ſive ſubſtantiali mundi interitu, nec nova eſt nec intèr dogmata neceſſaria cenſenda.

gantur. Mactentur itaq; eodem convitio, quotquot hac in parte præeuntes ſibi habent Remonſtrantes. Sed & cur mactentur? Argumenta certè, quæ pro ſubſtãtiali mundi interitu militãt, & Scripturæ loca, quæ ei fini ſerviunt, tam ſunt multa & evidentia: quæ verò pro accidentali interitu adhibentur, tam levia & pauca, ut mirũ videatur Remonſtr. cur non pro iſta potius parte univerſalis conſenſus, quam pro hac ſteterit. Si cui aliter videtur, ille fruatur judicio ſuo. Locus ſanè deſumtus ex viij. cap verſ. 19 ad Rom: cui ſententiam ſuam hic ſuperſtruit Cenſor, & ad quem cæteros Scripturæ locos, qui de mundi interitu agunt, exigi vult, planè impertinẽs eſt. Nam I. non deſunt inter eos, qui locum hunc de Veteri creatura accipiunt, qui ſubſtantialem nihilominus mundi interitum propugnant, quippe, qui tantum hic agi dicunt de liberatione creaturæ a turpi illo abuſu, cui nunc, quãdiu homines hic degunt, obnoxij eſſe coguntur. II. Negatur hic de Veteri creatura agi, imò tantum abeſt, ut de ea agatur, ut cõtra nõ niſi de ipſa nova creatura agatur, quæ exerto capite expectare dicitur revelationẽ filiorum Dei, id eſt, ſuã phraſi Hebræa. Et ratio eſt manifeſta; Veteri creaturæ, id eſt, jumentis, equis, aſinis, bobus, piſcibus, avibus, quæ prorſus deſtruenda ſunt, abſurdiſſimè tribuitur, quod *exerto capite expectent revelationem filiorum Dei*, quod ſperent liberationem *ex ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*, quod *ſuſpirent & parturiant ad hoc uſq; tempus*; ſperarent enim ſui ipſorum deſtructionem & annihilationẽ. Cum enim revelabuntur filij Dei, tũ ignis omnia iſta vaſtabit & perdet. Optimè autẽ id omne tribuitur creaturæ novæ afflictionibus preſſæ, & ſub cruce gementi. Neq; quicquam eſt quod huic expoſitioni officit: Nec creaturæ vox, quia *nova creatura κατ' ἐξοχὴν* ſimpliciter *creatura* aliquando appellatur in Scriptura, ut Col: j. 15. Ephe: ij. 10. Jacob: j. 18. Apoc: iij. 14. Nec phraſis illa, *Creatura expectat revelationem filiorum Dei*, pro *creatura nova*, id eſt, *filij Dei, expectant ſuam revelationem*. Hebræi enim ſolent non rarò antecedens loco relativi ponere. *Ut* j. Reg: viij. 1. *Tunc convocavit Solomon ſeniores Iſraelis ad regem Solomonem in Jeruſalem*. Gen: j. 27. *Creavit Deus hominem ad imaginem Dei*, Gen: v. j. 1. Sam: iij. 21. & xv. 22. ij. Paral: viij. 2. j. Cor: j. 8. ij. Theſſ. iij. 5. ij. Timoth. j. 18. *Det Dominus ut inveniat miſericordiam apud Dominum, in die illo*. Sed impræſentiarum hac de re ſatis eſt.

Impertinens citatio loci ad Rom. viij 19. redarguitur.

ſenda eſt inter iſtos actus divini judicij, qui in hac vita tantum exercentur, quod eſt illud ipſum, quod Remonſtrantes aſſerunt. Tum poſito quod conſequentia juſta ſit, quid abſurdi? Nam, ſi per æternam reprobationem intelligatur reprobatio iſta, quam Cenſor ſtatuit, quæ ab æterno & ante omnes alias cauſſas facta ſit, quâ ij, qui in tẽpore in creduli manent, reprobati antea fuerunt a vita æterna, & ab omnibus ad credendum, & vitam æternam conſequendam neceſſariis & ſufficientibus mediis; eam Remonſtrantes, ut peſſimum humani cerebri commentum, reprobant & repudiant. Si verò intelligatur reprobatio, quæ, poſt longum gratiæ contemtum æternam ſeparationem a gratia divina, & gratiæ omnis ſalutaris ſpe notat; eam Remonſtrantes, etiamſi locis Scripturæ & rationibus quibuſdam ſpecioſis niti videatur, in hac vita fieri non arbitrantur, & ad punitiones, quæ in futura vita, vel, poſt mortem, locum habent, referendam eſſe exiſtimant; quamquam Scriptura, cum de reprobatione loquitur, de alia quam de ea, quæ in hac vita fit, nedum de æterna iſta, Tyrannica Calviniſtarum reprobatione, loqui non videtur, uti diſcurenti per omnia loca manifeſtum eſt. Quare, quod Cenſor ſtatim ſubiicit, vaniſſimum eſt. *Quum hic*, inquit, *de Reprobatione agatur, quæ electioni opponitur, & quidem electioni ad gloriam, ſicut ex collatione huius capitis cum initio* xviij. *apparet, quomodo electioni ad gloriam temporalis reprobatio opponatur, ipſi viderint.* Atqui vide ſis initium cap. xviij. & obſervabis iſthic non agi niſi de electione ad gloriam, quæ in hac vita fit, & quæ actualem ſeparationem credentium ex numero & ordine damnandorum, *quoad ſtatum preſentem*, ſignificat, uti verba diſertè habent. Unde colligere facile eſt, & meritò colligere Cenſor debuiſſet, Reprobationem hoc loco actum talem denotare, quæ electioni iſti opponitur. Sed hæc non conſiderat Cenſor, præ cenſendi libidine. Hinc etiam eſt illud, quod ſequitur: *Reprobatio*, inquiunt, *eſt juſta improborum hominum rejectio. Improbi autem illi ſunt, qui rebellant Euangelio. Nemo ergo gentilium, qui de Euangelio nunquam quicquam audivit, aut audire potuit, a Deo rejectus aut reprobatus eſt.* Quæ ratio conſequentiæ? Sequitur tantum, Ergo nemo gentilium iſta reprobatione rejectus aut reprobatus eſt; quod ut veriſſimum concedunt Remonſtrantes. An interim ſit aliqua, & quænã ſit iſta reprobatio, qua Deus circa gentiles verſatur, eoſq;, qui Euangelium nunquam audiverunt, aut audire non poſſunt, nuſpiam definiunt Remonſtrantes in hac declaratione ſua: Nam non niſi intra vocatorum cætum ſtant, ad quos Euangelij

Diluitur exceptio Cenſoris de gentilium Reprobatione.

angelij

angelij notitia pervenit. Cęteros Deo & divino ejus judicio permittunt, certi interim & perſuaſi, Deum neminē eorū, ad æternos animæ & corporis cruciatus abſoluta voluntate deſtinaſſe, aut ſupplicio ullo adfecturum eſſe, niſi propter propriam & vincibilē cuiuſq; culpam. *Non enim eſt perſonarum reſpectus apud Deum; In quavis gente acceptus eſt ei, quiſquis eum timet & operatur juſtitiam*; Act. x. 35. & ; *Quicunq; ſine lege peccaverint, ſine lege quoq; peribunt, & quicunq; in lege peccaverint, ex lege judicabuntur.* Rom. ij. 12. Loca, quæ ad marginem declarationis citata ſunt, id non obſcurè arguunt. Tantum enim agunt de reprobatione eorum, qui, licet diu multumq;

Vindicantur loca ad marginem Declarationis citata.

vocati, moniti, reprehenſi, nihilominus tamen Euangelio inobedientes eſſe pergunt, quos, ut tales, à Deo rejectos, reprobatos, excluſos, & avulſos eſſe dicunt, ſed adſumendos, admittendos, & inſerendos rurſum, ſi vel tandem reſipiſcant, & ab infidelitate ſua deſiſtant: Primum locum Matth. viij. 12, excipe, niſi quis eum exponere velit de reprobatione increduli populi Judaici a felici ſtatu fi-

Excutitur citatus locus ex Matth. viij. 12

delium in hoc mundo, quorum præcipui, & tantum non proceres, fuerunt Abraham, Iſaac, & Jacob: qui ſtatus Allegorica ſive figurata loquendi ratione hic deſcribitur per ſeſſionem ad menſam convivalem, luminaribus, & omni delitiarum genere inſtructam, & qui illuſtratur ex oppoſito per ejectionem eorum, qui menſæ & delitiarum iſtarum participes eſſe potuiſſent, niſi noluiſſent, in locum tenebris & triſtitiarum omni genere refertum, ubi, pro vino, lachrymæ, &, pro cibo, vacui, & præ ciborum defectu ſtridentes inter ſe dentes locum habent, cuiuſmodi ſtatus etiam in hac vita eſſe poteſt; quaſi legeretur; filij regni, id eſt, Judæi, ad quos vi promiſſionis divinæ regnum Dei, id eſt, gratia Euangelica, &, quæ per eam obtineri poteſt, cæleſtis fælicitas, tanquam ad filios & hæredes pertinet, ſed qui oblatam gratiam præfractè repudiant, atq; ità Abrahami, Iſaaci & Jacobi veſtigiis nolunt inſiſtere, reiicientur, id eſt, a fælici iſto ſtatu, tanquam ſpurij & nothi deturbabuntur, & ad eum ſtatum deprimentur, qui meritò infæliciſſimus & miſerrimus in hac vita cenſeri poteſt, ſimilis eorum ſtatui, qui extra locum convivij, ubi omnia luce & gaudio plena ſunt, in tenebris agunt, nihil habentes, quo ſitim reſtinguant, aut quod dentibus molant. Huiuſmodi enim aut ſimilibus figuratis locutionibus deſcribi in Scripturis eos, quos Deus in hac vita gratia ſua ſingulari privat, manifeſtum eſt. Hoc ſenſu locus hic commodè adductus videri poteſt, quamquā omitti potuerat, quia expoſitio hæc nova fortè alicui

& in-

& inſolens videbitur; Locus Matth. xxj verſ. 43. immeritò ſanè cenſetur. Eſt enim propoſito Remonſtrantiū accommodatiſſimus. *Atqui*, inquit Cenſor, *dicit quidem fore, ut tollatur regnum Dei a Judæis, ſed non dicit hanc eſſe temporalem tantum abjectionem.* At nec dicit abjectionem eſſe æternam. Imò verò idcircò, quia dicit regnum Dei tollendum eſſe ab ipſis, temporalem, id eſt in tempore vitæ hujus futuram abjectionem dicit. Non enim dicit eos ſublatos iri, & ſublatos manſuros ex regno Dei, ſed regnum Dei ab iis ablatum iri; cumq; regnum Dei ſignificet Euangelium regni, & ablatio regni á toto populo Judaico futura dicatur, fieri non poteſt ut abjectio hæc de alia, quam de abjectione ea, quam Declaratio Remonſtrantiū ſtatuit, intelligatur. Totum enim populum æterna reprobatione reprobatum iri, quis à Chriſto dictum credat? Imò verò certum eſt, ſtante iſta reprobatione, fieri adhuc potuiſſe, quāquam difficulter, ut ab errore ſuo reſipiſcerent, & Euangelio crederent: *At*, inquit Cenſor, *ſtatim additur, qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, nempe Chriſtum, conquaſſabitur, ſuper quem verò ceciderit, diſſipabit eum.* At inquam *cadere* iſto in loco, non eſt ſimpliciter credere nolle, ſed in incredulitate perſeverare velle, & Chriſto ad mortem uſq; ſe opponere, quo ſenſu verbum *cadere* accipitur verſ. 2. cap. xj. ad Roma: Tales enim in infidelitate morientes propriè cadunt, ità ut nunquam ex miſeria ſua reſurgant. At qui nunc credere nolunt, ij tandem adhuc ab incredulitate ſua deſiſtere poſſunt, antequam cadant ſuper Chriſtum, hoſtilem ſc: animum ad mortem uſq; retinentes; Et horſum videntur hæc verba Chriſti addita eſſe, quaſi legeretur; Videte ut in tempore reſipiſcatis; Fruſtra enim eritis, imò cum maximo veſtro damno tandem ſentietis, quid ſit credere nolle: Rex hic, & regnum ejus ſtabit immotum; Quotquot ei ſeſe opponent, eos tandem ruina opprimet, ſaxi inſtar, quod ſive quis in illud præceps ruat, ſive illud ſuper aliquem cadat, infractum ſemper manet, protritis peſſumdatiſq; cæteris omnibus, quibus alliditur. Reſipiſcite ergo, dum tempus eſt; antequam aut vos cadatis ſuper illum, aut ille ſuper vos cadat, voſq; æterna ruina opprimat. Locus deſumtus ex cap. xj. ad Rom. verſ. 2. & 20. perperam carpitur a Cenſore, quaſi in eo non de temporali, ſed de æterna abjectione agi adeò clarum ſit, ut non niſi per manifeſtam vim aliò torqueri poſſit. Obſecro enim, qua vel ſpecie id dicitur? Contrarium meridianâ luce clarius eſt. I. ex verſ. 12. ubi diſertè Apoſtolus quærit, *Num igitur inquam ego impegerunt ut laberentur, aut caderent?* Id enim idem eſt acſi quæreret, Num igitur æterna & peremtoria

Vindicatur locus Matth. xxj. 43. in Declar. citatus.

Quid ſit cadere in prædicto loco.

remtoria eſt eorum reprobatio ? & reſpondet : *Abſit, ſed per eorum ruinam ſalus obtigit gentibus , ut eos ad æmulationem provocaret.* Quo ipſo Apoſtolus apertè ſignificat , conſilium Dei in reprobando populo ſuo & transferendo gratiam Euangelij ad gentes , non fuiſſe, ut hac ratione populum ſuum ab omni ſpe gratiæ ac ſalutis ſecluderet , ejuſq; ad meliorem mentem reducendi curam nullam amplius haberet (hoc enim hic eſt πίπτειν labi ſive excidere finaliter ex favore divino , & ſpe reditionis in gratiam cum Deo, id eſt , ἐκπίπτειν, contra quã accipitur ab Apoſtolo verſ.22 , ubi pro incidere in iram divinam,non ſine ſpe reſtitutionis accipitur, ut ex natura rei liquet) ſed contra, ut ea ipſa tranſlatione Euangelij ad gentiles, veluti acri ſtimulo quodam , populum ſuum ſtupentem ac ſomnolentum excitaret ad reſipiſcentiam & fidem ; quaſi legeretur : Poſtquam Deus omnia fruſtra a ſe tentata , nihilq; apud populum ſuum profectum vidit, multis & crebris, omniq; exceptione majoribus argumentis, ſignis,ac prodigiis,unicum & extremum quaſi remedium ſupereſſe adhuc judicavit,ſi eos deſereret,& gratiam ſuam ad extraneas gentes transferret, eaſq; per fidem in populum ſuum adſciſceret, diviniſq; ſuis beneficiis largiter perfunderet , ut hoc videntes increduli Judæi, veluti Zelotypia incenderentur, & relicta lege Moſaica, ad imitandum gentium illarum fidẽ & obedientiam extimularentur, ſicq; iterum favoris ac gratioſorum beneficiorum , ipſis primitus promiſſorum , participes fierent. Reprobatio itaq; hæc populi Judaici, quam Apoſtolus nunc παράπτωμα nunc ἀποβολὴν,nunc ἔκκλασιν, nunc ἥττημα vocat, æterna reprobatio eſſe non poteſt , uti Cenſor vult, ſed temporaria, & quæ bono ipſorum Judæorum, ſi modo ſanabiles adhuc eſſent , animumq; advertere vellent , ſervire poterat, utq; ei fini ſerviret a Deo facta erat. Confirmatur hoc planiſſimè ex verſ. 13. & 14. ubi Apoſtolus ſeipſum Apoſtolum gentibus à Deo deſtinatum eſſe adſerit, eo fine,ut conſanguineos ſuos,à Deo reprobatos , ad æmulationem provocaret , &, quantum in ſe erat, aliquos ſaltem ex iis adhuc ſervaret. Servari itaq; poterant adhuc reprobati illi, & ut ſervarentur conſiliũ Dei erat. Reprobatio itaq; non æterna, ſed temporaria ut hic intelligatur neceſſe eſt. Adde his II. quod Apoſtolus diſertè verſ. 23. adfirmet , Judæos reprobatos iterum *inſertum iri, ſi non permanſerint in infidelitate*; & rationem addit, quod *Deus eos rurſum poſſit inſerere*, quod ſanè ridiculm eſſet & prorſus abſurdum, ſi reprobatio hæc æternam reprobationem ſignificaret, qualem Cenſor ſtatuit. Quæ contra hæc adfert Cenſor, leviora

Paraphraſis ſupra dicti loci.

viora ſunt, quam ut vel expendi merentur. Nec minus leve eſt, quod ſequitur. Dixerant Remonſtrantes, Deum improbos homines abjectionis pæna punire, cum eos amplius pro populo ſuo habere non vult. *Reprobatio ergo*, inquit Cenſor, *tantum erit totorum populorum, nulla ſingularium hominum.* Quaſi verò populus, qua populus, Logicè aut abſtractè ſumtus, reprobationis objectum eſſe poſſit, aut populus aliud quid ſit, quam ſinguli inter ſe juncti. Sophiſmata hæc indigna ſunt ſeriis diſputatoribus. Cum dicunt Remonſtrantes, Deum improbos homines & præfractè aliquamdiu ipſi rebellantes, quos antea populum ſuum vocaverat, pro populo ſuo amplius habere nolle, tum impios illos ſimul ſumtos, non ut totum aliquod Logicum intelligi volunt, ſed ut totum Phyſicum, quod reipſa à ſingulis parbus non differt: quaſi dicerent: Deus omnes & ſingulos iſtos tergiverſatores & rebelles non amplius vult tractare uti populum ſuum, ſed tanquam alienos & extraneos, familiari aut benigna tractatione ſeipſos judicantes indignos: Eundem planè ad modum quo ex oppoſito dicit Deus ij. Cor. vj. 17. *quapropter exite è medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego excipiã vos*; & uti verſu præced. dixerat: *Habitabo in vobis, & inambulabo, & ero Deus veſter, & vos mihi eritis populus. Sed pergamus*, inquit Cenſor, *ulterius. Unde verò conſtat, reprobos illos in Dei populo non haberi? Hoc in ſequentibus ſic definiunt, quando Deus gratiam Spi. S. ab ipſis ſæpè ſpretam, jure iiſdem ſubſtrahit; imò externa etiam media illa interdum iis conferre dedignatur, quibus ordinariè ad ſalutem populi ſui uti ſolet*, &c. *Iſmael ergo*, inquit, *& Eſau reprobati non ſunt.* ℞. Sanè, ſi de perſonis eorum loquatur Cenſor, uti verba ejus præ ſe ferunt, antequam ipſi rebellabant parentibus ſuis, propriaq; ſua culpa ſe indignos divina benedictione reddebãt, reprobatione iſta reprobati non fuerunt à Deo. *Attamen*, inquit, *de primo eorum teſtatur Apoſtolus, quod in ſemine iſto cenſitus non fuerit.* Ita eſt. At in ſemine iſto non cenſeri, non erat reprobatione iſta reprobari de qua hic agitur; Sed aliud nihil erat, quam reprobari a typica illa hæreditate terræ Canaam, quam Iſaaco Deus aſſignabat, non Iſmaeli, cum qua reprobatione conſiſtere poterat, adeoq; conſiſtebat, gratia divinæ vocationis, cuius beneficio Iſmael divinum favorem, &, æternam benedictionẽ ambire & conſequi poterat, ſicut cum gratiâ electionis, qua Deus Iſaacum in ſemine iſto cenſebat, conſiſtere poterat hæc reprobatio, ſi vid. Iſaac ea ſe dignè gerere non voluiſſet; prout apparet ex eo, quod Iſmael ipſe circumciſionis ſignum accepit

Qui ſit. Deum improbos præfracte rebellantes pro populo ſuo habere amplius nolle

Quid ſit. Iſmaelem in ſemine cenſitũ non fuiſſe.

juſſu divino, non minus, quam Iſaac, & Iſmaelitæ deinde omnes, etiamſi a ſeminis iſtius privilegio excluſi, ejuſdem terræ hæreditate aut potius beneficio gaudere poterant, ſi ritus & ſacra eadē cum Iſacidis amplecti vellent, imò, quod magis, eſt, Deo propitio frui poterant, ſi modo in terra ſua Deum patris ſui recte colerent, & ab idololatria omni immunes ſe gererēt; quod Iſmaelitas multos feciſſe manifeſtum eſt; Et contra, quod Iſaaci poſteri, per Jacobum deſcendentes, & hæredes terræ iſtius Canaam, reprobari a Deo potuerint, & eorum non pauci a Deo reprobati fuerint æterna reprobatione, qui Deum in terra iſta hæreditaria non ritè colebant, & indignos ſe divina benedictione præſtabant, uti ex hiſtoria V. T. manifeſtum eſt. Eadem eſt, ratio Eſavi. *At de eo tamen*, inquit Cenſor, *testatur Apoſtolus, quod nondum natis pueris, cum necdum boni aut mali quicquam feciſſent, ut propoſitum Dei*, &c. Ita eſt: At dictum Dei, *Major ſerviet minori*, &c, *Eſau odio habui*, ſignificare Eſavum a Deo reprobatum fuiſſe æterna reprobatione, ita ut a ſpe omni gratiæ & favoris divini ſecluſus fuerit, qua vel ſpecie dicitur? Aliud eſt reprobari a typico iſto beneficio terræ Canaam, & non cenſeri in populo illo, quem Deus hæredem terræ iſtius facere volebat; aliud reprobari à beneficio gratiæ iſtius, quæ neceſſaria eſt, ut quis Deum pro Deo ſuo habeat, & divini ac cæleſtis favoris particeps fiat. Hoc modo Eſavum a Deo reprobatum fuiſſe, nec iſto dicto adſeritur; nec ex iſto dicto vel per ſpeciem concluditur. Ratio eſt: Quia, ſicut cum iſto beneficio, quo Deus Jacobum & poſteros ejus cenſebat in ſemine, quo eos diligebat, & Dominos fratrum ſuorum Edomæorum eſſe jubebat, ſtare poterat eorundem reprobatio & condemnatio, ſi vid: Deo non obedirent, aut eum ritè non colerent; ità cum hoc, ut ita loquar, maleficio odij, ſive potius amoris huius & beneficij ſingularis defectu, ſtare poterat Eſavi & poſterorum ejus æterna ſalus, ſi vid. in terra ſua Deum rite colerent, non quidem ex præſcripto legum iſtarum, quæ populo Iſraelitico in terra Canaam datæ erant (ad eas enim extra terram iſtam non obligabantur poſteri Eſavi) ſed ex præſcripto iſto, quod a patre ſuo Iſaaco Eſau acceperat, ad quod præſcriptum circumciſionis etiam pertinebat; prout ex eo manifeſtum eſt, quod multi Eſavitæ Deo grati & cari fuiſſe legantur, & ſanctimoniæ laude in terra ſua claruerint. Solum Jobi exemplum, & hiſtoria ſapientum iſtius ævi fidem ejus rei facit certiſſimam, ut jam alia non allegem. Quod porrò Cenſor colligit ex eo, *quod Remonſtrantes inter ſigna abjectionis ſive reprobationis*, quam

Senſus verborum *Major ſerviet minori & Eſau odio habui*

vocant

vocant, *collocant hoc etiam ſignum, quod eos, quos abiicit aut reprobat, relinquat aliquando ſine veris paſtoribus piiſq; doctoribus, ex eo*, inquam, *conſequi illos, quibus veros paſtores pioſq; doctores adhuc concedit, reprobatos non eſſe*, in eo vehementer errat. Non enim convertuntur hęduæ propoſitiones: Cum Deus rebelles relinquit ſine veris paſtoribus, id ſignum eſt quod eos reiiciat & reprobet; &, cum Deus tales reprobat, tum eos relinquit ſine veris paſtoribus piiſq; doctoribus. Nec Remonſtrantes affirmant, abjectionem ſive reprobationem iſtam, quam deſcribunt, ſemper conjunctam eſſe cum ejuſmodi deſertione, imò contrarium non obſcurè dicunt, cum affirmant Deum *interdum* (NB) *interdum* inquam, talibus externa media illa non conferre, quibus ad ſalutem populi ſui uti ſolet. Eo ipſo enim ſignificant, Deum aliquando hoc, aliquando illo, aliquando pluribus, aliquando omnibus iſtis ſignis ſimul teſtatum facere, ſe præfractos & rebelles iſtos punire pœnâ reprobationis. Non enim omnes eodem ſemper modo, nec æquali punitionis gradu in hac vita punit, ſed, pro arbitrij ſui libertate: Quare, quod poſthac prolixè diſputat de privatione gratiæ Sp.S. à contumacibus iſtis diu multumq; ſpretæ, qua Deum iſtos, quos abiicit, punire dicunt Remonſtrantes, planè ineptũ & ſuperfluum eſt. *Hoc non convenit*, inquit, *per omnia cum veritate nec cum ipſorum aliis hypotheſibus. Non cum veritate*, inquit, *quia, etſi verum ſit Deum gratia Spiritus ſui & verbi quoq; miniſterio ſæpè privare eos, qui adverſus illud* (cur non addis Cenſor & adverſus illam gratiam Spiritus S? nam & hoc volunt Remonſtrantes) *contumaces ſunt, uti loca adducta, oſtendunt; tamen Deus non ſemper id facit, quia miſeretur cuius vult*: At nec Remonſtr. dicunt, Deum ſemper id facere. Contrarium ex antedictis liquet; divino arbitrio id relinquunt. Imò tantum abeſt ut id dicant, ut ne quidem dicant, quod hic à Cenſore, nimis ſanè inſcitè, dicitur, Deum Iſraelitas, id eſt, populum ſuum Iſraeliticum, poſt tempora aſcenſionis Chriſti in cælum, ſic reprobaſſe, ut eum pro populo ſuo amplius noluerit agnoſcere. Contrarium ſatis manifeſtum eſt, ex cap. xj. ad Roma: ubi diſertè *diligi adhuc dicuntur propter Patres, ſecundum electionem*, adeò *ut vocatio illa & donatio illa*, qua Deus illos ſemel populum ſuum vocare, iiſq; populi ſui nomen donare voluit, dicuntur eſſe ἀμεταμέλητα. Latitudo itaq; in reprobatione hac agnoſcitur à Remonſtrantibus, quam Deus pro arbitrio ſuo intendit, & remittit, extendit, contrahitq;. Addit Cenſor: *Non convenit etiam cum ipſorum hypotheſibus, quia ſtatuunt omnibus hominibus gratiam Spiritus S. ad ſalutem ſufficientem ſemper*

Exceptio Cenſoris diluitur de ſigno reprobationis ſive abjectionis populi alicuius.

 adſiſtere.

adſiſtere. Hoc verò eſt manifeſtè prævaricari, & verba Remonſtr. calumniari. Nam cum Remonſtr. aſſerunt, Deum ſufficientem gratiam ad ſalutem omnibus ſemper concedere, non id volunt, quaſi Deus nunquam homines ullos, etiam contumaciſſimos, gratia Spiritus ſui S. privet, ſed tantum, quod Deus illos non in tantum privet gratia omni, ut planè impoſſibile ſit, tales ad pænitentiam rurſum redire, & per preces, aliaq; exercitia amiſſam gratiam recuperare. Semper enim clementem Deum viam aliquam apertam relinquere credunt, per quam redire poſſunt in gratiam cum Deo; non quod via iſta, vel auxilium iſtud, quod Deus talibus relinquit, per ſe ſemper ſufficiens ſit ad ſalutem, ſed quod ſit ſufficiens ad id faciendum, quo gratiam ſufficientem ad ſalutem recuperare poſſint. Atq; hoc idcircò urgent, quia Socinum, alioſq; ſtatuere vident, Deum in hac vitâ ſępenumerò gratiæ oſtium ſic occludere, ut prorſus nulla veniæ aut miſericordiæ divinæ recuperādæ ſpes ſit, quamquam ſententiam iſtam adeò falſam ac noxiam non putant, ut tolerari non poſſit; Abſit. Qui eam tenent, eos, ſi rationibus ab ea abduci nequeunt, indicio ſuo frui ſinunt. Quare, calumnia potius videri debet hæc Cenſoris ratio, quam juſtum argumentum. Et eadem eſt ratio ejus quod de Lege naturæ hic adfert Cenſor, prout ex antecedentibus aliiſq; locis, ubi ea de re prolixè actum eſt, manifeſtè perſpici poteſt. Quæ de excæcatione & induratione dicantur in Declaratione, ea ferè probat Cenſor. *Modos etiam excæcationis atque indurationis adductos ex parte agnoſcit, niſi quod reprobatio,* inquit, *antea ab iis definita, & excæcatio hic explicata planè coincidant.* Sine cauſa; Nam aliud eſt privari gratia Spiritus S. aliud erroribus, qui etiam ſine gratia illa declinari poſſent, miris modis implicari, quod Scriptura S. appellat *efficaciam erroris immittere,* &, *in mentem reprobam dare,* quę nec probat quod rectum eſt, nec probari alij ulli poteſt, qui vel ſolum naturalem rationis rectæ ductum ſequitur. Aliud privari gratia Spiritus S.; aliud peccatis & peccandi occaſionibus, quæ etiam ſine gratia iſta evitari poſſunt, involvi, quod ſanè multis variiſq; modis fieri poteſt. Aliud privari gratia Spiritus S. aliud ſatanæ tentationibus, præſtigiis, & illuſionibus circumagi & ſeduci. *Cætera,* inquit Cenſor, *a nobis probantur. Sed deſinant deinceps Remonſtr. Calvino, atq; aliis Orthodoxis ſcriptoribus calumnias ſtruere, quando ejuſmodi quoq; loquendi modis, qualibus & ipſi hic, utuntur,* &c. *Imo a nemine noſtrorum facile aſſeri obſerves: Quod deniq; ſubiiciunt Remonſtr. quod iis, (nempe a Deo, de cujus judicio hic agunt) occaſiones errandi*

Rejectio populi alicujus & ſufficientis gratiæ relictio ſive conceſſio non pugnant.

Reprobatio, excæcatio & induratio quomodo diſtincti actus ſunt.

errandi & peccandi multiplices, obiiciuntur, &c. Nempe hæc occaſio ut clava ubiq; arripitur a Cenſoribus, aliiſq; ipſorum ὁμοψήφοις, ut adverſarios ſuos convicio aliquo mactent, & pudendum reprobationis ſuæ, & quæ ei adhærent, placitum, veluti colore aliquo tegant: ὁ γὰρ ἄδικος λόγος νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν. Quaſi verò quiſquam adeò cæcus ſit, ut non videat quam immane diſcrimen ſit inter hoc dictum Remonſtrantium, & horrendam ac bonis omnibus pudendā Cenſorum de Reprobatione ſententiam. Dictum Remonſtrantium hoc eſt; Deus occaſiones errandi & peccandi, id eſt, ea, quæ per ſe occaſiones ad errores & peccata evitandum ſunt, per accidens tamen errandi occaſiones ſunt, aliquando obiicit iſtis hominibus, qui propria, diuturna & inexpugnabili ſua contumacia ſe quovis Dei ſupplicio dignos reddiderunt. Sententia autem Cenſorum de Reprobatione hæc eſt, Deus, ad declarandum Juſtitiam & miſericordiam ſuā, id eſt, ad gloriam nominis ſui illuſtrandam, peccato opus habet: Hinc Adamum peccare vult; in Adamo autem peccante cenſet omnes ex Adamo naſcituros, iiſq; peccatum Adami imputat, adeò ut omnes propter iſtud reos velit eſſe mortis utriuſq; temporalis & æternæ: Deinde propter peccatum illud omnes punit peccato Originis: Tertio, Peccati iſtius Originalis vi omnes & ſingulos inevitabili peccandi neceſſitati obſtringit, uſq; adeò, ut omnes & ſinguli naturâ ſua propēſi ſint ad odium Dei & proximi: Multo maximam eorum partēm ſub illa peccandi neceſſitate relinquit: Nonnullis eorum externam gratiam Euangelij ſui offerri curat, illos hortatur, orat, obteſtatur, & promiſſis, minis aliiſq; invitationum modis movere ſtudet, ut a peccando deſiſtant & gratiam oblatam recipiant: Non recipientes, propter iſtam peccandi neceſſitatem, quâ laborant ex punitione præcedente, quæ facit, ut non poſſint recipere gratiam Euangelicam, excæcat, indurat, ac tandem gravioribus, iiſq; temporalibus atq; æternis animæ & corporis cruciatibus excarnificat. Hæc ſumma eſt ſententiæ Cenſorum de Reprobatione. Profectò qui hæc tot barbara, & ab omni recta ratione aliena pronuntiata confert cum dicto iſto Remonſtrantium, adeoq; (ô pudor!) iſta ut dicto iſto Remonſtrantiū leniora, ac mitiora cenſet, quid aliud facere credendus eſt, quam cum ratione inſanire velle? Nunquam eluet Cenſor fæditatem tot ac tam barbarorum pronunciatorum, quæ ſententia iſta de Reprobatione veluti inter ſe concatenata habet.

Oſtenditur diſcrimen inter Calvini duras & horridas locutiones de Reprobatione & eam qua utuntur in eadem materia Remonſtrantes, cum dicunt, Deum errandi & peccandi occaſiones pertinacibus & diu Euangelio relactantibus obiicere.

ψευδολόγων κανόνων φεῦ πληθύος.

AD

AD CENSURAM CAPITIS XXI.

De miniſterio verbi Divini, deq; ordinibus Miniſtrorum.

MIrumne eſt, Lector, Cenſuram hanc, in vaſtum volumen exiiſſe? Eadem centies cenſentur, & ſine cauſa. Nec a minimis abſtinetur. Et adeò curioſum & ſubtile aliquando acumen eſt, ut neſcias quid cenſeatur. Caput hoc vide & palpabis. Quid hic non cribrat & ventilat novus hic vitilitigator potius quam Cenſor? A titulo orditur. Adeò tener eſt ejus oculus ut illam non ferat. Et quid in eo taxat?

Cavilli aliquot diluuntur ex ordine.

Primo, inquit, Remonſtr. *Capite hoc toto non agunt niſi de Miniſterio N. Teſt. Veteris Teſt. omnino præterito.* Nempe igitur multo majore Cenſura dignus eſt Apoſtolus, qui ſe & Apoſtolos omnes cæteros non tantum dicit eſſe miniſtros N. Teſt. præterito Vetere, ſed etiam diſertè negat eſſe Miniſtros Veteris Teſt. ij. Cor. iij. verſ. 6. *Qui etiam fecit ut idonei ſimus miniſtri novi Fœderis, non literæ, ſed Spiritus:* Quod ſi idem dixiſſent Remonſtr. an non cum Apoſtolo multò plus dixiſſent quam hic dicunt? *Ac ne unum quidem teſtimonium ex V. Teſt. producunt*, inquit Cenſor. Nempe & hoc neceſſe erat fieri, ut Orthodoxa eſſet Declaratio: At ſi clara ſatis ſunt teſtimonia, quæ ex N. Teſt. citantur, an non hoc ſufficit? Sanè, nã Vetus Teſt. ejuſq; miniſterium, ut divinum & a Deo profectum, diſertè confirmatur in N. Teſt. Quæ analogia, proportio, & convenientia inter utrumq; ſit, non eſt huius loci inquirere. In præcedentibus id ſatis ſuperq; factum eſt. *Deinde*, inquit Cenſor, *totum Miniſterium ſacrum definire videri poſſunt Miniſterio Verbi divini, ita ut omnibus communem faciant ejus adminiſtrationem.* Quaſi verò id ex titulo colligatur, qui eſt de Miniſterio verbi divini, deq; gradibus Miniſtrorum. Pudet, dicam, an piget? tam futilium conſequentiarum. Miniſterium Verbi divini nominatim tantum deſcribunt, quia primum eſt, quod fundandis cæteris miniſteriis neceſſarium eſt, & principem meritò locum ac gradum tenet inter miniſteria. Paragrapho primo quid cenſeatur hariolandum pænè eſt. In ſuſpicionẽ videtur vocare Cenſor, *quaſi Remonſtr. publicam verbi prædicationem non ſtatuant medium neceſſarium a Deo ordinatum ad converſionem hominum*, directè contra

ſcopum,

ſcopum, quem propoſitum ſibi habent Remonſtr in hoc capite, & contra verba expreſſa, quæ paragrapho 5. extant, *Unde nata eſt totius miniſterij Eccleſiaſtici perpetua neceſſitas & multiplex utilitas. Tranſitio porrò eſt eadem in theſibus Epiſcopy*, inquit Cenſor, Nempe & hoc Cenſura dignũ erat. Nos tranſeamus tam ineptas Cenſuras. *At tranſitione iſta declarant ſe voluntatẽ hanc Dei, Miniſterij N. Teſt. adæquatum ſubjectũ facere.* Quid tum? *At in titulo objectum Miniſterij ſtatuunt verbũ Dei, quod ſanè per ſe longius patet, quam Dei illa voluntas. Reſpicit enim illud & naturam & opera, & voluntatem Dei.* Ita eſt. Sed voluntatem Dei reſpicit per ſe, Naturam & opera propter voluntatem Dei: Nam naturæ & operũ Dei cognitio non continetur verbo, ut aliquid, quod Deus per ſe aut ultimò intẽdit, ſed quod tantum intendit ut medium ad voluntatem Dei pręſtandum neceſſarium. Quare, cum Remonſtr. objectum Miniſterij ſtatuunt voluntatem divinam ſtrictiore ſignificato ſumtam, tantum abeſt ut ſic excludant naturam & opera Dei, ut ea includant; quatenus vid: voluntas divina præſtari non poteſt, ſine præcedanea cognitione Naturæ & operum divinorum. Nemo enim poteſt Dei præceptis parere, & promiſſis ejus fidere, niſi de Natura & operibus ejus antea ſit inſtructus & perſuaſus. Voluntas itaq; Divina eſt objectũ Miniſterij per ſe: Naturæ & operum divinorum cognitio ptopter aliud, quippe ea ſemper ſupponitur in Voluntatis Divinæ tũ prædicatione tum præſtatione. En, ut operoſa hæc & ingens Cenſura,

Pulveris exgui jactu concuſſa quieſcat.

Deniq;, inquit Cenſor, *Miniſterij hujus officia & partes reſtringunt ad doctrinam prædicta illius voluntatis, non item ad Sacramentorum adminiſtrationem, & diſciplinæ exercitium*: Ineptè. De Miniſterio hic agunt, quo Deus uti vult ad colligendum ſibi Eccleſiam: At Sacramentorum adminiſtratio, & diſciplinæ exercitium ad Eccleſiam jam collectam pertinent, & in Eccleſia collecta locum tantum habent. Unde de iis poſtea agunt.

Paragrapho ſecundo & tertio videri poſſunt, inquit Cenſor, *miſſionem Dei tantum referre ad Apoſtolos, qui immediatè à Deo miſſi fuerunt, neq; ulterius eam extendere, aut peculiari aliqua vocatione & miſſione opus eſſe docere.* Quid per peculiarem vocationem & miſſionem hic intelligat Cenſor incertũ eſt. Joannes Polyander collega ejus in Synopſi purioris Theologiæ, per eam intelligit *internum Spiri. S. inſtinctum, quo virorum Dei præcordia ad Sacroſancti Miniſterij deſiderium efficaciter flectuntur, atq; excitantur.* Idem & hic Cenſor paſſim hic

Expenditur quod de peculiari miſſione & vocatione Cenſor deſiderat in Declaratione Remonſtr.

 videtur

videtur indicare. Hoc ſi ita eſt, nihil ineptius a Cenſore diſputari poteſt: Nam nemo unquam iſtum inſtinctum, miſſionem vocavit. II. Nec Cenſores ipſi quid iſte inſtinctus peculiaris ſit unquam explicabunt, aut qua ratione a pura puta imaginatione, quam quiſque apud ſeipſum formare poteſt, diſtingui poſſit ac debeat. III. Ubi id explicaverint, nemo erit, qui iſtum inſtinctum non requiri dicet in eo, qui ad alios docendum ſe comparat: Nec Socinus uſpiam huiuſmodi inſtinctum requiri negat, ut ineptè Polyander videtur in ſuprad. diſput: ſtatuere. Quare hac ſignificatione prçterita, de miſſione propriè dicta quæritur, de qua ita ſtatuunt Remonſtrantes. Miſſionem, ſeu immediatam, qualis fuit Apoſtolorum, ſeu mediatam,

Miſſio immediata qualis fuit Apoſtolorum, aut mediata, qualis fuit ordinatio Epiſcoporum per Apoſtolos aut eorum ſucceſſores, non ſemper aut præciſe eſt, neceſſaria ad cõſtituendũ Miniſtrum Euangelicum.

ut ita loquamur, qualis fuit ordinatio Epiſcoporum per Apoſtolos, aut eorum ſucceſſores, non exiſtimant eſſe præciſè neceſſariam, ad conſtituendum miniſtrum Euangelicum, ſive ad hoc, ut quis jure & legitimè Euangelium per Apoſtolos prædicatum, porrò aliis hominibus prædicet: Ubi cætus formati ſunt, & in cætibus jam certus ordo conſtitutus eſt, fatentur mediatam ſeu ordinariam miſſionem locum habere & poſſe, & debere: Ibi enim ut mittantur, id eſt vocentur, qui cætus iſtos ex ordinis conſtituti præſcripto doceant, ordinis & decori ratio poſtulat. At ubi cætus nondum ſunt formati, aut ordo nullus in cætibus adhuc conſtitutus eſt, ibi prædicandi Euangelium jus habet, quicunq; donis ad docendum idoneis, juxta Canonem Apoſtolicum j. Tim. iij. Tit. j. præditus eſt, quem populus aut rogat ut doceat, pro modulo ſuo, aut quem docentem ultrò audire ſuſtinet. Alia miſſione hic opus non eſt. A Deo mittitur, quiſquis hac ratione populum vias Dei docet, non quidem ſi præciſa miſſionis, ſive verbi mittendi ſignificatio, ſed ſi uſitata tantum attendatur. Quod ſi hoc Socinianum eſſe credit Cenſor, uti hic non obſcurè indicat; Socinianus itaq; Collega ejus eſt, Joannes Polyander, qui in Synopſi purioris Theologiæ diſp: 42. Theſibus 42. 43. 44. diſertè idem affirmat; & quidem poſtquam prolixè contra Socinum diſputavit pro miſſionis neceſſitate. (Quis non miretur viri acumen?) Verba ejus hæc ſunt: *Si verò ex illis aliqui in principio Reformationis abſq; prævia certæ cuiuſdam Eccleſiæ vocatione Euangelium*

Confirmatur teſtimonio ipſorum Cenſorum.

Chriſti plebi ipſis reclamanti annunciarunt, illi eodem Spiritu ad illud opus S. Miniſterij acti fuerunt, quo olim Apollos, Cyprij & Cyrenij, qui olim in Judæorum Synagogis, & coram gentibus myſteria Jeſu Chriſti, prædicaſſe dicuntur, Act. xj. & xviij. tametſi aut a Judæis, aut a gentibus, aut ab Apoſtolis, aut Euangeliſtis ad illud munus fuiſſe ordinatos,

nuſquam

nuſquam legatur. Interim, ſicut illi, accedente poſtea Apoſtolorum approbatione, per Barnabam alioſq; Chriſti diſcipulos in iſto munere inchoato ſolemniter fuerunt confirmati, teſte Luca Act: xj. 17. & xviij. 27. Sic Origenes alicui in urbe, in qua nullus eſt Chriſtianus, Euangelizanti contingere poſſe aſſeverat, ut poſtmodum communi auditorum, quos ad Chriſtum convertit, ſuffragio Epiſcopus ordinetur. Hom: 11. in 18. Num: Et ſanè, ubi nulla eſt Eccleſia, ibi viris a Deo ad Euangeliſandum miſſis, non eſt ab hominibus, Deum ignorantibus expectanda vocatio, ſed Deo mittenti immediatè obtemperandum ex communi obligatione, ad regnum ipſius, pro occaſione oblata, promovendum, donec tum Eccleſiæ ab ipſis colligendæ, tum fratrum vicinorum, aut remotorum conſenſu, in inchoata functione ſtabiliantur. I nunc, Cenſor, & Socinianiſmi dicam ſcribe Collegæ tuo, &, ſi placet, eandem ſcribe *Petro Molinæo*, qui, in Reſp. ſua ad Cardinalem Perronium, integro capite xxxiv. probat, complures ab omni ævo Verbum Dei prædicaſſe, ſine ulla præcedente miſſione, aut vocatione, &, quod mirere, tam extra, quam in caſu neceſſitatis, eoſq́ id jure ac rectè feciſſe. Similiter dicam ſcribe Ameſio tuo, qui nuper in Bellarmino ſuo enervato, Tom. 2. lib. 3 cap. 2. de vocatione, his verbis utitur: *Miſſio nuſquam in Scriptura ſignificat vocationem ordinariam, quæ per homines in aliquem derivatur, neque ſua ſignificatione notat actum aliquem hominum vocantium hominē ordinaria ratione vocandum. Apoſtoli ipſi nunquā hoc ſibi arrogabant, ut miſſionem ſuam haberi voluerint pro vocatione ordinarij paſtoris: quomodo prædicabunt, niſi mittantur? ſupple (ait Cajetanus) a Deo.* Quin imò, tibi ipſi dicam ſcribe, Cenſor, qui pag. ſeq. 274. diſertè aſſeris iſtud ipſum. Hæc verba tua ſunt in fine paginæ: *Interea tamen non diffitemur in Eccleſiæ prima inſtitutione, cum ordo non eſt, aut ejus reſtitutione, ordine collapſo, aliam rationem (quæ tamen vicem habeat vocationis) iniri poſſe, ſed extraordinariè.* Vide etiam eundem *Ameſium* ſæpius idem aſſerentem, in cap. de ordinatione in Bellarmino enervato, alioſq; Reformatos complures. Ex his eadem operâ æſtima, Cenſor, quam aliena ſint, quæ a te allegantur loca, ad probandum miſſione ordinaria opus eſſe, ad conſtituendum miniſtrum Euangelij; & imprimis, quam ineptè a te, ex mente *Ameſij*, citetur locus, ex Epiſt. ad Rom. x. 15, ut probes ordinariam miſſionem. Deniq; quam immeritò Socinianos facias Remonſtr., cum locum iſtum de miſſione Dei extraordinaria, ſive quæ a Deo fiat, tantum intelligendum eſſe dicunt, quia idem fortè Socinus dixit, cum Ameſius veſter diſerte affirmet, *Miſſionem in Scripturis nunquam vocationem or-*

Et Petri Molinæi.

Et Ameſij.

dinariam, aut eam, quæ per homines fit, ſignificare; & *miſſionem illam cum Cajetano, de miſſione illâ, quæ a Deo fit, intelligendam tantum eſſe*.

Sectione tertia: *Apoſtolis, quibus ſingularem autoritatem ac ἀνυπεύθυνον & irrefragabilem poteſtatem tribuunt*, inquit Cenſor, *adjungunt ſocios tum Prophetas & Euangeliſtas, tum doctores & Paſtores, quibus, qualem, & an ſimilem autoritatem tribuant, non dicunt*. Nempe, ſilentium tam controverſæ & incertæ rei etiam cenſuram patitur. Quin potius audacia hæc Cenſoris cenſura digna eſt. Quæcunq; enim hac de re diſputantur, ea, ut ut ſpecioſè ventilentur, talia tamen non ſunt, ut pro certis atq; indubitatis haberi aut poſſint, aut debeant *Certè*, inquit, *Prophetis eam detrahere nequeunt, quum Eccleſia dicatur inædificata ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum, ſc; tum V. tum N. Teſtamenti, Eph. ij. 20. & iij. 5*. Nec Remonſtrantes eam Prophetis vel verbulo detrahunt. Attamen per Prophetas intelligi iſtis in locis, quos Cenſor citat, Prophetas tum V. tum N. Teſtamenti, quæ Socini explicatio eſt, non uſquequaq; eſt certum. Et cauſam dubitandi juſtam habent ij, qui locum j. ad Corinth. xiv. 32. ubi de Prophetis & Prophetarum autoritate agitur, exponunt de ſubjectione, quâ Prophetæ pauciores pluribus contra ſentientibus ſubjecti eſſe debent. Etenim, ſi iſta Prophetarum N. Teſt. conditio fuit, non fuit ſanè autoritas eorum ἀνυπεύθυνος, nec poteſtas irrefragabilis. At ſi de ſubjectione illa agi dicatur, quâ Prophetarum proprij Spiritus, ſive divinæ inſpirationes ipſis prophetantibus ſubjectæ erant, ità ut eas non lymphatorum in morem, ſed compoſito animo atq; oratione, ſuo tempore atq; ordine proferre poſſent in medium, minor dubitandi cauſa eſt, quamquam & alia loca ſunt, quæ indicare videntur, Spiritus ejuſmodi Prophetarum probari etiam à fidelibus ominibus debuiſſe, an ex Deo eſſent. *Nec Euangeliſtis*, inquit, *quod hi σύνεργοι, cooperarij Apoſtolorum paſſim dicantur*. Quæ & qualis autoritas Euangeliſtarum fuerit, incertum adeò eſt, ut necdum certum ſit qui Euangeliſtarum titulo cenſiti fuerint, aut cenſeri a nobis debeant: Saravia 70. diſcipulos immediatè a Chriſto vocatos, & alios quoſdam ab Apoſtolis deinde aſſumtos, Euangeliſtas fuiſſe vult: Lucam & Marcum in Euangeliſtis non cenſet, nec Titum, Timotheum, &c. Beza id meram fabulam eſſe vult. Remonſtr. de eo contendere nolunt. Hic tantum admiratio illos tenet, quod Cenſor Euangeliſtis parem cum Apoſtolis autoritatem tribuat. Si quidem conſtans eſt ſententia Eccleſiarum, diſparem fuiſſe

Qui per Prophetas intelligantur Epheſ. ij. 20. & iij. 5.

Quæ Euangeliſtarum autoritas fuerit.

fuiſſe Euangeliſtarum, & Apoſtolorum autoritatem in docendo & ſcribendo, imò ſcripta Euangeliſtarum pro divinis & Canonicis cenſenda non fuiſſe, niſi autoritate Apoſtolicæ alicuius approbationis confirmata fuiſſent. Rectè an ſecus ita ſentiant Reformatæ Eccleſiæ, meritò adhuc controvertitur. Nec juſta ſatis ratio, pro ſententiâ eorum eſt, quod Euangeliſtæ σύνεργοι Apoſtolorum paſſim dicantur. Aliud enim eſt σύνεργον eſſe, aliud parem in docendo autoritatem & poteſtatem habere. Quod ex eo manifeſtum eſt, quia Apoſtolus doctores omnes συμπρεσβυτέρους ſuos vocat j.Pet.v.1. Et, quos non vocat Apoſtolus συνεργοὺς ſuos? Vide Phil. ij. 25. iv. 3. Col.iv. 11. Philem. j. An eos omnes dicet Cenſor Apoſtolicam autoritatem habuiſſe? An Euangeliſtæ Rom.xvj. verſ.7. Apoſtoli vocentur, ut Cenſor ait, incertum eſt; imò quod de Euangeliſtis iſtic agatur, parum veriſimile eſt. Sed & generali vocabulo eos ſic appellari poſſe nemo facilè iverit inficias, & phraſis loquendi id videtur arguere, quia eximij inter Apoſtolos vocantur. Atq; hæc, quamquam Remonſtr. pro certis atq; indubitatis non adſerunt: tamen ex iis facile eſt colligere, quam longè abſit a mente Remonſtrantium Cenſor, cum iis tribuit, quod non Euangeliſtis tantum, ſed & paſtoribus & doctoribus (quos pro iiſdẽ habere videtur Apoſtolus) parem cum Apoſtolis autoritatem & poteſtatem tribuant.

Sectione quarta, inquit Cenſor, *Doctores & paſtores diverſos ab Epiſcopis & preſbyteris faciunt:* Nihil minus: Diſtinctionis tantum illius, quam Apoſtolus facit, Eph. iv. 11. cum *alios a Deo datos Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios paſtores & Doctores* aſſerit, rationem habuerunt: An autem Doctores & Paſtores ijdem non fuerint etiam Epiſcopi & presbyteri, id verò non definiunt. Et poſito, quod Doctores hos diverſos ab Epiſcopis facerent, id eſt, diverſam fuiſſe eorum functionem, ab Epiſcoporum functione, quid in eo abſurdi foret? Sanè, in ſcholis aut domibus & familiis eorum functio locum habere potuit, ut Epiſcoporum in Eccleſiis, nullo autoritatis diſcrimine. Nec refert, quod voces iſtæ Doctorum, Paſtorum, Epiſcoporum & Presbyterorum, aliquando permiſceantur in Scriptura: nam & Prophetarum & Euangeliſtarum & doctorum, adeoq; Apoſtolorum voces permiſcentur in Scriptura, cum tamen Paulus diſertè affirmet, Deum alios dediſſe Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſtores & Doctores, ratione ſc; habitâ ad peculiares cuiuſq; functiones, quibus inter ſe diſcriminabantur, eodem planè ſenſu, quo *aliis per Spiritum datum* De Doctoribus & paſtoribus.

fuiſſe dicit j. Cor. xij. *ſermonem ſapientiæ, aliis ſermonem notitiæ, aliis fidem, aliis dona ſanationum, aliis Prophetiam, aliis diſcretiones Spirituum*; cum tamen ſæpè unis iiſdemq; omnia iſta, aut multa ſimul, obtigerint. *Cæterum*, inquit, *in Epiſcopis, preſbyteris & diaconis, utuntur deſignationis & præfecturæ vocibus, &, ut in Belgico exemplari eſt, conſtitutionis, & quidem ab Apoſtolis aut Eccleſia; non autem miſſionis Dei, aut Spiritus ejus mentione factâ.* At miſſio hæc Dei, aut Spiritus Dei,

De Miſſione. quam ſpecialem Dei actionem tibi notat Cenſor, quæ a conſtitutione illa, quæ ab Apoſtolis, aut ab Eccleſia fit, diſtincta eſt? An immediatam actionem, qualis erat ea, qua Deus mittebat, id eſt, inſtinctu peculari adflatos ablegabat, Apoſtolos, & Prophetas? Immediata itaq, Miſſio ſemper neceſſaria eſt ad hoc, ut quis, Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus hodieq; fiat. An eam, qua quis ſibi ipſi perſuadet, ſe a Deo miſſum & vocatum eſſe ad docendum? At perſuaſio miſſionis, non eſt miſſio, imò poſterior eſt miſſione, adeoq; communis omnibus etiam falſis Doctoribus. An mediatam? At quid tum aliud miſſio iſta eſt, quam conſtitutio illa, quæ ab Apoſtolis aut Eccleſia fit, cuius mentionem faciunt Remonſtr.? Quid? An eam miſſionem Dei aut Spiritus ejus non eſſe dices? Quid ergo eſt miſſio hæc Dei aut unde hæc cognoſcetur? Capiat qui poteſt. Vide quid Ameſius veſter in Bellarmino ſuo enervato cap. ij. de Vocatio-

Ameſius. ne Miniſtrorum dicat Theſ. j. Reſp. 5. *Poſt electionem & ordinationem legitimam, nulla vocatio aut miſſio generaliter eſt expectanda, neq; intelligi poteſt, quid vocationis deſit miniſtro ſic electo & ordinato.* Atq; ex hac una re manifeſtum eſt, quam vana & frivola ſit tota illa, quam de neceſſitate miſſionis paulo ante & hic iterũ moleſtè moves, diſputatio. Nec enim intelligi poteſt quid tibi velis. *Miſſionem neceſſariam eſſe dicis, quæ a perſona Eccleſiaſtica manuum impoſitione, praviâ vocatione Eccleſiæ fiat.* At hæc Miſſio, eſt conſtitutio illa, quæ ab Apoſtolis, aut ab Eccleſia fit, præter quam adhuc miſſionem aliam, quæ a Deo, & Spiritu ejus fiat, neceſſariam eſſe dixiſti, adducto eum in finem loco Act. xx. 28. *Attendite igitur vobis ipſis & toti gregi, in quo Spir. S. vos poſuit Epiſcopos.* Sed eſto: Miſſio iſta tua explicanda tibi relinquatur. Quod attinet ad Miſſionem illam, quam hic deſcribis, jam ante diximus, Remonſtr. haud gravatè adſentiri in cætibus formatis & conſtitutis eam neceſſariam eſſe, neceſſitate ordinis & decori, cuius Deus ipſe autor eſt (Impoſitionẽ manuum excipit ipſe Ameſius veſter in Bellarmino ſuo enervato Cap. de ordinatione parag. 10. *Ritus impoſitionis manuũ non eſt abſolutè neceſſarius ad eſſe*

ad eſſe paſtoris, non magis quam coronatio ad eſſe Regis, aut nuptiarum celebratio ad earum eſſe.) At in primâ Eccleſiæ inſtitutione, cum ordo non eſt, aut in ejus reſtitutione, cum ordo collapſus eſt, eam neceſſariam eſſe negant, proinde eam de eſſentia muneris Eccleſiaſtici, quod in Verbi legitima prædicatione, conſiſtit, non eſſe habendam; Quod cum totidem verbis in fine huius paginæ Cenſor agnoſcat, quid aliud facit quam contra umbrã ſuam dimicat, & quam aliis labem Socinianiſmi, inuſtam cupit, eam ſibi ipſi turpiter inurit? Et cum in fine huius Sectionis diſertè a clariſs: viro Epiſcopio Miſſionem & Vocationem ſolemnem & ordinariã præſcripto Magiſtratus (ubi vid. Eccleſia conſtituta eſt) definiri adſerit, adeò ut crimen læſæ Majeſtatis committi, cum adſeverare dicat, ſi quis injuſſu Magiſtratus ad publicè docendum, in Eccleſiam iſtam involet, an non ſatis apertè totam hanc Diſputationem ſuam everſum it, quando Remonſtrantibus tribuit, quod miſſionem ſive vocationem nullam mediatam, neceſſariam eſſe contendunt? Tu Lector judica. Clauſula, qua Cenſor in fine huius paragraphi utitur, cum ait: *Cuius criminis læſæ Majeſtatis an non ſint rei, ipſi viderint*, ſine cauſâ, ſine occaſione paragrapho adjecta, non niſi fel Cenſoris, & malam conſcientiam arguit. *Majeſtatis crimen*, ait Tacitus, *ferè eorum eſt, qui crimine vacant*, & qui ejus rei ſunt, plerumq; eo gravare ſolent eos quos oppreſſerunt, ubi cum honoribus, quos quieta Repub: deſperabant, perturbata conſecuti ſunt licentiam, quidlibet impunè audendi, dicendi, ac ſcribendi. Quiſquis per factiones opprimitur, velit nolit, factioſus audire cogitur, & qui oppreſſit, factioſus, & Majeſtatis reus eſſe deſinit. Factio nunquam triumphantis, ſed ſuccumbentis, aut, licet per vim & injuſtitiam oppreſſæ partis, nomenclatura eſt.

Sectione quinta, inquit Cenſor, *Epiſcopos cum Presbyteris copulant, & confundunt utroſq; docendi & regendi officiis, niſi fortè hæc diſtinctè, & cum certo officij cuiuſq; reſpectu accipi velint*: Fatendum eſt verba Remonſtrantium, ſic concepta eſſe, ut diſtinctè & cum certo officij cuiuſq; reſpectu accipi poſſint; etiamſi potiſſimũ in eam partem inclinent, quæ Epiſcoporum & Presbyterorum functionem eandem olim fuiſſe ſtatuit. *Atqui*, inquit Cenſor, *ſententiam ſuam ità in ambiguo occultant, ne authori de pietate Ord: Holl: refragari videantur*, &c. Nempe, hoc illud erat, quod Remonſtr. movit! Pulchrè conjeciſti, mi Cenſor. At, cur non conjeciſti potius id factum a Remonſtrantibus, ne univerſis Magnæ Britanniæ Theologis, viris antiquitatis

De diſtinctione inter Epiſcopos & Presbyteros.

quitatis melioris peritiſſimis ſimul ac retinentiſſimis , refragari viderentur ? Hoc præjudicium , credo , nimis grave tibi , viſum fuit. Author libelli, de pietate Ord: Hollandiæ ut primus ac ſolus ſententiæ huius patronus crederetur, cauſæ tuæ intererat. Sed, ſi omninò res ità ſe haberet, non gravarentur confiteri Remonſtr. iſtius viri autoritatem , in rebus ad antiquitatem & ritus priſcos pertinentibus , tanti apud ſe momenti eſſe , uti niſi graviſſimas rationes habeant, ſententiæ ejus refragari nolint. Eſt enim antiquitatis & juris priſci, ad miraculũ uſq; peritiſſimus, ut jam alias ejus dotes, quibus Hollandiã illuſtrat, & propter quas Hollãdiæ noſtræ decus appellari meretur, non attingamus. Et, rem hanc quod attinet, etſi Remõſt. litem nemini propter eam movendã eſſe ſtatuant , jurè ſanè ac merito Presbyterorum hanc diſtinctionem , in *Presbyteros docentes* , & *Presbyteros regentes* tantũ , novitium εὕρημα Vir iſte Clariſſimus pronunciavit. Nihil in toto N. Teſt. eſt, quod diſtinctioni iſti fundandæ ſufficit. Tota antiquitatis praxis ei repugnat; & non paucæ ſunt rationes , propter quas meritò culpari debeat , niſi quidem neceſſitas eam exerceri poſtulet; quo caſu eam, non inutiliter in Eccleſia uſurpari poſſe, haud inviti concedimus : non ut Apoſtolicam inſtitutionem, ſed ut ordinationem humanam, Unus tantum locus eſt j. Epiſt, ad Tim. v. 17, unde diſtinctio illa peti poſſe videtur. Et hunc Cenſor unicum pro cauſa ſua citat. At, ſi is propius videatur, apparet non uſque adeò clarum eſſe, ut ſolidè pro diſtinctione iſta, tanquam Apoſtolica, adferri poſſit. Nam in textu non dicitur *Presbyteros* alios eſſe ſimpliciter προεςῶτας , & *non laborantes in verbo*, id eſt, non docentes alios κοπιῶντας ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, ſed inter Presbyteros καλῶς προεςῶτας dicuntur alij eſſe κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ : alij non. Κοπιᾶν ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, non eſt ſimpliciter docere, aut docendi provinciam, veluti laborem, ſuſtinere, neq; tantum fideliter aut gnaviter docere, oppoſitè ad eos, qui negligẽter & perfunctoriè in docendo occupantur; ſed cum magno labore, fatigatione , & cura docendi provinciam ſuſtinere , ſive quia multi adverſarij, ſive quia multæ res graves occurrunt, quæ docenti magnum labõrem & curam adferunt, præter eam, quæ in cæteris docentibus requiritur , diligentiam & ſolicitudinem. Hos, inter eos , *qui benè præſunt* , id eſt , diligenter & gnaviter officium ſuum in docendo faciunt, præcipuè duplici honore dignos, id eſt, ſtipendio, aliiſque ad functionem iſtam dificilem ſuſtinendam, neceſſariis aut utilibus emolumentis , dupliciter dignos eſſe dicit Apoſtolus. Quare, quod

Diſtinctio inter presbyteros docentes & regentes novum εὕρημα eſt.

Quid ſit in Epiſt. j. ad Timoth. v. 17. κοπιᾶν ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.

quod Cenſor ait, *idcirco phraſin οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ διακεκριτικὴν non eſſe ad eos, qui munus non æquè gnaviter agunt, quia alioquin ignavi quoq; duplici honore digni forent*, id nimis exile, adeoq; futile eſt. Nam id planè præter mentem Apoſtoli eſt, ut jam oſtenſum fuit, qui eos etiam, qui non laborant in Verbo, recenſet inter καλῶς προεστῶτας. Adde, cum honor, de quo hoc loco agitur, ex ſcopo loci, & ſequente verſ. 18. *dignus eſt Operarius mercede ſua* honorarium ſtipendium ſignificet, quod Presbyteris regentibus tantum & temporariis, ac pleramq; annuis aut biennalibus adſignari non ſolet, adeoq; adſignari debere non conceditur, fieri vix poteſt, ut locus hic de Presbyteris iſtis intelligi debere, credatur. Quod attinet praxin antiquitatis, ex ea vide id demonſtrari poſſe idoneis documentis, ut Cenſor aſſerit, ingentis audaciæ & temeritatis eſt, adeoq; tam clarè refellitur a Theologis Anglis, aliiſq; antiquitatis peritis, ut verbum addere non ſit neceſſe. Hæc tamen, ut jam diximus, ſic accipienda non ſunt, quaſi ordinem ſive regimen illud Eccleſiaſticum, quod in Eccleſiis Reformatis receptum eſt, illicitum aut damnamdum putemus, ſed ut appareat iſtud tale non eſſe, quod ab Apoſtolis in Eccleſiis conſtitutum, & ubiq; neceſſariò obſervandum ad Apoſtolorum ſeu præſcriptum, ſeu exemplum, cenſeri debeat.

Sectione Sexta, inquit Cenſor, *Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum autoritas limitatur (ceſſante extraordinaria miſſione & infallibili instructione) ſecundum præſcriptionem regulæ perpetuæ cum de doctrina tum diſciplina. Minus bene, ſi oppoſite id intelligatur, quaſi primis Eccleſiæ Doctoribus illis regula, quam ſequi oportuerit, nulla, certa ac præſcripta fuerit, ſed ſolus divinus adflatus & inſtinctus; Succeſſoribus verò regula ſcripta fuerit ac præſcripta.* Mira Theologia. Quid ergo? An Apoſtoli, quando a Spiritu Dei adflabantur, opus habuerunt certâ aliqua regula, ad quam adflatum iſtum probarent, utrum rectus & divinus eſſet? Si non, ſolus ergo adflatus & inſtinctus ille divinus regula & norma erat, juxtà quam omnia ſua componere debebant, nulla alterius regulæ, ut regulæ, conſideratione. Si opus habuerunt certa regula, tum adflatu illo divino ſic moti non fuerunt, ut intelligerent eum divinum adflatum eſſe. Si enim id intelligebant, quorſum alia regula opus habebant? Divinus enim adflatus omnium eſt certiſſimus: Certum quidem eſt, Apoſtolos, cum Judæis cæteris omnibus, regulam certam habuiſſe, quam ſequi eos oportebat, ubi adflatu & inſtinctu peculiari Dei non donabantur, ſed

Mira Cenſorũ Theologia in hac Cenſura detegitur.

ubi illo donabantur, ibi regulas omnes ceſſare, adeoq; regulas omnes ad adflatum iſtum exigere & interpretari eos neceſſe fuit. Quare, hoc diſcrimen ſemper ſtatuendum eſt inter Apoſtolos, & ſubſequentes Epiſcopos ac Doctores: Quod afflatus Divinus, quo Apoſtoli a Deo donabantur, norma eorum erat, ad quam Vetus Teſtamentum, quantum ad rem, quæ afflatu iſto continebatur, attinebat, interpretari opus habebant, non contra: Cæterorum verò Epiſcoporum omnium norma ſit hæc ipſa, quæ per adflatum Divinum tradita & ſcripta eſt ab Apoſtolis, adeò ut ad eam, Spiritum omnem, id eſt, omnem inſpirationem, omnem adflatum, omnem interpretationem, quocunq; demum titulo veniat, exigere ac probare debeant, non contra. Hæc tyrocinia ſunt Religionis Chriſtianæ, quæ turpe eſt convelli a Doctoribus Academicis, dum impenſè nimis contradicere volunt iis, quæ a Remonſtrantibus alio quam revera ab iis fit, fine adſeri autumant. *Apoſtoli*, inquit, *non ità divinitus recti directiq; fuerunt, ut doctrinæ ſuæ informationẽ a Doctrina ſacra V. Teſt. non acceperint.* Contrarium verum eſt. Apoſtoli informationem doctrinæ ſuæ acceperunt à puro puto Spiritus divini afflatu, & juxta afflatum iſtum genuinum & verum Veteris Teſt: ſenſum, quem antea ex doctrinâ V. Teſt. non percipiebant; imò quem antea malè percipiebant, informandũ eſſe didicerunt: *Attamen*, inquit Cenſor, *paſſim doctrinam ſuam eò revocant*. Ità eſt; Non quia ex ea informationem acceperant, ſed quia de ejus recto, atq; à Dei Spiritu intento ſenſu, per ſpiritus, divini afflatum informati erant. Eò verò revocarunt doctrinam ſuam, quando ipſis cum Judæis, aliiſq; res erat, qui afflatum iſtum divinum nolebant admittere, niſi eum cum V. Teſt: doctrinâ conſentire adeoq; ex ea probari intelligerent. Atq; hinc eſt quod Judæi, hodieq; tam difficulter ad Religionem Jeſu Chriſti adduci poſſint a nobis, qui afflatus iſtius divini auxilio deſtituimur, cuius beneficio ſenſus genuinus V. Teſt. ut eruatur neceſſe eſt: quodq; nos qui Chriſtiani jam ſumus, doctrinæ V. Teſt: intelligentiam conſequi in multis rebus lociſq; vix, ac ne vix quidem, poſſimus, niſi ex Apoſtolorum informatione, quam a Spiritu divino acceperunt. Quod ſubiicit levius eſt: *Mirum eſt*, inquit Cenſor, *quod in teſtimoniis margini adſcriptis Timotheum & Titum in Epiſcopis cenſeant*. Adeóne hoc mirum eſt, Cenſor, cum videamus totam pene Antiquitatem eos in Epiſcopis cenſuiſſe, ut prolixè in ſcriptis ſuis de diverſis Miniſtrorum gradibus probat Saravia? Vide Euſebium Hiſtoriæ Eccleſ. lib. 3. cap. 4. *Ex Diſcipulorum Pauli numero fuit. Timotheus*

De Timotheo & Tito an Epiſcopi fuerint.

Timotheus, qui Eccleſiæ, quæ eſt Epheſi, primus Epiſcopatum obtinuiſſe creditur. Titus, qui Eccleſiis in Creta præfuit, &c. cui conſentaneè ad finẽ Epiſtolarum Pauli ad Timotheum & Titum diſertè uterq; Titus & Timotheus Epiſcopi vocantur. In fine Epiſtolæ ij. ad Timotheum hæc verba ſunt: *Scripta eſt Roma ſecunda ad Timotheum, cum Paulus iterum ſiſteretur Cæſari Neroni.* In fine Epiſtolæ ad Titum dicitur: *Ad Titum, qui primus Cretenſium Eccleſiæ ordinatus fuit Epiſcopus, ſcripta ex Nicopoli Macedoniæ.* Si dicas inſcriptiones has de ſubſtantia Epiſtolarum non eſſe, & ſuppoſitias eſſe, non quidem admodũ refragabimur; attamen hactenus meritò allegari poſſunt, ut conſtet, non eſſe hanc opinionem, quod Titus, & Timotheus Epiſcopi fuerint, novam, nec Remonſtrantium εὕρημα. Tum quicquid ea de re ſit, rationes certè tuæ, quas hic adfers, ut probes, eos Epiſcopos non fuiſſe, tam ſunt leves, ut mirum ſit, ſi quis propter inſcriptionem illam, quæ ſanè perantiqua eſt, non malit credere Timotheum & Titum Epiſcopos fuiſſe, quam propter rationes has tuas contrarium credere, aut inſcriptiones illas in dubium vocare. Vide quæ hac de re prolixè & diſertè contra Bezam ſcripſit Saravia, in libris ſuis de variis Miniſtrorum gradibus. Sed hæc res tanti non eſt nobis, ut propterea litigandum putemus. Operæ pretium fuit oſtendere obiter, quas minutias cenſuerint hi Magiſtri noſtri, ne quid non vidiſſe crederentur, pro acumine ſuo Scholaſtico.

Sectione ſeptima nihil taxat, ſed ex obliquo tantum, & per ſuſpicionem, more ſuo, Declarationis verba in calumniam trahere ſtudet. Dixerant Remonſtr. ex eo, quod Epiſcoporum & Presbyterorum omnium munus ſit, juxta propoſitam ab Apoſtolis formam Eccleſias docere, ac regere, manifeſtum eſſe, aliis in alios imperium ac poteſtatem, nullo jure divino, competere: Se tamen idcircò omninò improbare nolle, multò minus ſuperbè reiicere gradus illos docentium ac regentium, qui in variis Chriſti Eccleſiis ordinis & decori ſive εὐταξίας conſervandæ cauſa, jam olim inſtituti ſunt, & paſſim adhuc obtinent, ſi modo ij tandem non degenerent in tyrannidem, & dignitatis, poteſtatiſq; cuiuſdam mundanæ potius, quam Spiritualis miniſterij, & Chriſti Diſcipulos decentis modeſtiæ ſpeciem præ ſe non ferant: Ex hac tam innoxia Remonſtrantium periodo, arripit, quod de gradibus inter Presbyteros docentes & regentes dicitur: *Scilicet, id ab ipſis inſertum eſt*, inquit, *ut pietatis Ordinũ Holl: authori, id. in regimine deſideranti, hic ſubſcribant.* Calumnioſè ſanè & impudenter. Verba ipſa innuunt, id ab ipſis factum in gratiam Ec- Calumnia Caſoris.

menſibus hac de re dedit *Georgius Carleton*, Epiſcopus Chiceſtrienſis, qui Regis M. Britanniæ nomine, Synodo Dordracenæ interfuit, & ex præcipuis eorum, qui ex Fæderato Belgio ad eam Synodum Deputati erant, id ſe coram intellexiſſe aſſerit, in libro ſuo, quem nuper edidit contra authorem libri, *Appello ad Cæſarem* pag. 111. *Cum eo res veniſſet, ut conſentiremus in Confeſſionem Belgicam Dordracenam, publice proteſtatus ſum in Synodo, Peregrinam eſſe propoſitionem illam, quæ in Confeſſione extat, qua ſtatuitur paritatem Miniſtrorum a Chriſto inſtitutam eſſe: Declarabam aperte meam ab iſta propoſitione diſſenſionem. Oſtendebam nuſpiam a Chriſto in Eccleſia ἰσοτιμίαν iſtam inſtitutam eſſe: Duodecim Apoſtolos ab eo ordinatos fuiſſe, & 70. Diſcipulos: Duodecim Apoſtolorum autoritatem ſupra alios fuiſſe. Eccleſiam hunc ordinem, a Chriſto relictum, conſtanter retinuiſſe*, &c. Et paulò poſt: *Et hac in re provocabam ad judicium Antiquitatis, & Doctorum omnium virorum, qui adhuc in vivis ſunt, adeoq; poſtulabam hac in re ſatis fieri mihi, an Doctorum ullus contrarium ſuſtinere poſſet. Dominus Saliſburienſis teſtis mihi eſt, & omnes, quos mihi Socios habebam: Omnes enim in eandem ſententiam loquebamur. Et ad hoc nemo erat qui reſpondebat. Unde colligebamus, omnes proteſtationi iſti noſtræ annuere.* Nota, quod in Synodo hac tres Cenſores noſtri Joannes Polyander, Antonius Thyſius & Antonius Walæus ſederunt, unde non obſcurè colligere eſt Rivetum, quartum horum Cenſorum, qui tum adhuc in Galliis erat, Cenſuram hanc ſcripſiſſe, ignarum ſc. eorum, quæ in Synodo acta fuerãt, & quid Collegæ ſui in ſinu foveant. Pergit Epiſcopus. *Poſſum etiam narrare id, quod ego ſolus, & ſeorſim à cæteris Collegis meis, tum ex iis cognovi. Nam conferebam cum diverſis, iiſq; doctiſſimis in iſta Synodo: Dicebam iis, cauſam turbarum omnium iſtarum, quas patiebantur, hanc eſſe, quod Epiſcopos non haberent in Provinciis, quorum autoritate reprimi poſſent turbulenti homines, novitatum authores. Quem libet pro libitu ſuo quidvis loqui & ſcribere. Hinc, quãdiu Eccleſiaſtici nulli eſſent, quorum autoritate contentioſi iſti homines in officio retinerentur, aut cenſuris notarentur, Eccleſias eorum nunquam pacatas fore, aut ſine turbis. Reſpondebant: Multum ſe honorem & reverentiam deferre bono ordini, ac diſciplinæ Eccleſiæ Anglicanæ, & libenter, atq; ex toto animo ſe cupere ordinem iſtum in Eccleſiis ſuis ſtabilitum; ſed id hoc rerum ſtatu, vel in ſtatu hoc ſperari non poſſe. Nihilominus ſe ſperare, cum non poſſent facere quod vellent, Deum propitium ſibi futurum, ut facerent quod poſſent, Hoc erat eorum reſponſum. At hoc* (NB.) *credo ſufficere ad eorum excuſationem, quod videlicet apertè non tueantur*

Cenſorum & Calvinianorũ quorundã qui ad Synodũ Dordracenã convenerant cum Epiſcopo Chiceſtrienſi collatio de Miniſtrorum gradibus, unde quid de hac eorum Cenſura judicandum ſit, optimè perſpicitur.

ἀναρχίαν & popularem confuſionem: Res eſt: Sub onere iſto ἀναρχίας ſcil: gemunt, & ab eo liberari cuperent, ſi poſſent. Et hæc optimè norunt omnes, qui in Synodo iſta adjuncti mihi fuerunt. En, quid optent, quid cupiant, quid ambiant, quid affectent ij, qui, quod de gradibus his obiter inſeruerant Remonſtr. cenſere non erubeſcunt, aut ut cenſeatur, non reclamant. Ad id quod quærit: *An non ità inter Patriarchas proceſſu quodam parili ordinis & conſenſus, primatus quoq; οἰκουμενικὸς, id eſt, univerſalis totius orbis, ſeu, ut vocant, Papatus perinde ſtabilietur?*

Cautio qua mediā viā inter Papatū & ἀναρχίαν tenendam eſſe docetur.

Reſpondetur, dubium non eſſe, quin periculum ejus rei ſit. Per gradus enim aſcendit ambitio, nec quieſcit priuſquā culmen attigerit. Sed periculo iſti obviam eundum eſt, quantum fieri poteſt. Obices & repagula omnia ponenda ſunt, quo minus ad iſtum gradum perveniat, prout hic monent Remonſtr. Scimus id difficile admodum eſſe. Sed & ſcimus, eam eſſe conditionem rerum humanarū, ut pericula omnia evitari non poſſint; optimis rebus ſua ſemper aut adſtant pericula, aut adnaſcuntur. Quod adeò verum eſt, ut in ipſa ἀναρχίᾳ periculum ſi Papatus. Ferè enim ex conſilo & arbitrio unius, qui cæteris judicio pollet, omnia geruntur. Atq; is, etiamſi titulo careat, reipſa Rex, monarcha, & dictator eſt. Tum ex alterâ parte ἀναρχία aut ἰσοτιμία ſua etiam habent pericula, & incommoda, quæ Papatu ſæpe non ſunt leviora. Vera ſanè ἀναρχία Tyrannide multò peior eſt: ἰσοτιμία verò peſſimæ confuſionis mater eſt, quando plures adverſum paucos benè conſulentes inſanis conſiliis & pertinacibus ſtudiis certant, & ſuffragia eorum, qui adhuc pulverem trivialem olent, in bilance appenduntur, cum ſuffragiis eorum, quos ætas, prudentia, & experientia longè ſupra neophytos iſtos & imberbes ſæpe adoleſcentulos, extollunt. Breviter: Nullus ſtatus, nullum regimen, nullus ordo dari poteſt, cui non adhærent magna pericula. *Optimus ille eſt, qui minimis urgetur.* Talis ſtatus iſte eſt, qui inter effrænem licentiam, & ſuperbam tyrannidē, veluti inter ſcyllam & Charibdim, mediū ſemper curſum tenet. Atq; hoc eſt illud, quod Remonſtr. in declaratione ſua unicè monitum atq; conſultum voluerunt, haud gravatè alioquin concedentes, ut quælibet Eccleſia (quando univerſalis conſenſus ſperari per orbem Chriſtianum vix poteſt) pro ratione temporum, perſonarum, locorum, aliarumq; circumſtantiarum, ejuſmodi regiminis formam condat quam promovendæ pietati, caritati, & paci ac concordiæ Chriſtianæ convenientiſſimam, & minimis periculis, atq; incommodis obnoxiam eſſe animadvertit, aut perſuaſum ſibi habet.

EXAMEN CENSURÆ CAP. XXII.

De Eccleſia Ieſu Chriſti, ejuſq; notis.

IN hoc capite non agitur niſi de Eccleſia Chriſti, quæ per Miniſtros illos, de quibus Cap. præced. actum fuit, colligitur. Id indicant ſatis apertè verba Declarationis; *Porrò Cætus illi, qui aut publicâ horum Miniſtrorum opera, aut alioquin per verbum Euangelij quocunq; modo prædicatum, lectum, auditumve, in unum quaſi corpus congregantur.* Quare ineptè hic Cenſor poſtulat agi *de Eccleſia Veteris Teſt: At titulus tamen eſt,* inquit, *de Eccleſia Jeſu Chriſti in genere, quæ utramq; Eccleſiam tum N. Teſt. tum Vet. comprehendit.* At per Eccleſiam Jeſu Chriſti, Eccleſiam Jeſu Chriſti patefacti, & revelati in carne tantū intelligunt, ut ex reipſa & connexione Capitis huius cum præcedente, manifeſtum eſt. Quo ipſo, propoſitum non habuerunt negare fideles V. Teſt. ad Eccleſiam Jeſu Chriſti ullo modo pertinere, & per Chriſtum aliquando ſalvatum iri: Abſit: Nihil minus: Sed de Eccleſia N. Teſt. tantum egerunt, quia iſtud ordo & ſeries tractationis poſtulabat. Quod attinet quęſtiones illas, An Eccleſia V. Teſt. eadem ſpecie fuerit Eccleſia, cum Eccleſia N. Teſt. Sive, An eadem ſpecie fides in Jeſum Chriſtum a Deo præſcripta fuerit ſub V. Teſt. quæ ſub novo, an eadem præcepta & promiſſa ſint ſub V. Teſt. quæ ſub novo, aliaſq; ejus generis plures, ut eas hic in ſua Declaratione tractarent & deciderent, nec neceſſarium nec operæ pretium putarunt. Quid enim hoc ad Chriſtianum hominem facit, ſive quæſtiones illas ſciat ſive neſciat? ut quis Chriſtianus ſit, & ad Eccleſiam Jeſu Chriſti hodie pertineat, eâ ſola fide opus eſt, quæ in N. Teſt. præſcribitur; iſtis præceptis obediendum, iſtis promiſſis fidendum, quæ in Euangelio tradita ſunt, quod fieri poſſe ſine quæſtionum illarum ſcientia, aut deciſione, quis adeò cæcus eſt, qui non videat? Tum quicquid de iſtis dixeris, haud magnoperè contendent Remonſtr. Sufficere credunt, ſi, quod Euangelium aperte teſtatur, Nemini unquam Juſtitiam & ſalutem ex operibus Legis, ſed per gratiam Jeſu Chriſti obventuram eſſe, aut obveniſſe, extra dubium ponatur. Cætera Scholis relinquunt, & curioſis diſputatoribus, qui vix haberent quo juventutem vexarent & torquerent,

Cavillatio Cenſoris de Eccleſia V. & N. Teſtamenti ut frivola & inepta obiter diluitur.

rent & torquerent, ſi quæſtionibus iſtis veluti fidiculis deſtituerentur. Quid interim de hiſce quæſtionibus obiter ſtatuant Remonſtr. ſalvo aliorum judicio, jam ante ſæpius per occaſionem indicarunt. Quæſtiones enim hæ per totam Cenſuram veluti Scholæ quædam cantilena ſunt, quam Cenſores ſinguli eodem pæne accentu ubiq; cantillant.

Sectione prima, cenſetur diſjunctiva Remonſtrantium oratio; *Quia Eccleſiam Chriſti congregari dicunt aut publica Miniſtrorum opera, aut alioquin per Verbum Euangelij, quocunq; modo prædicatum, lectum, auditumve. Sic*, inquit Cenſor, *disjunctim plures modi conſtituendæ Eccleſiæ proponuntur, & opponuntur, quaſi qualiſcunq; prædicatio, lectio auditioq; Scriptura, per ſe ſingula, ſufficientia & ſolitaria eſſe poſſint media, & cauſæ Eccleſiæ, cum ſane hæc media, privata ſcil: Lectio & publica prædicatio, non disjunctim ſed conjunctim ſint accipienda ex divina ordinatione.* Quam inſcita ſit hæc Cenſura pænè ex terminis apparet: ſtatuit enim fieri non poſſe, ut quis per privatam Lectionem Scripturæ Sacræ, ſine publica Euangelij prædicatione, adducatur ad amplectendum & profitendum Religionem Jeſu Chriſti, & ſic ex Judæo, Turca, pagano aut profano, evadat Eccleſiæ Jeſu Chriſti membrum. Quid verò inſcitius à Reformato dici poteſt, qui ſtatuit aut ſtatuere debet, ſi convenienter principiis ſuis loqui vult, uti quidam eorum etiam apertè loquuntur & ſcribunt, Scripturam Sacram adeò claram & perſpicuam eſſe in iis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, ut a quolibet privato, etiam ſine interpretatione, poſſit intelligi, & privato cuilibet lectionem ejus à Deo mandatam: cum verò etiam prædicatum verbum reipſa idem ſit quod lectum, & ea poſſint incidere tempora, ut prædicatio Verbi publica, imò & privata haberi non poſſint: Quid? an iſto caſu lectio Sacræ Scripturæ medium ſufficiens non eſt ad hoc, ut quis verè Chriſtianus fiat? Miſera itaq; foret, hodieq; eſſet multorum conditio, quos aut tyrannis, aut carcer, aut locorum diſtantia, aut doctrinæ totius corruptio, hic illic publica verbi prædicatione deſtitutos vivere cogunt. *At verò*, inquit Cenſor, *quomodo alias uſus & neceſſitas Miniſterij publici & ordinarij perpetuiq; conſtabit?* Quaſi verò uſus & neceſſitas Miniſterij publici & ordinarij perpetuiq; ſit abſoluta, & non ex hypotheſi vel temporis, ſi vid. miniſterium publicum exerceri poſſit, vel divinæ voluntatis, quia vid. Deus quando impoſſibile non eſt ut exerceatur, id perpetuo exerceri voluit, ad meliorem veritatis ſuæ conſervationem & propagationem. Publicum enim Miniſte-

Refellitur Cenſura qua privatam S. Scripturæ lectionem citra prædicationem ſufficiens medium ad converſionem eſſe negatur.

Diluitur inſtantia Cenſoris.

Miniſterium Verbi neceſſarium eſt, quia Deus id ſemper obtinere voluit, cum obtineri poteſt. Deus autem non voluit illud obtinere, quia pręciſè neceſſarium eſt ad ſemper,& pro ſemper,ut loquuntur, cum fieri poſſit ut quis per Verbum Dei lectum, aut auditum ad fidem Jeſu Chriſti tum amplectendam, tum profitendam adducatur, atq; ita fiat Eccleſiæ Jeſu Chriſti membrum. Et hoc eſt illud, quod in Theſibus ſuis optimè dixit Clariſs. Vir Epiſcopius. Sed nos fontem,unde hæc tam inſcita Cenſura orta eſt,videamus. Eum ſequentia judicant: Dixerant *Remonſtrantes,Eccleſiam aliud nihil eſſe, quam cœtum hominum per Euangelium vocatorum, & in Jeſum Chriſtum credentium, aut ſaltem nomen & doctrinam ejus, tanquam ſalutarem, ore profitentium. Hæc,* inquit Cenſor, *non eſt plena & adæquata Eccleſiæ Catholicæ definitio, ſed partialis, ſeu Eccleſiæ ſpecialius acceptæ, &c. At Eccleſia in plena rectaq; definitione non a perſonis tantum credentibus, ſed a ſtatu tum inte no tum externo definienda erat: quæ & Chriſtum caput totumq; Miniſterum ſacrum, ejus media colligendæ & confirmandæ,ordinemq; inſuper comprehendit, ut in ſacris paſſim definitur.* Ex hoc fonte nata eſt prima cenſura. Nempe, ut poſteà ait: *Eccleſia eſt definienda ſtatu & ordine, quemadmodum Reſpublica ſeu civitas: ubi ſtatus ordoq; non eſt*, ait Cenſor, *ibi neq; eſt Eccleſia.* At hæc omnia gratis adſeruntur. Quod ut pateat, altius paulum res repetenda eſt. Eccleſiæ, de qua hic agitur, vox, in Scholis ferè aliter accipi ſolet, quam in Scripturis. In Scholis accipitur pro cætu & ſtatu formato & certo quodam ordine modoq; coadunato: qualis ſtatus & cætus eſt, ut Bellarminus ait, populi Romani, vel regni Galliæ, vel Reipubl. Venetorum. At in Scripturis rariſſimè ejuſmodi ſtatum ſignificat: ſed plerumq; ſimpliciter multitudinem (magnam, parvam) credentium in Chriſtum,aut religionem ejus ſimul profitentium, nullâ habita ratione ad definitum ſtatum & ordinem,qualis in Repub. ſive civitate eſt: quæ multitudo corpus Chriſti dicitur,& unum corpus, adeoq; Chriſtus ipſe, j.Cor.xij.12. Apparet id non tantum ex locis iſtis, ubi Eccleſiis dari & præfici dicuntur Presbyteri, imò ab Eccleſiis Presbyteri eligi; ubi Chriſtus Eccleſiam ſuam collegiſſe; deniq; ubi Eccleſia etiam in domo & familia alicuius eſſe dicitur; ſed & ex locis illis ipſis, quæ in Declaratione perperam à Remonſtrantibus allegata Cenſor eſſe dicit, & ex quibus definitionem ſuam liquere vult. Locus enim Matth. xvj. 18. agit manifeſtè de Eccleſia, contra quam portæ inferorum non prævalebunt: At contra Eccleſiam, quatenus ſtatum & ordinem ſignificat formatum, quis dixerit

De notione & ſignificatione Vocis Eccleſiæ ex S. Scripturæ ſenſu.

Quid Eccleſia ſignificet Matth xvj.18.

portas inferorum non prævalituras? Portæ enim inferorum, inferi ipſi ſunt, id eſt, ſtatus & conditio mortuorum: ut portæ mortis ſunt mors, veluti anteà prolixè à nobis demonſtratum eſt: At mors & mortis vis ad Eccleſiam, ut cætus & ſtatus eſt, non pertinet; cætus enim, qua cætus, non moritur, ſed ad Eccleſiam, ut Eccleſia homines credentes & in fide IeſuChriſti morientes ſignificat. Locus etiam Matth. xviij. 17. (quamquam is paulò videtur ſpecioſior) agit de Eccleſia, quatenus multitudinem quandam ſignificat eorum, qui in Chriſtum credebant, & doctrinam ac religionem eandem Chriſti profitebantur, non quæ jam certo ordine ac ſtatu formata erat. Neq; enim ejuſmodi Eccleſiam Chriſtus Dominus adhuc inſtituerat, ſed quæ numerum tantum magnum piorum fratrum faciebat, quorum hortationem & judicium pluris facere, aut ſaltem non æquè facilè adſpernari debet injuriator, uti judicium duorum aut trium teſtium, de quibus antea dixerat Chriſtus. Scopus enim Chriſti hoc loco tantum eſt monere, ut quiſq; pro virili ſua id agat, ut fratrem ſuum peccantem, id eſt, à quo injuria affectus eſt, adducat ad reſipiſcentiam, ſic enim futurum ut lucretur fratrem ſuum. Modum autem, quo id tentare debet, triplicem indicat Chriſtus, quorum ultimus eſt, ut eum a multis, adeoq;, ſi fieri poſſit, omnibus fratribus, qui Eccleſia hic vocantur, officij ſui moneri curet, ſi fortè iſtâ via ad ſanam mentem reduci poſſit. Æquiſſimum enim eſſe, ut quis non refragetur multorum, adeoq; omnium piorum fratrum conſentientium hortationibus, in re quæ manifeſti juris eſt, cum videlicet agitur de notoria injuria, & contra quam excipi non poteſt. Et hac ſignificatione uſurpatur in Scripturis frequentiſſimè, ſi non ſemper, vox Eccleſiæ. Nunquam verò, aut ſaltem omnium rariſſimè eo ſenſu, quo Cenſor hic & Pontificij ferè eam accipere ſolent, nedum ità, ut presbyterium vel Collegium Paſtorum & ſeniorum quorundam, Eccleſiam totam repræſentans ſignificet. Quare falſum eſt quod Cenſor ait, *ubi ſtatus ordoq; non eſt, ibi non eſt Eccleſia*, ſi ſignificatio vocis Eccleſiæ, prout eam Scriptura uſurpat attendatur: Status ad Eccleſiam, qua Eccleſia eſt juxta Scripturæ phraſin, non pertinet: imò Eccleſia ſemper ante ſtatum eſt: Hinc Eccleſia nunquam Paſtorem in Scripturis complectitur. Nec mirum, Paſtor eſt Eccleſiæ Paſtor. Eccleſia dicit quidem relationem ad docentem vel vocantē, ſed non ut cum illo ordinem & ſtatum formans, ſed ut illius doctrinæ ſubſcribens. Hinc Eccleſias colligebant aut faciebant Apoſtoli, quibus ordinarios præsbyteros multò poſt curabant præfici. *Deinde*, inquit

Quid ſignificet, Eccleſia Matth. xviij. 17.

Eccleſia rariſſimè ſignificat in Scripturis ſtatum formatum.

inquit Cenſor, *in ea notione, qua Eccleſia ad perſonas refertur, non generali utuntur definitione, ſed ſub ratione diſtributionis viſibilis & inviſibilis, ſeu credentium jam & profitentium ſaltem actione, eam definiunt. At vero hac fides & profeſſio in definitione Eccleſiæ non diſjunctim, ſed conjunctim accipienda eſt. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore fit confeſſio ad ſalutem.* Juxta hanc Cenſuram Eccleſia nulla viſibilis eſt, quæ non ſimul etiam inviſibilis eſt: Id eſt, nulla eſt Eccleſia, quæ non quod ore profitetur, etiam corde credit: quod abſurdum eſt. Locus ad Rom.x. *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem*, non dicit quid illud ſit, quod Eccleſiam viſibilem conſtituit, ſed tantum quid requiratur ad id, ut Eccleſia, quæ viſibilis eſt, Deo grata ſit, & juſtitiæ ac ſalutis particeps fiat. Definitio itaq; Eccleſiæ, quam hic facit Cenſor, cum eam vocat cætum in Jeſum credentiū, & nomen ac doctrinam ejus ſalutarem, non *ſaltem* ſed *revera* profitentium, certò ordine & ſtatu cum Chriſto per miniſtros certoſq; ritus conjunctorum, abſurda videri debet. Nam definitio iſta non pertinet ad omnem Eccleſiam. Non enim Eccleſia omnis eſt cætus vocatorum revera credentium in Jeſum Chriſtum, & ſimul reverà Chriſtum profitentiū. Eccleſiæ viſibili, qua viſibilis eſt, hoc non competit. Hæc enim pro verâ Eccelſia habenda eſt, quando & quamdiu ſalutarē doctrinam profitetur, etiamſi fide vera prædita non ſit, & corde non credat, quod profitetur, uti apparet ex eo, quod Eccleſiæ iſti, ut Chriſti Eccleſiæ nos adjungere debeamus, cum tamen an verè credat, quod profitetur, ſcire non poſſimus, nec ut ſciamus, neceſſe ſit. Tam diu enim præſumitur eſſe bona & vera Eccleſia, quamdiu non apparet contrarium. *At*, inquit Cenſor, *iſta Eccleſia non eſt niſi æquivocè Eccleſia.* Sanè coram Deo, qui corda ſcrutatur: At non apud Chriſtianos, qui Eccleſiam omnem pro vera Dei Eccleſia habere debent, quæ ſalutarem Chriſti Doctrinam profitetur, ſive corde credat, ſive non credat. Deinde, omnis Eccleſia certo ordine & ſtatu cum Chriſto per miniſtros certoſq; ritus conjuncta non eſt. Id enim de Eccleſia inviſibili verum non eſt, & ad tempora iſta referri non poteſt, quibus ordo & ſtatus ille, ut habeatur, impoſſibile eſt, manentibus tamen iiſdem Chriſtianis credentibus & ſalutarem Chriſti doctrinam profitentibus. Quod addit Cenſor, multò eſt abſurdius. *Quin imò*, inquit, *ut plena ſit definitio præponendum erat ad vocatorum cætum, Electorum, ut rectè Catecheſis noſtra habet.* Eccleſia itaq; non eſt vera Eccleſia, niſi quæ ex Electis conſtat, & quidem ejuſmodi Electis, quales Cenſor noſter ſtatuit.

An fides & profeſſio in definitione Eccleſiæ non disjunctim, ſed conjunctim accipiendæ ſint.

Eccleſia omnis quæ ſalutarem veritatem profitetur, pro vera Dei Eccleſia a nobis habenda eſt, etiamſi veritatem iſtā corde non teneat & vera fide non apprehendat.

Refellitur inepta cenſura quæ Eccleſiam non rectè definiri ait, quia

In ea voci, vocatorum, non præponitur vox electorũ.

At cum Electio, unde electi iſti vocantur, merum ſit figmentũ Calvini, Eccleſia etiam vera nil niſi figmentum erit. Deinde, quorſum hæc vox, Electorum? An vox verè credentium non ſufficit, cum fides non ſit niſi ejuſmodi, ut Cenſor vocat, Electorum? Et, cum vox vocatorum, ſignificet juxta Cenſorem, vocatos cum effectu, id eſt, ut Cenſor ait, vocatos internè & externè, quorſum vox Electorum? Sic enim indicari videbitur quaſi vocentur aliquando externè & internè nonnulli, qui tamen electi non ſunt, quod Cenſor nunquam admiſſurus eſt. Interim per vocatos, unde Eccleſiæ appellatio ſeu notatio eſt, intelligi debere vocatos, non ſecundum actum vocandi exterius tantum, ſed interius, ſive, juxta propoſitum (Electionis ſcil.) vanum ac falſum eſt. Electio & vocatio, qua non exterius tantum, ſed & interius certæ perſonæ nominatim electæ vocantur, merum commentum ſunt. Fides etiam & cordis ſinceritas ad conſtituendam Eccleſiam, quæ a nobis pro vera Eccleſia habeatur, non requiruntur. Etſi enim ad hoc, ut Eccleſia Deo grata ſit, planè requirantur, neutiquam tamen requiruntur ad conſtituendam definitionem Eccleſiæ, quæ a nobis in hoc mundo pro Eccleſia vera habenda & definienda eſt, cui nos adjungere, quam adire, & cum qua communia ſacra habere, debeamus. Hanc ſola conſtituit ſalutaris doctrinæ profeſſio. Atq; hanc viſibilẽ Eccleſiam appellant Remonſtrantes. Quod ſi definitio illa Cenſoris admittatur, nunquam ſciri poterit, quæ ſit viſibilis Eccleſia iſta, quæ a nobis pro vera Dei Eccleſia habenda eſt.

Qui per vocatos intelligantur in definitione Eccleſiæ.

Sectione III. & IV. cenſentur illa verba Declarationis, quibus definitur, quæ ſalutaris illa doctrina ſit, cuius fides Eccleſiam inviſibilem & cuius profeſſio Eccleſiam viſibilem conſtituat; Videlicet, *Non omne illud, quod doctrina Chriſti quoquomodo continetur, adeò perfectè cognitum habere, ut in nullo prorſus articulo, in nullave ſacrâ Hiſtoria aut ſenſu ſacræ Scripturæ erres aut hæſites: Sed id ſaltem probè tenere, ſine quo Fidei & obedientiæ mandata ritè obſervari, & proinde venia peccatorum & ſalus æterna obtineri, ex Dei ipſius ſententia, nequeunt.* *Hic primò*, inquit Cenſor, *ubi quæſo fides & obedientia pariter in mandatis ponuntur, quæ ritè obſervari oporteant?* Indigna ſanè, non dico Doctore Theologo, ſed Chriſtiano, quæſtio: Quid enim clarius in Scripturis eſt, quam fidem mandari, & mandari pariter obedientiam? Verba Johannis ſunt 1. Epiſt. iij. 23. *Hoc eſt igitur ejus mandatum, ut credamus nomini Filij ejus Jeſu Chriſti* (En mandatum fidei) *& ut diligamus alij alios* (En caritatis ſive obedientiæ, qua parte

Refellitur ineptiſſima Cenſura adeoq; periculoſa, quæ fidem & obedientiam pariter in mãdatis poni negat.

proxi-

proximum & fratrem ſpectat, mandatum) & ut plenior ſit oratio, addit Apoſtolus, *Sicut mandavit nobis.* Similiter, quomodo fidem pariter atq; obedientiam mandari clarius evinci poteſt, quam cum Apoſtolus id, quod ad Galatas fidem vocat, cum ait cap. v. 6. *In Chriſto Jeſu neq; circumciſio quicquam valet, neq; præputium, ſed fides per caritatem operans*, in j. ad Cor. vij. 19. *obſervationem mandatorum Dei vocat*, cum ait, *Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed obſervatio mandatorum Dei? Imo verò*, inquit Cenſor, *Fides & obedientia mandatorum ſubjectis & objectis diſtinguuntur.* Itanè, Cenſor, ſubjectis? Quod ergo fidei & quod obedientiæ ſubjectum eſt? An fides in intellectu eſt, obedientia in voluntate? At hoc tu ipſe Cenſor in Synopſi purioris Theologiæ negas: Et cum fidem etiam hic mandari fatearis, ut id neges, neceſſe eſt. Actus enim intellectus mandato non ſubiacent. Et ſi utraq; in voluntate eſt, quomodo diſtinguuntur Subjectis? *Mandatur quidem fides*, inquit Cenſor, *& dicitur obedientia fidei, ſed aliter fides mandatur, aliter obedientia.* Ineptè; utrumq; mandatur, ſub ejuſdem præmij promiſſo & ejuſdem pænæ comminatione; Ergo eodem prorſus modo mandantur. *At*, inquit Cenſor, *Fides, ut Deum ipſum ejuſq; promiſſiones & Chriſtum, ejuſq; officia, merita, & beneficia reſpicit, ita mandatur, ut ea apprehendamus & recipiamus, qualiter oculus rem objectam.* Eſto. At hoc non eſt oſtendere fidem aliter mandari quam obedientiam, ſed Fidei, quæ eodem planè modo mandatur, quo obedientia, actum alium eſſe, quam eſt actus obedientiæ propriè dictæ, vel ſtrictè ſumtæ, putà quam eſt actus dilectionis, temperantiæ, juſtitiæ, &c. Deinde, quid eſt fidem ità mandari, ut apprehendamus & recipiamus officia, beneficia, & merita Jeſu Chriſti? Id exponit Cenſor hunc in modum, *id eſt, ità ut patiamur potius, quàm agamus propriè: at verò, obedientia mandatorum dicitur de moribus & actionibus propriè.* Atqui, juxta hunc ſenſum, aliter patientia, aliter liberalitas, aliter temperantia, quæ actiones virtutis & obedientiæ ſunt, mandari dicentur. Patientia enim mandatur ità ut patiamur potius, quā agamus. Quid ineptius? Tum falſum eſt, fidem ita mandari, ut patiamur potius quam agamus. Fidei actus formalis eſt confidentia ſive fiducia, quæ eſt roboratus voluntatis actus, non mentis paſſio: Et actus multò gravior, difficilior, &, ut ita dicam, actuoſior, quam actus cæterarum virtutum. Unde non ſine cauſa adeò ſolicitè, imò plus quam cæteræ virtutes (nedum, ut vult Cenſor, non pariter) a Deo imperatur. Fide enim vigente, cæteræ omnes virtutes vigent. Credenti

An fides & obedientia ſubjectis & objectis diſtinguantur.

Abſurda Cenſura; Fidem mandari, ità ut patiamur potius quam agamus.

enim omnia non poſſibilia tantum ſunt, ſed & facilia ac levia. Addit; *Quin Fidei & obedientia mandatorum, ſeu obſervantia, ex æquo veniam peccatorum & vitam æternam attribuunt.* Phraſis, ex æquo, æquivoca eſt. Si eam pro *æquè principaliter* accipiat Cenſor, tum injuriam facit Remonſtrantibus. Fidei enim, ut principi, duci, matri ac fonti obedientiæ, veniam peccatorum & ſalutem adſcribunt. At ſi eam pro *conjunctim* accipiat, tum agnoſcunt Remonſtrantes ſe fidei, quæ & quatenus conjunctam ſibi habet obedientiam ſtrictè ſumtam, ſub qua propoſitum obediendi, cum videlicet actus obedientiæ ſpecialiter exerceri non poſſunt, comprehenditur, ac proinde obedientiæ etiam ex fide profectæ, veniam peccatorum & ſalutem æternam adſcribere. *At hoc nihil aliud eſt*, inquit Cenſor, *quam juſtificationem & ſalutem fidei & operibus indiſtinctim, ſeu conjunctim tribuere.* Ita eſt: Scripturam ſibi præeuntem habent, non tantum in famoſo illo loco Jacobi, cap. ij. ubi diſertè dicitur; *Concludimus ergo hominem juſtificari ex operibus, & non ex fide tantum:* ſed & in aliis plus quam mille locis, ubi operibus bonis remiſſio peccatorum & vita æterna attribuitur. De venia peccatorum vide manifeſta loca Matth. vj. 14. *Nam ſi remiſeritis hominibus ſuos lapſus, remittet etiam vobis Pater ille veſter cæleſtis: Sin autem non remiſeritis hominibus ipſorum lapſus, nec Pater veſter remittet vobis offenſas veſtras;* Hinc Luc. vj *Remittite, & remittetur vobis.* Et Matth. cap. xviij. 35. *Ita Pater ille meus cæleſtis faciet vobis, niſi remiſeritis ſuo quiſq; fratri ex cordibus veſtris lapſus eorum.* Similia loca plura ſunt. Vide Ezech. xviij. & xxxiij. Jacob. v. 19. 20. &c. Imò, ſi quis rectè animum advertat, comperiet totidem, ſi non plura, enuntiata in Scripturis exſtare, quæ conditionem bonorum operum requirunt, ut remiſſionem peccatorum conſequamur, quam quæ conditionem fidei ſimpliciter ità dictæ poſtulant. De vitâ æterna, quod ea promittatur & tribuatur benè operantibus, res plana eſt: Videantur tantũ capp. v, vj, vij. Matthæi cap. ij. ad Rom. à verſ. 6. uſq; ad verſ. 12. Hebr. xij. 14. &c. Sed, quia hoc Cenſor ipſe cum ſuis admittit, à probando eo pluribus ſuperſedebimus. Ex his, quo jure hoc Socinianum vocetur à Cenſore, facile eſt colligere. Cætera, quæ ad juſtificationis negotium pertinent, videantur cap. xj. ubi de iis ex profeſſo & plenè actum eſt; Eò lectorẽ remittimus, prout Cenſor hic facit. Quæ porrò ad definitionem eorum, quæ creditu ſunt neceſſaria hoc loco a Cenſore animadvertuntur, ea jam ante ſæpius & fuſè ventilata ſunt. Similitudo mater eſt faſtidij.

Diluitur æquivocatio Cenſoris unde Cẽſuræ vanitas patet.

Sectio-

Sectione V. cenſetur *definitio viſibilis & adſpectabilis Eccleſiæ*. Sine cauſa. Definitiones arbitrariæ ſunt. Remonſtrantes definiunt Viſibilẽ Eccleſiam, qua talẽ, & quatenus a nobis in hac terra Eccleſia Chriſti pro vera Eccleſia habenda eſt. Non diffitentur veram Chriſti Eccleſiam, quæ Deo & Chriſto placeat, vitæq; æternæ particeps ſit futura, eſſe non poſſe ſine vera fide in Chriſtum, ſed ad id, ut a nobis vera Chriſti Eccleſia habeatur, cui nos adjungere poſſumus ac debemus, negant requiri fidem: Sic enim nunquam ſciri a nobis poſſet, quæ ſit Viſibilis Chriſti Eccleſia, cum qua communio nobis colenda eſt, quod per ſe abſurdiſſimum eſt.

Vindicatur definitio viſibilis Eccleſiæ.

Sectione VI. Eccleſiam *Catholicam* ex proprietate vocis Catholicæ definiverunt Remonſtrantes. An generaliſſimè aliquando accipiatur, ut Cenſor ait, diſputare nolunt; Eccleſiam tamen Triumphantem, quam appellant, ſub eà comprehendi nec poſſe, nec debere arbitrantur: Eccleſia enim triumphans non eſt Eccleſia aut credentium aut profitentium fidem. Fides enim locum non habet, ubi triumphus eſt. Viſio ibi eſt, & præmium vel τέλος fidei, non fides, non obedientia, nedum fidei aut obedientiæ profeſſio, prout diſertè videre eſt. j. Cor. xiij. 12, 13. Sed nec de hac re magnopere volunt contendere. Quod poſt hæc quærit, ex occaſione parentheſeos, quæ in paragrapho hoc obiter legitur (*manente interim ſalvâ atq; integra Eccleſia Catholica*) quo ſenſu ea accipiatur, id alienum planè eſt, & non niſi per vim ac violentiam huc rapitur. Totus enim paragraphus iſte eſt directus contra Pontificios, qui aſpectabilem aliquam Eccleſiam ſemper in terris ſartam tectam conſervari aſſerunt quæ adiri & conſuli poteſt ac debet, tanquam omnium controverſiarum & litium arbitra. Parentheſis verò iſta (*manente interim ſalva atq; integra Eccleſia Catholica*) per prolepſin tantũ addita eſt, ut occurratur objectioni frequentatæ à Pontificiis: An ergo viſibilis Chriſti Eccleſia poſſit omninò deficere in hoc mundo? quaſi diceretur, omninò; ſed poſito, quod Particulares omnes viſibiles Eccleſiæ deficerent, nihil obſtaret tamen, quominus maneret Eccleſia Catholica, id eſt, fideles & pij hîc illîc diſperſi per univerſum mundum, qui, ſi in unum omnes convenirent, Eccleſiam aſpectabilem in mundo facturi eſſent; at quia diſperſi ſunt, Eccleſiam talem facere non poſſunt. *Attamen*, inquit Cenſor, *anceps eſt oratio. Declaratione res eget, an intelligant manere ſalvam & integram Eccleſiam Catholicam, quod, licet in terris univerſa deficiat, ejus altera tamen pars in cœlis permaneat; an verò de poſſibilitate quidem deficiendi, non autem actu eventuq;*. Quaſi

Definitio Eccleſiæ Catholicæ declaratur.

Parentheſis in Declaratione poſita.

Manente interim ſalva atq; integra Eccleſia Catholica, quo fine & ſenſu declarationi inſerta ſit, exponitur, ut Cẽſuræ abſurditas pateat.

Quaſi verò Remonſtrantibus hoc loco res ſit cum Calviniſtis, aut de perſeverantia finali hic agatur. Nihil minus. Cum Pontificiis hic agunt Remonſtrantes, qui poſſibilitatem deficiendi à fide totaliter & finaliter agnoſcunt, interim tamen Eccleſiam ſemper aliquam viſibilem in terris procul omni dubio manſurā eſſe contendunt, quod nos ità abſolutè prolatum negamus, concedentes interim, manſurā Eccleſiam Catholicam in terris, etiamſi fieret, ut omnes particulares Eccleſiæ viſibiliter deficerent. Tantummodo itaq; hic quærendum foret, An, cum utrimq; concedatur, Eccleſiam aliquam Dei in terris manſuram ſemper eſſe, id de viſibili, an inviſibili vel Catholica potius Eccleſia certum ſit? Atq; hoc eſt, quod in hoc paragrapho agitur. Sed videamus quid hic Cenſor de Perſeverantia finali, hoc in loco præter lineam diſputet. Parentheſios huius declarationem ex M. Epiſcopij privatis Theſibus arceſſit. Injuria. Eſto: Quænam hæc eſt declaratio? *Epiſcopius hoc ipſum, ut Eccleſia deficiat aut non deficiat, pendere non vult ab electione* (Calviniſtica) *nec ab irreſiſtibili quadam Dei actione* (quod Cenſor appellat non pendere a divina voluntate aut potentia Dei) ſed à liberrimâ hominis voluntate: Ergo ſtatuit Eccleſiam Catholicam deficere poſſe, & *quidem tali poſſibilitate, quæ non modo in actum abire poſſit, ſed & forte uſu veniat.* Si poſſibilitas, *quæ fortè uſu veniat*, aliud quid ſignificet, quam poſſibilitaem, quæ in actum poteſt abire, falſa & planè præter mentem Epiſcopij eſt collectio: Si verò ſignificet meram ac veram poſſibilitatem, non generalem illam, qua dicitur e. g. fieri poſſe ut omnes homines uno eodemq; momento moriantur, ut omnes unum idemque ſentiant, ut ex jactis in aërem literis coaleſcat poëma, & ex lapidibus & lignis caſu domus exiſtat, &c. nec fanaticam & ſtultā illam qualem Cenſor cum ſuis ſtatuere ſolet, quando fieri poſſe dicit, ut electi & fideles deficiant a fide, ſi ipſorum natura infirma conſideretur, ſed non poſſe deficere, ſi conſiderentur cum cuſtodia Dei, &c. tum verò admittitur collectio. *Verum enimverò*, inquit Cenſor, *ſanè, quicquid dicat, Chriſtum regno ſuo etiam in terra perpetuo*, Luc. j. 32. 33. j. Cor. xv. 25. *exuit.* Futilis ratio. Quaſi verò Chriſtus regno ſuo privetur, ſi ſubditi ab obſequio ejus deficere, eumq; pro Rege ſuo nolle agnoſcere, adeoq; ad hoſtem ejus tranſire, ſi velint, poſſint: Adde: Quaſi verò Chriſtus regno ſuo privaretur, ſi fieret, ut ab eo ſubditi ejus omnes & ſinguli deficerent, ſeu ſponte ſua, ſeu ab hoſtibus Chriſti ſeducti. Tantum abeſt ut alterum horum ſequatur, ut contra ij demum Chriſtum regno ſuo in terris privent, qui ſtatuunt

De Poſſibilitate deficiendi.

Diluitur prolixe Cenſorū ſomnia, Si fieri poteſt ut Eccleſiæ viſibiles omnes deficiant, fieri etiam poteſt ut Chriſtus ſit ſine regno, & per διάλληλον retorquetur.

ant ſubditos regni Chriſti per talem vim ac potentiam conſervari, quæ liberam ſubditorum obedientiam funditus tollit, cuiuſmodi vis eſt irreſiſtibilis iſta vis, quam hic in terminis defendit Cenſor. Ubi hæc dominatur, ibi demum liberæ obedientiæ locum eſſe impoſſibile eſt. At ſine libera obedientia Chriſti regnum in terris nullum eſt. Chriſtus enim non eſt niſi voluntarij populi Rex. Loca, quæ Cenſor adfert, ut probet Chriſti regnum in terris etiam perpetuum futurum, non faciunt contra Declarationem Remonſtrantium: aliud enim eſt Chriſti regnum perpetuum futurum, áliud fieri non poſſe, ut Chriſti regnum deficiat, ſive Chriſti regnum, id eſt, ſubditos Chriſti in terris iſta virtute conſervatum iri, qua poſita, fieri non poſſit, quin Chriſti ſubditi maneant. Tantum abeſt, ut ſic Chriſti regnum in terris perpetuum eſſet, ut contra, ſi hoc fieret, eo ipſo Chriſti regnum in terris deficeret. Nam ſubditus Chriſti fidelis non eſt, qui per vim ei ſubditus manet. Gloria ſubditorum Chriſti eſt, velle obedire, cum poſſint nolle; & Regis Chriſti decus eſt, non facere per vim ſubditos, ſed habere ſibi ultroneos. Deinde, aliud eſt Regnum Chriſti futurum perpetuum, aliud in regno iſto futuros ſemper, qui Chriſto obediant: Regnum Chriſti foret perpetuum, etiamſi omnes ab obedientia Chriſti deficerent, adeoq; nulli eſſent, qui Chriſto obedirent, quia inobedientes aut ab obedientia ſua deficientes, regia ſua potentia non poteſt tantum punire, ſed & actu, juxta comminationem ſuam, puniturus eſt: Et in hac re apparet manifeſtè diſcrimen inter Reges mundi huius, ſi contingat eos per rebellionem ſubditorum ſuorũ regno exui, & Chriſtum Regem, ſiquidem omninò contingeret ut omnes ei rebellarẽt, & ab eo deficerent. Iſti titulo tantum manent Reges, ſublata omni eorum tum authoritate, tum poteſtate coactivâ, quæ tota a ſubditis & ſubditorum obſequio atq; auxilio dependet: At Chriſtus non titulo tantum & jure, ſed poteſtate etiam eadem maneret Rex, etiamſi ſubditi omnes deficerent. Poteſt enim dominari & dominatur ſemper in medio inimicorum ſuorum, & rebelles pro arbitrio ſuo puniet. Nec enim poteſtas ejus ullo modo dependet a ſubditis. Atq; hinc liquet, quam vanum ſit, quod dicit Cenſor, *Miſerum ſanè & imbecille hoc regnum, Chriſtumq; Regem titulo tenus futurum*, Nempe niſi ſubditos habeat, quos ad obſequium ſuum neceſſitet, & per vim in fide retineat. Nihil magis injurium in Chriſtum & regnum Chriſti dici poteſt, quam quod conſtare non poſſit, niſi ex ſubditis per vim omnipotentem ſubactis, id eſt, non ſponte aut li-

berè Chriſto mandanti obtemperantibus, ſed vi arcana ad obediendum adactis, & eadem vi in adacta iſta voluntate perſeverantibus. Atq; hæc eſt illa doctrina, quam hic Cenſor cum ſuis ut orthodoxam & reformatam ubique jactat. Deus talem, ut verbis Cenſoris utar, doctrinam ab Eccleſia ſua avertat, ut fontem atq; radicem non pietatis, ſed impietatis, non ſtudij obſequioſi, ſed ſupinæ oſcitantiæ & torpidæ ignaviæ, qua fit, ut, dum homo divinæ motionis impulſum ſemper expectat, de officio ſuo nunquam ſeriò ſolicitus ſit. Sed &, inquit Cenſor, *Promiſſionem de Eccleſiæ in his terris perpetuitate exinaniunt, qua dicuntur portæ inferorũ non prævaliruræ contra eam, Chriſtum cum illis futurum ad conſummationem ſeculi:* Matth. xvj. 18. & xxviij. verſ. ult. Jam verò loca illa non continent promiſſionem de Eccleſiæ Chriſti in terris perpetuitate. Matth. xvj. 18. non promititur Eccleſiam ſemper manſurã eſſe Eccleſiam, ſed tantum Eccleſiam, quà Eccleſia eſt, ſemper manſuram invictam à morte & condemnatione. Portæ enim mortis & inferni mortem & infernum ſignificant: unde potius concludetur, Eccleſiæ hic in terris verſanti, qua tali, nihil promitti, ſed Eccleſiæ, quæ in terris eſt & Eccleſia manet uſq; ad mortem, promitti aliquid poſt mortem. Deinde, nihil hic promittitur Eccleſiæ, qua Eccleſia cætus eſt formaliter, ſed qua Eccleſia credentium multitudinem ſignificat, contra quos omnes & ſingulos mors prævalitura non eſt; juxtà id, quod eſt Johan. xj. 25. 26. *Qui credit in me etiamſi mortuus fuerit, vivet, & quiſquis vivit & credit in me, non morietur in æternum.* Eadem eſt ratio loci Matth. xxviij. verſ. ult. Nulla ibi promiſſio datur Eccleſiæ, ſed tantum Apoſtolis, Eccleſiæ fundatoribus, & quotquot iis in promotione veritatis Euangelicæ ſucceſſuri erant, miniſtris. Nec promittitur illos ſemper futuros & manſuros Eccleſiam, aut Eccleſiam, per eos fundatam & propagatam, ſemper manſuram eſſe: ſed tantum Chriſtum cum iis ſemper ad finem uſq; mundi futurum: quod cum conditione, ſi illi ſe dignè modò gererent, intelligendum eſſe, ex iſtis locis colligere eſt, in quibus Chriſtus ipſe dicit Apoſtolis ſuis cum conditione; *Vos amici mei eritis, ſi feceritis, quæcunq; ego mando vobis, ſi in me manſeritis, &c.* Joan. xiv. & xv. & aliis compluribus. Vide nominatim locum j. Corinth. ix. verſ. ult. Quæ conditio, ſi ſub promiſſione Apoſtolis diſertè facta, comprehenſa eſt, multò magis ſub promiſſione ad miniſtros Euangelij, non diſertè, ſed per conſequentiam extenſâ, comprehenſa videri debet.

Oſtenditur loca quæ Cenſores citant, pro inſtantia ipſorum nihil facere Matth. xvj. 18.

Matth. xxviij. verſ. ultimo.

De Notis Eccleſiæ Viſibilis.

Scopus Remonſtrantium cum in Declaratione de Notis Eccleſiæ viſibilis agūt.

QUæ de Notis Eccleſiæ Viſibilis Declarationi ſuæ inſeruerunt Remonſtrantes, quæq; de iis M. Epiſcopius in Theſibus ſuis privatis diſputavit, ea directè oppoſita fuerunt Pontificiorum ea de re erroribus, qui notas quaſdam dari poſſe, adeoq; dari aſſerunt, per quas is, qui necdum ſcit quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, certò atq; infallibiliter pervenire poteſt in cognitionem veræ Eccleſiæ, & per Eccleſiam in cognitionem veritatis ſalutaris; ut mirum meritò videri debeat, quod Cenſores, qui Reformati Doctores audire volunt, iſta tam acri Cenſura notaverint, ea ſolum de cauſa, quod, quæ in eam ſententiam à Remonſtrantibus declarantur, etſi apertè Pontificij erroris jugulum petant, tamen non tam cum recepta Calvinianorum opinione, quam cum Socino communia quædam habere videantur. Tantum eorum eſt odium in Socinum, ut quæcunq; ejus placitis affinia tantum videntur, iſta eo ipſo damnanda ac reſpuenda, tanquam impura hæretici hominis excrementa, cenſeant, etiamſi alioquin Reformatorum ſententiæ contra Pontificios errores adſerendæ aptiſſima, & Pontificiorum opinionibus radicitus evertendis, quam maximè ſint idonea. Nempe, uſq; adeò longè eos abripit partium ſtudium, ut cum eo, quem ſibi delegerunt adverſarium, commune nihil habere videri velint. Magnus hic eſt morbus & qui non huic tantum ſæculo familiaris eſt: Ultra omnium pignorum caritatem amamus & exoſculamur errores noſtros & eorum, quos ſemel Conſcientiæ noſtræ magiſtros delegimus. In dignamur quenquam plus, quam nos ſcire, & ad hoſtilem animum ſufficit, ſi quis ingenium noſtrum aut illorum non adoret. Itaq; ſub Religionis Zelo, non rarò doctrinæ ac ſcientiæ noſtræ aut Magiſtrorum noſtrorum contemtum ulciſcimur. Sed ad rem. Sacra enim hæc aliter non conſtant.

Cavillatio de apparente diverſitate Latini & Belgici exemplaris in aſſignanda una & pluribus Notis Eccleſiæ, redarguitur.

Prima, id eſt, ſeptimæ Sectionis Cenſura merus eſt cavillus, Academicis viris indignus. *Confeſſio Belgica*, inquit, ***unam notam ſtatuit***, *Latina plures, ſed quas deinde ad unicam reducit*. *Hic*, inquit, *inter ſe & ſecum pugnantia dicunt:* Nempe igitur, Notam unam ſtatuere & plures, ſed ad unam eandemq; illam Notam reductas, eſt pugnantia dicere. Quid videtur, Lector? Satin' ſanus eſt Cenſor? Sanè, ſi hoc eſt pugnantia dicere, pugnant itaq; inter ſe Reformati pænè omnes, etiam in hoc ipſo capite: Quippe alij eorum ſtatuunt tres

Eccleſiæ notas, alij duas, tertiâ ad duas iſtas reducta: Alij unam reductis ad eam duabus aliis. Doctor *Gomarus* in Collegio Diſputationum Repetitarum diſput. 45. *duas tantum eſſe* dicit *veras & eſſentiales notas Eccleſiæ*, idq́, probat tribus rationibus, Theſ. vj. ſecutus exemplum Calvini, Bertrandi de Loques, Petri Martyris, Auguſtini Marlorati, Philippi Mornæi, & Bezæ, cuius hæc in colloquio Pictavienſi Anno 1581. verba *Parkerus* ex Bancrofo citat, *Eccleſiæ notæ duæ ſunt, Purum Dei verbum & ſincera Sacramentorum adminiſtratio: Sunt qui Eccleſiaſticam diſciplinam addunt, ſed nos duabus illis erimus contenti.* Pleriq; tres notas faciunt. *Antonius Walæus* quartam fortè additam cupiet, quia præter prædicationẽ verbi puram, ejuſdem prædicati verbi *receptionem* requiri ait, in Synopſi purioris Theolog. Diſput. xl. Theſ. 45. *Franciſcus Junius* unam tantum Eccleſiæ notam facit, Verbum ſc. Dei, & quod mirere, *Ameſius* Puritanus, Profeſſor Franequerenſis, unam maximè eſſentialem Eccleſiæ notam eſſe aſſerit, & quidem eandem, quam hi Cenſores hic tam prolixè in Remonſtrantium Declaratione carpunt & exagitant, videlicet, *Profeſſionem veræ fidei*, in Medulla Theologiæ ſuæ lib. j. cap. xxxij. Theſ. 29 Addit autem, quod notandum eſt, Theſ. 30. *Profeſſio iſta in cœtu aliquo poteſt antecedere ſolemnem verbi prædicationem, & Sacramentorum adminiſtrationem.* Quid ſi hoc dixiſſent in Declaratione ſua Remonſtrantes? Nempe, hæc mera pax & concordia eſt in Calvinianis: In Remonſtrantibus pugna & diſſenſio ἄσπονδος.

Deinde, eâdem ſectione cenſentur hæc Declarationis verba; *Notæ iſtæ ſunt notæ cœtus illius, qui per prædicationem verbi collectus eſt. Hoc quidem non diffitemur*, ait Cenſor, *verum & hoc notandum arbitramur, quum de Eccleſiæ propietatibus ſeu notis agitur, Eccleſiã in ſe & ſua natura conſiderandam eſſe.* Eſto: At Eccleſia, quæ colligenda adhuc eſt, aut necdum collecta eſt, Eccleſia non eſt. *At ex eo*, inquit, *quod doctrinæ prædicatio ſit anterius quiddam Eccleſiæ, ut pote inſtrumentum collectionis illius, non efficitur, illius neutiquam eſſe notam.* Quid abſurdius? Ergo id quod aliquando prius eſt Eccleſia, eadem Eccleſia aliquando poſterius erit. Nota enim notato ſuo poſterior eſt. *At alio atq; alio reſpectu*, inquit Cenſor, *& inſtrumentum colligendæ & nota collectæ eſt.* Imò verò, idcirco quia prædicatio aliquando inſtrumentum eſt colligendæ Eccleſiæ, non poteſt eſſe certa atq; infallibilis nota Eccleſiæ collectæ, ei, qui, ubi vera Eccleſia ſit, aut dubitat, aut ignorat: Unde enim reſciſcet certò an prædicatio, quam audit, ſit prædicatio, qua eſt inſtrumentum colligendæ Eccleſiæ, an, qua

Abſurditas Cenſuræ detegitur, qua doctrinæ prædicationem inſtrumentum colligendæ & notam collectæ Eccleſiæ haberi vult.

qua eſt nota Eccleſiæ jam collectæ ? Hoc ex ipſa prædicatione, ut nota, habere non poteſt. Aliâ itaq; nota opus habebit, ut notam iſtam diſcernat, & ſic in infinitum tandem ut eat, neceſſe erit: Receptionem doctrinæ prædicatæ, accedere volet Walæus, uti ante diximus. At, inquam, receptio iſta, nihil aliud eſt quam profeſſio doctrinæ iſtius, quæ prædicatur, non autem, qua prædicatur, Id Ameſius veſter manifeſtè docet, quum dicit, *Profeſſionem iſtam in cætu aliquo poſſe locum habere ante ſolemnem verbi prædicationem, & Sacramentorum adminiſtrationem.* Et res liquet: Ex Scriptura, non prædicata, ſed lecta, haberi poteſt plena veritatis notitia & fides, proinde etiam notitiæ & fidei profeſſio. Tum vice verſa, prædicatio pura locum habere poteſt, ubi tamen ea non recipitur, & ubi Eccleſia nulla eſt, quæ receptionem iſtam profitetur, putà inter infideles, inter mundanos concionem quidem frequentantes, ſed communionis profeſſionē detrectantes. Cui adde, quod prædicatio pura, ſive qua eſt inſtrumentum Eccleſiæ colligendæ, ſive qua in collecta Eccleſia exercetur, non ſit niſi Paſtoris actio. At pura puta actio Paſtoris, non poteſt eſſe nota Eccleſiæ.

Secundo addunt, inquit Cenſor, *eas Nobis Eccleſiam indicare & viſibilem facere. Ubi voce Nobis, reſtringunt ejus notificationem ſeu notarum uſum ad membra Eccleſiæ tantum, non autem ad alios quoſcunq; deviantes a vera Eccleſia, aut etiam, qui extra eam ſunt.* Nihil minus. Declaratio Remonſtrantium non reſtringit vocem illam ad membra Eccleſiæ tantum, ſed ad eos, qui, cum norint quidem quæ ſit ſalutaris fidei Chriſtianæ doctrina, neſciunt tamen ubi ſit cætus iſte, in quo doctrina iſta ſonat & recipitur, ſive ij, qui id neſciunt, membra ſint veræ Eccleſiæ, ſive non ſint. Nimirum, directa eſt Declaratio contra Pontificios, eoſq; omnes, qui notas aliquas certas dari aſſerunt, per quas perveniri poteſt in cognitionem Eccleſiæ veræ, & per Eccleſiam iſtam cognitam porro in cognitionem ſalutaris veritatis, antequam ſcitur aut cognoſcitur quæ ſit ſalutaris veritas, per quam Eccleſia vera Eccleſia eſt. Huiuſmodi enim notas fruſtra quæri, & falſò adſignari a Pontificiis aliiſq; ſtatuunt. Et ratio manifeſta eſt: Eccleſia enim non eſt vera Eccleſia, niſi per & propter veritatem, quæ in ea docetur & recipitur: Veritas itaq; ſalutaris prius cognoſci debet, quam cognoſci poſſit vera Eccleſia, ſalutarem illam veritatem retinens. Unde conſequenter efficitur, Prædicationem puram iis, qui neſciunt quæ ſit vera Eccleſia, & quæ ſalutaris veritas, per quam Eccleſia vera Eccleſia eſt, notam veræ Eccleſiæ

Senſus & ſcopus verborum in Declaratione, quibus dicitur, Notas Eccleſiam *Nobis* indicare, contra Cenſuram illuſtratur.

eſſe non poſſe. Siquidem non minus ignotum ei eſt quæ ſit pura prædicatio, quam ignotum ei eſt, quæ ſit pura & vera Eccleſia; ut autem id, quod æquè ignotum eſt, atq; illud, quod quæritur, nota ſit ejus, quod quæritur, contra omnem rectam rationem eſt. Nota enim notior debet eſſe ſuo notato, *Atqui*, inquit Cenſor, *cum fideles jam ante Eccleſiam norint, ne illis quidem nota fuerit.* Sanè, ut illis nona ſit, per quam in cognitionem ejus, quæ nempe vera Eccleſia ſit, & quæ ſalutaris illa doctrina, per quam Eccleſia vera Eccleſia eſt, pervenitur, neceſſe non eſt. Quid enim notâ opus eſt iis, qui rem ipſam, cui notificandæ nota ſervit, jam cognitam habent? Sed cum Remonſtrantes adſignant notas, per quas in cognitionem veræ Eccleſiæ pervenitur, eas notas vel eam notam adſignant, per quam ij, qui cum jam norint, quæ ſit ſalutaris veritas, quæ profitenda eſt, neſciunt tamen ubi ſint ij, apud quos ſalutaris iſta veritas obtinet, ac proinde qui pro vera Eccesia ſint habendi, cui quiſq; ſe tenetur adjungere, id deprehendere ac reſciſcere poſſunt. Fieri enim poſſe, ut, qui veritati divinæ ex animo credunt, eamq; in cætu Eccleſiæ profiteri non erubeſcunt, neſciant ubi cætus iſte, qui veritatem iſtam tenet, ſit, varia exempla nos poſſunt docere. Alias notas aut aliam notam, certam imprimis, qualem Pontificij volunt, dari poſſe, & fruſtra quæri adſerunt, quamquam nota iſta, quam adſignant, non tam nota eſt Eccleſiæ Viſibilis, quam id, quod Eccleſiam ipſam viſibilem conſtituit, uti in ſequentibus plenius oſtendetur. Atq; hinc apparet, quod eà, quæ Clar: Profeſſor Epiſcopius in Theſibus ſuis de Eccleſiæ notis adſeruit, cum Declaratione Remonſtrantium optimè conveniant, & quæ a Cenſoribus hiſce duobus paragraphis diſceptantur, ad verum controverſiæ ſtatum non pertineant, quod poſtea pluribus demonſtrabitur.

Tertio loco cenſetur nota iſta, quam adſignant Remonſtrantes, *Profeſſio ſcil. ſacræ & ſalutaris doctrinæ per Jeſum Chriſtum traditæ, eaq; conjuncta cum, externa ſaltem, mandatorum Jeſu Chriſti obſervatione. Hæc*, inquit, *profeſſio veritatis & vita ſingulorum fidelium ſeu membrorum Eccleſiæ, ſejunctim conſideratorum, potius eſt nota, quam Eccleſiæ, niſi addatur publica Confeſſio.* At ſi hæc ratio valet, tum multò minus prædicatio pura nota erit Eccleſiæ. Prædicatio enim nequidem ſingulorum fidelium eſt, ſed unius tantum Paſtoris actio. Tum publicam hic profeſſionem intelligi a Remonſtrantibus, non modò ex Epiſcopij Theſibus, quod agnoſcere videtur Cenſor, liquet, ſed ex ipſa Declaratione, in qua adſignantur notæ *cætus illius, qui per prædicationem*

Qualem profeſſionem ſalutaris veritatis intelligat Declaratio, cùm eam Eccleſiæ viſibilis notã facit.

dicationem verbi collectus eſt, quæ aliæ quam publicæ eſſe, ſive ad cætum, qua cætus eſt, pertinere non poſſunt. *Rectè ſanè*, inquit Cenſor, *ſed quæſo quomodo hæc publica erit profeſſio, ſine, imo niſi per prædicationem verbi Dei, publicam Sacramentorum exhibitionem & diſciplinæ exercitium?* Quaſi verò profeſſio publica eſſe non poſſit, niſi cætus habeantur, in quibus actiones iſtæ exercentur. *Profeſſio iſta, quæ maximè eſſentialis Eccleſiæ nota eſt*, inquit Ameſius veſter, *in cætu aliquo poteſt antecedere ſolemnem verbi prædicationem & Sacramentorum adminiſtrationem.* Quid ni itaq; etiam poteſt eam ceſſantem ſubſequi? Sanè, nemo adeo ignarus rerum ac temporum eſt, quin fateatur, fieri poſſe, ac non rarò uſu veniſſe, ut prædicatio verbi, Sacramentorum adminiſtratio, & diſciplinæ exercitium publicum intermitti debuerint, manente cætu publico & publica cætus iſtius profeſſione: utique, ſi ſine iſtis actibus Eccleſia viſibilis aut publica eſſe non poteſt, periit toties Eccleſi viſibilis, quoties ſine iſtis fideles vivere ſunt coacti. Si non periit in tali caſu viſibilis Eccleſia, tum neceſſe eſt ut dicamus, eos, qui tum profitebantur ſe prædicationem doctrinæ Jeſu Chriſti ex animo optare, Sacramentorum adminiſtrationem ex præſcripto Chriſti cupere, & diſciplinam a Chriſto traditam exercere velle, Eccleſiam viſibilē manſiſſe, ac per conſequens profeſſionem hanc ad Eccleſiam cognoſcendam ſufficere. Atq; ex hoc uno manifeſtum fit, ea, quæ poſtea ſubiicit Cenſor, nullo prorſus fundamento nixa eſſe.

Reſponſum etiam Cenſoris, quo rationem in Declaratione adductam, a proportione internæ Eccleſiæ ad externam redarguit, nil niſi Scholare & operoſum commentum eſt; idcircò repudiandum, quod directè ſimplici & apertæ Scripturarum locutioni repugnet. *Fides*, inquit, *non eſt interior completa forma & quaſi anima invisibilis Eccleſiæ.* Attamen Scriptura disertè & paſſim affirmat, nos per fidem fieri atq; eſſe filios Dei, membra corporis Jeſu Chriſti, imò corpus Jeſu Chriſti, & unum quidem corpus cum eo eſſe, per unum eundēque ſpiritum Fidei, id eſt, fidem, qua veluti ſpiritu animamur in mediis mortis periculis ij. Cor. iv. 13. Et ratio manifeſta eſt, quam ipſa Etymologia inſinuat. Eccleſia enim eſt cætus eorum, qui vocanti Deo credunt, aut per fidem vocationi divinæ reſpondent. Nec aliud vocatio divina ab homine, ut Eccleſiæ Dei membrum fiat, requirit, quam ut Deo credat, & ex fide illi obediat. Fides itaq; eſt iſtud unum, quod hominem Eccleſiæ Dei membrum facit. Quare, quod Cenſor internam completam formam Eccleſiæ inviſibilis eſſe dicit, unio-

Ratio in Declaratione adducta a proportione internæ Eccleſiæ ad externam, vindicatur a Cenſoris ineptiis.

unionem & communionem Chriſti capitis, in Spiritu, per verbum Dei fidemq́;, cum electis, non minus falſum, quam operoſum videri debet. Nam nec unio nec communio Chriſti capitis, nedum ejus cum electis, quos vocat, conjunctio, forma eſt Eccleſiæ, ſed eſt id, quod Eccleſiam veram & jam formatam immediatè conſequitur. Eccleſia enim, quà talis, eſt id quod Chriſto capiti unitur. Eſt ergo Eccleſia per aliud quid Eccleſia, quam per unionem. Communio etiam eſt beneficium quod Eccleſia, qua talis, à Deo cõſequitur. Sed hæc lis tota logica eſt, quam faſtidiunt Remonſtrantes in re ſeria.

Vindicantur loca ad marginem Declarationis citata.

Poſt hæc examinat Cenſor loca, quæ Remonſtrantes ad marginem Declarationis ſuæ citarunt, ad oſtendendum profeſſionem publicam, quam tribus iſtis actibus, auditione verbi aut fidei profeſſione, Sacramentorum uſu & diſciplinæ exercitio contineri dicunt paragr. x., notam eſſe Eccleſiæ viſibilis, ſed adeò frigidè & hęſitanter, ut nihil ſupra. *Quædam*, inquit, *nihil tale dicunt*. Atqui non modo non quædam, ſed ne unum quidem ejuſmodi locum a Remonſtrantibus citatum eſſe oſtendit. *Quædam*, inquit, *notam tantum aliquam partiatim, non univerſim proponunt*. Inter hæc cenſere videtur loca priora, Matth. x. 32. 33. Joan. x. 4. 9. 27. & Joan. xij. 42. 43. & Joan. xiij. 34. 35. & Joan. xiv. 21. *In primo loco agitur*, inquit, *de particulari profeſſione cuiuſq́;, tum diſcipulorum, tum Doctorum: non autem de profeſſione, quæ nota eſt Eccleſiæ qua Eccleſia cætus eſt*. Imò verò, inquam, idcircò concluditur in eo etiam agi de nota Eccleſiæ, qua Eccleſia cætus eſt, quia, quæ ratio eſt ſingulorum, eadem eſt ratio totius homogenei, quatenus ex ſingulis iſtis conſtat. Qua nota dignoſcitur unus Chriſti diſcipulus, eadem dignoſcuntur omnes ſimul juncti: Sicut idem illud, quod ſingulos homines facit membra corporis Jeſu Chriſti, omnes ſimul junctos & in cætu unitos facit totum corpus ſive Eccleſiam Jeſu Chriſti. Conſequentia plana eſt: Cætus enim nihil aliud eſt quam totum, quod ſinguli iſti profitentes, quaſi uno ore atq́; opere, faciunt: uti itaq́; ſingulorum nota eſt ſingularis cuiuſq́; profeſſio, ſic omnium ſimul conſentientium & in cætu conjunctorum publica profeſſio nota eſt cætus iſtius, quà cætus eſt. Joan. x. 4. 9. 27. *agitur quidem de Eccleſia*, inquit, *at utraq́; nota, prædicatio ſcil. Euangelij & ejus obedientia indicatur*. Atqui I. id, ex quo oves, id eſt, Eccleſiam ſuam agnoſci Chriſtus ait, non niſi obedientia & obedientiæ profeſſio a Chriſto eſſe dicitur. Manifeſtè enim oves à Paſtore diſtinguit. Oves autem ſunt Eccleſia. II. Audire vocem Chriſti, hîc non neceſſariò ſignificat, prædicationem

Jeſu Chriſti audire, eiq́; morem gerere, quod Cenſor urget. Vox enim Chriſti eſt verbum Euangelij Jeſu Chriſti, ſive iſtud legatur, ſive audiatur tantum legi, ſive prædicetur & prædicari audiatur: Audire itaq; ſive obedire voci Chriſti, eamq; ſequi, dici poteſt etiam is, qui prædicationi Euangelij non intereſt. Ac, licet quidem Chriſtus hic per vocem ſuam maximè prædicationem Euangelij ſui, quã ipſe voce ſua faciebat, intellexerit, id tamen latius extendi poſſe ac debere, nemo ſanus inficias iverit. Ex his cæterorum locorum Cenſuram æſtima. Sunt enim ejuſdem generis; aut ſi quæ alia ſunt, in iis, inquit Cenſor, idem quod nos ſtatuimus, adſeritur.

Verus ac proprius ſtatus Remonſtr. in Declaratione de Notis Eccleſiæ, quem Cenſor aut ignoravit aut ſtudio diſſimulavit.

Quæ ſectione VIII. cenſentur, ea manifeſte arguunt Cenſorem hunc genuinum controverſiæ ſtatum, in hac de Notis Eccleſiæ materia, aut ignoraſſe, aut ſtudio diſſimulaſſe. Quod ſic oſtendo: Vult præter profeſſionem publicam, alias notas, & nominatim eas, quas adſignat, dari, per quas infideles deveniunt in cognitionem Eccleſiæ veræ, & dum ſe propius explicat, haud obſcure ſignificat, ſe intelligere, per prædicationem Euangelij devenire in cognitionem veræ Eccleſiæ, nihil aliud eſſe, quam per prædicatum & diligenter examinatum Euangelium, pervenire in cognitionem veritatis, & ſic porrò in cognitionem veræ Eccleſiæ, ſive eorum, qui veritatem amplectuntur & profitentur. At hoc non eſt illud, quod quæritur, & quod negant atq́; impugnant Remonſtrantes in Declaratione ſua. Quis enim Reformatus id negaverit? Sed hoc quæritur, & in hoc cardine ſtatus controverſiæ inter Reformatos & Pontificios vertitur: An notæ aliquæ certæ atq; infallibiles dentur, per quas is, qui neſcit adhuc quænã ſit doctrina veritatis pura, ac proinde quæ ſit vera Eccleſia, aut qui in ea re hæſitat & nutat, tanquam per notas, Eccleſiam veram denotantes & certò indicantes, deducitur in cognitionem veræ Eccleſiæ, &, per eam, in cognitionem veritatis, quæ ad ſalutem neceſſaria eſt. Hoc eſt quod negant Remonſtrantes contra Pontificios, quodq́, dicunt vanum atq́; ineptum eſſe.

Atqui, inquit Cenſor, *eo ipſo prædicationem verbi Dei, Sacramentorum & diſciplinæ exercitationem, ſatis aperte pro notis non agnoſcunt, quas Orthodoxi tamen in neceſſariis, ſuo gradu & modo, notis habent, & notarum uſum reſtringunt ad fideles, non item ad infideles, & qui de veritate non ſunt perſuaſi.* Sanè, ita eſt: Et qui poſſunt aliter? Quamdiu enim quis neſcit, quæ ſit prædicatio vera aut falſa, pura aut impura, quæ recta ac legitima Sacramentorum adminiſtratio, &c. quomodo fieri poteſt, ut per prædicationem, &c. tanquam per notam, cæ-

Pura verbi prædicatio &c. notæ non ſunt Eccleſiæ apud infideles

Ppp tum

berè Chriſto mandanti obtemperantibus, ſed vi arcana ad obediendum adactis, & eadem vi in adacta iſta voluntate perſeverantibus. Atq; hæc eſt illa doctrina, quam hic Cenſor cum ſuis ut orthodoxam & reformatam ubique jactat. Deus talem, ut verbis Cenſoris utar, doctrinam ab Eccleſia ſua avertat, ut fontem atq; radicem non pietatis, ſed impietatis, non ſtudij obſequioſi, ſed ſupinæ oſcitantiæ & torpidæ ignaviæ, qua fit, ut, dum homo divinæ motionis impulſum ſemper expectat, de officio ſuo nunquam ſeriò ſolicitus ſit. Sed &, inquit Cenſor, *Promiſſionem de Eccleſiæ in his terris perpetuitate exinaniunt, qua dicuntur portæ inferorū non prævalituræ contra eam, Chriſtum cum illis futurum ad conſummationem ſæculi:* Matth. xvj. 18. & xxviij. verſ. ult. Jam verò loca illa non continent promiſſionem de Eccleſiæ Chriſti in terris perpetuitate. Matth. xvj. 18. non promititur Eccleſiam ſemper manſurā eſſe Eccleſiam, ſed tantum Eccleſiam, quà Eccleſia eſt, ſemper manſuram invictam à morte & condemnatione. Portæ enim mortis & inferni mortem & infernum ſignificant: unde potius concludetur, Eccleſiæ hic in terris verſanti, qua tali, nihil promitti, ſed Eccleſiæ, quæ in terris eſt & Eccleſia manet uſq; ad mortem, promitti aliquid poſt mortem. Deinde, nihil hic promittitur Eccleſiæ, qua Eccleſia cætus eſt formaliter, ſed qua Eccleſia credentium multitudinem ſignificat, contra quos omnes & ſingulos mors prævalitura non eſt; juxtà id, quod eſt Johan. xj. 25. 26. *Qui credit in me etiamſi mortuus fuerit, vivet, & quiſquis vivit & credit in me, non morietur in æternum.* Eadem eſt ratio loci Matth. xxviij. verſ. ult. Nulla ibi promiſſio datur Eccleſiæ, ſed tantum Apoſtolis, Eccleſiæ fundatoribus, & quotquot iis in promotione veritatis Euangelicæ ſucceſſuri erant, miniſtris. Nec promittitur illos ſemper futuros & manſuros Eccleſiam, aut Eccleſiam, per eos fundatam & propagatam, ſemper manſuram eſſe: ſed tantum Chriſtum cum iis ſemper ad finem uſq; mundi futurum: quod cum conditione, ſi illi ſe dignè modò gererent, intelligendum eſſe, ex iſtis locis colligere eſt, in quibus Chriſtus ipſe dicit Apoſtolis ſuis cum conditione; *Vos amici mei eritis, ſi feceritis, quæcunq; ego mando vobis, ſi in me manſeritis, &c.* Joan. xiv. & xv. & aliis compluribus. Vide nominatim locum j. Corinth. ix. verſ. ult. Quæ conditio, ſi ſub promiſſione Apoſtolis diſertè facta, comprehenſa eſt, multò magis ſub promiſſione ad miniſtros Euangelij, non diſertè, ſed per conſequentiam extenſâ, comprehenſa videri debet.

Oſtenditur loca quæ Cenſores citant, pro inſtantia ipſorum nihil facere Matth. xvj. 18.

Matth xxviij. verſ. ultimo.

De

De Notis Eccleſiæ Viſibilis.

Scopus Remonſtrantium cum in Declaratione de Notis Eccleſiæ viſibilis agūt.

QUæ de Notis Eccleſiæ Viſibilis Declarationi ſuæ inſeruerunt Remonſtrantes, quæq; de iis M. Epiſcopius in Theſibus ſuis privatis diſputavit, ea directè oppoſita fuerunt Pontificiorum ea de re erroribus, qui notas quaſdam dari poſſe, adeoq; dari aſſerunt, per quas is, qui necdum ſcit quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, certò atq; infallibiliter pervenire poteſt in cognitionem veræ Eccleſiæ, & per Eccleſiam in cognitionem veritatis ſalutaris; ut mirum meritò videri debeat, quod Cenſores, qui Reformati Doctores audire volunt, iſta tam acri Cenſura notaverint, ea ſolum de cauſa, quod, quæ in eam ſententiam à Remonſtrantibus declarantur, etſi apertè Pontificij erroris jugulum petant, tamen non tam cum recepta Calvinianorum opinione, quam cum Socino communia quædam habere videantur. Tantum eorum eſt odium in Socinum, ut quæcunq; ejus placitis affinia tantum videntur, iſta eo ipſo damnanda ac reſpuenda, tanquam impura hæretici hominis excrementa, cenſeant, etiamſi alioquin Reformatorum ſententiæ contra Pontificios errores adſerendæ aptiſſima, & Pontificiorum opinionibus radicitus evertendis, quam maximè ſint idonea. Nempe, uſq; adeò longè eos abripit partium ſtudium, ut cum eo, quem ſibi delegerunt adverſarium, commune nihil habere videri velint. Magnus hic eſt morbus & qui non huic tantum ſæculo familiaris eſt: Ultra omnium pignorum caritatem amamus & exoſculamur errores noſtros & eorum, quos ſemel Conſcientiæ noſtræ magiſtros delegimus. In dignamur quenquam plus, quam nos ſcire, & ad hoſtilem animum ſufficit, ſi quis ingenium noſtrum aut illorum non adoret. Itaq; ſub Religionis Zelo, non raro doctrinæ ac ſcientiæ noſtræ aut Magiſtrorum noſtrorum contemtum ulciſcimur. Sed ad rem. Sacra enim hæc aliter non conſtant.

Cavillatio de apparente diverſitate Latini & Belgici exemplaris in aſſignanda una & pluribus Notis Eccleſiæ, redarguitur.

Prima, id eſt, ſeptimæ Sectionis Cenſura merus eſt cavillus, Academicis viris indignus. *Confeſſio Belgica*, inquit, *unam notam ſtatuit, Latina plures, ſed quas deinde ad unicam reducit. Hic*, inquit, *inter ſe & ſecum pugnantia dicunt:* Nempe igitur, Notam unam ſtatuere & plures, ſed ad unam eandemq; illam Notam reductas, eſt pugnantia dicere. Quid videtur, Lector? Satin' ſanus eſt Cenſor? Sanè, ſi hoc eſt pugnantia dicere, pugnant itaq; inter ſe Reformati pænè omnes, etiam in hoc ipſo capite: Quippe alij eorum ſtatuunt tres

Eccleſiæ notas, alij duas, tertiâ ad duas iſtas reducta: Alij unam reductis ad eam duabus aliis. Doctor *Gomarus* in Collegio Diſputationum Repetitarum diſput. 45. *duas tantum eſſe* dicit *veras & eſſentiales notas Eccleſiæ*, idq́, probat tribus rationibus, Theſ. vj. ſecutus exemplum Calvini, Bertrandi de Loques, Petri Martyris, Auguſtini Marlorati, Philippi Mornæi, & Bezæ, cuius hæc in colloquio Pictavienſi Anno 1581. verba *Parkerus* ex Bancroſo citat, *Eccleſiæ notæ duæ ſunt, Purum Dei verbum & ſincera Sacramentorum adminiſtratio: Sunt qui Eccleſiaſticam diſciplinam addunt, ſed nos duabus illis erimus contenti*. Pleriq; tres notas faciunt. *Antonius Walæus* quartam fortè additam cupiet, quia præter prædicationē verbi puram, ejuſdem prædicati verbi *receptionem* requiri ait, in Synopſi purioris Theolog. Diſput. xl. Theſ. 45. *Franciſcus Junius* unam tantum Eccleſiæ notam facit, Verbum ſc. Dei, & quod mirere, *Ameſius* Puritanus, Profeſſor Franequerenſis, unam maximè eſſentialem Eccleſiæ notam eſſe aſſerit, & quidem eandem, quam hi Cenſores hic tam prolixè in Remonſtrantium Declaratione carpunt & exagitant, videlicet, *Profeſſionem veræ fidei*, in Medulla Theologiæ ſuæ lib. j. cap. xxxij. Theſ. 29 Addit autem, quod notandum eſt, Theſ. 30. *Profeſſio iſta in cætu aliquo poteſt antecedere ſolemnem verbi prædicationem, & Sacramentorum adminiſtrationem*. Quid ſi hoc dixiſſent in Declaratione ſua Remonſtrantes? Nempe, hæc mera pax & concordia eſt in Calvinianis: In Remonſtrantibus pugna & diſſenſio ἀσπονδος.

Deinde, eâdem ſectione cenſentur hæc Declarationis verba; *Notæ iſtæ ſunt notæ cætus illius, qui per prædicationem verbi collectus eſt. Hoc quidem non diffitemur*, ait Cenſor, *verum & hoc notandum arbitramur, quum de Eccleſiæ propietatibus ſeu notis agitur, Eccleſiā in ſe & ſua natura conſiderandam eſſe*. Eſto: At Eccleſia, quæ colligenda adhuc eſt, aut necdum collecta eſt, Eccleſia non eſt. *At ex eo*, inquit, *quod doctrinæ prædicatio ſit anterius quiddam Eccleſia, ut pote inſtrumentum collectionis illius, non efficitur, illius neutiquam eſſe notam*. Quid abſurdius? Ergo id quod aliquando prius eſt Eccleſia, eadem Eccleſia aliquando poſterius erit. Nota enim notato ſuo poſterior eſt. *At alio atq́; alio reſpectu*, inquit Cenſor, *& inſtrumentum colligendæ & nota collectæ eſt*. Imò verò, idcirco quia prædicatio aliquando inſtrumentum eſt colligendæ Eccleſiæ, non poteſt eſſe certa atq; infallibilis nota Eccleſiæ collectæ, ei, qui, ubi vera Eccleſia ſit, aut dubitat, aut ignorat: Unde enim reſciſcet certò an prædicatio, quam audit, ſit prædicatio, qua eſt inſtrumentum colligendæ Eccleſiæ, an, qua

Abſurditas Cenſuræ detegitur, qua doctrinæ prædicationem inſtrumentum colligendæ & notam collectæ Eccleſiæ haberi vult.

qua eſt nota Eccleſiæ jam collectæ ? Hoc ex ipſa prædicatione, ut nota, habere non poteſt. Aliâ itaq; nota opus habebit, ut notam iſtam diſcernat, & ſic in infinitum tandem ut eat, neceſſe erit: Receptionem doctrinæ prædicatæ, accedere volet Walæus, uti ante diximus. At, inquam, receptio iſta, nihil aliud eſt quam profeſſio doctrinæ iſtius, quæ prædicatur, non autem, qua prædicatur, Id Ameſius veſter manifeſtè docet, quum dicit, *Profeſſionem iſtam in cœtu aliquo poſſe locum habere ante ſolemnem verbi prædicationem, & Sacramentorum adminiſtrationem*. Et res liquet: Ex Scriptura, non prædicata, ſed lecta, haberi poteſt plena veritatis notitia & fides, proinde etiam notitiæ & fidei profeſſio. Tum vice verſa, prædicatio pura locum habere poteſt, ubi tamen ea non recipitur, & ubi Eccleſia nulla eſt, quæ receptionem iſtam profitetur, putà inter infideles, inter mundanos concionem quidem frequentantes, ſed communionis profeſſionē detrectantes. Cui adde, quod prædicatio pura, ſive qua eſt inſtrumentum Eccleſiæ colligendæ, ſive qua in collecta Eccleſia exercetur, non ſit niſi Paſtoris actio. At pura puta actio Paſtoris, non poteſt eſſe nota Eccleſiæ.

Secundo addunt, inquit Cenſor, *eas Nobis Eccleſiam indicare & viſibilem facere. Ubi voce Nobis, reſtringunt ejus notificationem ſeu notarum uſum ad membra Eccleſiæ tantum, non autem ad alios quoſcunq́, deviantes a vera Eccleſia, aut etiam, qui extra eam ſunt.* Nihil minus. Declaratio Remonſtrantium non reſtringit vocem illam ad membra Eccleſiæ tantum, ſed ad eos, qui, cum norint quidem quæ ſit ſalutaris fidei Chriſtianæ doctrina, neſciunt tamen ubi ſit cætus iſte, in quo doctrina iſta ſonat & recipitur, ſive ij, qui id neſciunt, membra ſint veræ Eccleſiæ, ſive non ſint. Nimirum, directa eſt Declaratio contra Pontificios, eoſq́; omnes, qui notas aliquas certas dari aſſerunt, per quas perveniri poteſt in cognitionem Eccleſiæ veræ, & per Eccleſiam iſtam cognitam porro in cognitionem ſalutaris veritatis, antequam ſcitur aut cognoſcitur quæ ſit ſalutaris veritas, per quam Eccleſia vera Eccleſia eſt, Huiuſmodi enim notas fruſtra quæri, & falſò adſignari a Pontificiis aliiſq́; ſtatuunt. Et ratio manifeſta eſt: Eccleſia enim non eſt vera Eccleſia, niſi per & propter veritatem, quæ in ea docetur & recipitur: Veritas itaq́; ſalutaris prius cognoſci debet, quam cognoſci poſſit vera Eccleſia, ſalutarem illam veritatem retinens. Unde conſequenter efficitur, Prædicationem puram iis, qui neſciunt quæ ſit vera Eccleſia, & quæ ſalutaris veritas, per quam Eccleſia vera Eccleſia eſt, notam veræ Eccleſiæ

Senſus & ſcopus verborum in Declaratione, quibus dicitur, Notas Eccleſiam *Nobis* indicare, contra Cenſuram illuſtratur.

dicationem verbi collectus eſt, quæ aliæ quam publicæ eſſe, ſive ad cætum, qua cætus eſt, pertinere non poſſunt. *Rectè ſanè*, inquit Cenſor, *ſed quæſò quomodo hæc publica erit profeſſio, ſine, imo niſi per prædicationem verbi Dei, publicam Sacramentorum exhibitionem & diſciplinæ exercitium?* Quaſi verò profeſſio publica eſſe non poſſit, niſi cætus habeantur, in quibus actiones iſtæ exercentur. *Profeſſio iſta, quæ maximè eſſentialis Eccleſiæ nota eſt*, inquit Ameſius veſter, *in cætu aliquo poteſt antecedere ſolemnem verbi prædicationem & Sacramentorum adminiſtrationem*. Quid ni itaq; etiam poteſt eam ceſſantem ſubſequi? Sanè, nemo adeo ignarus rerum ac temporum eſt, quin fateatur, fieri poſſe, ac non rarò uſu veniſſe, ut prædicatio verbi, Sacramentorum adminiſtratio, & diſciplinæ exercitium publicum intermitti debuerint, manente cætu publico & publica cætus iſtius profeſſione: utique, ſi ſine iſtis actibus Eccleſia viſibilis aut publica eſſe non poteſt, periit toties Eccleſi viſibilis, quoties ſine iſtis fideles vivere ſunt coacti. Si non periit in tali caſu viſibilis Eccleſia, tum neceſſe eſt ut dicamus, eos, qui tum profitebantur ſe prædicationem doctrinæ Jeſu Chriſti ex animo optare, Sacramentorum adminiſtrationem ex præſcripto Chriſti cupere, & diſciplinam a Chriſto traditam exercere velle, Eccleſiam viſibilē manſiſſe, ac per conſequens profeſſionem hanc ad Eccleſiam cognoſcendam ſufficere. Atq; ex hoc uno manifeſtum fit, ea, quæ poſtea ſubiicit Cenſor, nullo prorſus fundamento nixa eſſe.

Reſponſum etiam Cenſoris, quo rationem in Declaratione adductam, a proportione internæ Eccleſiæ ad externam redarguit, nil niſi Scholare & operoſum commentum eſt; idcircò repudiandum, quod directè ſimplici & apertæ Scripturarum locutioni repugnet. *Fides*, inquit, *non eſt interior completa forma & quaſi anima inviſibilis Eccleſiæ*. Attamen Scriptura diſertè & paſſim affirmat, nos per fidem fieri atq; eſſe filios Dei, membra corporis Jeſu Chriſti, imò corpus Jeſu Chriſti, & unum quidem corpus cum eo eſſe, per unum eundēque ſpiritum Fidei, id eſt, fidem, qua veluti ſpiritu animamur in mediis mortis periculis ij. Cor. iv. 13. Et ratio manifeſta eſt, quam ipſa Etymologia inſinuat. Eccleſia enim eſt cætus eorum, qui vocanti Deo credunt, aut per fidem vocationi divinæ reſpondent. Nec aliud vocatio divina ab homine, ut Eccleſiæ Dei membrum fiat, requirit, quam ut Deo credat, & ex fide illi obediat. Fides itaq; eſt iſtud unum, quod hominem Eccleſiæ Dei membrum facit. Quare, quod Cenſor internam completam formam Eccleſiæ inviſibilis eſſe dicit, unio-

Ratio in Declaratione adducta a proportione internæ Eccleſiæ ad externam, vindicatur a Cenſoris ineptiis.

unionem & communionem Chriſti capitis, in Spiritu, per verbum Dei fidemq;, cum electis, non minus falſum, quam operoſum videri debet. Nam nec unio nec communio Chriſti capitis, nedum ejus cum electis, quos vocat, conjunctio, forma eſt Eccleſiæ, ſed eſt id, quod Eccleſiam veram & jam formatam immediatè conſequitur. Eccleſia enim, quà talis, eſt id quod Chriſto capiti unitur. Eſt ergo Eccleſia per aliud quid Eccleſia, quam per unionem. Communio etiam eſt beneficium quod Eccleſia, qua talis, à Deo cõſequitur. Sed hæc lis tota logica eſt, quam faſtidiunt Remonſtrantes in re ſeria.

Poſt hæc examinat Cenſor loca, quæ Remonſtrantes ad marginem Declarationis ſuæ citarunt, ad oſtendendum profeſſionem publicam, quam tribus iſtis actibus, auditione verbi aut fidei profeſſione, Sacramentorum uſu & diſciplinæ exercitio contineri dicunt paragr. x., notam eſſe Eccleſiæ viſibilis, ſed adeò frigidè & hęſitanter, ut nihil ſupra. *Quædam*, inquit, *nihil tale dicunt*. Atqui non modo non quædam, ſed ne unum quidem ejuſmodi locum a Remonſtrantibus citatum eſſe oſtendit. *Quædam*, inquit, *notam tantum aliquam partiatim, non univerſim proponunt*. Inter hæc cenſere videtur loca priora, Matth. x. 32. 33. Joan. x. 4. 9. 27. & Joan. xij. 42. 43. & Joan. xiij. 34. 35. & Joan. xiv. 21. *In primo loco agitur*, inquit, *de particulari profeſſione cuiuſq;, tum diſcipulorum, tum Doctorum: non autem de profeſſione, quæ nota eſt Eccleſiæ qua Eccleſia cætus eſt*. Imò verò, inquam, idcircò concluditur in eo etiam agi de nota Eccleſiæ, qua Eccleſia cætus eſt, quia, quæ ratio eſt ſingulorum, eadem eſt ratio totius homogenei, quatenus ex ſingulis iſtis conſtat. Qua nota dignoſcitur unus Chriſti diſcipulus, eadem dignoſcuntur omnes ſimul juncti: Sicut idem illud, quod ſingulos homines facit membra corporis Jeſu Chriſti, omnes ſimul junctos & in cætu unitos facit totum corpus ſive Eccleſiam Jeſu Chriſti. Conſequentia plana eſt: Cætus enim nihil aliud eſt quam totum, quod ſinguli iſti profitentes, quaſi uno ore atq; opere, faciunt: uti itaq; ſingulorum nota eſt ſingularis cuiuſq; profeſſio, ſic omnium ſimul conſentientium & in cætu conjunctorum publica profeſſio nota eſt cætus iſtius, quà cætus eſt. Joan. x. 4. 9. 27. *agitur quidem de Eccleſia*, inquit, *at utraq; nota, prædicatio ſcil. Euangelij & ejus obedientia indicatur*. Atqui I. id, ex quo oves, id eſt, Eccleſiam ſuam agnoſci Chriſtus ait, non niſi obedientia & obedientiæ profeſſio a Chriſto eſſe dicitur. Manifeſtè enim oves à Paſtore diſtinguit. Oves autem ſunt Eccleſia. II. Audire vocem Chriſti, hîc non neceſſariò ſignificat, prædicationem

Vindicantur loca ad marginem Declarationis citata.

Jeſu

Jeſu Chriſti audire, eiq́; morem gerere, quod Cenſor urget. Vox enim Chriſti eſt verbum Euangelij Jeſu Chriſti, ſive illud legatur, ſive audiatur tantum legi, ſive prædicetur & prædicari audiatur: Audire itaq; ſive obedire voci Chriſti, eamq; ſequi, dici poteſt etiam is, qui prædicationi Euangelij non intereſt. Ac, licet quidem Chriſtus hic per vocem ſuam maximè prædicationem Euangelij ſui, quā ipſe voce ſua faciebat, intellexerit, id tamen latius extendi poſſe ac debere, nemo ſanus inficias iverit. Ex his cæterorum locorum Cenſuram æſtima. Sunt enim ejuſdem generis; aut ſi quæ alia ſunt, in iis, inquit Cenſor, idem quod nos ſtatuimus, adſeritur.

Quæ ſectione VIII. cenſentur, ea manifeſte arguunt Cenſorem hunc genuinum controverſiæ ſtatum, in hac de Notis Eccleſiæ materia, aut ignoraſſe, aut ſtudio diſſimulaſſe. Quod ſic oſtendo: Vult præter profeſſionem publicam, alias notas, & nominatim eas, quas adſignat, dari, per quas infideles deveniunt in cognitionem Eccleſiæ veræ, & dum ſe propius explicat, haud obſcurè ſignificat, ſe intelligere, per prædicationem Euangelij devenire in cognitionem veræ Eccleſiæ, nihil aliud eſſe, quam per prædicatum & diligenter examinatum Euangelium, pervenire in cognitionem veritatis, & ſic porrò in cognitionem veræ Eccleſiæ, ſive eorum, qui veritatem amplectuntur & profitentur. At hoc non eſt illud, quod quæritur, & quod negant atq́; impugnant Remonſtrantes in Declaratione ſua. Quis enim Reformatus id negaverit? Sed hoc quæritur, & in hoc cardine ſtatus controverſiæ inter Reformatos & Pontificios vertitur: An notæ aliquæ certæ atq; infallibiles dentur, per quas is, qui neſcit adhuc quænā ſit doctrina veritatis pura, ac proinde quæ ſit vera Eccleſia, aut qui in ea re hæſitat & nutat, tanquam per notas, Eccleſiam veram denotantes & certò indicantes, deducitur in cognitionem veræ Eccleſiæ, &, per eam, in cognitionem veritatis, quæ ad ſalutem neceſſaria eſt. Hoc eſt quod negant Remonſtrantes contra Pontificios, quodq́, dicunt vanum atq́; ineptum eſſe.

Veritas ac proprius ſtatus controverſiæ in Declaratione de Notis Eccleſiæ, quem Cenſor aut ignoravit aut ſtudio diſſimulavit.

Atqui, inquit Cenſor, *eo ipſo prædicationem verbi Dei, Sacramentorum & diſciplinæ exercitationem, ſatis apertè pro notis non agnoſcunt, quas Orthodoxi tamen in neceſſariis, ſuo gradu & modo, notis habent, & notarum uſum reſtringunt ad fideles, non item ad infideles, & qui de veritate non ſunt perſuaſi.* Sanè, ita eſt: Et qui poſſunt aliter? Quamdiu enim quis neſcit, quæ ſit prædicatio vera aut falſa, pura aut impura, quæ recta ac legitima Sacramentorum adminiſtratio, &c. quomodo fieri poteſt, ut per prædicationem, &c. tanquam per notam, cæ-

Pura verbi prædicatio &c. notæ non ſunt Eccleſiæ apud infideles.

probare propoſitum ſibi habuerunt Remonſtrantes. I. Fruſtra quæri notam aut notas Eccleſiæ Viſibilis : Nota enim Eccleſiæ viſibilis, eſt ipſa forma Eccleſiæ viſibilis, ex vi hypotheſeos præcedentis. In exemplo res patet. Eccleſia Viſibilis eſt, ut Antonius Walæus eam definit in Synopſi purioris Calviniſticæ Theologiæ ſuæ, Diſp.40. de Eccleſ. Theſ. 32. cætus eorum, qui per verbum externum, Sacramentorum ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ uſum, in unum externum corpus ac ſocietatē coaleſcunt. Eccleſiæ nota ſi quæratur, tum neceſſe erit, ut quæratur nota cætus iſtius, qui ſic in unum externum viſibile corpus coaluit. Fruſtra. Nam externa iſta coalitio per actus iſtos viſibiles aut ſenſibiles eſt tale quid, quod nota opus non habet, ut agnoſcatur aut ab aliis dignoſcatur. II. Ipſam etiam profeſſionē ſalutaris doctrinæ, ſeu malis, ipſam prædicationem veræ doctrinæ, rectum Sacramentorum uſum, &c. præciſè loquendo, non eſſe notas Eccleſiæ viſibilis, ab ipſa Eccleſia viſibili diſtinctas, per quas in ejus cognitionem devenitur : Sunt enim res ipſa, quæ quæritur, & cuius cognitio ex verbo Dei juxta Pontificiorum ſententiam, ſine interveniente Eccleſiæ veræ authoritate, haberi non poteſt. Notæ autem notiores eſſe debent re notata uti jam aliquoties dictum eſt.

Vindicantur rationes M. Epiſcopij.

Quæ contra rationes duas, à Clariſſimo Viro M. Epiſcopio in Theſibus privatis citatas, allegat Cenſor, ea nullius ſunt momenti. Prima ratio Epiſcopij hæc eſt. Prædicatio verbi divini non eſt nota Eccleſiæ, quia prædicatio Paſtoris actio eſt, non Eccleſiæ, quæ in Sacris ſemper à Paſtore contradiſtinguitur. *Quid tum*, inquit Cenſor? *Ergone nota non eſt? Etiam profeſſio, Eccleſia, ſpecialiore ſignificatione ſumta, ſeu gregis ſingulariter actio eſt, & tamen nota vobis eſt: quanto magis prædicatio quæ Eccleſiam publicam omnino facit, quum profeſſio ſit ſingulorum?* Atqui conſequentia hæc manifeſte laborat. Profeſſio enim quatenus eſt ſingulorum per ſe, non ſtatuitur in Declaratione Remonſtrantium, nota cætus univerſi, qua cætus eſt, ſed quatenus profeſſio publica eſt, quæ in cætu peragitur, uti jam ante ex Epiſcopij Theſibus clarè apparere Cenſor ipſe confeſſus eſt. Deinde, profeſſio ita eſt ſingulorum, ut totius cætus etiam eſſe poſſit. Prædicatio verò ita eſt paſtoris actio, ut cætus ſive gregis, qua talis, actio eſſe aut fieri non poſſit. Deniq; profeſſio gregis eſſe poteſt, etiamſi prædicatio nulla in eo fiat, imò ut *Ameſius* ait, etiamſi nulla prædicatio verbi præceſſerit. At prædicatio eſſe poteſt, etiamſi grex aut cætus profitentium doctrinam, quæ prædicatur, nullus ſit. Altera ratio Epiſcopij eſt, *Quia prædicatio verbi divini non tam neceſſaria, quam utilis eſt ad ædificationem Eccleſiæ, poſtea-*

Inſtantia Cēſoris diluitur.

Adſtruitur & vindicatur altera ratio Epiſcopij.

quam Scriptura omnibus & ſingulis legenda data eſt, ut ex ea ſuopte Marte diſcat quiſq; quantum ſatis eſt. *Vide*, inquit Cenſor, *quo iſti homines dilabantur, qui ordinationem Dei perpetuam Sacri Miniſterij, illiuſq; munus, a Deo ſtabilitum, in neceſſariis non ponunt.* Imo verò, inquā, Vide quo iſti Reformati Cenſores dilabantur, qui tam manifeſtam veritatem admordent? Verbum quod prædicatur, ſtatuit *M. Epiſcopius* ſimpliciter neceſſarium, ad hoc, ut quis Eccleſiæ membrum fiat & maneat. Prædicationem verbi ſimpliciter ad id neceſſariam eſſe negat. Quid clarius? Ameſium tuum vide, qui diſerte affirmat, *fieri poſſe, ut profeſſio fidei* (quam maximè eſſentialem Eccleſiæ notam facit) *antecedat ſolemnem verbi prædicationem, & Sacramentorum adminiſtrationem*, uti ſupra oſtendimus: Sed & rationem manifeſtam vide. Quid ſi paſtores nulli haberi poſſint? quid ſi nulli gregem docere audeant? Cætus autem conveniant qua poſſunt, & verbum divinum prælegi audiant, faciantq; omnia iſta, quæ pro iſto tempore ex præſcripto Chriſti facere poſſunt, an idcirco Eccleſia aut cætus iſte deſinet eſſe Eccleſia viſibilis? *At*, inquit Cenſor, *ſic etiam profeſſio fidei non erit nota, quia incidere poſſe tempora, ait Epiſcopius, quibus ejus uſus eſſe non poſſit.* At vero, inquam, iſto caſu fatendum eſt, viſibilem Eccleſiam, qua formaliter cætus eſt, deſinere eſſe, etiamſi materialiter maneat, manentibus videlicet iis, qui juncti & congregrati, cætum facerent: quod aliter longè habet, ſi prædicatio ceſſet: Cætus enim formaliter cætus eſſe ac manere poteſt, etiamſi prædicatio verbi externa in eo ceſſet, uti jam oſtenſum eſt & ex natura rei liquet. Quomodo interim prædicatio verbi in Eccleſia ordinatio Dei perpetua ſit, & quam gravem injuriam Remonſtrantibus faciat Cenſor, cum id ab iis negari hic aſſerit, ex præcedentibus, ubi ea de re ex profeſſo actum eſt, liquido conſtare poteſt.

Sectione IX. & X. inquit Cenſor, *Officia civium Eccleſiæ videntur diſtinguere a notis.* Imo ne videntur quidem diſtinguere, cum, ut Cenſor ipſe fatetur, ipſam fidei profeſſionem, quam notam Eccleſiæ fecerunt, inter officia civium Eccleſiæ cenſeant. Aliud eſt, officium, aliud officij præſtatio. Hæc nota eſt, non illud. Ut vero nota illa rectè intelligeretur, officij ipſius ratio plenius explicata eſt a Remonſtrantibus. Quod interim officia hæc, *non tantum actus, exercitia & partes quaſdam officij noſtri eſſe, ſed & actus quoſdam Dei gratioſos erga ſuos, quibus & ipſe per ſuos aliquid agit, ſuiſq; confert & exhibet*, id partim ex abſolutæ Prædeſtinationis inſano amore, partim ex aliis ineptis quibuſdā hypotheſibus proficiſcitur, quas hic examinare intempeſtivum eſt.

IN

IN CENSURAM CAPITIS XXIII.

De Sacramentis aliiſq; Sacris Ritibus.

IN hoc Capite nihil pænè cenſetur. Omnia ſunt Orthodoxa & nive puriora. *In definitione Sacramenti*, inquit Cenſor, *Remonſtrantes Orthodoxæ ſententiæ inſiſtentes, & in nomine & uſu ſe a Socino ſejungere ſatagunt.* Nempe hoc orthodoxias κριτήριον eſt. Sola ſuſpicio atri quid adſpergit, quod per quæſtiones benigne elui Cenſor petit. Dignus certè, qui ob tam benevolam ſcilicet & inuſitatam agendi rationem reſponſum ferat, quod alioquin declinari a nobis jure potuiſſet.

Remonſtrantes in Declaratione ſua, vocaverant Sacramenta, Fœderalia ſigna & ſigilla viſibilia, quibus Deus gratioſa beneficia ſua in Fœdere, præſertim Euangelico, promiſſa repræſentat, &c. *Bene utiq;*, ait Cenſor, *ſi modo & fœdus & gratuita beneficia in fœdere promiſſa, utrobiq; eadem eſſe velint, nempe ſalutaria ac de ſalute æterna, quæq; utrobiq; fuerint revera diſpenſata, ſuo modo & gradu, &c.* Ad hoc etſi jam ante ſæpius reſponſum ſit, paucis tamen hic iterum reſpondemus, ut quæſitori ſatisfiat. Sub Veteri fœdere rē promiſſam eandem, id eſt, ſalutem æternam revera diſpenſatam eſſe, credunt Remonſtrantes. Sed promiſſionem ſalutis æternæ ſub eo factam aliam non poſſunt deprehendere, quam typicam, & quæ ſub generalibus promiſſionum aut prophetiarum verbis obſcurè comprehenſa fuit. In novo verò fœdere, promiſſionem vitæ æternæ claram, ſine typis, & ſpecialibus atq; apertis verbis factam eſſe, ſtatuunt. Et hoc vult declaratio eorum per articulum, *præſertim*, cum dicunt gratioſa beneficia, *in fœdere præſertim Euangelico*, promiſſa eſſe. Si idem vult Cenſor cum ait, *beneficia Dei gratioſa, ſub utroq; Teſt. diſpenſata fuiſſe, ſuo modo & gradu*, conſenſio eſt. Sin aliud quid vult, ejus rei declarationem plenam, ac diſertam ut faciat neceſſe eſt.

Ad quæſtionē An eadē gratuita beneficia, ſub utroque Fœdere fuerint diſpēſata, reſpondetur.

Alterum eſt: Fatentur Remonſtrantes Deum nobis per Sacramenta non modo repræſentare & adumbrare promiſſa ſua beneficia, ſed etiam exhibere & obſignare: *Sed quia addunt, Deum id per Sacramenta facere, certo modo, eumq; non explicant, tantum depoſcimus*, inquit, *ut explicent ſententiam ſuam.* Age. Res digna eſt quæ intelligatur:

Dilucida & prolixa declaratio, de certo modo, quo Sacramenta, promiſſa beneficia non modo repræſentare & adumbrare, ſed etiam exhibere & obſignare dicuntur.

gatur: Intereſt Reip. Chriſtianæ, ne ſacris hiſce ritibus aut nimium, aut nimis parum, tribuatur: Utrimq; enim ingens periculum eſt, ne aut contemtui eorum anſa detur ex una parte, aut ſuperſtitioni & idololatriæ ex altera parte feneſtra aperiatur. Atq; a contemtu quidem minimum periculi eſt, quamdiu certum manet, ritus iſtos a Deo traditos & præſcriptos eſſe. Nihil enim parvi fieri debet, quod ſummus Deus mandat & a nobis religioſè obſervari præcipit. Sola Dei voluntas ſufficit ad ritus cuiuſq; magnitudinem & pretium. Sed a ſuperſtitione & idololatria periculū eſt multò maximum: Nam ita ferè comparatum eſt, ut circa externas & in oculos incurrentes cæremonias, Deo & cultui ejus deſtinatas, animus defixus hæreat, & primò quidem admirari, deinde extollere, & paulatim etiam venerari eas incipiat. Nec dubitandum eſt, quin ij, qui primitus hos Sacros ritus ſublimibus & omnes τῆς ὑπερβολῆς limites excedentibus elogiis, veluti cothurnis quibuſdam extulerunt, iiſq; admirabiles, incomprehenſibiles & inexplicabiles effectus, neſcio, quo zeli æſtro perciti, attribuerunt, ne apud populum vileſcerent, idololatriæ graviſſimæ occaſionem imperitæ & incircumſpectæ multitudini dederint. Res enim Sacra, ſi nimiū eam laudes atq; extollas, facile plebis & vulgi idolum fit. Quocirca videndum eſt, ut nos magis conſideratè ac verè religioſè de iis loquamur. Id Remonſtr. in declaratione ſua facere propoſitum habuerunt.

Socini ſententia de Sacramentis.

Sacramenta dixerunt eſſe ſigna, per quæ Deus beneficia ſua gratioſa non tantum repræſentat & adumbrat, ſed etiam *certo modo exhibet atq; obſignat*, ſecus quam Socinus ipſe, quod mirum eſt Cenſorem non animadvertiſſe, qui Sacramenta non modo non exhibitiva, ſed ne quidem ſigna nuda appellari rectè exiſtimat. Sic enim in tractatu de uſu & fine Cænæ Domini ait, pag. 88. *Tantum abeſt ut ego quicquam detrahi Sacramentis exiſtimem, ſi quis ea nuda ſigna appellet, ut ea appellatione plus illis tribui quam deceat, penitus perſuaſum habeam:* At Remonſtrantes ea ſigna appellant in Declaratione ſua non tantum quia adumbrant & figurant Dei beneficia, ſed etiam exhibent; at, *certo modo*, dixerunt, non ſine gravi cauſa. Modus enim exhibendi & obſignandi eſt multiplex. Eſt exhibitio quædam *phyſica*, qua res aliqua vel ſigno ut ceræ impreſſa, vel ſigno ut vaſe contenta, vel ſigno ut inſtrumento affixa, vel ſignum nudè concomitans vel ſub ſpeciebus ſigni latens, exhibetur, id eſt, ut rem clarius proponam, qua res aliqua vel ſimul, vel una, vel cum, vel per, vel ſub, vel in, vel apud, vel circa ſigna phyſicè ut ita dicam admovetur

Modi exhibēdi & obſignandi varij indicantur.

vetur, porrigitur. diſtribuitur. Eſt etiam exhibitio quædam *hyperphyſica ſeu miraculoſa*, qua res aliqua ignota, vel dubia confirmatur, ſtabilitur & certioratur, ac ſic menti veluti videnda ac ſentienda exhibetur, cuiuſmodi ſigna ſunt, miracula, prodigia virtutes, omnem naturæ vim excedentes. Deniq; eſt exhibitio quædam *Sacramentalis Euangelica*, quâ gratia divina, per ſigna quædam, non eminus aut de longè repræſentatur, nec ſub typis, umbris, aut figuris quibuſdam, ut multò poſt futura, veluti per tranſennam oſtenditur, ſed qua gratia iſta, ut jam præſens, ob oculos ponitur, adeo clarè, ac ſi ſenſibus manibuſq; palpanda daretur; adeo efficaciter, ut efficacius non poſſit affici anima a ſignis iſtis, manente ſalva atq; integra ſignorum & ſignificationis natura ac proprietate. Atque hic tertius exhibitionis modus, eſt modus ille certus, quem deſignant Remonſtrantes. Primum enim & ſecundum reſpuunt. *At*, inquies, non hoc tantum deſignatum voluerunt Remonſtrantes, cum exhibitionem illam certo modo fieri dicunt, ſed etiam propoſitum habuerunt indicare, illam ipſam Sacramentalem exhibitionem *certo modo*, fieri. Ita eſt, *At modum iſtum*, inquit Cenſor, *cum non definiant, incertum relinquunt, quem modum exhibendi a ſe intelligi velint:* Et hoc valde vero ſimile eſt, adeoq; certum. At ſi dicant Remonſtrantes ſe modum illum explicare non poſſe, ſe cum Auguſtino *ſentire motum, at modum neſcire*, an non hoc ſufficit? Quid? An neceſſe eſt ut modus iſte exponatur? Atqui ne ipſi quidem Cenſores eum uſpiam exponunt, nec ut eum exponant, ita ut intelligi a ſano homine poſſit, ipſis poſſibile eſt. Sic enim diſertè habet ipſorum propria Confeſſio Art. xxxv. *Certiſſimum vero eſt Chriſtum non ſine cauſa tam ſolicitè nobis hoc ſuum Sacramentum* (Cænæ ſcilicet) *commendare, ut pote qui perficiat in nobis revera quæcunq; ipſe nobis his ſacris ſignis repræſentat, quamvis modus ipſe ingenij noſtri captum ſuperet, nec percipi a quoquam poſſit.* Similiter, ubi in ſynopſi purioris ſuæ Theologiæ, omnes modos exhibēdi recēſuerunt & eos qui intelligi aliquo modo poſſunt, ab hoc exhibendi modo excluſerunt, non reſtare dicunt alium, quam eum *qui Sacramentis aptus eſt*, id eſt, qui prorſus inexplicabilis eſt, addo ego & inimaginabilis. Vide Rivetum in Synopſi purioris Theologiæ xliij. diſputatione de Sacramentis, a Theſ. 23. uſq; ad Theſ. 30. hac ipſa de re diſſerentē. Sacramēta negat eſſe *cauſas phyſicas gratiæ, ſive primarias ſive inſtrumentales, vel per qualitatem aliquam inhærentem, vel per Dei motionem Sacramentum ad talem effectum elevantem, quem attingat.* Deinde, inter Pontificios Scholaſticos, illos

Riveti judicium quo Pontificiorū quorundam ſententiam, de modo collationis gratiæ.

quæ per Sacramenta ſua Lu- [illegible] ſententiæ præfert.

illis, qui ſtatuunt Sacramenta conferre gratiam, non quod eam producant, ſed quia Deus ex pacto, in uſu Sacramentorum eam producit & offert, Quippe cum Sacramenta magna ex parte conſiſtant in ſua ſignificatione & ſignificando ſeu virtute ſuæ ſignificationis agant & agere tantum poſſint, *melius ſentire adſerit quam Lutheranos quos a Luthero potius quam a Christo nomen ſuum deducere* ait, ſed tamen non omnino rectè ſentire non obſcure indicat. Deniq; ſe ſuoſque optimè ſentire adſerit: quippe qui præter ſignificationem ex inſtituto Dei ſuam etiam exhibitionem (*ſed modo Sacramentis apto*) & obſignationem promiſſionum divinarum, Sacramentis attribuāt, ut videre eſt Theſ. xxix. At, dic ſodes, Rivete, quis eſt ille *modus Sacramentis aptus?* Hunc enim hic definiri poſtulas cum Collegis tuis. *Relativus*, inquis, eſt *& Sacramentalis, quo tamen res ipſa verè exhibentur, & obſignantur fidelibus, ſed modo ſpirituali percipiendæ*, ut videre eſt Theſ. 24. At quæro, inquam, ecquis eſt ille modus relativus, Sacramentalis, aut ſpiritualis diſtinctus a ſignificatione, ut loqueris, tum phyſica, qualis eſt ſignorum, quæ Bellarminius practica vocat, tum morali, qualis eſt ſignorum theoricorum? Nec enim eſt modus qui oritur ex ſignorum & rerum ſignificatarum in Sacramentis unione aut connexione, vel phyſica, qualis eſt materiæ & formæ, vel ſubjecti & accidentis, per inexiſtentiam; aut localem, per indiſtantiam; aut ſpiritualem, per infuſionem virtutis alicuius in ipſis ſignis latentis, ut dicis Theſ. xxiv. Nec eſt modus, qui oritur ex ſola ſignificativa virtute Sacramentorū, ut dicis Theſ. xxix. Qualis ergo eſt? Calvinus, uti & Belgica Confeſſio, ad *occultam & mirabilem virtutem Dei* eum referunt: At hoc tantundē eſt, atq; ſi dicatur, incomprehenſibilis eſt & ineffabilis. Hoc verò quid aliud eſt quam certum illum modum incertum eſſe ſtatuere? Dicunt quidem Cenſores, *Sacramenta gratiam conferre fidelibus, ita ut non modo ſignificantia ſigna, ſed & exhibitiva ſeu media & inſtrumenta ſint, quibus Deus Christum cum beneficiis ſuis offert, & in legitimo ſanctoq; uſu magis magiſq; confert.* At dicant, & explicent intelligibiliter modum iſtum exhibendi Sacramentalem, qui a ſignificatione tum phyſica tum morali diſtinctus ſit. Ut enim ſignum, quà tale, fiat inſtrumentum ſeu medium exhibens rem ſignatam, citra aut ſupra ſignificationem, ἀκατάληπτον eſt. Nihil enim agit ultra, nec citra ſpeciem ſeu virtutem potentiæ ſuæ. Neceſſe eſt, ut ſi intelligibiliter velint ſententiam ſuam proponere, exhibitionis iſtius inſtrumentalis modum faciant vel phyſicam vel moralem: At neutrum faciunt. Quid aliud

Oſtenditur Cenſores modum illum exhibendi quem definiri a Remonſtr. poſtulant, nec definire uſpiam, nec definire poſſe.

aliud ergo reſtat quã ut dicant, incertus plane eſt & ἄῤῥητος, Deoq́; relinquendus? Et ſane quis, vel Lyncea ingenij acie prædıtus, percipiat ſigna inſtrumentaliter exhibere gratiam ſeu rem ſignatam, exhibitione tali, quæ nec ſit phyſica tantum, nec moralis tantum ſignificatio, nec utrumq́; ſimul, ſed aliud & amplius quid relativum & ſacramentale? Tum, quis intelligat ſigna iſta concurrere ut inſtrumenta ſeu media exhibitiva gratiæ, in iis, qui ea legitimè uſurpant, cum ij, qui ea uſurpãt, ante quã ea uſurpent, de gratiâ promiſſa apud animũ ſuũ ſint perſuaſiſſimi; imo cum idcirco ſigna iſta uſurpent, quia rẽ ſignis iſtis ſignificatã jam ante firma fide apprehenderunt, & apprehenſionẽ iſtam ſuam publicitus teſtatã fecerunt? Deniq́; quis intelligat, ſigna Sacramẽtalia eſſe inſtrumẽta gratiæ collativa & exhibitiva, cum tota gratiæ ſalutaris operatio immediatè a Deo fieri in mente ac voluntate ſtatuatur? Immediata operatio & inſtrumentalis ſunt incompatibilia: Atq; hoc argumentum idcirco majoris momẽti videri debet, quod Calvinus & Rivetus, Cenſorum horum unus, eo ipſo pugnent contra Pontificios, qui Sacramenta dicunt eſſe inſtrumenta gratiæ collativa. *Hoc enim eſt*, inquit Rivetus Theſ. 28. *Dei actionem propriam & incommunicabilem in inſtrumenta immediate transferre*. Quare perperam admodum feciſſe Cenſores credendi ſunt, cum modum iſtum non tantum confidenter definiverunt præter morem & conſuetudinem aliorum, adeoq́; contra diſerta verba confeſſionis ſuæ, ſed etiam a Remonſtrantibus definiri hic poſtulant, quaſi heterodoxias notam mereantur, ſi idem aut non audeant, aut non poſſint. Dicet fortaſſe quiſpiam, exhibitionem illam concipi poſſe ſi Sacramentorum uſus ſerius ac legitimus ſtatuatur conditio, ad cuius præſentiam Deus concedat, & quaſi ſentiendam exhibeat ſpecialiorem aliquam gratiam ſuam; dum videlicet Deus, eum, qui ſignis iſtis juxta inſtitutionem Chriſti ex vera fide utitur, & iis utendo officium ſuum facit, ſenſu gratiæ ſuæ ſingularis dignatur, ita ut ipſe ille uſus & exercitium, veluti medium ſit, quo utens alacrior & promtior redditur ad obſequium divinum, & cæteras officij ſui partes diligentius exequendum: At nemo Remonſtrantium erit, qui id non libenter admiſſurus ſit. Cæterum aliam quandam præter phyſicam, ſeu moralem, ſeu hyperphyſicam exhibitionem ſtatuere, quæ inſtrumentalis exhibitio & collatio ſit rei ſignatæ, id vero prorſus ἀκατάληπτον eſt. Quod ſi qui tamen ſe concipere, atq; intelligere poſſe ejuſmodi exhibitionis modum credunt, ij fruantur judicio ſuo. Remonſtrantes ſtatuunt hac in parte

Cenſor, *ſilentio præterire non poſſumus, quæ Socinum redolent. Primum, cum Sacramenta novi præſertim fœderis, definiant univerſim, divinæ ea inſtitutionis, & quidem perpetuæ eſſe, omittant, forte quod an Baptiſmus perpetuæ inſtitutionis divinæ ſit, an vero temporariæ, cum Socino ἐπέχουσι* &c. Atqui mirum meritò videri debet Cenſores hoc in declaratione Remonſtrantium tanquam ſtudio aut deditâ opera omiſſum animadvertere, cum nec Confeſſio eorum, nec Palatina Catecheſis id diſertè aut in terminis exprimant: Deinde, cũ ignorare non poſſint M. Epiſcopium in Theſibus iſtis, quas in hac Cenſura ſua paſſim citant, velut inſtar, âd quod declaratio hæc Remonſtr. fabricata ſit, diſertè contra Socinum hoc Corollarium poſuiſſe: *An Baptiſmum cæremoniam & ritum fuiſſe tantum temporarium, nullo præcepto Jeſu Chriſti, ab Apoſtolis tantum uſurpatum atq; exercitum, ulla ſolida ratione demonſtrari poſſit.* Et negativam partem ſuſtinuiſſe. Quod vero non nemo pro voce, *ulla*, ſubſtituit, *nulla*, id tam manifeſtè falſum eſſe ex antographo ipſius M. Epiſcopij. αὐτοψία ipſa nos docuit, quam certum nobis eſt, bis duo eſſe quatuor. *Alterum eſt*, inquit Cenſor, *quod adminiſtrationem Sacramentorum, cum Socino non faciant ſingulariter Paſtorum, ſed communiter omnium fidelium.* Cedo locum vel verba Cenſor & viceris. *At ab ea ſententia non abeſſe Epiſcopium patet ex Theſibus publicè diſputatis.* Cedo Theſes Cenſor & en herbam porrigimus. Dixiſſe id aliquando occaſione argumenti alicuius in diſputatione dicitur Epiſcopius, at in Theſibus id uſpiam eum propoſuiſſe, falſum eſt. Sed eſto. Dixerit & ſcripſerit id Epiſcopius, quin imo declaratio Remonſtrantium id uſpiam directè, vel indirectè affirmet, quod tamen falſum eſt, ecquod in ea re crimen eſt? *Atqui Socinianum hoc eſt*, inquies. Itane? Atqui Calvinus ipſe in Inſtitt. ſuis lib. iv. Cap. xv. Sect. 20. diſertè affirmat, *Multis abhinc ſæculis adeoq; (NB.) ab ipſo fere Eccleſiæ exordio, uſu receptum fuiſſe, ut in periculo mortis Laici Baptiſarent, ſi Miniſter in tempore non adeſſet.* Cur quæſo, ſi idem nunc dicerent Remonſtrantes, id eos cum Socino dicere per convitium Cenſor affirmaret, ac non potius cum primitiva Eccleſia, totaq; adeo multis ſeculis continuata Antiquitate? Veruntamen, nec Scriptura nec ratio ulla cogit, cur credendum ſit, primitivam Eccleſiam & totam Antiquitatem in eo erraſſe, nedum, ſi erraverit, errorem fundamentalem erraſſe. Quid enim obſtat, cur in caſu neceſſitatis, cum vel cætus vel paſtor haberi non poteſt, a fideli aliquo infans aqua tingi, aut inter fideles Cæna Domini celebrari non poſſit? Certè, ſi verbum ipſum in caſu neceſſi-

Redarguitur ſuſpicio Cenſorum, quod Remonſtr. baptiſmum, temporariæ inſtitutionis, cum Socino facere videantur.

Calvini verba de Baptizatione Laicorum.

ſtiani hominis officium, aut caritatis legem ab iis factum fuiſſe jure meritò dici poſſet. Nec enim erubeſcunt fateri Remonſtrantes, ſe toto animo abhorrere a rigore iſtorum hominum, qui, ſi quis fortè probus piuſq;, poſt adhibitam omnem quam prudenter adhibere potuit diligentiam, non poſſit credere, aut ab animo ſuo impetrare, ut credat, Baptiſmum alij fini ſervire, quam ad teſtandum vitæ malè ante actæ derelictionem & vitæ melioris inchoationem, id eſt, non eſſe niſi, ut Cenſores ipſi paulò ante finem huius ſectionis ipſi loquuntur, Sacramentum pænitentiæ, idcirco eos intolerabiles & anathemate dignos cenſent. Abſit: Contrarium ſæpius teſtati ſunt Remonſtrantes, & indies facto ipſo teſtantur in cœtibus atq; Eccleſiis ſuis. Qui aliter cenſent ij viderint. Eadem ratio eſt de *Pædobaptiſmo*; Remonſtrantes ritum baptizandi infantes, ut perantiquum & in Eccleſiis Chriſti, præſertim in Africa, permultis ſeculis frequentatum, haud illubenter etiam in cœtibus ſuis admittunt, adeoq; vix ſine offenſione & ſcandalo magno intermitti poſſe ſtatuunt, tantum abeſt, ut eum ſeu illicitum aut nefaſtum improbent ac damnēt. Sed nec arbitrantur tamen propterea, eum ut præciſe obſervatu neceſſarium, vel ex præcepto Chriſti, vel ex traditione Apoſtolica, vel alia aliqua certa atq; indubitata authoritate tenendum, urgendum, aut imperandum eſſe. Id teſtantur *Acta Fratrum quorundam*, quæ huic Cenſuræ ſuæ præfixa voluerunt, tanquam hæreſeos Remonſtrantium arcana ſcilicet. Nec cauſam habent, cur Cenſores id iis tanquam hæreticum aut intolerandum in cœtu Chriſtiano vitio vertant, imo cauſa eſt, cur Cenſoribus id tanquam tyrannis in Eccleſia Chriſti intolerabilis vitio verti a quolibet Chriſtiano debeat. Rationes ſunt. I. Quia nec præceptum nec exemplum ullum eſt in Sacris, unde non dico veritas (de hac enim non quæritur) ſed neceſſitas iſta infantes baptiſandi ſolidè & ſine controverſia erui aut adſtrui poteſt. Atq; hoc fatentur pæne omnes Pontificij; quamquam ij, ſecus quam Proteſtantes, Baptiſmum abſolutè neceſſarium eſſe, neceſſitate, ut vocant, medij, ſine quo regenerari aut ſalvari nemo poteſt, ubiq; contendunt. Hinc Bellarminus ipſe lib. iv. de verbo Dei Cap. 4. ait: *Baptiſma infantum contra Anabaptiſtas ex Scripturis Lutherani probare non poſſunt, Catholici non ſolent*. Similia habent *Coſterus*, *Gretſerus*, aliiq;, imprimis Jeſuitæ in Colloquio Regenſpurgenſi. II. Quia Concilium nullum ante quartum ſeculum celebratum fuit in quo neceſſitas Pædobaptiſmi aſſerta legitur. Seculo demum quarto, & quidem in Africa Concilium Carthaginenſe,

De neceſſitate Pædobaptiſmi ſententia Remonſtrantium.

baptiſentur, niſi poſtquam vim baptiſmi intellexerint. Quæ contra hæc ex Tertulliano citantur a quibuſdam, aut ad obſcurandum hunc locum opponuntur, ea nimis levia ſunt quam ut tam claro & gravi loco opponi mereantur. Talis fuit *Nazianzenus*, qui in *Oratione* XL. *qua eſt in Sanctum baptiſma* pag. 658. *Baptiſmum in tertium annum aut aliquanto brevius vel longius temporis ſpatium*, differri ſuadet, & rationem addit, *quia tum & myſtici quiddam audire & reſpondere poſſunt, ac, ſi minus plenè & exactè intelligant, imbuuntur tamen & informantur.* Idem hic Pater alibi etiam agens de iis qui ſine baptiſmo decedunt, exemplum ponit in iis, quibus Baptiſmus non contingit διὰ νηπιότητα. Verum quidem eſt eum in neceſſitatis caſu ſive in periculo mortis infantes etiam baptiſari velle, ſed extra caſum ſeu periculum iſtud, eundem voluiſſe ut baptiſmus aliquouſq; differretur, ſaltem ad ætatem, quæ interrogationi percipiendæ, & reſponſioni reddendæ aliquomodo capax eſt, clariſſimum eſt. Nec dubium videtur, quin cum Tertulliano ad ulteriorem ætatem dilationem extendere voluiſſet, niſi offenſionem nimis gravem metuiſſet: Similia alios alibi ſenſiſſe ac factitaſſe, nec tamen propterea cenſitos damnatoſve fuiſſe conſtat. De parentibus Auguſtini, Hieronymi & Ambroſij manifeſtum eſt, eos diſtuliſſe baptiſmū eorum, uſq; ad trigeſimum annum ætatis eorum. De Conſtantino ipſo ſimiliter conſtat, cum non niſi adultum, anno vid. ætatis ſuæ 65. poſtquam Concilium Nicænum coegerat in eoq; præſederat, imò cum jam extremum ſibi diem imminere ſentiret, Baptiſmum ſuſcepiſſe. Ex *Concilio Provinciali Gerundenſi* apparet, pueros catechumenos non niſi in Feſtis. Paſchatis & Pentecoſtes baptiſari ſolitos. Verum quidem eſt, ante tempora Auguſtini, in Africa præſertim, non dubitabatur an rectè baptiſarentur infantes. Nec enim Pelagius quando Auguſtinus, aliiq; eo argumento pugnabant, negare id unquam auſus fuit, ſed tamen quod neceſſario baptiſandi eſſent, nondum deciſum erat. Primus Auguſtinus fundamentum neceſſitatis huius poſuiſſe dici poteſt, poſtquam cum Pelagio collidi cœpit. Eo uſq; enim fervore contentionis abreptus fuit, ut infantes ſine baptiſmo decedētes certò ſuppliciis æternis, quamquam levioribus, addictos eſſe pronuntiaverit, quod tamen ejus proprium εὕρημα, etſi communiter receptum ſtatim non fuit, non levem tamen huic, de qua agimus, neceſſitati introducendæ, & ſtabiliendæ occaſionē dedit per totam Africam, & paulatim per alias Chriſtianorum Eccleſias. Ut ut ſit, Remonſtrantes cauſam nullam eſſe vident, cur ſententia eorum, qui Pædo-

Nazianzenus.

Concilium Provinciale Gerundenſe.

Pædobaptiſmum neceſſario in Eccleſia Chriſti, neceſſitate ſeu præcepti ſeu medij retinendum, aut uſurpandum eſſe non arbitrantur, ut intolerabilis in Eccleſia cenſenda ſit: ac proinde cur paſtores iſti, qui eum per conſcientiam uſurpare non audent, & interim alios eum, ſeu ex conſcientia, ſeu ex traditione, conſuetudine, vel recepto more uſurpātes, tolerare parati ſunt, pro veris ac legitimus Chriſti paſtoribus habendi non ſint: Idem ſane ſenſit Franciſcus Junius, uti videre eſt in examine Grat. Proſp. parte 1. diſtinct. 49. cum ait, *Etiamſi Pædobaptiſmus a Chriſto expreſſe inſtitutus eſſet, non tamen adeo audacter pronunciandum foret, eum ad ſalutem neceſſarium eſſe, aut hæreticum eſſe qui ei contradicit: poſſent enim multa accidere, ob quæ intermitti poſſet ceremonia talis externa ſalva conſcientia.*

De Cæna Domini.

De Fine Cænæ Dominicæ

IN hac ſectione nihil cenſetur quod examine magno opus habet, præter unicum, quod eſt, de fine Cænæ Dominicæ. *In definitione ejus*, inquit Cenſor, *non niſi unicus & adæquatus finis adſignari videtur, videlicet, mortis Chriſti commemoratio, eaq; ſolennis, id eſt, in publico, & Eucharistica, id eſt, conjuncta cum gratiarum actione, cum qua & teſtificatio noſtri cohæret, eorum quæ morte Chriſti nobis parta atq; acquiſita ſunt.* Cætera omnia aut Orthodoxa eſſe, & (ut orthodoxias κριτήριον appareat ſcilicet) a Socino diverſa eſſe dicuntur, aut adeo ſunt levicula ut reſponſionem non mereantur.

At, primò. Si Remonſtrantium Declaratio idcirco cenſuram meretur, non paucæ Confeſſiones quæ in harmonia extant, eadem Cenſura dignæ erunt, in quibus nihil aliud quam in Declaratione Remonſtrantium, adſeritur. Secundo, Eandem cenſuram merebitur Scriptura Sacra, quæ alium finem aut fines alios non adſignat; Imo quæ nec obſignationis, nec collationis gratiæ, nec confirmationis fidei noſtræ vel verbo meminit, quos tamē fines principales eſſe Cenſor non dubitat affirmare. Deniq; eandem cenſuram merebuntur Cenſores qui in Synopſi purioris ſuæ Calviniſticæ Theologiæ, totidem pænè verbis idem, cum declaratione, affirmant. Sic enim in diſput: xlv. Theſ. lxxxij loquuntur, ubi ex profeſſo de fine Cænæ dominicæ agunt. *Huic porro mandato additur univerſalis Cænæ Dominicæ ut adminiſtrandæ & uſurpandæ finis, in mei ἀνάμνησιν, Commemorationem ſeu recordationem, quod Paulus interpretatur, in mea mortis memoriam: Quotieſcunq; enim* inquit *ederitis panem hunc & poculum hoc*

biberitis, mortem Domini annuntiabitis, id eſt, celebrabitis, cum fidei profeſſione & gratiarum actione, donec veniat, id eſt, rurſus appareat judicaturus vivos & mortuos. Quo ultimo adventu circumſcribit durationem ſeculi, atq; perpetuum Cœnæ Dominicæ uſum fore declarat. Addunt quidem deinde hæc verba. *Cum quo fine & alter illuſtriſſimus conjungendus eſt, unio ſcilicet & communio cum Chriſto, ac participatio omnium beneficiorum ejus, quem Paulus explicat* 1. *Cor.* x, 16, 17. *quia, inquit, unus panis, unum corpus multi ſumus.* & cap. xij. 13. *Et omnes una potatione potati ſumus in unum ſpiritum.* Sed eo ipſo non obſcurè ſignificant finem illum, principalem finem non eſſe, & loca, quæ fini iſti probando allegant, talia ſunt, ut probando iſti ſine controverſia non ſerviant, & alio longè referantur a quibuſdam interpretibus. Primus enim locus qui ex j. Cor. x. 16. 17. deſumtus eſt. *Quia unus panis, unum Corpus multi ſumus*, referri aliquando ſolet ad caritatis mutuæ, quæ inter Chriſtianos vigere debet, teſtificationem, quatenus, videlicet, illi eodem pane veſcentes, & ex eodem poculo bibentes, publicè teſtantur ſe veluti panis unus eſt, ita unum corpus vinculo caritatis compactum eſſe, quod communionem habet cum ſolo Chriſto, ejuſq; cultu, & ab idolorum omnium cultu ſeparatum ac ſegregatum eſt: Atq; hoc ipſo ſenſu verſum hunc explicat Leiturgia ipſorum Cenſorum, quam ante Cænæ Dominicæ celebrationem prælegere in templis ſuis ſolent. Quamquam veriſimilius eſt, ſi ſcopus Apoſtoli videatur, verſum iſtum non de unione & conjunctione Chriſtianorum inter ſe per caritatis mutuæ vinculum, ſed de unanimi potius eorum profeſſione agere, qua publicè teſtantur, ſe veluti unum corpus, ex uno pane participantes, eodem modo indiviſſè adhærere unico Domino ac Capiti ſuo Jeſu Chriſto, qui pro ipſis mortuus eſt, ejuſq; unius cultui & obſequio ſic devotos ac conſecratos eſſe, ut cum aliis omnibus Idolorum cultibus commune nihil habere velint. Unde rectè Beza communionem exponit, per *efficacem* teſſeram noſtræ cum Chriſto conjunctionis, atq; adeo incorporationis. Communio itaque hic non ſignificat realem cum ipſa phyſica corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantia unionem, ſed tantum profeſſionem unius ejuſdemq; cultus ſignificat, quo Chriſto uni Domino ſuo adhærent Chriſtiani, & quam ſolemniter teſtantur, cum memoriam mortis ejus celebrant iſto ritu, quem ipſe inſtituit; uti apparet ex vocis iſtius uſu in ſequentibus, ubi qui victimas Idolis immolatas edunt, κοινωνοὶ dicuntur *altaris* verſ. 18. & *menſæ Dæmoniorum*, verſ. 21. adeoq; *ipſorum dæmoniorum* verſ. 20. Alter

Senſus loci 1. ad Corinth. x. 16. 17.

Rrr locus,

locus, qui deſumtus eſt ex 1.Cor.xij,13. *Et omnes una potatione potati ſumus in unum Spiritum*, multò minus ad probandum facit. Nam incertum eſt, an in eo de potatione illa, quæ in Cæna dominica fit, agatur; Imo rationes graves ſunt, quæ pene certum faciunt, de ea iſto in loco non agi, ſed de potatione, ſeu liberali perfuſione donorum Spiritus S. qua Chriſtiani omnes ſic perfunduntur, ut fiant unus Spiritus, id eſt, unum corpus, & una anima. Sane ſcopus Apoſtoli iſti expoſitioni fidem facit, qui eſt, indicare variam illam ſpiritualium donorum diſtributionem, eo fine a Deo fieri, aut factam fuiſſe, ut iſtis, veluti ſpiritualibus vinculis ac ligamentis, Chriſtiani inter ſe cohærerēt, ſeque alij aliorum utilitatibus promovendis, impenderent, non aliter, quam membra varia uno ſpiritu inter ſe cohærentia, pro ſua quæq; menſura ſibi invicem uſui & adiumento ſunt. Sed & poſito de potatione ea, quæ in Cæna Dominica fit, iſthic verba iſta accipi, quomodo tamen evincetur verba iſta, *in unum Spiritum* ſignificare, eo fine, ut uniamur, & communionem habeamus cum ſubſtantia corporis Chriſti. Impoſſibile eſt. Quis enim non videt verba iſta ſenſum longe alium habere poſſe, ita ut per *unum Spiritum*, non intelligatur ſpiritus, qui Chriſtianos unum cum Chriſto facit, ſed qui Chriſtianos unum inter ſe, ſibiq; invicem obligatos facit? Et ſane, ſi quis rectè locum videat, ſenſum iſtum ſcopus loci poſtulat. Ut ut ſit, ex tam obſcuro, tam dubio loco finem iſtum illuſtriſſimum petere, non eſt accuratorum Theologorum, inprimis in re tanti momenti, quemadmodum rem hanc Cenſores facere videri volunt. Quare rectius feciſſe credēdi ſunt Remonſtrantes, cum finem Cænæ Dominicæ eum adſignarunt, quem apertè atq; in terminis adſignat Scriptura, eumq; principalem, aut ut Cenſores in Synopſi loquuntur, univerſalem Cænæ dominicæ ut adminiſtrandæ, & ut uſurpandæ finem fecerunt. Erubeſcere enim Theologus debet ſine Scriptura loqui, imprimis cum de conſilio & fine, quem Deus in re aliqua propoſitum ſibi habuerit, agitur: Id enim aliunde quam ex Dei ore petendum non eſt. Quod tamen cum fecerunt Remonſtrantes, neutiquam id ita accipiendum eſt, quaſi negent Cænæ Domini finem etiam obſignationem gratiæ ad confirmationem fidei ſtatui poſſe, eo modo, quo Sacramenta non tantum ſignificantia, & ſignantia, ſed & obſignantia & confirmantia ſigna eſſe jam ante profeſſi ſunt. Apparet id manifeſtè ex diſputatione privata Magiſtri Epiſcopij, ad quam Cenſores ſententiam Remonſtrantium, etiam in hoc de Cæna Domini capite, exigi volunt. Sic enim

Senſus loci 1.ad Corinth. xij. 13.

enim Theſ.x. ait *celebrationis Cænæ, eſt ſola repræſentatio & ſignificatio mortis ac beneficij illius ingentis, quod per mortem Chriſti nobis partum atq; comparatum eſt, per quam fides etiam ipſa in nobis excitari & confirmari ſolet, animuſq; noſter veluti cibo & potu quodam nutriri, & educari in ſpe vitæ æternæ.* Sed obſignationem illam gratiæ & confirmationem fidei eſſe finem principalem ac præcipuum, & ex reali illa unione, & communione cum ipſa corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantia, ac non potius ex noſtra illa actione reſultantem, ex Scripturis probari poſſe negant. Quapropter etiam finem alium, quem Scriptura apertè ponit, non adſignare in Declaratione ſua tutiſſimum judicarunt. Et hac in re adſentientes ſibi habent non paucos Reformatos, inter quos *Zuinglius*, optimus huius cæremoniæ Doctor, princeps eſt. Nec dubitant, quin ſi huius rei accuratior ratio habita fuiſſet in principio Reformationis, immani & deteſtandæ idololatriæ Pontificiæ, quæ ex reali unione, & communione cum ipſa corporis phyſici Chriſti ſubſtantia, quæ in Cœna fieri creditur, ortum ſuum habet, rectius ac ſolidius occurſum fuiſſet. Atque ut rem hanc altius paulum repetamus, diſtinctius nonnihil de ea hic agemus, ut quid per unionem & communionem cum corpore & ſanguine Chriſti, quam alterum eumq; illuſtriſſimum finem Cænæ Dominicæ Cenſores faciunt, intelligatur. Certum eſt Calvinum & Cenſores qui eum ut magiſtrum ſuum per omnia ſerviliter ſequuntur, mediam quaſi viam inter Pontificios, quibus etiam Lutherani quam proximè accedunt, & Zwinglium, qui ab utriiſq; longiſſimè recedit, inire, & per communionẽ ſive unionem noſtri cum Chriſto, quæ in Cæna fieri creditur, unionem & communionem eandem, quæ a Pontificiis & Lutheranis ſtatuitur, intelligere, quæ videlicet fit cum ipſa phyſica corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantia, ſed modo tantum diverſo, & quidem tali, cui, ut Calvinus loquitur lib. iv. inſtit Cap. xvij. par. 7. *nec mens plane cogitando, nec lingua explicando par eſſe poteſt.* Qua oratione ſe ſeparat a Pontificiis & Lutheranis, qui modum iſtum, ut ita loquamur, corporalem faciunt, & a Zuinglio, qui modum iſtum, id eſt, manducationem corporis, & bibitionem ſanguinis Chriſti, nihil aliud eſſe dicit, quam in Chriſtum credere, uti manifeſtum eſt ex lib. iv. Inſtit. Cap. xvij. § *Sunt*, inquit, *qui manducare Chriſti carnem, & ſanguinem ejus bibere, uno verbo definiunt, nihil eſſe aliud, quam in ipſum Chriſtum credere: Sed mihi expreſſius quiddam ac ſublimius videtur voluiſſe docere Chriſtus in præclara illa concione, ubi carnis ſuæ manducationem nobis commendat.*

Zuinglij ſententiam ſequuntur Remonſtrantes, ut ſimpliciſſimã & ad idololatriam omnem evitandam in hac materia imprimis neceſſariam.

Sententiæ Theologorũ variæ de Cœna, earumque occaſio prolixius paulum exponitur.

mendat. Hæc eſt illa communio, quæ Cœnæ illuſtriſſimus finis eſt, ex Calvini & Cenſorum ſententia, quamq; prætermiſſam in declaratione a Remonſtrantibus conqueruntur Cenſores. At Remonſtrantes fatentur ſe videre non poſſe ejuſmodi communionem & unionem cum phyſica corporis Chriſti ſubſtantia, quæ in cibum animæ cedat, uſpiam in Scriptura finem Cœnæ Dominicæ ſtatui, aut ratione ulla ſolida niti. Quod enim attinet concionem illam præclaram Chriſti, in qua Calvinus cum a Chriſto doceri credere ſe dicit, ſi ad concionem illam quæ Joan. cap. 6. extat, reſpicit, in ea de Cœna Domini non agi certiſſimum eſt, quia tum nondum Cœna Domini inſtituta erat, & in ea, non panis Chriſti corpus, ſed vice verſa Chriſti caro panis eſſe dicitur, & eſus carnis Chriſti, ibi cum vita æterna individuo vinculo cōnectitur, quod de eſu panis in Cœna Domini dici nullo modo poteſt, quippe qui ad judicium & condemnationem edi poteſt 1. Cor. xj. Sed nec ratio ulla eſt, quâ ſententia iſta nititur, quin & rationes non leves ſunt, quæ arguunt, modum iſtum communionis non tam ex Scriptura hauſtū, quam confictum tantum fuiſſe a Calvino, ut Zuinglianis ex una parte, & Pontificiis ex altera aliquid concederet; atq; ita dum utriq; parti aliquid indulget, commentum ipſius ſine operoſiore indagine, ab utraq; parte minus ægrè admitteretur. Atq; ut inquirendi omnis occaſio præcideretur, myſterium ei adtributum fuit, quod nec mens concipere, nec lingua effari poteſt, quo ipſo admiratio cæremoniæ hujus adeo aucta fuit, ut non minor fere idololatria ſecuta quam ſopita fuerit, & quod caput rei eſt, peritioribus atq; accuratis rerum æſtimatoribus, ritus hic alioquin per ſe obvius ac facilis, neſcio cujus vanitatis ſuſpectus, & adverſariis omnibus ludibrio propinatus fuerit. Nā obſecro, communio illa cū ipſa corporis & ſanguinis Chriſti phyſici ſubſtantia, quem fructum dare poteſt, aut quem ſpiritualē in anima noſtra effectum, imprimis cum ſit communio cum corpore mortuo & ſanguine effuſo? Nec enim eſt communio cum Chriſto integro, Spiritu vivifico prædito, ſed cum ipſius cadavere.

Concio Jeſu Chriſti Joan. cap. vj. perperam ad materiam de Cœna Domini trahitur.

Deinde, communio iſta, aut eſt communio cum ſubſtantia corporis Chriſti ut in Cœlis jam exiſtente & manente, aut cum ea ut in terra, & in ipſo Cœnæ uſu reipſa præſente. Si *primo modo*, quomodo non dico credibile ſed poſſibile eſſe concipi poteſt, imo quomodo non impoſſibile, adeoq; abſurdum videri debet, Corpus Chriſti, quod eſt, & manet in cœlis, & non alibi, verè communicari nobis, qui in terra ſumus, & non alibi, ita ut nobis cedat in cibum? Dices

Oſtenditur communionem cum Phyſica corporis Jeſu Chriſti ſubſtantia penitus impoſſibilem & abſurdam conſequentiam ea.

fortaſſe,

fortaſſe, unionem & conjunctionem illam noſtri cum ſubſtantia corporis Chriſti per fidem fieri, qua tanquam ore ſpirituali corpus ipſum Chriſti comedimus: At hoc conſequenter dici non poteſt, quia communio illa, quæ per fidem fit, etiam ante & extra Cænam locum habet, adeoq; cænam ipſam præcedere debet. Deinde, unionem & communionem illam, quæ per fidem eſt, diſertè Calvinus diſtinctam eſſe vult, ab unione illa & communione, quæ in Cæna fit, uti ex loco ante citato manifeſtum eſt. Deniq; unio iſta quæ per fidem fit, non eſt incomprehenſibilis, nec inperceptibilis, ſed talis, quæ facilè percipi poteſt. At unionem ſeu communionē illam, quæ in Cæna fit, eſſe incomprehenſibilem & ineffabilem paſſim Calvinus, Beza, aliiq; docent. Sic enim Calvinus Inſtit: lib. iv. cap. xvij. diſtinct. 10. *Etſi autem incredibile videtur, in tanta locorum diſtantia penetrare ad nos Chriſti carnē, ut nobis ſit in cibum; meminerimus quantum ſupra ſenſus omnes noſtros emineat arcana Spiritus S. virtus, & quam ſtultum ſit ejus immenſitatem noſtro modo velle metiri. Quod ergo mens noſtra non comprehendit, concipiat fides.* Et Beza in tractatu de re Sacramentaria §. 9. *Fatemur incōprehenſibile eſſe myſteriū Dei, quo fit, ut, quod eſt & manet in cælis & non alibi, vere cōmunicetur nobis qui in terra ſumus & non alibi.* Si *ſecundo modo* dicatur in Cæna fieri communio cū ſubſtātia phyſica corporis Chriſti, tū ubiquitas corporis Chriſti, ut admittatur oportet, & corpus Chriſti realiter nobis uniri, cumque præſēs ſit corporaliter, tamē ſpiritualiter comedi, & quidē modo inexplicabili, ut concedatur neceſſe eſt. Quæ omnia cum nō modo obſcura, & incomprehenſibilia ſint, ſed manifeſtam etiam in ſe contineant tum vanitatem tum abſurditatem, adduci ſane non poſſunt Remonſtrantes, ut communionem talem cum phyſica corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantia, finem Cænæ Dominicæ faciant, rati ſufficere, adeoq, tutiſſimum eſſe, ut ad Scripturæ inſtar loquantur; & incomprehenſibilia, ineffabilia illa myſteria, quæ humana ſeu curioſitas ſeu ſuperſtitio in hoc tam ſimplice tam plano & a nullo non ingenio facile perceptibili ritu finxit potius quam repperit, iis relinquant, qui poſtquam a ſimplice Scripturæ phraſi ſemel diſceſſerant, admirationibus inexhauſtis ſe paſcere malunt quam clara veritatis ſcientia. Nec dubitant quin ex iſto fonte emanaverit hodieq; adhuc fluat ingens illa idololatria apud complures, quâ major concipi vix poteſt. Nimirum, magnorum myſteriorum quæ huic ritui ſubeſſe creduntur, apprehenſio, peperit admirationem, quam adoratio e veſtigio ſubſecuta eſt, totaq; illa pompatica circumgeſtatio, quam

in Eccleſia Pontificia non ſine lachrymis adſpicere poteſt Chriſtianus, & in cæteris Eccleſiis tanta tamq; ſuperſtitioſa vanitas, ut Cœnæ huius uſurpatio veluti panacæa quædam habeatur, & præſentiſſimum ſcelerum ac mortalium omnium peccatorum remedium & antidotum. Quod ſi qui tamen communionem hanc firma fide tenendam ſibi putant, Remonſtrantes ij non ſunt, qui eos idcirco cætu ſuo indignos, nedum cælo excluſos ſtatuunt. Abſit, dummodo diligenter ſibi caveant, ne idololatria ſe maculent, eoſq;, qui idem ſecum ſentire per conſcientiam non poſſunt, cætu & communione ſua indignos non judicent, atq; ita pietatis & caritatis Chriſtianæ legem non violent.

De aliis ſacris Ritibus ſeu adiaphoris.

CAput hoc ſine obelo & veru eſt. Ne tamen orthodoxum plane videatur, Cenſores digitum intendunt in paragraphos vj, vij, viij, quaſi in iis aliquid ſit, quod configi mereatur. Remonſtrantes in paragraphis iſtis liberos & adiaphoros fecerunt; omnes iſtos ritus, qui, etſi ab Apoſtolis eorumq; diſcipulis obſervati legantur, præcepti tamen ab iis non fuerunt, aut ut in perpetuum & neceſſario ubiq; obſervarentur, traditi non ſunt. *Verum enimvero*, inquit Cenſor, *quamvis neq; nos in talibus ex Apoſtolico inſtituto, pro tempore, loco, perſoniſq; & obſervationis exemplo legem neceſſitatis abſolutæ toti Eccleſiæ figamus: attamen Apoſtolicæ conſtitutiones aut exempla autoritatem certam præ reliquis huiuſmodi obſervationibus habent.* Quorſum hæc? Nam tantum abeſt ut declaratio id neget, ut contrarium directè & in terminis adſerat. Mirum vero merito videri debet, Cenſores hic tam diſertè iſtud obſervare, cum in praxi ſua contrarium a ſe fieri non uno modo teſtatum faciant, quoad varias conſtitutiones & exempla, quæ Apoſtolica eſſe conſtat. Nam quam quæſo præ reliquis ritibus autoritatem apud eos habent *impoſitio manuum ſuper pueros*, Matth. xix. 5. *ſuper ægros* Marc: ultimo; *unctio ægrotorum quæ cum oleo fit*, Marc: vj. 13. Jacob: v. 14. *lotio pedum*, Joan. xiij. 14.? Et annon Apoſtolica conſtitutio eſt ut *viri prophetantes*, id eſt, juxta ipſorum Cenſorum propriam interpretationem, Scripturæ ſenſus populo exponentes, *aperto capite ſint*, 1. Corinth. xiij. 4.? & tamen in Eccleſiis eorum Gallicanis, & a duobus hiſce Cenſoribus ordinarie contrarium fit. Et hi tamen Cenſores, ut ſcil. religioſi Apoſtolicarum conſtitutionum & exemplorum præ aliis omnibus

Oſtenditur Cenſores ſine ulla cauſſa culpare declarationem, quoad rituum & conſtitutionum Apoſtolicarũ obſervationẽ, illoſq. ejus rei, quam culpant, maxime reos eſſe.

patroni

patroni & obſervatores videantur, declarationi Remonſtrantium hac parentheſi ſua atrum ſtigma inurunt, quaſi videlicet in rituum Eccleſiæ præſcriptione, Apoſtolicas conſtitutiones & exempla tam parvi faciant, ut ea aliis quibuſvis humanis conſtitutionibus aut æquanda aut poſthabenda eſſe ſtatuere videantur. Sic qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam.

Alterum eſt ejuſdem commatos, Pro Magiſtratus autoritate & poteſtate videri volunt religioſe contendere, & interim nihil minus quam hoc agunt, quin & contrarium ubiq; facto probant, niſi cum eum ad nutum & arbitrium ſuum habent. *Quod attinet*, inquit Cenſor *monitionem, quam de Magiſtratu addunt Remonſtr. dum aiunt. Speciatim Chriſtiani Magiſtratus autoritas, ubicunq; haberi poteſt, ob publicam Eccleſiæ tranquillitatem in talibus ſemper attendenda eſt, eam nullo Scripturæ teſtimonio muniunt.* Eſto: Quid opus erat ut eam teſtimonio munirent, cum eam extra dubium ponerent Remonſtrantes? At eo ipſo, quod eam a Remonſtr. nullo teſtimonio munitam fuiſſe quaſi conqueruntur, haud obſcure ſignificant, poteſtatem iſtam perperam & immerito ſive abſq; divina autoritate Magiſtratui a Remonſtrantibus deferri. Nam cur eam teſtimonio Scripturæ munitam cupiunt, ſi de ea non dubitant, imo ſi eam ſuſpectam reddere propoſitum non habent? *At multo jam exilius loquuntur*, inquit, *de poteſtate Magiſtratus, quam antehac fecerunt, & cap. ultimo faciunt, utpote qui eam reſtringunt ad talia, ſc. Eccleſiaſticas obſervationes*, &c. *At vero cap. ultimo primariam & architectonicam ipſi autoritatem in toto ordine & regimine Eccleſiæ attribuunt, quæ ſane ſibi mutuo parum conſentiunt.* Quaſi vero Remonſtrantes hoc in loco propoſitum habuerint univerſaliter & in genere de poteſtate Magiſtratus agere, aut cum hic *poteſtatem Magiſtratus in talibus attendendam eſſe* aſſerunt, excluſive id ad alia omnia dictum voluerint. Belgica Confeſſio, cuius verba Cenſor ipſe hic citat, contrarium ſatis indicat; Nam diſertè habet, Poteſtatem Magiſtratus in talibus *quoq;* eſſe attendendam, quaſi dicat, uti in aliis, ita in his quoq;. Nullum hic veſtigium diſſenſionis eſt cum iis quæ cap. ultimo & alibi variis in locis a Remonſtr. aſſerta ſunt. Sed venenum in cauda eſt. *Sed* inquit *quam ſint reipſa Magiſtratus obſervantes res ipſa abunde clamat.* Calumniam hanc ad animum revocari a Remonſtrantibus æquum eſt. Nihil enim eſt, quod eos minus decet, quam ne Dei & vicariorum Dei in terris parum reverentes videantur. Nihil etiam, quod ad invidiam iis apud ſummos imoſq; juſtius conciliandam facere poteſt.

De Autoritate Magiſtratus circa rituum externorũ in Eccleſia publica conſtitutionem.

Remonſtrantes in capite de Magiſtratus autoritate, ſibi non eſſe diſſimiles oſtenditur.

Diluitur atrox calumnia qua Remonſtrantes gravat Cenſor, ut parum reverentes Magiſtratuum, & in ipſos Cenſores regeritur criminatio.

poteſt. Quare, Cenſor, ſi res ipſa id clamat & abunde quidem, dic, quæ, quando & ubi? Cedo factum eorum quod eorum dici poteſt. Nec enim niſi eorum facta propria reos eos agere poſſunt. Singulorum facta præſtare non eſt ipſorum, alioquin & Apoſtolos omnes proditionis, & Eccleſias veſtras variorum criminum, ſcelerum ac flagitiorum reas eſſe res clamabit, ſi eæ ex factis horum aut illorum æſtimentur. Remonſtrantium doctrinam ab iſto crimine immunem eſſe res ipſa clamat. Reverentiam quæ populorum rectoribus, æquis ſeu iniquis, debetur ex jure divino, inter prima in cœtibus ſuis commendatam ſemper habent: Nulli fas eſſe volunt, ut iis reclametur, niſi cum conſcientiis vis & divinæ autoritati injuria fit. Nec vim licitam putant, quæ iis infertur aut ſtatutis eorum opponitur. Quidvis potius ferre ſubditos jubent, quam vim regerere, uſq; adeo, ut veritas etiam ſeditioſa iis diſpliceat; Hæc eſt doctrina, hoc conſilium, hoc ſtudium eorum. Si unquam conſilium dederunt contra publicam autoritatem, imo ſi id non egerunt, ut conſiliis ejuſmodi ſtudiiſq; obex poneretur in animis ſubditorum, ſi ſanguinolenta conſilia & ſtudia omnia non damnarunt palam publiceq;, cauſam non dico, rei agantur, & pro merito plectantur: At, o Cenſores, quis pudor? hæc a vobis obiici Remonſtrantibus? Quam vos ſitis reipſa Magiſtratus obſervantes, res ipſa toties, tam abunde docuit, & ne vetera aut jam obſoleta refodiam, nuperum veſtrum maleſanum conſilium, quod manu veſtra ſignaſtis, & quod jam in oculis ac manibus Fæderati Belgij eſt, nimis heu! nimis, inquam, clare docuit. Per vos (inſcios, conſcios, quis dixerit?) non ſtetit, quo minus rebelles & ſeditioſi cives in Rectores ſuos optimos, in florentiſſima civitate Amſtelodamenſi inſurrexerint & ſi res ex turbonum opinione proceſſiſſet, cæde ac ſanguine omnia iſthic miſcuerint; vos eos, alioquin minime malos, conſilio veſtro veluti æſtro aut calcari concitatos, ea tentare feciſtis, quæ ſi ſucceſſu non caruiſſent, & provida Rectorum cura repreſſa non fuiſſent, in nervum erupiſſent & non Rectoribus tantum, ſed patriæ toti noſtræ funeſtiſſimũ drama ſpectandum dediſſent.

Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?
aut.
In tabulam Syllæ, ſi dicant quatuor aut tres
Diſcipuli, &c.

Sed iſtud fere ingenium eſt eorum, qui ſcelerum incentores & patroni ſunt, ut, aut quod ſcelus ipſi agunt, aliis fidenter improperent,

rent, ut ab eo abhorrere videantur, aut quod aliis crimini dant, ſibi ipſis indulgeant.

AD CENSURAM CAPITIS XXIV.

De Diſciplina Eccleſiaſtica.

IN *hac de diſciplina Eccleſiaſtica declaratione plurima*, inquit Cenſor, *recte dicuntur: Paucula vero ſunt quæ requiramus:* Bene habet: Paucula iſta digna ſunt quæ vindicentur: Nec enim levia ſunt, nec exigui uſus, quamquam jam ante ſæpius obſervata ſunt & quorſum tendant, non ſemel inculcatum.

Ac primo quidem, inquit, *quod Sectione iij. & iv. in explicatione cauſarum exercendæ diſciplinæ in paſtores præfectoſq. Eccleſiæ, & auditores ſeu oves, delectentur tantopere conſueta ſibi loquendi ratione*, Legum & præceptorum Jeſu Chriſti; *quaſi Chriſtus novus quidam Legiſlator eſſet juxta Patrem ſuum.* Fatentur Remonſtrantes delectari ſe iſta loquendi ratione, non quia hunc aut illum autorem ſapit, nedum quia eam a Socino mutuati ſunt, ſed quia Dei & Scripturæ phraſis eſt; & quia Religionis totius corculum ac medulla eſt. Nihil æque neceſſarium eſſe credunt, quam ut credatur, Chriſtum Novæ legis-latorem eſſe, non juxta Patrem, ut inepte Cenſor loquitur, ſed nomine Patris ſui, a quo miſſus fuit, ut non ſuam ſed ut ipſius voluntatem humano generi annunciaret, uti Joa: 6. & variis in locis apertiſſime legitur. Niſi hoc ſerio inculcetur & firmiter credatur, præcipua ſalutaris veritas ut percipiatur impoſſibile eſt. Nec periculoſior eſt doctrina ulla, quam quæ veritatem iſtam aut obſcurare ſtudet aut evertere. Quare ſuſpectiſſimum videri piis omnibus debet, quod ad lapidem hunc pæne ubiq; ſeu data ſeu captata occaſione, Cenſores hæreant, tanquam ſi ægerrimum ipſis ſit veritatem iſtam urgeri & inculcari. Vix certius ullum indicium fieri poteſt, quod perſuaſum habeant, doctrinæ ipſorum principalis ac fundamentalis, de Prædeſtinatione abſoluta, arcem ab illo ariete maxime labefactari ac tantū non ſuppeditari. Enimvero quid abſolutæ Prædeſtinationi cū Legibus & præceptis, promiſſionibus ac comminationibus &c. commune eſt? Palpari utraq; manu poteſt, iſta adverſis inter ſe frontibus pugnare, & quicquid iſtis conciliandis adhibetur, nil niſi fucum ac Sophiſtarum præſtigias eſſe. Quo magis adlaborandum Remonſtrantibus

Defenditur conſueta loquendi ratio, quam hic Cenſor impudenter taxat. *Legum & præceptorū Jeſu Chriſti.*

ſtrantibus, adeoq; omnibus pietatis antiſtitibus eſt, ut clavam iſtam ex manibus ſuis extorqueri ſibi nunquam ſinant. *Omnis itaq; doctrina Chriſti*, ait Cenſor, *ipſis Lex eſt, juſſio & præceptum, cum aliqua ſit doctrina quæ actioni noſtræ non ſit ſubjecta, ſed mente tantum piè accipitur.* Quot verba hic, tot pæne errata. I. Non omnis doctrina Chriſti Remonſtrantibus eſt Lex, juſſio aut præceptum. Non ſunt tam bardi, ut univerſam doctrinam Chriſti quæ hiſtorias, facta, dicta, promiſſa, minas &c. continet, pro legibus, juſſionibus aut præceptis habeant: At cum hic de diſciplina Chriſti agant, id tantum voluerunt, circa neminem diſciplinam illam Chriſti exercendam eſſe, ſive quis erret in recte concipienda veritate aliqua fundamentali, ſive peccata & ſcandala committat, niſi voluntariæ alicuius culpæ, qua factum fuit, ut in errorem aut ſcandalum inciderit, vel poſtquam in ea incidit, in iis perſeveret, reus ſit atq; eſſe convincatur; Errorem enim purũ putũ, vel defectum rei alicuius, quẽ non habere non fuit in poteſtate hominis, Cenſuræ Eccleſiaſticæ cauſſam ſatis gravem eſſe non poſſe. II. Doctrinam aliquam eſſe, *quæ actioni noſtræ non eſt ſubjecta ſed mente tantum piè accipitur*, neutiquam negant Remonſtrantes, ſi modo duo attendantur, I. Vocem *pie* ſuperfluam Cenſori videri debere. Nam dicere, doctrinam mente tantum accipi & ſimul *piè* accipi mente, ἀκυρόλογον eſt, ne quid gravius dicam: *Piè* enim accipere ſupponit voluntatem liberam accipiendi, uti ex natura rei liquet. II. Sub voce *doctrinæ quæ actioni noſtræ ſubjecta non eſt, & mente tantum accipitur*, fidem non intelligi: Sic enim profiteri non dubitant Remonſtrantes, falſiſſimum eſſe doctrinam Chriſti quæ & quatenus fidem reſpicit, actioni noſtræ ſubjectam non eſſe, eamq; mente tantum accipi. Tantum enim abeſt ut doctrina fidei actioni noſtræ non ſit ſubjecta, ut fides non ſit niſi noſtra actio. Nec mente proprie nedum tantum accipitur, ſed voluntate noſtra præſtatur idq; ad legem & præſcriptum Euangelij. Ut fides ſive fidei doctrina *piè dicatur accipi mente*, ne quidem ipſi Cenſores admiſerint, qui pietatem non præcedere, ſed ſequi fidem & ad præcepta, non autem ad doctrinam fidei pertinere volunt, & ubiq; urgent. Ratio quæ lectorem movere poteſt, ut ſuſpicetur, Cenſorem id ſub verbis iſtis ſuis voluiſſe, duplex eſt. I. quia non uno in loco nec ſemel tantum ſed ubiq; fere inculcat, *homines in ſui converſione non habere ſe niſi merè paſſivè*, uti totidem verbis legere eſt cap. iv. Cenſuræ pag. 62. ubi & illud obiter adnotavimus. II. Quod ſtatim & e veſtigio ſubiiciat hæc verba. *Ipſumq; præceptum, fidei ſit oppoſitum*

Redarguitur locutio, doctrinã aliquã eſſe, quæ actioni noſtræ nõ eſt ſubjecta ſed mente tantum piè accipitur.

oppoſitum, per ἐξήγησιν & αὔξησιν ſimul ab eo factum videtur, tanquam ſi non ſatis dixiſſet, cum *doctrinam fidei actioni noſtræ ſubjectam non eſſe, & mente tantũ accipi* dixerat, niſi adderet, *præceptũ etiam, fidei oppoſitum eſſe*. Quo dicto nihil Chriſtiano homine, nedum Theologiæ Doctore & Profeſſore indignius, nihil fœdius, nihil peſtilentius pæne dixerim, concipi poteſt. Hæſi aliquamdiu animi pendẽs, anne mentem Cenſoris recte caperem, ſive, annon vox, *fidei*, in genitivo caſu a Cenſore eſſet prolata, ſed ubi oculum & mentem propius adverti, & conſequentia introſpexi, dativo caſu eam prolatam eſſe reipſa comperi.

Refellitur falſa & periculoſa Cenſura, quæ Præcepta oppoſita eſſe fidei affirmat.

Obticui ſteteruntq́; coma, & vox faucibus hæſit.

Nam ſi præceptum eſt oppoſitũ fidei, fides itaq; non modo ſub præcepto non eſt, nec diverſum ſaltem aliquid a præcepto, ſed tale quid, quod præcepto qua tali, repugnat; falſum itaq; eſt, eum, qui credit, Deo præcipienti vere obedire; & contra, eum, qui vocatus non credit, inobedientem eſſe Deo jubenti. Falſum id quod dixit Apoſtolus Joan. 1. Epiſt. ſuæ cap. iij. verſ. 23. *Hoc eſt igitur mandatum ejus, ut credamus nomini filij ejus JeſuChriſti*, &c. Deniq; Scriptura tota erit. *Pergula pictorum, veri nihil, omnia falſa.*

At Catachreſtica eſt locutio qua mandatum Dei pro Doctrina accipitur, inquit Cenſor; Imo vero, inquam, catachreſes ejuſmodi fingere ſine cauſſa, ſine ratione, eſt Scripturam totam ſurſum deorſum vertere, & quidlibet ex quolibet facere. Propriiſſima eſt oratio & in qua καταχρήσεως ne ſpecies quidem eſt. *Attamen* inquit Cenſor (nec enim aliam probationem reperio) *alias diſertè diſtinguuntur, fides, notitia, cognitio Chriſti & mandatum caritatis bonorumq́; operum*. Eſto, inquam At nuſpiam mandatum caritatis & bonorum operum diſtinguitur a fide, notitia & cognitione Chriſti, ut non mandatis a Deo, nedum ut mandato caritatis oppoſitis, quod Cenſori probandum eſt. At 1. Joa. ij. verſ. 3. 4. & iij. verſ. 6. *ex mandatorum Chriſti obſervatione, cognitionis Chriſti, ſeu fidei veritas & certitudo colligitur:* Eſto, inquam; At iſtis in locis non dicitur, notitiam illam Dei & Chriſti, eſſe notitiam, quæ non præcipitur, & actioni noſtræ non ſubiacet, tantumq; mente accipitur, proinde quæ mandatis proprie dictis eſt oppoſita. Neq; recte id ex verbis colligitur, non magis, quam ſi quis concludat hunc in modum, Ex mandatorum Chriſti obſervatione colligitur veritas & certitudo propoſiti animi noſtri, quo Deum amamus timemus & reveremur; Ergo propoſitũ animi noſtri non proprie mandatur, neq; actioni aut voluntati noſtræ ſubiacet:

Expenditur ſententia locorum 1. Joa. ij. 3.4. & iij. 6.

biacet: Concluſio enim hæc manifeſtè falſa eſt. Deinde, non dicitur in allegatis locis, mandatorum obſervationem eſſe aliquid reipſa diſtinctum a notitia Dei & Chriſti, ſed imo ei eſſe oppoſitum. Deniq; non dicitur ex mandatorum obſervatione, tanquam ex re ſpecie aut numero diſtincta a cognitione & notitia ſeu fide Dei & Chriſti, cognoſci, quod quis Deum & Chriſtum noverit. Nihil horum: Tantummodo in locis iſtis aſſeritur, Eum, qui dicit, id eſt, qui non ore tantum profitetur, ut hypocritæ ſolent, ſed animo etiam ſuo, aut ſibi ipſi perſuadet certoq; & ſerio in animum ſuum inducit ſe Deum noſſe, id merito dicere aut perſuadere ſibi non poſſe, niſi mandata Dei obſervet, quod de ipſo mandato fidei etiam veriſſimum eſt; Qui enim dicit ſe credere ſeu confidere Deo, is id ſibi perſuadere jure non poteſt, niſi mandatum fidei ſeu confidendi Deo reipſa præſtet. Notitia itaq; Dei & Chriſti his in locis non ſignificat nudam & theoreticam Chriſti & Chriſtianæ Religionis notitiam, quæ mente tantum accipitur, & actioni noſtræ non ſubiacet. Nihil minus; iſtam enim notitiam habere quis poteſt, ut mandata tamen non obſervet. Nec ſequitur, ſi quis iſta notitia Deū & Chriſtum novit, is mandata etiam Dei & Chriſti præſtat. Nam diſertè ait Apoſtolus 1. Cor. xiij. 3. *Etiamſi ſciam omnia myſteria, & omnem notitiam* (habeam) *& omni fide præditus ſim, caritatem autem non habeam*, &c. Fieri itaq; poſſe ſignificat, ut quis notitiam iſtam habeat & tamen mandata non præſtet. Et Servator noſter Luc. xij. 47. *Servus ſciens voluntatem Domini & non faciens pluribus plagis vapulabit.* Vide ſimilia loca Tit. j. 16. 2 Timoth. iij. 5. Apoc. ij. 9. Rom. j. verſ. ultimo 2. Pet. ij. 18, 19, 20, 21, 22. &c. Sed notitia Chriſti iſtis in locis ſignificat notitiam Chriſti practicam, non quæ praxin tantum pro fine habet, ſed quæ cum praxi conjuncta eſt, id eſt, Synecdochicè, totum cultum & obſequium Dei, quod hominem Chriſtianum conſtituit, quo ſenſu noſſe Deum & Chriſtum accipitur, Joan. xvij. 3. *Hæc eſt vita æterna ut te cognoſcant unum illum & verum Deum, & Jeſum Chriſtum quem miſiſti*, & paſſim in veteri & novo Teſtamento, Vide expreſſa loca Jerem. xxij. 15. 16. *Pater tuus annon comedit & bibit, & fecit judicium & juſtitiam & tunc bonum fuit ei? Judicavit judicium pauperis & egeni, & tunc bonum fuit ei? Nonne hoc eſt*, Noſſe Me, *dicit Dominus?* Jerem. ij. 8. *Sacerdotes non dixerunt ubinam eſt Dominus? & tenentes legem non* NOVERUNT *me.* Vide ſimilia Jerem. iv. 22. cap. ix. 3. cap. x. 25. 1. Sam. ij. 22. Eſa. j. 3. Prov. j. 7. Job xxviij. 28. Oſeæ iv. 1. 2, 6. cap. v. 4. cap. vj. 3. 6.

Quid in ſupra dictis locis ſit Noſſe Deum & Chriſtum, & quomodo id conjungatur cum obſervatione mandatorum.

,3.6 cap.viij.2. &c. Hæc notitia Dei, in his etiam locis intelligitur, non quaſi aliquid re ipſa diſtinctam a mandatorum obſervatione, ſed quaſi complectens univerſam obſervationem mandatorum, & omne illud, quod neceſſario requiritur ad hoc, ut quis vere Dei cultor & Chriſtianus cenſeatur a Deo & a ſe ipſo; ſed tamen ſic eam complectens, ut quis etiamſi ſciat in genere, notitiam illam omnia iſta in ſe complecti, nihilominus tamen animo ſuo ea ſeparare poſſit, id eſt, ſibi perſuadere ſe Chriſtum colere, ſe Deum revereri, cum tamen ſerius & ſolicitus mandatorum Chriſti obſervator non ſit. Senſus itaq; verborum Apoſtoli Joannis hic eſt: Qui dicit & quidem ex animo, id eſt, qui ſibi ipſi ſerio perſuadet ſe Chriſtianum & Dei cultorem eſſe, is jure id dicere ac perſuadere ſibi non poteſt, niſi mandata Dei & Chriſti (ac proinde mandatum etiam de fratribus diligendis, ad quod proprie reſpicere videtur Joannes) ſedulò cuſtodiat; non quaſi fieri poſſit, ut quis verus Dei cultor & Chriſtianus ſit, qui tamen mandata Dei non obſervat, aut quaſi obſervatio mandatorum aliquid ſit diverſum aut re ipſa diſtinctum ab eo quod eſt Chriſtianum eſſe, Nihil minus, ſed quia fieri poteſt, ut quis, qui in genere id novit, Chriſtianum ſe non eſſe, qui mandata Chriſti non obſervat, nihilominus tamen ſibi ipſi perſuadeat, ſe Chriſtianum eſſe, quamvis præcepta Chriſti non obſervet, quia vid. per inadvertentiam aut φιλαυτίαν ad præcepta Chriſti in ſpecie, & ad actiones ſuas ſingulares non, prout oportet, animum advertit. Itaq; locutio hæc Apoſtoli ſimilis eſt iſtis, Qui dicit ſe ſubditum Regis eſſe, & tamen non facit ea, quæ ſubditos decent, is mendax eſt. Non quaſi is qui id dicit, ſubditus non ſit, aut ſubditus eſſe nolit, aut quaſi ſubditum eſſe diſtinctum aliquid ſit, ab eo, quod eſt mandata Regis facere, ſed quod, licet ſubditus ſit, & ſubditus eſſe velit, quin imo ſibi ipſi perſuadeat ſe ſubditi officio non deeſſe, adeoq; facere quæ Regiæ voluntatis ſunt, tamen ſubditus verus appellari non mereatur, ſi in obſervando hoc aut illo mandato Regio negligens ſit, aut alioquin ſubditi officium in hujus aut illius, atq; imprimis ſingularis alicujus mandati Regij obſervatione non faciat. Similiter, Qui dicit, Amicus tuus ſum, & tamen cum fama mea læditur, non interponit ſe, non ſtudet eam adſerere a calumnia, aut cum mihi adverſa eveniunt, tum ſolatium & auxiliũ mihi non præbet, is eſt mendax. Non quod amicum verum eſſe & famam amici adſerere a calumnia &c. duo quædam reipſa inter ſe diſtincta ſint, ſed quod fieri poſſit, ut aliquis qui in genere ſcit, illam demum eſſe

amicitiam quæ mutuo ſenſu boni & mali adficitur, in ſpecie tamen id ad ſuas actiones non transferat, non quia directè id facere non vult, ſed quia per inadvertentiã (quæ interpretativè voluntaria eſt) uſq; adeo ſibi lenocinatur, ut id a ſe non fieri non ſentiat, etiam cum creberrime id facit. Quare loca hæc perperam allegata hic eſſe liquet.

Paragrapho VIII. & IX. *declarant Remonſtrantes*, inquit Cenſor, *Diſciplinam Eccleſiaſticam non eſſe actionem qua cum carnali autoritate, aut mundana poteſtate, aut vi ulla coactiva ab Eccleſia exercetur. Quod certe & nos fatemur* inquit, &c. *Verum diſciplinæ ſpiritualis vim omnem omnino coactivam ſimpliciter detrahere, abſonum eſt: Etenim, ut vis illa non ſit externa, ſed interna, attamen vis coactiva quoq; ei competit, nempe in conſcientia cuiuſq;*. Hæc elucidari merentur. Nam partim ad rem non faciunt, partim a Cenſore conſentaneè non dicuntur. Ad rem non faciunt. Nam cum declaratio Remonſtr. de vi coactiva loquitur, vim coactivam proprie dictàm intelligit: At vis iſta ſpiritualis, qua conſcientia cuiuſq; convincitur, vis coactiva proprie dicta non eſt, ſed quæ improprie aut per καλάχρησιν vis & coactiva vis vocatur, quam vim tantum abeſt ut Eccleſiæ adimat declaratio, ut iſta unica illa vis ſit, quam Eccleſia exercere & poteſt & debet ex præſcripto Domini ſui. Etſi vero non raro, in homiliis præſertim & concionibus, Eccleſiæ tribuatur quod cogat & coactiva vi utatur, quin & in Scripturis aliquando homines dicantur cogere alios ut intrent in nuptias Luc. xiv. 13. &c. tamen in diſputatione ſeria cum de coactione & coactiva vi agitur, ad proprietatem vocum attendendum eſt, alioquin facile committitur ignoratio elenchi & hic de alliis, ille de cæpis diſputat. Quare cum Cenſor addit, *ut ut vis illa non ſit externa ſed interna, attamen coactiva vis eſt*, in aliud genus tranſit & a proprietate vocis ſe recedere oſtendit, quod accuratum diſputatorem, nedum Profeſſorem, minime decet. Nam vis coactiva proprie dici non poteſt eſſe interna: Coactio enim principium motionis externum formaliter dicit, & principium quidem, ad quod is, qui cogitur, nihil plane confert. Omne enim coactum eſt invitum & involuntarium ex ſententia omnium Philoſophorum & principis Ariſtotelis.

Diluitur inepta Cenſura, de vi ſpirituali coactiva, interna.

Veruntamen eſto, coactio etiam metaphorica intelligatur, nihilominus tamen Cenſor eam tribuere non poteſt Eccleſiæ, ſi conſentaneè principiis ſuis loqui velit. Quod ſic doceo. Vis coactiva interna iſta eſt, perſuaſio & convictio conſcientiæ de eo, quod quis in errore

Oſtenditur Cenſorem nõ poſſe Eccleſiæ tribuere vim coactivam internam, ſi conſequenter loqui velit.

errore, peccato aut ſcandalo pertinaciter perſeveret, atq; idcirco regno Dei non minus certò excludatur quam a menſa Domini arceetur, uti hic Cenſor loquitur ad Catecheſios Palatinæ formulã, Dominica xxxj. Quæſt: 85.

(An poſſibile ſit ut quis in conſcientia convincatur & certo apud ſe ſtatuat ſe cæleſti regno excluſum eſſe ſi in errore perſeveret, & nihilominus in errore iſto pertinaciter velit perſeverare, non examinabitur hoc in loco. Quin impoſſibile ſit ex Cenſoris ſententia dubitandum non videtur. Nam juxta Cenſorẽ, mens perſuaſa neceſſario poſt ſe trahit voluntatem. Neq; enim voluntas aliud quid eligit aut eligere poteſt, quam quod ratio conſultatione conducibilius eſſe deprehendit, uti Cenſor locutus eſt, pag. 103. At ubi perſuaſio eſt in conſcientia quod quis certo certius regno cælorum excluſus ſit, ſi in errore perſeveret, ibi ratio conſultatione, quid conducibilius ſit, deprehendiſſe ſtatuitur, ac proinde jam concluſiſſe, ſatius eſſe e regno cælorum excludi & æternum damnari quam errorem deſerere, quod impoſſibile eſt.) Sed ſic jam diſputo ex principiis Cẽſoris. Perſuaſio iſta aut fiet in conſcientia eorum qui ab æterno electi ſtatuuntur a Cenſore, & in tempore jam a Deo fide ſunt donati, aut in conſcientia aliorum qui ab æterno reprobati dicuntur & fidẽ veram nunquam habuerunt, ac ne habere quidem potuerunt. Si in conſcientia electorum, & fide vera ſemel donatorum perſuaſio iſta fieri dicatur, tum ſequetur, electos iſtos quando ob pertinaciam iſtam excommunicantur, a Deo vere ac reipſa regno cælorum excludi, eoſq; id credere ac ſibi perſuadere debere, *ſi vid. excommunicatio juſte inſtituatur*, prout Cenſor diſertè loquitur hoc in loco: Utrumq; hoc quam ſit abſurdum res ipſa loquitur: Electum enim aliquem eſſe & reipſa cælo excluſum, contradictoria ſunt. Fide etiam vera præditum eſſe, qua quis credit ſibi omnia ſua peccata remiſſa eſſe, & perſuadere ſibi ipſi quod propter pertinaciæ peccatum excluſus ſit ex regno Dei, non minus inter ſe pugnant, quam aqua & ignis. Reprobos quod attinet, Si in conſcientia eorum hæc perſuaſio fieri dicatur, tum ſequetur, eos quando excommunicantur ab Eccleſia, etiam a Deo excludi regno cælorum ſeq; excluſos inde credere debere, cum tamen eos Deus regno cælorum nunquam includere, adeoq; eos nunquam non dico fide, ſed nec potentia credendi decreverit donare, ne quidem ex Cenſoris Walæi ſententia in ſtatu primo ſive integritatis, quod utrumq; abſurdiſſimum eſt. Quare tralaticiè & dicis tantum cauſſa hæc a Cenſore dicta eſſe

con-

concludendum eſt. Sed pergamus ad id quod hic præcipuè agitur.

Adhæc inquit Cenſor, *arbitrari Magiſtratum coactiva ſua externa vi nihil hic gerere poſſe aut debere; id Socinianæ doctrinæ conſentaneum quidem eſt, &c.* Hoc plane extra oleam eſt. Nam declaratio non agit de autoritate Magiſtratus in Eccleſia, ſed de Eccleſiæ poteſtate in exercenda diſciplina circa errantes aut delinquentes. Hanc poteſtatem negat eſſe carnalem, mundanam, aut quæ coactivam externam vim in ſe habet. Cæterum quod attinet vim coactivam illam externam, quam Magiſtratui competere vult Cenſor, Remonſtrantes hactenus ubiq; & ſemper attribuerunt & attribuunt etiamnum Magiſtratui, poteſtatem carnalem & vim coactivam, in perſonas, loca, & functiones publicas, adeo ut quicunq; ſine Magiſtratus conſenſu juſſuve, in locis publicis, functiones publicas exercere, vel quæ in iis exercentur, turbare quocunq; tandem prætextu audent, in eos vi coactiva animadvertere poſſit, ac pro officio debeat. Hoc jus plena manu tribuendum eſſe Magiſtratibus urgent, nec exceptionem ullam a quoquam in contrarium fieri licere credunt. Cedendum eſt juſſui Magiſtratus; nihil inconſultis, nedum invitis ac repugnantibus proceribus ac Rectoribus in locis publicis tentandum. Æqui an iniqui ſint, legitimi an illegitimi nihil refert; Chriſtianus id non diſceptat. At extra loca publica jus nullum, nullam vim coactivam competere iis ſtatuunt in conſcientias aut actiones privatorum, quæ Religionis aut conſcientiæ ſolius cauſſa fiant: Hæ ſolius divini fori ſunt & ad tribunal humanum non pertinent: Qui contra faciunt, ii uſurpant divinam poteſtatem in terris, & reos ſe faciunt Læſæ divinæ Majeſtatis: Conſcientias autem & actiones privatorum cum dico, non id tantum volo, quaſi Magiſtratus vi coactiva neminem poſſit cogere ad hoc aut illud credendum aut ſentiendum, ſed quod ſuum cuiq; de Religione ſenſum & judicium liberum relinquere teneatur. Quis enim vel Phalaris vel Buſiris, imo quis niſi ſtultiſſimus affectet imperium aut vim in conſcientiam, aut animum hominis? *Quis mihi imponet neceſſitatem*, inquit Lactantius, *aut credendi quod nolim, aut quod velim non credendi?* Neq; etiam id tantum volo, quaſi Magiſtratui non liceat vi coactiva uti, ad conſtringendum ſubditos, ut aut non palam profiteantur quod ſentiunt, aut, ſecus, quam ſentiunt, loquantur de Religione ſua. Nimis parum hoc eſt. Miſera eſt Reſpublica, in qua nec ſentire quæ velis, nec dicere quæ ſentias de officio tuo erga Deum, licet: *Humani juris & naturalis poteſtatis eſt*, ait Tertullianus, *unicuiq; quod putaverit colere, nec alii obeſt*

Sententia Remonſtrantium de poteſtate Magiſtratus coactiva in perſonas, loca & functiones publicas.

Sententia eorundem de autoritate Magiſtratus in conſcientias & actiones privatorū quæ conſcientiæ & Religionis ſolius cauſſa fiunt.

Quid ſit ne[illegible] non licere

obeſt aut prodeſt alterius Religio. Sed nec Religionis eſt cogere ad Religionem, quæ ſponte ſuſcipi debeat, non vi, cum & hoſtiæ ab animo libenti accipiantur. Sed hoc volo, Magiſtratum vi coactiva nulla uti poſſe qua impediat ſubditorum in locis privatis ac propriis religioſa exercitia, quæ ad ſenſum & profeſſionem illam fovendam faciunt, & ad quæ ſubditi ex lege Dei ac Domini ſui ſe obſtrictos credunt. Hæc vi publicâ inhibere aut turbare, eſt conſcientiis vim facere, & pabulum neceſſarium ſubducere. Quod vita ſine pabulo eſt, id eſt Religio ſine exercitio. Tum, exercitia quædam communia & quæ non niſi in cætu fieri poſſunt, Religio ipſa dictat, adeo ut ſine illis Religio trunca ſit & mutila. Quare & ea libera atq; inoffenſa permitti neceſſe eſt. Quæcunq; interim ſalvis manentibus iſtis, Magiſtratus facere poſſe judicat ad ſententiæ ſuæ de Religione, quam publice profitetur, atq; in locis publicis exerceri jubet, promotionem & propagationem, ea adhibere jure ſuo poteſt, etiam, ſi neceſſe ſit, cum vi coactiva, cuiuſmodi ſunt colloquia, collationes inter cætus, Synodorum convocationes, aliaq; ejus generis plura. Quia vero etiam periculum eſſe poteſt, ut cætus aliqui ſint turbarum & ſeditionum fontes ac fomites, & in iis conciones tribunitiæ ſonent in noxam & perniciem Reipubl. pro eodem jure & arbitrio ſuo intereſſe poteſt Magiſtratus cætibus, & quæ ad præcavendum aut ſiſtendum turbas faciunt edicere, jubere ac mandare, quin & contra refractarios vim coactivam adhibere, non tantum poteſt ſed & debet. Eſt enim ordinis in Societate tutor ac curator.

De jure Magiſtratus circa exercitia privata & publica.

Addit Cenſor, *Imo vero & Eccleſia externa aliqua vi coactioneq; aliquando opus eſt, utpote, ſi quis aut paſtor excommunicatus aut etiam ovis, nihilominus ſolitum officium præſtare, ritibus Eccleſiæ ſe immiſcere, aut Cœnæ Dominicæ communicare, quamvis adverſante Eccleſia, non deſiſtat.* Hoc vero (ſi ab Eccleſia vim iſtam coactivam adhiberi vult Cenſor, uti verba videntur velle) jam e diametro pugnat cum iis quæ paulo ante a Cenſore ſunt dicta: Nam Cenſor diſertè affirmavit in hoc ipſo paragrapho, *Eccleſiam nullam habere poteſtatem autoritatemq; carnalem ſeu mundanam; neq; illam exercere aut poſſe aut debere*, & ſpiritualem coactivam poteſtatem quæ Eccleſiæ competit, non eſſe externam ſed internam, nempe in conſcientia cuiuſq;: Hic vero jam Eccleſiæ externâ vi coactioneq; aliquando opus eſſe diſertè affirmat. Quicquid interim ſit de caſu iſto, quo Eccleſiæ externa vi coactioneq; aliquando opus eſſe Cenſor aſſerit, ſane Remonſtrãtes nec ad eum reſpexerunt, nec arbitrantur vel eo poſito, Eccleſiæ

Eccleſiæ nunquam opus eſſe vi coactiva, contra Cenſorem, demonſtratur.

opus eſſe vi ulla coactiva. Nam ſi Eccleſia in locis publicis autoritati Magiſtratus ſubditis, functiones ſuas exerceat, & paſtorem vel ovem excommunicet, Magiſtratus eſt, Eccleſiam iſtam ab omni violēta vel inordinata paſtoris aut ovis excommunicatæ invaſione aſſerere & ſartam tectam ſervare, ſi quidem excommunicatio cum conſenſu Magiſtratus, aut ex formula in publico loco recepta & a Magiſtratu approbata, facta ſit. Si vero Eccleſia ſub jugo poſita ſeorſim conveniat in locis privatis, aut Magiſtratum tutorem nacta, excommunicationem fecerit pro libitu ſuo, & non ex formula a Magiſtratu approbata, vel alioquin invito & reclamante Magiſtratu, tūEccleſiæ externa vi coactioneq; nullo modo opus eſt, imo externā vim adhibere contra excōmunicatū, ſi ritibus Eccleſiæ nihilominus ſe velit immiſcere, uti nunquam, ita tum imprimis nec poteſt nec debet. Sufficit in tali caſu, ut Eccleſia ſub jugo poſita declaret, ſe eū quem excommunicavit, non agnoſcere pro Eccleſiæ ſuæ membro, ſeq; cum eo commune nihil habere velle, imo eum, ſi nihilominus in cætum & cænæ communionem irrumpat, ad majorem ſui condemnationem id facturum eſſe. Sic enim conſcientiæ ſuæ & ſuorum ſatisfacit, & in eo ſuo abunde ſe probat. Et hoc eſt quod voluerunt Remonſtrantes cum poſtea dicunt, *Excommunicationem eſſe voluntariam tantummodo Eccleſiæ ſeceſſionem ab eo, cum quo, tanquam cum diſcipulo Chriſti, amplius vivere ipſi non licet.* Nempe ſatis eſſe credunt, ad hoc, ut Eccleſia diſciplinam ſibi commiſſam exerceat, ſi ab illo ſecedat, quem pro diſcipulo Jeſu Chriſti & fratre ſuo non poteſt agnoſcere, aut ut ei ſignificet, ſibi non licere ſponte ſua atq; ultrò cum illo tanquam cum Chriſtiano ſacra divina facere. Quod ſi nihilominus ille vel per vim irrumpere, vel per inſidias ſe ſacris Eccleſiæ ritibus velit immiſcere, ut Eccleſia contra eum adhibeat vim coactivam, opus non eſt. Nam ſi accedit, ſuo periculo accedit, nec Eccleſia cum illo tanquam cum fratre aut Chriſtiano convenit, eademq; ſacra obit, ſed tanquā cum violento invaſore, nec ſponte ſua nedum libenter, ſed invita & coacta. Quod ſatis eſt coram Deo, ut Eccleſia officio ſuo functa abunde dici poſſit, & peccatis ejus non communicet. Non enim vi quemquam a ſe abigere aut arcere teneatur, ſed ſe ab omni fratre inordinate ſe gerente ſeparare jubetur, animio, ſtudio, opere quantum poteſt, ſed ſine vi aut coactione. Hanc enim, fatente Cenſore, *Eccleſia exercere nec poteſt nec debet.*

At ſic nimis exiliter loquuntur inquit Cenſor, *Quippe non tantum dicitur, & eſt, Eccleſiæ declinatio, ſubductio, ſeceſſio, averſatio, vitatio & rejectio,*

rejectio, ſed & præterea clavis ligans, qua peccata in terra & in cælo ligantur & remittuntur Matth. xvj. At peccata ligare, non eſt peccatorē vi externa ligare aut vincire. Hoc lictorum eſt non paſtorum. Sed aliud nihil eſt, quam indicare, peccatorem, quamdiu talis eſt & manet, æternæ damnationi obligatum & obſtrictum eſſe; ubi hæc declaratio ab Eccleſia fit, ibi nulla coactiva vi opus eſt, etiamſi contingat (qui tamen imaginarius potius caſus eſt quam realis) ut excommunicatus ſeparari ab ea nolit, imo per vim ſe illi velit adjungere.

Quid ſit peccata ligare, Matth. xvj.

Eſt præterea etiam inquit Cenſor *cenſus pro Ethnico & publicano* Matt: xviij, Atqui cenſere aliquem pro Ethnico & publicano, non eſt eum templo, ſacris ritibus, & communione Eccleſiæ per vim & violentiam prohibere. Nam publicani non arcebantur a templo & ſacris, quæ in tēplo peragebantur, uti Luc. xviij. videre eſt, & Chriſtus cum iis edebat & bibebat, Matth. ix. adeoq; familiariter cū iis verſabatur: Ethnicos arcebant quidem Judæi a templo & templi ſacris, idq; ex præſcripto divino, ſed publicanos non. Tum hoc erat carnalium Judæorum, quorum Religio magna ex parte carnalis & externa erat, non Chriſtianorum, qui templum Dei in Spiritu ſunt, & quorum Religio maximam partem ſpiritualis eſt. Quid ergo inquies eſt cenſere aliquem pro Ethnico & publicano? Nihil aliud quam cum eo tanquam cum Chriſtiano converſari nolle, eumq; non alio loco habere, quam ſi Religionis Jeſu Chriſti plane expers & ab ea alieniſſimus eſſet, Ethnici inſtar & publicani. Nulla hic vis externa, nulla coactio, Eccleſiæ tribuitur aut permittitur: Imo tantum abeſt ut ea Eccleſiæ hoc in loco concedatur, ut contra ne quidem Eccleſiæ, qua tali, hic quicquam tribuatur. Non enim Eccleſia jubetur peccatorem contumacem, aut impænitentem cenſere pro Ethnico & publicano, ſed is cui cum eo res fuit; Sit *tibi*, inquit textus, *veluti Ethnicus & publicanus, Tibi*, inquit, poſtquam omnia ad eum ad pænitentiam reducendum iſtis, quos jam præſcripſi, gradibus, adhibuiſti: ut autem Chriſtus ſingulis fidelibus juſſerit aut conceſſerit vim coactivam exercere contra excommunicatum, quis niſi væcors dixerit?

Quid ſit pro Ethnico & publicano cenſeri. Matth. xviij.

Eſt etiam, inquit Cenſor, *judicium cum poteſtate Jeſu Chriſti exercitum, quin expurgatio & ejectio e medio Eccleſiæ, imo vero traditio ſatanæ*, 1. Cor. v j. 1. Tim: j. 20. At hæc omnia non dicunt ſeparationem, quæ ab Eccleſia cum carnali & externa coactione fit, ſed tantum declarationem, qua Eccleſia publice profitetur, ſibi non licere cum talibus, de quibus iſthic agitur, tanquam cum veris Chriſtianis vivere, eademq; ſacra ſponte atq; ultro obire, quæ

Quid ſit peccatorem ejicere ex medio Eccleſiæ & ſatanæ tradere. 1. Cor. v. 1. Tim. j.

conjunctam ſibi habet actualem Eccleſiæ ipſius ſeceſſionem, quam cum carnali poteſtate exercitam tum non fuiſſe, imo exerceri ab Eccleſia non potuiſſe, temporis, quo hoc ſcribebat Apoſtolus, ratio ſatis manifeſtè arguit: Nempe, Eccleſia tum vivebat ſub jugo Ethnicorum Cæſarum, neq; carnali ulla poteſtate prædita erat. Non inficiamur tamen Apoſtolos ſpeciali aliquando poteſtate uſos etiam fuiſſe in ejuſmodi excommunicationibus. Sed poteſtas illa qualiſcunq; fuerit, & qua veriſimiliter uſus hic fuit Apoſtolus, cum ſolēniter congregatà Eccleſià ſeparatio iſta fieret, poteſtas fuit Apoſtolis propria, iiſq; a Deo conceſſa ſingulari privilegio in initio Eccleſiæ, ut reverentia miniſterio eorum conciliaretur, & veritatis divinæ, quam prædicabant, gloria inde clarius eluceſceret. Nec fuit carnalis, ſed plane miraculoſa & extraordinaria, quæq; verbo ſolum ac nutu vel Spiritu oris divini exercebatur, & quidem per Angelos bonos aut malos, ſive ipſum ſatanam, cui, ut Patres multi crediderunt, Apoſtoli flagellandos, vexandos & aliquando interficiendos dabant eos, qui peccatis ſuis & hæreſibus Eccleſiam Dei turbabāt. Quam poteſtatem cum ipſis deſiiſſe conſtat & perperam adeoq; fruſtra in exemplum trahi a nobis manifeſtum eſt, cum poteſtas illa, qua nunc Cenſor uti vult Eccleſiam, plane alterius generis ſit, & cum ea commune nihil habeat, cumq; judicium noſtrum de hæreſibus Apoſtolico longe impar ſit. Neq; ad rem facit quod Cenſor quaſi per πρόληψιν monet, *Non eſſe quod quis actionem hanc ut actionem Pauli ſingularem accipiat, cum textus dicat, Paulum id præſtare non ſolum, ſed cum Dei Eccleſia*; Nam aliud eſt, Paulum id præſtare cum Eccleſia, Aliud Paulum jubere ut Eccleſia iſtud idem ſemper facere, etiam cum ipſe & Apoſtolorum chorus jam eſſe deſiiſſet: Paulus abſens corpore, ſed Spiritu ſuo præſens, una cum Eccleſia, (juſſu Pauli Apoſtoli Jeſu Chriſti, & Apoſtolicæ poteſtatis certa ſcientia mota atq; excitata ſcilicet) iſtud fecit. At Paulus non juſſit, ut Eccleſia, quæ Spiritu Apoſtolico & Apoſtolica virtute mota, excitata, aut fulta non eſſet, id faceret. Quamdiu Eccleſia Apoſtolos ſibi præſentes habuit, Apoſtoli in & cum Eccleſia multa admiranda & miraculoſa fecerunt, quæ poſt mortem Apoſtolorum fruſtra ab Eccleſia requiras aut Eccleſiæ commiſſa dixeris. Talis fuit traditio illa ſatanæ, qualem Patres hic intelligi volunt, quæ alio quam Apoſtolico Spiritu fieri non potuit, nec magis Eccleſiæ imitanda propoſita eſt, quam cæteræ Apoſtolorum actiones miraculoſæ.

Reſtat ſectio IX. & ultima de Hæreticorum coercitione & hæ-

reticidio,

reticidio, digna in qua pedem pauliſper figamus, ut peſtilentiſſimi dogmatis, quo in mutuam lanienam & carnificinam armantur Chriſtiani, fibras, ſi pote, revellamus, & puriſſimam Jeſu Chriſti Religionem, a tetra iſtâ lue & pudenda labe adſeramus. *Hoc* inquit Cenſor, *ſi in Eccleſias noſtras intorquent ne injurioſe faciunt.* Pronomen, *hoc*, ad hæreticidium refert Cenſor, quaſi dicat, Injuriam Eccleſiis ſuis nullam fieri, ſi iis tribuatur, quod hæreticorum coercitionem per Magiſtratum licitam adeoq; Magiſtratui a Deo injunctam eſſe ſtatuunt. Sub coercitione autem omnem pœnam comprehenſam vult, dummodo ultimum capitis ſupplicium aut cædes ejus, quem pro hæretico habet, non ſit. Hoc ergo primum eſto; quod Cenſores apertè probant & declaratio improbat ac damnat. Nulla carnalis coercitio, nulla pœna errantibus conſtituta a Deo eſt. Nulla ratio recta conſtitui permittit: Omnes in ſeipſum armat, qui in alios, quos errare credit, armatur: Par omnium in omnes jus eſt: Qui ſibi jus tribuit coercendi alios, idem aliis in ſe ipſum idem jus ut concedat neceſſe eſt. Nulli homini aut Eccleſiæ judicium infallibile de erroribus aliorum delatū eſt. Quare ſi coercitiones ullæ admittuntur, quid erit Chriſtianiſmus aliud, quam gladiatorum in ſe invicem concurrentium arena ac mutua inque vicem rediens incarceratio, relegatio, ac flagellatio? Hic itaq; primus obex ponendus eſt, alioquin facile ulterius ad ſanguinem & cædem ibitur. Facilis ab unâ pœna ad aliam progreſſus eſt, & ubi ſemel horror pœnarum animo exemtus eſt, ſanguis etiam tandem vilis haberi incipit; Nec prætextus deſunt, Crudelitas dum ſibi indulget, facile mantelum reperit, quo ſe tegit. Titulus novus novam pœnam poſtulat: Quid vero facilius quam novum titulum fingere? Principiis obviam eundum eſt, ne ſævitia gradum faciat, & ad culmen enitatur. Non enim conſiſtit, niſi ſummum attigerit. Pœna pœnæ tegula eſt, ne perpluatur. Nec fieri poteſt, ut non tandem ad ſanguinem veniatur, niſi ergaſtulorum, carcerum, inſularum chiliadas erigere velis, & vaſtitiem ubiq; facere. Quid enim? Si errantem pœna prima non coerceat, an non cum Tribuno iſto dicetur, *Cedo alteram & alteram & alteram*, donec tandem ad ultimum ſupplicium devenias, & tranquillitatem tuam pretio ſanguinis redimas? Iſta ſacra aliter non conſtant, dum errantem ſua impellit conſcientia ut errorem proſeminet, & te tranquillitatis carnalis conſequēdæ aut retinendæ propoſitum tenet. Nihil jam dico de Lege Domini noſtri ſanctiſſimi ſimul ac mitiſſimi, quæ nil niſi amorem, benevolentiam, caritatem,

De Hæreticidio & hæreticorum coercitione.

 aliaq;

aliaq́; pietatis officia ſpirat, quæq́; non in errantes ſolum, ſed in hoſtes, inimicos & oſores extendi jubet, cum quibus coercitio iſta carnalis e diametro pugnat. Nunc tantum dico, coercitionem hanc Legi naturæ & rectæ rationi eſſe contrariam: Error coerceri non poteſt externa vi: Errans pœnam non meretur; Judicium peremtorium de errore nulli mortalium competit, niſi quod pro ſe & ſuo animo quiſq́; facit. Judicium ſuum, nulli jus in alterum dat, niſi ab illo ſecedendi, quem periculoſè errare credit. Hoc innoxiè facere poteſt & tenetur, Nihil amplius. Nec ad rem facit quod hic Cenſor ait, *ſe Magiſtratui mandare poteſtatem iſtam in hæreticos & lupos graves, eorumq́; exitioſum impetum, contagionem & gangrænam ſerpentem & depaſcentem.* Hæc enim nil niſi odioſa nomina ſunt. Hæreſis gravis aut levis eſt pro arbitrio cuiuſq́;. Quantum quiſq́; eam valere vult, tantum valet. Pro ſtudio partium judicia ſunt, & pro affectu quo quis in ſectam ſuam fertur, ita diſſentientes æſtimat. Gangræna contagio, lues, alteri alterius doctrina eſt. Nec facile temperat ſe diſſentiendi libido. Augent in immenſum ſectæ ſectarum errores; Uti familiariter domeſtica aſpiciunt, ita acrius aliena contuentur quam

Exceptio Cenſoris, de poteſtate Magiſtratus in hæreticos graves & quorũ doctrina vocatur contagio & gangræna, diluitur.

Aut aquila aut ſerpens Epidaurius.

Tum pone, eſſe lupos graves, eorum doctrinam gangrænam & contagionem, quæ ratio eos coercendi per vim corporalem. Spiritualis eſt contagio, quæ non affricatur per contactum ut lepra, ſed per conſilium, nec invitis ſed volentibus. Coerceatur contrario ſpirituali remedio ne ſerpat: Si per vim reprimas, tum demum ſerpit gangrænæ inſtar, tum accenduntur animi in amorem ejus. Error enim error vix videtur, ſi vi opprimatur: Commiſerationis affectus judicia faſcinat, ut quod falſum eſt verum credant. Hinc pœna iſta ſemen erroris fit: Et accedit ſuſpicio, quæ eum roborat; quod, videlicet, ſi rationibus convinci poſſet, vi non opprimeretur. Et ſpeciem habere creditur, quia errans puniri mavult, & graviſſima ferre, quam errorem deſerere. Magnum erroris fulcrum eſt martyrium. Exquiſitior quæque crudelitas, illecebra eſt magis ſectæ. Nunquam tantum poteſt vel ſubtiliſſimè, diutiſſimè, ac liberrimè defenſus error, quantum ſemel vi repreſſus. Vis ipſa favorem errantibus conciliat: Libertas vero erroris non leve remedium eſt. Ratio vero unicum, tutiſſimum & valentiſſimum. Qui aliis armis contra errorem pugnat, aut errantes vexat opprimitve, næ, is humanitatem ejurat & dignum ſe reddit, qui iiſdem armis oppugnetur, vexetur

etur & opprimatur. Sed nos jam alterum & præcipuum huius controverſiæ caput expendamus.

Hæreticidium ob ſimplicem & nudam hæreſin nemo noſtrum ſimpliciter aſſeruit. Ain Cenſor? utinam hoc verum eſſet! Longe alio & meliore loco jampridem fuiſſent res veſtræ. Sed iſta labes, iſta macula nimis manifeſta eſt in vultu Eccleſiæ veſtræ, quam ut eam aut tegere aut eluere poſſit apud prudentes rerum æſtimatores hæc veſtra proteſtatio. Scripta, facta veſtra aliud clamant. Vidiſtis hoc & ſenſiſtis jam dudum, itaq; vela contrahitis, & ſinum obliquatis. Sanguinis innoxij clamor inviſus eſt Deo & mortalibus. Hinc ab eo videri vultis alieni, & intra coercitiones corporales conſiſtitis, non quod βδέλυγμα illud cruentum execremini, ſed ut ab eo abhorrere videamini, & clementes ac mites Reformatores ſc. audiatis, uſq; dum vobis vires veſtræ placuerint; Tempori & ſcenæ ſervitis. Hinc varia & diſſimilis eſt veſtra oratio. Sub jugo gementes corporales omnes coercitiones damnatis, ut illicitas & a Chriſtiana caritate prorſus alienas; ubi jugo colla veſtra ſubduxiſtis, per fas & & nefas, ibi ſi tempora atq; ingenia populi non ferant ſanguinaria conſilia, ſuppliciorum & pænarum omnium jugum aliis imponitis, ſolo ſanguine excepto. At ubi pro voto rerum potimini, & populorum Rectorumq; voluntates ad nutum veſtrum habetis, ibi extrema omnia tentare, & ſanguinem hæreticorum effundere glorioſum Zelum ducitis, plane ut alterutrum neceſſe ſit fieri, Aut martyres vos eſſe aut facere. Rectè Seneca. *Multorum, quia imbecilla ſunt, latent vitia, non minus auſura, cum illis vires ſua placuerint.* Experientia variorum temporum fidem huic rei facit: Sed, præter eam, videantur ſcripta Reformatorum, quæ circa incunabula Reformationis à variis hic illic edita ſunt, & quæ indies adhuc ſcribuntur ab iis, qui ſub jugo Tyrannidis gemunt. Nihil illa crepant niſi univerſale odium & generalem deteſtationem carnalis poteſtatis, contra eos qui creduntur hæretici: Pro libertate conſcientiarum certatim pugnant. Nemini fas licitumve eſſe clamant, per vim reprimere aut opprimere diſſentientes Religionis & conſcientiæ cauſſa. Libertatem autem illam non tantum intra conſcientiam & liberam profeſſionem cuiuſq; coarctant, ſed ad exercitia cœtuſq; publicos extendunt. Sine his conſcientiæ libertatem ſalvam eſſe non poſſe, non magis quam vita ſine nutrimento incolumis eſſe poteſt. Hæc ex libris editis apertiora ſunt, quam ut negari poſſint. Videantur deinde ſcripta Reformatorum, poſtquam cervicibus ſuis jugum Pontificiæ aut Hiſpanæ

Expenditur id quod Cenſor ait, Neminem ſuorum, hæreticidium ob nudam & ſimplicem hæreſin aſſeruiſſe.

ſpanæ tyrannidis excuſſum viderunt,& rerum potiti ſunt, contraria omnia reperies: Calvinus ſignum primus extulit ſupra alios omnes & exemplum dedit in theatro Gebennenſi funeſtiſſimum, quodq́; Chriſtianus orbis meritò execratur, & abominatur: Nec hoc contentus, tam atroci facinori, cruento ſimul animo ac calamo parentavit. Veſtigiis illius inſtitit Diſcipulus ejus, Theodorus Beza. Libri utriuſq́; de puniendis per Magiſtratum hæreticis, omnium manibus teruntur: Conſilium Bernatum, Tigurinorum, Schafhuſianorum & Baſileenſium nota ſunt. Ex hoc tempore certatim Reformati pro hæreticidio, tanquam Reformationis palladio & veræ Religionis aſylo, ſcripſerunt, contenderunt, pugnarunt. Et ne longè abeam: Librum Bezæ, tanquam κειμήλιον aliquod, ex verbo Dei, hiſtoria Eccleſiaſtica & *Omnium Reformatarum Eccleſiarum conſenſu*, pulcherrime conſarcinatum laudarunt in Belgio, flagrante adhuc bello cum Hiſpano, *Bogermanus Synodi Dordracenæ Præſes & Geldorpius*. Nec fuit reformatus, qui contra hiſceret, imò fuerunt, qui in Academiis & Scholis ſententiam & judicium eorum publicis diſputationibus & ſcriptis adſeruerunt. Nec multò poſt ſecuta praxis eſt complurium, ac non ita nuper in hoc ipſo libertatis quondam aſylo, fœderato Belgio: Damnatos, proſcriptos, relegatos & omni perſecutionis genere vexatos vidimus, jam per decennum & quod excurrit, pæne ducentos paſtores ex conſilio & inſtinctu eorum, qui Reformatorũ Miniſtrorum titulum ſibi vendicãt. Docent id, præter arcem Lupeſteineam, in qua præclaræ illæ & nunquam ſatis laudatæ animæ, Eccleſiarum ſuarum & patriæ noſtræ ornamenta, Carolus Niellius Petrus Cupus, Bernherus Vezekius, Simon Lucæ, Arnoldus Geiſteranus, Theodorus Bomius, pauperrimo victu & arctiſſima cuſtodia incarceratæ detinẽtur; libelli ſupplices, conſilia, ſtudia & molimina eorũ, quæ jam in propatulo ſunt & tot ac tam crebra, ut ea jam pæne faſtidiat noſtrũ Belgium: Nulla comitia Ordines Fœderati Belgij habent, in quibus non prorã & puppim faciunt libelli eorũ ſupplices ad concitandos eos in odium & lanienam eorum, quos damnavit Synodus Dordracena: Nec dubitãt crudeles Reformatores perſuaſum ire Rectoribus, non pugnare iſtud cum Conſcientiarum libertate, quam hactenus armis ſuis adſeruerunt, & quam ſibi ipſi ſub jugo poſiti concedi poſtularunt; ſufficere ad Conſcientiarum libertatem, judicium ſuum cuiq́; liberum relinquere & in conſcientias ac privatas familias non inquirere. Cætera vi reprimi poſſe ac debere: parum profecto memores aut valde ignari eorum quæ Pa-

Theodorus Beza, de hæreticis a civili Magiſtratu puniendis.

Vide Præfationem eorũ ad librũ prædictum Theodori Bezæ.

Miniſtri in Belgio fomites perſecutionum & qui quotidie id ſere unũ agunt, ut Ord. Belg. ad exequenda edicta ſua inciteret atque exacuant.

tres noſtri olim Hiſpano ejuſq́; vicariis variis libellis ſupplicibus repræſentarunt, quæ ignorare ſtupor, neſcire velle pertinacia eſt: *Sed nec cædem nec ſanguinem ſuadent*, inquies, Sed nec diſſuadent, nedum ut aut damnent aut improbent. Temporum oportunitates & populorum voluntates pro Cynoſura habent, ad quam conſilia ſua dirigunt patricia plane arte, quæ jamdudum ex curia in Eccleſiam Reformatam irrepſit. At *conſilia lenia ſuggerunt*. Nempe ergaſtula, carceres, proſcriptiones æternas, & ſi iis non pareatur, cædem ac ſanguinem: Hæc lenitas ipſorum eſt, cuius veſtigia leget poſteritas in variis Belgij civitatibus, quæ adhuc à ſtupris, a ſanguine & cæde innocentium rubent, & rubebunt cum æterna Reformatorum infamia, & cæſorum fama, quippe quæ

Nec poterit tempus, nec edax abolere vetuſtas.

Verum ad Cenſores revertamur velut ex diverticulo in viam. Hæreticidium à ſe non adſeri videntur affirmare. Videntur, inquam, nec enim iſtud omnino aut ex animo à ſe damnari aut ut illicitum improbari vel verbulo ſignificant. Circumſpecta eorum & elaborata oratio contrarium non obſcurè teſtatum facit, uti poſtea videbimus. Nec levia ſunt indicia, unde colligitur hæreticidium ipſis non uſque quaq́; improbari. Synopſis eorum videatur, quam *purioris Theologiæ Synopſin* vocant, in quâ propius paulum ſententiam Theologorum ſuorum & propriam ſuam aperuerunt, quam pro ſua haberi ab omnibus volunt: Sic in ea loquuntur Diſput. l. Theſ. lvj. *Si verò Magiſtratus eos cogere ac gladio ſuo coercere poſſit, alij cenſent, ipſius officij eſſe, huiuſmodi hæreticos mortis ſupplicio afficere, exemplo pij Regis Joſiæ* &c. *& Jehu & Eliæ* &c. confer hæc cum verbis Cenſuræ huius quibus dicunt, *Hæreticidium ob nudam & ſimplicem hæreſin nemo noſtrum ſimpliciter adſeruit*, & quam conſentaneè loquantur, perpēde: *Nemo noſtrum*, inquit, *id adſeruit:* & in hac Synopſi fatentur Theologos alios cenſere hæreticidium non tantum jure divino licitum, ſed & imperatum, partemq́; officij Magiſtratus eſſe. Loquuntur autem de Hæreticis propriè dictis, prout ab Atheis, ſummè blaſphemis, aliiſq́; turbonibus diſtinguuntur, uti Theſibus lv. & lvij. videre eſt: Ut quis exiſtimet per alios iſtos Theologos, à Cenſoribus, Pontificios deſignari, cauſa nulla eſt. Longè enim aliter tum locuti fuiſſent. Certè mollis oratio eorum, quâ utuntur, non obſcurè arguit Reformatos Theologos intelligi. Sic enim loquuntur, *In horum Theologorum malo ire ſententiam, qui ubi alia ratio datur hæreticos ex æquo & bono coercendi* &c. Et ne quid dubitetur amplius, Cenſura

Oſtenditur Cenſores hæreticidiũ tantũ videri velle non probare, cum reipſa illud probent eique faveant.

hæc Theologos iſtos, *Magnos Theologos* vocat, quorum ſententia jure merito damnari non poteſt. Eſto, inquies, at ea ipſa verba arguunt ſententiam iſtam de hæreticidio licito aut juſſo, ab ipſis ſaltem Cenſoribus damnari. Nihil minus: Tenuis nimium ac diluta eſt oratio, quam ut iſta eorum ſententia inde eliciatur: Adſeverantius, apertius loquendum fuerat in re tanti monenti, in quâ innoxij ſanguinis cauſa agitur: At quid tenuius, quid dilutius dici poterat, quam, *Malumus in illorum Theologorum ſententiam ire, qui Hæreticos relegandos aut alio modo conſtringendos potius eſſe aſſerunt, quam mortis ſupplicio plectendos?* Mavult aliquid, qui rem rei præfert, non quia rem quæ poſtfertur, nullo modo vult, ſed quia eam minus vult. Nēpe malunt Cenſores ire in ſententiam, quæ hæreticorum coercitionem ſuadet, quam quæ cædem; non quia hæc illicita, injuſta aut damnanda eſt, ſed quia illa tutior eſt minuſq́; offenſionis & periculi in ſe habet: Et hoc particula eorum, *Potius*, arguit. Deinde, anceps aut ambigua eſt oratio. Non enim dicunt ſe malle ire in ſentētiam Theologorum iſtorum qui hæreticos ex æquo & bono coercendos potius quam occidendos cenſent, ſed in eorum ſententiam, qui *pleroſq́; hæreticorum* potius coercendos putant: Id ſic accipi poteſt, ut hæreticorum coryphæos, quos hæreſiarchas vocant, ab iſto ordine exemtos & in eos ſeverius quam in cęteros animadverti velint, in qua ſententia non pauci Theologi & Politici, quà Pontificij, quà Reformati olim fuerunt, hodieq́; ſunt, inter quos Lipſius nō poſtremo loco cenſendus eſt. Severior autem animadverſio poſt coerctiones non datur, quam mortis. De iſtis itaq́; ut mereat carnifex, non reclamant: Quod ſi quis mitius & benignius hæc verba, *Pleroſq́; eorum*, accipi poſſe credit, nos non admodum pugnabimus. Sufficit indicaſſe ea ſic concepta eſſe, ut hæreticido favere poſſint. Nempe ſollcitè ſibi cavent Cenſores, ne id apertè uſpiam damnare videantur, aut improbare: De animo eorum judicabit Dominus, qui corda & renes ſcrutatur. Deniq́;, nec ſimpliciter dicunt, ſe in ſententiam eorum ire, qui hæreticos coercendos potius cenſent, quam occidendos, ſed ſe malle ire in illorum quam iſtorum ſententiam, *ubi alia ratio datur hæreticos ex æquo & bono coercendi*: Quæ parentheſis ſine dubio emphaſin habet. Nam ubi alia ratio non datur hæreticos coercendi, quid tum hæreticis fiet? Ad Leones & furcam, ad cruces rogos & gladium. Hanc eſſe mentem Cenſorum non obſcurè arguunt præcedentia verba, quibus reiicere videri volunt ſententiam eorum Theologorum, qui officij magiſtratus eſſe cenſent,

hære-

hæreticos mortis ſupplicio afficere. Etenim exempla eorum Regũ, quibus Theologi iſti ſententiam ſuam confirmant, non reiiciunt ut impertinentia, quia videlicet ea ad hæreticos non pertinent, nec quæ, ut planè extraordinaria & arcano Dei impulſu, proinde ut non imitanda aliis data ſunt, ſed ut talia, quæ à Deo data ſunt, quoniam *vel in officio ſuo exequendo ceſſabat Magiſtratus ordinarius, vel in caſu extremæ neceſſitatis ac metu totalis regni everſionis, nullâ alia ratione evitabilis*, adhibita fuerunt. Quo ipſo teſtatum facere voluerunt, in ſimilibus caſibus idem fieri poſſe, id eſt, ſemper. Rarò enim alteruter horum prætextuum deeſt perſecutoribus, ut aut ceſſare in officio ſuo Magiſtratus ordinarius ipſis videatur, aut extremæ neceſſitatis periculum, totaliſq; regni everſionis metus urgere & poſtulare ſupremum ſupplicium videantur: Extrema neceſſitas facilè obtenditur: Metus totalis everſionis regni aut ſtatus omnium facillimum ac ſpecioſiſſimum Tyrannidis velum eſt, ubi negotium Religionis agitur. Nimirum, aut Religionis ea vis eſſe creditur, ut potenter ſtimulet ad turbas & factiones; aut Religio obtendi creditur nefariis conatibus, & ab iis, qui odio præſentium nova moliuntur, fortunarumq; ſuarum compendia ex turbatæ Reipublicæ ruina ſperant. Sed a Synopſi ad Cenſuram revertamur: *Hæreticidium*, inquit Cenſor, *ob ſimplicem & nudam hæreſin nemo noſtrum ſimpliciter adſeruit*. Circumſpecta hæc & cautè ac ſolicitè elaborata oratio meritò ſuſpecta eſt. Quid enim eſt *ſimplex & nuda hæreſis*, quid *ſimpliciter* hæreticidium *adſerere?* An nuda & ſimplex hæreſis eſt merus error, qui in mente errantis tantum locum habet? At nec merus tãtum error ad conſtituendam hæreſin ſufficit, nec, ſi omnino ſufficeret, objectum aut cauſa punitionis ullius eſſe poteſt. Error enim merus errantem non egreditur. Itaq; in quo error eſt, is non modò non morte puniri, ſed ne coerceri quidem poteſt. Animus hominis imperio humano non ſubiacet. Solus Deus mentibus imperat. Cogitationes à vectigali humano liberæ ſunt. An eſt error, qui ſine pertinacia eſt? At pertinacia de ratione formali hæreſeos eſt, ut Cẽſores ajunt in Synopſi ſua Diſput. xl. de Eccleſia, Theſ. xxxix. An qui ſine blaſphemia eſt? At cum de hæreticis quærunt Cenſores, An morte plectendi ſint, an verò coercendi, de hæreticis quærunt, qui *pertinaciter blaſphemi ſunt:* uti videre eſt in eadem Synopſi Diſputat. l. de Magiſtratu, Theſ. lv. An qui ſine ſeductione & propagandi ſtudio eſt? At ibid. de *hæreticis populi ſeductoribus errorum exitialium legitimè convictis*, quærere ſe dicunt. An qui ſine Reipub. turbatione

Cryptica Cenſorum locutio detegitur, cũ hæreticidium ob nudam & ſimplicem hæreſin a nemine ſuorum adſertum eſſe dicunt.

Nuda & ſimplex hæreſis, Cenſoribus merum commentum eſt.

 batione

batione aut turbationis metu eſt? At turbatio a ſeductione & erroris propagatione eſt. Nihil horum. Quid itaq; eſt nuda & ſimplex hæreſis? Merum commentum & Academica fictio. Hinc eſt quod, cum Cenſores ex profeſſo agunt de hæreſi in Synopſi ſua diſputat. xl. Theſ. xl. huius nudæ & ſimplicis hæreſeos ne quidem meminerint: *Hæreſis*, inquiunt, *eſt duorum generum, vel quæ directè fundamentum, id eſt, Christum vel ejus officium evertit: vel indirecte & per conſequentiam, ut vocant, quorum primi ab ipſa Scriptura Antichriſti & Apoſtatæ appellantur: poſteriores generali voce Pſeudoprophetæ aut falſi Doctores*. Neutra harum nuda & ſimplex hæreſis eſt. Quid itaq; eſt? Chymera. Quid verò etiam eſt *hæreticidium ſimpliciter non adſerere?* An eſt adſerere, eò ſtatim atq; è veſtigio provolandum non eſſe? At ſic adſeritur hæreticidium non tollendum ſed differendum tantum eſſe & poſt coerctiones omnes adhibendum, nempe ut velut ultima anchora & tabula ſit in naufragio. An eſt nudis ac ſimplicibus verbis id non probare, ſed molli quadam & in ſpeciem blanda oratione circumlitis, reipſa tamen hæreticidio faventibus? At hoc hypocritarum eſt, & eorum, qui cum mundo exercent hiſtrioniam, foris boni, intus peſſimi. Malus enim cum videri vult bonus, tum eſt peſſimus. *Simpliciter* itaq; hoc ſimplicioribus verbis opus habet, ut intelligatur. Hoc ubi fecerit Cenſor, tum verò rem magnam præſtiterit, unde cuilibet conſtare poterit, ſimplice an duplice animo his verbis uſus fuerit: Atqui additur, inquit Cenſor, *Imo contra in Pontificios ſcilicet ipſis hæreticiſſimos, ſævitiam illam adverſus ſimplices hæreticos, quos vocant, omnes damnarunt*. Imò verò, inquam, hoc priore obſcurius eſt. Nam ſimplices hæretici iſti quinam ſunt? An vulgus hæreticorum & qui vel in hæreſin veluti per tempeſtatem delati, vel in hæreſi nati & educati ſunt, qui diſtinguuntur ab Anteſignanis & Sectæ autoribus ac ducibus? At ſic non damnaverint Reformati ſævitiam Pontificiam contra Paſtores & gregis præfectos ſed quæ contra proletariam turbam & pullatam plebem hæreſeos incapacem exercebatur: Itane? At tantum abeſt ut à vobis hæreticidium idcirco damnari ſtatuendum ſit, ut non deſint inter Pontificios, hæreticidij patronos acerrimos, qui eandem ſævitiam adverſus ſimplices hæreticos damnant. Paſtoricidiū itaq; à vobis probari dicendū eſt, quia eorū hæreſis nuda & ſimplex hæreſis non eſt. At inquies, *ſimplices hæreticos vocamus qui mẽte magis, quam voluntate laborant*. At hæreticus, quà hæreticus mente magis quam voluntate, laborare non poteſt ex ſententia veſtra. *Pertinacia enim vobis eſt de*

ratione

Quid Cenſoribus ſit . Hæreticidiū ſimpliciter non adſerere.

J. Lipſius Gaſper Scoppius, aliique.

ratione formali hæreſeos, ut jam diximus, *& quidem ea, qua fit, ut quis correctionem omnem reſpuat & Eccleſiam recte monentem audire non velit, etiam poſtquam errorum exitialium legitime convictus eſt*. Simplices ergo hæretici iſti in rerum natura non ſunt. Deinde, ſævitiam Pontificiam adverſus ſimplices hæreticos veſtri omnes quomodo damnarunt? Nempe cum ea contra vos veſtroſq; exercebatur: Scilicet vos hæretici non eſtis, ſed Orthodoxi, vobis præmium Reformationis debetur, cæteri hæretici ſunt, fæx & excrementum populi, velint nolint. At cum ea in alios ab ipſis & à vobis pertinaciter diſſentientes exercebatur, tantum abeſt, ut veſtri eos idcirco crudelitatis damnaverint, ut contra eos laudaverint & ad cælum uſq; extulerint. Exempla Anabaptiſtarum aliorumq; fidem faciunt, contra quos, quæcunq; exercita fuerunt a Pontificiis aliiſq; diriſſima ſupplicia, à veſtris damnari nuſpiam ferè legere eſt. Impunè in ipſos (Monaſterienſes alioſq; factioſos excipio) ſævitum eſſe haud illubenter admittitis. Si quis dubitet, is videat Præfationem *Bogermanni Synodi Dordracenæ Præſidis & Geldorpij*, quam libello Bezæ de Puniendis per Magiſtratum hæreticis præfixerunt & Senatui Snecano inſcripſerunt. Nec minus *Serveti, Valentini Gentilis*, aliorumq; crudelia ſupplicia non dico excuſare, ſed laudare palam publicèq; ſoletis. *At illi blaſphemi fuerunt*, inquies: At inquam, hæreticus blaſphemus propriè non eſt, quia hæreſin ſuam ex ipſo Dei verbo probare nititur, probationemq; ſuam tanti facit ſolius Dei & verbi divini reverentià motus, ut mori morteſq; adeò mille ſubire malit, quam eam deſerere. Deinde eſto, bſaſphemi etiam fuerint, per hæreticos, etiam pertinaciter blaſphemantes à Cenſoribus intelligi, quos tamen occidi non volunt ex diſputatione eorum xl de Eccleſia, Theſ. lv. manifeſtum eſt: Sed juvat hac occaſione oſtendere quam diſſimiles in hac de hæreticidio materià ſibi ipſis ſint Cenſores. Nam in Synopſi ſua Theſ. lv. lvj. & lvij. Diſputationis xl. de Eccleſia, cuius jam ſemel atq; iterum mentionē fecimus, cum quærunt, An hæretici à Magiſtratu morte plectendi ſint, de hæreticis ſive ἑτεροδόξοις, populi ſeductoribus, errorū exitialium legitimè convictis & pertinaciter blaſphemis loqui ſe dicunt, & in eorum Theologorum ſententiam ſe ire malle aſſerunt, qui eos mortis ſupplicio plectendos eſſe negant. Hic verò in Cenſura ſua blaſphemos, contumaceſq; eoſdem inſuper Hæreticos ac Reipub. turbones, non modò poſſe ſed & debere extremo ſupplicio affici ex lege Deut. xiij. Levit. xxiv. 15. & Num. xxv. 30 affirmant. Sic enim ajunt;

Has leges cur antiquatas dicamus potius aut minorē vim habere in Novo quam veteri Teſt..mento , & Magiſtratus autoritate & poteſtate ex V. Teſtamento in Novo continuata, minus ipſum (NB.) *obligare in hac cauſa quam in aliis quibuſcunq; criminibus , nulla juſta ratio ſubeſſe videtur.* Hæc quam ſint diſſona quis non audit ? At ſequitur, inquies, *Nos quod attinet etiam hic debitam moderationē adhibendam cum priſca Eccleſia arbitramur.* At, inquam, hæc ſimul non conſiſtunt : Nam ſi ex vi legum illarum divinarum Magiſtratus non modò autoritatem jus & poteſtatē habet tales morte plectendi, ſed & ad plectendum eos morte obligatur, adeoq; non minus obligatur nunc, quam olim obligabatur Magiſtratus judaicus, nec minus in hac cauſa quā in aliis criminibus , uti diſertè Cenſor hic affirmat , quomodo jus moderandi pænam ei conceditur ? obligari enim ad iſtam pænam & jus pænam iſtam moderandi, imo in pænā longè diverſam commutandi habere, contradictoria ſunt : Moderatio itaq; illa illegitima & injuſta eſt : Moderatio pænæ non competit jurato judici : Alienum jus nulli moderari licet : De ſuo jure quis concedere poteſt, non de alieno. Nec ratio, quam allegat Cenſor, ad rem facit. *Quia*, inquit, *de Apoſtaſia aut blaſphemia tali ex conſequentiis facilè judicandum non eſt.* Nam de Apoſtaſia & blaſphemia agitur , cuius quis convictus eſſe & in qua pertinaciter perſeverare creditur: ſive credatur id ex directa probatione , ſive ex conſequentiis directæ probationi æquivalentibus. Eodem enim id redit Cenſoribus. Si non, ne coercitioni quidem eorum locus erit, quia eadem ratio hic, quæ ibi : Ex conſequentiis ſc. facilè judicandum non eſſe. Deinde hoc ipſum, quod ex conſequentiis facilè judicandum non eſſe dicit Cenſor de apoſtaſia tali aut blaſphemia, non obſcurè arguit, Cenſorem velle moderationem omnem poſthabendā eſſe divinæ Legis rigori, quando de iſtis ex conſequentiis quidem judicatur, aut judicari creditur, dummodo id *non facilè nec leviter* fiat. Facilè autem nemo judicare ſe credet etiamſi ex conſequentiis judicet , qui vel mediocrē diligentiam adhibet, ut ex principiis & hypotheſibus Eccleſiæ ſuæ, quas pro indubitatis habet, etiamſi ſæpè falſiſſimæ ſint, aut etiamſi ſæpe in eas an falſæ ſint, ne quidem cum mediocri diligentia inquiſiverit, judicium ſuum formet, aut de iis non niſi de conſilio & ſententia eorum, quibuſcum ſentit, ſtatuat. Hoc jam ſufficit, ne quis ſe facilè judicare credat; uti in omnibus ſectis olim hodieq; obſervare eſt. Hoc primum eſt : Alterum eſt, quod in Cenſura hac & alibi ne hæreticidium ſimpliciter videantur aſſerere, hæreticos ab Apoſtatis, & blaſphe-

& blaſphemis diſtinguāt, quaſi aliud ſint hæretici, aliud Apoſtatæ & blaſphemi, uti revera longè diverſiſſima ſunt: In Diſputat. verò xl. de Eccleſia, Theſ. xl. in Synopſi purioris Theologiæ, *Hæreſin duorum generum faciunt, unum, quod directè fundamentum, id eſt, Chriſtum & ejus officium evertit; alterum, quod indirectè & per conſequentiam.* Sub illo diſertè comprehendunt *Antichriſtos & Apoſtatas:* Sub hoc *Pſeudoprophetas aut falſos Doctores.* Rectè an ſecus jam non diſputo: Sed id tantum obſervatum volo, Cenſores hos ſub voce, *hæretici*, pro arbitrio ludere & nunc hos, nunc illos, eo nomine cenſere, ut, ſive pro hæreticidio ſtent, ſive contra, callidè in utramq; partem ſeſe poſſint vertere. Et hoc inde eſt, quod nuſpiam certam ac quarto modo propriam hæretici definitionem faciant, nec poſſibile cuipiam ſit eam ex ſcriptis eorum ſolidè concipere. Anguilla eſt hæreſis, non tenes eam, etiam cum arctiſſimè eam tenere videaris: Elabitur & effluit: Quod idcirco indignius ferendum eſt, quia de ſanguinis pæna agitur: de qua ſanè ſtatuendum adeoq; cogitandum non eſt, niſi primum certa atq; omninò indubia ſtet hæreſeos & hæretici definitio. Atque hæc cauſa eſt, cur ubique fluctuent, & nunc *hæreticos ſimplices* non occidendos, nunc ne quidem *hæreticos pertinaciter blaſphemos* occidendos putent, nunc contra, *blaſphemos* occidēdos ex Lege, nunc niſi *ſummè blaſphemos*, nunc deniq; eodem hæreſeos nomine *Antichriſtos, Apoſtatas, blaſphemos & Pſeudoprophetas* cenſeant: planè ut in labyrintho fictionum & terminorum te deprehendas, cum de hæretici definitione propria quæritur. Sed jam videamus, quinam iſti ſint, quos morte plectendos cenſuerunt magni illi Theologi, quos vocant & ex qua Lege. *Tantum,* inquit, *in Repub. Chriſtiana Chriſtianiſmo publicè ſuſcepto in Apoſtatas, id eſt, Chriſtianiſmum eierantes & ad Ethniciſmum, judaiſmum vel Mahumetaniſmum tranſeuntes, ſeverior animadverſio à quibuſdam magnis Theologis adſerta eſt.* At primò aliud eſt Apoſtata, aliud hæreticus. Hæreticus Chriſtianiſmū non ejerat, ſed hæreſin deſerere non vult, ut Chriſtianus maneat & conſcientiam ſuam licet erroneam Chriſto integrā atq; illæſam ſervet. Quare peſſimè Cenſores in Synopſi ſua inter hæreticos cenſuerunt Antichriſtos & Apoſtatas. Nihil enim commune inter ſe habent, ſed tota religione & profeſſione differunt. Hæreticus enim Apoſtatæ hoſtis eſt, & Apoſtaſiam odio habet: Nec minus hæreticum odit Apoſtata, quam Orthodoxum. Chriſtianum enim qua talem odit atq; averſatur. Deinde ſecundum quam legem ad aſſeruerunt? *Secundum Legem divinam,* inquit Cenſor,

Sub voce hæretici & hæreſeos ludunt Cenſores, ut neſcias ſæpe quid ſibi velint.

Diſcrimen faciendum inter Apoſtatam & Hæreticum.

Prava legis Deut. xiij. allegatio, indicatur.

ſor, *latam in Apoſtatas Deut. xiij.* At Lex iſta de Apoſtatis à Chriſtianiſmo deficientibus non agit, nedũ de Apoſtatis ad judaiſmum deficientibus: imò tantum abeſt, ut de iſtis agat, qui ad judaiſmum deficiunt, ut contrà non agat niſi de Apoſtatis ab ipſò judaiſmo deficientibus ad gentiliſmum, id eſt, a cultu veri Dei ad cultum falſorum Deorum. Nec ſatis eſt, ſi dicas eandem eſſe rationem apoſtaſias huius & illius. Nam I. conſequentia illa, non eſt Lex divina. *Ex conſequentiis facile non eſt judicandum*, ait ipſe Cenſor. Ubi de vita hominis errantis ſed probi & cætera irreprehenſi agitur, conſequentiæ illicitæ ſunt. Preſſè ac præciſè Legis verbis inſiſtendũ eſt. II. Nec ſpeciem habet conſequentia. Nam qui a Chriſtianiſmo ad judaiſmum deficiunt, contra eos pæna lege iſtà ſtatuta, eo ipſo quod deficiendo judæi fiant, non militat, quin imò (urgebit judæus) ad eos Legis promiſſa pertinent, tanquam ad veros judæos, veri ſcil. atq; unici Dei cultores. Tum Lex Chriſti a qua deficiunt, neminem conſcientiæ cauſa ultore gladio percuti jubet, nedum ut jubeat gladio percuti eos, qui veri Dei cultores ſe manere velle profitentur. Religionem ſuam Chriſtus liberam eſſe voluit. Qui ab ea deficiunt ſuo periculo & damno deficiunt: Deum vindicem habebunt & animum ſuum carnificem, uti clariſſimè videre eſt in omnibus iſtis locis, ubi de Apoſtaſia & Apoſtatis agitur in V. Teſtamento. Addit Cenſor Legem quam ſubditis ſuis fixit Nebucadnezar, Dan. iij. 29. ſecutus hac in re exemplum Calvini inter non Papiſtas Hæreticidarum principis, ſed peſſimo exemplo. Nam I. Lex illa Nabuchodonoſoris, quid aliud eſt, quam Lex inſtabilis & deſultorij atq; impij Tyranni, ut eum appellat ipſe Calvinus, quam nec ipſe ſecutus eſt, imò contra quam ipſe, uti capite ſequente legere eſt, ſuperbivit, adeò ut à Deo ipſo in brutam naturã converſus ſit & inſani inſtar inter beſtias vixerit, nec alio ſpiritu eam condidiſſe & tuliſſe videatur, quam qua antea Legem tulerat contra ſapientes & hariolos, quia ſomnium ejus explicare non potuerant, nempe ut magnitudinem imperij ac dominationis ſuæ oſtentaret, quâ pro arbitrio ſuo quidlibet jubere atq edicere poterat, & uti cap. v. 19. dicitur, *quos volebat occidebat & quos volebat percutiebat*. Tum quid hæc Lex facit ad hæreticidium, cum hæretici eundem Deum Sidraci, Meſach & Abednego colant & Chriſti etiam ejuſq; religionis obſervantiſſimi videri velint, etſi in modo utrumq; colendi errent? Pudeat Chriſtianos ejuſmodi Tyrannorum Leges in exemplum & normam trahere ſuæ immanitatis. Cur non eadem opera provocent

Prava allegatio Legis Nabucadnezaris Dan. iij. 29. indicatur & refellitur.

alij ad

alij ad legem Antiochi 1.Machab.j. 43. &c. quæ, abolitis peſſumdatiſq; omnibus legibus divinis uniformē cultum gentilem ſeveriſſimo edicto ſanciebat? Verum enimverò ſi placet imitari edicta Regum, imitentur potius Cyri edictum, quem Eſdras longè magnificentius celebrat quam Daniel Nabuchodonozorem: Nempe is Spiritu Dei afflatus edixit, ut Judæi Babylonienſes Hieroſolymam colendi Dei ſui cauſſa redirent, ſed neminem coegit. Imitentur aliorum piorum Principum exempla, qui ſuam cuiq; populo liberam fecerunt Religionem, & neminem vi ad colendum Deum adigere Imperatoriæ ſuæ majeſtatis gloriam eſſe judicarunt. Secundo loco ait Cenſor, Blaſphemos, contumaceſq; eoſdem inſuper hæreticos à Theologis iſtis intelligi. At aliud iterum eſt blaſphemus propriè ſic dictus, aliud hæreticus. Hæreticus blaſphemus propriè eſſe non poteſt: Blaſphemia enim propriè voluntariam divinæ Majeſtatis læſionem ſignificat, ita ut quis ex profeſſo Deo maledicat & excellentiæ ejus detrahat. Hæreſis planè eſt involuntaria, quia ex errore mentis eſt & nihil minus quam voluntaria divinæ Majeſtatis læſio. Hæreticus enim divinæ Majeſtatis gloriam intendit, & per hæreſin ſuam eam promotam cupit. Quod diſcrimen tanti momenti eſt, ut blaſphemiam, qua divina gloria læditur, Deus pro blaſphemia vix cenſeat, quando ex ignorantia oritur, ſaltem ut blaſphemantium ex ignorantia miſereatur, cum blaſphemantes propriè ſic dictos ſine veniæ aut miſericordiæ ſpe interfici juſſerit, eàdem planè ratione qua homicidarum miſereri vult, qui per ignorantiam planè involuntariam homicidium commiſerunt: unde etiamſi contingeret hæreticum blaſphemum eſſe, id eſt, ea adſerere aut negare, quæ divinæ Majeſtatis gloriam lædunt, nihilominus tamen propriè blaſphemus non eſſet, nec blaſphemiæ pæna ad illum pertineret, non magis quam homicidij pæna ad eum, qui ex ignorantia aut errore hominem occidit: Quare ineptè Theologi iſti legem de blaſphemia ad hæreticos, quos blaſphemiæ poſtulant (jure an injuria jam non diſputo) referunt. Nec auget Cenſor crimen cum *contumaces* hos hæreticos vocat. Contumacia enim vel pertinacia de ratione formali hæreſeos eſt. Pertinacia autem non ſignificat voluntatis actum, quaſi Hæreticus, etiamſi de veritate fundamentali convictus ſit, velit tamen ex profeſſo opinationi ſuæ falſæ adhærere, aut quaſi cum ſciat Eccleſiam in judicando de veritate fundamentali non errare, imò errare non poſſe, nihilominus tamen Eccleſiæ judicio acquieſcere de induſtriâ nolit, Nihil minus. Hoc enim merum figmentum eſt

Diſcrimen inter hæreticum & blaſphemum.

Xxx (loquor

(loquor de Hæreticis, quos Cenſores ſic vocant, qui circa fundamentalem articulum Religionis Chriſtianæ errant: Non verò de iis qui volunt inhærere levibus minutiſq; litibus & quæſtionibus quas inutiles & vanas eſſe ſciunt, de quibus agitur Tit.iij. ubi tales αὐτοκατάκριτοι vocantur.) ſed ſignificat errorem mentis, in quo quis manere vult, ſive quia rationes non audit, quæ contrarium efficaciter ſuadent, ſive quia rationes per ſe ſatis efficaces pro merito non introſpicit aut conſiderat, ſive quia Eccleſiæ judicium pro infallibili non habet.

Aliud eſt hæreticus, aliud turbo Reipub. proprie ſic dictus.

Nec multũ ad rem facit cum eos turbones Reipub. vocant. Aliud enim eſt turbare aliud turbare velle. Turbat aliquando quietos, qui nihil minus, quam turbare eos in animo habet. Turbatio accidit aliquando ſine cauſa & præter opinionem. Deinde aliud eſt turbare pacata & tranquilla ſui commodi cauſa, aliud bono & commodo aliorum. Medicus turbat aliquando humores in corpore, quos correctos aut expulſos vult in ſolatium ægri. Hæc turbatio laudem meretur: Illa in vitio eſt: Ex eventu non ſunt æſtimanda conſilia: Nec eventus noxius ad culpam ſufficit, ſi nocendi voluntas abſit & noxa in actione non ſit. Sed eſto, demus Leges Moſaicas de Apoſtatis, blaſphemis, eo ſenſu intelligẽdas eſſe, quo Cenſor ait, quid tamen hoc ad rem faciet? *Nulla ratio ſubeſſe videtur*, inquit Cenſor, *cur leges iſtas antiquatas dicamus, aut minorem vim habere in Novo quam in V. Teſtamento & Magiſtratus autoritate & poteſtate ex vetere in N. Teſtamento continuata, minus illum ipſum obligare in hac cauſa, quam in aliis criminibus.*

Evincitur Leges Moſaicas civiles & cæremoniales abrogatas eſſe in N.T. ita ut Chriſtianos in N. Teſtamẽto non obligent.

Imo verò contra: Nulla ratio eſt, quæ leges illas antiquatas non eſſe ſuadet. Lex tota Moſaica quatenus ceremonias & judicia ſpectat, non niſi populo Judaico lata fuit, atque idcirco populum Judaicum tantum obligavit: Quare abrogata & antiquata neceſſariò cenſeri debet cum populo & Repub. tota judaica. Mutato enim populo, Repub. & ſacerdotio, neceſſariò quoq; Legis mutatio fit (non cæremonialis tantum ſed etiam poſitivæ) Hebr. vij. 13. Si dubitas Cenſor tum ſic colligo: Aut tota Lex Moſaica cæremonialis & judicialis adhuc viget & obligat Chriſtianos, aut ſi non tota viget, aliquas & nominatim hanc de Hæreticidio Legem vigere aut abrogatam non eſſe adſerendum eſt. Totam Legem Moſaicam judicialem adhuc vigere & obligare Chriſtianos, temeritatis foret adſerere. Sic enim, ut jam alia non allegem, poſtliminio in Chriſtianum orbem reducendæ forent Leges de non alienandis Hæreditatibus, de polygamia, de libello repudij, de Zelotypia &c. Si tota Lex Moſaica non viget, neq; obligat

gat Chriſtianos, tum ratio danda eſt, cur hæc, non illa, obliget adhuc Chriſtianos, & ſpeciatim cur hæ leges Deut. xiij. Levit. xxiv. adhuc vigere debeant & ex vi illarum obligetur Chriſtianus Magiſtratus. Id impoſſibile eſt. Dicere has Leges à Chriſto diſertè non eſſe abrogatas, non eſt ſatis. Nam variæ Leges Moſaicæ à Chriſto diſertè abrogatæ non ſunt, ad quas tamẽ Chriſtiani non obligantur. Dicere Leges has, quatenus ad alios, quam eos, quos expreſſè verba Legis deſignant, per conſequentiam extenduntur, juris communis eſſe & perpetui, eſt petere τὸ ἐν ἀρχῇ, adeoq; falſiſſimum, uti jam ante vidimus: Hæreticus enim, qui errore deceptus blaſphemat, cum credat ſe non modo non blaſphemare, ſed Deum ex præſcripto verbi ſui glorificare, blaſphemus non eſt, quem Lex occidi jubet, ſaltem ut eodem cum blaſphemo loco cenſeatur, iniquiſſimum eſt. Sine expreſſo oraculo divino id ſtatuere, ſummæ audaciæ & crudelitatis eſt. Favores, non rigores, ampliandi ſunt, vel ipſius Moſis exemplo, qui cum ei offerretur qui ligna Sabbatho collegerat, Num. xv. 32. 33. 34. & alius qui nomen Dei expreſſerat eiq; maledixerat Levit. xxiv. 10. 11. 12. contra eos ſtatuere quicquam noluit inconſulto divino oraculo, ne per conſequentiam, licet valde ſpecioſam, Legis divinæ tranſgreſſor & injuſtæ cædis author fieret. Tum, ſi juris communis Legem hanc eſſe velimus, neceſſe erit, ut eadem etiam pæna, quæ Lege hac expreſſa eſt ac non alia, contra hæreticos ſtatuatur. Hoc enim poſtulat reverentia, quæ divinæ Legi & ſapientiæ atq; æquitati ejus debetur: Lapidare itaq; cogetur hæreticum patrem, fratrem, uxorem, qui primus eorum hæreſin deprehendit & detulit: Et ſi plures ſint, qui hæreſin eorum ſectantur, omnes iſtos, cum familiis, pecoribus, urbibus, pagis, domibus vivos comburere & ſolo æquare: Dicere, pænam hanc non eſſe juris communis, eſt jus fingere, aut jus opinioni, vel animo ſuo non divinæ voluntati aptare: Adde, leges has juris communis non cenſendas eſſe, praxis univerſi orbis Chriſtiani docet: Apoſtatas ſeu à Chriſti religione ad judaiſmum deficientes, nemo lapidandos cenſet: Judæos directè blaſphemos in Chriſtum & religionem Chriſti, non modò non occidit, ſed & liberas Synagogas habere ſinit, & quod mirere, hæreticos flamma & ferro perſequitur magna Chriſtiani orbis pars, ſeq; legibus his Moſaicis tuetur, dũ eos, quos Lex iſta Moſaica expreſſè olim deſignabat, & lapidari jubebat, liberos atq; impunitos dimittit, pudendâ ſanè cæcitate dicam an perverſitate. Nec juvat ſi dicas, Judæos Apoſtatas nõ eſſe nec deficere a Religione Chriſti,

Cæcitas Chriſtianorum in urgendis Legibus divinis præter & contra expreſſam earum ſententiam.

 quia

quia eam nunquam probarunt: Nam eſto, Apoſtatæ non ſint, attamen blaſphemi ſunt, & non indirectè neq; per conſequentiam, ut hæretici, ſed directè atq; apertè Chriſto ejuſq; religioni ſacro ſanctæ maledicunt: Quod tamen idcirco non dico, quaſi in Judæos concitare velim ſæculare brachium. Abſit. Lege enim hac Moſaica Chriſtianos Magiſtratus obligari ex profeſſo nego, ſed ut oſtendam eos, qui Legem Dei, quæ de blaſphemis, non autem de hæreticis agit, pro hæreticidij jure allegant, Legem tamen de blaſphemis expreſſam, neglectui habere: quod non obſcurum indicium eſt, eos Legem iſtam communis juris eſſe non agnoſcere & Lege iſta pugnare dicis cauſa, ut affectibus ſuis fibulam imponere, & Zelo tantum divinæ Legis ferri videantur, cum nihil minus quam eo ferantur, quia apertam Legem contemnunt & conſequentiam ſuam Legi apertæ præferunt, dum notoriè blaſphemos tolerant, quos Lex apertè occidi jubet; hæreticos occidunt, quos Lex nuſpiam occidi mandat, idq; prætextu Legis ipſius, quæ non niſi de blaſphemis agit. Atq; hac in re Chriſtiani multo deteriores videri debent ipſis Judæis, qui cum Legē de blaſphemis & Apoſtatis ſtrictiſſimè ſemper obſervarent, nunquam tamen hæreticos, licet pertinaciſſimos & directè fundamentum fidei evertentes, eâdem pæna teneri adſeruerunt: Sadducæos enim, qui Angelos, Spiritum & reſurrectionē mortuorum apertè negabant, ut eſt Act. xxiij. 8. non modò non occidendos judicarunt, ſed & Synagogas ſuas habere permiſerunt, adeoq; ſacerdotij ſummi honore dignati ſunt: Sed quid pluribus argumentis opus eſt? Leges has Moſaicas etiamſi eas extendas cum Cenſore ad Apoſtatas, id eſt, à Chriſtianiſmo ad Judaiſmum, Atheiſmum aut Gentiliſmum deficientes, & ad blaſphemos pravum & blaſphemum ſenſum Deo aut Scripturæ imprudenter & pertinaciter attribuentes, juris communis & perpetui non eſſe, univerſa primitiva pura & incorrupta adhuc Eccleſia credidit. Percurrantur ejus annales, comperietur Patres omnes ſtetiſſe intra ſpiritualia remedia ſive Eccleſiaſticas excommunicationes: Pænas omnes temporales non modò non exercuiſſe propter defectum auxilij aut poteſtatis carnalis, aut quia tum ſic expedire judicabant contra ſcandala, quæ inde potuiſſent oriri, ut Pontificij ineptè ſolent fingere, ſed & apertè dānaſſe, ut illicitas & ſanctiſſimæ religioni Jeſu Chriſti regiæq; ejus de caritate Legi contrarias: prout prolixè ex Patribus primitivis, Ignatio, Dionyſio Areopagita, Tertulliano, & ſequentibus, Athanaſio, Optato Melevitano, Gregorio Nazianzeno,

Oſtenditur Antiquitatem totam intra Eccleſiaſticas excommunicationes ſtetiſſe

Chry-

Chryſoſtomo, Hilario, Ambroſio, Severo Sulpitio, Gregorio, Agathone, Bernardo, loca evidentiſſima allegat Archiepiſcopus Spalatenſis, Vir antiquitatis Eccleſiaſticæ ad miraculum uſq; peritiſſimus Libr. viij. de Repub. Eccleſ. cap. viij. Nec dubitatur à Theologis, quin Auguſtinus ejuſdem ſententiæ fuerit in principio & longo admodum tempore, quam tamen, poſt multa cum Donatiſtis, hominibus ſatis pertinacibus, certamina, hactenus mutaverit, ut eas pænas non improbaret, quæ pænitentiæ tempus relinquerent, capitalia autem diſertè exceperit, iiſq; interceſſerit ſæpiſſimè, uti videre eſt lib. iij. contra Creſconium Grammaticum; cap. v. de fide & Operibus. Epiſt. C lviij. & C lix. ad Marcellinum. Epiſt. C l. ad Apringium & alibi multis in locis. Similiter de Conſtantino judicandum eſt: Prima ejus edicta liberum cuiq; ex animi ſui ſententia Dei cultum concedunt, uti videre eſt apud Euſebium lib. ij. cap. xxvij. in vita Conſtantini. At poſtea, ſive quod imperij ſui rebus ita judicabat conducere, ſive quod Epiſcopos laborem quotidianæ diſputationis videret ſubterfugere, pænas conſtituit in eos, qui ſe à communione τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ſeparaverant, ſed maxinè pecuniarias: Secuti imperatores, ut expedire rebus ſuis judicabant, ita pænas contra ſegreges cætus ſtatuerunt. Honorius contra Donatiſtas Laicos, pænas conſtituit pecuniarias, contra Clericos exilium. Martianus ſimiles ſcripſit Leges, ſed poſtea declaravit ſuæ intentionis non eſſe, ut propterea vis conſcientiis inferatur. Idem de magno Theodoſio fatetur Nazianzenus. At pænæ capitales adeò omnibus Patribus atq; Epiſcopis inviſæ erant, fortè ob memoriam paganæ ſævitiæ, ut in Gallia Epiſcopi, qui autores poteſtatibus fuerant, ut in Priſcillianiſtas pravorum dogmatum autores & vitæ inquinatæ homines gladio animadverteretur, eam ob cauſam ab Eccleſiarum amoti ſint communione & in Oriente damnata Synodus, quæ in Bogomili exuſtionem conſenſerat. Certè Ario, Macedonio, Neſtorio, Eutycheti, novarum Sectarum principibus nihil durius relegatione evenit: Et graviorum pænarum aut extremi ſupplicij occaſionem dediſſe videntur Arriani Imperatores & ejuſdem ſectæ, Africæ Reges: Hi enim cum uſq; adeò ſævirent in diſſentientes ut manus ſuas eorum ſanguine imbuerent, ſimilibus pænis ſævire in eos alij cæperunt & talionis jure agere: Tandem creſcente dominandi cupiditate eò ventum fuit, ut non quævis mors viſa fuerit ſufficere, ſed in exquirendis ſuppliciis ingenium ſuum exercuerit ſævitia: At ne ſævitiæ huius cauſa intelligeretur & ut offenſionibus obex poneretur,

Quæ fuerit Auguſtini ſententia.

Quæ Conſtantini & ſequentium Imperatorum.

retur, obtendi cæperunt Leges Moſaicæ & Imperatoribus perſuaſum fuit ab Epiſcopis, degeneribus ſanè primitivæ & mitiſſimæ antiquitatis filiis, eas communis & perpetui juris eſſe, iiſq; non minus obligari nunc Chriſtianos Magiſtratus, quam olim Judæos. Atq; hanc ſententiam Cenſores hi apertè ſatis probant, etiamſi aliter agere videri velint, & intra coercitiones conſiſtere. Apparet id ex eo, quod ſequitur in Cenſura, *Certè*, inquit Cenſor, *Magiſtratus partes, quæ verſantur in coercitionibus pœniſq, externis, etiam in regno Chriſti curando, Chriſtus ipſe & Apoſtoli dictis factiſq, extraordinariis quibuſdam indicant & exhibent.* Dicta enim & facta iſta extraordinaria eouſq; extendit Cenſor, ut lapides molares hæreticorum collis appendi, flagellis hæreticos cædi, effoſſionibus oculorum excarnificari & extemporaneis mortibus è medio tolli optare, adeoq; neceſſarium eſſe ſtatuere videatur. Horret animus, cum tam ingentis crudelitatis authores Reformatos hos Doctores eſſe legit: nec cæcitatem eorum dicam an ſtuporem ſatis mirari poteſt, quod extraordinaria iſta facta & parabolica aut hyperbolica dicta Chriſti & Apoſtolorum, exempla ordinariæ punitionis, quæ per Magiſtratum fieri debeat, facere audeant: perinde ac ſi Magiſtratus in Chriſti ac Apoſtolorũ locũ ſucceſſerint, qui extraordinaria eorũ judicia, dicta ac facta, ordinariâ tribunalium, carcerum, virgarum & gladij ſui uſurpatione in Eccleſia continuarent, ridicula ſanè ac meritò deteſtanda conſequentia. Cur non ſimiliter ac multo rectius quis concludat, Chriſtum dictis & factis ſuis, quibus adulteram noluit damnare, Joan. viij. Fratres de hæreditate erciſcunda inter ſe contendentes judicare renuit, Luc. xij. 13. 14. inter Apoſtolos & diſcipulos ſuos dominium & poteſtatem exerceri vetuit, adeoq omnes inter ſe æquales eſſe juſſit, Matth. xx. aliaq; ſimilia dixiſſe ac feciſſe legitur, exemplum dare voluiſſe Chriſtianis Magiſtratibus, ut adulteria impunita dimitterent, hæredipetis jura non dicerent, adeoq; dominium & poteſtatem nullam exercerent in ſubditos ſuos? Sed nos dicta & facta extraordinatia, quæ hic citavit Cenſor, propius paulum videamus, ut quorſum tendat tanto manifeſtius liqueat. Primum dictum Chriſti citat ex Matth. xviij. 6 Marc. ix. 42. Luc. xiv. 1. 2. ubi de iis, qui offenſiones infirmis obiiciunt & inferunt, ita pronunciat: *Quiſquis offenderit unum ex parvulis iſtis, qui credunt in me, bonum eſſet ei potius, ut circumponeretur ſaxum molare & proiiceretur in mare, quam, ut offendat unum ex parvis iſtis.* Inde infert Cenſor; *Imprimis ergo qui incautas animas exitioſis opinionibus offendunt & per-*

Refelluntur Cenſoris argumenta, ex dictis factiſque Chriſti & Apoſtolorũ extraordinariis, ad probandũ hæreticorum coercitionem Magiſtratui licitam eſſe.

Expenditur dictum Chriſti Matt. xviij. 6. Marc. ix. 42. Luc. xiv. 1 2. & refellitur conſequentia, quam ex eo deducit Cenſor.

& pervertunt, coercendi fuerint. At I. quæ ratio conſequentiæ? De talibus offendentibus Chriſtus ait; melius eſſe ut in profundum maris præcipitentur, ergo imprimis coercendi ſunt hæretici. Contrarium potius colligitur. Nam aliud eſt hæreſis, aliud offenſio, imò gravius multo eſt offendere infirmos, quam hæreticum eſſe. Deinde, offenſio iſta, de qua Servator agit, non pertinet ad errores aut hæreſes, in quas imprudenter aliquis incidit & quas propagatas vult ex mero, licet cæco, errore in bonum & ſalutem aliorum (de hæreticis enim ejuſmodi loquimur, qui erroneas opiniones tenent, licet alioquin pij ac probi vitæq; prorſus ſint inculpatæ) ſed contra ad peccata, quæ ex contemtu fidelium recens Chriſti ſacris initiatorum & ſic parvulorum atq; infirmorum adhuc in fide, fiunt: per quæ accidit, ut illi, vel a recta pietatis ſemita prorſus avellantur, vel ea committant, quæ apta nata ſunt in ipſis recens natam pietatem & ſalutis ſpem extinguere & ſuffocare. Quare ſi conſequentia ex ſcopo Chriſti facienda ſit, concludetur tandem directè adeoq;, ut Cenſor loquitur, *imprimis* Chriſtum dicto hoc ſuo Magiſtratibus indicaſſe, officij ipſorum eſſe, peccatoribus omnibus, qui infirmos & recens ſacris Religionis Chriſtianæ imbutos, dicto vel facto ullo ſuo offendunt, id eſt, uti Chriſtus ipſe verbum σκανδαλίζειν exponit verſ. 10. contemnunt, ita ut eos ex profeſſo tanquam injuriæ oportunos ad ejuſmodi facta ſolicitent, per quæ in periculum defectionis aut ſalutis prolabi poſſunt, imò actu etiam prolabuntur, his, inquam, omnibus molaria ſaxa circumponere, hos in mare proiicere & horrendo ſubmerſionis ſupplicio afficere: Bone Deus! quæ molaria ſaxa, quæ maria ſufficerent delendis ac perdendis omnibus iſtis peccatoribus? Adde cum Chriſtus dicit, *bonum eſſet ei potius ut circumponeretur molare ſaxum & in mare proiiceretur*, eo non ſignificat bonum eſſe, ut id ei fiat ab hominibus, aut melius eſſe ut Magiſtratus eum iſto ſupplicij genere adficiat: Abſit à mitiſſimi Domini Jeſu verbis tam barbarus tam crudelis ſenſus; ſed tantum ſignificat, præſtare iſtis hominibus, ut ſubita aliqua morte pereant atq; intereant, quam ut iſtiuſmodi enormibus peccatis reos ſe faciant divinæ iræ, quæ in eos aliquando eam ob cauſam effundenda eſt. Circumpoſitio enim molaris ſaxi & demerſio in profundum maris, hic non ſignificant pænæ aut ſupplicij genus, ſed mortem atq; interitum ſimpliciter, oppoſitè ad pænas & ſupplicia, quæ propter ſcandala infirmis data aliquando incurſuri ſunt ejuſmodi offenſores: quaſi legeretur; Præſtaret eos una ſubita horrenda certaq; morte cum

cæteris

cæteris impiis perire, quam in manus Dei ultrices incidere, qui tenerrimè infirmos iſtos amat, & qui eos lædunt, graviſſimè puniturus eſt. Facta ſequuntur. Sic enim Cenſor pergit; *Quin & facto ſuo idem confirmat, dum templum ingreſſus omnes ementes & vendentes templo ejicit, menſaſq; & ſedes vendentium columbas ſubvertit* Matth. xxj. 12 Marc. xj. 18. *idq; alias flagello è funiculis ei rei facto* Joan ij. 13. *Multo magis Magiſtratus Chriſtiani fuerit hoc Chriſti exemplo Pſeudoprophetas & falſos Doctores &c. arcere & prohibere.* At I. Vendentes & ementes hi quid commune habent cum hereticis & falſis Doctoribus? Contrarium potius quis collegerit: Vendentes & ementes hos ejecit Chriſtus, at nunquam ejecit templo Sadducæos, licet hæreticiſſimos, quin imò communia cum iis ſacra in eodem templo obivit, Synagogas eorum non modò non diſturbavit, ſed & ſubinde ipſe frequentavit &c. Nec unquam adulteros, avaros, ſuperbos, aliosve peccatores flagris licet digniſſimos templo ejecit: Ergo ab illis ad hos ineptè concluditur. Quare cum Cenſor à minori quaſi ad majus collegit; multo magis Chriſtiani Magiſtratus eſſe hæreticos templo eiicere, quam ineptas & futiles conſequentias faciat, videre poteſt. Adde, quod vendentes & ementes hos ejecerit Chriſtus non eo fine, ut oſtenderet vendere aut emere iſtud rem illicitam eſſe (nam non licita tantum ſed & utilis adeoq; neceſſaria erat iſta negotiatio) ſed quod venditionem & emtionem illam in templo Dei fieri indignum erat & quidem ab iſtis, qui commodi tantum & utilitatis ſuæ cauſa abſq; ulla divinæ Majeſtatis reverentia eam exercebant: Quare ut ementes & vendentes iſti exempla eſſe dicantur hæreticorum, aut ab emtione & venditione iſta ad hæreſin concludatur, ſtultiſſimum eſt. Deinde, quod Chriſtum aliàs vendentes & ementes iſtos ejeciſſe flagello è funiculis ei rei facto, ait Cenſor, nullo certo fundamento nititur. Nec enim ex Joanne, quem locum iſto fine citat Cenſor, certò conſtat, flagello uſum fuiſſe Chriſtum propter vendentes & ementes. Vox enim πάντας non neceſſariò ad τοὺς πωλοῦντας refertur, ſed referri poſſe, imò referenda omnino videtur ad ſequentia verba τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας. Quæ enim poſtea ſequuntur, ea non obſcure indicant, Chriſtum cum ipſis ementibus ac vendentibus verbo egiſſe, iiſq; pro autoritate ſua juſſiſſe ut menſas ſuas tollerent & collybia iſthic non facerent. III. Eſto tamen, ejecerit etiam Chriſtus vendentes & ementes flagello (parum enim intereſt ſi hoc admittatur) unde tamen colligetur, eiicere hos e templo eſſe coercere eos ne templum adeant, aut in templum non conveniant

Expenditur factum Chriſti quo vendentes & ementes ex tēplo eiicit & quæ ex illo deducitur conſequentia, refutatur.

veniant religionis ſuæ cauſa? Imò quod magis eſt, eos Synagogis, civitate, regno expellere, incarcerare aut virgis cædere, quid dico occidere & in crucem tollere, ſi negotiationem illam extra templũ facere pergant? Apageſis-tã manifeſtas ineptias à cauſa tam gravi. Deniq; pone ab ejectione vendentium & ementium è templo per flagellum facta, rectè colligi, ejectionem hæreticorum Magiſtratui licitam eſſe, nihil tamen aliud colligetur, quam ejectionem hæreticorum ex publicis templis ad Magiſtratum pertinentibus, licitè à Magiſtratu fieri poſſe & quidem, ſi neceſſe ſit, flagello è funiculis ei fini facto, ulterius aut plus concludere nemo jure poteſt: At hoc jus Magiſtratui plena manu tribuunt Remonſtrantes: Hac ergo in parte imitetur Magiſtratus Chriſtum: Quod ſi verò etiam pergat eos eiicere Synagogis, civitate, Republ. non modò non imitabitur Chriſtum, ſed eum damnabit, quippe qui Synagogas eorum liberas in civitate permiſit, licet hæreſium & errorum graviſſimorum eſſent ſeminaria.

Pergit Cenſor; *Quin & Apoſtoli ſimilia quadam geſſerunt, vt dum Petrus Ananiam & Sapphiram mentientes Spiritui S. & ſacrilegio peccantes divinitus morte ferit*, Act. v. At quid hoc ad hæreticos? Ananias & Sapphira erant ſimulatores & hypocritæ, qui Spiritui Dei vel potius Spiritum Dei mentiebantur, id eſt, præ ſe ferebant ſe Spiritus S. impulſu motos ad conferendam in commune bona omnia ſua, cum tamen de induſtria & ex compoſito quandam partem ſibi retinerent, unde & *conſenſiſſe* dicuntur in eo, *vt tentarent Spiritum Dei* verſ. 9. Hæretici verò nec ſimulant nec mentiri ſe ſciunt, & quod animo ſentiunt, id ore profitentur. Quare ſi Cenſor Petrum hic Magiſtratus locum geſſiſſe velit, neceſſe eſt ut fateatur Magiſtratus officium eſſe, mendaces, Hypocritas, ſimulatores omnes extemporanea morte è medio tollere. Deinde, certum non eſt nec ex textu neceſſariò colligitur, Petrum, Ananiam & Sapphiram morte percuſſiſſe, quod Cenſor hic audacter aſſerit. Dicit textus Petrum acriter objurgaſſe utrumq;, Sapphiræ autem inſuper prædixiſſe ſimile cum marito excidium. At aliud eſt occidere, aliud objurgare & prædicere: Ad verba Petri, vel poſtquam Petrus utrumq; objurgavit; Sapphiræ autem etiam mortem prædixit, ceciderunt ambo exanimati, ſive id factum fuerit acrimoniâ & ſeveritate objurgationis, quam ſciebant illi juſtiſſimam eſſe, uti quidam volunt allegantes ei fini ſimile exemplũ ex 1. Sam. xxv. 37. ubi Nabal audita narratione Abigaelis uxoris ſuæ de periculo ſummo in quo fuerat, *di-*

Refellitur argumentum ex facto Petri deſumtum, quo Ananias & Sapphira extincti dicuntur à Cenſore. Act. v.

riguiſſe dicitur & poſt aliquot dies obiiſſe veluti attonitus & ſideratus: ſive, quod veriſimilius eſt, divinæ ultionis vi, qua hypocriſin & ſimulationem illam manifeſtariam punire & publicè traducere ac veluti παραδειγματίζειν voluit: Deus itaq; occiderit hos non Petrus.: Quare ſi Cenſor hoc factum in exemplum datum eſſe velit Magiſtratibus, neceſſe eſt ut concludat, idem ſemper licere Magiſtratibus, quod Deo licuit: Si verò etiam velit Petrum hos occidiſſe verbo vel vi acris objurgationis ſuæ, idem poſſe facere Magiſtratū, ſi velit, concludat & rectè fecerit, nec erit mortalium ullus, qui refragabitur: Nam ſi objurgationem illam Deus ratam habeat, & eumq, qui objurgatur, perimat, juſtam eam fuiſſe & divinitus approbatam judicabitur; Sin minus, liberum relinquetur objurgatis, objurgationi iſti non parere, utpote ad exemplum Petri non factæ. Sed hoc lene conſilium non ferunt, qui nil niſi ſcalpra & cauteria equuleos, & carceres ſpirant. Quid mirum? Si verbo coercere aut occidere hæreticos aggrederentur, puderet eos ſuæ ſtultitiæ: Non ſubita ſed lenta mors hæreticorum ſequeretur. Compendia amant: Gladio ſubitam mortem inferunt, ne Petro diſſimiles videantur & ſeipſos ludibrio non propinent: Nempe uno ictu occidere & repentè exanimare, eſt Petrum imitari. O ſtultum ſæculum! Nota interim, Lector, an, cum hoc exemplum inter alia refert Cenſor, non clarè ſatis teſtatum faciat, ſe credere Magiſtratui etiam licere hæreticos non tantum coercere, ſed & capite plectere, ſive morte punire ad exemplum Petri: Et hoc cum ita ſit, nihilominus tamen videri vult credere intra corporales coercitiones tantū ſtandum eſſe, quæ ſcil. ad emendationem non ad perditionem ſpectant. Porrò inquit, *Paulus Bar-Jeſum Pſeudoprophetam, qui Sergium proconſulem avertebat à fide, hominem plenum dolo, maleficum, filium diaboli, hoſtem juſtitiæ, ut illi exprobat Paulus, cæcitate corporali percuſſit*, Act. xiij. 8. 9. 10. Hoc factum planè alienum eſt à re: Nam Elymas iſte nec hæreticus erat, nec cum hæreticis conferri poteſt: Nimirum Judæus & Pſeudopropheta erat, alienus adhuc à fide Jeſu Chriſti, adeoq; ex profeſſo ſe opponens prædicationi Euangelij, cuiuſmodi homines pro hæreticis cenſere, eoſq; occidere aut pænâ corporali afficere, licitum eſſe negant ipſi Pontificij hæreticidij patroni juratiſſimi. Deinde Magus erat, plenus dolo, & ad quodvis ſcelus facilitatus, hoſtis juſtitiæ omnis, filius diaboli &c. quorum nihil convenit hæreticis iſtis, de quibus hic agitur, quos ſupponimus probos, pios & innoxios homines eſſe, ſed in errore aut hæreſi ſua pertinaciter tantum

Refellitur argumentum ex facto Pauli deſumtum quo Bar-Jeſum cæcitate percuſſit Actor. xiij. 8 9 10.

tum perſiſtentes, non quia volunt errare, aut quia non volunt ab errore ſuo liberari, ſed quia ſe errare in animum ſuum non poſſunt inducere, parati quamlibet potius mortem tolerare, quam à ſententia ſua contra conſcientiam ſuam diſcedere. Atq; hæc ſufficiant ad facta Apoſtolorum extraordinaria, quæ Cenſor citavit: Quibus unum tantum coronidis loco adiiciam; Iniquiſſimum eſſe, ut, quæ primis iſtis temporibus ab Apoſtolis facta fuerunt, ad hæc noſtra tempora transferantur. Nimirum primis iſtis temporibus judicia Apoſtolorum certa erant & indubiæ veritatis, contra quæ nemo excipere poterat, niſi deditâ opera contumax eſſe vellet aut Religioni Chriſtianæ nuntium remittere: Quare qui iſtis non acquieſcebant in omnibus & interim Chriſtiani eſſe atq; haberi volebant, ij dignos ſe reddebant quovis ſupplicio. Noſtrorum temporum alia longè eſt ratio: Nempe oracula iſta cum ipſo Apoſtolorum ſanctiſſimo choro deſierunt, & judicia omnia, licet centumviralia, errori ſunt obnoxia, adſentientibus Cenſoribus & Reformatis Eccleſiis omnibus. Quare nunc contumaciæ & pertinaciæ iſti notoriæ locus non eſt: Cui adde, quod tempora, quæ Apoſtolorum mortem uſq; ad ætatem noſtram ſecuta ſunt, tam denſa ac profunda errorum, hæreſium, ſchiſmatum, diſſenſionum caligine involuta atq; oblita fuerint, ut mirum non ſit multos in dijudicandis erroribus & evolvenda iſta caligine hallucinari, unoquoq; reperiente, quo errorem ſuum tueatur & colorē det pertinaciæ ſuæ. Fatetur id *Beza* in præfatione ſua ad N. Teſtamentum, ubi *Patres & Concilia non particularia tantum, ſed & generalia in iis, quæ ad doctrinam ſpectant, non obſcurè tantum, ſed & imperitè judicaſſe,* fidenter aſſerit, uſq; adeò *ut optimis etiam temporibus illis eam* dicat *fuiſſe nonnullorum Epiſcoporum partim ambitionem, partim futilitatem & ignorantiam ac multorum etiam apertiſſimam ac diſperatiſſimam improbitatem, ut ſatanam ipſum planè cætibus eorum præfuiſſe vel ipſi cæci facillimè perſpiciant.* Deinde tempora Apoſtolorum erant veluti prima vagientis adhuc Eccleſiæ incunabula & quaſi rudimenta Societatis Euangelicæ: Cætus Chriſtianorum erant viles, deſpecti & nullius pænè nominis ac ſplendoris: Concilianda itaq; erat divina quædam reverentia eorum fundatoribus, & autoritas eorum ſtabilienda privilegiis extraordinariis de cælo, ne planè vileſceret aut apud rudia & variis adhuc præjudiciis obſeſſa ingenia vacillaret. Horſum ſerviebant inuſitata & admiranda quædam autoritatis ac poteſtatis eorum ſigna atq; indicia, quibus teſtatum fiebat, præſcriptis eorum parendum eſſe ex animo,

Generalis Reſponſio ad facta Apoſtolorum extraordinaria, quæ Cenſor citavit pro cauſa ſua.

Theod. Beza in Præfat. ad N. Teſtamentum.

Diſtinctio facienda eſt inter tempora Apoſtolorum & noſtra.

animo, & juſſibus eorum incunctanter cedendum, niſi Deum ultorem in caput ſuum accerſere vellent, qui in familiam & diſciplinam eorum ſe dederant: Noſtra verò hæc tempora ad adultam Chriſti ætatem pertinent, quæ factis iſtis roborata & confirmata eſt, quæq; ad ſui ſtabilimentum fulcris & adminiculis iſtis non eget, quibus ætas prima atq; infantilis opus habebat. Decreta & ſtatuta Apoſtolorum omnes pari fiducia amplectimur, omnes iſtis Sacramentum dicimus. De ſenſu eorum ſi controverſia incidat, eam ex illis ipſis decretis ſtatutiſq; decidi volumus: Sic ſtatuminatur & ſarta tecta manet Apoſtolorum autoris: Rationibus ergo utendum eſt hinc inde. Hæc virorum eſt & eorum, qui, ubi factis extraordinariis deciſio fieri non poteſt, rationibus Apoſtolicis urgendi & cogendi ſunt, ut exercitatos ſenſus habere diſcant in ſcriptis Apoſtorum ad dijudicationem boni & mali. Si virgis, ſi carceribus, ſi fuſtibus, equuleis, gladio, igne, rota ſententiæ tuæ fidem facere velis, ad infantiam redis & Eccleſiam jam ex ephebis egreſſam ad cunas & virgas revocas: Nec Apoſtolos imitaris, quando non ut illi miraculoſis & inuſitatis factis, nec verbi nec ſpiritus virtute aſſerere potes ſententiæ tuæ veritatem, ſed affectibus tuis indulges, dum factis humanis, imò planè inhumanis, quæq; divinum nihil præ ſe ferunt, id eſt, merè externa vi eam propugnas & ſic veſtigiis Apoſtolorum inſiſtere iiſq; conſentanea facere videri vis, quaſi non cum viris, ſed cum infantibus tibi res ſit, qui quantum inter tua iſta & Apoſtolica facta interſit, dijudicare non valent. *At niſi ſic agatur*, inquies, *manebet ſemper lis indeciſa.* Cur? decide eam judicio tuo: At deciſionẽ illam reſpuent alij; Decide ergo eam facto aliquo Apoſtolico, ut deciſionem tuam divinam & neutiquam reſpuedã eſſe omnibus conſtet; verbo reſpuentes exanima cum Petro, oculorum uſu ad tempus priva cum Paulo, trade eos cum eodem Satanæ flagellandos & caſtigandos. Ferro tantum abſtine & vinculis, quibus uſi Apoſtoli non ſunt: Si non potes, fatere ergo infirmitatem tuam, & quod unum potes, rationibus firma ſententiam tuam, quas Apoſtolicas eſſe credis, aut ſi hoc nolis, quod tute tibi in alios jus indulges, idem aliis in te ſibi ſumere poſſe cogites: Sic deciſio litium in Chriſtianiſmo à fortioribus fiet non à melioribus, & bonæ cauſæ ac deciſionis ſignum erit, viribus pollere ſupra alios, quibus diſſentientes poſſis conſtringere, ut de iis mereat carnifex. Ultimo loco adfert Cenſor id *quod de Antichriſto*, ut ait, *ejuſq; peremtione per Magiſtratum diſertè dicitur, quod decem cornua, id eſt, reges illi decem odio perſequentur*

Exceptio diluitur.

Refellitur argumentum ex Apocal. xvij. 17, deſumtum

tur meretricem & ſolam illam reddent & nudam & carnes ejus comedent ipſam igne abſument: Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod beneplacitum ei eſt. Quo quid evidentius eſſe poteſt, ait Cenſor, *ad demonſtrandum quod Magiſtratus poteſtas etiam eo ſeſe extendat.* Nempe ergo Antichriſtus non coercendus tantũ, ſed ferro flammâq; excidendus eſt ex ſententia Cenſorum. Eſto: Hoc enim volunt, quicquid hic illic ſententiam ſuam diſſimulent. Sed quid hoc ad rem? *De Antichriſto agitur*, inquit Cenſor, *in loco citato.* Eſto. Demus hoc Cenſori. At hic jam non de Antichriſto blaſphemante & ſanguine Martyrum, quos hæreticos vocant, ſeſe inebriante, quin & Reges Principeſq; contra eos incitante, ſed de hæreticis errantibus & Antichriſtum ejuſq; perſecutionem deteſtantibus agitur. Deinde de poteſtate Magiſtratus Chriſtiani, non de poteſtate Regum à fide Chriſti alienorum hic quæritur. His enim ne Calvinus quidem conceſſerit poteſtatem aut jus in eos, qui hæretici vocantur, nedum ut jus illud iis à Deo expreſſè conceſſum eſſe aſſerat. Deniq; nec ex textu patet, Regibus his poteſtatem à Deo tribui contra Antichriſtum, nedum contra eum quà Antichriſtus eſt. Quod enim in textû dicitur; *Deum in corda eorum dediſſe ut faciant* τὴν γνώμην αὐτοῦ (quod Cenſor ineptè expoſuit, quod placitum ei eſt, γνώμη enim ſententiam, conſilium decretum potius ſignificat, quam id quod placitum Deo eſt.) id non ſignificat, Deum Regibus iſtis poteſtatem illam dediſſe ſeu daturum aliquando eſſe (Prophetiam enim hanc Molinæus in libro ſuo de completione prophetiarum nondũ completam ſed complendam aliquando eſſe dicit) ita ut jure Regio, ſive quia Reges, Principes & Magiſtratus ſunt, eam exercituri ſint, aliiq; etiam Magiſtratus ſimili jure eam exercere poſſint, ſed nihil aliud, quam id, quod aliquando divina directione & Providentia per Reges iſtos à Deo exequendum eſt, quando videlicet eorum opera & brachio utetur ad exſtirpandã meretricem iſtam, quæ peccatis ſuis enormibus, *quæ in cælum aſcendiſſe dicuntur*, cap. xviij. verſ. 5. iram & ultionem cæleſtem in caput ſuum provocavit; ut planè conveniat cũ eo quod apud Eſaiã cap. x. de Rege Aſſyrio legitur, quo Deus ut *virga furoris ſui* uſurus erat contra Judæos, quemq; Deus ipſe *ſe miſſurum* dicit *eiq; mandaturum ut ſpoliet ſpolia & prædetur prædam & ponat gentem* (Judaicam) *in conculcationem ſicut lutum platearum.* Non quaſi ei Deus poteſtatem aut jus daret id faciendi, ſed quia ejus animum ſanguinarium & dominandi cupidum directurus erat ad ſcopum iſtum, quem propoſitum ſibi habebat, prout ex ſequen-

aut quid facturi ſint ij, ad quos eæ pertinent, quam prædictionem ejus quod aliquando futurũ eſt, ut ſenſus ſit, Reddetur ei duplũ &c. veſtrâ cauſſâ ſive eò quod vos afflixerit ſine cauſſâ aut ratione ullâ, perinde uti pauperes quos liberalitate noſtrâ nobis conciliavimus *recepturi nos dicuntur in æterna tabernacula* Luc.xvj.9. & *Ninivitæ ac Regina Auſtri condemnaturi dicuntur* Judæos incredulos *in die judicij* Matth.xij.41.42. Hactenus ergo de dictis factiſq; extraordinariis, quæ citavit Cenſor, actum eſt.

Poſt hæc examinat Cenſor loca, quæ Declarationi ſuæ ad marginem adſcripſerunt Remonſtr., quibus probant eos, qui diſciplinam Eccleſiaſticam non tantum cum poteſtate carnali & vi coactivâ exercent, ſed etiam àd corporales punitiones & ſupplicia capitalia extendunt (præſertim ſub prætextu hæreſeos vulgo ſic dictæ) poteſtatem nimiam, imo prorſus alienam & illegitimam ſibi arrogare. *Nequicquam valent*, ait Cenſor, At mirum eſt hæc loca ſugillari aut labefactari a Cenſore, cum non adferantur in Declaratione niſi contra capitalia hæreticorum ſupplicia, quæ tamen Cenſor videri vult nec approbare, nec ſuadere. Sed ubiq; prodit ſe ſuopte indicio; Nam ex unâ parte, dum loca pro jure non occidendi ſed coercendi hæreticos adducit, promiſcue citat ea, quæ pro jure occidendi non minus quam pro jure eos coercendi militare debent ſi rigide urgeantur. Cum loca a Remonſtr. citata contra hæreticidium examinat, non minus confutat ea quæ contra hæreticorum cædem, quam quæ contra ſimplicem eorum coercitionem militant, uti hoc in loco videre eſt: Quod certiſſimum indicium eſt Cenſores hæreticidio favere, quicquid ſententiam ſuam cælare & diſſimulare ſatagant. Parabola de Zizaniis non evellendis primum ab eo convellitur: Non diffiteor quidem parabolam iſtam de hæreticis hominibus directe non agere, quamquam tota pæne Antiquitas & Reformatorum complures ita credunt, nedum ut de iis tantum agat. Per Zizania enim potiſſimum vel ij, qui vitam Euangelio, quod profitentur, dignam non vivunt, vel qui etiamſi Euangelium non profiteantur, iſthic tamen ubi Euangelium recipitur in impurâ ſuâ vitâ perſeverant, & piis ac fidelibus hominibus perpetuo veluti ſcandalo ſunt: non quidem tales qui maneſeſti legirupæ ſunt, fures ſcilicet, latrones, adulteri, ſicarij, perduelles, &c. ſed qui carnales & mundani ſunt & voluptati, ambitioni, aut avaritiæ totos ſe mancipant: Hoc, inquam, non diffiteor: Interim argumentum quod ex parabolæ iſtius ſcopo petitur contra hæreticidium, ſolidum videtur: Nam ſi finis

Vindiciæ locorum ad marginem Declarationis citatorum.

Parabola de Zizaniis citata vindicatur.

ſi finis Chriſti eſt oſtendere Zizania iſta, id eſt, profanos & mundanos iſtos homines non eſſe a nobis e medio tollendos & igne comburendos, ſed divino judicio uſq; ad ultimum diem relinquendos, quanto magis itaq; concludendum eſt, homines hæreticos, id eſt, in errore imprudenter ſed pertinaciter perſiſtentes, alioquin inculpatæ & innoxiæ prorſus vitæ, e medio tollendos non eſſe? Conſequentia per ſe plana eſt. *At ſic*, inquit Cenſor, *non modo civilis cohibitiva poteſtas, ſed & Eccleſiaſtica diſciplina evertetur.* Quæ ratio? Aliud eſt diſciplina Eccleſiaſtica, aliud hæreticidium. Hoc damnat parabola, non illam. Quare ſi Eccleſiaſtica diſciplina hæreticorum e mundo ſublationem, ſive hæreticidium aut exerceat aut ſuadeat, directe impingit in hanc parabolam. *At in hac parabola non agitur*, inquit Cenſor, *de Magiſtratu ſed de Paſtoribus*: Imo vero, inquam quia de Paſtoribus agitur, idcirco paſtorum eſt Magiſtratum commonefacere ne officio ſuo abutatur in occidēdis iſtis, quos Servator & Dominus noſter Jeſus e medio tolli vetat. Nec enim Paſtoribus id vetatur, quia officium eorum diſtinctum eſt a Magiſtratus officio, ſed quia id Deo ingratum, & plane voluntati ejus repugnans eſt, ſive quia id Chriſtianis qua talibus illicitum eſt: Sed videantur quæ hac de re prolixe tractavit *Minus Celſus Senenſis* in libro ſuo de hæreticis capitali ſupplicio non afficiendis, ſect. 2. Secundus locus quem Cenſor carpit eſt ex Epiſt. ad Gal. iv. 29. qui ita habet; *Is qui ſecundū carnē genitus eſt perſecutus eſt eum qui natus* (erat) *ſecundum Spiritum. Ita & nunc. Quid hoc ad rem facit*, inquit? *An hæreticus ſecundum Spiritum natus qui in manifeſto opere carnis verſatur?* Non ſane. Sed perſequi alium, tribuitur ei qui ſecundum carnem genitus eſt, tanquam ἰδιογνωμονικὸν πάθος, quaſi legeretur, Iſmael homo carnalis, ſive vi carnis genitus perſecutus olim eſt fratrem ſuum Iſaacum natum ſecundum Spiritum, ſive vi promiſſionis, aut virtute Dei, quæ Spiritus eſt, non vice verſa, ita etiam nunc & omni tempore accidit: Spirituales & religioſi homines nunquam perſequuntur carnales, mundanos, & ex arbitrio ſuo viventes, ſed contra hi perſequuntur iſtos. Hoc enim carnis ingenium eſt. Spiritus lenia, moderata, & benigna omnia ſuadet ad aliorum emendationem. Caro aſpera, ſæva, crudelia & ſanguinaria conſilia contra ſibi diſſimiles agitat, nec quieſcit donec eos e medio ſublatos videat. Hinc vis argumenti manifeſta eſt, quam peſſime pervertit Cenſor, cum locū iſtum a Remonſtr. allegatum ſic accipit, quaſi Remonſtr. hæreticum hominem vocent ſecundum ſpiritum natum, & hæreſin opus

Diluitur Cenſoris exceptio.

Vindicatur locus ex Epiſtola ad Gal. iv. 29. depromtus.

opus faciant non carnis ſed ſpiritus, plane præter & contra Remõſtr. mentẽ. Interim non volunt Remonſtr. hæreſin iſtam, de qua hic inter nos agitur, eſſe iſtam hæreſin quam Paulus carnis opus vocat. Nihil minus. Hæreſis quæ carnis opus eſt, manifeſtum opus carnis eſt: At hæc de qua quæritur non eſt manifeſtum opus carnis: Sæpiſſime enim innocentiſſimi & optimi homines, carnis & mundi oſores ac contemtores, hæretici eſſe deprehenduntur, id eſt, errori alicui pertinaciter inſiſtentes. Nec quiſquam eſt hæreticus, qui ſi hæreſin ſuam opus carnis eſſe intelligeret, non ſtatim eam abdicaturus ſit & deſerturus. Hæc obiter. *Sed an id Magiſtratum concernit?* Ita ſane. Magiſtratus, ſi perſequatur eum qui errore ſolo mentis laborat, neq; quicquam facit contra leges civiles aut Societatis jura, carnalis eſt, & veſtigiis Iſmaelis inſiſtit, nec ſpiritualis aut veri Chriſtiani titulo dignus eſt. Carnalis enim perſequitur ſpiritualem, Spiritualis nunquam perſequitur carnalem, id eſt, mundanũ hominem. Nec officium quod Magiſtratus gerit facere poteſt, ut ſi perſequatur eum qui legirupa non eſt, ſed carnalis tantum ac mundanus, nihilominus tamen ſpiritualis eſſe non deſinat: Ubiq; militat hæc Apoſtoli ſententia. *At ne ſic quidem*, inquit Cenſor, *quenquam Eccleſiæ eiicere licebit cum tamen ſubiiciatur. Sed quid dicit Scriptura? Eiice ancillam & filium ejus.* Ineptè. Aliud eſt eiicere ex Eccleſiâ, ſive excommunicare, aliud perſequi & longe aliud occidere: Non perſequitur qui excommunicat, ſecedit tantum ab eo quem excommuicat, & eum res ſuas ſibi habere jubet: Deinde ejectio illa ineptè ad excommunicationem adducitur: Nec enim fratris Iſaaci iſta vox eſt, *Eiice ancillam & filium ejus*, ſed Dei ipſius, ſignificantis tantum veluti in typo quod carnalis nullius prærogativæ ſed ſolius iſtius rei rationem habere velit, quam ipſe probat & requirit, ad hoc, ut quis æternæ vitæ hæres fiat, uti exponitur ad Rom. ix. 9.

Diſtinctio inter hæreſin vulgo ſic dictam & hæreſin quæ carnis opus ab Apoſtolo vocatur.

Tertius & ultimus locus, quem carpit Cenſor, eſt deſumtus ex Luc. ix. 55. ubi converſus Jeſus, Diſcipulos ſuos deſiderantes ut ignis deſcenderet ex cælo & conſumeret Samaritanos, objurgaſſe dicitur in hæc verba, *Neſcitis cuius ſpiritus ſitis. Ex hoc loco nihil aliud efficitur* (inquit Cenſor) *quam quod Samaritanis Chriſtum non recipientibus, eamq; ob cauſſam Apoſtolis Zeli intemperie & ſtultâ imitatione vindictam adverſus eos, homines a Repub. Judaica alienos, expoſcentibus, talis his vindicta a Chriſto fuerit inhibita, ſed Diſcipulis non autem Magiſtratui.* An vindictæ privatæ ſtudium fuerit quod hos ſive Apoſtolos omnes, ſive duos a Chriſto miſſos, *filios tonitrui* abripuit, non di-

Vindicatur locus deſumtus ex Lucæ ix. 55.

ſputo. Quin zelus præceps & valde vehemens fuerit, non eſt dubium. An ſtulta imitatio zeli Eliæ fuerit, in medio relinquo. Duo tantum dico. Primum, exceptionem hanc Cenſoris admodum eſſe ineptam, cum dicit, ex hoc loco nihil aliud effici, quam vindictam iſtam diſcipulis quidem prohibitam fuiſſe, at non Magiſtratui. Sic enim tacite videtur concedere, vindictam ejuſmodi licitam quidem eſſe Magiſtratui, ſed neutiquam Paſtoribus aut verbi Dei Miniſtris, quod ingens paradoxum eſt. Alterum eſt, argumentum, quod ex hoc loco deſumitur, non recte accipi a Cenſore. Tale enim eſt: Si Chriſtus Diſcipulis aut Apoſtolis ſuis non permiſit, ut votũ cœleſtis punitionis conciperent contra Samaritanos, ſolo Religionis ſuæ amore & Zelo tranſitum aut commeatum ipſis renuentes; ergo multo minus permittere eum credendum eſt, ut in hæreticos ſive religionis aut conſcientiæ ſolius cauſſa a nobis diſſentientes, & interim paratos promtoſq; ad nos omnibus caritatis & benevolentiæ officiis juvandum, ſęvitia ulla aut exerceatur aut exerceri procuretur. Conſequentiæ vis per ſe manifeſta eſt. Dicere, Chriſtum hæc prohibere tantum Diſcipulis ſive Apoſtolis ſuis, quia aut qua diſcipuli ſive Paſtores erant, nullo prorſus fundamento nititur, imo contrarium non obſcurè arguit oratio Chriſti, & quæ ei ſubjungitur ratio. *Neſcitis*, inquit Servator, *cujus Spiritus ſitis, Filius enim hominis non venit ut perderet animas hominum ſed ut ſervaret*. Senſus enim manifeſte hic eſt, non advertitis quo Spiritu ducamini & quo Spiritu vos duci oporteat, ſi filij hominis, id eſt, mei Diſcipuli atq; imitatores eſſe velitis: Spiritus ille qui vos nunc ſtimulat acer & vehemens eſt, tendens ad perniciem & internecionem hominum Religionis ſuæ zelo ſeductorum, eaq; de cauſſa vobis m hiq; non benevolentium: Iſte Zelus perdit animas quæ ſervari poterant, & ad quas ſervandas omnia tentanda erant. Sed Spiritus ille, quo vos contra diſſentientes & religionis cauſſa vos odio habentes, duci oportet, omneſq; eos qui me præceptorem ſequi amant, mitis, lenis, placidus, & benignus eſt, qui non de occidendo, ſed de ſervando cogitat. Hinc reſponſum hoc Chriſti generale eſſe apparet, adverſus omnem in religionis negotio ſævitiam, non autem ſingulare adverſus iſtam tantum ſævitiæ ſpeciem quæ ultionis ſtudio exercetur, vel de hoc tantum aut illo infidelium genere. Atq; hæc ad locorum citatorum vindicias ſatis ſunt.

Secundum argumentum, quod Remonſtr. obtendunt adverſus coercitionem hæreticorum, eſt, ait Cenſor, *Quod prophetiæ libertatem ea*

tem ea ipſa ſententia opprimat. Mirum quod Cenſor vocem *conſcientiarum* omiſerit, quæ magnum argumento pondus dat, aut ſi velis, novum & validum argumentum in ſe habet: Quid? an puduit eum argumentum iſtud tangere? Ita videtur, ne ſe ipſum ludibrio proſtitueret. Jam enim eo dementiæ deventum eſt ut conſcientiarum libertas opprimi non credatur, dummodo cuiq; quod vult ſentire liberum permittatur, etiamſi alioquin ſeveriſſimis edictis exercitia & ſegreges omnes coetus prohibeantur, & in tranſgreſſores omnium pœnarum generibus ſtrictiſſimè animadvertatur. Huc dementiæ inquam jam deventum eſt, ut iſtud Dordraceni Reformatores jam palam publiceq; profiteri non erubeſcant, quin & ſcriptis, libellis ſupplicibus, concionibus, aliiſq; quibus poſſunt modis, omnibus perſuaſum velint, adeoq; ſupremis Patriæ Rectoribus, tanquam rem certam & minime controverſam, atq; a primis Reformationis incunabilis defenſam & propugnatam, repræſentent & inculcent tam pudendâ temeritate, ut qui inter eos paulum emunctioris naris ſunt, non poſſint non hæſitare, ſtupori eorum an impudentiæ tribui debeat tam infamis & notoriè falſa aſſertio. Vidit hoc fortaſſe Cenſor, itaq; præterire maluit argumentum quam cum iſtis miſere ſolvere, & contra communem Belgarum ſententiam, veluti contra Solem, loqui. Tamen principale argumentum eſt cuius ante alia omnia ratio habenda fuerat: Hoc itaq; tanquam inſolubile aut ſaltem de induſtriâ a Cenſoribus præteritum nos hic non urgebimus amplius. De prophetiæ libertate quam per hæreticidij doctrinam opprimi dicit Declaratio, videamus. *Quid* (inquit Cenſor)? *An prophetia ita tollitur, dum non rectus uſus prophetia quæ tantum verſatur circa inſignem verbi interpretationem, ſed hereſeos (quæ quocunq; gradu accipiatur, non prophetia ſed prophetiæ everſio eſt) audax licentia cohibetur?* Non ſane. Aliud eſt libertas prophetandi, aliud audax hæreſeos licentia. Inter effrænem licentiam, & ſuperbam Tyrannidem ſeu coactam ſervitutem, libertas media eſt. Neutrum extremum probant Remonſtr.

Virtus eſt medium vitiorum utrinq; redactum.

Verum enimvero Cenſoris partes fuerant hic oſtendere, quâ re libertas prophetandi vera, ab audace licentiâ diſtingui debeat. Nam alioquin facile licentia vocatur, id quod non niſi ipſiſſima libertas eſt. Tyrannorum eſt odioſa nomina prætexere rebus optimis, quas ſublatas cupiunt. Libertatem non volunt videri opprimere niſi odio licentiæ. Nihil uſitatius, nihil ſpecioſius. Optima inviſa reddi non

Vindicatur argumentum de libertate prophetiarum.

Notatur Cenſor quod argumentum de libertate conſcientiarum prætererit, cum tamen principale ſit ac palmarium.

poſſunt niſi ſub perſonâ & larvâ peſſimorũ. Idem hic facit Cenſor. Sufficit ut dum libertatem prophetandi veram ſuffocatam vult, non libertatem, ſed licentiam tantum audacem a ſe opprimi dicat: hoc ſi ſatis eſt, nihil reſtat quo libertas prophetandi aſſeratur: Habent Turcæ, Pontificij, Lutherani, Anabaptiſtæ, ſectæ deniq; omnes, quo diſſentientes tutò coërceant & opprimant: Nempe quælibet ab eorum placitis diſſenſio, non niſi audax licentia erit, quam a ſe opprimi jure poſſe clamabunt. Nec finis erit niſi libertatis & licentiæ fines recte deſignentur, non ex arbitrio partis dominantis, aut ejus cuius intereſt quomodo diſtinguantur, ſed ex naturâ rei ipſius, quæ tum optime intelligitur, cum is, qui dominatur ſe ponit loco ejus qui opprimitur. Nos, quia hæc & ſimilia Cenſor non fecit, paucis eâ de re dicemus ſententiam noſtram.

Sententia Remonſtrantium de Prophetiarum libertate dilucidè ac fuſe proponitur

Prophetiam dicit Cenſor *eſſe quæ verſatur circa inſignem verbi Dei interpretationem*: Ineptè, ſi, *inſignis interpretatio*, ſignificet interpretationem quæ tantum recta & bona eſt, ſed in genere rectarum excellit & eminet. Hoc enim ſenſu prophetiæ vox in hac materia non uſurpatur. Quælibet interpretatio intelligitur, quam quis ſenſui & menti Dei optime quadrare credit. Libertas itaq; prophetandi eſt liber iſtius interpretationis uſus, ia ut quis, juxta illam Deum colere permittatur, eo cultus modo, quem a Deo ſibi præſcriptum credit, abſq; ullo diſſentientium odio aut inſectatione & legum publicarum ad honeſtam & civilem converſationem pertinentium violatione. Libertatem itaq; hanc conſtituit bonæ conſcientiæ & ſanctæ atq; innoxiæ vitæ ſtudium. Ubi conſcientiæ ſtimulus in cauſſa, & ſanctæ atq; innoxiæ vitæ ſtudium pro ſcopo non eſt, ibi non libertas, ſed libertatis abuſus quæritur. Conſcientiæ ſtimulus excludit pruriginoſam omnem libidinem altercandi & rixandi de levibus, minutis, & nullius aut exigui uſus quæſtionibus, quæ nec ſcientem juvant, nec ignoranti nocent, cuiuſmodi erant ſtultæ illæ quæſtiones, de quibus Apoſtolus loquitur Tit. iij. & j. Tim. j.

Quis Paulo Tit. iij. ſit αὐτοκατάκριτος.

Qui enim iſtis ſeipſum alioſq; præfractè vexat, eum hæreticam appellat Apoſtolus, qui αὐτοκατάκριτος eſt, quippe qui convictus eſt apud animum ſuum eas leves & nullius uſus eſſe, & nihilominus tamen eas, ubi ubi poteſt, avide arripit, & mordicus tenet, ut occaſionem litigandi & contendendi habeat, unde & eum *devitari* jubet poſt unam aut alteram, de quæſtionum iſtarum inutilitate, admonitionem. Sanctæ vitæ ſtudium excludit diſſolutionem morum, & profanam vivendi licentiam. Innoxiæ vitæ ſtudium, excludit ſeditiones, factiones, convitia, maledicta, &

includit

includit liberam & liberalem diſſentientium tolerantiam, ſive ea fiat in iiſdem ſive in diverſis cœtibus. Hæc eſt libertas illa quam Remonſtr. ſartam tectam cuſtodiri volunt, & quam in Declaratione ſuâ opprimi dicunt ab iis, qui hæreticidium, vel quamlibet corporalem eorum, qui hæretici vocantur, coërcitionem aut ſuadent aut non improbant. Quicquid citra aut ultra eam datur, id aut licentia aut ſervitus eſt. Neq; tamen inficias imus quin libertas hæc degenerare aliquando poſſit in licentiam, vitio eorum qui affectibus ſuis in tranſverſum abripi ſe ſinunt. Vicina enim virtutibus ſunt vitia. Sed ea rerum humanarum conditio eſt, ut a medio ad extrema facile deflectant, & nihil uſq; adeo certum ac conſtans detur quod periculo mutationis obnoxiū non ſit. Quid ergo inquies cum Cenſore, *an libertas hæc etiam extendenda erit ad eos qui ἀκίνητα κινοῦσι & nec Eccleſiæ nec Magiſtratui licebit tales coercere aut reprimere?* Nequaquam. Qui ἀκίνητα κινοῦσι, ij hæretici non ſunt, ſed divinæ veritatis manifeſtarij contemtores. Quæ enim ἀκίνητα ſunt, ea tam clarè ac dilucidè definita ſunt a Deo, ut a nemine ſine divinæ veritatis contemtu negari poſſint, aut in dubium vocari. Niſi hoc ut certum ſtatuatur, nihil non erit ἀκίνητον. Quælibet Secta ſuas habet hypotheſes, ſua principia, quæ ἀκίνητα cenſet. Tum ἀκίνητα quædam creduntur, quæ communiter, aut longo uſu recepta ſunt, ac proinde etſi manifeſtè falſa, aut prava, aut valde dubia ſint, mevenda tamē non creduntur, ne turbetur tranquillitas publica, aut veri etiam articuli in ſuſpicionem vocentur, & paulatim eorum ruina ſequatur. Politicorum axioma eſt, τὸ κακὸν εὖ κείμενον, οὐκ ἐστὶ κινητέον. Malum bene poſitum non eſt loco movendum: Ac licet id in leviculis quibuſdā, ſive dogmatis, ſive ritibus diuturnâ conſuetudine radicatis locum habere poſſit; attamen in iis, quæ magnæ ſive neceſſitatis ſive utilitatis eſſe creduntur, nequaquam valere debet apud eos, qui a Pontificiis ſeceſſerunt, & Eccleſiæ competere negant autoritatem infallibilē ſtatuendi quæ ἀκίνητα habenda ſint ab omnibus. Enimvero niſi Deus ipſe clare pronunciet quæ iſta ſint, quo jure cenſebuntur ἀκίνητα? Nec præſcriptio temporis, nec conſenſus Doctorum, nec autoritas conciliorum ad id ſufficiunt: Alioquin actum eſt de Reformatione. Pleraq; enim iſta quæ Reformati moverūt contra Pontificios, ea ἀκίνητα ſive μὴ κινητέα cenſuit Romana Eccleſia. In Reformatos ergo jure Magiſtratum concitavit, hodieq; concitat Eccleſia Romana, tanquam in eos, qui non dubitant ἀκίνητα κινεῖν. Sin minus doceat ergo Cenſor, unde infallibiliter colligi poſſit ac debeat,

An libertas prophetandi extendenda etiam ſit, ad eos qui ἀκίνητα κινοῦσι.

quæ ἀκίνητα iſta ſint, quæ movere audax licentia eſt, & quæ ab iis, quæ Reformati moverunt, plane ſunt diverſa. Sed mirum eſt Cenſores hos uſq; adeo ſolicitè coercitionem eorũ urgere, qui ſi ἀκίνητα κινῶσι, non niſi imprudenter & per errorem purum putum id faciunt, cum de coërcendis per Magiſtratũ iis qui præcepta Jeſu Chriſti de induſtriâ & deditâ voluntate quotidie violãt, cujuſmodi ſunt avari, helluones, invidi, ſuperbi, iracundi, ambitioſi, aliiq; ne cogitent quidem. Et hi tamen iſti ſunt qui ἀκίνητα κινῶσι, qui ſciunt ſe id facere, & in faciendo eo pertinaciter perſeverant: Sed

Dat veniam corvis, vexat cenſura columbas.

Nempe in hos, licet complures exemplo & ſuaſu ſuo ad eadem peccata & vitia ſolicitent, Magiſtratus jus non habet, quamvis certum ſit, eos ἀκίνητα κινεῖν. At in hæreticos & errantes, licet moribus laudatiſſimis præditi, & vitæ planè inculpatæ ſint, alioſq; ad pietatem exemplo & ſuaſu ſuo provocent, Magiſtratus jus habet, quia movent ea quæ ἀκίνητα eſſe non credunt, & ſæpe nõ modo ἀκίνητα non ſunt, ſed talia quæ moveri univerſæ Chriſtianitatis intereſt. Quare hæc exceptio Tyrannidis tantum velum videri debet, cujus Reformatos merito pudere debet. Solis Pontificiis iſta ſervit, quibus autoritas Eccleſiæ irrefragabilis norma eſt ad quam τὰ ἀκίνητα & κινητέα exigunt. Poſt hæc reſpondet ad loca, quæ ad marginem Declarationis ſunt. *Non huc faciunt teſtimonia iſta* inquit. *Ac primũ Pauli j. Theſ. v. 19. Spiritum ne extinguite.* At verſus hic in Declaratione ad marginem nẽ ab ipſis quidem Cenſoribus citatus eſt: Verſus duo ſequentes 20. & 21. adnotati tantum ſunt. Fatemur tamen cõmode eum etiam in Declaratione adduci potuiſſe ſi per *Spiritum* intelligi velimus (uti Cenſor videtur concedere) ſpirituales ſenſuum verbi Dei interpretationes, quas quis ſe habere a Spiritu Dei, id eſt, vel per inſpirationem & ſuggeſtionem Spiritus, vel auxiliante Spiritu divino, ſibi perſuadet; quo ſenſu vocem *Spiritus* aliquando accipere vidẽtur Apoſtoli, uti ex locis allegatis a Cenſore, 2. ad Theſ. ij. 2. & j. Johan. iv. 1. videre eſt. Quanquam & alio ſenſu hic accipi poteſt, & fortaſſe debet ne coincidat cum verſu ſeq. *Prophetias ne contemnite.* Huiuſmodi Spiritum ſi extingui non vult Apoſtolus, ſed uti eſt, j Joh. iv. 1. *probari, examinari & dijudicari* ab omnibus ac ſingulis fidelibus, profecto omnino liberum eum eſſe vult in Eccleſia. Libertas autem nulla eſt, ſi ſpiritus iſte una cum homine ipſo aut incarceretur, aut ſuffocetur, aut ſtranguletur. At inquit Cenſor, *An Spiritus eſt quod cuiq; inſana & corrupta mens, contendendi libido, adeoq;*

Vindicatur locus pro libertate prophetandi in Declarationis margine citatus ex j. Theſſ. v. 19.

adeoq; malus Spiritus ſuggerit? Nihil minus. Sed hoc ipſum eſt Spiritum extinguere, autoritatem ſibi arrogare, Spiritum, qui cum ſpiritu noſtro non convenit, pro inſanâ & corruptâ mente, libidine contendendi adeoq; mali Spiritus ſuggeſtione cenſendi, eoq; nomine vi armatâ eum opprimendi. Hoc enim ubi locum habet, ibi non poteſt dominari niſi unus Spiritus, & quidem is qui fortius armatus eſt, ſive is bonus ſive malus ſit. Quod ſi affirmatio aut judicium noſtrum de Spiritibus, ejuſdem eſſet infallibilitatis, cujus erat Apoſtolorum, cum de variis Spiritibus judicabant, tum ſpeciem habere videretur reſponſio, quamquam certum etiam eſt, Apoſtolos ipſos autoritate iſtâ ſuâ ſic uſos non fuiſſe, ut libertatem hanc probandi Spiritus Eccleſiis ademerint. Nam ſpirituum probationem iis diſerte non ſemel commendant. At cum judicium & affirmatio hæc noſtra de aliorũ Spiritu incerta & dubia ſit, fallíq; poſſit, ratio ipſa poſtulat, ut qui cũ autoritate & vi alios Spiritui ſuo proprio adhærentes, & alioquin probos pioſq; oppreſſos deletoſq; cupiũt, quia Spiritum eorum inſanam & corruptam tantum mentem eſſe judicant, Spiritum directè extinguere dici debeant. Quod ut certũ eſſe intelligatur, age Cenſor, colloca te ipſum corã tribunali Pontificio, Reformationem dogmatum & articulorum variorum urgentem, & orantem ne Spiritum tuum, quem divinum eſſe credis, extinguat, quid reſpõdebis ſi tibi reponat hæc verba tua; An Spiritus eſt quod cuiq; inſana & corrupta mens, contendendi libido, adeoq; malus Spiritus ſuggerit? Tuis te propriis verbis condemnatum ſenties. Et jure id a ſe Pontificiorum tribunal fieri dicet, quia infallibilẽ judicandi autoritatem de Spiritibus ſibi competere (etſi falſò) credit. Ut hic dicas rationes tuas audiendas eſſe, frivolum eſt. Audientur & idẽ reſpondebitur, inſanas eas & corruptas eſſe. At falſò inquies & ſine cauſſâ. At inquam quo judice? Te ipſo? Ineptè. Eſto tamẽ; At cum Judicem te ipſum facias in cauſſâ tuâ, cur aliis Spiritum ſuum jactantibus idem jus eripis, cum carceres & relegationes adeoque furcas & rogos contra eos decernis? imprimis cum fatearis te in eo ipſo judicio tuo de aliis errare & falli poſſe, ij vero qui te dãnãt ſe in judicio de Spiritu tuo falli non poſſe credant? Quare a Spiritu vertiginis potius quam a ſano & recto profecta videri debet hæc Cenſoris reſponſio. Nimirum perfacile & proclive eſt nomenclaturis, veluti atris carbonibus, notare Spiritus eorum quos oppreſſos cupimus. Spiritus quilibet diaboli Spiritus erit ſi velis, & Spiritus ipſe Dei, beelzebubi Spiritus, ubi ita videbitur & collubitum

Ineptiſſima inſtantia refellitur.

erit animo tuo; hoc ſi ſufficit ſcribatur utiq; epicedium univerſæ Reformationi & damnetur ad æternas ignorantiæ atq; errorum tenebras Chriſtianus orbis. Qui potentiſſimus eſt, Monarcha eſto. Eum ſolum Spiritus Dei agitabit, cæteros omnes inſana & corrupta mens, lymphatorum inſtar & phreneticorum, in devia & præcipitia errorum rapere credetur.

Eadem ratio eſt alterius moniti, & ad quod digitum intendit declaratio, *Prophetias ne contemnite*, vel *ne pro nihilo habete*. Eſt, inquit Cenſor, *ubi libertas eſt aliter atq; aliter ſentiendi, ſed id non univerſim.* Quaſi vero quiſquam ſit qui libertatem, hanc extendi velit in infinitum uſq;. De hæreticis quæritur, non qui ea quæ in Scripturis aperte deciſa ſunt convellere audent, ſed qui ea quæ controverſa ſunt aut controverti poſſunt, in dubium vocāt. Nemo unquam hæreticus fuit qui in dubium vocavit an fures, ebrioſi, raptores, conviciatores, avari, idololatræ, &c. vitæ æternæ hæreditatem ſint conſecuturi: An Deus diligendus ſit ſupra omnia, an proximo ſit faciendum quod ipſi nobis fieri cupimus, & ſimilia. Hæc enim tam manifeſta ſunt in Scripturis ut negari non poſſint ab eo qui Chriſtianus eſſe vult, aut cui ſanum ſinciput eſt. Qui ea negare audet aut in controverſiā vocare, is eo ipſo hæreticus non eſt, ſed hæretico multo deterior, imo profanus & Religionis Chriſtianæ contemtor. At quæ extra manifeſta iſta ſunt interpretationes aliorum Scripturæ ſenſuum, eæ ad libertatē prophetandi pertinent, & cum Scripturæ Deiq; reverentiâ maximâ conjunctæ ſunt. In his ſi quis alteri legem ponat quam ſequi teneatur, niſi malâ morte perire, aut carcere, exiliove mulctari velit, næ is prophetias conculcat & in nihilum redigit, quantum in ſe eſt. Si aliter credit Cenſor, age dicat quando & in quibus prophetiæ libertas locum habere debeat, ne contra præceptum hoc Apoſtoli agatur. Nam generatim tantum dicere, *eſt ubi libertas eſt aliter atq; aliter ſentiendi, ſed id non univerſim*, uti hic Cenſor, nihil eſt dicere. Generalia omnia pronunciata confuſa ſunt, & fere nihil niſi Tyrannidis vela. Qui iſtis utuntur, ij quicquid volunt aliis imperare poſſunt pro arbitrio ſuo, & ſub ſpecioſis verbis libertatem omnem prophetandi peſſumdare. *Sed & falſa prophetia eſt*, inquit Cenſor, *quæ certe contemnenda eſt*. At prophetias non contemnere, non eſt prophetias, quas falſas eſſe judicas, non damnare aut reiicere. Quilibet id facere tenetur ex præſcripto Apoſtoli. *Probate Spiritus an ex Deo ſint* j. Joh. iv. 1. & *omnia probate quod bonum eſt tenete*, hoc ipſo in loco de quo nunc agimus, ſed eas prophetantibus

Libertas prophetandi non extenditur in infinitum uſque.

tibus

tibus, qui eas veras eſſe ſibi perſuadent, aut rationibus tuis adſentiri non poſſunt per conſcientiam, liberas permittere, aut eos, qui interpretationes iſtas faciunt ſic non dãnare, ut, niſi eas interpretationi tuæ ſubmittant, communia tecum civitatis jura habere nolis, adeoq; diris modis perſequaris. Non contemnit prohetias, qui reijcit quod falſum eſſe credit, ſed qui carcere, exilio, ferro, flammaq; ora hominum occludit ut prophetare non audeant, aut ſine ſummo periculo prophetare non poſſint; aut prophetias aliorum ſuæ prophetiæ ſic poſthabet, ut ferre ac tolerare eas nolit. Nimis magni facit ſe ipſum & prophetias ſuas qui aliorum adeo parvi facit, ut niſi eas deferant, non inferos tantum, ſed & carceres atq; exilia ſuperbâ denunciatione iis decernat. Hoc eſt prophetias ἐξουθενεῖν & in nihilum redigere. *Quid ergo*, inquit Cenſor, *An non pati quemvis quidvis adſerere id quoq; prohibere Magiſtratum, erit occaſionem dare ut & ſpiritus extinguatur & prophetiæ contemnantur?* Sane, ſi intra nudas adſertiones maneat, eaſq; non aliter quam Scripturis probare velit, paratus cedere meliora adſerentibus & diſſentientes a ſe tolerare. Alterutrum neceſſe eſt: Aut libertas hæc communis eſſe debet, & eouſq; extendi, quo eam quiſq; ſibi concedi amat; Aut vis inferenda aliorum conſcientiis, & patiendum ut ea inferatur noſtris pari jure. Medium non datur. Qui libertatem iſtam circumſcribunt pro arbitrio ſuo, ij fere negotium ſuum agunt, & jugum, quod ægrè ſibi imponi ferunt, alienis conſcientiis imponunt, eorumq; fidei dominantur *At pati quemvis quidvis adſerere periculoſum eſt* inquies. Cur? Aut enim quod aſſeritur verũ, aut falſum eſt. Si verũ, cur id nõ admittamus, cur authorem ejus incarceremus, aut civitatibus noſtris proſcribamus? Injuria hæc in Deũ autorẽ veritatis redundat. Si falſũ, facile id revincet veritas, uti Aquilinæ pennæ cæterarũ volucrũ plumas: Suâ ſponte diffluet ceræ inſtar ad Solem. Iſte honor veritati habeatur, ut ſuâ luce triumphare permittatur ſupra errorẽ & mendacium: Vim ſi adhibeas, veritati decus ſuum eripis, & errori pabulum præbes: Nunquam veritas glorioſius vincit, quam cum vi ſuâ vincit, nec metuendum eſt, ut ea ſe a nobis ſubducat, quam cum eam, aut ſervitutis noſtræ, aut flagitiorum tædet. *At hoc modo*, inquit Cenſor, *non tantum civilis poteſtas, ſed & Eccleſiaſtica diſciplina revera tolletur.* Nihilminus: Diſciplina Eccleſiaſtica ſarta tecta manet, quæ citra noxam cujuſquam eſt: Quælibet Secta eam exercere poterit pro dictamine conſcientiæ ſuæ, & quod nobis in alios, idem aliis licebit in nos, ſalvo utrimq; communi pietatis ſtudio, &, quod Magiſtratibus debetur, obſequio. Prudentiâ tamen & moderatione

magnâ opus eſt circa eos, quos graviter errare credimus, cæteroquin probos pioſq; , ne præpoperè aut temerè quid fiat & quos conjunctos manere oportebat, non neceſſaria aut immatura ſeparet aſperitas. Cruda omnia conſilia & aſpera vitanda ſunt. Facile vulnus infligitur ſed lentè ſanatur: Circa peccatores id fieri videmus, quanto magis circa errantes id fieri æquum eſt? Et tutius fortaſſe fuerit, errantem, dummodo probus piuſq; ſit, diutiſſimè tolerare, quam unquam a cœtibus noſtris arcere, ſi iis gaudeat, eos amet: Pietas ejus id meretur, & Chriſtianæ commiſerationi id eſt conſentaneum. Sed de his alibi.

Vindicatur locus citatus ex 1. ad Cor. xiv.

Quæ ad locum ex 1. ad Cor. xiv. citatum adfert Cenſor, ea ſunt ejuſdem farinæ, ſi de ordinario prophetandi dono ſaltem ἀναλόγως locus intelligatur, quod Cenſor videtur concedere. Nam quod *prophetiam iſtam ἀναλόγως de Doctorum in Eccleſiâ munere tantum intelligendam eſſe* dicit, id vaniſſimum eſt. Prophetia illa commune donum erat, ut quod ab omnibus ambiri vult Apoſtolus, præ quam alia omnia dona. Tum eadem ſingulorum quæ Doctorum libertas eſſe debet. Singulorum fidelium eſt de prophetiis Doctorum judicare, & ſingulorum prophetias non minus expendere debent Doctores, quam ſuas a ſingulis expendi volunt: Ordinis privilegium Doctores habent, non judicij. Extraordinariorum Prophetarum alia ratio eſt.

Aſſeritur ab objectionibus Cenſoris, argumentũ Declarationis tertium cõtra hæreticidium

Tertium argumentum, ait Cenſor, *quod opponunt, eſt, quod ſalutare diſciplinæ remediũ a Servatore noſtro ad peccatores emendandũ ſapienter inſtitutum in mortiferum deleterium transmutant*, &c. *Hoc merito*, inquit, *dixerit Socinus, qui Magiſtratus poteſtatem, in quâcunq; demum cauſſâ ad capitalem punitionem non extendit. Sed dici nequit ab iis, qui Magiſtratus poteſtatem etiam ad pœnas capitales in rebus criminalibus admittunt, quæ & ipſa diſciplina curantur.* Quaſi vero aut de cauſſis criminalibus hic agatur, aut diſciplina Eccleſiaſtica, quæ circa criminales cauſſas verſatur, excludat Eccleſiam a jure cenſendi Magiſtratum, ſi in manifeſtorum criminum reos publicâ autoritate non animadvertat. Imo hoc diſciplinæ Eccleſiaſticæ eſt, quæ circa Magiſtratus verſatur, curare, ut officij ſui rationem habeant. Aliud eſt hæreſis, aliud crimen. Hoc ut puniatur curare, quando propriæ vindictæ negotium non agitur, crimen non eſt. Illam qui punit, aut puniri curat, criminis culpam coram Dei tribunali graviſſimam cõmittit; quia crimen voluntaria culpa eſt, hæreſis planè involuntaria, & proprie dicta innocentia eſt. *Similiter quoq;*, inquit Cenſor, *& diſciplina Eccleſiaſtica in deleterium convertetur, dum ea Contumaces & impœni-*

impænitentes ex regno Deij eiiciuntur & ſatanæ traduntur. Quaſi vero eadem utrebiq; ſit ratio. Hoc fieri mandat Dominus Jeſus; Iſtud non modo non mandat, ſed planè vetat. Error enim innocens eſt & culpæ expers.

Diſcrimen inter diſciplinã Eccleſiaſticã & hæreticidium.

Haud eſt nocens quicunque non eſt ſponte nocens,
&
Quis nomen unquam Sceleris errori dedit?

Deinde hoc remedium ad emendationem facit: At nemo unquam capitales pænas, quas Magiſtratus ſontibus irrogat, ad ſontium emendationem facere dixerit. Puniuntur ſontes ut pœna ad eos, metus ad plures, Exemplum ad omnes perveniat. Quare qui Eccleſiæ jus competere dicunt, ut Magiſtratum animet aut armet in capita eorum, quos hæreticos putant, ij ſalutare remedium Eccleſiaſticæ diſciplinæ quod Eccleſiæ concreditum eſt ad errantes, & qui nullâ ſua culpa alios ſeducunt (de iſtis enim peccatoribus hic agit Declaratio) rationibus, beneficiis & cenſuris ſuis emendandum, indeleterium convertunt, & quod ſaluti eorum deſtinatum erat ad evertendum ac deſtruendum eos convertunt.

In concluſione ſuâ duas præterea alias rationes attexunt, ait Cenſor. Quarum una eſt; *Quocirca qui hæreticidio, aut ſimili Tyrannidi, aut perſecutioni ob conſcientiã ullo modo patrocinantur, eos arbitramur a mitiſſimo Chriſti Spiritu alienos eſſe. At Criſtus*, inquit, *mitiſſimus quidem in peccatores reſipiſcentes, verum quoq; hoſtium veritatis & regni ſui judex & vindex ſeverus, ut eſt* Apoc.ij. 6. 9. 14. 15. 20. 21. 22. 24. & iij. 9. *Ubi odium ſuum Chriſtus erga hæreſes teſtatur. Hos ſi Chriſtianus Magiſtratus arceat & reprimat an eo dicendus immitis?* Elumbis & indigna Theologis exceptio: Nam Chriſti Regis & in cælo dominantis actiones non ſunt norma actionum noſtrarum, nec exemplum ad quod actiones ſuas Magiſtratus dirigere aut debet, aut jure poteſt: Chriſti Spiritus, qui Chriſtianis omnibus, ſeu ſubditis, ſeu Magiſtratibus pro normâ & exemplo eſt, & de quo agit Declaratio, Ex præceptis, legibus, & vitæ Chriſti exemplo atq; inſtituto petendus eſt, quod adeo verum eſt, ut, ne quidem actiones omnes Chriſti, quas fecit, dum in terris adhuc eſſet, pro normâ actionum noſtrarum habendæ ſint: Quin imo, contrarium potius concludendum hic eſt, idcirco quia Chriſtus Dominus hoſtium veritatis & regni ſui judex & vindex ſeverus eſt, nullius eſſe vindicias iſtas, quas ſibi ſoli reſervavit, præoccupare aut vindictam corporalem & temporariam ſumere de iis (puta hæreticis) quos ſuo ſolius judicio

Adſtruuntur duæ aliæ rationes, contra hæreticidium.

I.

Quia repugnat mitiſſimo ingenio & Spiritui Jeſu Chriſti.

Contra hanc rationem qui a Cenſore adducitur locus ex Apoc.ij. 6. 9. 14. 15. 20. expenditur.

Actiones Chriſti in cælo regnantis non ſunt norma actionum noſtrarum.

judicio æterno puniendos ſervat: Imprimis cum videamus vindictam & ſeveritatem, quâ Chriſtus uſurus eſt, maximam partem referri ad extremum judicij diem, in locis a Cenſore citatis, &, ſi quæ aliæ actiones ſint, nuſpiam legatur, Chriſtum actiones iſtas ſuas pro exemplo Regibus imitandas propoſuiſſe, imo quæ præceptis ejus continentur actiones contrarium plane faciendum eſſe arguant. Adde, ſi actiones Chriſti, de quibus agitur in citatis locis ex Apocalypſi, in exemplum trahantur, quod imitari Magiſtratus jure poſſit citra inclementiæ notam, tum neceſſe eſt, ut Magiſtratui jus ac poteſtas detur hæreticos in *lectum abiiciendi & filios eorum morte interficiendi*, id enim Chriſtus ſibi in citato a Cenſore loco Apoc. ij 22. tribuit. Et cum Chriſtus venturus aliquando ſit cum igne flammante, ultionem ſumturus de rebellibus, & immorigeris, aliiſq; , quos Cenſor vocat, hæreticis, idem etiam nunc licere Magiſtratui concludetur, ut ferro flammâq; hæreticos & quicquid hæreticorum eſt extinguat ac funditus evertat. Sic repente vaſtitiem fecerit, & mundum eremum, atq; ab habitatoribus deſertum, aut hypocritis redundantem. Hæc quam ſint abſurda quis non videt?

Inſtantia diluitur Si Chriſto actiones iſtæ tribuuntur citra inclementiæ notam, cur ſi eaſdem Magiſtratus exerceat inclemens vocabitur.

Attamen, inquies, *actiones hæ Chriſto adſcribuntur citra inclementiæ notam, cur, ſi eaſdem Magiſtratus exerceat, immitis atq; inclemens vocabitur?* Rationes manifeſtæ ſunt. Longe diverſa ratio eſt Magiſtratus & Chriſti, poſito etiam quod in citatis locis de hæreticis, de quibus nunc quæritur, agi concedatur. Nam Chriſtus, qui ſcrutator renum & cordium eſt, novit quinam ſint verè pertinaces & deſperatæ ſanitatis hæretici; Magiſtratus id non modo neſcit, ſed ne ſcire quidem poteſt, adeoq; credere debet neminem, qui modò pius ac probus eſt, ſtudio ac deditâ operâ hæreticum eſſe velle, aut pertinaciter in errore velle perſeverare, quem æternæ ſaluti ſuæ officere novit, imprimis ſi id ſerio profiteatur & mori ſe malle dicat, quã a ſententiâ ſuâ vel latum unguem diſcedere. Hinc Chriſtus in puniendo errare non poteſt; Magiſtratus facillimè. Tum, Chriſtus in judicando de hæreſibus nec odio, nec gratiâ, nec præjudicio, nec affectu ullo ducitur. At in Magiſtratu omnia iſta locũ habere poſſunt, imprimis præjudicium, quo quantopere faſcinentur animi nemo neſcit. Ex præjudicio enim affectus oriuntur peſſimi, & qui nõ modo non libera, ſed ſæpe ne decora quidem judicia eſſe ſinunt. Sed, ut concludam, ne agitur quidem in locis iſtis de hæreticis qua talibus, ſed de prævaricatoribus & legum Chriſti tranſgreſſoribus, quiq; alios leges & mandata Jeſu Chriſti tranſgredi docent, pro ut

Diſcrimen oſtenditur inter Chriſtum Regem & Magiſtratum punientem aut occidentem hæreticos.

ex tex-

ex textibus omnibus manifeſtum eſt. Nimirum agitur de iis, qui *Nicolaitarum doctrinam*, impuris factis contaminatam, *tenebant*, *odi* enim *facta Nicolaitarum*, inquit Chriſtus, proinde & doctrinam, quæ facta iſta permittit aut ſuadet; Qualia autem illa fuerint non uſque quaq; certum eſt. De doctrinâ quæ promiſcuos concubitus & uxorum communitatem permittit fere accipitur; at quæ impurior doctrina & magis deteſtanda dari poteſt? Deinde agitur de doctrinâ quæ *docet ſcortari, & ex iis, quæ ſimulachris immolata ſunt edere*: deniq; de doctrinâ quæ *profunditates ſatanæ* vocatur, opponiturq; *operibus iſtis, quæ Chriſtus ad finem uſq;* obſervari mandat, ut ſalvi ſiamus. Quæ ſane omnia arguunt, loca hæc perperam ad hæreticos iſtos referri, de quibus inter nos quæritur, quos legum Chriſti retinentiſſimos eſſe ſupponimus, at in ſenſibus quibuſdam interpretandis errare ac perperam ſentire. Quare ſi in hos gladium ſtringat Magiſtratus, aut pœnis ullis corporalibus ſæviat, nec exemplo iſto Chriſti, de quo in locis citatis agitur, ſe tueri, nec inclementiæ, a Chriſti mitiſſimo Spiritu alieniſſimæ, notam poteſt effugere.

De Nicolaitis.

Atqui, inquit Cenſor, *neminem alterius corpus, bona, famam lædentem & perdentem, aut Majeſtatem blaſphemantem inultum patietur: occidentem vero animas, Deum blaſphemantem, & quidvis, ſub prætextu conſcientiæ, dicentem & facientem patienter feret?* Hoc ſane palmarium eſt hæreticidarum argumentum, at revera futile, meritoq; jure execrandum. Quis enim non videt diſparem longe eſſe rationem facinoroſorum & hæreticorum. Illi fatentur facinora ſua & ſciunt ea ſuppliciis digna eſſe divino atq; humano jure: hi negant ſe hæreticos eſſe, ſe perperam ſentire, ſe blaſphemare, &c. imo contraria omnia proteſtantur, atq; ut proteſtationi ſuæ fidem faciant, mortibus omnibus mori malunt, quam aliter agere, ne iram & ultionē divinam in ſe concitent & æternum pereant. Qui furantur aliorum bona, qui proximum lædunt, aut occidunt, qui Majeſtatem blaſphemant, ij eo animo ea faciunt, ut furentur, ut lædant, & ut blaſphement. At qui alios imprudenter ſeducunt, ij eo animo id faciunt, ut eos in viam reducant, & ab æternâ perditione ſecum præſtent immunes, parati graviſſima quæq; idcirco ſubire ac ferre, potiuſq; jacturam fortunarum & vitæ ſuæ facere, quam a propoſito iſto deſiſtere, ne Deo ac Domino ſuo diſpliceant: Inter hæc quantum ſit diſcriminis qui non animadvertit, næ is cæcus eſt & hæreticus vere pertinax, dignumq; ſe reddit pœnâ illâ quam in alios ſtatuit.

Frivolum Bezæ & Cenſorum argumentum diluitur Fures & latrones vitam hāc nobis eripientes licet occidere, ergo multo magis hæreticos occidentes animas.

Altera ratio ſequitur in Declaratione, *Quod id ſit ineptis & prapo-* II.

Aaaa 3 *ſteris*

Ratio, quod hæreticos gladio punire, ſit ineptis & præpoſteris armis adverſus hæreſes pugnare, vindicatur a Cenſoris exceptionibus.

ſteris armis adverſus hæreſes pugnare. Ad hanc ſic reſpondet Cenſor; *Certe cum hæreſis mentis tantum error eſt, non niſi ſimilibus armis oppugnanda & expugnanda eſt:* At juxta Cenſores ipſos, uti jam ante probavimus, hæreſis non poteſt eſſe mentis tantum error. Nam de ratione formali hæreſeos pertinaciam eſſe dicunt. Eſto tamen, tranſeat hoc σφάλμα: Nos accipimus hanc Cenſoris confeſſionem, & ex eâ concludemus, hæreticos aliis armis quam ſpiritualibus oppugnandos non eſſe, quia demonſtrabimus, cum Deo, hæreſin, de qua inter nos agitur, non debere nec poſſe nobis videri aliud quam nudum ac merum errorem mentis. *Sed*, inquit, *cum ad errorem mentis concurrit voluntatis actus malitioſus, pervicaciam & obſtinationem animi adjunctam habens*, &c. Malitiam itaq; & pertinaciam ſive obſtinationem animi requirit ad hæreſin, propter quam puniri vult hæreticos & quidem tanquam duo diverſa: malitiæ enim pertinaciam adjungit. Nos de utrâq; paulum videamus: De blaſphemiâ, & Reipub. perturbatione quæ adduntur, ea jam ante ex profeſſo ventilata ſunt, nec repetentur hic a nobis, ne actum agamus. Ac *malitiam* quidem, quam *malitioſum voluntatis actum* Cenſor vocat, quod attinet, de eâ nemo, niſi ſolus Deus judicare certo poteſt. Humana omnia judicia de mente animoq; alterius incerta ſunt, conjecturæ fallaces, conſequentiæ dubiæ, niſi cum quis apertè culpam & crimē fatetur, aut quod malum eſſe novit, nihilominus tamen facere vult. Tum enim homo ſeipſum judicat & animi ſui ſecretum nobis aperit. Contrarium in hæreſi eſt. Nemo enim deditâ operâ errat, aut errare ſe ſibi perſuadet, cum de æternâ ſalute ſuâ agitur. Quare fas non eſt invito alicui malitiam tribuere. Caritas aliud ſuadet, & præſumtiones pro errante ſunt. De pertinaciâ videamus. Iſta enim manifeſta eſt & in propatulo, nec diffitetur eam errans, qui eam conſtantiā eſſe in veritate credit: Hæc ſine malitiâ eſſe poteſt fatentibus id Pontificiis ipſis hæreticorum perſecutoribus acerrimis. *Ad pertinaciam ſufficit*, inquiunt, *ut quis advertat ſe contra Eccleſiam ſentire. An id fiat ex directo affectu contradicendi Eccleſiæ, an ex cupiditate gloriæ, an quia vi argumentorum convictus eſt apud animum ſuum, an aliâ de cauſâ, id perinde eſt.* Pertinacia oriri poteſt vel ex obſtinatâ malitiâ, vel ex infirmitate judicij, vel aliunde, ut Martinus Becanus, in tractatu ſuo de hæreſi & Apoſtaſiâ cap. iij. pluribus diſſerit: Atq; hi ſane conſequenter loquuntur, & colorem dant hæreticidio, quod tuentur. Nec alia via eſt, quâ colorem ei dent aut ſpeciem. Pœna enim, capitalis præſertim, certo fundamento atq; irrefragabili judicio

De Malitia & pertinacia hæreticorum, paulo prolixius diſſeritur.

Diſcrimen inter malitiam & hæreſin.

Ad pertinaciam quæ requiruntur.

dicio niti debet. Quæ res Reformatos meritò movere debuiſſet ut ab hæreticidio prorſus atq; omnino abſtinerent. Nam cum Eccleſiæ ſuæ iſtam infallibilem judicandi autoritatem non tribuant, ut in eo, quod verum eſſe ſtatuit, errare non poſſit, quâ viâ, quo jure eos, qui contra Eccleſiam ſuam ſentiunt, & in ſententiâ ſuâ perſeverant, culpæ aut criminis ullius poſtulabunt? Pertinacia enim pertinacia eſſe deſinit cum quis in eo, quod credit aut ſentit, errare ſe non advertit, adeoq; ſe non errare firmiter perſuaſum ſibi habet: Pertinacia

creditur a multis fiducia.

Omnis ignorantia, ſive ea inculpabilis, ſive culpabilis ſit, excuſat a peccato hæreſeos. In cæteris peccatis ſola ignorantia invincibilis excuſat. Sufficit ut voluntaria ſint contra legem Dei, ſive quis advertat ſe contra legem iſtam peccare, ſive non advertat, dummodo advertere id poſſit & debeat. At in hæreſi voluntarium non ſufficit, ſed ſcientia inſuper atq; advertentia requiritur, quâ quis ſcit id quod ſentit aut ſtatuit repugnare Eccleſiæ, vel normæ ſecundum quam judicium faciendum eſſe creditur. Quia vero Eccleſiam, vel normam talem infallibilem hic in terris non agnoſcunt Reformati, hinc pertinaciæ nemo ab iis poſtulari poteſt. *At rationes ſunt*, inquies, *luce meridianâ clariores, quibus non adſentiri pertinacia eſt.* At, inquam, aliud eſt ſimpliciter rationes eſſe luce meridianâ clariores, aliud mihi tibiq; clariores. Perſæpe enim quod mihi clarum & Solis radio ſcriptum videtur, aliis nocte & tenebris ipſis obſcurius videtur: Nec mirum: Judicia enim aut pro captu aut pro affectu variant. γλαύκωμα ſæpe in animo eſt, quod rem aliter atq; aliter apparere facit. Intus apparens prohibet alienum. *At plurium concordibus judiciis refragari, pertinacia eſt*, inquies. At, inquam, multitudo certum non eſt veritatis indicium. Quod uni accidit pluribus accidere poteſt. Eſt & conſenſus errantium. Tum, permultum admodum refert, quales illi ſint, quorum judicia & ſuffragia conſpirant: Suum cuiq; ordini vulgus eſt: optima aliquando pauciſſimis placent, & *argumentum peſſimi plerumq; turba eſt*, inquit Seneca. *Sed ſi ad incitas redigatur, & nihilominus perſeveret, quid ad pertinaciæ crimen ſuper eſt?* At, inquam, fieri poteſt, ut quis ad incitas redactus videatur, non veritatis vi, aut rationum evidentiâ, ſed, vel obſcuritate earum nimiâ, vel probabilitatis ſpecie, vel quia hypotheſibus nituntur, quas convellere non audet, aut conſultum non judicat. Aliud eſt adducere aliquem eo uſq; ut obmuteſcat, aliud efficere ut quis in errore ſe fuiſſe

Inſtantia prima diluitur.

Inſtantia ſecunda diluitur.

Inſtantia tertia diluitur.

ſuiſſe intelligat. Fit nunnunquam, ut quis, etſi apertam veritatem tueatur, ſubtili & horridâ aliquâ diſtinctione, veluti fragore & tonitru quodam perculſus atq; attonitus hæreat, & tantum non obſtupeſcat, cumq; non reperiat, quo diſtinctionem eludat, cedere videatur, non quia perſuaſus eſt, ſed quia impeditur quo minus aliis id, de quo perſuaſus eſt & perſuaſus manet, probare poſſit. Aliud eſt perſuadere aliud percellere. Aliud convinci aliud obmuteſcere. Quare concludo: Cum nec de malitiâ nec de pertinaciâ ejus, qui errare creditur, certi atq; indubitati quicquam ſtatui a nobis poſſit, imo noſtrum de aliorum pertinaciâ judicium nil niſi mera pertinacia eſſe poſſit; peſſimè facere Reformãtos, cum hæreticidij autores ſunt Magiſtratibus, & Magiſtratus graviſſimo peccato ſe obſtringere, cum in hæreticos capitalibus aut corporalibus ullis ſuppliciis animadvertunt. Quare quam cara ipſis eſt æterna ſalus ſua, tam ſedulo operam dare debent, ut ab iſto tam horrendo crimine ſceptra, coronas. & tribunalia ſua præſtent immunia, ſi Deum ſibi regniſq; ſuis propitium velint. Nihil magis inviſum ſupremo Numini quam innocentium cædes, quid dico piorum & Dei timentium? Inter peccata clamantia principem locum tenet innocentium adflictio. Itaq; ſanguinis innoxij reverentia RegesPrincipeſq; ſupra alia omnia decet. Nunquam ſe polluant ſanguine, niſi cum de crimine, meritoq; criminis dubium nullum oriri poteſt. *Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa eſt*. Quare qui ſanguinaria conſilia ſuggerunt contra hæreticos, eos peſtes animarum, Regnorum, ac Rerumpub. ſuarum habeant. Nulla enim major innocentia quam imprudenter errantium. Nulli minus peccant, quam qui conſcientiis ſuis vim facere, & linguam vænalem habere nolunt, aut ſententiam ſuam de æternâ ſalute ſuâ, veluti navigium aliquod ex Reipub. tempeſtate, moderari neſciunt. Simplicitatem & reverentiam Numinis id arguit, quam ſi comitetur par in diſſentientes benevolentia, perfecta eſt innocentia, &, qui adeſt error, commiſeratione non odio dignus eſt. Date gloriam divinæ veritati Reges, Principeſq; ut ſuis armis contra errorem pugnet. Veritatem comitetur innocentia, & error ad eam evaneſcet veluti ad Solem tenebræ. Pericula ne vos terreant. Summum periculum patitur veritas cum eam non tuetur innocentia. Innocentiam proſcribit, qui lædit eũ, qui nullâ ſuâ culpa errat, & mori mavult, quã deſerere quod verũ putat. Pacem & trãquillitatem ſi vultis regnis veſtris, innocentia præſtabit. Diſſenſiones pacem non turbant quæ ab animorum conjunctione eſt. Animos

Seria paræneſis ad Reges Principeſque contra hæreticidij autores.

non

non divellit diſſenſio, ſed violentia. Docent id Regna, & Reſpub. quæ, inter infinita ſententiarum divortia, incolumes durant, ſolius innocentiæ beneficio. Ubi vis dominatur,ibi ſervitus eſt, & in opprimentes immortale odium. Inde omnes lachrymæ. Tuta ibi omnia timenda ſunt. Malus diuturnitatis cuſtos eſt metus. Quicquid exp imitur grave eſt. Tandem in nervum erumpunt odia, & tanto acrius, quanto premuntur gravius. Columen Rerumpub. & Regnorum eſt diſſentientium tolerantia.Fugite ergo,o Principes,crudeles iſtos medicos, qui nil niſi cauteria & carceres ſuadent, qui, quod ſibi concedi poſtulant,aliis non indulgent. Suæ tantū carnali quieti conſulunt,quā tanti faciunt,ut eā relegatione,incarceratione, deniq; ſanguine innocentiū redimere non reformidēt.Ne facto veſtro ſævitiā Albanam excuſetis, aut exēplo veſtro alios ſævire doceatis in diſſentientes.Alioquin Chriſtianiſmus nil niſi carnificina erit & laniena mutua. Crudelitatem ſuam damnat, qui alienam non fert. Nec moderata conſilia credite, quæ ſæviſſima quæq; præter ſolum ſanguinem ſuadent: Teter & æternus carcer morte brevi deterior eſt: Exilium ſæpe miſeriam habet, mors nunquā. Mille mortibus afficitur, qui longâ & lentâ conficitur, &, ut ut ſit,innocentiam tollunt,qui crudelitatem ſuadent. Nec facile conſiſtit crudelitas. Crudelitas hydrops eſt, quanto plus bibit tanto plus appetit, nec ſatiatur niſi ſanguinem hauriat, eoq; ſe, ubi vult, ingurgitet. Enimvero ſanguinis odium conſilia iſta non ſuggerit, ſed offenſionis metus: ubi ille deſinet, ſanguis poſtulabitur. A primo gradu pedem abſtinete niſi progredi velitis. Alio pretio non conſtabit tandem tranquillitas veſtra, niſi ſanguinis. Naturæ lex Cynoſura veſtra ſit. Quod vobis fieri non vultis, aliis ne facite. Quam teter vobis aliorum error,tam teter aliis error veſter videtur. Cogitate quam facile ſit errare ac labi, quam difficilis ſit electio veræ viæ inter tot opinionum divergia; quam acria ſint ſtudia Sectarum pro iis, quas cum lacte imbiberunt, ſententiis: Odia, quæ a teneris annis imprimuntur, nimis gravatè exuuntur, & cum nemo credatur erroris expers, ſua quæq; ſecta odia putat juſtiſſima. Conſcientiam ſuam quiſq; Deo integram habere vult: Malitia opus non eſt ad perſeverationē in errore. Præjudicium ſufficit, & contra veræ ſententiæ Patronos firmiter impreſſa erroris ſuſpicio. Tum ſuus cuiq; error ſatis nocet ut odio novo errantem gravari non oporteat. Et ſi errantem inimici noſtri bovem reducere Deus jubet: Si homicidium, facinus alioquin graviſſimum, imprudenter admiſſum, Deus puniri vetat: Si

 percuſ-

percuſſoribus innoxiis aſyla poni juſſit, cur eos odio noſtro dignos putabimus, qui imprudenter errant, & errorem ſuum, tanquam perditionis noſtræ æternæ remedium, perſuaſum nobis volunt. Si profanos, avaros, ebrioſos, invidos non pellimus, non fugamus a nobis, cur probos pioſq; , nulla ſua culpa errantes, proſcribimus? Hoc eſt Barrabam dimittere, & Chriſtum in crucem agere. Hanc labem Judæi ſibi habeant. Chriſtiani ſumus, & Spiritum alium a nobis requirit Deus ac Servator noſter. Quod ſi tamen officij veſtri eſſe putitis, providere ne veritas detrimentum aliquod patiatur, hoc agite, ut ſubditi veſtri rationibus, beneficiis, & caritatis officiis inter ſe certent, ſi forte alius alium ad ſe volentem pelliciat, & ſic tandem ſponte ſua omnes in unum ovile coëant. Faceſſant a cœtibus convitia, ſcommata, dicteria, & quæ alendis odiis ſerviunt conciones Philippicæ ac Tribunitiæ. Hoc ſi ullis, imperate iis ſaltem, qui fidem a ſolo Dei donantis arbitrio pendere volunt, qui neminem credere poſſe docent, niſi quem omnipotens Dei Spiritus ex alto ad flat, qui a fidei donatione omnem receptionis noſtræ operam excludunt. Cur enim illi ſæviant in errantes & nulla ſua culpa fidei expertes? Cur illis ſerviat brachium veſtrum in innoxia capita & myriadas animarum doni iſtius incapaces? Commiſeratione tangamini, & quos errare ac perire neceſſe eſt, eos fleri non deleri jubete. Miſeris & afflictis ne addatis afflictionem. Hoc ſi facitis, tum vere tranquillitatem animo veſtro & regno præſtabitis ſecuritatem: Securitas a pietate eſt, & mutua inter cives benevolentia in mediis diſſenſionibus.

AD CENSURAM CAPITIS XXV.

De Synodis ſeu Conciliis, eorumque modo & uſu.

OMnia ſunt ſimilia. Colophon reſpondet proœmio, & capitis ultimi cenſura cæteris prioribus. Cavillationum, ſuſpicionũ, detorſionum plena ſunt omnia, a capite ad calcem. Rem teſtem demus.

Primus huius capitis cavillus eſt; quod Declaratio Synodis aliquando opus eſſe aſſerat idq; exemplo Apoſtolorum Act. xv. Gal. i.

Adde,

Adde, inquit Cenſor, *ex communi congregationis Eccleſiæ & diſciplinæ præcepto, Dic Eccleſiæ, &, Si Eccleſiã non audiverit*, &c. Atqui quæ conſequentia Cenſor? Chriſtus jubet congregari Eccleſiam, & diſciplinam exerceri contra eos, qui fratres ſuos injuria adficiunt, ergo etiam præcipit ut Synodi habeantur & quidem ordinariè. Tum, Eccleſiæ aliquid hic præcipi, ex textu non liquet, nec ex ſcopo Chriſti eſt. Adde falſum eſſe quod Eccleſia hic ſignificet Synodum aut Eccleſiam repræſentativam quam vocant. Totus fidelium grex, quocunque demum in loco ſit, ex quibuſcunque perſonis conſtet, intelligitur, quatenus vid. multitudinem piorum & Dei timentium fratrum notat, qui idonei ſunt ad eum, qui peccati manifeſtus eſt, arguendũ & increpandũ. Denique, in loco iſto non agitur de re controverſa aut dubia, propter quam dirimendam aut diſceptandã Synodo opus ſit; multò minus agitur de opinione aut placito aliquo, quod hæreſin aut errorẽ ſapit. Nihil minus: ne γρῦ quidẽ ejus rei in textu eſt: De re nota & confeſſa agitur, putà de peccato ſive injuria, quam is, qui eam fecit, nec negat nec negare poteſt à ſe in fratrem ſuum commiſſam eſſe. Sic enim habent verba: *Si peccaverit in te frater tuus*, &c. Et ratio eſt, Quia Chriſtus eum, qui ſic peccavit, propter peccatum iſtud, tanquam rem notam & indubiam, redargui & reprehendi jubet, primum ab eo, qui læſus eſt, deinde à pluribus, deniq; ab omnibus ſimul, ſi pertendat. Quo fine? nullo alio, quam ut iſta via, ſi fieri poſſit, ad pænitentiam revocetur, atque ità æternæ damnationis periculum evadat. Quid, ſodes, propter hujuſmodi hominem Synodo opus eſt? Magna hæc negligentia aut ἀυθάδεια in Cenſoribus meritò culpanda eſt, qui Scripturã adeò oſcitanter & leviter citant, etiam cum de neceſſitate rei alicuius ex ea concludenda aut demonſtranda agitur.

An locus Matth. xviij. *Dic Eccleſia &c.* ad concludendum Synodorum neceſſitatem faciat, expenditur.

Idem apparet in eo, quod ſubjicit, de addita promiſſione: *Ubi duo aut tres congregati ſunt in nomine meo, illic ſum in medio eorum*, Quid enim hæc promiſſio ad Synodos, nedum ad earum neceſſitatem concludendam facit? Etenim ſi ſcopus Domini Jeſu attendatur, promiſſio hæc non pertinet ad duos vel tres in nomine Jeſu Chriſti congregatos, quà tales, ſed ad duos vel tres conſentientes, ſive potius ex diſcordibus concordes factos, quà tales, qui videlicet poſitis inimicitiis amicè inter ſe conſpirant, & ſic conveniunt ſive congregantur & uniuntur, antea videl. diviſi ac diſſociati: συνηγμένοι itaq; hoc in loco, idem eſt, quod verſu præcedente dictum fuerat, συμφωνήσωσιν. Antecedẽtia & conſequentia ſenſum, hunc tàm

An expromiſſione, quam Chriſtus in eodem capite facit, neceſſitas concludatur.

clarè demonſtrant, ut probatione alia non ſit opus. Hæc etſi ſic ſe habeant, neutiquam tamen negant Remonſtrantes, verba hæc Chriſti extendi etiam poſſe ad omnes, qui in nomine Chriſti, ob ſimilem cauſſam, conveniunt. Tantummodò negant, ſcopum Chriſti eſſe, iſtis verbis promiſſionem generalem dare, quæ ad omnes quamcunque ob cauſſam, in nomine Chriſti congregatos, ſive in Synodis ſive extra Synodos, ſive alibi pertineat, quaſi vid. ex vi promiſſionis huius certum ſit, quicquid in Synodis in nomine Jeſu Chriſti congregatis, de quacunque controverſia aut lite ſtatuitur, id ſpeciali quadam Jeſu Chriſti directione ſtatui; ac proinde pro vero certoq; ab omnibus amplectendum eſſe; quod impræſentiarum ſatis eſt. ad demonſtrandum, Cenſorum in citandis Scripturis, cum de rebus maximi momenti videlicet de præceptis & promiſſionibus divinis agitur, negligentiam.

Atque hæc eorum negligentia idcircò videri debet indignior, quod Cenſuram hanc ſuam, non ex Declaratione ipſa ſed ex M. Epiſcopij privatis Diſputationibus, multò ante habitis, arceſſant, quaſi ſententia unius Epiſcopij, communis omnium Remonſtrantium ſententia videri debeat. Nempe, Epiſcopius adſeruit olim, *Synodos nec ad eſſe nec ad benè eſſe Eccleſiæ abſolutè eſſe neceſſarias*; Ergo idem adſerere videri debet declaratio; Quæ conſequentia? Contrarium ex ipſa Declaratione in terminis patet; Nam ea *Synodos ſeu conventus Eccleſiaſticos non tantum utiliter poſſe inſtitui, ſed & quandoq; debere* adſerit. Quare, cum inquit Cenſor, Synodos non eſſe abſolutè neceſſarias ad benè eſſe, quid aliud eſt, quam vehementer utiles non eſſe? Nos contra regerimus, *Synodos non tantum utiliter poſſe inſtitui, ſed & quandoque debere* (uti declaratio habet) quid aliud eſt, quam, Synodos non utiles tantum, ſed etiam aliquando neceſſarias eſſe, (etſi non abſolutè, quod tantum adſerit Epiſcopius.)? ut jam non examninemus, ineptam Cenſoris collectionem, Si Synodos abſolutè neceſſarias ad benè eſſe Eccleſiæ negat Epiſcopius, ergo negat eas vehementer utiles eſſe. *At*, inquit Cenſor, *Declaratio quidem aliter nonnihil loquitur, quam Epiſcopius, ſed & illa a debito ad poſſibilitatem recidit, dum ait, utiliter inſtitui poſſunt, ſiquidem in iis legitimus ordo & modus ſervetur.* Quam frivolè? Aliud eſt Synodos poſſe ac debere inſtitui, aliud Synodos, cum jam inſtituuntur, utiliter inſtitui. Hoc exponit Declaratio, cum ait, *Siquidem in iis legitimus ordo ac modus ſervetur*, Non iſtud. Nimirum ſcopus Declarationis eſt, indicare, quantus Synodorum abuſus accidere poſſit, etiam cum eæ

Declarationis & Epiſcopij conſenſus in hac materia de Synodorũ neceſſitate.

Scopus Declarationis, cum

non

non ſine gravi cauſſa inſtituuntur. Tantus certè ac tam latè patens, ut etiamſi graves cauſſæ ſint, ob quas convocantur tutius tamen utiliusq; ſit eas non convocare, ſi quidem in iis, ubi convocatæ jam ſunt, legitimus ordo ac modus non ſerventur. Damnum enim ex illegitima earum celebratione multò gravius metuendum eſſe, quam fructus ex juſta earum convocatione ſperari poſſit. Experientia ſeculorum omnium teſtis eſt: Plerǫq; Synodi polemicæ ferè fuerunt, & nonnullæ etiam leſtricæ. Partium ſtudia in iis manifeſta ſunt. φιλονεικίας & φιλαρχίας veſtigia ubiq; ſunt obvia: Factionum, pravarum artium, ambitionis, intemperantis Zeli lineamenta paſſim apparent, imprimis poſtquam Eccleſia Imperatoris gratia & favore opus habere cœpit; Exinde eruditionis gloria, Epiſcopatuum ſplendor ac luxus, pro ſcopo ferè fuerunt: Et ſequebatur litis æternæ tædium ac contendendi moleſtia. Hinc, Suffragia ambiebantur & qui numerum eorum non pondus augerent, hinc inde ex fæce hominũ quærebantur. *Alij*, inquit Nazianzenus in carmine de Epiſcopis, *nepotes erant eorum, qui tributorum ſcribæ fuerant, & aliud nihil animo volvebant quam falſas & ſubdolas rationum depravationes; alij ab aratris venerant aduſti a Sole, alij à ligone vel bidente, totum diem non quieſcentes, alij remos exercitusve reliquerant, redolentes adhuc ſentinam, vel corpus fœdatum cicatricibus habentes*; populi gubernatores *ac duces militum, qui ne MINIMUM quidem conceſſuri videntur, nonnulli etiam opificiorum, quæ citra ignem operas ſuas perficere nequeunt, gnari, ne fuliginem quidem carnis integre abluerant, flagriones ac piſtrinis digni*, &c. Hinc plus mali quam fructus ex iis ad Chriſtianum orbem rediit. Unde Nazianzenus in Epiſtola ad Procopium de ſui temporis Synodis non dubitavit affirmare; Nullam ſe unquam vidiſſe Synodum, cujus exitus non fuerit infælix & deplorandus ſed in omnibus propter conſultantium ambitionem & contentiones, res Eccleſiæ alioquin laborantes, potius exacerbatas quam ſanatas. Nec meliore ſi non deteriore conditione fuerunt, quæ Nazianzenum ſecuta ſunt, ſæcula & Concilia. Noſtratia ſanè pudenda fuerunt, & Dordracenum nuperum tale, propter quod æternum erubeſcet Fæderatum Belgium. Nec mirum: Quis in hac triſtiſſima & luctuoſiſſima Eccleſiarum ſeceſſione, pertinaciſſima animorum diviſione, exiguo probitatis, æquitatis, moderationis ſtudio, aliud quid exſpectet? Quare nihil æquè neceſſarium judicarunt Remonſtrantes, quam ut in Declaratione ſua, omnia in Synodis ritè atq; ordine agenda eſſe monerent, certi & crebris variisq; documentis perſuaſi,

Synodos utiliter inſtitui adſerit. Si quidē in iis legitimus ordo ac modus ſervētur.

niſi ejus rei diligens ratio habeatur, Synodos non tantum non utiliter inſtitui, ſed ab iis pericula majora quam commoda in Eccleſias redundatura eſſe. De fine Synodorum, quod hic obiter carpit Cenſor, mox agetur, *cum*, ut Cenſor ipſe ait, *de conditionum expenſione videbimus*.

Inter conditiones, ut Synodi utiliter habeantur, primam, quam aſſignat Declaratio, probat Cenſor.

De Synodi conditionibus

Secunda conditio de libertate plenaria, vindicatur.

Secunda eſt, *de libertate plenaria uniuſcujuſq;, ſine ſcrupulo & periculi metu, tum proponentis tum examinantis*, ait Cenſor, additq; *Ingens & vaga eſt hæc libertas, nulliſque terminis circumſcripta, quidvis in controverſiam adducendi & examinandi, imò licentia effrænis*. Atqui plenaria libertas, quam Declaratio poſtulat, non eſt libertas, *quidvis in controverſiam adducendi*, uti Cenſor verba Declarationis calumnioſe hic exponit; ſed, uti verba Declarationis ipſiſſima habent, *libertas ſententiam ſuam*, (videlicet ſuper omni re quæ in quæſtionem in Synodo deducitur) *dicendi ſine ſcrupulo aut periculi metu, & in aliorum opiniones inquirendi*, videlicet, uti conditio prima exigit, ex ſolo Dei verbo. Quo ipſo libertas plenaria terminis verbi divini circumſcripta manet, adeò ut ulterius porrigi non poſſit, quam ad ea, quæ ex ſcripto Dei verbo, quoad ejus ſenſus & conſequentias, in controverſiam aut vocantur aut vocari poſſunt: Ea itaq; quæ in verbo Dei clarè ac perſpicuè deciſa ac definita ſunt, ſemper excepta eſſe vult Declaratio. Quod ſatis eſt ad diluendum id, quod Cenſor ex innoxiis declarationis verbis odioſè ſimul ac perperàm colligit, quaſi, videlicet, iis ſanciatur libertas nullis terminis circumſcripta, qua quidvis adeoq; etiã ea, quæ certa & firma ſunt in Religione Chriſtiana, liceat in controverſiam adducere. Quod ſi verò Cenſor hanc limitationẽ exiſtimat nõ ſufficere, & præter ea, quæ clarè atq; apertè in Scripturis deciſa ſunt, (ſub quibus etiam ea, quæ per evidentem & cuilibet obviam conſequentiam deducuntur, comprehenſa volumus.) alia adhuc eſſe vult ad quæ libertas inquirendi non extendatur, age ea definiat, & videbit protinus Tyrannidi latam portam aperiri, cuius ea indoles eſt, ut non facilè conſiſtat, ſed paulatum, nunc hæc, nunc illa, examini & inquiſitioni ſubducat, donec tandem libertatem totam opprimat ac peſſumdet: Uti enim in licentia quidlibet, ita in Tyrannide nihil moliri licet, niſi quod Tyranno placet. Utrique vitio Tyrannidi ſc. ac licentiæ, alia via occurri non poteſt, quam iſta, quam jam indicavimus. Quiſquis ultra aut citra eam id tentat, is, velit, nolit, aut in effrænem incidet

licen-

licentiam, aut deflectet ad Tyrannidem: Quare, quæ ex Paulo j. Epiſt. ad Timoth. vj. 20. & ij. Timoth. ij. Cenſor citat, *Quum Timotheum ſuum averſari jubet profanos de rebus inanibus clamores, & oppoſitiones falſo nominatæ ſapientiæ, (qualis fuit illa Hymenæi & Phileti falſa doctrina, dicentium, Reſurrectionem jam factam,)* & alibi, *ſtultas quæſtiones reiicere & vitare*; ea omnia ad rem non faciunt. Nam illas ipſas quæſtiones, quæ à Paulo vocantur oppoſitiones falſo nominatæ ſapientiæ, qualis erat doctrina Hymenæi & Phileti, ut jam deciſas & rejectas à Paulo, in controverſiam iterũ adduci non permittit Declaratio, quia ſunt ipſiſſimum verbum Dei, quod unum extra controverſiam in Chriſtianis Synodis ponit Declaratio, & ad quod controverſias omnes expendi vult. Sed videndum tamen eſt etiam atque etiam, ne nobis Apoſtolicam autoritatem arrogemus, aut turpi adeò adulatione nobis ipſis imponamus, ut quæcunque receptis noſtris opinionibus obiiciuntur quæſtiones, ad eas ſtatim accommodemus hæc Apoſtoli verba, eaſque ut profanos de rebus inanibus clamores & oppoſitiones falſò nominatæ ſapientiæ, ilicò reſpuamus, non aliter, quam ſi in eas digitum intendiſſet Apoſtolus, aut nobis, Apoſtolica iſta oratione audacter utentibus, non aliter quam Apoſtolo credendum ſit. Hoc ſi nobis ſemel indulgeamus, periit libertas; mera ſervitus Chriſtianos tenebit. Quod quæque ſecta volet, id tantum in controverſiam deduci ſinet. Cætera omnia ultra libertatis terminum erunt, & licentiæ effrænis convitio reprimentur: quod ipſiſſimum Papatus fundamentum eſt.

Inepta locorum duorum ex 1 ad Timi. vj & ij ad Timoth. ij citatio refellitur.

Poſt hæc examinat Cenſor loca ad marginem Declarationis annotata, pro libertate iſta plenaria, quam diximus. *Ea*, inquit, *nihil tale probant. Nam cum Paulus, inquit, omnia probate, quod bonum eſt tenete, eo non vult, in diſceptationem adduci vel admitti poſſe aut debere omnia, ſed illud generale Omnia, reſtringendum eſt ad ea, quæ apud fideles explorationi ſubjecta ſunt.* Quaſi verò omnia in univerſum, abſq; ullo diſcrimine, in quæſtionem admitti aut adduci poſſe, Declaratio ex iſto loco probatum velit. Nihil minus. De libertate ſententiam ſuam dicendi, & in aliorum opiniones inquirendi, juxtà Dei verbum, tanquam certam & infallibilem normam veritatis ac judicij agit, quod ipſum eſt, uti Cenſor loquitur, prophetia Scripturarumq; interpretatio, ſive libera de Scripturæ ſenſibus ſententiæ dictio. Atque hanc interpretationem generatim intelligi vult Declaratio. Quod ſi Cenſor hanc prophetiam ſive Scripturarum interpretationem non generatim accipi vult, ſed reſtringi ad hos aut illos ſenſus

Loca ad marginem Declarationis citata vindicatur.

Primus locus ex 1 ad Theſ. v. 21. a Cenſoris exceptionibus, adſtruitur.

ſenſus, quos ipſe ſibi cum ſuis imaginatur, aut non poſſe, aut non debere interpretatione alia, ſeu contraria, ſeu diverſa convelli, tum verò Apoſtolicum hoc præceptum violat, &, ſub titulo licentiæ, veram prophetandi aut Scripturas interpretandi libertatē peſſum dat. Id verò eum velle, ſubjuncta ejus ratio indicat; *Alias enim jubemur*, inquit, *ab omni ſpecie mali abſtinere, in qua qualiſcunque etiam falſa doctrina eſt*. Nihil tamen hac ratione ineptius. Nam nec per *ſpeciem mali*, doctrina falſa intelligitur, nedum qualiſcunque doctrina falſa, nec, ſi omninò qualiſcunque doctrina falſa intelligeretur, ad rem quicquam faceret. Aliud enim eſt, abſtinere ab omni falſa doctrina, quam falſam eſſe per debitam antegreſſam probationem conſtat: Aliud abſtinere à doctrina, quæ falſa quidem eſt, ſed de qua, an, vel quod falſa ſit, nondum per juſtam probationem conſtat. Per juſtam probationem, inquam. Nam quamdiu ea non præceſſit, tamdiu ſpecies mali, à qua abſtinendum ſit, nondum apparet; niſi per ſpeciem mali aut falſi intelligi Cenſor velit, id omne, quod cuique homini malum aut falſum videtur, etiamſi malum aut falſum non ſit, aut nulla de ejus malitia vel falſitate ſaltem non contradictoria præceſſerit probatio, quod nullo modo veriſimile eſt. Quamvis enim cuiq; abſtinendum etiam ſit ab omni eo, quod malum aut falſum eſſe ſibi perſuadet, tamen eò hic non reſpexiſſe Apoſtolum, manifeſtum eſt. Adde, ſi ab omni ſpecie mali abſtinere ſic generatim intelligatur, uti Cenſor vult, tum fieri non poteſt, ut omnia probentur. Per *omnia* enim intelligi etiam ea, quæ bona non ſunt, aut quæ falſa ſunt, ſed quæ falſa eſſe nondum conſtat, ex eo quod additur liquet: *Quod bonum eſt*, (inter iſta *omnia* ſcilicet) *tenete*, malis ſepoſitis, quæ per accuratam probationem talia eſſe deprehendiſtis. Unde concluditur, falſum eſſe, quod Cenſor ait, vocem, *Omnia* ad ea tantum reſtringendam eſſe, quæ apud fideles explorationi ſubjecta ſunt.

Secundus locus ex 1. Cor. xiv. vindicatur.

Locus j. Corinth. xiv. *ultra prophetas & Scripturarum interpretationem*, ait Cenſor, *extendi non poteſt*. Ità eſt, nec aliud vult declaratio: *At*, inquit, *nec omnes propheta*. Sanè, inquam: Sed omnibus prophetias ambire licitum erat, imò ut eas fideles omnes ambiant, ſuadet Apoſtolus ibid. verſ. 1. & 39. *Neq; de omnibus prophetia eſt*, inquit Cenſor. Non equidem de ſenſibus ſua luce claris, & qui interpretatione non egent, ſed de iſtis omnibus, qui obſcuri ſunt & varias aut retruſiores interpretationes admittunt, quod ſatis eſt ad libertatem iſtam plenariam, quam urget declaratio. *Neq; omnium de pro-*

de prophetis prophetiſq; judicium, ait. Imò, inquam, omnium, ſi vellent. Eorum quidem, qui prophetiæ dono pollebant, ut idoneorum ad prophetandum; Cæterorum verò omnium ſi prophetiæ donum ambirent, & ſic idoneos ſe redderent, quod facere quilibet fidelis ſine diſcrimine poterat, ac tantum non debebat.

Locum j. Joa. iv. 1. intelligendum eſſe ait Cenſor, *de ſingulorum fidelium probatione, qua fidem ſuam quiſque ſtabilit, ut tutò requieſcat in ea doctrina, quam novit à Deo profectam*. Ineptè. Nam quid probatione Spirituum opus eſt, ubi jam ante certo quis novit Spiritus iſtos repugnare doctrinæ iſti, quam ſcit à Deo profectam eſſe? Aliud eſt probare Spiritum negantem doctrinam iſtam, quam certò ſcimus à Deo profectam eſſe. Aliud probare an Spiritus iſte neget doctrinam illam, quam a Deo profectam eſſe ſcimus. Iſta probatio, propriè dicta probatio non eſt. Hæc vera probatio eſt, de qua loquitur Apoſtolus, quam quilibet facere tenetur, & abſq; qua tutò non poteſt requieſcere in doctrina iſta, quam tenet; Id indicat non obſcurè Apoſtolus, cum normam probationis ſtatim ſubjungit, ad quam expendi & probari vult eos, qui Spiritum jactabant, id eſt, ſive ſpirituales revelationes, ſive proprias & à privato Spiritu profectas ſenſuum divinorum interpretationes. *Tertius ex j. Joan. iv. 1. aſſeritur.*

Tertia conditio eſt, *de perſonis ad Synodum admittendis, nempe, ut in Synodis non compareant niſi viri apti & idonei. Indefinitè id dicunt*, inquit Cenſor, *neq; imprimis referunt ad Eccleſiæ miniſtros*. Quaſi verò certum non ſit, iſtud *imprimis* ad Eccleſiæ miniſtros referendum eſſe, de quibus juſta præſumtio eſt, quod ſint viri apti & idonei. Quare, cum Cenſor, addit, declarationem id referre *indiſcriminatim ad quaſcunque perſonas*, ita ut non referant, *imprimis* ad miniſtros Eccleſiæ (niſi jam ante de iis conſtet, quod apti & idonei non ſint, cuiuſmodi non rarò inter miniſtros reperiuntur) calumnia eſt, quæ palpari poteſt. Niſi fortaſſe verba hæc ſua Cenſor ſic accipi velit, ut ſoli miniſtri admittantur ad Synodum, & inter miniſtros imprimis ij, qui apti & idonei ſunt: Hoc verò eſt, quod Declaratio repudiat. Nempe ea omnes fideles ad Synodum admittendos cenſet, dummodo ſint viri apti & idonei, qui in medium conſulere & expendere poſſunt, quod e re Eccleſiæ eſt, ſive ſint Laici, qui vocantur, ſive clerici. Imò laicus quilibet e trivio qualitatibus iſtis præditus, præferri meretur miniſtris omnibus, quibus eæ non adſunt. Ita olim *Gerſon* ipſe, quem *Juellus* citat, cum ait, *Jus ferendi ſuffragij etiã ad Laicos poteſt extendi, & plus aliquando quam ad multos clericorum*. *Tertia conditio de Perſonis ad Synodum admittẽdis vindicatur a Cenſoris cavillationibus.*

rum. Imò *Withakerus* in lib. de Conciliis aſſerit, *opinionem omnium Proteſtantium eſſe hanc, Ius ferendi ſuffragii nulli ex officio competere. Prælatos & Epiſcopos, niſi docti ſint, domi detinẽdos eſſe, & nullos mittẽdos niſi propter doctrinam*. Addimus nos, doctrinæ quidem & prudentiæ rationem habendam eſſe, cum negotia tractanda ſunt, quæ non præciſè ad æternæ ſalutis & communis fidei regulam, ſed vel ad Eccleſiæ regimen, vel ad ſubtiliorum quarundam controverſiarũ ventilationem pertinent; ſed cum ſalutis æternæ negotium agitur, omnes pari jure ad Synodum admittendos eſſe. Quod ad omnes pertinet, ab omnibus tractari debet: Nemini mortaliũ licet hanc provinciam alteri mandare, nemini mandatam ſuſcipere. Paſtor an ovis ſit, nihil refert. Paſtores ordinis cauſſa cæteris præferri poſſunt, non juris aut poteſtatis alicuius privilegio.

De miſſionis ad Synodum neceſſitate.

At, inquit Cenſor, *quaſcunque perſonas ad Synodum admitti volunt, etiam ſine Eccleſiæ miſſione, tantum impulſu proprio*. Atqui, inquam, in Declaratione ejus rei ne veſtigium quidem eſt. Ita eſt: *At* (inquit) *Epiſcopius in Theſibus ſuis privatis exprimit, quod Declaratio hic ſubticet*. Atqui, unde conſtare poteſt Cenſori, aut Epiſcopium non mutaſſe ſententiam, aut Declaratores Epiſcopio tacitè ſuffragatos eſſe? Audacia hæc eſt non exigua, ſed quæ Cenſoribus per quam familiaris eſt: Eſto tamen, Epiſcopio etiam tacitè ſuffragetur declaratio, quid in ea re abſurdi? Qua miſſione opus habent, ut in Synodo compareant, qui ipſi eos, qui ad Synodum veniunt, mittunt? Quo jure miſſi Synodo interſunt, cur non eodem jure interſint mittentes? Et cum in Synodo cauſſa communis Fidei agitur, cur ad eam non admittantur omnes, quorum intereſt? Tantum abeſt, ut, cum Fidei negotium tractandum eſt in Synodo, Eccleſiæ miſſione opus ſit, ut contra Eccleſia judicanda ſit perperam agere, cum aliquos eo fine ut quovis modo deciſionem faciant, ad Synodum mittit; & ij, qui ſic mittuntur, aut ab Eccleſia ſic mitti ſe ſinunt, provinciam planè indebitam atq; illicitam in ſe ſuſcipiant. Fides per delegatos aut commiſſarios tractanda non eſt. Omnium intereſt audire & expendere quicquid ad eam pertinet. Alieno judicio nemo debet ſtare. Cuiuſlibet eſt ſine ulla miſſione accurrere eò, ubi de ſalutis æternæ negotio in comitia itur. Quod tamen ſic accipiendum non eſt, quaſi Synodos per delegatos haberi non velimus. Nihil minus. Sed delegatos iſtos, ad Synodum eo fine non debere accedere volumus, ut ſine tacita vel expreſſa conditione referendi ad Eccleſiam totam quæ in Synodis proponentur & ejus conſenſum inquirendi quicquam

quam ſtatuăt, quod ad communem Eccleſiæ totius fidem pertinet: Ipſius Eccleſiæ conſenſus & approbatio libera antequam quicquam decidatur, omnino prærequiritur. *Atqui*, inquit Cenſor, *hæc boni omnis ordinis perturbatio eſt*, Imò contra, tũ demũ bonus ordo turbatur, cũ, quod cõmune omnibus eſt, ad paucos transfertur, cũ miſſi & ablegati ab Eccleſia, Eccleſiã ipſam mittentẽ excludunt, & privilegiũ ſibi in præjudicium aliorum, quorum intereſt, proprio ſuo impulſu vendicant. Aliud eſt ordinem introducere pro arbitrio, quẽ violatũ nolumus, aliud ordinem, quem violatũ nolumus, eſſe ordinem, qui jure introductus aut meritò introducendus eſt, *Sed neque aliter ſe res habuit in Synodo Apoſtolica Hieroſolymitana*, ait Cenſor, *ubi ſententiæ dictio & judicium, paſtorum fuit; ſuffragatio plebis adſtantis & audientis ſilentio ſuo*. Hoc falſum eſt. In Synodo iſta plebs ſive multitudo tota, quæ nunc Eccleſia, nunc fratrũ cętus vocatur, poteſtatẽ ſuffragãdi & partem in definitione habuit, uti prolixè id probant *Juellus*, *Withakerus*, *Parkerus*, aliique, & ex textu ipſo non obſcurè liquet, quando decretum de mittendis ad gentes fratribus, diſertè ab Apoſtolis & presbyteris cum tota Eccleſia factum eſſe dicit, & literas omnium, non Apoſtolorum & presbyterorum tantùm, ſed & fratrum nomine, ad eos expeditas fuiſſe narrat, cap. xv. Acto. verſ. 22. 23. De ſilentio ſive tacito aut muto ſuffragio plebis, ne verbũ quidem in textu eſt. Verſu quidem 12. dicitur, *tota multitudo tacuiſſe & audiviſſe Paulum ac Barnabam narrantes, quanta Deus per ipſos inter gentes edidiſſet ſigna & miracula*; ſed multitudo iſta non ſignificat ibi Eccleſiam contradiſtinctam ab Apoſtolis & presbyteris ſed univerſum cætum, qui ex Apoſtolis, presbyteris & fratribus conſtabat: πᾶν τὸ πλῆθος habet textus. Nec ad rem facit, ſi quis dicat cap. ſeq. xvj. verſ. 4. *decreta iſta facta ab Apoſtolis & preſbyteris*, nulla mentione facta plebis aut Eccleſiæ; Nam plena rei cuiuſq; veritas non eſt petenda ex verbis quibuſdam, extra rei geſtæ hiſtoriam obiter aut incurioſè prolatis, ſed ex ipſa rei geſtæ hiſtoria, ubi perfecta ejus narratio perſcripta eſt.

Atqui, inquit Cenſor, *nos admittimus quidem juxta Miniſtrum & alias privatas perſonas, ei rei idoneas, ſed publica autoritate miſſas & admiſſas*. Nempe, autoritate veſtra, & quam vos vobis ſoli uſurpatis, nullo alio fine, quam ut non compareant in Synodo, niſi mancipia libidinis veſtræ, muti ſc. aut jurati ſuffragatores, de quibus jam ante vobis conſtat, quod non pedibus tantum, ſed toto corpore in ſuffragia veſtra conceſſuri ſint & inclinato capite dicturi, *Placet*.

De perſonarũ privatarum ad Synodum miſſione cum publica autoritate.

Exceptio Cenſoris diluitur. Sic ordo omnis Eccleſiaſticus peſſum dabitur.

Hæc autoritas, publica iſta autoritas, ſcilicet, eſt, quam adſertum itis, & pro qua, veluti pro pupilla oculi veſtri, acrius contenditis, quam pro veritate divina. Nimirum, iſta ſalva, haud difficile vobis eſt in Synodis decernere ac ſtatuere quicquid libet. Res patet. Eccleſiæ miſſionem prærequiritis: Quid? An Eccleſiæ, id eſt, plebis totius Chriſtianæ, quam paſcitis? Plebs itaq; Chriſtiana, pro arbitrio ſuo, mittet, quos volet. At, ſi Eccleſia mittat quos vult, cur non compareat etiam in Synodo, ſi velit? An verò Eccleſiæ repræſentativæ, ſive conſiſtorij miſſionem prærequiritis? Haud dubiè. At ij ipſi vos eſtis; veſtra itaq; autoritas, publica illa autoritas eſt, quam requiritis; Pro veſtro itaq; arbitro ſtat caditq; in Synodis Veritas & fides Chriſtiana. Hæc ſine dubio voti veſtri ſumma eſt: Quid ergo, inquies, *ordo omnis Eccleſiaſticus peſſum dabitur?* Abſit: Ordinem Eccleſiæ ſuum cuique liberũ relinqui volumus. Deus author ordinis eſt: nemo illũ impunè aut violat aut contemnit. Tantummodò id aſſerimus; Ordinem illum illegitimum & divino juri repugnantem eſſe, quo ſancitur, ut in Synodis nullis liceat comparere, nec ſuffragij jus habere, niſi qui à Conſiſtoriis aut Claſſibus, id eſt, à paſtoribus ad eas deputantur & ablegantur, quãdo in iis de communi Eccleſiæ fide agendum eſt: Hunc ordinem dicimus meram Papalem uſurpationem eſſe, & quæ cedit in maximum præjudicium totius Eccleſiæ. Quod ad omnes pertinet, ab omnibus æquo & pari jure tractari debet. Salutis autem æternæ & fidei ad ſalutẽ neceſſariæ negotium ad omnes æquè pertinere, quis dubitaverit?

De altera perſonarum conditione, ut qui ad Synodũ mittuntur, ſint vere liberi & durante litis examine nulli vel perſonæ, vel Eccleſiæ, vel Confeſſioni &c. ſed ſoli Deo & verbo ejus ſimpliciter adſtricti.

Additur & alia perſonarum conditio, inquit Cenſor, *ut, qui ad Synodos delegantur, vere ſint liberi, & durante litis examine, nulli vel perſonæ vel Eccleſiæ vel Confeſſioni, &c. ſed ſoli Deo & Chriſto, ejuſque ſancto verbo ſimpliciter adſtricti: Hanc conditionem Epiſcopius ita effert* (biennio. ſc. antequam Confeſſio aut declaratio edita eſt: quis non miretur?) *ut nullum præjudicium domo adferatur, ſed tantum verum inveniendi, & boni publici cupido.* Conditionem hanc non improbat Cenſor, *ſi oppoſite aut per ſe & in ſe Eccleſiæ ſcripta qualiacunque, Confeſſioneſque publicæ conſiderentur, &c. At verò, ſi Eccleſiæ publica Confeſſio evidentem ex Scripturis, & ſecundum Scripturas, ſententiam planæ & obviæ veritatis continet, certè ei, non quidem propter vel per ſe, ſed per & propter Scripturam, obligati ſumus.* Quam hæc dicuntur ineptè! Quaſi verò quiſquam adeo infrunitæ mentis ſit, ut aliquem adſtrictum nolit iſti opinioni ſeu confeſſioni quæ evidentem ex Scripturis, & ſecundum Scripturas, ſententiam planæ & obviæ veritatis continet.

continet. Nimis hoc putidum eſt. Aliud eſt, Confeſſionem ſeu opinionem aliquam, continere reipſa evidentem ex Scripturis & ſecundum Scripturas ſententiam obviæ & planæ veritatis: Aliud credere aut perſuadere ſibi eam evidentem talem ſententiam continere: Hoc enim credere aut perſuadere ſibi quis poteſt, ubi non modò nulla talis evidentia, ſed manifeſta atq; aperta falſitas eſt: Tum, Declaratio non loquitur niſi de lite pendente, id eſt, de opinione aut Confeſſione, cuius veritas in quæſtionem deducitur. Quamdiu lis iſta pendet, nemo obſtrictus manere debet alteri litis parti, ita ut, quia quod allegatur, iſti parti, quam veram eſſe credit contradicit, idcircò iſtud falſum eſſe credere velit: Sic enim, nec examen liberum eſt, nec judicium legitimum. Iudex enim in judicio contradictorio non debet eſſe altera pars litis.

At impoſſibilis eſt conditio, inquit Cenſor, *durante lite perſonam deponere, omnemq; ſuſceptæ veritatis ſententiam, ac ſeſe, ſine ullo prorſus præjudicio, neutralem, ut ita loquar, conſtituere.* Hæc mera cavillatio eſt. Sine præjudicio accedere ad litem, non eſt exuere ſententiam, quam de re aut dogmate aliquo concepiſti, aut non amplius iſti adſenſum præbere velle: Nihil minus; ſed tantum eo animo ad litem accedere, ut ſententiæ iſti tuæ, quam nunc credis veram eſſe, ſic non adſentiaris, ut quicquid ei contradicit aut contravenit, id eo ipſo falſum eſſe velis in animum tuum inducere, quia cum ſententia iſta tua non convenit, etiamſi rationibus & argumentis hinc inde munitum tibi proponatur & conſiderandum offeratur. Primus iſte adſenſus non eſt in poteſtate noſtra; Itaq; eum deponere aut exuere nobis impoſſibile eſt. Actiones enim mentis, voluntatis imperio non ſubiacent. At poſtremus iſte in poteſtate noſtra eſt: Nemo enim opinioni ſuæ aut humanæ ulli Confeſſioni ſic obſtrictus eſt, ut non ſemper paratus eſſe debeat meliora aut diverſa oſtendētibus cedere. Quare, quod addit Cenſor, *Id in rebus facti locum habet, non item juris: Ius enim veritaſq; in noſtra poteſtate arbitrioq; non eſt*, planè abſurdum eſt. Tum eadem planè ratio eſt in rebus facti ac juris, cum vid. de veritate ſeu facti ſeu juris lis incidit. Qui factum aliquod ſe ſcire credit, eodem loco cenſeri debet, quo, qui credit ſe ſcire jus & veritatem. Nemo fidem aut opinionem ſuam debet facere normam judicij ſui, quando fidem aut opinionem ſuam diſceptari audit, aut in dubium vocari videt rationes, quibus fidem aut opinionem ſuam ſuperſtruit. *At ſufficit*, inquit, *ſi meliora ex verbo Dei edocti, verbo Dei nos ſemper ſubmittamus.* At, inquam, eo ipſo, quia iſti veſtræ præcon-

Oſtenditur conditionē iſtam non eſſe impoſſibilem, contra exceptionem Cenſoris.

ceptæ opinioni aut ſententiæ obſtrictos vos eſſe creditis, meliora ex verbo Dei edoceri vos poſſe, nec vultis nec poteſtis in animum veſtrum inducere. Opinio obligationis remora eſt omnis boni conaminis, & melioris inſtructionis obex atq; obſtaculum. Liber animus,& qui omnia ſine præjudicio ad Scripturæ S. & rectæ rationis normam amat expendere,unicus adeoq; optimus veritatis judex atq; arbiter eſt.

Quarta Conditio de Fine & uſu Synodorum vindicatur.

Quarta conditio eſt, *finis & uſus Synodorum habendarum*, inquit Cenſor, *videlicet, non ut quovis modo controverſiæ Fidei tollantur, ſcilicet, ob nudam tranquillitatem Reipub.; ſed ut opera detur ante omnia, ſeu* ut Belgica editio habet, *ut propoſitum habeamus, ut hæreſes, ſchiſmata, aliaq; publica id genus vitia & ſcandala, ante omnia arceantur, aut invecta tollantur, atq; ita pietati & veritati, item libertati & caritati ſemper in iis conſulatur., Propoſitum, operam, conatum hoc loco habemus ad hæreſes, ſchiſmata aliaq; ab Eccleſiis arcendum & tollendum; non autem per deciſionem, factū ipſum.* Quis non faſtidiat huiuſmodi cenſuras? Declaratio Remonſtrantium ait., *Id opera detur ante omnia*,&c. Ergo ſignificat, conandum tantum eſſe ut id fiat, & intrà conatum ac propoſitum nudū conſiſtendum ſemper eſſe. Quid ineptius verbis iſtis adfingi poteſt? Contrarium potius concludendum eſt. Si conandum ante omnia eſſe monet Declaratio,ut hæreſes, ſchiſmata aliaq; vitia ab Eccleſiiis arceantur, aut invecta tollantur, ergo, ubi commodè ac legitimè id fieri poteſt, arceri ac tolli actu ea vult. Quis enim conetur ad hoc,ut conetur? Sed quid conſequentia opus eſt, cum Cenſor ipſe fateatur, in quinta, quæ ſequitur, conditione, Declarationem agnoſcere, deciſivam aliquam ſententiam in Synodis locum habere poſſe? *Sed mentem horum architectus Confeſſionis Magiſter Epiſcopius plenius & planius exhibet in diſput. de Synodis.* Ridenda hæc ſunt. Nempe, M. Epiſcopius (quem architectum Confeſſionis huius immeritò & ſine cauſſa Cenſor vocat) exhibuit Declaratorum mentem biennio antequam aut Declaratores noverat, aut de Declaratione concipienda quiſquam cogitaverat.O divinum Epiſcopium! Mirum, quod Cenſor hic non potius tribuat Epiſcopio annuam aut biennalem fidem, quæ cothurni inſtar vertit ſe ad arbitrium cæterorum Declaratorum; *At ſic architecti Confeſſionis gloria deceſſiſſet Epiſcopio.* Nēpe,ut ſolus Epiſcopius crederetur Confeſſionis architectus, Cenſorū intererat. Eſto. Ineptias has tranſeamus. Mentem declarationis ut ex Epiſcopij Theſibus arceſſeret Cenſor, opus non erat, Eadem utriuſque mens eſt,& utrobiq; ſatis mani-

manifeſtè liquet: Nimirum Synodorum habendarum finem ac ſcopum eſſe non debere, ut per eas *quovis modo* tollantur controverſiæ, ad externam Reipub. & Eccleſiæ pacem. Aliud eſt operam dare ut tollantur controverſiæ, aliud operā dare ut quovis modo tollantur. Deinde, aliud eſt operam dare, ut controverſiæ tollantur eo fine, ut veritas triumphet: Aliud operam dare, ut controverſiæ tollantur eo ſolum aut potiſſimum fine, ut externæ Reipub. paci ac tranquillitati conſulatur: Priores utriuſq; membri fines, tantum abeſt, ut negent Synodum proponere ſibi poſſe, ut contra ſtatuant, illos ipſos Synodo potiſſimum propoſitos eſſe debere: Poſteriores, a Synodo excluſos tantum volunt. Et ratio manifeſta eſt: ubi controverſias quovis modo tollere pro ſcopo eſt, ibi veritatis divinæ cura aut nulla, aut non niſi inter poſtremas eſt. Et ubi externa Reipub. tranquillitas præciſè intenditur, ibi conſcientiarum tranquillitas pro nullo, aut minimo ducitur: veritas ibi non perſuadetur, ſed obruitur, Suffragia ibi non tam ponderantur, quam ſuffragatores numerantur. Paucorum rationes, licet optimæ, in cenſum iſthic non, aut nonniſi vix veniunt: Numerus quæritur. Contradictiones ibi repelluntur per ſola muta ſuffragia, per *placet*, aut *non placet*. Placentini iſthic dominantur, non Veronenſes. At ubi id opera datur, ut controverſiæ tollantur eo fine, ut veritas triumphet, ut conſcientiis ſatisfiat; ibi ponderantur vota ac ſuffragia: ibi non admittitur contradictio, quæ per ſolum *placet*, aut *non placet*, fit: Rationes & argumenta poſtulantur, quibus contradictio fulciatur. Muta ſuffragia ſine ratione, ibi exulant. Plures an pauciores, laici an clerici ſint, qui rationes adferunt, perinde eſt. Quod ſi contradictio benè fundata ſit, & quæ omninò per alios adverſa ſentientes tolli nō poſſit; is verò, qui contradicit, adverſam ſententiam non omninò etiam tollat, id agitur, ut in medio relinquatur lis, & tolerantia mutua ſanciatur; Quod ſi verò parti alteri omninò ſatisfiat, ſublata eſt cōtroverſia, & lis deciſa, non *quovis modo*, ſed eo, quo deciſio fieri poteſt ac debet. Eſt enim deciſio non præciſè intenta, ſed ex conſenſu & perſuaſione nata: nec per pluralitatem ſuffragiorum imperata, ſed per efficacitatem argumentorum obtenta, nec ità omnium, ut non etiam ſit ſingulorum; quæ deciſio, in rebus fidei & ſalutis æternæ negotium ſpectantibus, unica illa deciſio eſt, ſine qua cæteræ omnes deciſiones, quibuſcunque tandem titulis ornentur, non fruſtraneæ tantum, ſed & noxiæ ac Tyrannicæ deciſiones ſunt, & quæ Iliadem malorum, ſchiſmatum, vid. ſcandalorum, perſecutionum, bellorum,

Oſtenditur ſcopus Declarationis, cum aſſerit, Synodorum finem eſſe non debere, ut per eas controverſiæ tollantur *quovis modo.*

bellorum, pepererunt per Chriſtianum orbem. Et in hæc mala incidere eos neceſſe eſt, qui ſcopum & finem Synodorum eſſe volunt, ut controverſiæ enatæ quovis modo tollantur, ut Reipub. ſtatus in tranquillo ſit, ſive id fiat per diſſentientium perſuaſionem, ſive per eorum oppreſſionem, exautorationem, relegationem, ſive per alia violenta media, quæ deciſionibus iſtis exequendis paſſim adhiberi ſolent. Hæc ſumma eſt ſententiæ Declarationis, & eorum quæ M. Epiſcopius in Theſibus ſuis privatis adſeruit: Deciſionem in & à Synodis fieri poſſe non negant, ſed eo fine Synodos cogere, ut præciſè fiat deciſio & controverſiæ quovis modo tollantur, id verò injuſtum atq; illicitum putant, nec referre, ſeu plures, ſeu omnes ſimul, qui iſto fine conveniunt, deciſionem faciant. Finis enim iſte ſic præciſè intentus, ſuſpectum reddit quicquid agitur. Et ferè conſpiratio ſeu conjuratio potius, quam conſenſio animorum ac ſententiarum eſt, quæ in Synodis iſtis locum habet: Alij nolunt, alij non ſtudent, alij non audent meliora ſuggerere, aut quæ ſentiunt proferre, ne finis iſte intentus non obtineatur, aut convocatio ſine fructu iſto ſit, quem propoſitum ſibi habent quovis modo conſequi. Quare, quæcunque à Cenſoribus in hoc paragrapho contra Declarationem adferuntur, ea nullius momenti ſunt.

Exceptio prima Cenſoris diluitur, qua Synodi autoritatem convulſam iri adſerit niſi deciſiones præciſè Synodo concedantur.

Niſi, inquit, *deciſiones huiuſmodi in Synodis fieri concedatur, evanida foret omnis Synodi autoritas*; Nempe, hæc prima atq; unica cura veſtra eſt, ut Synodo autoritas conſtet. Quaſi verò in rebus fidei autoritas ſeu homini ſeu cætui ulli competat. Hinc illæ lachrymæ: Eſto tamen, autoritas illis aliqua competat, & publici interſit ne ea evaneſcat; At autoritatem, quæ injuſtitiam & Tyrannidem ſapit, evaneſcere, quid periculi in ſe habet? Optandum utique & ad laborandũ eſt, ut hoc fiat. Deciſiones autem iſtas in rebus fidei præciſè intentas, & quæ à delegatis quibuſdam ad Synodum fiunt, Tyrannidem ſapere tàm clarum eſt, quam lux Solis.

Altera exceptio diluitur.

At ſine iis religio tota Chriſtiana in incerto verſaretur. Quaſi verò Chriſtiana Religio ante deciſiones iſtas in incerto verſetur, aut per eas in certo ponatur. Pudeat hæc à Reformatis affirmari, quæ ipſiſſimum Papatus fermentum ſapiunt: Quid enim? Cum Synodos omnes non particulares tantum, ſed & generales in deciſionibus iſtis errare poſſe credatis, quomodo Religio per deciſiones iſtas in certo ponitur? Et cum deciſiones iſtæ utplurimum fiant cum diſſentientium exautoratione, ſi diſſentientes iſti contrarias deciſiones faciant, quæ certitudo? & apud quos? *Pauci fere ſunt iſti*, inquies. At non rarò plures contra pauciores benè conſu-

conſulentes inſanis conſiliis & pertinacibus ſtudiis in Synodis certaſſe author eſt Sulpitius, & experientia omnium ſæculorum fidem fecit: Provinciales Synodos interdum rectius quam univerſales ſenſiſſe, autor eſt Beza in præfatione ſua ad N. Teſtamentum. *Sed & litium* inquit, *ac controverſiarum nullus omnino finis foret*. Nempe ergo, deciſiones iſtæ litium remedia ſunt. Quis credat? Hydræ ſunt; plures inde naſcuntur & confertim pullulant: Ex una lite ſic reſecta infinitæ germinant. Nec mirum. Oppreſſa creduntur judicia & externæ quieti, non veritati nec conſcientiis conſultum: Hinc murmura, ſuſurri, clandeſtinæ coitiones, odia & ſchiſmata, quæ non rarò in factiones litibus omnibus peiores, deſinunt. Non eſt neceſſe ut huic rei fides fiat. Nullum ſæculum eſt quod non clamat hoc indubium eſſe. Experentiam noſtri temporis adderem, niſi eam flere ac deplorare ſatius eſſet, quàm in exemplum & ad confirmationem rei per ſe manifeſtæ adducere. Nimirum, litem quinquarticulanam, ſic decidit ac finivit Synodus Dordracena, ut nemo, niſi quorum intereſt, litem hodie integram non malit, quam ſic deciſam. Majores animorum exacerbationes, majora odia vix concipi poſſunt, quàm quæ poſt iſtas deciſiones enata ſunt: Eò res rediit, proh dolor! ut jàm patria noſtra nec lites ſuas, nec litium ſuarum remedia ferre poſſit. Hoc pretio conſtat Dordracena deciſio, & litium iſtarum facta eſt redemtio.

Tertia exceptio diluitur, quod ſic litiū & controverſiarum nullus omnino finis foret.

Quinta conditio eſt, Si in illis plana, ſalutaris, atq; neceſſaria veritas arctè quidem teneatur; at diſſidentibus tamen & veritatem adhuc noſcientibus, periculum idcircò nullum creetur, nec vis ulla conſcientiis inferatur, &c. *Hic*, inquit Cenſor, *deciſivam aliquam ſententiam agnoſcere videri poſſunt, veruntamen talem agnoſcunt, quæ aliis non præſcribat*. Ità eſt: cum de rebus ad communem Eccleſiæ fidem aut ſalutarem veritatem pertinentibus agitur. Earum enim, quæ ad praxin ſive ad Εὐταξίαν Eccleſiæ pertinent, alia ratio eſt. In his, quod pluribus placuit, cæteris præſcribi poteſt, & à cæteris ſine tergiverſatione ut admittatur, æquum eſt. At in iſtis, ut, quod pluribus placuit, cæteris præſcribatur, iniquiſſimum eſt. Nemo alieno judicio in rebus fidei obligare conſcientiam ſuam debet, nemo judicio ſuo alienam. Qui obligat & obligari ſe patitur, in pari culpa ſunt. Fides proprium judicium atq; adſenſum poſtulat, quem tollit aliena præſcriptio, quocunque demum titulo veniat.

Vindicatur Quinta conditio: Ne diſſentientibus, aut veritatem neſcientibus poſt deciſiones, periculū ullum creetur aut vis cōſcientiis eorū adferatur, &c.

Quaſi verò, inquit Cenſor, *deciſio in Synodo, planæ, ſalutaris, & neceſſariæ veritatis, in & ex verbo Dei facta, alios quoque non devinciat*,

An deciſio in Synodo facta, aliter ſentientes aut reluctantes deviuciat.

 putà,

putà, aliter ſentientes, etiamſi reluctantes. Non ſanè, quatenus deciſio in Synodo facta, veſtra eſt deciſio, non eorum qui vel aliter ſentiunt, vel deciſioni reluctantur. Veſtra deciſio iſtos non obligat, priuſquam ipſi intelligant, non minus quam vos, deciſionem illam rectè factam eſſe: Enimverò, ſatis non eſt adhoc ut quis ad adſenſum obligetur, ut, quod deciſum eſt, verum ſit, & verbo divino conſentaneum. Iudicium cuiuſque privatum accedat neceſſe eſt. Alioquin fides nil niſi implicita fides erit, & turpe ac deforme obſequium. Quocirca, nec deciſio quæ in Synodo facta eſt, obligare quemquam poteſt ad adſenſum, etiamſi deciſio rectè & ex verbo Dei facta ſit, niſi is de deciſa illa veritate, apud animum ſuum perſuaſus ſit, non minus quam ij, à quibus deciſio in Synodo facta eſt. Quod adeò verum eſt, ut omnes, qui deciſioni iſti non interfuerunt, de ipſa illa deciſione judicium facere ac ferre debeant, an rectè facta ſit, nec ante ut rectè factam admittere, quam eam proprio ſuo judicio deprehenderint rectè factam &c. Fatendum quidem eſt, deciſionem, quando a viris multis piis, eruditis, gravibus, & prudentibus facta eſt in Synodo, non leviter habendam eſſe, quin & meritò inclinare animos noſtros ad acriorem deciſionis factæ conſiderationem, ſed ut ea cuiquam præſcribat, aut diſſentientem cogat ad adſenſum & obſequium, nec ratio recta, nec communis Reformatorum ſententia permittunt. *Neque conſcientia ita vis fit*, ait Cenſor. Non equidem quatenus conſcientia merum actum mentis internum ſive immanentem ſignificat: Sic enim Vis conſcientiæ fieri nequit, ut rectè ait Cenſor; At non quatenus conſcientia ſignificat actum mentis, quo quis obligari ſe credit ad docendum alios id, quod verum & neceſſarium eſſe ſibi perſuadet: Sic enim cogitur per præſcriptionem iſtam vel diſſimulare, quod palam publicéque profitendum eſſe credit; vel ſimulare, quod credit eſſe falſum. *At hæc vis*, inquit Cenſor, *à verbo Dei fit, cui omnis anima ſubiicitur*, Imò verò contra à verbo Dei non fit, quando is, cui vis iſta fit, credit verbum Dei contrarium jubere, quam quod deciſum eſt & credendum præſcribitur aut quando nondum intelligit verbum Dei id jubere, quod deciſum eſt: Nam verbum Dei, etiamſi vim obligandi ex ſe & per ſe habeat, actu tamen non obligat quemquam, niſi intellectum, & ſic prout adhibita omni poſſibili diligentia & prudentia intelligendum eſſe creditur. Nemo enim obligatur ad verum verbi divini ſenſum ſequendum contra conſcientiam ſuam, licet erroneam. Addit Cenſor *Et quomodo omnes omninò diſſidentes à plana, ſalutari, & neceſſaria veritate,*

Quomodo ſi eos devinciat, vis conſcientiis eorum fiat.

Exceptio Cenſoris diluitur, vim iſtam a verbo Dei fieri.

ritate, expertes omnis periculi debere eſſe ſtatuunt, quum Eccleſiæ diſciplinam incurrant, in tales ex ipſorum ſententia quoq; exercendam? Quaſi verò excommunicationem inter pericula iſta cenſeat Declaratio, à quibus Declaratio liberos eſſe ac manere vult diſſentientes aut reluctantes. Nihil minus: De propriè dictis periculis agit Declaratio, quæ aut corpori, aut bonis, aut vitæ ipſorum creantur, ad quorum nullum extenditur excommunicatio.

Poſtrema conditio eſt, ut quod in iis ſtatutum eſt, libero ſemper examini & ulteriori reviſioni ſubjectum relinquatur, &c. *Hæc fluit,* inquit Cenſor, *ab eodem fonte. Certe, quod ſemel ut verum in planis, ſalutaribus, & neceſſariis ex verbo Dei ſtatutum eſt, ſemper ut verum, ſtatum firmumque permanere debet:* Merus hic eſt coccyſmus, & qui indignus eſt, Reformatis Theologis. Aliud eſt, id quod in verbo Dei ſemel ſtatutum eſt, ſemper ratum ac firmum permanere debere: Aliud, id quod ex verbo Dei in Synodis ut verum ſtatutum eſſe creditur, ſemper ratum ac firmum permanere debere. Prius enim iſtud ſemper extra erroris aut dubitationis aleam eſt: At poſterius periculo erroris aut dubitationis ſemper obnoxium manet, etiamſi millies, & centumviralibus judiciis ſtatutum eſſet. Hoc ſi verum eſt, uti verum eſſe nullus Reformatus dubitat, quid cauſſæ eſt, cur, quod ſemel ſtatutum eſt in Synodis, non ſemper examini & ulteriori reviſioni ſubjectum eſſe ac manere credi debeat? Certè ubi erroris periculum eſt, ibi examini & reviſioni ſemper locus eſt. *Atqui, id quod ſtatutum eſt, ex verbo Dei ſtatutum eſſe ſupponitur,* inquit Cenſor, Eſto. At ſuppoſitio iſta fallere poteſt. Deinde, ſi ex verbo Dei ſtatutum eſt, ergo in verbo Dei antea ſtatutum erat; & tamen ejus examen in Synodo, ubi deciſio facta ſupponitur, factum eſt. Quid iſto examine opus erat? & cur examini ejus, quod in Synodo ſtatutum eſt ex verbo Dei, & quod tamen errori obnoxium eſt, locus non erit, cum examini ejus, quod in verbo ſtatutum eſt, & quod errori nulli obnoxium eſſe poteſt, locus in Synodo illa datus ſit, ubi deciſio facta eſt? Certè, ex eo quis efficaciſſimè concluſerit, majorem autoritatem à vobis deferri Synodali veſtræ deciſioni, quam ex verbo facitis, quam deciſioni quæ in ipſo Dei verbo à Deo facta eſt. *At, ſic ſemper diſcetur, & nunquam ad veritatis cognitionē pervenietur.* Contra. Aliter nunquam diſcetur, nec diſcere opus erit. Synodales deciſiones memoria tenere, iiſque mordicus inhærere ſumma doctrina & eruditionis apex erit. Deinde Chriſtiani hominis eſt ſemper diſcere, examinare, expendere placita & ſtatuta humana, an divino

Poſtrema conditio vindicatur; ut quod in Synodis ſtatutum eſt, libero ſemper examini & Reviſioni ſubjectum relinquatur.

Exceptio Cenſoris diluitur: Sic ſemper diſcetur & nunquam ad veritatis cognitionem pervenietur.

vino verbo conſentanea ſint. Nunquam de ullis humanis ſtatuere debet, quod talia ſint, ut examinari non debeant ad verbi divini normam, ne quidem, ſi illa millies examinaverit. Hoc privilegium ſoli verbo divino competit. Quæ in eo clarè deciſa ſunt, ea non opus habet ut ſemper diſcat. Sunt enim claræ, apertæ atq; indubiæ veritatis. In cæteris, Chriſtianus ſemper eſt diſcipulus & inquiſitor; non quod ſemper dubitet aut hæſitet; ſed quod, etiamſi impræſentiarum nec dubitet nec dubitandi cauſſam habeat, de iis tamen certus eſſe non poſſit ea certitudine, quæ omni erroris periculo exemta eſt, ac proinde, ea ſemper ſolicitè expendere & trutinare teneatur, ad regulam, quæ falli non poteſt. Atque hoc coram Deo ſatis eſt, ut prudenter ſemper didiciſſe, & ad cognitionem veritatis, quantum in hac fragilitate humana fieri poteſt, perveniſſe dicatur, prout in Cenſuræ ad Præfationem examine prolixius hac de re à nobis diſſertatum eſt.

Oſtenditur, Proteſtantes has ipſas conditiones, quas hic Cenſores cenſuerunt, olim approbaſſe & poſtulaſſe a patribus Concilij Tridentini.

Atque hæc ſunt ea quæ ad vindicias conditionũ, quas in Synodis requirit Declaratio, contra exceptiones Cenſoris ſufficiunt. Quibus unum tantum impræſentiarum addimus. Mirum meritò videri debere, quod conditiones hæ Cenſoribus noſtris uſque adeò diſpliceant, cum reipſa non ſint niſi ipſiſſimæ illæ conditiones, quas olim Proteſtantes ad ligitimam Concilij celebrationem contra Tridentinos requiſiverunt, & propter quarum defectum Concilium Tridentinum multifariæ, ut vocant, Nullitatis μιᾷ ψήφῳ condemnarunt. Qui dubitat, videat quæ *Gentiletus* de Nullitatibus Concilij Tridentini, & que nuper *Archiepiſcopus Spalatenſis* pro conditionum à Proteſtantibus requiſitarum æquitate, contra Bellarminum, ſcripſit. Deinde, cum ſint conditiones, quæ ex præcipuo Reformationis fundamento deductæ ſunt, quod eſt, Synodos omnes tàm Generales quàm particulares in deciſionibus ſuis errare poſſe, ac non rarò graviſſime erraſſe. Hoc fundamento ſuppoſito, in quo omnes Reformati & Proteſtantes contra Pontificios conveniunt, omninò neceſſarium eſt, ut conditiones illæ, quas requirit Declaratio, in Synodis locum habeant, ut utiliter & ex re tùm Eccleſiæ tùm Reipub. Chriſtianæ inſtituantur. Hæc diverſitas unde oriatur, haud difficile eſt colligere. Prout tempora ſe dant, ita Cenſores magni humileſque, ſunt. Autoritate publica preſſi, æquiſſima poſtulant: Autoritate publica præditi, iniquiſſima imperant. Et iniquitatis color eſt, quod Reformatarum & Pontificiarum Synodorum longè diſpar ſit ratio: Quaſi Reformationis titulus juſtum iniquitatis velum ſit, & ad bo-

nitatem

nitatem cauſſæ ſufficiat, Pontificium non eſſe. Res patet. Inter conditiones octo, quæ à Proteſtantibus olim requirebantur, hæc una erat, ut deciſio non fieret ſecundum ſuffragiorum pluralitatem, ſed juxta normam verbi divini. In nupera Synodo Dordracena mera pluralitas ſuffragiorum proram & puppim fecit. Et tantum abeſt ut deciſio ad normam verbi divini facta ſit, ut plerique non niſi muti ſuffragatores fuerint, utpote homines Scripturarum & controverſiarum ignorantiſſimi, & inter eos etiam linguæ iſtius, qua Synodus de communi conſenſu utebatur, prorſus imperiti, adeò ut, quæ in ea tractabantur, oculis tantum, non auribus obſervarent, & contradictiones omnes repellerent per merum capitus nutum, aut per nudum *placet* aut *non placet*. Deinde, inter conditiones etiam hæc erat, ut altera pars litigantium judex non eſſet, ac proinde Pontifex Romanus Concilium non indiceret, nec ei præſideret. In Synodo Dordracena pars altera litigantium, jampridem ſchiſmatis rea, judicandi & præſidendi autoritatem ſibi ſumſit, ſuaſq; ſchiſmaticas actiones ſuopte proprio judicio, approbavit & confirmavit, & quos jam ante, indicta cauſſa contra omne jus & fas damnaverat, eiecerat, expulerat, juſtè a ſe damnatos, ſegregatos, eiectos & expulſos pronunciavit. Tertiò, Inter conditiones Proteſtantium erat, ut Theologi Principum ac ſtatuum Confeſſionis Auguſtanæ, non modò citati ad Synodum accederent, ſed non minus quam Epiſcopi ſententias aut voces deciſivas haberent. In Synodo Dordracena, Remonſtrantes, & inter eos *Profeſſor Epiſcopius*, & *ultrajectini fratres*, ille, Illuſt. DD. Ordd. Hollandiæ & Weſtfriſiæ literis ad Synodum evocatus, hi à Synodo Provinciæ ſuæ ablegati, Synodo intereſſe prohibiti fuerunt, & citatorũ in numero comparere juſſi ſunt, quibus non modò non permiſſa fuerunt libera cum cæteris ſuffragia, ſed libertas citatis jure omni divino atq; humano debita, etiam contra ipſarum literarum citatoriarum fidem, adempta fuit. Quarto, Inter conditiones etiam erat, ut Prælati omnes abſolverentur à juramento fidelitatis, quo Papæ obſtricti erant, & traditionum ac Canonum Eccleſiaſticorum rationem non haberent, ſed ſolius verbi divini. In Synodo Dordracena, ut deputati ad Synodũ abſolverentur à juramento fidelitatis, quo Confeſſioni & Catecheſi obſtricti erant, iniquiſſimum judicatum fuit, & in hac Cenſura acerrimè reprehenditur à Cenſoribus. Hæc palliare atq; incruſtare hac una exceptione, quod in Synodo iſta decretum fuerit, ut non niſi ſecundum normã verbi divini judicaretur, nihil aliud eſt quam

ſæpiæ atramentum addere, & virtutem verba putare, ut lucum ligna. Aliud ῥῆμα aliud πρᾶγμα. Decreta iſta fieri videntur, ut pro operimento ſint, ne praxis diluceat: Nihil enim commune cum decreto iſto praxis habet. Atque hæc inter arcana imperij ſunt, Peſſimis factis decreta optima prætexere, &, cum aliter agas, aliter tamen agere videri velle.

De officio Chriſtiani Magiſtratus in regimine Eccleſiæ.

Denique, Sectione III. & IV. Cenſor ait, *de officio pij Magiſtratus circa Synodos, & univerſim de toto Magiſtratus, in regimine Eccleſiæ, officio agunt*. Si per pios Magiſtratus Cenſor Magiſtratum Chriſtianum intelligit, rectè mentem Declarationis expreſſit; Non enim agit Declaratio niſi de Magiſtratu, qui Dei Chriſtique autoritatem ſupra ſe agnoſcit, & ex præſcripto Religionis Chriſtanæ eam exercet & adminiſtrat. Quod verò addit, *Declarationem agere univerſim de toto Magiſtratus, in Regimine Eccleſiæ, officio*, id amuleto opus habet. Nam de officio Magiſtratus ſimpliciter, qua Magiſtratus eſt, ſive, qua ſupremam in Regno, ſtatu, aut Republica poteſtatem habet, ſive ſit Judaicus, ſive gentilis, ſive alius quivis Magiſtratus, Declaratio non agit: ſed tantum de officio Magiſtratus Chriſtiani, circa externũ Eccleſiæ ordinem, ac regimen, quod vid. iſtud agnoſcere debeat Eccleſia, quæ poteſtati ejus ſubdita eſt. Quæ ſit poteſtas Magiſtratus, qua talis, circa ſacra univerſim, alterius loci eſt diſquirere. *Dicunt itaq;*, ait Cenſor, *officium Magiſtratus eſſe, externum Eccleſiæ ordinem ac regimen architectonice moderari, & publicum Dei in ea cultum ſartum tectum conſervare. Certè agnoſcimus & nos* inquit, *hoc Magiſtratus officium: Sed quod addunt, Architectonice moderari id abſolutè ita dici non poteſt*: At nec abſolutè id ita dicit Declaratio, quamquam, ſi id dixiſſet, nihil dixiſſet, niſi quod veriſſimum & optimis rationibus nixum eſt. *Atqui tamen*, inquit Cenſor, *id evincitur ex eo, quod prænotarunt de Magiſtratu Chriſtiano*, ſi quis modo talis ſit in Eccleſia, *quo ſatis indicant non abſolutam ejus poteſtatem eſſe in Eccleſiæ regimine*, &c. At verba illa, *Si quis modò talis ſit in Eccleſia*, non eo fine declarationi inſerta ſunt, ut indicetur Magiſtratui ſupremo abſolutè, ſive, qua Magiſtratus ſupremus eſt, jus ſive poteſtatem illam in publico ſive externo Eccleſiæ regimine non cõpetere. Nihil minus: Poteſtati enim ſupremæ ſive architectonicæ, qua poteſtas ſuprema eſt, jus hoc ut competat, ratio ordinis ſive boni regiminis natura ſua poſtulat. Duas enim ſummas poteſtates in uno populo dari, ipſius ſummitatis naturæ omninò repugnat. Sed eo tantum fine declarationi inſerta ſunt verba illa, ut indicaretur,

Quid ſibi velint verba Declarationi inſerta, Si modo Chriſtianus Magiſtratus in Eccleſia ſit.

dicaretur, Eccleſiæ eſſe, in publico iſto atq; externo regimine agnoſcere poteſtatem illam, neque ſine ejus autoritate, juſſu aut conſenſu, nedum, invita aut refragante illa, quicquam eorum, quæ ad externum iſtud regimen pertinent, decernere aut ſuſcipere, tanquã ſi ad eam cura iſta non pertineret, aut ad eam non niſi ſecundariò ac minus principaliter pertineret. Si enim Magiſtratus perſecutor aut oſor ſit Eccleſiæ, aut ſi curam illam externi regiminis in ſe nolit ſuſcipere, ſed eam ſubditorum ſuorum arbitrio liberam velit relinquere, tum ut autoritas Magiſtratus interveniat neceſſe non eſt. Quid enim juvat Magiſtratum poteſtate illa præditum eſſe, ſi ea uti nolit? At, ſi talis in Eccleſia Magiſtratus ſit, qui ea uti vult, & curam iſtã ad ſe pertinere credit: tum autoritas ejus, poſt Dei Chriſtiq; autoritatem, regimini iſti intervenire debet. Et ratio eſt; Si Magiſtratui, qua tali, jus hoc competit, ergo multò magis competit Magiſtratui Chriſtiano, &, ſi quis modo talis in Eccleſia ſit, ut id ei deferatur ab Eccleſia, æquiſſimum eſt: Chriſtiana enim Religio non modò non adimit Magiſtratui poteſtatem illam, ſed addit inſuper aptitudinẽ poteſtate illa rectè & ex præſcripto Religionis Chriſtianæ utendi. Quare, cum Cenſor ex verbis iſtis colligit, Poteſtatem hanc Magiſtratui competere ex accidente, quando, ſcilicet, Magiſtratus Eccleſiæ membrum eſt, nec aliter, à mente atq; ſententia Declarationis planè deviavit.

Veruntamen, juvat totam hanc rem propius paulum, veſtigiis & verbis Cenſoris inſiſtendo, expendere. Hic enim manifeſtè produnt ſe Cenſores, & quam ſint reverentes ſupremarum poteſtatum, cum de earum ſumma autoritate agitur, palàm teſtatum faciunt. Quicquid alias videri volunt maxima earum reverentia duci, quicquid proteſtantur de obſequio & fidelitate ſua, id omne vanum videri debet. Ad hunc apicem, unde tota eorum reverentia fluere debet, ubi ventum eſt, proteſtationum omnium naufragium fieri neceſſe eſt: Non poteſt autoritas ſuprema magis directè labefactari, nec Tyrannidis aut Hierarchiæ Eccleſiaſticæ fundamentũ apertius ſtabiliri, quàm ſi vel ſupra vel juxta Magiſtratum collocetur poteſtas, cui immeditatè ſub Chriſto publica cura religionis & externum Eccleſiæ regimen competere dicatur: Sic enim neceſſario efficitur, ſupremi Magiſtratus eſſe, poteſtati iſti aut parere aut ſervire, quod ad curam iſtam attinet, quod ſummitati & ſupremæ poteſtatis eſſentiæ directè repugnat. Vertãt ſeſe Cenſores in mille formas, huc recidet univerſa eorum reverentia, & tandem in Papatum vel quaſi

Papa-

Papatum deſinet: Rem teſtem dabimus, veſtigia Cenſoris prementes.

De poteſtate Magiſtratus architectonica in regimine Eccleſiæ.

Chriſtus, inquit, *ut unicus Eccleſiæ Rex, Eccleſiam ſuam ipſe regit ac moderatur architectonicè, non tantum, qua interna, ſed & qua externa & publica eſt*: At de eo non quæritur, utrimque hoc in confeſſo eſt: Sed quæritur tantum, An Chriſtus Eccleſiam ſum, qua publica & externa eſt, immediatè tantum regat ac moderetur. *Per Miniſtros ſuos id facit*, inquit Cenſor: Miniſtri ergo ſive paſtores habent poteſtatem & autoritatem immediatè, id eſt, primam ac ſupremam ſub & à Chriſto. Magiſtratus itaq; poteſtatem iſtam aut prorſus non habet, aut immediatè etiam una & cum Miniſtris eam à Chriſto habet, aut miniſtrorũ iſtorum iſta in re miniſter ac ſubditus eſt, quæ quam ſint abſurda, in ſequentibus demonſtrabitur. *At Miniſtri iſti miniſterialiter tantum agunt*, inquit Cenſor. Hæc tantum ſunt verba. Miniſterialiter agere hic reipſa idem eſt, quod architectonicè regimen ac moderamen Eccleſiæ habere. Nam & Magiſtratus miniſter eſt & miniſterialiter tantum Dei ac Chriſti reſpectu agere dicitur, cum architectonica ei poteſtas tribuitur. Et Architectonicè regere ac moderari nihil aliud eſt, quam poteſtatem & autoritatem regendi ac moderandi habere, qua nulla alia poteſtas ſive autoritas ſub Chriſto ſuperior eſt. *At nulla poteſtas verè architectonica eſt in Dei Eccleſia.* Nempe, *verè* architectonica, id eſt, quæ nulli ſuperiori, nec Deo, nec Chriſto, ſubdita eſt. Quis non tuſſiat ad tam frigidas & in ſpeciem humiles exceptiones, dicam, an cavillationes quibus ipſum ſuperbiæ virus tegitur? Quaſi quiſquam adeò ſit demens, ut tale quid ei in mentem veniat, aut quaſi Declaratio archtectonicam moderationem, quam Magiſtratui tribuit, non diſertè ponat poſt ſummam Dei Chriſtiq; autoritatem: Verba videantur, & res patebit. Quare futile eſt, quod Cenſor hic diſtinguit inter poteſtatem abſolutè architectonicam, & ſubalternè. Nam, ne occaſio quidem ſuſpicandi eſt, Declarationem tribuere Magiſtratui Chriſtiano poteſtatem abſolutè architectonicam, aut talem, quæ non ſit ſubalterna poteſtati Domini Jeſu Chriſti: Hæc ſine tædio vix poſſunt diſputari, adeò ſunt, non D.co Academica, ſed trivialia.

At, inquit Cenſor, *Si quis ſubalternè ſub Chriſto talem autoritatem architectonicam dicat competere Magiſtratui, ille Eccleſiam ſacrumque Miniſterium, quod immediatè ſubeſt Chriſto, jam Magiſtratui ita ſubmittit, ut Miniſtri non modo Dei, ſed & Magiſtratus miniſtri dici debeant,*

beant, atq́ ita Eccleſiæ, Miniſterioq́ Eccleſiaſtico ſua poteſtas divinitus tributa ſubducetur. Hæc non in Remonſtrantes tantum, ſed in complures Reformatos Theologos adeoq́; Reformationis Principes dici, ex ſequentibus manifeſtum fiet. Sed nos hic jam pedem paulisper figemus, ut ſtatus controverſiæ, qui alias mirum in modum involvi ſolet, pateat & oculis omnium expoſitus ſit: Theſis Delarationis & Remonſtrantium hæc eſt:

Status controverſiæ inter Remonſtrantes & Contra-Remonſtrantes, de Poteſtate Magiſtratus Chriſtiani in regimine Eccleſiæ.

Poteſtas architectonica, quoad publicum & externum Eccleſiæ regimen, immediatè ſub Chriſto competit Magiſtratui Chriſtiano, non Miniſtris Eccleſiæ.

Theſis Cenſorum hæc eſt

Poteſtas architectonica, quoad publicum & externum Eccleſiæ regimen, immediatè ſub Chriſto competit Miniſtris Eccleſiæ, non autem Magiſtratui Chriſtiano.

Contradictoria hæc Cenſorum Theſis ex verbis eorum manifeſtè liquet: Dicunt enim eos, qui autoritatem architectonicam ſubalternè ſub Chriſto Magiſtratui tribuunt, Eccleſiæ adimere autoritatem, quæ divinitus & ſubalternè ſub Chriſto ei conceſſa eſt. Hoc autem tantundem eſt, atq́; dicere, Poteſtatem architectonicam, quoad publicum Eccleſiæ regimen, competere Miniſtris Eccleſiæ, non autem Magiſtratui Chriſtiano. Ex ratione etiam contradictio hæc manifeſta eſt. Alterutrum enim dicendum eſt, Aut utriſq́; ſimul immediatè architectonicam iſtã poteſtatem ſub Chriſto competere, aut alterutri tantum: utriſq́; ſimul ut competere dicatur, per ſe abſurdum eſt: Nam alioquin duæ collaterales poteſtates architectonicæ, quarum altera ab altera non dependeret, in Eccleſia Chriſti ſtatuendæ forent, quod contra boni regiminis naturam eſt: Miniſtris itaq́; Eccleſiæ, excluſivè ad Magiſtratum Chriſtianum, quà talem, autoritas iſta competit, ex Cenſorum aperta confeſſione.

Oſtenditur ſententiam Cenſorum cũ ſententia Pontificiorum cõvenire, quoad principalem controverſiæ ſtatum.

Digna eſt hæc ſententia & Confeſſio, quæ à Regibus, Principibus, & Ordinibus, populorumque Rectoribus ſeriò perpendatur. Eſt enim ipſiſſimum Papatus corculum ac medulla, qua ſalva, autoritas eorũ nil niſi inanis umbra & titulus ſine re eſt. Hoc tamen ita accipiendum non eſt, quaſi ſententia iſta conveniat per omnia cum iis, quæ Papa jam uſurpat aut ſibi tribuit: Nihil minus: Sed quod contineat illud ipſum, in quo ſita eſt forma Papatus, ſeu Papalis hierarchias; ſive illa in Papa ſolo, ſive in concilio ſupra Papam, ſive in utroq́; ſimul reſidere dicatur: Ex eo autem conceſſo, cætera omnia, quæ Papa jam uſurpat, tam neceſſariò fluunt, quam calor ex

igne, ſi quis modò conſequẽter ſentire & loqui velit, prout infra demonſtrabimus Quod idcircò monendum putamus, ut intelligatur, quam ineptè ij diſputent, qui, ut ſententiam hanc ſuam à Papatus crimine aut ſuſpicione purgent, varia adferre ſolent, quæ jam Papa ſibi arrogat, a quibus ipſi ſe abhorrere profitentur; quaſi vid. id magnoperè ad rem faciat, ſalvo manente principali Papatus fundamento, & quaſi certum non ſit, cætera iſta ex fundamento hoc neceſſariò conſequi, quicquid ij, qui fundamentum hoc tenent, ab iis abhorrere videre velint. Deinde, quam parum candidè ac ſincerè agant ij, qui, cum de Autoritate Magiſtratus circa ſacra diſputatur, principalem controverſiæ ſtatum diſſimulant, & operoſas quæſtiones ac ſpecioſos quoſdam controverſiæ ſtatus formant, qui aut ad rem principalem non faciunt, aut extra controverſiæ lineam ſunt, & quos non niſi ad amoliendum aut divertendum Principalis ſtatus ſeu controverſiæ, quam metuunt invidiam, facere, pænè palpari poteſt: In hoc ordine ſi cum ineptis quibuſdam aliis ſcribillatoribus, ſe non eſſe ſibi perſuaſit Walæus veſter, quum de officio Miniſtrorum & Magiſtratus autoritate librum ſuum contra Reverendum D. Uytenbogardum ſcriberet; næ, aut valdè ſibi ipſi placuit, aut Elephanti corio tectus fuit. Quorſum enim tria illa capita, quæ in libro iſto tractat, aliò ſpectant, quam ad obſcurandum & tegendum principalis controverſiæ ſtatum, quem Reverendus iſte Senex optimè formaverat, & quem pro principali ſtatu habendum eſſe non obſcurè hic illic Walæus in libro iſto teſtatũ facit; ipſiq; adeo Pontificij, quando contra Anglos diſputant, principalẽ eſſe agnoſcunt, uſque adeò ut omnia pænè, quæ in iſto libro Walæi tractantur, vel ipſis judicibus, ad rem non faciant. Diſtinguunt enim inter Poteſtatem ordinis, Poteſtatem juriſdictionis interioris, & Poteſtatem juriſdictionis exterioris: & duo priora certa utrimq; eſſe dicunt; Poſtremum in controverſia. Vide Mart. Becanum de Primatu Regis Angliæ, circa principium. Itaque huc omnia redeunt:

> Architectonicam poteſtatem regendi Eccleſiam immediatè ſub Chriſto competere Miniſtris Eccleſiæ, non autem Magiſtratui Chriſtiano.

Hinc immediatè ſequitur:

> Supremum atq; architectonicum judicium de iis, quæ pertinent ad externum Eccleſiæ regimen, immediatè ſub Chriſto competere Miniſtris Eccleſiæ.

Conſequentiæ ratio per ſe patet: Supremum enim regimen, ſine ſu-

premo

premo judicio, ſupremum regimen non eſt: Qui enim judicia aliorum ſequi tenetur, is non regit, ſed regitur, adeoq́ mancipium & ſervus eſt judicantium.

Hoc poſito ſequitur immediatè,

Univerſam autoritatem, inſpectionem, curam & directionem, quæ Magiſtratui à Cenſoribus tribuitur dependere a judicio Miniſtrorum Eccleſiæ, tanquam à judicio ſummi tribunalis, & ſupremæ Curiæ, à qua provocatio non datur.

Ex eo a. deinde immediatè hæc ſequuntur:

I. Magiſtratum Chriſtianum non indirectè tantum, ſed directè etiam obligari ad ſequendum judicium Miniſtrorum Eccleſiæ in vocatione, promotione, correctione, exautoratione, punitione, coercitione, &c. paſtorum aliorumq́; Eccleſiæ ſubditorum, in convocatione & celebratione Claſſium, Synodorum, &c.

II. Magiſtratus Chriſtiani eſſe, decreta omnia Miniſtrorum, quæ ad publicum Eccleſiæ regimen pertinent, autoritate ſua ſancire ac ſtabilire contra omnes diſſentientes, reluctantes, & tergiverſantes.

III. Subditos & membra Eccleſiæ non obligari ad parendum Magiſtratui Chriſtiano, ſi quid ſtatuat aut decernat contra judicium Miniſtrorum Eccleſiæ, in rebus ad regimen Eccleſiæ pertinentibus; imò obligari ad non parendum.

Breviter; Magiſtratus Chriſtiani eſſe, ſtatutis, decretiſque Miniſtrorum Eccleſiæ parere ac ſervire: ſententias latas approbare, & exequi lictoris aut carnificis inſtar, aut, ſi malis, famuli ac mancipij inſtar.

Hæc omnia ex primo iſto fundamento conſequi, natura rei ipſius docet, & praxis Eccleſiarum iſtarum omnium, quæ fundamentum iſtud tenent & rerum in Regno, Repub. aut ſtatu ullo potiuntur. Matricem ipſam Eccleſiarum omnium, Genevam tantum vide, quæ axioma hoc Calvini ut & cætera omnia ejus placita mordicus tenet atque amplectitur: Quæcunque ex eo ſequi diximus, ea iſthic omnia in uſu ſunt, etſi non deſint aliquando, quibus hierarchia iſta diſplicet. Magiſtratus omnia, velit nolit, ex Miniſtrorum arbitrio geri ſinit: Quin & autoritatem ſuam iis commodat, ubi ea opus eſſe Miniſtri judicant. Crimen leſæ divinæ Majeſtatis eſſe creditur non parere Miniſtrorum decretis. Hinc nemini in ea ſedē aut domicilium figere licet, niſi qui conſenſum ſuum cum Miniſtris iſtis per om-

nia profitetur Sacroſanctæ cœnæ cõmunione. Idem hoc confirmant non obſcure Cenſores hi, hoc ipſo in loco, cum *Magiſtratus poteſtatem αὐτοκρατορικὴν & ἀρχιτεκτονικὴν in eo poſitam eſſe* dicunt, *ut pietatem & ordinem Eccleſiæ,* (à Miniſtris ſc. conſtitutum) *legibus ſanciat ad vigorẽ publicæ obſervantiæ.* Quod revera aliud nihil eſt, quam Magiſtratus eſſe, exequutioni mandare & autoritate ſua politica, quã vocant, ſancire ac rata eſſe jubere Miniſtrorum decreta ac ſtatuta, prout apertè ſatis innuunt, cum deinde ſubiiciunt, *Magiſtratum poteſtate iſta ſua uti debere, non tantum quod boni publicique ordinis ſit tutor; ſed etiam quod membrum Eccleſiæ Chriſti ſit, cuius eſt quoque, externam ſuam poteſtatem (qualiter omnia membra pro modulo quaque ſuo facere debent) conferre ad Eccleſiæ bonum, & ſe ejus nutritium præbere ac præſtare.*

Oſtenditur ... tentiam ... nſorum a ... formatis ... ltis Theo- ... is aperte ... nnatam eſ- ... hodieque ... nari.

Atque hæc omnia ipſiſſimũ Papatus aut Papalis imperij arcanũ eſſe qui non videt, næ, is in meridie ipſo cæcus eſt. Hæc cauſſa eſt, cur non pauci Reformati doctores ab iſta ſententia ſe prorſus abhorrere profeſſi ſunt, tanquam a ſententia, quæ ipſiſſimum Pontificiæ hierarchias ἀκροθίνιον eſt. Inter quos principem locum tenent omnes ferè Magnæ Britanniæ Theologi, prout ex diſputationibus eorum doctiſſimis contra Pontificios manifeſtum eſt. Cum his ſentiunt, Muſculus, Martyr, Paræus, Brentius aliique non infimi ſubſellij Theologi. Ac Theologos Magnæ Britanniæ quod attinet, ſententia eorum in propatulo eſt. Eam flectere aut interpretatione elaborata torquere velle, ut conveniat cum ſententia horum Cenſorum, adeò vernile ac putidum eſt, ut mirum ſit, ſi Walæum veſtrum qui id in libro ſuo de officio Miniſtrorum Eccleſiæ &c. tentavit, inſtituti ſui non pudeat: Nimirum, ſic ex capite Eccleſiæ pes & brachium, ex ſupremo gubernatore Miniſter Miniſtrorum fit, qui decreta & juſſa eorum ſancire & exequi tenetur, ad vigorem publicæ obſervantiæ. Verba Walæi videantur, & jurare auſim, neminem ſani cerebri reclamaturum: quin & ipſos Pontificios clamaturos, neſcire ſe quis inter ipſos & Anglos de Primatu Regis controverſiæ ſtatus ſit. Profectò candidius multò (etſi durius nonnihil) ſententiam Regis & Theologorũ Magnæ Britanniæ expreſſit Petrus Martyr in commentariis ſuis in 1. librum Samuelis cap. viij. pag. 50. cum ait: *Atque hoc fortaſſe eſt, quod Rex Angliæ voluit, ſe ſecundum Chriſtum appellari caput Eccleſiæ. Putavit enim eam poteſtatem, quam ſibi Papa uſurpaverat, ſuam eſſe, & in ſuo regno ad ſe pertinere.* Ità eſt. Candor hic eſt, quem obfuſcant nebulæ iſtæ interpretationũ. Huc

Theologos ... Britanniæ, ... Remon- ... ntibus ſen- ... e, teſtimo- ... s & ratio- ... s, evinci- ... tur.

enim

enim redit controverſia inter Britannos & Pontificios : An poteſtatem iſtam juriſdictionis exterioris, quam Papa antea ſibi vendicaverat, Rex quilibet in regno ſuo non habeat, & quidem immediatè à Deo, id eſt, ut rectè *Becanus in refutatione Apologiæ & Monitoriæ Præfationis, Jacobi Magnæ Britanniæ Regis, ad Imperatorem, Reges & Principes*, & in Refutatione *Torturæ Torti*, ait ; *An Rex ſit ſupremus Iudex Eccleſiaſticus, qui ſua autoritate à nullo alio in terris dependente, poſſit convocare Synodos, iis præſidere, controverſias circa fidem & religionē dirimere*, (intellige quatenus exteriori juriſdictioni ſubjacent, nec aliter) *beneficia conferre, Epiſcopos conſtituere & deponere, & ſimiles religionis actus exercere? Hoc enim eſt*, inquit, *habere primatum, quoad gubernationem exteriorem* : Niſi hic controverſiæ ſtatus ponatur, fatendum utique eſt Anglos & Pontificios inter ſe ἀεροβατεῖν ; Imò, ſi Anglorum iſta eſt ſententia, quam iis tribuit Walæus, fatendum eſt eandem eſſe utriuſque partis ſententiam, ac proinde controverſiam ſopitam. Etenim quæcunque Walæus Regi tribui ab Anglis aſſerit, eorum ne ſyllabam quidam negaverit Pontificius. Tu Lector, quiſquis es, judica. Hæc ſunt Walæi verba, libri ſui pag. 116, 117. *Quando Angli Regem ſupremum Eccleſiæ gubernatorem vocant, tum nō id volunt, quaſi Rex Eccleſiaſticam aut ſpiritualem poteſtatem ad regendum Eccleſiam à Chriſto acceperit, ſecundum quam vicinior Chriſto ſit quam Eccleſiæ Miniſtri, qualem Papa ſibi arrogat ; Nec id volunt, quaſi Rex tantum Deo & verbo ejus ſubjectus ſit ; Miniſtri autem non ſubſint immediatè Chriſto & verbo ejus, ſed Regis nomine Miniſterio fungantur, aut Eccleſias ſpiritualibus mediis regant, Nam Rex, quà Rex, non habet ſpiritualem poteſtatem; quare nec eam exercere poſſunt Miniſtri Eccleſiarum, nomine Regis : Sed id volunt, Regem in Regno ſuo eſſe Politicum Eccleſiæ gubernatorem, ut Eccleſiam civili & corporali ſua vi defendat, omneſque Regni ſui ſubditos, quà Eccleſiaſticos, quà ſæculares cogat ad officium rectè faciendum, prout ſupra diximus, hoc ad munus Magiſtratus pertinere. Atque hæc cura vocatur ſuprema, quia ſe extendit ad omnes, & cum corporali vi ac mundana gloria ſupra alias omnes conjuncta eſt: Sic tamen id accipi debere declarant, ut intillegatur, Miniſtros etiam à Chriſto mitti, non ſolum ad alia Eccleſiæ membra, ſed etiam ad Regem ipſum, quem, ratione ſpiritualis hujus regiminis, volunt ſubditum eſſe Miniſtris Eccleſiarum, tanquā Miniſtris Chriſti, & Eccleſiæ inſtrumentis ſeu organis.* Hactenus Walæus. Hoc ſi ità eſt, quis vel perſpicaciſſimus videat, quis ſit controverſiæ ſtatus inter Anglos & Pontificios? Tentet id Walæus, & ſentiet aquam ſibi habere,

& ſe in eodem cum Pontificiis, quantum ad principalem rem attinet, luto hærere; id eſt, ſe eandem prorſus ſententiam tenere, quam *Becanus in tractatu de Primatu Regis Angliæ*, ſub finem partis primæ cap. viij. ingenuè & conſequenter profitetur, cum reſpondet ad quæſtionem, *Quod ſit ergo officium Regis circa Eccleſiam? dicam verbo: Debent illam tuere ac defendere, non ut Domini, ſed ut Miniſtri; neque ut judices, ſed ut exequutores.*

Cæterorum Theologorum Muſculi, Martyris ſturmij, Paræi aliorumq́; eadem eſt ratio. Teſtimonia eorum paſſim à noſtris citata legere eſt. Muſculus in locis ſuis communibus de Magiſtratu, *Se ſentire & confidenter abſq; ulla diſſimulatione adſerere* profitetur, *Religionis inſtituendæ, gubernandæ ac vindicandæ poteſtatem ſupremam, pertinere ad eos Magiſtratus, quibus eſt merum imperium in ſubditos & poteſtas gladij, humanæque vitæ gubernatio & condendarum legum autoritas. N B. nullo ad hæc ſuperioris poteſtatis requiſito conſenſu.* Martyr eo uſque progreditur uti paulò ante diximus, ut *Regem Angliæ* rectè feciſſe adſerat, *quum ſe ſecundum Chriſtum Eccleſiæ caput appellari voluit, Putavit enim,* inquit, *eam poteſtatem, quam ſibi Papa uſurpaverat, ſuam eſſe, & in ſuo regno ad ſe pertinere.* Vide commentaria ejus in 1. lib. Samuel cap. viij. pag. 50. Sturmius in præfat. ad Principem Turcheſium aſſerit, *In Magiſtratum cadere curam Eccleſiarum ἀρχιτεκτονικὴν. Paræus* in præfatione ad Lantgravium idem prolixè tradit, cum *poteſtati civili architectonicæ, Eccleſiaſticam & civilem ſimpliciter dictam, ut duas diſparatas ſpecies ſubordinat;* & *Architectonicæ iſti poteſtati non modo curam, ſed præcipuam curam religionis* tribuit, *nec curam tantum paſſivam, ut eſt privatorum; ſed poteſtativam & cum juriſdictione,* &c. Hæc ſi quis conciliare velit, cum ſententia Cenſorum, is citius ignem & aquam inter ſe conciliaverit. Quare, pertinacia aut ſtupor Walæum veſtrum habuit, cum tam longè diſſita componere ſtuduit. Uſque adeò pervicax quorundam eſt ingenium ut ineptire malint, quam veritati vel adverſario hilum concedere; Nimirum hæ propoſitiones conciliandæ ſunt: Architectonica poteſtas externo regimine regẽdi Eccleſiã competit ſub Chriſto, Magiſtratui: &, Qui Architectonicam poteſtatem externo regimine regendi Eccleſiam tribuit ſub Chriſto Magiſtratui, ille ſubducit Eccleſiæ Miniſterioq́; Eccleſiaſtico poteſtatem, quæ divinitus Eccleſiæ & Miniſtris tributa eſt. Item Magiſtratus habet immediatè ſub Chriſto architectonicam poteſtatem externo regimine regendi Eccleſiam, &, Miniſtri habent poteſtatem iſto regimine regendi Eccleſiam

Varios Reformatos Theologos cum Remonſtrantibus idem ſentire, eorum teſtimoniis & argumentis demonſtratur.

cleſiam immediatè ſub & à Chriſto. Item: Cura prima ac præcipua externa Religionis Magiſtratui à Deo mandata eſt, &, Curam Religionis immediatè a Chriſto & ſub Chriſto habent Eccleſiarū Miniſtri: Item, Poteſtas Eccleſiaſtica ſubordinata eſt poteſtati civili; & poteſtas Eccleſiaſtica immediatè ſubeſt Chriſto: Hæ propoſitiones toto cælo diſtant: Et mirum admodum eſt, id à Walæo in dubium vocari, cum authores illi ipſi, Muſculus ſaltem, apertis verbis profiteantur, ſe, cum iſtam ſuam ſententiam proponunt, diverſum ſentire à cæteris; non Pontificiis tantum, ſed Reformatis Theologis. Quod ſi quis inſuper adhuc videat rationes, quibus prædicti Theogi ſententiam ſuam adſtruunt, fieri vix poteſt ut dubitationi ulli locus ſuperſit. Duæ tantum, quæ paſſim occurrunt, & ferè palmariæ ſunt videantur. *Prima eſt*, Repugnat naturæ Legiſlationis & ordinatæ gubernationis, ut Duæ ſint in eodem populo poteſtates authenticæ ſive architectonicæ, duæ diverſæ legiſlationes & dominationes, niſi per ſubordinationē, perinde atq; repugnat ut duobus in uno corpore locus ſit capitibus: Hanc rationem habent ferè doctores citati omnes. Eam autem quis non videt directè evertere ſententiam eorum, qui ſtatuunt Miniſtros, quoad regimen Eccleſiæ externum, immediatè Chriſto ſubeſſe? Immediatum enim regimen tollit ſubordinationem, adeoq; aut duo in uno eodemq; corpore conſtituit capita, ſibi invicem non ſubordinata, aut ex ſubalternato ſubalternans facit. *Altera ratio eſt*. Supremi Magiſtratus officium eſt, curare ut vera Religio vigeat, & collapſa reſtituatur; ut paſtores officium ſuum faciant; &, non facientes, pro merito puniantur. Hoc officium, inquiunt, exercere non poteſt Magiſtratus qua talis, niſi autoritas & poteſtas ejus, quoad Regimen Eccleſiæ, ſit ſupra Miniſtros eorumq; functiones publicas: Nam pone alterutrum horum accidere; Aut Miniſtros, ſive omnes, ſive pleroſq; à vera doctrina ſanctiſq; moribus ad hæreſes aut vitæ profanitatem deficere; eoſq; nihilominus ſibi perſuadere, ſe certā viam in docendo & vivendo tenere; Aut, ſi doctrina publicè recepta, falſa ſit, Magiſtratum rectius edoctum judicare receptam doctrinam emendatione, correctione, aut reviſione opus habere, contra ſententiam & judicium Miniſtrorum Eccleſiæ; Pone, inquam, alterutrum horum accidere, fieri non poteſt, ut concipiatur quomodo in hiſce caſibus Magiſtratus ſe gerere ex officio debeat, niſi ſtatuatur, ſupremam poteſtatem & curam regendi Eccleſiam ipſi à Deo adtributā eſſe; Nam niſi id ſtatuatur, quando, quo jure, quomodo inſtituet Reformationē

tum

tum paſtorum, tum errorum? Iudicium ſuum ſi ſequatur, poteſtatis ſuæ limitem egredi dicetur. Si paſtorum judicium ſequatur, nullam Reformationem inſtituet aut juſtituere poterit. Hæ ſunt duæ rationes, quibus citati Theologi aliiq; ſententiam ſuam confirmant; graviores ſanè ac ſolidiores, quam ut diſtinctione aliqua Academica eludi poſſunt aut enervari. Pluribus hæc & prolixius à nobis tractarentur, ſi occaſionem nobis dediſſent Cenſores: Sed quia id in hac Cenſura factum ab ipſis non eſt, hæc pauca ſufficient. Tantummodò nonnulla dicemus ad rationes eorum, quibus ſententiam ſuam obiter confirmant.

Refellitur prima Cenſorum ratio contra ſententiam Remonſtrantium in Cenſura adducta.

Prima ratio eorum eſt. *Qui Magiſtratui ſubalternè ſub Chriſto poteſtatem Architectonicam tribuit, ille Eccleſiam ſacrumque Miniſterium quod immediatè ſubeſt Chriſto, Magiſtratui ita ſubmittit, ut Miniſtri non modò Dei ſed & Magiſtratus miniſtri dici debeant.* Nempe hoc ingens abſurdum eſt! Quaſi verò eadē ratio nō militet contra Cenſores. Si Miniſtris immediatè ſub Chriſto tribuatur architectonica poteſtas regendi Eccleſiam, ergo Magiſtratus non modò miniſtri ſive λειτουργοὶ Dei, ſed & Miniſtrorum iſtorum Miniſtri erunt. Deinde, Quid abſurdi in eo eſt, ſi dicatur Miniſtros, quoad externum Eccleſiæ regimen, non Dei tantum, ſed & Magiſtratus, qui Dei vicem in terris gerit, Miniſtros eſſe? Subordinata non pugnant, & manifeſta eſt ratio, quæ iſtud non eſſe abſurdum arguit. Nam alioquin alterum horum duorum ſtatuetur. Aut Magiſtratus non Dei tantum, ſed Miniſtrorum miniſtros eſſe, aut eos eandem architectonicam poteſtatem collateraliter & immediatè ſub Chriſto habere, juxta Miniſtros Eccleſiarum. Eligat utrum volet Cenſor. Si prius adſerat, rationem ſuam enervabit, cur enim abſurdum videri debet, Miniſtros non Dei tantum ſed & Magiſtratus Miniſtros eſſe, & abſurdum non videbitur, Magiſtratus qui disertè διάκονος & λειτουργὸς ſive Miniſter Dei vocatur Rom. xiij 4.6. non Dei tantum, ſed Miniſtrorum etiam miniſtrum eſſe? Si poſterius adſerat, collateralitatem, quam ubiq; damnare videri vult, à Deo inſtitutam eſſe ut dicat neceſſe eſt. Verum enimverò, animadvertendum hoc loco eſt:

Obſervatio neceſſaria ad pleniorē ſententiæ Declarationis intelligentiam.

Quando adſeritur, abſurdum non eſſe ut Miniſtri non Dei tantum, ſed & Magiſtratus Miniſtri ſint, id eo ſenſu accipiendum non eſſe, quaſi Miniſtrorum miniſterium ſimpliciter dependeat à Magiſtratu, ita ut miniſtris non niſi ex præſcripto & juſſu Magiſtratus verbum Dei docere, Sacramenta adminiſtrare, & diſciplinam Eccleſiaſticam aliaſq; functiones exercere liceat. Abſit. Nam miniſtri

Magi-

Magiſtratus Miniſtri ſunt, quatenus Magiſtratus Dei miniſter eſt; Quare ſi judicent in conſcientia ſua, præſcriptum Magiſtratus non eſſe Dei præſcriptum, ſed divinæ voluntati in verbo ejus expreſſæ repugnans, non modò non poſſunt; ſed & debent Miniſterium Magiſtratui recuſare: *Oportet enim Deo magis parere quam hominibus*, Acto. iv. 19. Sed id eo ſenſu accipiendum eſt, Quod Miniſtri, ſi Miniſterio publico in templis lociſq; publicis quorum Dominus eſt Magiſtratus, fungi velint, præter aut contra Magiſtratus voluntatē in locis iſtis publicis docere aut agere nihil debeant. Alterutrum enim faciendum eſt; Aut parendum eſt Magiſtratui, ſi juſta & verbo Dei conſentanea in locis iſtis fieri jubeat; Aut ſi contraria jubere aut vetare nobis videatur, nulliſque rationibus à propoſito ſuo dimoveri poſſit; cedendum eſt locis & functionibus iſtis publicis, & conſcientia Deo integra reſervanda eſt, docendumq; ex præſcripto Dei ſeorſim in locis privatis, in quæ Magiſtratui jus non eſt; imprimis, ſi ſint qui doceri & inſtitui velint. Rebellare, aut per tumultum & ſeditionem ſe opponere Magiſtratui, aut loca publica per vim retinere invito Magiſtratu nunquam licet. Nullius conſcientia obſtringitur ad docendum in locis publicis. Aliud eſt docere, aliud docere in locis publicis juri Magiſtratus ſubditis. In his qui docere volunt, Magiſtratus ſunt miniſtri; neq; invito magiſtratu tentare quicquam debent. Aut ſerviendum aut cedendum eſt & docendum ubi licet, & Magiſtratus jubendi ac prohibendi jus non habet.

Altera ratio eſt. *Hoc modo, loco unius Papæ, tot Papæ erunt, quot ſunt ſupremi Magiſtratus*. Et hæc ratio contra Cenſorem militabit ſi retorqueatur hunc in modum; Si miniſtri immediatè ſub Chriſto poteſtatem architectonicam regendi Eccleſiam habent, tum loco unius Papæ tot erunt Papæ, quot miniſtri aut Miniſtrorum Synodi: verbi gratia, Calviniſtæ, Lutherani, Anabaptiſtæ, Arriani, Samoſateniani, Bruniſtæ, Puritani, &c. ſinguli in ſuis Eccleſiis Papæ erunt. Hoc ſi abſurdum non videtur Cenſori, cur ſi idem Magiſtratibus ſupremis, Regibus ac Principibus tribuatur, abſurdum videbitur? Certè *Petrus Martyr* non dubitat adfirmare, uti ſupra vidimus, Regem quemlibet: in ſuo regno eandem poteſtatem circa externū Eccleſiæ regimen habere, quam Papa ſibi hactenus injuſte uſurpavit. Quare, ex ſententia Martyris, tot erunt Papæ, quot Reges Principeſque. Plura hic reſpondere non eſt neceſſe: Ratio enim hæc Cenſoris nihil ſolidi in ſe habet, ſed ſpeciem tantum & larvam, quam ei dat odioſum Papæ nomen, quod tamen non minus in ipſos Cenſores,

Secunda Cenſorum ratio refellitur.

F fff quam

quam in Magiſtratus quadraturum eſſe, ſi ratio retorqueatur, jam demonſtravimus.

Tertia Cenſorum ratio refellitur.

Tertia ratio, quæ tamen obſcurius proponitur, eſt: *Magiſtratus eſt membrum Eccleſiæ, ergo Eccleſiæ & Miniſtris ejus ſubditus eſt.* Et hæc ratio contra Cenſorem retorqueri etiam poteſt hunc in modum, Miniſtri etiam ſunt membra Eccleſiæ ergo pari jure regimen Eccleſiæ ſupremum ſubChriſto iis non competit Deinde, Magiſtratus, quà Magiſtratus, non eſt membrum Eccleſiæ, non magis quam Pater, quà Pater, membrum eſt Eccleſiæ; uti Pater, quà Pater Dominus eſt familiæ ſuæ, ſic Magiſtratus, quà Magiſtratus, Dominus eſt Reipublicæ ſuæ, *Omnis enim anima poteſtati illius ſubdita eſt*, uti diſertè dicitur Rom. xiij. 1. Deniq;, ſi omninò quis velit Magiſtratum, quà talem, membrum Eccleſiæ eſſe, certum tamen eſt, eum non aliter Eccleſiæ membrum dicendum eſſe, quam quatenus Eccleſia Chriſti corpus eſt, quod fide & ſanctimonia vitæ cum Chriſto capite conjunctum eſt. At hic quæritur, an magiſtratus Eccleſiæ membrum ſit, quatenus Eccleſia ſignificat cœtum qui in publicis & juri magiſtratus ſubditis locis convenit, & externis functionibus veluti unum corpus ligamentis ac vinculis, compactus ac conglutinatus eſt: Hoc ſenſu enim magiſtratus, qua talis, non eſt membrũ propriè dictum, cœtus iſtius, ſed Dominus; cuius imperio tum loca, tum quæ in locis iſtis geruntur munia, ſubdita ſunt: Concludam, rem hanc verbis Paræi, quæ optimè ad eam quadrant: *Atqui*, inquit, *Principes Chriſtiani ſunt oves? Regi ergo verbò, non regere verbum Dei debent. ἄρχοντες ſunt, νομοθεσίαν habent. Regere igitur Eccleſiaſticos, non regi ab illis debent.* In præfat. ad Lantgravium.

Quæ porrò de poteſtate Magiſtratus in convocandis Synodis, cum opus eſt, de ejus præſidio, ſuo ſcilicet loco, aliiſq; Synodicis actibus, &c. in Declaratione adſeruntur, *ea omnia*, inquit Cenſor, *ſuo modo & gradu illis competere poſſunt.* Solicita hæc & macra Cenſoris oratio, ſatis arguit, quid Cenſor velit. Divinatione opus non eſt, ut intelligatur, quid ſit, *Omnia iſta ſuo gradu & modo* Magiſtratui competere poſſe: Ex antedictis haud difficile eſt id colligere. Qualis modus & gradus poteſtatis, talis modus & gradus autoritatis in convocandis Synodis, talis modus & gradus præſidentiæ in Synodis, talis deniq; modus & gradus curæ ac providentiæ, ut in Synodis omnia ſecundũ Deum gerantur. Ex poteſtatis gradu quem in regimine Eccleſiæ Cenſor Magiſtratui tribuit, cæterorum omnium modus ac gradus æſtimandi ſunt.

Sed

Sed addit Cenſor, *hoc omninò mirum eſt, cum fateantur Magiſtratus id officium eſſe, ut publicum Dei cultum ſartum tectum conſervet, omneſq; Præſidis partes ei tribuant, eaſq; ab eo agendas, quæ Magiſtratus eſt, agnoſcant; quod executionem tamen, quæ officio ejus reſpondeat, quæque in poteſtate coactiva conſiſtit, ei detrahant.* Ubi Cenſor? Viceris ſi id evinceris. Remonſtrantes non ſunt adeò a Sole averſi, ut, cum Magiſtratui in rigimine Eccleſiæ archithectonicam poteſtatem tribuant, poteſtatem tamen coactivam ad exequutionem neceſſariam ei detrahant. Poteſtas ſuprema, ſine cogendi poteſtate, nil niſi poteſtatis umbra aut larva eſt. Qui ſupremum jus habet in perſonas, loca & functiones publicas, is, ſi fieri aliter non poſſit, refractarios cogendi jus habet. Neq; tamen coactio illa eſt coactio, qua conſcientiis ſubditorum aut Miniſtrorum Dei vis fit. Nihil minus. Neminem obligat ſua conſcientia ad docendum in locis publicis, invitis iis ad quos ea pertinent: Aliud itaq; eſt, Magiſtratui tribuere poteſtatem coactivam, quæ Miniſtros conſtringere poſſit ſimpliciter ad docendum aut non docendum quod ipſi rectum videtur. Aliud ei poteſtatem coactivam tribuere, qua Miniſtros poſſit conſtringere, ut doceãt quod ei rectum videtur, in locis templiſque publicis. Iſtã poteſtatem negant Remonſtrantes competere Magiſtratui: Ad docendum enim, & ad docendum quod rectum Miniſtris videtur obligatur conſcientia Miniſtrorum, ex lege ſuperioris domini, id eſt, ex generali caritatis & ſpeciali vocationis, divina lege, quam refigere Magiſtratus nec poteſt nec debet. Hanc ei plena manu tribuunt. Suarum enim rerum quilibet eſt Dominus. Quare cum Cenſor ſubiicit, *Remonſtrantes hac in parte, cum Socino nullas partes Magiſtratui concedere in regimine Eccleſiæ*, ſatis apertè teſtatum facit, ſe mentem Remonſtrantium aut non intellexiſſe, aut ſtudio deditaq; opera ad calumniam & invidiam detorquere voluiſſe.

Refellitur inſtantia Cenſorum de Magiſtratus poteſtate coactiva id ex quutionem neceſſaria.

Verum, inquit Cenſor, *ad totam hanc materiam verbis Auguſtini reſpondemus, quæ habentur in Epiſtola ad Bonifacium comitem de moderate coercendis hæreticis*, &c. Nempe, Auguſtini verbis ſententiam ſuam proponere Cenſor maluit, quam ſuiſmet ipſis: Ea tamen, ut ut commodè accipi poſſint, non tantum ad ſententiam ſuam, non dico de hæreticis moderatè coercendis, ſed de iiſdem ſupremo ſupplicio afficiendis, (ſic enim verba Auguſtini accipere quis poteſt, ſi velit) detorſit, ſed etiam ſic protulit, ut ex iis hanc concluſionem inferat: *Unde quoque apparet, quam verè ab illis dicatur, Magiſtratui jus non eſſe iis, qui extra publica loca, modeſtè & ſalva ſemper obedientia ſuperioribus*

Auguſtini authoritate fruſtra pugnare Cenſorem oſtenditur.

rioribus debita, ſolius Religionis & conſcientiæ cauſſa cœtus faciunt, moleſtiam faceſſere. Nam quæ conſequentiæ ratio, Auguſtinus ita olim judicavit, (poſito etiam quod planè idem cum Cenſoribus ſenſerit) ergo qui contra ſentiunt, eos apparet verum non dicere: Quaſi verò tanti ſit autoritas Auguſtini in re tam magni momenti, imprimis cum certum ſit, Auguſtinum, hac in re, admodum ſibi ipſi diſſimilem fuiſſe, & cum diu multumque a vi omni abſtinendū eſſe credidiſſet, tandem Donatiſtarum & Circumcellionum furore ac rabie motum, ad rigidiora & ſeveriora conſilia prolapſum eſſe. Haud difficile foret, Auguſtinum ſibi ipſi, & Patribus longè illo antiquioribus, opponere, quibus ſevera iſta & non niſi multò poſt ex occaſione probata conſilia, diſplicuerunt. Sed non libet ſtramineis huiuſmodi autoritatibus litem protelare.

Diluitur Cenſoris ratio, quod libertate Religionis conceſſa janua aperiatur, ad omnes hæreſes & ſchiſmata.

Rationem Cenſoris videamus quam ſubiicit. *Hoc ſanè*, inquit, *nihil aliud eſt, quam apertam januam aperire ad omnes hæreſes & ſchiſmata*; Specioſa oratio, ſed revera vana ac futilis. Nam I. Aliud eſt hæreſibus & ſchiſmatis omnibus januam aperire, aliud iis aperire januam, qui nullo infallibili judicio convinci poſſunt, quod placita eorum hæreſes ſint, imò qui placita ſua hæreſes non eſſe perſuaſiſſimum habent, ultro alioquin & libenter eas abdicaturi & deſerturi.

I. Nemo Chriſtianus hæreſibus januam aperiri vult; omnes ab iis videri volunt alieniſſimi. Sed & nemo jus ſibi arrogare debet, de aliorum placitis ſtatuendi quod hæreſes ſint, eò uſque, ut, quia id ſibi perſuadet, corporali ulla pœna animadverti velit in eos, qui placita ſua hæreſes eſſe neſciunt, & neſcire ſe profitentur, imò qui idcircò, quod contrariū credant, mori malunt quam à placitis ſuis cōtra conſcientiam ſuam diſcedere.

II. II. Tantum abeſt, ut, ſi ſegreges cœtus ſolius Religionis & conſcientiæ cauſſa inſtitutos, Magiſtratus permittat, idcircò januam aperiat ad omnes hæreſes, & ſchiſmata, ut contra eo ipſo hæreſibus & ſchiſmatis januam pro virili & optima ratione occludat. Hæreſes enim alia ratione tollere velle, quam per liberam & inoffenſam conſcientiarum convictionem, tantundem eſt atq; tenebras velle diſcutere alia ratione, quam per lucem: Vim adhibere ad pellendas errorum tenebras, eſt luci veritatis diffidere, & de conſcientiis convincendis deſperare. Quare, qui veritati fidit, ejuſq; præſidio & vi ſegreges cœtus deſtrui vult, is recta via januam hæreſibus ſtudet occludere. Schiſmatum, quæ ex diverſitate opiniorum ſolius conſcientiæ cauſſa fiunt, eadē eſt ratio. Ea per vim tollere, eſt oleum igni addere & vel ex uno ſchiſmate plura, vel

quod

quod enatum eſt, planè deſperatum reddere. Nihil enim ad hæreſes aut ſchiſmata ſtabiliendum potentius fortiuſque eſt, quam ſi credatur, ea non niſi per vim opprimi poſſe. Violentia refugium creditur eorum, quibus doctrinæ ſuæ fides ſuſpecta eſt. III. Metus hic, eſt incertæ rei metus & vanus. Incertæ rei metus eſt, quia incertum eſt an hæreſes ullæ naſcituræ aut ingreſſuræ ſint, etiamſi janua aperta ſit; & ſi omninò natæ ſint an non ilicò rurſum ſint evanituræ, & veluti larvæ ad veritatis liberæ Solem diſparituræ. Vanus etiam eſt metus; Nam ſi veritatem non habemus, quid periculi? multò minus periculi, ſi eam habemus. Nec enim veritatis vim dignè æſtimat, qui mendacium aut errorem ei prævaliturum credit, niſi vi fulciatur. IV. Poſito tamen, veriſimile admodũ eſſe, hac ratione multas magnaſq; hæreſes bipatẽtibus portis ſe in Eccleſiã & Rempub. diffuſuras eſſe; quid periculi inde pro ſe ſuiſq; metuere Cenſores opus habent? Hæreſes illæ, nullius ſaluti officere aut nocere poſſunt, ex Cenſorum ſententia. Electos per eas ſeduci, impoſſibile eſſe credunt. Reprobi, ſive per eas ſeducantur, ſive non ſeducanturr, nihilominus tamen reprobati ab æterna ſalute manent decreto irrevocabili. Cur itaq; tantopere ſibi metuunt Cenſores ab hæreſibus aut hæreſium caterva? Fidem electorum non quatiet unquam hæreſis, ne peſtilentiſſima quidem: Reproborum ut quatiat, neceſſe non eſt. Deniq;, ſi omninò incommodum hoc grave eſſe & revera metuendum eſſe credatur, prout fortaſſe videbitur iis, quibus, inepta iſta Cenſorum de ſeductionis impoſſibilitate ſententia, diſplicet, tum videndum eſt, an non plura & multò magis metuenda incommoda ſequutura ſint, ſi ſegreges ejuſmodi cœtus per vim prohibeas ac reprimas: ut omnia non enumeremus, hæc perpendantur I. Hac ratione, conſcientiarum libertas ſimul ac ſemel ſuffocatur atq; eliditur: Non quidem libertas ſentiendi quod velis, hanc enim ſuffocari impoſſibile eſt, ſed profitendi quod ſentis & agẽdi quod ex præſcripto Chriſti agendum eſſe credis. II. Hac ratione, aliis, ubi viribus prævalent, idem jus in nos noſtroſq; conceditur, quod nobis ubi prævalemus, in alios ſumimus. III. Hac ratione, eorum querelas, qui ſub jugo aliorum gemunt & ſocij fidei ac Confeſſionis noſtræ ſunt, ut injuſtas & iniquas damnamus. IV. Hac ratione, reformationi omni januam occludimus, ſi Dominans Religio, falſa, idololatrica, ſuperſtitioſa aut tyrannica ſit. V. Hac ratione, Eccleſiam & Rempub. aut hypocritis aut atheis implemus, dum eam liberam volumus ab hæreticis & ſchiſmaticis. Denique hac ratione damna-

III.

IV.

Incommoda multa & gravia, ſi libertatẽ Religionis aut ſectarum tollas.

mus proceres Patriæ noſtræ, omneſq; Reges ac Principes, qui ſectas varias, hæreſibus judicio noſtro diffluentes, æquis oculis tolerant & autoritate ſua protegunt. Utrum hæc incommoda graviora non ſint, quam id unum quod Cenſor hic allegat, Lector judicet.

Oſtenditur libertatem iſtam concedere non eſſe ruere, ad Eccleſiam & cum Eccleſia Rempub. totam evertendam.

Addit Cenſor, *Hoc eſt ruere, ad Eccleſiam, & cum Eccleſia Rempub. totam evertendam, & Magiſtratus omnem autoritatem eludendam & eludendam.* Eccleſiam quod attinet: Quaſi verò metuere opus habeat Cenſor, ut ea ruat & peſſum eat, ſi hæreſes, vi non opprimantur. Quid? Ergone adeò ingens periculum imminet veritati ab erroribus, ut non contra potius errorum omnium internecio à veritate ſperanda ſit? Sanè, ſi iſta formido nos tenet, non ſatis benè de cauſſæ noſtræ bonitate ſentimus. Tum, quod obſecro periculum Eccleſiæ ſuæ metuit Cenſor, qui eam nec totaliter nec finaliter per hæreſes ſeduci poſſe credit & firmiter ſibi perſuaſum habet? Rempublicam quod attinet, eam multo minus periculi manet a cætibus ejuſmodi licet numeroſiſſimis. Nā libera veritatis diſquiſitio in ea, commune privilegium tum eſt omnium ac ſingulorum: Nemo ab eo excluditur. Omnes pariter ac promiſcuè eo gaudent. Quamdiu autem id manet illæſum atq; integrum, tamdiu, ſeditionum turbarum ac factionum nullum eſt periculum. Ipſa libertas, tranquillitatis ac ſecuritatis mater eſt & nutrix. Ubi illa opprimitur, ibi factionum turbarum ac motuum plena fiunt omnia. Hinc videmus non paucos Reges Principeſque, poſt omnia ſeveriſſima remedia fruſtra tentata, tandem ad libertatis huius indulgentiam, veluti ad ſecuritatis ſuæ aſylum & communis obedientiæ vinculum, confugiſſe. Germaniam Galliam, Poloniam & hoc noſtrum Fæderatum Belgium vide inter Chriſtianos: Inter non Chriſtianos, Vide Turcas, Ægyptios, Japanos alioſque. Mera in iis malacia & tranquillitas eſt, quando libertas Religionum, quæ in iis viget, bona fide ſua cuique integra conſervatur. Nec laborant unquam motibus, niſi ubi libertati iſti metuitur. Tum enim fæces odiorum atq; irarum, quæ aliquatenus ſubſederant, rurſum efferveſcunt, Religionis amore concitatæ, & quietem Reip. acutiſſimis ſæpè paroxiſmis turbare incipiunt, nec bona fide deſinunt, niſi Libertas obicem ponat & repagulum fiat. Galliam civilibus bellis & cruore innoxio madidā, Rex pacatā habere cœpit, ubi cœtus ſuburbicarios ſegreges indulſit Reformatis. Simulatq; contrarium metuitur, repente convellitur regnum totum inteſtinis motibus & nutat: Et tu, ô Germania, veteris Imperij imago, floruiſti diu altiſſima in pace, ſolius Liberta-

Experientiam contrariū docere, fidem faciunt non pauca regna, quæ libertate hac conceſſa florent, erepta, graviſſimis motibus laborant.

tis be-

tis beneficio: Nuper concuſſa, meram vaſtitiem vidiſti, & deſolationem ſubditorum tuorum. Et miraculum eris omnibus, ſi, erepta libertate Religionis, tuta ſtabis atq; expers motuum. Poloniæ regnum viguit vigetque, & pro Chriſtiani orbis muro eſt, inter varias ac penè innumeras Religionem ſectas. Apud Ægyptios quatuor vigent ſectæ, ut author eſt Joannes Leo lib. viij. quarum antiſtites inter ſe ſine odiis concorditer vivunt. Apud Japanos, magnum potentemque populum, novem Religionum ſunt genera, integrumq; eſt omnibus pro libitu quam velit, ſectari, adeò ut familias multas reperias, in quibus vir huic, uxor alteri, filius item alteri alterique adhæreat, nec turbat id quidpiam domeſticam pacem, uti Epiſtolæ Japanicæ referunt: Apud Turcas omnis Religio libera eſt, nulla imperij diviſione. Sed quorſum hæc exotica? Annales noſtri ævi videantur: Quoties, circa Reformationis incunabula, libellis ſupplicibus repreſentarunt Imperatori, Regi, & gubernatrici Parmenſi, Eccleſiæ noſtræ, ex re Patriæ ac Reipub. eſſe, ut plures una Religiones aut Religionis unius ſectæ, earumque exercitia in iis libera permittantur. Conſcientiis alioquin vim fieri, & tumultibus novis ſemper cauſam dari. Et hæc cum ità ſint, mirum utique videri debet, Cenſores hos nunc directè contrarium adſerere, & libertatem aliis concedere, nihil aliud eſſe, profiteri, quam ruere ad Eccleſiam & cum Eccleſia Rempub. totam evertendam. Hoc eſt, quod ille ait, ſententiam ſuam veluti aliquod navigium ex Reipub. tempeſtate moderari & ad fortunæ curſum atque arbitrium inflectere: Concludamus hanc rem dicto uno atque altero, & manũ de tabula retrahamus. De Valentiniano refert Ammianus lib. xxv. eum *hoc moderamine Principatus ſui inclaruiſſe, quod inter Religionum diverſitates medius ſteterit, nec quemquam inquietaverit, neque ut hoc aut illud coleretur imperaverit, nec interdictis minacibus ſubjectorum cervicem ad id quod ipſe colebat, inclinaverit.* Regis cuiuſdam Gothorum hanc fuiſſe vocem, refert Caſſiod. lib. x. variar. Epiſt. xxvj. *Cum Divinitas diverſas Religiones eſſe patiatur, nos unam non audemus imponere.* De Maximiliano annales noſtri hanc æterna memoria digniſſimam ſententiam referunt: *Nullum enormius peccatum dari poſſe, quam in conſcientias imperium exercere velle. Qui enim conſcientiis imperare volunt, eos arcem cæli invadere & plerumque terræ poſſeſſionem perdere.* Utinam hæc Chriſtianæ manſuetudinis & æquitatis exempla antiſtites Religionis ac pacis, ob oculos ponerent Regibus populorum; ac non horrida illa & ſæva aliorum Imperatorum, quibus dirum,

iſtud carmen, Ure, ſeca, columen ac propugnaculum imperij viſum fuit! Melius multò ſe haberent res Chriſtianorum. Nunc, quia id non fit, ſperandum eſt ut aliquando fiat à Cenſoribus, his aliiſq; , ubi eos ab utraque bile ſanaverit dies & quies. Uti muſtum tempore opus habet ut deſpumet, ita animi aliquando temporis tractu egent, ut deſæviant, & fæces eiiciant opinionum pariter atque irarum. *Tempus eſt*, inquit, *Medicorum Princeps, in quo occaſio: & occaſio in qua tempus, Medela tempore, eſt etiam ubi occaſione contingit.*

Ad Concluſionem.

AD umbilicum uſque pervenimus, cum bono Deo. Tempus eſt τὴν κορωνίδα ἐπιθεῖναι. & manum de tabula tollere. Hæc ſunt quæ ad vindicias Declarationis Remonſtrantium contra Cenſuras quatuor Theologorum Leydenſium dicenda habuimus, non pro merito rei cuiuſque, ſed quantum ſectionis cuiuſqe argumentum poſtulavit. Nunc, quod Cenſor hic optat, idem nos optamus, ut tu, quiſquis es, Lector, diligenter & auraria, quod dicitur, trutina expendas, jure an injuria Cenſores Declarationem Remonſtrantium tot atrocium convitiorum verubus transfixerint, tot aculeatarum ſuſpicionum obelis compunxerint, tot deformium ſtigmatum maculis inuſſerint, ut eam veluti Cenſoria virgula notatam, tribu moverent & in Ceritum, quod dicitur, tabulas relatam, populi manibus extorquerent. Si benè animum advertas, videbis nullas hæreſes, ſeu veteri ſeu novo ſchemate in orcheſtram productas, diſertè ac nominatim à Cenſoribus adnotatas eſſe, ſed meras ſuſpiciones, hariolationes, conjecturas & detorſiones utramque Cenſuræ paginam facere; A prima ad ultimam uſque ſectionē non occurrere niſi verbum *videtur*; perinde ac ſi id unum egiſſent Cenſores, ut Declaratio, non eſſet, ſed videretur hæreſium atque errorum omnium Odyſſea. Pelagianæ hæreſeos nomenclaturâ infamant nonnulla, ſed, quæ apertiſſimæ ſunt veritatis, & à Pelagij hæreſi toto cœlo diſtant: Leviculas quaſdam diſſenſiones, & quas Declaratio cum variis Theologis Reformatis habet communes, tam atrociter exaggerant, ac ſi ex muſca elephantum facerent. Sanè nos, poſt omnia deligenter & bona fide expenſa & perpenſa, aliud deprehendere non potuimus, paratiſſimi alioquin culpam fateri, veniam precari, & gratias agere. Neque tamen diffitemur eſſe in Declaratione quædam, quæ non uſquequaque conveniunt, cum Cen-

ſorum

ſorum placitis, & receptis quarundam Scholarum opinionibus: ſed ea talia ſunt, ut vel neceſſario vinculo cohæreant cum Prædeſtinationis articulo, vel, ſi cum eo non cohæreant, inter ea cenſeri debeant, & à non paucis Theologis cenſeantur, quæ in utramque partem credi poſſunt, ſine concordiæ ruptura. At quæ neceſſariò & explicita fide ab omnibus & ſingulis credenda ſunt, ea omnia ubique illæſa ac ſarta tecta reperies. Enimverò id religioſe, meditatè, ac ſcrupuloſè operam dederunt Declaratores; ut omnia, quæcunque ad praxin Chriſtianæ pietatis aut informandam aut promovendã pertinent, accuratè definirent. Inde enim neceſſaria æſtimant, & nullo negotio à quolibet Chriſtiano, ſenſu tantum communi prædito, æſtimari poſſe credunt. In cæteris, ſi quod aut definit, aut reticet, aut in medio ponit Declaratio, liberam diſſenſionem permittunt, & libertatis indulgentia, pacem redimendam eſſe, exiſtimant. Diſſentiendi tamen pruriginem & altercandi ſcabiem procul eſſe volunt ab omnibus, quibus veræ pietatis ac pacis ſtudium curæ ac cordi eſt. Eſt enim, ut Galenus rectè ait, malum quavis ſcabie inſanabilius, & ferè eorum proprium, qui victoriam magis amant quàm veritatem; & gloriam ſuam potius ex diſſenſione quærunt, quam fructum ex aliorum ædificatione. Hæc ita eſſe, non modo ex iis, quæ hactenus in Cenſuræ hujus examine dicta ſunt, verum etiam ex hoc ipſa Cenſorum concluſione, manifeſtiſſimè liquet, cum aſſerunt; *Remonſtrantes non modò recedere in pluribus quam profeſſi antea fuerant, ab Eccleſiis Reformatis, ſed etiam* (nota emphaſin Lector, *quod ſine horrore & dolore non dicimus*, inquiunt) *in fundamentali Reformationis articulo puta de Juſtificatione, infauſto illi Socino ſe ſocios praſtare*. Quid enim inde aliud ſequitur, quam apud Remonſtrantes, omnia Reformationis fundamenta, integra atque illæſa ſtare, ſi unus de Juſtificatione articulus excipiatur? At, in eo ipſo, articulo, quam rectè & ſanè cum Orthodoxis ipſis, ſentiant Remonſtrantes, examen Cenſuræ capitis xj. manifeſtum facit. Nimirum huc redit univerſa, quæ circa articulum iſtum eſt diſſenſio ſive controverſia; An fides ſive creditio illa, ut ſic loquamur, qua credimus nobis remiſſa eſſe peccata noſtra, ſive qua apprehendimus miſericordiam Dei, & Chriſti Jeſu pro nobis ſatisfactionem, nos coram Deo juſtificet, qua ſimpliciter talis actus eſt, an quatenus actus vivus eſt, id eſt, conjunctam ſibi habens vel actualem reſipiſcentiam, vel ſaltem firmum ac deliberatum animi propoſitum de vita tota ad normam Chriſtianæ Religionis, auxilio divinæ gratiæ,

cum timore ac tremore inſtitēuda. Hoc eſt quod Remonſtrantiū Declaratio adſerit & profitetur, nihil aliud. Tu, Lector, judica, an hoc tale ſit, ut fundamentalem Reformationis articulum evertat, & ſine horrore ac dolore à Cenſoribus dici non poſſit: Profectò, ſi omninò hac in re Remonſtrantes errare contingeret, error eorum idcircò ſolum veniam mereretur, quod ad neceſſitatem reſipiſcentiæ & bonorum operum fortius ſtabiliendam, in errorem iſtum imprudēter incidiſſe judicandi eſſent. Adde, Quod Cenſores ipſi adeò timidè hæreſin hanc impingant Remonſtrantibus, ut eos non directè cum Sociuo ſentire, ſed Socino propiores quam Reformatæ Eccleſiæ (NB.) videri poſſe, adeoq; Socini quædam interpolare & incruſtare, concludant. Qua oratione ſatis teſtatum faciunt, ſententiam Remonſtrantium de Juſtificatione, ſic conceptam eſſe in Declaratione eorum, ut hæreticam eam eſſe, aut Eccleſiarum Reformatarum ſententiæ repugnantem, ſine ſcrupulo adfirmari non poſſit. Quod porrò ait Cenſor, *Remonſtrantes jam profiteri ſe in pluribus, quam famoſis quinq; articulis de Prædeſtinatione recedere ab Eccleſiis Reformatis, cum antea in iis conſenſum ſuum ſaltem verbis eſſent teſtati*, id falſum planè ac vanum eſt. *Falſum*, quia ſemper teſtati ſunt, ſe conſiderationes alias plures adhuc habere, quas in legitima Synodo examinandas proponere parati erant: Nec teſtati tantū id ſunt, ſed & ſcripto cōſignatas eas ordinibus patriæ ſuæ mittere juſſi ſunt, & pro ſe quiſq; miſerunt: Tum, Reviſionem Confeſſionis & Catecheſeos uno ſemper ore in Synodo fieri poſtularunt, non obſcurè ſignificantes eo ipſo, eſſe alia quædam, quæ accuratius examen mereri, & ad Synodi juſtæ ac legitimæ tempus, differenda ac non propalanda eſſe judicabant. Conſenſum interim cum fratribus ſuis, non verbis ſolum, ſed reipſa ſemper & bona fide teſtati ſunt, palam publicèque, liberas tantū ſibi reſervantes privatas collationes, tum inter ſe, tum cum omnibus, quos libertate iſta non offendi, ſed veritatis amore ac ſtudio in utramq; partem omnia expendere ac trutinare haud gravatè velle, videbant. Qua in re jure ſuo, & quod Chriſtianis omnibus, ac nominatim divini verbi præconibus ac profeſſoribus ex æquo commune eſt, uti ſe credebāt. Liberæ, amicæ & ſeriæ de rebus controverſis qualibuſcunq; collationes, privilegium Chriſtianorū omniū eſt. Veritas per eas aut eruitur, aut ſtabilitur, aut illuſtratur. Cotes ſunt judiciorū, & animorū Soles. Tolle eas, torpor & ſtupor habebit Chriſtianum orbem. Infallibilis ſententiæ præſumtio in eo dominabitur, unde definiendi temeritas, decernendi audacia,

cæca

cæca atq; præceps alios damnandi libido, aliaq; infinita mala ſcaturiunt. *Vanum* etiam eſt, quia plura iſta, in quibus nunc diſſentire ſe profitentur Remonſtrantes à Cenſoribus,talia non ſunt,quæ fundamentalem ullum Reformationis articulum, ut Cenſor ipſe hoc loco fatetur, lædunt, ac proinde in quibus licet diſſentire ſine ſalutis æternæ periculo,aut pacis & concordiæ jactura. Si aliter credūt Cenſores,omnibus votis exoptamus, ut id nobis demonſtrent: quod quo fecerint luculentius, eo gaudebimus magis, modò ingenuè directè atq; apertè agant, neq; dubitabimus publica culpæ confeſſione pacem eorum redimere, & Deo gratias agere.

Interim Cenſores cum gregalibus ſuis recogitent, quam immanium peccatorum ſe reos fecerint, quamque gravem divini Numinis iram in ſe concitaverint, quod, ſolius huius libertatis & mutuæ tolerantiæ odio,inſanis conſiliis & pertinacibus ſtudiis ſuis,autores fuerint ſupremis poteſtatibus, ut propter meram diſſenſionem in quinque articulis, in quibus tolerantiam antea Lutheranis non ſemel obtulerant, nec ullam aliam ob cauſſam, tot fidi, & de patria, atq; Eccleſiis ſuis optimè meriti paſtores, non modò Eccleſiis ſuis extruderentur, ſtipendiis ſuis privarentur; verum etiam, tanquam καθάρματα & βδελύγματα, patria ſua proſcriberentur, in ergaſtula nebulonum compingerentur, æternis carceribus mancipparentur, & cum familiis liberiſq; aut fame inediaq; enecarentur, aut prodigioſo ſilentij promiſſo,conſcientiam & bonam mentem ejurare cogerentur: Quod tot ingenia, ad optima quæq; nata atq; erecta, in herba, quod dicitur, ſuffocaverint, & ad infima vota depreſſerint: Quod tot florentes Eccleſias, patriæ & Reformationis arrantiſſimas, paſtoribus ſuis orbaverint,& jam per decennium integrum,ſegreges,inermes, atq; innoxios earum cœtus; edictis, minis, mulctis omniq; perſecutionis genere vexari,& per armatorum militum incurſiones, virginum ſtuprationes, veſtium direptiones, ædium ſpoliationes & demolitiones, per cædes & ſanguinem diſturbari curaverint: Et, ne quis hæc invitis ipſis facta credat, quod indies adhuc libellis ſuis ſupplicibus, conſiliis ſtudiiſq;, quæ jam in propatulo ſunt, & in officinis omnibus proſtant, ſummas poteſtates ad moderatiora, ut videtur, conſilia hic illic inclinantes, ſine intermiſſione ſolicitent atq; incendant, ut edicta ſua,mulctarum & carceris æterni pœna ſancita, inviolata atque æterna eſſe velint, & perſequendi finem non faciant: quod præclaros illos quos ſupra nominavimus viros, fratres,concives ac ſymmiſtas quoſdam ſuos,

nullius criminis reos, ſed ſolius bonæ conſcientiæ ſtudio, fidem domino Jeſu datam abnegare renuentes, alios octo, alios ſeptem, alios ſex, alios quinq; annis integris in arce ~~Lupoſtadienſi~~, arctiſſima militum cuſtodia detineri ſuadeant, neq; unquam, vel verbo, vel facto eos in rectam, quam putant, viam, revocare tentaverint: quod piam illam ſanctamq; animam, *Eduardum Poppium*, nunquam ſatis laudatum, nunquam ſatis laudandum Chriſti ſervum, in carcere iſto contabeſcere atque emori fecerint. Quod fæcem Romuli, ſentinam vulgi, contra omnia jura ac leges, in bona, domos, & vitam innoxiorum & ſolius Religionis ergò congregatorum civium, graſſantem, nunquam vel dicto ullo repreſſerint; quin contra, licet moniti rogatiq;, tribunitiis ſuis concionibus, invectivis Philippicis, conſiliis in ſpeciem religioſis, ſed reverà ſanguinariis, veluti follibus, quotidiè ad rabiem uſq; incitaverint atq; inflammaverint, aut ab aliis incitari atq; inflammari impunè permiſerint, hodieq; adhuc ſine contradictione aut cenſura ulla permittant, cum maximo non infirmorum tantum, ſed bonorum omnium ſcandalo.

Hæc inquam ſecum recogitent Cenſores, ut verbis eorum utamur, memores ſeveræ illius ſententiæ Chriſti; *Væ mundo ab offendidiculis: Quiſquis enim offendit aliquem ex parvis iſtis, qui in me credunt, præſtiterit ei, ut ſuſpendatur ſaxum molare ex collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Quam formidandam ſententiam ne aliquando in eos ferat ſummus conſiliorum factorumq; omnium arbiter, ſupplicibus votis & ardentibus precibus eum rogamus, ut tempus iis concedat, quo tantorum peccatorum ſeria pœnitentia ducti, contrariis conſiliis, ſtudiis, factiſque ſe ei approbent, atque ita gratiam & miſericordiam conſequantur in illuſtri & tremendo illo die domini noſtri Jeſu Chriſti; Eccleſiiſq; Reformatis poſt tot vulnera, redeat pax, concordia & tranquillitas: Amen.

FINIS.

NUMERI FOLIORUM ANTE lectionem Indicis corrigendi.

Signatura		Numer. folij	lege
Signatura	Aa 2	93	94
	Aa 3	59	95
	Aa 4	95	96
	Hh 3	124	123
	Kk 4	127	132
	Qq	155	153
	Qq 2	156	154
	Qq 3	157	155
	Rr	159	157
	Rr 2	160	158
	Rr 3	161	159
	Rr 4	162	160
	Sſ	163	161
	Sſ 2	164	162
	Eee 2	203	204
	Eee 3	105	205
	Fff 4	110	210
	Ggg 3	113	213
	Hhh 4	118	218
	Iii 3	121	221
	Mmm 2	223	232
	Ooo 4	243	242
	Ppp 2	246	244
	Ppp 3	247	245
	Ppp 4	248	246
	Qqq	239	247
	Qqq 2	250	248
	Qqq 3	252	249
	Qqq 4	254	250
	Rrr	255	251
	Rrr 2	256	252
	Rrr 3	257	253
	Rrr 4	258	254
	Sſſ	259	255

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM:

a denotat priorem, b alteram folij Paginam.

A.

ABſurda, quæ ex ſententia alicujus fluunt, non ſufficit ſeorſim rejici, ut ſententia abſurda dici non poſſit. Fol. 8. a.

Abſolutum, vox eſt ambigua. 88. a.

Acontius pauca ad ſalutem neceſſaria ſtatuit. 11. a.

Academiæ Leydenſis Doctores vicini ſunt præcipuo fundamento Pontificiorum. 31. a. b.

Actio, ut moraliter bona ſit quid requiratur. 73. b.

Adami corpus immortale non fuit. 59. a.

Adami lapſum Deus ordinavit ſecundum Calviniſtas. 65. b.

Adami poſteris quatenus mors inflicta ſit. 57. b. *Peccatũ ejus quomodo poſteris imputatum dici poſſit.* 84. a. &c.

Adoptio quid. 50. a.

Adorationis Chriſti ratio an ſit tantùm ejus divina natura. 51. a.

Adorationis gloria, Chriſto mediatori competens, vera gloria eſt. 153. b.

Amor amicitiæ & benevolentiæ. 73. a

Angeli quomodo electi dicãtur. 58. b. 59. a.

Angeli boni an nunc neceſſario bene agant. 76. b.

Anabaptiſtarum error de origine carnis Chriſti non eſt tanti ut propterea in fundamento errare dici poſſint, dummodo fateantur Chriſtum verum hominem natum eſſe. 93. b.

Anima. Sententia Veterum de Statu Animarum poſt mortem. 217. b. 218. a. *Animas interire negant Sociniani.* 218. a. *Quæſtio de ſtatu animarum inter mortem & Judiciũ inutilis eſt.* 218. b.

Arbor vitæ ſymbolum beatæ immortalitatis. 59. b.

Arminius defenditur in articulo de Providentia Dei circa malum. 72. a. *ejus expoſitio in* 7. cap. *ad Rom. non repugnat antiquitati.* 129. b.

Articulorum quinque controverſorum quæſtio ventilatur. 154. b.

Athanaſij Symbolum. 6. b.

Auguſtini ſententia de efficacia gratiæ. 172. a. *ejus ſententia de Prædeſtinatione convenit cum ſententia Prædeſtinatianorum.* 79. b.

Auguſtana Confeſſio adſerit ſpecialem Prædeſtinationis miſericordiã non pertinere ad objectum fidei. 108. a. b.

Autoritas Synodorum quæ. 294. b.

Auxilium divinum, quod fideles à

Deo petunt, quid ſit. 145.a.b.

B.

Quid de Baptiſmo Remonſtrantes ſtatuant. 248.a. Quid de neceſſitate pœdobaptiſmi. 249.a.&c.
Baptizatio laicorum. 248.a. de ea Calvini iudicium.
Bezæ ſententia genuina de Prædeſtinatione. 63.a.&c.
Blaſphemia quæ ſit: diſcrimen inter eam & hæreſin. 271.a.
Bona ut moraliter ſit actio quid requiratur. 73.b.
Bona opera neceſſaria ad ſalutem. 237.b.
Brunniſtarum & Puritanorum error. 232.b.

C.

CAdere quid ſit in Proverbijs Salomonis. 132.b.
Cœtus impuriores quando deſerendi. 10.b. 11.a.
Cœna. ſententia Theologorum varia ſunt de cœnâ Domini. 252.a. Remonſtran. ſequuntur ſententiam Zwinglij. 252.a. Concio I. Chriſti Joh. 6. perperam ad materiam Cœnæ trahitur. 252.b. Quid de Communione cum phyſica corporis Chriſti ſubſtantia ſtatuendum ſit. 252.b.
Calvini ſententia de Predeſtinatione non eſt Reformatarũ Eccleſiarum communis ſententia. 62.a. Calvini ſententia de Prædeſtinatione cum ſententia Dominicanorũ convenit. 62.b. Calvinum quare in ſcenam produxerint Remonſt. 62.a. &c.
Calvini & Bezæ ſententia genuina de Prædeſtinatione. 63.a. &c.
Calviniſtarum, ſyncretiſmus conſtat ſalvo tantum fato. 63.b. In Converſione, hominem ſe paſſivè tantum habere ſtatuunt Calviniſtæ. 58. a.
Caro quid in Scriptura ſit. 129.a.
Caſaubonus Regis M. Britanniæ nomine pauca ad ſalutem neceſſaria ſtatuit. 11.b.
Cauſſa deficiens in neceſſarijs ad cauſam efficientem reducitur. 68.b
Cenſor. Cenſura. Cenſendi modus quo cenſent Profeſſores Remonſt. Confeſſionem eſt 1. ad modum immodeſtus. 2.b. 2. faſtidioſus. ibid. 3. iniquus. 3.a. Scopus cenſorum præcipuus eſt oſtendere Confeſſionem Remonſt. eſſe Socinianam. 20.a. Sarcaſmus Cenſoris de præfationis magnitudine refellitur. 3.b. Cenſor ſibi ſuiſq; contradictoria tribuit. 8.a. Quid cenſores & multos alios in errore detineat. 8.a.
Cenſoris impudentia. 10.a. calumnia. 10.b. 11.a. 13.b. imperitia. 25.a. oſcitantia. 80.a.
Certitudinem ſalutis quam ſtatuant Remonſt. 215.a. Pontificiorum de certitudine ſalutis ſententia 215.a
Chriſtus doctrinæ N.T. primus autor recte dicitur. 28.b.
Chriſtus pluribus modis & varijs de cauſſis vocatur filius Dei. 48.b.&c.

Vetus Eccleſia coluit communionem cum ijs qui credebant Jeſum non eſſe niſi hominem ex Iuſtino oſtenditur 53.b.& 54.a. Chriſti ſatisfactio ex ſententia Theologorum remedium eſt pro hominibus apud Deum, non remedium Dei per quod in hominibus operatur. 87.a. Chriſtus ſervator eſt pluribus modis. 94.a. Chriſtus morte ſua quid nobis meritus ſit. 94.a. meritum Chriſti evertitur à Calviniſtis. 97.a.b.&c. 98.a.

I. Chriſti Majeſtatis Regiæ ratio non pendet à voluntate hominum 101.a. Chriſtus regno ſuo non privaretur licèt ſubditi ejus deficerent ab obſequio illius. 238.b. illi Chriſtum Regno privant qui ſtatuunt converſionem irreſiſtibilem. 239.a.

Chriſtus quo ſenſu dicatur prædeſtinatus Rex electorum. 103.b.

Nemo qui ad Chriſtum vocatur talis eſt qualẽ eum natura finxit. 118.b.

Chriſto ut homini, datus eſt honos à Deo. 39.b. 138.b.

Chriſtus legiſlator eſt. 142.a.b.

Chriſtum novæ legiſlatorem eſſe. 255.a.

Chriſtus liberè obedivit. 189.b. 190. b.

Tribunal Chriſti Patris eſt tribunal. 219.a.

Actiones Chriſti in cœlo regnantis non ſunt norma actionum noſtrarum. 284.b.

Cognitionem cultui præfert Cenſor per ſe Deo gratam & homini ſalutarem eſſe ſtatuit, cultum vero per accidens. 40.b.

Concio Chriſti Matth. 5.6.7. ad omnes Chriſtianos pertinet, ita tamen ut quædam ad Apoſtolos. 137.a.b.

Collationes liberæ privilegiũ omnium Chriſtianorum. 307.b.

Conditio ſtulta eſt quam is qui conditionem præſcribit ſolus efficit. 56.a.

Conditio præſcribi non poteſt ubi ea vi irreſiſtibili efficiẽda eſt. 99.b

Conditio quatenus inſtrumentum dici poteſt. 112.a.

Conditio ejus qui commodè credit qualis ſit. 118.b. 119.a.

Conditiones à Remonſtrantib. prærequiſitæ ad Synodum ipſiſſimæ quas proteſtantes petierunt. 296.b

Conditio eorum qui erroribus receptis ſe opponunt. 1.a.

Confeſſionis Remonſt. edendæ cauſſa. 1.b.

Confeſſio Remonſt. non eſt ſceptica ἐποχὴ. 15.b.

Nemo rogatus eſt ut ei ſubſcriberet. 16.a.

Edita eſt communi conſenſu. 15.b quare ſine notatione temporis, loci, & ſine ulla ſubſcriptione edita ſit. 16.b. non eſt Socianiana. 21.a.

Confeſſio Belgica à quo ſcripta. 16.b.

Contingentia nulla agnoſcunt Calviniſtæ. Scibilia ea non eſſe ſtatuunt. 43.a.b.

Contingentia Remonſt. agnoſcunt. 44. a.
In Conſcientias jus habere quid ſit. 262. b.
Conſcientia in rebus fidei alieno judicio non obliganda. 295. a.
Converſionē hominis quomodo Scriptura vocet novam mortuorum vivificationem, novam creaturam &c. 181. a. b. *gratia determinans ijs phraſibus nō exprimitur.* 181. b
Cor bonum & honeſtum quid ſit, apud Lucam. 214. a. *ex corde toto facere quid ſit.* 130. b. 131. a.
Creaturæ vox pro nova creatura. 221. a.

D.

DAre quando Deus dicitur. 168. a.
David ex infirmitate adulterium & homicidium non commiſit, 75. a. 132. a. *An & quomodo Deus ei Spiritum S. abſtulerit.* 75. b.
Decalogus quæ præcepta contineat. 142. a. 151. b. *an contineat omnia quæ Chriſtus clarè propoſuit in N. T.* 151. b. 152. a.
Dilectio Dei in decalogo juſſa quid ſit. 142. b.
Deciſionum circa non neceſſaria ſcitu pericula ac damna. 5. b. 29. b
Deciſiones quas admittant Remonſt. in Eccleſia. 29. b. 31. a.
Deciſiones Synodicas quales convemat eſſe. 294. a.
Deciſio Synodica ſimpliciter non obligat, 295. b.
Delegatis ad Synodum quo fine accedendum. 291. b.
Decreta eſſe qualis eſt executio, quomodo accipiendum. 54. b. *per decretum, quo Deus conſtituit ſalvare credentes, quid Remonſtr. intelligant.* 102. a.
Deum eſſe expedita ratio probandi. 25. b. *Deum eſſe inter præcognita cenſet Confeſſio Remonſt.* 25. b. *An homini innata ſit divinitatis alicujus opinio, & an homo ex naturalibus principijs poſſit cognoſcere Deum eſſe, vt definiatur in Confeſſione, ſuperfluum judicant Remonſt.* 25. a. b. *ad Deum accedere quid ſit.* 24. a. *An eſſentia Dei oculis beatorum viſibilis ſit futura inepta & inutilis quæſtio eſt.* 41. a. *Dei viſio quid in Scriptura ſignificet.* 41. a. *De ſimplicitate divinæ naturæ quid dicat Scriptura.* 41. b. *ejus deciſio cognitu præcisè neceſſaria non eſt.* 42. a.
Deciſio quæſtionis de immenſitate atomica anſi at ſalutem ſcitu præciſè neceſſaria. 43. a.
De libertate divinæ voluntatis. 44. a.
Deus quibus anathema non dicat. 53. b.
ex Deo eſſe quis dici poſſit. 121. b
Deus quem ingratitudinis arguere non poſſit. 160. a. *Non ſequitur Deum mutabilem eſſe ſi finem ſub conditione intentum non adſequatur.* 161. a.
Diaboli poſſunt intelligere ſenſus ad ſalutem

ſalutem hominū neceſſarios. 34.b. quantum & quouſque in voluntatem impiorum agere poſſit Diabolus, non eſt proclive exponere. 82.b. non tamen determinat nec immediatè movet voluntatem hominis. 82.b.

Dilectio Dei aliquando late aliquando preſſè accipitur. 137.b. dilectio Dei in decalogo juſſa quid ſit. 142.b.

Diſpoſitio quæ requiratur in eo qui crediturus eſt. 118.b 195.b. non eſt Pelagianum dicere diſpoſitiones aliquas requiri in eo qui crediturus eſt. 95.b.

Docilitas, quæ nos aptos reddit ad virtutes morales, eadem nos aptos reddit ad virtutes divinas amplectendum. 119.a.

Doctores qui ſint. 229.a.

E.

Eccleſiæ vocis ſignificatio ex Scriptura ſenſu. 235.a. Eccleſia rariſſimè ſignificat in Scriptura ſtatum formatum. 235.b.

An Fides & Profeſſio in definitione Eccleſiæ conjunctim accipienda ſint. 236.a.b.

Eccleſia omnis, quæ ſalutarem veritatē profitetur, pro vera Dei Eccleſia nobis eſt habēda. 236.a.b

Sola ſalutaris doctrinæ Profeſſio conſtituit viſibilem Eccleſiam. 236.b.

Nota Eccleſiæ. 240.b. 241.a.

Profeſſio ſalutaris doctrinæ quo ſenſu ſtatuatur nota Eccleſiæ. 241.b.

Controverſia de notis Eccleſiæ inter Pontificios & Reformatos. 243.a.

Pura verbi predicatio, &c. notæ non ſunt Eccleſiæ apud infideles. 243.a.b.

Eccleſiæ quale judicium reliquerit Christus. 29. & 30. Eccleſiæ non competit vis coactiva. 261.b. Eccleſiæ nunquam opus eſt vi coactiva. 263.a. Regimen quale probent Remonſt. in Eccleſiis. 233.b.

Doctores Calviniſtæ Pontificiis affines ſunt in articulo de Autoritate Eccleſiæ. 31.a.b.

Eccleſia veteris T. an eadem ſpecie fuerit cum Eccleſia N.T. non eſt quæſtio neceſſaria. 234.a.

Eccleſiæ Reformatæ omnes non ſtatuunt ſpecialem miſericordiam objectum fidei, nec iis bellum indicunt Remonſt. 108.a.

Educationis vis. 119.a.

Electionis vox quid ſignificet & quot modis accipiatur. 191.b.

Electio ad gratiam. 106.a. Electio ad gloriam & gratiam qualis ſit phraſis. 191.b. 192.a.b.

Electio nunquam in Scriptura dicitur facta ab æterno niſi ſemel ubi pro decreto eligendi ponitur. 192.b. 193.a.

Electio qualem Cenſor ſtatuit non poteſt dici facta in Chriſto. 192.b

Electio ad gloriam ſemper præſupponit fidem. 193.a.b.

Electionem ex præſcientia ſtatuerunt omnes

omnes Patres Græci qui ante Auguſtinum vixerunt. 198. a. b.
Electio peremptoria cum æterna pœnæ comminatione non poteſt conſiſtere. 189. a.
Electio Calvini tollit Chriſti meritum. 72. b.
Electi aliquando vocantur in genere fideles, vel qui inter fideles eximÿ ſunt. 194. b.
Epiſcopi quid differant à Preſbyteris. 230. a. Epiſcopius & Ultraiectini ad Synodum legitimè delegati Synodo intereſſe prohibiti. 297. a.
Eraſmus probat ſymbolum dictum Apoſtolicum paulatim auctum fuiſſe. 38. a.
Euangelium præcepta non continere peſtilens error eſt. 143. a.
Euangeliſtarum Autoritas. 228. b.

F.

FErmentum papatus quod apud Reformatos. 294. b.
Fides in I. Chriſtum an & quomodo ſub V. T. locum habuerit inutilis eſt hoc tempore quæſtio. 91. a. &c. 151. b. 234. a.
Non pauci veterum ſentiunt complures ſine fide in Chriſtum ſalvatos fuiſſe ſub V. T. 91. b.
Fides quomodo diſtinguatur ab operibus. 110. b.
Fidei actus eſt actus obedientiæ. 111. a. b. 144. a.
Fides eſt inter bona opera præcipuum. 73. a.
Fides & obedientia pariter mandantur. 236. b. 237. a.
Fides & obedientia an ſubjectis & objectis diſtinguantur. 237. a.
Fidei actus multo gravior eſt quã actus cæterarum virtutum. 237. a.
Fides actio noſtra eſt. 255. b.
In fidei juſtificantis forma differunt Remonſt. à Socinianis. 110. b &c. 111. a.
Fidem juſtificantem Pontificÿ non ſtatuunt actum. 111. a.
Auguſtana Confeſſionis de fide ſententia. 111. a.
Fides ut actus noſter in juſtificationis negotio conſideranda eſt. 111. b. ut inſtrumentum ajunt Cenſores. quid hoc ſit. 111. b. 112. a
Fides quà habet bona opera an juſtificet. 113. a. &c. inutilis eſt quæſtio. ibid. 114. a. b.
Fidem eſſe in omniũ poteſtate quomodo intelligant Remonſt. 121. a.
Fides reſpicit minas & promiſſa. 125. a.
Fides quomodo pellat timorem. 125. a.
Fides ſi irreſiſtibiliter efficitur, mercedis promiſſio ſi credamus, vaniſſima eſt. 191. a.
Fidei negotium per delegatos non debet tractari in Synodis. 291. b.
Fidem juſtificantem & gratiam regenerantem totaliter ac finaliter amitti poſſe tota Antiquitas pœnè credidit. 205. a.
Fides præcipuè à Satana impetitur. 144. a.

Qua

Quæ diſpoſitio præqueritur in eo qui eſt crediturus. 118.b. 195. b.
Pelagianum non eſt dicere diſpoſitionem prærequiri in eo qui Euangelio eſt crediturus. 195.b.
Fiducia animi quid ſit. 112.a. an Specialis Dei miſericordia ſit objectum fiduciæ. 107.b. 108.a.
Filius Dei quibus de cauſſis Chriſtus in Scriptura dicatur. 48.b. 49.a.b.
Finis dupliciter poteſt conſiderari. 55.b.
Formularũ autoritas quomodo paulatim invaleſcat. 4.a.b.
Formulas Confeſſionum cum edi volunt Remonſt. non vt ijs declaretur quid omnibus præcisè credendum ſit, quomodo intelligendum ſit. 5.a. 11.a.
De optima Formularum editione. 5.a.
Satanæ ars ad Tyrannidem ſtabiliendam per exaltationem formularum. 5.b. 6.a.
Formulas controverſiarum judices ſtatuunt Cenſores, licet ad Scripturam provocent. 9.a.b.
Formulis ſimpliciter adſtringunt Calviniſtæ ſuos. 9.b. vt & Bergenſes Concordiſtæ. ibid.
Fratrem quem agnoſcant Remonſt. 19.a.b.

G.

GEnerationis naturalis & ſpiritualis diſcrimen. 50.a.
Gladij uſum concedunt Remonſt. Magiſtratui. 141.a.
Gomarus ſupralapſarius orthodoxus cenſitus eſt in Synodo Dordracena 63.b.
Gratia efficax quæ ſecundum Remonſt. 102.a. quæ ſecundum Calviniſtas Cenſores. 165.a.
Gratia efficax quot modis dicatur. 162.b.
Gratiæ ſufficientis definitio ridicula. 161.b.
Sententia Remonſtr. de gratia ſufficiente & univerſali communis Veterum ſententia eſt. 157.a. eorum ſententia de gratia univerſali. 158.b.
Gratiæ efficaciam à decreto abſoluto pendere negavit Antiquitas. 171.b.
Sententiam de congrua gratia Remonſtrantes nunquam approbarunt. 177.a.
Gratia ſapienter adminiſtrari non poteſt per potentiam determinantem. 177.b.
Num Petro & Paulo major gratia facta non ſit quàm Judæ & Pilato. 178.a.
Sententia Cyrilli de hac quæſtione. ibid.
Hominem ſe poſſe ſine gratia diſponere ad fidem falſò tribuitur Remonſtrantibus. 162.a.
Non pugnant Gratia eſt Principalis cauſa ſalutaris boni & gratia eſt efficax ab eventu. 182.b.

Gratiam irreſiſtibilem non eſſe ſtatuere vult videri cenſor. 183.a.
Promiſſiones Veteris T. quæ videntur ſtatuere gratiam determinantem in converſione. 183.b.

H.

HAbitus difficulter exuitur. 127 b. 128.a.
Hæreſis quæ ſecundum Pontificios. 15.a.
Merus error non ſufficit ad hæreſin conſtituendum. 268.a.
Pertinacia eſt de formali ratione hæreſeos ſecundum cenſores. 269.a 271.a.
Diſcrimen inter hæreſin & blaſphemiam. 271.a.
Diſtinctio inter hæreſin vulgo ſic dictam & hæreſin quæ carnis opus ab Apoſtolo vocatur. 279.a.
Diſcrimen inter malitiam & hæreſin. 285.b.
Hæreſes tollendi expeditiſſ. ratio. 304.b.
Hæreticus quis ſecundum Neoſtadianos. 14.b.
Hæreticus blaſphemus propriè non eſt 269.a.
Hæretici voce pro arbitrio utuntur Cenſores. 270.a.
Diſcrimen inter hæreticum & Apoſtatam. 270.a.
Alius eſt hæreticus alius turbo Reipub. 271.b.
De malitia & pertinacia hæreticorum. 285.b.
Hæreticidium & hæreticorum coërcitio ventilatur. 265.a. &c.
Calvinus & Beza hæreticidæ. 266.b.
Item Miniſtri qui hodie in Belgio vocantur Reformati. 266.b.
Hæreticidio favet Cenſor. 14.a b. &c. 266.a. &c.
Antiquitas intra Eccleſiaſticas excommunicationes ſtetit contra hæreticos. 272.b.
Quæ fuerit Auguſtini, Conſtantini & ſequentium Imperatorum ſententia. 273.a.
Refelluntur Argumenta ex dictis factiſque Chriſti & Apoſtolorum quæ proferuntur ad coërcitionem hæreticorum probandum. 273.b. 274.a.b. 275.a.b. 276.a.b.
Diſcrimen inter diſciplinam Eccleſiaſticã & hæreticidium. 284.a
Argumentum fures & latrones vitam hanc nobis eripientes licet occidere ergo multo magis hæreticos occidentes animas refellitur. 285.a.
Hæreticos occidere inepta ſunt arma adverſus hæreſes. 285.b.
Seria parænesis ad Reges Principeſque contra hæreticidij autores. 286.b. &c.
Honor Chriſti in quo ſitus. 101.b.

I.

IEhova vox quid. 51.b. aliquando creaturis tribuitur. 51.b. 52.a.
Ignis æternus, qui manet impios, an propriè dictus ignis ſit. 84.a.
Imago Dei an conſiſtat præcipue in

dominio

dominio hominis in cæteras creaturas, quæſtio eſt non neceſſaria. 60.a. *in quo conſiſtat.* 60.a.
Immortalitas homini non eſt naturalis. 59.b.
Impoſſibile aliquando denotat difficultatem. 136.a.
Incommoda, quæ ad ſublatam religionis libertatem ſequuntur. 305 a
Infantes fidelium etiam abſolutè reprobantur ſecundum Cenſores. 87.b.
Infernus quid denotet. 206.b.
Inſtitutionis vis. 119.a.
In intentione quod primum eſt in executione ultimum eſt quomodo intelligendum. 55.a b.
Irreſiſtibilis vox ineptè ſugillatur à Cenſore. 180. a.
Judex ſupremus atque infallibilis in Eccleſia non eſt in terris. 29. a.
Judex non debet altera pars litis eſſe. 292.a.
Judicium Eccleſiæ admittunt Remonſt. 30.b. 31.a.
Controverſia inter Pontificios & Reformatos de judicio Eccleſiæ. 30.b. *poſt Synodum adhuc liberum manet.* 295.b.
Judicandi poteſtas de controverſijs omnibus, privatis concedenda. 31.a.
Juſtitia ineptè dicitur actu ac meritoriè abjici. 85.b.
De juſtitia originali quæſtio eſt inutilis. 60.a.b.
Quid per eam intelligant Calviniſtæ. 60.b.
Juſtitiæ Chriſti imputatio eſt poſterior fide. 74. b.
Juſtitiam Chriſti nobis imputari, quare phraſi iſta uſi non ſint Remonſt. in declaratione ſua. 112.b.
Juſtificatio quid. 107.b. 112.a.
In articulo juſtificationis Socinus conſpirat cum Orthodoxis quoad ſummam rei. 107.b. 114.a.
Juſtificatio & ſalus fidei & operibus conjunctim tribuitur. 237.b.
Deus non juſtificat impium qua talem. 72.b.

L.

LAïcus quatenus in Synodo admittendus. 291.a.
Lex decalogi an perfectam vitæ Chriſtianæ normam contineat an non, inutilis eſt quæſtio. 142.a.
Lex decalogi quæ præcepta non contineat. 142.a.
Leges Moſaïcæ civiles & ceremoniales abrogatæ ſunt ſub N. T. 271.b.
Libertas divinæ voluntatis. 44.a.
Libertas arbitrij non tollitur per providentiam Dei. 75. b. *quo ſenſu dicatur in homine lapſo manſiſſe.* 76.a.
Status quæſtionis de libertate voluntatis accuratius expenditur. 81.a.
An indifferentia judicij ad libertatem ſufficiat. 81.a. 82.a.b.&c.
Liberum arbitrium non impedit quominus Deus autor ſit noſtræ ſalutis. 144.a.

Libertas contrarietatis & contradictionis. 77.a.b.
Libera quatenus obedientia dicitur licet neceſſario fluat ex fide. 122.b.
Libertatis indulgentia in religione optimum ſecuritatis aſylũ 305.b.
Lucta in regenitis incipientibus unde. 128.a.b.
An ſit in omnibus regenitis. 128.b

M.

MAgiſtratui licet ſontes capite plectere. 141.a.
Socini Sententia de Magiſtratu fuit multorum ante natum Socinum. 141.a.
Magiſtratus autoritas circa rituum externorum in Eccleſia publica conſtitutionem. 254.a. *quæ ad Synodum.* 297.b. *in capite de autoritate Magiſtratus ſibi non ſunt diſſimiles Remonſtrantes.* 254.a.
Magiſtratus quo reſpectu Eccleſiæ membrum. 303.b.
De Magiſtratus poteſtate coactiva in perſonas, loca & functiones publicas ſententia Remonſt. 262.b 263.a. 304.a.
Auguſtini ſententia. 304.b.
Autoritas Magiſtratus in conſcientias & actiones privatorum nulla eſt. ibid.
Remonſtrantes Magiſtratuum ſunt reverentes, contra-Remonſt. non. 254.a.
Mandatum. Vide Preceptum.
Manichæum Fatum. 79.a.
Martyr quemlibet regem in ſuo regno parem cum Papâ poteſtatem obtinere affirmat. 303.a.
Maſſilienſes quare damnati. 171. *nunquam hæreſeos fuerunt damnati.* 172.a.
Maximiliani apophtegma 306.a.
Mercedem promiſſam ex gratia darì & ſimul ex juſtitia diſtributiva non pugnat. 191.a.
Meritum Chriſti. 94.b. 95.a. 97.a. *inepte dicitur Chriſtum meritum nobis eſſe fidem & regenerationem.* 95.a.b.
Vide porro Chriſtum.
Miniſterij publici neceſſitas quæ. 234.b. 235.a. 244.b.
Miniſtrorum Varij gradus. 232.b. 233.a.
Miniſterium quatenus Magiſtratui ſubordinatum. 302.b.
Miſſio. 229.b.
Miſſio & vocatio peculiaris. 227.a.
Miſſio quæ non ſit neceſſaria præcisè ad conſtituendum Miniſtrum Euangelicum. 227.b.
Molinæus ſtatuit Scripturam in neceſſarijs explicatione non indigere. 34.b.
Mori æternum quid Socino ſit. 56.a.
Mors quid ſit. 83.b.
Mors temporalis dupliciter dici poteſt. 83.b.
Mors æterna duplex. 57.a.
Mortale corpus habuit Adam ante peccatum. 56.b. 57.a.
Mortalitas Adamo naturaliter ante peccatum competebat, mors vero & mo-

& moriendi neceſſitas non 75.a.
Morti, inferno, quo ſenſu tribuatur potentia rapiendi. 207.a.
Mundum interiturum quoad ſubſtantiam, nec novum nec inter neceſſaria dogmata eſt cenſendum. 220.b.

N.

NAturæ lex agnoſcitur à Socino. 80.a.
Neceſſaria quæ. 6.b. 7. a. b. 11. b. 32.a.
Neceſſaria ad ſalutem pauca. 11.a. 32.a.
Neceſſaria & non neceſſaria quomodo credenda & proferẽda. 6.b. 7.a.
Neceſſariorum adſertione ſalva non eſt timendum Theologiam fore problematicam, diariam, horariam, &c. 6.b.
Neceſſitas miſſionis ad Synodum. 291. b.
Nicolaïtæ. 285. a.
Noſſe Deum & Chriſtum quid ſit & quomodo conjungatur cum obſervatione mandatorum. 260.b.

O.

OBediendi neceſſitas tollitur à Calviniſtis. 124.b. ad obedientiam quid requiratur. 131.a.
Obedientia fidei. 111.a.b. 144.a.
Obedientia Chriſti & noſtra qua in re conveniant & diſcrepent. 189.b.
Obedientiam præceptorum ſtatuit Socinus formã fidei Iuſtificantis contra quam faciunt Remonſt. 110.b
Obſervatio præceptorum rigida non urgetur à Remonſt. 152.a Euangelica quantum differat à legali. ibid.
Opinio obligationis ob x melioris inſtructionis. 293.b.
Opus vt bonum dici poſſit quid requiratur. 73.b. 74.a.
Ordo quomodo in Synodis turbatur. 292.a.
Operum bonorum neceſſitatem tollit Cenſor. 40.b. Adſignatio præmiorum & pœnarum pro qualitate & quantitate operum erit. 219.b. Ex juſtitia diſtributiva futura eſt. 220.a.
Ovis Chriſti quis eſſe poteſt licet non ſit regenitus. 121.b.

P.

PApalis uſurpatio. 292.b.
Papatum erigunt Calviniſtæ Doctores. 31.a.b.
Paſſivæ voces activam ſignificationem ſæpe habent. 195.a.
Paſtores qui. 229.b.
Peccatum Adami quomodo poſteris imputetur. 84. a. &c. Diſcrimen inter Pelagij & Remonſt. ſententiam de effecto peccati Adami. 87.a Deus nullos infantes æternis cruciatibus deſtinare jure poteſt ob alienum peccatum. 87.a.
Peccatum Originis quid ſit Remonſtrantibus. 84. b. &c. Sententia Zwinglij de peccato originis. 85.a
Peccatũ Veneni inſtar qualitate contraria non extinguit juſtitiã. 85.b

Actus, quos homo divinâ gratiâ privatus non poteſt non facere non ſunt formaliter peccata per quæ ad novam pœnam obligatur. 86. b.
Peccata carnis, ſpiritus. 89. a.
De peccatis levioribus Remonſt. Sententia. 89. b. Signum certum quo cognoſcitur an peccatum ex infirmitate proficiſcatur. 89. b.
Peccati unius enormis actus condemnare hominem poteſt. 90. a. aliquando longè præponderat conſuetudini. 90. a.
Peccatorum remiſſio eſt actus in Deo immanens. 108. b. ſtatuitur præcedere fidem à Calviniſtis. 110. a.
Peccatum non ad mortem. 212. a. b.
Peccata ligare quid Matt. 16. 264. a.
Peccati Autorem Deum faciunt Calviniſtæ. 71. b. 72. a.
Peccare quid Iohanni ſit. 131. a. b.
Peccandi habitus non ſtatim exuitur. 127. a.
Impunitatis ſpes maxima ad peccandum illecebra. 212. b.
An Deus neceſſario teneatur punire peccatorem. 46. b.
Pelagij ſententia quomodo evertatur 157. b.
Permittere Deum velle peccata quid ſit. 45. b.
Permiſſio, qua Deus peccata permittit quid Calviniſtis ſignificet. 45. b. per eam Deus ſtatuitur autor peccati. 68. a. b.
Permiſſionem veram requirere vt non tantum potentia voluntatis ſed uſus etiam potentiæ liber ſit, quo ſenſu intelligendum ſit. 70. a.
Permiſſionem Dei eſſe adjunctum voluntatis peccatoris, abſurde dicitur. 71. a.
Permiſſa multa ſunt ſub V. T. quæ nunc vetita ſunt. 152. a.
De Perſeverantia fidelium ſententia Cenſorum. 133. b.
Repugnat pluribus Reformatis Confeſſionibus. 133. b.
Quid ſit perſeverantiam in fide & pietate à Deo orare. 149. a.
Pij de exauditione precum certò eſſe poſſunt licet incerti de finali ſua perſeverantia. 149. a.
Perſonæ quæ ad Synodum ablegandæ. 291. a 292. a.
Pertinacia quid requirat. 285. b.
Petrus an ex infirmitate Chriſtum abnegarit. 75. a. An Deus ei abneganti Spiritum abſtulerit. 75. b.
Placere Deo multis modis dici quis poteſt. 73. a.
Plenitudo graduum & partium diſtinguitur. 211. b.
Plebs in Synodo Hieroſol. poteſtatem ſuffragandi habuit. 292. a.
Pœnæ temporales quæ. 221. b.
Pontificiorum ſententia de ſalutis incertitudine nihil commune habet cum ſententia Remonſt. 215. a.
Si Poſſibile, quid aliquando ſignificet 202. b. 203. a.
De Poſſibilitate deficiendi. 238. b.
Potentia credendi & obediendi ſemper præſupponitur in omnibus vocatis. 70. b. 159. a. eam dat Deus

Deus omnibus vocatis. 70.b.
Poteſtas architectonica in regimine Eccleſiæ penes quem. 298.b. 299.a
Præcepta nova an Chriſtus Moſis legi addiderit, quæſtio eſt exigui ponderis, addidiſſe tamen veteres ſenſerunt. 138.a. 151.b.
Præcepta Euangelij non eſſe præcepta propriè dicta ſtatuunt Cenſores. 143.a. *peſtilens is eſt error. ibid.*
Præcepta Chriſti neceſſaria ſunt ad ſalutem. 151.b.
An Chriſtus perfectiora præcepta dederit legalibus non opus eſt decidere. 151.b.
Præceptum, non Mœchaberis ſub lege non ita latè extenſum eſt ut à Chriſto. 152.a.
De præceptorum obſervatione neceſſaria ad ſalutem Remonſt. ſententia. 152.a.
Præcepta præſtari poſſe auxilio divinæ gratiæ non eſt Pelagianum. 154.b. 155.a.&c. *verum id eſſe patet ex ſcriptura.* 156.a.&c.
Præcepta non ſunt oppoſita fidei. 260.a.
Precari. cum fideles precantur, Sanctificetur nomen tuum &c. non orant pro auxilio determinante voluntatem. 145.b.
Secundum voluntatem Dei & rectè diſpoſitum precari oportet. 146.b.
Pij de exauditione precum certi eſſe poſſunt licèt incerti de finali ſua perſeverantia. 149.a.
Prædeſtinatio Calvini quam ingens abſurdum poſt ſe trahat. 17.b. 18.a.
Ut Religio Pontificiorum dependet ex uno capite de Eccleſia, ita Calviniſtarum Religio dependet ex uno capite de Prædeſtinatione. 18.a.
Prædeſtinationem Calvini quare præcipue rejecerint Remonſtrantes. 53.a.b.
Genuina ſententia Calvini & Bezæ de prædeſtinat. 63.a.
In Synodo Dordracena etiam ſupralapſarij orthodoxi cenſiti ſunt. 63.b.
Prædeſtinatiani. 79.b. *eorum doctrinam ſequitur Cenſor.* 79.b.
Per abſolutam Prædeſtinationem Calvini evertitur reconciliatio per Chriſtum facta. 96.b.
Præſcientia divina quomodo conſideretur à Cenſore Calviniſta. 92.b.
Preſbyterorum diſtinctio in docentes & regentes novum inventum eſt. 230.b.
Probitas animi quid poſſit. 186.a.
Promiſſum parit obligationem. 47.a
Promiſſa Novi T. continent omnia auxilia quibus homo opus habet ut divinæ voluntati obediat. 117.a
Spe promiſſæ vitæ æternæ moveri ad obedientiam ſervile non eſt. 126.a.
Promiſſiones V.T. quibus gratia determinans promitti videtur, expenduntur. 183.b.
Promiſſiones & minas non media tantum, ſed & inſtrumenta eſſe,

quibus

quibus Spiritus S. ex ſuſcitatur, refellitur. 214. b.

Propheta qui Eph. 2. 20. & 3. 5. 228. b.

Sententia Remonſt. de prophetiarum libertate. 280. b. 281. a. quouſque extendatur. 282. b. 291. a. Quod ad omnes pertinet ab omnibus tractari debet. 291. b. 292. b.

Propoſitum quid ſit Rom. 8. 28. 172. b.

Publica loca invito Magiſtratu retinere nunquam licet. 303. a.

R.

Ratio recta quæ ſit de qua Remonſt. in Confeſſ. agunt. 36. a

Rationis rectæ, licet internè non illuminatæ, uſus aliquis eſt ad dijudicandum neceſſaria. 37. a. 120. a.

Reformatorum crudelitas cur intolerabilior ſit quam Pontificiorum. 15. a.

Reformatæ Eccleſiæ an ſtatuunt objectum fiduciæ ſpecialem electionis miſericordiam. 108. a.

Reformatis Eccleſijs Remonſt. bellum non indicunt in objecto fidei juſtificantis. 108. a. &c.

Reformatarum Eccleſiarum ſententia de Remiſſione peccatorum. 112. b.

Regenitus quando quis deſinit eſſe. 132. a.

Regeniti ſunt ſine ſceleribus. 132. a.

Regenitorum gradus. 126. b.

Regis M. Britanniæ ſententia de paucitate articulorum neceſſariorum. 11. b.

Regis honor in quo conſiſtat. 101. a.

Regia poteſtas Chriſti maneret etiamſi nullus ei obedire vellet. 101. b.

Rejectio alicujus populi & gratiæ ſufficientis relictio non pugnant. 225. b.

Religionis vis tollitur per prædeſtinationem abſolutam. 105. b.

Religionis Chriſtianæ veritas nititur idoneis argumentis. 117. b. 118. a.

Remonſtrantes non ſtatuunt plures unâ vias ſalutem conſequendi. 10. b.

Remonſtr. gloria & teſſera qua diſcriminantur à cæteris ſectis. 19. a.

Remonſt. neminem fugant qui piè in Chriſto & pacifice cum illis vivere vult. 19. a.

Non curant an Theologia eorum Socini an Calvini dicatur, modo vera ſit. 19. b. 20. a.

Nulli dicunt Anathema niſi cui Deus dicit. 53. b.

Reprobatio abſoluta etiam ad infantes fidelium extenditur à Cenſoribus. 87. b.

Reprobatio à Contra remonſt. conſideratur vel cõparatè vel non comparatè. 88. a.

Reprobatio quo ſenſu actus divini judicij ad hanc vitam pertinens ſit. 221. b. 222. a.

Reprobatio Gentilium. 222. a. b.

Reprobatio, ex cæcatio & induratio

quomodo ſint diſtincti actus. 225. b.
Diſcrimen inter locutiones Remonſt. & Contraremonſt. in materia Reprobationis, cum dicunt Deum objicere occaſiones errandi. 226. a.
Sententia Cenſorum de Reprobatione. 226. a.
Reſurrectio. Quaeſtio de corporum poſt reſurrectionem numerica identitate ipſi Calvino curioſa viſa eſt. 219. a.
Reviſio poſt Synodum integra manere debet. 296. a.

S.

Sacramenta quomodo promiſſa beneficia exhibeant & obſignent. 245. b. 246. a. 247. b.
Socini ſententia de Sacramentis. 245. b.
Salutis noſtrae ratio divinae gratiae praecipuè tribuenda eſt. 96. a.
Satanae ars ad ſtabiliendum tyrannidem in Eccleſia per formularum exaltationem. 5. b. 6. a.
Scripturam S. quomodo Cenſores Calviniſtae dicant controverſiarum Iudicem. 8. b. rectum Scripturae ſenſum tribuunt ijs tantum quibus per ſpecialem gratiam à Deo eſt donatus. ibid. obſcuram eam ſtatuunt cum Pontificijs. 12. b.
Scriptura V. T. veritas poteſt probari proprijs notis. 28. a. b.
Scripturae ſenſus literalis cognitu neceſſarius poteſt intelligi ſine ſpeciali interna revelatione. 33. a. 34. a. b. 35. a. Senſus literalis quis. 35. b. 36. a. Senſus myſticus, allegoricus, anagogicus & ſpiritualis. 33. b.
Dicere hominem poſſe intelligere Scripturam quoad neceſſaria, non derogat Deo, nec adſcribit nimium homini. 36. b.
Scriptura ipſa aliquando cenſetur à Cenſoribus. 38. b.
Scripturae lectio privata ſufficit ad aliquem adducendum ad fidem Chriſti. 234. b.
Sectae unde oriantur & foveantur. 7. b.
Sectae hodiernae eos tantum pro fratribus habent, qui cum illis per omnia conſpirant. 19. a.
Securitatis carnalis duo pulvinaria. 156. b.
Sine praejudicio ad Synodum accedere quid ſit. 292. a.
Sociniani loca varia adverſus Arrium prolata explicant ut Calvinus. 20. b.
Sociniana non eſt Confeſſio Remonſt. 21. a. &c.
Socinus in ſumma rei cum Orthodoxis conſpirat in juſtificationis & fidei capite. 107. b.
Formam fidei ſtatuit obedientiam Euangelicam non legalem. 111. a.
Socini ſententia rejicitur de neceſſaria obedientia Chriſti. 190. b.
Spiritus quid aliquando ſignificet. 75. b.

Spiritus S. teſtimonium internum non datur niſi credentibus. 28. a.
Spiritus teſtimonium internum de Scriptura certitudine ſervit tantum ei convincendo cui datur. 28. b.
Gratiam Spiritus S. conjungi argumentis externis quæ probant certitudinem ſcripturæ concedunt Remonſt. 28. a.
Spirituum probatione ubi opus. 291. a.
Spiritum S. adorandum aut adoratum eſſe ſcriptura nuſpiam diſerte exprimit. 51. a. b.
Spiritus aliquando ſignificat ſpirituales verbi Dei interpretationes. 281. b.
Spirituum probatione ubi & quando opus. 291. a.
Stoici vulgo neceſſitatem fatalem poſuiſſe creduntur. 79. a.
Suffragia in ſynodis non ponderantur. 294. a.
Suſpicio Cenſuræ baſis eſt. 23. b. vana 24. a.
Symbolum vulgo dictum Apoſtolicum an ab Apoſtolis ſit ſcriptum. 37. b.
An complectatur omnia ſcitu ac credito ad ſalutem, neceſſaria. 38. a.
Paulatim auctum eſt. 38. a.
In pretio habent Remonſt. 38. b.
Symbolorum Majeſtas nimia. 6. b.
Synodorum Majeſtas nimia. 6. a.
Ea quæ ſunt neceſſaria & non neceſſaria quomodo à Synodis ſint proferenda. 6. b.
Synodi provinciales rectius quandoque ſentiunt univerſalibus. 295. a.
Synodorum habendarum finis. 294. a.
De Synodorũ neceſſitate. 228. b. conditionibus. 289. b.
Synodus Dordracena orthodoxos ſupralapſarios cenſuit. 63. b.
Synodiſtarum Dordracenorum diſſenſio. 16. b.
Synodi conditiones à Remonſt. requiſita vindicantur. 289. b. 290. b. &c.

T.

Temperamenti vis quoad mores. 118. b.
Theologia in quibus deciſionibus poſita non ſit. 7. a.
Theologia Calviniſtarum eſt merè ſpeculativa. 17. a. b.
Theologiæ partitio Calviniſtica. 17. a.
Timotheus & Titus an Epiſcopi fuerint. 231. b.
Tyrannidi conſcientiarum quomodo occurrendum. 7. b.

V.

Valentinianus inter religionum diverſitates medius ſtetit. 306. a.
Walæi ſententia de ſumma poteſtate regis Angliæ in Eccleſia. 301. a.
Verbo externo an ſemper Spiritus S. con-

conjunctus ſtatuatur à Remonſt. 159.a.b.
Veritatem facere quid ſit. 121.a.
Veritas cujuſque rei unde petenda. 292.a.
Vitæ æternæ promiſſiones continentur in V. T. ſed non clarè uti in N. 26.b. 151.b. 245.a.
Vitæ æternæ promiſſionem factam ſub V.T. negavit Antiquitas. 138.a.
Vitæ æternæ donatio ex juſtitia futura eſt. 46.b.
Vitæ æternæ ſpe moveri ad obedientiam non eſt ſervile. 126.a.
Ad Vitam æternam ordinati qui ſint. 195.a.b.
Vocati qui ſint Rom. 8. 28. 174.a.
Voluntas Dei ultima quæ ſit. 26. a. non fuit pleniſſimè declarata ſub V.T. 26.a.
Voluntati quæ corruptio ineſſe poſſit. 88.b.
D. Vorſtius non favet Neſtorio. 93.a.

INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ
Quæ in Apologia elucidantur.

	cap.	verſ.	fol.
Gen.	2	17	57 b
	4	7	75 a
	6	5	88 a
	8	21	88 a 92 a
Deuter.	13	6 &c.	270 b
2.Samu.	16	5	277 b
1.Reg.	8	57	146 a
Eſa.	42	8	138 b
		16	165 b
	44	1	184 a
Ierem.	31	31	100 a 166 a
Ezech.	18	24 &c.	216 a
	36	26	166 a
Daniel.	3	29	270 b
Iob.	9	2	155 b
Pſal.	19	13	132 b
	105	25	277 b
	119	36	145 b
Proverb.	14	16	132 b
	20	6	132 b
Matthæ.	5	8	40 b
	8	12	222 b
	10	32	242 b
		33	ibi.
	11	22	219 b
		25	ibi.
		27	29 a
	12	36	90 a
		42	278 a

	13	20	213 a 215 b
		28	278 a
		29	ibid.
		30	ibid.
	16	18	206 a 235 a 239 b
		19	264 a
	18	6	273 b
		17	235 b 264 a 288 a
		19	288 a
	19	28	219 b
	20	26	103 a
	21	12	274 b
		43	223 a
	22	14	193 a b
	24	24	194 a 202 b
	26	23	203 a
	28	19	239 b
Marc.	9	42	273 b
	11	18	274 b
	13	20	200 a
Luc.	1	74	125 a
		75	ibid.
	8	16	213 b 215 b
	9	55	279 a
	12	47	219 b
	14	1	273 b
		2	ibid.
	16	9	278 a
	18	7	194 b
	8	22	149 b
		23	ibid.
Iohann.	1	17	29 a
	2	13	274 b
	3	6	89 a
		19	121 a
		20	121 a 195 b
		21	195 b
	4	13	208 a

	5	25	180 a
	6	37	104 a 185 a
		45	185 b
		48	209 a
		51	252 b
	7	17	195 b 121 a
	8	44	195 b
		47	195 b
	10	4	242 b
		9	ibid.
		26	195 b
		27	242 b
		29	206 a 135 a
	11	25	208 b
		52	98 b
	16	8	160 b
	17	5	192 b
		6	121 b
Actor.	2	37	87 b
	5	1	275 a
	10	35	196 a
		43	92 a
	13	8	275 b
		9	ibid.
		10	ibid.
		48	194 b &c.
	15	24	209 b
	16	14	186 a
	20	16	202 b 203 a
		30	209 b
	27	31	216 b 217 a
Roman.	4	4	47 a
	6	21	90 a
		23	90 a
	7	7	129 b 130 a
	8	6	129 a
		9	201 a
		10	192 b

		19	221 a
		28	172 b
		30	205 a
		33	194 b
		38	205 b
		39	205 b
	9	11	196 a b 224 b
		13	179 a
		23	175 a
	10	15	228 a
	11	2	203 b 223 a
		4	176 a
		5	103 a 196 a
		20	223 a
		33	179 a
		35	58 b
		36	58 b
	12	18	203 a
	14	23	74 a 122 ab
1. Corinth.	1	23	37 a
		26	158 a
	3	1	214 a b
		6	188 a
	4	4	133 b
		7	144 b 145 a
	5	1	264 a
	10	16	251 a
		17	251 a
	12	13	251 b
	14	32	228 b
2. Corinth.	1	20	92 a
	4	6	181 a
	9	6	219 b
	10	4	118 a
		5	118 a
Galat.	1	6	213 a b
		13	178 b
		14	ibid.

		15	ibid.
	3	16	91 b
		19	91 b
	4	15	203 b
		29	278 b
	5	17	128 b 129 a
Epheſ.	1	2	95 b
		4	192 b
		5	199 a
		19	115 a b
	2	3	119 a
		5	192 b
		6	192 b
		20	228 b
	3	5	228 b
Philipp.	1	6	150 a
	2	13	169 a
1. Theſſa.	5	19	281 b
		20	290 a
2. Theſſa.	1	6	220 a
		11	115 b 116 a
	2	2	281 b
	3	2	120 a b 121 a
1. Timoth.	1	20	264 a
	2	24	170 a 290 a
		25	ibid.
		26	ibid.
	3	16	50 b
	5	17	230 b
	6	20	290 a
2. Timoth.	1	9	192 b
		2	290 a
	2	10	29 a
	2	10	194 b
		13	138 b
		19	103 b
Tit.	3	10	271 b 280 b
Hebr.	1	1	25 b 26 a

		3	68 a
	2	3	28 b
		14	193 b
	6	4	135 b 136 a
	7	19	24 a
	11	6	24 a 74 a
	12	23	24 a
Iacob.	2	5	158 b 201 b
		24	113 b
1. Pet.	1	2	198 a
2. Pet.	1	3	116 b
1. Iohan.	2	1	128 a
		3	260 a
		4	260 a
		19	209 b
	3	4	131 a
		5	131 a
		6	260 a
		14	192 b
		18	131 a
	4	1	281 b 291 a
	5	4	211 a
		18	212 a
Apoc.	2	9	284 a b
		14	ibid.
		15	ibid.
		20	ibid.
		21	ibid.
		22	ibid.
	3	9	ibid.
	13	8	204 a
	17	8	204 a
		17	276 b
	18	6	277 b
	20	4	219 b
		5	ibid.
		6	ibid. 209 a

FINIS.

ERRATA QUÆDAM ENORMIA.

Fol.	*Pag.*	*Lin.*	*Errata.*	*Correctiones.*
8	b	26	Scriptus	Spiritus
25	b	2	definirunt	definiatur
27	a	35	Fidelibus	Infidelibus
35	b	24	Sect.2.	Sect.15.
38	a	31	abjectis	adjectis
74	a	12	εὐακρεστῆται	εὐαρεστῆται.
76	a	28	voluntate	voluntas
85	a	17	Quicquunt	Quicquid
89	a	4	denomitur	denominatur
90	a	2	Iam id	Iam eſſe id
107	b	7	anget	auget
108	a	6	judici	indici
158	b	33	quæ liguntur	qui eliguntur
276	b	10	autoris	autoritas
305	b	30	concervatur	conſervatur
ibi.		35	fiat	figat
307	b	1	inſtitenda	inſtituenda
ibi.		36	eſt	ſunt
308	b	3	Lupoſtadienſi	Lupeſteinenſi
ibi.		24	præcibus	precibus.

Cætera, quia fere in commatis diſtinctionibus, aut literis ſita ſunt, Lector facile per ſe corriget & temporis injuriæ condonabit.

323

Digitized by G

324
A

Digitized by

A . o 10-2-3

FINE

Digitized by Google

Digitized by Google

A. PANDIMIGLIO
RESTAURO
DI
LIBRI - ROMA

Digitized by Google